

Liber Bibl. Acad. Gott. XV. 47

1

Liber primus

De arte dicendi

Subsequēs opus q̄d est m
artem dicēdi cōpositū gra
suffragante diuina septē pti
bus cōtinetur. Quaꝝ prima q̄
tuor libris q̄dam ad artē rethoricā p̄
tua docebit. Secūda septem libris m ēt
cāmq; gnēs iuēcēs p̄tractat. Tertia
p̄s vnico libro dispositēs docebit. Quar
ta p̄s eāq; vnico libro dabit eloquētie
p̄cepta. Quinta p̄s artē exponet mēo
ratiuā libro solo. Sexta sīliter vnico
libro doctrinā p̄mūiacōis effundet.
Septima p̄s et vltima p̄fortiter vnico
libro cōtinebitur. docens ea que artē
et habitū eloquēdi p̄cedē debēt et seq̄.
Ex quibus patet totū hoc opus sēdecim
libris explicari. Diuisio p̄mi libri

Primus liber p̄ter exordiū opis illa
gnālia scribet que ante tradicēdā ar
tis p̄mitti fieri solita et formas da
bit argumētacōnū rethoricaꝝ.
Secūdo eos locos thopicos absolutos
pabit qui sūt ad rethoricā oportuni.
Tertius explanabit thopicā metho
dū cōparatiuā m quātū seruit ad ve
ritatē rethoricā.
Quartus thopicos locos applicabit ad re
thoricalīū q̄stionū naturā.
Quintus m gnē cause iudicialis dabit
exordiorū et narracionū doctrinā.
Sextus tractabit p̄tinentē oīois ju
Septimus modos docebit q̄ dialis
firandi et cōfutandi ī questionibus
factis q̄ cōiecturales vocātur.
Octauus cōfirmacōis et cōfutacionis
exponet p̄cepta ī questionibus juris
cīl doctrina cōclusionis m gnē cause ci
udicialis.
Nonus de auctoritatibus iuriū docebit
ac egressionibus oracois passionibus
ridiculosis et cōciliatiuis cīl officio.
Decimus dabit methodū iudicis
cause deliberatiue. Finitur
Undecimus tradet methodū cō dmō
Duodecimus docebit dispoem p̄cīl
oracois rethorice. Scribit
Tredecimus eloquencie p̄cepta do
Quartusdecimus artē mēoriatuā.
Quintusdecimus p̄nūciandi docebit m
Sextusdecimus de hys ser[mone] duplicia
mone cōtexet que p̄cedūt et cōsequū
artem et habitū eloquēdi.

Primus autē liber ēt̄ tracta
tibus explicabit quor primus
cōtinet exordiū totius opis.
videlicet deliberacōis auctoris m hoc
ope cōficiēdo. Secūdus tractatus
gtinet p̄ambula gnālia que solent
artes p̄mitti rethorice. Tertius cōti
net fontes argumētandi rethoricos.
Primus tractatus octo capitib
explicabit quor ser prima cō
tinet quasi narracōem ex qua venitur
m q̄stionē actoris deliberātis.
Capitū primū gtinet p̄ma p̄tē dicte
narracionis videlicet ammracōem sup de
scriptē rethorice et quō voluntas nra
omīa verū humanū fit motiua.
Secūm cōtinet secūdam partē dce nar
racionis videlicet q̄ratio mouerit vo
luntatē. Tertium gtinz tertiam p̄tē
eiusdem narracionis videlicet q̄ ser
mo politus dicētis ratione trāsfū
dit m aīam audientis. Quartū cōtinz
quartam p̄tem dce narracionis videlicz
q̄ rethorica fontes possit sermonē
politū. Quintū cōtinz quintā p̄tē dce
narracionis cōcludēdo videlicz exemp
am vtilitatē rethorice.
Sextū cōtinz sextā p̄tē dce narraci
onis videlicz tres de septē rethoricē q̄
rū cognicio ammracōem sue defectois
extinguit. Septimū expedita nar
racōe p̄mitis oracionis gtinz questiones
deliberatiuas an actor audiēt ad no
uū hoc opus faciēdū tenaī et eq̄
q̄stionis p̄positū ac nomē opis.
Octauū cōtinz cōfirmacōem et cōfuta
cōem predictē deliberacionis videlicz

vacuos ad hoc opus compellentes actores et consultacios nouum que ad sedicionem detraxerunt. cui deliberacioni concluse finali. Caplin primum contines primam partem narracionis videz admiracionem. super descriptione rethorice et quod voluntas mundi omnium rerum humanarum sit motrix

Eloquendi suadam quam rethoricam vocant peritus a modernorum studiis erulabitur ueteres qui se longe sapiam monstrant suis vestigiis pressisse modernos totus vitupheserunt vehementer admiror. Ppter cum in vitate sit cuius efficacius officium sermone contexere tam excellentis et gloriose ututis. vt quo velut arcam deducere possit seculi fluctuantis. nec fere minus qui celum circumferre stellatum sit ututis supne veri oratoris interesse admirabili quadam pmitate dum tantis orbem agitare terrenum. In quo vel cognoscat potius qui gradibus quibusdam conscendere. si mundum ipm a voluntate mouit. voluntate a racione racionem a sermone polito. Sermonem vero politum precedere videamus ab arte dicendi. Quomodo nam vtor ego phumanarum negociorum in toto cuius orbis planitie non subest mutuo voluntati. an morale. certe non. nam quotiens orbem iussit sit voluntatis humane. vt homines quidam sibi fidelibus et omnino iustis ac bonis optibus occupetur. aliis prophanis pfidis ac peritus iniquis et malis. An pronomen non procul dubio si voluntate dominum quidam bene. quidam male dispensent. An demum ab hominum voluntate politicum negocium sit exceptum. mime. cum principum plebis a populi aut quorumcumque fictorum potestas voluntatibus pareat publicarum rerum omnium status et motus. Quotiens viasmodi diuersis mometis et regionibus aut in biem mouent tumultus quam seditiones appellant extinguit bellum quorum quasi morborum corporis rei publice comites primo pene sint hii morbilli videlicet cedes intendia spolia rapine cuersiones ciuitatum translationes regnorum et alie rei publice calamitates in minime aut mouent conseruatis salubre pacem et alia rei p. bona. Quis si velit omnium vita geretur aut in mortuum directione aut familie dispensatione aut rei p. coordinatione vertatur non potest humana voluntas hominum dominum ac rem p. regere qui ipa sit tardo totius orbis tirem. Quo motore trahit secum id totum quod? eius est ambitu pratis. An negabit quis primorum primum voluntas genus nrm tenebant totum eum ipm ex ciuitate voluptuosa in hius mundi calamitosi deiecerat exilium. non puto. si non nostras qui et prior hoc ipa. ob crimen commissum in inimis hyatum infernale expandet. et ut locum habet mundum filium dei desiderat iterum adire in eam detrahere. An ne deinde voluntate populi super terram disponi contracta pacta deum ipm commouerunt. ut ad intempacionem totius gnis nri paucis depositis diuinum inducat omnium sale. Quid de alexandro magno in cuius conspectum fuerunt tota tira. Quid de senatu populoque romano. Romanis deinde principibus iulio octauiano et multis quorum nutui paruit orbis tremuit. Quid preterea de aliis municipiis quorum disciplinam voluntates. aut orbem totum aut magnam eius partem suis uerbis euocasserunt. Inter quos hoc nro tempore voluntates duorum contendencium de papatu sacro sancto certiam xpi per annos quadringenta sex

miserabli fasmate duusetur. volu
tatesq; paucor iam p sedeā anos
et amplius illam europe gēma
coronā franac p sediosam inbie
dilamarut. Cuio octa sicē pemtus
omes nobilissimi galliarū pncipes
ptim mutuis vlneribo parti gla
diis hostilib; ceaderut. Et ut mul
ta paucis edicam. Illud regnū mu
p viris et locis vberrimū est repē
te velut vasta solitudo desertū no
olim tantū igitur sed et mūe trā
at superos ac mferos cōmouendi
humana voluntas ptātem hīe videt
Quadmodū ei auīarū mpio paret
maris vndo vt mūe moles aque tō
nue hec ps nue illa sedm aure ptā
tem et mpetū fluctuū surgit. desi
lit et planatur. vicissimq; de plano
m altum. Jn mū descendat. et alto
ita gigantee ptātis voluntas cōmoi
est plebis et pncipū. eū m hiuo mū
di salum p flauit. putet. petibus aut
pte qua flauit. mpetuosis cōturbai
procellis aut pacata tuq̄llitate le
mit. Qz ecia tū deus m ecclesiis. tū
rei p. gubnatores m tris mte dissō
videtur. eū fere cuicta que p hoies
actitātur aut pmys ornaut aut pe
mis diuere soleant. Si ergo nichil
sit pmo dignū. nec pena pmeruit
qđ nō a libera voluntate processit. nō
posset hec uiste recte pmū. a recte
puiri. nisi voluntas humana pncipa
ret pncipys negocijs. Videt igitur
tū p mspectoē negocij moralis pco
nomia. cuiusq; tū p gestaū. veū
exepla quedā tū per pmiorē et prā
tacionē et alias totū orbem terrū
humana voluntate moui. Caplm
sedm cōmunes sedam ptē nauratoīs / dicte
videlicet q; ratio mouet voluntatem.

Et si ratio pluria significet. ea
mūe tamē vtar gnāliē valde

vt oēm argumēta aceē siue recta
siue sophisticam cōprehēdat. quib9
eciam volo gnumeām tuta aceēs cor
poris quasdā. ut amoēē et odiū. m
scīe cordiā timoēē verecundiam et ve
liquas passiones huiusmodi quas nē
si bene cōsideretur. sophisticas ratio
nis facē nescientes hīē. Jmo cōtra
ria coēs fuit ratiocēs quedā. scīlicet p lo
cū a rei iudicio. sicut hec nono huius
opis libro forte clarius itelligentur.
Talis igitur ratio ptātem habet mo
uendi vtute illā qua terrem orbis tur
bine demōstrauit. salutē voluntate hu
manā. Nam sicut ex sentēcijs phō
rū accepimus boīs voluntas est timin9
optimoīs siue iudicij. sup re p̄sequēda
uel fugienda cōcepti. eo nāq; volu9
aliquid. quia bonū iudicat a sensu v̄
mutuū et prosequendū aut ecōtra no
lum9. quia malū videtur eis dē et fu
giendū. hac ei de causa est solutū dia.
q; sicut obiectū itellectus est verū. ita
obiectū voluntatis est bonū. et q; m tē
cognitā v̄ nō prudicatā. nūq; desert
voluntas. et hoc est verū nō tantū de
voluntate vocali. Jmo et sensuali. q
magis ppe appetitus sensitiuus q; vo
luntas vocatur. hac ecia de causa ari
stotiles dicit. q; omis malus ē ignō
rans. eo q; mali voluntas ex iudicio
nō recto. sed ex cōgrue ignorāa ad
mutata hīte procedat. ea tū ignorā
cia si possit vitari. mime. pcul dubio
erit. Si igitur timor opinionis siue iudi
cij mutato iudicio p̄mutat. et cōtra
te iudicio p̄seuerat. Sitq; voluntas
opinionis siue iudicij timis. cōe p̄mo
ta voluntas vnisonis manē nō potest.
Et hoc si oculos circūferre velimus clare
videre potimus. Nā ei prudētes et v̄
tuosi rēā ratiōē susceptā. et ppe eam
mutato iudicio voluntatē p̄mutāt.
cū cōtra rēāq; rōēm vtiosus agēs nūq;

velit quid de mīa prudētabo. Nōne q̄ ad modū prudētes vem sic istos uteo ḡmouz appaꝛe. Cūus sophisticā. Nū quid demq̄ turbabiles hoīes quibus mūdus abūdat p uram sī cōtēp̄mī aut odiū aut amoꝛē miaz et hui⁹ passioēs aut cōtia cōēs in mavīs rebus voluītatē p̄mutāt. Cui ergo spēs uacionū sunt istoꝛ uacō p̄ apat i uoluītate moueda. Q̄admod ei stdm sentēaay q̄ltatē diūsam. Judex eadem uibere nō solet sed diūsa. huā⁹ aūm⁹ paiforā stdm diūsitatē suoꝛū iudiaoꝛ et opionū que p uacōēs gignūtur aliud et aliud volt et iubet. Ou et sine multis verbis quasi natā tactis mūstrante cognoscim⁹ eū q⁹ cieb⁹ alt⁹ voluītatē mtmutr p̄mutato opionē eius p uacōēs iuadim⁹ quasi docēte natura. sactes opīnēē mutata voluītatē eande p̄manē nō posse. Itaq̄ cū huāne voluītatis nātū diūsitatis hoīm qualitate tū sentēaay iudiaaliū cōpaꝛēē tūz nāli benefiao cognoscē possim⁹ uacōēz esse ūtutē uiam que dīnī obtinet in voluītate moueda. Caplm tūū gtuēs tciam pēē dēē in uacōib⁹ videz q̄ sermo politus dicētis uacōēz trāsfundit in aīm audiētis.

Si vero mēcū huānaꝛū vēē tuū cōpē talis cēt natūa ut q̄libet in alteram agē inde posset. Itaq̄ tuē mēcū diūsaꝛū iscitucē actio aliqualī cēt illi cōsciis que in cēt dīnī cū stdm foram et in matā cōuēsaōēz hūcū. Unde q̄admod ugnis cōbustibile cōpus aduīt qđ cēt illi satis ḡpīquū stdm locū. ita mēs credēs mētem sibi ḡpīquā ere dētem efficit. stā stanī. amab amātem. odiens odientē. Iracūdes uascētem. miozē misericordē audēs audētem. timēs timētē. et peitus q̄listiz

stdm foram existeret. tale alt⁹ mētem efficēt. Et ita ex locali diū soꝛū hoīm ḡpīmq̄tate sine voce seu loquela sibi iuicē p̄suaderēt. cū v naq̄ mens hoīs mētem alt⁹ sibi ḡpīquā que cēt debilioꝛi purgauit a forma dissili et ad suam p̄ducerēt silitudiez. Nuē autē mīlīa esse alia mēcū huānaꝛū natā ecram itellt tuū q̄ diu coībus suis obuerq̄. Unde qū p huī⁹moi contigua uacōēz scīuicē transformare nō possit. tradidit nā sermoēz hoībus qui missus velut mē uolans angelus a mēte dicētis egde mētis quā in se portat effigiē i aīm nīp̄mit audiētis. Cuiq̄ dicētis aīm⁹ credēs quasi credibile sermoēz em scit. suis sācū. amās amabile. odiens odibile. uascens uasibilem. miozē mordem. et sic de iliqs. Juo quasi ūtute ac forā mittētis sermo credibilis mēte audiētis credē facit. suis stanī ēē amabilis amare. odibilis odire. uasabilis uasa. miseābilis miserei. Et cīno sermo sīl sit bn politus. cem uacōēz dicētis in aīm audiētis deportat. et eū facit moui cōsilio. motiuo. ad aīm. motiōēs dicētis. misi uacio q̄ltatis in audiētis aūd sit adeo fortis. vt reddat ipsū inobile peitus. aut sūma cū difficultate. tuē ei sermo uacōēz cōportans debiliozē mittat fiusticia. Sicut nec ugnis de facili ferū cōburē pōt. Aliquī vero cū dicētis aūm⁹ robustioꝛ uacē fulatur. ea p sermoēz in aīm audiētis delata. p̄ū attrahit ad suū cōsensū. Necesse est ei cū consēt deū et naturā mtī vīq̄ egisse frustra. q̄ ad aliquē fīnē sermonē hoībo cōcessit. ut igitur hīmo con fiaat ad. cōcessus hoībo. Quiq̄ i sermoē sint duo. sonus ipē videlicz et sīgnificatio. quōd an opus ipius soluus

est

Q

som silitudiez mutabilē aut signifi
cois aut vtrusq; nō solius sōi Nam
tuē frustra significaret aliquid nec sic
sml' sōm et significacois Nā tuē dul
cedō ydeatū hoiē cū dulcib⁹ vtantur
vocabulis nūquā p sermocē ad eiusdē finē
venient sermois igitur finis qui est et
quib⁹ ipius tractū in sermōe fuerit sig
nificacois effigiem significat autē tractē
dictus Igitur cuiꝰ vel sermois officiū
audictis aīm mduē p tractē dictis e
cōtrariꝰ tractabit deuersum Quod et
magis in predicāt potest fieri p mfin
dictā cū debeāt forme sermonū
diuse quarū vna fides mducatur ul'
educē de fō m cōiectuāli cōstitua
one Alia sermois forā de iustitia et
iniustitia fidem docemur efficē i gnis
iudiciālis reliquis cōstituēdis Alia
vō forma credibile fit q' is agē
da expedient fit vel nociua honesta
vel turpis in gne dubitatiō Alia fōr
laude vel vituperio digna facim⁹ re
putari psonam p gen⁹ demōstrati
uū Alia forma amorē odiū mlām
iuidiam tiorem audaciā aut aliā
huiꝰmoi passionē docemur mduē
Si igitur fmē seu credulitatē efficē
laudis aut vituperij reputacionem
mduē aīm audictis passionib⁹ di
ctis affice sit audictū aliquo tractē
mutare et hec oīa sermo cōsiliat
Vtiq; sermo tractē mduat Nec est
hoc genꝰ actois assilatiue tū sin
gulare ut cōpari non possit nāle
actionū alicui Fmo q'admodū aīa
lia et plante caāliter p fertilē tem
tū acceperit fine tamē re media
liu silia facē nequint sed q'dā seib
mediante natura aliquid sensu
aliē aut modica aut nulla ad cog̃ id
q̄ semē posset silitudo vidi si tamē
p mtellectū eius agnoscētur sbālis

F

natura ad id a quo processerit max
imā silitudiez notetur hoiē quā p
traducē matie trāsfundit i frūm
qd̄ pcreatus semis mediāte natā ad
eius foram deducit a quo semen
processit Ita multū similiter aīmus
dictis ex quadā q̄ pfectois vidā
tia sermocē quasi florē profert et
semē qd̄ in se gerit dictis occultam
effigiem qua mētē mduit audictis
Deo ut audictis aīm⁹ fiat expresse
menti dictis cōsilijs p medium fmo
nē in se gestantē quasi sēialiā et
nō expressam aīm dictis silitudiez
Et quod nō nūquā mgrīs discipli
patres appellare cōsueuerūt eū sēz
aīm p mfectez aīm⁹ suē uel artis
puenerūt mediāte sermōe doctoris
quasi discipli sēdm artis adepcionē
sint p sermocē genti a mgrō fmo
si aliquis progredi voluerit m⁹ sicut
platē p mo demde iohānē testātē
vcapim⁹ omnā suē facta p uerbū
dīnū quod plato mundū vocat archi
tipū nos sapiam dei pīm Dic et homo
p uerbū seu sermocē cuncta que sunt
specaei in sermōe latētis tpalia fiu
ipius transferāt silitudiez cuiꝰ rei se
uē breuē tetigisse sufficiat ut solū
innatur profidiosus intelligēte vis
naturā sermois posse vbiq; altissimus
cōpari Igitur si finē videam⁹ logle
et ea que de gnibus artis vthorice et
suis pribus solent dia sermocēq; dicto
modo semānā in se mētis ūtutem
deferre et alia dicta fidē potiꝰ suf
ficiente accipe qui sermo dicētis ad duc
tione tractois trahat aīm audictis in
ppē mētis effigiem Explīm ītur
cōtinēs quartū ptē dē narracois
videlicet q' vthorica fieāre possit ser
monē politū

Sed q'nus sit verū dictis fmo
nē in aīm audictis tractem
traducē hoc tamē nō cōuert aīm fmo
nis ex equo sed illi pāpue qui formā

cũmulatꝰ

cõtmet et sentẽtiã accõmodatus nũ
me verbo de quibo est sermo quo tuta
qui sermocẽ hui⁹ noĩ quẽ nõ idonem
ent politũ appellat hẽ voluit i duob⁹
mumtꝰ ee debebit quoꝝ vnũ est velut
matiã reliquũ hns ordiandi utute O
ratorẽ autẽ duplicã matiã ẽ pmumĩ
nctẽ videlicet couñ sapiã et hui⁹ cae
ptelaris de qua loqtur cogtcẽ p pmũ
il tullius in libro de oratẽ posit hꝰ ver
ba dicẽs ea qdem sentẽtia neõ pote
rit cẽ omñ laude cũulatus orator nsi
erit omñ rerũ magnarũ atq artiũ cõ
secutus et em ex rerũ cognicẽ floresat
oꝛtꝫ oratꝰ que nsi sint ab oratẽ p
cepta et cognita ianẽ quadã habet e
loctẽ et pene puilem Quobrẽ sapi
entia couñ vita cũ ptelaris cae cog
tẽ reputnt aput oratoꝛ debebut ve
lut apotheca sermois cõtmes simpli
ces egrotãtiũ aiorũ medelas qs si ef
fuderit mordiate cõfusẽ supflue dimi
nute non vnuat et peritus sra qui a
nõ oꝛtꝫ languidos audiẽtiũ animos
nõ modo nõ sanat sed aut cor morbos
adaugent aut in aliud genꝰ morbi
pmutãt aut eos iactos plerut aut
eis parũ profuerut Quobrẽ vt p morbo
rũ qualitate et exigẽtia ex mẽ mẽtis
apotheca couñs sapiẽ causeq ptelã
ris elignt ydonee pres et in forma
politum debita ꝓportẽ ũgãtur pẽ
hui⁹ noĩ apotheciam nctiñ fiut vt suu
get quasi in lorũ medicatrias ars q
dam qua eloquẽdi sciam vel rethoricã
vocant cui⁹ ecẽ ad eoñ sapiãꝫ et cae
ptelaris cognicẽ ꝓportio sicut ad a
potheciã ꝓportio media quatꝰ siẽ me
dicus ex simplicib⁹ pro morbi qlitate
sedñi certã cõmixticẽ cõponit authido
tũ sic et solus orator ex sapiẽ couñs z
causẽ ptelaris sentẽtijs in mẽtis apo
theca locatis et debita ꝓportẽ cõtusis
possit dosim sermois decoquẽ q audiẽ
cũ aiis valeat vacẽ mouẽ Quero
nãq an aliud aq̃d q̃ ars tpã possit
actu polite loquẽdi plenã facultatẽ
donare dicẽtis q sic ut forte natiã ai
quasi cõfestim progerit quidã ad elog
iam videatur pati verũ neq̃quã nam
si couis homñ natum eloquẽtie p fec
toꝛ dona set pfectã eloquẽtiã hrent o
nes humana qui natiã ptipant si vo
quedã ptelaris mdita p natiã psone
ꝓpetas illi pfectoꝛ eloquẽtie donauiss
et iã sapiam tcessisset que sẽp eloquẽ
tiam debet pcedẽ et ita nõ sensus me
moria et exptenta nos in sapiam ele
uarẽt ut voluit aristoteles pmo mẽ
phicẽ sed ecẽ nobis mgrẽta sicut forte
vult plato dicet forsan aliut q p solũ
vsum possit acqiri pfectissima loquẽdi
facultas Certe nõ potit Nã et si vsus
omñ mgroꝝ ꝓceptu supet ut cycero
dixit in libro de oratẽ pfectam metho⁹
facultatẽ bene dicẽdi docre nõ poteit
eo q vsus tñ ex ptelariũ actuũ nul
tiplicã frequẽtia p mptitudiẽ quãdã
mducit loquẽdi sed nõ affert gnalem
vacẽ politi sermois Verũ ꝓportio
vsualis oratoris ad artificialẽ ẽ sicut
ꝓportio empeta media ad mediã doc
tũ imptñ sicut pfecta media sic et pfecti
oratois est simil artẽ et vsũ habẽ Cui⁹
rei ñ est aut natiã aut vsu aut arte
finẽ eloq̃na dignũ procedẽ et nõ pos
sit tñ nasci a natiã vel vsu nec est q̃
dam cẽ sciam eloquẽdi que donet fino
in politẽ pfectã Adde q si quidã fa
bricant non fabri existẽt et edificant
cũ non sint edificatores ac pmq̃ cũ
nõ sint pictores et sic in pluribꝰ alijs
quid prohibet nllos eloquẽtes videri
qui sciam eloquẽdi nõ habẽt Fieri naꝫ
reliquas oñm artiũ opa quãdã p inge
niũ impfiẽ tamẽ alij p artis cpãtur
industriam Et potit hui⁹ rei veritas
p aplius apparẽ si quis mistereit cum
diligencia tradictes rethoricas In q
bꝰ scẽ veritas et tota natiã de pfin vir

G

tute testiomiū phibebit quo nullū po
tent verius ee testiomiū eo q̄ natuis
rei veitas metui nō possit Verū est
igitur sermocj politū ab arte pcedē
tes viri fuerunt aristotales theofras
tus demosthenes tullius ad quos
boecius augustin⁹ eozūq; cōsimles
accos tū eozū delecta gloriosa uestī
gia tū fama celeberrima satis illustret
nō puto ntrā dictu qui vehemētis
simo tamē artis eloquētie studio sa
tis inuerūt In quibus visceribꝰ exim
am vtilitatē latere nullā aham ut
videtur q̄ ipam ordiatrice ee sermo
nis politi Si igitur tātoz̄ virorum
testiomijs sit adhibenda fides aliqua
tenus dubitat aree ee rethozicā que ser
mocj politi effinat Quod idē et iā
tū p eius ad natuē et vsus collati
onē tū p ad alias artes cōparationē
tū p transmissiocj in suc natuē vi
tatem satis onstum existimo Ca
plm quitū cōtmcs q̄ta pce dicte
tractois cōcludēdo videlicz exmiā u
tutē rethozice

Itaq; et pdcis omibꝰ cōcludē
licet q̄ rethozica audit sermo
nē politū qui tuetj mduat ratio
vero monet voluptatē voluptas autē
totū mundū In tm ut verus orator
tum vincatum multoz voluptates
mutando bella frequētē in pacē sa
bies crules in tranquillitatē Jn q
monē scismata mutet possitq; eta
cōceptis michoatisq; credibꝰ incendijs
cuctisq; voluptatijs malus mundum
protegō ac ad opa sanctā pia ac ōia
ac iusta virtua et medēda perduc
deo ut res ozatoria longe rem mi
litarē gloria videatur precellē Nā
quāto maioꝝ fiducia certamē utut
tanto gloriosioz est triumphus si nḡ
m pensio laudis et utute nascat
cui⁹ moi est fiducia quā mareē cer
tamibꝰ mtesse decet hoc autē inter
est inter ozatoꝝ et militē vt miles

I

quāto sint plures cū quibꝰ certa
mē est mituris tanto maioꝝ habz
pauoꝝ animꝰ mōrem Verus autē
ozator quāto plures sint audituri
quoz vult oīm aīos subiugare tāto
maioꝝ assimit fiduciā et aīm cer
tandi magis vmatem habet em
ut referiente tullio divit antho
m⁹ in libro de ozatore multitudo vi
quadam talem ut quēadmodū tibi
cen sme tibys taneris sic ozator sme
multitudie audiēte eloquēs ee non
possit velut ozatoria milicia paucos
hostes quasi sua utute nō dignos
despiceret exercitū autē audactar sua
deret Si igitur quāto maioꝝ pugne
fiducia tanto sit eozūs victorie cla
rior nō pot ozatoꝝ aīos tela i ma
iorē multitudiē mittē q̄ miles si
ozatoria facultas ee militarē digni
tate p̄celleret Addē qm̄ mē tellatēs
qui sua nbꝰ armis profundꝰ pene
trat finalisq; vincat sit dignꝰ cla
rioꝝ triūpho cū in tali certatē vigo
rose actus nō armis ipis sed debeat
latentis ututis assciri ornatus aut
armate milicie sola cōpā ledūt aut
mutant et pugnat ferro sed ozato
res tacē cū pugnēt penetrāt vsq;
in fundū aīe gradiūtur quā et mu
tant possūt autē milites oīdē aut
tacitī manere sed nūq̄ ab hosti
ū mētibꝰ odiū et inimicā animꝰ ei
pe Sed ozatorie manꝰ mtra pfundā
aīe penetrātes suauissima fomenti
ne quadā odiū emdiātes i eius lo
cū plātat amorē Igit cū ozatores et
milites debeant cōparari paciam ut
longe prefulgeat ozatoris triūphꝰ
Est ig luce clarius ex dictis intelligibi
le q̄ excmia sit rethorice virtꝰ et qm̄
armatā longe milicā sua dignita
te p̄cellat tū fiduacialius audet sine
timē tū quia ferro quolibꝰ magis
tela penetrēt ozatoris

Capitulum sextū cōtmcs sextam

42

ptē dē narratoīb videl causas desc
oīb rethorice quarū cognitio āīmā
cōēm fuc de oīb extinguit

Igitur res sit digna stupore
sciam que mūdo languēti se
pe possit adhibere medelam a studi
is hoīm extitisse et rethoricā suem
am in vnīso mūdo ētendo quo ve
lut mariām ptātem hīe nō vane ē
ea pncipū ꝓposisse videbor m āīm
ructēq; me ductū tū reperiā diserte
loquēdi sciam ab hoīm studys ee de
sertū sed cū attētius cepi cōsiderare
et dicte descreōis causas inuestigare
ccessit āīmaduō fere causa ei rei cū
latet āīmaduēq; mduat quā app ta
tollit q̄ admirables pmū fuerūt eclip
ses solis et lune dū mūdi earū cāe
cognoscēbant tam mīe digne ficret
stupore si illoū planetarū nī i vna
eademq; drametro fierēt alter nō
eclipsaretur/ Cause tōe descreōis re
thorice multe fuīt vna videlz nā ac
cidit in hac facultate sicut et i aliis
multis. Vnde pluīm vsū latini tatis
cōtenti gramatica aut nūq̄ didice
runt aut fuīt oblti. Item pluīm sacē
argumētai ꝑ vsū logicas tradicōes
cōtrēpnt tū in argumētis ad altū
trā ptē problēūtis asserēdis addo sit
mgrio fieri ut viam ad illa logicam
et ꝓpnue dialeticā tradidisse nō sa
ant nec cogitent. Idem de musica
stia quā omes fere cantores organi
ste et vlharedi reliqui tales vsū mi
niti mūq̄ viderūt. Idem i vsu geo
metrico qui arte cōtrēpnt. Imo me
dicāli aput quē manus latz ꝑiculi
cū ydiote ꝑ aliquē vsū nō satis exp
tū in reliquis omīb; et nō satis cog
A mitiū ta similitudiē, imo procedē et quos
ad vitam dedūcē pollicetur. Mortē
fiunt aberunt et ita gnālit i omīb;
artib; assequūr usus quidā imitatōe
nō plena. Sed hoc mīe sit mē arte et
vsum qui vsus est imperfectus ars aut

ꝑfecta usualis ei oparius et si qđa
ad ꝓpositū nō mūquā vtilia faciat
nesat tū an omā que ad idem ꝓpt
cōferre cōducit. Artifex aut tū totū
artis cognoscat thesaurū ignorare
nō pot. si omā sup scrit ad ꝓpositū va
lituru. ita filiē mīstrīq; ꝑ eā artē et
vsū loquēdi suo nec nō aliozū impi
torū iudicio se totū id cē cōsecutos e
existimāt. q̄ ars oratoria ꝓpriū arti
fridē supuacuū putant. Alia causa
descreōis rethorice modo est tradito
ms ipius qui aput aristotelē tū est
mmis vētus a fōrā dicēdi nec satis
apcit scrīe plānā loquēdi tū ꝑ obscu
ritatē accidētē ex differētia grece y
diōtis ad latinū est nob latinis min9
familiaris. Aput ey cōmūnē aut et qi
tilianū modo tradēdi q̄ius ꝓpius ad
normā accedat dicendi cōsao tamē
est tanta ut legēdo nō oīno viam
dicēdi demōstret. Adūctus itaq; cau
se descreōis rethorice stupore eiusdē
descreōis extinxit. Secunda aut putāt
eam nō solū desertā sed et ee descē
dam ex alia causa videlz q̄m ut di
cunt mali plusq̄ bom attulit hoīb;
et tuitatis copia dicēdi et sūmū
eloquētie studiū. Nam ut refert q
qnilianus in eius accusatōe addu
cūt eloquētiā cē que peīs eripiat se
lestos eius frende dapnātur medii
bom cōsilia ducātur i peius. nec se
dicēdo modo turbeq; populares sed
bella etiā mexpugnabilia cōtentur.
eius delq; tū sit maximus vsus cū ꝑ
falsis cōtra ueritatē mitatur. quas n
ee veras causas cur sit deserta aut
deserenda decepīs ꝓspicuū sit obvio
q̄nilianū sic cōsequēte dicētis. Quo
quidē modo ne duces erūt vtiles.
nec mgrātibus nec medicā. cū duces
sepe rem publicā in magnas cala
mitates dedūxerūt et ars medicandi
vti sciat et possit tā venenis q̄ mede

lis nbos aspernemur attulerut sepe
valutudiē tausis nūquā tecta subeā
sup habitātes aliquādo procubuit no
fabricetur multi gladius latro eodē
ferro potuit uti Quis ne sit ignē et
aquā sine quibꝫ nulla sit uita et ne
tremis smozer solem lunā et papua
sydera aliqn nocē quāe et si ꝑ prius
dea nō solū in hanc ꝓtē deteriorē sed
et magis in alteram sūme ꝓtem uti
litatis valent arma facūdie nō est
equi id malū habē quo bene utuei
uti Quāe nec ob hoc a prudētibꝫ esse
deserenda nec deserendam putandū
est qui maxime se in bonū affectum
eius uidebit nō igitur hec est sed ꝑ
ius dea causa deserendis rethoue

Caplm septimū expedita narratiōe
pītis oratiōis cōtinz questiōez deliberatiuā An actor audeat ad nouū
hoc opus fiendū accedere et eius de
tionis ꝓpositū ac nomē opus

DOlens igit mudū cauē tam
exmio rethorice fructu meari
sepissime cogitaui audeā ne conari
magis clarā ꝑ tam modū mīstr
cōformioē eius tuitiez cōponere
A quo ꝑmo pusillitatē ingenij ter
ruit altitudo negotij Vltra uires nā
qz neq ꝑsimē debet ad quod ei incipit
quod aut nūquā aut nō nisi ēpter
poē cōplei ut cū videatur gloriam
actoris ꝓferre in famā eius ꝓmi
get melius est in bealitatē suis li
mitibꝫ cōtinei q̄ euagante turpi
tudi sibiacē Altitudiē rethoricei ꝑ
negotij ad mei pusillitatē ingenij
compatiri eam longe videt excedere
cui sublitatē rethorice sacē ampli
tudiez oratorie ptātis et sublimi ta
tē virorū qui se rethorice tuitioi
dederut cōsideāre velim Si sūaz
que medetur cōtibꝫ aquid tredam
sublitatis hrē ꝓter multiplicem
corpis anathomā rerū cōplexio
nū et membꝝ diuām medicinā ꝑ inu
meābilē diuisitatē et qualitē omi
horū latētes ꝓpetates quibꝫ is hac
industria laqueū quia latentissiōs
ad morbos nō corales sed aut illi
ales aut salē pruis cōalibꝫ subti
liozes cunē ꝓpōmꝫ Dicit enī sic
anthomꝫ in libro de oratore ꝛefēte ꝛtrēne si cōtēnoibꝫ magnū est
qdam opus ac au haut sūo an de
huāms opibꝫ loge maximū In qbꝫ
vis oratoris plenūq ab mpitis ex
tu et victoria iudicat vbi adest ar
matus adūsarius qui sit et fr iēdus
et repellendꝫ vbi sepe is qui rei u
dex futurꝫ est e alienis atz uatus
et etiam amicꝫ adūsario et īmitus
tibi tū aut docendꝫ aut ꝑmouendus
aut mouendꝫ aut ol in cōe ad tēpꝫ
ad causā oratōe ꝛpetendꝫ modeandꝫ
In quo sepe bnuolēna ad odiū odiū
autē ad benuolēciam deducēdū est
qui ut tāquā machinātōe aqua tum
ad seueritatē nūc ad remissiez ai tū
ad tristiciā est cōtorquēdꝫ omi sentē
tiarū grauitate omi vbertū pōderꝫ
est vtendū hec anthomꝫ Q̄ritz sit
amplitudo potēcie in oratoria facul
tate sūpeius patuit cū eam tociꝫ
mūdi ꝑmutādi quo velut hrē ptātē
omnium Sed precor uri quales i re
thorice sacē tuitionē se donauerut in
nōne aristoteles qui de rerū vnuūsa
natura tātū ingeii cōcutiz q̄tū ꝓ
tuit tuncūz tirestri igeio ꝑnataz in
fundi sē et ex eo cū eloquētia ꝑ
ter meē uānū q̄ius ignoblis ex
isteret sēm carnē orbis Imo tocꝫ
orbis cōsulare prīcipatū ꝑmeruit
reliquosq; si qcūq excellentissimos
viros iuenisse fuisse qui rethoricē studuerit quoz me nē dignū ēe ut
eoū verba nūrē cū tuētis credibi
le sit frustra conaret onde Cū gō pre
supeiosi si ultra vires audē et re
thoricū negociū tante sublimitatē

asperi. mchiq; tam ee pusillu ingeri
uab ope cepto pauide resilui. sed
ursu; p mutuallu uuiys cogitatiby
agitatiq; m aliam ptē partiq; ichoi
uiroz nō uituperatoz tractus exēplis
quiby nō mullos cōspicuos liat sūmā
auq; artis excellēciam nō urgent si
uituperio tamē aliquid ad practicā p
titudiē cōposisse. si alexādro ēma
tico mpi pristiano in p mtitudiē gē
maticalis doctīne licuit cōponē doctri
nale. Si alys euclide mōubo altiꝰ ge
ometriā euclidis practicā geometrie
componē liauit. Si preter boecij musicā
eo mōdes musice practicā p multa
neriū. Si preter boecij musicā ypocri
ticos amphorismos tegmi galieni
tiones auicēne hys mōdes q̄ pli
m libros quosdam quos medicē pē
ticis vocāt sine reprehensione cōdide
runt quo demerito preter solitū actu
sabor si m p mtitudiē oratorie facul
tatis cōstiterit aliqua que p arm
et promptitudiē quādā ad eloq̄ciā
demōstrant. Itaq; mē auditatē negoti
ci et exēplorū varietatē voluptabi
mo tandem mhoc queunt ut seruatis
egregioꝝ virorū opibo nō ad eoꝝ
correctiē sed potius ornatū doctīne
nōte reddentur modis opo q̄dam
m modū practice loquēdi cōpo
nent quod eet magis q̄ scripta mag
noꝝ virorū modis mtelligibile et ad
opus eloquēcie promptū. nū p̄ser
monē traditoibus hunc tpi magis fami
liarē. tumq; i maioꝝ opibo argumē
tacionū forme rethorice. aut nō poni
aut dissolute aut obscure ponūtur. h̄ap
tissime et clarissime reponētur. Si q̄
m illis locis gnāles quos m libro de ora
tore referente cyceōne authoni eloq̄
cie fontes appellat aut nullo mō ponā
sicut m vtriq; rethorica cyceōnis aut
non satis emendate sūt m libro de ora
tore et m ysocratis orationibus quēdā
m. hic vō aptissime locabūtur. et cum
cuilibet argumēntandi forē rethori
ce tribuētur. dēnīq; p̄ma omiū gene
ris causaꝝ de quibo p̄tio erit mserua
sermoq; i magnoꝝ virorū operibo
p̄cipuū ab eruditissimis nō sine possit
utilitate. hic m tantū explicabūtur a
pte ut earū naturam etiam pauc
ti cognoscē potenūt et p̄ter alia fouē
cia claritatem doctrine cōpluīma q̄
magis m hyus operis videbūtur pro
cessu. ipm spero multipliaē profuturū
modis. vtq; p̄tis opis claritas ma
gis eluceat. nō placet ipm rethoricā
aut aliquo exterano noīe mūcupari.
sed magis placet. vt ars dicendi sit
nomē ipius Caplm vij cōtmeb
cōfiraceē et cōfutaceē predē deliber
acois. videlicet voēs ad hoc opus cōpel
lentes actorē et cōfutaceb materiāque
ad cōtrariū detrahentiū cū deliberacio
nis conclusioē finali.

Horacies autē me vocēs ad hoc
opus instigāteb fuit vise q̄ i pel
lēteb. Tenent em omēs m quātū
valem⁹ vtilib mūdo prodesse si māq;
fratres sim⁹ oēb omibo et sedm fidē
mam ab eisdem p̄mitto desidēmo a
dam et cuilibet alb vtilis sim⁹ gemib
dūm et naturalib quo pariter vita sepa
mur a reliquis. Ac em lege fraterne
caritatis sint dueti aut duci debuis
sent. quicūq; sciab tradidicrit aut tra
ditas m qualēcūq; p mtitudiē redege
rit. Si igitur ex naturali vnclo ob
ligamur omib omibo et hoc opus a
deo profuturū multis predicēo auctio
ne deducere adipiscē. Adde q̄ opa sepe
pusilla maioꝝ operū occasiōi pbue
nirunt. Non solū aut ut dicat aristote
les sēdo methaphice hys dicē gradā
tus sed quoq; ipse ē aquis opib mbo
cōtenuit. sed et hyb qui sup fuerūt
enumerauerūt et em hy cōsenūt aīq
tū p̄terretati sint habitū nīl. Si
thymotheus ei mquit aristoteles nō
fuisset multā melodiam nō habem⁹

quius ut ex verbis aristotelis satis
est intelligibile quin thymotheū imu
at sarpsisse de musica quinō tamē
de facenda musicali fauisse. Itaq; et
egressi aliquid rethorice promptitudīb
addendum esse eō ut ingeniis magis
egregiis ad idem opus poliendus el
mandū occasiōē mducā. Cadēq; rōne
nec obstet de cetero que ab ope pfe
cerunt ingenij prunitas vix ei eē
potuit tam exiguū quin eius opis stu
diū maiorib; ingeniis ad eidē rei aug
mentū istendendum causam mdutat.
Sed ad hoc ī me derisio quedā ham
balis prebet hyatū. Unde m libro de
oratore tullius tyceo refert narrass
se quēdā ciuē hannibal cartagine pulsus
ephesum exul ad antiochū puenis
set phormioē audiuit pipathetica
de re militari at mpiali officio dif
fuse loquentem cū ceteri gerent ab ha
nibale quidnā nacte pē de phō mdi
caret. Retulit libē respondisse. multos
se deliros senes sepe vidisse sed qui ni
chis q̄ phormio deliraret vidisse ne
minē. Nec iniuria quid ei aiēt tullius
aut arrogantius aut loquacius fieri
potuit q̄ hannibali qui tot ānis cum
romāno terruisset mpio greca homiē
qui miliā cristia vidisset trucidē de
re militari pceptum. hoc aut fieri cuī
ti videtur mquit tullius qui de ar
te dicendi p̄apuit qd eni ipi exptiri
fieri docent ceteros. A qua derisione me
puto tueri. nī non noua pcepta dice
di grignēter. Verū me solū mpre
tem meloquentē costituo pceptor di
cendi a maioribus editorū. quadmod
fieri quēter mnō prius pōt legi ut d
cta maiorū nō antecedat. sed velut m
mediatores mpretentur aut abiecto
hominū ac fieri quēter mēydeōtū diuso
rū sapientes et prūapes mpres sta
tuatur. Itaq; verba rethoricalia tra
dationū eent modus satis intelligi
bilia. nō indigeret nī pigeret quo mē
cas neō dubitat indigē qui pē obscu
ritatē tradationū rethoricam eē tā diu
desertam agnoscat. Hoc igit tātas na
turalis ad eos. Precep pretedi occasiōes
scribēdi maioribus in diuersis ut pfens
opus aggredierer quo nō me reuoca
runt ingenij paucitas nec hamball'
cōtinua pter ceteras p̄dictas.

Sequēdus tractat⁹ quinq; pambu
la ymalia que solent arti pmitti
rethorice sex habebit explā.

Caplm primū mmit ea que debet pmitti
p hui⁹ tractatū. videz diuisionē rethorice
in genus et specialē ac materiā spālis
rethorice et eisdem tria genera.

Caplm secūm cōtinz finē et officiū hui⁹
Tertiū declarat quid sit instrumēt. Istius
tū hui⁹ sciēcie et que ac quot sint ptes
eiusdem instrumēti. videlicet exordium
narratio propositio cōfirmatio cōfutatio
cōclusio et egressio.

Quartū distinguit ptes hui⁹ scie. videz
inuentionē dispositionē elocutionē memoriam
pronūciationē.

Quintū declarat cōsuetudinē et diffam
rethorice ad dyaletica et cuius sciēcia.

Sextū explicat dem pambula de rethori
ca ymalia. Caplm primū mmittēs ea que
debent pmitti p hui⁹ tractatū. videlicet
divisionem rethorice in genus et specialem
ac materiā spālis rethorice et eiusdē
tria genera.

Tractatus. 2. li. pm.

Sed ut ad mstrandā
dem fuerunt hactenus lectores in
tuitu pnosscantq; de q
bus p ordinē erit sermo fu
turus. Antequā seriē aggrediar. necessariū puto pmittere quedā
ut diuisionē rethorice in ptes et cetera.
Quid sit rethorica. p̄que eius materia
et que genera. deinde quis eius finis et
officium. cōsequēs q̄ instrumentū eius
ti ptes. Preterea que ptes sint ac de ea p
quā habet a dyaletica differā. ni nō a

cuiuh scā ac demū aliqua silia de rhō
rica gnāli. Cupler est igit rethorica p
pria videlicz et cōmūt rethoricā eoīem
dissimit quītiāus q est bene dicēdi scīa.
huius aut natūā rethorice magis nos
vltiō tapl̄o plius tractato. Cōsequmē
aut ad dictam diōnem dissitoēz gnāl'
rethorice dissimē potimus nō iccōuenire
enē et ꝓpiam quod est scīa benedicēdi
m rebus ciuilibus. metlligēdo p res ciui
les non tm res que in iudicijs et cōsilijs
agitant sed et gnāliter cas que potest
m laudē et vituperū simm. Poēt caā et
melius dissimi spālis rethorica q est
scīa apte dicendi ad ꝓsuadēdū i ci
uilibus. Ꝓsuadē aut est actus volentem
mutare aliquē ob stat q quītilianus hāc
dissimtoēz īuenit de mētis alijs que ap
posite dicēt potent ad ꝓsuadēdū. Nā
si mētrices aut alius quelibz scīaz ha
beant. quia dicēdo ponit m bonū ꝓsua
dē et hoc agendo meli omittē de cōtigē
bus rethoricā hūt. Item et si nō semper
oratores ꝓsuadeant. si tm meli omittāt
de cōtingētibus ad ꝓsuadēdū. ex eorū
oratoris officio. Est aut istius rhetorice
spālis matia dupler. prioria videlicz et
distancior. prioriam voco māz de qua
ꝓcedē tradit doctrināz et est sermo ci
uilibus apte positus. distanciorē
aut voco matiaz. res illas ales de qui
bus est sermo positus. Unde mediat sp
sermo positus mē artē oratoriā et rē
de qua sermo. Est aut rethorica sit scīa
quedā a reliquis scīeys segregā nō
habet a materia magis distanti. nā
m illa matia cū reliquis moralibus
scīencijs cōuenire videtur. Uer qui
tractat modū cōstituēdi huiusmoi ser
mocinēs politi q multū reliquas scīas
compete potest habet qd est scīa p se
quedam. Est aut huiusmoi distātior
matia videlicz ciuile negociū tripler.
nā vnū eoīū ius et iniuriā cōtingēs et
versatur m foro iudiciali. aliud
expediēs et nociuū. et versat circa
ciuiles et terrenū et honestatē et turpi
tudinē ꝓsequendi ac m laudibus vitan
et vituperijs ꝓsequendis. et secundū hās spe
ciales rethorice siē tria gnā ciuilia
videlicz iudiciale deliberatiuū et
demōstratiuū. dissimt aut oratō ge
nus iudiciale dicens q est illud q
potest i iudicio habet m se actusa
tōem et defensiōnez aut petitōem et re
tusatōnez. et est illa matia circa quā
m iudicijs aduocati laborāt. Deli
beratiuū aut dissimt quod est id
quod potest m disputatōe ciuili ha
bet m se simē dictionē. et est illa circa
quā consiles tractant i cōsilijs.
Demōstratiuū vō dissimt quod est id
qd tribuit m oratōe certe ꝓsōe lau
dem uel vituperatōez. et est illa ciuilis
circa quā vsitatiue historiographi
qui describut facta virōz illustriū

Capm̄ secūm cōtinēs finē et officiū huius scīe

Quālibz m rethorica uersā
tur. tullius q huius scīe fis
sit ꝓsuadē dicticē. nō tm hoc debet
intelligi tanta gnālitate q ea ver
ba significant. mihi ei uolunt ad
malū finē rethoricā ordinari. Uel
le aut dicticē ꝓsuadē qdcuz mali
nō parū cōplectitur. aut si iudicibz
ad dapnandū innocuū aut ꝓsidijs
ad nocumētū reipublice ꝓsuade
mus. quis ei is qui rethoricā vel
let abuti ad rem mihi possēt et ma
lam ꝓsuadere. sicut et medicus egri
tudinē generare. nihil' sic medi
cine finis est tm sanare. sic rethori
ce finis est ad bonū ꝓsuadē dicticē
Officiū aut ipius est apposite seu cō
uenienē dicē ad uel ꝓsuasiōez. Dnā
aut mē officiū et finē ex hoc cōgnā.
Nam officiū oratoris est opus qd
p ipm̄ efficit ex uenere oratorie facil'

pethō gnus spālis

ꝓsuadē ḋ sit

mā rethoē ꝓpria remo

negociū ciuile

G

tatis quo mlquã pot frustrari si
velit et est oratio cõtmẽs oiã que
ad psuasiocẽ queiũb er subiecta
materia sed finis est illud qđ per
opus mẽdit videlicẽ psuasio dcã
qua potuit sepe frustrari tu et si oiã
arpiantur ex subiecta matiã qđ ad
psuasiocẽ seruiẽ videtur ea tñ ad
eandẽ nõ pont attingẽ qđmodo
et finis medici ẽ sanatio officiũ eius
ad sanitatem curare sed cũ plũmos
curatꝰ inulto pauciores pnt sanarẽ

¶ Capitũ tertiũ declarans quid sit
strumẽtũ huius scie et que ac quot
sint ptes eiusdẽ mstrumẽti videlicẽ
exordiũ narratio ptitio cõfirmatio
confutatio cõclusio et egressio.

Instrumẽtũ aut huius rethorice quo boni psuasiocẽ cõficere nititur est sermo politus qui quo dãmõ supius eius matiã precipue distinguitur nõ tñ eadẽ ratiõe nã matiã dicatur id̃ tum doctrinã rethoricen edidit de eo fecit ipius sed mstrumẽtũ vocatꝫ m quãtũ oratꝛ vtꝫ ipõ ad psuasiocẽ operandã Que aut huius mstrumẽti ptes sepe videlicẽ exordiũ narratio ptitio cõfirmatio cõfutatio cõclusio et egressio Exordiũ est oratio aim auditoris ydonee pparãs ad reliquã dcõnem Narratio est expositio rerũ gestarũ aut ut gestarũ er quibꝰ oritꝫ questio siue iudicialis certa cuius altera ptem psuadẽ pponim⁹ Ptitio ẽ pte oratois cõtinẽs medũ orãdi huiusmõi questionis siue iudicialis et ppositi que tũ candẽ questionẽ medm⁹ cõ probatẽ Confirmatio est p qua argumẽtando mẽ causẽ fidem et auctoritatẽ et firmitatẽ adiungit ex quibꝰ mihi cũ aliud est cõfirmatio cui ad ppositam ptitionẽ probãda argumentorũ ad ductio Confutatio que et reprehensio

H

dicitur ẽ p qua argumẽtando adiũsarioꝝ cõfirmatio dilnitur peritus aut infirmatur Dilnitur mihi rei probabilis argumẽtis rerũ ẽ oppositi eoꝝ que in suis argumẽtis quasi loco premissarũ habẽtur aut ex eis nõ sequi qđ intendit infirmatur aut ei et si premissas falsas ostendẽ neqam⁹ eas tñ mostrem⁹ quo dicta mẽtẽ fulciãtur aut si cõtra argumẽta eoꝝ adiũsarii duximꝰ eque firmã

¶ Conclusio est p qua res diuise et dissimiles dcõ in locũ cogũtur vnũ ac remisse di causa vnũ sub aspectũ subiungitur Est em cõclusio principalis oratois epylogus mapiens a ppositis in ptitionẽ et procedẽs dem cepit vsq; in finem Egressio est pars oratois nata ex aliqua sex partiũ predictarũ aliquã conueniens velut directe vel indirecte ad eundem finẽ ad quẽ tendit totalis oratio Harũ aut omniũ pteũ naturas nunc tantũ tetigisse sufficiat potuit ei mfelius magis emuleate cognosci nisi de eaũ singlis tractabit suis locis

¶ Capitũ quartum distinguẽs ptes huius scie videlicẽ inuentionẽ dispositionẽ eloctionẽ memoriã et pnũciationẽ

Quoniã nõ idem ẽ nostrum eloquii sciam et mstrumẽtũ ipius partes ipõ erunt diuise Unde ptes instrumẽti enũarate sunt supra Ptes aut huius scie ac sunt quinq; videlicẽ inuentio dispositio eloctio memoria pnũciatio.

¶ Inuentio ẽ excogitatio rerũ verarũ aut verisimiliũ que causam probabilem reddat.

¶ Dispositio est rerũ inuentarũ in ordinem distributio ¶ Eloctio est ydonea verborũ adiunctio ac modus et schemata est aim firma rerũ hac verborũ adiunctionẽ perpetuo ꝓmissio est ex rerũ et verborũ dignitate vocis et corporis modulatio Refert aut cui dicto quis pte sue in quolibet genere cause singlis mstrumẽti ptibus captui aut ornatui cause

iudicialis necessariū est ineire disponē
eloqui medicinal pronūciatē. Silr in nar
racōe eiusdem cause iudicialis illa q̄z
debebit aptari et ita in ptice cōfirma
tione cōfutatiōe cōclusiōe et egressione
ḡnis cause iudicialis oportebit easdē
quāz sūt ptes aptari. Similiter i genere
tātē deliberatiue. multibz ptibz oratoris de
bebunt quāz ptes sūt coaptari. Et cōse
quenter ḡne cause demōstratiuē. Capi
tulū quintū declarāb quicquid et dialz
rethorice cū dyaletica et cuius sit eaā.

In hoc aut cōuenit rethorica cū
dyaletica q̄ ambe ad damū ꝓbi
lia oēs argumētatiōes reperiūt que
p̄ quālibz inueniri possūt ingenio. Est
tñ sinoīa ꝓbitatis diuisitas. Nam dya
letica preceptū ḡnālia docet ad inue
niendū argumētatiōes ad oīs quēsti
onis ꝓpē vtrūq; sine determinatiōe ad alt
quod verū genus. Sed ista rethorica
specialis tantū inuenire docet argumē
tatiōes in dictis tribz causaz genibz
videlicz iudicialis deliberatiui et demō
stratiui. Quo circa sicut ꝓbitatis re
thoricē est ad ptem cōtractiū ita pre
cepta rethorica sūt loais dyaletice ar
tificia. habet enī se quodāmō rethori
ca specialis ad dyaleticā sicut ꝓspec
tiua ad geometriā. cū ei geometria
ꝓpetes cōsideret figuraz ex lineis
constituitaz. ꝓspectiua figuraz ꝓpetes
cōsiderat cōstituitaz ex lineis vi
diosis. Item in aliis diuīs nā dyaleti
ca nō quāz sūt ptes ꝓnoiatas so
lam inuentiōez p̄napalē docet et si dispo
sitiōez quādam docet et cautelas i in
terrogatiōni serie alicui tñ q̄ dispositiōez
oratoriā ut naturas harū duaz scie
tiaz cōsiderāti plenius potuit apparē.
Sed qm̄ cycero rethoricā affirmauit
ptem esse ciuilis sciē cōsiderandū est q
p̄ ciuilē sciam voluit utilli politicā
et huic adiunctā cōgenie omi utriū
a deo natuā ḡntibz ciuibz ꝓnci
pibz ac aliis quibuslibz auctoritatē
hūtibz scripto nel cōsiderādi nl q
mōlibz aliē inducere. Restaz si ad re
thoricē materiā proximā habeam
respectū ps quedā eō videbit dyale
tice sicut et ꝓspectiua geometrie. Si
vēō ad materiam distantiorē cōsidera
uim. qm̄ ciuilis sciā circa res hu
manas docet agere. rethorica vō
circa easdem res loqui et qm̄ loque
la ad actorem diuigitur. In hoc re
thorica ps esse videbitur ciuilis sciē.
Sed si quēatur cui⁹ illarū sciaz re
thorica ps rectius dici possit cōsen
tiam aristotili qui dicit p̄mo rethori
ce q̄ rethorica est ps adnata dy
alectice. sed inducit figurā politice.
nā sidm̄ suam formam que est sua
p̄napalis natura adnasat dyale
tice. Sub qua forā subinduit figuraz
politice. cū res politicas sibi sentit.
velut eius rēi tam materiam. Ca
plm̄ sertū explicās dicī p̄ambula
de rethorica ḡnāli.

Quāmis aut ut in pluribz ordo
doctrine requirat ut a ḡnālibz
ad specialia descendatur. Et idē
eo que ad ḡnālem rethoricā spectāt
prius videntur dicenda antequ ad spe
ciale deberet silus cōuerti. post tñ
ex certa rectē cōtrarius ordo suaui
ut hinc seruabit nō sine causa. Nā
specialis rethorica cudit oratiōnē
circa res humanas duntaxat. ḡnālis
aut circa res vniuersas. Si ergo om
nī rēi mille videant hominibz notio
res rebz humanis. rethorica specialis
ḡnāli nobis cognoscibliōr esse videt.
quāe postq̄ ea p̄ambula que cōter
minē specialē rethoricā sunt p̄missa.
nō reducient ad ḡnālem rethoricā
stilū cōuertē possumus circa illa q̄dā
ꝓpria dicendo hijs que de spe

C

aali rethorica sicut supius declarat. Primum igitur ut dictum est gnalis rethorica differt q est bene dicendi scientia. Est autem gnalis rethorice materia dupler proxima videlicet et distantior. Proxima est gnalium omnis sermo qui possit poni de quacunq loquitur materia. Distantior vero non solum res humanas sed cuncta gna rerum complectitur. Finis vero rethorice gnalis est persuadere audientium mentes disponere animum quitate dicentis ut videlicet intelligens intelligenti sapiens sapienti sanus sanetem prudens prudenti et artifex artifici faciat. Et omnino ut loquens audientium mentes perducat in sue mentis effigiem. Officium autem ipsius est apposite seu convenienter loqui ad dictum finem et tale loquela sive sermo est proximum opus ipsius. Unde phorum et oratorum ornatum volumen de quacunq scientia tractat sint opera proxima gnalis rethorice. Solum autem eum qui hanc habet sciam aut eum qui omnia scibilia mentium hominum credituri imbecillitati cognoscet precedere iudicium et oratoris noticie dignum in libro de oratore sit dicendum. Nec quidem sententia neq potest esse ei laude cumulatus orator nisi sit omnium rerum magnarum atq artium consecutus. Nec tamen errem quod non est intelligendum quod omnis scia sit pars huius gnalis rethorice. Sicut neq particularis cause cognitio est pars rethorice spalis. Verum sicut particularis cause cognitio ad materiam spectat distantem et exterius rethorice specialibus uta omnis scia est nullo modo materia distans gnalis rethorice. Instrumentum autem istius gnalis rethorice est illud idem quodammodo quod nunc est ipsius opus proximum utpote videlicet sermo politus omni materia quo instrumento dictum finem consequitur qui est ipsius opus extremum. Tres

II

instrumenti eedem sicut illis in genere que tribuit sicut instrumento rethorice specialis. Omnibus tres sunt sed in specie non est eadem instrumentum in spali et gnali rethorica. Nam scientia thopica cum analetica posteriori traduntur illa que spectant ad peculiarem rethorice gnalis. Sed rethorica specialis partem habet peculiarem artatam ad tria genera causarum de quibus supius est habitus sermo. Omnia autem huius rethorice generalis ad thopicam in hoc confitetur. Quod thopica pars est huius rethorice generalis sicut peculiaris pars rethorice specialis. Unde hec gnalis rethorica preter dyaleticam communis dispositores elocutores memoriales et pronuntiatores artificiales. Sed quia non est materia proprie tam distans humanis a retho communis sive ut facultatis sue vel artis aut alius generis qualuscunq quam aliquo trium generum communium spalis rethorice quam possit manifeste aut primum apparuit aut egressive. Et eam quia per similitudinem eorum que de specialibus dicentur rethorica ea que de gnalibus essent dicenda satis possit intelligi nullo eorum quos ego vidi in tractu curant gnalis tradere preceptum rethorice quum magis in preceptis rethorice spalis se reddidit occupatum. Consilium sum et ego faturus. Nam reliqua que sequuntur omnia gratia spalis rethorice conscribetur.

Tractatus tertius

Tertius tractatus continens foras argumentandi rethoricas vigenti taplis protendetur.

Taplin primum que est tractandi ordinis ut primus tractetur de argumentationum formis et locis dyaleticis quam rethoricis. Eodem enim modo utq notiat undecim argumentationum foras rethoricas quarum naturam et exempla ponetur in sequenti duplis hoc tractatus. ac unde quilli ca

thegoria ſimplias ſint q̃tuor forẽ
Cerciũ de expreſſa p fictaq; forã ſilli
cathegoria ſimplias.
Quartũ de forã ſilli cathegoria ſimplicẽ
p fictã ſed latentẽ.
Quintũ de forã ſilli cathegoria ſimpli
cẽ expreſſã ſed trũcata
Sextũ de forã ſilli cathegoria ſimplicẽ
latentẽ et trunccata
Septimũ ſoluit quãdã dubitacõẽ cũ p
Octauũ de q̃tuor formis cõcludendi
Nonũ de duobꝰ modꝰ variandi foram
ſilli cathegoria ſiplias et ſpãli de or
Decimũ de modo variã
di foramꝫ ſilli cathegoria ſimplicẽ p
dyalogũ nel quaſi dyalogũ
Vndecimũ de ſilio graduali
Duodecimũ de forã ſilli cõditionalis po
Tredecimũ de forã ſilli
diabalis ad inuicem
q̃tuordecimũ de forã ſilli cõdicionalis
Quindecimũ de ſillis diſiunctis
Sedecimũ de ſillis copulatiuis
Septendecimũ de expoſitiuis.
Octodecimũ de diuiſiuis
Nouẽdecimũ de collacionis
Vicesimũ de inductiuis

Capitũ primũ
que eſt totius ordinis ut prius tractetur
de argumentacionũ formis et locis dy
alecticis et rethoricis

Ineer ptes autẽ huius
ſiue primũ de inuencione
omnium paranũ oracionis
mentibus tãũ gratis
tangit de fundamẽto
totius artis dicetur. Deinde reliquę
q̃tuor ſiue partes que ſup ſuperãt fun
date ſunt eadem ſeruc tractabuntur
qua ſiue numerate ſuprius. Sed antequã
ad inuentã appetam huic arti accẽſe
ro aut locos rethoricos parem expo
nẽ qui mẽ ocio pter oracionis primapa
liſſime ſuũ cõfirmacio et cõfutacio i

quolibet genere cauſe et ad earũ p
fectã inuencẽ et vſum foras argu
mentacionis rethoricis et locos tho
picos ſimpliciter cognoſcẽ ante
omnia duas formas argumentacionũ
conſcripſi. Eodẽ locos thopicos ignoti
rethorice ſeruiuit demum ſeruandi cõmo
me quia pars iſtius ut infra patebit
m tantũ eſt gñalis et nõia ad oẽs
cõfirmacionẽ et cõfutacionẽ rethoricam
In quolibet triũ generũ predictorũ ut
eorundẽ generũ quodlibet ipa precedi
debeat. et nõ vni magis q̃ alteri ꝯmit
teret. In eo quoq; q foras argumentandi
rethoricas priores ipis loas reponã.
aristotelis veſtigia ſequor qui plu
m logica foras tradit argumenta
onũ m libris priorũ analeticorũ. de
inde locos m thopicis ex quibus tu
ti poſſent argumentorũ matie. Nec
obiciatur q argumentacionũ forme
ad ptem eloquentie de qua poſtea ſer
mo ſpectare noſcitur. et q ideo nõ i
primis ſed poſtremo cũ aliis preceptis
eloquentie locari deberẽt. In hoc ei ali
q̃liter ſequor tullianas veſtigia. et
etiam licet vere ad ptem eloquentie
ſpectauerit. ut tñ inultis argumẽ
to tam p thopicas q̃ rethoricas locorũ
uento ſtatim poſſit ſua foras dona
ri. cõuenientius putaui doctrinã for
marũ p̃mittere. Capitũ ſidem enu
merans atq; notans vi. argumenta
tionũ formas rethoricas quarũ na
ture et exempla ponẽtur m ſequenti
capitis huius tractatu. aperiet q ſillo
gia ſimplias ſunt quatuor
forme.

Sunt igit̃ in vſu rethoris ar
gumentacionis videlicet a ſe
diuiſe videlicet ſillis cathegoricis ſim
plex. ſillis cathegoricis gradualis.
triplex ſillis conditionalis expeditio.
copulatio expoſitio diuiſio collatio.

forma

et mductio Quarū argumētaciōnū
tū forē nostrai debebunt cognitū esse
videtur ut a filio cathegoico simplia
tamquā a digniori sumamus ītium

¶ Unde sillis cathegoicus simplex est
qui tantū habet duas pmissas cathe
goricas cuius natura plenius ex logica
et ex mfrascriptis exemplis melius po
terit. Jn talibus igitur silli declanda natū
pmū eius forās diuisas explicare ppo
nim⁹que ex pmissaru et suaru approba
tionū dispositione cōiungit. Deinde cō
plexionis quā logica cōclusionē appel
lant forās exponem⁹ diuisas et fidēliter
variatē quādam earūdē forāru
subdem⁹. Cathegoricū igitur ac sim
plicem sillm aut p logicam aut retho
ricam edicere possum⁹ logicā mō
ut cū puerilē disceptam⁹ hoc modo
omibus būfactoribus est gratia referē
da parentes sunt būfactores. Jgitur
parentibus est gratia referenda. cōsequē
tia patet ex vacē sillogistice forme
maior probat. Nam iuxta naturali
est cōsonū ut benefactori grās referā
debeat benepassis. mōr probat.
Nam a pntibus pmo vitā deinde labo
rioso sāe educatōē acceptim⁹. Quā for
mā argumētacionis dicēdi peritus
orator nec imitato tāquā puilē cōcep
tū cū artis et meditatōis maifestis
sime prodat effigiē que derogat auc
toritati dictis et fidē oratōis diminuit
Quo tū rethores pro hui⁹moi sillo
gismis alias formas ingenuerūt.
quarū pfecte sūt aliquē aliquē vero
truncate. pfectarū aut forāru vnam
expressam aliam latentē possum⁹ ap
pellare. Similiter tractatarū aliam exps
sam aliam latentem reponi⁹. Itaq;
sūt silli cathegoici simplias forme
quatuor rethorice videlicet expssa per
fecta et occulta pfecta. Jtē expssa tra
cta et occulta tractata. quarū forāru

1. formā

natūrē et exēpla nūc p ordinē subiū
gētur. ¶ Capitū tertiū de expressa p
fecta q; forā silli cathegoici simpli
cis

Expressa pfecta q; simplicis sy
logismi cathegoici forā aput
cyceronem in rethorica vetri quēq; p
tes hītē debebit videlicet ppōnē quam
logicus maiorē appellat. p positionib⁹
approbatōē q; que nāli ordinē statim ma
iori subiūgitur. deinde assūptōē quā
logica vocant minorem. cui assūpti
onis approbatōē que sibi statim de
bet cōcatenari et fidēliter cōplexionē quā
logici cōclusionē appellant. uerbi grā
pro exēplo si pbitatē voluerō q; vnius
sāe machinē mundialis quodā cōsilio
gubernetur poterō talem sillm adhi
bēo maiorē Quicquid q; cōsentaneissime
dispōnitur in finē alicui est quōdam
consilio gubernari. maiorē approbā
que nāli reliquor cārū exceptō cō
silio in debitos fines dirigi solent an
nō cognoscens natūrāque finē ignoro
rit an casus nel fortūā quor remedi
tas sine dispendiō malū eque velut
bonū amplectit. minor. Quicquid con
sentaneissime vō mundo vnius in fines
dispōitur. minorē approbans. Astro
rum cē et signor ordō et ordinatissimi
estiuales accessus et recessus hyemales diurne ac nocturne vi
assiduēs cerēq; p orbē revolutōēs
facte natūrales ad totius mundi p
cui vtilitatē optime cōferre videt.
Conclusio Jgitur mundi vnius sim
est certissimū quodā cōsilio gubernari
¶ Pfecta vō dicē hec forā qua partes
habet omēs quas tenuerit sillus hui⁹
moi potest hītē quarū due sunt pmis
se que necē ad illatōē deficiunt. alī
que due pmissarū pbatōēs que quo
tiens pmisse p se note nō fuerīt ad
earū manifestationem necē requirūt.
Quarta vero finem cōtinuū silli. Ex

pressa vō dicatur hec forā quia ī am
bab⁹ pmissio est mediū idem qđ eode
sono verbor⁹ exprimē ¶ Caplin̄ igit⁹
de forā silli cathegoria simplias per
fecta sed latens

Perfecta sed latēs simplicē ca
thegoria silli forā simulē qū
q̄ ptes habē debebit quia p̄fecta Sed
id quod mediū est non eodē verboꝝ
sonitu sed diuisis ubis idem signifi
tib⁹ in pmissis repetitur quia latens
ut si primo dictū exemplū p̄mutatē
hoc modo maior. Cuncta que cōue
niētissime disponūtur in fines certi
est quodā cōsilio gubernari · ap ma.
Que nāq; reliquaꝝ causaꝝ exceptō
consilio in debitos fines dirigere solet
an non cognoscens naturā que finē
ignorat an casus uel fortuita quoꝝ te
meritas sine discrimīe malis eque ve
lut bonis amplectitur. mi. Sed v
misa natura corporea in id qđ optim⁹
est suauī pene vniuersa videt procedē.
ap. ma. Aspectū em̄ et signoꝝ ortus
et occasus ordinatissime estuales atq;
fusis et retrofusis brumales diurne ac
nocturne vicissitudines certeq; p orbē
reuolutiones facte valetudines ad cetera
mūdi pene utilitatē optime cōferre
videntur · cōclusio. Igitur mūdus
est certissime quodā cōsilio gubernat⁹
Est autē hec forma laudabilior q̄ p
dicta/qui tū in modū seu assumptione
medij repetitē occultat magis fraudē
artis abscondit ¶ Caplin̄ quātū
de forma silli cathegoria simplicis
expressa sed trūcata

Expressa sed trūcata silli ca
thegoria simplias forā dicta
tum⁹ mediū sub eisdem verbis resu
mit sed paucioꝝ ptes habet q̄ qđ
q; ut forte tūc q̄tuor· tūc maior · ā mi
nor sit a deo manifesta ut approbatē
nō egeat aut tūc tres· tūc neutra pre
missaꝝ probatē requirat exemplum
aut tūc maior approbatē nō egeat
sit tale · maior. Cum sint athenis
eo die quo edes hec facta est rome
in ede mēesse nō potuit · mi. Sed
autē athenis eo die quo edes hec fac
ta est rome · ap. mi. ut decē pdo
neis testib⁹ comprobatur · cōclusio.
Igitur in hac ede mēesse nō potuit
Dicat aut hec forā trūcata qa exēt
approbatē maioris ¶ Exemplū vō
tūc mi. approbatē nō egeat sit tale
maior. Cuius utilis est sapiā a pl
phia sapiam debet requirere · ap ma.
Nichil em̄ est aliud philosophia q̄ amor
omnis sapiēe et ea doctrina q̄ omēs
amatores sapiē cōquisierit et rede
gerit in corpus qđam sūm · mi maior.
Omnibus aut est utilis sapia · cōclusio
Igitur oēs a philosophia sapiam debet re
quirē · Dicat aut hec forma trūcata
quia neutra approbatē minoris/aut
festū est ei q̄ omnibus est utilis sapiē
aa ¶ Exemplū vō tūc neutra pmis
sarū approbatē requirit sit huius q;
maior. Cum post occasū et ortus sua
ve tremendus est · mi. Deus post occa
sum et ortus suauis · cōclusio Igitur
deus tremendus est · Dicat aut hec
forā trūcata quia neutra pmissa
rū approbatē mutuat ¶ Caplin̄ vi
de forma silli cathegoria simplias
latens et trūcata

Latens atq; trūcata talis silli
forām appellō tū et mediū
nō sub eisdem sed aliis verbis repetit
et etiam pmissaꝝ uel una uel altera
vel vtraq; approbatē nō egeat vt si
dicta tua exempla p̄mutatē modo
sequēti · maior. Cum sint athenis
eo die quo edes hec facta est rome
in ede mēesse nō potuit · mi. Sed
autē in vetustissima etate grecoꝝ ea
luce quia in vrbe romana p̄nto est ho
ap mi. Vt decem pdoneis testib⁹ cō

probaui · conclusio · Igit̄ in hac re de mīre sse non potui stem maior · quib9 utilis est sapiā a phiā sapiāz debent requirē · ap ma · nuh ei est aliud phia q̄ amor omīs sapienae · et ea doctrinā quā ceb amatores sapiēae cōquisierūt · Et in corp9 sheae redegerūt · mmor · Caretis aut̄ moralibz fructuosum est sapē · cōclusio · Igitur ceb a phiā sapiam debēt requirēre stem · maior · Cum poē ocadi et vnificare tremēdū est · mōr · Deus autē aiam auferre potest atz ipōnē · cōclusio · Igit̄ deus tremēdus ē

¶ Caplm̄ septim̄ solues quedā dubitationem circa p̄missa

Sed circa p̄missa surgit dubitatio quedā · nā si m aliquo sillo maior et mōr aut quis earū approbatōis indigeat · et ulla p vltiorem sillm̄ aut aliam argumētationē pareat · eius forte p̄misse similes approbatōes requirūt · i infinitū procedi videtur · Processus autē i infinitus incomprehensibilis est · et ita nō posset cōprehendi rethorica · Ad hoc rndet q̄ duob9 modis potest approbatio fieri vno p argumētationez forātam · Alio vero p solam argumētationis indicā · que est medium sillogizandi · et id q̄ m vlīqs argumētationib9 medijs vltimē obtinē dmōstatur · aut m pluribz igit̄ approbatōes p̄missay m sillogismis nō p formatas argumētationes · sed p indices argumētationū procedūt · Quia aut et m omīb9 exēplis supra positis p spiritū hoc notauimus · Verū est tn̄ q nō nūquā in rethoricis oratorib9 potuerūt argumētationes tractari q̄ p̄misse forātis argumētationib9 probātur · nō tn̄ vna uel duab9 sed plurib9 · que loco vni9 approbatōis ponebātur · Sed ob id nequaq̄ i infinitū

tū debebit procedi · Verū secūm oratoris diligentiā erit ad vltiorem approbationē p̄missay venire · que nō in argumētatiue forāta sed argumētationis indice cōsistet ·

¶ Caplm̄ viij de q̄tuor formis cōclusionū

Quum aut̄ sillogismi p̄ter quā logica cōclusionez appellat tractatio ventat cōplexionez que aput ipm̄ q̄tuor modis poē seruari formali videlicz simplici · p deductionez · p contrariū · et p cōnexū simplici formatā cōplexio cū id solū inferē qđ sequit̄ modo quo logici sillogismos cōcludunt · Est · Et isto modo sunt ceb sillogismi conclusi de quib9 exēpla sunt data superius · p deductionez aut̄ formatā cōplexio cū p deductionalem p̄positionē in cōcludendo p̄missay notam m9 epilogū ad huc modū p primo sillogismo superius posito p̄mittatur · Quia si quecūz cōuenientissime disponī in finem certū sit quoddā cōsilio gubernari · et conuenientissime disponit mundus in fines · Vtiz cōsilio quodam mundus regetur · p contrariū aut̄ formatum cōplexio cū nō cōcludit expresse quod sequitur · sed sui cōtrariū negatiue destruendo · ut si q̄s dicat sillm̄ hoc modo cōcluserit · Igitur mundus nō formatum temeritate nec necessitate regetur · Et iste modus cōcludendi poē etiā 2s modus cōclusionis aptari ad huc modū · Quia si quecūz conuenientissime dispo nitur in fines certū sit quoddā consilio gubernari · et conuenientissime disponat mundus in fines · Vtiz mundus nō formatum temeritate nec necessitate regetur · p contrariū aut̄ formatum cōplexio cum non inferat expresse qđ sequitur · sed

cōib⁹ ḡntis aut si dem fillin hoc m⁹ cōcludere Igit mūdo presidet i tellectus ¶ Caplm nomi de duo bo modis variādi forām silli ca thegoriā simplius et m specialiō ordmis varietate

Si semp eōdē modo voluei m⁹ vti dictis silogistibus f formis ꝑspicue notā ab audieti bo potūt nos arti eiudā finitq̄ res et dictis autoritatē et fidē ac toib⁹ dmūt quo circa duos mōs quibo hui⁹moi formās variare poti m⁹ mēdo subiugē quatin⁹ vitandō et sanctitatē vitem⁹ et artis effigiem cōtegam⁹ Consistūt at bi moi aut m ordiē aut m dyalogo ¶ Ordiē vō dupliē variatur sillogistica forma riz aut eiusdē filli pres vertēdo aut diuisoz filloz ꝑres aut eō dē filli dicūtur eūti tū a mōte aut approbatē mōtis aut ab approbatē maioris incipim⁹ aut si ꝑmū fillin hoc mō vertam⁹ mōr ¶ Conuenientissime dispoitur mūdo m fines ap m. Astroz enī signoz ortus et occasus ordiātassi estiuales accessus et recessus bru males diurne et nocturne vicissitu dines tetēq; ꝑ orbiū reuoluatōes facte varietates ad totius mūdi ꝑsū vtilitatē optime cōferre di cūtur videtur . maior ¶ Ea vō que sic cōuenientissime dispōūt m fi nes tertiū est quodā cōsilio gubernai ap ma. Que nāq; reliquas causas excepto cōsilio in debitos fines dirigē solent aut nō cognoscens natiā que finē ignorat an casus nel fortuā quez temeritas sine discrimē eque malū vt bonū amplectit. Conclusio. Igit mūdi est certū quodā consilio gubernai Et sicut hic incepim⁹ ab assūptōe seu mōtiōe et ab approbatōe eius aut maioris seu ꝓpositois possem⁹ incipe ¶ Diuisoriū aut filloz ꝑ ordiē dicūtur transpoi dupliē. ꝑmo videlicz qñ ad eandē expositōez probādam duo nel tres filli sunt dicti. q̄ rū ꝑmo ponūtur maiores vnicuiz sua approbatōez iūgendo. deinde ponūtur mīores cū approbatoibo suis. et demū vna sola cōplexio sequitur. ut si velim probare q̄ ab hoibo colendus sit deus duobo potiō vti fillis ad hue mōd sibimet cōtrarijs . maior ꝑmi filli Cui ptātē habet sup vitā et mortem ab homībo est colendo eadem ma. ap Ne indignato qui vitā concedē potuit mortē imittat. maior sidi Cui ipsa natue nobilitate ꝑcellit genus huanū ab homībo ē colendo . eiusdē ma. ap. Et maiores semp a mīoribo veneratē mīoi ꝑmi filli . habet aut deo ptātem mortis et vite . eiusdē mi. ap. Cui cuncta creauit ex nichilo et in nichiliū pot redigē . mīoi sidi filli. ꝑcellit que genꝰ huanū deo ipsa natue nobilitate . eōdē mīoris ap. Cui splendorē glē sue cōprehendere nequeat mtlīb⁹ tractō . Conclusio. Igit ab hoibo colēdus est deus ¶ Cui vēo hui⁹moi filloz mīstratē voluerit vti melius faciet si mediū nō expresse sed latenter resūpscit quib ipm sue gnaā dandi resumpserit ¶ Secdo modo dicūtur diuisoz filloz pres transpoi qñ ipoz media cōiūgūtur in vnū sine extremitatū ipetratē sedm hanc formam maior Cui ptātem habet sup vitā et mortem humanū genus ipsa natue nobilitate precellit ab hoibo est colendo

C

ap ma. Ne indignatus qui vitium
contrahi potuit mortem imitat. Vel
maiores semp a minoribus veneañt
mei. habet aut deus preter mor
tis et vite. huiusmodi genus timesa na
ture nobilitate precellit ap mi. Cui
circa de nichilo in ee produxit. est
nichilum redigi possit. cuius splendo
rem glorie comprehendi nequeat in
tellectus creatus. Condi igitur
ab homibo colendo est deus. Valz
aut abbreuiatoes hec forā explui
mus. Nā ci ad eandē expositoez multi
multi filii condigna deberent. p hui
modi in pauitatē artant. imo
p hanc foram filii quor media se
p diuisos locos postea dandos. mue
tacpotenti mtricai in tm. ut vbi
filiis ecclie multis vendi pauas co
tectai potim. p iuuenē mtracoibo nē
dicte. Caplm v. de mō vaiandi
foram filli enthegoria simplicis p
dyalogū uel quasi dyalogū

Dyalogū aut voco colloquioez
duor quor vn mtrogat ad
vero respondz. quasi dyalogū voco
cū idem et vicem supplet mtrogāt
et tridenas. hanc aut quasi dyalo
gū coeto in preceptis elocuoms
tractoacoione aut subiectoez ap
pellat. Est aut tractoatio ci quis
semp mtrogat et seatim sibi ipsi
respondz. eo forme ad sua opiōe. Sz
subiectio est cui quis semp tanq
alui mtrogans vice illius oppositi
respondet eius quod opiatur. inter
rogans quare et respōsioez seati ire
rimur. Potest igitur valuan aqualis
sillogistica forā aut p tractoatioez
premissis adinuicta. aut subiectionē
p tractoatoez aut p̄ma silli forā
simplus posita p̄mutatur hoc modo.
maior. Nōne circa que coueniētis
sime disponi in fines. putandū est
quodā consilio gubnai. certe sic. ap.

/. ad

ma. Que nāz reliquas causarū
exceptio consilio in debitos fines diri
gere solent. an nō cognoscens natā
que finē ignorat. minime. An casū aut
fortuā quor temeritas sine discrimē
malū eque velut bonū amplectet.
nō puto. mor. Nōne preterea coueni
entissime disponet mūdū in fines.
au dubiū. ap mi. Cui astror et sig
norū ortus et occasus ordinatissimi es
tuales accessus et recessus brumales.
diurne et nocturne viasitudies. ce
teqz p orbiū reuolutoes facte valeta
tes. ad totius mūdi pcui utilitatem
optime cōferre videnē. Conclusio. q
mūdū ē certissimū quodā cōsilio gu
bernaē. Est aut hec forā silli multū
ornata. Et sicut p̄mū explū hoc silli
in quasi dyalogū videz tractoatoem
in p̄mutatū. Ita et reliquē forā silloz
predē potuit p̄mutari. Imo possibi
le est ut vna p̄missa forāz assumat
dyalogi uel quasi dyalogi talis. Relī
qua in sua simplicitate manente. Cui
vero filogistarum forāz p subiectioez
valuare. volem ad interrogatoez nostrā
nobis cōtrariū in respōdēdū eius quod
opiam uel mtēdim. et p̄mue p̄men
dū illud idē respōsū ad hui modi. qor
An ea que coueniētissime disponi in
fines possime absq; cōsilio gubnai di
cetis q sic certe nō. ap ma. Que nāz
reliquū causar exceptio cōsilio in de
bitos fines dirigē solentiam nō cog
nostens natuā que finē ignorat. nī
me. an casus uel fortuā quor teme
ritas sine discrimē malū eque vel
bonū amplectet. nē puto. mor. An
preterea male disposit mūdū i fines
dictis q sic. sed certū sit de contrario.
ap mi. Cum astror et signor ortus
occasus ordinatissimi estuales acces
sus et recessus brumales diurne z noc
turne viasitudies. Ceteq; p orbiū ve

uolucres facte varietates ad totius mundi pauc vtilitate optime conferre videtur. Concl. Igit mundus est tissimi quoda consilio gubernari. Caplm xv de sillo graduali.

Sillogism9 gradualis est qui gradatim plibus utq medijs coordiatus secm ascensu aut si velim probare q bonu sit gratia referre benefactoribus mtligo q hoc facti sit gram referre sit subiecta et bonu, sit predicatu. mq que secm quada subordiacoez tria repio media. videz equu. iustu. utuosu. ex quibus talem sillm gradualem cosiam. Gram referre bn factoribus equu. Quod equu est e iustu. Quod iustu est est utuosu. Ad utuosu est e bonu. Igit gram referre bn factoribus est bon. et istam foram modm vocauit argumtu a primo et vltio ad vltimu. Poet aut hoc argumtu multiplicem varietatem habere. sicut et sillis simplex. de que sermo supius. Nam quz primisse sine reprobatoe ponit aliquid fuerit manifeste. quz quibus sciati probatio. Igit. tu omitt fuerit m manifesto. quz una uel altera mide ponitur. Reliqua vo in probatione mumt. Item quz sit expressa medii resupao sicut nue fta. quz vero sit resupao latens et no expressa. Item quibus cotingens sit hoc argumtu a medio principiu cape possit tu a maiori aut media ppoe cape oportet. Item et sicut in simplia sillo primisse vel absolute ponit. uel secm formam ratiocatois uel subiectois. p ipsoz ordem et silli graduales foraz ratiocatois uel subiectois mdue poterunt. Quor oim exempla subiecissem. si satis ee planu putauit ex eor filiis dme que circa simplices sillos cathegoricos sint premissa. Caplm xvi de forma silli ordiacalis a posito ad tus.

Plures forte pnt ee ypothetico sillogismi spes sed ad oratoriu usu tres tm quos septentrionales dicere potius est in epla ad ebreu methopicam putauit sufficere. Quoz spes prima in cordiacalibus vertitur. sed mdisiuctis et terna i copulatis ppositibus. Cordiacalis ppositio est ppositio ypothetica qua cetera duabus uel pluribus cathegoricis cathegoricis (ppositibus) ex quibus hec cosistit si uel aliam sibi equalem. Circa quam tripla forma sillogizae potest. Prima forma qui pro maiori ppo cordiacalis assumpt. in cuius cosite ponitur res probanda. et pro minori antecedes eiusdem cordiacalis assertiue resumitur. et post hoc assertiue resumtu. id idem cocludi quod prius erat in cosite cordiacalis ppositi. et hoc argumtu cositer fiet dicat a posito ad positu cositus. licet vero tantu tres ppes dni silli nominauerim. tamen tu p ferius est quz p tres debet hre. Nam ut e pus dem in cathegorico sillo si maiori pbatio nis indigeat est ei sme medio cositens. et ppositio alis de probitate in notis sit ei facedu in isto. Exemplu ut si probare voluero q iustitia sit colenda sic dicam. Maior. Id qd reip publice et tuitis hoibus necm esse sit colendu. iustitia est colenda. ap. ma. Cui enim homo sit aial p naturam alino poet quisq ab aliis seorsu vivere ac sibi ipi sufficere. sed cosione quada simil q plurimu qua sibimet foueant variat quimutuoibus vtilitatibus cosione nec iustitia seruat. solut iniuria. mi nor. Sed id qd reip. et tuitis hoibus necm e est colendu. ap. mi. Nam si q vni operetur inimicu est colimq id q est voti rei p. necm quis potit negligere du putauit. Concluse. Iustitia igit

ē colenda. Et sicut ē in rathegorico
filio ꝑ⁹ dicū. ita et in isto concludi
potit ḡnor modis. ꝓt eā tales filii
huī ꝓfecti et expressi ꝙ fecti latentes
tricam expressi et tricam latentes. Hē
est de rathegoricis simplicib⁹ filiis ꝑ
us dictū. Et sicut eā ibi fit ꝑ ordinis
transpositōē. mutatio formē aut ꝑ
rationatōē aut subiectōē. sic hic fieri
potuit pari modo. Et ꝑ eā nō est ob
mittendū ꝙ in dicū forā filii cōdicōlis
ꝓā maior potit ꝙ hec verba ꝓpō. pu
tas. fratres credis. de fide? reprobā
laudas. diligis et cōsilia. ut si a sit
anus ipius cōdicōlis. et b cōsequens
dicā pcessū. si a credis a credis b. si pu
tes a putes b. et sic in reliquis. Hec
est necesse enī hanc valentiā exēpla
ponē. quia res est plana temptanti.

¶ Capm̄ viij de forā filii cōdicōlis
ad īequalem

Secunda forā filii cōdicōlis est.
qñ pro maiori accipit cōdicōa
lis ꝓpō cui⁹ anēdens cōtradicat illi
quod probāt ꝓponim⁹. et cons est in
uolens aliquod qđ in ferit ex illo. deni
pro minori pom⁹ oppositū cōitus ipius
cōdicōlis. et pro cōclusiōe oppositum
antēdētis cuiusdē cōdicōlis in fēim⁹
et explicit vt in volo probāt qđ nō ē cō
uolens vrores ē coueb arguam sic
maior. Si est cōuolens vrores ē oēs
que mens cit filios nō nostā a pūb⁹
ap ma. Nam in tali disturbio huā
ne coniugis mulieb cetros pceb mon
strare nō poterit quare in⁹ vult. Et minor
nō est cōuolens filios a pūb⁹ nō ag
nosci ap mi. Si quato filij mi⁹ nos
tritur tanto tepidius diligūtur tan
to negligentius educātur. et qto ne
gligentius educātur tanto res ꝑ q
ce qui hys qui ꝑmo fuit pui necio
postmodū est futura viris constabit
nim⁹ egregius. Cōclusio. Igit nō est
cōuolens vrores ē coueb. Hec dictū

quinto repi
ig diligit

ꝺ plura cōclusione ꝓfectē expressioē.
tricaq; latentia nec nō de ordinis
mutatōē et forā plana. nl'ꝑ ratiocinā
tiōē aut subiectōē alterāti. et vlīs
oīb⁹ talib⁹ paribus ꝺ hic mediāt
sicut dictū est in pcedēti capīo.

¶ Capm̄ viij de forā filii condicōlis
a repugnāte

Tertia forā filii cōdicōlis est
qñ cōcapim⁹ cōdicōlem cui⁹
cons est illud quod probāt ꝓponim⁹
sicut est in ꝑma forā predem. ut si veli
mus probāt ꝙ mustrum ē colenda cō
capim⁹ eandē cōdicōlem quā ibi re
posui. et dem de mātē sequelam illi⁹
condicōlis ꝓpō⁹ sub forā qua dicī
ꝙ impossibile est antecedens ē et cons
non esse. et sic dicēdo maior impossi
bile est id quod rei pub̄lice et cūctis
homib⁹ necessariū est ē colendū. et
ꝙ mustrum nō sit colēda. ap ma. Cū
enī homo sit aial ꝑ natūrā ciuile. nō
pōt quisq; ab alijs seorsū viuere. sibiq;
sufficere. sed cōuolene quadā simul
q; pluiū. qua seimicē foueant vari
arū ꝙmutatiōib⁹ rerū. quā cōuolenē
vtiq; mustrum seruat. iniuria soluit.
maior. Sed id quod rei publice et cūc
tis hoib⁹ necessariū est ē colendū. ap mi.
Nam si qd vnī opportunū est colim⁹
id quod est toti rei p. necnō quis po
teit negligendō putare. Cōclusio mus
trum ig est colenda. Reliqua vō que
de quadruplici cōclusiōe et variatē
forārū circa duos filios cōdicōales
pcedētes facta dicta. hic facile debent
supplei. Quinte vō aput grecōnem
in explā thopicā ex hac forā sumunt
rethores illas simās quas enthymē
ta vocant. Unde enthymēma dicē. est
argumētatio concepta seu abbreuiā
ta. in qua obiurgando dicit alicui qd
concedendo ans negat cōns. ad hunc
modū. tu eam quā i nullo accusas
dapnas. nam ista cōia est vocā. si

istam in nullo accusas eam dap
nare nō debes cuius sequela sedz dic
tam eam foram ita significat. Impo
sibile est illam in nullo accusare et
eam tamē iuste damnare et hoc sig
ficat eū qui cōcedit ans negatē con
sequētē nō debē nec nō debē oppositū
cōitis concedē qđ idem valz et in illo
nullo cōsistit enthimē predem eam
quā in nullo accusas damnas. Cū
vero in huiusmodi cōdicionali ppositē
maior aut eius equalis antis et q
sequētis predicatū sit idē et illa pos
in quo enthimē forare sedm colorē qui in
preceptis elocutionis cōtrariū appel
labit mutando predicatū contrarii i
sinū oppositi. Iungē do negatē ut
si sit talis cōdicionalis ppositi si quis
sit sui tractatus inimicus alienus erit
tractatus inimicus aut talis si quis sit
i amicos pfidiosus i inimicos erit pfi
diosus aut talis si quis in statu pri
uato sit inflatus superbia in statu pu
blico erit inflatus superbia aut alia q
lis condicionalis ppositio hys q sillo p
dictū colorē adornatur hoc modo. si
quis suus sit tractatus inimicus putas eum
alienus tractatus futurū amicū. Item
eū qui i amicos sit pfidiosus putas fi
dem ad hostes cōseruaturū. Item et si qs
in statu priuato sit inflatus superbia tacē
eū assumptū publicū statū huiusmodi. Et
iste forme huiusmodi argumentacōes ab
breuiadi sunt eaq enthimēta magis eua
reliquis omnibus. Capitū xv de sillogis
mis disiunctiuis

Illa sicē ppthetica silli que in
disiunctis ponitur ppositionibus
sillus duntaxat apud logicos nūcupa
tus in dictis exēplis ephi topicis du
os tantū modos reposuit. Primus ē cū
pposita disiunctiua a positione unius p
tis alterius inferē destructionē exēpli ut
dies est vel nox est sed dies ergo
nox non est. et ista forma non valet
ni intelligatur q illa cōiunctio vel de
signet repugnantiam nam qua ppositiua
tunc tantū valeat ac si dicatur dies
est sine nocte uel nox sine die et qua
tali cōiunctione nō sic oī vtimur moder
no tempore nō pluribus modis istius enā
tiationis ipsiusq velim quos sedēs mo
dus est qū pposita est disiunctiua ppō.
et arguit a destructione unius ul' plu
riū suarū partiū ad assertionē seu posi
onē alterius pris vel partis residue
huiusmodi modi in preceptis elocutionis
tullianis expedicionē appellat. Unde p
expedicionē probatur. ni cōiunctiuū q
struentes tales expositiones nullus alius
ab isto ppetrauit hoc sciens. Iste nul
la causa qā hanc istud facere voluit. In
nullo alio loco qā in isto factū ē. In
nullo alio tempore qā in illo fuit est al'
lo alio qā isto modo fecit. Illā alia qā
ista facultatem facē potuit nec ita disse
rendo p certā attributa. In que negoci
um resolui docebit. silū in futuro ut
nullus alius ab isto facē potuit. In nul
lo alio qā illo tempore fieri potuit et sic de
alijs. Et quia talis cōiunctiua de futuro
maxime tradit in qnē deliberatiua va
lebit hec expedicio in codē qnē mul'
tum. Forma vero expedicionis est tal' q m
ea quasi pro maiori ponitur ppō disiun
ctiua qnz ex duabus pribus tm uel ex pli
bus cōpositis sepius cum statu sedi loco
sua probacionis cogitē si requirat. Eius p
minoris destruitur ocōs eius pris ea
dūtaxat excepta qua probare con
tendimus et statim quasi pro qrto lo
co eiusdē destructoi immediate deles
sua probacionis cogitē finali qrto loco
pris debebit disiunctoib residua cāqua
mentia eiusdem expedicionis autē hys
modi tullius in preceptis elocutionis ex
emplū posuit qđ paucis mutatis
est tale maior. Necesse ē eū cōstat
ustū fundus fundū meū fuisse. ostendas
aut te vacuū possedisse aut usu

Grille pres disiunctie q sit dies nō e et nox nō est

tuū feasse aut emisse aut hēdita
te tibi veisse aut te liquebit me vi
de meo fundo ierasse · ꝓma ps mō
ris Datuū tū ego adessem possidē
nō potuisti · Sedā ps mōris Tuū
etiam vsū facē nō putes · tūc pars
mōris Empcio nulla proferetur
Sēta ps mōris hēditate tibi me
vino mea petuāz veire nō potuit
Concio Relinq̄tur ergo ut me vi
de meo fundo deiecerīs · Si vēō dis
nuctiua que maior vocatur aut
āqua ps mōris approbaverīs egēt
illa esset statim nūgenda ei pti
tuꝰ ꝓtacē putabitur · Reliq̄ vero
que q̄ripliā cōclusione ac varia
cōe forāuū tūr sillos cōdiaonales
sunt dicta · hic eaā m mḡna ꝑte
supplei debebit ¶ Caplm xvi de
sillis copulatiuis

Reliqua spēs ypotetia silli ꝑ
titur m sillis ex ꝓpoīb⁹ co
pulatis negatam copulatēz ha
bentib⁹ · Vnde ꝓpositio copulatiua
m qua copulatio negatur diatur
negatiā et vbi copulatio nō negā
Etiam si oēs eius ptes fuerīt nega
tiue diat affirātiua · Et ꝓpteraōbi
lē ē melīdū de qualitate disiūc
tiuay · Modm vēō siē solūi dicēz
verū est copulatiā negatiā equa
let disiunctiue affirātiue ꝓpositē ex
ptib⁹ cōtradictē tib⁹ ptib⁹ coplātē ·
vt ista copulatiā negatiā · Nō di
es est et nox est · equalz ista disiūc
tiue affirātiue · dies nō est ul nox
non est cōtradictēne ꝑdicīs ptibus
copulatē negatiē · et licet nō vere
cōtradicāt · methoꝰ exēpli grā pro
ꝓtractoūs atripiatur · Duo sunt
igr a cyrēōne m cplā thopica posi
ti mōi dēnū sillōꝝ · Vnꝰ est qui co
pulatiā negatiā capit pro ma
iori · et destructo vnō ptiū ꝑ mi
nōri · et pro cōclusiōe alterius ptis as

sertio · ut sic dicēdo Non dies ē et
nox est · sed nō est dies · igitur nō est
nox · Et illa argumtatio peritus eq̄
ualet ꝑmo mō silli disiunctiui · Nam
ipā tantū valet ac si dicēretur nō mō
dies est uel nox est · sed dies est igit
nox nō est · Et quia m ꝑcedenti ca
plō de illo mō argumtatiōis cāt pa
rīs tractatū · adhuc et istū relinquo
Ded⁹ modꝰ qui coplātiua negatiā
positiue pro maiori assertio vnīus
pluriū partiū pro mōre · et destruc
tio ptis residue pro ꝯclōe · hoc modo
maior Non dies est et nox est · mōr
sed dies est · ꝯclō Igitur nox nō ē
Sed quia huiusmōi argumtatiō tota
lē equalet ꝑoo silli disiunctiui qui po
situs est m precedēti caplo · nō ē nēz
de eius formis et circūstantiis plā
constribē · cū ꝓpositū sit suo mō trac
tari debeat q̄admodū ille fuit tract
tatus ¶ Caplm xvij de expolitione

Expolitio ꝑmo probāda ꝑ
expositōēz que nō est ꝑs ar
gumtatiōis · sed est ꝓpositū qđ mīdi
mꝰ demōstrāē · Deinde ꝑmā habet
ytē que ratiō solet vocāi · deinde
que cōfirātio rōis vocat · Deinde ter
ciam q̄ vōtur cōclō · Tratio autē ē bre
uis explicatiō rei que fidē gnāt ꝑce
dētis expositōis · explicatiē m quā ha
bens vnꝰ solus ꝑmisse ultrō et ꝑ
apte mōris silli cathegoīa · ꝑ que
cadē expositio probari potuisset · ut
cū dico adam nō mēfeat abel · qm cū
diligit · ubi nāz cū diat adam nō mē
feat abel · ponitur expositio · et cū
subūgitur qm cū diligit subūgi
tratiō · illa vēō ratiō est mōris · mista sil
logismo · Quicūq̄ diligit abel non
mēfeat ipm · adā diligit abel igit
adam nō mēfeat eū · Ex q̄bꝰ patet
q mīe oēs argumtatiōes nulla ē ita
ꝑmqua forē entētie logicali · sīē
expositio · Nam dem exemplū tm

¶ si ille pres disiunctē q sit dies nō ē et nox nō est

sic dem pom exēplū

dies nō ē nl nox nec
ꝑ dies nō ē igit ē not

valet ac si dicatur adam dilexit abel
Igit adam nō mereat abel post vōz
vō sequitur cōfirmatio que mihi aliud ē
q̄ approbatō uacuis sicut in silō mi
nor habz suā approbatōz Similit se
quit cōclusio uel cōplexio mēris qō
consistat aquo quatuor q̄m q̄ducēdi
hoc seruato p ea epilogando seu cō
ducēdo oclusi debeat est supplenda
p̄missa de finib⁹ huiꝰ expoicois sit hꝰ
exēplū exposite Non est expedies
rei p. q̄q̄ malū hoiez potētia cresce
re Nam cū ex malitia velit et
ex potētia potit mihi ampliꝰ ad ex
plendōz restat malitie q̄ntitas ea
nāz que ab hoibz obmittit cū ideo
nō agunt quia nō volūt aut nō qa
nō possunt Cuz voluntas et ptās q
uenerit actoēs ipē q̄lescūz procedēt
aplexie Igit nō est expedies rei p.
quēq̄ malū hoiem potētia cresce.
¶ Non ignoro q̄ tullius in p̄ceptis
elocucois aliam ad huc p̄tem appo
suit videlicz exornatoēz quā ex exē
plis silituidmodū rebz Judicatis et
huiꝰmoi vult construe cui pti locū
nō dabo Nam tlis exornatō vel ha
bet aspectū ad expositoēz aut ad in
uoēz aut ad eius cōfirmatoēz si ad ex
positoēz sicut eius exēpla monstrāt
videtur tuē expoitio huiꝰmoi pte
cōtineb⁹ nō erit argumentatio simplex
et vnitā sed erit q̄dā ex miltis ar
gumentacois aggregatū Cuz p̄a
forte sūatur a loco dissimilcois vl trāc
et alie ab alijs locis videz a sili vel
a rei iudicato quod aggregatū non
magis potit simplex argumentatio
dici q̄ si totū corpus cōfirmatōis
p̄incipalis que ex omibz rebz q̄stat
vnā argumentatoēz dicamꝰ Si aut
exornatō respectū habuit ad ratoēz
tuē cui pti confirmatois qa totā illā
est de cōfirmatois integritate quo
ratō comprobat Unde tale exorna
toēz nō retinō sed eam cōfirmā
oms pte ee nō dubito p̄mittat
exornatois modū mihi posse non
credo cū alijs in argumentatois for
mā vnā sed priori argumentatōe cō
pleta debent alie q̄m ex silibz cōti
nuis et rebz iudicatis adduci ratō q̄
argumentatoēs p se p̄ferre Sicut aut
in silō simplici enthegmatico et alijs
argumentatōm formis p̄ceptis
p̄missis et ea que loco p̄missaz hñ
tur et absolute ponūtur uel per
forzam dyalogi aut quasi dyalo
gizata et ratō ymo et cōfirmatio ex
poitois poterit expoli p̄mittat
quoz exempla sibi em in hoc fa
cile intelligibile reputare Sed p̄te
rea q̄ in plurib⁹ cū oratori possit
uti silō se ad hāc expoitoēz cōti
net co q̄ frequēcius aqua p̄missaz
et p̄ q̄ maior ē adeo manifesta
ut nō solū probatōe nō egeat sed
et nec sit necā dictu Tuē ei p̄ter
missa maioi In p̄mis q̄ intendit ex
pomit idem de ratoēz subiungit que
uetuē habet meritis et sic ex vni
tate p̄missa videtur arguere et hoc esse
q̄ rethoricus et alibi frequēter avi
tuales dixit q̄ orator loco silli enti
mēter soleat uti et forte hec cade
ē causa q̄ tullius in rethorica no
na tā de argumentacois forā tēta
re debeaz se ad dictaz expoitoēz cō
tulit quā ibi nō expoitoēz
sed argumentatoēz appellat p̄ hec
tamē nō debet excludi q̄n valde
frequēter possit orator silli uti viz
quotiēs nō solū vna sed ambe p̄
misse sunt necā dictu ¶ Capitulū
xviij de diuisioe

Argumentatoēz quā in vetri
rethorica tullius enthimatoēz
vocauit in p̄ceptis elocucois in no
na reponit diuisioez appellat ac
apte modnos logicos vocāt in

ductio · cuius natura satis p̄ ea que circa locū a p̄ribus ponētur m̄ fcij · et p̄ m̄spectū exēplor hic poterit cognosci potest ſſorcatur aut duo

l. ſumā alij p̄ predam. z hoc ſumā p̄mittendo

bus modis · p̄mo mō nō p̄mittendo ſcz emplū p̄m · papa petrū est p̄nāpes m ecclīs viuit · populo est ſedes tus · nullo est igit̄ homo a p̄cepto liber. Exēplū ſedi · tres sunt res q̄ hoīes cōuēt ad malefitia ſolent m̄pelleꝛ auaricia · ambitus · et luxuria · h̄ mi me fiunt auarus · de ambitu nō est apparētia · de luxuria nō est auditū · igit̄ isti mime potūt ex aqua causa malefitiū m̄putari · Nā vēs midas pres dēas diuisiōm posuerūt · Si tamē adeo manifeste nō fuerit qui p̄ bacēt requirant · que sibi proximo iudicium applicāt hic debebit · sic et de sillo cathegorice simplia et alijs argumētacōibus · dictis supius · p̄terea sicut in illo sillo ac alijs argumētacōibus supius positis p̄missa et ea q̄ loco p̄missarū habentur aut absolute ponūtur · uel p̄ modū dyalogi uł quasi dyalogi · sic et in dictis formis diuisionis est fieri possibile · quoꝝ exēpla subiicēm · nisi hoc facile intelligibile reputarem

¶ Capm̄ xiv de collacōe

Et collacōis qua hoc̄ exēplū in thopicis vocat agnoscitur nā hec dū q̄ supius sillogismus dupliciter fit datur argumētacō scz collacio et inductio · Collacio est qū arguit ab vno ad vnū p̄ inhēdi aut nō inherendi sillogismū · hoc modo ut estiuo tēpe hyrudines presto fiūt · frigore pulse retrahuntur falsi amici sereno vite tēpe p̄sto fiūt · si mue aut hyemē fortune viderit · deuolāt omes · ſſpro forā tibus argumētacōis obseruabis maxime · ut hec ante pro trāslacōe verba ad sillogismū accōmodatū · vt̄ in antecedēte de collacōis edicit̄ q̄ hyrudines ſgore pulse recedūt · et nō dicit̄ q̄ mute et hyeme pulse euolāt deuolant · ut illa verba nob̄ pro gñte vsurpacōe vbi p̄ translacōem aptissime significant falsos amicos · quasi deuolare pulsos ab hyeme displicētis fortune · et p̄ocacāte hoc vbi in collacōibus bene fōrātis ē igēmadū · ut p̄ssla que in antecedēte poſ potuissent pro gñte fingētur · In quo possimus p̄ sillogismū illa transferre sicut aut̄ in sillogismo cathegorico simplia · et alijs argumētacōm formis p̄scriptis p̄missa et ea que quasi loco p̄missaꝝ ponūtur · absolute ponūt · uel p̄ formā dyalogi aut quasi dyalogi · et cū probatōe uel ea sine · ita et in collacōe debebit melius argumētū ex̄a collatum potest frequēt̄ formā p̄ cui colorē q̄ contrarium dicit · et maxime cū a minori ad formam argumēt̄ cuius exēplū circa locū a filio cōsequētis fuerit · Et hec de forma collacōis puto sufficere · Nā licet tullius in p̄ceptis elocuacōis poāt sillogismis q̄tuor modos · Illos p̄mos qui dicit̄ p̄ cōtrariū · et ceteros q̄ p̄ breuitatē vocat̄ nō sillogismos sed potius dissillogismos · et differē etc · quaꝝ nature circa locū a dicta cognoscētur in ſcīs · sed̄ vēo qui dicit̄ p̄ negacōem · et q̄tus qui dicit̄ p̄ collacōem · sint hec argumētacō que mihi est collacio mihi putata · Arist autē in hoc solo · p̄ in tercio mō ipō quedā argumētacōis cōsistit · In q̄to vēo sola ratio sillogismi · et quia q̄tus modus ille vim argumēti nō cōtinz de se · deferat̄ eius exēplū usq; ad locū cōis p̄cepti

¶ Capitulū vicesimū de inductōe

Quāmus apud modernos logicos nulla tm̄ argumētacio vocetur inductio · q̄ a singlāribus ad vlēs procedat · talis videt ut ē expositū supius circa de inductōe que i diuisioē cōsistit · fuit habito p̄mo · locus q̄ tm̄ in thopicis et ceteris in rethoricis tyrocinio nō in p̄pe inductōem appellat argumētacōem · qua ex plibus sillogismis ad ipm̄ vnū eius

silem probâdâ arguit. Nam i argumẽtandi forâ tali mlicẽ audietis de duab⁹ a filio ad assentiẽdũ ꝓpono. q̃ ꝑmo statuẽtur ni vno filiũ et ab illo velud maiꝝ tenũ et m q̃tũ et ſſe demeꝛeꝓ et tandẽ mꝓpoſitũ dimittetur.

ſ. m aliud et ſ

Malis aũt mductio triplicẽ habet foꝛam videliz absolutam dyalogicam. Eſt aũt forã mductiõis absolutaq̃ poſitis plurib⁹ filio mferi mꝰ ꝓpoſitũ ſme ĩrrogatõe aut inſſione ad hunc mod⁹ ꝑmũ filẽ. Si diu exeꝛcitus nõ debeat ſoꝛte irupi ſed electoꝛe ſtremuſſim⁹ preſin. ſedm filẽ. Si nauis gubnatoꝛ nõ eſt mdiſſentiẽs mſtituẽdꝰ ſed eligendꝰ expꝛtiſſim⁹ in arte nauali. ſtm filẽ. Siq; pueꝛonom⁹ ſeu puerozũ inſtructoꝛ nõ eſt foꝛtuitu ſtolis ſi aedũs ſed cathedrandꝰ doctiſſim⁹ ꝓpoſitũ. Vtz ꝛei p. nõ ꝙleſtiz foꝛtuna decꝛeuit ſed ꝓfiaedi ſuẽ prudẽtiſſimi atz optimi tuues. nel poſſet mferi notãdo foꝛtius et magis hoc m ꝛe p. fieꝛi debẽ. tale cauſam adiudicando. Nã m ꝛei p. diuitẽ maiꝰ putabit⁹ veꝛitẽ q̃ m exeꝛcitu nam nũq̃ ſolus ſed forã que dyalogica ẽ. tractauit mẽ mterrogãte et ꝛndẽte. ut m exẽplo tullij qd ſimpſit ex dictis ſocꝛatis ꝙ quod introduxit aſpaſiam cũ vxoꝛe zenophontis demde cũ ipõ zenophonte locutã hoc mõ. Die mihi zenophõtẽ vxoꝛ. ꝑmũ filẽ. Si pica tua melius habz aurũ q̃ tu habeꝛs alij⁹ ne an tuũ malis illius mquit. ſedm filẽ. Quid ſi veſtẽ aut eꝛteꝛũ ornatum mulieꝛẽ pꝛetij maioꝛis habeat q̃ tu habeꝛs tuũ ne an illius malis. ꝛndit illꝰ. veõ. Jnꝛogatõ ꝓpoſiti. Agedi mquit vꝛ illa melioꝛẽ habeat q̃ tu habeꝛs. vtrũ ne tuũ vꝛ malis an illius. hic mulieꝛ erubuit. Aſpaſia veõ cũ ipõ zenophõte ſeꝛmoẽ mſtituit. queſo mquit o zenophon. ꝑmũ filẽ. Si pꝛimus tuus equũ melioꝛẽ habeat q̃ tuꝰ ẽ tuũ ne equũ malis an illuꝰ. Illꝰ mquit. ſedm filẽ. Quid ſi fundũ habeat melioꝛẽ q̃ tu habeꝰ vtrũ tandẽ fundã ne malis. Illꝰ ꝛndit melioꝛẽ ſiz. Jnꝛogatõe ꝓpoſiti. Ad ſi vxoꝛem habeat melioꝛẽ q̃ tu habeꝰ vtrũ malis. Adz hic zenophon quoz ꝓpẽ tacuit. Poſt aſpaſia. q̃m vẽq; virũ mquit id michi ſolũ nõ vꝛdit qd ego ſolũ audiẽ voluevam. ego met dicã quid vẽq; cogitet. Declaꝛatio ocle nũ tacuit. Nam et tu mulieꝛ optimi vꝛi vis hiẽ. et tu zenophon vxoꝛẽ hiẽ leetiſſimã nũc me vis quaꝛ mſi hoꝛ ꝓfectis ut nez vꝛ melioꝛ. nez foꝛa lꝛetioꝛ i ẽ vꝛis ſit ꝓfectõ ſemp id qd optimũ putabitis ẽ. multo maxiẽ uꝛetis. ſiz ut tu maritus ſtus q̃ optiũ mutꝛis. et hoc q̃ optiõ vꝛo ſit mꝰpta In iſta forã poſt eaã mferi nõ ſolũ qd eqlẽ ſed q̃ magꝝ fieꝛi debeꝛz. ut i ꝓioꝛi forã dicebat. Nã vxoꝛ zenophõtis mꝛis debet deſideꝛiũ ferre m bonũ maꝛitꝛi q̃ m alia bona. et ꝓpoſitiõlitẽ de zenophõte eaã forã eſt q̃ã dyalogica. et nũq̃ me ꝓ ratiocinatiõẽ ꝓcedit. Cui⁹ tullius poſt exẽplũ m cauſa apd gꝛecos ꝓ a gata. qua epammmondas thebanoꝝ imꝓatoꝛ ob eã rem actus ſabat q̃ ei qui ſibi ex lege mꝓatoꝛ ſucceſſeꝛat. exatũ nõ ſtatũ tradidit. ſed eã pauꝛis diebꝰ edẽ legẽ decꝛeuit. Lacedemonios thebanoꝝ inimicos fundito. viat. Vñ m hac eã actuſatoꝛ cũ ſtꝛuctũ cõtꝛa ſententiã defendit. mductiõe potiꝛ vtꝛ quaſi dyalogice. et ꝓ ratiocinatiõẽ m huc modũ forãta. ꝑmũ filẽ. Si iudices id quod expammũdas aut legi ſcꝛiptoꝛẽ ſenſiſſe aſſtribat. ad legẽ. tu dat hanc exceptiõẽ. exẽ ſi qs rei

ſ. et ſi dyalogicam

G III

publice causa ꝙ̃ ratū nō tradideit
paacemi nō opiōi. sēm̄ filē. Et si
vosmetipi quod a viā religiōē et a
sapiētissima sapiā rēōtissimū est.
istius honoris cū hac cāde excepa
onē immissu ꝓpli ad legē assēbi ube
atis populo thebanō id paacēt ne
fieri profectō nō paatur ꝓpōtu. ād
ergo assēbi ad legē nephas est. id
sequi quasi assumptū sit rē vob vide
atur. Nom vram mlligēaam nō
poē ita videi judices. post hāc gelu
siocē addit aliā cyceō quasi recapitu
latiuā rōnis argumtatiōis ad hūc
modū. Et si libs cōrigi nez ab illo nz
a vobis scīs rōnis volūtatis pōt videre
ne multo indignū sit id re et iudi
cio vrō mutai. qđ ne verbo quidē mu
tai pōt. Hec igit̄ que in hoc tāo
tractatu sunt dicta. satis enucleā
te sunt erudite. undecā rethoricalui
argumtatiōnū formā. forāq; vai
etates. suē quas argumta tuncta
ꝑ mīs radicēdam. diligtiam orationis
aut alias inueniēda sit forāda. et
edicēda ꝓ ipm.

L II

Secūdo libet cōs locos thopicos
et absolutos pabit. qui sit ad
rethoricā oportūs. ac quidē tētatibo
ꝓmus tractatꝰ ꝓmittit. explicabit
gnālia quedā valeāa ad cognōēm
locoꝝ. Secūdo tractat de loco dif
finitōis. Tertius de loco a ꝓtibo
Quartus de loco a notā qui dr nota
Quintus de loco a cōiugatis
Sextus de loco a gnē
Septimꝰ de loco a specie
Octauꝰ de loco a sili
Nonꝰ de loco a diā
Decimꝰ de loco a cōtrarijs
Undecimꝰ de loco ad ab aduētus
Duodecimꝰ de loco ab antecedētibꝰ
sequtibꝰ et repugnātibꝰ
Tredecimꝰ de loco a causis
Quartuordecimꝰ de loco ab effectis
Quindecimꝰ de loco a rei vdiao

Postimꝰ aut tētatꝰ quē habet cap

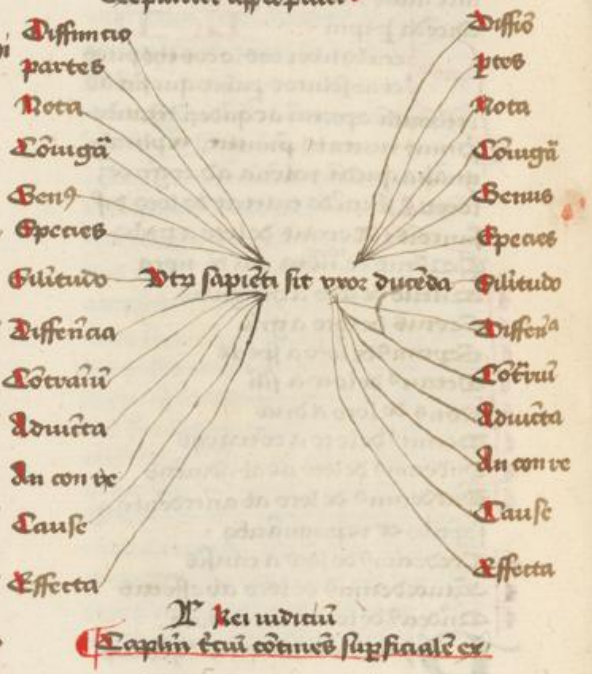
Capm̄ ꝓmū quis sit ordo procē
dendi in hoc libro ac de ortu et or
dine quorundaz matiaz argumtā
di. et quid questio. qđ argumtū. qđ
locus. Secūm cōem signāle dispu
siocē locoꝝ. Tertiū cōem superfi
ciale exposicōē dē despsiois. et ad
aptatocē ipius ad qstiocē. Quartū
cōem egregiā vtilitatē locoꝝ. Ca
pitulū ꝓmū quis sit ordo procedē
di in hoc libro ac de ortu et ordine
quorundaz matiaz argumtādi. et qđ
questio qđ argumtū quid locus.

Postq̄ argumtatio
nū exponere sit for
me. restat eaz ma
teias inuestire in q̄z
methodo dimirandā
procedet hoc mō. Nam in
ꝓmis gnāliē ortū et origi
nem aperiam quorundaz matiaz hōmo
di. et aut erāstantias in quibꝰ ar
gumtari q̄rūtur locos vocem⁹. De
inde qui et quot sint loci. quorū ꝙ
egregia sit cōis vtilitas. et fidēliter
seriatim ac ꝓ ordinē cōis singlorum
natuas cū formis cōuenientibꝰ ex
ponem⁹. Quoq̄ aut argumtū in ma
teriā argumtādi requirim⁹ nisi cū
aqua qstiōe solicitam. Est aut qstio
dubietabilis ꝓpositio. dubitatiō vō est
quasi titubatiō quedā. et indetiatio
mētis mē qstiois oppositas ꝓtes. q̄
mittit et solicitatur animā cauā fi
dē debeat adhibē. aut cū quē vtrū
sapiēs sit vror ducēda uel nō. dia²
aut talis ꝓpō questio. qui eam cōsi
deratiōe ꝓmotū aīm quirim⁹ vt inue
niam⁹ aliquid qđ nob fidē assēdi qua
ꝓtū questiois vni uel alteri ꝑbeam⁹
assensū. qđ cū fuerit est argumtū
vocatur. Nā argumtū a tullio in
eplā sepe dicta dissimē hoc modo
q̄ erāsatio in dubie rei fidem. Sed
hoc tū cōis nō ide ē argumtū. qđ argu

mẽtacõ Nam vis sentẽtie macq; ea que claudit oratiõ ei aliquid probat qđ ambiguũ est argumẽtũ võl sedm rpm et bene Est ei tm radix argumẽti arcois sicut medium silli sed argumẽti talis explicatio et m foraz eductio p oratiõez vocat argumẽtatiõ & q̃ diffuse iam ẽ tractatũ supius ꝓdcõ aut modꝰ q̃rendi rẽ que fidẽ efficiat videt m ifimtũ laboriosus et eꝰ iuẽctio maxime fortune subiecta et adeo vagabunda q̃ adeo subtetur ut q̃rẽt omĩ homĩ ei qui est semssimꝰ que querẽ et inuenire difficillimũ cet aut qua loca m quibꝰ talis inueiri max me posset ignoratur aut luz sciat q̃ nõ est locus m tra qui ibi possibilẽ sit illũ semssimũ seu antqssim rpi Ruchio est ei vbiq; p totũ mundum difficile q̃rẽ ꝓpter terre distẽsiõez am plissiam Et ꝓpterea ut q̃rẽt vtz sapieti sit vror ducẽda ꝓma facie nõ iudetur m qua me regioez diuertẽ debeã ꝓ q̃rendo ac inueiendo rẽ illam que fidem eius q̃ sapieti sit vror ducẽda aut fidẽ sin oppoiti michi posset efficẽ Sed sciendũ q̃ oiẽ q̃stio habet aquas circũstãtias q̃rũ q̃da respicit subiectũ alie ꝓdicatũ rpm ubꝰ aut eorũ ptes alie totũ q̃stiõez rpam ut ifra nos inducibus itelliget et m illis circũstãcijs et mlq̃ alibi dicta debet argumẽta regui Et qm eis hoc mõ q̃rit̃ur q̃ q̃retis aim illas circũstãtias ad modũ corpoãlũ regionũ pambularet et eãã m eis argumẽta reperiũt quasi finꝰ sent m eisdẽ tãq̃ sensibilibꝰ locis re cõdita ab ea silitudiẽ circũstãcie tales loci vocãtur de quibꝰ tr̃ctãt sic diat m epla thopica vt igit̃ eaz re rũ que absondite sint ꝺmõstrato z notato loco finalis ẽ iuẽtio sic eũ p ue stigare aliquid volũ locos nosse debeã sic ei appellate sũt hec q̃ sedꝰ

e quibꝰ argumẽta ponũt Itaq; licet diffimũ locũ cẽ argumẽti sedẽ hec ille de pncipijs aut exposicõ bꝰ quibꝰ aliqui hanc difficultatez ex ponũt q̃m res est plana et de alys infinitis et iextricabilibꝰ metrologi is ad quas eã hoies occupatur tem pus amittũt et sciam nõ acq̃rũt mihi ad me qui m hac doctrina prea pue solũ ea que ad rẽ ꝑtinẽt explu care curabo ¶ Caplm q. cõtinẽs figuralem despcioez locoꝝ

Caut ante profundioꝝ locoꝝ vũ mgressum finẽ pncipẽ doc trine posse ꝺspicẽ et eaã q̃ pnde viam totã p quã cũt itura sub iuẽi despsioez visibilẽ oim locoꝝ absolu toꝝ noiã cõtinẽtem ac cosdẽ locos aptaui tam ad subiectũ q̃ ꝓdicatũ uel ptes eorũ m quesioẽ qua q̃rit vtrũ sapieti sit vror ducẽda uel nõ Deinde noiã locoꝝ supficialẽ et bre uẽ exposui ac eoꝝ naturas sigilla tim ad eiusdẽ q̃stiois circũstãcias explaiter appropaui

Vtrum iudicium

¶ Caplm tertium continens supficiale ex

positoēz dicte descriptiois ac adaptacoēz ipius ad questioēz

In hac oculai descriptioē p̄o circa subiectū ptem m q̄ sapies m obliquo significatur sūt ordinatim noīa locoz depictū et p̄o dissimilio. Vnde dissimilio est oratio p̄ quā exponim⁹ quid res est ut ī ꝓposito dissīo sapietis ē qm̄ sapiēs est ille qui rectā habz vacoēz agibilū humanoz. Nam sapietem hic accipio pro prudēte. Eodē loco ponūt pres. Pres aut sūt m quas aut de facto aut p̄ magiā coēz res aqua possit diuidi vt ī ꝓposito pres sapietis sunt hīe meōruam de pētis. m telligēdo ea de p̄tibꝰ et prouidētia de futuris. Tercio loco poītur nota. Vnde nota idē est qđ mēpta seu vis vocabuli. ut ī ꝓposito sapiēs q̄ sapere hīs et marme m rebꝰ agēdis q̄to loco ponitur quātā. Vñ cōuniā sūt omnia vocabula q̄ sunt cuiusdē diuia coīs aut fōralcoīs cū eo quod ē m questioē cōstitū. ut hiꝰ dictis sapiēs quātā sunt sapientia sapietes sapere. et sic de aliis. Quinto loco poītur genꝰ. Vnde genꝰ hic accipit pro predicato magis cōui q̄ est illud ad qđ ipm genꝰ cē significat. vt genus sapietis ē gnarus. Na sapiens m ꝓposito solū pro prudēti accipitur. gnarū aut accipio pro eo q̄ habitū habet mētalem vltimū. Sexto loco poītur spēs. Vnde spēs ē. q̄ est sub gne et mꝰ coīs ipō genere. Vnde spēs sapietis sūt ethicꝰ. yconomicꝰ et politicus. Nam ethicus est qui habet rectā coēz m regimine sui ipius solius. yconomicus ē q̄ habet rectā coēz m regiē familie. Politicus vēo qui habet rectā in coēz m regiē ciuitatis. Septimo poīt filitudo. Quid aut sit filitudo p̄ se satis pōt patere. In ꝓposito vō sapienti assilātur apis. aranea formicaret alia queda. Octauo poītur dria. Vnde differētia ē apparēs filitudo latētem cōtinens dissilitudiē. ut m ꝓposito astutus est dria a sapiente. Nam luce p̄ma facie videātur hīe filitudies latēs tamē ē dria. na astutus est qui promptꝰ est et sūbtilis ī mulēdo medioz ad quelibz finez siue bonū siue malū. sapiēs autem m bonū finē sola rectā vacoē procedēs. Nono poītur cōtrarietas. Vnde cōtrietas hic accipit pro gne quolibz oppositoīs. ut m ꝓposito sapietis p̄uatiē opponitur ispietē. et sedm̄ cōtrarietatē ꝓpē dictā sibi opponitur error. Cōtē dictoris vēo sibi opponitur nō sapiēs relatiēz. res humane circa quas sapit sibi possit opponi. Decimo ponit ad iuncta. Vnde aduncta sunt q̄ ab eadē causa procedūt a qua predicit ꝓpositū. cū tamē ipa nō sint causa ꝓpositi nec ipoz sit causa ꝓpositū. vt hic si doctor qui ē cā sapientie sil' m eo quē docuit mduxisset quēdā amorem ad oēs viros studiosos. ille amor est aduncta sapietis. Vndecimo ponit aūtedētia cona et ipugnātia. que qm̄ eadē sunt cū aliis p̄dictis et sequētibꝰ eoz expositioēz differā m posteriis. Duodecimo ponit causa. Est aut causa ad cuius ēē sequit' aliud. et sūt q̄tuor cause viz mālis. fōralis. effiacis. et fialis. Vnde ī ꝓposito cā matialis sapietis vt sapiens est eius mtellēs ut dispositꝰ ad rectā coēz sapiē. Causa fōralis sapietis est ipa sapia. Ca effiacis ē doctor. Causa finalis est ut scīpm faciat et vē p. possit debite gubnare. Et eadem opa sūt eius effecta. Sed vō tēpus est ut nos ad aliud dē q̄stioīs gūtam⁹ extremū. Vbi silē sūt scripē eadē noīa locoz ī quo ēt q̄stiōcias oportz vrorius exponē. In p̄mis ig-

diſſmuē vxor qđ eſt nullier vno ꝑpe
tua lege cōiuncta ¶ ꝓtes aut vxoris
ſunt vno mō ꝓtes eedem que mu
lieris ut corpus et aiā et ut reū nē
bra corporis omiā et ꝓtes vtutum
aiē ¶ Item mulier duſitas ut qnā
alie ſint iuuēs alie vetule alie me
die ¶ Item qdam formoſe qdam dfor
mes qdam ſtriles qdam vberes qd
dam libere qdam ſerue qdam nobi
les quedā ignobiles qdam ingmes
qdam vidue pauce diſcrete pluīme
ſtulte qdam pudice qdam ꝑpudice
qdam ociose qdam occupate pauce qe
te et ſacres pluīme mobiles et gar
rule et ſic de aliis mulierū duſitati
bꝰ q ocōs nē ꝓtes vxorū ꝓnt habei
¶ Nota vxoris eſt qđ vxor dr qđ vny
or uel vnita dr ſi m bonū mēpretari
velimꝰ ſanctitatē amentatē et dl'
cedinē ſignificat dicemꝰ ¶ Si vēo m
malū mēpretari velimꝰ dicꝰ quo
mā lubricitatē et mſtabilitatē ſigꝫ
ficat ¶ Comugā vxoris ſunt vt vo
cali vocū vocatio et illiq ꝓpor
cionalia ¶ Genꝰ vxoris eſt res alte
lege cōiuncta ¶ Vnde alia pluā ſunt
lege iuncta ut platus ad ſuos mā
chos et ecōuerſo ſtrui ad dnōs ſed
forte nō eqūſo ſtē pncipes ad pncias
et ecōuſo ¶ Spēs vxoꝝ fuit antiqtus
ſolebant hū ut apparz m epla ꝙc
romis m thopita tn hodiernis die
bꝰ ſālē area locū mm nō habētur
nſi mdum duas vxores pro ſpēbus
acquiramꝰ vt hanc et iſtā et illam
¶ Filitudo vxoris eſt ut gallus ad gal
lum et oīno ciuꝰ libz alterius femelle
ad maſculū m gnē ſuo ¶ Differēs ab
vxore eſt mētis respāl lenonis qr
tū m re vxoria ſit aut ee dr ſed
ſocietas ad prolē aut ſuſtentacōz
mutuā legaliē ordiata ¶ In mētio
nō ſtūtas nō lex ſed cupiditās ut libi
dines quāctēz fecerūt et ſeruant.

¶ Contraū vxoris aut ē eius ꝓpter
ut viduitas aut ſolutū ee aut ē
relatiue oppoſitū ut maritus ¶ Adduc
ta vxoris ſunt dotes eius aut for
te pauptas aut es alienū qđ ipam
ſequat ¶ Cauſe vxoris et vxor eſt
ſunt q̄tuor ꝓma matrialis ut mu
lier ipā foralis ut racō et q̄litas
vmculi ꝙgalis ¶ Efficacēs eſt volū
tas mulieris et viri ad mūmoniū
cōtrahendū ¶ Finalis eſt proles aut
honeſta et legalis ſocietas ſſtēuā
ſuſtinēdo ¶ Effecta vxoris ſunt ples
et cura familie et alia q̄ꝑplima
boā et malā ¶ Sic aut iam ſupfiaā
liē m q̄ſtiōe predcā mō ſtrauſ vxoꝝ
ſapiētis et locos vxoris uta ꝓfoū
ter poſſiē mrāri loca eius qđ ē du
cē uel ee ducendū qđ ceiā i q̄ſtione
ponitur ¶ Et gnāliē qđēz vocabu
lum poatur in q̄ſtione ſiue a ꝓte
ſubiecti ſiue a ꝓte ꝑdicati ceiā ſiue
ſit nomē ſiue vbū ſiue ꝓtiapūā a
aliud qđēz potiē deōs locos habē
ſmo dyaletic⁹ ciuꝰ mē eſt locus ſre
bꝰ altiſſimis vti nō mūq̄ pōt et co
pule vtalis vegrē locor ¶ Eſt ꝓtēa
locꝰ vnꝰ qui totā q̄ſtiōz ampliecti
et nō magꝭ vnꝰ ꝓti q̄ alii coapteat
videz locus a vei iudicio qui mihi ad
eſt q̄ ꝑcauꝰ autēntice ꝓſēs iudicii
ad ꝓtē vnā q̄ſtiois nēl alterā ſiē.
in ꝓpoſito illud cōſiliū pauli qui nō
eſt iugatꝰ nō ſe iugeti ¶ Cui aut peti
dēē queſtiois et ceiā tocꝰ q̄ſtionis
cerni lex ꝓſpecti cui maioꝝ diligēcia
q̄ mē ſit expoſitū ¶ Inueniēmꝰ q̄ alī
que circūſtancie valebūt ad exeis
faciendū argumitū ad ꝓtē q̄ſtiois
affirātiuā ¶ Alie vēo valebūt ad
cōtraiū qdam ceiā occurrēt que
nec valē ad vnā nec ad alteram
ꝓtē inuenient ¶ Si ig ꝓtē nēciz dicte
queſtiois ſuſtinē voluerimꝰ eligeꝰ
circūſtāciaſ ꝙpriaſ et ex illī argu

mēta forabim9. Deinde si ex circū
stanciis nobis aduersis videam9 ar
guminacoēs cōtra nos fieri posse la
borabim9 vt eas solue et cōfutare
possim9 et sicut est de hac vna q̄sti
one mōstratū. pari modo debebit
in oī questiōe q̄slēs loci rēq̄rit9 q̄tm9
in illis fuerit ex illis trahi possit
argumentacoēs que latent in ipsis.
¶ Caplm q̄rtū cōtinēs egregiā vtili
tatē locoz

Finit archie duc clauserat duplis
rebꝰ quas ignotas impletꝫ de
quibꝰ a te q̄ritur an eas sit vtile dis
locare uel simꝫ deinde vide nō poteris
antq̄ eas aptis singlās illustrauerim.
Nam si forte in vna sit oleū ligms in alterā ul'
aqua talis alia distrepātia reperiat eas
se ortas ex locaꝫ ubebis. Si aut repletꝫ
sint rebꝰ amictis nue se locaꝫ cōsen
tiēs. p̄ oēm mod̄ e silē de fide ꝓpositis
q̄enda. Nam cū ꝓpositi extenā sit reso
lutoē uel causa ostendim9 an me se
cōcordā vel discordā hēam estima
ri nō pōt. Sed eā cor q̄libet mēbra
tim resoluim9 videl potim9 an aq̄ue
circūstancie p̄dicati eū subiecti cir
cūstanciis dissonēt vel an cōcordent
oēs omnibꝰ. Si discordent. iterū q̄ aqua
sit in p̄dicato circūstancia aq̄ue eū
subiecto uel eius circūstanciis stare
nō possit. fidē accipim9 q̄ p̄dicatū
a subiecto negat̄. Si ex⁹ vsū q̄ p̄dica
tū de subiecto licēter potit affirmari.
et ita p̄ extrēoz et suaꝫ pteū ꝑhib9
mod̄ circūstāciaab resolutoēs in quib9
rebꝰ ad vnā uel alterā ptē
fidē gnāre potim9. Sed obiat. nā si
talis circūstancia ex cōsideracōe tan
tas vires hēt. ut ꝑ omnibꝰ q̄stionibꝰ
argumēta mōstraet omnā que ad
vtrāq; possint q̄stionis ptē adduci fa
cillimū eēt ꝑsuadēti viam hīc pre
scripti eū huiusmod̄ circūstanciaꝝ doctri
na sit facillime cōprehēsibilis. Ad hoc
dicendū q̄ ad hui⁹dam facultatē hꝰ

mod̄ tria requiritur. p̄mū ut sciam9
cuiusmod̄ in gnē debeam9 ꝑ qualibꝫ
q̄stiōe circūstāciaab q̄rē ut difficul
tatē notam et reliqua. et istud scire
est valde facile. sed̄ requirē nō solum
q̄m quolibꝫ q̄stionis exteriōs sciaꝫ q̄ q̄
renda est diffinicio. sed oportz scire
que sit huius rei ptes. Nec sufficiat scire
q̄ oporteat q̄rē notā seu mutuacoēm
cuiuslibet extremi et ptis extremi.
sed oportz inuestigare que sit huius rei
nota seu nois mēpetracoēm. et sic de
reliquis locis et quia tot sunt difficultates
diuersē. quot sunt diffinibilia. et tot
sunt ptes diuīse quot sunt res hui⁹ptes
ptes. et tot sunt note diuīse quot sunt
res huiusmod̄ notas hītes. et sic de
aliis locis vel circūstanciis. Videre ꝑ
hoc differētias sūma cōsurgit.
oñ dicit q̄ dicti loci solū existentiales et
habitudinū ingenū tritū possunt mīti
profici. Locus vō ꝑ q̄rit9 ut ea que
fuerūt in locis reperta sciaꝫ in forā
argumentacoīs reducere. sed ꝑ isto nō e
tantū difficultas. sicut in sēdo pcedēto
mīe dicto. Dein aut hoc q̄ eū possibi
le est inuēiendoz doctrina qua p̄ singlās
locos subrogetur. de quoz vtilitate
sic in diat in thopica sua beatꝰ Boēcius
Nūq̄ mī ei aliquid locoz cōsideracio pollicē
stiz inueniendi viaꝫ. qd̄ quidē hīs q̄ sunt
huius rationis expres soli prosunt de
putant ingenio nez ꝑ intelligūt q̄tum
hoc cōsideracē q̄rat. que ꝑ artē redi
git vim ptātēq; naturē. imo ne for
te tredatur. q̄ hoc dictū beatꝰ tāli
in cētesimo duodecimo se possit extendē
videatur. authoꝝ in libro de oratore
mīstico tullius referēs et q̄ntilianus
in institucoibꝰ oratoriis. qui huiusmod̄
locos magni pendūt. tanquā fontes
totius oratorie facultatis. Sue aut
verissime dicti loci tam efficaces vtiē
ut ꝓpositi q̄stiōe q̄uis locos quicunq;

questiois agnoscet argumta stati
liet omia ad pte qstionis veruz que
pnt hiamta nuciri. Primo certissime
qz ex argumtis fiet ad ea de iue
tis qstioz vagabide videliz p eu
qui e expt docne locoz. etiam
a quo reptur dictus locus delitus
se. Et hec de originali causa cosi de
rcois locoz ac eoz gnali ac sup
ficiali notificte. et ad qstioz ap
probacte et valitate pdicta. nec ad
mgrm doctne magi emulea de
puto sufficie.

Secudo tractatus qui de loco
diffmcois ptractat duode
cim caplis explicabitur.

Caplm primu cotinz dione diffm
tionu. et primo driam nie phicas z
dyaleticas diffmcoes et qbz sigis
vtez nostent.

Secdm de differoibz de septem cliatis
ex omibz aliis locis.

Tertiu qd quid oratoi tam mlti
formis diffmcoibz egeat

Quartu q dissio phica debeat habe
explicatoez ordiez et finiob

Quintu de via diffmcdi phice

Sextu de diffoe phica absoluta et

Septimu q argumtoz i duo, vlatn
sis locis reptoz sepe diuse sue fo
me vethorice. et que fore spaliter
huic loco gruit.

Octauu cotinz argumti differi
foraz sillogistica codicaalem ab
cathegorica recedere

Nonu cotinz argumti diffmti foz
ma sillogistica codicaalem ab

Decimu cotinz argumti dif lautre
fimti foram sillogistica codicaole
a cotre.

¶ argumeti diffmti in forma sllogistica ydonale a repugn te ¶ Duodecimu continet

Undecimu cotinz argumta diffmti
foram expolitiua ¶ Caplm primu
cotinz es diuisioez diffmcdm et po
driam nie dyaleticas et phicas d
diffmcoes et qbz sigis vtez nos
centur

Primus locus i quo
ad ppositam qstioz
e argumeta sicen
du est diffmcio rei tuus pn
am in qstioe locate seu sub
iecti nis predicati nis actuu eoz pticis
que locu tullius totu appellat. eo q
diffmcio marie totaz rei sbam totaz
ve ipam amplectit. Circa q locum
primo sua matia dabit. et hoc p sex
caplia prima. deinceps aut usq in finem
tractatus p reliqua sex caplia sedm
quas ex dictis frumb argumtacois
tractatu debeat ondetur. Dnm ig i qs
tionu extrecis differtiu sic ves pnt
locati. et diuisaz veru no sint ydem
mo diffrionu. primo et cuisde rei di
uerse ponit ea diffrcoes. nam est di
usitate diffionu et eaa dissimbiliu
no ignorate. Diffmcdm ig queda
sunt ppe. quedam ppe ppe vero diffm
coes sunt. que vlibz adhibent. Im
ppe que smglaribz. quibz tm videliz
smglaru vez diffmcoibz orator
utitur sepe. Nec ppaiu diffmcdm
qdam sut cenalales. alie no cena
les. Item cenaliu alie dyaletice ac
phice. Inie has ig duo sitates primu
driam inie phicas et dyaleticas dif
fimcoes aperiam. Igitur dyaletice
diffmcoes sunt ille. que costant ex
gnie et driis. uel ex aquibz que porcioes
sunt gnis et drie. Unde cui aqua subia
dissime tuie in eius diffrce acceptim
veru genz et driam vera. vt cui drie
p homo sit animal rionale. Cui vero dif
fime accidens tuie qnz vez genz accipi
et loco drie sui subiecti. ut cui driam
p similitas z curuitas nasi. qnz adpo
aliud ut cui dicimz p cuia sit apposita
vndee. Ibi naz videtur que no e sub
iecti ue. sed potius obiecti. loco drie
ponitur. Item e et dyaletica diffio
cui dr p felicitas hois est optimz vite
status humane spiritu pro gnie. et optiz
pro drie capitur. Item e dyaletica
diffmcio cui dr p eclipsis lune. est ob

ubi sm
nus huia
ne

et pia et
quin huius

senrtacio lume. vbi pro qnē ponit obscuracio. et pro dnā ponit lume
Phice diffinicoēs sunt meliores saltz
ille qno dāt p causas et elementa
rei. et totū rei origīez a pncipio vsq; ad finē detiant. ve si homo diffiā
hoc mō. q est aial' cui9 talis ē origo
videlicz. eū deus creator. angelorū
pluīmā multitudiez. a celo p superbiam ceadisse cōspexerat. et sic ē mīgna pte celi thoros cōspicēt. cuncta
eos. volens eosdē cōmelenatq; creatu
ris implē. cogitauit et alis aial' qdam cōstruē. hoc mō videz. vt elemē
tis q̄tuor diuisa gnmetrice adiucem
proportionatis cōficēt omogenea qdā
mē se differētia. viz carnes ossa ner
uos venas et reliqua tlia. et ex illis
q̄dam structurā aptauēt eis cōfere
mādauit ad ēe sensū et itelligēciam
et ceteras pates. quas ē aiā semp
cē. vt hoc cōstaīt. cū dīne clemēcia
gratia eū ppīs mitis p humilitatem
ad eūdē locū posset ascēdēa. q̄ ma
lunoli spūs desiderant p superbiā. in
qua diffinicē si qs bñ respiciat. mēs
videbit reposita. qn quoq; mō ad eas
et pñ. et quā hoīs spectet hoīs. ceīciam indicet. Nam
licet deus nō sit de hoīs ceīcia. ceī
cialis tamē hoī puto q sit a deo et ita
de causa finali. silr. Secūdā vō diffiō
dr a lectura sūpus data. viz q similtus
ē curuitas nasi. simil' ē dr a lectura p
phicaq; posset cū expressius phīce
diffīri. si quis apparatam cām aquos
cet eius q; nascitur. quidā simus qdā
aquilus qdam rei. qs ē scē difficile. et
cui diffimblē saltz ira phice diffinitur
hoc mō. viz. q ira sit aī passio cui9 est
talis origo. Cū m aiā cōcepta cōcupi
scia. mouet gnātur desideriū ipāz cō tu
meliā vindicādi. qd desiderū a deo spi
tuosū sanguez mēdicitura p cordia.
ut ipm fugat ebullic. in qua difficile
meth poterit qñ ceīcia. mdiez ire. et
cū diffimblē videz hūana felicitas. et
sēcialit et phice diffinitē hoc mō. viz
q cui homo plūmas habeat pres et
opacoēs. queda est ps opea. videlicz
ea que ē p ceīcia rationalis. et illius
pcis cui sint plures opacoēs vna ē oīm
optima. q est cirta nobilissīm intelligi
bile. qd ē dīna substā. optīa. ig opacio ta
lis optime pcis ē hūana felicitas.
Cui eū diffimbile fuit eclipsis lune.
que phice diffinitur hoc mō. q cū sol et
luna tales sint habitudīs. vt q̄n mē
cos est obstaculū multū. Sol luā dal
tare cōcedit. cui mē cos obstaculū fu
erit. caret luā luīē. cui ipse planete
m diuisis orbibq; et motibq; celestibus atq;
methodis sibi ceīs a se deuiantibus
mouebatur circa ēre globū. i orbū
medio cōsistēcem. cōtingit q; sub n
motibq; ipī adeo directē sibi inuicē oppo
nātur. ut ēre globq; eū quē rotantur
sit m eou medio directē. que cōtingēte
lumē a sole versus luna protectū ab
opaca ēra. desinit. atq; luna globo
ēre medio prohibēte a sole missū luīē
nō fortatur. Si vō cōtra deus diffini
cōēs phicas quis obtinat. qui sint p
live. et q; m tpīb; pōt videātur q̄plū
ma que nō sunt ceīcialia diffinitis.
Dicēdū est q; pdcās diffinicōibq; aliq
reponūt que pfecte diffinitoz ceīcia
indicant. Alia ponūt talēm vie qdā et
adiecta ad ceīcia. Hiz sermo sēp esset
ad sapientes dicēdo. tuē forte dcā diffi
nicoēs breuq; ceīē forauīt p ullos
resecandas adinuī. sed cū sermo vtho
ris ut m plurib; ad vulgq; et mq; pti
cos dirigit. Nam est huq; mōl adiecta
m diffinicōe mōstrāt. quadmodū ses
seneca filli m qua fruīcus cause sēple
cōsistit solū m tribq; pticib; videz du
abq; pmissis et vna cōclusiōe. velu
diceret. sed ut illes hīēt aditū ad pmissas apponūt ab oratore pres due
nō minus. viz aggbacio. minus. q̄ poaq;
sunt pres tractatoīs et elocutionis.

silli q̄ ipius ceiliae · et ꝓpr̄ea aduter
quidā adito in dictis diffinib⁹ poti
ri poterus sunt ꝓtes tractādi et eloquē
di difficilē q̄ sint ꝓtes siue ceiliae sit
qua diffinitōes phice tales sue nul
to dyaletice valoꝛes · nō est itōmod
scribē quibo signis cognoscātur vtr
q; vñ ꝑpliat nīnoscitur · ꝓmo nāz
qua dyaletica diffinitio ē q̄ tō vul
garis · et ab oībo statim cōcepta · ſ
phice cū magno labore et industria
cōquiritur · ut oēs fere sciāt q; felicitas
humana ē optimꝰ vite status · et q̄si
oēs sciūt q; eclipsis lune ē eius obscu
ratio · ſed pauci sciūt realit sciūt · qd
sit humana felicitas · silr̄ eciā pauci sci
unt quid realit sit eclipsis lune · et q̄
liter cōtingat · hec aut solū phicas
diffinitōes possunt agnosci · ſ Sed do
minōscitur dicte diffinitōes · Nam ꝑ
diffinitōem phicam adeo expresse scimꝰ
quid ē res ipa · ut si cui de rei fractio
nē fraudi tari subeat · scīmꝰ iam mo
dū ꝑ quē eam possimꝰ efficē · ut q̄ ha
bet diffinitōem phicam eclipsis lunē
supius tractam · si cū hoc hꝛē poterē
mouēdi orbes solis et lune · In facie ea
ius nō ceī defectus qui eodē modo
facīt lunā eclipsari sicē ꝑ natūz hoc
pati cōsueuit · ſed sciens solam dya
leticam diffinitōem eclipsis lune hoc ne
sciret efficē vt ē ꝑ se notū cōsideranti · ſ Et forte ad istas phicas diffinitōes
reducīē ille quas tullius in epla to
pica ꝑ ꝑ exēplōes dant dari debē · q̄s fuit
tales ut finit q ꝑ eas ꝓpria vis q̄si
in membra discerpitur · et ꝑ illa mēbꝝ
mariē pces milligo · rei cōstituētes
ceiliam · Que sint ig dyaletice et
que phice diffinitōes ex ꝑdictis notē ·
¶ Caplm̄ sēd de diffinitōibo descriptis
dictis ex oīb⁹ aliis locis ·

Preter dictas ceiliales diffini
ones sunt alie · q̄ descriptiones
vocātur · et ex ceteris locis in fra di

cēdis elicitur · ut quedā ē que
datur ꝑ cōiugatū · ut iustitia est
que ea sit ab aliquo · is qd iustum
est agere dicatur · et cōe quis dī ius
tum agē · qui ea est ut iustitia · qd cuiq;
ei illoꝝ apud audientes sit notius
uel magis cōcessū · hoc potē aliquis
hoc modo describē · Alia datur genꝰ
ꝑ suas spēs · q̄ admodū in epla tho
pica dicit tullius · vt si dicētur q a
nimal ē quidq̄d ē homo uel brutum ·
planta ē omne stella que ē sub lunā ·
sub iupiter · sol · mars · venꝰ · mercu
rius uel luna · Alia datur ꝑ sile et ꝙ
dupli · seu uel aduerbio signo similitudi
nis · vel nō aduerbio tali signo · sile vē
que dātur ꝑ signū similitudīs · dicāt
a ꝓpriē donare · vt si q̄rat quid ē
patronꝰ nauis · rīdetur q patronꝰ
nauis est ille qui ad nauē regendā
se habet · sicut dux ē atus ad regē
dū ē atū · Que vēo sine signo dātur
dicūtur ꝑ trāslationē donari · ut si q̄
ratur quid ē adolescentia · rīdetur ·
q est flos etatis · quid ē senectꝰ q
est vite rīdetur octauus · Alia datur
ꝑ oriam uel differentiam ab aliis q̄bꝰ
assimilari videtur · vt si q̄ratur quid
ē tyrānus · respōdetur q ē ille q̄ a ꝑ
te differt in hoc solo · q ei rex in
tē bono publico · tyrānus in intuitu
suo bono ꝓpriato · Alia datur ꝑ oppositū
seu oppositū · et hoc sēdm̄ q̄uor gria
oppositionū · ut ī vere cōtrarijs · egre
ē qui nō est sanus · sanus ē qui non
ē egrer · In ꝓpriis tres est qui nō est
videns · et equūso · In relatis patre est
qui habet filiū · ce equūso · ſed forte ta
les relatiōes diffinitōes sunt ceiliales · In negatis seu cōtradictorijs
ut si q̄ratur quid ē aquē hoīem esse
deū · rīdetur q hoc est nō nullū hoī
nē cē deū · et equūso · Alia datur per
causam · ut cū dī q ius ē res aduē
ta · ut cū dī q panno est albus · cū plu
me gerūt oculoꝝ ymagines · Alia da

p causam ut cū dicat q luce ē res pro
cedēs a cōē luādo. Alia p effectū vt
ignis est qui cuctu sublimatia cor
pora pot dissoluē. alia p rei iudiciū
vt si dicatur q sillis ē argumtatio
de qua plis pncipalius mē alia tē
tat in libro priori analeticoz. Alia
p methodū cōpatiuā. ut cū dicatur
q azimꝰ ē subiugalis mmꝰ equo.
predā exēpla nō ponit tāq̄ in q̄ib⁹
ber est debite res deceptā. nā eoꝝ
aqua sunt diuinta. sed ideo posita
sunt ut statur q ex oīb⁹ locis dy
alectas possint nō inuenire. dscp
siones eligi verū forsitan eaā alia
miru videbitur q in q̄busdā dictū
ē q pmū diffinitē p sedm et equicō.
cū diffinitio semp debeat cē notior
diffinito. sed sedm q septus i oratia
oīb⁹ rethoricis nō q̄ritur quid no
tius in se. sed quid magis accessiū ab
audiētib⁹ et cōtingit sepissime q
apud istos audientes cognitio sit no
tior saltē apud alios credentio. q̄re
diuisis repositis et locis et cera diuisis
audientib⁹ aliē et aliē res pot dscri
bi. Capitulū iij. Qd quid oratori tam
multipharys diffinitionib⁹ egeat

Desitan nunc rabiē aquis q̄re
m duobꝰ capitis nuē pscrip
tis. tot speciēs diffinitionū college
ri. cū mē eas quedā abiecte et ig
nobiles cē videantur. et maiē plu
res earū que descriptiones vocantur. et
q̄dam optima videlicz ea q̄ est appel
lata nuē physica. qua sola mihi cōe
tui possem⁹. Ad qd̄ rndeō q orator
de rebus fortē oraturus a deo multipha
rys. et in tātā diuersitate cōstitutis.
et earū nātis diuersissimis sint mōi dif
finitionū. nec earū plerāq̄ physica pos
sunt diffinitiōe mōstrari. sed q̄busdā
aliis ex modis predictis. vnde nō

solū vlia verū et singlāria sepe
diffinit q̄admodū ut ostendat hoc q
m cōmentor sup epla tyrannus ithe
picam diffinuit victoriā q̄ eneam
qd̄ ē veneris et anchise filius. que lux
nō vera ratiōz diffinitiōis propriet
mihi oratori cui de trāsitoriis ibi
sepe formet oratiōz. natiō debz tlis
diffinitiōis suscipere. Item et diffinit
orator res simplices. ut deū. aut si
aliquid aliud sit simplex. huiusmōi a
simplicia nō possūt veris diffinitiōib⁹
diffiniri. sed aut ex similitudine proprio
rum. aut ex trāslatiōe aut ex effectu
aut ex iudicio. aut aliis modis et ex
aliis locis predictis. Item mē cōpo
tas res que dā cōsistūt i quodā mo
tu et actiōis prolixitate. vt i nāli
bus gnāciōnis. aut cuius cōparatiōis et
in rebus humanis q̄dam processa negō
cia. vt bellū troianū. et bellū ciuile
mē ulud et pompeianū. et negocia q̄
quibus cōiuē in iudiciis et deliberā
tiōibus disceptatiōi. et talia cuctu dif
finiūtē diffinitiōibus physicis. aut quasi
physicis. que diffinitiōes sunt velut
narrationes illarū naturaliū trāsmu
tationū et humanorū negociorū. sicut
supius eclipsis lunie fuerat diffinita
et sicut lucanus narrat ciuile pdm̄. bellū
Sed q̄rēt aquis cū i narratiōis ēt tātu
postea satis de narratiōe dicetur. ppter
quid nuē opus sit de illis diffinitiōibus
loqui. q̄ mihi aliud sint. q̄ q̄dā nar
rationes. Respōdetur q omnia q̄ i tē
tatu de narratiōe scribētur. ea sola de
causa scribētur precipue. vt illa in
telligat narratio. que est vna de pri
cipalibus partibus orationis rethoricē.
que gratia precipiendi ad iudicatio
nē immediate p̄cedit. aut quia
statim sine exordio ponitur. Sed nārā
tio de qua plus ē sermo nō ē ex pri
cipalibus partibus orationis rethoricē.

ē de narracōibꝫ quas tullius inter
turrētes appellat Nichꝫ tñ prohibet
q nr̄acō que est m hac oratōe p̄capa
lis. q nalia sit mētuētes et eq̄so inter
turrēs aut dias q̄a cū est nr̄acō q̄dā
nō situatur m loco p̄capalis nr̄acō
nis. sed m argumēto pro medio
capitur. ut infra satis ꝛtelliget. Ro
mā igit duīsa sunt diffinibla de qbꝫ
loqui solet orator. cū exert officiū ora
toriū. ntrm est duīsos ee modos diffi
endi ut supius fuit expressi ¶ Caplm
q̄tū q diffinitio phica debeat habe
explicatoē ordiem et finios

Sed cū ut ptractū est mē eter
nas diffinitoēs nulla sit melio
or nec maioē efficacia hijs q̄ phica
que ut melꝫ videt ē fundamtū nr̄
tetā vnū p̄capale m quo facultas
oratoria magnū habet p̄sidiū aqua
tulū ntrm est vt ad hoc m ea more
muꝛ q̄tm9 plane sua cognoscat nā
unde tam apte doctos q̄ indoctos ē
facūq̄ omē qd procedit m ee uel fiō
ee p quādam mutatoē vē uel yma
ginē sucessiuā procedit a finō m
quo fiunt ad finē m quē vadit q mu
tatio ad similitudiē exēplioīb de priꝰ
in posterius ymaginatur. ¶ Exēplioīa
aut quedā sūt breuioēs quedam procē
siones et q̄dam eaꝝ cōstant ex multis
actibꝫ sibi inuicē succedentibꝫ qdā ex v
no. ¶ Exēplio vō talis duplex ꝛ multiplex
cōcipitur et duplex exprimit vocē vno
modo simplex. Alio mō explicate vt ꝛ
sacra scriptura cū cōcipim9 aut dia9
ca que sequūtur ad hui mōdi sc̄z lap
sū ade. occisionē abel. vēditionē ioseph
exitū israēl de egipto. seditionē absolu
onis. tuē ea et cōcipim9 simplex et
diuinū. sed alia ea longū nr̄am p
ut in locis sacre scripture p ordiē sunt
nr̄ata. tuē explicite cōcipi et exprimi
opinātur. et p̄tacōaliē in naturalibꝫ

idē cōtingit. Nam cū nolam9 filiū
nrm̄ tolli tunicas pelliceas motꝫ et
huiusmodi similia res attingim9 que
naturales phi et oratores illi quibꝫ
naturalia nō sunt ignota. cū quid sit
eoꝝ vnūqdq; velit ondē ad longū ex
plicāt et protēse ¶ Et q̄nus explicatio
talis p nr̄acōē fiet dicitur q̄ aliꝫ tñ per
eam volum9 indicare. qd ē res illa q̄
fuerat similiter designata. tuē cognoī
narratio methas diffinitoīs subeūt.
et efficit diffinitio que licet ocīs p̄tetas
hoc nr̄acōis hui debeat tamē m q̄dā
est diffinitio phica et originalis. ea spe
ciale debet hui. sic explicatoē ordiem
et finios. ¶ Explicatoē intelligo ut m
ea melius similia dicatur. sed omia reso
lute. nisi forte aliquid ceat mea ex si
milia tñ exposito illius pleriq; i
que diffinitiue sufficiat. ¶ Ordiē itelligo
q̄ processus in exponēdo sit ordinatꝰ
gmēsuādo q̄ processus rei. q̄ diffinitiue ea
que in rei processu sūt priora. ꝛporte
uel naturaliter prius exponātur pedē tp̄
tim ad posteriora seu vltiora ꝛpendo.
¶ Finios intelligo primū in quo rei p̄cessꝰ
mapiē. et vltimū ī quo finitur q talis
ee debent ꝛpetatis. ut nec eos omia
que ptinēt ad q̄ditatē rei diffinitio
complendatur. ¶ Et q̄ eiusdē rei q̄ditas
sit illud spaciū adeo replēs ut ne
a finō procedat ī finitū. et ne stātiz
in diffinēdo in ꝛter priora uel posteriora
vltra veī limites procedaꝝ ad limites
alienos. et a deo finis accepit nomē
diffinitoīs. qd nāqz sīgnificat ¶ Capli
q̄tū de via diffinēdi phice

De via diffinēdi talis diffinitoīs
phice q̄ dicit voluis ī spāli ha
bē docē et eoꝝ vnicuiq; exceptū sub
iugē ceat nimis prolixū. Nam ea q̄
fuit et geritur tam ī nālibꝫ q̄ hu
manis ac aliis ne gocijs. peritus nō
prehensibilem habent diuisitatē. et

nāra methas diffinitois subeūt

multitudiē. Unde q̄dam fiunt ab agēte cognoscēte. alia fiunt a nō cognoscēte. Et mē ea que fiunt ab agēte cognoscente q̄dam p̄cedunt ex eſſē eḡdē agentis mediātē cōgnita. Alia q̄dā ab eius habitu cōquisito. q̄dā ex aliq̄ passiōe velut amore odio ira mīa. q̄dam ex humoz turbatē. ut fiūt ebrietatis et freneſis. q̄dam ex spe cōmodi vitaē. q̄dam ex rei caritē prudētie. q̄dam ex rei rē iustitie. q̄dam ex aliis rationibus rēis. Et mē ea quedā ceā p̄cedunt ex agētis mētiōe et p se. aliq̄ vō p accidens. ut ea que fiunt a fortuna ul' casu. Alia fiunt ignorātia pura. q̄dā vō coactiōe. Quēlibet fiunt ab agēte nō cognoscente. ut ois ea que p naturā et prēdes aiē nō cognoscentia ab genitur. et alia talia. sicut fortē currere ejectiōnē lus cōstrictōis cōstrictā eoz. ſcelus fiuī etur cōscriptū. Et qm̄ ea que procedūt a causis tālē dūsitatis. eo. dē. possibus hīē nō possiūt. et dissimiliū processuū nō possiūt ee silēs explicatiōis. Quēlibet ē plūres ee explicatiōis modos. qui vna cū eoz exēplis breui spacio ostēdi nō possunt. Cū ei explicātur ire gestē ab agēte deliberāte. tūc fortē si discretā ois ratiōis videbit. explicandū ē illud p̄mo q̄ agēs ipm̄ ad deliberādū ē mouerit. Deinde deliberātio sua ginter modo quo processit ad actū. et q̄d magendo p̄mo. quid sēcō. et q̄d deinceps pegerit usq̄ ad finē. Ita deinde oportet q̄ ad causam videbitur cōuenire. qui modo in hijs que fiunt ex ignorātia aa uel coactiōe uel mīs alijs causis p̄dictis cōsilio obseruari nō potuit. Sed pro gnāli documēto dissimilitudo debet oēs vires ingenij. oēmq̄ mētis nitutū exercēo conatu in negociū ipm̄. et eius totū processiōē defigē. et summa diligentia ee aspectu mariē p̄spicuo sui negocij gestiōē videt. et dicere explicare ut fuit

p̄peta reb causaz. et p̄cipioz oīm eo dē negocij. et si sint in eodē negocio plures actus sibi inuicē fuisse dēbes. q̄d ē fine quē cuelens. ut i dissimiliū lapsus ad preceptū ēst dei suasio serpētis. q̄ se suis eue. induxerō maiōr. et p̄ocatiōē alie. alijs. In vnoquoq; aūt eoz de actuū explicatiōe debet ordo reperiūs aut natie ac p̄peratibus suoz p̄cipioz suarūq; causaz peteus ee. sicut formus. Capitū vi de dissimiliū phīca absoluta et relata

Sed qm̄ origialiū et phīcaz dissimiliū duo fiunt genera. nēpe ē oratorē vtuz cōgstē. p̄mo ē cū res aput se ipam̄ absolute describit. Et deinde eā res dissimiliū p relatiōē ad aliā q̄stionis uel p̄positōis extremū. p̄mo modus cōtingit cū absolute queritur q̄d ē de aliquo. tunc ei phīce dissimiliū sua cō debet expandi natiā ad similitudinē corporis animalis. aut mēbi relinq̄tur qn articulatim oculis p̄ponat. et ab eisdē inspiciatur p anathomiā. Sed sciendo mō nō expandi omniq; verū dūtaxat ad opportunitatē alicuius extrēi q̄stionis uel p̄positōis in qua poterit uel opposita eo dem extremi. et quasi sub illius fuit seu respectu q̄admodū si corpis mortui solū nerūoz anthonomiā mouere vellem. nō curādo de veāis ossiū ac cetera pauī anathomia. Hec res fortē nō intelligetur. nisi exēplis patefiat. sit ergo questio. vter iacob in detinētu fin fratis esau patrā benedictiōē surripē fuit equū. In ista q̄stiōe illud negociū q̄d subiacē dissimiliū debuit. expandēdo cuncta q̄ in eodē negocio fuit inter fratres. Nam fratres predicato q̄stionis q̄d ē equū opposite. Narrādo hui negocij tale origine videt. qm̄ ei deus abraham p̄mo de inde filioū suū ysaac elegerat ex humano genē toto. eis q̄ de orati

autoritatē ut q̄cūq; benedixerēt is
eēt bñdictus. cūq; rebecca vxor ysa
ac. duos pariē hꝛēt m vtēo. vn9 p̄
or egredī tui ē nmpositū nomē esau.
alter subsequitur qui iacob ē appella
tus. p̄decessorē ꝯ etate. hꝝ etate p̄
videlicē ysaac cū senio fractus. se bre
uē moriturū sperauit. ac filio suo
esau p̄mā bñdacōem dare disponeret.
iacob adiutorio matris sue rebeccē
eam ipam̄ sūmā bñdacōnē a patre
cepit nescio fratre. cui tū nō ipe sed
esau p̄mogenitus erat. In hac difficē
negocio luceat oppositū p̄dicatī q̄stio
nis seq̄tas. nā cū equū sit ut p̄or
et maior p̄mā et sūmā bñdacōnem
accipiat. m istā diffinitōē cōtrariū
denotari videtur. videl posteriorē et na
tū tate minorem fuisse p̄cepisse bñdacōnē
sup̄mā. Et ut hec magis clareāt sit
q̄stio talis. Vtr iacob furtiue bñdic
tionē sup̄mā p̄mā m p̄iudiciū fratris
sui esau fuit opus veracis yois. In
ista questiōe negociū q. idē hic et i
priori q̄stiōe subiacet. videl iacob furti
uisse bñdictionē p̄mā m p̄iudiciū frat̄is
sui esau. debet aliē diffiniri q̄ m q̄stiōe
precedēti sit diffinitū. Nam hic diffini
debebit ut i ipo relucerat oppositū eius
predicati. q̄ positū ē m q̄stiōe secūda
q̄ ei ēē opus mēdacij. si ad illā p̄ec
q̄stionis velimus arguēdo sibi fortā diffi
endo. q. cū deus abrahe p̄mo deinde fi
lio suo ysaac ex cuctis gentibus mundi
sisset petitē bñdictionis. Cūq; rebecca ux
or ysaac parere duos hꝛēt m vtēo. vn9
egredi. prior hꝛis cuius pilo sam. cui ē
datū nomē esau. post quē alē subsequi
plane cuius cui ē datū nomē iacob.
p̄decessorē hꝝ etate p̄ cor ysaac cū
senio fractus. ꝯ cecus q. nō se diu
sperauit. victurū. Vocato suo filio
p̄mogenito videlicē esau. iussit vt acce
tis arcu et pharetra. p venacōē
asserret aliquid. quo refiat deus ab ipo
m eius reditu bñdictionem accipet. Ob
gato q; esau ut pius adimplere mpri
ū. eius mater p̄suaso iacob pulmē
tū pauit. quo ysaac libēter vesā
ignorabat. Indutq; iacob predictū
vestibus odoriferis esau. et pellibus pi
lis circūdedit collū eius et manus.
taq; cū pulmēto misit illū ad ysaac
vt appatu pulmēti quasi venatici.
pellibus ad collū et manus circūductis.
ac odoriferis vestibus. et p̄ca verbis
se silāret esau. et ita p̄mā bñdacōem
auferret esau fratri suo p̄missā. q̄
et fecit. In hac ig ultima questione
et p̄ma ē idē negociū subiectū tam
diuīse sunt eius diffinitōes hinc inde
Nam ut ē m p̄ma q̄stiōe notatū ubi
diffinitur negociū ut m eo latēs
mq̄tas reluceat. sic aliē mēdacitas.
Ex quibus patet q̄ licet eiusdē sit vna
et diffinitio phīcalis absolute dif
finiēdo. tū bene p̄ut ēe pluēs ad di
uersa modo dicto relatē. Sed forte
dicet aliquis. q. m hanc q̄stionē vēq;
nō diffinitē subiectū negociū. sed ipa
predictā que quia diuīsa sunt. hic nō
est mira diffinitōes ēe diuīsas. Ad
hoc dicendū q. hoc nō est ois falsum.
sed etiam nō est oīquaq; verū. Nam
m p̄ma nō diffinitē mq̄tas absolu
ta a p̄posito negocio q̄ subiacet. Nec
etiam m secūda diffinitē hoc nūs mēda
citas. sed m p̄ma diffinitē illq̄tas m
hoc negocio vel diffinitē negociū
ut miqui. et sile m secūda diffinitē mē
dacitas nō absolute. sed mēdacitas
que posset apiari m hoc negocio. vl
negociū pro ut in eo latet. aqua fa
cialis apparētia mēdacitatis. Et iste
modo diffinitēdi est mē omēs vallim9
Nam vno tēpore tu tota facie q̄stionis
demudat. q̄ vna diffinitōe subinde et

p̄dicatū simil' diffinr̄etur·et ita nō
ē dīnuta nec ēsē sup flua·qa cum
vnū extremū diffinitur nō egredi
vltra id quod ē oportunū pro ēligē
et a deo amabilior ē ista diffinitio q
m sepalibz talis ēsē que ē medīū silli
demōstratiuū·de quo multi nō sat
diligēter mēdētes dubitāt·an ī de
mōstratione pro medio debeat ca
pi diffinitū subiectū·uel p̄dicatū q̄stī
onis·qa m veritate nullius eoz ab
solute sed vēusq; sēdm̄ modū p̄dēz
¶ Caplm vij q argumētoz m diuīsis
locis reperiūt sepe diuīse sunt forme
rethoue·et que forē spāliē hīuc loco
cōueniūt

Quod omīs argumētatiō q̄lisqz
fuerit ad sillm̄ cathegoricū
simplicē reducatur·ē extractatus
m arte logica maī festum·q̄ q; hȳ
moī cathegoricus sillis cōstituat²
ex tribz t̄mīs·quoz ille qui cōclusi
onē nō nitrat medīū appellatur
reliqui duo vocāt̄ extremitates·ar q argumētatiōes reliq; aut
expresse aut saltem reductiue sillis
ex talibz tribz t̄mīs cōstituāt̄ur·q
mā ig̃ eadē ēsē p̄mo q̄stio q̄ p̄mo
dū ēsē cōclusio·aliud qđ m quolibz
loco q̄ritur et iuuāt̄ur·nō ē aliqua
extremitatū·cū illarū quelibz cepīt
se poāt̄ur m q̄stiōe·sed tm̄ medīū q̄
ritur ex quo ad p̄posita q̄stiōes ar
gumētū fōrare possim9·et cū ī alio
et alio loco alia reperiat̄ medy na
tura·et nō eq̄lē apta ad fōrām ca
thegoricū sillī·sed q̄ conueniens ad ȳ
hanc·q̄z ad alias argumētatiōnū
formas·de quibz ē hȳtus sermo libro
p̄mo·necē ēsē inde m quolibz loco ad
quā argumētatiōes fōrām medīū
iuueni ēt magis p̄doneū m promto
Nam q̄nus a vēris oīb argumēta
tio ducat̄ur ad simplicē sillm̄ cathe
goricum·nec oīm9 media non eq̄lē
omnā ad illam fōrām possūt apteī
m proviō·Nam q̄nus a vēris omīs
argumētatiō ducat̄ur ad simplicē
sillm̄ cathegoricū nec nullo9 media nō
equalē omnā ad illam fōrām possūt
apteī m p̄uiō Verū vnū ulloz me
dioū ad fōrām silli cathegorica sim
plicis·aliud ad mductōz·aliud ad ex
pedicōz·et sic de alys argumētatiōnū
fōrmis sup̄ dictis mag̃ apteī reperiē²
Igitur m hoc p̄mo loco qui vocatur
diffinitio·cōsidēre debem9 an q̄stiōis
subiectū uel p̄dicatū·aut ps eoz p9
sint aliquā diffinitōz aptam habē
ut ex ea ad nrām p̄tē questiōis pos
sim9 argue·ex qua diffinitōe si ī pria²
potim9 triplicē argumētatiōez fōrare
videz sillm̄ cathegoricū simplicē·sillm̄
ypotheticū cōdicionalem·et expositiōz·
quaz argumētatiōnū exēpla p ordiē
subsequūt̄ur ¶ Caplm octauū q̄ti
nēs argumēti diffinitī fōrām sillo
gisticam cathegoricā

Sit ꝓposita q̄stio an ipe iacob
quadā sīlacē suorūpe būdic
tionē paternā m p̄iudiciū frīs siu
esau fuit opus veracis hominis·In p̄
mis igitur ꝓponam p̄tē questionis
ad quā volam arguē·et sbūngā sillz
ad hunc mod· ꝓpositū q hoc vez nō
videat̄ hoīs veracis opus pre oculo
posita et mspecta rei geste natura
sic patet· Inprimis· Nam cū deus p̄mo
abrahe deinde filio suo ysaac mdul
fisset p̄tātem būdictionis·cui rebecca
vxor ysaac pter duos hīē m vtero
viuis egredi prior hīs cuius p̄dominā
tiu datū ēsē nomē esau·alter deide
subseqūt̄ur plane cuius·cui ē datum
nomē iacob·p̄ cedētibz hȳs erat·pa
ter eoz ysaac cū semio fractus cecꝫ
q; nō se diucius sparz vitiuz·Vocato
siquidē filio p̄mogenito videz esau·iussit
ut pharetra et arcu susceptis·p ve
natoē afferret aliquid ꝓ refectiōe

ab ipso in eius reditu benedictoez ac
cepet. Elongatoq; esau ut pris adm
pleret desiderium impiu eius nil rebec
ca psuaso iacob pulmetu qda pau
quo ipm ysaac libeter uesta no igno
rabat. Induitq; eudem o iacob vesti
bg odoriferis dicti sin frib⁹ ac circude
dit eius collu et manꝰ pellibg pilosis
itaq; ca pulmeto misit illu ad ysaac
ut appatu pulmea quasi venatoy
pellibg aratductus ad collu et manꝰ
et odoriferis vestibg et prea verbis
se esau sibaret et ita prima benedictoez
fratri suo promissam auferret. qd et
fecit. ap. mi. ut sacra scptia testat
maior. Sed gestio verbis signisq; d
apiens non est opus veracis hominis
ap. ma. Cui hoib veridica dca facta
sibata mdacia dissencuit. conclusio Si
igitur gestio verbis signisq; decipi
ens no est opus veracis hominis et hy
moi armis iacob benedictoez paternam
suo fratri debitam subripuit medo
sinacie admisisse videtur. Circa qua
silli foram notandu. q; maior tm valz
ac si dicetur q; res gesta habet tale
processu sicut expositus est ad logm.
et ille processus ymaginatur qm pdi
catu modus qui processus no debet
totus resumi ut subiciat m maiori
ppie maiori sequetur sed sufficiat eius
summa resumi sicut casa facta fuit ei
dicebatur. sed gestio verbis signisq;
decapies et cetera. Nec stendi q; da silli
ordo multipli⁹ potest variari qa sicut
maior e ppositio ita maior posset ppo
nel posset mapi ab approbatoe modus
vel posset aliter concludi. sedm modos q
clusionis expressa tos supius octauo
caplo tcy tractatus pmi libri. Item
posset ce variacio p dyalogu uel qsi
dyalogu pro ut in tractatoe silli ca
thegoria simplicis est satis expressu
supius. nec moueat aliquis q; maior
non accipitur cu signo vli. quia se
pe uirus pelta et oratores indefini
tam pro vli recipiu. Caplm vi q
tines argumta diffinitu foram silo
gisticum conclusionalem ab antecedens

Secunda forma qua potest dictus
locus tractatus e forma silli ypo
thetici qui qa triplex e triplex po
natur exceptiu. pmu cui in conclusionali
apposite antecedens ad quintus posito
ne arguitur. q; fit cu conclusionalis ppo
sitio que maior e formatur ex una pmi
ssa. et conclusione silli cathegorici
sive illa ypositio fuit maior eusdem
silli cathegorici sive minor. et pro app
batoe eusde conclusionalis apponatur
altera pmissa eusde silli cathegorici
simplex. ut' cui eius approbatoe quieta.
et conu assertive resultatur antis conclu
sionalis pro minori. cui approbatoe sua.
et finali conclusatur. vt circa dicta
foram ex silio cathegorico pdco pot
ex torqr sequens silis conclusionalis.
maior. Si gestorum verbis signisq;
decapiens mendacis hois opus pecca
uis. Jacob auferre benedictione prima
modo quo absolut. mendacis hominis
opus ne negabis. ap. ma. Nam cui re
gestam considero this fuisse naturale re
pello videlicet q; cui deus pmu abraha
de nde filio suo ysaac. ex electis gentibg
indulsisset peccatum benedictionis. et ideo
qua que sunt in minori dicti silli ca
thegorici et sua approbatoe. minor.
Sed gestio verbis signisq; decapies
non est opus veracis hois ap. ma. cui
hominis veracis dicta facta sibata
nullaq; dissencuit. conclusio Igitur
illud opus iacob non videtur veracis
hominis opus fuisse. Faciendu eada q;
dicta forma variari potest esse mo
dis. quibg dem est prefatum cathego
ricum sillim simplicem variari. et eada alys
variacionibg sibi datis. duodecim
tcy tractatus pmi libri. Et preter hec
etiam quedam alia variatoe sibi

ppa Nam aĩ nuĉ sua cõdiacalis p
posiao sit forãta ex maiori et cõclusi
one dẽ cathegorica silli · ita pot forãri
ex minori et cõclusioĉ eiusdẽ cathego
rica silli cuius exemplũ quia faciliter
sit forãbile · nõ est necẽ cõscribẽdũ ¶ Ca
plm x. cõtineẽ argumtũ diffinẽtis for
mã sillogisticam cõdiacalem a gñte

QOndiacalis silli ẽ altera forã
cui cõdiacalis seu maior for
matur ex oppõito cõclusionis et oppõito
minoris premisse dẽ cathegorica silli et
pro minori acapitur eadẽ premissa cũ
m cõdiacali ppõitõe ẽ illa cui oppõitur
ac pro approbatõe cõdiacalis acapit
reliqua premissa silli cathegorici sim
plicis nuda uel approbata · pro appro
batõe vẽo minoris acapitur id idem
qđ erat sua probatõ in cathegorico
sillogismo ut arcta dictũ questionis ex suo
silli cathegorico simplici elicitur
quetur silli cõdiacalis · maior · Si
iacob auferre modo quo abstulit pa
ternã bñdictionẽ ve veridica homĩs o
pus laudanis · tuĉ gestionẽ verbis
signisq; deapiendum talĩ nedacis
homĩs opus ne vituperes · ap. ma.
Nam cũ deus et reliqua · ponẽdo to
tam serie minoris dẽ cathegorica silli
minoris · Sed gestio verbis signisq; deci
pientis nõ est veracis homĩs opus ap mi.
Cui veridica homĩs dicta facta simulata
nullatenus dissentiat · cõclusio · Si ig et reli
qua videlicet cõclusionẽdo p cõclusionis
premissas · et inferẽdo oppositum antece
dens prius cõdiacalis · vaiacacis cui iste
silli cõdiacalem sunt eedem q supra
¶ Caplm xi cõtineẽ argumtũ diffini
tiui formam sillogisticã cõdiacalem
a repugnãte

Reliqua forã silli cõdiacalis
ẽ cui ullus ppõis qdiacalis
que in prima forã fiunt cõdiacalis sil
logismi exmi quada sequlam adco

necessariam · ut notemus impossibilẽ
ẽ quenĩ sit sine cõtre hoc modo ipos
sibile ẽ gestacionẽ signis verbisq; de
ceptiuã opus ee nõ veracis hominis
et tamẽ iacob auferre benedictionis pa
ternã mõ quo abstulit fuisse veridica
hominis opus cui approbatio ẽ eadẽ que
fuit in deitate prima forã · conclusio sequitur e
tiam eadẽ mõi · que ibi fuit cui sua
probatio ẽ · et demde silis cõclusio et re
liqua omnia hic et ibi ppõitionalia · Et
qua sedm euentũ ex ista forã papue
sumunt oratores illas finãs · quas en
tiẽtes vocant · Illorum enimẽtium in isto
loco sunt exempla cõscribenda · que ma
gis vsum habent in breuibus diffinitionibus
qm in prolixis · et quidem plus qm sa
tis est cupe · negas auarũ quidem diabolica
lienã surripientem · negas iustum quidem
parentibus curã adhibẽtem negas pium ee
cõcedas · quidem amicos fratres negligẽ
negas migratiuum · In omnibus enim entibus
quitur ab adiacentibus · an de illo de quo
affirmat diffinitionis · neget diffinitum
uel an de illo de quo negat diffinitionis
affirmet diffinitum · uel qlibet illorum en
timematis potest obiurgatiue et nõ qsitiue
proferri · Horum entimematum natura vide
atur supius primo libro · vbi ẽ de tria
plici silli cõdiacalis tractatus ¶ Ca
plm xij ostendẽs ar. diffinitiui formam
expositiuã

Ultima forã qua potest argumẽ
tari a diffinitione tractatis · et que
frequentatio occurrit aliis omnibus · est ex
positio · qđ illima est entimematica logi
calis · ut dictũ ẽ supra · Cuius hoc sit ex
emplũ · expositio · Iacob auferre mõ
quo abstulit primã bñdictionis opus
fuit hominis nõ veridica · Nacac · Nã cum
deus primo abrahe deinde filio suo y
saac et reliqua ut supra · assumptio · vt
sacra scriptura testatur · conclusio ·
Igitur dictum opus veracis hominis
opus non fuisse videtur · vel pẽ con

diuidi alijs formis datis supeñus pō libro. vaiacoēb eiam circa isti forāz siue eedem que supra d alijs formis et p̄apue tales sicut circa tēs expo uicoēb p̄mo libro sunt exposite et per hec tam matias q̄ foras huiꝰ loca satis puto manifestatas

Quartus tractatus qui de loco a ptibꝰ tractat q̄tuoꝝ capla cōtinebit Caplm p̄mū potit multos modos diuisionū et ptacionū quos oportet p̄nosce ad sciendū huiꝰ loca naturā Secdm que sunt illa super quibꝰ diuisio et ptacio m q̄stionibus et ꝓpositoibꝰ eade possunt Tertiū quibꝰ signis agnoscatur q̄ m ꝓpoē probāda possit adhibei locus iste Quartū qui sunt modi p̄tis loci et qua forma debeant ptractari ad ea emplus Caplm p̄mū potit multos modos diuisionū et ptacionū quos opz p̄nosce ad sciendū huiꝰ loca naturā

Loca a ptibꝰ sic et aliox om̄ primo matia q̄ arguē di forā cōsideāi debebit ut ipius igit plane possit cognosci matia neq̄ est multiplicata tē diuisionū nō ignorare Vnde quodq̄ est diuisibile habet diuisibilitatē ab eo qđ ē mlt̄is conē de quox quolibz predicatur aut ab eo q̄ ptes habet de quibꝰ pdicatur simlr suptis diuersa si primū tue secdm q̄ccdūe in epla thopica de rū habet nomē diuisionis q̄ subdi uidē possimꝰ Nam aut illa conitas ē secdm dictionez aut secdm rem si secz dictionez tue ē diuisio dictionis in sig nificata aut oracois ambigue in diuisas sentiaas si sit conitas secdm rem aut ē eciaalis aut actitalis Eciaalis ē cui ḡeb diuidi i suas spēs et spes in idiuidua uel in tinas tribꝰ nacoēb et huiꝰmoi diuisita tes sub eadē spē cōstitutas uel forte genus in dias uel dia in species quas cōstituit que due postreme et si forte nō sint ꝓpe facte diuisiones tatur tamē eis oratio Actidētal est cui accidens ꝓpū uel conē diuidi in sua subiecta vel cui subiū in actiaa sua diuidi Item actitalis est ai acci dēs diuidi in actiaa quox omi ex empla sumunt logici Ei vēo id qđ di uidendū est ab eo diuisibilitatē acci piat qui ipius ptes cōtineat de q̄bꝰ non nisi simlr suptis p̄dicatur tale diuisioz in epla topica greco ꝓprio nomiē ptacionē vocauit que dupli ciei potest Nam ille ptes uel sunt subāles sicut materia rei p̄napiat elemēta mixti vel sunt ptes itegrales ut caput collū pectus brachia et huiꝰmoi Sed medietas tria q̄rta et reliqua dia et sub ista ptacione cōprehēdūtur eaq̄ omnia que p modū turbe uel gregis uel cumuli in ptes diuidūtur ut centenarius annus actus decimus et huiꝰmoi Caplm sedz que sint sup quibꝰ dicō et ptacio m q̄stionibꝰ et ꝓpositoibꝰ eade possunt

Cognita diuisionū varietate restat ventū diuidēdaz nam mostrāe Vnde uel oracois cō uel ꝓpō diuidi vel ptes ipius si p̄mū hoc nō potest fieri p̄ quarū sentiaaz dubi tatē que amphibologie multiplici tatis distinctio solet vocari p sedz aut modū sunt diuisibilia acta q̄ m questioē uel ꝓpoē sint attributa p sonis et negocio Vnde negociū di uidi in p̄ sua agentē et p̄ sedz pa cientē causā ordinez locū tēpus occa sionez facultatē modū et alia de q̄ bꝰ erit diceādū postius et i ꝓpoē q̄ libet que pōt fieri de negocio ꝑ aqua de dās ptibꝰ resolutoib exp

mnē·que cū acapitē vlr quo quō ꝑ
eandē ꝓem ut iam dictum ꝓpō nata
ē diuisioē probāt ¶ Capl̄m ēaū qui
bus signis agnoscatur q̄ m ꝓpōe pro
banda ꝑssit adhibēi locus iste

Quum aut tuenēim⁹ q̄ m exere
mis uel ꝓbo extreoꝝ sit aq̄d
diuisibīle tale ꝑtīm ꝓ omnib⁹ uel
pluribus suis ꝓbo⁹ m quas diuidit
tuē videndū est an ea que i q̄stioē uł
ꝓpōe dicūtur cōuelant uel nō cōuel
ant pro omnib⁹ ꝓbo⁹ illis ¶ Illud aut
diuisibīle q̄ diuiplē m q̄stioē potīt situ
atū videri · ¶mo eū expresse capitē
vlr ꝑ signū aquod · vt oīs homo men
dax · ibi homo expresse capitē vlr
ꝑ hoc signū omīs sibi cōuenīt · sēd
eī m resolucōe repitē vlr vlr · vt
semꝑ et vbiq; colendus ē deus · sēp
eī et vbiq; m resolucōe tantū valēt
sicut omī tēpore · et omī loco · Terao
eū cōuē negatur vt deus nō accipit
ꝑsonas · abi ꝑsone pro omnib⁹ ꝑsonis
negātur · ¶ Vltīm eū indefinitū vlis
loco ꝑcipitē · q̄ sēpe apud uniꝑsitos
et oratores ſolet cōtingēre · ut eū dicit
q̄ mulier postulāe nō possit · m telli
gīt̄ q̄ nulla mlier possit postulare
Dū vēō reprim⁹ q̄ m exeremis uel
ꝓbo extreoꝝ sit āquid ꝓbabīle pro
collecto ex omnib⁹ suis ꝓbo⁹ suꝑto
tum videndū est an ea que m q̄stioē
uel ꝓpositioē dicūtur cōuelant ul
nō cōuelant pro oīb⁹ ꝓbo⁹ illis · q̄
ē dictū · an ꝓes ille possint uel nō
possint ēe ꝓes illius to aus · cui ill
qua m q̄stione uel ꝓpositioē porta
tribuūtur · et eū q̄ritur an turris
babel fuit m cēnū duratiua · Rā ibi
videndū ē an illi toti cōuenire possit
cēntas · cuī hee fuit ꝓes videz late
res et cementū · De cuīz aut iſtor m
que stioē ¶ capim⁹ cōspicim⁹ signū
est ad eam hunc locū posse valere

¶ Capl̄m uij qui sint moī pītus loca
et qua forma debeant ꝑtractari
tū exemplis

Ex predas patet q̄ huī⁹ loca duo
sunt moī · quoꝝ vnus partes
respicit q̄stionis que diuidi possunt
vel ꝑtim · Alius vēō totā questioēm
p diuisitatē ambiguitatis ipīm · Et
quoēūq; modoꝝ istorū cōagit argu
mētū q̄ m loco a ꝓbo sumitur sēd
forāū argumētatoīs tractatur q̄
ē diuisio supius appellata · ¶mi vēō
moī et maxīē eū āqua ꝑs q̄stionis ā
expositoīs · ut sūm vel ꝑdicatū · vel
dēm⁹ uel cōe ꝓdā diuisioē susceptē
rit · sit hoc exēplū · ut si velim hāc ex
positioēm probāre q̄ i malefactū me nl̄
la causa ꝑtrahē potuit · sup diuisibi
lita cause tē · ad huē modū argumētū fōrā
bo Tria sunt de quib⁹ forsan posset
putari q̄ illoꝝ āquod me ad factum
ꝑtrahē potuisset · odiī videlicēt · d lucē
spectātū · aut q̄situs honoꝝ · quo ad odiī
ausus sum dicē me potius huīc amas
se q̄ vt odio vēdū darem · ¶pius lucē
vēō aut nullū potuit exspectāi aut
dapnū longe grauīs · quid de honore
dicatur cū pocus vēs ista dicens ꝑ
mitebat expresse quā honorē asserre
videtur · ¶ Igitur i malefactū nulla me
causa ꝑtrahē potuit · ¶ Eiusdē ꝑ moī
videlicēt cū āqua ꝑs q̄stionis uel exposi
tionis nō ꝓprie diuisioē sēd ꝓpriōne
susceptū · sit hoc exēplū · ut si velim pro
bare q̄ sēm corpus sit homo morta
lis sup publicāre cōis ad huīc modū
argumētū fōrābo · an quis carnē ēē
mortalem ignorat · qui semꝑ omnē
fialiter ~~beatē beatūs~~ doāri cōspexit vērumbꝫ
erit · an ossib⁹ i mortalitatē m ēē pu
tabit · que etsi durarum⁹ ꝑ duracm
figuram ossiū vetīē videātur · tan
dem tamē i pulueꝝ et cinerēs ꝑmuta
ri videntur · ¶ Cuī sēm cōis q̄ est ex car
nib⁹ et ossib⁹ cōstitutū · cit oīs homo
mortalis · ¶ Sēd moī videz tū diuisio
sup ambiguitatē to cuīs questioīs
aut expositioīs · modū · hoc sit exē

plū ut si q̄ratur an ꝓlūm odire pn̄cipem cedē possit m dēm̄etū rei pblice et velim probaē q̄ sic sup dicti sibilitatē tocius oracois ambigue ad hūc modū argumētū forabo nemī dubiū q̄m m dēm̄etū rei p. cedē possit q̄ pn̄ceps odio ferat̄ m ꝓlūm cū ipsa pn̄apatuā poterit am odio subeunte ꝓlūm grauē posset sup̄mere Et altera q̄ pte nō modicā pbabilitatē ammē pōt rei p. si pn̄ceps odiatur a ꝓlō cui amor subditor ad pn̄apē sit paat et tranq̄llitatis rei p. firāmētū Sic si eam odiū pn̄apis ad subiectos q̄ populi ad pn̄apē tm̄ m dēm̄etū rei p. cedē possit. omne populū odire pn̄apē poterit nocē rei p. Forme vō predē poterit m̄ltiplex vaiat̄ sicē de anno octauo capīs hūj tractat̄ ꝓmi libri declāt̄ Erit m tabo ꝓmo hūj tractatus capīs de matia In isto vō de forma pn̄cis loca stabit septē existimo

Tractatus q̄rtus de loco qui dicet cōmunes capīm vnū.

Capīm vnū cōmunē matiaz dicti loca de quibus formis argumētandi debeat ptractari

Quartus locus a tullio nota et cognitor ab mēpretatiōe cedē vocat mēpretatio vō ex duobus nacē fieri potest salutz aut cōpositiōis vel ethimologie vel solucēdē In cedē ydiomate vel ex translacēdē vni ydiomatis in alterū ydioma exemplū primi ut intelligere mēpretatur qui mtra legē aliquid quasi non equū Exemplū secūdi vt phūs greca amator sapiē mēpretatur latine et cpē quasi sup̄mē dens mēpt̄ latine et apē grece Cui ergo m isto loco aliqd argumētū q̄rere voluerimus aportebit diligēter singlārū vocū inquisitōē ponere vtrūe aspice et cōsidere an aliqua earū mēpratio possit de pte questionis ad quā arguē volumus fidē efficaē et si sic tunc hūjmōi mēpretatiōes oportebit tangī medium sumi nec omnino oratoriae sicut vsi fuimus diffinitōē supius et si q̄ratur vtrū latinus sit indoctus q̄quā m epistolis oratorie et velim probaē q̄ nō exponāt mēpretatiōes epistolaē quā cōmuniter sumā m sillogismo cathegorico simplici ꝓ hunc modū Maior Nullus doctus licet facē sup̄medictē ap. Nam q̄liz indoctus est nesat̄ intendere q̄to min̄ sup̄medē nūmerus epistopus ait est sup̄medens ap. mi. Conclusio Igitur nullus indoctus latine at facē sup̄medē dictem et cpē sit sup̄medens nō licebit indoctus epistolas oratorie Et ex ista forā poterunt silli cōditionales et expositiue oīo ꝓpositionaliter trahi sicut in loco ꝓmo fuit factum supius Et ut breuiē expediam iste locus et locus a diffinitōne oīno ꝓportionaliter et eisdem formis argumentationū tractat̄ur

Tractatus q̄rtus de loco qui dicit a cōiugatis q̄z duo capīa

Capīm ꝓmū explicat nāz cōiugatorū Cedūm formas argumētor que ꝓ hūc locū sumūtur

Capīm ꝓmū explicat nām quatorum

Quartus locus dicit a cōiugatis cui ꝓmo matia et natuā cōiugatōz dem de forme ponet̄ Cōiugata sūt igitur omnia vocabula silia et a sūcē diuersa sine sint de spē pdicī oracionis vnius sine de pluribus pdicī et cē cōiugata nois ad alia noia et eam ad verba adūbia et participia et cōuerso vt hoc nomē minister habet ista cōiugata ministria ministrel ministrales ministrus ministre et silia Item istud verbū diligo habz

Exposse q̄d si respōdeat̄ ei illo primo ad mam pncipiū

ista cōiugata sūt. dilectio. diligēs. diligēcia. diligēter. et huiꝰmōi. Sꝫ dō semp ē vnū pmū vocabulū a qō reliqua dīuātur vel fōrmāt̄ur. Cū igit̄ur i isto loco quē volueim⁹ argumētū oportebit singlōrū vocabulorū q̄ stāoē poitor videre ꝓgēiem et diligēter cōsideā. vtrū mē ulla vocabula que sūt de sua progrē aliquod sic qđ fidē facē possīt ad nrām ꝓpōm q̄stiōm̄ sūrgūtē sēdm̄ fōrmā postea dādam. Et vt dīat̄ poetus m lib⁰ qđ̄ to suꝰ metā sup eplam̄ thopicā cy cēnis locus iste nō dīt nl'tēm a precedēti. Nam ut dīat̄ quia notatio ex vi noīs trahit̄. Item q̄ cōiugatio silitudiē vocabuli cōtinet̄ur aliquid mē se. vel ut cōsimū teneāt̄. Sed hoc mē est mīqut. qa notatio ex positōe noīs. cōiugatio vō silitudiē vocabuli. et dīuatio ꝓfitet̄ur. Non aut̄ ignoro q̄ aliq logici hui⁹ locū ꝓtrahūt̄ur in duos. scz in locū a trāslatiōe et locū a cōiugatis. Quasi vocando q̄ oēs ē adūbi a noīe dīuatōe. ut in stūdiōse et cōiugatiōe reliq̄s dīuatiōibus. Sed qa ex eo ambas illas dīuatiōes cōprehēdit sub noīe cōiugatōis. volim⁹ quo locū istū silitudinis. qa meli⁹ differet an illa duo vno vel duobus vocabulis significet̄ur. dūmō notificet̄ur res ipa. Caplīn. y. q. tres formas argumētoꝝ que ꝓ hui⁹ locū sumūt̄ur.

Vis hui⁹ loci duplex iudicet̄ur valere. vtrū. Nam q̄ cōsistat ē vnus supaōe vocabuli cōiugati ad aliquod aliud vocabulū i q̄stiōe locatū. q̄ vō cōsistat in supaōe duoꝝ vocabuloꝝ hinc inde cōiugatōe ad alia duo vocabula in q̄stiōe repositā. Exemplū ꝑmum ut si q̄rat̄ an doctus sit laudādus. sūmā cōiugatiōem hui⁹ noīs. vel ꝓtinꝰ doctus. qđ cōiugatū ē doctus. dicā⁹ si doctus sit laudādus dicamq; si doctus sit laudādus doctꝰ ē. it laudādo. q̄ius ei⁹ m̄ illa vi argumēti tres tēs sūt tūc sz doctꝰ doctus et laudādus. melioꝝ q̄ tūc⁹ ille qui i q̄ste nō ponit̄ur. ut hic doctꝰ nō semp mediat mē extrēmas. nō pōt ē medius in sillogismo categorico simplici. q̄ aut nō mediet mē extrēmas patet. qua ḷiz sit verū q̄ omis doctꝰ sit laudādus. nō tū est necēs q̄ oīs doctus sit doctus. pōt ei cōtingē q̄ aliq̄s doceat ea que nescit et nō accipit ab alio ꝓ doctrinā. Exemplū q̄ vis hui⁹ loci in duobꝰ cōiugatis cōsistat. ut tū q̄rit̄ur an qui misēr̄ tristet̄ur sūmā duo cōiugata illoꝝ duoꝝ vbo rū. que cōiugata sūt miser et tristis. Dicā⁹ q̄ si miser ē tristis. qui miseret̄ur tristat̄ur. Et q̄ in isto exēplo sūt q̄tuor tūc magis est hic maiꝰ festum q̄ locus iste nō sit aptꝰ ad fōrmā cathegorica silli. sed vlr̄ in isto loco placet sillius ypothetici cōditionalis. sēdm̄ tres suas formas. ut si q̄ratur an eloquēcia sit venerabilis. argūtā q̄ sic. hoc mō. maiōr. Si eloquiū sit venerabile. erit et venerabilis eloquēcia. ap. ma. Nam eloquium et eloquēcia adeo sūt cognata ut q̄d vim cōtinet. vtr̄ satis q̄nodē potit reperiri ab altero. mi. Sed venerabile est eloquium. ap mi. Cui ei⁹ quē eloquium diximꝰ ornatū et grauitē dicere significam⁹. cōclusio. Igit̄ venerabilis ē eloquēcia. Ex ista fōrā silli pōsunt fieri fidā et ēa fōrā silli cōditionalis ꝓportionalē sicut in loco a diffinitōe ē supius explanatū. Possūt ēa nam et dē fōrē variari cū p̄missē absolute sumūt̄ur. vel ꝑ dyalogū. aut quasi dyalogū. et alijs modis variandi datis supius libro p̄mo.

Tractatus septimus de loco q̄ di genus. eā duo capla ḷiz

sine qđ si quē ex illo sīmꝰ ad am ꝓtē estrom

¶ Capln̄ p̄mū de natuā loa q̄ dī ge9
¶ Cedm̄ de formis argumēton a genē
¶ Capln̄ p̄mū de natuā loa qui dia-
genus

Quīt⁹ locus genus vo
catur: cuī⁹ p̄mo mate
rialis natuā · dem de argu
mēta aom̄ forā mōstr
bitur · Unde licet genus ꝓpe dicat⁹
vle q̄d p̄dicat⁹ de pluib⁹ diuersab⁹
spēac · m eo q̄ quid est · ī ꝓposito tn̄
puto capi genus posse proprius ꝑ
p̄dicato qualib⁹ cetā aliq̄d ē q̄us
illo an genus cē statuet · ī q̄ sigfi
catōe nō tn̄ ꝓpissime dictū genus
mstimat · sed eaā diam̄ que p̄dicā
de speac m eo q̄ quale · nec nō est
spēm spālissimā · que p̄dicatur de
suis mdiuiduis m eo q̄ quid ē · Ea
argumētū q̄d sūtur a spē spālissiā
ī quātū est superior suis mdiduis · vo
cans vocat argumētū a genē · vt
patet qūto libro sui gmēti superi
eplām thopicā cycerōis · Argum
tū enī tale nō debet vocarī a speac
solū vocatur cū vtrūq̄ spē sup̄ius ē
mferior gnē · et nō cū vtrūq̄ spē · sed a
forma · Nam argumētū a speac
solū vocatur cū vtrūq̄ spē mg̃tum
ē mferior gnē · et nō cum vtrūq̄ pā
m quātū est superior ī diduis · Sed
q̄m̄ ī possiblē ē ista conexio q̄q̄uā
nisi illud qui vidit doctrinam p̄dica
bilium · et p̄dicamētor⁹ q̄ porphyrius
et aristoteles tradiderūt nī logica
nacā est eam hic hīē suppōeram · Ut
vero q̄dē volucim⁹ argumētū sū
mā ꝑ q̄stiōis fuit affirmāta sue
negatiua · Inspiacda sūt gnā sue
superiora subiecti et p̄dicati q̄stiois ·
et q̄uā eorūdem · tū ꝓpinqua q̄
vliora seu remociora · et ē diligent
videndū · Deinde q̄d illoz fidē ꝑ ꝓpo
sito possit efficē · Nam genē pro

medio uel q̄ medio ad ostendē
ꝓpositū vel euincēdū · ¶ Capln̄ 4 · de
formis argumētaōm̄ a gnē

Argumēta p̄mus loc⁹ q̄dam
ꝓ formā sillī cathegoricū sim
plias · aut gradualis · aut cōdicōa
lis · aut ꝓ formā expoliaōis tua
tātur · q̄dam vēō ꝓ expediaōnē
seu sillm̄ duūsiuā · q̄mo nāq̄ si ꝑ
nostra q̄stiōnis fuit affirmāta · et
supponim⁹ vnicū genus subiecti po
tim⁹ vel sillō cathegorico simplici ·
ex que sillm̄ cōdicionalem sēdm̄ ocm̄
suam formā extrahē possum⁹ · et
expolicē · Si vēō ad candē ptē affir
matuā sumam⁹ pluā subiecti gnā
ꝑ coordinātem quādam mē ipm̄ ī
p̄dicatū mediantia · surget sillō ꝗ
dualis · Sedō si ad candē ptē affirmā
tuā genus p̄dicati recipim⁹ non
potim⁹ vel formā sillī cathegorici · co
q̄ cētē ex affirmātiuis m sedā figurā ·
sed vtemur expedicē seu sillō duū
siuo · Deinde ad nrām ꝑ q̄stiōnis fi
cte negatiua · et sumim⁹ vnicū gen⁹
subiecti rectū possum⁹ vel sillō cathe
gorico simplici · ex quo sillm̄ cōdicio
nalem sēdm̄ ocm̄ suā formam̄ poteri
m⁹ trahē · et expolicē · Si vēō ad eā
dē ptē negatiuā sumam⁹ pluā sub
iecti gnā ꝑ coordinātem quādā assē
denta sup ipm̄ subiectū · eaā surget
sillō gradualis · ¶ Ulterius si ad candē
ptem negatiuā gen⁹ p̄dicati recī
pim⁹ · potim⁹ vel sillō cathegorico
simplici ꝑ sedam figurā · ex quo cō
sim̄liē sillm̄ condicionalem sēdm̄ ē
nē suam formam̄ extrahē potim⁹
et expolicem · Ex igit̄ ponētur
exempla · quoz tria sufficiēt ad ptē
q̄stiōnis affirmatiuā · Reliqua vō ca
ad questiois ptē negatiuā · ¶ Igitur
pro p̄mo sit q̄stio · vtrū omnis pacēs
in pactō delectet · Accipiam sī
cētī videl pacētis gen⁹ vnicū · viz

fortitudiē· et fortio talit̄ sillm ī
p̄ma figura · maior · Omīb fortis
m exercendo fortitudīb actus delect̄
ap ma · Nam nō solū hoc fortitu
dini vel omī vtuti assēbi · cui cūi
uētuosus eo vtutis habitū possīdē
dicatur · qa qcūq fiat faat directe
vacāē · et boitatis amore cōplectit̄
dilēq; rei ap̄lexus ap̄lexatiū dico
tacoēq; refundit · nō pōt exercere vir
tutis officiū qū velissime delectetur
maior · Paacēs aut fortis ē · ap mi
nco q animm̄ iuicto vigore tuente frā
gi m aduīsis nō possit · gdō · Si igit̄
omīb fortis m exercendo fortitudīs
actus delectet̄ · et paacēs fortis sit ·
nō potit paacēs m paacēdo tristari
poterit aut hec forā ī sillos cōdiaō
les ab antecedēs · a gñā · et a repug
nāti mutai · et oīno suas ꝓpas vaīa
coēs · dedūt cōdiaonalīū sillōz hꝝ ·
sicut hec m p̄mo libro sunt notata ·
/ · terna via rationes

Cꝓro sēdō exēplo sit ea dē qstio et su
matur duo genea supra eodē qst
tionis sbiect̄ · que sunt fortitudo
et virtus · ex quibꝰ tlēm sillm g̃du
alem cōstituo · p̄mo gradus · paacēs
ē fortis · ap p̄mu gradū · eo q animm̄
iuicto vigore tuente · frangi · aduī
sis nō possit · Sēdō gradus · fortis
aut̄ est vtuosus · ap · sēdm gradus ·
cui ea que agit mstrant rta · tacoē
directus · Tertius gradus · Virtuosus
veo m actū exercendo virtutis verissi
me delectatur · ap · tertiu gradū · cui eo
vtutis habitū possīdē dicatur · qua
qcūq fiat faat tacoē directus · et
boitatis amore cōplectit̄ · dilectēq; ri
amplexus amplexanti delectatione
refundit · qdō · Igitur paacēs cum
sit · et opus paacē delectat̄ · probat̄
aut̄ hec eadē exposiao · q̄ p sillm ca
thegoricū simplicē erat probata ·

Cꝓro tao exēplo sit qstio · vtr abel
sit occisus a cayn · et velim ꝓbare qd
accipiam genus ꝓximus cayn · qd est
homo · et forāto argumēto qd exper
diao mutuatur · ad hūc modū · Di
uidam cū homem m adā · euā · abel
et cayn · et dicam sic · maior · Necesse
est cū ol abel sit manu occisus ·
aut qd ab adā · aut ab euā · aut a se
ipso · aut a cayn sit occisus · ap · ma ·
Non cū eo tēpore plures erat homi
nes m orbe toto · ꝓa maī · an ergo
ab adam sit occisus · nō · ap · p̄me m ·
Si dixerit abel ij maī · cui a dictus
ꝓximi occidit · mīme · ap · 2 mīoris · ni
et ipā dixerit illū ij · maī · se occidē ·
nō · ap iij mi · si fuit vir sciēs aīq de
uotus · q dubio · Relinquit̄ igit̄ eū a ca
yn cē occisum · et hec forma potest
suas valacoēs habē sicut ē dictum
m p̄mo libro · dicat aut exercē m plā
thopica huiusmodi argumētū m p̄mis
et maxime firmū vidi solē · Cꝓro
qrto exēplo sit hec qstio · vtrū aq̄d
puriū sit excusabile · si volo probare
q nō · Accipiā genus subiecti videz
puriū q̄d ē mēdaciū · et forāto sillm
cathegoricū simplicē m p̄ma figura
sedm haut forāmē · maior · Nullum
mēdaciū ē excusabile · ap ma · Nā
et si nullū aliud opus vitiositatis ef
ficax ad nūm emitt̄ ut audientis
mentem veritatis ampliatorē · ī fal
sitatis opinionē producat · minor · Pu
riū aut mēdaciū est · ap · mma ·
cui nō solū veritatē euertit · sed et vi
tiosus veritatis existimatiōnē · tandē dīno
cestimonio futuri mētitur · gdō · Igit̄
nullū puriū ē excusabile · habet a
hec forā valacoēs easdem quas et
habet forma p̄mi exēpli · Cꝓro qr
to exēplo sit eadē qstio · et sumatur
duo gnā supra eiusdē qstionis sub
iectum · que sūt mēdaciū et supra

medaciū iusticiaa·et quibꝫ dicit silꝫ gradualem cōstituo ad eusdē exposicionis probacōēm· ꝓmus gradꝰ· Omē puerū ē medaciū· ap· ꝓmi gradꝰ nā nō solū vitatē euertit· sēd et veritatis· vitatis eūsdē eandē dīno testimonio fulciatur· sēd gradus Omē aut medaciū iusticiē· ꝙ· ē· ꝙ· applicta· Cui preter dictū mittēs audientis ab ipō vitatē removeat· aut in ipm falsitatē ducat· Tertius gradus Nullū aut iustoꝝ ē exercusabile· ap m· gradū· Si oporteat iusticiā pueri· cōdusio· Igitur nullū puerū est excusabile· Cap̄ro sexto exēplo sit questio dis· vtꝝ imprudēter incepto ꝓsistere sit opus ꝓseueratis· aarpia genus ꝓdicati· quod genus ē opus virtutis· ac forabo sillin cathegoricū simplicē in sēdā figura· quo probabo q̄ imprudēter incepto ꝓsistere non sit opus ꝓseueratie· sic· maior· Opꝰ ꝓseueratie ē opus virtutis· ap· maiꝰ· eo q̄ ꝓseueratia virtutis sit q̄dam· mi· noꝝ· Sed quis dicet q̄ imprudēter incepto sit opus virtutis· ap mi· cū virtus nō sit opatrix stulticie sed opātis cū ratiōē diuturnat· a cle· Igit imprudenti incepto ꝓsistē nō est opus ꝓseueratie· habet aut hec forā variationes ea sēdē quas et habet forā ꝑmi exempli· et hec de matā et forā dē loca sufficiant

Tractatus septimꝰ de loco qui dī spēs· ea capla cōtinebit·

Caplm ꝑmū de natura spei que est ꝑtis loci matā· et dē eq dē loca dicōne·

Secūdm de formis argumentacionū ꝑmi moī loci qui dī speciei·

Tertiū de formis argumentacionū sēdi moī loci qui dī spēs· Caplm ꝑm de natura speciei que ē ꝑtis loci materia et de eusdem loci diuisiōe

Locus locus species aut forma vocat· aut ꝓmo materiam dem forāz explicat· ꝓpono· Vnde siat· i· prece dēti loco genus fiut suptū exterense pro quolibꝫ vli· qđ ecētialit est suptus· Paiformit hic species capitur pro qꝰ libet ecētialit m fedoꝝ· sine sit ꝓxie dicta spēs· sine sit nidumdum eius· Et huiusmoī spēs m qua locus iste fundatur dupliciter pōt cōsideari· vno mō ꝑ relationē ad suū suptus· qđ ē genus vocatum· Alio mō ꝑ relationē ad species cōtra quā diuidit· et nō solum sic ap̄pare sed eaā ꝑ relationē ad qualibꝫ rem que differens est a spē nrā· Nā spēs ꝑ diās ipam ap̄pare forantes differūt ab omnibꝫ aliis et sedm iste duplicē cōsideationē· duplex est locus iste· videz vnus cū suptus a reliquis cū spēs a se diuisas cōspeicit· Caplm ij· de formis argumentacionū ꝑmi moī loci qui dī species

Argumentū ig qđ sedm ꝑmā speiem cōsideationē iudicatur m spē esse dem ꝑtem formis forari debebit· qđ ꝓ suptus a quē sunt argumenta tractā· videlicz sillogathegoricū simplicē· sillogdiaodalū· sedm tres suas formas· et expositē· nō minꝰ eaā sillogdualis· Si igitur qstioīs ꝓ nrā sit vlis affirmatiua qui debebit vnica spēs ꝑdicati· que possit mē ꝓxie fidem efficere· et ex ea forando ē sillogathegoricus simplex m ꝑma figura· nec non idem medium valet ad predicatem affirmatiuā in eadē figura· sed qui debebit eusdem ꝑdicati qstionis spēs plures sibi iuncte ordinate· ex quibꝫ forando ē sillogismus· Si vero nra ꝓ qstioīs sit vlis negatiua· nō oportet eius i iste loco argumentum requirere· qa regulariter

nō repetetur. Si aut̄ q̄stio ois pars nrā sit predicatiua affirmatiua uel predicatiua negatiua. pot̄ qr̄i species subiecta que ppōit fidem efficē possit. et ex ea forandi sunt in ēa figura cathegoratica ac simplices silli. Et secūd hec ponenda sit q̄rtor. ex epla. quor̄ p̄mi ē sillis cathegoricus simplex ad vlez affirmatiuā in p̄ma figura. Secūd est sillis gradualis ad candē vlem. Tertiū est sillis cathegoricus simplex ad predicatiuā affirmatiuā in ēa figura. Et q̄rtū ē ead sillis cathegoricus simplex ad predicatiuā negatiuā in ead ēa figura. Sit ergo q̄stio tlis pro exemplo p̄mo. utrū pugnare pro patria sit iustum. et velī probare q̄libet pugnare pro priā sit iustū. Ista priā species ad predicatū subz iusti. q̄ secūd communē ē priā. formabo q̄ talē sillm. maior. Quodq̄ priā ē fiendū iuste fieri vel priā dū est. ap. ma. Id ei pie fiei ex quo beneficia a patrib⁹ et re p. suppta libenter refundim⁹. a quib⁹ q̄rta accepim⁹ nec pot̄ estimare condigne. cū primi reges virtutū. res p. vite cōmoda eor̄ indulserunt. minor. Sed quodlibet magis priā q̄ oīno pugnare pro patria. ap. mi. cū repulsis contrarijs hostibus q̄siliū plurimor̄ saluti. et comūi omnī bonū ab hostili incursione tutatur. conclusio. Si igr̄ quodq̄d pie fit iuste fiei vel dicat̄. et oīs sit priā pugnare pro priā. profecto negari nō potest. q̄d pro priā pugnare sit iustū. Et ista forā trahi possūt sillogismi contradictorij forē. et ead expositiones. pot̄ ead variari penes dyalogū et quasi dyalogū. et alijs modis variationib⁹ expositis p̄mo libro. Et eodē ead medio potuissem⁹ in ēa figura coclusisse p predicatū. si placuisset. Pro exemplo sed sit eadē q̄stio. cui quā ad idē pro bationi pertinet. duc species subordinate sumatur sub predicato questionis que sit prius et equus. ex quibus datur sillogismus gradualis constructio. p̄mi gradus. Pugnare pro priā prius est. ap. p̄mi gdus. cui expulsis contrarijs hostibus consulit plurimor̄ saluti. et comūi bonū omnī. ab hostili incursione tutatur. Sed gradus q̄d aut̄ est prius nec dubitet equus esse. ap. 4 gradus. ergo id pie fiei dicam⁹. q⁹ beneficia vite priate uel publice largitoribus retribuim⁹. Quod ei magis potest prius putari. q̄ huic esse beneficij memorē. quo vitā accepim⁹ in priato. aut quo vita p publicā patrē tuet. 4. gdus. q̄d aut̄ equus est oēs iustū esse nō negant. ap. 4 gradus. cui eq tas species sit usitatae q̄dam. Idē. Igr̄ oīno iustū ē pugnare pro priā. Pro reliqs duobus exceptis sit hec q̄stio. Vtrū aqua virtus sit ad altū in p̄mis ingredi cui circa q̄stionem huiusmodi predicatū affirmatiuā pro tuto probare libebit exemplo. Spem accipiat subiecti. virtutis que species est usitata. ac ita figura forabo sillm cathegoricum simplicē ad huc modū. maior. Justitiata ē ad alterū. ap. ma. eo cui vnusquisq⁹ iustus existē diat̄. quā alteri que sua sunt debuit et relinquit. minor. Justitiata q⁹ virtus est. ap. mi. cui eam aristotiles oīm predicatissima p̄dicat esse virtutē. Idē. Igitur nō milla ratio ad alterū esse videtur. Ex hac forā eliciū sillogismi contradictorij oppositi et sunt variationes sicut est in alijs supius dictis. Cui vero circa mentem dem⁹ q̄stionem predicatū negatiuā pro tuto probare libebit exemplo aliā spem subiecti videlicet virtutis accipiam. que sit sobrietas. hac ex ipā forabo sillm cathegoricum simplicē in eadē ēa figura p huic modi maior. Sobrietas nō est ad altū. ap.

maio. Vnusquisq; naq; ad scipm̃ sobrꝰ
diatur. siq; sustenta exi ꝓpe nature cõue
nie. tñ moderacõe suscipiat. mmoz.
sed q; sobrietas virtus sit neõ dubi
tat. ap. nu. qui eam speat ee tẽpeñ
ee nõ ignorat. gdo. Igitur nõ oĩb
virtus ad alteꝝ ẽ. Ex hac eaã forã
elicñtur filli cõsiliales. et expoli
tocõs. et finẽ vaiacoes. sicut in alijs
ẽ dictñ supius. Non mouear autẽ
q; quã q; in istis et nl'tis alijs fillis.
neutra ꝑmissar sit vlis expresse. nã
ut dictñ est. iurisp̃ti et oratores fre
quẽ nidefinitas pro vlibꝰ solẽt am
pe. Capliñ nu. de formis argumẽ
tandi sedi mei. loco qui di spearis

In sedi spei cõsideã coẽ qui nõ
ad genus ipm̃ referetur. sed ad
aliam spem a qua ~~referre~~ differre
concipitur. ẽ locus ad negatiãs pro
bãdas dñ taxat. Nam q̃stioẽ ꝓpi ta
si negatiua eius ꝓpẽ probare volui
mꝰ. videndñ est an ꝑdicatñ alñ spe
aei q; ei que ẽ q̃stioẽ subiacẽ appare
queat. spes differens ab ea q; ꝑdicit
et eidẽ speaei que ꝑdicatur. ẽ ꝓpa
blis. quoniã ei istoꝝ mꝰ. cõtigit ne
gatiua ꝓpẽ q̃stionis probabimꝰ. et v
temur filló copulatiuo. Primñ igi
ẽ exemplñ est qñ spem a subiecto q̃sti
onis differẽ aut dñsam accipiꝰ
pro quo sit questio talis. Vtrñ brutꝰ
aqua. in se partẽ imortalitatis ꝑ
sideat. et dicꝝ ꝓpẽ negatiua. Igitur
cõsideãda michi spes a alijs illa
ẽ tra qua brutꝰ diuidi. et cui speꝰ
queat appare in se aliq̃d imortalita
tis ẽ. qua spem habere nõ ee scimus.
et qua spẽ talẽ formo fillñ copulati
uñ. maior. Non ẽ verñ q; homo p
tiapet imortalitate. et q; eaã bru
tñ imoꝛtalitate ꝓtiapi. ap ma. Nã
deus mẽ a alia tñ creata vnitꝰ spem

vel videndñ ẽ an
ei qđ in q̃stioẽ sbi
at quematur

credi eligisse. cui ꝓpẽ imoꝛtalitatis ꝛ
fidei. mei. Sed homo ẽ is qui imor
talitate partiapat. ap nu. et ei luci
corpus dissoluat. eloꝛ scaassu. tamẽ
aiam̃ velut clemẽtis nõ cõsumẽ. ee
nũq; morituro ꝓducat. qđo. Igitur
brutꝰ in se nullã ꝓpẽ possidet imoꝛ
lem. Vaiacoes veo ꝑ dyalogñ. et qñ
dyalogñ. et cetea que de disputatiuis
et copulatiuis fillis fuẽ supius dicta
hic poterñt applicari. Secñdñ ea ꝓpli
ẽ qñ spem differẽ eam a ꝑdicato ꝛe
ipsiꝰ. eidẽ ꝛcõpossibiles ꝑdicato q;
quo sit questio talis. Vtrñ pacã sit ꝑ
dencia. et dicꝝ ꝓpẽ negatiã. qñ. a
qua cõsideranda michi ẽ spes. a pre
dicato q̃stionis diuisa. vt ẽ fortitudo
Nam secñdñ ea ꝓpẽ prudẽcia spes est
una virtutñ cardialiñ. alia veo forti
tudo. forabꝝ talẽ fillñ copulatiuñ
maior. Impossibile est q; pacã sit for
titudo. et q; eam ipã sit prudẽcia
ap ma. adeo nãq; sunt ingpatibiles
hec cardialiñ virtutñ spes. ut de eo
dẽ abstracte ꝑdicari nõ possint. mei.
sed ẽ pacã fortitudo. ap nu. Cogꝛ
q; quacies animi quodã tuetoꝛ vigoꝛ
uuãte. frangi in aduersis nõ possit.
Condb. Igitur pacã prudẽcia nõ est.
Vaiacoes ꝑ dyalogñ. et qñ dyalogñ.
et cetea que de disputatiuis et copla
tiuis fillis. libro primo fuẽ dicta hic po
terñt applicari. Cetez iste modo loca
pñtis dñr a loco cõtrariorꝝ. qñ hic ac
ripitur omnis ceteri spes. ubi talis
cõtraria. Sed ibi ratio cõtrarietatis ꝛ
spiat. hic fortitudo cõstituens spem̃ et
eam fouens ab alijs tutis differre.
quod eaã hic loco modo a loco dñr
differat patebit illius loci ꝑspecta

Tractatꝰ viij d' loco natiua
qui silitudo võtur q̃tuoꝛ ha
bebit capitula.

Capm̃ p̃mū quid sit silitudo ddāt
Secūm quot et qui sūt moī silitū
Tertiū quot sint respectus simdi silia
Quartū de fontib⁹ argumentoz simptoz
p̃ locā silitudinis ¶ Capm̃ primū
declarans quid sit silitudo

Septimꝰ locus silitudo
vocatur eiusq; ut ī aliis
p̃mo matiā deinde fore
ponētur · Igit̄ pro m
telligenda sua matiā
notādū quid sit silitudo quot sint mo
di silitūdinis et quot respectus silia sumēdi·
Accipitur ḡ hic silitudo pro eo quod
fortius uel racōnabilius uel nō mi
nus dicit uel nō minus
uendicat hoc p̃dicatū m hoc subiecto et
illud m illo ut eque fortis est racō q̄
color m sit albedo · et q̄ aial m sit hoī
tm̃ m veraz p̃poē racō q̄ue p̃dictum
est m subiecto ē hūitudo rei · quē ē ge
nus ad rem que spēs est · quia uerō nō
tm̃ est equa racio sed fortioz ī p̃poī
to · q̄ m eo qđ ad p̃positū p̃bandū ad
ducitur · ut si dicam⁹ hoc mō · si opz
hominib⁹ obedire · ḡiē et deo · in tali
enī argumtacōe nō est argumtū
compatiuū · sed a sili ut cōspecta me
thodo cōpatiua postea dād⁹ · satis
intelligetur · Verū ē tamē q̄ si vellem⁹
argumēta possem⁹ huiusmoī m q̄bus
a mīn⁹ uel sili ad fortius arguit⁹ · a
minori vocabulicet quidā ea vocāt
a fortiori · sed q̄libet mō aptē · q̄a
sufficāter sub loco silitudinis coma
nitur · de hoc nō mag⁹ spāle tm̃ trac
tatū efficiam ¶ Capm̃ sedm̃ qui et
quot sint moī similiū

Similitudinū aūt duo sūt mo
di gnāles · Nam q̄dam sūt si
militudines · verū m differūt aū sedm
speciem cōsistentes m deo uel fructo
et freq̄ter eū quadā diuersitate uel fru
entis autoritate · et tales silitudi
nes vocantur exempla · Alie sunt
silitudines · que nō sūt speciales et cō
sistunt m re nuda · ac p̃ nulla autoī
tatem vestita · Exemplor aūt siue ex
emplariū silitudinū duo sūt modi ·
Nam q̄dam sūt exēpla p̃cepta · q̄dā
y magnātū · Sē nuda · silitudinū q̄
dam est m vno gne · que cognata sili
tudo p̃t vocari · q̄dam ī plurib⁹ gnī
bus que vocatur silitudo p̃poīonis ·
Et ita m vniuso sūt q̄tuor noīa silī
tudinū · videz cognata silitudo p̃poī
onis exēplū · y magnatū quoz na
ture p̃ nrām sapiam satis intelligitur
p̃ceptū et exēplū y magnātū · q̄rū
nature p̃ nrām sapiam satis intelligē
tur · In primis igit̄ ē cognata sili
tudo · si dicam hoc mō · sicut equus
ē animal · sic azinus ē animal · sicut bos ē
cornutus · sic est et caudatus · quia ē
que fortis ē racio eius qđ ē cornu
tum · et eius qđ ē caudatum p̃dicari
de boue · Silitudo p̃poīonis qua aris
totiles sedō vethonice parabolā voca
t · si dicam hoc mō · sicut in domo tenē
da p̃ bona dispēsacōe debet cē sāv
gray yconomus · ita in naui bñ gu
bnanda expetus patronus · ita hoc
aūt et superior silitudo ē differēs
Nam ī silitudine p̃poīonis semp
sūt q̄tuor tm̃ · ut in exēplo dicto
sūt isti videz · dominus yconomus na
uis · patronus · in quib⁹ ob hoc silitu
do cōsistere dicatur · q̄a sicut se hz
yconomus ad domū in illo gne · ita
patronus ad nauē in illo · Sed ī sili
tudine cognata sūt tm̃ tres tm̃ ·
ut in eius exemplo p̃mo · equus
asinus · et animal · et in sedō · bos cornu
tus · caudatus · Eadē ut dicat cycero
silitudo p̃poīonis potest reperi ī vetus
a quo mō cōtrarijs · ut si dicam⁹
quia sicut ignoranter bene agere es
pmale nō oportet · sic ignoranter
peccare nō opz punire vel equaliter ·
¶ Exemplor p̃cetor duo sūt spēs

l. al de equo et d'asino
ꝑdicari et sitr eqlr
rō eius qđ est

qm̃ aḋ ē exēplū p̄ceḋm̃ vel aliud
aut̄ fabulā poē cōtm̃ confictam
cāq̄ prius gestam. Exēplū p̄hm̃
veru ēq m veraci narracōe rē gesē
te consistat. ut si quis velut p̄suadē
dia q̄ licuit aḋq̄ sepiꝰ sme u
diao premio. De eo qui cuiā rem
lit vndicare. ob hoc qm̃ alij qui ī si
milibꝫ casibꝫ prius se vndicauē
runt. erāt a iudicibꝫ absoluti. Exē
pla nāq; tlia multa m̃ omi gne cā
rū. et omi cōsuetudi proficiunt. si hō
obseruetur m̄ p̄ris. vt nō sint vepro
basculta. turpia. uel quōlibz vicio
sa. Exēplū aut̄ p̄hm̃ fabulosū ē.
cū m silitudinē adducāē fabula vi
smulis. aut mpossiblis. fabule uel
silēs sunt. velut hystorie cōfictē. aut
facta. et deā comedie. que forte
q̄rus veā nē fuerunt. nō tm̄ mp̄
sibilia fuerūt. fabule veō p̄cto m
possibiles sunt. sicut ille duc q̄s poēt
aristocles scōd vethoricā q̄rū p̄ma
t de equo et ceruo. Eq̄ ei īuidēs
cerno q̄ eius pastua dēbe depeteret.
vocauit hoīem quēdam ut cerui
depelleret. qui hoc se facē posse ne
gauit. nisi equus ore frena recipi
ens. ei lanceam manū tenēti ubi
vet eius dorsum ascendē. quo p equū
admisso. cerui expulit homo. sed
illi ē equus ī̄ceīm̃ seruus effectus.
P hāc ei fabulam mpossibilē dhor
tari potuim̃. ne p̄ls aḋquis q̄rus
molestatus extraneis. sup se p̄mit
tat elevari tyrānū. Sedā fabula d̄
mutas ē et vulpe. vñ cuīdā aucupi aues ui
videns vulpē quasi ex tā vindicē
mutas. sterrogauit eāde. si ne illas
abigi vellet. rīdit neq̄q̄. eo q̄ illis
abactis que iam plene sunt mq̄ t
modica sugūt. aduolaret fames. q̄
que totū eius sanguē posset ex
sugē. P hāc aut̄ fabulā preteritā
mpossibilē. deh̄tari poūm̃ ne p̄s

timus amotis p̄ncipalibꝫ aut of
ficiatis. q̄rus p ñ quam exactoē
ditatus mstituat̄ familia atq;
recentes. Et sēm aristotilē modē
loco hugmoi exēpla fabulosa ī cō
modo maxime possunt valē et hō
nē valitatis. quia facilius potest
fieri veris vebꝫ gestis. sed ea que
p negocia sunt et p veris vebꝫ gest
tas fiē valiora ad cōsiliū. ut dict.
eo q̄ ut in plurib⁹ fiendā sunt similia
factis. dicit ei grecō in libro de oratō
re. q̄ cōmendatō animq̄tis talium
exemplor probatō sūma eū delec
tatōe et autoritate afferret fidē ora
cōi. Exēplū aut̄ ymaginē est ut
cū cetera causas sōlet dicere quod si hoc
uel hoc fecisset. quid si ifand ā illud
michi cōtigisset. tlia aut̄ exēpla ī
magināa in stolis comūe casuū posi
cōis vocāt. Reg̃ter ei studys va
catos et exactis talibꝫ verbis venē
poūt talis casus. ex que p̄positū
sepe nō mīs poterit cōfirmāi. q̄ exem
plo veō p̄cto. dicat eam grecō in
epla thopica q̄ exēpla ymaginata
talia que facta vocat ad impossibi
lia se extendūt. vt posse fingē vī po
nē casū. q̄ aḋ multū uel fabulosum
aut mortuū loq̄tur. aut q̄ mortuū
ab inferis evocēt. et alia tlia mi
rabilia. que eā ad vē exaugēdam
sunt maxime valitura. Capitulū tercium
quot sūt vespe sīmē dicēdi filia

Respectus veō simēdi filia tres
sunt. vnus videlicē a q̄stionis
subiecto. alius a questionis p̄dicato.
et ēius ab vtroq;. vt si pro p̄mo res
pectu q̄ratur an azinus sit sensibilis.
et vespe subiecti vocabulum equus
cui eā predicatū q̄stionis in esse
existimē et dicā sic. Equus aut equus est
sensitius. ita azinus ē sensitius. et is
to respectu manet idē p̄dicatū in
p̄posito. et in eo q̄ est inductū pro sili

Ite pro scdo respectu aiem eandē qsa one possum⁹ subtrā nitentiā vinquē. et sume silē aquod pdicato. vt sicut azim⁹ ē vegetatiu⁹. ita azim⁹ ē sensi tiuus. Ite pro eno respcū possū et si mile sbiecto et silē pdicato veapet ut sicut vos ē vegetatiu⁹ ita azim⁹ ē sensitiu⁹. et iste terā⁹ respcs m sili tudiē ꝓpoitoīs loai maxiē pōt hiē eo q ipam qualit⁹ ostat ēnīb cōtrī. Non aut ē iutile hos treb respectus cognoscē. ut cū sciam⁹ tribus cē vnb qrēda filia. copio si i mulē aoibus sili tudinū. ad qđlibet ꝓpoitū fieri possi m⁹. Itaq visū est quid sit silitudo. q et quot moī siliū. et quot sint res pectus simēdi similia. et sub hijs ha betur velut matia loa pnās. Explu qrēū de forīs argumētoū sup toū ꝓ loai silitudie

Tractatū cōtē argumētoū hȳ loci a caplis de collatiōe et nduci one pmo libro sqntiaꝝ. capi possē. n. omni⁹ exēpla qđā argumētatiōnū hui⁹ loa. nisi pnā. qnī licet ea q sunt ibi forsitā ex isto loco sūt sup ta. nō tamē oēs modos silīū aplec tuntur. Exemplū igr pro cognā sili tudiē. ut si velim probare q mi adū sitatē nrā fieri amici officiū amia ae de secant. arguā ꝓ collatiōē ho modo. Simile. vt estiuo tēpore hyrū dines presto sūt. frigore pulsē vete diū. ꝓsertī. ita fili amia sēno vite tēpore presto sūt. si nyē atq hyemē forteē viderint deuolant oēs. vel potest addua pluū silīū cognatoꝝ nduetio. quā fecerūt aspasia ad ze nophontē et eius vxorē. loquēdo ut supra patuit vbi ō caplo ēt tracta tus pmi libri. Exēplū pro silitudie ꝓpoaonis siue parabola. vt si velī pro bare q rei p. nō qlescēs fortiā debe rit prefia debeant. sed prudētissim atq optimi cines. sumā argumētū eiusdē vicesimi capli. q ad illud ꝓ bandū adducti. ē ꝓ nduttoē. Ch vo nō multa filia ꝓpoaalia. sed vnū adducam⁹ ꝓ collatiōē. argumētū habebim⁹. Exēplū pro silitudie exē plai ꝓelta et vera. ut si m isto anuli disturbio regni Francie. gallis volu erim dēōstrare. qnī eiusdē regni. ī signiū dissenao. totale eius eiusdē minatur arguā ꝓ nduttoē. hoc nō pmū sile. Aliud aliud regnū israhel qđ deus mstatuerat m fraternali cōcor dia tribuū destruere potuit. q diuisio nes m signiū. cui quidā ipi voboam. alij vō ieroboam adheserūt. et ob hoc bellis mutuis ciuiatū tm cē ꝓ regē babilonis a sedibus suis trāslati sūt m terā nō suam. sedm silē. Ad aliud vocāū impiū. au alios cōcor dia dominiū totius orbis cōcesse rat. potuit m pnēē cōceptū adducē. q⁹ ulij pompeiq. ac aliox ꝓceū. ac posteroꝝ signiū disuepatiā. ꝓpoitē. An igrē natuā discordie ī tantē mu tatā existimab. ut hȳ ysīl. romā. et alia q̄plurima dissipauit regna. fi cie regnū ī mcolumitate reliquati. Si vō nō nisi vnū illoꝝ exēploꝝ ad duxim⁹ argumētū ꝓ collatiōē habe bim⁹. Et ꝓpoaliē pro exēplis fa bulosis possent dari forē. Exēplū vō pro exemplari silitudie ymagnata surgeret. Si hoc id qđ plus est veis ex emplis gestis ꝓbatū. hoc nō mō seruaret. pmū. exēplū. Si nē hyspanoꝝ insignes ozrēt dissenao pro tali dubio regnū illud sustinēt dis sipatois periculū. tū ab nīē. cui dissi pari pleriq ī totū plin solebat di uari. tū ab extra. cui protugallen. a granati qui hyspanoꝝ hostes ē. fe solita. conuenta occasioē alius diuisi onis precī. fidua alie regnū illud au deret et posset iuadē. Sedm exēplū aut si britannia pīapes irupent in ter se dissencoēs hȳ. vera loca cox

posset dissipacõis de solacoz sperãe
tũ a plebeis ab nitru tũ a gallis et
scotis coz inmanissimo dico nostrũ
sed mortalitẽ duraturis ab extra
portũ Su ergo discordia pliapũ
alijs regnis semp efficaz ẽ regno
gallie relinquat mfectũ nõ puto.
Si vẽ vinci talium exemplo ymagi
natoz simitẽ habem9 forasti argu
mẽti qđ collatio dr. Et hoc forẽ po
terit valuisse causq ptes que loco p
missarũ hic tur approbat vel sine p
batõe proferri sedm exigẽtiã mat
e de qua sermo. Quoadõ vẽ in hoc
loco a nob9 velsili volem9 p collatoz
ad velsimilẽ argũẽ hanc ipam tuo9
tiz nature sic silitudo p forasti coloris
qui cõtrariũ dr forãre potelim9 ut sic.
Simile. In bella caulia voanũ ymo
tocius orbis deseruerũt nptiũ pto
quo francia velinquẽt illesam. Item
simile Quo sius vacatõbo inimicq fuit
semp portũ Quo alienus vehemẽ ami
ci fore spetes. Item simile quẽ ẽ ami
cana p fidiosũ cognouis portũ cũ
quaẽ putes inimicas cui fide habẽ
posse. Item filie Quo pua tus rebellẽ
bris superbia fuit portũ. Ei9 omo
dũ et cognoscẽtẽ se vide potis ẽ pater
Item filie qui in sermonibo et cõuẽtu
amicoz verũ dixerit nũq portũ si
sibi in cõtinacibo credis a mẽdacõ
tempatum. Cui cetã huiusmoi colla
tiões p cõdiacalẽ ppoz pleriz forẽ
tur potuerũt et forasti illas valuis
ones hic que fuit p hoc vbo. Si putas
putes si credis credas si credas ne ne
ges et sic de alijs qđmodõ de hoc est
supius dictũ duodecimo capitlo tcij tra
tatus pmi libri. Et isti tam de hijs
que ad materiaz qđ de hijs que ad for
mã huius loci possũt spectare dicta suf
ficiat.

Tractatus nonus de loco q dr
dr vinci capitlm cõtinẽs Ca
pitlm vinci d mã et fõi loca q dr dr

Octauus locus qui
dr dicat que pro
hic accipit est latis
verũ dissimiliando que
silitudiez hic videtur.
Dnm aut isto loco qui adusatus ex
presse nel tate de aqua qstioe ita
sentire putabat si cet silis alti vel au
nos credim9 eam ee dissilem. Unde
pot optari vel ee silem alti p cognan
one aut p ppozez aut pot putari
eam ee silem aau exemplo pietro vel
fabulosõ aut exemplo ymaginato
qđ quoadõ ita ee papim9. Ex isto lo
co nõ ita vẽ et manifeste sumitur argu
mẽti sicut ee alijs locis pdictis et se
quẽtibus sed pocus argumentatiõm
videliz collatiõis et inductiõis solutio
Cuius solutiõis forã in duobus consistit
primũ est ipius que ẽ in argumẽtatiõe
cõe sequele negatio. Nam ẽ ratio dis
silitudinis ppter quã ẽ negata seq
la. Exemplũ de solutiõe collatiõis ut
si dicatur hoc mõ negatio silitudi
nis. Non sicut dius potest vendẽ ser
uũ ita pot vẽdi filiũ familias.
Ratio dissilitudinis. Nam filius familia
as cõditio libera est. huius nequaq.
Exemplũ de solutiõe inductiõis ut si di
catur hoc mõ. negatio silitudinis.
Non sicut quis auriũ suũ impune
potest ẽ mare proicẽ aut eguũ su
ũ occidẽ aut supellectilẽ suã com
burẽ ita et cõburẽ suã domũ. Ea
dissilitudinis. eo q p pma sine veliq
rũ periculo. Manifestũ vẽ sine reliquoz
hoim periculo sepe fieri nõ possit et
ideas forãs vocat tullius in elocua
oms preceptis silitudines ornandi
causa. p cõtrariũ suspectus. Quibus at
reprehensiões seu solutiões in hoc lo
co vepres pmia facile nõ soleat ar
gumẽta videri. Nichilo9 si quis v
tutẽ eius qđ in hoc loco veptũ est
diligẽter cõsperexit videbit qui cõ
siderando nũ ppositi dictũ ad ẽ

aliam cui filis cē posſit putari vel uerta poſicē duſi cōuertet ſe i eqdē ni ꝓpoſi profiduus ſellido natura ex qua velut argumentali quoda me dio deuehi poſit i cauſē nīi ꝓpoſitꝰ e clarioē notaia vitatis

Q tractatus decimꝰ de loco qui cōtrariū dr tria caplā cōme bit Caplm̄ pmū de q̄tuor gnibꝰ oppoitoꝝ et m ꝓpa cōtrariis q̄ ad uersa dicit̄ e q̄druplex argumē tū Secdm̄ de valore argumēti a cōtrario ſenſiuet aliox triū argumē torū Tertiū de modo ſuccedendi qd libet decē q̄tuor argumentoꝝ ac eoꝝ formis in omnibꝰ appoſitionū generibꝰ Caplm̄ pmū de q̄tuor gnibꝰ oppoitoꝝ et q nulle q̄tuor q adiuerſa dicit̄ e quadruplex argumētū

Dnū local tullius a cōtrario vocat i ceu explanandē pmo marcaz del de modū ſuccedendi et formā ediſſerendi amſ ſub nomine cōtrariox Igitur ibi tullius oppoſita gnāliē omnā quox ariſtoteles q̄tuor gnā poſuit q cōtraria qualitatā relatiā et cōtradictoria ſolent vocari Cōtraria ſunt ut amor et odium calidū et frigidū pulcra ut viſus turpia tactus ſcientia ignorātia et mē hec duo pma gna e dra tal' qui oppoſita cōtrarie ſuē habitus q dam et forme q ab illo cui nō ſuē habitus ſed in oppoſitis pualitate nō ſic Homo naz ignorās de qui aliquid habeat ſed quia caret aliqua ſcia ſi et ſilr de quibus cecus nō qui aliquid habeat ſed qa careat aliquo viſu viz Nam cecitas habē nō eſt aliquid habē Oppoſita relatiue ſuē ut pr filius dnūs ſeruus dupli dimidiū Oppoſita cōtradictorie ꝓpe ſuē affiratio et negatio ut e dies nō eſt dies quia

tamē ariſtoteles in thopicis vtitur affiratis et negatis nominibꝰ tm̄ oppoſitis cōtradictorie ut homo nō homo aial' nō aial In hijs uſ q ꝓpe dicaitur cōtraria et q a tullio mutuantur aduſum poſt cē q̄druplex argumētū ſcz cōſequentia i ipō gnā ecōtrario argumētū expellēs et argumētū imponēs In ipō gnāz vocoquocaēs ex ꝓpōe in qua b ꝓdicatū de a infero ꝓpōe in qua ꝓdicati oppoſiti de ſubiecti oppoſito ꝓdicat eo gnē virtus hac ꝓpoſitione notat viz ſi oppoſitū in oppoſito et ꝓpoſitū in ꝓpoſito et tullius eandē vtutē gnāe notat ꝓpter hoc q i epla thopica cōtraria dicat cōtrarijs cōuenire Exemplū huiꝰ argumēti eſt ut ſi dicat ſi bona ſunt ꝑmanendi mala ſuē pulsandi Ecōtrario gnāz vocoquocaēs ex ꝓpoſitione in qua b ꝓdicatur de a nō ſub ꝓpoſitione in qua ſubiecti oppoſitū de predicati oppoſito ꝓdicatur hoc mō ſi bona ſuē ꝑmanendi tuē qui ſuē pulsandi ſuē malus Argumētū expellēs ē qđ inuit eidē oppoſita ſimil in cē ſi poſſe ad hūc modū ſi mala ſint pulsandi ipi ꝑmanai nō debēt Argumētū imponēs ē q inuit ab eodē oppoſita ſimil cē vera nō poſſe ad hūc modū ſi is nō eſt egrotat vtz ſanus Caplm̄ q de valore argumēti a cōtrario ſenſu et aliox triū argumentoꝝ

Sed ſciendū q dra q̄tuor argta nō vbiz cōſilem obtinent firmitatē Nam cōſequentia ni ipſo qua uerſatur quāē argumēti a cōtrario ſenſu appellāti habet nīē alia nō minimā locā firmitatis obtinet nō tamē i omnibꝰ cōtrarijs i uēlcetur valē ut nō ſequitur ſi audacia vtus q timor ſit vtus aut ſi i cōſtantia vtus q pusillanimitas vitus ſit nec ſequitur ſi timidi ſint ꝛepre hendendi q audaces ſint laudandi

et ꝑ alys mꝫis ¶ Valet aut̃ solu̇ argumẽtu a cõtrario sensu vegl̃ãtẽ ꝛ cõuertibilꝫ videz· qm̃ ꝓma ꝓpõ ꝓ dicatu̇ est̃ diffinitio aut differẽtia adequata· aut ꝓpriꝰ ipsius subiect· et m secũda ꝓpositõ que conuẽ ẽ ꝓpriacõ lia cõtraria reapũtur· vt si amans desideat prosperitatẽ amato· odiẽs desideat aduersitatẽ odio· si pariꝫ fiat puniendũ· beneficiũ ẽ ꝓmiandũ· ¶ Ex quo patet ꝙ gñaliter iste arguẽtu a cõtrario sensu solu̇ dupliciter fallit· ꝓ me qñ ꝓdicatu̇ aut̃ est̃ genꝰ aut cõuertibile cũ gñe amboꝝ ẽtiorũ subiectoꝝ· aut est̃ vlius· ¶ Scdõ ꝛ cõtingit· ut nõ sequatur puniõ fiat m domo alba· ergo ꝓmissio fit ꝛ mi gra· nec sequitur absolutio fit m estate· ergo cõdepnatio fiet m hyeme ¶ Tertio cõtrario ꝙsequẽtia nõ valz ꝛ cõuertibilꝫ· vt nõ sequitur omne dulce ẽ delectabile· ergo omne tristabile ẽ amarum· eo ꝙ m ꝓma ꝓpõ dulce ꝛ delectabile nõ cõuertitur· ¶ Sed ꝛ cõuertibilꝫ valet· vt sequitur· si frigꝰ cõgelet· ꝙ calor degelet· ¶ Argumẽtu expellẽs optime ẽ semꝑ q; tenz· eo ꝙ cõtraria nõ possunt eidẽ in esse· ¶ Sed q̃ritur· argumentu̇ q̃ imponẽs nõ debitũ habet debilitatẽ· nõ ei valet m cõtrarijs hũitatꝫ medijs· ut nõ sequatur iste pãnꝰ nõ ẽ albꝰ· igit̃ est̃ niger· sed ꝛ immediatis cõtrarijs potest valere· ut iste nõ est sanus igit̃ est̃ egrotus· si egritudo et sanitas careant medio· quidã tñ dicunt ꝙ ea in ꝗbus non valeat· ꝛ ponatur subiũ ẽ ut nõ sequitur aristoteles ꝛ ẽ egrotus igit̃ est̃ sanus· et apparet eos verũ dicere· quia si aristoteles nõ sit· ꝛ nõ q̃libet potest ẽ sanꝰ ¶ Capitulũ tale de modis inferendi quibus debeat argumentoꝝ ac eoꝝ formis ꝛ omnibꝰ oppositionũ generibꝰ

ꝓ. sit tristabile ẽ amarũ nõ sitꝫ

Expolita ꝓmissa loca materia deinceps de eius applicatione et forã dicendi· igitur ꝓposita ꝙstione· si eius subiectũ et ꝓdicatu̇ habeat ambo cõtraria· oportunitatẽ habeamꝰ circa huiꝰmodi ꝙstionem q̃rendi· nisi ꝓpter ꝙsequentiam cõsiderandi· ¶ Ex quo solũ ꝙstionis ꝓdicatu̇ cõtrariũ habeat· et velimꝰ destruere· q̃ratur argumentu̇ expellẽs· si cõstruere argumentu̇ imponẽs q̃ra· ¶ Sed si ꝓdicatu̇ ꝙstionis nõ habeat cõtrariũ· frustra q̃retur· aliqñ horũ q̃ruor argumentoꝝ a cõtrario· ¶ Ut igit̃ hac via fiat argumentu̇ veritatis· qd ẽ vocatu̇ cõsequentia m ipõ· tractari debebit sillogismo hypothetico cõdicionali· sed̃z suas tres forãs· vt si q̃ratur an bñ miti sint de publico ꝓmiandi· forãbo talem sillogismum· maior· ¶ Si malemiti sint de publico puniendi· bñ miti sint de publico ꝓmiandi· ap· ma· nã eẽ sit hypothetica bonitatis ad ꝓmiendũ· que ad penã est̃ malitie· et equa voluntas facere bonũ et abstinere a malo· nulla· ¶ Sed publica correctio malos cohercet· ap· mi· eo ꝙ infinite iuuarent spẽs· et re publica denaturarẽtur· poterentes· ꝛ ute puniõis tolleretur e medio· qdẽ bonũ igit̃ fiat de publico ꝓmiandi· ¶ Ex ista autẽ forã reliquarum duarum formarum cõdicionalium sillogismoꝝ et earundem regularum· ꝑ quas singule designate facile fieri possent· ꝓpoꝛ argumentu̇ qd vocatur quã cõtrariam· tractari debebit· ut circa dictam ꝙstionem talẽ sillogismum cõdicionalem forãbo· ¶ Si puniendi sint malemiti· bñ miti sint ꝓmiandi· ¶ Deinde huius maioris oppositam· approbatoriã· ac minorẽ· et illius oppositam· approbatoriã· nisi rẽdo cõclusionẽ· hijs duobus precedentibus modis suppositis valere· ¶ Argumentu̇ expellens potest tractari multis formis· videz· sillogismo cathegorico· sillogismo cõdicionali· expositione

et sillo copulatiuo. ut si q̃rat an
malemita sint p̃mi ad̃i capia cõtiñ
p̃dicati pro medio. et argua sed̃ hãt
forã̃ in p̃ma figura. maior. hy
qui puñendi sũt nõ sũt p̃mi ad̃i. ap.
maio. Ea est enĩ cõtrariox natura.
vt eidẽ m cẽ non possint. mioꝛ. Sed
male miti sint puñendi. ap. mid.
q̃tum hy pene tvoẽ a reliquox ma
infestacõe desistant. vtq; alij non
audeant attẽptare silia. conclusio
igitur male miti mala nõ agrant
impune. Ex isto sillo pot fieri sillus
cõdiacalis. sedm omeꝫ suas forãs.
silit̃ expolitas et valacões ꝓpo
rcoaliter. ut ẽ in alijs demõstrãtiꝫ
Sed ad eand̃ questiõ fit tlis sillus
copulatiuꝰ maior. Impossibile
ẽ q̃ male miti sint puñendi. et q̃
cũ hoc sũt p̃mi ad̃i. ap. ma. talis
ẽ est cõtrariox natuã. vt simil'eidẽ
m cẽ nõ possint. mioꝛ. Sed puñen
di sũt. ap. mi. q̃tumꝰ hy pene tvoẽ
et cetera ut supra. ꝯclõ. igit̃ p̃
miadi nõ sunt. habz aut sillus hic
valacões suas ut alij. Argumẽtũ
imponẽs silr tractat. vt argumẽ
tũ expellens. ut si q̃ratur an aer
sit leuis. fit tlis sillus. maior. De
corpus elemẽtare qđ nõ est graue
ẽ leue. ap. ma. tũ hec q̃libet. cõ
mediũ nõ hẽant in aquo corpox
mfeꝛox. mioꝛ. Sed aer ẽ corpꝰ ele
mẽtare grauitatẽ nõ hñs. ap mi.
Cũ deorsũ trahẽ nõ putrẽ. ꝯclõ.
igit̃ aer ẽ leuis. Hic cetã silia.
debent cẽ hys que t argumẽto qđ
expellit sunt dicta. Et sicut hec
q̃tuoꝛ argumẽta et eox forẽ valẽt
m ꝓpe cõtrariꝫ. que adusa dicit̃
a tullio. eta ꝓpacõlit̃ valẽt m pu
nacõe et hñt relatũ oppositũ. et cõ
tradictoꝛiũ. qđ exẽplis declarare
cẽt magis prolixũ q̃ necessariũ
Sed nõ est p̃termittendũ q̃ m vla

tunc oportꝫ supaddit̃ quãdã mo
dus argumẽti. qui t alijs nõ est cõ
vis cõsistẽs in hoc q̃ relatã posita se
ponit et ꝓempta se p̃mit. vt si pẽ
est filius est. et cõuerso. qđ argumẽ
tũ tractuꝫ potest sillo cõditionali.
omĩ sua forã. et valet ad cõiectũas
quibꝰ aquod velimꝰ ẽ uel nõ esse
probãe volemꝰ. p hoc q ẽ aut non
ẽ sibi cõrelatiũ. Et hec de matia
et forã hui⁹ loci a cõtrarijs dicta
sufficiant.

Tractatus videndꝰ de loco
qui ab aduẽtis vocat̃ q̃tuoꝛ
capitis explicabit. Capitũ p̃mũ q̃
sit aduẽtox natuã m cõi. et q̃lit̃
in duos modos diuidit̃ videz ad
uẽta que fiũt et aduẽta que fieri
deberent. et que sit m spãli vtoꝛ
q̃ natura. Sedm q̃ ẽplicãa sunt
aduẽta p̃mi modi. videz an ẽ t re
et poste ven. Tertiũ de applicta
one hui⁹ loci ad q̃stiocm pro aduẽ
tis p̃mi modi. et cõtz forãm q̃ habẽt
eiusdẽ p̃mi modi argumẽta trac
tat. Quartũ de applicacõe hꝰ loci
ad questiocs pro aduẽtis sedi mo
di et suis formis. Capitũ p̃mũ
que sit aduẽtox natuã m cõi. et
qualit̃ in duos modos diuidit̃ ipa
aduẽta que fiũt et que fieri de
bent. et que sit m spãli vtoꝛ. nã

Decimũ locat tullius noꝫ
nat ab aduẽtis ciꝰ q̃ p̃mo de natuã et diꝝ
aduẽtox. cõsequẽter de
eoꝝdẽ ad q̃stiocm applicandũ. et
finalit̃ de forãs qbꝰ argumẽta pñ
tis loci tractũ debebãt diuidi. Ibi
boeaus i cõmẽto sup ẽplã thopi
ca tyceronis diffuse videtur hunc
locũ et ea q̃ sũt aduẽta. ait diat.
q ab aduẽtis locus est qñ ex aq̃
bꝰ que sunt proxia eis de quibꝰ
queritur rebꝰ id quod q̃ritur vel

fuisse uel ee vel futur ee mostra-
n qua diffioe p res de quibo quitur
ntelligit id m quo cosistit qstionis
subá sat priapale factu aut aliud
qd quitur p proxiá illis relig rellí
git omiá que ex eade causa procedt
ex qua ipm factu priapale processit.
pro cuo mtlám scend q facta hom
siue boa siue mala sut dupliciaa vi
delicet aut ea que fieri deberet et h.
hec duplicia sut aduneta Ra qda
sint aduneta sub vna voltate a
sint aduneta sub vna vacoe vt ar
eoz natuá que sub vna voltate
sut uncta nostatur. sndu q ea q
hories facut procedut ab homibo
vacoe passioib aut vacociatoib á ig
norácie aut neciatis aut fortune
aut aeuo alterius cae. qadmodu aut
locu a causis mferius magis dae sci
etur. Et me ea ut m plurib hoim
facta procedut a passioe aut vaí
one. et p cons ex voltate. qadmodu
circa cordiu huo opis fiut dem.
Fiant aut m npo facto e processus
de pte i ptem abuao p media m fi
ne. ita voltas actualis que e cau
sa illius facti m se pprocadalem hab
processu. vt qui vult hoiem occidere
cu una voltate vult aduitoes ac
cire. tela simi. ad locu insidiar pro
pe are. lapi. telu educe. post fugi au
fugo. et sic de gsilib factis et dictis
que a voltate octide volentis procdi
solent. Sic ab eade gnia voluntate
procedut aqua no voluntas. sed ig
norater. aut casualit. aut alio tali
mo. aut pam vestem cruore cospergi.
celu m corpore occisi velimque vesti
giu. aquod notoriu ue ipm cadau
aut m utimo face et velimque. Sic et pt
ea que ex voltate fiunt occisor. ipe
qui occidi eam aquod fiat aut dicat
ve forte clamat. aut male fugo aut
aliud faciat hoi moi. Et qu hec oia

/. q facuit a ea

quodam mo mediate vel imediate p
se vel p accides precedut ab eade vo
litate a qua factu priapale proces
sit. dicit ee aduneta cu facto ad
uncto videz pluriu veru m vnitate
cause a qua procedut. Ad istu mo
du aduncton reducit oia acci
dentia sepabilia et msepabilia relata
ad sua subiecta. Nam huiusmoi acci
dentia et sua subiecta sibi iuice aduí
guntur. quodam mo m vnitate eae a q
procedut. Ex quib patet q huiusmo
di duplicia sint aduneta. queda sunt
talia q vnu e subiectu alterius. ut sta
et siui accides alia sint talia q no isti
sibi iuice sed tm ab eade causa proce
dut. et istis ultimis i effectuali cosi
tuce magis se iungat orator. Aduné
ta veo que fieri deberet sine talia. vt si
vnu fiat. equa e vacio ut fiat alterum
quasi sub vna vacoe sint uncta. sic
aduneta q dicit sut fieri. ab eade volu
tate procedut. sine aut istius sedi mo
di aduneta hec. ut seruu posse testari.
et posse testari mpubere. na si vnu
ce credas equa est vacio vt ce credatur
et alterum. eo q stat seruus no est iu
ueris. sed dns. sic et mpubes no iu
sed tutor sut uris. Caplm q q
plicia sut aduneta pmi moi videz
an vem m re et poste ve

Sut aut aduneta pmi mod vi
delicet que dns fieri ipliaa. viz
aduneta an vem. m re. et poste ve. q
natue satis intelligetur exceptis ceteris
que accidut circa qdam homi facta
ve si quatur de aquo an homicida occidat.
circa istud factu qda solet procedi
qdam simi. qda possius cuncte. sut
ea veo que huiusmoi factu solet pce
dere sine hec. videz mi ne. fidie. ppaao a
tuo rei aptre fiat ad factu. et oio oia
dicta et facta que ex intencoe et volu
tate occidentis potuerut pro
cedi. et que signa possint ee voluntat

G

antec factū licet illa sepe aūq̄ factū
appareat. sme suspicē procedat signa
tamē sūt. qm ut i pluribo facto ꝓcem
to cognoscatur q̄ occisor illa et illa
factū p̄cedēa dicit q̄ faciunt et feat
mteaoē et voluētate velendi ad fac
tū seu occisionem. sūt ea vō q̄ simil' cū
tali facto euenire sūt solita. hec sunt
ut clamor eius qui ecadit armor
collisio. et strepitus. et oīo q̄q̄d circa
factū cū fiebat p aquē quē sensum
propiebat ab aquo. post factū vō
euenire dicitur que nō tepore facti
oms sensu propiebātur. sed postmo
dū ineūtau. ut trior in veste occisi
ut cq̄ gla ab sūctus i occisi corpe. aut in
o lat gla arb ipm. vel aliquid aliud ptinēs ocisō
q occisō ri reiectū in eā duerit. vt pileus
pallium tapetū baculus aut aliud
tale. Item et ea que post factū p
dē solet cōfingere maculas. vt pal
lor ocursus. autrubor. aut atruba
cio. oraco i cōsensus. saz cū verba p̄ma
et postrema nō cōcordant. aut alias
palliabt medicis excusacōēs. que
omia procedūt a voluētate eius q̄
factū matur occultare. Et sicut de
isto vno facto saz occisione exem
plificatū ita i adultrāacōe. furto. hē
dio. depopulacōe. sedicōe. prodicōe. et
aliis aliis factis humānis cōmunib
et nō cōmunib. credēdū est posse tria
ēplicia vepi aduēta. Et nō solū i il
lis. sed et in factis dei et nature sūt
aqua tria aduēta ēplicia. ut hꝰ fac
ti q̄ fiunt deū creaturā. multa aduē
ta p̄cesserūt ut dicta p̄phetaꝝ. i
p̄signaāa. et figuē veris legis. sed
multa simil' euenerūt. vt cāeus ago
loui. stella nouā. et alia signa mira
bilia. que ex ea voluētate processerunt
que edidit i creaturis mistū. p̄
factū vō resurrectio de medio cui
q̄die multis aplis et aliis fidē mā
festatio. visibilis ascensio. missio spi

tus sc̄i in mētes fideliū. et alia q̄
plurima ita q̄ in isto exēplo que p̄ces
serūt natiuitatē xpi. quasi aūq̄ cōsi
dero. in ve vō que fecit et dixit aut
p alios facta sunt et dicta mē eius
natiuitatē et passionē. post vem vō
que post eius mortē acciderunt sciēti
m̄ q̄ctū illoꝝ q̄libet p se aut cū alio
rū uētū habet veritē signi ondētis
xpm̄ deū creatorē fuisse ac cē
Caplm̄ ēnū de applicatōe huiꝰ loci
ad questionē p̄o aduētus p̄mi mot.
et cōmuni forāmi qua debet eius dē
p̄mi mot. argumēta tractari.

Intellecta p̄mīs loci natura
cōmi de eius applicatōe. ac
formis quibꝰ sua potuit tractari
argumēta videndū. Igitur q̄stione
p̄posita cōsiderari debebit. an sit q̄stio
cōiecturalis. videz i facto cōsistens.
Nam mihi q̄ ad aduēta q̄ sunt
sibi iuncta nō mhēsaa p̄apue va
let locus iste. vt dicat tullius et si
tale factū ponatur i q̄stionis subiē
to siue p̄dicato. p̄mi e aliꝰ sūt ad
uēta q̄enda. ante vē i ve et post
vem. q̄ tria sunt. vt aqua suspiciōz
aut fidē possint ad mentē p̄cē q̄sti
ones afferre. et si oratoꝝ videat.
poē ex uno poē eadē ex milibus aut
aliis aduētis simil' argumentacōz
forāia. Sed in isto loco hoc spāliter
obstat. q̄ apostz. q̄ nō semp polliceā
mur nos amicos vē idubitāter
sic cē. ut exponꝫ. qui aduēta nō
semp nouam mferūt veritē. sed
frequēter suspiciōz dubitat. q̄ quiz
maiorē q̄nq̄ minorē vehemētiā so
let hꝫē. et poterit aliē in argumē
tacōe huiꝰ loci claudēdo nō de
bet vē sic cē uel nō cē semp iferri.
sed sepe q̄ suspitādū ē. quiz ves
tra processit. sub verbis ad solam
suspiciōz magis aptis mfinitā. d.
Cui aūt aduēta tria vepiꝫ ē
plicē poterimꝰ argumentacōz fōr

/. aut nō processit

re videz sillm cathegoricā simpli
tem·sillm cōdiacālem m omī sua for
ma·et expolicēz·P ifōrēter sic ap̄
locū a diffinicōe sūguis sint fōza
te·Sit igitur ꝓpōita q̄stio·an i v̄o
Deus fuerit incarnatus·In p̄mis
igitur ꝓponam q̄ ex isto loco cum
p̄missam q̄ffrem elegi probāe·de
inde subūgram cathegoricī sillm
sedm fōzam sequēe· expōsitio·q̄
vehemēter et firmiē ao deidū sit·
m xp̄o verū deū incarnatū fuis
se positis signis·que cōgerit pre
oculis sic poē patē· imō· Dn̄ ab
ore dn̄i·a verdias q̄ ꝓphis dīna
voce p̄nūtiis ē ꝓphetatū·et dictū
q ex semiē abrahe daretur rex
quidā·qui eet mediū regnatūs·
cui⁹ eet nomē emanuel·qd̄ nitur
ptatur nobiscū deus·scm cū hoibz·
aut cū humanitate deus·quēz sig
na sequi deberēt videz lepros os
mūdare·tecos illūare·demoia
cos liberare·mortuos suscitare·et
huiomōi silia vel maiora·Tep⁹
q̄ nūc illuxit·quo natūrate cgdā
videz ihū xp̄i·anglia ꝑ gaudio
so concentu p̄ aera sol ep̄mizauit·
quēq̄ nova stella regibz ēre qui
bgdam·adorādū mōstrauit·Ra
tus vēo ad hoc puer mgros ī le
ge p̄ doctōā et sermōez dei uat·et
ubente ex aqua facta ē vinū·eo
q̄ p̄ apietē siluerūt venti·et mare
q̄euit·sup̄ mare deābulauit·mor
bi m eius mpio curabāt⁹·demo
nia fugabāt⁹·eius q̄ ussu mor
tui venerūt·sola wltus mūtā
one ymaginē reliquit m linthēo·
In cuius passione est ira cōmota·
In tenebras sol cōfusus·velū templi
scissū·petre rupte·monumēta reso
rata·mortui suscitati·ꝑ q̄ terra ca
die resurrexit a morte·visus·audi
tus·et palpatꝰ ē iterū viuꝰ·sen
sū septuāt apuit·visibū ascen

dit m celos·et sicut p̄mīsat nō
post mltos dies·m sit m homī cordi
spūs sci·quo p̄mū simplices hoicēs
illūtanta sapiā ēmūdauerūt·vt
subito cūctis linguas gnibz veutē
haberēt exponēdi nō humana sed di
uina facūdia·sublimitate miscēdo
que ip̄is erant desup revelata·ap.
mōtus· Quor omī fidēs p̄mo fir
tis·et vbis aplōrū est mdueta toti
mūdo·demde vsq̄ ad nrā tēpora
approbatis ivār monumētis delata
maior· Sed cū cura quē maīfesta
ta siē oīno laudit⁹ et plēa mira
bilitate signa·que a nulla creatura
pura p̄fia potuerūt·deū ip̄m fir
miē credē vacābile est· ap ma Ra
ulla signa procul dubio p̄ sōlā di
nam virtē ee parta·nllis eadē ifi
delū capax vacōis potit dubitāe·
siqs circa p̄mū hoicēm ea dīg maīfes
tasset·ip̄e deus qui vitas ē fuco q⁹
dam humanū gen⁹ voluisse deap̄e
videtur·ut tredet eū ee deū q̄ pu
rus homo fuisset·que duplitas
m deo qui verissim⁹ est mūne credē
potest· qdō Si igitur eū tū quē
maīfestata sint tanta signa·deū
firmiē credi sit vacābile·et p̄dca
signa circa xp̄m apparuerūt·fir
miē tredē dū xp̄m nō pura crea
turā fuisse·Ex isto sillo cathegori
co qui ex pluibz adūctis ē fact⁹·
possūt extrahi silli cōdiacāles·et
expoliao·et vacacōes pal mō sic
circa locū a disse p̄ceptū est·ne
ea nemīne moueat q̄ ni deo ere
plo ponē q̄dam ad alios ptinēta
locos·vt tes fidama ꝓphetar·stella
nova·eclipsis matualis·et alia q̄
ad loca extūse ei spectāe videtur
Nam meū prohibz candē ve diuīsa
vacōe ad plures locos spectāe·ad
uēta ei sūt hec m ḡtē ab eadē cā

qua
processerit·q̄ factū processit·et i q̄ tū p̄cedit uel ſimil aut posterius euenit cū ipō facto. In quatū vō ſē verba uel quaſi m loco verboꝝ a deo vel alio quolibz procedēa qui mudo voluit patefiēe veritatē trāſeūt i teſtiomoꝝ naturam. Et ita quocēs m diuſis locis quis reperiūt idē repe riet hoc diuiſis ra coibz intelligere poterit cē factū. Explīt q̄rtū d ap plicatōe huiꝰ loci ad q̄ſtiocēs pro ad uētus ſēdi moi et ſiuſ formis.

Propoſita vō queſtioē que non ſit expreſſe facti ſed a. vēre queit aliquid de facto a ſēdm appareēa. tuē potit ſēbs modꝰ ad uctoꝝ valē. Fuit aut q̄ſtiocēs i q̄bꝰ aliquid vē de facto q̄rit tales. vt v trū aliqd factū ſit iuſtū aut vtile a honeſtū. et ſic de aliis q̄litatibꝰ fac toꝝ. Ille vō in quibꝰ ſēdm appa reēa aliquid q̄rit ſolet de facto ſunt tales. vt vtꝝ aliqd factū credō opia ris putas et ſic de aliis p̄dicatis que ſignificāt iudiciū aīm ſuper facti vitate. In hyis ig duobꝰ q̄ſtionū gñō. cū ad p̄ē aſſiruāt uā volem9 arguē mtuebm racoēz pp quā aliqd aliud factū ſit iuſtū aut vtile aut honeſtū vel racoēz pp quā aliqd aliud factū ſit iuſtū aut vtile a honeſtū vel racoēz pp credis putas aut opiāris et ſi repeiam9 q eade racō poſſit facto p̄ſti aptari forabi mus cōdiacalem ſillīz p̄me ſpeaci ad modū ſequētem. maior. Si ſeruꝰ ſit teſtametū aut ſualidū. ſubu berꝰ teſtametū cēt ſualidū. ap. ma. Nam eade ē racō vtruſq; cui coꝝ quibz ſit nō ſui iuris. minor. Sed ſeruꝰ teſtamti ſualidū ē. ap.

mi. vt multe leges ordiāt. q̄dꝰ igitur et impuberis teſtametū cēt ſualidū. Cui vō negatiē volem9 arguē vtem ſēdā ſpē ſilli cōditō nalis hoc mō. maior. Si impube ris teſtametū ſit validū ſeruꝰ teſ tametū valebit. ap ma. Eadē eſt cē racō m vtruſq; cui neuē ſit ſui iuris. moi. Sed ſeruꝰ teſtametū nō valet. ap mi. ut cauīē leges. q̄dlīe igitur et impubis teſtamti nō valet. Et hanc forā poſſit fieri vaiatoēs q̄admod eiꝰ tēitat forā eſt dictū. Patent ig p̄ ea que dicta ſunt aduictoꝝ natiē et diffēaꝝ et cōm coꝝ ad q̄ſtiocēs applicando et forā quibꝰ debeāt per tractari. Tractatꝰ xij de loco ab aīcedētibꝰ q̄ritibꝰ et repugnāti bꝰ q̄rēs explīt vnā.

Undecim9 locus ab aīcedētibꝰ q̄ritibꝰ et repugnātibus noīatur. Aīcedē tia ſunt ex quibꝰ ſequit aliquid nētiō. Conā ſunt q̄ nētiō ſequit ad aliud. Repugnā tia ſunt ex poſita q̄ritiū. Exempl vō p aīcedā q̄nā et repugnātia intelli gūtur nō ſimplicia q̄dam aut ig plexa. ſed p̄poſitiocēs hūtes adſcitū cē tlēs hītudiēs aīcedēdi q̄ndi et repugnādi vocē ſimpliciū ex q̄bꝰ cōſtant. que ſimplicia adiuuē ha bitudiēs hīē poſſūt alioꝝ locoꝝ. ut cū dī ſi arbor ſit corpꝰ aiatū ſenſibile. arbor ē plāta. p̄ma. p̄p aīcedā. et ſēdā ſequitur racō ne ha bitudīs diſſiaōis ad diſſimitū. que hītudo mediat nūc coīs aiatum

opposita

mſible et planta Vñ ar di: Si homo
ē aial homo ē ſubā habitudo ſpēi ſeiz
aialis ad ſuū genus. viz ſtām ē causa
antecedae et gnē et ꝓpagacōis in alys
locis Sobrē in thopias nō ſequuien
ter dicat locatus q̄ locus ab antecedē
tibꝫ gnātibꝫ et repugnātibꝫ nō ē tc ab
alys locis diuſis et ī gnēto ſup explā
thopica cyceronis dicat q̄ ea tractē ab
alys differat quī aly ducūtur ex ſpā
libꝫ tractibꝫ quis aut ſpēi aut toti
aut ptis et ſic de alys ſed iſte locus
ex ordiē antecedae gnāe et repug
nāae dicā Et ut breuiē dicat cy
cerō p hūc locū nichil aliud intellī vo
luit q̄ tres modos cōdicionalium ſil
logiſmoꝝ ſupſcripcionis quoꝝ p̄mus di
ab antecedēte ſecūs a gnātibꝫ et cōſus a
repugnātibꝫ quāe ſuſſicīat exem
pla que ſuperius in formis argumē
tacionū ad hmōi filios ſuē conſcrip
ta Vna aūt exēplis que ī pluriū loco
rū tractatorū ſuē expreſſa Et q̄uis
tribꝫ noībꝫ noiētur Dns tri dicit locus
ac vnitatē habet ab eo q̄ ad vē vnā
probādam ex eiſdē finibꝫ et antē et
cōnibꝫ et repugnātibꝫ cōcurrē poſſit
ut poē patē cōſideratibꝫ in exēplis
cōdicionalium ſuperius hmōi mō poſitis
circa tractatiōes locorū ·

Tractatus tredecim quī locī a re
causis ꝓtractant ſcptē capitibꝫ
explicabit · Capitulū p̄mū de q̄uor
gnātibꝫ causārū et mixtis modis ſub eis
cōtentis · Secūdū de duplici q̄ſtione
īmediabili p locū a causis · Tertiū cō
tinet q̄uor regulas q̄bus tractantur
questiones p locū a causis · Quartū
cōtinz formā arguendi p p̄mā regu
lam hui⁹ loci · Quintū cōtinz formā
arguendi p ſecundam regulam hui⁹
loci · Sextū cōtinz formam arguendi
p tertiā et q̄rtā regulas hui⁹ loci ·

Septimū declarat quid locus iſte a loco
diffinitiōe et a loco dicat ab adiunctis ·
Capitulū p̄mū de q̄uor gnibꝫ causarū
et mixtis modis ſub eis cōtentis

Quodam⁹ locus a cau
ſis ē appellatiū eiū aut
apacem p̄mo generā
et multiplicatiue tra
ſcēdēs cyceronis ad
probandū ꝓpositū ex hac vite materie et ē
ex forē ſuaꝝ argumentacionū et ex
empla ſuē poſita et fialiē pertinēs lo
ci dicā dabitē p quā a diffinitiōe dif
ferat et ab adiunctis Genera causarū
ſuē q̄uor videz efficiēs materia forā et
finis ita q̄ ſub efficiēti cā apprehendāt
omnia que principaliter uel ꝓpriē ut
strumentaliē aut alio mō quecūq
ad factionē rei videntur cōferre ·
Ee ſub materia cuncta cōtinentur exē
plis q̄ quid ſit tā in naturalibꝫ q̄m
artificialibꝫ vt ea quā phia vocat
materiam p̄mā eſt eloz materia et ele
menta ſuē materia mixtorū omogeoꝝ ·
et mixta omogenea ſuē materia mixe
toꝝ omogeoꝝ vt aialium et plantaꝝ ·
ſub forā cōprehendē omnē ea ad qđ
materia viue agentis mouet ſiue ſit
ea naturale ſiue artificiale et ſi
ſit ſtāle ſiue accidentale Sub fie cō
prehenditur oīa bona vera uel appa
rentia · p̄ que ad ipſa ſecūda cuncta agit
efficiēs · Tre p̄uaciōes quodammō redu
cuntur ad fines eo q̄ agens ex hys tē
dit ad finē · et ipās reduc̄ ꝓpriē re
ducuntur ī q̄ p̄uaciōes ad finē nō q̄
ſint fines ſed quia finibꝫ cōtrariant ·
Quilibet aut horū generū cāꝝ poſ
ſent poni ſubdiuſiones q̄ pluribus di
cauſaꝝ ſpeciebus · quedam ſuē cognoſ
cētes quedam nō cognoſcētes · Cog
noſcētes ſuē ones q̄ntitatis vel ſitꝰ
ꝓcapāt · Non cognoſcētes ſuē re
liquē vt nā caſus gnātio coupō
Nam gnātio fiunt cē coupio nō
cē Cāꝝ cognoſcētiū q̄da opātur
voluntarie · q̄dam uoluntarie · Actio

voluntaria · ex duabꝫ ꝑtibꝫ sic̃ voluntate et ꝑfecte ꝑficitur · voluntas aut ex quatuor rebus mutuo cõsueuit · ꝓ uz ex rectitudine cõe naturali · sc̃do ex habitu · sic̃ virtute uel uitio vel aliquo reliquorum habituum · tcio ex passione tumoꝝ · quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Quinto ex passione tumoꝝ · Sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Septimo ex passione tumoꝝ · Octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Nono ex passione tumoꝝ · Decimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Undecimo ex passione tumoꝝ · Duodecimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Tertiodecimo ex passione tumoꝝ · Quartodecimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Quintodecimo ex passione tumoꝝ · Sextodecimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Septimodecimo ex passione tumoꝝ · Octauodecimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Nonodecimo ex passione tumoꝝ · Vicesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Vicesimo primo ex passione tumoꝝ · Vicesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Vicesimo tertio ex passione tumoꝝ · Vicesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Vicesimo quinto ex passione tumoꝝ · Vicesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Vicesimo septimo ex passione tumoꝝ · Vicesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Vicesimo nono ex passione tumoꝝ · Tricesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Tricesimo primo ex passione tumoꝝ · Tricesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Tricesimo tertio ex passione tumoꝝ · Tricesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Tricesimo quinto ex passione tumoꝝ · Tricesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Tricesimo septimo ex passione tumoꝝ · Tricesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Tricesimo nono ex passione tumoꝝ · Quadragesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Quadragesimo primo ex passione tumoꝝ · Quadragesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Quadragesimo tertio ex passione tumoꝝ · Quadragesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Quadragesimo quinto ex passione tumoꝝ · Quadragesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Quadragesimo septimo ex passione tumoꝝ · Quadragesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Quadragesimo nono ex passione tumoꝝ · Quinquagesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Quinquagesimo primo ex passione tumoꝝ · Quinquagesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Quinquagesimo tertio ex passione tumoꝝ · Quinquagesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Quinquagesimo quinto ex passione tumoꝝ · Quinquagesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Quinquagesimo septimo ex passione tumoꝝ · Quinquagesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Quinquagesimo nono ex passione tumoꝝ · Sexagesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Sexagesimo primo ex passione tumoꝝ · Sexagesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Sexagesimo tertio ex passione tumoꝝ · Sexagesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Sexagesimo quinto ex passione tumoꝝ · Sexagesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Sexagesimo septimo ex passione tumoꝝ · Sexagesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Sexagesimo nono ex passione tumoꝝ · Septuagesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Septuagesimo primo ex passione tumoꝝ · Septuagesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Septuagesimo tertio ex passione tumoꝝ · Septuagesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Septuagesimo quinto ex passione tumoꝝ · Septuagesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Septuagesimo septimo ex passione tumoꝝ · Septuagesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Septuagesimo nono ex passione tumoꝝ · Octogesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Octogesimo primo ex passione tumoꝝ · Octogesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Octogesimo tertio ex passione tumoꝝ · Octogesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Octogesimo quinto ex passione tumoꝝ · Octogesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Octogesimo septimo ex passione tumoꝝ · Octogesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Octogesimo nono ex passione tumoꝝ · Nonagesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Nonagesimo primo ex passione tumoꝝ · Nonagesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Nonagesimo tertio ex passione tumoꝝ · Nonagesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Nonagesimo quinto ex passione tumoꝝ · Nonagesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Nonagesimo septimo ex passione tumoꝝ · Nonagesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Nonagesimo nono ex passione tumoꝝ · Centesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Centesimo primo ex passione tumoꝝ · Centesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Centesimo tertio ex passione tumoꝝ · Centesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Centesimo quinto ex passione tumoꝝ · Centesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Centesimo septimo ex passione tumoꝝ · Centesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Centesimo nono ex passione tumoꝝ · Ducentesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Ducentesimo primo ex passione tumoꝝ · Ducentesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Ducentesimo tertio ex passione tumoꝝ · Ducentesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Ducentesimo quinto ex passione tumoꝝ · Ducentesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Ducentesimo septimo ex passione tumoꝝ · Ducentesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Ducentesimo nono ex passione tumoꝝ · Trecentesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Trecentesimo primo ex passione tumoꝝ · Trecentesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Trecentesimo tertio ex passione tumoꝝ · Trecentesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Trecentesimo quinto ex passione tumoꝝ · Trecentesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Trecentesimo septimo ex passione tumoꝝ · Trecentesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Trecentesimo nono ex passione tumoꝝ · Quadringentesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Quadringentesimo primo ex passione tumoꝝ · Quadringentesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Quadringentesimo tertio ex passione tumoꝝ · Quadringentesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Quadringentesimo quinto ex passione tumoꝝ · Quadringentesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Quadringentesimo septimo ex passione tumoꝝ · Quadringentesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Quadringentesimo nono ex passione tumoꝝ · Quingentesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Quingentesimo primo ex passione tumoꝝ · Quingentesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Quingentesimo tertio ex passione tumoꝝ · Quingentesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Quingentesimo quinto ex passione tumoꝝ · Quingentesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Quingentesimo septimo ex passione tumoꝝ · Quingentesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Quingentesimo nono ex passione tumoꝝ · Sexcentesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Sexcentesimo primo ex passione tumoꝝ · Sexcentesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Sexcentesimo tertio ex passione tumoꝝ · Sexcentesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Sexcentesimo quinto ex passione tumoꝝ · Sexcentesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Sexcentesimo septimo ex passione tumoꝝ · Sexcentesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Sexcentesimo nono ex passione tumoꝝ · Septingentesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Septingentesimo primo ex passione tumoꝝ · Septingentesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Septingentesimo tertio ex passione tumoꝝ · Septingentesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Septingentesimo quinto ex passione tumoꝝ · Septingentesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Septingentesimo septimo ex passione tumoꝝ · Septingentesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Septingentesimo nono ex passione tumoꝝ · Octingentesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Octingentesimo primo ex passione tumoꝝ · Octingentesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Octingentesimo tertio ex passione tumoꝝ · Octingentesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Octingentesimo quinto ex passione tumoꝝ · Octingentesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Octingentesimo septimo ex passione tumoꝝ · Octingentesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Octingentesimo nono ex passione tumoꝝ · Nongentesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Nongentesimo primo ex passione tumoꝝ · Nongentesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Nongentesimo tertio ex passione tumoꝝ · Nongentesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Nongentesimo quinto ex passione tumoꝝ · Nongentesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Nongentesimo septimo ex passione tumoꝝ · Nongentesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Nongentesimo nono ex passione tumoꝝ · Millesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Millesimo primo ex passione tumoꝝ · Millesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Millesimo tertio ex passione tumoꝝ · Millesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Millesimo quinto ex passione tumoꝝ · Millesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Millesimo septimo ex passione tumoꝝ · Millesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Millesimo nono ex passione tumoꝝ · Duomillesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Duomillesimo primo ex passione tumoꝝ · Duomillesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Duomillesimo tertio ex passione tumoꝝ · Duomillesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Duomillesimo quinto ex passione tumoꝝ · Duomillesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Duomillesimo septimo ex passione tumoꝝ · Duomillesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Duomillesimo nono ex passione tumoꝝ · Tremillesimo ex firmitate uel infirmitate corporis · Tremillesimo primo ex passione tumoꝝ · Tremillesimo secundo ex firmitate uel infirmitate corporis · Tremillesimo tertio ex passione tumoꝝ · Tremillesimo quarto ex firmitate uel infirmitate corporis · Tremillesimo quinto ex passione tumoꝝ · Tremillesimo sexto ex firmitate uel infirmitate corporis · Tremillesimo septimo ex passione tumoꝝ · Tremillesimo octauo ex firmitate uel infirmitate corporis · Tremill

eo q; hec ꝓdicata videȝ. verū nām
possibile opabile credibile et hum̄o
di. nō sit ꝓdicata que ꝓdicetur de
facto tāȝ primo m cē ponto. sed ipm
cē facti nel opiatȝ de cē nel nō esse
facti signficat. et ideo ꝙ equalēa
sint q̄stiōes facti. Nam si dico an mi
dū cē eternū sit verū hoc tm valet
ac si q̄rerē an mundo sit etn̄ filiꝰ cui
dico an deꝰ cē sit natūm tm valet ac
si q̄rerē an deus sit necō. et sic de re
liquis. vñ licet cē nō sit ꝓpe actio nꝰ
passio. sed ꝓcedēs vtiaȝ m ꝓpono tm
cē pro negotio quodā. et facto recī
pitur. Illa vō ꝓdicata que d̄ scō
ꝓdicant oratores sint bonū. et ꝓ
tes boī. ut usum tm sius spēbꝰ. vti
le et honestū tm sius. tm̄ opportū
boī vt malū. et sine ꝓtes seu spēs
sēȝ. Inutilitū tm sius spēcbꝰ. Nocī
uū. et turpe cū sius. Et tales q̄stiōes
sūt duplices. nā quedam q̄rūt an fac
tū sit utile. inutile. vtile. inutile honest
tm vel turpe. i quadā qualitate. et hm̄
moi oratores q̄stiones q̄litatis appel
lant. Alie q̄rūt spēs iustic. noiā
tus. vt an aḡd factū sit sacrilegiū
furtū. rapina. crimē lese maiestatis.
et sic de alijs. et tales vocāt q̄stiones
quid est q̄rentes. Verius tm hum̄moi
q̄stiones possent vocari q̄stiones q̄lita
tis spālis. ¶ Caplm̄ tm̄ quīq; q̄tuor
regulas quibꝰ tanguntur q̄stiones ꝓ
locā a causis.

De talibꝰ ig q̄stionibꝰ tractāt
ꝓ hunc locū q̄tuor dāntur re
gule. ꝓma cē tm facti q̄ritur sine
m ꝓpto sine i ꝓpto sine m futuro. et
nos affirmatiā ꝓcē q̄stiōis onde vo
luerim̄ oportȝ diligēter actuales cās
facti cōsiderare. ex diuisionibꝰ cāȝ ꝓ
positis. et ex illis omnibꝰ vel ex vna
que sufficiat argumētū formare. quo
ꝙ fuisse tam̄ vel cās illas nfeam̄
effectū euenisse. aut ꝙ tam̄ vel cās

/facti

cē effectū cē. aut ꝙ tam̄ vel causas
fore effectū cē ventura. ¶ Secūda regla
si negatiua ꝓcē q̄stionis facti tenē
voluerim̄. tūc ad facti cās oportet
aspicere. nō tm actuales sed mediate
omēs. sine quibꝰ effectū cē nō ponit.
et ex illis omnibꝰ vel vna q̄libȝ ar
gumētū formare. quo ꝙ causā vel cās
hum̄moi nō fuisse nfeam̄ effectū
nō euenisse. aut ꝙ tam̄ nō cē tam̄ cē
cē. aut ꝙ tam̄ nō fore effectū nō cē
futurū. ¶ Tercia regla cū no factū q̄
ritur sed dubitatiue. si ꝓcē affirmatiaȝ
q̄stionis probare voluerim̄ oportebit cās
mediate et earū formas et q̄litates
diligēter cōsiderare. vt ex earū formis
et q̄litatibꝰ possim̄ colligere vnum̄mo
di vnam imaginem seu formam boī vel ma
li effectus hic debebit. et ex hum̄mo
di cās oportebit argumētū formare
quo ꝙ cause vel cārū formas effectū
aliud tale fuisse. nel cē. vel futurū cē
nos faremus. ¶ Quarta regla si negatiua
ꝓcē dicis q̄stionis probare voluerim̄ ꝓpo
nendū ex forma et q̄litate cārū mon
strare potim̄ effectū nō cē dis q̄lis
q̄lis ab alijs oriatur. Et ista oia vā
sunt de quolibꝰ q̄tuor generū cārū.
Nam i quo forte mim̄ appareret vi
m cā finali vel esse. ut si ille fīs est
necē esse hoc ꝓcedē. et si fines ē dis ad
qd ordinatur ad finē debet cē dē. et
hec m exēplis fortē poterūt dānis
apparere. ¶ Caplm̄ ult. quīm formas
arguēdi ꝓ ꝓmā regulam hum̄ loca

In q̄litate hanc regulam vtiꝰ
forma potim̄ filijs archego
niis. et ordinationibus exemptionē
si eis placuit. marie hic tm nuē po
nā ordinationem filiū. pro exēplo. In
eius formā maior debet cōstitui ex ea
re debiti cōmittere causam. et ex omni cō
nexe effectū. Deinde eiusdē maioris
debebit approbatio sequi. si requiat

contrer mihi que debet ee posiao a
tercedens ipius cõdiacalis ponere pro
maiori et illa posiao antius ipius cõ
diacalis poterit fieri sub forã augia
lis rõnis talit ut huiusmõi ar
gialis rõnis explicit totã seriẽ cau
et exponatur cũ pro mihi q̃ pro eo ap
probacõe simil' premisae aut si volimus
potẽmus ponẽ expresse pro mihi
ipm ante ppois cõdiacalis et dicta
rationem originale explicatẽ seriem
causẽ pro cuiusdẽ mihi approbacõe
vel forte cui maria dabit potit pro
mihi approbacõe pon aliud quidã
pro ut oratoi nrõi et expedies esse
videbit. ¶ Prima igr regula sit q̃stio
talis utr abraham verã meracẽ
habuit suã filiã offendi. Eligo pte
affirmatiuã et expono q̃ sic. qa er
go diligenter actualẽ cum vna vel
plures pp quas abraham huiusmõi
cois vẽ fuisse arguitur. Et sic lo
racõẽ usitatae vniq̃ qui hoc a deo pre
ceptũ est et qui erat vir iustus. Et
qua cã formo sillin cõdiacalẽ ab a
tecedẽte. sicõm formam sequẽtẽ maior
Si abraham fuit iustus et ei p̃cep
tũ ee fuerit a deo q̃ immolaret filiũ
suũ ysaac offerret. vtz verã mi
cẽdẽz habuit filiũ offerendi. ap ma.
Nam q̃dã p̃cepto dei nõ obtẽpauit
ut ea de cã nõ obtẽperet aut q̃ di
uinũ p̃ceptũ ignorat aut p̃cepta dei
iusta nõ reputat aut qui iustaã
nõ insequitur. vbi vero p̃ceptũ ee diuinũ
nõ ne scit ac iustũ ee cogitat. n̄ ma
lus sit. xpi semp obtempat. nudus ¶
abraham iustus erat et mihi p̃
ceptũ ignorauit ee diuinũ. ap mi.
deponit p̃ceptũ decretus ex cuctis ge
nibz et sup oẽs sapiã cõspicuus et
iustaã rondeo. Igitur abraha ve
ram huiusmõi rõnẽz filiũ offendi
Potest aut hẽ forã mutari ? forãz silli
cathegoria simplius. uel m alias
duas formas cõdiacalium sillogi. vi
m expolitoẽz. que p oratores in hoc
loco maxime solet obtinai. post eam
dem forma cõdiacalis hre valeat
ones tales quales eiusdem forãs argu
mentationũ sint supeius dee. et p̃apue
p̃ hec verba putas. facis. desiderias.
approbas. laudas. tollis. vituperas. re
probas. et cõsilia. ut i fiah eã maior
ppo cõdiacalis spaliter potit hoc mõ
forãri. Ei vestes ppter frigoris de
pulsoem emptum. nõ in pompam
abutaris. si ingenii ad vtilitatem sit in
dirigi. ne ? viaiq̃ polluam. Set ita in
omibz post notai. ne hiis que sint ad
bonũ finẽ abutaris aliorsũ. Istis p̃
ma regula magna habet latitudinẽ.
eã omes actusatoes et petitiones
eiusdã omia genera questionũ
de quibz infra dicetur septimo huius
operis libro. p hanc regulam poterunt
cõfirmari. quo circa qui exempla
magis exquisita sedim hanc regulam
vide voluit. recurrat ni sibi ad in
tractatu de septimo libro. et inspi
ciat voces suptas ut a cauis et diffi
nitis quibz accusator sua petitiõ qsti
onis cõfirmat. ut p voces suptas a
passionibz. q̃ p voces suptas a gmo
datore. uel apparetis iustaã. Dicitur
eadem in formis in sequentibz eiusdem septi
mi libri eius omnes genera qstionis
argumenta. que p diffinitoẽz et eaz
ad petitam affirmatiuã sumuntur. vbi re
periet eadem argumenta p regulam hanc
magis exquisita formata. ¶ Caplin
v. cõtinz formam arguendi p sedaz re
gulam huius loci

Quo sedã regula sit dis questio
nati natus surdus possit lo
qui. et expono q̃ nõ. quam q̃ dili
genter animo hoiis cuius sit absens
aliqua notia eã logice. vel plures

et inde q̄ nō q̄ eā loquēdi ē diriᵃ
se loquelā · et q̄ surdus a natiuitate nul
quā loquelam didicit · ex qua causa
formo sillin cōdicaōalem aposiaone
antis hoc modo. maior · Si natꝰ sur
dus nūquā loquelā didicit loqui n̄
poterit · ap ma: Non loquentes ei cū
cuctis nascuntur · nisi discant loqlam
reanet muti · min̄ · Natus aut in
surditate mīme loqlam didicit · ap.
mīnus cū loqntes audire nequiuit
Concl̄ō · Igitur natus surdꝰ loqui
nō poterit · Reliqua vrō de mutatōe
dēe forme in alias foras et valari
onibꝰ ꝓpzaōalia sūt hic ut in fōr
regle p̄cedentis habet eaā hec igru
la latentiez magnā · Nam cōcessu
talis cōstitucōnis defensiocē · mīt
na p̄re p hanc regiam fuit tractat
precipue cū vt voluim⁹ sēdā via
depulsionis maleficij · q̄dmodꝫ ē
eo tractatu septimi libri potit m
ferius apparē · In qua pre pcā ipe
q̄ ex ista regla frequēter in locis ap
tibꝰ solem⁹ mādē · qm̄ q̄piam non
hoc uel illud fecisse proba · eo q̄ nl'
lam fraudi causā habuit · nā sub
ulla qualitate et vlitate sic p̄ti po
terim⁹ videz qm̄ nō habuit natālē
mediocrem · nō hitū · nō passiocem ·
nō racoez · deducēdo qđ medimus
p̄ formā argumtacōis · que ē dim
sio sup⁹ nūcupā · Ex quib⁹ q̄ hui⁹
regle velut exēpla magis exqsita
vidē · ad eaā tractatū sepe lib⁹ po
terit hr̄ recurrim · in eam pre
apue · qua tradī depulsionis inpo
siti maleficij via sēdā · p locā a pribꝰ

Caplm vi · cōtinuēs foras arguedi
p eaam et q̄ēam regias hꝰ loca

Pro certa regla sit questio
talis · Deus machabeos ar
mis se cōtra gētes tuei in sabbo
fuit licitū · Eligo pro affirmatiua
et expono q̄ sic · Quam igit̄ diligē
ter causā vnā vel plures inꝰ frī
p quas ipm̄ licitū fuisse credam⁹ · Et
inde quādā eam finalē · qm̄ macha
bei p hoc suū ꝓpriū sanguiez cogita
uerūt defendē · ex qua cā alis potē
tibꝰ cōdicaōalis foraī · maior · Si
semp quibq̄ liceat defendē ꝓpriū
sanguiez · machabeus licuit se cōtra
gētes tueri in sabbo · ap maiorē ·
Nā illoz ad bellicos actus frenao
nō erat ut suaderet gētes in eos
exercitu · Sed q̄ndoq̄ scipos ab iniu
dea nacionū malis liberaret · n
minor · Licitū autē est omnib⁹ hoīb⁹
semp sanguiez defendē ꝓpriū · ap mi.
Dauid naturā velut legem cuncti
dicerit · racaoq̄ dictet · et omī vsus
cōfirmet · ad id q̄ machabeus licu
it se cōtra gentes tueri in sabbo · Se
quitur de formis et valaroibꝰ · et a
liis talibꝰ ꝓpzaōalia sunt vt formis regulaꝝ precedentiū · Unde in
ta regiam ista procedit pūapa
les rationes ad p̄tē affirmatiuā · quēs
tionibꝰ quibꝰ de facti q̄rit q̄litate ·
tam in genē cause iudicialis · q̄ de
liberatiue · principales aut vocō voēs
in q̄stionibꝰ q̄litatis eas oēs · q̄ cum
ad illas q̄stiones tractādas cit p
uenit in ferius a diffinōe dal dicitur ·
q̄dmodꝫ cit argumtacō de q̄ dicit
primo tractatu octaui libri et ꝓpzia
onales voēs in aliis · que deinde se
quuntur · Nam ex q̄litate rāi negō
cij sequitur ipm̄ cē iustū uel iustum ·
cū iustica et iustitia facti ex hoc
consequāt · qm̄ factū ipm̄ a tli effici
te vel tali factū esse · i talē vel talē
pacatē · tali uel tli fori · tali ordinē ·
tali loco · tli tēpore · contra tlem legē
vel iuxta talē legē · et sic de aliis ē
iusticiis oīb⁹ que quōquō po
terunt inē spēs nuari cāx · q̄dmodꝫ

ci causse rē ponit m cē·ita et diuſitas causaꝝ ſiant rē cē talē vel talē·vt uſ trā iuſtū honestū turpē vtile aut iu tile ſed ſicut nec alijs locis prius dic tis potim⁹ ſ̄qſtionib⁹ vethonas vt·ñ magis ſpecificetur·ſic nec iſta regula loci pñtis·ſed ad qſtiones ḡlitatis m ymē udiciali ac deliberatiuo ꝓuenī fiunt·modo ſpecificatois ſ̄noſatus pñ cipalib⁹ roib⁹ poteit apparē ¶ Circa q̄ta regulā ꝓpoſitū debet fozari argumtū negatiū·probādo ꝑ tām aliquid nō cē iustū·nō cē utile·nō cē honestū·et ſic de alijs·Et uī hanc regulā procedtē pñapales racones ad ꝓpm negatiam·m oniꝫ qſtionib⁹ ḡlitatis·que forte ſimil ꝑ huē locum et locū a ꝓtib⁹ aſſumētur ſ̄cius.

¶ Caplm vij declarās quō locus iſte a loco diffinitō et a loco drā ab ad

Hocte q̄busda videbit ſuētis q̄ mē huē locū a cāis et locū a diffinitoe ſit drā nulla·eo q̄ origi nalis narratoe cōprehēdēte rō cāis hz opoteat m vtroꝫ·Ad hoc dicē dū q̄ verū eſt·q̄ m loco a diffinitoe narratur proceſſus origialis·quo reſoluit subiectū qſtionis ſub facie p̄dicatī·In quo proceſſu omēs ſepe cauſe vel diffinire claudūtur·z ſili m loco pñti n̄ratur proceſſꝰ oigi nalis earūdē cāꝝ·ſed m hoc eſt diſ ferētia·Nā m pmo loco origial' nar ratio cōſideatur ſ̄ qtū ē predicabi lis de ſubiecto·In iſto vō nō ſic·ſed m qtū fit illud ad qđ refertur effec tū·et ob hoc m loco diffinitois vtim⁹ magis ꝓpe cathegoꝛico ſillō·m cuꝰ ambabus pmiſſis diffinitoe q̄ medi ū eſt notatur ydēptitatē hz cū a babꝫ extremitatibꝫ·ſ̄ affirātō ſillō· aut cū vna extremitate m ſillō ne gatiō·ſed ī loco a cāis ſillō ḡdiālī

quelenciis vtim̄·m cuꝰ maioꝛ de notatur nō ydēptitas mē cauſam et cauſatū·ſed tm̄ ſequela ſ̄ptēa fo te nō nulli videbit q̄ etiā locus iſte nō ſatis drā ab aduētis·cū mē ad uēta multa ponātur que tāē vōcz ꝓtinere videtur·ut ꝓpinqua et hꝫ moi·Ad hoc dicēdū q̄ mē cāis ꝓtinē tes ad hunc locū illa ſolū reputari debebunt·que ſic ſe hnt q̄ eis poſitis utiq̄ ponit effectū·aut ſic ꝙ ~~ſi eis poſitis nec̄ ponitur effectū aut ſic et~~ ſine eis effectū nō potit cuīre·Si vō aliqua talia ſint que nō videntur Si altera illaꝝ duaꝝ cōditionū n̄ hēant·mē aduēta cōputari debebūt· et ita nec̄ ꝓpinquos ꝓtinēt ad locū a cauſis·nō nec̄ vō ad locū ꝓtinēt ab aduētis·vel pōt ad hāc dubita cōem rīdēri·hoc idē qđ ſupius ad cō ſilem dubitatoēz pemultū craſſū tē tatus ab aduētis rūſum ē·Itaq̄ ma teꝛie et forē loca a cāis poterūt ſāē ꝑ predicā patē

Tractatꝰ q̄tusdecimꝰ qui lo cū ab effectis ꝓtractat q̄z caplīs explicabit — Caplm pmū de effectoꝝ natura et ꝑtib⁹ drā·

Procedendum ē ab effectis vocatꝰ tura que pmo de natuis et diffēna is effectoꝝ·ſecō de

veglis eiusdē loa· et hec vite matiē· et trāo de formis argumtacōnū et exemplis ē loquēdū· ¶ Aut ig̃ genēa causaꝝ sūt q̃tuor·ta cuꝫlibet eoꝝ dē gn̄m est ꝓpacoale effen̄· vt effi ctus q̄· ꝓpe effectū poterit appellari· effectū matie q̄· matiatū· effectū forme q̄· forātū· et effectū fin̄s q̄· finitū magis ꝓpe posset vocari ¶ Hec aut duplices sūt causē q̄dam actu ales· alie sine quibꝫ nō pōt cueīre causatū·ita ꝓpacoalit̄ ꝑ oppositū dupliciā sūt effecta· q̄dā coīndēna causis actualibꝫ· vidz effecta q̄bꝫ nō exīentibꝫ ipossibile est p̄erisse cū· alia sūt effecta coīndēna causis sine quibꝫ nō· vz illa que sūt talia q̄ eis ponit nec̄ causa p̄cessit· et hoc mihi aliud est dicē· n̄ q̄ que dā sūt effecta tlia q̄ ad eoꝝ posicoēz seu affirāconē ponit seu affirā tur causa· q̄dā vō tlia sūt q̄ ad eoꝝ vēdacoēm nec̄ remouet vel negatur ꝓ̄a causa ¶ Capl̄m ꝑ. cōtinēs q̄tuor veglās tractādi q̄stī ones ꝑ locū ab effectis

Pro veglis et electionibꝫ effec tum meminisse oportez· q q̄dā ē questio facti· alia q̄tuor de fac to ut ē prius ꝑ a cui locō dictū· ꝑ dictū· ꝑ quaꝝ questionū tāc̄ ꝑ hui locū dantur veglē· due circa q̄stionem facti· et alie due circa q̄stiōez qua litatis de facto ¶ Prima veglā tāc̄ q̄ritur et nos affirātiua p̄cē q̄sta onis elegēdū· tuē oportez effectū vnū vel pluā diligēter mquirē· q bus ponit nec̄ causa p̄cessisse· mi me m p̄terito vel p̄senti· et m futuro nō nūq̄· et ex tali effecto ꝑ argumē tū probāt est causam fuisse· vl̄ ee nel fore ¶ Secūda veglā est etiā tāc̄ q̄ritur sed negatiua nos p̄cē ostē dē pollicem· tuē ei effectū vnū oꝝ vel plura diligenē mḡre et inuēire· quo vel quibꝫ nō ponit causa ēm possibile p̄cessisse· ¶ Tercia veglā est tāc̄ de aḡo q̄· est tāc̄ quēdam q̄litatē et p̄cē affirātiua eligendū· tuē oport erbit omnā effecta illius causatis· et eoꝝ forās· et q̄litates diligēter mspicē et cōsideāre· q̄nꝫ ex eoꝝ formis et q̄litatibꝫ possimꝫ colligi ymaginez seu forāconē boī vl̄ ma li sēdm spēs suas causa debeat cō tinē· et ex hui⁹moī effectis oportet bit argumtāri forāre· quo ꝑ q̄litā tē effectī vel effectoꝝ· probeꝫ q̄lis causē ꝓpter ¶ Quarta veglā est· Si negatiua p̄cē hui⁹moī q̄stionis ꝑ bare voluim⁹· ꝓpacoalit̄ ex forā effectoꝝ causās nō ee hui⁹moī q̄li tatis probāt potiuꝫ· cui⁹ q̄litatis forsitan adūsarius ꝑam causā ee putabit· ¶ Harū vō veglarū natē magis in forīs et exemplis mfra sēptis fient note· cōsiderāti ¶ Ca plim tenū mōstrauis forās argumē di ꝑ ꝑmā veglam loci ab effectis

Te q̄libet aut hanc veglām pro forā maxime sillō cōdi tionali· sēdm tres suas forās· et ex polliceē· potiuꝫ vri et qm̄ si placet ea vri poāmꝫ cathegoꝝco sillō· ut intelligētibꝫ natiuā horū argumentoꝝ· satis liquide potit ap pareē· Et ꝓpacoalit̄ sicut i veglis loci a causis p̄dcm est· ita hic dia potes ꝙ m ꝑmā forā sillī cōditionalis maior debet consistē ex effecto antē· et causa cōsequēte· qua stāte sua debebit approbatō sequi si requirat· Deinde minor vidz antis posita· que debet sub forā narratois ou gālis vpoī alterū duoꝝ modoꝝ· primo vz mō aūb dēt cōditionālis ponendo

dem de velut approbacois loco sub
uigendo nracoem ouenale qi resol
uetem totu effectu ab nno vsq ad
finē · Alio modo huiusmoi nracoez
ouenalem ponendo velut pn̄m sue
pro mōre et approbacōe mouet q
prima regla sit questio talis · Utr
ta sit aiata · et eligo pte affirmatiua ·
exponeq q sic · qrendu ergo diligē
ter effectu unu uel plua eius qd est
aiatu ee · quo uel quibo potas nro
possit iferri aiam plantā hie · et i
ueio pro effco q planta in se pn̄a
pu nutrendi se habeat · et sibi sile sedz
spem gnandi a quo effco formo sil
logismu cōdiacalem a posteo an
tis ad hue modū · maior · Si planta
in se pn̄apu se nutriendi ac siu sile
gnandi sedm spem habeat · aiam eam
hte putandu esse · ap ma · Ine aiata
enim et aiata corpa · ea sola est dia ·
q hec huiusmoi pn̄apu in se habe
ulla ued minime · mor · Sed plata q
libet pmu ex semie pcuo uel ce
lesti agete ueluti ex aqua semini
ppoacoali nia alioz moe uiuenu
gnatur mollis atq pusilla ac pm
teneria radice qi ore quoda ap
pliato ad uberā nriā trahe uz nu
trimentu effugit · quo p eiusde plantule
mebra diuata paulatim in debitā
magnitudez roburq; serpam exalmt
et demde pter ablactacoez cōsuat
in finē · mediocq tepoe quo i adoles
cētiā trāsit post flores educat fructo
ueluti uehicula q̄dam scis ex q̄ bus
spem sui possint nasti filia · Deduste
Igitur plantā aiatā ee minime re
putandu · Et dra fora possūt fieri ac
due forme silloz cōdiacaliū · et etiā
sepe fillis cathegoricus · et expolitio · ad
hibitis eisde uaiacoibo que fiūt eiu
foras argumtacōnū pius dem Dss

sius ued pncis regle solu aut nr̄
me poterit adhibi · m pte affirmatiā
quectualis cōstitucois sicut i dilige
cū ad eam fuit pte pueniū ¶ Capli
uij. mostrans foras arguendi p sedz
regulā loci ab effectis

Nostra regla sit qstio talis · Utr
hys qui presidet iudicijs sit ē
ram in omibo iustia ad sufficiēter cō
seruēda · Eligo pte negatiā · et expo
no q nō qrendu est ergo diligent
effectu unu uel plua eius qd expo
situ est et iueio pro effco q tot mū
dus ē corruptus sceleribo · uirtutibo
q desertus · ex quo formo tiem fillm
cōdiacalē a posteo antis · maior ·
Si videam9 mundū totū corruptū sic
tatibo · ētutibo q desertū · hys qui p
sunt iudicijs sit ēram · uz nō m
oibo satis seruat iustia · ap ma ·
Nam sicut abusio pmi ortus iusti
ae et comi legittā ac ēstimā iudi
ciou pactio · malos quosq pene ter
rore a sceleribo cohercēdo · bonos i uir
tute firmando · et mediocres ad ētu
te vocando · mundū deplanauit ne
q̄q sit nusq̄ ēstratio tot̄ i omi
gne uiciou degenerat · labitq; q̄tid
orphanus relinq̄tur iustia mre
desertē · · mor · Sed est nos qui nes
ciat q a plāta pedis vsq ad uticē
nō est m mundo salutis · ap · mo ·
Cuius si sceleā serpā palā prodētia
uidē desideras · m differētias et gradz
omiū hoīm omiūq; sentiū acie oculoū
circūfeas · meli m oibo sanū aut i
tegu te repeire dolebis · sed hos ydo
pesi uino pecuio pisi turgidos · hos
ambitiōe spasmatos · hos luxuriet
gula mgressos · hos iudicia tortos · ali
os gula bolismatos · iueies · q̄ que
passim ēgraudnū more · romē gen9
iniquitatis effrenā sua desidia lax

aut symoniā videt. tirānidē rapi
priām violēcā furti vsurā sdale
tiū falsitatē et reliquar spēs fraū
ra. qdo Igitur ē defectus iustitie
m iudicibꝫ sup ēmm. de forīs z va
ria cōibꝫ hic ꝓpter alia put dic
hys q̄ dicebātur cui regl'am p̄cedē
cē. Visis aut hiꝰ regule maxie
poteit adhibei m ꝓte negatiā cō
uictualis cōstitucois fregē cām
madit m genus deliberatiū. vt sat
melligetur cui ad illud cit puctū.

¶ Caplm v. mōstrans foram arguēdi p̄ ēnā et qētā regl'as loca p̄tas

Pro ēna regla sit questio vtr
dissencoēs insignia sint pri
uilose rei publice. eligo pcē affiē
tuā. et expono q̄ sic. Effectū que
vēdo et tale iudicando. q̄m insignia
dissencoē pbs impotēaoz cōsueuit
plebē aduersariē inducē. forinsecꝫ
eleū sillin cōditaōalem ab antē. a
Si dissenacenaū pauū impotēaorē
inducē plebeos m aduersariū sit m re
publica p̄uidendū. Insignes dissentie
nil'eū priuilegiū cōtinet. ap ma. dissen
cētibꝫ enī insignibꝫ pbs vna validi
ori insignia potēaa sustinei cōsue
uit. Reliqua que expressiocz vētur
alys se vijs saluaī nō videt. qī nā
tute cōpulsa plebeos aduersāios ad
duat. ymoī. Sed dissenacenaū p̄tiū
vnā qualibz plebeos aduersarios m
ducē. q̄tū rei publice p̄iudiū affēat
sciēs. ap ma. Cui ca que plebei
velut pro more quodā ēmātores
insignia agitauerūt mēte Duaub
tiē sub occasione galeate militandis
liceat impune diffundi. Concedē Ig
nō est tutū rei p. pbs diffidē. De
verbis formis et vaiacoibꝫ et alys
ꝓpcāliter hic dicatur sicut i p̄cedē
tibꝫ reglis ē predēm. ¶ Pro qēta re
gula puiditer suo mō debet nega
tiū argumētū foram p effectū pro

bādo aliquid nō vale cē uel hoc est
Valent aut hec due reglē maxie cē
pcē deliberatiuā. ut cū ad cā cit pnē
tū satis melligetur. Igitur hys que
sūt prescripta satis explanatū existiō.
que sint materie locoꝝ intrīsecoꝝ et qbꝰ
formis debeant ptractari

¶ Tractatus xv. de loco extrīse
co qui a rei iudicio nūcupat
viginti sex caplis explicabit. cuius tē
tatus pma series octo caplis expli
cata. ea que ad hunc locū materiam
ptinet demōstrabit.

Pmū caplm nōstrat aut locꝰ iste
vocetur extrīsecus. quid sit testimo
nū. et quāc dicit locus a rei iudicio.
Secdm cōtinet nūcupatiue drām testi
nū. et qui contra seipos solet fatri. et
quibꝰ p se testantibꝰ sit credendū.
Tertiū ondit de quibus rebꝰ hō
testis singlaris in cū nō sua essiat
Quartū ondit ex qbus rebꝰ fidedignꝰ
fama efficitur fide digna. scilicet
Quintē ordz dnāz attestacionū nūcupe
Sextū cōtinet nūcupatiue spūalium
Septimū ondit driam in attestacionū
testimonia ꝓpe dicta.
Octauū quibꝰ rebus stabilitē amit
testimoniū. et quibꝰ rebꝰ infirmatē.

Capitulū nonū in quo pnūs tē
tatus incipit series sedā. se p̄cedēs
vsq; ad xviij caplm reclusiue. continēs
foras testimoniū in facto. et cōtinet
hoc pnūs caplm ꝓambula ad reli
qua. que de hoc loco sequūtur. nūr
ime que gna testiū ad facti scīam
questiocz adduci

¶ Decimū de ex
positē seu ꝓcesso probādo. p locum
extrīsecū in qstione facti spūalē cū
testimoniū extrīsecū adducat. et cā
in aliis ex quo fatur qualē iste locus
se habeat ad intrīsecos locos.
Undecimū cōtinet foram arguēdi
pro testiō tortī. extra se et ecclīsa.
Duodecimū ondit foram arguēdi
pro testiō cuius q̄ in tormētis se pro
nūciat innocentē. et ecōuerso. et i

qua ꝓte sit

qua ꝑte sit semꝑ testiū scribi endū ¶ Tredecim cōtinet forāz arguēdi pro testiō cuius qui ex passioe aqua cōtra se fatetur et cōfiso. Et silr de hys qui ex vesania ebrietate ignorācia sompno pueritia cōtra se sunt fassi ¶ Quatuordecim tradit forāz arguēdi pro cōfessione illoz qui pactis cōtra se sunt fassi ¶ Quindecim cōtinz forās arguēdi pro testiō extraneoz sine fō testimoniū et cōfiso ¶ Sedecim cōtinz formas arguēdi pro testiō fame i fō et cōtra ¶ Decimusseptimus ondit formas arguēdi pro testiō dicto et sine spuali in facto et cōtroūsio ¶

Capitulū nouēdecim in q° ꝑmittit tractatus incipit series tertia se procedens usq; ad xvi caplm in diuisione. cōtinēs forās testiū i iure Et ondit hoc ꝑmittit caplm qui testes et que testiōnia soleat uiris ḡsticis adhiberi ¶ Vicesimus mostrat formā arguēdi pro legislatore cuiuis gnis aut edictis. ste pro prudēte et oratore philo. poeta hystoriogrpho. ac cōsiliario. Et cōtra testiōnys que ferūtur quēstioē iuris vlis: et cōtra ¶ Vicesimus ꝑmus dat formā arguēdi pro testiō iuris tosli tozi iudicii arbitroz. et siliū in ḡstione iuris demādati et singularis

Capitulū vicesimus sedm in quo ꝑmittit tractatus incipit series qrta se procedens ꝑ duo caplā. ac cōtinēs forās testiōnioz in futuris qm hoc ꝑmittit caplm mostrat q testes et que testiōnia soleat quēstioi bus cōiecturalibus de futuris aptari ¶ Vicesimus tertius cōtinz forās arguendi pro testiōnio. qd i quēstioe cōiecturali de futuro ferūt mathēticy. et alij sortilegi. nec nō viri prudi. silr de testiō diuino et spuali carga eandē quēstioem

Caplm vicesimus qrtus in quo ꝑmittit tractatus incipit series qrta se procedens ꝑ duo caplā. cōtinēs forās testiōnioz in ḡstione facti in ḡstioe iuris. in ḡstione futui in ḡstioe delibeatiua. ac in demōstratiuo ꝑtexto. pabo sub iudge. Ideo istiusmodi differt ꝓcesso quod est ille qui in testiō portus e

Diffinitq; testiom̃ · qđ ē em̃ illud
qđ ab aliqua ē̃ etia suitur ad fiaē
dñ fidē · Duplr ē capitur testiom
ñ · vno modo ꝓpe pro dictis testiū ī
Judiao · que dē iurispīn cōsueue
rūt testiū depositiōes vocāe · Aliē
vnūsalnus et gius acrpit testiō
miū · pro ut cyceio supius diffinit · Vnde sēm illam diffinitōez
nō solū depositiōes testiū in proces
su udiy sunt testiōia · ymo ut
inferius apparebit · et alia multa
et qualit omiā aut̃ aūz natiē ī rel
lectualis udiaa sup aqua re · ks
aut sup quito feriūtur testiōia
seu udiaa hec sunt · viz factiē et fi
turū · Jus omodē · et honestiū · et eoꝝ
cōtraia et cōsilia · Judicaē em̃ an
factū sit id de quo disceptatur ī ge
nē udiaali · Judicaē item an cōmo
dū sit vel noaiū id de quo m gne
ocliberatuo questiū est vel an ād
sit vel nō sit futurū · Eūr sup qstio
ne vel pocus ꝓpter cause demō
stratiue · nō miꝰ sunt lata udiaa
Nec debet hic capi udiciū p sniā
quā mē ptes uder solet proferre ·
sed pro emiaatiē opiōms alicuiꝰ
de aliqua re siant acrpi cū hmōi
cōsueuiꝰ dicē · saluo meliori iu
diao dicā qđ sentao · ibi nāz udici
ū meli aliud q̄ emiaatoez opiōms
signficat · Ex quibꝰ patet q nō m
queūt hic locus appellaē locus a
rei udiao · Et qm̃ tlē udiciū af
ferreē m vami n aliquid cōtmentē
credibilitatis · ideireo nō ī cōueien
ter · idē locus solet eā ab auctōrita
te vocāi ¶ Caplm q · cōtmēs mō
plicē differiaā testiū et qui cōtra
ripōs solet fatei et quibꝰ pro se
testantibꝰ sit credēdū

Sicut aut hic testiōma sūt
supta qualit valde · cōfoꝛ

ter testis ni hys que spectāt ad lo
cū pñtem · nō tm̃ pro illo recipiē
qui p ptē produatur in udiao · ut
ea que de facto cognouit p uiam
tiū declaret udex · Sed qualit pro
omi natiua utilitaāli · que sup aq̄
ve siā opiōnem emiaat · siue hmōi
moi emiaatoez verbis efficiat · siue
alys qbuslibz signis · sedm quā accep
coem̃ multiplex est diuisio et differē
cia testiū · Unde testiū aliꝰ homo ·
aliꝰ deus · aliꝰ spūs · Ite homm
aly sunt testes in causa ꝓpa · aly sunt
testes in cā aliena · In causa ꝓpa et
cōtra se testai vel pocus fateri so
lent hy · qui sequūtur et eoꝝ dictis
sepe fides potit adhibei · videlicz qñ
ona ꝑ passionati vnoleti in sam · ig
noraēr emiaātes · dormiētes · pueri
Et qui in ꝑtio cōtraxerūt · ymo naz
in fatigatis tormēto · ut dicit tullius
in epla thopica veritas ipa loqui vi
detur · passionati veō sunt ut do
lētes · irati · stupidi · iudi · moꝛdes ·
et cōsiliēs · in quibꝰ frequēter in tāta
ē passio vehemēs · vt vaceāt cōsiliē
ne videat aut udicet q̄d sit nocā
tiua que loquūt̃ · ꝓpter aliē in vino
lentis · et eā īsanis qui furā aut
frenesim patiūtur · aut aliꝰ hmōi
di morbū cōturbātem organa ser
uiēia vocāli vtuī · In sam veō q̄dā
aly qui et vesani aut stulti vocāi
siue soluti · eā ex defectu vocis emi
ciant sepe q̄ sue sibi ipis nocātā vel
sius · Illi veō testificāt̃ ignoraēr
sibi ipis nocua · qui cū aqua putāt
dicē solis amnas · sub audiūt nō ami
ci la tentur · sicut cyceo vocāt̃ ī epla
thopica · de quodā qui locutus ē cō
bonis viris sub assultan tibꝰ pricc
nēpotco · quibꝰ patefactis in udi
cū q̄ prolatis · illē rei capitalis in
ve dapnatus ē · Dormiētes ecē fie
q̄ter ex vehemēa sōmpnij · sup frē
quo ves causē fiē nocturnas emi
ciant · ¶ Sed de pueri de puerb9

dnis et amicis · mb callitate racois
inogati sepe vel non inogum q̄
nocent illis enūciant · frequēt eaā
qui p̄us cōtraxerūt tēpoe cōtractus
ea que ad eūdem cōtractū ptinent
fatebāt verbis liis sigillis et signis
et forte cōtra se quoquo mō cōtē quā
cōfessionē posmodū simulatur p̄e ag
cuētum aīs p̄mūto · Omes aut hy
nō congrue testes dia potuīt ī ḡm
causā · ita q̄ p̄ ḡiam causā intelligit
omīs cā que quoq; modo tangit dicē
tē m se uel m suis · sicut puel cām ḡ
am dicim; eam que pareīt esse aut
dnōrum · aut amicoz suoz · et sic m
alijs · Ūius aut alij ve vigiles · sobrij
queri et huīmōi certū contra se tes
tes fide digni · melioj quī tles ñ nisi
tū solēt cōtra se testari · nō cuiuīt
mē testes contra se dicē tes · Sed m
causā ḡiam pro se sint paucissimi
testes fidedigni · solus ei illius de q̄o
cōstat q̄ fuit virtuosissim cēt fides
pro se et m ḡiis adhibenda · aut holoz
qui saluātur sancti et veāssim esse ·
de quibus quito caplō q̄rī tractatus
nomī libri forsitan aliquid cōscripti
inuēietur ¶ Caplm tenū ondēs ex
quibus rebus homo testis singlāris
effiatur fide dignus m causa non
sua

Testis hūanus m cā nō sua
duplex esse · videz aut singlā
ris p̄sona aut fama nīl'tenū · Sin
gularis testis huīmōi duabus rebus
fidedignus dī · q̄rū una dictum; ne
cessaiam · alia valē tū · Necā res
est vt nō appareat nālī corrupte la
aut passione · aut racōe sophistica
aut ignoraīa suspectus de falso
dicendo · et ut breuē dicaī tlis · sit
q̄ in eo cessent oēs exceptiones legit
time · que cōtra testes mudiales
solent opōi · Alius vēo tes ē · vl
tra ncātatē abilēs ī teste · nīl

tū cōferēs ad faciendū fidē · si p̄
ter hec testis sit nīl'tū laudabilis
sēdm quasdā virtutes et alia que
quasi loco virtutū habētur a vil
go · Unde m ḡie laudis quo testis
debet laudari · nō debent inseri eā
facta magnifica aut forcia aut
modestia · hec nāq; virtutes nichil
ad fidē testis videtur asserre · sed ī
eius laude qui de factis ac visis au
ditisq; veritatē est testaturus · de
bent hec inseri videlicz veācitas · ī
ligio · et oīno iustitia et bonitas · vel
si illa nō satis clare reperiaī ī tes
te · tūc m eius laude debebūt hec
inseri · videlicz ingenū · studiū · doctri
na · probā vita · Si vēo nec hec satis
idonee ī p̄iatur m tese · denū hec
debent m eius laude cōferri videz
etas · fortuna · avis · et vsus · quo ut h̄
patent m eplā thopica · q̄ cōmus · a
p̄oracōlitē m illoz testiū laude q̄
de iure et iuria cōmodo et inco
modo · honesto et turpi testari debe
bunt · m sequende sunt laudes ad ēs il
las p̄oracōlitē · sicut ex positis di
cendis satis mīligetur. ¶ Caplm
quīd ondens ex quibus rebus fama
effiatur fide digna

Fama vēo fide digna quīq; re
bus effiatur · videz si cōsona ei
bā · et cōsona sibi ipsi · et p̄ma sua ·
et a grauibus viris processisse vide
atur · Et si grauis ei fidē adhibeat ·
Dico aut fama cē vei cōsona · qui
ad hoc idē credēdū q̄ fama p̄ui
gat · repulsur reliquo cōiectue va
lē · de quibus postea m cōfirmacōe et q̄
futacōe cōiectualis cōstituūlis di
cetur · p̄ cōtrariū vō · reliquo cōiec
tue sint aduīsantes testiū fame · red
dut ipam minus credibilē · Deinde sī
uīsi si cōsona sit sibi ipsi · Nā q̄ fa
ma nīl'tas pres cōtrahet · si cōcordet
mē se · aut si hec eterna fama quē

at tñ hodierna. et ita duos dies tñ. et verba pluriū hoīm cōcordent. magis fides fame potrit adhiberi p cōtrariū vero si ptes fame sibi ī uicē nō colueiant. aut fama hesterna et hodierna. aut p duos prolā discordiā habeant. mnis credibilē famā effiaet. Deinde dixi si pmāsiā. nam none fame nō tanta sicut diu pseuerāti fides adhibei debebit. Post hoc dixi si a grauiōb⁹ viris p cessisse videat. Nam ti maior fides adhibebit mito. q̄ si a vaīs horīb⁹ processisse credatur. fiāliter dixi si graues ei fidem adhibeant. Nā et hoc nō parui fame prestat autoritatis. Caplm v. cōtines duaīū attestacionū mīltiplicē varietatē.

Quātus aut deus sit vnus. et ita nō posset m plēs tres tres secū. aput ipm tamē ē tlis dō. qm aut p scipm testatur. aut p res alias m quibus ut dicit tullius ī ep. plā thopica. sunt quasi opa q̄dam dīna. p se aut testatur. cū mētibus hoīm illabēs. et visiones mfundit. vīs aut p quas testatur. sint nīl ee. ut spūs boni. et mali. aut bone et male. hoīes ut pphete et viri sancti. beuta plante. cōpa. vaīata. corpa celestia. et illoū ptes et astra. et aq̄ pluīma. Inē que a tullio m eplā dicta notata sunt hec. videz imī dus. eius q̄ omūs ornatus. et ordo. aereī volatus auiū atq; cantus. Aeris sonitus. Aeris audores. q̄ltatuū veruī m ēa potestas. Et tā aīa lui. p̄ sensiones dormīeuī. spūs ig̃ numeauit mūdū eiusq; oem ornatū et ordiem. In quo tū ād̄ nouitatis accideit. vt de eclipsi solis m plenilunio tēpe passionis xpi. aut noua stella tēpe natiuitat. et multa signa visa p duos ī te

lo et duīsis ptibus. mtelligē possumus deū mūdo nouū aliquid dnīare pnē uel futurū. ymo forte nā les eclipses solis aut lune. posslit ip ab eterno pnāpio sustrepisse. vt essent signa magnaū veruī m stataū. precipue q̄ mirabiles fuerunt q̄tate vel q̄litate. et ideo lucanus mē testimoīa dīna. que ciuile bellū q̄ mē julii et pompeiī cat futurū precesserat. eclipses enūat. Deinde ā nuat tullius aereos volatus auiū atq; cantus. In quibus q̄ a deo ussa ruī mūdo presignare futura mīti antiqui fidem posuerāt. maxīe cū m hys aliquid varii aut prius nō visi accidisset. et nō solū m volatu aut garritu. sed eaū m solitā mītitudiē et congregacōē et pugna. sīe lucan ante dei ciuile bellū diat duas volucres diem fedasse. forte q̄ p̄nnia earū mītitudiē m ip̄o volatu tenebras causauerit m vrbe. Et sicut ante pnē detestabile bellū ciuile gallorū extra paīsius aera flumē sequanem aspri domus regie visi sunt duo innumābiles exercitus nigrarū auiū. nō vnq̄ quis. que bellū damosum aut ciuīle mēpolatis q̄tibus ac tatabant. Ex quo nō nullos etiam ante ortū pūtis furie eius. fidē habuisse comptū est. q̄ aliquid magnū breue cēt ventura m regno. sicut vere dolentissimi est regnū ciuile bellū secutū. Deinde nuat tullius aeris sonitus. nē quos forte sē tōi tua. et maxime q̄ fuit cū nouitate q̄dam et nīabili q̄litate aut q̄litate. Voces etiā m aere audite fuit sepe. ut m baptismo xpi. et eius transfigurā cōe. hic ē filius meus dilectus. que vba quid significant ē de se manifestum. de hoc narrat lucanus q̄ ante ciuile bellū julianū et pompeianū fragor armo

a

XV

sit auditus m aĕ et magne voces
p ramа nemoꝝ. Dom̃ ennat tullꝰ
acris ardores vt sint comete et ap
pareãe flãme que videtur fieri m
celo ducet sedm veitatẽ fiant mfibus
et cra quẽ mxta tram quoꝝ nl'ta
lucanus p̃cessisse dicat dictu tulle
bellu julianu et de talm numero
t illud qđ refertat qm̃ p renal dies a
te octiocm̃ ulij cesaris fulmẽ die
uit hanc vrbem C. capitalẽ sui no
mis mxta suam statuã sept. Et e
ciam ter tlia potuit reputari q̃ an
predem̃ tulle bellu gallor apparuit
cometa mxta solem. aĩ eius occasu.
cuꝰ cauda tante fuit mgnitudims
vt se procederẽ p cã pẽ emisp̃ su
prous silie aĩ bellu ciuẽtu gallor
aĩ angelus vltimo fuit m arthe
si loco qui blangiam notatur appa
ruerũt figne m celo ignes m tantu
horribles atq magm q̃ totũ celum
ardens et mflamatu fuisset. Et qđ
aĩ opiõ acuꝰ magni futuꝝ homiñ
corda pulsasset. est ropiatissime p
mlgatu. quũ ipõ cord die qui poste
noctẽ dcm̃ apparitionũ sequebatur.
omes fere gallor pncipes nobilissꝰ
fuerat m dco bello prostratꝰ et coꝝ
exercitus strage cõfectus. aut actus
m fugam veidam. Deinde mutat
tullus nl'tanu rex m tra portem
ta. sub qbus omia cotinent q̃ cõ
uenu cursum nature p̃cesserũt. In
ter que lucanꝰ aĩ dem̃ bellu tulle
uliam̃ dicat nata fuisse duas
figuas mostra. et feras velocis sil
ius posuisse nocte sua cubilia m
media roma. et lingnas pecudũ.
quasi murmurasse ad silitudinem
humane loquele. Inẽ hec numerari
debent omia invabilia et noua.
que videtur p naturã facta p̃ra
et mari. vt puer loques. aut am
bulans. aut barbatus q̃festim cũ
natus est. pluuia sanguinea. tra
dnes hũres foras humanas fluere.
aqua cotra naturalem cõsuetudi
nẽ fluxũ profluens. tremotus mã
bus magtudine vel q̃litate. Inter
hoc genus reputari debebit. id qđ
narat cucurisse aute bellu sillanu. vidz
cũ panes m quoda quinno fragore
retur. cruor de panis medio q̃ e v
rulneribus fluxit. Et illud qđ m
nocte p̃cedẽte diem ocasioms july
cesaris. fenestre sui thalami cũ ta
to strepitu sue aperte. ut exiliens a
stratu cesar vultura domũ putaret
Et mẽ octa timeo ne modna feri
tas vestra humanas m hac pte aqđ
magnũ vt forte deseruerẽt ustus ẽ
re presignz. vidz qm̃ mulieres super
capud cornua ferut. sursũ protesa.
ad altitudiem cubitus. caudas vo
posse se trahunt sup̃ tram ad longi
tudiẽ decem cubitor vel amplius.
Alas veo smil' ipe aĩ viris a scapu
lis descendentes. vsq ad talos. quoꝝ
hr̃tuꝝ sili tudiẽ nõ puto visam ee
a mũdi exordio. coiq̃ forsan hoc or
tu veor vehementer stupefisse p̃cipi
um. qm̃ aĩ astrorũ dispositio huic ẽ
re deseruiẽ minet. et eam q̃ fu
turu habitaclm dicter fedat. ymagi
nẽ feritatis imittat. t oem̃ naturã
impressionis celestis capacẽ. de quoꝝ
e numero mee humana. que liz sedm
varietẽ prudẽcie vẽnuat feritatẽ. oc
culta trũ astrorũ suggestioe m tessu
figuã ac toto more feritatis imi
tacionem̃ subministrat. Venia tri poste
mod vẽ dia possit. qm̃ me error hoc
prenosticãdo fefellit. Post hec cum
meat tua exta animal. in quibꝰ
si quid nouu p sacerdotem ydolatra
mutebat. tempoe suarificii. vt viꝰ
loco sanguis. aut duo corda. vl' nl'
ui cor. aut aliud huiusmodi. sep fidẽ
acuꝰ nouitatis indux antiquis

druſa tlia lucanus cõmeorati m ex
tis fuiſſe repta ante dem aule bel
li Juliani ſalue amuat pſen ſices
dormiẽ aũ ſaz ſompnia. vt id quod
ſopniauit nabugodonoſor. et ea q
ſopniauerẽt piſtor et pmẽa phão
nis. et ipẽ met pharao. et aly nũa
ce quibꝫ ſepe fides acapi de futuris
Sed in pluribus hoz oratores puto
nõ nũqꝫ aliqua fingẽ poſſe ad ve
crudelitatẽ et magnitudiẽ exau
gendã ¶ Caplm ſextũ cõtra mi
tiplicitatẽ ſpualiũ atteſtacionũ

Spiritus vẽ qrius nõ aũqꝫ ex
ſpali dino uſſu denũcarent
quedã hoibꝫ. poſt tñ cõtingere
q ſine tali uſſu velut ex ꝓpria vo
luntate nõ nũqꝫ doceꝫ iudicia. q liz
tullius et aly gentiles teſtiõia de
oriũ appellent. ca malo ſpũũ teſtiõ
nia mendacia. Spituũ aut quidã
ãgelica q̃dam hoiam. et vtrorꝫ q̃dã
boꝝ quidã mali. In quibꝫ omibꝫ ẽ
melli du. q q̃admodũ deus ꝑ ſe
et ꝑ alia poteſt teſtari. ſic ſpus ſcti
ꝑ ſe et ꝑ res alias poſſit teſtari. ut
ꝑ nias illas vel que ẽ caplo ꝓce
dẽtia ſunt tacte. de iſtis ñcat lucanꝫ
q ãte dam aule bellũ Juliani. ſe
pulchra gemuerũt. et q vmbre ſcã
manes apparuerũt hoim deſuetas.
et eſt difficile ſatis diſcernere an hꝫ
teſtiõnia ſint edita ſpali uſſu di
no. an ꝓpria ſpũũ voluntate. Si vẽ
que moueat q mẽ teſtiõnia q̃ ad
hunc locũ ꝓmemoꝛata ſunt q̃dam enu
meãta. que ſuꝑius mẽ aduerta ſunt
poſita. videat penultimũ caplm loci
ab aduerſo. Nam hinc vel cauſa
ibidẽ cõſtitam ſuelet ¶ Caplm
vꝫ oñdens dram inter teſtimonia
ꝑte dei et ꝓpte dei.

Prędeas diligẽter mſpcas
ẽ ſatis intelligibile teſtiõnũ
diuſas eẽ differẽtias. Vnde q̃dam
ſunt teſtiõnia ꝓmo dicta. Alia vẽ per
tñſlacoẽ et ſilitudiẽ quãdã. Ꝑo dictu
teſtiõnia ſunt illa que ſunt expreſſa ꝑ
oracoẽ uel ſcꝑtũ. vt hoim teſtiõnia
et q̃dam teſtiõnia der que ꝑ huãmoẽ
aſſũptam aut ꝑ ꝓphas expreſſit vo
ce uel ſcꝑto. vt tabule moyſi et illud
ſcꝑtũ mane thechel phares et gra
lẽ tõ ſeries ſacrarũ lrarũ. et vniſa ſac
dotũ ſedm gẽtiles teſtiõia vẽ per
tranſlacoem ſilitudiis ſunt alia gna
teſtiõnia ſuꝑius ſcꝑta ꝑ que deus
aut alius ſpus vult aliquid hoibꝫ
enũciare futuꝝ vel pñs ut eclipſis
ſolis tempoe paſſionis ẽpi et paſſio
veli templi et alia nlta quibꝫ ibꝫ
et cõſilibꝫ m aliquid enũciando vite ſ
ſcꝑture vel voces dei et ſpus ſo
lent vti. ex quo patet q vacẽ teſta
monij cõſiſtit in oratõe aut ſcꝑtã
prlapalũ. et ſidario in hijs que ſup
plẽ poſſũt vice illaꝝ. Et ido cũ pac
tũ acapi ꝓ oratõe vel inſtrũ con
ſcꝑto quo cõtractꝫ iniꝫ deſignat.
ẽ teſtiõniũ. vel vẽ pactũ acapitur
pro eo q actũ cẽ ꝑ inſtrumẽtũ ſignifi
catur. tuẽ nõ teſtiõniũ ſed eſt ſem
ſup qõ ẽ teſtiõniũ latiꝰ. et ꝓpꝫ de
bet vocari teſtatũ q̃ teſtiõniũ. et
ſiliter de teſtamẽto. qõ vnoꝰ eſt teſti
moniũ facti. alio mõ factũ ipſiꝰ.
et eaã ꝓpter qualitatẽ eſt in lege pri
legio ſentẽtiaꝝ et ꝑ ſilibꝫ melli duꝝ
¶ Caplm octauũ oñdens quibꝫ vbꝫ
ſtabilitꝫ omẽ teſtiõniũ et qbꝫ vbꝫ
infirmatur.

Ad ſtabilitatẽ teſtiõnij
tres cõtinet ꝓpoſitiões. q̃rũ ꝓma
docet ydoneitatẽ ꝑſone teſtantis
ꝑ quã ſibi fidẽ debeat adhibi. ſa
probat teſtem dixiſſe ſcꝑ ſiſſe aut
alias egiſſe hoc ipm qõ pro teſtiõ
ferre paratꝰ. Tertia ꝓbat q ꝑ
pro teſtimonio lata ſignificat hoc qõ
exponit. et ipm dicit ꝰ ſignificare

Prima ps nfirmatur m teste predco m iudiciu contra quê multe cõpetût exceptões de quibꝫ m gñali dictu ê supius pñtis tractatus caplõ ẽtio et qñ non ê virtuosus aut qñ malus ê et iquus et gñaliê tam ꝑ homiê teste ꝙ spiritu cui ꝑ methodu cõiecturalê postea deinda probare possim ꝙ qñ ê ꝓsumdu ipm mẽtiri fit cõfirmatur oppositis laudibꝫ si donet matia probado si cõiectat ꝑ methodu cõiecturalê qñ est ꝓsumẽdu ipm m facto nõ velle mẽtiri dã ps nfirmatur vt m testiõnys sẽptis cui quis dicat et ꝑ methodꝫ cõiecturalê probat aut se nõ sẽpsisse ã sigillu aut signu nõ ee suu aut nõ a se processisse et ꝓportionaliter si qs de testiõnys dei dicat et cõiecturali methodo probãe nitatur eclipsim illam que fiut tẽpore passionis xꝝ aut sassura veli templi aut terre motu nõ fuisse facta spaliter a deo sed alio cursu naturê vl' casu Confirmatur aut hec ps ꝑ eandem methodu cõiecturalem huius rei cõtrariu arguẽdo Tertia ps nfirmãtis cui dicim qꝫ id qd pro testiõ allatu ê aliud signficat qꝫ id qd ꝓtendit allator vt si asserret pro testiõ sẽptuu ambiguã et alius doceret ꝑ ea que postea dicetur de cõtrariis sẽptis ꝙ sẽpto qñ nõ est hic sed ille fuisset sensus sẽptoris Similiter si quis dicat q illa eclipsis tẽpore passionis xpi ã tre motus aliud signficabat qꝫ illu ee deu incarnatu que paciebat ꝑ cõiecturalê methodꝫ huius rei cõtrariu Stabilitorẽ aut spãles cuilibet qñ testiõ aptãdo ponẽtur nfirmus sigillatim cui forme scribetur sedm quas debent huius loca argumẽta tractari Sed pro oñibꝫ testiũ tractatoribꝫ et stabilitoribꝫ pro ut ifra sequetur hoc volo notari q solũ illa mẽ tres pres ꝓdictas q aũ testẽ repiet ifirma stabili debebit Reliqe vo nõ

et hoc sedm questiois ꝗlitatẽ debet cõsiderare diligenter orator Caplin m quo pñtis tractatus magꝫ sciens sẽtã se procedens vsqꝫ vom cam melu siue cõtmẽ foras testiũ ifacto Caplin mãꝫ ondens qdam pambula ad reliqua que de hoc loco sequũt et maxime que qñã testiõnꝫ ad facti soleant questioem addu

Quia semp testiõma debent natuis qstionũ ꝓportionari et m arguẽdo aulibꝫ qñ testiõnꝫ sua foras donari in singlis cõtinens est qstoibus ut primo videat qualia debeant ad ipaũ testiõma qri demde ꝗliter debeant iueta tractari et primo m questioe de preteto fco qrẽdo que m qñe cause iudicialis est mxime frequẽtata Unde eli qstione fa ꝓpta quiꝫ nobꝫ testiũ qñã sint qrenda saꝫ adusarij mi qui cõtra se testẽt sed nos ipi et hꝫ qui sũt de pte nrã vt pro nobis testentur sed aliqui ꝙ tã nõ tangut saꝫ testes singlares et fama multoꝝ sed deus sed alius spũs que qñã testiũ auꝰmodi sint satis ê supius declaratu Nec mlligo q i ꝗlz causa debeant oia dicta qñã testiũ repiri forsitan m vna causa repiet² vnicã horũ qñm m alia duo i alia tria m alia ꝗtuor i alia qñ Et eadã mlligo q si repiant m aqua causa dicta qñã testiũ omia vel ꝙ pluima q semp illa debeant ad eam cõfirandam addua Nã qñq causa nõ pondeat tm ut huiusmodi testes admittat qñ testiõniũ est oino leue et pupẽdeũ qñ eam modꝰ procedẽdi i ea tlia testiõma nõ admittit sicut dq cotidie testiõ forsitan cent ridiculosa in curys uistis aliquibus vbi cause tractãt de re disaretus orator ad causã habito respectu et ad locꝰ et ad audientes testiõma potit modarari ꝓdictꝰ me me veo ea de magna ea sit i con

cione loquedū dicta dīna et spūalī a testōnia poterūt loaī hr̄ē. eo q̄ eō ao oēm vim oratorus sustīneat ¶ Capīn x. de expōsicōē seu ꝓpōito ꝑbando ꝓ loaī extīscaī m q̄stōē facti spāliter aī testōniū extorti addu at̄ et eaā m alijs ex quo sat̄ q̄liter ist̄ loaus se habeat ad locos meūse cos

Omnū ig testōniū genus in q̄stōne facti ē illud q̄ adū stūs prodit. et magis ꝓpue cōfessio q̄ testōniū appellatur. cōmes sub se duūs modos testaī supius nu meatos. īnē quos tormētis extortū testōniū erat pnūm. Cui ig ad q̄sti onē facti ē huiusmoī testōniū ad hibendū. In pīmis exponēdo seu ꝓponēdo dicem⁹. ꝓpria ptis aduerse cōfessione patē. qm̄ verū ē illud q̄ diam⁹. in qua ꝓpōe res qua ꝓ sua dē ꝓpōne sāz facti ipm̄ quoda extīseco verbo āplectim̄. aī diam⁹ eam vē cōfessionē patē. qm̄ tūs cō fessio ab ipō facto cōfessō est peūus aliena. ¶ Probē expōsitio dis i pīmis nos ab mteūtis facti. trāsire velle ad loaī extīsceī denotatē ¶ Credī tamē est q̄liter argumēta cōēs que ex cōfessione forāūtur sunt oēs ex tīsecre vespaī facti nūdi. Sit tamē vespaī facti cōfessi vt cōfessi meūsce que res exemplo pot claīe. Nā aī sic expono videlicet. qm̄ eam mē ficat abel. et illam expōsicōēz ꝓ sua cōfessionem probauī. Illa probatio ē totalē vespaī illius expōsitōis ex tīsecta. eo q̄ nec expōsitio tota nec ꝓ ipius q̄ealz ꝓ se. rela cōēz ad cō fessionē illam cōtineat. Sed aī hoc facti vt cōfessū exponā. hoc modo videlicet. qm̄ ex verbis ꝓpīis ipius eam sēm⁹ aī occidisse fr̄em suū abel. Et dem de probē hoc idē. i me diū suā cōfessionem fendo illā ꝓba cionē seu argumēta cōēz q̄libet ītm

secā poē vidē ad expōsicionem ves tram hoc modo. Et sint dicti de cō fessione eam. que fuit sine tormē ta de confessione in tormētis et q̄ libet alio testōnio debebit mūligi patet ergo quō loaus iste sit extīse cus. saz respaī nude q̄stionis et quō nō. videlicz respaī questiois vt tes tōnij relatē vestite. Hāc aut idēco ꝓmīsi. qm̄ argumēta cōēs que ex cō fessioē forauī extorta et alio q̄liz genis testiō. sient et fiel debet īnisce rī loorū īseq̄do vestigia. Nā aī extorta cōfessio ad facti credulita tē addūcat. q̄dam fit argumētacio ꝓ loaī a dissimcōē. alia ꝓ loaī ab ad iuctis. qui hic idēco extīsca loa su bibūt naturā. qm̄ ꝓ id q̄stioni aduc niūt. q̄d de ipa extīseaī dē ꝓdictaī saz confessam eē vel testatam esse vel āquid aliud huiusmoī ¶ Ca plin vi cōtmēs forauī arguēdi pro testiō torti cōtra se et contra.

Quia testōniū cōfessionis ex torte. idem acadit fere q̄ m testatō aliens seruat̄. videz q̄ sic cestis alieni est ad vtilz ꝓte q̄stio nis credibilis. vtra et torto tā contra se q̄ pro se dicti fides adhibet non nulla. In pīmis ig qui cōfessioē vo luerit vti. quā tortus cōtra seipsū protulit exponet cōfortiter vt est mē dem. viz qm̄ pareat aduīsarij testōmo hoc verū ee q̄d dicim⁹. ad quā expōsitoēz argumēta cōēs seq̄s adhibei debebit. Pīma ꝓ loaī a dif fimcōē sēm forauī cuthegoruī filli. m aui pūapio poūtur mōdo. que cō tineat dissimcōēz et originalē vīta onē cōfessionis extorte. videz vīuādo q̄litatē ꝓsone torte in tenebrate et si pliatato et alijs attributis ex quib⁹ opīo gignetur ipm̄ nō fuisse cōēs aptū ad sustinēdū penā. duīnā. sine vi tatis expōsitoē. nec aīm aptū ad cau te cōfingendū aliud ab ipa veritate

Deinde narretur quo ordiē tortus et mērogatus et que et quo ordine dixerit in tormētis et poste tormēta. hec aut nrāc̄ pro modo et eius approbatōe loquetur. Cum debebit maior aduersi significans p cōfessionē extorte fides debeat adhibei cū sua probatōe. Hanc aut maiorē p cēdentiū locoꝝ quēlibet enumāt. finaliter adiungēs concludi. Post eam ipse fillus in alias forās argumentatōnū mutatiōnē et ceā post hec valatōes et ornamēta que extra locā a diffinitōe fuit expssata supius. Et ē notāduꝫ q̄ aliter nō expediret deinde locā gentibus hec patrū et approbatōibus finis diligēter fiat ipsi sicut et pluribus alias huius locī fillis maiores qui in pluribus causis poterunt applicari. qui aut huiusmodi quēlibet locos parare voluit diligēter excogitare debebit. quibus locis locoꝝ q̄ formis debeat expoliri. Ad eandē aut exposicōē supius deinde potest et argumēti ab aduersis afferri ceā p forāz fillī cathegoria. In cuius principio nōn ponatur que aduersa cōfessionis cōtineat. que fuerit ad finē facta vsq̄ ad finē rē et postea rem nrāc̄ p ordinē temporis. illa vō aīe cōfessionē ipsam aduersa fuit aīe rem. que requirēdus diuersi et fecit cui timet se torquēdū. et cui accedet ad locū tortue et cui paretur gnā tormētoꝝ. In re vō notātur aduersa. cui quis an p ea et posteriora eius dicta in cōfessione. cōcordent aīe rem. Nam hoc vtiq̄ pertinet ad boni iudicis aut examinatōis. si quis torquatur vt mērogatus facti circūstācias in litis. verbi gratia si fatetur se quid cē furatū. queri debebit cui. quo loco. quo tempore. an a quo consilio. quotsiē detulit. an vbi et qui et cui vēdiderit. et sic de aliis que omnia in extorta cōfessione sic deinde sedule iudices ex officio aut alias solent in locis et personis p tortū notatis inquirere. an ita se habeant in veritate ut fiant an cōfessio sit cōsona rebus. Ea vō dicit aduersa cōfessionē post rem. que tortus dixerit et fecit postq̄ tortura cessauit vsq̄ in hanc horā. diuīs respōsis possit aliquē cōtinere ad ea que p tortura est fassus. Predicta igit̄ omnia que ad fidem positi facti videbuntur ordiē exponis quo gesta sint narrētur loco modus Deinde maior sequi debebit aīe approbatōe si requirat. et ipse fillis post mutatā in alias forās et ornatā ornatibus prioribus fiant in loco ab aduersis ē deinde supius. Et licet hic tenuerit de duobus locis ab est deinde videlicet a diffinitōe et ab aduersis. potuerit tamē frequēter et alii loci addiuia. quibus cōiectūalibus cōstitues in foris iuuari debebitur. Nam hoc q̄d hic exponi est videlicet q̄ is in tortura sit verū cōfessus fuerit est q̄dam. et tōta questio facti trāsire debebit. Cum vō refellē vult cōfessionē extorti tā exponet. arguet cōtrario modo ad eā quo q̄s cōfessione seruauit. Capitū vicesimū ordiet forāz arguēdi pro testimonio eius qui in tormētis se pronūciauit innocētem et cōtra et in qua re sit semp testimoniū stabiliendū.

Qui vō nō cōfessione extorta. sed facti negatōe potius in tormēto pro re sua voluit vti exposicōem dicet hoc modo videlicet q̄ hic nōs ēnumis innocētē cē p eius tortura apparēat. eius p̄positi p locos a diffinitōe et ab aduersis p̄ordinales argumentatōnē et p cōsiles forās adhibei debebit. prout in capitio precedēti fuit modo notatū. Non cōtinebet aut q̄d q̄ supius dein cē tres cē ptes stabilitōis testimonii. ait ro

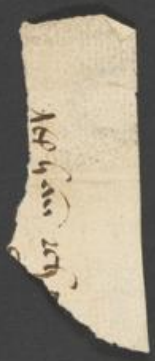
testiõno cõfessionis aut negacõis
in tormẽtis exacte. nõ nisi prima pte
stabilicõis sim vsus p qua inuitus
ipm̃ tortũ ydoneũ cẽ testem ad vi
tacẽ fatendũ. et falsitatẽ negandũ.
Nam ut dictũ ẽ supra octauo capl̃o
primus tractatus licet tres sine stabi
licõis testiõny pres. nõ est neq; ipis
omnibꝫ in omi testiõ simil' vtr. sed est
gnãliter tot ptibꝫ stabilicõis vtrũ
in quoliz testiõny gnẽ. de quot illo
gnẽ poteit cẽ dubietas. Vnde i isto
gnẽ qõ in tormẽtis cõsistat est solutũ
varissime dubitari. an is hoc vl illud
dweit in tormẽtis. vel an dem̃
sibi signficauit hoc vel illud. sed
solũ de prima pte stabilicõis dubi
tũ cẽ solet. an videz tortus sit testis
ydoneus cui cõtra se vel pro se di
cenda tradatur. et ideo nũc in illa
pte dilatanda est istud genus testiõ
nij stabilitũ. Viu vẽ voluit i tor
tura facta negacõez refellẽ exponz
et arguet p omnẽ modo contrarlo
ad eũ qui est in principio primus ca
pli fieri iussus. Capl̃m xvij con
tinens forãm arguẽdi pro testimo
nio eius qui ex passione aqua cõtra se
fatetur. et eccõtra. et silr de hys. q
ex vesãma ebrietate ignorancia
sopno pueria cõtra se siue fassi

Quum aũt ad facti qstionem
homis passionati testiõ cõ
se testantis vel pocus cõfitentis
voluim̃ vti. exponeq; codẽ modo
quo supra videz eius cõfessioẽ patẽ.
qm̃ hoc verũ sit qõ ppmm̃. ad qua
exposicõez argumenta cõcis sequẽtes
adhibẽi debebit. Prima p locũ a
dissimili cõe sedm̃ forãm rathegoriq
silli. In cuius pm̃ capio poatur mor
que dissimilẽ et originalẽ nrãa
onẽ cõtinẽat exprimẽtem naturã
hois aptam ad obtẽpandũ passioi.

Et quo ordine is. m cõe talẽ ac tãta
passioem̃ madeit. et passioẽ turba
tus quid quõ et qua serie dweit.
et illi nrã cõi tragi modi debeb̃ sua
probacio jungi. Deinde maioi que
signficare debebit. q ex tali et tãta
passione sit verisilis quẽq; vitarẽ ca
am contra se posse testai. cui ille ap
probacõi cõtinenti. finali' concludi
debet silis. Et poẽ idẽ silis in alias
forãs argumenta cõmi mutai. Et
ca am omeb̃ valacoeb̃ hrẽ que area
locũ a dissimicõe siue supius anotate
trem ad candẽ exposicoem̃ poteit ar
gumtũ a sili duci. Cui ex hoc ipsum
ppositũ volenq; oncẽ. qm̃ iste idẽ a.
ẽ cõtra se semel vel plures vitarẽ
ex passione cõfessus. Aut qm̃ aliq;
dam cõtra se sint ex sili passioẽ cõ
fessi. in quibꝫ omibꝫ cui vnico simili
voluim̃ vti adhibenda collacois
est forma. cui vẽ plibꝫ inductois
forma vtrãpl. De quibꝫ videz colla
cone et inductõe supius siue multa
consipta. Hrẽ ad candẽ exposicoeq; po
teit argumtũ afferri ad aduersus
aut cõfessioem̃ passionalẽ. in pma cõ
fessione et poste cõfessioem̃ ppoacoa
li forã. sicut in extorta cõfessioe fiut
supius declãtũ. Et forsitan alia ar
gumta quibꝫ cõiectura solet jnuai
de quibꝫ in fius eit sermo sepiũ lub
pnis opis. Et ppoacoaliẽ sicut de pas
sionatis ẽ dem̃. ita de ebrijs seu vio
lentis. insanis. vesanis. ignoranter
eni aãtibꝫ. dormẽtibꝫ. et puis ẽ di
cendũ. Viu vẽ refellẽ volet homis
passionati et cetoꝝ pdcoꝝ cõfessioeq;
cõtra iam viam tenebit ad ea q ẽ
in capl̃o declãta. Capl̃m xviij. E
dens forãm arguẽdi pro testiõ qõ
aquis profert de scipõ et eccõtra

Sqñ testiõmo pro se ipõ loquẽ
tis ysone voluim̃ vti. sciam̃
nob onus difficillimũ subisse. Aut

41a

supra dem̃ ẽ ⁊ nr̃ũ ẽ et difficile q̃q̃ ẽ cui in causa ꝑ̃na ꝑiculosa credi possit. Quocirc̃ tñ oportunũ erit hꝰ mõi testiõ se munire. exponẽs hoc mõ videlic̃ verũ ẽ nos putare qđ diam⁹ ꝑius affirmãdo munitũ⁹ ẽ tñ hꝰ nude vel medio nũmõ dicẽtis. Ad quã expositionẽ adhibi poterũt argumẽta ꝓbãtes. ꝓma ꝑ locũ a diffinire sẽdm̃ forã cathegoria sillogismi. In cuꝰ ꝓncipio poãt mitti que cõtineat ipm̃ us tui pro se dicẽti credi volum⁹ exnmã laudẽ. et hoc p forã ꝓnis demõstrati. de quo postea sermo. ad quã laudẽ papue debebũt iste vtutes asserui. vz vera citas. aũ ad nedaã nũq̃ cogi potuisse. ste religiositas et orno rusticã et boitas vite. laus autẽ ista p origalem nrãcionẽ ex q̃ cita ipm̃ fuit abũdo procedẽ debet vsq̃ in etatẽ pfectam. Deinde cõtinuãdo nrãcionẽ. cui q̃ cita ipm̃ fuit. oste di debebit iuramẽtũ si iuvauit. qđ quo et quo ordine dicẽdo post mãtũ. Et illi toti nrãcioi tãquam mõdo debet adiũgi sua probacio dem̃ maioi vz q̃ tali vel talibꝰ viris tam ꝓbatis vtute sepe sit in ꝓpa cã credendũ. cui maioi sua probacio nũq̃ debebit. cõdudẽdo fillim. Et post iste filles mutari i alias foras argumẽtacionũ. et cãa post hec valacões et ornamẽta q̃ fuit aũ locũ a diffinitiõe precedẽ. ste ad cã de expositionẽ potuit afferri argumẽtũ a fili. quia militis talibꝰ viribꝰ ꝑmo miõibꝰ sepe creditũ est in ꝓpriis causis cãa maioribꝰ. ste sic cita cõfessionẽ q̃stionati dem̃ est supra. sic et hic ab aduersus aũ vẽ ire et ꝓ vẽ potuit argumẽta proferri ad dictam expositionẽm. sẽdm̃ foras cita hos locos supius explanatos. Et veo vefellẽ voluit testimoniũ pro se testantis. cõtra eo modo debeb⁹ argui. Et aũt adduxi testiõy geng nõ ideo fca. qm̃ credã q̃ in foro tali gm̃ testiõy in causa pciulosa nil' tũ fidei soleat adhibei. Sed qm̃ ap⁹ cõsiliũ aut cõcionẽ. nõ nũq̃ potert huꝰmõi testiõma i nigmis causis nil'tũ valere. tũ et laus ꝓsone vel ex ꝓpria natura secũ inducẽtia ducat. et vltro laudatus veis huꝰmõi laudibꝰ falsitatẽ et mẽdacium abhorruisse putat. ¶ Caplm̃ xv. cõtinẽs foram arguẽdi pro cõfessiõe illorũ qui in pactis cõtra se sunt fassi.

Quum quis in testimoniũ cõtra se ꝑsonã producat̃ que se pacto sepe vel nõ sepe q̃q̃ in ꝓtio promisisse vel fassum fuisse mõstrare volem⁹. potiꝰ⁹ vi q̃ tuor loas. et ꝓmo loco diffinitiõ. sẽdm̃ foram cathegoria sillũ in cuꝰ mõdi nrabr ab origine vbi qui et quo cõtractũ i ierit. sedo q tña verba sepe scit aut scribi mandauit aut dicẽti. ad eꝰ probacioẽ sepe sigilla et huꝰmõi signa et alia qdam testiõma possunt addua si subsint. Et eo si apus fuerit probãdũ est q̃ hec vba in instrumẽto cõscripta hanc hñt seriẽ quã me dnm⁹. et hoc p methodũ cõtrouisiaꝝ in septo. de quibꝰ postmodũ erit dicẽdũ. Nunc debet maior anecti. et argumẽtacio claudi. q̃ hoc et aly loci poterunt addua quãꝝ. vt a fili. ab aduersus. et a vei iudicio. et forte qdam aly sẽdm̃ matie q̃litatẽ. Cui vẽ tale voluit testimonium a se vefellẽ predeãs rationes cõfutare debebit. et nisi negando et reprobando ꝓmissas in omnibus

sius clausulis·et ostendē aut sēptum
cē falsū ex hys, ꝑ ter que iurisperiti
sēptū falsa diiudicant·aut nō hoc
significare qđ vult adūsarius ex
methodis cōtrouersiarū in sēpto dq
bus ē postea sermo futurus Capli
vi cōtinens forās arguēdi ꝑ testi
moīo extraneorū sup facto testium
cui et econtra

Quum testes singlares ēēnciad
ḡstionē facti dicunt̄·quorum
va voluim⁹ testimonio·primo sit ex
posiao talis videz q̄ pateat vez esse
qđ diam⁹ testimonio talium viorū·ad
quā expoem in primis argumenta
onē a dissimilē potim⁹ adhibē ꝑm
forām cathegoria silli in cuius pri
cipio poatur maior cōtinēs sēq̄au
peau ambas vel saltem ꝑma·videz
dedāconē eius q̄ testis ē immunis ab
omni exceptiōe legitima·que sibi p⁹
sit opponi·et ouialem riuacionē
cōtinentem laudē ipius testis·et riv
me quo ad vtutes fidē gnantes in
teste·videz veritatē religio sitatē·et
oīno iusticiā et bonitatē·et alia hu
ta sup⁹ius capl̄e tāo ꝑtinās tractat⁹
Deinde subdat̄ quid dicit ꝑ oppiez
Et ista tota maior iūgatur probacō
si requirat·Consequat̄ maior cā sua
probacōe qđdēdo sillim·hoc notato
q̄ et in alias forās possit mutari·et
ordinari·et variari sicut est pius i alijs
dem·Cōm̄ poterit et alij loci cōdu
ci·si qui ad idem probād videant̄ occē
rē·Et oīno statuat̄ q̄ phibē flim tes
timoīū ē maleficii qđdam·et id cō
firmacio testimonij ꝑ eandē viā po
terit ꝑtractari·ꝑ quā a nob ꝑpositū
maleficii decem repellē·septimo pn
tis opis libro·Cui vēo in testes vo
luerit dicē et eorū testimonia·cōtrario
modo debebit exponē·et cōtrario m⁹
debebit exponē et cōtrario mō sillo
gizabit·ac vltius argumētis ab ad
uersis vti debebit·in quibus frā tes
tis et dicta fuerit in medium q̄ fecerit
et direit aī suam depositionē·in de
positiōe·et post ipam·ex quibus aqua
potuit hui⁹ mēdacium suspicio·Aī
depoem sunt huiusmoi ut si ꝑmise
rit illi pro quo testatur·se sic vel sic
ee dictum·aut ab alijs mēdoganit
quid ipi cent dictum·aut alii testa ꝑ
suaserit·q̄ sic vel sic cet dictum·et aa
q̄ pluīma·in re veō si pallet·tremit·
constanter loquat̄·videlicet si pōra et
posteriora eius deū discordat·si dicat
se aquid ee save·et in postea nesci
at causam siue scie vedē·Et si depositi
o sua nō cōcordet cū veritā·videlicet
qui mēdoganit et videat de pluribus cir
cūstancijs·quib aque in re sciuit·ita
se nō habuisse pro ut deposuit·Et diu
sorum testium separatorum mēdoganū dis
cordia·aut cētera omnia ac singula
vberiū cōcordia·et alia talia multa ꝑ
ve autē si postq̄ deposuit venerit ad
reliquos testes audiendos·eis q̄ supplī
cauerit vt sic vel sic dicat·vel ut aq̄
alia dicant q̄ dicat se save·et cōsilia
re quibus hui⁹ possit suspicio falsitatis
et tibus et aductis et infinitis alijs
que in examinacōibus testium solent oc
currere·debebit argumentū forān sedm
foras que sunt in loco ab aductis su
periub dicto·Et sicut i confirmacōe hu
moi testimonij nuc fuit dictum·ita et hic
intelligatur q̄ viz phibē flim testimo
ne maleficii qđdam·Et idcirco falsi
accusatio testimonij ceca lex ꝑ modi
exceptionis tractat·tractari debebit·
sedm foram q̄ dabit accusatori male
ficij septimo pn̄tis opis libro·Sub is
to aut gne testium complexe dubitatio
nes iurati·et instrumenta ꝑ quos

G

XV

cōfecta pro testiōnijs talui testiui ꝛ
putāt̄ur ¶ Caplm vnj cōmens
forās arguēdi pro testiōnio fame m
facto et cōtra

Quando vēo fama m facti tes
tiōniū duaē exposicē p̄missa
si vtrūm vtenī p̄mo cathegoreu sillo
in aū mō u q̄tuor p̄mas vel fame
ficē p̄stantes de quibꝫ erat supius capto
q̄to p̄dicī ordine narrai et approba
ri debebit Deinde pro maiori poteri
mꝰ ponē fame tibꝫ fidissimis multe
fidei debeat adhibi cā approbatione
sua q dūdo sillin deinde poterunt
adhibei vel quoq; āqu loci et papue
locus a rei iudicio quo grauis ei fi
dem adhibē mōstrabimꝰ sēdm forās
suas si vēo contra fama voluimꝰ
dicē oportebit cōtrariū mō procedē
Cumq; singla que ad hanc singula
rē famā mfirmandam value
rint diligēter fuerimꝰ prosecuti lo
cū q̄ eni adducē potimꝰ a quo qualit
omib fame debilitatē mōstrabimꝰ
in aūꝰ loa quis probauerē qbus da
ctā loas thopias potimꝰ vtꝫ p̄mo
vidz loco a diffimilē p̄ cathegoriā
sillin in aū mōre ortum fame i gl
et processiū mōrabimꝰ dicēdo q̄ fama
varijs et infinitis de causis potese
oriri vt ex odio vel amore a aīa ad q̄
passiōē aut vanitate siue stultitia
aut grā luari cōsequēdi aut dapni
tandi aut ex rei veritate nō nūq̄
aut alijs infinitis de causis Et cum
nata fuit fama mōrabimꝰ quō procedā
do de ore vni ad os alterius et sic de
ceps semp nouū aliquid adipiscatur
q̄ nō a re sed a mendacio sit ipi adiec
tū deinde maior poterit qua dicē
q̄ ridiculū ē id q̄ a tot causis pos
sisse potuit vni cuꝫ pocius q̄ alteri
assignāe et adhibē illius testiō fidē
q̄ post p̄mū ceam dubiū ortum
p tot linguas mendaces vsq; ad nos
processerit cōcludēdo sillin tē potimꝰ
adducē locū a sili quo testes multos
sepe dicemꝰ falsum deponē q̄ eōgis
famā Item ab alio sili qui fama flu
uio silatur qui q̄to fluuius decursus
processerit tanto maior et latior cū p
cales in ipm a diuersis pluribꝫ fluuijs
fluuli Et forte nē nulli alioꝝ locoꝝ
poterūt mduci ad idē mōstrandū
¶ Caplm vnj ordens forās arguēdi
pro dicto testiō et spuali fide et cōtē

Potest cōtingē q̄ deus i testē
aū aliquē facti adducat ut dañ
et stupra Cui vt hoc cōtingat primū expo
nendo est hoc modo viz q̄ hac rē diuꝰ
diuus testiōnio ducti quē tle signū
factū est a deo quo signo rem istam
artam cē mūdo voluit designare hoc
aut expositio duas habet partes i q̄b
pondus ipius defendit prima q̄ hoc
signū processit a deo Scdā q̄ illo signo
hoc q̄d dicimꝰ designare voluit prima
ps igitur que deū hoc signū diat fe
cisse loas sequitur p̄suadet primo p lo
cū a diffimilē q̄ mediāte deo diuinam
potestatem quo ad patrāda talia sig
na et varietē q̄ ductus illud agē vo
luit Non q̄ deo p̄cedens quis vacā
rubeat sed m ipō sēdm nrm modū
cōapiēdi pomꝰ p methaphorā tria
aqua q̄ notantur nrārū passionū
et vacuū nolbꝫ vt amore odium
ira mām Item vacuē iustitie et
fortitudiē et aliaꝝ virtutū q̄ deū fili
tudiarie ad agendū aliquid dicātur
mduce Scdō cadē ps exposicois p̄sua
detur p locū a q̄nē cū ordinemꝰ illud
signū ab aquo processisse et a nullo
alio q̄ a deo Tertio a sili sicut ipē
aqua alia fecat signa filiū vel disse
rendi verū significatiā Quarto ad ad
uētus autē rei ꝫ re et post rem
Item a rei iudicio si aliquis ydoneꝰ

homo vel spūs hoc fuerit attestatus
In omibꝫ hys adhibēdo forās argumē
tacōnū que eīs deūs locos supius fuit
adhibei precepte Sedā ps exposicōis
erat q deus illo signo id qđ diam vo
luit designare si ighē illud signū sic o
racio quedam pro pſuasiōe ad cōtro
uſias vertuntur in sēpto de quibꝫ
ert dicendē posēius Si autē nō sit oēs
sed alia res aqua in celo terra ul mai
cū quadā mābilitate proueiens p
fit argumētū a gnē p qđ sinuat q deꝰ
mehi frustra facē cōsueuit et q res
ista ad mehi aliud velis ēn ad hāc
rem et nllam aliam designādā Sedō
a forā seu specie rei que vtiꝫ aª fuiſſ
n p eam hoc sigficare voluisset Tertio
a sili si alias silē cōsili signo designa
uit Quito a cōtraio si alias cōtrario
cōtrariū designauit Quito ab admē
tis aut̄ appariturꝰ in appariturꝰ et
post ipam Decimo a rei iudicio si quis
homo uel spūs ydoneus sit testatus
q isto signo hanc rem eē factā vel
designare voluit In omibꝫ aūt p̄dōs
locis adhibende sūt forme arcalocos
eosdem cedāre supius Nec ē incon
ueniens hic etiam adducī eē locū
a rei iudicio qui ad exposicōē vnīꝰ
cuiꝰ testimonij cōprobandā bū pōsuit
adduci testes alius cuiꝰ testimonij
Cui vō tle testimoniū deꝰ nō eē dei
cōtendē voluit aut alias ipm mfitu
re cōtraio nō debebit arguē Et pro
cōsultor siat hec de testiō dei sūt dic
ta ita cadē ad alioꝝ spūuꝫ testimoa
poterūt applicari nisi q in testimoīs
malox spūuꝫ qui voluit ea reprobat
debet vti tribꝰ pribꝰ mfirmacois testi
monij oppōito modo ad octo pres sta
bilimoīs deūs supius octauo cap
primi tractatus quod idco cōtigit
qui malus spūs nō dat nec unīme
testis ydoneus Istoriū aut̄ diuinū
et spūalium attestatiōnū est magnus
vsus Nam frequēter aliqui p̄ sōp̄ ma
net visiones aut alia diuisa signa oīs
dūtur fra perita vel prīaa Imo qđ
futura et ea maxīe de quibꝰ cura habꝫ
is qui nsinuatē vt de morte alicuius
de eorū aduētu et alys talibꝰ mltis
et variis Imo et theologis hoc genꝰ dim testimoīj et spūalis magnificaē sine potest seruiē cui ex signis q̄ voluꝫ testamēto et alys approbatis hystoriis cōscripta sūt fidē catholicam in diuisis aracliis stabilire et cōfirmare voluerit Cui cuī hoc agit theologꝰ ei finē dūa signa dignū propē quē fra sunt atꝫ cōscripta de hoc aut̄ sedō capīo tertij tractatus sedeī libri primi opis ad qđ cōscripti dicitur Et secundē eaē q̄ sic dicto modo ad qstionē facti pōt̄ ter minandā dimi et spūale testimoniū duabꝰ vtra pauris vel mutatis eadē testi monia possent addua ad pnosticandū futura Quo fiet vt si cui melius et sagacius tractetur vtutē habeat vocabilis ppheē qua dā theologi tū mīlationibꝰ q̄ sermonibꝰ sine ipre hēsione cui suauitatē q̄dam mīta po terūt ad hoicē cohercendos a malo futuā q̄dam p̄timeda mātā

Caplm xxv in quo primus tractatus incipit series eius se protendēs vsq ad xxvi caplm inclusiue cōtinēs forās testimonium in uē Caplm mīj ordō qui testis et que testimoīa solcat ui ius qshombo adhibei

Ir queshoē mens de duplici iure potāt quei videz aut de iure in cōi qđ in omibꝫ filibꝫ obser uāi debeāt aut de iure singlāris qsti oīs aut̄ altri cui pīnaliter sub est p̄mū aut̄ ius est illud qđ requiritur in argumētis supius p locū a diffiaōe in omibꝫ cōstitucibꝫ iudicialibus de quibꝫ mīa dicitur primus operis

nō p theologis

octauo libro. tu uiri vel fem cõtrū
demostratur. si velim9 ꝑm̃ iustū on
dē. vel au uiri facti dmostrāt cõfore.
si ꝑm̃ iustū vel iniatū vel cõtrariū dmo
strāt volem9. ꝙdm̃ nus ē aliud q̃ m
argumēto sūpto ꝓbabil a rei iudicio
m dab cõstitutoꝝ iudiaalibo testifi
cari debebit. ꝗt sēm hos duos modos
uiris videlicz vlis et singlāris sint
duplices testes. Nam pro ꝑmo iuie se
legislatores et prudētes. Pro sēdo
vēo uiris cōsulti. Vnde legislatores
qui de ꝑmo iuie testificatur sunt ist
videlicz deus natiā gētes rēā papa
fēiores prelati collegia. Cē inpatū
et pncipes mfēiores et politemata
ciuitū. qui legislatores omēs ā m
scīto aut ī cōsuetudiē leges tulerūt
aquas. q̃rū que a deo sūt late dine
vocātur. ac sacris libris contienturq
que vēo a natā sūt late vocāt na
les. que fere scribi nō mdigent. que
vēo a gēte tota. sub gētis nōie tēs
dicit. Que ab ecclia vēo aut cōsi
lio giālī sūt late. ecclīa camones l
decreta vocātur. que vēo ꝑ papā sūt
late. statuta vocātur papalia. que
vēo ab ifēioribo plātis et caplis la
te sūt. puīcialia. vel synodalia. vel
caplana statuta dicūt. leges aut q̃
bo est inpatū pncipis romāi autori
tas. licet ab antiquo fuerīt vel a po
pulo nōno. vel a senatu. vel a tribuū
plebis. vel ꝑcoribo. aut aliis talibus
diuīs latoribo conditois sūpsisset
initiū. Omēs tñ nūc iura vocāt ciui
lia. vel ab eo qui ipis sua inpatā ē
autoritatē imperialia nūcupātur.
Que vēo ab infēioribo pncipibo et
a politēatibo ātea sūt condita. ꝑtz
nōalia. nōā sīus cōditoribo possēt
vel ꝑcoribo. Prudētes aut appellō ꝑte vi
vos qui sagacē legū ambiguitates
obscuritates. cōtrarietates et apparē
tes defectus aut superfluitates et cō
similia. ad eqtatē et bonō ad legisla
toꝝ intōnē doctoālit̄ mēstrāt.
et sup dubys quēstionibo iuris vm
usalis. coīt opinionēs prudētū et di
ligēter edidē vel scribē cōsueuerūt
prudētes aut istos qlīter alios docto
res appellat. et coīt testimōia vocāt
opiones doctoꝝ. quas ꝑ modū gnālē
maioꝝ ipē doctores sup textus iuris
cōsēptī. aut alias in q̃busdā siīlibus
cōsueuerūt describē. Et q̃nus ꝑte
nō nisi homēs noīe prudētū aut
doctoꝝ hūmōi appellāt cōsueuit
pōt tñ et deus et spūs q̃ officiū tūs
prudentis aut doctoris tractare
q̃dmodō et de xp̄o legitur. qui ꝑ
sua resurrectionē aperuit sēsū
aplis. vt intelligerēt scripturas. Et
pfecter spūs sūs ē optim9 sanctā
trāꝝ mēprestō tñ ꝑ eū modū quo
is qui cōdidit mēpta debebit. sic cā
doctoralit̄. Cui ista aut prudētibus
et doctoribo debebūt miāri oātores
phi. poete. et hystoriographi. si qñ de
iure nāli aut alio quolibz sua pru
dētia et diligēter opinionē expresse
rint. Cpro sīdo vēo iure videt q̃stio
nis detrāctē. et singlāres testes sunt
iurisconsulti. Vnde q̃nus forte non
iurisconsulti. gnālius possit et soleat
capi. tñ ut intelligat quid dicē velim
nunc. solos illos iurisconsultos appel
lo. qui cā pudāri ꝑ eos examinātā
de iure pcul arcta candē cam suam
opinionē expresserūt. Et q̃nus soli ho
mēs ꝑte iurisconsulti vocēt. deū tñ
vel spūs possūt nō nisi ꝑ methapho
ram quādam officiū exercē iurisco
sulti. sicut in legenda sancti basilij
legitur. q cū quādam q̃stio fuisset exorta
mē catholicos et arrianos. ī signū
iuris ptis catholicoꝝ. deus ramas
ecclīe catholicas aperuit. quas arrianis
preclusit. et ita si quis hystorias legē
rit. forsitā vepure poterit exempla
consilia multa. inē hoīes aut iurisco
sultos. debebūt iudices et arbitri

numcari. qui alias forte sup eadē
singlari questione iudicauerit. Ita
licet de questione p illos alias fuerit
iudicatū. poē tñ p via appellacois
aut alias ad hunc de eadē qstione du
bitari. qđ ad audientiā hui⁹ qui primus iudi
cauerit de ipa. si videatur ydonei
pro iuris oñsione p modū testium
possit addux p oratore. Sed dubitā
quae natura ipam hic pro tese ēt
dixerim. ad cuncta mittat. et aplone
suam siue iudicū de re nulla forte
possit. dicēdū ēt q actio nature sub est
intelligenae que falli nō potest. et
q⁹ius de se iudicare nō possit. ē tam
apud sepam iudicē supiorē firmata.
quā rem si quis profidius intelligē
velit. ad phiam debet hic recursum
Capitū xx monstrat forzam augue
di pro legislatore cuiusq; gñis aut
ordinis. Item pro prudētia ac orato
re. pho. poeta. hystoriographo. ac q
silibz. et corū testimoniis que ferunt
in qstione iuris uiue et cetera

Primū igit forā docēbit sedz
quā p cuiuslibz legislatoris
testimoniū. huius quod vlē firmari
debebit. et priforma p testimonia p
dentiū oratoꝝ. phoꝝ. poetaꝝ. et hyst
oriographoꝝ. Sedō quō p testimoniū
iurisconsulti singlāre ius voluerit
aeuꝰ certe et tenacē qstionis. Cum
igit huiusmōi primū genus testimoniū
videlicet q legislator pōt asserere ad qs
tionem iuris vlis applicarē volentē ey
ponē sedm hāc aut ppriorē alē forzā
potiusq;. videt qđ hoc qđ dicimus vnū
saltē casū in omnibz silibz intelli
gendū. si tñ legislatorē illud meminis
se legere causasse et significasse. In q
expositorē tria notantur. Primo videz
illius legē qui aut pulegiū condi
dit magnitudo. Sedō q ipē vē cōstat
scit aut cōdidit. Et tertio qđ p sua
sententiā aut sua verba aut alia ppri

tionalia facta hoc qđ medimus de
signare voluit. Secundo dicē tres p
tes debebit quasi loco mediis signi
latum ad longū mōstrari. Prima ps
igitur videlicet q ille legislator sic mō
mus persuadetur p processū demōstra
tiuū. et p locos ad illū pdecessū nr̄os
aptandos. In qua demōstratiōe
seu laude nr̄a certā nr̄am debebit q̄
re sapiē vel prudētie fuerit latorem ille.
q̄to amore q̄ttaq; cura diligētie in p.
gmodū aut illos quos gñi legē ipā
condidit. q̄q; unius aut pleris bo
exstiterit cū aliis pdicatis et factis q
ad laudē videbuntur cōferre talē. p
qualē id qđ pro lege tuleit aut plu
legio sit magis magnipēdendū. Se
ps videz q ille legem quā allegamus
condiderit mōstrabit p septuā. libōs
mscā. plulegiorū. sigilla. signa. subsig
siones. et alia facta ppria aut alia sep
tis sedm forzam capli. Dabo octauo p
sentis tractatus sup⁹ tradicā. Tertia
ps videz q ipē sigificauit illud p suam
septuā qđ nos medimus. si septua s
probat p locos adhibēdos eiusdē cētro
versias in septo. de quibus erit posterius se
mo. Si vero septua nō fuerit sedā
signū quo latorē legē tulisse dicemus.
ondeatur qui p illud signū idipz sig
ficare voluit. qđ nos medimus uxo
datam decimam in nuē allegato
decimo octauo capli. Pomia vō
prodeā solū hēbitur mēz quedā. cui
maior debebit adiungi. viz q a tali
conditā legislatore nūq; debeat ad
mitti pro iuē. cui approbatorē sua mi
tiplicē ey diuisis locis cū requiret. fa
lie debebit silis ifce qui cathegoricus
ē. sedm aquam q̄uor forzaꝝ cōdudē
di tñr. Cemp tñ habeamus in me
moria illud qđ est supius septuā. viz
ut tanti ea dicāt. tria p cui scabili
atiuū in tese. que scabilitorē requirit.
q ideo dico. Nā forte valeo dabo tñ
probo scabilitoris cit veri nece. Sed

qrẽm ꝓma qñ tñ ſtdã qñ tñ ẽna ſed nõ nũq̃ oñ̃b⁹ ut ſmuit ẽ ca ꝓe rethoue veteꝛ vbi de ẽtroũ ſia ſepta et ſacẽ log̃ur diat ei ibidẽ ẽ debẽ ſpectꝛis collaudaccẽ ſepta ꝛeam ẽm. Et qñ demde monſtrai debeat q hoc qđ dicim⁹ ꝑa ſeptaua ſigmficet. loc⁹ aũt ſedm̃ quẽ eſt deus ſibi ẽ ceptus ẽ locus a diffimcẽ applicatus hmẽ loco exm̃ ſecꝛ et ſi forte quis diligent ẽſideraũt potũt alios locꝰ ſue mive qui ad rẽ oñendm̃ valebũt Et ſiant eſt de teſtõ legiſlatoꝛ nũc dam̃ paſſim̃ de teſtõmo prudẽm̃ ſiue doctoꝛũ oꝛatoꝛ ꝓhetaꝛ et hyſtoꝛiographoꝛ debebit mihi ſ̃ ſtm vẽ vnũſale nus allegatũ aut ꝙnulle gũ et eoꝝ latoꝛes ſ̃ oꝛatoꝛes philoſophos poetas et hyſtoꝛiographos et eoꝝ teſtmoma refelle volet. ẽtra rio modo debebit proceđ ſ̃ vt aũt vti poſſim⁹ debite capli ꝓñas doctrinã ſi endũ q ꝑ duas vacẽs eũ occurꝛet vtemur. ꝓma ꝑe ſtabilitois m hoc gne teſtmoniũ. ꝓmũ viz. qñ qñ lator obſcurus et ignotus ẽ ꝑ quod leges aut ꝓuilegia ꝑ ipm̃ edite quaſi pro repudiatis habẽtur quo eũ lator ꝑ laudẽ exaltari debebit. ſ̃dõ ponit ẽ pus occurꝛe qñ uert lator ſũme fuit autoꝛitatis ad magnã pẽſioꝝ tamen nunꝛs ipſius laudẽ nducẽ nichil ꝓſit Cedã vẽ ꝑe ſtabilitois ſic vꝛi apoꝛtet. ꝓmo ut ex oñ̃b⁹ legib⁹ que ꝑ vſus dictos latoꝛes condiderẽ ꝛepiant ſi cauſa magꝛtudiem̃ habeat. eas fcã mus m medũ. que ꝑe uſtificare nram̃ videbũtur. ꝑ qđ neõ poterit eẽ ꝑfectus oꝛator. qui nõ oñ̃b⁹ dictis legibus ſit imbutꝰ. ſ̃ dõ quo ẽ dubitabit an lex hui⁹moi ꝓuata l' publica ſit ab eo lata. a quo lata dicẽ ẽrit eꝑtenuũ. oñ̃ dñ ꝙ ib ipam̃ vẽ condiderit. Tercia vẽ ſtabilitois ꝑti tula debebim⁹ vti. eũ alĩq̃ de ẽtꝛ uerſ⁹ que m ſepto ẽſiſtunt occurꝛit. aut alias dubiũ fuerit quid illꝰ ſig̃ ficet quod nos ꝓ ſigno legis acꝛi ꝓm⁹ ¶ Capm xvi dat fozam̃ auꝺ ꝙꝺi ꝓ teſtiõ uniſoſultoꝝ uꝺi cũ aꝛbitꝛoꝝ et ſilũ m queſtõe uiꝰ detãti et ſmglaꝛis

Quum vẽ teſtiõmũ uniſconſulti vnius vel mltoꝝ ad uꝰ q̃ſtiom⁹ ſmglaꝛis mõſtandũ voleꝰ adducẽ. exponẽdũ eſt eũ meduſione ꝓcaoms tꝛiphale. ꝓpꝛioꝝ ſuo modo ad expoſitẽ cꝛca teſtiõmũ legiſlatoꝝ nũc dcm̃ ꝓmaq̃ paꝛs que velut m ſillẽ ẽthegoꝛico ꝑ ꝓma ꝓ nibus poꝛtꝛ. tibꝰ ẽſiſtẽ laudibꝰ q̃les ꝓ fideigno uniſoſulto ſunt req̃ſite. m quib⁹ ꝓpue tria debent aſſeꝛi. videlic. ꝙñus eꝛuditꝛ ſapiã et peꝛitia n omĩ uꝛe tã ſepto q̃ nõ ſepto eũ dño q̃ naturali. q̃ gencũ q̃ ciuili. et alio quolibꝰ. et m illo gñe uꝛis ꝓpue de quo queſtio. ſ̃dõ q nõ obnoxius ꝛem ꝑ ꝓ me⁹ ignoꝛãs que ſint ꝑtes. Tercio ꝙñus uſtitia et oñ bonꝛas. ſ̃dã ꝑ ꝓncipalis uꝛis gtũ debebit q̃ta diligẽcia ac quo ordĩe ẽſultatiõ et ca q ad ꝑtem̃ ꝑtinẽt egerit. atq̃ expreſſerit eũ argumẽtis probantibꝰ eũ hanc ẽſultatoꝝ dediſſe ſi oꝑteat ꝑ ea q de hoc hꝫtur dcõ octauo capl̃o ꝓñis tractat⁹. Tꝛia ꝑ ꝓncipalis uꝛis ẽſiſtat ꝛeiſdẽ locis. qui eũ ẽtroũſias m ſepto ſuꝫ ſoluti adhibẽi ſi dubitꝛẽ que ſit conſultatoms finis. Quinta vẽ ꝑe dcã ſoluꝫ hẽtur uꝛis eũ debet maioꝛ aduigi videlic. q ẽſultatoꝝ tanti uniſẽſulti vnꝰ uel pluꝛiũ quaſi pro foꝛã ſenẽtie debet hꝫ. eũ appro

bacõe sua si requiat. Deinde debebit
sillis concludi. et ẽ hoc argumtũ ac
ceptũ ex adapta cõe loca a dissimilẽ
loca ad pritem loci ereniẽdi. Pot etiã
ad idem nõ straũ addua locus a sili
si memmeimꝰ q illi iurisconsulto m
sili vel maiori causa credi cõsueuit.
vel si maiores nobis sibi in ꝓuby aut
maioribꝰ credi cõsueuerint. vel si pu
bꝰ aut nõbꝰ iurisconsultis in pai
vel maiori causa credi sit solitũ. Et
forte nõ nũqꝫ et alij quidã loci pote
runt ad idem addua ꝓferi. Et sicut
ẽ de testiõ iurisconsultoꝝ. nũc deniq
ꝓformitẽ dia posset de ꝺ testimonijs
iudiciũ et arbitroꝝ. qui alias de hac
eadẽ singlãri qstiõe iudicauerũt. Q
ved in pdcõ uice singlãris questionis
iurisconsultoꝝ. iudicij arbitroꝝ testi
monia repelle volet. cõtrario mõ debe
bit procedi. ¶ Caplm xxij. pritus ẽ
tatus mapit series gñra se protendẽs
ꝑ duo capla. et cõtinẽs forãs testiũ
in futuris. quoꝝ hoc pmũ caplm mon
strat qui testes et que testimonia sole
ant questionibus cõiectualibꝰ de fu
turis apari

Questio cõiectualis de futuo
materiẽ pnet ad gẽ causẽ
deliberatiui. et multũ differt abꝰ test
monijs eget ab hijs que ad qstionem
de facto pretito req̃rit. eo q ꝓterita
sciuntur a mltis. a pauis vo futura
In hac ig qstione ꝗtuor testiũ et test
moniorũ gña possũt oriri. ꝓmũ
ẽ hoim eoꝝ qui ex sciẽcijs qbusdam
futura ꝓnosticari mituntur. qdmodũ
siñ mathẽtica. nigromãtica. auguriꝰ.
ꝓromãtica. aeromãtica. ydromantia.
gromãtica. et alij sortilegi. Secũdũ ge
dcoꝝ testiũ ẽ illoꝝ hoim qui ex cẽ
signis naturãlibꝰ aut prudẽcialibꝰ
ꝑdicũt futura. sicut medicus ex qbus
dam signis naturãlibꝰ predicit salutẽ

egri. ex alijs vo mortẽ. eo q obser
uatiõi ẽ sepissime. et ex veris causis.
cognitis. qui ex talibꝰ signis tãs cue
tus debeat euenire Et sicut prudens
m actoribꝰ cumulus ex dispositõe actu
tus et cuiusl pricudi aliquid in ulla ci
tate futuꝝ. Et sic dux exercitus preui
det ex cause excercitꝰ et exercitus cõ
ry dispositõe et ordine futurã victoi
am aut cõtrariã. Et ita in ꝑticulis alijs
viri prudentes sagacit futura prendẽ
sue solent. Cui hijs aut amandi sue
oratores. phi poete. et alij tãs cũ ex
silitudine priorũ aut alias ꝓnosticã
tur futura. Tertiũ genus dcoꝝ testi
um ẽ ipe deus. qui sepe et verbis et
scripturis et alijs signis pesignauit q
cunq mũdo futura. Quartũ genꝰ eo
rũdem testiũ ẽ quos spus alius a do.
tam bonus q malus. qui sepe de fu
turis testes fuere. sicut reuolue ti
bꝰ hystorias sacras atq scdãres mꝰ
ta talia et dina et spualia testimonia
futuroꝝ ocurrere poterũt. ¶ Capli
xxij. cotinẽs foras arguẽdi pro testi
monio qñ in qstione qrectualj de futuo
ferut mathẽtica. et alij sortilegi ner
nõ viri prouidi. Rule de testiõ dino
et spuali circa eandẽ questionem.

Quum aut ad questiones qrectu
rales de futuis dictũ ꝑmi ge
testiũ adhibẽ volemꝰ expositiones tri
furcã facẽ cõuenit. hoc mõ videlicꝫ.
quia tale vel futura ee optandũ sit
ex ꝓnosticatõe talis viri vnꝰ uel
pluriũ. ¶ Ad probationes ig ꝑme pti
qua notatur fidedignus. primo de
bent introduci viri collaudationes
ꝑ foramẽ et locos quibꝰ demõstrationi
In quibꝰ ꝑpue debet misci quã ec
prudẽcie in mathẽtica nigromãtica
aut aqua cercari artiũ predictaꝝ ẽ test
tis. Adhibẽdo ad hoc locos cõuenies
si neciõ ee videbit. nec declari debebit
ꝓ secũdo in eandẽ pte si videatur.

qᵗ is nulla ~~causa~~ habuit passionē
raccem nel causam vel aliquid aliud qđ
cū ad mēciendū in hac causa debuiſ
ſet impellē. arguendo p locū a pribus
ſedm formam argumtacois que nūcu
patur diuſio. et forte qbuſdā alys
locis ſi oporteat. ſed pō principalis q̄
dr cū aliquid predixiſſe onđe debet qđ
et quo ordine dixerit. Terna pō pri
cipalis qua dr q̄ ſuo dicto hāc vem
futurā cē deſignāe voluit. tractāi d
bebit p locos qui arcta cōtrouſias in
ſcpto ſiunt mſcius adhibēdi. Cōtrā
igitur qđ predcm eſt pro modo hēt
tiu maior debet ſubuūgi. videlz q̄ ta
li ac tanto viro. et in arte eli tā exp
to. nō modica debeat fides hī. cui ap
probacōe qua requiret. Deinde debet
ſillis concedi. et iſtud argumtū eſſe
ſumptū ex adaptacōe loci a diffinacōe
atq; ad idē p̄poſitū alij loci q̄dam po
terūt adhibei. ut mē ceteros p̄cipue
locus a ſili. ſi me inerim⁹ que de a
lys futuris paribus vel m⁹ ſimilibus
alias vere predixeit. aut ſi magnum
viri ſibi fidem mīltam ī alys ſimilib⁹
adhibēdā. et alia talia. Et forte
nō nūq̄ aliqui alij loci adduci poterūt
Qui vēo dīes teſtes futurōrū et eorū
teſtimōia refellē volet. exponet tar
guet cōtrario modo. p̄ocedēt ē ſa
ciēdū cū ad q̄ſtionem p̄dictam adducūt
teſtes de ſedo grie. promiſſo q̄ m eorū
laude p̄cipue mīltiplex eorū experien
cia et ſagacitas mſcātur in prenū
dēdis futuris. ex ſignis naturalibus et
alijs diſpoſitis humanorū negociorū
ac eaam refelluetur cōtrario mō ſic
ē de p̄mo grie dicm. Procedūt ad v
trāq; p̄tē ē de tcio grie teſtiū ſcaēdū
ſacro do in cuius laude p̄cipue debent
mſcri omīa p̄cepta p̄tica et futura
principalit̄ tm̄ ſuo patre cōſpectu. Pro
cedūtq; ad veritatē p̄tē fidei debebit in
grie quarto ſpiritū ſcī. in quoꝝ lau
de ſeruatur q̄ nīl eorū ſuit p̄ſcitū futūre.

aut ex dīna reuelacōe. aut ex even
mentis ſcenica. qua ex depoſitōe cōtr
acdiem prenūdet futurū effectum.
In laude trīū maloꝝ ſpiritū nō mē
ſcranē virtutes aut ſilia virtutū
moraliū. ſed trīū intelligendi natā
lia lumā. quibus futura poſſunt cōſpici
Iſtis aut duobus vltimis teſtimoniū
gnibus ſubtiliter vti potim⁹ ī futuris
ſi contīgit tractatoēs ſuprus dcās oc
tauo capīo prīus tractatus editā
de p̄teritis ad futura traham⁹. Ad al
terū aut dcōrū duoꝝ vltiorū gnīm
teſtiōnū ſariopagite qui cū hora paſ / primz illud dcm⁹
ſionis xpi que in plenilunio cōtīge bn dyonſij
bat. ſolem cōtra conem curſu natē
eclipſari videret in voce erupit ꝓphe
ticam dicēs. qm aut deus nature pa
tiet aut vnusa machina diſſol
uet. quā expoſitōez ſi vltius cōpro
baſſet et locas ſuprius dcās octauo in⁹
nūc allegato numeris vſus fuiſſ
ſuauiſſimam ac gloioſam cpuiſſ ma
teriam. ¶ Caplm vndecim in quo prī
cus tractatus incipit ſeries q̄nta ſe
quēs p duo capla cōtinēs for
mas teſtimoꝝ ī ea deliberatiua q̄
hoc caplm ondit cuiusmodi teſtimonia
ſint ydonea in q̄ſtione deliberatiua

Queſtiones vtilis et nocui ho
neſti ac turpis. q̄ maxīe ad
genus cause debeāt̄ p̄tinere noscī
cōſueuerūt modis tribus dīi du
obus. Uno cū ea numerām⁹ et oſten
dim⁹ q̄ meda et cōmoda. honesta ac ē
pia. que ex negocio ſunt in poſtea ſe
cutura. Alio mō cū valitatē nocu
mentū. honestatē et turpitudinē et oīo
boitatē et malitiā. que in tpe negō
cio p̄ſcalē ſituātur. principalit̄ ī primo
Ad p̄mū aut mod adhibet cōiectura
pro futuris cuius teſtimonia nūc p̄xia
ſunt expreſſa. ¶ Ad ſedm aut mod teſ
timōia ēplica poterūt adhibei. p̄o
vitatē hoīm p̄teritū. ſedo dr et tcio ſpūs.

Vocatur aut hec testiõia quiter deliberãcoẽ consilia vel sentẽtie ¶ Caplin xxv. cõmẽ foraẽ arguẽdi pro testiõmo huãno diuo et spiali in causa deliberãtua

QDm igitur ad aliquã huiꝰ moi questioẽ sedo mõ tiandam ꝑmũ testiũ genus adhibẽ volemꝰ. In ꝑmis ẽ exposiõ triphaia de promẽda. hoc modo. videz qꝫ hꝫ res vez mhonesta putãda sit testiõ talis viri. vel adeo prudẽtis virorꝫ. q̃ diez sermoeꝫ habuerũt. ꝑ quẽ hoc designare volebat. ꝑma ꝑs videz qꝫ tanti sint viri. talibꝫ absimilẽ laudibꝫ q̃les pro prudẽti deliberãtore et qsule fuẽ req̃site. In quibꝫ ꝓpue debebũt hec mseri. et fortis aut alias cõuiẽ ẽ oiẽ videliz apãz ẽmma et oiẽ magna prudẽtia. iustitia fortitudo. et ẽperãtia m verbꝫ huãms et pticipalit m illius rei gñie de qua ꝓsẽs ẽ consultatio. sedo m cadẽ ꝑte qꝫ m eis nulla ẽ causa nec ratiõ. nec aq̃d aliud qꝫ ipos posset impelle ad aliud consulendũ. q̃ qd vtile et honestũ putauerit. Eadã ꝑs pticipalis cõsiliũ debebit ordiem quo deliberãuerũt. Et ea ꝑs pticipalis cõsistit m eisdem locis. qui circa cõtrouersias m sciẽtia solui adhibẽi. ꝑ prẽdeta ratia solui habẽt. mod. cui debet maior adhiberi videz qꝫ standũ est deliberãtiõi tantoꝝ virorꝫ cui approbatiõ suã finalit debẽt totus sillꝰ cathegoricus claudi. Et istud argumẽtũ ex adaptatiõe loci a diffinitiõe paratũ. Potest etiam ad illud idẽ illatũ alius locus adduci videliz a sili. si meminerimꝰ qꝫ ipse m sili vel maiori cre di cõsueuit. vel si maiores sibi ꝑ pares aut maioribꝫ credẽ qsueuerit. vel si paribꝫ vel miꝰ viris ꝑ pari vel maiori causa credi sit soliti. Et forte nõ nullꝫ aliq̃ alius loci pos

sent adduci. Cui vero cõsulẽ et eius consiliũ refellẽ volet exponet et arguet cõtrario modo. Eaẽ eaã q̃ fiẽ queãus duabꝫ ꝑmis ꝓbo exposiõis debemꝰ esse contenti. Raro naz disputãt de ambiguitate dati consilij qõ ideo tamẽ appositũ est. quia non ẽ impossibile vt hiuꝰ rei surgat cõtrouersia. Cui vero diuũ testiõmũ aut spirituale ad dictũ questiõis genus adduẽ. illud ꝓtracdaliter et paribꝫ vbꝫ tractari debebit. sicut illa eadem testiõnia circa questioẽm facti pretiti sũt supius ꝑ tractata. Restitan aut cõpleans aq̃d de tractatoẽ priꝰ testiõniꝫ. In methodo compatiua. vbi testiõniũ sup mẽtem tuẽ boitatis rei ẽ adducẽd. nicẽ consq̃tis. Deiõ caplo sedi tractatus tercij libri. ¶ Caplin xxvi. In quo capite vltima series huiꝰ tractatus ꝑ vnicũ caplin se protẽdẽs quo cõtra foraẽ testiõnez in gñie demõstratiõ

In gñie demõstratiõ cui laudanda ex dubio nutritũ. aut potius ignoratiõa m luce deducẽ aipimꝰ honorabilitatẽ ꝑsõne. vel ciuitatis. vel collegij. vel alcuiꝰ alterius rei ꝑ eximiam honestatẽ m ꝓpto factoꝝ ab illo qui laudat. aut finis progeritoꝝ. aut ab alijs a quibꝫ m eũ vel eos q̃ laudatur ipã laus possit diuulgari. sicẽ i genẽ deliberãtiuo veri futuriꝰ honestatis ostendim aut vtilitatẽ. Cui aut viu pedimꝰ procedimꝰ cõtrario. In qstione igit seu pcaus ꝓpositiõis genus demõstratiuũ. est triplex gñie testiũ vtendũ ꝓtracdaliter sicut in qstione deliberãtiua. nisi esset dubiũ. vtrũ dei et spiritus In quoꝝ testiũ ꝑtractatiõe procedat sicut in testibꝫ cẽ qstione deliberatiua. nisi est ꝓprio ꝓpter factũ. ea que de tractatoẽ testiũ ibidẽ sunt dicta. sedm discretiõez oratois ad hoc ut apta sint ad genꝰ qstionis vel ꝓpositiõis demõstratiũ ꝑmutãdo. ꝑ hec ũ que nisi sũt dicta. me puto hꝫ

loa exensia maxime totā resoluisse
naturā·cū eius materiam ꝓmo satis
enucleate mōstraueri·Deinde oīm
gne rethoricaliū questionū ꝑ ipsū lo
cū ꝑsuadendi ac argumtandi forās
subiuxerim·Et cū iuxta diuisiōē ꝑ-
cedāmꝰ omēs loa aut mtr̄sca aut extr̄
sca debeant reputari·et horū ꝑ ea que
m hoc sēdo libro sūt conspecta materias
demōstraueri·ac quas argumtandi
foras hīe debeant sigillatī ostendi·hac
puto satis completā doctrinā oīm esse
locorū·in quātū requirit ad artē dicen
di·

Liber III

Quartus liber de methodo cōpatiua
determinat·et duobꝰ mīs tractati
bꝰ explicabit· Primus tractatus ea
que ad questionū compatiarū gnalium
tractatū attinet ordinatim demōstrat·
Cetꝰ tractatus de tractatu questionū ꝑ
ticularū ꝑticulariū tractat·

Primus autē tractatus qui tenebit ca
pla· Caplm primū declarat ꝓpter
quid hec methodꝰ secūdū posita sit pꝰ
omēs locos· Secūdm ordinē naturaꝫ
questionū que ꝑ hanc methodū tractari debe-
rent et earū diuisionē in gnales et spales·
Tertius q questio gnalis prima qua videlicet
quīt de aliquo q̄ magnū q̄ paruū et hꝰ
moi nō tractatur argumtatiue sed duo
bus modis dissimilibus· Quartus continet
duas foras deprimendi dissimilitudines·
quibꝰ tractātur questiones quārtes de aliquo
q̄ magnū paruū et huꝰmoi· Quintus
de tractatu questionū gnaliū sedē videli
cet quārte et quinte· Caplm primū decla
rat ꝑ quid methodꝰ cōpatiua secūdū po
sita sit post omēs locos·

Tractatus quārte methodi
compatiue quā explā
thopica quarto loci a
compatiue vocauit nō
ante loci a veri iudicio·
et mīe alios locos pre
decessisse ipse fecit locutus· Hec est tra
ctatus questiones facti et q̄litatis ꝑ locos sup
positos in gnali examinari docetur· ita q
ad vnāquāq illaꝝ questionū locos de
loca vel plurim possint aptari· Sed me
thodus cōpatiua ad nullā illaꝝ questio
nū valē videtur· cū ꝑ ipsam probari n
possit aliquid esse factū vel nō factū aut
bonū aut malū aut iustū aut iniustū
honestū vel turpe· vale vel notandū·
Sed huꝰmoi questionibꝰ aut ꝑ pauciores
locos tractatis aut ꝑ vel paucitatibꝰ eadē
ea poterit hec methodꝰ adhibei· nō ad
probandū q factū sit iustū aut notandū
aut huꝰmoi aliud sed ad ondendū q cō
tinet quādā magnitudinē iustitiae vel
notandi vel alterius qualitatis
huꝰmoi· Et ideo nō inuito methodū
compatiuā in thopicis nō poīt nec enu
merat aristoteles nec alios locos pre
decessisse· Sed volt potius ut hec methodꝰ
sit spālis adaptatiō locorū oīm ad questio
nē querentē de magnitudine rei· Cui ei ac
cedens probleū sēdo libro thopicorū im
ꝑ locos et cōsideratiōes thopicas tractat·
In hoc eiusdē operis libro nō docet nouū
locū sed docet aliū modū questionis viz
compatiū problematis tractari· In hoc go
nō sine ratiōe magis aristotili q̄ cretēsi
in consenacō Sed forsan obiacet aliqs
dicēdo· q ista methodꝰ ad questionem
iuris adhibei posse videat· vt cū sic
arguim· Si iustū sit obedire hominibꝰ
q̄tomagis deo· Ad hoc nō dicetur q ibi n
arguit ꝑ hanc methodū compatiuā·
sed ꝑ locum a simili· sciat cū manifestum
intelligentibꝰ ea que ꝓius dicta sunt cui
locū a simili· Nam licet in iure poatur
hoc a diuinis magnitudinis denotās compara-
tiue· hoc tamē nō est vt designetur q obe
dientia ad deum debeat esse magna· aut
maior q̄ alia· sed ut designetur quod sit
credibile q obediendum est hominibꝰ magis
credibile esse q obediendum sit deo absq; hoc
q ibi cōparatio denotet mīe magnitudi
nē huꝰ obedientie ad magnitudinem illius
Sed cū ꝑ alios locos probatum fuit a
alias cognitū ꝑ eundēmam rei q obe
diendū sit deo· tunc q̄ri pōt q̄ magna

debeat ce talis obedia. Et hui⁹moi qstio hac methodo compatiua timari docet ut mfcius potcit apparc ¶ Caplm f. ondit natuas qstionu que p methodu copatiua tiari docetur et eaz diuisiez in gnales et spales

Si hui⁹ igitur methodi apiendo doctina talis obseruabi ordo p primo suarn videbitur qstionu dna sed que illaru gnales p hac methodu tiari oportcat. Deinde quo eusde methodi sint tiande questiocs tales spales igit ea que circa methodu predc quitur no sunt gnia pnti quatatis. Non ci qrim⁹ veru sol sit q⁹tus seu aliquatus. Nec quitur veru astroz nultitudo sit nus et sic de aliis. Plerag enim tria genera nota sunt de se. nec questioe sunt dignia. Et si qz contingat de tli gne queri vt veru spus sit quatus. vel an spus habeat qtitatem. tales qstiones tranit p locos precedentes. absq; hoc q spalioz aqua declacoez requant. Sed ea que circa methodu istam quitur spes spalissime pdicanti quatatis. vel aqua que loco spei habetur. vt mfius apparebit. Et qm hui⁹moi spes spalissime quitur. nccin e p supponc qm ea de quibus quitur magnitudiez seu q⁹titatem habeat pprie vel methaphoice dcam. Si naz sol no habet magnitudinem aqua. vane quitur q⁹ magn⁹ est sol. et si deus no habet methaphoicam magnitudiem frustra quitur q⁹ magnus est deus. Ciait ci de vere mignis quitur quitur. vc spalissime q⁹tatem speaes. Procedalur de methaphoice mignis quitur methaphoice spalissime q⁹tatis speaes. Igitur ea de quibus mouetur questiones huius methodi sunt hec videz. nus linea superficies corpus. seu longitudo latitudo profunditas. motus tempus oratio. et forte quedam alia talia. et no solu de istis sed et de eoz subiectis. ut rebus mundialibus logicis

latis. profunditis. coralibus. motis. durantibus. et hui⁹moi queritur. Et ce de hijs que agit istoz habet in se sedm methaphoza. vt de magnitudie dei quitur q⁹ta sit. quatc profunditatis. sint dina iudicia. q⁹te amplitudinis sit mellis ihuanus. et sic de aliis multis. De hijs igit et aliis dabis quz gnalia questionu quitur que nimis et magis possint speaficari. Quarta pma forabitur istis introgatiuis. q⁹ magnu. q⁹ multu. q⁹ longu. q⁹ latum. q⁹ profundu. q⁹ diu. et aliis talibus. ut q⁹tus. vel q⁹ magnus e sol. quot vel q⁹ multa sunt astra celi. q⁹ longa e diameter orbis. q⁹ lata e terra hitablis. q⁹ profundu est mare. q⁹ diu viuit e lephas. et sic de aliis. Et istu que sic assignabitur qstionu quentu quid e de aliquo. Et ideo p dissimcoes et no p argumentacoes timari debebit. dissimcoes mig speiu spalissimaz quatitatis. ut si queat quatus est ambitus terre. videtur q⁹ e quidecu milia septingentaz et quadraginta leucaz. Secda qstio queritur an veru sit q⁹ ad pma questioez risi e. vt veru ambitus ere sit quidecu milia septingentaz et quadraginta leucaz. Et ca compat me diuisa. vt veru sol sit maior luna. vel luna sit maior orbe e re. veru quelibz stella fixa visu notabilis sit maior orbe terre. Quarta e talis in compatiuis qualis pma est in no compatiuis. et fit p similia introgatiua. vt ni q⁹to est sol maior luna. in q⁹to est terra maior luna. in q⁹to est minimu astru fixu visu notabile maius terra. Quita procedatur sede. nam p eam quitur an risi sic data ad quita questioem vera sit. vt si videatur ad quartam q⁹ quelibz astru fixum sit nonagesies et quater maius orbe terre. quitur p hanc quitam questioem. vtru hoc veru sit q⁹ quelibz astru fixu sit nonagesies et quater maius orbe terre. Et sicut hec quinta questioes sunt forabe de magnitu-

et ꝓcreabilit alie quiꝫ poterūt forsan de puo. Hec aut genera questionū ōma versant circa q̄titatē nō cōtractā nec artatā ꝑ aliqđ aduentū. et ideo melius questiones huiꝰmoi ḡnales possūt vocari. Spales vō sunt cū ḡnalitas quātitatis ad spalitatē cōtrahitur ꝑ aliqđ aduentū et ꝑ apte boni et mali. et eorū species vt si q̄ratur q̄ bona sit vita studiosa. Dicit vita studiosa sit oīm optima. Dicit vita cōtemplatiua sit melior practica q̄ Dicit vita cōtemplata sit i īmensū melior q̄ practica. et econtra de puncto boitatis. Prima ei q̄stio tantū valet ac si q̄retur q̄ magna boitas sit i vita studiosa. vbi manifestū magnitudo cōtrahitur et artatur ꝑ boitatem. et ꝓcreabilit si quis alias deas q̄stiones isolauat. silēs cōtractiones fuerint. Sic̄ potuit fieri magis spales cōtractiones per species boni et mali. vt q̄dā furia est adulteriū q̄dā pietas sit se pro pria salute donare. Pticulo. vbi naz fit cōtractio magnitudinis ad furiā. que est species mali. et ad pietatē que est species boi. Sciendū plin dicit q̄ quo ḡnalius prima quaꝛitur de aliquo q̄ magnū q̄ paruū et huiꝰmoi non tantum argumentatione sed diuisis modis dicendi.

Videndū est igitur ꝑ ordinem prime quo ḡnales huiꝰmethodi questiones debeant tractari. Circa ꝑa ꝑ hec mērogatā quebat q̄ nil dicit q̄ magnū et huiꝰmoi. dicit igit non potest argumentatiue sed ꝑ diffinitiones specierū data diuisione finis. Unde sic fiunt supius in loco diffinitionis ꝑdicti. quādā sunt diffinitiones ēssentiales. alie sūt descriptiones. que de reliquis locis dictū. Et licet forte ꝓ huiꝰ prime ēmiatiōe questiones plures modos diffinitionū possent adduci. tamē sufficiat michi tres vel q̄tuor. viz̄ speciei q̄titatis diffinitio ēssentialis. diffinitio accidentalis. diffinitio a simili. diffinitio a continente quod est aliquo modo effectus causa. et diffinitio a contento q̄ est aliquo modo effectus. q̄z has duas vltimas quasi pro vnica diffinitione locabo ipam ēssentialē diffinitionē vocando. Igitur prima diffinitio speciei quātitatis que essentialis est fuit sēdm rationē mēsure. cui aliqui rationi mēsure a quātitate se extendat. Ego ex hys que ab aristotele in prima phia traduntur suppono cōtrariū duplex. igitur potest magnitudo diffiniri capiendo rationem mēsure. primo modo cui ꝑ mēsura exprimit adequatā mēgnitudinē. ut si q̄ratur q̄ magnus est ambitus terre. et rideat q̄ est q̄decim milia septingentena et q̄q̄ginta leucarū. ubi ei leuca capit pro mēsura terrem ambitus. ꝑ cuius mensure replicationē cuiusdē terrem ambitus magnitudo cognoscit. licet aut nō sit ēssentiale magnitudini orbis terre q ꝑ hanc mensurā videz leucā mēsuret. tamē specificatiue sue magnitudinis in se cōtinet rationē mēsure in qua. cuius mēsure ꝑ talia species capit ad plana mēsurabilis. qui et ꝑ milaria et ꝑ stadia aut cubitus posset et alias mēsure species mēsurari. Secundo modo ei exprimit immēsitatē aut difficilē mēsurationē loco mensure. vt si q̄ratur vsq ad quātū potest ascendi in montibus. Respondetur q pot ascendi in immēsū. et in infinitū sine tō. et huiꝰmoi. ubi ei vtit immēsitate loco mēsure. Sic si q̄ratur q̄ sunt naues in portu brugensi. qui fluxus vocat. Respondet qui vix minime curat immēse. ubi ei vtit difficultate mēsuratis loco mēsure. Secunda diffinitio speciei q̄tatis sumitur a sili. cui diffinitio q̄tū sit ꝓpositū ꝑ hoc q̄ ipm assimilat alteri magno. vt si q̄rat q̄ magnus est quodlibet astrū fixū visu notabile. rūdet q̄ sit nonagesies et ducentis minus orbe terre. vel si q̄ratur q̄ta

ē reuolucio futurum. ꝛndetur q̄ tan
ta ē ut triginta reuolucões solis. Sē
quatu pot nās augei. Rndetur q̄ m
tuū m q̄tū cōtinuū pot diminui. L
aa dissimilio fiuitur a cōtinēte qđ quo
quo modo ē causa. et q̄ta fiuitur a cō
tento qđ aliq̄lit rucocem habet effectꝰ
et sub isīs sunt oēs dissimilitudes q̄ta
tū que sunt mē se cōtēte. Vnde res con
tinūate sunt ut via motus et tempus
Nam q̄ta est via tantus est motus
in ipā tatiz tempus et cōuerso. Sē
cōtēta sunt locatis et locatū. Sē vas et
id qđ vasē cōtentū est. Sē cōtēta sunt
res et sermo qui de ipā Nam q̄ta est
res tantus debet ē sermo de illa et e
conuerso. Quid vō mē hec oīa ra
tocem habeat causē et cōtinētis. et qđ
mecem effectꝰ et cōtenti. nō auo disti
guē. sed potius consulo vt iste dissi
mes velut vna tractētur primitiue.
et possit ut dicī est dissimilitudes cōtrā
les vocāi. Sunt hās igit dissimiones
cōtrales sunt hoc. ut si q̄rat q̄ nīgnꝰ
sit deus. Rndetur quī tantus ē ut q̄
totus nō capit orbis. q̄ magna ē dis
tantia seu via de celo ad terram. Rndē
tanta ut lapis molaris a celo terram
i mille ānis nō diuideret. Et ꝓpositē
prima questio de quo. ꝓpositionibꝰ dis
similitudinibꝰ tractari debebit. ¶ Capitulū
q̄tū continz diuisas formas septemē
di dissimilitudes quibꝰ adutur q̄stiones
q̄rentes de aliquo q̄ magnū q̄ paruū
et huiusmoī.

Sunt argumitorū que ꝓlocis
nūeniūt certe sunt formeq̄dz
sunt huiusmoī argumēta dicenda ut
supra patuit. sed et pdictē auctōz
dissimilitudinū certe sunt formē. quibus
cōuenit ipās septenie. Vnde mīgnitu
dinis excellētia duobꝰ tm mōd exp
mitē. vno cū ex pte rei de qua sermo
magnitudo significatē. sed cū ipā rei
magnitudo in aīm cōapientis quendā
excellentie siue quasi superē mduxit.
Primus autē modꝰ tres habet formas
expandendi magnitudinē rei. Quar
prima est. ꝓpter quod melius est maius mu
tuum. et ipm a deo magnū significatur.
vt confestim prolatū sciāt magnitudinē
suam expandat. huius ponit quintilianꝰ
exemplū quo volt ondere ~~et~~ mīgnitu
dinem crimis natiuitatis ad hunc mod
Matrem tuam occidisti. quid dicam
amplius. matrē tuam occidisti. Et
emplū autē magis cōuenies q̄stiom
tencāli est. vt si volendo significare
magnitudinem celi dicam. qm celū
oem magnitudinem in se cōtinz. et am
plectit. quid dicā amplius. celū sim
pliciē oem amplectit magnitudinem
Secūda forma est cū ꝓpter magnus in
tus cē significatur. que forma vocatur
mercmētū a quintiliano quo ab aquo
qđ est multū mnꝰ ꝓpter. magnū tuū
mercimoꝰ. et ab illo paulati ascēdim
in ipm ꝓpositū. ut auctio i melius sit
ꝓportionalis mercimētis naturalium rerū.
Et ut id vē magnū intelligat. quod
magnus maius cē significat. cuius si
mile in verbis inuit tullius in pria
onibꝰ. cū iubeat in auctoribꝰ fieri assi
dim ab huiusmodi verbis. ad altiora
autē forme ponit quintiliano exēplū
quo vult ondere q̄tū sit scelus hui
nōmodi. cruce in cruce tolle. et incipit
a modo. magno tamē. et ascēdit ad
hunc modū. Parum ē vnius cruce to
mani scelus verbaire. prope patri
cidio necare. quid dicā in crucem
tolle. Et sicut incrementū tale valet
ad ondendū magnitudinē crimis. i cō
tractū decremētū valet ad puni
tis crimis ~~tm cōtractū decremēti~~ of
tensionem. Sed qm dictū exemplū for
sitan ē circa q̄stionem nō generalem. sed
specialem. assit aliud exēplū. vt si velim
diffinire magnitudinem diue sapientie.

dicñ magna fiut vñoriñ sapiẽcia· excellentior pñoriñ·sed angelor illus trior·q̃ sublimẽ et icompabilẽ igitur magnitudiẽ dicam dinam sapiam:

¶ Terria forma est cũ oratio superat magnitudiem rei augendi cã·cui vi delicz aquid maius maximo sigficat· Cuius talia ponit exempla tullius pmũ corpore mueri candorem assẽ quebat·vel si expressius hanc foram habẽ velim⁹ dicem⁹ qm̃ mtre sui cor pous candorẽ mus excessit·sedim·ex cuius ore sermo melle dulcior profluebat·ẽtuũ tantus erat m armis spẽ dor·vt solis fulgor obscurior videtur Exemplũ autẽ magis gnãle q̃stioi cõueiens ẽ·vt si dicam⁹ qm̃ tantus erat eẽ atis·ut que est m littore·a vena in maris ¶ Sedi aut modi pncipalis duo sut gnã Ram vel magnitudo rei mducat i aiam cõcipientis quãdam idecãcoiis scilꝫ vel firmam aiam firmitatẽ ad mtuẽdã magnitudiẽ rei· Si pmũ a aiam⁹ mdiffe rentẽ titubat mẽ magnũ et maius· et talis titubacõ vocat⁹ a cyceone dubitacio·vel nõ mdiriter titubat mẽ magnũ et maius sed a miõr sal tat m maius ibi sistendo·et vocatur a cyceone correctio· Si vẽ magnitudo rei mducat m aiam cõcipientis quã dam firmitatẽ et moiã ad mtuẽdã magnitudiem rei· Illa moia dupliciter pnuncẽ· Ria vel dicẽs moiat i eadẽ re quã repetit p eadẽ verba·et võt a cyceone cõduplicacõ·vel moiatur m eadem re quã repetit p alia ver ba·et irepetacõ vocat⁹ a cyceone ho rũ oim dabũt exempla·et pmo dubi tacõis·vt spem⁹ m mrẽ dei misericor diã·sue illam miam sublimã que est actus deũ·sue icomphensibilẽ et inẽ sam putem⁹· Exemplũ correctionis vt dñe miseracões sut·vt nil tutudo a vene que est m littore mais· Imo m fimte et icomphensibilẽs· Exemplũ

mrs

repetitionis cõduplicacõis·ut si primo vno gestu pnunciarẽ q magnitudiez dimitatis nõ capit orbis· Deinde acri ori pnunciacõe mutato gestu oculoꝝ· faciei et totius corporis idẽ sub eisdẽ verbis repetereẽ·videz q magnitudi nẽ dimitatis nõ capit orbis· Exẽplũ mutacionis·vt si dicam hoc mõ mag nitudiem dimitatis nõ capit orbis nec mundus sufficit amplecti celsitudinem pmi pncipij·omniũq̃ corporeũ au guste creatoris imẽsitati·sedem pbẽ nõ pot ¶ Cuius aut hec forme pertinent ad eloquentie pcepta·de quibus di cet tredecõ libro· Multi⁹ sicut pnus cõueiens eẽ videbat ut eã locis ipis forẽ daretur argumentoꝝ que silr cõ nẽtur sub eloquentie pceptis·ita et has foras diffinitõnũ statum placuit uigi eã diffinitõibus ipis·gnã elaboꝝ doctrine ¶ Caplin v. de ẽmãcone questionũ gnãliũ sede videz tercie·gr̃ te·et qrte

Dicto q̃ut pma questio gnãlis ẽmãri·et sua ẽmãcio i fore redegi debeat·Instat breuit de q̃tuor alijs aliquid dicẽ·et pmo de sede gnã lis q̃stionis ẽmãcioe·que q̃rebat an ve rũ sit q̃d pmã est questioez respõsu· vt verũ deus sit imẽse magnitudinis· vtrũ dei magnitudiem nõ sufficiat orbis amplecti· Verũ distancia inter celũ et trã sit tanta·vt lapis molaris a celo in terrã i mille ãnis nõ desen deret·et sic de alijs Et qm̃ hec q̃stioes quetur de veritate rei·et sut eiusdem forme sicut certe q̃stioes q̃ p locos pnis positos ẽmnãt·sequit̃ q eisdẽ locis et argumentoꝝ formis debeant ptractari quibus alie sut tractate ¶ Terria q̃s tio gnãlis erit de veritate q̃rebat·vt verũ sol sit maior orbe terre· Deinde q̃ libet stella fixa visu notabilis sit ma ior orbe tre·et sic de alijs·et debẽt eadẽ ẽmãri p locos supius positos suptos tam a pte subiecti questionis·q̃ a pte pdicati· Obseruato q loci accipiãt

hūdo ad vtriq; tinū compacois respec
tū. vt nūc p̄mo dcā questio tinai de
bet p̄ diffinicoēs magnitudinis sōlis
et etiam p̄ diffinicoēm magnitudis
terre. cū declaracōe aīcuiꝰ excessus v
niꝰ illaruū magnitudiēmū sup̄ aliam
p̄ colorē qui cōtenao dicetur. ī clocua
oīs preceptis. et ita in reliquis loca
ad amboꝫ compacoīs tīnos respec
tus hūi debebit. ¶ Octa questio qualis
ē talis in compatibus. et q̄rit p̄ filia
mērogatiā. vtrum quāto ē sol maior ter
ra. m quāto est minima stella fixa vi
su notabilis maior terra. et sic de alijs
Et q̄admodū hec questio assilatur p̄
me. ita et p̄ocacalē tīmāt. non p̄
argumēta raoēs sed p̄ responsioēs tot
diffinicoēs. sicut ad p̄mā q̄stioēj vīderi docetur. ¶ Quāta questio qualis
ē talis in compatibus qualis sint se
cūda in compatib⁹. Queit cui an ve
rū sit excessum ee tantū sicut ad q̄n
tam questioēj responsū est. Ideoq; hec
se habet ad q̄rtam. sicut illa ad p̄mā.
Et q̄admodū secda tīmatur argumē
tis sup̄tis ex locis prius descriptis
Consilē ista.

Secūdꝰ tractatus qui de tīa
cione q̄stionū compatiarū
spāliū tractat. videā caplis q̄sumē.
Caplin p̄mū ondit q̄ huiꝰ methodi
compatiue doctna cōsuetur vtilis
in tīmacione questionū spāliū d̄ nīg
no contractoem hniū p̄ bonū et ma
li. ¶ Secūm ondit q̄ quīq; sūt genera
questionū compatiarū spāliū cōtrac
tarū p̄ bonū et malū. ¶ Tertiū ex
ponit ordiem quo dcā questionū spe
ciāliū tīmacione dicetur. Et q̄ p̄ma
p̄ocacalē tīmāri debebit sicut p̄
ma q̄alis supius tīmābatur. q̄rtaa
cuiꝰ introducūtur alique diuisioēs
magnorū bonoꝝ. ¶ Quītū explicat
quatuor modos diffinacionū boī ho
nesti vndiq; magn. quibus p̄ma q̄sti
o spālis tīmāri debebit. ¶ Sextū
de septē modis diffinicoīū ceīciali
um bom honesti in pte magn. et a
lijs tribus diffinicoībus eiusdē mag
ni boni tractis ex locis a filiab. effec
tis. et a rei vdiacō. quibus oībus p̄
ma questio spālis tīmāri debebit.
¶ Septīm explicat q̄tuor modos diffi
nicoīū boni vtilis vndiq; magn
¶ Septīm de modis diffinicoīū ceī
cialiū boni utilis in parte magn.
et alijs tribus diffinicoībus eiusdem
magni boni ¶ Octauū ostendit
q̄tuor modos diffinicoīū boni medij vn
diq; magn. et cui⁹ varios modos diffi
nicoīū boi medij in pte mīgni.
¶ Nonū inquid ad medicinam refert
de formis quibus hec diffinaciones
magnorū bonoꝝ debeant explicari
¶ Decimū ondit quibus locis et foīs
tīmāri debeat questio spālis secda.
¶ Undecimū loquit̄ de tīmacōe q̄stio
nū spāliū terne quarte et quinte
Caplin p̄mū ostendens q̄ huiꝰ metho
di compatiue doctna cōsuetur
vtilis in tīmacione q̄stionū spāliū
de magno cōtractoem hniū p̄ bo
nū et malū.

Postq̄ satis ē explana
tū quo dictas
q̄ales questioēs
tīmāri oporteat
restat spāliū q̄sti
onū tīacionē cōsiderē. In quibus
videlicet magnū et pūm aliqbo admi
tis naturis. et precipue p̄ bonū a
malū arctatur. vel p̄ spēs boi vel ma
li. ut dis questio spālis est qua q̄ri
an paradisus sit maximus terrē. vbi
enī nō q̄ritur an paradisus sit magnus aut maximus q̄alit. sed cū cō
tractoē ad terrē. huiꝰmodi vēo q̄sti
ones dicūt ee duplices. sūt ei q̄dā
coūlores alie magis ppue. cōlores
sunt in quibus fit cōtractio p̄dicta
predicata. videlicet bonū et malū et si
bi equalencia. Magis ppie sunt

m quibꝫ cōtractio fit ꝑ spēs sub bo
no cōtentas et malo· Exēplū gratiā
vt vtrū vita cōtemplatiua sit mīꝰ ie
bona vel an sit optima· Vtrū cauē
virtutibꝫ sit pessimū vel magnum
malū· Exemplū magis ꝓpriū· ut v
trū lesio maiestatis sit maximū cri
men· Vtrū parricidiū sit maius
ria· et sic de alijs· Inter has aut ō ꝫ
muūbus videlicꝫ tantū cōtractis
ꝑ bonū et malū mē est ſōliare cō
scribendō· Nam aristoteles et tullius
hanc methodū in questione boī et
mali precipue cōstituerūt· quasi ꝑ
tēnūes ea que supius de geneālū
questionū tractatōe sūt dictā· que tam
nō intrīca reperiuntur diligēti lectōi·
De magis ꝓpriis vēo circa vnūqd
qꝫ cause genus appropiate dicta possūt·
et maxime circa genus iudiciale·
vbi docebit modus quo ostendendū
erit aliquod factū esse multū iuuri
osū· Et quia aūt hanc questionē de
magnitudine bonitatis vel malitie
tractat confuse· plus ꝙ satis est et minus
breuit in cplā quā ad crebacū scp
sit in thopicis· et sūt questiones magis
ꝓprias confuse et breuit tractat
in parte rethorice qua tamē cōcludē
do docet· ut cum videnti sit intelligat hic
dicta cū infradicendis· satis potent
apparere· nec tute dictus plurima ab
aristotile in thopicis et rethoricis dic
ta in has ptes curauit traducē·

¶ Caplin y· ordens q· quīz sint genera
questionū cōpatiuaꝝ spāliū cōtrac
tarū ꝙ bonū et malū· ·:·

Sunt ūgꝫ quīz sūt spēs ginālū
questionū· ꝓpriaꝝ questionū
de magis et minꝰ bono et malo qꝫ
sunt spēs· Quarū prima tibꝫ vide
tur interrogatiua· ꝙ bonū ꝙ malū· cum
suis interrogatiuis equiualentibus
ut cū queritur ꝙ bona sit vita stu
diosa· sēd querit an verū sit ꝙ ad

ꝑma ꝙstionem vltimum ē· ut si fuerit
responsū ꝙ vita studiosa sit sūmū bo
nū mē humāna· statim hoc quīt vtrū
vita studiosa sit sūmū bonū mē huā
na· Terna queit cōpaceꝫ expresse· ut
vtrū vita cōtēplatiua sit melior ꝙ
actiua· Quarta que silīter ē expsse
compatiua· ꝑ hec quīt interrogatiua
quāto melius· quāto peius· et hmoī
vt quāto vita cōtēplatiua melior ē ꝙ
actiua· Quīta quīt an verū sit illud ꝙ ad
qīram est questionē responsū· vt si fu
isset responsū quē est in sūmtū melior
ꝙ actiua· tūc quītur an verū sit ꝙ vi
ta cōtemplatiua sit in sūmtū melior
ꝙ actiua· et ꝓpositū formātur tales ꝙstiones de mīno bono
et mīno mala· Sed obiciet aliquis dice
do ꝙ ꝑma silī et sēda nō videtur ad
istam methodū ꝑtīnē cū compaceꝫ
nō quīant· Ndetur ꝙ licet magnū et
ꝑuū expresse compaceꝫ nō quant·
tendunt· dicunt· eoꝝ tñ significata
cū compaceꝫ quadā cōapiūt cum
id ꝙd magnū est eius respectū dicti mīg
nī· ꝙd est co mīno· et respectū altius
quod co maius ē dicti ꝑuī· vndē aut
totales tractō celi· ¶ Caplin tūc ex
ponit ordinem quo de dictis ꝙstionibus
specialiū tractatione dicetur· et ꝙ pri
ma ꝓpositaliter tractari debebit· sicut ꝑ
ma ginālis supius tractabatur· cui
cuius introducitur aliqua diuisiones
magnorū bonorū· ·:·

Proportum est igitur de dictis
quīz spāliū ꝙstionibus tractare
tractare ꝑ ordinem· et ꝑmo de prima
modus itaq tractandi hanc ꝑma ē ꝓpo
sitionalis illo modo quo ꝑma ꝙstio gina
lis erat supius tractata· ꝙd ideo cōtin
git quia ipa sit ꝙstiuus quasi ꝙsilitz
ad illa ꝑ que ꝑma ginalis questio
tractabatur· vt ꝙ magnū bonū ꝙ mag
nū malū· et sic de alijs· sicut ei ꝑma
questio ginalis debetur tractari diffi

mi coibo spēri ꝯtractus·que mlte sūt
ita questio spālis hec ꝑma trāt de
bit dissmi coibo spēri eius gnis qđ ē
ē magnū bonū·Vnde sicut hoc ge9
quod est magnitudo vel quātū·sub
se diūsas habet speies·ut pedale
bipedale tripedale et ꝯsimiles alias·ita genus hoc qđ est magnū bo
nū·sub se spēs habet ꝯtas videz bonū
tante magnitudis·vel tante·ul' trā
te·et sic de alijs·Inter quas spēs aqđ
ē magnū bonū·quod est vndiq magnū·et excellēaam hns·Aliud ē nō
nū sēdm ꝓtē dicēdi·Bonū vēo
quod est vndiq magnū ē illud qđ
nichil habet in se quō sit excellēs·
sed bonū in parte magnū ē illud
quod licet excellit in vna ꝓte sue
ceñe·In alijs tamē nō excellit
aut istoꝝ magnoꝝ bonoꝝ ā est
bonū honestū aut vtile aut mvtū·seu medū·Bonū honestū ē qđ
ꝓter se solū appetitur·et nō q̄ alia
dirigūtur vt ꝓncipalit omēs opa
cões virtutū·Bonū vtile est illud
bonū qđ sōlū ideo bonū dr·quō ipm
ē factiuū aut conseruatiuū ā alio
quolibet modo deseruiēs ad aqđa
liud vē bonū·aut sic·bonū vtile est
illud quod nō sui sed gracia alterius
debeāt appeti vt diuine potencia
et huiꝰmoi quę ꝓter se desiderari
nō debent·sed illoꝝ gr̄ quę ꝑ illas
aut acquiūtur aut cōseruāt·Bonū
mvtū seu medū·est illud bonū qđ
simul ꝓter se et ꝓter aliud desi
deratur·ut sanitas·rēs poliaa·rēs
quillitas·et sic de alijs·Ꝓmū igit
dissmi coēs docebo honestoꝝ bono
rū magnitudiē habē eūd·cōi v
tilū·et ēcio mvtoꝝ siue mediorū
Et mē honestoꝝ bonoꝝ magno
rū dissmi coēs·ꝓmus cās exponam
que sit vndiq magnoꝝ·Deinde il
las que sūt honestoꝝ bonoꝝ ꝑ ꝓ
magnoꝝ·quid aut sit horū vnū
qđq̄ claius fiet ꝑ ea que seq̄t̄ur·

Caplm̄ m̄ explicans q̄liter mod̄
dissm̄ cōm̄ bom̄ honesti vndiq̄ mēt
m̄ quibꝰ ꝑma questio ꝑalis trāt
debebit·

Vnde bonū honestū vndiq magnū poteit quatuor modis
dissmi cōm̄ describi·videlic aut ceñ
tialit·aut a simili·aut ab effati·aut
a vei nidine·Essencialit aut boī hoēs
n vndiq̄ magn dissmi cō ē illa·que
ꝑ subalia exprimit id omē quod est
in illo bono·propt quod ipm dicit·
aut magnū aut bonū·aut simul
magnū bonū·ut si honestū bonū
homis vndiq magnū sic dissmiam
absolute·q̄ est pfecto homis desi
deabilis ꝑ naturā·depurā a malo·
extensa·multiplex·et diuēna·In ta
li dissmi cōe duo claudūtur videlic
excellencia ex ꝑte boī·eū dr pfecto
homis desiderabilis ꝑ naturā·de
purata a malo·Deinde excellēaa
ex ꝑte magnitudinis dr extensa·mul
tiplex·diuēna·Cūius aut tale bo
nū honestū vndiq̄ magnū·sic ab
solute possit dissmi·melioꝰ fiant su
prius fiant tria loca a dissmi cōe pre
dicti·multū melior erit illa dissmi
cio subalis·qua subiecti dissmi·
sub hac predicati·vt si velle dissmi
re q̄ bonus sit compositus aīm̄
licet enī ibi sit transposicio tamē
intelligo quodāmō q̄ qrē quātū
boitas ꝑdicē de aīo composito·et
ita compositū aīm intelligo loco ꝑ
icti·et magnū bonū loco ꝑdicati·
optime describam in ista q̄stione
magnitudiē boitatis subiecti·q̄
describam aīm cōpositi boitatem
ab ouigme·sēdm seriem cōpois uel
nature·In qua forsan ꝑmo
gradus exponet q̄ nobilis res aīm

hūanus m se antegr. eaam ipm̄ ut q
poīt̄ cōapiam⁹ q̄to nāq; subiectū
nobliꝰ est·tāto dispoao bona sb̄iec
ti ē melior·vt melior ē saīts aīm q̄
corporis·et melior est feliatas rei p·
q̄ feliatas vm⁹ homīs singlā ut/t⁹
gradus malam dispositē exponet
quā aīm⁹ habet ante aduet̄ com
positōis·et āneū desideriū aīmi
natiāle ad suā dispeem bonā·Ta⁹
gradus modū tradet et ordiem p
quē aīm⁹ ex mala dispōe m boitatē
deducit·Primus gradus quō illa bo
nitas nō est existēa sed bonificās
aīm·Quīt⁹ ē cuisdē bone dispois
p̄fectio et depurgō ab omī malo⁹
Sextus ē illius bone dispois expan
sio sēdm ecclesiaīcē et multiplicata
tem·Septim⁹ ē cuisdē bone disposi
cois protēsio sēdm tpalē durac onē
et firmitatē adhesionis·ut si p̄sēs
do deos sept̄ gradus aīm cōpoīt
boitatē magnificā dissimā⁹ hoc
modo·aī m homiē due sut̄ prēs·cor
pus et aīm⁹ salūz·quor hoc cōgre
neū est alys rebꝰ ēremis·et ceteris
ex elemētis constantibꝰ q̄lie vero
supra elemētalem elevatus natiāz·
quasi potac q̄dam dīmitatis hoibus
impitn·p quā hoc habet homo q̄ hō
ē·et quasi supioribꝰ et angelicis na
tuis congeneus·Nichilo⁹ quocens
et q̄diu aīmus iste quasi ferus ē·et
nullis vtutibꝰ māsuefactus·nec domi
tus·nō mi⁹ est fedus q̄ ferus·utpo
te bestialibꝰ cōcupiscēcijs omibꝰ lax
atis habenis·et ad eas explēdas pl⁹
q̄ omes fere silvas p̄ruciosissimis·
animis astuans mumq̄·quibꝰ nec
deū·nec p̄iam·nec p̄ceptis·nec pa
rētes·cōiuges·filios·nec alios quos
libet natiā vel lege quietos vētur·
verū omī credulitate redūdat·fūl
sitate·prodicōe·mendacijs·dolis·et d
cepacoibus onibꝰ·quibꝰ ā corporis

virtꝰ p̄ceē equū et bonū ad explen
onē suarū cōcupiscētiaar nemī p̄at·
Imo nec sibi ipī·quocūcē p eas ex
corpus et mentē et totū cōpit
horiem in desiderijs nālis repugnan
tiam·Cū sint et cetera sic et ipse so
natiāliter ab huīmoī difformitate
libēarī·et ad cōvenīā venīe decorem
affectet·Contīgit ig̃ ut m q̄busdā
aī a puero vel alio cōuolenti tēpōe
suestrat aīm⁹ ad opa bona·sēdz oēz
spēcē vitijs·et supuerit p doctinam
racōnē vētā·qua q̄libet suū opus dirē
tē dirigit tam ad alios q̄ ad sēpz
aīmi feritatē q̄tando·et ad trāq̄lla
domādo māsuetudiē·qua cōcupis
cētias nō dolorosā rebellioē·sed poa⁹
p̄ mod⁹ gaudiosi obsequij frenat·ne
aut apud sēpm̄ aut alios quoslibet
quidq̄ ubeat qd̄ racōi vetat·que reg
ut alia bona multa nō extra sciat·fi
nitra ȳcemiū aīmi fixa·tēnam op
timet efficaīa boletatis·ut ipm̄ nō so
lū posse sōre bonor·Imo vere bonū
mtuletur·que prēs nec ducēys nec
honori·nec glorie·nec potētie·nec al
tēi cuilibet cōuelre putat·Si ñ pau
ci qui huīmoī bona possidē nō solū
nō bon sed plane mali dicēdur vere
Quod cūm aīm cōpositōe p̄clarius·
q̄ ei⁹ quis habeat aut possideat me
lior efficīa nequit·Ēt cū ceteris boīs
et rebus omibus vti male possit·et
ille miltas habeant ītōmoditates
admixtas·aīmo cōpoīto vti neque
am⁹ m malū·cū quidq̄d fit p com
positū aīm·fit ut rectū racōi dictat·
que malū ubē non pōt·Imo cum
nullū sit vē bonū huāmū ñ cōpoīto
aīm⁹·nullū erit vē malū huāmū
ñ aīm⁹ mcōpoītus·qui ig̃ ītempō
cū cōpositōe stare nō pōt·qui cōpo
sitū habet aīm nllm habet malum
āneū·Verū aīm cōpositō illum
elevat·vires sēnsuales illustrat·

rīn et cōcupiscētia cōpēat·cōeles

vires corroborat. cotis sanitate cõser
uat. 3mo p quẽdam indissolubilẽ nex
ũ cetus homis fouet omẽs pres. atq
virtutes. q̃ et cũ omã reliqua que
bona diuitur solent cẽpore vel fortuã
deseruẽ. ¶ Nec aĩm cõpositio vsq; in ext
mũ exeuntẽ. 4mo post ipm̃ mdefesse sec
tatur. ¶ Sedã dissimao boi honesti vndiq;
magm ex loco silitudms trahitẽ. cum
magnitudiẽ boitatis aĩaũ rei talis
imun9 p hoc q eque boã sit vel meli
or aliquo vel aliquibꝰ que notorie sẽ
magne boitatis. ut si q̃ritur q̃ bona
& sapiẽcia posset videri. q omi aurẽto.
auro lapide preciosõ. et cuctis sit opi
bus melior. vel poẽ videi q aliquibꝰ
magnis bonis sit equalis. vel nõ mi
tũ mõi. prosequẽdo sedim septẽ gradus
dissimilitudiũ certaliũ. nuẽ date. cõpa
acẽm sapiẽ ad auru sedm quelibet
eorũdẽ gradũ ordinando. q̃ illo sa
pia superet auru. argentũ. et lapi
des preciosõs. p tolorẽ qui contenno
verbalis mea vocabꝫ libro tredecimo.

¶ Ceraa dissimao boi honesti vndiq;
magm a loco ab effectis eliat. cũ ip
sum dissimum aliqua dissimilitudẽ boi
vtilis postea danda. Nam licet hui9
mõi dissimao solo cõueniat bono vtili
essenaliter. poẽ tñ cõuenire bono hones
to vndiq; magno p modũ assũptionis
eliate ex loco ab effectis. ¶ Quẽ dissi
mao bom honesti vndiq; magnitu
rei videao trahitur. m qua p seriem
temporis aut aliquẽ aliud racionabile
ordinem narrabim9 videa seu testi
monia lata sup magnitudiẽ boitatis
ullius. et mentis dei et hoim pruden
tiũ. et m etate et parte qua magis vi
get prudẽcia. vt si velim9 dissimiliter ai
compositi boitatẽ magnã dicem9 qm
si quis velit scire magnitudiẽ boitatis
ullius. videat q̃ete tute fuerit deo et
sapientibꝰ. ranoi. et etati mature.
qui sup eius boitate tulerũt testimo
nia. et p̃mo dei qui ad aĩmi cõpoẽ
et p fectoẽ oẽm sanã sẽp tuã essu
dit. p̃ phetas misit. fluũ sui vngẽi
tum m tram destinauit. vt assũpta
carne moriẽ gustaret. aplos misit i
oem terram. et alia cuncta p fecit q̃
seruiunt ad fidẽ catholicã cõseruandã.
p quã fidelium aĩm ad fruitoẽ dei
trahentur. quã m gnali nomiẽ ad
aĩmi cõpositionem reduco. Deinde q̃
te fuerunt cause phi quoz p̃s sanoz
et magis approbata. declamat cõpo
sitũ aĩm optimũ cẽ bonoz oĩm
hoc si actũ cũ ũtute mentis. Et
cũ in nobis ipis duo sint iudices sẽ
sus et racio. q̃ius sensus forte q̃dam
aio cõposito meliora diiudicet. racio
tamẽ que corruptis testibꝰ mihil pro
bat. nullũ huanorũ bonoz aio cõpo
sito prefert. Item et si etates videam9
erit p̃sumũ. qui et si adolescẽa q̃da
meliora iudicet aio cõposito. etas tñ
matura. que cõcupiscẽtiaz. amorẽ ñ
tracta est. cõpositũ aĩm omibꝰ bonis
preferet sepe. Item qui et si passionato
aĩm9 quã melius cõposito iudicet
animo. tranquillus tamẽ qui nõ est
turbinibus excecatus. cõpositũ aĩm
omibꝰ cõsueuit alys bois preferre.
sicut boitas aĩmi cõpositi p tlia tes
timonia dissimiliter. ut magna. sic et q̃li
bet alius rei magna boitas hoc sta
te cõdẽ loco potest dissimiliter. sedm aqua
testimonia que deinde triplo plũis tẽ
tatus scribetur. Sicut aut mod̃ pre
dictis dissimiliter bonũ honesti vndiq;
magnũ. ppositaliter et cõtrariũ mag
nũ maliũ. et eadẽ tlr bonũ. aut maliũ
vndiq; quũ possent dissimiliter. ¶ Ca
plm̃ q̃tũ do septẽ modis dissimiliter
certaliũ bom honesti in parte mag
na et alys tribꝰ dissimiliter cuiscẽ mag
na bom tractis ex locis a silitudine
tis et a rei iudicẽ quibꝰ omibꝰ p̃ma
questio specialis terminata debe
bit

Bonorū honestorū nō vn
dīq; sed m ꝓte magnorum
dissimcōēs ceñaales aut
simūl ab excellēaa subiecti aut ab
excellēaa deſiderablitatis aut ab ex
cellenaa mhesiomis et depuāaomis
a malo aut ab excellēaa exēsiomis
aut ab excellēaa multiplicitatis ā
ab excellēaa duraciōis. Nam hꝰ erā
simūl claudebāt̄ m dissimcōē bom
honesti vndiq; magm. ꝓmū igitur
dissimm9 āquid tale magnū bonū
ex eo qñ ē excellētis subiecti et sēm
hoc illud quod est rei p. vel pñapū
bonū ē maius bonū et melius bo
nis aliorū et id quod ē bonū aīmi
melius est bonis corīs et istū mod
dissimēdi vocat m eplā thopica tul
lius ex affectiōē. Sēdo mō dissimm9
bonū honestū m ꝓte magnū ex excellē
cia deſiderablitatis ut que ꝓ se deſi
derāāur et avēcius deſiderāēur sīt
meliora et sub ista dissimcōē lorat qđ
dicat m eplā thopica tercio q ioāuida
sūt melioza mm9 iocūdis. Nam io
cūdū est m quo pñte cōplacencaa
feruet et quo absente deſideriū. Et
eo modo dissimm9 āquod tle mgnū
bonū ab excellēaa mcendi et q̄ sīnū
possēssōē melioꝛē seu magis bonū ef
ficiant et hoc mō dicat m deū epistō
la tullius q melioza sunt īmata et m
sita et que magis sua et que minus
erīpi possūt. Quīto modo dissim9 āqđ
tale magnū bonū ab excellēaa pfec
ciōis et depuraciōis a malo et sēdz hꝰ
hanc dissimcōēm illud erat mltū bonū
quod nō est defectuosum seu vitiatum
et quod ē depuratū ab oppōito malo
et quod est ꝓpnsus fini et ꝓpē quod
alia ordinātur. Sexto modo tlis dissi
mao sūtur ab exēsione et isto modo
dicat tullius m eplā thopica q melio
ra sunt que longe et late sunt ꝓpa
gata hꝰ que sūt āgustū. Decimo mō
a multiplicitate dr que plura sunt
ceteris paribus sunt meliora. Septimo
que magis durabilia sūt magisq; sta
bilia meliora dicūtur. Et q̄admodū
circa dissimcōēm ceñaalē bonī honesti
vndiq; magni est supius dictū q ip
sum optime dissimtur qñ subiectū qđ
bonū est dissimē sub facie predicami
sic hic res ipā subiecta cuī magnudi
nē boīatis dissimē volem9 dissimū de
bebit sub facie ācuī denūi dissimū.
que res ex filitudiē eorū que dicā sunt
ibi sātis potest mēllī. Est aut mē dis
simcōēm ceñaalē bonī honesti vndiq;
magni et dissimcōēs ceñaales bonorū
honestorū m ꝓte magnor elis hītudo
q dissimao ceñaalis bonī honesti vn
diq; magni nō pot attribui boīb hoēs
tis m parte sōlū magnis sed ecōuerso
dissimcōēs bonor honestorū m ꝓte mīg
norū attribuitur eōuenienē bono hoēs
to vndiq; magno. Item sicut ibi illius
bonī honesti vndiq; magni ꝓtēr essen
cialē dissimcōēm sūt tres alie videz a si
mili ab effectis et a vei iudicio ꝓpor
cōlitē est hic ītelligend omīno. Ca
plīm seriē explicans q̄tor mōs dis
similiū boī vtilis vndiq; magni.

Quemadmodū supius ēto caplo
ꝓtīs tractatus exterit dem
sicut ad q̄stionē ꝓmā qualem diuerse
dissimcōēs spēi quālitatis seu mag
nitudinis respondēē. ita et ad ꝓmam
questiōem specialē q̄rentē de magno
bono. Duīse dissimcōēs spēi magni bo
ni respondei debebūt. que cū materia qſ
tionis tangit bonū honestū cuīmodi
ee debeant nūe puto sātis ꝓdictū i du
obus caplis proxīe scptis. Sicut aut q
apitur ceā ex dcō caplo ēto bonū v
tile magnū duīsās habet spēs. Nam
āqđ est bonū vtile vndiq; magnū. ad
ē bonū vtile hac ꝓte magnū. aliud
m ista. aliud i illa. Que spēs ceā ne
cessario duīsis dissimcōibz dēbēt. In

pmis q̄ dissimcoēs docebo bonoz vi
lui vidiq; magnoz̄. cōi bonoz vilu
ū m ꝓte magnoz̄. Vnde bonū vale
vidiq; magnū poteit q̄tuor mōd dif
fimcionū describi. videlicz aut cēnaa
liē aut a ꝓtibo. aut a sili. aut a rei in
diaa. dissimcio cēnaalis bom velis
vidiq; magm in se esse velis. q̄ hui9
modi magnū bonū ē aliquid valiū
qđ celeiter cerce. vel tuc facili. sīa
liena indigēcia. sine sup̄tu. sine labōe
sine pericło. sine dedecōe. sine indigna
cone. aut alio malo quocūq; sit facti
uū vel conseruatiū alicui9 altius
magm bon. ad quod ordiātur. exten
siq; multiplex. et diutiū ꝑ q̄ dissi
mcōe quasi quīq; gradus notāt̄ ad
quos respectū hēe debebit. qui alicui9
rei velitatē vidiq; magnā. sub hac
hui9 predicati describē volet. Vñ q̄
hoc voluit facē ꝓ primo gradu vali
tatem et precio sitatem ipius rei ꝑ
vabit. et ipam acq̄rendi difficultatē
ꝓ secūdo gradu virtutē factiuitatis
et efficaciam ac ordinem. quo sit duc
tiua in bonū illud. ad qđ ꝓ ratoēz di
ḡitur. et ad quod vale reputat̄. In
quo gradu meident ista vel eoz ali
qua videlicz. qui fiaat ꝓcurē. ad id
quod bonū ē celeiter aut certe. vl tu
te. aut fialr. aut sine aliena indigēcia.
aut sine sup̄tu. aut sine labōe. aut sī
pliciter. aut sine dedecōe. aut sine in
dignacōe. aut alio quolibet malo. ꝑ
tercio gradu. sine videz magnitudine
bom vel bonoz̄ demōstrāe debebit. q̄
quod vel in que ducet. Pro q̄to gra
du narrabit latitudinē bonoz̄. sēz
extensionē et multiplicitatē. ꝑ quā
to duratoēz sēm tempꝰ. Excēpli gra
si magnā boitatē aurī dissimē volu
erim. q̄ potim9 dicē. quī aurī res est
ꝓciosa ac rara valde et difficilis ac
quisicōis. qua adepta ꝑ ipm celeiter
tuto sine labōe. aut alio malo potit
omnibus corporis necessitatibo sub
uenire. sine quibo nemo pōt vacare
virtutū operibus. cuiq; rei precio
sitas ē ꝓ totū orbē dissusa. et q̄ tēz
rupte nature. et mꝑetuū cōseruā
bilis. Cedā dissimcio boi velis vidi
q; magni sumpta a loco a ꝓtibo pro
cedit hoc modo. vt in ea aliqua sōe
temporis vel alio quolibet vacabili
ordine naviḡetur omia bona. que ꝑ
illud effici poterūt vel conseruari. q̄
alio modo quolibet adiuuari. q̄ bona
sunt velut ꝓtes ex quibo hec dissiō
constat. que ꝓtes tali modo q̄rūtur.
Nam videndū est an res cui9 mag
nam bonitatē oñdere volum9. sit
factiua pluriū seu multoz̄ bonoz̄
vna factione vel diuisis. hēe videt
si vni9 sit boni factiua. et altius q̄
seruatiua. quāto ei bonitas vel tibi
diuisionibo magis possit ꝓtari. tā
to dissimcio ex illis ꝓtibo cōstās
magis erit copiosa. Tercia dissimi
cio bom velis vidiq; magni ex
loco a simili. ꝓportionaliē sicut ha
dissimcio bom honesti vidiq; mag
ni. Quarta dissimcio dicti magni
bom velis a vel vidiq; data ꝓpor
cionalis est illi que ex cōi loco ad
bonū honestum vidiq; magnū fiunt
adducta supius. Fiant aut modis
predās dissimilē bonū vale vidiq;
magnū ꝓportionaliē et cōtrariū mag
nū maliū et etiā tale bonū vl ma
liū ꝓpius possent dissimi. ¶ Capitū
vij de modis dissimcōm cēnaali
ū bom velis m ꝓte magni et ali
is tribo dissimcōibo eiusdē magni
bom.

Bonoz̄ valiū m ꝓte mag
noz̄ dissimcōes cēnaales
aut summē. et valde rei. aut ab
efficacia fiaendi. vel cōseruandi.
aut a celeritate. aut a certitudine.
aut a tutela. aut a fialitate. aut

vidiq;

a factiuũ cẽ sine aliena mdigenaa aut a factiuũ cẽ sine supfluo aut sine labore aut sine pculo aut sine dede core aut sine mdignacoẽ aut alio quolibet malo aut ex eo q̃ idipm qđ facẽ possit aut cõseruare sit magnũ bonũ aut sequatur tlis magm difficultas bom ex latitudiẽ sine extensioẽ aut multiplicitate aut durabilitate. In diffinitoẽ ighẽ que sequitur ex rationabili mẽ bona m alijs hñia paritatẽ ca sunt meliora que rationa sunt et difficilius possunt acquiri et sedm hoc quo dãmõ verũ est qđ dicat tullius m epla thopica q̃ racoẽ vtilitia meliora sunt racois ex pabo vt seruus eq̃ et alata maiatis. In diffinitoẽ vẽ que a celeritate sumit que breuius efficit melioza sunt proliorib⁹ tribus. In diffinitoẽ aut que a certitudine sequitur melioza sunt que certius efficiũt q̃ illa que fortuitu. a illa que plerũq̃ possunt deficere. In diffinitoẽ que a tuitiue sequitur illa meliora sunt que minꝰ metuũt m malũ pretmittendũ. In diffinitoẽ autẽ que a facilitate sequitur illa melioza sunt q̃bꝫ facilius videtur ad ptentiũ. In diffinitione que a factiuũ cẽ sine aliena mdigestia sequitur comprehendi pot id quod dicit tullius m epla thopica q̃ efficacius causa grauior ẽ q̃ nõ efficiens. Item quod melli debet q̃ cũ efficiens actualis et sufficiẽs ẽ melior mẽ effectiua. dicit eaã ibidẽ q̃ meliora sunt que ipis cõtenta sunt q̃ illis que alijs egent. Item et ad candẽ diffinitoẽ reduat quod dicit ibidem q̃ illa que m nũ pterẽ sunt meliora hijs que m aliorũ sunt pterẽ. Et pportionaliter m alijs diffinitoibꝫ sequentibꝫ potest facile capi quid m earũ vnaquãq̃ melius debeat dici. Inter quas ad diffinitoẽ magm bonũ que sumit ex fine maius bonũ vel con

seruatiue. pot vno modo reduci quod dicit tullius m dicta epla videlicet q̃ racoẽ virtutis fuit melioza rationis ex pabo vt seruus equo melioꝝ potest esse. et pari racoẽ audeũ dicit melius salutare et naturale nõ naturali. ut pfectũ mõstruoso et artificiata nõ artificialibus vt aptus mathi et necessaria nõ necessarijs. Maior eaã pars istoꝝ ad pmã diffinitoẽ posset reduci eo q̃ hec omia nobiliora et pciosiora sunt alijs. nec obstat q̃ dcẽ aqua ad diuisas reducẽtur diffinitoẽs. cũ hoc diuisis racoibꝫ fiat. Ad tres vltimas aut diffinitoẽs reduat illud quod solet dici. q̃ duoꝝ illud ẽ melius qđ altius cõtinet bonitatẽ. et cũ hoc supaddit. Sicut aut bonum vtilis vndiq̃ magnum pterẽ ceñiale diffinitoẽ sunt tres alie. videlicet a pabꝫ a simili et a vei iudicio. Hec eaã erit hoc idem sẽ no cõformiter intelligẽdũ

Sextum octauum ordens q̃uor mõs diffinitoẽ bonum medij vndiq̃ magnum et cũ hoc valos modos diffinitoẽ bonum medij m pte magnum

Quemadmodũ duo magna pterita bona. sic duo magnum bonum honestum et magnum bonum vtile. duplicia sunt. viz aut vndiq̃ magna aut m pte magna. sic duo mala. vel media sunt duplicia. viz aut vndiq̃ magna aut m pte magna. Igitur circa mediorũ diffinitoẽs primo docebo diffinire bonum mixtum vndiq̃ magnum. Deinde mixtum bonum m pte magnum. Prius tñ de bono mixto seu medij vndiq̃ magno. sunt quatuor diffinitoẽs. videlicet ceñiali. a pabꝫ. a simili. et a vei iudicio. quarum ceñialis quodãmõ cõposita est ex diffinitoibꝫ ceñialibꝫ duoꝝ magnoꝝ bonoꝝ extremoꝝ et simplicium prius dictorũ. sicut et ipm bonum me

magnoꝝ bonoꝝ

cui seu mireti quodāmō et honesto
et vtili ē cōpositū. Vnde qui nemō
ē vē qualibz prudis eē q̄ agē. et bo
no medio seu mireto cōuenit ratio
honestatis in quātū ipm ē. et eidē
cōuenit ratio vtilitatis in q̄tū pos
sit agē vel facē. vel quōlibz ad agē
bonū aliud deseruiē. sequi ut sedm
seriē naturalem in ꝑma pte diffi
cioīb ceremonialis mireta boī magn po
netur illud quod ipm trahit et diff
fim cōe bom honesti. vndiq; magn.
Et cui in ꝑte sequēti pōnetur illud
quod trahit et diffim cōe boī vtilis
vndiq; magnū. ut rea policia mili
qua ātate ē de nūo bonoz mireto
vndiq; magnoz. quo circa sipsam
diffime volem⁹. vt multū bonam
boīate cōmuta. manifē est ut ꝑ sep
tem gradus datos supius ꝑ tis
tractatus capīo q̄to. eius boīate
et excellentē ordine seruato mōstrem
et cui. caudē diffim cōi prothamo
seriatim ꝑ gradus expliatos eius
dē tractatꝰ capīo sexto. hoc tm ser
uato vt si qui sint gradus in diffi
nitoīb exercemus synonimi. vt il
los tm semel adhibeam. q̄ admodū
eos qui de extensione. multipliam
te. et duratione loquūtur. q̄mus in
veriusq; diffinitoīb ordiē collocēt.
In hac tamē media ac mireta diffi
nitoē tantū semel dia debebūt in ꝑ
te diffinitoīb vbi magis cōuenien
ē videbī oratoi. sedm dem aut
ordinē graduū. et duabz diffinitio
nibz omnitoīū nō grauaret pro
exemplo reām diffinitē policā. sed
qm hoc planū et finale reputo. si
ad decē gradus et alia prelibata
teneatur respectus. eā breuitatis
relinquo. Reliquę vō tres diffinitio
nes ꝑtinoales sunt illis que circa
bonum vtile vndiq; magnū date

sunt supra. ꝑcea faciēdo q̄ boī me
dij in ꝑte magn diffinitoīs sint cōes
vel siles illis que dicīb duobz extremis
in ꝑte magnus sunt supius attributis
mo frequēter veriusq; bonoz extre
moū diffinitoēs poterunt esse medio
cri bono in ꝑte magno doāri. vt pu
to manifestum posse fieri de tantibus
Caplīs nouū aliquid ad mediam
referens de formis quibz hoc diffini
toēs magnoū bonoū debeant ex
plicari.

Sicut aput diffinitoēs magi
tudinis in eadē cōe ꝑme q̄stiones
generalissime fuerūt dem supius q̄n
to capīo ꝑmi tractatꝰ huius tertij libri
q̄ varie sunt formę quibz huiusmodi
diffinitoēs eloqui debeant. sta ꝑsen
onalitē pro dato diffinitorum magi
norū bonorū omī ad dicte ꝑme quę
stionis spālis tiādonē valitū. eisdem
formis ibidē expositis erit vtile necessa
re et hoc maxime circa diffinitoēs ho
rū bonorū que fierūt magis breues.
Cum⁹ rei donassem exēplariū ad tuen
dū sānis facilia reputassem ꝑ sili
tudiēs eorū que data sunt capīo q̄nto
nunc allegato Caplīn x. ordinis
quibz locis et formis tiādi debeat q̄sti
o spālis sedā

Expedita ꝑma questione spāli
de magno bono. ad sedā est
attendū. a credendo que q̄rebat an ve
rū sit quod ē ad ꝑmā questionē insi
ut verū veri sit q̄ animo composito
sit magne bonitatis. Talis aut q̄stio
emūam debebit ꝑ locos et argumēta
sicut alie q̄stiones. sedo huius operis
libro gnaliter emūam docebitur. Sed q⁹
mā oratores circa questionē istam
sepe versantur. dicā mḡrū oportz
aliquid de appropiatione locoū ad ipām
igitur ad eam pro ꝑmo loco dicetur
omēs diffinitoēs cerimoniales magno
rum bonorum supius date. et ad for

mas argumentū ducetur. Deinde
pro loco a prbo. diffinitōes magnor
bonorū valuū ex loco a prbo tracte-
re et eaā pres subiecti questiois sumēt
et ducetur ad foras argumentor. ¶
loco a sili. ducatur diffinitio er sili
tudiē supta. vel adducātur similia
que maifeste sūt magne bonitatis
quibo nrm ppositū magis cē bonū a
equalit. aut nō multū mm. nōsire
tur. sedm foras collacois aut i duc
tionis supius datas pmo libro. ¶ pro
loco ab effectis poterūt capi diffi
nitōes magnorū bonor. que supius
ex eodem loco sūt tracte. vel possūt
sumi effectu bona. que suam boitatē
ex causē boitate traxerūt. et ex ill'
argumenta foras. ¶ Preter istos autē
locos ad hanc questiōez sedaz addu
catur locus a vei iudicio. in quo du
plia via res magne boitatis ꝓbabi
quau pma statim ex iudicio surgit
Sedā ex effectū iudicij qui ē volum
tas appetitus sensualis aut natāle
desideriū. Huc ad pmā aūt viam
aquid probatur magne bonitatis.
quū vir sapiens hoc cē tēe iudicauit
aut omēs sapientes aut plurimi aut
eorū ꝓpinio. ¶ aut qm̄ ratiōi mul
tum bonū videt. Nam semp id me
lius est quod rnaōi bonū videt. po
cius qm̄ id quod sensui. Aut qm̄ eta
ti matuē nl'tū bonū vidē. Nam id
quod illi etati melius videt. pocius
pro meliori ē suscipiend. qm̄ id. q. ad
lesecnaa iudicauit magne boitatis
Aut quū trāquillo videtur aio me
lius. Nam aīmi tranquilli iudicio
pocius standū est qm̄ iudicio passiōi.
¶ Tē aut quū omibo. aut plurib. mihi
bonū videt. ¶ Item qd deus milte mdi
cauit boitatis. aut qd spūs verax sit
magne boitatis testatus. ¶ Quo ad
sedam aut viam aquid magne bo
nitatis probat. qm̄ illud vnusqsq;
maxime aut pre ceteris vebo. vl' sal
tē multis desiderat sibi aut amicis
ad cē. Et de quo qū ipm̄ habem. do
lent si mīa. aut pp eius absenciā a se
vnusqsq; dolet. et nitent cē dolendū.
¶ Item eius vnusqsq; se mauult cē cuj
qm̄ alīū. ¶ Tē ad quod omē ens. vel oīs
homo. vel omēs creaturā mauelt ten
dūt opibo. ¶ Tē eius qū nl'ter laboāti
sūt. et expensa. et īmita ac sustenta
cula. ¶ Item qd a plurib. ꝓbo. eo dē
appetitus. vt ab mlīor a sensu. et a n
natura. ¶ Tē et quod mæssiancius et
magis sine mīmissione desideratur.
Circa recta. vēe p hnē a iudicio loai
est eadem adhibenda forma. que su
pius in vicesimo quito capio tractato
de loco evēti secō sūt adhibita. si nō
duū sorū testimonia compem. adiunc.
Sed quoacē duū sor. testimonia cōpa
bm. et viu. eorū pocius qm̄ altius
testimonio seu iudicio standū ē dicē
tiū pro mīori. esse illi ordiatim si.
milias tres pres sensibilioris compari
debebūt et vnus illor. in singlis ex
alleaor. demōstrai. Cōi debebit ma
ior apponi ꝓpoacō. aī probacē quā
requiret. et argumtū concludi. ¶ Ca
plm vi loquēs de tīmacē questiōū
sp̄ecialiū trac qrte et qrte

Tertia questio spālis compaa
onē expresse ad hnē modū
quebat. Vtrū vita tēplatiua sit me
lior ꝙ activa. In qua qstione mlligo
q melius seu magis bonū pdicetur
ac si ad hūc mod̄ questio formaret.
Vtrum mē istis duabs vitabs cō tē
platiua sit melior. Hec igit̄ qstio ē
minari debebit eisdem locis omnibus
tam a pte subiecti qm̄ predicati supi
tis. quibo sedā questio fuit provi
tiata. ac eisdē fere formis. hoc salvo
q ibi sepius mēcuri vbal' gerēdo.

p quā ea que sūt vni⁹ comparatōr aue
tua ad ea que reliqui putabūt aue
tua comparabūtur. Quarta qstio spāl'
similit' comparatōz sed p alia questiā
quēbat ad hunc mod⁹ vt quato vita
cōtēplatiua ē melior q̄ activa et assi
milāt̄ p̄me questiōi spāli sup̄dce.
et pcedēdū ut illa nō p argumēta
tiones sed p rōnes diffinitiōnū
tales quales pro p̄ma questiōe sunt
date. et etiam paibo formis illas dif
finitiōes eloquēdi tāri debebit. Ter
tia questio spālis an vez sit. q ad q̄
tam rōsum est mḡrebat. vt si rōsū
fuerit q vita cōtēplatiua sit m ipm̄
sum melior q̄ activa. q̄ritur an hoc
sit vez. videlz vtz vita cōtēplatiua
sit i immēsum melior q̄ activa. Et
ista assūlatur fidē questiōi sup̄ po
te. Decoq̄ loab⁹ eisdem atz formis q̄
bus erat sēdā qstio specialis supius
tmināta. pcedi debebit. Ei quis ignō
modū tminādi gnāles questiones
de magno et puo. et cōi mod⁹ tām
di questiōēs spāles de magno aut
puo bono vel malo fiē voluit. ca
que in hoc tcato libro fiūt cōsp̄ta
ri diligēcia cōsiderāre debebit.

Quartus liber qui locos thopi
cos app̄at ad rethoi cālū qstiō
nū naturā tres habet tractat⁹.
¶ P̄m⁹ tractatus ondit q̄liē dā thopica
loa ad p̄sonas agētes vel patiētes q̄
in qstione ponūtur possūt app̄uai.
¶ Sedo quid loa thopica ad tēp⁹ et alio
cens possint appropiari.
¶ Tercius p quē mod⁹ loa thopica ne
gocijs appropriēt.

P̄mus tractat⁹ qnq; cplis expli
¶ Caplm p̄mū cōtinz nūcupatiōez hui⁹
q̄rti libri. ac diuīsa questionū dissino
ne distinctiōe et ondit cui⁹moi qstio
nes maxime p̄tinēt ad oratoēm et q dic
ti loa thopica ad tria p̄dicabilia appro
priai debebūt. videlz p̄sonas. au
tates. et negocia
¶ Secūm cōtinz eaulare desq̄sitiōez huius
in se congeriem p̄sonaliū attributoū
quā cuncta situā vocant. et hoc pro
loas a pabo. et a diffinitiōe p̄sonaz
in cui⁹ oculais desq̄sitionis finē vēi
quorū omnī minime approbatō locoū
¶ Tercium cōtinz declaratiōez oclaris de
sq̄sitionis predicte
¶ Quartū cōtinet ordiez diligēciae qua
adhibē debem⁹ ad inq̄rendū q̄ debeāt
attributa cōuenīant p̄sone. de q̄ sermo
p oratoēm futurus.
¶ Quintū cplin ondit qualiē ex dictis
attributis dātur duīse diffinitiōes
eiusdem p̄sone. et ōino qualiē loa tho
pica ad p̄sonā appropriuntur.
¶ Caplm p̄mū cōtinēs tractatum hui⁹
quarti libri cui⁹ diuīsa qstionū distinc
tione et ondit cui⁹moi qstiones max
ime p̄tinēt ad oratoēm et q dēm loa
thopica ad tria p̄dicabilia appropriai de
bebūt videz p̄sonas tātes et negocia

Licet primus dictū loa
ad ocm cui⁹cūz gnis
questiōz tiandam
sint gnāles. melio⁹
quia p̄maior reddi
futurus orator. si latitudo locoz app
etur qstionū aut ꝓpositoz natuis ne
cessāiū puto differūaas questionū et
suoz ꝓpositoz agnoscēdo ac ea qstio
nū genera circa que p̄cipue versatur
oratoz seorsum eligēre. et demū ad il
lorū ꝓpositū debitū locoz gnālitatē
aptare. Questionū q̄dā sunt
vagē. quedā determinate. questio vagā
que responsiuo nichil certi gnitit. q
quod aspectū figē debeat. cui⁹moi ē
omis questio forāta p hec mēbra
tua. videz quid quātū. quot. q̄ cuius
p̄ quid. quale. quomodo. qñ. et alia mul
tia. Cum ei quēo quid ē eclipsis sol'

G

ad ml certū vidend̄ figo responsiū
aspectū. simult̄ cū quero vbi ē papa
Sed q̄stio decīmata est que respōsio
certū q̄dam cōmittit. In qb aspectū
figē debeat. cuiusmōi ē oīb q̄stio fcata
p hec mīrogatiua. Verū an nōne nū
quid. et similia. vt si q̄ratur vtr papa
sit rome vel nō. Jam ami respondere
debemus deīnd ad vidend̄ vnū vl al
terū oppositor. vt quī est rome. vel quī
non est rome. et ꝓponēdū ē de reli
quis mīrogatiuis. sēdo iam notatis

Item hac oīm questionū quedā sūt
de rebus huānis. alie sunt de rebus
naturalibz supnālibz aut mathēmat.

Item hac questionū oīm q̄dam sunt
mfinite et vniūsales. que theses vo
cātur. Alie sunt ptcl̄ares finite. que
ypotheses. et cause solent vocari. Tes
tiū ē questio gnālis nō detāta ētis
psōis. nec locis. nec alio quolibz ta
li. vt vtrū vivo liceat suā vxorē. ꝓpter
aliquā causā dimittere. ypothesis seu
causa. ē questio singlāris detāta
certis psōis aut locis aut tēporibz
aut alijs silibz circūstancijs. vt vtr
caim licuit mīfice fratrē suū abel.
eo q deus ad sacrificiū abel respexe
rit. ad caim vero mīme. Inē has aut
theses et ypotheses alie que sūt ē vel
huānis ꝑtapue debēt ab oratore trac
tari. Istarū ut thesiū et ypothesiū hu
manaꝝ. alia queit factū. alia q̄litatē
facti. alia q̄ntatē. quaꝝ due ꝓme eo
modi sunt satis dict̄ est in plo sēdo.
tredecī tractatus sēdi libri. cuiusmōi
aut sit tertia iam ex methodo com
patina notēd. Sub ullis aut thesibz
et ypothesibz omēs questiōes et mdi
tatiōes tuū genīa causaꝝ huius artis
cōtinei sūenture mfelus. Non cōtur
bet aut q̄quā q̄ sint in tāta multi
tudie q̄stionū diuisiōe. quasi ob il
lud difficile sit deūs locos q̄stionū

I

appropiari natuis. Nam nō strictim
ad questiones verū ad ꝓpositi seu q̄st
ones mīsiones multarū q̄stionū lo
ci adhibei debebūt. Unde tlis q̄stio
quid est regem dissamare. nō probat
locus. sed vna quis ꝑ ipsius vl'altā
que mīdetur ad ipām. aut que circū
ipam ꝓponit. ut q̄ regem dissama
re sic crimē lese maiestatis. locus po
terit approbari vel sua cōtraria. Quis
igitur sint tot questionū diuisitates.
tria tm sūt genera ꝓpositor. videz. ꝓpo
siti facti finiti vel infiniti. et ꝓpo
siti qualitatis finiti vel infiniti.
vel ꝓpositi q̄ntatis finiti vel infiti
In hys igitur tribz ꝓpositis quatuor
extremitates inuenio. videz psonam
agentem. aut patientē. Demde fac
tū seu negotiū. cui q̄litatē negotii. et vltimo negocij q̄ntatē. Proce
deus igit̄ in appropiatione dictoꝝ lo
corū. primo siluam ꝑsonaliū attribu
torū describam. et ea que sūt tū eis
dē attributis dicenda. Secōdo siluā at
tributoꝝ q̄litatis cū sibi cōnexis.
et tertio siluā attributoꝝ negotiō ad
vebo ad eam ptinētibz declarē ꝓpo
situ. et circa vnāq̄q; carūdē siluaꝝ
simul oīa deuc. qualiter tū ꝑ ipā. q̄ a
lias loci topica ad psonā cōtatem
et negotiū possint apparere. Nō at
tē necessariū q̄litatis aut q̄ntatis
attributa donare. eo q negocij q̄li
tatē et q̄ntatē nō ex attributis q̄
litatis aut q̄ntatis. sed potius ex
attributis negocij cōsiderare debem⁹
vt q̄ cain mīfice fratrē suū abel fue
rit iustum. nō oīndē principalē. tlē
videz iustū ex attributis iustitie.
sed potius ex illius facti seu nego
cij attributis. Verū est tamē q ꝑdi
cta q̄stionū q̄ qualitatē aut q̄ti
tatē negotioꝝ significant. et iam

hñt deos locos thopicos sed spāli ap
ppiacone non egent ¶ Caplm sed
cōmicē oculārem desc̄ptionē hñtē
in se congerūt psonaliū p attributoꝝ
quē circē siluam vocauit·et hoc p
loas a prib9 et a diffinitē psonaꝝ·
In cui9 oculais desc̄ptionis fine vi
quor omiū inuē appropriato locoꝝ·

Quom locos psone q̄rim9·nō m
tendim9 de psona loqui pro
ut est substā quedam·ab solūta ab oī
aliena natiā·sed psonā accipim9 m
quātū ipā proximē ē pncipiū actionis vel passionis·et talē psonā
diffinim9 est illius attributa cuncta i
ordine certo colligē·quibꝫ attributis
eadem psona actionib9 cūctis pncipiū
constituit·Ex quo seq̄t·quī cadē psō
na potuit diuersāꝝ ee actionū et passio
nū pncipiū·q ipā valde diuersis dif
finitoribꝫ potuit diffini·eo q p hec at
tributa sua sit hui9 actionis pncipiū·
et p alia altius·hui9modi aut diffi
nitiones omes eligi debet ex attributis
psonaliū scire·nuē substātia·q scies
simul pro matiā loca a diffinitē·et
materia loca a prib9 psone ponetē·eo
q hui9modi attributa quodāmodo
sunt ipius psone pres diffinitiū·sua

¶ Attributa naturalia psone gnis

Omib9 psona mōlis ē vel īmortalis
Omib9 psona mōlis est homo vel
bestia·

¶ Attributa nālia hoīb extrinsecꝫ

Naco et secta·quī aut grecus aut
ytalus·aut gmanꝫ aut hispanus·
aut arabs aut syrus·aut butanꝫ
et ita consequēter·

Patria qnī vel athenēsis vel lace
demonius·pisanus vel florentinꝫ
agrippinꝫ vel saxo·picardꝫ ul'nor
manus et sic vltius·

Cognaco·quī a talibꝫ parentibus

et maioribꝫ descendit·et tales hab;
filios et frēs ac cognatos·ac astrōs
sanguīe iūctos·

Etas ut quia puer adolescēs ul'eta
te grandior·et quot ānis a sua nati
tate·p quos astronom sāe possent
cōstellacionē sue natiuitatis·

¶ Attributa naturālia hoīb intrinsecꝫ

Vegetatiū vt quī naturāliter edax e
briosus·luxuriosus·vir uel n cōtra
riū omnī·

Sensitiū exterius·vt quī surdꝫ cecꝫ
aut alio sensu p̄uatus vel econtra·

Sensitiū intus·ut qui ymaginatiuꝫ
meditatiuꝫ vigil vel econtra·

Intellectiuū·ut ingeniꝫ acutꝫ·t so
lertis·ac loquax vel cōtra·

Appetitiū ut qui iracundus·amōsꝫ
timōsus·audax·preceps·et sic de
alijs naturalibus dispōsionibus
ad passiones aut econtra·

Motiuū vt quia tardus·debilis·fa
tigabilis·vel cōtra p omnia·

Forma corporis·ut quia pulc̄r mō
struosus·bicaus·difformis·carnosus

¶ Attributa hoīb ex victu vel cō

Aput quos et quales·et vbi et q̄n
re·et cū arbitratu sic educatꝫ sp̄iaa·
Quos cōm habuit aceūl libealiū
ingenuōꝝ·et quo loco doctīa p̄ fuse
Quos habuit vsūdi p̄cepto ipeit·
res in adolescēcia·
Post hoc quibꝫ annis vtaē et so
cijs·et quibꝫ sit ānis hoc tempore
Quo in negocio·officio seruī ipūn
cio·q̄stū ul'artificio sit occupatꝫ·
Quomodo vxm famūliaē admīstrꝫ·
Qua cōsuetudīe domestica sit·

¶ Attributa hoīb ex fortuna

An liber vel seruus·et cuiꝰ et si dnō
cuiꝰ vel quor·
An pecuniosus vel tenuis·
An p̄uatꝫ vel cū p̄tate·et si cui po
testate an ure vel iniuria·

An felix vl' mfel'·
An clarus vel ecouerso·
Quales libros habeat et ẽgle cõuuge·
Qualu morte est affectus si obierit·

¶ Attributa hoĩb ex habitu

An vehemẽtius moraliter sedm spẽs mora
lis virtuaĩ·vel ecõtra·
An habeat aĝiã scãm vel artẽ·aut
ve aliam uirtutẽ intellectualem·vel cõtra·
An habeat aĝiã cõis uirtutẽ vl' contra

¶ Attributa homĩb ex affectib

An letus vel tristis·
An audens m pricia·
An uarius·
An miserans vel misericors misericors·
An amans vel odiens·
An timẽs vel audens·
An ebrius·
An miẽr captus·et sic de aliis

¶ Attributa hoĩb ex studio

Cu sciaĩ studeat·an videz ĝmatica·re logica·rethorica·arismetica·
geometrica·musica·astronomia·vtili
physica·theologica·medicinal' aliq scia·
Quibus rebus acq̃rendis vel cõseruã
dis studeat·ut an diuiciis acq̃rendis·
an honoribus·an potẽcia·vel an volup
tatibus·an actu facto prelati·

¶ Attributa hoĩb ex consilio

An vtil raõe fuerit habita

¶ Attributa hoĩb ex factis

Quid fecit
Quid fiat
Quid faciet

¶ Attributa homĩb ex casibus·

Quid sibi acciderit m preterito·
Quid in pricia·quid
Quid in futuro·

¶ Attributa homĩ ex oribus

Quid dixit·
Quid dicat·
Quid dicet·

¶ locus qui nota vocat

Nomẽ·pnomẽ·cognomẽ·aiam vel
signa·

Predicã igitur omnia excepta no

ta·pro loco a diffinitõe et a prãdicãtõ
aputeur·eo q hec m psona pricipia
sunt actionis et passionis·et pres diffi
nitẽ·nomẽ vẽ ac pnomẽ et cog
nomẽ·pro loco ponitur a nota·At
tributa vẽo psone sumẽda sedm re
liquos locos qui facili possit videri
non puto necessariũ demõstrare ¶ Ca
plin ẽtiũ cõtinẽs declarationẽ oĩarũ
descriptionis nue ponẽ

Pro primas descriptionis mentis
gentis debet scire p ordinẽ primo
q̃ m eius pricipio queda est ordinata
diuisio psonaꝝ in mortalẽ ⁊ imortalẽ qui mor
tis cõuenit omibus animalibus·imortalis
vẽo sedm theologos cõuenit omnibus ill'
substantiis·quas generales et deos pu
tauerunt·Item psone que sunt morta
lis nature·subdiuidit in nales species
que sunt homo·vel bestia·Non enim hic
accipit ista sancta psona·sicut theolo
gi psonã accipiũt·videlicet pro sola sb
stancia idiuidua rationali·sed ĝnaliter
pro qualibet substãcia idiuidua cogni
te·Deinde primo nti hoĩb attributa
ponuntur exteriora nalia·quoꝝ primus
est nacio·Unde diuisio nationum est
orbis ipius diuisio·p quasdã partes
maiores·vt grecia fuit vna de nationib·
que in orbis illa pte nasciuntur et cõ
hoc i moribus·in legibus·in secta·et aliis
quibusdã cõmunib·et partib·pticu
lis fuit vnus nacionis·et sic alii cõis·et
ex his nacio diffinitur intrat hoĩs
in diuidui·in q̃ est describi ut actus
actionis vel passionis pricipium ad
aliud eẽ agendũ et paciendũ·Et ap
tus natus grecus·ad aliud particulis·
ad aliud germanus·et sic de aliis·eo
q homines quasdam naturales sorti
untur ppietates·a pte orbis in q̃ nati
sunt·quodammodo vnus regionis vi
na naturalis distat a vinis i alia
natis·Sedm ẽ pria·i q prima pro

subdiuisione naacois acepī-vt i gre
cia sint plures patrie-et ydiomata-
similit̄ m̄ yralia-et alijs naacoibus-
et ortū cē de tali vel tali priā-p cā
dem raaonē qua de naaone pdcā
ē-mrat diffinitiuā psone-m̄ qtū ē ac
tionis uel passionis priapū-Trahit
ē cognaco-Vnde cognaco capī hic
pro ghie sine progenie-et mrat diffin
itiuā psone acepte mō quo supra-n
Nam frequēter bij qui sūt de eadem
progenie sunt vnius dispōis ad hō
vel illud agendū vel paacendū-Ex hō
eni nobilitas p̄mū habuit ortū-ob
id nāq; q aliquos maiores seu proge
nitores fuerūt actores illustriū ope
rū m̄ rē p-putatur q cōuū libi debo
aut ex natura generis actus similes
cōtr-cetac-dicet hoc fallat frequēter.
ut sunt aristoteles p̄mo politice-
Aetās cst etas-qua licet etas hec ul
lla p̄ naturā indita nō sit-etas tn̄
in cōu cst indita p̄ naturā-que cōti
nue crescāt ex pueritia m adolescen
tiam-et adolescentia ī iuuentutē-et
ita cōu-et ita dispōit p̄sonā ut
altius et altius sit actionis pria
piū et passionis-Nam alia pueri-
alia adolescentes-alia juuenes-
alia viri-alia senes-alia decrepiti-
agē vel pati sunt soliti-Qui adecti
tur aspectus et cōstellacio celi tem
pore nativitatis-secūm aūq; diuisionē
vt dicūt astronomi-maxiē disponit
homines ad nō id agendū et paac
dū-ex etate sicut enī astronomi sp
qualis sit homo cōstellacōe concepto
et natus-sed ista cōstellacioe non
erit vtendū-nisi in causis maxis
et grauissimis peritus-Deinde po
nūtur septē mirabilia nālia-quoz p̄
mū cst vegetatiū-ea cōtinēs in se
que p̄tinet ad nutritionē et gnacō
nē-secūm ē sensitiū exteriusq; con

genies quiq; sensuū exteriorū-Et cō
sequēter reliqua que p̄ se satis sunt
nota-que cuncta omnia p̄sonas ex na
tura dispōnit ad actionū et passio
nū modos diuersos-Deinde ponūtur
attributa cōtenta sub victu-Et cū
hic victus pro illo gē regimē quod
appellat solem9-Nam inē ea q̄ sub
victu ponūtur-p̄ma quid de modo
quo quis rectus seu gubnat̄ fuerit
in puericia-Et statim post natiuitatē
alia querūt-qualis is septē postea
vereit-Cepē igit̄ in victu quidem
p̄mū est aput quos et quales quo
more-et cuius arbitratu sit educat̄
Et p̄ ipsum p̄mū intellige illud cōpus
siu regis-quo nichil erat aptius ad
septē regendū-et hoc in relatōe ad
eos qui nutrierūt ipsū-et cū quibus
habitauit illo tempore-et videtur
in isto puncto tria notari-p̄mū ut
inspiciatur aput quos et quales et
vbi sit educatus-ad ē ut inspiciat̄
q̄litates p̄sonax aput quos cōtigit
nutritus-Nam sicut puer cōsuescit
incipit loqui se cōforzando illoz ydi
omati cū quibus habitat-ita et
sanorubo illoz cōsuetudo-Et cōsuē ī cōdē
puncto tangit̄ vt inspiciat quo mō
sit educatus-id est quo modo sit nu
tritus et gubnatus-aput illos-nā
preter mores quos p̄ imitationē possit
cōtrahere-vt ex cibox diuersitate-tpm
qz-abstinentia-ludox-et ceteris eiusdē
dria-finaliter in eodem p̄mo puncto
tangit ut inspiciat-maxiē cuius arbi
trariū sit educatus-id est vt videatur
quis ei spālis nutritius vel nutrix
fuit-Nam ab illorū q̄litate sepissime
cōtrahit filius-Deinde in victu po
sitā respiat scolas in quo quidē quos
ingressus aretū liberaliū habuit-Nam
ab illis sepe cōtrahit filius-quidē ap
pōnū in artibus-siue sacerdotijs-que fili
tudines etiam disponit idiuiduū

possit enī alq̄s ex mō suc nutritionis et gnacōis cōtrahere

habeam aut et aliū ad aliquid agē
dū vel patiendū. Filii et locus quo veri
pit illam doctinā. Tertiū l'victu poī
tū. vt ē ut videatur quos vitādi pre
cepto ves habuit in adolescētia. qđ i
telligo maxīe de cēpōe quo ia scolas
reliquit aut sālēr de cēpōe quo nigrī
metuere desiit. Nam a q̄ctate humano
di preceptor filiū diligēter seppissime
cōtrahit. que ad agendū vel patiēdū
aliud et aliud disponit hoīez ididuū.
Quartū est ut videat quibus amicis
et sodalibus vtat priuata tpe.
et quibus sit vsus in proximo prandio.
Nam ab illis sodalibus maxīe et iocōi
diabilit̄ vir filiū diligēter cōtrahit. tum
p immoderatā illoz. tū in obsequiū eis
prestando. Et arcta cū eē puerū debet
hīi proximalis suoz̄ inuicē mēbra.
Nam sicut in amicoz̄ et sodalū obsē
quiū multa fiūt et omittunt. sic et in
domestīcū inuicē. Quintū est vt vide
atur quo negocio quesītu officio ser
uias vel artificio sit occupatus. Nā
hoc maxime ad agendū et patiendū
aliquid q̄ctē potest inducē. Sextū est
vt videatur quō vitā administrat fa
miliarē. videz an sit indiscretus. p
digus vel pecūs negligēs. Septi
mū est ut videat q̄ cōsuetudīe do
mestica sit in hijs que pertinēt ad sopi
nū. vigilias. esum potū. pacē. tran
quillitatē. furta domestica. et sic
de aliis. Octauū principale positū in
serie dicte diuisionis erat fortuna
que septē habet ptes siās intelligi
biles. et de quibus maxīe notū ē. q
disponit eas hūanum ad aliud et ad
aliud agendū et patiendū. disponit seruus ad
aliud cōtrahendū. disponit libertas. filiū
pauperē facit que res omnes omittere. et
cōmisso. filio. qui est in dignitate

seu principatu quolibet cōstitutus
aliquid faciat. quod priuata p̄sona
nō faceret. et cōmisso. filio qui inscie
positus est in dignitate aliquid face
ret. q̄ intrusus nō faceret et cōmisso.
Filio clarissimo. id est illo inscio aliquid
faciat qđ felix omitteret. et cōuerso.
Filio clarissimo. et ille de quo ē frequens
fama cū laude faciat aliquid qđ ob
seruius nō faceret et cōmisso. Filio qui
libros habet faciat aliquid qđ orbo
nō faceret. et cōmisso. Filio qui hui⁹
modi libros habet faciat aliquid qđ
nō faceret is qui alterius moris libros
habet. Filio qui hanc ē mortē delecto est
dispositus ad aliquid patiendū. ad qđ
nō est dispositus qui dictā mortē dis
cessurus. Octauū principale positum
in serie diuisionis ē. Quintus quē acto
sic diffinuit q ē animi vel corporis
cōstans et absoluta in aliqua re p̄
fectio. et sunt cōplures hītus. videli
cet intellectuales. morales. et corales. In
tellectuales sunt scientia sapiā sciēcia
prudēcia et ars. Morales sunt iusti
cia fortitudo et temperācia. cui⁹ sunt
speciēs et cōtrarius. Corporales sunt
vt sānitas et egritudo. cui⁹ sunt spē
cies. de quibus omnibus est cōmunis
tractatus. q̄ habitum ē diuidendi diuisis mod
ad agendū vel patiendū disponit.
Nonū principale positum affectio q̄
dam sic diffinitur. qđ ē animi aut
corporis ex cōpositione aliqua de causa
immutatio. et sub se cōprehendit oēs
animi passiones. de quibus infra dicē
libro nono. Et pertinet has omnes eructa
tem. et alias huiusmodi turbationes.
Quartum autē affectiones huiusmodi ad
agendū et patiendū disponat. fē nul
lus ē qui nesciat. Sextum principale
positum erat studium qđ nouē sit diffi-

ad aliquid
d' dt pa
dū

videlicet q̄ ē aīm assidua et ve
hemēs ad aq̄ā vē applicatu mach
na cū volutate occupacō q̄ q̄tum
possit mouē ad aq̄d agendū vl' om
tendū. facile pōt mītli ſceptū cāt
cōsiliū. qđ arcēt sic descr̄ipsit. q̄ ē aq̄d
faciendi vel nō faciendi vē excogīā
tacio. Istud attributū n hoc dīt
ab alijs. quia respicit primū factor
de quibꝫ ambigit̄ quis ea fecerit
nūq̄ a pte statum cōgſtatur. q̄ iſte
hoc factū ex cōsilio p̄mo fecit. sed
ex processu et serie facti. p̄mo cōa
pitur quo consilio sit is vsus. qui
fecit. et cognita natura cōsilij. con
sequit̄ infer. hoc factū processiſſe
uel nō processiſſe a mēte talis
uel talis p̄sone. quasi arguēmus
hoc modo. tlē factū a salomone nō
processit. Nam nō est verisimile vi
rū tante sapiē. tam temerē ad factū
aliquod processiſſe. Vel sic tlē factum
nō processit a puero. Nam nō est
credibile puer tale consiliū hoc mō
procedendi repēte potuiſſe. Octa
uū principalē potest ipā p̄sone
facta p̄terita p̄nia et futura. p̄ter
que fregerit quis ē ad agendū et pa
cendū diuisa dispositus. Nonū cuī
casus p̄teritos et futuros p̄sone.
p̄ter quos ad agendū et pacendū di
uersa dispōit̄. Decimū cāt oratio
seu verba que p̄sona dixit dicat et
ē dictatura. p̄ quorū diuisitatē ipsa
fregerit ad aliud et aliud relatur.
Nonū circa dictam descr̄ipsiē potē
nomē pro loco a nota. Et finaliē
nūt q̄ facile sit accipē p̄sonam re
liquos locos omes. quod qualit̄ fi
deat videri potest. vltō capl̄o p̄
tis tractatus. Caplm q̄tū cōtingit
ordinem diligere qua adhibē debeō

ad intrandū que debitū attributoꝝ
cōueniant p̄sone de qua sermo p̄ōt
tōre futurus.

Quis aut accusator vel alius
quis eius p̄sone de qua vo
luerit aliqđ factū probare. ea possit at
tributa cognoscere. et quibꝫ caudē p̄so
nam sedm doctrinā introponendā dis
finat sub forma p̄dicati. qđ de ipsa
probare p̄ponit. sedm hūc ordinē. cog
nū p̄sona ipam agnouerit. si cog
libē veritatē visuros existimet. vo
care et interrogare debebit. videlicet
ut p̄mo nomē. p̄nomē. si habeat.
et cognomē. et deinde nationem.
sectam. p̄riam. cognationē. et aliqua
que aīt cadē serie qua note dictum
attributoꝝ in dicti descr̄ipsione fuit po
sita. Interim interrogans ignorauit
ipā. Nam si p̄sona cui volū attri
buta cognoscere sit prius et cognita
nō oporteret interrogare cuiusmodi sit
que ad attributa. ex messationū. cali
tatis aut lucri. aut vitaeratis
sensuū interiorū. aut exteriorū. aut
ingenij. a forē cōis. aut aliorū talium
que vel satis aspectū principali p̄sone.
vel diuturna ipius notitia. vel cot
diana fama noscitur. licet ā no
mē. p̄nomē. cognomē. ad locū a no
ta p̄tineant. qui posteriori ē diffinit
one sedm ordinem nature. quia tam
quo ad nos notitia nominis est fa
lior. q̄ diffinitionis. In ordine quidē
pre cuctis attributis predictis. ques
tio nobis debet precedē. Inadit etiam
m dictionibus istis. cū de pauperibus
fratribus. sororibus. aliisq̄ cōuictissi
mis p̄sone principali fit interrogatio
vt illarū etiam p̄sonarū. in. nō sit
principales. quedā attributa grauio
que ad p̄positū videbitur conferre
habent aut multi iudices autori

tatē ut eoꝝ que supius ꝑ ꝓcē super
ꝑsone q̄litate fuit ab extraneis ir-
rogata. ꝑi filia a ꝑsona pncipali
si casus requirat possint aut eum
tormētis aut sine tormētis ītrogare
et visiones m septus redigē. nec nō
ꝑ mutuallū dicti casē ītrogatoēs
iterare. ut possit agnosci an veā ul'
conficta responderit. Nam si cōficta
videlit. nō erit fere possibile qi post
mutuallū dicti. variet visiones pus
datas m ptē vel toto. ex qua variaci
one vel oppōita cōstantia. mēdacita
tis vel veritatis q̄ritur opio. Et pote
rit etiā dici iudices extraneis illis
videlicet quos factū nō tangit casē
mērogatoēs ītare ut possit agnosci
ci an veā vel cōficta respondit nō
erit fere possibile sepe morie. cobq
cogē ut ꝑ mtpoitū. juāmētū et ī
nūq̄ ꝑ tormentū. ad habendā ī for
matoē. precuā processiu iudiciali.
aut aliā. sup eisdem mērogatoib⁹
respondeāt. quā sauerit vitatē. Et si
cut hec de ꝑsonalīū attributoꝝ iqui
sitoē fuit septa. sic et de attributis ē
tatis mfeius scribēd ē mtelligendū.

Caplm v. ordes q̄litē ex dās attributis
datur diuse diffinoēs cuiusē ꝑsone et
oīno q̄liter loa thopica ad ꝑsonam
applicentur

Deo omnā veō potenit attributa
predicā m vnā ꝑsone diffini
coēm cōnatē. ꝑ tres vatoēs. primo
qm eoꝝ plerāq̄ cōtraria fuit. sedō qa
quibusdam ꝑsonis hec attributa ali
is alia cōuenit. Tercio qm eadē ꝑ
sona respectu diuersoꝝ factoꝝ seu ne
gociorū de ipā ꝓdicatoꝝ diuersa et
non ex eisdem attributis diffini debe
bit. Cum ergo ꝑsonā acceptm⁹ vt
ē pncipū actuū alicuⁱ negocij.
tunc eius diffinitio contnē debeb
illa quibꝫ ipā ꝑsona sit voles et po
tens. et hoc quoadē de potencia possit
ee dubiū aliquod. Volens aut pnci
palē q̄tuor rebꝫ seu attributis effiat.
videlicet natiā. habitu. affectoē. cōsilio.
Potens aut ex nullis alijs attributis.
Et cū ꝑsona diffinitur vt volens ex ſ
nctiā. tuē m eius diffinitoē locaī de
bent attributa ex quibꝫ illa natura
seu natiālis mdiatio processit. et ea
ꝑ que sine refice nacoē progrediat
m actū. Similiter cū ꝑsona diffinit vt
volens ex affectoē seu passione. Nā
tali diffinitoē attributa locaī debetur.
ex quibꝫ ē orta passio talis. et ꝑ que
tantū victoriē accepit. vt nō potuerit
refrenari. et ꝓtractalē de hiis et cō
silio. Et ut clarius intelligat q̄liē ea
dē ꝑsona tacꝫ actuū vel passiuū pn
cipū. ex attributis predictis possit et d
beat diuisim de diffini. sedm q̄ ad di
uisas actoēs refertur. hoc ī pluribꝫ ē
demōstrandū. Unde si velim⁹ diffinire
ꝑsonā m q̄tū est actibꝫ pncipū. per
dispositoēz a natiā donatā. reuolue
m⁹ attributa nālia cuiusdē ꝑsone. ut vi
deam⁹ an sit mortalis vel imortal.
Et si mortalis. an homo vel bestia.
Et si homo cōsideabim⁹ ꝑmū eius
attributū nāle exterius. sedm situ or
dinē. et ante omnā aliꝫ nacionē.
de inde ex qua pria. cōitē ex qua oꝝ
nacioē. vel progrieē. post hoc cuiꝫ ci
tis. et nō mūqua sub cuiꝫmodi cōditi
lacioē sit natus si maria sit ḡmissiā.
Deinde videatur eius sepiē attributa
naturalia mutata ꝑ eundem ordinē
quo fuit in oculai descriptione reposita.
Ex omnibus eni hijs illa ꝓdicata de
bem⁹ eligē. que quoquomodo eius poti
mus estimatē eius nālibꝫ dispositi
onibꝫ ꝑ quā hec ꝑsona cōstituit ac
tionibꝫ pncipū. que ꝓdictā in nra

dissimcõe serie obseruãe debebunt
sedm cẽporis ordiem vel natuẽ · vt
videlicz ea semp prius ponã que cẽpo
re uel natuã precedũt · si tẽm ordi
nẽ cẽporis heanẽ vel natuẽ · p tẽz
igitur dissimcoẽz nõ dissimit psona
absolute · sed hoc totũ qõ ẽ · iohãnes
p naturalem dispositoem actuũ
talis facti · dissimitur · Et ꝓportiõaliter reliqui loca qui pro eadem pso
na sumẽtur debebuẽ pricipaliter
ad hoc idẽ totũ referri · m ãtũ ẽ for
maliter p huiꝰmoi dispositoẽz natã
lem · tamq̃ p suam formã · vt si talis
dispositio naturalis sit habenda p nãz
donata · habẽ pro quo psone nõ acci
piam hoiem aut aial · sed cõcipisse
cẽ actu naturalem nisi autorẽ · et p
sili nõ accipiam petru aut aliũ quẽ
libet singlarem hoiem absolutum ·
Sed pro sili accipiam hoiem nãliter
gulosũ · Et pro effectu nõ capiã q̃
ciũ facta iohãnis · sed tm̃ ea que ex
missu nãlis habẽs ꝑmo pegit · et
sic in reliqs locis · i quibꝰ frequẽter
occurret · q̃ eoz aqua que in dicta
silua ponit · et que pricipaliter pro dis
simcõe sũt data · eadã pro alijs locis
accipiẽtur · q̃ nõ est icõuenies · si di
uersa ratiõe sit facta · Si vero dicã · Io
hãnes sit actuũ actionis pricipiũ
p aliquẽ motũ seu habitũ acquisitũ ·
vt dolositatẽ · nec aliꝗ prius dissi
mi debebit · et prius ex alijs attributis
in deã silua locatis · Vnde p̃me sãz
modi dissimcois nũc dicte · potit dis
simi · et p naturã dispositis ad ullũ
habitũ contrariũ · et qui ex attributis q̃
sub victu et fortuna locãtur · cuiꝰ q̃dã
pdicata debebuẽ · que videbuẽ ullum
habitũ causamisse · que pdicata si mũ
dissimcoẽ seriem obseruãe debebũt
talem qualis prius ẽ dicta · et sic dissimi
one cõplẽ · Debẽt eadã reliqui loca p
pria personalitẽ sium · In quatũ nõ ad
iohãnẽ absolutũ sed ad iohãnẽ vt
dolosum respiciant · Cũ si dicis iohã
nes sit actionis pricipiũ p viam ani
diam · aut inudiam · aut aliam pas
sionẽ quacũq̃ · aut p varietatẽ veri · vel
sophisticã aquã · semp aliẽ et aliẽ
ex psonaliũ attributoꝝ silua pdicã
dissimi debebit · et alia at alia pdicã
pro reliquis locis hẽ · hoc semp ꝑ rec
lecto q̃ ea pdicata seu attributa di
taxat pro dissimcoẽ psone simiẽtur
ex silua · que q̃quo modo eadẽ fuisse
vel cẽ videbuẽ eius formę · p quã
illa psona pricipiũ facti statuit ·
p deam ꝛ silua psonaliũ attribu
toꝝ satis declãtem sufficiẽt · et mo
dũ misciabilis eorũ circa vnãquãq;
psonam · cũ hijs que in prima fuẽ dic
ta explo · puto satis intelligi quali
loca ethopia possint psonis appriari ·

Preciosus tractatus ordinis
quẽ loca thopia ad ẽtatem
et alios ętus possint appari q̃uor
linẽ capla ¶ Caplm primũ cõmu
breuẽ prefacoẽz ꝛ attributa ętatis ·
Sedm cõmuniz oclariẽ descriptioẽz et si
uam attributoꝝ ętatis // Cuiꝰ ex
posit deam oculariẽ descriptioẽz // Cer
tum ordinẽ q̃liẽ ex dicis attributis de
beant cuia dissimcoẽs vaie ętatiũ ·
et eadã q̃liter reliqui loca thopia ad
ętatem apprientur ¶ Caplm
primũ cõmuniẽ breuẽ prefacionẽ
ꝛ attributa ętatis · · ·

Non sufficiat locis et
attributa singlarium p
sonarũ agentiũ ut
pacidam nosse · cum
plurima facta q̃ qui
bus oratores fiẽt sermocin sũt sol
ta a ętatibus aut regnis aut alijs
priis patribꝰ · patrijs · collegijs · ex ea

tibo et cōuictatibo talibo-maxiē pro cedē possint et solcant-et eaā i ipās tāquā mpacētes-quāe nō smerito vehemēter amirer-cuc cxcēdē ciuitatū et patriaz attributa pceryt-que puto tanto diligētius conscribēda-et qđ modū ipius p̄sone p̄mū ē suoz attributoz cōpōta filia-et expōta-et cōm loa thopia p eam ad p̄sonas appatis-sic circa ciuitatē ē facienđ-licet cnī nouāuerī regna p̄lapatē collegia-et alias tēb cōuictates-nō timeđo cōponē nisi siluam attributoz ciuitatis-p̄ma topiam oculārem descriptioēm-cui ex eius filitudīe satis cognosā poterūt aliaz conuictatū ē mū attributa. ¶ Caplm ij gñēs oculārē descriptioēm et siluā attributoz ciuitatis

¶ Attributa nālia ciuitatis

In qua pte orbis
An locus aquosus vel siccus
An mōtanus planꝰ vel vallosus
An lapidosus arēnosus vel alius
An suffodibilis vel non
An vber vel sterilis-m aqua-vel ēra et de quibꝰ rebus.
An saluber vel pestilens [ciuitat
Quid erat in loco ante fundacōnē
In quo situ respectu maris
respectu fluuioz
respectu montiū et vallū
respectu nemoz
respectu pratoz
respectu campoz et aliozū taliū
respectu viaroz ex oī latē
respectu accessionis p̄ aquā et ēram
Etas ciuitatis ex qua stari pōt ꝙ stella
Qui fundauerūt
Qua vacē moti fundauerunt [fundā
P quē ordiem et qua celeritate fiut
Ex quali matia suē edificaa structa
Qualia i figuia-et q̄ta mgnitudine suē edificaa pūblica et pruā.

An cōpacte vel segregati edificā
sit muitas [terius figuē
An longa quadrata rotūda vel al
An pulcra vel cōtraria
An magna vel qua
Quales homēs suē habitatōes ciuitatis-et maxiē qualia sint attributa corū-qui ynt āministrarez rei pub.
Hec aut ex attributis p̄sonalibꝰ supius positis vidī debebūt. [m ea
Qui et quales fuerūt legislatores
Que sit sua spēs politie.
Quales leges habeat et p̄uilegia
Quales consuetudies
Qualis secta
Ad quid tendit forā politica ciuitatis
Videlicz an diuicias vel libertatem vel virtutē et sic de alijs.
An bene mūita ad resistend-il'cōē
An bene munita ad suadēd-il'cōm.
An populosa vel deserta.
An ciues sint armati et i armis instructi vel cōtra-et si instructi ad q̄ prelia-videz an ad cāpestria vl' naualia-et ad quos modos bellandi.

¶ Attributa ciuitatis ex victu.

Qualiꝫ āministrat mshaa.
Qualiꝫ āministrat cōis victualis
Qui sint amici et sodalis ac hospites ciuit
Cum quibꝰ consueuit conuictare i cōmutacōibꝰ
Que sint radicales qui sunt.

¶ Attributa ciuitatis ex fortuna

Secura an libera
An p̄capetur alijs vel cōtra
An diues vel pauꝑ
An gl̄osa vel obscura
An ample potēcie vel cōtra
An felix vel misera

¶ Attributa ciuitatis ex habitu

Habitus cōuenientes maiori vel famosiori p̄te ciuitatis reputat̄ habitus ciuitatis.

¶ Attributa ciuitatis ex affectione

firma ecclia → politie

finis politie

pōt mūitio

Sedtao tumultus et cogregtaco ppli
Existē pplm i armis·
Timor publicus
Bellū ciuile et tpao ciuitatis·
Incendiū· ‖ Pestis
Sterilitas et quar veru· ‖ Exc motꝰ
Aquar vndtao ‖ Ludus et alia dia
¶ Attributa ciuitas ex studio
Cui sāc vel alti vi vm vel pluribus
student omēs ciues vel sanctiores ps
¶ Attributa ciuitas ex ofilio Icor
An rēg vacē fuerīt hystoria ciuitatis
¶ Attributa ciuitatis in factis
Que fecit ciuitas in plio vt potē que
bella et quas victorias quos ciuitat
viros illustres aut alios et cōe que
facta fuit tēpore cuiꝰ aduentꝰ pdcē
Que et q̄lia ciuitas nē fuit· hꝫ aliter
Que et q̄lia fuerit i futuro
¶ Attributa ciuitatis ex rebus·
Que et q̄lia acciderūt ciuitati i plio
Que sustinuit in pria·
Que sibi accident in futuro
¶ Attributa ciuitatis ex ore cuiusq
Que dixit aut dicta precepit i plio·
Que dicta aut dicta p̄cepit i pria·
Que dicta aut dicta precepit i futuro·
¶ Locus a nota ciuitatis
Nomē antiquū et nouū·
Armoriū insignia· ¶ Caplm ciuitatis
exponēs prescitam ocularē dispō

Dicto dictorū attributoꝝ ciuitat
melligēdaꝝ fuit debet· q̄ per
naturā ciuitatis melligi illud qđ est
pria apud siue ceteras vel quasi natiua
ei ipā· Ceteras vō siue prias· ste
cuius cause vt efficaces materia forā
finis et ānera causis· vt priaꝝ q̄
pereisit in materia· et respiat finem
Item locus aut ciuitatis vicinus siue
tempus et ordo· Igitur i ciuitatis
natura et mē cuius attributa primo po
nitur diē locorū· quia secūm vul
garē rectligēdam· quecūq; fuit vel
fuit locata videtur supponē· et maxie
coralia· Quāq; fuerit finis d ciuitate q̄
tāq ad figendū audientes ymaginaa
onē· si prius ignorauit quo loco sit
ciuitas· In primis ei locus obiacet· eo q̄
ymaginatio et memoria maxie p lo
cā precedit· locus vō proxie situs ad
uigitur· eo q̄ ex habitudie cohabi rei
ad suū locū· vel loci ad rem ipsam
situs causet· Deinde etas ciuitatis et tē
pus fundatois ipius· qđ etiam pli
mū valet ad ymaginandū figenda
sicut et locus· Dom narratores eni
vt in pluribus ad ymaginandū audi
torū figendū· locū et tēpus rei nar
randē· reliquis omibus p̄mittē solent·
Ex etate vō possūt astronomi spe
ciem cōstellationis agnoscē· sub qua
ciuitas est fundata· qua cōstellatione
nō nūq̄ in quamplurimis causis ē v
tendū· sicut et imutabilibus diuinis et spi
tualibus testimonijs· vt deinceps ē suprā li°
secūdo· Deinde pro efficaci causa condi
tores ponūtur seu fundatores· fun
datio vō duplex capit· vno mō pro p
mo cōfluxu ppli ex aqua quodlibet
ex causato· secūdo modo pro reductione
ppli cohabitatis ad forāneā politiam
Dalurer et plerīq; ciuitates fundatur
q̄ homines multa fuerint siue ad aquā
locū cōfluxū· grauia lucri preciēn
tibus a fluuio vel mari vel auro· vel
argento· vel ferro· aut altius metal
li mineā· aut ab aqua alia re que
lucrū nīmis inducē potuit· qui ex
confluxu cū auctō ē ppli in forāneā
politicam diuaturnā· et acepit finem
ciuitatis· Igitur vno modo primi con
fluentes possūt conditores vel fundā
tores vocari· sed magis proprie cōdito
res dicūtur· qui politicam gloriosam
instituit· et forāneā legibus ciuitatis· Se
cūdo potest ratio fundatoris seu fun
datoris· Unde sicut fundatores sunt dupli
ces· vt est dictum· sic et duplex

C

ē fines eor. Nam hij qui cōstruendo fi
dant ātates pro tatoē et fine fidāa
oms modō habet illud cui quā q fluv
erit ad loāi illi. Alior aut conditō
ri seu fundatorū fines ydem fuē ai
finibus ātatis ut ātas esse qui so
lent ē duāi sedin duāitatē specium
poliaarū. Vnde siat iam mfin dicē
m poliaa regali et aristocratica fi
nis est utilis comuni. In tymocrachia
vō diuine et libtatis. In tyrānide sol
q modō tyrānus. In oligarchia solū cō
modū diuitū. In democrachia solū
cōmodū pauperū qualis aut sit hau
poliaam quelibet sātis ato exponet
sūmarie tn. Cōni potest ordo fundā
oms et celeritas videz quid p̄o fiunt
in ātate cōstructū et quid sēdo. q̄do
cōi et quot horis aut dom⁹ aut vi
ci et quot deinde et sic vltius et q̄
ta celeritate fundata sit. Cōni potē
matia structure vij an ex lapidib⁹
nālibus aut latericijs. a lignis. a ēra
aut alia q̄libet sint cōpota edifiaa
publica et priuata. Deinde forā toā
structure et edifiarū simul. videliz
tam publicorū q̄ priuatorū. q̄ edifi
aa publica fuerunt ecē que nō solū
fuē publice. sēd et saare. vt capitoli
ū. porte. muri. turres. pontes. et alia
talia edifiaa priuata sint ea. q̄ p̄ aues
ī habitātur. Deinde potest materia
ātatis ut ātas ē que ē lege diuersa
a matia structure edifiarū. Nā aut
tas ut ātas est. ē ordo quida homi
nū vno loco degentiū. sīdm quē hij
fuē p̄apātes hij vō subiecti. q̄re
matia ātatis ut sic ē homō pluali
tas q̄les aut sint hoies ad quā ātat.
qui velet agno sēo ad siluā p̄ solui
attributoū supius potest vt aut
debet. Post hoc potest forā ātatis
vt aut tas est. que longe dē a foī
structure edificarū ipius. Vnde foī
ordinis p̄apātiū ad subiectos ī

T

ātate. vocāt poliaa. Quoꝝ sex sunt
species. Nam in ātate vel p̄apā
tu eius. vel pauca. vel multa. Si so
lū vnus. aut ille p̄apatur ad q
modū subiectoꝝ. et tlis forā poliae
vocatur regnū. aut p̄apat ad
sui ipius q modō. et tlis species poli
ae vocāt tyrānis. Si vō pauca in
ātate p̄apētur. aut hoc fit ab ex
cellentia utilitis. et dignitatis et
virtutes. et tlis speꝝ poliae vocat
aristocrachia. aut illi pauca fiunt q
p̄apātur ab excellēcia diuitiarū
et diuitiū. aues in virtutes et talis
speꝝ poliae regimē ī cōmodū ptiū
et talis speꝝ poliae vōtur oligar
chia. Si vō multa p̄apētur. aut
ergo medio aues. et ad bonū cōe
et vocatur talis speꝝ poliae tymo
crachia. vel cōe noīe poliaa. Si aūt
multitudo pauper p̄apet et ad cō
modū ptiū. talis vocat democra
chia. pessima poliaarū. omes aut
istę species poliae. sub se diuisioes
habēt. vt patet in libus politicis. sed
hec sufficiāt in p̄nti ad īmedium q̄d
intelligi debeat p forāmen politici
ātatis. Cōni potest finis ātatis
vt aut tas est. qui qualis et q̄ di
uersus est. dicī esse arta fuerit
fundatoribus ātatis. Deinde ponē
attributa tertiū. aa potestatiū ā
tatis. Vnde potestas ē aliquod natum
et cōmune accrescens ei ātati. et ip̄
sicut vires p̄sone sunt attributa
naturalia p̄sone. sic et potestas ātā
tis. pro tranca potestas. que ex mu
ltitudine et q̄litate et q̄tate p̄ti
cōstat. Nam ea potestas que ex
socijs seu cōfratribus adquirit et aug
mentatur. et aliis eiusdē secūs potens ad for
tuna cōputabit. Positis aut attri
butis naturalibus subiungitur ea
que ptinent ad vitā ātatis. Inte
que p̄mo nūmi ātatis animi sta

l. ad ciuitate se
hē Aristot aut
her potestas ciui
tat

nistrae. In pluribꝫ eñ ātatibꝫ est
bona spēs poliae. et vere leges et
poliae quescentes. sēd nō obsēuā
tur. vt oportet. quae licet poliae
leges ad attributa nālia spectent.
legū tñ āmīstrao ptinz ad victū
id est ad regimē qdam nō fixū.
et siliter dica poē de āmīstraone
coīb valitatis. et reliquis in eadē
attributoz specie collocatis. Est aut
nosc̄atur qui vocet̄ questus in
dicales. scīendū q duplices sūt qstꝫ
nam a qui sūt radicales. alij sūt
dispensatiu. Questus radicales
sūt quibꝫ diuitiae in ātatē primo p
ueniūt. et acquirunt ab extraneis.
vel ab ipa natura. vt si aliqua ātas
lamificū est questus radicalis. m
alia forsan agricultura. In alia pas
cualis. In alia quid aliud. ut nica
tua est questus indicalis. hac ā
tate brugen. Sed questus dispen
satiu sunt illi. quibꝫ primo pcedae.
deceps in cauēs singlos distribuūt
et dispēsantur. vt pdicāt̄es artes
mechanice. quibꝫ qlibet ciuis acqꝝ
et lucratur a suo cōcaue. Deīn poē
ātas fortuna. qdam ei fuerūt
ātates que p tyrānidē in seruitu
tem redacte sūt. alie sūt libē. Sed
quedā prīapātur alijs sicut. Ro
ma quedā prīceps erat ceteris. alie
sunt subiecte. Item quedā ē duces.
alia paup. qd precipue de publi
cis diuitijs intelligatur. Item qdā
sūt gloriose ātates et famate pm
claritatem virtutū. ut quedam Ro
ma. Carthago. babiloma et alie
tales. alie vō sunt nō sic famose
Item quedā fuerūt ample potētiae
ve que nūc notate sunt. nō solum
p naturalem potētiam intellectam
de qua prius ē dictū. sed p multa
tudinē sectaꝝ amicoꝝ et subiectoꝝ.
Item quedam sunt et esse solent. alia

misera. felicitas aut eñ illudit
bonā fortunā. misera vō malam
Post fortunā vō locat̄ habitus
ciuitatis. qui ydem fuit cū habitibꝫ
hominū. Deīn ponūt̄ affectoēs
que sic se hūt ad corpus ātatis. sicut
passionales turbatoēs ad hoīz sin
gularem. Deinde ponū studia. con
silia. facta. casus. et oratoēs. que fa
cilit̄ hic possunt intelligi. ex hijs q̄ arcta
psonaꝝ attributa dicta fuit supra
Hec aut̄ attributa poterunt omnia
ad ātatis diffinitoēs confluere. quoa
cus cause fuerunt pp quas ātas ad
aliquid agendū vel patiendū dispo
nitur. Finalit̄ nomē ātatis antiqui
et nouū. et armoz insigna. p loco
a nota ponūt̄. Reliqui vero loa
ātatis ad scīendū et inuenīdū sūt fa
cilia. Caphin qñ eñ oēs quali
ex dictis attributis debeant diffi
nitoēs varie ātatū. et eaā q
liter reliqui loa theopica ad eaum
tem appropentur.

Patet ē aut̄ ex psonaꝝ attribu
ta pdicāta. ita silit̄ ex eisdem varietibꝫ dicta. q̄ pmissa ātat
attributa. nō omnia potuerūt. vna
diffinitoem ātatis mare. Cui ergo
ciuitas accipiet̄ pro ut est actuū
prīapiū alicuius negocij. cui ei diffi
nitio cōuenīt debet illa. qbus ātas
ē volens. aut potens. aut vtrūq;
duplex potest contingere. vno nō q
prīapes ātatis ex attributis suis
psonalibꝫ voluit et possuit aliquid.
quo casu sermo totus in illas pso
nas prīapiū cōuertā debebit. eas
diffiniendo. et circa ipas cōsideā
do loca. q̄admodū circa psonas ē
et eaꝝ attributa pceptū. Alio mō
ciuitas pro ut est corpus qdam
ex multis psonis certa lege com
positū est prīapiū actuū facti. et
volens et potens. qd cū circa dif

finitio

C

fimao ætatis ea cõtin'e debebit. q̃b ipm̃ corpus ætatis ẽ volens et potens. Volens aut essiat̃ quatuor ĩbus videlicet naturali mediãcone affectione. hitu et consilio seu vacone. potens simliẽ ex multis attributis sicut ex silua suorũ attributor. nũc posita colligi potit de diffinicõibo artibus et applicatõe ceterorũ locorũ ad aultatẽ nõ est necm longũ sermonẽ confice. cũ ex eorũ filiatiõe que circa psonas siẽ dicta modica mõcione possint milli. Vnde cũ cert̃ ætatis ex naturali relãcõe q̃d volus se volem̃ describ̃ oportebit cõsidẽare naturalia ætatis attributa. et q̃bo potuit fieri volens. et ex illis attributis naturali aut tẽpali ordiẽ dispõtas. ortũ malẽ narracõi. cõponẽ a pmo apio vsq̃ ad ultam naturalẽ relãcõem. et vltius ab illa vsq̃ ad velle quod ab ipã processit. Et cõm aly loci cõsiderandi siẽ ꝓpositũ. q̃d modo dũ circa psonas est dcm̃. Ciuit̃ cũ diffimẽ volem̃ ætatẽ aut aliq̃d ex affectacõe volentẽ tuẽ illã affectacõi oportebit considẽare. verbi gra sedicionẽ. et m diffimcõe ad eandẽ sedicionẽ ex nãlibo attributis. et alys q̃ occurre videbitur. et dicẽ certo vsq̃ ad prouciai sedicionis descendẽ. adhibendo reliquos locos ꝓpositos ut circa psonas ẽ dictũ. Cimiliẽ cũ diffimẽ volem̃ ætatẽ supius. Et pari forma fiat de hitu cõsilio et ceteris alys. Et q̃nus hec cũ de ætate sint dicta. melio pauca de pria patrys metligãtur. cõtinẽtibus multas ciuitates. et de collegijs. ex arbo. et alys hui mõi turbis. que ex homĩ multitudine siẽ certa forã cõflate. q̃bus omibo attributa multa conuenit que ciuitati conuenire siẽ sũpta. Et si cui hys ꝓpria quedam habeãt attributa. diligens orator ea cõsideare debebit. cui de illorũ aliquo sit oracõi

II

facturus. Et quis ut dam̃ silua attributor ætatis et siam declãtionẽ ætatis ac ea que nũc siẽ dicũ cõstrexi. circa locos thopicos ad ætatẽ et reliqs ceteris predcos facet̃ appare.

C III

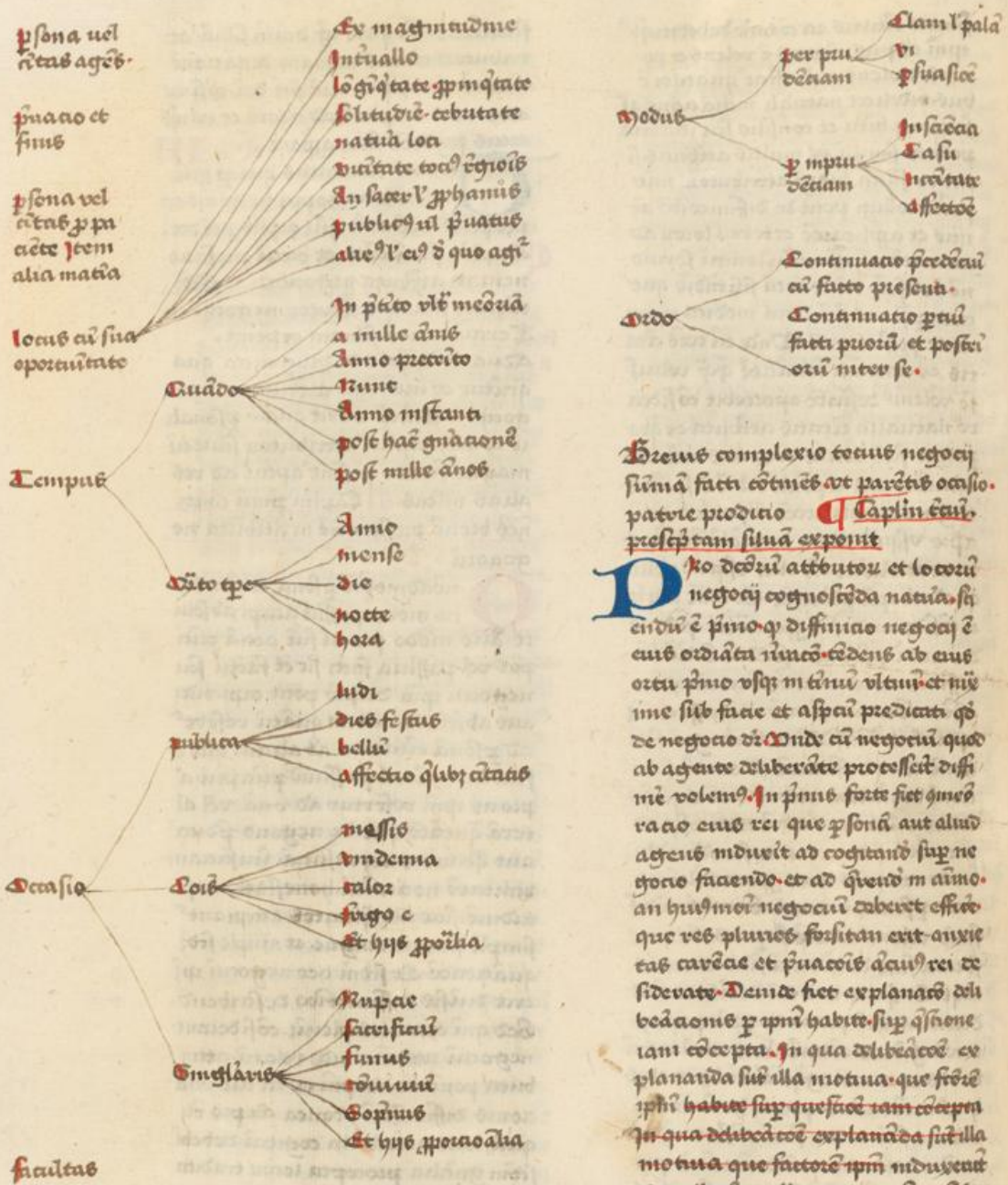
Tercius tractatus qui p quẽ modũ loca thopica negocijs ap propiet̃ dcm̃at. q̃tũ explis predcm̃.

¶ Caplm̃ pmũ cõtinet breuẽ prefiacionem m attributa negocior. ‖ Secũ cõtinet siluam attributor negocij.

‖ Tercium eandẽ siluam exponit.

‖ Quartũ loq̃tur de diligencia qua q̃rit̃ et inuenit̃ attributa cuiusq̃ negocij. ‖ Quintũ ondit qualiter psonali ũ et negociali attributor. silue cũ magno fructu possint aptari ad reb alias nitas. ¶ Caplm̃ pmũ continẽs breuẽ prefiacionẽ m attributa negociorũ ::

Quẽadmodũ psona et ætas vno modo possiũt accipi absolute. alio modo pro ut siẽ actã pria vel passiua facta. sic et factũ seu negociũ ipm̃ duplr potit accipi. videz aut absolute. aut m quãtũ referẽ ad psonã ciuatem aũ aliam que ẽ siũ actuũ vel passiuũ pria prius. apto ut ipm̃ refertur ad vnã vel alterã q̃litatẽ que de negocio pdicta aut q̃rit̃. videz iustã iniustã. iustam. vtilitatẽ nocumẽtũ. honestatẽ turpitudinẽ. siue ille q̃litates ampiant̃ simplr. siue ut magne et ample sed quãtitatẽ. Et sedm̃ hec negocium ipz erit diuisis diffimcõibo describendũ. Sed quia oratores plenũ cõsiderant negotiũ ut hmõi de relatũ attributa ponẽtur ad ipm̃ ex eã dis relacionis diffimcõi ydonea. Et pro eligendis locis attributa cogitari debebit sedm̃ gnalia precepta locorũ traditi supius libro sedo. ¶ Caplm̃ ij continens siluam attributorũ negocij

Breuis complexio totius negocij sumã facti cõtnẽs vt parẽtis occisio. patrie proditio ¶ Caplin totiꝰ. presẽtiam situã exponit

Pro dedꝰ attributor et loco negocij cognoscẽda natia. sc̃i endũ ẽ pmo q̃ diffinitio negocij ẽ eius ordiãta nunc̃ cẽdens ab eius ortu pmo vsq; in finꝫ vltimꝫ et nõ ime sub facie et aspcu predicati qđ de negocio dr. Vnde cũ negociũ quod ab agente deliberãter processerit dissime volentꝫ. In pmis forte fiet gmo ratio eius rei que psonã aut aliud agens mouerit ad cogitandũ sup negocio faciendo. et ad qđ in animo an huiꝰmodi negociũ haberet effectũ que res plures forsitan erit anxietas cauẽdi et puidẽdi ãquꝫ rei desiderate. Deinde fiet explanatio deliberationis p vtrã habite sup q̃stione iam cõcepta. In qua deliberatõe explanãda sit illa motiua que factore vtrã mouerunt ad velle. siue illa motiua forsan habuerit et processerit p modũ cõsilij vel vocis rõe vel non rõe. Item ex alia parte in eadẽ deliberatõe sit ex

III G

III

plana de ves ille quibo se posse con
fisus est. Et m formacoe voluntatis
seu prius velle maxime cadit vel d
displicentis apparencia. qua ve volu
tas p̄mouet ꝓponit et post hoc intro
hom vel apparens. q̄ voluntas
contendit acq̄rē p̄ modū finis. In fra
tione vē confidentie quo ad posse
explanatur. q ipsa p̄sona vel aliud
agens considerabat se cuctis muniri
pro negocio req̄sitis. scz materia lo co
tēpore occasione facultate. cōcepto
modo et ordine procedēdi m facto. q̄ de
liberacoe cōclusa tenetur quo p̄cessit
m opus. scz quid p̄mo. quid scdo. quid
tercio fecerit vsq; ad vltimū. Et
satis patet q̄liē in tli diffinicoe oīs
debeant manē eas. et ea que causis
annectuntur. pro ut i declaracōe dicte
ponūt. Nam dea filia similiter pro loco
a diffinicoe et a causis ē posita. Et
q̄dmodo dem̄, q negocium cuius facti
ē p̄sona deliberās debeat diffinire ita
diligens oratorus p̄seruando diffinicoe
debebit aliud negocium. vnumq̄q; p̄m
congruenter suis nature. suaq; carū
et p̄priorū ab origine nāli aut cō
vocali ordine procedēdo. q̄tenus diffinicio
talis sit ymago simillima rebus p̄
cessionis negocij. Talis ei diffinicio
nē oratorie facultatis mistra papiū
ē. atq; similiter in quo vis oratorus nūe
rus solet hic presidere. Cum vē de
hiusmodi diffinitoibus amplius videre
voluit. ad ea videat que circa locū a
diffinicoe satis prolixe sunt declarata su
prius. Ad p̄dicta vtilis aut intelligēdū
siluam de dei attributor. Sciendū
q; sicut in attributis p̄sonar et ciuitatū
ē dictū. ipā facta sunt attributa p̄
sonar et ciuitatū. sic eodē modo intelli
buta negocij debem̄ p̄sonas et ci
tates locare. ita quia causas efficaces
p̄ius. Deinde p̄uacio milie cōtrariū
eius. quod p̄tocēs mendicitur
ne qui p̄ter liceat aliquid agere. p̄ius
inopia pungitur vera vel apparē
te. Aliter qui p̄ter delectacoēs aliq̄d
agit. pungitur apparēti dolore p̄
absencia deletabilis. et sic de aliis. et
q̄uis hiusmodi p̄uacoes nō p̄prie sint
cause. tū aliquo modo reducūtur
ad fines. q̄admodū area loci a cuius
ē dictū. sed o libro prius opus. et eius
fregeret oratori vti debebit. Item poni
tur materia que duplex ē. nā q̄dam
est in qua aliq̄d fit. sicut in alia p̄so
nā vel ciuitate aliquid diuini agere uel
facere. Alia est materia ex qua fit aliq̄d
dictum agere uel facere. sicut lapides et
ligna sunt materia domus. Item ponit
locus in quo res gesta sit. qui consi
derari debet. vt dicat cicero. ex oportuni
tate qua videt habuisse ad negocium
administrandū. et videtur vno mō
posse reduci ad eam materiale. eo q
quidam locus necessario p̄supponitur.
tū tamē nichil cōferat ad effectū.
Alio mō pro quato aliquid adminuab
ad actoem in se contingit reduci ad
cause genus efficacis. sunt oportuni
tates aut ipsius primo ponitur magni
tudo. ex eo q aliquod negocium re
quirit magnū locū. aliud ponitur. Item
ponitur mutuallis. Ille vē locus dicit
mutuallis hic. nec quē et alium ē vali
lis videz sepacio p murum. nō aut
aliud tale. Unde locus sepatus ab
alio p vallū fregeret habet oportuni
tatē ad aliquod negocium p̄agendū.
ad quod alius locus nō vallatus o
portunitatē nō habet. Postea ponitur
longinquitas et p̄pinquitas ad alia lo
ca. Unde q̄dam negocia sunt magis
nata fieri in loco p̄pinquo ad aliquē
locū. alia in loco remoto. vt q̄si pug
nat audacius inimicus p̄pinquus Domui
q̄ in remotis abitat. et latrones cō
fidencius inuadūt loco p̄pinquo negoci

qꝫ m recto. et sic de alijs ꝓportionaliter celebritas seu frequentia loci ē operanda ad aliquod negocium. ad aliud vero non. Et similiter ad aliquod negocium magis ē conueniens solitudo. ad aliud autem nō. Ita sepe naturā loci ad factū aliquod ē oportuna ꝑ naturā aut ista ꝑtem cōsuetudinem. Sed multa sunt que de natura loci et situ m attributis ædificijs fiūt dicā. Et ita ꝓportionaliter sanus intellectus potest colligere eorū opportunitates. ¶ In tempore tamen duos modos notauit quorū vnus ea designat que sunt de ꝑdicamento quando qui vocant a logicis. et ea cōprehendit m ꝑtio. ꝓti et futuro. que ī oculari despectione notantur. ¶ Alius autem modus tēporis hoc ꝓprium ē. quod nō significat aliquā tēporis ætatē seu longitudinē. vt ai dico nunc vel tunc. vel hesi. vel eras. nullam protēsionē tēporis significando. Alius modus tēporis ē cui quantitē tēporis designamus. ut cū dicimus petrus viuit triginta annos. sedit hic duabus horis. Tempus autem videtur reduci ad genus cause materialis. eo quod nullo ꝑsupposito. et nisi ꝓpter ad factū. ¶ Nisi forte quis dicat quod aliquod tēpus habet in se dispositionem ad factū. vt estas ad studendū sed tamen placet huiusmodi tēporis. opportunitates sub occasione locari. vt iam intelligetur. ¶ Cum igitur occasiones ponunt. Vnde aliqui diffinunt occasionem dicendo quod est pars tēporis huius in qua est agendum rei ꝑdonea facienda aut nō faciendi opportunitate. et diuidit eam in tria genera. videlicet publicum. priuatum et singulare. Publicum genus occasionis est quando tota vniuersa aqua de cui frequentat. vt libri. dies festus. bellum aut alia quelibet ciuitatis affectio. talis qualis me adstricta ciuitatis et dicta superius. Priuatum est quod attendit omnibus fere eodem tempore. ut messis vindemia. calor frigus. hoc tamen non est omne. sed quia nunc

ueritates astrologicas quia nobis est. estas. tunc nitra que situatur vltra tropicum capricorni versus polum australem. hyemis. et econtra sed vt ciceronem loquitur secundum opinionem vulgarem. Singulare genus occasionis est quando aliquod causa puatim alicui solet attendere ut in priuatis sacrificijs fimus et huiusmodi. Omnes enim gentiles quia tunc nō essent sacerdotes. quibus dabatur tēporibus eum solemnitate quadam ob aliquam causam dijs sacrificare solebant. forte nō eodem modo quo sacerdotes eorum. et huiusmodi sacrificia me priuatas occasiones ponitur. sicut et nuptie et funus et ꝓmotiones. Ex quo patet quod hodiernus dies ab ultimis occasionibus nomine quia ꝓpter occasionem intelligimus eam aliquam actendētalem quam etiam occasionalem vocare solemus. Nam vere occasiones antiqui oratores volebat dictas tēporis opportunitates intelligendo. Et cum mos est cum aliquid agere ꝓpter hoc nō statim illud arripere sed talem occasionem exspectare. Sicut nouit fecit henricus rex anglie. cum eum multo bellum inexpugnabile sentiret inter principes gallicanos. ob tēporis opportunitatem. gallorum fines inuasit. valentissimam regionem francie ꝓpter ni simul dominum burgundie. huiusmodi autem occasiones quia iuuant eum agentem et tunc ad genus efficacius cause debent reduci. quia vero disponunt patere. ut sit aperta ad patiendum et tunc ꝓmittat ad genus cause materialis. ¶ Deinde facultas ponitur. Vnde facultates a tempore diffinitur quod sint ea quibus facilius fit aut sine quibus aliquid commode nō potest. Sicut sunt industria mentis et vires corporis socij aduentitie pecunia instrumenta et etiam ipsi fructus domus hinc sunt materia et loci et sunt extende que sunt ad factum opus

tuna facultates aut reducitur
ad genus cause efficacie qui meth
aliud ē facultas q̄ potētia fiāt
tis. Cōit ponitur modus p quē in
telligo relationem negocij ad aiam
fiāntis. de ei quē cū quitur quo
modo fiat. et q̄ quitur quo aiō fece
rit. Modus aut duplex ē duas p
tes. Nam vel fiāt fiat hoc q̄ō
fiat ex ētia sciā vel non. Si ex ētia
sciā hoc nō pōt cē nisi dam ul ap
te. et si apte vel vi uel nō vi. saltz
p sua dēo pacti. Illud aut q̄ dā
est factū si sit malū et iniquū vōē
vulgariē traditio vel prodicio. q̄
vero vi fit vocat violentia. Et q̄
fit p suasione si fiat iniquū vocat
fraus. negcia. dolus. decepcio. Et hꝫ
tria dicāt fieri p prudentiā. id est
ex certa sciā. et aiō premeditato.
Si vēō quis nō procedat ad factū
ex certa sciā. hoc ē duplex. saltz vel
habet petitus ignorātiā facti. vel
nō. si p̄mū tūc dr fieri p mīam
vel ignorātiā. Si sēdm hoc est du
plex. Nam vel duat ab aliquo mtri
seco. vel ab aliquo extrinseco. si p̄m
tūc est id quod fit ex affectoē seu
passione mētali. Qui ei passione
turbat q̄ aliquid fecerit nō vē cense
tur illud petitus ex ētia sciā et aiō
p̄dubeato fecisse cū sciam q̄ delibe
racoem in mēte passionata. se dē
bet nō posse. Si vēō duat ab extri
seco. hoc ē duplex. videz vel a cā p se.
vel a causa p accidēs. Si a causa p
se. tūc duat necātate. Si a cā p ac
cidens. tūc duat a casu vel fortu
na. et que a tlibz causis fiunt pro
modo suo dicātur fieri p̄ prudē
tiam. finaliter ponitur ordo. qui videz
ē seruatus ante negocium. et ine
gocio. qui Dupley notat. Nā vel
respiat precedēcia. et cueit illud
q̄d dicat circō videz q̄ cōsideāt de
bet an ea que ant vom gestam fāt
sint cōtinuate. id est an sit cōtinua
usq; ad ipm negocium. vel ordo respi
cit ptes negocij mē se. et tūc videt
est in genere negocio. quid actū sit
p̄mo. Deinde quid postea factū sit.
et sic vltius. Quibz vēō q̄ in hac sil
ua nō seruauerit talē ordiem. vt
p̄mo posuerit omia que ptinet ad
vnū genꝰ cāe. vt ad genus cāe ef
ficientis. et cōit omia que ad aliud
genus ptinet. et sic deceptus. verū
mēmi fuerim ipa est ista ratio. q̄
mā cū hec attributa maxie detur
gracia dispensādi negociū sint cō
uenientius vt ordiem seruaret q̄
tū possent illū qui iam fuit aucto
p̄ aptū hiꝰ capli pro dispensādo
negocio patefactus. Post attributa
negocij dispensatiua ponitur pro loco a
nota. breuius cōpletio totius negō
cij. que quid significet ē satis ex se
manifestū. Rm ant quatū reliqui
loa thopica debeat ad negocium app
propriari satis ē cōsiderāble ex hijs que
in certa loca gnālia fuit dicta supius.
hec de silua attributa negocij puto
sufficiē. et precipue qm ea q̄ pcedūt hꝫ
tria certa siluā istam cōscripsit m
gnālibz locis. Si quis diligēter ispi
cere et emendata repetere. Capln
q̄tū loquēs de diligētia. qua quis
et iuuātur attributa cuiusq; negocij

Qui aut actuatur aut quis
aliud attributa q̄plurima nos
cē posse. cuius negocij de quo sermo
futurus. tā ex dicta nūc silua. q̄ ex
attributis negocij pius sparsim dic
tis circa loca gnālia. Duc via q̄
dicet. quare p̄ma p testimonia. secūda

vcō ꝑ argumēta coēz procedet. Unde
prio ꝑma via debet aduſariꝰ ſi et cū
de facto loq̄tur diligēter audie. et
cas quas dicat et ſimut negocij ar
cūſtancias attente mēdue cōmē
dare. ꝑmo et multū proficiat adu
ſarioꝝ aut aq̄os ſuoꝝ m eā diſpo
ſitoēz deducē. ꝑ quā aliqui cōtin ſe
fatei ſuē ſoliti. ut m ebuetatē. irā
iudicā. timorē. gaudiū. triſticiam.
aut aliquā aliā mēcoēz. et ut fiat
colloquēs cū aīo vcō vel putato.
nobis audiētibꝰ paletre ꝛēpondo. Et
ve mēvogem9 puēvos et veſanos.
et petius tuvem9 huiꝰmoꝰ attribu
ta cognoſcē. ex hijs teſtibꝰ de q̄bus
turba loq̄ a vei iudicio dam̄ eſt. q̄m
contra ſe facē ſimt ſoluti. Hoc ſicut
ꝑ inquiſitoē ꝑſonaliū attributoꝝ
et dem̄ actuſatoꝝ aut aliꝰ cuꝰ eſt
cura cos eē neos quos de curiſtan
cijs negocij aliquid ſaē et libē in ſu
vos vitatē exiſtimat voq̄ē debet.
et mēvogare. ſedm huē ordiē vidz
ꝑmo ꝑ ſtem mēvogatoēz cōfuſā ut
id quod de facto eius q̄ arcuſtancijs
ſauerit. vel audierit. velmt ordiē
declāre. Et ſi m catē declāacoē aliq̄
dubietatē vel ymūſalutatē veliquit
procedēdo a pūcipio ſue reſponſionis
ꝑ ordiem vm9 eum9 potat eundeam
declāacoē. Et q̄ nō reſpondeīt vl̄ de
clāuerit de omibꝰ curcuſtancijs que
m dcā ſilua ſuē ſcīpte. Et illis quas
omiſerit ꝑ ordiem mēvogai debe
but. Inquiendo a ꝑſona que fecit et
dem̄ rep̄s ꝑ reliqua diſcuvēdo ac
quacēdo. Cuꝝ m quē. ex qua matīa
vbi. et an locus ſit magnus vl̄ ſtuc
tus. et reliqua que mē opoꝛtūtatē
locoꝝ ſuē ſcīpta. Deinde quādo. et
q̄n diu. et qua occaſione. vel cēporis
opoꝛtūtate. quibꝰ aduocatibꝰ. aut
ſocijs. et oīno qua facultate et po
tēcia. ꝑ quē mod. an dam. vi. aut ꝑ
ſuaſione. an ſponte cauſialiē nēcio
vel affectoē. et quo ordiē ſit ꝓfectum
negocij. et que adiecta habuit ne
gocij. aute vem̄ m ve. et poſt vem̄.
Et finalē an aliqui alij. et qm̄ d ip
ſo negocio eius q̄ curiſtancijs ajs ſcire
potuerint. Cuꝝ ſi fuerint. ſilē ad
negocij curiſtancias acquiredas
mēvogai debebut. Cuꝝ aut ꝑ hāc
viam omēs negocij curiſtancias q̄s
ꝑ teſtimonia ſcire potuiſtis. diligēta
ueris. et ad huc ſubſint et latcāt a
que. de quibꝰ hij qui roguti ſuē ſe di
cerunt ignorare. ve cas fuerias. ſēdam
viam oportet mgredi. que ꝑ argumē
ta procedit. et eſt via qua quis ſuꝑ
mēvogat. de omibꝰ curiſtancijs ꝑ pri
mā viam ꝛeptis eodē ordine quo ſuē
ſuꝑius ad huē mod diligenter videat
cogitando. cuꝝ hic ſcīat potius q̄ aliq̄
an fuerit hoc ve motus vel alio an
ad iſtum finē fecerit vel ad aliq̄ aliud.
quāē m iſtam ꝑſonā potius q̄ in a
liam. Quāē ex hac matīa magis q̄
ex illa. quāē tli loco et nō alio. quāe
tuē potius q̄ alio momēto. Hic tato
cē potius ſpacio. quāē tuē cū tlis eēt oc
caſio vel opoꝛtūtas ex cēpoē natā
ve ſine aduutore vel cōſilio. aut quāe
tli aduutore et conſilio. Et cuꝝ hac
facultate potius q̄ alia. q̄re damā
q̄re palā. q̄re vi vel quāē ꝑſuaſione.
an m ſacta an tacite. an neglēter. an
affectioē. quāē hoc ordiē factū ē pot
us q̄ illo. vel illo. cuꝝ hoc ꝑmus factū
eſt. et hoc poſtius. et deinde aliud. et
cuꝝ aliquid m ordiē negocij factū ſit
q̄ō ad meū videtur ſeruie. et cuꝝ ali
quid nō factū ſit. q̄ tamē maxime
ſeruiturū negocio poſſet putari. Et

re hoc aduictū precessit · quaē hoc aduictū siml' cū re · et qua re hoc aduictū cueniebt post negocia · ce an oratio eius ꝑsone de qua fuspicio ꝑt habeī concordet cū re vel an ꝑ aliqua ꝑte discordet · et an cuiꝰdē oraconis ꝑtes habeant concordāciā · uel ūpug nāciam mē so · et an aqua de aduictis ante rē m re vel post rem ꝑ iudiciam facta sint · vt veritas rei magis possit latere · et an ne hoc aduictum sit huiꝰ rei signū vel illius · an et hꝫ et illius · et cuiꝰ illoꝝ potius · ꝑ has igitur viam ad animū totius negocij ꝑtes diligēter et ueratis viabo cōsideraui · tuē quasi ꝑ vnā cuiꝰdā argumētari dispersius · in medio ꝑdibui · ad causarum negocij · quas nec ex verbis adiūcioīs · nec ex aliorū testimonijs ineligere potuimꝰ · iudex vō ꝑmia detorū viaꝝ frequēter vigorosius vadit ad se · de ad causa aliqe in forali negocij vehemēter suspectos tormētis subiicit · et eliquos quos de negocio sive qđ qua existimat · quā mētis coartat ad ꝑhibendū testimoū veritati · dalect autē ista diligēcia mihi ad methodū coniectualem · de qua postea sermo · cui ꝑ eam viam possint prodire omīa argumēta omīa materie · que ad confirmandū et confutandū in eadē methodo requiruntur ¶ Ca plm v · ostendens qualis ꝑsonaliū · negocialiū attributoꝝ sive eam magno fructu possint aptari ad alias res multas

Hec fructus aquis dictaui sil uaui sup attributis ꝑsonis et negocialiboꝰ descripta · sub silencio pretēdatur · et faciendū qualiter quātus attributa ꝑsonalia ꝑ prie hac ꝑma facie · solus singularibus ꝑsonis possint aptari · et rebus ꝑ quādā methaphoram aut similitudinē ap tari poterunt aliis multis ꝗualibꝫ siplicibus · Et nō omnes sive bonas sive malas excerptas ꝗualiter · ex eadē silua · attributoꝝ ꝑsonis rū · vt sive nobilitas · adolescencia · senectus · libertas · diuitie · dignitas aliqua · vt regalitas sacerdocium pontificatus · ¶ ce · felicitas · coniugij · vita · pietas · gra · veritas · equitas · iusticia · magnificencia · fiducia · paciencia · ꝑseuerancia · liberalitas · clemencia · modestia · sobrietas · castitas · virginitas · sapia · prouidencia · fides · spes · caritas · et horū oia · ꝗ tuor · et alie res immobiles · que ꝑ methaphoram sedim effigiem ꝑsonaꝝ cōapi possit · quibꝰ et caꝝ cuilibet tā quā cet ꝑsona · potit silua ꝑsonaliū attributoꝝ donari · vt si iusticiam ꝑ modū ꝑsone mulieb's seruus cōtinencia · cōapiandū · ¶ mulier mus ei ꝑ siluam attributa talia · qui natione et pria sit celestis · aut astuta cognacōe · ꝑ sapiam gesta · ac mū paas · tis natui · graues cau los · vt oīa videat ꝑter solas ꝑsonas disceptātes de iure · Et ita ꝑ alias silue ꝑtes quendo diuisa re peciēt attributa · que iusticiae tāq cet ꝑsona qdam aptari nō debite videbitur · Et si cui de hac matia placeat aliquid videre cōplectus lege poteit vltimū caplm vndecī libri et nonū quia tractat de tredecī libri ꝑtibus opis · ¶ Preterea qui hanc rerum sive ꝑsonaꝝ methaphoicaꝝ · caꝝ sē queda negocia sive facta ꝗualia talem ꝑpositionem ad has methaphoicas ꝑsonas habitia · qualē habent homīes singulariū facta seu negocia ad eosdem homīes singulares · ¶ Illis negocijs generalibꝰ eaam attributoꝝ negocij suppōita silua potit

ꝑsōlis

cõuciẽt aptai-ut si dicam9 qm̃ opus iustice sit pace ẽ mũdo ser uãe hui9 facti seu negocij qđ ẽ pa ce m mũdo seruãe fuit queda attri buta illis ꝓpriaalia que fuit negocijs ſmeglãbus assignata ut agens ẽ ipa iustica. Ites cõtraia sim ẽ tu multa eo mũdi. ſms ẽ ut homo ꝑ care possit ad ꝓcieđ ad sua su mã felicitatẽ que ẽ sapẽ maiestatẽ dina. ꝯ ata ẽ homo qui ꝑ iustica ad trãquillitatẽ et cõm ad vacaco nẽ deducit. locus ẽ hec vallis mi serie. tẽpus ẽ mne. et sic cõm ꝑ attẽ buta reliqua poſ uri. Et ita ꝓſolui et negociali attributoz silue. cui ꝑ quãdam trãslacoẽ plumbo alijs ibz possint aptaẽ multo magis fuit vtẽ q̃ prima facie videãt. et maxime va lent ad laudes et vituperia. et auctio nes negociorum. ꝓ hec ig̃ que ẽ hoc q̃to libro fuit cõsiderata vna cũ eis q̃ circa gñalem locorũ tradicoẽ pre cesserant. patẽt mõi. quibz ydẽ gnã les loca ad specialitatẽ cõtrahi de beant. et maxime ꝓprie ad ꝑsonas ciuitates. et negocia. de quibz fora̅ tur q̃stiones rethorice. et eciam ꝑ ẽnſlationẽ ex hijs ad alia multa ¶ Nam cõtractio locorũ ꝓpriorum ꝑ sonarũ. et ciuitatũ precipue valet ad ꝓpria facti. Contractio vẽ ꝓpriorũ attributorum negocij. maxime valet ad ꝓpria q̃litatis et q̃titatis. silue illa ꝓpria facti aut q̃litatis aut q̃titatis mſm̃ta fuerint. silue finita

Secuda ꝑs ꝑncipalis totius ꝑntis operis. septẽ libris sequẽtibz. In tribz causarum quibz fuit cõcessa ꝓtractat.

Quintus ig̃ liber qui in gñe causarum iudicialiũ dabit exordiorum et narrationũ doctrinã duobz

tm̃ tractatibz explicabit. ¶ Prim9 edit doctrinã exordiorum ¶ Secũd9 vero narrationũ

Primus tractatus viginti vno capitulis explicabit. quare prima tredecim marie docent exordiorum nẽ ad quã abstractiõe. et octo sequẽcia magis laborat. vtrũ cuilibet gñi cause adaptẽt exordi um. qđ secũd exigentiam rei sibi magis congruũ et putatẽ Quo primum ꝓmittit de ordine dicendorum arti res approꝑatas arti dicẽdi. que re thorica dr. et specialiter circa hic pre mittit exordiorum doctrina. ¶ Secũd9 quibz rebz assistatur exordijs. et que sit eius natura. ac quid ẽ et qui quot sint eius effectus ¶ Tertiũ q̃ duplicia sint exordia. videz exor dia primi aspectus. et exordia secũdi aspectus ¶ Quartũ que et quot sint ꝑtes exordij ꝓfectus. et m̃ginali quo possit exordiale ꝓpositũ iuuari.

¶ Quintũ ondit q̃ ex apotheca q̃drupli plicia possint exordialia venari ꝓpo sita. m exordio primi aspectus. et m speciali cuiꝰmõi ꝓpositi finem po terunt ex locis circumstantijs actus al terius. quo matriam oratoris et eam a se dicendã aput scriptm̃ cõcipat aũ q̃ ipam extrinsece ꝑ vocẽ ꝓtulit

¶ Sextũ ondit m speciali cuiꝰmõi ad vituperandã et laudandam oratiõẽ alterius debeant exordialia ꝓpositi finem. ex locis circumstantijs actus dum dicit. ꝑ que talẽ oratiõẽ protulit ¶ Septimũ ondit m speciali cuiꝰmõi ad vituperandã vel laudandã oratiõẽ alterius debeant exordialia ꝓpositi finem. ex locis circumstantijs actus au diendi. ꝑ que audiuerit vel alius a nobis audierit tlẽm oratiõẽ. aut quo nos audierim9 ipam ¶ Octauũ ondit qualiter exordialia ꝓpositi que vituperent aut laudent oratiõẽ

alcius poterunt sumi ex eisdem
oracois ptibus ‖ Nonus ondit
m comu q etiam ex qdruplici apo
theca possunt exordialia venari p
posita m exordio scdi aspectus. viz
q ad oracois p nos dicendā direc
tū habet aspectū. Et m spāli cui9
moi ppositā sumi poterunt ex locis
circūstantiis actū nrōm quo māz
oracois dicende et circūstantiis ab
eam dicendi plus i mūte edapnd a
te q ipam exercisce proficiam9.
‖ Decimus ondit m spāli cui9moi de
bet exordialia ppositā sumi ex locis
circūstantiis actū nrōm dicendi quo
pacto recepta oratoz ad audiendū e
diam9 ‖ Undecimus ostendit m
spāli cui9moi debeant exordialia
ppositā sumi ex locis circūstantiis
actū audiendi quo nrm nrāz ora
oni sit auditui ‖ Duodecimus
ondit qualis oratoni nre debeat
exordialia ppositā sumi ex eisdē
oracois ptibus ‖ Tredecimus q
qq exordiū m solo ppositō edocē
et caret ratione et quoties ndi
quit racoe. vbi tūs ratio debeat
queri et quē ordinem exordy due p
tes me se debent hre ‖ Quatuor
decimus q quis sint gnā causaz se
cundū quoz diuisitatē nō cadē debet
exordia sua ‖ Quindecimus quo cām
obscuram exordi oporteat ‖ Sede
cimus quomodo causam humilem
exordi oporteat ‖ Septendecimus
quo causam honestam exordi opor
teat ‖ Octodecimus quo cām ana
pretem siue dubiā exordi oporteat.
‖ Nouēdecimus quo cām turpē seu
admirabilē exordi oporteat ‖ Di
cessimus ondit q m cadē oracoe plu
res species exordioz possint cōmixte
et de foris et leuitate exordioz.
‖ Vicesimus primus de vicijs que vi
tari debet m omi oracois exordio

Capitulum primum de ordine diuendorum circa res appropriatas arti dicendi q rethorica dicit. et specialiter cur hic de hac primitur exordiorum doctrina. Li. a.

Postquam aurelianēse do
mediocri diligencia
thalis modo vnus
quisque probandi seu q
fiuandi e editio tā
m rethoricorum fontis
argumentorum q i
vsi locorum traditione. q eaq cor oā
cione seu cōtractōe nō nulla. reperiūt
e specialius ad rethoricas mre q̄stiones
descendē. Cuius ut orator a facultate
qua ad rethoricū ex alijs oratibus scijs
debet asserre possit sepe de varijs et
altissimis q̄stionibus pozāe. qui ad hu
mane mētis p̄suasionē huiusmodi q̄s
tiones ex applicate materie q̄litate fue
oportuit. methodo principales et ppe q̄sti
ones rethorice. et que distarent ex vi
rethorice sue p̄suasionē acquirūt. in
ypothesi siue cā cōsistūt. Quod aut
sit causa vel ypothesis. in principio q̄
tu libri supius extra q̄stionū discre
tionē est dictū. Et si quis theses seu i
finitas questiones cōsideret. mayre q
de rebus humanis formate sunt. illas
considerat in q̄tum in seruitute cau
velut ptes quedā ipārt. Sunt autem
causarū tria genera. videz iudiciale. deli
beratiuū. et demōstratiuū. que sic diffinūt
finiūt a tullio. Iudiciale. qd positū
in iudicio habet in se accusationē et de
fensionē. aut petitionē et recusationē.
p̄ma aut pte dē diffinitionis nouē
cause tales. et p sedam tales. Deli
beratiū qd positū in disceptatione cōsi
liū habet in se sententie dictionē. p̄ale
disceptationē illud disputationis cōsiliū
seu consilii sup eligendo vel fugiendo
dō. p sententiam nō mittit dictamē
iudicis sup eā petitū. sed dictamē cō
silis sup eligendo et fugiendo. De
monstratiū quod tribuit in aliquo

certe psone laudē vel vituperacionē
qđ augmoi sit. ai ad illud genꝰ erit p
uentū dari⁹ mlligēt. Ut igit hec q
tiones sint appte ad suam rethoricā
neē est ad has p ordiem descendē. et
modos docē. quibꝰ ipē deꝰ locoꝝ suf
fragijs valeant ēmdari. et primo ad
cām seu ēdaciā dam iudiaalē. eo q
tullius ab ea pncipiū sumpsit. In
hac igit tali scire procedetur. ut pma
pars dem de iudias officij desiderat
In parcij aut officio primū exordiū
oñdetur natiā. deinde qualē quēq
m questionē monstrabit. Dein qlit
ca que circa qđcūq ꝓpoñ cōfirmāde
et obstancia confutarē. et tandē con
firmata et cōfutata cōcludē debeā. p
hoc est natiā distressioms vel cōfu
sioms pandēdā. que multū sibi cēt
locū appropiant vel certā ꝑtam tñ pos
tulo cuius q exordioꝝ doctrinā pnt
tam. cū sedm veritē illiꝰ pcul ora
cionis nō mltā doctrinā. exordioꝝ
naturā nequaq̄ plane possit mlti
vt fiet manifestum tēptantibꝰ. sed
ob hoc ad eam primtendā accessi
ut ordo doctrine cōcurrēt ordi pcul
oracionis rethorice. nec ut sicut p
cul oriis rethoice prima exordia po
nim⁹. sic et primo doctrinā dem⁹ per
quā oratoꝝ multis exordia celebria
sueūe possim⁹. Sobrē igit viao tri
le pam⁹ antadoꝝ. et reliquaꝝ pcul
oracionis doctrine pcurrēdum. et de
mū ad exordioꝝ doctrinā fiat tra
sio. In exordioꝝ igit tractādo sūt tria
primo dicēdū quid sit exordiū. cui
assimiletur. que eius materia. q effec
tus. Secō quot sint eius gña. q̄t apo
theca. quot pcepta quot sint genera
carū. et q̄ cuilibet gñi cāꝰ cause
ꝓportionatū exordiū debeat adhibi
q̄q; m eadē eā possint nō mūq̄ plu
res exordioꝝ cōcurrere spēs. et fidē

1. Tertio

de viris ab exordio depellendis.
Caplm q. quibꝰ rebus assūmetur ex
ordiū. et que sit eius necessitas. ac
quid esse. et qui. et quot sint eius af
fectus. effectus

Quēadmodū igit tam i exordio
pncipio opis q̄ posmodū cap. 2.
sedi tractatus pmi libri fuit dictū.
sūs oratoꝝ rethorice. ꝑ suadere.
et aiam audiēcis ad illud bonū mouē
quod orator voluit. Sed qm tā ora
cionū tā amor sint mūdi diuisatus.
ꝑ quas aut oratio tota vel magna
ꝑs ipius volūt obtusa ꝑ se vim ai
mi penetrandi non habet. aut aim⁹
adeo durus et cōtrarijs rebꝰ scī
patus. ut oratoꝝ penetrationi resis
tat. neq̄m ipam oratoꝝ audiē acto
dirigē videt. ea sua pdicta q̄ maxi
ma habet penetrandi et ingrediē di
virtutē pmittat. que se facilē profu
dans i maximis aiam. reliquis oriis
ꝑtibus viam apcīat. vel quocūq
oratio de se nullam pma facie ꝑ
hui⁹moi habē videāt. neq̄m ut ipsi
quasi vice cuspidis affigam⁹ ꝑtem
aliquā. que vtutē habeat penetra
di. et viam aperiēdi ꝑtibꝰ sequtis.
Cum⁹ simile media faciūt quocūq
obtusioꝝ meditamentis. q̄dam ꝑa
tua solent pmittē. ut viam fanat.
et prebeat ingressū mediē sequēn
et mēbra vel humores disponat ad o
bediendū eiusdem mediē vtui. Ea
igitur ꝑē oratoris rethores exordi
ū consueuerūt vocare. quod tullius
diffimeē dicat. q̄ est vadū aīi au
diendi ydonee comparans. ad reli
qua dictoꝝ. quod eueīre dicat. si ei
benivolū. attentū. et docilē fecerit.
Nam ut in nouis rethoricis scripsit
et eodem referēte in libro de oratore.
mavult anthoniꝰ liter ꝑ tota ora
onē auditor sit redēdꝰ docilis beni
volus et attentus. hoc tri. Et maxie

faciendū in orationis exordio. Dñi benuolū reddit quādo faciat auditorē oratoī et causē fauū. Doalem. quocuens ipm̄ sub spe finalis dilectōis reddit paratū audiē. Attentū vō quocūs in auditoribus mīedit desiderium audiendi sub se spe capiendi ys magnas nouas et admirabiles. cū ius autē sequētē doctrinam videat solū exordijs deputare. Non tñ ignorat lecturus qđ ex ipā ad omēs p̄tes orationis vehemēs multa possint tūs ferri ut videt in ipāz q̄libet aī oportuerit et benuolū et doalem et attentū possimus auditorē efficē. Caplin tercium q̄ duplicia sūt exordia videlicet exordia primi aspectus et exordia sedi aspectus

Sunt autē exordia duorū aspectuū. Nam qdam eorū precedentē alia sequētem oratorē aspiciunt. Officiū autē eorū que precedūt oratorē aspiciunt. E cauē precedēs orationem si nobis aduersā fuerit et p aduisatiū de tra existimis audiencium conati depellere aut si pro nobis oratio fuerit. eius mentis audiencium receptorem corroborare conati. Sed eorū exordiorū q̄ sequitur ac p eos dicendam orationē aspiciunt officium est curare q̄tenus eadem oratio nū l animus audientiū receptet. Et ut amplius cuilibet eorūdem exordiorū cognoscatur natiua. sciēdū q̄ licet exordium sedi aspectus tria possit efficere. videlicet auditorē reddē benuolū docilem et attentū eo q̄ orationē nō dū dictam sed dicendam aspiciat. exordium tamē primi aspectus q̄ in aduisam p̄tes dictam orationē proferetur. solū unū eorū potest desiderē videlicet benuolentiam eo q̄ doalitas et attentio solū vī maxīe presto fiūt ei priusquā proferē oratio. benuolentia vō ac fauor ab oratis serenitā l animo vnam̄ oratē tacente. Similiter aliud exordium primi aspectus qđ in corroboratorem prioris orationis pro nobis dicte proferetur augēt vel retentat primus gestum benuolentiam l animis auditorum. Sed obiacet ab dictis. quū huiusmodi exordia primi aspectus nō videant tacēt exordiorū hēre tum quia unū eorū nō reddit auditorem benuolū. sed potius maluolū. Aliud vero est si benuolū aut magis benuolū faciat auditorē. nō tamē facit eū ad nrām oratorē benuolū. sed ad oratorē prius dictū p aliū. Tum etiam quia nō videtur oratorū diuersarum pluralia vel plura. vltima q̄ oratorū prius dictū p aliū. Ad hec respondetur. q̄ licet unū dictorū exordiorū directe faciat auditores maluolos ad oratorē nobis aduersam. Indirecte tamē eosdem ad nrām dictandam oratorē benuolos efficiat. eo q̄ odiens id qđ est nobis aduersum. ad qđ pro nobis est videt dilectē. Et similiter si unū eorūdem exordiorū reddat auditores magis benuolos ad orationē. prius pro nobis dictam p aliū. p dictos eos ad oratorē p nos dicendā indirecte benuolos videtur efficē. Ex quibus patet qnī licet exordia primi aspectus duo respiciant oratores. Obliquetamē videtur orationū dicendarum in ira. Caplin iiij que et quot sint partes exordij p̄fecti et in ḡnali. quid possit exordiale p̄ceptū mutuari

Quotcūq vō naturē fuerint exordiū si p̄fectū sit duas partes habebit. Primo videlicet expositoriū. sed eiusdem expositionis rationē aut rebus obstantibus confutatorē. que vī ratio et expositio sue due p̄me partes eius argumentationis. que supius sub primo fuit expositio nūcupata. Poterit etiā nō nunquā et rationis confirmatorem hre. sed vāb conclusionē seu complexionem. nisi in oratoribus

prolixis et magnis. Et q̄admod̄
m ſerie tocius oratois rethorice prius
q̄situr ꝓpoſitū q̄ proband̄ & q̄ eius p
batio quei poſſit ut ſāns intelligetur
ex eio tractatu ſexti libri priꝰ ope
ris diligent̄ inſpecto. Siliter nec̄ poes
exordij primo ꝓpoſitū et expoſitio quei
debebit et q̄admod̄ in cōi tocio tuc
tatu dicetur tota nīlatitudo ꝓpoſitoꝝ
principaliū ſiliter ex pribꝰ tocius te
poralis proceſſus negocij aut ex alia
ꝓpriaali extensione aut diuiſione
materie de qua ſermo ꝓpriionalit̄
hic totū negociū oratois p̄tinere de
bebit. vt ex ſingulis eius pribꝰ ad ex
ordiendū poſſimꝰ cōuenientes expoſi
cōuenē et eam optimā ſecūdum ad ex
ordiendū eligē. In hoc ei maximꝰ la
bor erit huius tractatus vt cuilibet
oratoi ſuam ſuccīte ꝓpoſitū exordi
ale. Nam illi cui erit reptū multo
facilius tuno poterit adaptari aut
confutatio ſactis obſtantis. Que
admod̄ igitur medicamēta ꝑ tare
tas ſunt in apotheca quibꝰdā re
condita ſic et ḡnā ꝓpoſitaꝝ exordia
liū in quarūdam rez ordinibus
ſuccurrunt locata. quos ꝑ ſilitudi
nē ꝓpoſitis michi placuit apothe
cas exordiales vocare. Cuius mōi vō
ſuē ille ꝑ mīa diuidenda noſcuntur.

Caplin v. ordens q ex apotheca
q̄ duplici poſſit exordialia venari
ꝓpoſita in exordio p̄mi aſpectus. i
m ſpāli augmōi ꝓpoſita ſuum potest
ex locis artiſtantibꝰ actū alterius
quo matiam orationis et eam a
ſe dicendam aput ſeptm̄ cōcepat
auḋ ipam exercitacōe ꝑ vocē traſtulit

Propoſitū igit̄ eius exor
dij quod eſt vitupatiū
otois ꝑ aduſariū cōtu
nos prius dicte ex apotheca q̄ du
plici poſ ſumu. Primo videlicet ex lo
cis qui artiſtant actui cōcepcōis
aduſarij quo prius cōpōe q̄ ſic lo
tus cōcepcat matiam oratois quā
dicit et eam actū ipam dicendi.
Cedō ex locis et attributis que actui
ſcant realem actū dicēdi precepti
tam oratoem. Tertio ex locis actui
ſcandabg actui audiendi eandē oratoē.
Et q̄rto ex pticulis in ipius oratois
corpore ſituatis. Ret turbet aliquis
q hic ex locis nō doceam argumēta
ſumēda ad que in ſedō libro ſpāli
fuerat coaptatū ſed expoēs ſeu ꝓpo
ſita. Nam illis eſt locoꝝ vbertas ut
no ſolū probatoēs ſeu cōfirmatoēs
miniſtrent ſed et frequēter ſuccur
rant expoſitoēs probādas. Igit̄
arca p̄ma dicaꝝ apotheceꝝ ad hmōdi
aliquod tale ꝓpoſitum exordiale. m
Duplicem aduerſarij cōcepcoē. Ex
hic oportebit deſcendē. videlicet con
cepcoem matiē dicende. et cōcepcoē
actus ipam dicēdi. Et licet ocō vt
uſq; cōcepcois locis mīrāe poſſemꝰ
maxime eiusmōi ad ꝓpoſitum exhibē
locis a cauſis cōcepcois et ab effec
tis eiusdem ſermē videntur. Unde
cuiꝰ qualibet earūdem cōcepcōm
expoſitio ſupta ꝓcedat a cauſis erroꝝ
meliꝰ pare debebit. vno mō ſic. Et q̄
mā inuenim eum tam conſideratū
tam ſine ſenſu. vt hec ignoraſſe ſta
tu es talis et hec ignoras. aut ſic.
quis putaret hec te neſcire. vel ſic
nemo putaret hec te neſcire. vl' ꝑ
poteo aliter expoēdo. Deinde tuo
debebit expoſitoī cōnecta. In qua
deſignari debebit q̄ decens fuerit ai
d cognoſcē. et q̄ turpe neſcē ex doc
trina auctoīm poſtea danda libro
nono. Et quāta potuit facilitate q
gnoſce ex hys que ex cōiectura tali
tradēdur tuo capīo q̄rti tractatus
libri ſeptimi. Alio modo aut locum
a cauſis cui erroꝝ tollere volemus

dicem⁹ qm̄ nō mirem̄ cū hec ignorare aut qm̄ nemo mirat nos mirari debebit et ꝓtacoalē expoēdo Quibo expoſiacoibus rurecēs cōnecti debebit in quar qualibz erat tributis adūſarij turpibo et vitu peralibo ipm̄ ad ignorandū diſpoſi tū demonſtrāe debem⁹ ex ꝓte vi tipcatina methodi demoſtratue vndeacō libro poſtea dando Similit̄ circa locā ab effectis concepacois ex poſiao quedā cē debebit que ſignifi cabit nos mirari ſiue abſentia effec tuū qui i mente dicētis vsurpi ad uſarij ad concepcēz talis materie m ſe aut ut dicende; racionabilē ſeq̄ deberēt Vel ſiue priua diſpoſiacnū cōtraiar Dictis effectis et poterē cē cot tales diſſimcōes expoſiacēs quot ſunt ſpēs illar effectuū q̄ nulli ſiē Vnde cōprehenſio rei pōt gig nē duōbs effectib Nam cōcepao talis ꝑmo i melliū et virtute cogni tiua cōapiētis de quibzdā vobis pōt opiōnē mutare aut rem ꝑtinentē reuocāe meāuam aut nouā rei cognicōēz inducē aut futuū ꝑ preuiſionē ſimiaē Cōdō in appe titu cōapiētis potāt actuū rei com prehenſio nouam paſſionē inducē aut vetere gētare aut optacoem impoſſibilē vel impoſſibilem vel am miracoēz exacerare aut finē a dic tū aut nouū deſiderū gignē vel extinguē votus Eao forte poteīt nō nūq̄ et in cōis quoſdam effectꝰ inducere ut a quā ſpeaē cognitudis aut cōtraiam ſanacoēz vel forte affectoēs q̄ſdam cōib ut tremorē aut ſudorem aut pallorē aut rigo rem aut deſtitucoēz omī virtutiū aut ſincopm aut extaſim aut ad tale Expoſicoēs igit̄ circa lo cū ab effectis in hac mā tales ſiū

ut ſi quē do dicam⁹ aliqm̄ quē tā mopōs ex intelligenia vt cū hoc cognoſceres in illo tamē nō muta ueris opmonē Aut ut eaā nō illū verū exiſtimaūs aut aliaduūs vel ſic quid ex animi tui anguſtia ut cū illud aſpicēs qm̄ ad meāuam tale ul' tale pteāū reuocauis Aut eaam nō illud ſimil futuū cōſperis aut p cogitauis vel ſic quāta pōt ex tuū conſtrigi duricia ut eū rem illam miſerandam cōcipēs ad miſericor diam nō moueris aut cū tā turpis ſcelerib te conſarū optime noſcas nō deas fraē vēcūdia aut ſic gaudeā de ex tuū letus iudex exultes nō tristaris nō dolēs nō condoleas nō timeas nō verēs nō miāris nō fugis Non te abſcondis vel ſic an adhuc ſperas an amaē non deſimis An ad huc appetis dignitatē An nūq̄ deſines honorē ambire vel ſic quō potuiſti hec ſaue et tamē cōtinuo retinuiſſe corporis ſanitatem Quō nō tremes Quō nō madēs ſudore ſanguineo Quō nō pallēs a q̄ntus nō cōtrahūtur viſtā tua rugore An des lumen aſpicē Audes i hoc vel re cōſpectū Audes verbū facere An des quidq̄ dicē et ſic de alijs ſilibus et cōtrarijs vel ſi nō ſolū in cōcepa one matie cōcepte ꝑ aduſarū ſed i cē cepcoēm quā habuit circa actū ipm̄ dicendi nos velim⁹ cōuertē poti⁹ exponē Quō tam ſopōs ex in telligentia ut eā hac fraultate aut hoc loco a cōtam hyb te pora turū cōapes Non eaā illud conſi derasti et ſic de alijs expoſiacoibus que ꝓtacoales cē debebit hyb q circa cōcepcēz matie dicēde nuē ſē ꝓmiſſe Quibz ad haū exponi ſi ne abſolute ſiue queſitiue ꝓpoīm fu

erit vaao debebit alicui. Unde si sit exposiao cōtens cōtextum debet propter aaonem reaurri ad septimū hui⁹ operis libri. Si vero cōtineat oīm cōtrariū vel cognitoēm de iure vel iniuria ad octauū libri habeat reaursus. Si cōtineat passioēm reaurrat ad libr nonū. Et ita quelibz exposiao sēm q̄ntaē sue materie debebit ꝓportiōaliter aaoēm vnā vel pluēs hre. Et sic de exordio cōceptuo quod ē vituperatiuū oratoris ante dicte nūc sanpsi. ꝓportiōaliter suo modo ꝑ cōtrariū de exordio cōceptuo quod sit laudatiuū oratoris ante late debebit ītelligi.

Notandū preterea q̄ ex hac veri serie seu apotheca ꝓpositoꝝ exordialium videlicet cōceptoē materie quā cōceptoēm adiuuabimus vel eaam alius nobis placentia dicens habuit poterit exordi oratori. eaā si adiuuabimus vel alius ille non prediuit voce. ꝑ tm rem ipam agitauit mente. forsan eaam si presens ille nō fuerit. vt sic apiamur alloqui iudam straiothicarea matiam qua se dnm tradituꝝ cōceperat. aut si dei matrem nicee poēm⁹ alloqui. area matiam qua se ꝑ demū aaoēm angelicā filiū dei conceptura agnouit. Caplm vicesimū octauū in spāli tuū⁹ mō ad vituperādū vel laudandū oratoēm alterius debeat exordialia ꝓpria sumi ex locis ac circūstantijs actū dicendi ꝑ quē talem oratoēm protulit.

Qui ꝓpriū exordiale vituperatiuū oratoris prius dicte ꝑ attributa et locos dicendi reperire desiderat. ꝑ neapalē attributa cālia. sine diffinitiua. et local ab effectis eius negocij. qd̄ est oratoēm dicē. cōsideare debebit. Unde cū ex attributis dicēdi causalibz expoēm oratoris adiuuare vituperatiuā siue laudatiuā volem⁹ triplex meode possum⁹. Nam a oratoēm conferme exponem⁹ turpibus attributis. aut differme honestis a mirabm⁹ qualē illis attributis sit tribus. sermo potuit in actū procedē. Et sedm hec duisse sunt species exordialiū exposiaonū. Unde cū oratoēm turpibus attributis cōformē nō serare volem⁹. ponem⁹ hys modis ve ꝓmo a ꝑsona dicentis sic. Inime mirū est. aut congruū ē aut decētabile. aut magna voluptas esse videtur. hac feditatē te dicē. vl aliud dicē aliud vetice. aut hoc loco dicē. aut hoc tēpore. aut hys audientibz. aut illis nō audiētibz. aut diam aut palam. aut gaudiose aut dolenter. aut crudelit furiose aut moderate. aut cū de aut masuete. aut formidolose vel audacter. aut odiose vel studiose. aut vē aude vel sine cunde. et sic de alijs passionibz et oīb⁹ omnibz attributis ꝑsone dicentis et eius negocij. quod est oratoēm dicē. Que vero sint hmōi attributa videat supius libro quarto. Cui vero de tali exposiaonū modis est ei ratio cōsequenda. cōsideranda enim nūc dicta turpitudinē. et turpitudinē attributa. vt forte pro vaaone fervem⁹ feditatē dicentis aut fedi causam. que ꝓmū ad dicendū mouerit. aut turpe locū. aut tempus respuim⁹ fugiemus. aut occasioem obscenam. aut reprobabile facultatē. aut delubeā oratoēm que ad dicendū mouerit vituperabile. Tale vō genus exordij accō videt sumpsisse in oratione. qua edidit ad diluendū opprobria sibi ꝑ saluste. Ea demū materia voluptas est. C. salustio. et parem verbis viram agere.

q̄dq̄ tam obstrenū dicēdi nō abū
ao puerilitate omū gnē fragilis etas
tua vespēratet vt omūb etatū moti
bus consonet neq; ei qui ita vuult
vt tu aliter ac tu loqui potest Nec
ei qui tam illicto sermone vtatur
vita honestior est hec ille Et aut
oratione honestius attributis disso
nē volem⁹ sinere cui tles exposi
ones habebit Non pauc mirandū a
tergnū ē aut reprehensibile aut dis
sonū prius auditis aut fastidiū ē
aut nō putatū aut nō expectatū
hanc fēditatē te dixē vel illud te di
cere hoc aut vetitū aut hoc loco di
cē aut hoc tempore aut hys audi
tibus aut illis nō audiendis a clam
aut palam aut gaudiose et etiā
pro ut supius fuit explicata Et
quia dēar expositionū inadit erit
ei ratio cōnectenda differentiaq;
ordinis mē dicti turpitudinē et ho
nestatē attributi vt si pro vana one
ram⁹ honestatē et ornato laudē di
cēdo aut laudabilē cām loquendi a
venerabilē locū aut tēpus sinit et sic
de ꝓpositis ablatiuis Cui aut mūdissimus
passionabilitatē sermonis ex attribu
torū inspectione exponē hys mo
dis ex⁹ vor te hoc egritudē vel ex fau
ibus trahē potuisse murmur huic loco
aut aeremi aut mundi auricula
aut pharisei hec verba proferri
aut scribi passi fuisse et sic de aliis
talibus. Hys autem expositionibus
cauē vacuos adhibeī debebit eis cō
uenientes Effectus aut dicendi et audi
endi idem fuit nā oratoēs dicentē
audiunt causant in animis audito
rum videlicet talia audiat q̄ nimi q̄ re
liquos tales effectus quales dicatur
caplō proximo quo circa sufficiat dixisse
ut illi tantū semel tradant et
maxime circa audientē eo q̄

effectus illi ab audiatore sine media
dictione vel mediate precedat quo
circa res ista ad sequens caplm dife
ratur Et ē sciendū q̄ sicut in hoc prīti
caplo ex attributis et locis dicendi tā
q̄ ex apotheca quadā docemur ad
vituperandam oratoēz aduersam eius
dialis ꝓpria sumē Similiter ex apo
theca ꝓpria ad laudandū ora
tionē p aliū dictam ꝓpria poss⁹
sumē ¶ Caplm septimū ordinis m
speciali cui⁹ mō ad vituperandā vel
laudandā oratoēz alterius debeat ex
ordialia ꝓpria sumi ex locis circum
stantibus actui audiendi p quē ui
der vel alius a nobis audierit illam
oratoēm aut quo nos audiuerim⁹
ipam

Sicut ex predictis pōt intelligi nō
mē ab attributis et locis ar
cūstantibus actui dicendi Sed et ab attri
butis et locis circūstantibus actui ~~de~~ audiendi
~~endi sed et attributis et locis circū~~
~~stantibus~~ ad vituperandū oratoēz pri
us dictam possit exordialia ꝓpria
sumi et hoc tam ex causalibus attribu
tis supra p locū ab effectis Sed quo
mā frequēter aliqua eadem sunt
attributa causalia dicendi et audi
endi vt idem locus quo sermo dī
et quo auditē Similiter idē tēpus idē
ordo et cōsilia nec qd semel dictū est
pluries repetatur circa actū au
diendi ea tantū debent accipi attē
buta que diuisa sunt ab attributis
dicendi vt qualitas audientis occa
sio audiendi et ~~occ~~ occupatio et si
milia casus audiendi coactio audi
endi passio et ipassibilitas audien
di In talibus igr si pro exordiali
ꝓposito audientē diffōrmē attribuis
eius audientis qui ē alius a nobis
volum⁹ dicē possim⁹ sic exponē
talis es vite et mitis ut hec te au
dire nō tedeat sed nō sine aput te
nuē apta tēpora ad audiatoēz istam

Item quo casu madisti vt hec au
dires. Logeis audire et sic de alijs
Si aut audieroz deformē attribuas
nūs volem⁹ exponē silia de nobis
dicemus nr̄a p̄ma p̄sona hys que ia
de alijs dxem⁹ m̄ sēdā. Et cuilibet
hau exposita omū vacē debita neeti
debebie. Cū veō p̄ locū ab effectis
audiendi vt sic vepue voluīmus
exordiale ꝓpositū vituperatiū oroīs
p aliū prius dicte. p̄mū exposiaō
nes diuersas considerāe debem⁹.
et quasi ꝓpositiones illis que dicte sūt
supra p̄tis tractatus capīo qūo
circa locum ab effectis ibidem. Tam
cū oratoz finierit aduīsarius nos
pro exordiali ꝓposito ex effectu ī no
bis gñato potīm⁹ dicē si matiā sub
sit horū aliquo modoz videlicet.
vsq; nūc putabam hoc vel illud au
forte dicentē vel aliū fuisse prudē
tem virū aut religiosū aut piū a
pacientē aut clementē aut modestū.
cui⁹ iam cogor oppiniōi cōtrariū.
Putabā hoc licē quod nūc illiatū
ēe videtur. vel vsq; nūc hoc nō li
cē putaui nūc aut ipm licē. Olim
laudaui nūc vituperē aut olim vi
tuperaui nūc laudo. vel cōuincēr pu
tarē hoc si ista vel illud esset. vel nō
ista vel illud ceē. vt putarē te am
cū si facta fuissent conforma verbis
vel putarē te amicū nisi tuē vbis
opera dissonare. vel dubitarē. p̄mo
vester dubitatē me faat. m hoc vel
illo. vel sic quid credam. quid opīna
bor. et huiusmoī. Item ī meam vtilitatē
nec̄iam hoc vel illud faas hoc vl
illud me nosce. admones me prouidē
tiorem. vel cōuincētius monēs si hoc
vel nisi hoc. huiusmisereri me faas v
facēs. si hoc vel nisi hoc. Ira me emo
ues vel emouēs. si hoc vel nō hoc. Ā
mū meū ab ira q̄tastū. vel quietas
cēs. si hoc vel nisi hoc. Illū me faas
diligē vel facēs si hoc vel nō hoc. Ti

Vēta dai me faas vel facēs si hoc
vel nisi hoc. Amorē mihi faias
vel mutēs. si hoc vel nisi hoc. Ā
morē pellis vel pellēs. si hoc vel nō
hoc. audacē me faias vel facēs si hō
vel nisi hoc. Speāre me faas si hoc
vel nisi hoc. Desideriū meū attenu
as vel attenuacēs. si hoc vel nisi hō
hoc me faas arripē vel furēs. si hō
vel nisi hoc. hoc me faas omittere
vel facēs. si hoc vel nisi hoc. Ad fu
ciam. quo dubitam. Quod primo dicū.
Tu loco p̄mū vīdebor. Tē me sanas
nito vitas. ocadis. vestitatas me te
mē faas. vel facēs si hoc uel nisi hō
sudare. pallē. vigē. me faas. vel face
res si hoc vel nisi hoc. et sic m̄ppor
cio alioq; Aliquē aut dēāt exposi
onū exordialiū cōuenies vacē ob
ligari debebit. si vacēt vegrē videat.
Et sicut de exordio quod circa attē
audiendi mūē sēpsi senacēdi ē quo
ad vituperandū oroēm aduīsam ꝓ
pōe aliter suo modo p̄ cētrariū d
exordio laudatiuo. circa passionē
vel actū audiendi oratōis prius no
bis dicte debebit milli. Captūm
oratiū oīs ab⁹ q̄libē exordialiū ꝓpo
sitū que vituperē aut laudēt ora
tionē altius potuīt suum exequī
oroīs p̄cedīs.

Quom autē exposita exordi
alem a p̄cedīs oroīs prosla
re ꝓ aduīsariū ad vituperandū cauē
oroēm volem⁹ educe. oportebit eū
oratōis omēs diligentissime consi
derare p̄cedās. Inter quas forte repe
riētur aliqne maxime reprobabiles
Alie veō simplices dicentes. Et sedm
hoc duo sūt mō horū exordialiū
ꝓpositoz. p̄mo nāq; si p̄cedā sit fedā
et maxīē reprobabilēs. et notabiē
dignissima. cui oportebit eius oppo
situm sedm aliquam formā quē

Desideriū meū attenuas vel attenuacēs si hoc vel nisi hoc

cuiē exponē·et eidem debitā āuec
tere mōnē·tam ex doctrīa ḡnāli
locoū tradita supius libro sēdo ḡ ex
doctrīa spēāli super hoc mſtrus
vnicuiq; taliū pēnā oratoīb donāda
Sedō nūs potīmo simle si res donet
aquā veram ptēm oīoīb aduerſē
ex qua reliqua ipius deā possimo
maſtrē repellē·et illā ptēm v
nā saltem si ēgeat confirmāre debe
bimo et ordē·qualē emuet aduſā
ry reliqua dicta·q̄mo siui ipius ar
nūs oīb̄ videat·Ad laudandū vero
oratoēm primo dictā palmā·oportet
bit primū dictor modor cōtrariam
prē conuertere·¶Caplm ex Quadrū
m eoū q̄ eam ex q̄druplici apothe
ca possūt exordialia venari ꝓpōm
in exordio sēdi aſpectus viz q̄ ad oā
onē p nos dicenda durem habi aſ
pectū·Et m spāli cuiūmoī ꝓpōm sū
m poterūt ex locis circūstantiaꝝ
actū nrōm quo materiam oratoīb di
cende et circūstātias eam diādi pri
us m mente cōcipimo aliq̄ ipam
extūsece proferāmo

Exordiales aūt expoſitoēs
eius exordij quod aſpectū
habet directū ad oratoēm p nos
dicendā·Eiusmodi ex q̄druplici veri
ſimili·possūt sumi·Primo videz ex lo
cis et attributis circūstantiaꝝ cōcep
tionē·quā habeo tam de oīoīb mate
rijs·q̄ de actu eam dicendi·Secundo ex
attributis circūstantiaꝝ actūs nrōm
eandē oīonē vealem cōdicendi·Tertio
ex actu vel forte passione oratoēs an
dicendi·Et q̄rto ex ꝓpijs cuiusdē oīoīb
padis·Qualibet aūt harū seriem
potimo nō icōueniēter apothecam
exordialem vocare·Quarū primā ei
mitrare voluimo·vt sic possēmo p oēs
locos cōceptionis deuenire·maxime
tamē ad extrahendū ꝓpōm locū ab
effectis cōceptoīb ſerūt videre·Sunt
aūt ipius cōceptionis effectus fā
tales·quales sūt expoſita supra prius
tractatus caplē q̄rto·Nam pōt aīa
materie simplr capte vel ut dicit de
cōceptione in nobis aliquā rei opinionem
mutare·aut cogitationē aliquā·aut
rei primi ignote cognitionem·aliquā
rei dubitationem·aut primeditationē
future·aut cuiusdē futuri dubitationē
inducere·vel potūt in appetitu nō
uam aquam passionem inducere·a
priſtina quietate·aut operationē poſſi
bilem·vel impossibilē·vel animationē
extatare·aut q̄dā nouā desiderium
gignere·vel extinguere vetus·aut ad
aliquid agendū vel omittēdū ipellere
aut ad dubitandū quid agendū·aut
quid dicendū·aut vbi magiendū·aut
quo dubitandū·Item et in oīb̄ mīm
quedā poterit immutare·vt egritudi
nis aliquā spem fugare·aut cōtrariam
inducere salūtatem·aut tremorē·aut
ſudorē·aut rigorē aut ruborē·aut
pallorē·aut exultationē·expudium·
plausū·lacrimas·fletū·ſincopim·ex
tasim·et alia talia·Et quoniā debui
effectuū siue ī mellai nō·aut per
cogitatiua·siue in appetitu·siue cor
pore prouenit ex materie cōceptē·
necē est vt q̄nexionem habeat cum
eadē materia·quo arcu q̄libet eoꝝdem
effectuū tangē exordiale ꝓpōm pos
mus sumere·et eidem debitam q̄nexi
onem·Illam videz materie que causa
in se gerat eius gē cōceptionis dicende
materie talem effectū ī mellem nīm
aut prē cogitatiuā aut appetitū a
corpus induxit·Et huiusmodi ei rei
exordiū maxime cōuenire ad causa
quod ē in omi exordio bono ſapue
nēm·vt postmodū intelligetur·¶Ca
plm decimū ordinis in spāli cuiusmodi
debeat exordialia ꝓpōm siū ex lo
cis circūstantiaꝝ nrōm actū dicendi

quo ꝓcipiꝑ oraco ad audiencs ediam⁹

Quom exordiale ꝓpriū aspectū hūs ad oracoē ꝙ nos dicenda ex locis et attributis dicendi repetē volem⁹ ꝑ alapale attributa aut alia cuꝫ negoc ꝙ ē oracoē dicē considerare debem⁹. Possūt aūt huꝫmoi attributa dicendi sciri et alia omnā colligi ex hijs que dicā sunt sup̄ ea tota materiam negociatiū attributoꝝ tū libro quarto. Nam illud negocium qđ dicat habet ꝓpriam dicendi cuꝫ ꝓpria ēlitas ex omnibus ꝓpriis attributis considerari debebit. Item causam ad dicendū primo moueritē. Item cūm in quē dicet materiā actum dicendi subiectam et finē dicendi. Item locum in quo dicet ꝑ et occasionē. Item facultatē qua dicta potest et modū videlicet aut clām aut palam edita. Item passionate dicta vel tranquille. Item secūm aquē ordinem dicta vt forte ordinem eorum que ipsum actū dicendi precesserunt aut ordinem pauciorum oracois protestatione aut ordinem eoꝝ q̄ post orationem sequētur. Ex talibus igitur attributis duplex potest exposiaones exordiales formari. Primo cū primum attributū secūm qđ attributum oracois dicet et idem attributū est congruū oracoī notanti⁹ vt quia ea oracoē a nobis aut hic vel mane vtile dicta sit iustum aut licitū expediens aut nō honestū aut nō turpe aut necū ipi dicenti aut aliquē quōlibet excusabile vbi gracia sic vel ꝓportionaliter exponendo. Visum est huic sermoni mihi competere vel nō competere calamitate tanti miserabilis ꝓsone. Primū ad dicendū mouebar ꝓpter hanc eam vel illam loquar. hoc tū edicere illud autē vtrū ꝓpositū hanc materiam hoc loco ventilari mihi congruū esse videtur vel contra hanc materiam hoc tempore vel hac occasione materiē dicē congruit vel non congruit. hac facultate non congruit tanta materiam edicere vel contra. aut sic exponendo. ne cessitet dicē nō possū pretereo perire passionate dicam aut tranquille. Multa hactenus sustinui et vsq tū ne dicere diuisa fica ne vos in hunc locum venirem. Breuiter dicam prolixe dicam preposite dicta plane dicam. Clare dicam et sic de aliis ꝓpositionibus. Quare exposiaoni cuilibet debita racō necessitate debit que congruitatē attributa demonstret vt qui iustū honestū necessarium aut vtile vel saltē licitum non turpe nō nocuū sit oraco secūm idem attributū edita. Et ut hunc modū simpsi exordii prius operis cui⁹ facultas aret oratoria edocendi in me modica fuit vacationibus tamē excusabam idipsum qui simpsi audaciam vt priorem artem dicendi consarcirem. Quare secūm aut modū expositiones exordiales formam cum attributa dicendi que displicent a nobis amabigimus aut eoꝝ exoptatum⁹ recessum vel eorū oppositā accersim⁹ verbi gracia quasi sic alloquēdo huiusmoi attributa dicē possum⁹. Vale gaudium mee dolor. Recedat erubescentia accedat nimia fiducia veritatis dicendi. Valete pocace muse. Accedat veritatis mee philia. Teneo animum ꝓpriū mentis totam recolligere. Noli extristicie euagari. Item vtinā vox mea tube posset cōparari. Vtinā sapiam salomonis et doctam eloquentiam hieronimi. et sic de aliis

Hac scias dicam

talibꝫ. Cuilibet aut̃ talium exposia
onũ racõ cõueniens donari debebit. q̃
abactionem horũ attributorũ aut ac
cersionem aliorũ cõueniente ee demõ
stret ex q̃litate dicende materie. Sa
plm xi ordinis m spali cuiꝰmõi de
beat exordialia ꝓponi sim ex loca
tis circãstantibꝫ actũ audiendi quo
niam oratorem astantes siũt auditui

Quom exordiale ꝓpositũ aspec
tũ habens ad oratorẽ ꝑ nos
dicendũ ex locis et attributis audi
endi repperire voluim⁹. Attributa cau
salia et locos ab effectis eius nego
cij quod ꝛ oratorẽ audire cõsiderare
debem⁹. Sed quũ ut dictũ est supꝛ ca⁹
septimo ꝓtis tractatus frequenter
eadem siũt attributa causalia dicẽ
di et audiendi. ea tñ hic debẽt acci
pi attributa que diuersa sunt ab attri
butis dicendi. vt q̃litas audientis
videlicet cui ee talem vel talẽ sedz
attributa ꝑsonalia. ꝑ tẽ occasiones
audiendi. vt occũ occupatõ. silen
cium strepitus fragor risus ludus
fletus lamentũ et omes actionũ
et occupationũ species qualescũq;
Ex talibus igitur attributis du
pliciter poterunt exordiales formationes
exposicões formari. ꝓmo mõ
tũ ipsius attributi sedm q̃ au
ditur oratio. et idẽ attributũ esse
cõgruũ audientiam notam⁹. Sic vl'
ꝓpositum exponẽdo. cui viri õm
dignitatẽ consideremus esse ea que
sũt expositurus audientibus viris si
me congruere vel nõ congruere. fortu
natus ad dicendũ adiuuo. cui vos
cernã otiosos et occupationi nul
la ab audientia distractos. presens
silentium pluriũ ad audiendũ que
dicam puto congruere. Fragmus stre
pitu quodam et fragore prepedia
mur ab auditu. nõ tamẽ est cõgruum
ob hoc ꝓpositam orationẽ relinq̃re.
et sic de aliis talibꝫ. debet aut̃ dari

expositionũ aliquibꝫ debita racio
nis. Sed modo poterunt ex dictis
attributis exordiales expositiones
formari. cui attributa audiendi que dis
plicent ambitum⁹ et asperitatem cor
roborata. verbi gratia. si sic dicatur
vale turbatio mentis. Accede tranq̃l
litatem animi. Omnes vires attrahite.
colligite. et simil' ad oratorẽ intendẽ
dum aures arrigite. Quiescat mur
mur. occupatio. Silete. cessent strepi
tus. et fragor quiescat. Non est repe
titus. nõ lamentationis. et sic de aliis
Et istarum expositionũ aliquibꝫ eadem
debita ratio donari debebit. Cui autẽ
exordiale ꝓpositũ et effectis oratoris
audiende voluim⁹ tanqꝫ necessariũ
erit ipsius effecta nõ ignorare. Unde
vel oratio audita mi adiuuans. vel
mi iudicem. vel mi reliquos audien
tes suos effundit effectus. dictum est. Quo nõ sint
supra quinto et nono capitibus tractatus dicti effectus
ꝓtis. Expositiones igitur omnes
ex hoc loco sumpte sunt coniecturales. et
tales. q̃rum illud ad huc vos opinari
cognoscam. ait ea q̃ sum dicturus
audieritis. vos opinionẽ mutatores
existimo. Et estis obliti verũ q̃rũ
damnum coram potestate redire meorum
si cognouistis ea que dicam. facia
vos res incognitas iam cognoscẽ
tes. Quamquam vos fictum vide. Quisquis
cui audietis. Quanabitis cui intellec
eritis. Mansuescetis cui perpetis.
Desiderabitis hoc vel illud cui cog
nouistis. Extinguetis desiderium
virum hoc vel illud. voletis agere vel
omittere. Quanabimini. Tremetis ani
mo perpetris ea que dicã. et sic
de aliis. Et cuilibet dictũ expositio
nis exordialis debebit ratio debita
nectendi que sum debebit ex dicendo
materie q̃litate q̃tum⁹ ꝑ illam appa
reat exordium cui ipsa causa vocum
connexionem habere.

Capitulum

vij ondens q̃liter ora cõi mẽ debeat
exordialia ꝓpõa sum ex eiꝰdem
ora cõis ꝑtibꝰ

Si ꝓpitiũ exordiale aspectu
habens ad orem ꝑ nos dic̃
dam ex ꝑtibꝰ cuiusdẽ oratõis voles
cõuenẽ oportebit ipũs oris ocs dili
gentissime considerare ꝑtes q̃s sen
tẽciam hnẽ in se ꝓfectam Ex q̃bꝰ
duplĩ potimꝰ exordia sumẽ Uno
modo si ꝑtes talis in se videatur
ydonea ut ꝑ ipam exordi possimꝰ
tuẽ ipã debebit expon̄ et sibi vaco
cõuenientissima subdi Si vẽ talis
ꝑtes ꝑ se nõ sint ydonea videa
ut ab ipa sumatur oratõis exordiũ
Tuẽ alicuiꝰ talis notabilis ꝑtis
loca omes cõsiderari debebũt seu
orões ꝓfectam sentẽciã cõtinẽtes
que ex eadem ꝑtes propẽ aquã
loca habitudiez consequi videbũtur
Et si nẽ tales oratões ꝑtes ꝑ
locales habitudies ad principalis
oratõis ꝑtes clam una uel plures
ydonee videbũtur tuẽ surgit sds
modus ex hac apotheca sumendi
exordiũ videlicet vna talium ora
onũ sit ꝓptarũ illam vnã que
sumo videbitur oportunã oportet
bit exponẽ ea qua exordiale ꝓpo
situ tm si requirat cõuenientissima
vacio subiugatur Cui cẽ tis ex
posiõ aut ꝑs sit principalis oris
iuxta ꝓmũ modũ aut cũ oris ꝑ
te ꝑ habitudiez locali cõnexa ne
cessariũ ẽ ut cũ eadem principali o
vacione ved cõnexione ligetur

Caplm vij q̃ quis exordiũ in solo
ꝓposito cõtmetur et cauet võe et q̃
caens indignũ võe vbi tis vaco
debeat quei demõstrat et q̃ ordiez
exordij due ꝑtes inter se debent
hꝫbẽ

Quãus aut sit dicũ supius
explõ q̃to ꝓtis tractatꝰ.

q̃ ꝓfectũ exordiũ sem ꝑ duas ad
minꝰ ꝑtes cõtinẽ debebit videli
ex positorem aliquã et vacoez eius
dem exposiõis vel cõfutaõnẽ
vacõis obstantis Ex quibꝰ tm dili
genter aduertorit sepe reperiet
solam expositorem occupare locum
exordij videlicet quãdo nulla pro
baõnẽ requirit utpota q̃ vel ẽ
ꝑ se manifestum aut saltem credi
bile propter qualitatẽ dicentis
q̃m illud quod expositio dicit fuit
aut est aut erit vel iustum ẽ aut
iniustum aut nõ iniusti seu honesti
honestũ aut turpe aut nõ tho
nesti aut nõ turpe Vtile nocuũ
aut nõ nutile aut nõ nocuũ tau
dabile aut vituperabile magnũ vel
puũ et sic de aliis In vanũ enim illi
vacio infertur qđ est absq; vacione
credibile Et istũ modũ exordiorum
seruauit aristoteles i pluribꝰ suis
libris vbi nichil aliud potit expres
se q̃ expositorem cõtinẽtem de q̃bꝰ
et qualiter est in eo libro quẽ incipit
sermonẽ facturus ꝓpter vacionẽ
qua motus ẽ subiungendo vt i libris
thopicorũ elenchorũ de gnã cõẽ et
corrpcione methеororũ et aliis mul
tis et simlĩ pluim aliorũ phorũ
ac etiam poetarũ libri ad huiusmo
di modis expositorũ exordiorum
occupantibꝰ locũ sumẽ sicut in
aliis autẽ libris quibꝰdam aristoteles
ambas expmit exordij ptes vt in
principio libri phicorũ vbi se primꝰ
immut de vnius salibꝰ mutacionũ pn
cipijs determinatur et de tm se ad ꝑ
ticularia descendit ac illius ordinis
procederidi causã et vacoẽz eius ad h
mouẽtem expressit et ita i quibꝰdã
aliis suis libris et aliorũ phorũ ora
torũ et poetarũ operibꝰ factũ inue
nitur Itaq; licet ꝓfectũ exordiũ se
ad minꝰ duas ptes debeat continẽ
videli exposiõnẽ et eiusdem expo

T

sicoīs racoēz aut cōfutacoēz raa
oīs obstantīs. ſmp fertū tamen
exordiū frequēter eſt expoſiaone
ſola cōtentū. Quoacē vēo ad expo
ſicem exordialem raaone vel con
futacone voluīm⁹ va-ſſiam ſi ꝑ
ſe nō occurreit nacē vel ex loas tho
pias ḡualib⁹ prius datis ſēd ac
teraa libris aut ex attributis ſilis
que tradite ſuē libro q̄to venaī de
bem⁹. Aut ex methodis pro cōfir
macoē et confutacoē auctoīb⁹ et
paſſioīb⁹ ſcribendis mſcris. ymo q̄
acens opi magno ſit ꝓmittēdi ex
ordiū quaſi expoſiaonīs et raacīs
vice tota methodo delibeāda po
tea dāda potīm⁹ vti-ſicut ergo ſu
vſus in opis pīnis exordio Nā luz
ibi nō ſolū duab⁹ videar ꝓpōr va
videlicet expoſiaone et raacē ſn il
las tamē duas pīncipalis fertur
mēdo. adeo ut illic omnā reliqua
velut viē duaz illaz ꝓnāz ac earz
dē graaa conſeruābāt. Non autem
ē neceſſe ut dicte due ꝓpō exordy e
iundē ordinē ſemp obſeruēt. Verū
ſiant expoſiao frequēter ſolet ꝓcēdi
et raacō ſequ-ſta nō mīꝯ et raao
precēdē poterit. et expoſiao ſequ-ſ
mo ſi expoſiaonīs et raacīs matiē
a ꝓpe vei ſe certo nature vel ēpoſis
ordine cōſequātur. cōueiens eſt ut
illaz illa ꝓcedat. q̄ prior eſt ordine
ēpoſis vel nature. Nam mīm vi-
bitur exordiū magis vnū. quāto
m ter ſe fuerit ſeriosius cōmunicū
ex ordinīs directo proceſſu vcali.
Capln xuy. q quīz ſuē gnā cāuī
ſēdm quor duūſitatē nō eadē debet
exordia ſuim.

Onoīā ꝓ ea que dcā ſunt
vſq; nūc velut apothecas
quaſdam habem⁹. in quib⁹ exordio
riū genera q̄rūdā q̄ queda antidota ſſ
ſeruata. tempus ē ut aduituāz
menaū diſpoſiaones bonas. ac

I

eaam morbos. et eozdem morbo-
naturas conſidem⁹. quatīm⁹ ſēz
exigenaā eozdem ex apotheciis
predas cōueiēnaa et ꝓportionata
ſeligam⁹ medicamēta. que poſſint
valē ad cuīlibet aīm curandam
mepciam. Cuī uī aīm q̄z diſpoſi
ciones diuerſe. quas habet ꝓ rela
tone ad audiēdam oraconē. ꝓci 1
mā autē diſpoſicēz appello ea au
dientis aīmus ſi preſtiat que ſuīm⁹
dictui fauet oracoī diendē. vel ſi
nō preſtiuit que ſim⁹ dictui. eī ei
mapiet odoraē matiam eidē uidi
tabit eē fauendē. et illud genꝰ aiē
quod aput audiētes adepti ē tlēz
fortunā. tullius honeſti cauē genus
vocauit. et ipm diffiniuit dicēdō. q
honeſti cauſe genus ē. eui ſcatm
ſine oracoē nrā fauet aīm⁹ audi
toris. ad ē eui fauet auditor nō ꝓ
pm oroīb⁹ noſtē. ſēd aliudē. Secūda 2
diſpoſiao ē huic cōtrīa. videlicet
eui aīmus audientis a cauſa fuit
abalienatus intīm ut ſit odibilis
ipi aūq; dicatur. vel eui mapiet ſē
tire materiā. Genus autē eiē quod
huīmoī eſt adeptū fortunā admi
rabile cauſe genus appellatur a
tullio. Terāa diſpoſiao ē eui cauſa 3
negligiē ab auditore. et nō nīl'tī
attendenda videtur. videliz eui ai
mus auditoris eā nō ponderat eaā
aūq; mapit dia. vel poſtq; mecpit
eius ſentire naturam. ac genꝰ eiē
quod ē huīmoī adepti fortuna
huīle cauſe genus vocauē a tullio.
Quarta diſpoſiao ē eui audiētis 4
aīm⁹ indifferens ē ad fauendū nec
ꝓ cauſe. vel ꝓ aduſe. eui videliz
iudicacō ſeu queſtio iudicanda ſit
tota dubia. et equalē opidbliō cōd
vnā ꝓtē ſicut ad alteram. vel cum
cauſa parē habet honeſtatis ꝓpter
quā ſibi debet fauei. et ꝓtē turpitu

dmis. ꝑter quā possit exercabilis
cē. Cause vō genus quod sic aspi
ciuv ab auditorē vocatē anceps a
cerōne. Est autē et quieta dispōsi
cio cū audientes aīmꝰ iudicat eaz
non facilter intelligibilez. sed cū dif
ficultate ut puta si causa sit im
pliata negocijs difficilibꝫ ad cog
noscendū. et tale cause genus obscu
rū appellatur a tullio. Igitur ꝑ so
lam primā deaz quīz dispōsicionū
aīmus ē ad audiendū vtere dispō
situs. ꝑ alias vō q̄tuor egev ē ac
ad audiendū septus. ¶ Caplm
xv quō causam obscurā exordiū
oporteat

Non autē eodē ordiē dicēdꝰ
causaz gnībꝫ quo sunt nu
meri modi speciales exordiorū
ferentur. Sed primus de exordijs
obscure humilis honeste et anapte
cause dicendi q̄ ad admirabile
eaz genus eamꝰ eo q̄ illud possit
longe difficilius exordi. Cum igr
in obscura causit exordiū q̄ au
ditorē efficiat docilem inuenire
volemus oportebit ꝑ deas gnāles
apotheceas exordialiū exposicio
nū decurrē et ꝑ eas q̄tuor papue
que diuersē ordinē ꝑ nos dicendā
aspiciunt et ex qualibꝫ apotheciali
cellula expositionem extrahē que
vel cuiꝰ rei ratio dicendā materiā
audientibꝫ facile ad intelligendū insi
nuet. Unde ex tribus rebus potest
aliqua materia facilitatē habere.
videlicet ex natura materie sue
ex ordiē et forma ꝑ quā dicendi.
aut ex audientem capacitate. Si
la vō materia dicat in se et ex sua
natura facilitatē habē que stat
verbis facilibꝫ tecta apparet au
dientibꝫ intelligibilis. q̄ admodū si
materie palpabiles. et oīno sensi
biles breues et pauci mercatoꝝ

habentes illaq; materia ex ordine
et forma dicendi di facilitatē ha
bē que ꝑponitur ordine quo mꝰ
laboriose potest mihi. videz aut
m sequendo seriem tēporis aut na
tiuo. aut a cōibus ad ꝑticularia
descendendo. aut a notioribꝫ ad
minꝰ nota. aut mihi extra vaga
do. et non longius. aut breuiꝰ q̄ neq;
vel postulat. aut alio tali ordine
et forma quos diligens et discre
tus orator ex materie q̄litate magis
ydoneos ad facile intelligendū pu
tabit. Cuē vō potit auditoribus
facilis videi materia q̄n sepōs can
to vel maioris capacitatis puta
uerint. Si quis igitur obscure cāe
velit exordiū sumere. quod docile
faciat auditorē. ex aliqua decem
quatuor apotheceaz debet exposi
tionē exordialē educē. que ul aut
ratio aliquā viā dictaz tuā ver
impotet. ¶ Caplm xvi quō
causam humilem exordi oporteat

Si causa nra sit ab audi
toribus ꝓcul pensa. aut
no adeo magne reputata roīb ut ad
eam satis attendant. et m ea ve
lim exordiū querē. quod ꝑbat
tentos efficiat. oportebit ꝑ deas
gnāles apotheceas exordialiū ex
positionū decurrē. et precipue ꝑ
contrecom tacitam adhibere ui
cuilibet alterius. et ꝑ q̄tuor apo
theceas exordiales que diuersā ora
tionē ꝑ nos dicendam aspiciunt.
et ex qualibꝫ apotheciali cellula
expositionē si repetiat ex trahere
que vel cuiꝰ rei ratio dicendā mate
riam magnā. admirabilē. et no
uam eē demōstret. Unde dup
dicat quid magnū videz ā sim
aut ? gne. Simplr magnū ē q̄
quid ē excellēs bonū vel malum
vē magnorū. vt grande malū

vel grande bonū dīne religionis· aut grande malū aut grande bonū tocius rei publice· aut pūapiūm· aut ō tocius mūdi· uel ptis eius notabilis· In quē dē aliquid mīs nū· quod mē bona vel mala ꝙ priuate ꝑsone possit cōmouere· cōtingere quādam excellēcā ut ā aliq̄ singlāris homīs felicitas· fortitas· opes· me exhauste· libertas· et horū similia· Item cōtrala vt miseria· egritudo· paupertas· seruitus· et similia· Admirabile autē hic vocō materiā· que cū dissilis sit hys que cōuerti solent amādi· causam habz meditationem· quā breue ardeter desideramus· Nouā vocō materiam· cui⁹ similis nūquā est· aliās vel rarissime visa est· eā licet eius causa nō ignoret· Cui ignē huius rei velim⁹ exordiū reperire· qđ attentū efficiat auditorē· et aliq̄ docilē· apothecam debem⁹ expositionē exordialem eligere· que ul' eius vacō dicendā materiam in toto vel ꝑte magnā admirabilem· aut nouam ei demōstret· ¶ Capitulū xvij quō causam honestam exordi oporteat

Quom autē honestam causā habem⁹· et cui ꝑ se sit fauturus auditor· nō est necē ut aliquod exordiū ꝑmittam⁹ ꝙ quod nobis auditorū benuolentiā vendicem⁹· Sed causa talis honestā si obscuritatē nō habeat· meditari debebit a sua narratiōe· vel si narratiōe nō egeat a ꝓtestatiōe· Siqⁿ narratiōnē nec ꝓtestatiōnē requirat· tuē meditari debebit ab aliq̄ lege sēpta· vel alio iure· vel aliquo alio tali· Quāuis cā causē firmissimo· sicut mīs⁹ ītendi· debebit ab aliqua lege sūpta docebitur argumentatiōes simpter ꝙ loci diffinitiōis· in quē causē iudiciales oc tauo libro tractatu ꝓmo· et sicut auctiōes siuriay debē fieri dicetur nom libro tractatu ꝓmo· nō est ꝓ hibitū est· qui si placeat honeste ē donetur exordiū ꝙ quod auditor benuolus· magis benuolus efficiat· ꝙ auctiōem cui⁹ pui benuolentie· que circa eam anapiten sequēs capīs docebitur· ¶ Cui⁹ cā honesta causa sūpta honestū ad benuolentiā captandā nō egeat exordio Nichilo⁹ si obscura sit· sūpta talis ē exordio poterit indigē· quod docilem faciat auditorē· ¶ Ruby autē verbis in causis obscuris docilitas impetretur· iam supra patuit· prius tractatus capīs deinceps quīto ¶ Capitulū xviij quō causā anapiten siue dubiam exordiri oporteat

Si dubiam seu anapitē habuerim⁹ causam· et in ea velim⁹ exordiū querere· quod benuolum faciat auditorē· oportebit ꝙ octo generales exordiorū apothecas discutere· et ex eaū qualibz expositionem educere· que vel eius vacō iudicē vel auditores quos suū· maluoles faciat ad adiūsatos videz· ad patronū aduersum· vel eius clientulū· aut que vel eius vacō eosdem auditores ad oratiōem aduersam maluolos inducat· ad que vel eius vacō iudicē et alios audientes ad nos et nostrū clientulū reddat benuolos· aut que vel eius vacō eosdem iudicē et reliquos audientes benuolos faciat ad oratiōnē ꝓ nos dicendā· Iudex iudex vel audiens potat maluolum aduersarium fieri ꝙ passionalem oratiōnē· videz ea verbis ipis procuramus· ut audientes odiant adūsarium· vel eius patronū· uel ut

iudeant ipis vel ura scantur ul' ve eos ꝓpondat et contepnat a' aquã alia m ipos mala passione assumat. ¶ Hui⁹moi aut passionalis oratio sic forã exordiꝝ pot habe' ut id totũ q hui⁹ opis libro nono loco frias et ꝓpaonis seribet'. hic vie' teneat expsiaonis et sequẽs mendũ quasi m locũ uicis sue dat. Ad hui⁹moi aut passionales oratões habendas m adiuuandũ ei ipse auct nos orandi nobis adiuua' protulit. licet omẽs exordiales apotheee desciuat' tamẽ reteis omibz ad hoc magis seruire videtur ꝑma sedã et terna apotheee ꝑm asperius de quibꝫ supius ẽ hic⁹ sermo ¶ Nam omẽs turpitudiem que m hyis tribus apotheeis verecundi' ma nifesti' est m dedecus et repbliea ẽ adiuuari reddidare. ¶ udex aut' vel auditor qui⁹ m aduersam oratonẽ malunolꝫ reddi' sedm doctrinam data supius ꝑtis tractatꝰ octauo capio. ¶ tẽ udex vel alius auditor quat ad nos et nostrũ clientulũ duplr pot fieri benuolus videri aut ꝑ passionale' aut ꝑ conaliatiuã oratem. ¶ passionalis aut' oratio ꝑ qua udex et aliquos audientes ad nos benuolos facim⁹ ẽ ea que udex et audientes ad hoc nduat' ut nos amet' vel ut nim m sciant' aut nobis masuescant aut ut nobis congaudeant' a' congratulẽtur' et oino ut aquã i nos bona passione assumat' et malam relinquat'. Et ni omibꝫ hui⁹modi passionalibꝫ oratibus eam ꝑtẽ qua hui⁹ opis libro nono pro fine et ꝑpaone locabim⁹ hic vie' expositaonis teneã habem⁹ et id qd ibi' mendy locus obtinet hic loco ui caoms habere debebit. Que tamẽ omiã ut diat quitaliaꝝ degustãda sit in exordio nõ consumẽda. Oratio vero conaliatiua ꝑ quam audientes ad hoc nduat ut nos estimet prudentes iustos fortes et tẽperantes sedm species suas ut posedm spes prudentie quatinꝰ putent nos habe' ꝑ eos medicina mel legẽ pria et prenudẽ fiducia. ¶ tem sedm species iustitie nos ee religiosos seu tei timentes aut nõ religiosos. ¶ tem nos ee piob et soliatos in priam et in rẽ publicã et parentes ac proximos aut nõ ee impios in eos. ¶ tem nos ee gratos in amicos et benefactores aut nõ in gratos seu beneficioꝝ ingratos. ¶ tem nos punitiones malorꝝ desiderare et inseaciões calamitosoꝝ. ¶ tẽ nos ee pacificos et amatores pacis a' salte nõ litigiosos nec litigiosos. ¶ tẽ nos ee reuerentes et obedientes ꝛ̃ps ei maiores aut saltẽ nõ rebelles. ¶ tem nos ee veaces et veritatis amatores aut saltẽ nõ ee mendaces falsos dolosos ꝓfidos proditiosos. ¶ tẽ nos ee equos et oino rationabiles aut saltem nõ ee iniquos nec irracionabiles. ¶ tẽ sedm spes fortitudis nos ee magnificos aut saltẽ nõ ꝓfusos nec pusillanimes. ¶ tẽ nos ee bone spei aut saltem nõ timidos et desperatos. ¶ tem nos ee pacientes et equanimes in veras fortunã a' saltẽ nõ impacientes et aduersis nec insolentes in prosꝑis. ¶ tem nos ee ꝑseuerantes in bono aut saltẽ nõ inconstantes nec ẽptinaces nec impertinaces. ¶ sedm spes tẽperantie nos ee liberales aut saltem nos nõ ee auaros aut tenaces. ¶ tẽ nos ee clementes et mites et pacabiles a' saltem nõ seuos nec iracundie sinatores. ¶ tẽ nos ee modestos a' saltẽ non

nobis bñ
fiat pos
est ea q
res et

supbos

supbos nec iactatores · et sic d' alijs
omnibus spēbus vtutū · Ad hoc autē
cē potāt oratio cōciliatiā que nos ī
simuet benuolos et aītos auditor q
uno mō plaudē auditor effia poterit
et maxime cū talem auditor laudē
ad causē nrē traḥm9 valitatē · ut
si nrā pars erāt psonis nīabilibo fa
uerat · tuō laudandus ē iudex · ut m
sēcos sine clemens · Si causa nostra
tangat priam sine rē publicā laū
dandus ē iudex vt prius · et sic cōi
de omnibo spēbus virtutū · Qualiter
vcō primo dē laudes sine ipsius ī ore
quo possint proferri · sino iactantie
nota · et qualr iudicis et reliquorū
audiencū laudes pīales · sine adu
latois irrisione possint nī simul · vi
dei debebit pītis operis libro nono
tractatu quarto · Sed hoc est m hac
pte notādū · q talis oratonis cōsi
liatiue si locū exordij possidebit ali
qua pē que loca expositois brē po
terit · nec ex aqua prius deāt apo
thecam exordialē summi debebit · q̄si
nus habeat cōnexiocm cū cā · Ac de
bet m hac pte videlicet oratois con
siliatiue ad exordiū tractē · simlis
breuitas adhibi ei · quā nrē ī ozatio
ne passionali m locū exordij dicta
dicta adhibei debē predixi · Ad ma
teriam vcō p nos dicendā fit audi
tor benuolus · cū aqua maīfestam
boīatem matīe nrē m exposiōne
vel tacē exordiali notam9 · ut vide
sic significem9 in ea q̄q̄ cōtinei · quod
cedat m honestatē aut valitatem
vitez magnoz · bonoz · ac dilectoz · ī
et oīno cū aliquā multū fauorabi
lem ptem m oratois serie detur si
ram · retrahm9 ad eum9dem oratois
intūm · nueta doctrinā datā supius
pītis tractatus explē duodecimo ·
Si quis ūgit ex his q̄nos apotheas
prius dās expositoēs exordiales p9
sit educē · quibo audietes ad adīsa
ī et eos oratoēi malnolos fauat ·
vel quibo eosdem ad nos et nostra
oratonē reddat benuolos · nueta doc
trinā p̄dcām ad eam animpiē pare
siet requisita exordii · ¶ Capitulū
vnū quomodo causam turpem sēz
admirabilē exordī oporteat ·

Quom eam admirabilē habu
erim9 · vt cū ad nos uel ma
teriā oratois nrē fuit auditor malu
nolue · nō erit vale p directū illā vel
le me — malnolentiā tollē · et cōtra
riā mducē benuolēciam · Nam ut dī
cerō ab uatē si papue pax pstaue
et benuolentia petetur · nō mō ea
nō tuciēdur · sed augetur et iflāmat
odiū · eo q malnolēcia que iustis
racoibus suscepta putat a suo pos
sessore vedamatur quodāmō · et cā
quālibet impugnai grauē ferre so
let uatus · Sed poeus labo ab mus
vt illam pellam9 p viam obliquā
vnde diuerte conatur · quis talem
malnolentiā tollē cū tam ī caute
forāt exordiū · vt auditor tlaue papi
at eū tendē · et ea racoē verbis ex
ordialibo vt · q̄tum9 ab auditor aīmo
malnolentiā tollat · Sed is p obli
quū ad eam depellendā laborat · q
licet ī exordio totis viribo ad eam
exstirpandā conetur · ea tamē minūe
cautela · ut nō ad illū finē sed ad a
lud exordī videatur · Ad quē sōlum
cū appareat pstaue et diuē proce
de · occulte tamē et ī apparentē eo
opera m depulsionē malnolentie
cōsūmatur · Quo circa nō īcōueniēs
ter hoc genus exordij a greas epo
dos dī · quasi circūtantio · vel ar
cūmacio et paracoē obliquacio et
m simulacio latīe solet vocari · Ad qđ
nos cōdiū ūgit tlis ī simulacois natūz

sacendū q̄ iudex vel audiens aliq̄
qualisaz ex q̄tuor rebus potuit ma
luolenaā assūpsisse. ꝓmo ex q̄ūta
te totius cause cū oīb⁹ suis arai
stantibus videz cū tota causa dis
plicet auditoribus. Sedo ex q̄litate
ꝑs cause. Vnde cū nil tāpl̄ pot
deperiri. Nam vel diuidē scādū
plures ꝑsonas quas tangit q̄rū
auditoribus aliquē placet aliq̄ dis
plicent. Aut diuidi sēm plura
facta que cōtinet quox eaam ali
qua placent alia displicēt. Aut di
uidi sēm ꝑsonas et facta. ut si for
te ꝑsone placent et facta displicēt
vel econuerso. vel si forsitan ad huc
alios varios ꝓtractibus potuit cau
sa peri. Tercio potuit iudex vl au
ditor huiusmodi maluolenaā assūp
sisse ex preceptis aduisatox ꝑsuasio
ne. ꝑ quā ꝑsuasionē vel totam cāz
vel cause ꝑtē habet exosam. Quar
to ex ꝓprio fastidio ꝓpter prolixitatē
oratonis eius qui ante nos dixit.
¶ Cum igit cognouim⁹ qui iu
dex vel auditor ex qualitate totius
cāe effectus est nobis maluol⁹
pro exordio duabus ꝓtibus vt potiri
mus. ꝑ ꝓmā aut debebit ex aqui
bus dictarū bis q̄tuor apothecax
elia expositio. que corroboratoēz cox
que p iudicem vel aliū audientem
in presenti cā vere fuerint opiā
ta significet. Nam licet ꝓter raa
onē iudex vel alius audiens malu
uolenciā assūpsisset. fere nūq̄ tn
contingit qui tota causam ipam be
nē aliquid opietur. vt forte aquod
vnusale verissimū. quo aes ex so
la mala subsūptione aut illatione
non bona decipitur. et ita si quis di
ligenter cām maluolencie in iu
dice vel quolibet auditore cōspiaat.
semp aqua vca et laudabilia. cū ꝑ

ligius in eius mente reperiet se
dem habere. ¶ igitur exposito oto
boratue cōuenies vacuo subuigi
debebit. que qnz ex locis thopicis v
nusalibus sed et tota libris supi
us scriptis. quoq̄ vō ex aqua me
thodo specialis confirmatiua aliq̄
constitucionis postea danda fiet.
Aliquādo vō ex aurtina methodo
tradenda hui⁹ opeis libro nono. vl
alias pro ut eidem exposito nrām
cē videbit oratoi. ꝑ sedam aut ꝓtē
debebit elia ex aliqua dictax apothe
cax exposito. que significet excusa
cionē errorus iudicis vel audientis.
vt potē ipm̄ qui ira cōmotū cē nō
me mur. ymo ꝓtē hoc miraz si hō
mox tam celeberrimū in matia ta
lis apparatus vel aspectus nō quauis
mouētur. cui exposicioni cōuenies
vacuo subuigi debebit. ex aliquo dictox
locorū vnusalium thopicox sumēdo.
vt puto forsan ex descripsione negō
cij. magnum in eo vacuo luceat inꝑcep
tibilis decepcois. aut ex dissimilacione
ꝑsone iudicis vel audientis laudem
importante. que dissimilacio eandem
ꝑsonā describat. vt nō disponat ad
vesistendū tali vel tanto decepaoni
m. ut si forte describam⁹ hui⁹moi
ꝑsonā ex nobilissimis attributis p
sonalibus. que nō videbitur ydonea
ad hui⁹moi apparatus enodandus.
Aut potest elia vacuo ex loco silitudis
cū in medium proferam⁹ eos ipos. q̄
audiuit. aut nos. aut q̄libet alios
vivos. qui sibi apparatus in mariis
passiones vacuidie vl tristicie et
hui⁹moi sine veritate prolapsi sint.
quousq̄ fuerant eisdem decepcois
delitescentes manifestare. Aut potest
elia vacuo a loco qui rei iudicati di
cā in medium aquox egregiox viox
iudicium dicim⁹ quo iudicatum est

huiꝰmoi appareꝛeꝯ qꝫlibet qꝫtalez
mansuetꝫ m passioem talem posse
mouei · forsitan eaam exposiaom p
dicte poterut maones donaꝛi ex a
qua ptẽ methodi cõuectualis postea
dande · Et hec geneꝛa exordioꝝ po
terut nõ iꝯuicientẽ coambulatoꝛes
vocaꝛi · eo q ꝑ ipãs oratoꝛ opimom
et passiom iudias · et alteꝝ audi
entis coambulaꝛe videtur · Si autẽ
videmus qm̃ iudex vel alius au
diꝯ ex ꝗlitate ꝓas cause dubiaꝛ
at factus ẽ nobis maluolus · ꝑli
tꝛor exordi potimꝰ · Unde pio pri
mo modo talꝫ exordioꝝ debemꝰ
ex aliqua deaꝛũ bis ꝗnor exor
dialꝫ apothecaꝝ exposiaonẽ cdu
cẽ · que signficet eiꝰ bifariam dis
posiaonẽ · vidz eam ptẽ habere q̃
placẽ debet · et ptẽ qua nõ mix ẽ dis
pliceꝫ · ac eaam collaudacoem eꝰ ꝓp
causẽ · que boã et placẽ auditoꝝibꝰ
iudicabi · et iteꝝ vituperãcoem ꝓp
turpis et displicentis aut coambu
lacoem ad eam modo qui nuẽ fuit
dictus · Cuiꝰ exposiaonis ꝑculis
vacẽs cõuicientẽ ordiãte subuigi
debebit · que quiꝫ ex locis thopias
vnui salubꝝ prius dictis · et quiꝫ ex me
thodis cõfirãtibus constitaonũ · a
auctoꝝ methodo postmodũ cõsti
tuendis · poterut ea cõuicienẽ · Pio
sedo vero modo talꝫ exordioꝝ ex
aqua deaꝛũ apothecaꝝ exposiaõ ẽ
hi debebit · que dubiaxat bonã m cau
sa cõtenta collaudacoem insinua
bit · ei ratione debita sibi iuẽta · De
malo veo quod ẽ m causa gnuitꝫ
et qd malueleniã m iudicẽ duerit
omino tacendo · quatinꝰ aim audi
entis adeo fieꝝ teneamꝰ ad id qd
ẽ bonũ m causa · ut ei potestas nõ
sit dubitandi ad malũ m cadẽ cau
sa cõtentũ · Pio tio vo mõ talꝫ
exordioꝝ ex aliqua deaꝛũ apothe
caꝝ earũdem apothecaꝝ exposiaõ
trahi debebit · que dubiaxat ꝓp ma
le vel displiceãs excaracoẽz signifi
cabit · sibi racoem cõuicientem adã
do · et hoc si eam ptẽ excerandã esse
nobis qꝫ nũme nocerat · vel oratoꝝ dis
simulabit se quasi illam ptẽ pomtus
nollet tuei · cui tamẽ postea pedetẽ
tim ꝛeterietis medys · sit m eius de
fensionẽ iturus · Si autẽ sensemus
aut putauimꝰ qm̃ iudex vel audi
eus sit nobis factus maluoloꝰ ex ad
uersaioꝝ ꝑsuasione · Triplex exordi
potimꝰ ꝓmo naꝫ si ex aqua deaꝛũ
ex apothecaꝝ exposiõẽ traxeimꝰ
qua nos patissimos oñdamꝰ ad ad
usaioꝝ tñdendũ fortissimo loco · ac
quasi loco vacoꝝ idipm̃ statim ꝛei
prendo · Secõ ex eisdem apothecis
exposiaõ tracta dubitacoem ꝛsimu
et · cui loco adusaioꝝ ꝓmo respõdẽ
debeamꝰ · quasi nos tanto ardoꝛe nõ
dendi flagraꝛe · ac tanta usꝛe dfen
sionis copia redũdaꝛe mõstremꝰ
ut nesciamꝰ quid ꝓmo ferre debe
amꝰ ? medũ · et racionẽ dubitandi cõuicientẽ subuigendo · Tercio
si aquod deaꝛũ adusaꝛy ille sũ suꝑ
fecerimꝰ · et maxime quod ille nouis
sime protulit · quasi nos designaꝛe
velimꝰ nos cũ suis ꝓpꝛys armis
necaturꝫ · habent autẽ hec tria q̃
vnius loci a ꝛei iudicio naturam ·
cui ex visa dictis fiduaa · iudex ve
ritus cuius autoritate flectitur ab
opimionis vigoꝛe · Tuocẽs audituꝝ
erit affectus audiendi · fastidio · tri
plex ea exordi potimꝰ · ꝓmo ex a
qua deaꝛũ apothecaꝝ exposiaoem
ridiculosam trahendo · et eam pro
sequendo sedm̃ doctrinã ridiculoꝝ
dandam hiuꝰ opeis libro nono · Se
cundo si m causa confessa ꝛei dubitãs

admat locandi fraultatē aq̄ quod
triste-nomiē horribile-statim nō rēo
modiē est ex aq̄a deaq̄ apotheca
educē-Nam ut ibi sacrificijs aut
fasādiē-aut sibaria ara vel aliqua
releuat aut dura mitigatur-Si
aīmo defessus audiendo aut admi
raōne redintegratur-aut tidiati
bus renouatur-Terao ex eisdem apo
theas pocimo expositōem educere
qua nos aliē dicturos promittaq̄
q̄ aly solēt dicē-et loco vōis q̄d aly
soleant facē-aut quid aduersary
fecerint vituperādo-et q̄ breuiē et
omīno q̄liter nos simo dicturi decla
rando-Non auē ignoro q̄ tullius
mē modos epodi posuit autoritatē
seu iudiciē aliquor de maiori-mi
nori-ac pari negocio-et sili iudicij que
sedm viam quā tradidi sub modis
predabus-hic nō p modē expo
siaonis-sed potius p modū vaga
onis inclusi reperiētur-¶ Caplm
xv ondens q̄ in eadē oratōe plures
spēs exordior possint cōuenire et de
forma et leuitate exordior

Propter duas vōes pot con
tingē q̄ eiusdem oroīs ex
ordiē potēt exordia nō tm vnam
sed species cōtingē diuisas-aut sil
tem modos diuersos-Nāq̄ potest
accidē q̄ eadem tā sit obscura et hu
milis-vel obscura et humilis vel ob
scura et dubia-vel obscura et ad
mirabilis-quo casu nec diuisas spe
cies cōtinebit exordior-Vt videlicē
simil docilem et attentiē-vel docile
et benuolū auditorē effiaat-possit
etiam nō nisi ad idem cāle genus
utputa ad obscurū mōtum obscu
rū esse-diuerse dai simil exordiales
expositiones-quarū hec ex vna die
tar apotecar-illa vēo ex alia po
terit sumi-vel forsitan expositiones

diuerse-que ex diuisis pabo eoē
apotheca sumētur-Quare expositi
onē exordialiē cuilibē debita ma
xo si videatur necessē-cōnecti de
bebit-hoc seruato ut caueat-ne
tractus exordij debitam mēsurā
excedat-Circa forain auē exordij
tenendi esse-q̄ ipm sentēciaar rea
liē-et grauitatis pluimū debz ha
bē-Et omnā que pertinet ad dignita
tē oratonis in se contanē-sed ver
balis splendoris et cōmunitatis
minimū-Preterea q̄ ex hijs q̄da sup
plia pmeditatois-et apparatois
atq̄ artificiose diligentiae nasar
que maxime oratiom fiē et au
toritatē adimit oratori-Item ut
vult anthonio referente oratōis in
libro de oratore-exordiū dicendi ve
hemēs et pugnax ee nō debet-sed
remissū et leue-Nam si in gladi
atorio vice certantiē quo ferro cer
tatur ante congressum mīta fiunt
que nō ad vulnus-sed ad speciem
valē videntur-q̄to hoc magis i oā
tione spectandē-Imo ut ipē dicat et
ē verū-omnā que fiunt quecq̄ agūr
p naturā acerrime-teneroribus pi
cipijs ipā natura protexit-Nec
in dictis contrarietas aliqua nota
ri debebit-Nichil enī prohibz exor
diū habē sentēciaam grauitatē-et
tamen ipm ee in pugnaatate le
uissimū ¶ Caplm xvi de viaq̄
que vitari debent in omi oratois
exordio

Quia vēo sunt hec exordior
cerassima-que sūmo ope
sunt vitanda-videz vulgare-cōue
cōmutabile-longū-sepiāti-transi
lati-contra precepta-vulgare est
quod in plureb pot causas accō
modari-ut cuilibet cor cōuenire
videatē-Cōue est quod nebulo mig

m hanc q̄ m cōtraria ꝓtē cause
pot cōuenire. Cōmutabile ē qđ ab
aduſario pot leuiꝰ mutatiꝰ ex pte
cōtraria dici. Ex hijs tribus patet
q exordiū debet eē maxime ꝓpriū
cause cui donatur. Iongiꝰ eſt quod
pluribus verbis aut ſēteneijs vlē
q̄ ſatis ē prodicere. Exordia namq;
debent eē causis ꝓportionata. vt ī
prius et cotidianis causis nulla. m
mediocribꝰ pua q̄ tritate. et media
cria grauitate. et ī magnis grauia
ora atq; maiora. ſēdm prudētes ora
tores diſcretionē. qđmodo veſtibu
la et aditus edīoꝝ et tēploꝝ. eorū
dem magnitudi ꝓportionantur. ut
dicit anthonius referente cicine
m libro de oratore. Item ſi paſſio
mouetur exordio debet breuitas
adhiberi. ſme totius explicationē
loca. Pro illa paſſione cōuenientis
ūdeq; ſolū debet leuiꝰ impelli.
ut mediātro iam reliqua mutabet
oratio. vt idem dicat loco quo ſiēp̄
Sepatiū eſt. qđ nō ex viſceribus cāe
ſ natū. nec ſicut ꝙquod mēbrū
āneū oratiōi. Quod vitiū optiē
tanetur. ſi nō ſumaꝰ exordiū niſi
quod vere latuerit m āqua dētiū
apotheaꝝ. eo q̄ omā m eiſdē apo
theas locata habeant cōnexionē
cū causa. translatiū ē qđ aliud con
fiat q̄ genus cāe requirit. vt ſi qđ
exordiū dicalem friaat audiētiū
benuolentiam causa deſidēt. aut
ſi ꝓſpicuo friaat principio. cū epodū
seu miſſiuacēz res poſtulet. Cōm
precepta ē. q̄ mihi eorū cōfiat quo
rū causa de exordijs ꝓcepta tra
dit̄. hoc ē q eū qui audit nō be
muolū. nec attentū. neq; docilem
efficiat aut quo mihi profecto peiꝰ
ē ſi cōtrariū horū efficiat. Et hec d

natia seu ꝺditate exordij. suis ef
fectibꝰ. ſmibꝰ. apotheas. et ꝓbis.
de ſmibꝰ causaꝝ. pro ut exordijs co
apteāt. et aliqbet eoꝝ de generē
exordio. et pluriū exordioꝝ cōueniē
ac de forma et lenitate. nec non de
vicijs que debent ī quolibz exordio
deuitari. nūc satis dictū existimo.

Sequitur tractatus qui tra
dit narratiōis doctrinā sex
capla cōtinebit. Caplm ꝓmū or
dinē procedēdi ꝓmittit. et simul' osē
dit quid ē narratio. et quot ſint eꝰ
genera. et ſmia ſpēb. ‖ Secdm que
ſint tres ꝓprietates nīratiōis ꝓpria
lis. et quibꝰ rebus videz ꝓmā breui
tatē cōſequit. ‖ Tertiū quibz
verbis ꝓpriālis nīratio breuitatē
cōſequit. ‖ Quartū quibz rebus
et verbis nīratio ꝓpriālis dilucī
da reddit. ‖ Quintū ꝙ q̄ nīratio ꝓpri
apalis ſit veſimilis. ‖ Sextū q̄
vicia ſint ī narratione vitranda ai
re capitula cōe tractatꝰ et libri.

Caplm ꝓmū ordinē procedēdi ꝓ
mittens. et simul osēdens quid ſit
narratio. et quot ſint eius ḡia. ꝛ ḡe
nera ſpecies.

Quoniā quēstionē in
dicalem meritissimū
nēm ē prius rē ges
tam cognoscē. ex qua
ḡstio ſumit ortū. ꝓꝰ
exordiū causē. statiꝰ seq debebit eqđ
rei geste narratio. et qui cōgruū
eē visum ē. ut ordo doctrine seq̄t
ordinē prius oratiōis vetustissimi
cum iam ſint data exordioꝝ precepta.
uidens ē accedē ad doctrinā nar
rationis. in qua declanda natura
procedā hoc ordine. vt ostenso ꝓmo
quid ſit nīratio ſ cōiū. quotq; ſint
ḡna nīrationū et ſpēb. et ea nīra

aone que maxime ꝓpoſito ſeruit
ſeorſu electa mō ſtrabo q̄liter illa
ves ſuas ꝓpietates cōſequit. vi
breuitatem. diuiditatē. et veſi
militudiē. et finalit. que ſint vitia
in hac narracōe vitanda. Eſt ig
narratio ſedm tullium rez geſtarū
aut ut geſtaꝝ expoſitio. Et habet
tria genera. vnū e genus narra
onis in quo cauſa et omis cōtrouer
ſie ratio cōtinetur. et hodiernus ci
uilibus cauſis cōuenter ſolet vocari.
Alterū genus narro genus narracois
quod cōtinet diſgreſſionē aliquā
extra cauſam aut ēmāaonis. aſ
ſilitudinis. aut delectacois nō alie
ne ab eo negocio quo de agitur.
aut qđ amplificacōis cauſa ſit
poſitum. Crimināaonis aut cauſa
dr̄ ſit poni narratio. quādo ad cō
firmandam cōiectura obiecti crimi
ne arcamus eiusdem accuſati a
lia crimiā. Similitudinis cauſa tūc
mētiuntur nō nūq̄ narratio. quādo
ad cōfirmacōne ꝓpoſite narraꝝ ſimilia.
Ea vō narratio cauſa delectacois
ns adduatur. que videlicet aliqđ
cōtinet ſedm doctrinā vidicule dā
dam huiꝰ opis libro nono. et qđ
ut audientibꝰ placeat inducatur
licet ſit a principali narracōe diuſa.
Que vō cauſa amplificacōis
mentiri ſolent ſunt ille que ad auc
tiones iuſticiaꝝ quibuſdā ſeruiūt.
de quibꝰ auctionibꝰ dicet libro
nono. Imo et alie plurime narracōes
poterunt hinc inde in cauſa deau
rī. que nō ſunt narratio principalis
in tantū. ut mihi ſepius viſū ſit
totā corpus oracois rethoricē ex
talibꝰ mentiri tibꝰ narracōibꝰ. q̄
ex quibuſdam membris cōflatum.
Terciū genus narracois e remotū

a ciuilibꝰ cauſis. quod delectacio
nis cauſa cū exercitacōe no ſimili
diatur. et deſcribi. vt videꝝ cū in illo
exercitatiſſimi gmodius illas ſu
periores narracōes in cauſis tracta
re poſſimꝰ. huiuſ vltimi generis pres
ſūt due. quaꝝ altera negociis ali
tera in ꝓſonis maxime verſatur.
Ea dr̄ in negociis verſari. qua q̄s
exponit negocia a ſe vel ab alijs
geſta. vel quaſi geſta. ut narratio
libri machabeoꝝ exponit eaſdē
geſta ꝓ ordinē. Subdiuidit autē
hec ꝓs in fabulam. hiſtoriā. et ar
gumentū. Fabula e in qua res nec
vere ne veſimiles cōtinent. ſicut
fabule ouidij methamorphoſeos
que ꝓpria facie veritatē nō habent
nec ſimilitudinem veritatis. quā ipoſ
ſibiles ſūt ꝓpria facie cōſiderate.
Hyſtoria e geſta res ab etatis nr̄e
memoria remota. ſicut nr̄aciōes con
tente in libris hyſtorialibꝰ ſanctis
et alijs infinitis. Argumentū e ficta
res que tamē fieri potuit. ſicut fue
re argumenta comediaꝝ. Nam licet ip
ſe comedie ſint nr̄aciōes in ꝓſonis
poſite. Argumenta tamē comediaꝝ
conſiſtunt in expoſitione negociorū.
Illa vō narratio in ꝓſonis poſita
dr̄. in qua loquentes et agentes intro
ducuntur ꝓſone. et ita res ipe nar
rātur nō ſolū quaſi rebus dicentur.
Sed quaſi ipe ꝓſone res illas ꝓſen
cialiter agerent. ſicut e vna tū co
media therencij vel altius poetre.
In hac autē narratione ut dicit arte
multa debet ee feſtinantis cōfecta
ex rebus que trāſiguntur velocitate
animoꝝ agentiū diſſilitudine. re v
mius grauitate. alterius lenitate
vel forte eiusdem ꝓſone diuerſis
temporibus inee grauitate nē leui

tate. Item spe. metu. suspitione. de
sidelo. dissilacone. errore. mis. cor
dia. fortune. ignoracone. sperato
ꝛ modo. subita leticia. et iocundo
exitu veñ. et hec in comedyis. In
tragedyis aute ꝯ est cõtrarius or
do. Nam ibi prime pres fuit iocundio
res. et exitus fuit funesti. Ex quib aũt
hec bene voluit intelligi. ad lectu
ram cõmediaꝝ et tregẽ tragediaꝝ
veniat.

¶ Caplm v. que sit tres
pructates narracois pi apalis
et quibꝰ rebus pma videlicꝫ breui
tatẽ consequit.

Eius aut ñracois que cẽ
cõtim exposicoem pi apa
liter fuit ꝓpositũ ponẽ. et ondi
di qualr possit eam ꝙlibet adipisci
Patris igitur ut dicit authonius
refrite agellus in libro de oratore
oracio tota breuis diuisa veri
milis cẽ debeat. maxie tñ hec tres
ꝓpcates narracoi cõuenire putãt.
Quꝫ de breuitate ñracois ꝓpi.
non ẽ mirũ q sit ꝙtacꝫ breui
tate cõmendanda. sed eo modo dim
ne. cagi mẽsura. vt nõ adeo breui
tati placẽ velim9. vt offenda9 dari
tatẽ. Itagi moderata ñracois bre
uitas. tñ ex rebꝰ tñ ex verbis ꝓ
cedat. Ex rebꝰ aũt quꝫ preceptis
cõficitur breuitas. Quoꝝ pmus ẽ
vt fugiãt ñracois nõ magis lõge
fugiendus ꝙ cuꝝ nram ad intellectũ
negocij. Eodm q ñracio fiat si
mati. Nam quãq; sufficiat tota ñ
racionẽ sub suma cõplecti. quꝫ
vero si res sit prolixior. et ex pli
bus actibꝰ sibi iunctis iucũde nabꝰ
sit conflata. suffiat ꝙlibet eorundem
actuũ suimatim narrari. et sic oẽs
ptransire. absq; hoc q sit ordi ne
cesse quomodo vel ordine sit vnu
qdq; illoꝝ pactũ. Contra qd pro
ceptũ nõ mediocrit peccãt. qui
p minucoem breuitatis ꝯhoc
decapitãtur. vt tñ sẽ breues cẽ pu
tauerit. fiunt longissimi. qd accidit
cũ dant opam vt rez multarũ
ꝙlibet breuẽ dicant. videz mod
oĩmodũ quo sit pactũ negocium
explicando. verbi grã putat ple
rũq; se breuit dicẽ. qui sic narrat.
accessi ad eces. pueꝝ enotaui. rñ
dit. quesiui. dñm domi negabat cẽ
hic tum. et si tot res breuiꝰ nõ po
tuit dicẽ. tamẽ qa satis fuisset si
mã dixisse saz. domi negauit cẽ
vel qa nõ erat domi. Narrãs hoc
modo ꝓ ordiem ẽporis nichĩ omit
tendo. efficitur rez multitudinem
longius. Itagi nũq modꝰ et ordo
rei geste. cũ tali enucleacõe ñrai
debebit. ñ quãdo sine talis ordis
enucleacoe cet obscura narracio.
et nõ satis intelligibilis. aut nõ
verisimilis. aut nõ satis ad nostre
tẽ cõmodũ trahẽs animos audi
toriũ. Ex quo segi cũ in aqua ñ
racõe fuit multi actus ꝓ ordiem.
q aqui illoꝝ sumati. alij ordia
tim ñrai debebũt. pro ut oratois
diuisio ad causam cõferre vi
debit. Cũ veꝰ ex ꝙlitate casus de
nouitate ñracio naturaliter ee lon
ga debuerit. quod nõ nũq; cõtin
gẽ potest. tñ ad vitandũ tedũ
audiencium inter cetera vt dicat
quibusdam expedit ꝓpi aquã ꝓ
tracõẽ ꝓmittẽ. qdmod feat se
nex in andria. sic dicens ad sosi
am libertũ hoc pacto et ignati
vitam. et consiliũ meũ cognoscẽs.
et quid facẽ in hac re velim qẽ
tes ꝓtes vt ĩ eiusdem andrie ꝓ
cessu appareat. ꝙ eũdẽ ordiẽ auva
nit exponẽ. Dixi nõ in omnibus
prolixis ñra cõibꝰ ꝓtracoibus

potimꝰ vti quia nimꝰ tedioſum
ē multas breues narrationes au
dire·q̄ viam proluram ¶ Tertiū
preceptū habet oppoſitū reſpectu
ad p̄mū. Nam in p̄mo p̄cipit ne
apte ante longe petatur initiū
hic vero quod apte poſt nō vlē
q̄ neceſſe ſit ad mtllam eā proce
dit orator ¶ Quartū eſt vt i mllaz
aliam rem tranſeam⁹. videliz ab
eo quod expone ꝯpimꝰ aberran
do. nō ſepe eā caſu cauſe mē. vel
alie ad idem ꝓpoſitū aq̄ cōcer
ionem ytes narrāi poſſent. que
tamē nō eſt neceſſe narrāe. nec
debent nrari. niſi eam afferant
valitatē. que digreſſiones vel
egreſſiones ſolēt fieri in q̄ibus
cauſis afferre. Nam p̄ſtid pre
ceptū nez p̄ aliquod aliud aū ma
teriam uſtam dicendi mtlli abbꝫ
q egreſſiones fiāt excludende. ſed
ſolum tranſitoēs mres q̄rū ex
poſitoēs mihi ad eam proficiāt.
¶ Quintū preceptū eſt vt nō ſolū
nō nraretur id quod obeſt cauſe
mē. ſmo nec eaam id q̄d nec ob
eſt nec prodeſt ¶ Capitū tertiū
quibꝫ verbis prīapalis oratō ītm
ao conſequitur brenitatē

1 Ex verbis eaam quiz pcep
tis narrationez breuē effi
ce poſſum⁹. ¶ Primū ē ai exitus
rei ita exponꝰ. vt ante quoz que
facta ſint ſan poſſint. tam et ſi nos
vetaremus. vt ſi dicam me ex
prouīaa vēdiſſe. profectō quoq;
in prouīciam mtelligat. Vndez ē
2 ne bis aut ſepius idem dicam⁹
quod vnomodo vtaoſe fieri ſolet.
vt ab eo in quo proxime dēi clau
ſula timēatur. rursus alia clau
ſulam mapiam⁹. vt ſic dicēdo. ſui

parisius. Poſtq̄ vel parisius in
tram ſcolas. ai ſcolas intraueram.
audiui phīcam ret ſic cōi. Nam
hoc ſine tali repetitione ſic nllo
breui⁹ poterāt dia. ſiu parisius. i
tram ſcolas. audiui phīcam. Sed
iſtud preceptū nō ānonet illud co
lorem rethoricū qui dī digradatio.
Verum mhibet eius vſum i pri
capali narratione dūtaxat. tale 3
preceptū vt cōiunctiones collātaz
de medio. et ſeiūncte dauſule p
feruntur. p ei colorem qui dī diſ
ſolutū. vt conſideāt ꝓpriam in
digentiam. oīdit oportuna occaſi
one. furatus ē. ¶ Quītū ē ſiſſpēſiui 4
conſtructionis. quo fit mcluſio pri
oris in poſteriorib⁹. p ablatiui ab
ſolute poſitū. vni vel pluribus. utpo
p oſculū inde tradito principibus
ſacerdotū et ſenioz. ypocriti. ac
accuſatione eoz̄dem reuerſe ite
rum pilato. per ipm̄ p̄ſidem
eōdēpnato. ac morti tradito. ac p
ioſeph ab aramathia ſepulto. p⁹
diem altez reſurrexit a mortuis.
non ſolum autem fit abbreuiatio
talis p hmōi ablatiuos. ſed ea
am aliquali p ea que talia abla
tiua abſolutionē reſoluit. aut ex
ponit. Vnde reſolutoria talium
ablatiuoꝝ p̄ pris ordine ſiūt hec
videliz. ei. dū. quādo. poſtq̄. vbi. et
conſilia. p̄ naturali ordine ſunt
hec videlicet. qui. quia. nā. ex. eo. ob
hoc. ob id. ex hoc. p̄ eo. et cetera alia
que pōtate cauſe ad actū deſig
nant. Vnde p virtutē illoz que
reſoluit ablatiuos abſolutos ſe
cūdū tempus ordinem. poſt dictū
exemplū ſic mutari. Cū xp̄s eſſet
p oſculū inde traditus. principib⁹
ſacerdotū et ſenioribus ꝓpli. et per
eos dē accuſatis coram pilato. et
p ipm̄ p̄ſidem eōdēpnatus. ac mor

a traditus ac p ioseph ab arama
thia sepultus · poste diem alter resu
rexit · Et p oracionalit possent dari
exempla breuiadi p ea que ordiem
naturalē causē ad causatā significa
cant · Quinti precepti ē eaam sus
pensiuā constructionis · quo fit mu
plicacio pluriū p gerundia · et p
supia verbi actiui cū suis eāqua
lentibus · ut si nracio ḡauior vel plua
verba seu oportuna apposita foret ha
bituraē poterit vnū vel duo de
p̄mis in talia ptapia vel gerundia
p̄mutari · reliqua sua cōstructibilia
p̄oracōlib captando · et illud eorū
cōflari ex eisdem ptcpijs vl' ge
rundijs cū suis cōstructibilibus · potit
reliquo verbo suppoī · vt vrbs roma
deserendo ciuitates · et vicior dnā
tui admittēdo · deorū annsit orbis ī
periū · Laudiū ē aūt in hijs duo
bus preceptis · ne ī cōstructione sit
tanta prolixitatis suspensio · q̄ non
sit facilis memoratu · Vnde ad ora
torem sermo plenus dirigatur ad
vulgus · tales suspensiones cōstruc
tionū poterūt fine ēpreh̄ensione tā
tam prolixitatē hr̄e · ad quā tam
vulgaris media auditu p̄rouī
so · sē post oratione huiusmoī semel
audiendo protendē · Qui aūt fre
quēt prolixiores · et tanta implici
tas vitabit · et nil fere in diem vsu
ve media vulgaris vnco audi
tu suspensiones cōstructionū in
telligē nequeat · q̄us aūt dicens
aut scribens optime scripsit cōcepit ·
Et via oratoris nō modica ipse
nracionis maxime derogans cla
ritati · Capitū iij quibus rebus
et verbis nracio principalis diluci
da reddit ·

Quātus oratio tota debeat
cē diligenter · vt tamē rēfe
rente aurelio in libro de oratore di
cit anthonius hoc ē primus ē mēbē n

racioni quidem · que si aperta nō
fuerit · impossibile ē reliquā oratiē
nō ee obscuram · Sicut aūt in breui
tate nracionis expte rei et verbo
rū suē data p̄cepta · Sulter hic erit
terminus sumēda · Ex rebus igr duo
suē laudabilis precepta · primū esse
ut nracio respondeat ordini rerū
vt videlicet que tēporis decursu se
gesta · p ordiem tēporis enarrētur ·
Et que p ordiē naturē suē gesta nar
rētur ordine naturali · In hijs ordi
nibo hoc seruādo, ne ab ipis in turbi
nē madam⁹ videar ginscendo pora
ri posteriora vel cedūsa · et ne ad
ne cessarii ad cām pretēram⁹ · Sed
ab isto p̄cepto quintilianus excepit
potest nāq; cōtingere q̄ clausule nō
racionis · si p naturalem suū ordiem
explicari nētur · queda in determinatū
cause grauitē offenderēt aūdītores · quod ei timet · huiusmoī clau
sule tam diu silencio ginitti debe
būt · quousq; clausule minus offensiē
precesserīt · et quousq; fuit ad talem
locū in cā puentū · in quo raceat clau
sulis nris vsq; quē veritatis · eāqua
medelam aliquā adhibē possimus · q°
casu ne clausule tales de industria
veritate videātur eas fingē possim⁹
a media credisse · aut alio aliquo p
poracali modo eas ad ꝓpositū reuo
cando · Idem eaam exapit tullius
ab ista regula aī minut · quia dī ca
sus oportebit rei geste p̄teritē cūm
dispergē · et ad vnāq; q̄q; cōfessi ra
onē accōmodare · vt vulnei sit ps
to medicamī · et odiū auditorū
statim offensione racionabili mi
tigetur · Sedm p̄cepti ē ut ea nūr
mie que ex p̄te rei supius de breui
tate nracionis precepta sunt ob
seruētur · Nam sepe nō minus reb
efficiatur intelligibilis longitudine
q̄ obscuritate nracionis · Ex vbis itē
duo dantē nracionis laudabilitatis pre

precepta. ꝓmul ē ut verba sint lu
cidissima. Sedin q nec ipa verba
nec clausule ex ipis cōfecte ambi
guitatē contineāt. ¶ Caplm quīq
p que ōracio ꝓbabilis fit vel sīilis.

Ceaut ōracio vel sīilis seu pro
babilis ē possit esse diligēē
tiranda. ut in illa designari videatur
ea acta. que in re de qua sermo pa
tatur contigisse. videlicet ve psōe natu
digntatēs seruēdus et cuē factorū
et consiliorū ōracōēs apparead. et ut
faciendi facultates. cōpus ydoneū
spacij satis. et locus oportunus ad e
andem rem que narratur fuisse vi
deatur. Deinde res tū ad eor q egerūt
naturam. tū ad vulgi rumorē. et
ad eorū qui audiūt opiōnē accōmo
detur. ne refelli possit. a psōna nō
ee talis opiōnis et fame. ut hoc egis
set. aut causa nulla fuisse. aut q or
do rei geste nō fuerit talis. ut a ti
prudente facta videatur aut fraud
tates nō fuisse. aut nō fuisse cōpus
ydoneū. aut nō satis spacij cōporis.
aut non loci ydonei. Aut q dicta
adiuuantur vulgato rumori. a qui
cōtraria sint opiōnibq auditorū. Si a
vera res fuerit que narrabit. melio9
hec omia sue seruāda. ni res aliās sit
plane incredibilis auditori. Si aut ei fic
ta res que narrabit. eo magis debebit
prudēs seruāi ab hyis quibq est cura
fictiones hui9moi enarrāe. ¶ Ca
plm seruū que viga sue in ōracione
vitanda. cū vera pitulanee tractand
et libri.

Que prohibētur in narrando
sue hec. ꝓmo nāq vetāt. ne ai
cōmia rei geste ōracio magnam
suspitionem offensionem tem siml' ōrētur
cōtinue. Nam in tli casu mēbraī
oportebit rei geste prēs in cām dis
ꝓgere. et ad eius vnāq; q; prē cōfes
tim ōracionē accōmodare. vt vulni
sit presto medicamīi. q; admodū est
primus dam. Secdo vetatur ne ai
adiuuāius vem gestam exponit
tētur ōracio. Nam tub pretus a
ōracione supsedendū est a quo ta
mē evapit quīuiano ai adiuāius
ipam narracōē. ad sue cāe qmodū
contra nos distorserit. tue ei pro v
talitate cause mē. erit cōtrario nō
narrāda. et qua adiuāius sua nar
racione lesionē meruisset. Secdo
vetatur ne narres9 ai casus ē ag
nitus ipis qui audiūt. a quo explia
ter evapit mē cetera quīuiano ꝓ
mo ai iudex solū sat sūma rei gest
te. cue ei q; nō statim potit ordo
rei geste narrai. sub ipis aut ꝓpo
cionalibz verbis narracōē mapi
endo. Sūma facta cognoscatis. mo
dū narrabo. Sed ai multi sue iu
dices quor aliqui rem gestam gg
noscāt. alij nescāt. cue eade res
gesta potit iterū enarrai sub ipis a
ꝓpocionalibq verbis. ōracionem
mapiendo. licet plurimi rem
gestam cognouerit melio9 quo
mā eandem sepius ignorāe ceos
nō expedit. ab ōnio casu veterani
Secdo licet omēs iudices rē gest
tam agnoscant. tamē nō mō ex
pedit ut eandē circūstantes rel
ligant. quo casu potēt rē cogni
te sub talibus verbis melioāi nar
racio. licet ipi iudices rem ipam
cognouerit. qui tamē nō ē stilis
circūstantes omēs enormitatem
facti cognoscē. nō tedeat quēq; q
abūdo casum reuoluā. Et forte
sue alij casus in quibz ē conueiens
rem gestam. q; ius audiendo cog
nitā enarrāe. sed ad eā tādā ora
tor9 discretionē sufficiē possue ea q
scripsi. Quarto vetandū est ꝛ nar
racione. ut nō extra naturāle sui
serui loquitur. Nam nāliter imē
diate post exordiū. vel in tocub

oracionis loco ꝑmo situari debebit. nus aũ exordio causa cauerit. Aũ qꝫ tamẽ ex veritate tẽ debet ꝑpã locari dispẽ. vt iam pluries ꝑdictũ. Aũto vetat ne alio mõ qꝫ causa postulat enarretur. Aliẽ auẽ qꝫ causa postulat enaratur. cũ id quod aduersario prodest ornate et lucidẽter exponi aut cũ id quod nos adiuuat obscure dicmꝰ et negligẽter. quaẽ vt vitetur hoc vicium ocẽ ꝓcurabimꝰ narracionis quatũ possibile ẽ ad nostre cause cõmodũ fiet torquẽdo et contraria q̃ poterit ꝓcurabimꝰ. que aduersario sint valida leuiter attingẽdo. ac nostra diligẽter et enodate narrabimꝰ. Hec auẽ que de narracione ꝑdicta ꝑtim sunt dicta pro forma de omnibus aliis narracionibꝫ que mẽ tamen debebit nulli. excepto q̃to vicio. eo qꝫ narracio mẽ tamen vbiz possit in causa locari. Cũ itaq; ꝑ ꝑmissa sint satis ꝓuisum. quid sit narracio i cõi. et que sint eius genera. ac quo narracio ꝑtim ꝑtis consequi breuitatem. claritatẽ. et verisimilitudinẽ. et que vicia sint in ipa vitanda. nõ puto relictũ aliquid quod possit requiri ad ꝑfectum declarandam naturã. Et ita ꝑ hos duos tractatus. ea que questionẽ iudicialem debet ꝓcedere in hoc qꝫ eo libro me puto sufficiẽter enucleasse.

Sextus liber qui tractat de ꝑtitione cõtinet tres tractatus. ¶ Primus tractatꝰ cõtinet cõstitucionũ naturã ac multiplicem varietatẽ. et i earũ q̃libet gradus ꝓcedendi ad iudicationẽ. Secũs cõtinet verborũ ordinem sed quẽ fieri debet ꝑtitiones causarũ. Tertius de sedã ꝓcedendi ꝓparacionibꝫ que ꝓpter appellatur ꝓtractat.

Primus autẽ tractatꝰ cõtinet viginti duo capla.

Caplm ꝑmũ de ꝑma ꝓcedendi ꝓparacionibꝫ videlicet ꝓparacione litis a concordia. et de ꝓcedendi gradibus ꝓcedendi in litem. videlicet mẽtacione. depulsione. questione. racõe. infiracõe. et iudicacione. ‖ Secũdm cõtinet valos ordo constituendi. Tertiũ ostendit quid in veritate sit constituere ‖ Quãtũ ad quid valet notitia constituendi ‖ Quintũ quid sit constituere tãm latine cũ exemplo ‖ Sextũ qd sit constituere questualis cũ exẽplo ‖ Septimũ quid sit cõstituere iudicialis cũ exẽplo absoluta ‖ Octauũ que sit cõstituere cõparatiua cũ exemplis ‖ Nonũ que sit constituere relatiua eius cũ exemplo. ‖ Decimũ que sit cõstituere dissimilia cum exẽplis ‖ Undecimũ que sit ‖ Undecimũ que sit cõstituere remotiua cũ exemplis ‖ Duodecimũ que sit cõstituere purgatiua cũ exemplo ‖ Tredecimũ quid sit cuius ꝓpriano. ‖ Quindecimũ quid sit ꝑmissa postulare et qꝫ ꝑs sit iudicialis absolute cũ exemplo ‖ Quindecimũ que et quot sint cõtrouersie in ꝓcessu ‖ Sedecimũ quid sit cõtrouersia ambigua cũ exemplo ‖ Septendecimũ quid sit cõtrouersia dissimilis in ꝓcessu cum exẽplo ‖ Octodecimũ que sint cõtrouersie scripti ad sententiam cũ exemplis ‖ Nouẽdecimũ que sit cõtrouersia ex cõtrariis legibꝫ cũ exẽplo. ‖ Vicesimũ que ẽ cõtrouersia ex ratiocinatione in ꝓcessu cũ exemplo ‖ Vicesimũ ꝑmũ qꝫ fere omnes cõtrouersie in ꝓcessu ad ambiguũ reducũtur ‖ Vicesimũ secũdm soluit quasdam dubitationes circa ꝑdicta ¶ Caplm ꝑmũ de ꝑma ꝓcedendi ꝓparacionis videlicet ꝓparacione litis a concordia et de ꝓcedendi gradibꝫ ꝓcedendi ad litẽ videlicet mẽtacione. depulsione. qstione. racõe

ne · infirmacione · et iudicacione

Quasi narrato scelerato naturali preceptor sequi debebit · Cum due sint pres · pa · et separacio litis a concordia · per quam ostenditur illud · a quo ad aliud accedimus · et illud per quod cognoscitur · ex qua percepit quod dam designat auditori in quo debet animum occupatum habere · Quia per pacionis mutacionem mutamur · In qua videlicet re eam de quibus etiam dictum breuiter exposicio ponatur distributa · ex qua primo confiatur ut certas animo vel teneat auditor quibus dictis forte poterit melius agitur de prima per primo dicendum est hoc ordine · ut primus constituatur nominum naturam et valeat tripliciter multiplicem demonstremus · deinde modos subdamus sed in quos verbalis causam appellationes fieri debebit · Vt ita in primis et ante omnia palpabilius melius queat · Quod per primam per ostendis pacionis · videz separationem litis a concordia · velut vertices designare · faciendum per casum narrato · illa status denotari debebit · que reus concedit actori · dummodo videatur per actorem valia · et etiam ea que actor reo concedit valua parte sue · et hoc est quidem concordiam · Cum litis expositi debebit · videlicet judicacio seu questio iudicialis · in qua pres dissentiunt · et cum reus rei partem una · actor vero contradicto riam · ut sit talis casus · Clitemestra mestreat agamenonem suum maritum · horrestes ambos filius · pro vindicacione · matris suam occidit · In hoc exemplo actusator prius horestis statim cum narrato · debet subiungere concordiam que talis est · Nam actusator concedit reo · quod clitemestra occidit agamenonem · et reus concedit actori · quod horestes occidit clitemestram · Deinde debet remanere litem · per hos gradus videlicet · in concessionem · depulsionem · questionem · racionem · infirmacionem · et iudicacionem · Vnde meritum actoris est iuste matrem occidisti · depulsio vero · quod occidi · Questio iuste ne occidit · Ratio vero · illa namque premit meum occidere · infirmacio actoris · Attamen filio matrem indepnatam occidere non licuit · Ex quibus videlicet racione vero et infirmacione actoris · nascitur questio prima apalis · de qua est futura · judicium · que questio apud oratores laudes · judicacio dicit · vt vere horestis licuit · indepnatam suam occidere mirem clitemestram · eo quod illa prodem suum agamenonem occidisset · vel ista gmalior · An filio licuit indepnatam occidere matrem · ob id quod ipsa patrem filij occidisset · Vel ista ad hunc gmalior · An carceri non iudicialiter indepnatus pena infligere · ob illatam iniuriam quod est crimen commissum · In hoc igitur processu sunt iste gradus videlicet · depulsio · questio · racio · infirmacio · et iudicacio · Interacio est exposicio facta coram iudice ab actore contra reum · qua probata · si per exceptionem eludatur · sequitur pena damnacio · Depulsio est interacionis per rem facta negacio · aut aliquis rei in sua defensione allegacio · et in hac parte consistit exordium litis quod litis contestacio dicit · Questio est illa dubitacio que surgit ex interacione et depulsione · cum iuris est querere an assentiri debeat interacionis actoris · aut depulsioni rei · an qua sit racio defensoris audita · vel actoris infirmacio · Racio vero est argumentum primum defensoris · quia assercio

trahit ad ꝓpē suam ꝓpriacōem ꝑ actoris qua ipē quasi cōfutando rac one defensoris retrahit questionem ad ꝓpem suam. Judicacio ē finalis questio. ex qua cē et nfiracē cōgesta et in hac udicacē ꝓfrecto et forma litis consistat. eo q omnā factis litis habenda. grā udicia cōis afferuntur ī causis. et oim cōfirmacionū quia ex vrai ꝓte producta. quodāmō dicūtur in ipam

Capm̄ ij continues varios actus cōstituacionū

Antequ aut attendam9 ad ondendū singulare cōstituacionū naturam in speciali. qualiē mōstrandi sunt actus diuisi cōstituacionū. quid sit cōstituacio. ad quid valeat notitia cōstituacionū. Sciendū est q in omi causa udicali actor exponit aliquod factum. et petit reū condepnari. et licet fiat quēter actor ipē nō exprimat nisi ille duo dūtaxat. Petij omiū et ipē et udex ꝙ adiuuari us et astantes. preter illa. intelligūt plura. Nam in ꝓmis opus qđ intendat sensu ꝙ apitur. videlicet hanc litem producē velle cora isto iudice mecū se. et adiuuari cū aliis aratantibus litem ipam. sed factū exponit aptē. Terao intelligit ꝙ velit factū dicē iustum. qm̄ alias frustra peteret dapnacionē. Nēto intellē q velit reū dicē facta culpam habē. Quinto intellē q velit dicē qm̄ omnib qui ē in culpa tlis facti debet talē seu tali pena cōdemnari. Sexto frequenter actor nō intē expresse vel tacte aliam legē septē vel alium actu alterī publice vel ꝑuate septum. Et ut hec plania possint intelligi assit exemplis prius dictis. videz quō uxor mea ocidit adulterum meū maritū. Horestes autē ambos filios in vlacōne pris sui inuenīs occidit. ipm̄ petro patricidij pcā dapnat. hic ig licet non manifeste noscet litem. tamen eo facto demōstrat ad sensū. quod intendit hanc causam lite deducē coram isto udice. sed factū ipsius diat expresse. videlicet q horestes matrem occidit matrem. Terao submintelligit q occidit cā iuste. Quarto q ꝓpria horestis. Quinto q ex tali facto inuriosō cū culpa cōtracto sequi debet talis dapnacio. Sexto forsā expresse pretendit. q mihi sua fiat data in aqua lege septa. vel aqua alia septura publica. vel quatuscūq ꝓpositū. Et in omnibus actionibus tū criminalibus q̄ ciuilibus. et etiam tam realibus q̄ ꝑsonalibus. Cū ig actor tot videlicet sex res aut expresse ꝓponit aut tacte submintelligit. quodi defensionis ipius rei ꝙ opponitur de necessitate sex cē possūt. Quorū ꝓmus est cōtra litē ipam declinando iudicium. Sed cōtra factū naturale videlicet ipm̄ negando. et ꝓponendo aliud factū huic eligimus. Tertius contra subintellectam iniuriā qualiē vel specialiē dicendo. qm̄ iuste factū est. aut qm̄ nō est pariendum. Quartus cōtra culpam dicendo q culpa nō est in reo. Quintus contra dapnationis illacionem dicendo q ob tale factū licet iustū et culpa sua cōtractū mihi puniri nō debeat. Sextus q actor in eli septura vel septure sententia nō satis fundat debet debēt. ꝓmus autem decem modos defensionis vocat cōstituacio translatiua. sed vocatur cōstituacio coniecturalis que duplex est. nam quia factū negatur. quia aliud factum eligimus intencionis actoris opponitur. Terci⁹ modus

ꝙ misereat. Hic actus fatur horestis fore sic dicet. Cū horestes meū suam

duplex ē. Nam qñ actor ꝓmit. ſpeciale nomē īnſtrac et reus ne gat et vocatur cōſtitucio diffiaā qñ vēo ꝓpōit qđ ē īuſtū ni gnāli aut ſubintellight ipm ēe tale et tuē ad hūc duplex ē. qm aut defensio nē ē contra gen aut ſm ſpēs. et vocatur iuridicalis absoluta. Aut ē contra eem ſm ſpēs et vōē iuridicalis aſſumpta. que ſub hō modo duplex ē. Nam vel īmitat bonū et vocatur compatio aut mitatur equo et vocatur relatio criminis. Quarto modo ſubdiuidit qm aut defendit ſe ꝓ hoc q̄ ſacto nulla ē culpa et vocatur purgatio aut ꝓ hoc q̄ nō culpa ſi que fuit ſaltem non eſt m ipō reo et vōē remocio. Purgatiō vēo ſubdiuidit qm aut quis culpam purgat ꝓ ignoratiam aut ꝓ neutē aut ꝓ fortunā. Quinto modo defensiois vocatur deprecatio. Sexto modo ſubdiuidit. Nam aut reus debilitat legem vel aliam ſcīptūrā trahendo ad mentionē ſuam ꝓ ambiguitatem aut diffinitōē alicuius nois vel verbi aut dicit q̄ licet lra videatur facē pro actore ſententia tamē facit pro ipō reo aut eq̄ſo aut dicit q̄ licet actor īmitatur tē legi aut ſcīpto ipē tamē habet pro ſe cōtrariā legem aut cōtrariū ſcīpti aut īmitatur ratiocinatiōnatiōi ad eligendū nō ſcīptū ex ſcīpto. Ex quibus omibus ortus patent varii cōſtitucionū quos exēplificēt primus quid ſit cōſtitucio et ad quid conſtitucionū nōāa valeat exponi fuerit. ꝑ ordinē ſubiungetur

Capitulū tertiū ondēs qđ in veritate ſit cōſtitucio

Onſtitucio ē ꝓma conflictio cauſar ortū du bitandi miſtrans. Dicē aut ꝓma conflictio. Nam licet actor et reus in cauſam proceſſū pluēs habeant conflictiones. In illis tamē nō ſtat vacio cōſtitucionis. ſed in ꝓma conflictione. Vnde ꝓma conflictio in queſtione facti cōſiſtit tamē mētionē actoris et repulſionē rei. vt ai de fenſt. non fec. Sed in qſtionibus q̄litatis. Prima conflictio ē ea que contingit a ꝑte defensoris cuiꝰ defensionis apparentiſſiam. Et que ſe ꝓmā obtulit ad defendendū. et a ꝑte actoris e cauſam actuſatois apparentiſſiam et que ſe ꝓmā oīm obtulit ad accuſandū. Deinde in dicta diffinitione ſubdit ortū dubitandi miſtrās. Nam ex tali ꝓma conflictōē ſemp oritur dubitatio ſeu qſtio principalis que latine iudicatio. grece vō crimenomenon vocatur. eo in dicatois vnā ꝑtē tuetur actor alia reus. Dicitur aut dicta diffō nis tā bona. et diſſinit rēa ꝓ omnes conſtitucōēs infra ſcīptas cuilibet eaꝝ cōueniēs videbit. Nam ſcīpti cōſtitucōibus in ſarbēdis ſuē cauſe dubitandi diuiſe. Et alia ē cauſa dubitādi in cōſtitucōē cōiecturali. alia in trāſlatiua. alia ſm iuridicali absoluta. alia in compatione. alia in relatione criminis. Et ſic de aliis. Eſt meli9 mē cois diffinitas quedam in hoc q̄ in eaꝝ pluribus ac maiori ꝑte defensor maxime ſolet cauſam dubitandi aſſerre. In quibꝫ dā tamē potāt actori dubitandi tam inducē. ſiut ſ. ſēdo mō cōpatiōnis et in q̄to mō vēo nis. vt poteſt ex meritis dicēdis intelligi. Et ſi ad hūc melius poſſimus torquēi diffinitōēs ex cēmō quaꝝ vnā poſuit in ē thorica vetri alia ſ. noua erūt bone ꝓ ꝓmam

aut de eau dissimcõiu sic dissimut
constituacõne dicens q cõstituao ẽ
ꝑma cõflictio cau ex recõnis ꝺpul
sione profecta ꝙ sedám sic cõstituci
onẽ dissimut videz q cõstituao ẽ ꝑ
ma deprecatio defensoris cũ actu
satoris insimulacõne cõuicta ℭ si
veo ꝙ easdem dissimcões intelligã
q constituao ẽ conflictio in causis
inter ꝑmã exposicoem intencoms
actoris et ꝑmã negacõnẽ rei seu
defensoris sicut nullus videt fuere
ꝙ exemplũ quod subiũgit cuẽ ille
dissimcões nõ videtur vniũsales ꝙ
onibs constituombs sed tm̃ pro
gstituacõne cõiecturali ℭ si veo ꝙ ex
pulsionẽ intencoms vel ꝙ ꝑmã ꝺp
cacõnẽ defensoris nõ tm̃ intelligat
negacõnẽ defensoris qua negat i
tencõnẽ actoris sed cũ hoc racionem
eiusdem depulsionis cuẽ ad hue dis
fimcões nõ cõuelluẽ sed eo modo cõpa
rionis et q̃to modo vemencõis aut m
feius considerãs patebit quo arcta
si dissimcões illas bonas ẽ velim q
necũ ẽ ut eũdem intellectũ beaũt
cũ mtllẽ dissimcões in hoc capło
ꝑmo locate ℭ Caplm̃ iuy. adquid
valeat notaa constituoũ

Quid vale veo et q̃ necũ sit cog
nosce pluãliter et differẽtã
gam cõstituacõnũ sic poterit. Tã ℌ. scĩri
duisitate cõstituacõnũ duisificatur
udicacões seu qstiones udiaa
les uta q in una seu ex una cõstitu
acone una spes udicatois. Ex alia
vero diuersa spes cõstituacõnis
proueiat et vltius ad ipam udica
conẽ dirigantur deb vires cõfirma
acõns et confutatois et duisãt udi
cacõnũ sedm̃ speĩn nõ possit ee i
dem modi cõfirmacõnis et confuta
cõns simo duisi ℭ ergo debenti cõ
firmatoẽ et cõfutatoẽ parare
sit peritus necũ eau vel naturã
et pluãliter cognoscẽ quibus
erut cõfirmacao et cõfutacao dui
simode sedm̃ suam exigẽtiã ꝓpor
acõnãt. Et hmõi res sunt di
uersa ghia udicacõnũ que sine
cognicone nature et pluãlitatis
cõstitucõnũ agnosci nõ poterũt
nõ tm̃ vale vñ peritus necessariũ
ẽ oratoẽ futuꝝ cõstituconũ na
turã et pl'aliter agnoscẽ ℭ Ca
plm̃ v. quid sit cõstituao cõplanã
cũ exemplo

Intellecta natura cõstituao
nũ sequãli quod ẽ ad eau
vnãquãq; conuenire sciũm q̃ tam
possit tam dissimcoẽ q̃ exemplo pa
refieri. Et quũ in udicijs ꝑma plc
nũq; translatiua constituao solz
cẽ. de illa ꝑmo dicendũ videtur. In
de translatiuã cõstituaonẽ aceto
dissimunt q ẽ cõtrouersia cũ a quẽ
aut quitã. a quo aut apud quos
aut quo iure. a quo tẽpore agere
oporteat qñã aut oĩno a quid ꝺq
mutaaoẽ. a mfirmacone actoms
agitur hodiernus aut diebq ista
constituao vocatur declinacao udi
cij. in qua reus erapit cõtra psonã
actoris. aut sui procuratoris quod
notate cũ in dissimcoẽ dicta de q̃
item cõtra psonã veritatis suã ꝑtiã
vt si sit minor a tute aut alias ina
bilis ut trahatur ad udicium qđ
notatur cũ de quitã. Item contra
foraiũ et ordinẽ processus vt si ac
tor velit procedẽ reo nõ sufficiẽter
vocato aut alias omisso debito u
rus ordiñ. qđ notatur cũ de quo. Item
contra psonas udicũ. qđ notatur
cũ de apud quos. Item cõtra iudi
ces procedendi. qui alio iure seu alia
regula iuris forte liberius procedẽ
pcedẽ i udicio cõtra extraneũ.

et alia regula iuris cōtra suū patronū. quod notat̄ aī dī quo iure item potest exapē cōtra tēpus ut si quis aart̄. ut vac̄ velat ad iudiciū de nocte vel in die festo. vel aī duat fiunus familiare. quod nōt aī dī quo cōpore. tē post exapere cōtra spēm actionis. vt si johānes in exposicione sue iēctionis exponat q̄ petrus occulte furatus ē sibi librū et ideo intendendo cōtra ipm̄ actionē furti maīfesti. petat eū condēpnari in q̄druplū. contra talē actorē potēt exapē petrus dicendo. q̄ ex tali narratione seū potest agi furti non maīfesti. sed nō furti niam festi. et q̄ ideo johānes cadē debet ab actione. Similiter possent fieri exceptiones contra locū iudicij. et forte corī aliqua alia. et ḡnāliter q̄cūq; ponitur exceptio vt impediat actus iudiciales. vocat̄ translatiua cōstitutio. In hac cōstitutione posset̄ gradiū prudendi ad iudicationē plura dari exempla. sed in dubitatē illoz cōtra que fiunt exceptiones dēlinatorie. sed quia oīa ē eadem natūe restringatur exemplū vltimo dictum in cuius processu. nōta ē. Occulte ni librū abstulisti. q̄obrē intendo ad actionē furti maīfesti te peto condēpnari in q̄druplū. Repulsio Ex tua narratione nō potes agere metū actione furti maīfesti. nec penā q̄druplā obtinere. imo cadē debes ab actione. Questio An cadē debeat ab actione. Ratio Nam in narratione tua furtū exponis occultū. sine quod nequaq̄ actio furti maīfesti fundat nec ad penā in q̄druplū potē procedi. In fine Attamē potest procedi ad penā de iure debitam tali furto quale narrauit. Iudicatio Cui actor narrauit furtū occultū et intendan

do actione furti maīfesti petere penā in q̄druplū debeat ab actione petitus cadere. vel ad obtinēdā penā furto narrato de iure debitā ad cōtinuatōez actionis admitti.

Caplin vj quid sit cōstitutio cōiectualis q̄ exemplo

Quicunctulem cōstitutōez quā coīter q̄siones facti vocam⁹ cicerō diffinit in rethorica noua. q̄ est aī fieri de facto cōtrouersia. Cui talē ponit exemplū in itinere quidā professus ad mictū seu mīdmab. quendā aliū. seū aliq̄tū mūmoz ferentē ē comitatus. cū hoc ut sepē fit. in via sermonē contulit. ex quo factum ē. vt illud iter familiarius facere vellent. Quare aī in quādam taberniam duxissent simul cenaturi in eodem loco sopitū eripere voluerunt. cenati discubuerunt ibidē. Cum po aut̄ iam ita dī. post fluxerūt aī in alio malefacto deprehēsus esset. Cui illū alterū videlicet qui mūmos habēt aīaduertisset. noctu p̄q illos arcus iam ut fit ex lassitudine dormire sensit. accessit. et alīq coz qui sine mūmis erat gladium prope appositum e vagina duxit. et illū alterū occidit. mūmos abstulit. gladiū cruentū in vagina recondidit. ipē se in lectū suū recepit. Ille aut̄ cum gladio ocīso erat facto. multo ante luce surrexit. et commīt̄ suū melamaut semel et sepius. Illū sopno impeditū nō respondē existimauit. ipē gladiū et cetera que secū attulerat sustulit. solus profectus est. Cum po post mīnos multo post clamauit. hominē ē occisum. et cū quibusdam diuersoribus illū q̄ aīe erat cōsequit̄ citius. horiz cōprehēdit. gladiū cū

e vacuna duxit reppert cruental homo m vbem ab illis deduct et vens fit. In hac mteõe ẽ emĩb. Oc cidisti. depulsio. Non occidi ex ḡbus ẽ questio. Credeit ne. que ceã iu dicatio ẽ. I hac cõstituoẽ. Nã licet m alijs cõstituonibꝫ sex gradibꝫ iudicationes inueniantur. videl ꝓ mteõne. depulsione. questione. ratiõne. firmãtione. et vltõ iudi catione ut primꝫ ẽ dictũ. In hac tamẽ constitutiõe cõiectuali ex sola mteõne et depulsione con gesta questio. ẽ ipã iudicatio. eo q̃ in ea ratio quare fecit nõ ḡtur: cã et fecisse negatur. ¶ Caplm vij quid sit cõstituo iuridicalis absoluta tñ exemplo

Constituone iuridicalẽ absolutam uocõ diffinit m rethorica veteri q̃ ẽ ea q̃ ipã i se recti et nõ recti q̃stionẽ cõtinet. dicat primo que ipã in se cõtinz ad diffinitiã cõstituonũ assumatur. q̃ si se non videtur cõtinẽ q̃stionẽ rõ vel nõ recti. sed ex aliquo foris adiecto seu supta extra eoẽm cursũ uris. vt ptm supius ꝓpũ mfinibꝫ metlligetur. Dicit ceã recti et non recti. ad excludendũ cõstitucionũ diffinitiuã. Nam i illa nõ queritꝫ i genẽ. An aliquid sit recti vel nõ recti. sed in specie vt vtrũ aliquid furti sit crimẽ lese maiestatis. furtũ. parricidiũ. sacrilegiũ. et sic de alijs nominibꝫ. Hinc aut diffinitio nem concordat alia diffinitio. quã ponit in nona rethorica. dicẽs q̃ constitutio iuridicalis absoluta ẽ cã idipm quod factũ est ut aliud melius foris assumatur recte factũ eẽ dicemꝰ. Eiusdem aut exẽplũ ẽ hmõi. Cum thebani laacedemonios bello superassent. et fere mos eẽt grauis cã mẽ se bellũ gessissent ut hij qui uicissent trophei aliquod in finibus statuerẽt. victo re modo in priuata declinãre causa. non ut in ꝑpetuũ belli memoria maneret. Eneũ statuerunt tropheum. eneũ mãꝫ ut in ꝑpetuũ posset durare. Accusantur aput amphitriones id ẽ aput comune grecie consiliũ. iniuncto est. nõ oportuit. depulsio ẽ oportuit. q̃stio est. Oportuit ne. Iniuncto ẽ. Iam eũ ex bello gloriã virtute pepulimꝰ. vt eius eterna in signia posteris nostris relinq̃rẽ. vel lemꝰ. infra. Infringo ẽ. Iteraui eẽ. nũ immemores. monumẽta grauiora de grauissimis statuẽ nõ oportet. Iudicatio ẽ cã sume virtutis celebrãde eẽ grauissimi de grauissimis etiã immemores monumẽta statuerit. Recte ne an cõtra fecerit. ¶ Caplm viij q̃ sit cõstitutio cõparatiua cũ exemplo

Constitutio cõparatiua ꝓpriꝰ uocõ in rethorica veteri diffinit hoc modo. q̃ ẽ cã aliquid factũ quod ꝑ se primo nõ sit probandũ. ex eo quod causa facti est defenditur. et alter in noua sit. qđ ẽ cã dicimus necesse fuisse alteriꝰ fieri. et id quod fecerimꝰ satius fuisse facere. Pro quaꝝ diffinitionis intellectu sciendũ q̃ omnes leges et cõsuetudines. et alia iura que citra sunt mstituta ꝑ vtilitatem rei publice q̃ fine legũ conditores. ac oĩm iurium mstitutores intenduntur. et ad illud ordinata iura que eidem fini queire videtur. Sed quia casus possibiles sunt infiniti. dubitas. quos cõis a legislatore ubiq̃ ẽ impossibile ꝓuideri. nec quos casus nõ nisi aliq̃ sunt qui in ipis forma legis vel cõsuetudinis vel alterius iuris obseruãde. cedẽt nõ in vtilitatẽ rei ꝑ. Nec in cõ

marum detinetur. Hec ab oratoribus
constituao introducta. p qua si quis
in aliquo deberet casum q̄ q̄ egerit con
tra conuentum muris foram se defendere
posset. Quod quod melius fuit agere
id quod egit. q̄ si fecisset nō muris
foram coem. Vocat aut hanc con
stituaonē aristoteles epialeyam
id est bonum virum interpretatur coem legis
ad finem intentū a legislatore. A
put nos autē et hodiernis diebus
appellatur equitem dispensaao. q̄
tamē diuisis aspectibus aspiatur
a principe et a subiectis. Nam prin
cipi est dispensare leges ad finem
intentū a legislatore. subiectorum
vero est dispensaonē a principe fi
endam requirere. et hoc duplex. videz
aut ante factum aut post factum.
sicut ni fine prius capti fuisset vel
legeretur. huius igitur constituaonis
tale accio potest exemplum. Pompi
lius imperator romanus exercitum ca
thallis se forcioribus obsidentibus neq;
fugere vllo modo posset. Venit
cum hostium duabus in collocutaonem.
depactus est vt arma et impedimen
ta relinquerent. milites educerent. neq;
ferat armis et impedimentis amissis. preter spem milites conseruauit.
Accusatur maiestatis. Quaerit hic
diffinitiua constituao. Sed nos hunc
locum de quo agimus consideremus. Ter
tiaq; est. Non oportuit arma et
impedimenta relinquere. seu hostibus
tradere. Depulsio est. Oportuit. q̄
tio est. Oportuerit ne. Nam defen
sionis Nam alias omnes milites p
issent. Infiraao actoris. Et adhuc
tialis nō prezisset. dum alia con
iectialis. Non ideo feasti. ex qui
bus sunt indicaciones. Perisset
ne. Et ideo ne fecerit. Aut hec co
paratiua. tuus nec indigemus

Ac ei factus fuisset amittere milites
q̄ arma et impedimenta cogerent
hostibus. et qua iudicaao nascitur.
Cum omnes paritur milites essent
nisi ad hanc pactionē venisset. De
ui factus fuerat amittere milites an
ad hanc conditionē venire. Posset
eciam actor qui fuam pecuniam epi
keia fundare. ut si pompilius po
pulus prius fisset omnes suos milites
perire q̄ concessisset hostibus arma
tum ei misso posset accusari q̄ rem
peiorem effecerit. Ad hec modi
catiua actoris oportuit arma et
impedimenta concedere hostibus. De
pulsio Non oportuit. Questio oportuerit ne. Nam defensoris. Nā lex
hoc vetat. Infiraao actoris Ac fa
ctus fuisset milites conseruare q̄
arma. ex quibus nascatur iudicium
Cui lex vetet hostibus arma con
dere. an populus fuerit permittendum q̄ eos
milites perirent. q̄ ut hostibus ar
ma concederentur. Et secundum hec mo
dum actor quodammodo defendit dispē
saconē contra nos conē. Quo ad
et raao constituaonis huius maxime fui
ab infiraaone actoris. Et iste pote
rit sedes modus comparate constitua
omnes vocari. Si autē dictus pompi
lius tempus habuisset ad consulendum
senatum et populum romanum. apud
quos erat omnis legum potestas. cui
merito atque concessisset hostibus
arma. debuisset ac eisdem senatui
et populo dispensaonē. hoc cum
eum muris foram agendi requi
sisse. et hoc fuisset dispensaonē
ante factum requirere. Nunc vero qui
tempus nō habuit consulendi sena
tum et populum romanum. cui factum
peterat petit a senatu aut forsi
tan iudex dispensaonē. tum q̄
effectus est. vt quod contra eum ju
ris foram effecerit approbet. vel sal

tem ne ob facti huiusmodi pena le
gis pulsatur. et hoc est petere dispen
sationem post factum. Enumeratur aut
hec constitutio inter assumptiuas con
stitutiones eo quod in ea questio nasci
tur ex aliquo supposito extrinseco. videl eius
dem uiri cursui. et quod eandem uitet
eam relatio criminis purgatio re
motio et deprecatio. constitutiones as
sumptiue uocantur. ¶ Caplm xx. q
sit constitutio relatiua criminis. et ex.

Constitutio que relatio criminis
appellatur a tullio sic uetho
ta uetat diffinitur hoc modo. quod est cum id
facti de iure quod aliquis an iniuria
fecerit uel sic quod est cum reus id quod
arguitur confessus. alterius se inductu
peccato iure se fecisse demonstrat.
Vel ut dicat. nouam spem cur fecisse
nos non neganimus. sed alios probos
coactos fecisse dicimus. huius constitu
tionis est exemplum primus dictum
de horatio. qui suam matrem cum mes
tam interfecit. eo quod illa sinum mari
ti aduentum nomen patrem horatios
obtulerat. Item aliud exemplum
horatius duos romanos ceteros ex
astis tribus curiatios et duobus
amissis fratribus. domum se victor re
cepit. ibi aduertit sororem suam de
fratum morte non laborantem. sponsi
autem nomen appellantem identidem
curiatios cum gemitu et lamentatione.
indigne passus uirginem ocasus oc
cidit. accusatur. mittitur est iniuria
sororem occisam. Depulsio est iure occi
di. Questio est iure ne occidit. Tra
sit est illa ei hostium mortem lugebat.
frem negligebat. nec et populum ro
manum uicissim moleste ferebat. Iu
stificatio est tamen a fratre redempta
tam necari non oportuit. Ex qua in
dicatio fit. Cum horatia fratum mor
tem negligeret. hostium lugeret. fratris
et populi rom victoria non gauderet.
oportuerit ne eam a fratre redemp
tam occidi. Hec autem constitu
ones predem de iure quem in vin
diciam vel iniuria. ¶ Caplm x que
sit constitutio diffinitiua et exemplo

Diffinitiua constitutio est cum
id quod factum sit quo nomine
debeat appellari. huius constitutionis
certum ponit exemplum tale. Fla
minius qui consul uel publica ma
le gessit bello punico secundo ad tribu
nos plebis cum multo senatui et omni
contra uoluntatem optimatum per sedi
tionem ad plebiscitum legem agrariam
ferebat. huic pater suus collega
plebis habenti deduxit de templo
et reperitur maiestatis. Iudicatio est
de maiestate minuta. quod tribunum
plebis de templo deduxisti. Depul
sio est non minui maiestatem. quia
is maiestatem ne minuit. Iudicatio
in filium cum qua habebat pudorem ca
sum uisus. Iudicatio infirmatio attami
quia pudet patrem hoc est publicum
pudet. confirmat. ideo minuit maiesta
tem. Iudicatio. Diminuat ne ideo ma
iestatem. qui tribunicia potestate pa
tria potestate utatur. Per hanc autem
constitutionem non queritur de iure vel de
iniuria in uniuersali. Sed queritur ad
iunctas species notatas. ut uerum ipse
sit factum sit crimen lese maiestatis.
sacrilegium. furtum. et sic de aliis no
minibus. eidem rem specialem crimina
significantibus. ¶ Caplm xi que
sit constitutio remotiua. et ex.

Constitutio remotiua seu remo
tio crimis per quem non in veteri
bus uetoribus diffinitur. quod est cum id cri
men quod infertur. ab se et a sua
culpa. ui et potestate in alium reus
remouere conatur. Vel sic est melius
Remotio crimis est cum id quod
facti quod ab aduersario infert. in

aliū aut m aliquid Dimoneꝫ ꝑ
m nouā sic. quod ē aī a nobis non
crimen sed ailpam ipām remoueꝫ
et vel m hoiem transferimꝰ vel m
rē quā piam cōferimꝰ. ℞emoco aūt
Duplex ē. ℞am vel ē remoco cau
se. vel remoco rei. ℣tem remoco
eāē duplex ē. qū vel cū reuocatur
m aliū hoiem. vel m aliam rem
℣tem remoco rei ē duplex. ℞ā aut
reus reuocet a se rem. aut actor m
tendit reuocē rem a reo. et sic ī vtr
usq; fit q̄tor mod remocationū. quo
rū exempla notabiliter ꝑ ordinem
Et ꝑmo cū reus reuocet a se cām
facti. et imponit alti homi. ē exem
plū tale. ℣tyody quodam legauit
athenas. legatis questores sumpt
ū. quē oportebat de publico dari
nō dederūt. legati profecti nō fuē.
Accusantur. minoco ē prosiasi opor
tuit. Depulsio ē. nō oportuit. Quest
tio ē. oportuerit ne. ℞acio ē. suptō
eni qui de publico dai solet is a qs
tore nō ē datus. Infiracio ē. Dos
tamē id quod publice vobis erat
negocij datū. confiteꝫ oportebat. Iu
dicacio ē. Cū tyro qui legatꝰ erat.
sumptus qui de publico debebatur
nō daretur. oportuerit ne eos meli
ous conficē legacionē. Cū vēo re
us a se moueat cām facti. nō ī ho
minē sed m rem a quā est fē idem
exemplū. si questor mortuus sit.
et idcirco nō sit eis data pecunia.
℣tens aūtē dr reuocē a se rem. cū
id quod datur eīi negat aut aliq̄s
aut ad officiū suū ꝓmouisse. nec si
quid m eo sit delictū sibi attribu
oportē. Hui aūt modi ē exemplū
tale. ℣n eo fē oportet quod factū ē qn
dam Romanor cū samnitibꝰ. qui
dā adolescens nobilis portā fusti
nuit jussu ℣mperatoris. Fedꝰ autem
ab senatu improbato. ab ℣mperatore
et
samnitibꝰ dedito. quidā ī senatu
eū quoꝫ dicit qui portē tenue
rat dedi oportē. Intencio ē dedi
oportz. Depulsio ē nō oportz. Qst
tio ē oporteat ne. Racio. nō enim
meū fuit officiū ne mea pcessas.
eū et m id cratꝰ et ꝓnatus cēn
et cēt sūma cū auctoritate et po
testate imperator. qui vide
ret ut satis honestū fedus fieret
tur. Infiracio ē. Ac cū qū tu ꝑ
trepē factus ēs m turpissimūs fe
dere sūme religionē dedi te cō
uēit. Judicacio ē. cū tyro qui prā
tas meli habuit jussu imperatoꝝ
m fedē et m tanta religione mā
fieret. de rendus ne sit hostibꝰ nec
ne. Actor aūt dr reuocē rem a reo.
cū accusat reū eo q ipē aliquid
fecit. quod nō spectabat ad offia
m suū. huiꝰ exemplū ē. ut si quis
cū accusēt qui ad pretor cēt me
pedicione ad arma populū voca
ret. cū essēt consules ad quos spec
tabat ꝓpli ad arma vocare. ℣n q
exemplo sumi possent. Intencio. de
pulsio. qstio. racio. Infiracio. et Ju
dicacio ꝓponabiliter ut m superiꝰ
Caplin vij que sit cōstitucio pur
gatiuꝫ cū exemplis.

Constitucio purgatiua seu
purgacio dissimilē ꝑ accu
sacionē m rethorica vocē veteꝝ
q purgacio ē. cū factū cōcedit.
culpa reuocatur. vel sic purgacio
ē ꝑ quā cuiusq; actusat nō factū
ipm̄ sed voluntas defendi. ℣n noua
vocē dissimilitur. q purgacio est cū
consulto negat reus se fecisse. que
dissimilitudo fit eiusdem ultimi. di
uidi aūt hec constitucio in tres
tes videlz ī imprudentiam. casibet ne
cessitatē. ℣mprudentia ē cū fecisse
aliquid is qui arguit negat. hō
exemplū tale reponit. vt apud

quosdam lex erat ne quis dyane vitulū īmolaret. Nauta quidam cū aduersa tēpestate maxima iactaretur vouerunt si eo portu quē ascendebant portā cernerent se deo qui ibi erat vitulū se īmolaturos. Casu erat in eo portu fanū dyane cuius cui vitulū īmolare nō licebat. Imprudentes legis cū essent vitulū īmolauerūt accusantur. Inquisitio ē vitulū īmolasti a deo ei cui nō licebat. Depulsio ē in cōcessione portus. Exactio ē nescui nō licere. Infirmatio ē. Tamen quia fecisti quod nō licebat ex lege dignus es supplicio. Iudicatio. Cui id fecerit quod non oportuerit. et id nō oportē ne faceret sit ne supplicio dignus. Fortuna vēo vel casus in purgationē conferuntur. cū demonstrabitur aliqua fortune vis. voluntatis obstitisse. Exemplū cū ea de demonibus lex est. vt hostias ei ad sacrificiū quotdiē reciperet. capitale est. Hostias is qui vendebat cū sacrificij dies ministraret. in urbem ex agro cepit agere. cui subito magnus motus tempestatibus. fluuius eruptus. is qui ea de mone prece fluuius tam magnus et vehemēs factus ē. vt eo traduci nullo modo possent victime. Redemptor sue voluntatis ostentande causa. hostias cōstituit omēs in litore. vt qui trans fluuiū essent videre possent. Cui omēs studio eius subitam fluminis magnitudinem timerēt finis se impedimēto. tamē quidā capras asperserunt. Intentio ē hostie quas debuisa ad sacrificiū presto nō fuerunt. Depulsio ē concessio. Exactio fluminē eum subito accreuisse et ea ne traduci nō potuisse. Infirmatio cū qui quod lex iubet factū nō ē supplicio dignus est. Iudicatio an in ea re cōtra legē receptor āpd fecerit. qua in re studio eius subitus fluus obstiterit magnitudo supplicio dignus ne sit. Necessitas autem inferetur. cū vi quadā reus id qd fecerit facere defendit. Exēplū ut lex ē apud rhodios. Si q̄ vas trata in portu nauis deprehensa sit. publicetur. cū magno i alta tempestas est. vis ventorū iuxta nauis in rhodiorū portū nauē coegit. quesitor nauē ppli vocat. Nauis dicit. vocat negat oportē publicari. Intentio ē vastrata nauis in portu deprehēsa ē. Depulsio ē concessio. Exactio vi et necessario sum in portum coactu. Infirmatio est. Nauē ex lege populi tamē cē oportet. Iudicatio ē. Cui vastratam nauē in portu deprehensam lex publicarit. Cui q̄ hec nauis inuitis nautis vi tēpestatis vi tēpestatis i portū conuecta fit. oporteat ne eam publicari. In hys tribꝰ pūcto hui⁹ constitutionis. si quis diligenter inspexerit. videbit q reus solū se defendit qui licet factū sit tale ut sibi opponitur. meliꝰ in eo nulla ē culpa seu mali voluntas. ¶ Caplin viij quid sit deprecatio

Deprecatio diffinit a tullio in vetere rethorica sic. qd ē cū et peccasse et consulto peccasse reus se confitet. Et tamē vt ignoscat postulat. et aliter sic. Deprecatio ē in qua nō defensio. sed ignoscendi postulatio cōtinet. In nona sic. Deprecatio ē qui et peccasse se et cōsulto peccasse cōfitetur. et tamē postulat vt sui misereatur. Hoc genus ut dicat tullius vix in iudicio probari potest. Exo q̄ cōfesso peccato. difficile ē ab eo qui peccatū vim dex cē debet vt ignoscat impetrare. quale tamē possit introduci.

dicetur mfeiub quarto tractatu ottam libu

¶ Caplm xuy· quid sit premiu postulacio·et q̄ pō sit iuridicialis absolute cū exemplo

Postulacio pmiu ē ab ī hō cōtrouisia cōsistēt·ut pō vna ī remuneracōez ab⁹ pactū temptet pmiū aliquod expetat·Altera pō vēo negat huiusmōi pmiū hinc conferri debē·huiusq; trouersie tale reposuit exemplū tullius l·lucinius crassus consul quosdam m atrioz gallia·nullo illustri·nec certo dure·negāt eo nomiē·nec numero preditās·vt dign cent qui hostes populi roāni cē dicantur·qui tri exercitionib⁹ et latrocinijs mfestam puinciam redderent cōsertus ē·et cōfecat·romā redit triumphū ab senatu postulat·Assilātur aut postulacio pmiu iuridicialis absolute·q̄ ad ptem qua in eadem absolutū cōtinetur alicuius rei petitio·et recusacio·Nam pmiū postulās petit aliquid quod sibi de iure debitū cē dicat·Aduersarius aut ā cuiam ī a quo petitur hoc ipm negat dari debere·Quōbrē hāc cōtrouersiam nō sicut a quā speciem constitucionis hic posui·cui ipsa michi iuridicialis absolute pō cē videatur·sed cam statū pō de pretacionē locau·p cōtrauersiatē·q̄ premiū postulacione petitū habet ad penā qua depentor recusat·

¶ Rndeam caplm que et quot sūt cōtrouisie m scripto

Dicta sūt m scripto cōtrouersoquas tullius ī rethorica vetei nō vocat constitucionesed cōtrouisias ī scripto diuisas a cōstitucionib⁹·In nouā vēo vocat eas legitimas cōstitucionēs·Nec vis de nomiē diuersitatē mouet ligatur·Id tamē verū cē manifestū erit posterius·q; ipē sūt pter alias cōstitucionē predictas·Assit autē cas in vetri rethorica dicens·q; scripti cōtrouisia ē que ex scripto mē genē definat nascatur·In noua sic·q̄ est cū scripto vel ex scripto aliquid cōtrouersie nascatur·Cuius in vetri diuidit in quatuz pres·quaz pma vocatur ambiguū·seda diffinicio·Tercia scriptum·et se nedum Quarta cōtrarie leges·Quinta racionalio·In noua vēo pter sup addidit sextam videlz tri⁹ placez·quā eiusdem viri auctoritate inuentus scripta in rethorica veteri sinus nec alias constitucionēs locauit

¶ Caplm xvi·quid sit controuisia ambiguū cū exemplo

Trau autē cōtrouisiaz in scripto p ordinē sūt exponēde nature exemplia sunt gendā·et pmio controuisie q̄ nascit ex ambiguo·que ē cū obscuritē ē quid senserit scriptor·qui scripsit duas pluresve res significat·Cuius exemplū tale reposuit tullius Paterfamilias cū filiū heredem faceret vasoz argenteoz pondo centū·uxoi sue p hec verba legauit·Heres meus uxoi mee vasoz argenteoz pondo centū que volet dato·post mortē eius vasa magnifica et preciosa relicta petit a filio mē·Ille videz filius se q̄ ppē vellet debē dare·Hic nascit ambiguitas ex co·qui dubitat q̄d est suppositū huius verbi volet·Nam filius dicit q̄ heres ē sui suppositū mater dicit q̄ uxoi·nullū sui ē suppositū

¶ xvij· que sit cōtrouisia diffinicionis ī scripto cū exemplo

Diffinicio scripti ē cū in scripto verbū aliqd ē positū cuius de vi quitur· Eius

exẽplū a tullio positū ẽ tale · lex · Cum in aduersa tẽpestate nauẽ reliquerit omia ãmittito cor na ues et onera sunto qui i naui rmã serit · Duo quida cū iam i alto na uigaret et aĩ altius nauis et alte rius omiũ cẽt naufragiũ quen dam natantẽ et manus ad se tẽ dentem alleuãte uiderũt misericordia moti nauẽ ad eũ appulerũt homine ad se sustulerũt · Postea aũ qm ipos quoz tẽpestas vehemẽ cius iactare cepit vsq adeo vt dñs nauis cũ ideni gubnatore es set in stapham cõfugeret et inde fluuiũ qui a pupi relegatus stu pham ãneam trahebat nauim quo ad posset moderãretur · Is autẽ cuius merces erant in gladiũ in nau ibidem meãberat huic ille naufragus ad gubnaculũ accessit et nauĩ quoad potuit ẽ opitu latus sedatis aũt fluctibꝫ et cẽ pestate ia gmutã nauis in portũ puehitur · Ille autẽ qui in gladiũ meãberat leuis saurius facile ex vulnere ẽ receptꝫ · Nauĩ cũ o nẽ hoz truncũ sibi eẽ dicat quisq; hic omes sẽtio ad causã ipam ac cedũt et ex nomiũ vi nascẽte con trouersia · Nam et velim quẽ nauis et remanẽ in naui · Demqꝫ nauis ipã quid sit Diffinitoribꝫ queritur hãc aũt cõtrouersiam statim placu it post ambiguũ collocare · qui ipã queda ps vel spes cẽ videt ambi guũ cũ totũ corpus oratois ãbi guũ reddit ex ambiguitate verbi vel alterius ptis oratois · vel clau sule in ipa locate · Faciẽdũ ẽ eam q mẽ hanc cõtrouersiam et cõstitu tionẽ diffinitiã supius posuimus talis ẽ dicã · Nam cõstitutionẽ diffi nitiã supius sẽtiam votamꝫ · cũ crimen aliquod spãli noie noiet ab actore · quo noie reus ipm non cẽ notandũ contendit · Sed hec cõ trouersia diffinitoribꝰ in sẽtio · cõsistet in significato actus pacte oratois · ex qua si alie et alie sigmficã reddit ambigua totalis oratio ¶ xxvij caplin que sint cõtrouersie sẽtiarũ et ad finẽ cũ exemplis

Est scripto et sententia cõtro uersia consistit · aĩ alte ver bis ipis que sẽtiã fuit vate Alter ad id quod sẽtor ex sensisse dicit ocem dictionẽ adducit · Scriptus aũt finẽ ab eo qui sententiam defendit · aĩ semp ad ideni spectare et idẽ velle demõstrabit · cũ aut ex facto ẽ ex euentu ad quo ad tẽpus id quod mscribitur accõmodabit · Scriptor ad idẽ spectare demõstrabit · in hoc exemplo accõmodus Pater familias cũ liberos nõ haberet · vxorẽ aũt haberet · sic sẽtiã in testamẽto · Si michi filius geniẽ vnus plures ve ris michi heres esto · Postea si filius ante mortẽ qm in tutelã suã veneĩt · cũ thesaurus in sedẽ heres esto · filius natus nõ ẽ · thesaurus hereditatẽ occupat munitꝫ sedẽ ea · Ratio ẽ agnatꝰ ipius patris familias p sẽtiã cõtra thesaurũ Interdictũ iniuste hereditatẽ occupas · Depulsio Iuste occupo · Quesitio iuste ne occupat · Exceptio thesaurꝰ · Quia cũ in testamẽto patrisfamilias ista verba cõsẽserit videri q ego essem sedẽ heres si filius mo reretur · antq in suam tutelã ve niret · tamẽ mediã sua fiunt omnia si filius nõ nascẽtur · q ego heres esse ipius patrisfamilias · Infitiatio agnatꝰ · Non sed verba testatoris qui te facit heredem ea forma et conditione tantũ si filius mortẽ tur antq in suã tutelã veniret ob

seruari debebit Indicando Cum
paterfamilias ista verba conscrip
serit. alius sententiam aliam ee dixe
rit. sit potius standū verbis vel dic
te sententie. Literū aut genus ē cog
qui sententiam inducatur In quo
non simplex voluntas scriptoris ē spe
ctanda. que in omni negotio et in omni
facto idem valeat sed ex quodam
facto vel eventu ad tempus interpre
tanda ē. Ea propter iuridicialis as
sumptiue maxime sustinetur. Nam
si inducat comparando. vt in eo qui
cū lex scripta aperiri portas noctu ve
taret. aperuit quoddā in bello aurū
lia quedam in oppidū recepit. ne ab
hostibus opprimentur si foris essent.
ei hostes prope muros castra ha
berent. et hec ps epieikeia vocat
ab aristotele videz. cui quis a vobis
legis quia reddendū contradixit. cui
agit ad finem mentem a legislatore
quemadmodū ē superius dictū. pce
sentis tractatus octauo capitulo. si
inducat relatio eiusdem. vt in exemplo
quo hostes murum suam occidit
eo q illa patrem eius occidat. de q
supra primus tractatus capitulo primo
et nono. quo casu hostes imitet
contra verba legis hominem vetan
tis occidi. Cum inducat eiusdem
eiusdem vt in eisdem exemplis. q aren
constituendi illam primus tractatus
vndecimo capitulo sue exponit. Cū
inducat purgatio p imprudentiam
ut i vituli immolatione. et p vim
vt i nauis rostrata. et p casū vt i
curoris fluius magnitudine. De quibus
tribus exemplis ē supius dictum
primus tractatus capitulo duodecimo
Quale aut ista inducat sententia
vt vnū quodam. voluisse scriptorem
monstretur. aut sic. ut i eiusmodi
re et tempore hoc voluisse docea-

Differentia vero inter predictas constitu
tiones assumptiuas. et istam i scrip
to controuersiam ē. Nam ibi queritur
quid iustum fuerit. hic autem quid
scriptor voluit. Item ille constitutiones
possent ee licet nullum fuisset aliqua
scriptura. sed hec controuersia non
est nisi scripta. ¶ xiv capitulum que
sit controuersia ex contrarijs legibus
cum exemplo. : :

Ex contrarijs legibus nasci
controuersia. cum mihi videtur due nec plures le
ges discrepare. cum nullus hoc po
nit exemplum lex. Cum tyrannum oc
cideit olympiacum. pinnis capitolio et
quia volet rem sibi a magistratu
deposito. et magnatus ei concedi
detur. Et altera lex Tyranno occiso
quia eius propinquo cognatione ma
gistratus necato. Alexandrum qui
apud pheraeos in thessalia tyran
dem occupauerat. Duos fuit autem
thesbe nomine fuit. noctu cum simul
cubaret occidit. Hec simul suum que
ex tyranno habebat sibi in primum loco
deposuit. Quod qui ex lege dicunt
puerum occidi oportere. Reus iudicio
ē. Et quia reale ē fauere quia sine gra
dus quibus ē ad iudicationem calcem
in hac controuersia p similitudinem eorum
que in alijs sunt prescripta. tum brevita
tis omitto. Faciendum autem ē. q duplex
leges possunt ee contrarie. Uno modo
verbaliter et expresse. vt si una di
cerent vsuras licet. alia dicat vsu
ras non licet. Alio modo non verbaliter
nec expresse. sed tum ex obligatione
et concursu rerum legibus subiectarum
sicut accidit in duabus legibus nul
prescriptis. Inquit autem hec controuer
sia. sicut et alie in solum in legibus
scriptis. sed et i premeditatis pactis tes
tamentis. et aliis scripturis quibuscun
¶ xv capitulum que ē controuersia

ex ratiõe aãtione in scripto cũ exo

Q ratõe aãtõe nascit̃ con
troũsia cũ ex eo q̃ vspiam
ad id q̃d nusq̃ scriptũ ẽ
pueniũ. Cuiꝰ ãtẽ tale pot̃ exem
plũ. Lex si furiosus ẽ. cognatoꝝ gẽ
tiliũq; pareti in eo petuniaq; eoꝝ
potestas esto. et lex patrifamili
as vti supꝝ familia pecuiaq; sua
legauerit ita ius esto. et lex Si
pater familias intestato moritur
familia pecuiaq; eius agnatoꝝ e
gentiliũq; esto. Quidam iudicatꝰ
ẽ parentẽ occidisse. et statim qñ
effugiendi potestas nõ fuit. ligneꝰ
solee in pedes induere suꝫ os aut
ino luti ẽ est folliculo. et preligatiõ.
Dem de in carcerẽ ẽ deductus ut
ibi eẽ tantisper. dum et tullius ꝛ
quẽ comertus in proximo fluentẽ defer
retur cõparãtur. Intra q̃da eius
familiares in carcerem tabulas
asserũt. et testes adducũt. heredes
quos ipe iubet scribi. tabule ob
signãtur. de illo paulo post supꝑ
plicũ sumitur. Inter eos qui here
des in tabulis scriptis sunt. et mẽ
agnatos parriade. De hẽditate q̃
troũsia ẽ. hic certa lex que testamẽ
ti faciendi hijs qui in eo loco sint
adimat ptãtem nulla proferetur.
quia forsan illo tempore nũdum
lege tantũ erat q̃ vltimo supplio
damnati potestatem condẽdi tes
tameti nõ haberent. Igitur ex
ceteris legibus et que hũc ipm̃ ſ
supplio huiꝰmoi afficiũt. et que
ad testamẽti faciendi ptãtẽ per
tinẽt. p racionẽ aõis videnꝫ esse
ad huiꝰmoi racoẽ. vt q̃ratur ha
bueit nẽ testamẽti faciendi ptãm
tem. Et in dicto exemplo forsan
agnati capiũt pro se pmã legem
allegatã quasi arguentes p simile

bonã q̃ adhuc furiosi nõ sint in
eius potestate. ita nec bona dapna
ti ut testamẽtũ condẽ possit. et hẽ
redes testamẽto istituti capient
pro se sedam legem. et iterũ agna
ti capient pro se terciã. ¶ xxi
Caplin q̃ fere omes cõtroũsie in
scripto ad ambiguũ reducũtur

Quandoq; hic poẽt esse quẽ
q̃ cõtroũsie in scripto. tamẽ
si eas diligẽter ispiciaꝫ
fere videtur oẽs ad ambiguũ pos
se reduci. Primo nãq; dissimilia q̃
troũersia ẽ expresse quedã abiẽ
gui speciẽ. ut ẽ primus dictũ. Cõdo
referente aulo in libro de ora
tore dicit anthoniꝰ q̃ in cõtroũ
sia q̃ ex scripto et sententia con
stat ẽ ambiguũ. qđ tũ explicat
cũ ea verba que de sue suggessi
one. quibꝰ additis defenditꝰ sentẽ
tiam scripti p spiciã eẽ. et ꝑpor
cionaliẽ in cõtrarijs legibꝰ proba
bilibꝰ aliqua verba necã nõ eẽ
expressam vna lege vel altera. q̃
si expressa fuerint nõ erit cõtra
rie. et ita q̃uis prime cõtroũsie in
scripto ad ambiguũ sint reducte. Vl
tima vero que ex racionabili cõ
stat ẽ quasi argumẽtũ p locũ a si
mili. cũ ex scripto vt quod nõ est
scriptũ tũ sibi simile sit legislatoris
argumẽ volusse. Nã quidam di
cit legislatorẽ nõ solũ hoc volu
isse. sed et omia filia. que verba viz
et omia filia si legi fuisset apposita
sententiaa eius fuisset expressa. ꝛ
aliquo mõ hec vltima cõtroũsia
reduci ad cõtroũsiam de scripto et
sententia. et p cons ad ambiguũ. pꝰ
teius tamẽ ad maiorẽ oratoꝝ gẽm
tiaꝫ dmẽ tractabitur separatim oẽs
dicte cõtroũsie. exceptã cõtroũsia de
dissimili q̃ peritus pars abiguꝫ
relinquet. ¶ xxii caplin solunt ꝯ
dam dubitacões eiũ ꝑdem.

ſcripto

q. quo

Quia primus dictas q̃stiones q̃stiuncules et has cõtroversias in scripto i q̃ titi ad eisdem conducant dubitat primo. Et quid nõ emãatur negocialis constitutio quia nullius posset in rethorica vetere. Ecce ad quid valent quedam de istis constitutionibus. vt compatio et relatio. Nam si compatio si quis accusetur contra nos fecisse et excipiat se de valiorem rei publice negocio se. q̃ si fecisset illud qd lex precepit deoq; se nõ deliquisse. Talis exceptio forsan nõ admitteret i nue Item si quis accusetur alium occidisse. et excipiat q hoc fecerit quia ille acerbus tollerabile iniuria in ipm primo cõmiserat. quae licuit ei occidere. Talis exceptio nõ admitteret in iure. et ita constitutiones iste vane et inutiles esse videntur. Cui autem respondeat ad hoc primo sciendum est q tullius in rethorica vetere distinxit constitutionem negocialem dicens q constitutio in qua quid iuris ex aliis more et equitate sit considerandum. cum diligentie plus esse apud nos iurisconsultos existimabatur. Aliter distinxit sic. q negocialis est que in ipo negocio iuris aliis habet implicatam controversiam. Unde breuiter negocialis ab eo vocatur. ex quatur q de iure de aliqua q̃stione vel. vt si quatur an mulier possit fide iubere. et qui in illo libro nudum considerare vellet q facultas oratoris magis in sit certa tales vniuersales q̃. si circulares. Ecce ab illis tales vult distinguit q̃stiones singulares. que vocat iudiciales. vt veri homines tenuerit suam mentem ocendat. eo q ipa patrem horestis ocendat. sed si nouam rethoricam forte magis videtur rethoricam vniuersales malle iudicatores non solum in consultatoribus. sed in foro iudiciali. ut ipe ciceo testatur i libro de oratore dicens. In omnibus iudicationibus quae greci tinomenon appellant ita dia placet. vt traducat ad petitionem q̃stionem. atq; vt i vniuerso genere dicat. nisi ex de vero ambigitur. id est de coniectura. Nam forsan ibi quitur. an iste singularis peteuauit factum vel nõ. Aliter e primo Anthonius referente narrone in eode libro ex diat. cum controuersiam ad vniuersi generis vim atq; naturam referri debere. primo et in coniectuali constitutione multa ad vniuersalitatem ducat. vt libro sequenti poterit apparere. De sede et terra dubitatoribus tractaliter dia pot. q nõ credit leges romanas in tantam inflexibiles esse. qui ille due constitutiones coram diuersitatis iudiciis conuenire et grauiter tractate in casibus pondosis multi possint ipos mouere. Ecce di q hodierni temporibus leges rome in multis locis quasi euanuerint. propter diuisas ciuitates et regna considerata. In quibus causa sedis constitutiones aut scripta quedam tractata. Imo semper sedis diuersorum iudicia pretractatur. In quibus hec constitutiones in casibus ponendis grauiter tractate nullum profecto poterunt. Certo dia q quius hec sint constitutiones iudiciales. tamen non olim cum floruit potestas romana semper tractabatur. nec adhuc semper tractari debet coram iudicibus. sed aliqui coram principibus vel consulibus. vel in curia publica. vbi animos principum consulit et totius populi. trahit potenter ad sui consensum. Et hec igitur que in hoc scripto dicta tractatu sufficiant. naturam et varietatem multiplicem constitutionum de mente seruata existimo.

Secundus tractatus qui cōtinet verborū ordinem sēdm quē fieri debent apciones cāz habet quīq; caplā.

Caplm pmū cōtinet forām productam aperiēdi vbis cām directuralē. ‖ Secūd cōtinet forām breuē verbis aperiēdi cām connectiualē. ‖ Tertiū cōtinet forām productā verbis apiendi cām qrē tem de iure. ‖ Quartū cōtinet forām breuē verbis apiendi cām quēitem de iure ‖ Quintū cōtinz modū apciōis cāz m altius pās absēnaa ¶ Caplm pmū cōtinēs forām productā apiendi vbis cāz directuralē

Omnia que supeius siuē de cōsideratiōbz scripta gracia sēddi modū aperiendi cām siuē scripta. Non enī sufficiat sine gradus quibz iudicia cōe venitur. nsi et debitus ac natūalis modus verbis cām apiendi cōsidetur. Cuiꝰ rei grā primo m qstione cōtinuis. natuāles forās cām verbis apiendi mōstrāe pposui. et sīnalit. quid cū quelibet m altius pte absēnaa verbis debeat aperi. Vñ in oziaōe nālit causā apiente quemēs ē duas ee psonas. actorē viz et reū. vel coz patronoꝝ. quoz actor in directuali cōstituōne si possia sit prima facie credibilis audiendus aperiet cām. sēdm forām pductā. p quā primo quasi cōmādo nūciaōnē. exponit ad longū suam rōnaōnē. simplicē petēdo dapnationē. vel cū tali apparatu qī non sinet q aliquid possit contradicere. et eaam quasi ipē methil amplius ee dicturus. Deinde reus cui semp ptinet sēdm vbū. qđ excepaōnē contm. vel supas vel mendis. debet actoꝝ nūcī ceteraꝝ narratiōm fatēi ea que tīa sint. q ea negare nō possit. hoc tamen faciat sine mē pprie consulendo. sēdm modū qui dicet. infra capl̄o terao. Reliqua vō negare seu fiaan debebit. que fuerīt pgnoscendo sue cause negranda. Ex hys vō videz narōne et depulsione. sine labore maioꝝ p sē iam nascitur questio. q audiendi. viz an sit vel nō. que qstio erit iudicatiōe ē m hac cōstituēnd. Nec ē necessariū eam p rei aut alii verbis exprīm. Rei vero qui iam ē m possessione loquēdi verba sue depulsionis cōtinuādo suam regrediat defensionē. paendo. ponendo. confirmando et concludendo. q sēdm viam depulsionis impositi maleficij tradendā huic opis libro sequēti tractatui tuo. Quo sermonē cessante iterato tercii verbū quod replicationis cōtinet vocit ad actorē. quo debet confutationem mapē aiī dicationē. omēs p rei factas augumentationes soluendo. et oppositas pposiōnes methodo directuraliter confirmando. sēdm doctrinā confirmationis cāz connectiualis tradendam sequēti libro. tractatui sēdo. et posē hoc quarto vbo qđ cōtinz duplicationem rei vero iterato ineat pars forā cōtradictam dicta p actorem et papue suas augumentationes confutando. sēdm primā viam depulsionis impositi maleficij tradendam libro sequēti tractatui tuo. Que via sit iudicibz verborū vsqz ad quadruplicationēz inē actorē et reū si aure patiatur possit iteari. si nō ad minꝰ vsqz ad duplicationēz procedat. ¶ Caplm ij. Continēs for

ma breue verbis apiendi cam
coiectural

Si pe actor⁹ no ficit p
ma fiac tota ve dibilis
audientib⁹ sed ve dibi
lis magis aie oportebit p fozam
breue apue cam coiectural viz
quatn⁹ actor ipe pmo posit con
firmacoem actus sacoꝝ meac an
ꝙ reus ad sua defensioem accedat.
Quod fiet hoc modo Nam actor
pmo pmittat exordiu et narraco
ne confessam ve m prius posito ex
emplo coiectualis cōsa tuoꝝ de
eo qui in taberna fuit occisus p
cedet⁹ tractatus. caplo sexto. nar
rabit actor arta occasionē ullam
odiem vel gressꝰ. sed in oēb suas
clausulas quas putat veꝝ veri
similiꝰ concessuꝝ sed eas i narra
cone no ponet quas putat vel
verisimiliter concessuꝝ et negaturuꝝ
vt qd ipe reus huiusmoi facinꝰ
petrauit et consiles. Nam tales
clausule no spectāt ad narracone
sed potius ad eam pte pmissa
que proprie appellatur. Narraco
one premissa. Inuiat pmo suam
mocionē sub talibꝰ vel proxima
libus verbis. Intenao. qua
re pcepta statim madit aiō qm
iste vnū occidat. Depulsio. Sed
eū adeo pnaat negae cepisset
questio. In mōte cepi dubitaco
ne duoluē an faciamus vere pe
trasset vel no. Postea. Deinde
multa de psona et negocij actꝝ
stanciis aīmū cogitantē lata et
diligens cōsideraco m pmā vi
ut sentenciā. videlz qm iste vēisse
facinꝰ ipm effecit. Quod tū ex
qualitate psone tū ex negocij
circūstanciis tū ocis sui pris ser
monibꝰ sim aptissime mostra

turus. Deinde seriem eiusdem
pmissionis sequendo. procedat in cō
firmacone sedm doctrinam sequ⁹
dandā libri sequētis tractatu sēdo
ac procedat vltius vsq; in principa
lem oracois conclusione. Cum re
us cui verbū pmittit semp sedm
tes in sēda pte pmissionis pactoꝝ
posteas negare debet. et stare ra
tionib⁹ quibꝰ erant fulsite virtuꝫ
confutāe. p prima via depulsio
nis impositi maleficij. dandā sequ
tis libri tractatu tno. et debet re
us preter hec etiam a se depellē
maleficiū p viam sedam. eodem
tractatu tercio libri sequētis tra
bendam. et cum procedit vsq; ad
cois conclusionē finale. Deinde ē
tū verbū quod replicatio di re
dit ad actorem. quo confuter omia
dicta p reū cōfutabilia. Et ulterius
tū verbū quod duplicatio di. ad
defensōrē deuoluitur. Et ita cum
via assiduitatis cōtinuatur verboꝝ
ꝙ diu cuia paratur. Existe mo
dus cam coiectuale verbis apien
di. et debet de magis in vsu
quib⁹ qui positus ē in pcedendo
caplm vn. continēs fozam producti
verbis apiendi cāz. qrenē de iure

In alijs vō cōstitucionē
bus p verba nālia apien
dis. ē plus laboris. eo q
illis pter mocionē repulsionem
ac qstionē mudam. fuit vocatio. insi
macio et vdicatio. Et ig ps acto
rus sit fozatus. et magis credibilis au
dientib⁹ cam p fozam producti
apiendi hoc modo. Nam ut sapa
one cause coiectualis ē dare itaq;
pmū verbū pmissi actoꝝ. quo coi
nuando narracoem debet ad longū
exponē suam intencionē simplicē
pretendo dapnationē vel ei tali
apparatu quasi no exspectaret q

aliquid possit cõtradici·et qĩ ipẽ
mehj amplius cuã cẽt dicturus·
Deinde sedin verbũ cõtinẽs exceptionẽ pmj defensoris quo resiptus
resumẽdis debet actor mẽ cetera
narrata·et exposita·pmo fatẽr que
negare nõ pot·hoc tamẽ fiat
sine proprie cause cõsulendo·modo
qui statim mitra dicetur·et aliqua
negãt que fuerit pro qmodo sue ãt
negãda·Et ex istis saz actoris
intentione et depulsione rei nasã
nuda questio·i animis auditorũ iz
forte mũdi exprimatur vocaliter
Et qm reus iam ẽ in possessione
loquẽdi cui ponat suam racõj·
qua iam cõcepta questionẽ tyat
ad pẽm sua·Et illa racio ẽ racio
sue pme depulsionis·p oc estq ca
dem racio forãm hyẽ loci a dissimi
one·sic q n ca possit enucleate i
tai et ante oculos poni factũ ppz
in quo racio fundatur·qnz cã to
ta forma argumtacionis·qñqz
veb tractare·qua cõpleta petit ob
uiando petitioni actoris absolu
tionem·et cetrã ad hoc sequi con
sueta·Cursus trãt verbũ qd ipli
cationẽ contj·redit ad actorẽ·p
qd hanc racõj defensoris mfirma
re debebit duplia via·si se res offe
rat·pma ẽ ipam vocem rei ãnul
lando quod ut mtelligat sciendũ
ẽ q racio rei qnz consistit in facto·
vt quia reus diat aliquid cẽ fac
tũ pp quod causa sua iusta ẽ aut
sine culpa·et talẽ racionẽ ãnullãt
ẽ illud factũ negare et eius ap
probãt cõtrariũ·p methodũ con
tecturalẽ libro sequẽti tradendã·
Quãdq vero racio rei consistit in
iniuria·vt cũ diat aliquid cẽ suũ
factũ pp qd cã sua iusta ẽ ãt sine
culpa·et talem racionẽ ãnullãt
est ondeve id quod reus diat in

mmisse cẽ factũ·cẽ Iuste factũ per
methodũ aliam consuetudinis ad
hoc seruãtis Dandã hyus operis
octauo libro·Cedã via Cut actor
ondat q licet hmõi racio defen
sionis concrederetur·tamẽ aliud ẽ qd
potuit ex pte dici cõtraria·pp qd
ipa racio nõ sufficiat vel defendit
Ex quibus viz racionẽ rei et mfirma
tione actoris·i animis audientiũ sin
vocalis expressione nasãt iudicatio·
sed ea tacita protrahat oratorẽ
ut plus in petitionem dapnationis
ipius rei·Deinde actoris sermonẽ
de secrete vedit qñtũ verbũ qd du
plicatio dr ad defensorẽ·p qd ipse
iam omnia dicta actoris confuta
bilia ab imo ordine seriatim cõfutare
debebit·et post hoc iudicatorẽj iam
dudũ mentibus natam depromere
voce·Aut si non appareat netiã iu
dicatorẽ voce depromẽ·seriatim p
sedã pte racionis potuit cui mine
uo uel sine nuo vbs exponẽ·qs aũ
dicatorẽ probãt voluit·et vnã
qq eaz sinus locis et argumtis ve
gueit approbãt·p aliquã de metho
dis octauo libro dandis mferius·
et prosequtorem vsq ? cõclusionẽj pri
cipalẽ Deinde vedit qñtũ verbũ qd
triplicatio dr ad actorẽ·quo pmo
debet cõfutãt ea deã defensionis p
ordiem que iudicatorẽj precesserãt
pmissas racionũ negando et eaz
om approbãdo cõtrariũ·et pq hoc
circa iudicatorẽj pro sua sedã pte
pationis cui numeo vel sin nuo
ppone cõtraria·ad ea que fuit ex
posita p defensorẽ·et eas pmissas
que defensor in probatorẽj suarũ
ppositionũ iudicatori astantiũ ex
posuerit debet negare·et eoz con
trariũ approbãt viliter·Ac ad pmissas ppositones suas·debet omes
vules argumtationes adducere

que ex tercio locis appropriatis ad
suam methodū poterunt facilius
Secundo oratorē vsq; ad conclusionem
principalē. Deinde redit ad tertium ver
bū q̄ quadruplicatio dī ad veū. qo
confutabit actoris dictam nō cōfu
tata ab illo. prosequēdo oratorem
vsq; in finē ut plus. Quod autē
in isto et precedēti capitulo septimi q
ibi reus aliquid fateatur actori i quo
concordant ipē et actor. q hoc ceteris
fateri sine pena cause cōsulendo
ex exemplo de homicidio supius dicto
potest fieri. Nam cū ibi reus videt
homicidium confitetur accusatori q ma
trem suam occidit. in hoc cōfiten
do nō dicat sic fateor me matrē
meā occidisse. qm verbum nullis oci
se vem execrandā designat mouē
tem audientes ad odium et indignā
onē. facti tam crudele fatentis.
sed potius debet illam cōfessionē
dicē sub primis dictis verbis. videz
fateor me matrem matrimonium fuisse d
medio vel occidisse. et sicut in isto
exemplo. sic fiat in omnibus vbi re
us fateatur aliquid actori vel equi
so. Capitulum quotā cōtinēs formā
breuē verbis aperiendi causā que
stem de iure.

Si vero pars actoris nō fuit
fortior seu validior ex p
te rei. sed aut debilior aut
aque debilis. cuius huiusmodi causa
appellem? p formam breuem. qua vi
ipē actor primo possit accusationis
vel potius principalis cōfirmatio
nē intrare. aliq̄ reus ad sua defē
sionē accedat. qd fiat hoc mō. Nā
actor primo premittet exordium. et de
inde narrationē facti. cōmi veniat
in pretencionis siue prime significati
onē. depulsionem. questionem. reac
onē. infirmationē. iudicationem. et p
positi. secundum verba que sequuntur.

aut eius procuratoris. Intimatio. q
quam rem cui nuncia sibi cōtinē
significare. Depulsio ipē meā in
iurie factum huiusmodi cōtinē res
pondit. questio. Sed vtrum cōsidere
mus an cui hoc fecisse vere liceat
Reactio. dicat cui iuncta huiusmodi co
lorando quodam facto. qui et cetera
ponendo racionem apparentissimā. et
primā veritati qua facti licuisse videat?
Infirmatio. Sed ex alia parte veritatis
debitur. qui et cetera. Ponendo pro causā
dam infirmationis contra dictam p
mā racionē defensoris. Iudicatio.
In hoc igitur totū pondus principalis con
sideracionis deuolui. Veritatem inue
ra. ponendo verba iudicationis. Petitū. Et ceteris cui ex ipsius facti ad
leges collatione. cui ex filiis veri
consideratione. cui eadem ex peritorum testi
monio. sum aptissime manifestatum.
qui hoc factum sic illustri verissime
Demde sequitur ennsdē pticionis se
quendo procedat in confirmatione p.
doctrinā postea dandā in actiuo
libro primus operis. Cōmi ad veritatem
verbi secundum in quo cōfitare
debebit ea que per actorem fuit dicta
et primus ea q̄ in dictacionē precessit.
videz exposicionē et premissas racio
nis negando. et eam omnem approban
do contrariū. et postea circa iudi
cationem quā actor foraut. Pro
secuta parte principalis exponē cui nu
mero vel sine nullo cōtrariā ad
ea que fuit exposita per actorem. et eas
premissas quas actor in probationis
suam primam iudicem coram astrictū
exposuerit. debet negare. et eorū
contrariū approbare. vltimo. et petito
confutare. et ordem prosequi vsq;
in conclusionē finalem. Cōmi iterum
tertium verbi qd replicatio dī re
dire ad actorem. et quartum ad veū
et sic vltimus eundo per vices viciss

trudines q̄ dñi curia patiat̄ Ista
vō forma breuis causam de iure q̄
ventē aperiēdi magis cē debet m v
sū q̄ forma prodicta eo q̄ omibus
causis poterit adhibei quibꝫ pdicta
possit adhibei et nō econtra ¶ Ca
plin quīt cōtinēs modū apiendi
causas ꝙ altius ptes absentia

Quintingit nōnūnūq̄s actorē
potiare in defensōrib⁹ absen
tia cōrā iudiabꝫ pūapibus
aut plō aut ptē nō vocata aut ab
sente p cōtumaciā quo cōpōre dicti
modi verbis cām apiendi strēgiter
obseruari nō poterūt Sed in tli cām
audiētes in duplia possūt cē dispo
siacō Nam a omnēs defensiones
vel ad exceptāl audientiā puenerit
vel nō si sic tuē actor ipē nūcō vi
te et loco vel defensiones qē
fiat cē confutabiles exprimet et cōfu
tabit ne recepte ꝙ alimis audien
cul aut eos reddat īmobiles aut
fortius actoris vocibꝫ ipōr audi
tor animos ꝙtrariū trahant Si
vō vocē vel mōdū ad audiēciā adhuc
deuenerūt Nichiꝰ ne q̄ actor ꝓsen
tiali oratōē ꝙ medio audiencial cō
sequat strictū futura vel defensiōe
paciatur ruinā nō mīꝰ actor ipo
omēs vel defensiones quas exercē
tare potest confutables fuē exprī
mat casq̄ cōfutet vīus m qua ve
hac via procedēs ē vt ipē primo
vice actoris dem de vice vel cōtra
tex vice actoris agat aīz dicat ea
que in dictis formis cōsepta sufficien
tandis sēm discrecōnē oratoris
Et sicut hec dicta suē de actore ꝓpo
nāliē ꝙlligatur de defensōre
cū actor absuerit Quibus autem
hanc forām adhibei debē cōscrip
serim in ptis absencia tū si orato
ri videatur cōgruū etiam ī nū
quam in ptis prīcia potīt adhibei

tagꝫ cā in q̄stionibꝫ facti q̄ nuris
p ea q̄ in hoc tractatu suē dicā pa
tent moī tum ptē pīte q̄ absen
te verbis causam apiendi

Tractatus ēnus qui de fīa
ptē pticonis q̄ ꝓcessum
appellatur ptractat qui sex capi
tula ¶ Caplin primū de forā ꝓpo
sita in se et poste se ¶ Sedm̄ q̄bus
casibus debent ꝓpōta reiicī ¶
Tertiū continz vias quibꝫ oēs in
tēciones et ꝓpōta deduī ī uenīri
¶ Quartū qualīb ipis nūciacionibꝫ
et ꝓpōtis forme prius dē et mō
me quo ad ordinē debeāt adhibi
¶ Quintū de malā pticone ꝓpōtā
¶ Sextū qualīb pticio possit sup con
firmacionē et confutacionē iudē

¶ Caplin primū de forā ꝓpōta in se
et poste se

Primo modo cām vbis
apiendi ē dictū q̄
postq̄ erit ad iudi
cacōēm pueniū cō
sequi fuē petende
et ponēde vces ille que cōfirmāre
seu improbāe dispōit orator qđ
nequaq̄ facē potīt nisi q̄ iam ꝓpō
tor et suas auctōritates non ac
nouerit quo certa expedita satis ē
iudicare doctrina prime ptis pti
cionis de nō cām apiendi vsque
ad iudicacōēm inclusiue q̄ius ali
quid de sēda ptē pticionis q̄ꝓpōti
appellatē sit tractū ꝙmpletis dīpā
nuē pamplius ē dicendū Est autē
sēda pticionis in qua ut dictū ē
ante vsū cause de quibꝫ eruntꝫ dic
turi breuiē exposito postea distri
buta In hui⁹ igitur ptis exordio
do naturā primo dicendū ē de ꝓpōta
forma et qđ de ipsius materia seu re
pticione pauā ꝓponenda ex ptē vi
de qua sermo forma vero propōta

m se tria. et post se duo debet habe
p̄ma tria sūt breuitas absoluao.
pauatas. Breuitas ē cū nllm assū
tur uerbū m ea mſi necessariū fu
erit. quod ideo fieri debet. q̄a uerbis
ipis et pbis eaē nō uerbis sed ex
traneis ornamētis aīm audito
ris tenedus ē. Est tamē sciendū
q̄ ꝓpositoes sepe cōtrahāt q̄dam
nciam prolixitatē. Cuius causa est
Nam sepe materia iudicialis ē tal
q̄ ps oratois nō est simplex vera
siue probabilis. sed aut ? talibus m
alijs aut nō. In tali tēpore ? alio
nō. In tali loco m alio nō. Ad tale
vsum ad aliud nō. et sic de alijs tli
bus q̄ nciam cū orator debeat singulā
tim exponere. et ita sua ꝓpositone
mmq̄ breuē effici. que tm̄ erit breui
ter dicta. putat. cū obseruādo dam
datē mēsuras breuis dicti nō pot
Absoluao ē p quā omnā q̄ inducū
m causa gnā de quibus dicendū est
amplectim̄ ptaone. In qua videdū
ē ne aut aliquod genus vele ali
quatus aut fero ex ptaone qd
uaosissimū aut turpissimū ē mfeā
tur. nisi cadē racōe qua q̄z et ista
ps ptaonis sēm q̄dam
ē omittenda. vt infra dicet sequē
ti capīo. Pauatas in ptaone ſ
natur. si paucā p gnā. et nō per
spēs. Nam gnā pauca sūt speies
aut plume. Quod aut tullius
dicat in noua rethorica ptaonē n
oportere cōtinere. ī rei p̄ui nūio
nō placet q̄dam. Nam natura
cause pot exigere vt plures p
tes habeat q̄ tres. Dimpti pau
in plures ptes minutas minutas.
Videlim ē. talē ei ptaonē ut dicat
q̄dam nō facat mēbra sed frus
tra pāgat in minutissimas ptes p
tico derogat autoritati dictis
et impedit meditatiam audiēcium

Ne aut in ptaone vitiosū sit spe
ciem peti contra genus fere non
ē natū dicere. vt si dicēm me velle
monstrare q̄ aliquod factū sit iusti
tū et sacrilegū. Nam sacrilegū est
species iustitie. qua sacra violātur.
Dicendū ē etiam pro obseruatione
pauatatis. ne p̄amur rē adeo p
uā et simplicē q̄ de sua natā ptia
one nō egeat. Duo vō debet habe
ptaio post se. Primū ē ut ea pō que
p̄ma sunt in ptaone p̄mo. et sēdā
sēdo. tertia tertio. et reliqua pāt ordine
demcps transigātur. vt oratois
ordo ptaonis ordini conueniat.
Sēdm ē quoties in vno genē in p
tiaone exposito pluēs materie ptes
seu species. si id genus in p̄ma cau
se ptaone sit simplex exponēdū q̄ id
ipm̄ distribuatur suppaendo ali
tē tm̄ erit ad ipm̄ explicandū ? causē
dictione poste ptaonē. ¶ Capīm
vj quibus casibus deant ꝓpositi retine
ri.

Ntelligendū autē hos casus quos
posse quibusdam in quibus hec
ps ptaonis possit et aut
reticeri vel omitti. sūt duo q̄ magis
possūt placere. Primus cū orator timu
erit ne audientes suspitionē habeant
de oratoris p̄macchinata cōtentio
ne tali. q̄ derogat autoritati dictis
et fidem auferre possit oratori. Tunc
enī videtur vtile ptaonē omittere
et ipas ptes sine premia ptaōis fa
cilius in oratōe deprimere. quasi pu
dabilē mentis ulcus statim ī audientes
et ut hoc magis ī premachinatū ere
datur. cū ad aliquid dicendū tempus
affuerit. videndū est ī his seminibus
pene exadeat michi. fugeāt a me
recte admones. et silibz ut dicat quidā
Sedis casus ē cū oportet ī pri
none duram exponere ꝓpositionē. et
quasi audientibz formidabilē. silā

nō acceptabile·nec enī q̄admodū me
dicus fervū occultat ab egroti cōspec
tu·quē parat madē·ita talem dum
ꝓficerē oportuit̄ occultē·et
ꝓcer eius duracam abstinē a pte
ꝓtis sēd̄ Eandēq; ꝓfiaonē
cuē p̄mo deponie·eī omīa que ad
siu probacōem ptinēt diligenter
fuerunt autem̄sa·et hec de forma
sēde ꝓs pcionis satis puto sufficī
ē ¶ Caplm̄ iij· cōtinēs vias qu
bus omēs mīcōnes et ꝓposita deant
fuerī

Quoniam iam forma sēde
ꝓs ꝓtis ē tradita·re
tur de matīa et fuiendē
pau sup quas hui⁹moī ꝓs ꝓtis
fundāi debebit exquirē·et ad eas
prede⁹ forāu q̄litates adūgere
Quī enī ut dicat q̄tilian⁹ nō mo
mnoī est labor m quendo ꝓfiaones
q̄ fuerē probacōēs cau·et proeul
dubio fiūme neāī et maxīe sit v
tilitas oratorē ee m seruetū t̄mō
quo simē possit omīa que de negō
cio sue ondenda p ipm·aī frustra
probacōēs q̄rantur ꝓtis nō patē
tibus quib⁹ adhibēi debevēt·ꝓfiu
methodū trade ꝑ isto ḡnē cause u
diaalis·p quā vnusa que aī ne
gocū ipm sue ꝓponenda aī pro
banda·possint et debeāt fuerī· D
nde p quē ordinē illa debeāt ꝓpo
Cont cuiusmoī cura ꝓcēs tradat
ptio·et finalē quē cōfiraō·et
confutatio debeant depi ¶ Est
igtur sciendū pro pmo q̄ p ꝓcēm
seu expositionem mllē quēlibet qd
eo ꝓponim⁹ aīd·ut ipm probare
seu confiraīe velim⁹·et sue dupli
ces ·Nam q̄dam aī iudicacōnē·
alie post iudicacōēm ponūtur· Ille
veō que ante iudicacōēm ꝓponēē
vocantur mīcōnes a natōne q̄
diffinte sue supius pmo capīo p̄
mi tractat⁹ hui⁹ libri· Ille veō q̄

statim poste iudicacōēm ponūtur
magis ꝓprie ꝓfiaones seu expoſi
tiones vocātur·eo q̄ sup ipās to
tā omīs confiraōnē manet·Ad
fuerendū igtur omēs mīcōnes
et ꝓcēs·que ex negoīo surgē po
sūt·et quas possibile ē ꝓponē fiue
probaē·q̄druplex possiū⁹ mcedē via·
quar due ad actorē·et due ad de
fensorē ptinere debuēt· In prima
via p actorē mspiciendus ē toto ē
potalis processus negoīj abūiaō p
omēs actus mediōs·vsq; m finē·et
circa quēlibet cordē singlāriter ē
diligentissime cōsideandū·an cōti
neat aliquod factū·ā aliquā fuisti
caam ponē·et poterim probaē fue
rit vale ad cōdēpnaōnis petitōē
forandam·Eadā via actoris ē aa
ish ꝓtaōlis·hīdo respectū ad alios
modos quib⁹ posset ptī negotiū·ea
gat plures p̄sonas agere·ā pluēs
p̄sonas patientes·aut pluā loca·ā
an alio modo quotiēz·p attributor
siou diuīsitatē m plures ptes pos
sit ptī·et aī vnāquāq; eius ptem
ē diligentissime fodiendū·an conti
neat aliquod factū vel aliquid iust
tiaā·quā ponē et probaē sit vale·
Tertia via talis ē ex pte defensōis·
sicut est pma ex pte actoris·et qī
ta etiam ex pte defensōis ꝓtaē
actoris vie sēd̄·Et iste due vie dēfē
sōis oīduē mod⁹ puerendi ad plu
res vaaones depulsiones·et cont ad
plures cōstitucōēs iudicatōēs·et
ꝓpter·p actorē cōtra ueū probada
Grent aut hec vie actoris pta defen
nunt·ꝓportiōlitē cōsilēs vie pta dēfē
sōis potuīt deseruē ¶ Caplm̄
iij·qualit ipis mīcaōibus et posi
tis forme p̄mis dicte et nūme quo
ad ordinē debeant adhibēi·

Non sufficiat hanc faciaam
fuerendi hīe ex pte actois
et defensōis omīa ponen

m grē id m
spē qd factū
ul q̄ mustra

na ē videdū
an negociū

nēda nisi forme prius dēs tā pri
me q̄ sēdē ꝓ ꝓtiaonis possint
saltem quo ad ordiem ꝓpositoꝝ
hui⁹ modi adhibeī. Cui ut ꝛuenoi
mꝰ vnica ꝛtenaonē ex pte acto
ris. et vnica depulsionē. et tacōē
defensionis. ex pte rei. tā ꝛcōiectu
rali q̄ m alijs consuetudinibꝫ. tuē
ex primo dictis satis patet forma
verbis procedēdi vsq; ad iudicatū.
et post ipam. Si vero m cōiectuali
sint plures mēdationes. ex pte acto
ris. illas si ad dilatōs tendant con
dēpnatōis. debet actor tali ordiē p̄
mo ꝓponere. vt eaꝝ tenoribꝫ immedi
ate sua petitū. cōdēpnatōis subi
ungat. Si vēo omēs mēdatōēs ille.
ad vnicā spēm condēpnatōis cōue
dant. ipē omibꝫ ordinate ꝓcedā.
vnica sēqī cōdēpnatōis petitio. re
us vero econtra respondeat ordi
ne seruato consimili. Et quī iam
in possessione loquēdi. debet pri
et ponere. et confirmāe et cōclu
dere totam suam defensionē. nō
exorbitando ab ordine p̄missi m
tenationū. ita q̄ primo expediat q̄
firmatōem et confutatōem spec
tantē ad iudicatōem ortam ex p̄
ma mēdatione. Deinde accedat ad
iudicatōem ortam ex sēdā. et ī cō
sequēter m alijs. Et iterū cōuer
so actor consimili ordine seruato
procedat confutando et confiran
do contra reū. Et ꝓportionaliē
suo modo tali erit ordine procedē
dū in alijs consuetudinibꝫ plures
ꝓcess habentibꝫ ¶ Capitm qui
tū de mutuali petitione ꝓferēt

Dm ꝑ ea que mutē sunt
dicta sit datus modꝰ ea
que sunt ꝓponēda repeti
di. restat ordinare qualiter iuenta
debeant mutuo deferri. Si igitur
vnica sit ꝓpō ex iudicatōē proge
nita ipā non poterit mutuo ferri.
sed ē simplex ꝓponenda. Si vēo sint
due vel tres ꝓpositiones aut ꝑ alio
quo mutuo nate ex vna iudicato
one vel pluribꝫ super illaꝝ numero
et mutuis petitionibꝫ statuenda. Si vēo
sine pluribꝫ ꝓpositōēs et in mate
no modo ex vna vel ex pluribꝫ iu
dicationibus orte. tunc pro mutuali
petitione oportebit earū aliquas
combinare sub vna pte petitionis. a
lias sub alia pte. et ita vsq; ad tres
vel q̄tuor ptes. Ita q̄ille que in
vna pte locātur aliquid habeant
conuenientie preē cetrās. vt si alie
significent q̄ factū ipius iuriam
urogant ipi deo alie q̄ principibꝫ.
alie q̄ mutuo ꝓpō. tunc erit ad illa
tria ꝓportionaliter forāda petitio
nes mutuales ¶ Capitm vi qualiter pe
tito possit super confirmatōem et cōfu
tationem mouere.

Quamuis principaliē mutuales
petitiones in ꝓcessu cadere de
beant. tamen quīq; nō mouentur in
principio confirmatōem aut cōfu
tationē potest durante sedīm ora
torus discretione. et precipue qū
ille proluuitates fuerūt habituē. vt si
ꝓpositio fuerit vnica. que proluuia
sit confirmatione probanda. aut
confutatione defendenda non
breuiter potest mutuales petitiones in
confirmationē et confutationē di
gi. tanquā in duas ptes. quarū du
arū quadoz pcedē debebit confir
matio. quīq; vēo confutatio. Ita
is qui primo dicat. conuenienter lo
cat confirmatōem suam ī primo
loco. Cui vēo sēdo dicat videli
ꝛ respondendo debet cōfirmationē in
primo loco statuere. Poterit eadē euenire
q̄ confirmatio vnius solius ꝓpositi
onis fiat ꝑ vnicā vocē in longis
sima. cōtinentē in se plures partis
culares vocationes. verbi grā pot cē sil
logismus enthymematicus ul' cōdia

onalis qui habeat duas ptes videz maiorē et mīorem. In quas debet di gi numalis ptio. sed ē cauendū ne in pcendo mēcōnē fiaamus de nomīe maiorus uel mīorus. qm hoc suspiaonē meditacois et artifi cij geneāret. Non ergo ē sic dicendū. q ad hui⁹ rei veritatē pandendam p̄mo mēdam propalare maiorē. Deinde mīorem subiūgere. uti quidam p̄dicatores ieptissime de noīe maiorus et mīorus in suis sermon bꝰ mēaonē faēre nō verecant. Sed alio modo nobis ēt dicendū. verbi gr̄a. si qs iste furatus est velim⁹ oī deve. q hoc mediū. qua pauꝑ illa quecatus amore cupide mētrias. et mēdam tlēm sillin. q pauꝑes illa quecati amorubꝰ cupidar mere trīcē solent furai. Et q iste fuerit pauꝑ amore cupide mētrias illa quecatus. dicam pro ptiaoē hoc mō uti hui⁹ rei veitas valeat dmōstra ri. p̄mo referam⁹ in mediū quid de illa quecatis amore cupide mētri cis debeat estimai. Et deinde quid hoc ipm̄ tangē possit hoiem de qꝰ sermo. aut aliē p̄porionabilibꝰ ver bis. sub duabꝰ pribꝰ numalis ptiao nis. q̄alitatē maiorus et specialī tatē mīorus inuendo. absq; hoc q sub nomībꝰ maiorus vel mīorus nū cupetur. et absq; hoc q aliquid arti ficij vel meditacois prodat. Et si cut ē de sillogismo dictū. ita de ar gumēto qđ dī diuisio. faciendo p tes numeālis ptiaois sup diōnis mēbra dia poteīt. et p̄apue si sit lō gū argumētū. et si ptes eius pluꝰ rationibꝰ oportreat approbāi. Idem intelligatur de expoiaone. et hoc quoiens in pā racō expoiaonis plures ptes habuīt. longis confir matiombꝰ approbandis. sed de ex pedicione sicut de sillō. et p̄porionabilitē de copulacōe. sed inductio. et col laao qua bienes suī inquā videtur indigere partiaone. Non solū autē hoc modo numalis ptiao sup ptes ar gumētacois diuīgi poteīt. sed et supta pluēs argumētacōes ad vnā p̄positōem probāda adductas. Unde si sint due vel tres argumētaaones prolixe. possem⁹ pauꝑi sedm̄ uiz ipā rū. Si aut fuerīt valde mīte. tūc p ptiao debebit in vna pte apphendere due vel tres earū. In alia pte silīter. et ita in ēaa et quēa-sic q argumē tacoēs in vna pte ptiaonis comp hensē. hēant aliquā cōuenientiam inē se. et differētiā ad aliqđ ab alijs. vt si dicam⁹ q hui⁹ rei veitatē veli mus fōstare ex tribus rebus. videlīz ex causis. ex signis. et ex testimonijs. aut aliquo alio modo p̄porionali p titionē forādo. Et sicut ptiao pōt diuīgi in ptes confirmaaonis. ita pro porionāliter in ptes cōfutacois. qē ptes qui ex vesp̄a ad cōfirmacōez ē facile simīe. nō ē neām de hoc fa cere prolixiorē sermonē. dictū ē iā in hoc tractatu de forā p̄positi. et qui debeat exp̄mi vel tacei. Deinde cū eius materiam et tradita methodus p quā in quē causē iudiciales po terīt omnā p̄posita vep̄i. et qua scio dici. et cuiusmodi circa p̄positōes cō firmationes et cōfutacoēs. quę ptici ones mūales matē poterīt. et ita p. ea que tradita sunt in hoc libro sci possīt cōstitucionū natūe. et diuer sitates a modi causas verbis apien di. nec nō materia p̄positor et forma.

Septimꝰ liber qui modos do cet confirandi et confutā di in q̄stionibꝰ factis q̄ con iectiales vocāt⁹. habet quīq; tract tatus. Primꝰ tractatus continz quedam geneālia que doctīa con firmaaonis et confutacois causę

connectualis debant precedē · Secūdus contingit methodū accusādi de malefiao ‖ Tertius cōtingit methodū eius qui a se maleficiū volt depellē ‖ Quartus cōtingit methodos tiandi questiones facti maleficiū ē cūstantes ‖ Quintus loquit de tractione questionū facti multū maleficiū contingentiū ·

Primus aūt tractatus continet quatuor capla · Capitulū primū cōtinuat sequtia ei predabē · et ondit quid sit cōfirmacio · et quid cōfutacio ·

‖ Secūdū ondit ordinē diendoz et circa eg moī questiones cōfirmacio et confutatio cōsectuales versāt ·

‖ Tertiū q̄ in iudicijs ut ī plurib⁹ maduē controuersie de facto ·

‖ Quartū innuit quectualiū argumētoz materiam breuissim tē pro actore q̄ pro reo ¶ Capm primū cōtinuat sequēcia ei predabē · et ostendēs quid sit cōfirmacio et quid confutacio

Quoniā ytacois ps illa que in primis ē appellata ꝓpositi debebit preapue cōtinuas exponē q̄ sue circa iudicacionē probāde seu cōfirmāde · et p confutacōem ab aduisis loas tuē de rationabilit⁹ illis rebz ex ytacione pspectis sequt confirmacōes quibz probēt⁹ · et cōfutacōēs quibus tueantur exquirē · Unde confirmacōz in vethonica veteri ytacōe gnāliter pro cāvit omnibus gnibz ita diffinit · videz q cōfirmacio ē p quā argumētando mē causē fidē et autoritatē et firmamētū adū gre oratio · Et ī noua q cōfirmacio ē nrōz argumētoz exposicio · aū assencione ‖ in prima dicit fidem quā cōfirmacio in alio gnāt audientis · post hoc autoritatē id est virtutē geneandē fidei · et omi mētibus finali firmamētū id ē probabilitatē nrē cause vigorosam · In sēda vero dicit aū assencione p quod tria forsan que notauit in prima voluit designāt · hanc aūt confirmacionē moderni exponūt solem⁹ multis alijs appellāe nominibz videlz probacōz · onsionē · doctoz · demōstracōem · et alijs forte quibusdam ‖ Confutacio vero ē cōtrariox locox dissoluo · videlz tā eox qui sue obiecti · q̄ illox quos obia p se timem⁹ · Tale aūt cōfutacōem mē cōuenter solucōem argumētox vocare solem⁹ ¶ Capm ij ondēs ordinem dicendox et circa eg moī questiones confirmacio et cōfutacio q̄ sectuales versantur

Sed qui pre omibz cōfirmacione et cōfutacōz cause iudicialis expedie ꝓpos · et ejusdem causē iudicialis diuise sue cōstitucōes · et diuisau cōstitucionū de moī cōfirmacionū et cōfutacionū eē nō possūt · Diuisim omia sue doctrine confirmacionū et cōfutacionū ponēde · et ea p mū que cōstitucionem cōsectuali deseruit · eo q̄ licz nō semp in iudicijs ca prima tractet · imo translatiua constitucio seu dēliacio iudicij sepe precedē soleat · tamē omibz simpliacior · et mgis cōmunis · tū mag⁹ de iure declaracionis iudicij · nec de iure cause principalis poterit emanāri · nisi prius aliq⁹ fuerit p se concessa · vel alias cōfirmata · Et vocatur cuiusmoī questio facti hic principalis mēdate · et secundū q̄ fiat dicit ē aūt principalis liber quartus questionū facti · atque sit finite · que ypotheses appellantur

et concernit certā ꝑsonā locū tē
pus et huiꝰmoi circūstancias ꝑti
culares. Alie siē questiones facti n
fuerūt. que theses siē dicte et q̄ mul
lam certam ꝑsonā nec forte certū
locū aut tempus respiciūt. et illa
rū quelibz aut ē de preterito facto a
ꝑte ā futuro ꝓpotheses ig̃ q̄ sunt de
facto preterito si cōtineat actū satisfacēz
seu petacēz in āqua ꝑsonā ā cātrē
ā aliud huiꝰmoi siē ille crīē q̄s con
rectiuālis consideracio et cause cō firi
macio et confutacio in isto quē cau
se iudiciales cōsistūt et quar q̄stionū
in hoc libro ꝑncipalū et expresse cō
firmacio et confutacio docebitur.
eo q̄ per silitudiem sātis ex illo quē
cōfirāciones et cōfes cōfutacionis
modū ipās theses confirandi et ꝑ
confutationē tuendi considerare
potimus. In tradendo vēo doctri
nam cōfirmacionis et cōfutacionis
in hac cōrectiuāli constitucōe pro
cedam hoc ordine. vt ꝑmo q̄dā
queda ꝑmittā. Deīn de actiōe
et defensione dicam crīē malefice
Post hoc de cōfirmacōe et confuta
cione corectiue que cauēsāe solet
maleficū. Deinde de confirmacōe
et confutacione cōrectiue ex q̄ ma
lefico ex cōtractu et fidūe quē con
tinuacionis doctine dicam āquid de
modo tractandi questiones facti nō
iudiciales. ¶ Caplm iij. q̄ in iu
diciis vt in pluribꝰ maduē contro
uersie de facto

Quātus iudices in ꝑtē ab
sentia sup hys que ab illis
allegata siē et probā se
pe dispuerint et altercētur de iure
ī de/ ꝑ actorē dispūtur et veū aut eorū
patronos. Petitus ei ut in pluribz
ē mē eos ꝑncipalissime de facto con
trouersia. Quod clarius itelligem
si actionū ḡnā cognoscam. Dicit

igitur iurispti. q̄ omīs actio fi
datur in obligacōe. ex nā q̄ ꝑtat
āquid actori a veo. q̄ ipm veū pu
tat obligatū ad illud. siue poterit
sit debitum āquod. siue res certa.
siue pena quecūq; et q̄ omīs ob
ligacio et silicet actio nascit aut
ex malefico aut quasi malefico.
aut ex cōtractu aut q̄si cōtractu
ista vēo maxime videtur in factis
consistere. cū maleficū et q̄si ma
leficū. contractus et quasi cōtrac
tus sint facta āquā. Cū ergo fac
torū huiꝰmoi quatuor sint ḡnā
liora ꝑ que in vetholca veī
q̄ in nona tractat de cōrectiuali
constitucōe fundata sup obligaci
one ex malefico natam. vt ex fur
to homicidio sacrilegio et huiꝰmo
di. et hoc ideo. q̄m tractatio q̄stiōis
maleficī et omīm difficillima. et eaā
in se quodāmō complectens omīm
aliaz precepta. ꝺmptū ad dādū
promptitudiē oratori maioē. cū
prius de cōrectiua maleficā fuerat
dictū. ut nūc promisi. de cōfirma
cione trīū aliaz erit āquid breuit
astruendū ¶ Caplm iij. quot
cōrectiuāliū argumētoz mīaz v
mūsam tam pro actore q̄ pro reo

Sed antequ ad foram argu
mētoz huiꝰ methodi pro
cedam. sūme necessariū
puto. vt ad mediam veniocinū mo
dū aspiciendi materiam vnīsam ex
qua tocius ꝑtis methodi argumē
ta nascentur. Vnde quia fictum
ipm pot certe vel suspicaose tāgere
ꝑsonam aut cātrē vnā vel duas
tres q̄uoz vel q̄ꝑplurimas. quoquo
modo ad factū ꝑ modū agēdas aut
patientis aut aliē q̄libēt vel actio
nē hītes. oportunū ē oratorē i q̄
libet questione facti sīue fuit actor

sine reus ante omnā petatis con
sideare quas psonas ātatores pā
as aut cōitates factū ipm i ꝑ
teito pita aut futuō tangē possit
Vende congruet sigillatī p omnā
cuslibet illaꝝ psonaꝝ ctratū pa
triaꝝ et cōitatū attributa tran
sire ex silibus psonaliū et cuiliū
attributoꝝ supius posītis libro qē
to cū diligēcia qētū capli pmi trac
tatus eiusdem libri Et simulē tū
sire congruet p attributa negō
ciꝝ ex silibus negocialiū attributoꝝ
supius posita dicto libro quarto
adhibendo diligenaā vltī capli
ēcy tractatus eiusdem libri Cum
cm ex hys silibus hoc mō p diligē
tiam penetraas orator resoluerit
factū gan debuit se materiā omēz
arguētoꝝ coniectuāliū tam pro
se qꝫ contra se ducibiliū scire
ex quibꝫ sēdm sequētē doctinā de
bebit ordiatim argumēta forāa

Secundus tractatus cōtinēs
methodū actusandi d ma
lefiao duodecī habz capla

Caplm pmū quibz et quot locis ac
cusator malefiaꝝ debeat vti et p
que debeat dissimi psona ut prī
apuū effiaens malefiaꝝ debeat
vti et p que debeat dissimi psona
ut prīapuū effiaens malefiaꝝ.

Sēdm contingz oculare descpsiocz
seruētem ad arguendū actusato
ris malefiaꝝ supiꝰ p locū a dissimi
one Decuū cōtinet aqua
lem exposicem pretacte descrip
sionis oculais Circa quā ondit
qualr ex oculai descpsione ꝑtac
ta possint omēs dissimulēs elia
que dissimulē psonā ut prīapuū
effiaens malefiaꝝ Circa q dis
simulēs actusatiue debent sub ce
preceptis narratis supius positis

libro quinto Decimū qualr et se
cundū quas forās ex dictis dissimi
libus actusator cōficere potē ar
gumēta Septimū simul forāz
arguendi supiꝰ p locū a genē ac
cusando de malefiao Octauū
cōtinz forām arguendi supiꝰ p lo
cū a simili in actusando de male
fiao Nonū simul forām argu
mēti supiꝰ p locū ab adiunctis ac
cusando de malefiao Decimū
simul forām arguendi supiꝰ p lo
cū ab effectis in actusando d ma
lefiao Undecimū simul forām
arguendi supiꝰ p locū ex testimo
nio actusando de malefiao Du
odecimū docet cōiectuālis actusā
tionis modū quo ad pluā malefi
cia

Caplm pmū quibz et
quot locis actusator malefiaꝝ de
beat vti et p que debeat dissimi p
sona ut prīapuū effiaens malefi
ciꝫ

Dum actusator in cō
iectuā malefiaꝝ cāz
upām aperuit sēdm
aquā forām apacis
et precipue sēdz for
mam breuē traditam supius hu
ius libro sexto sēdo capīo sēdi trac
tatus eiusdem et p eam vsqꝫ ad
locū confirmacionis pruenerit tuē
prīapales et vtiles pluibz pro cōfir
macione sex locis et argumētis
supītis ex illius poterit vtilitez
a dissimulēs p psone quā voluit
actusare A genē eiusdem ꝑso
ne A sibi ab adiunctis negoaō ab
effectis negociꝫ Et a testimoniō
Quoꝝ argumētoꝝ natuē p misa
supīta sacentur et pacētis argumē
dissimilēs in cuiꝰ explicacōē procē
detur hoc ordine ut pmo ac sēdo
in genēali designabitur res ille
quibus psona dissimilis ut pmo

apiū essiaens maleſiaj proicie
ponetur queda oculais deſcꝛiptio
ex qua pro acuſatore maleſiaj ē
hi poterūt omēs argumēta cōēs
diffinitue. Deinde mōſtrabi q̄
liter ex eade deſcꝛipſione elia ꝺ
beant hui⁹modi argumēta diffi
nitiua tam a paſſione q̄ a ratiōe
cōmoditatis et apparentis uſuae
Cū autem diam⁹ q vtend ſit ꝺ
diffinitione p̄ſone quā acuſam⁹
videndū eſt ſi p hoc intelligere
ſola diffinitio p̄ſone talis ꝺicās
quꝺditatē ſbālem. vt p talē diſ
finitiōē lucij catilme nō poſſi oſ
tendi q ipē rem publicā ſuaꝺē
cōiurauerit. ſed p diffinitionē p̄
ſone quā acuſam⁹ intelligo tlēz
diffinitiōez de quali dictū ē ſupra
quēto capīo p̄mi tractatus q̄rti lib⁹
que videt mſe cōtz omiā quibz elis
p̄ſona p̄napiū efficaēs conſtituē
talis facti. ut inda p̄ſona lucij ca
tilme nō habet aliquid in ſe ex q⁹
credibile ſit ipm in rē publicā cō
iurāſſe. ſed cū accipitur eā q̄litat
uite fuie ſolita. Diuaūdi cupidie. ad
uitor fidiaa. et ordie cōcepto q⁹
foret p eā et ſuos ſua ꝺenda rēs
publica. tuē ipē concapiē ut prou
mū p̄napiū talis cōiuratiōis
ſicut ſatis elia pōt ex libro ſalu
ſtij. de catilinaio bello. Illa ig̃ exa
ctiōē q̄ ſeriatim explicat oia per
que p̄ſona cōſtituitur p̄napium
efficaens maleſiaj. voco diffinitiōez
actuſate p̄ſone. Et quia talis diſ
finitio contz oēs causas negociaj.
ꝑā ſola ſufficaens ē in hac pte p
duobus locis ſatz loco a diffinitiōe
et loco a cauſis ſpecialiā ſaend q
p̄ſona p multa cōſtituē p̄napiū
alicuj facti. videz aut p natiāz
aut habitū. a paſſionē. a ratiōem.
a fortuna. a neceſtatē. a ignoaūa

am. ſicut arta locā a cauſis ē
dictū ſupius tredecio tractatu
ſedi libri. Sed ad acuſatorē fac
ti maleſia duo tm̄ pred⁹ max
ime p̄tinet. videlz paſſio et ratio.
Nam ſi acuſator oñdeit q reus
maleſiaū feciſſet p ſolam natiāz
vel ſolū habitū. vel p caſū aut for
tunā. aut p neceſtatē aut ignio
raūam. magis excuſator ceſſ q⁹
acuſator. Itaq; p paſſionē et ra
tionē p̄napalr oportz q acuſa
tor ꝛeū cōſtituat vt facti p̄napiū.
p hoc tamē naturāles mediaciōes
et habitus nō peiteus a dictis diffi
nitiōibus excludūtur. ſed ut p̄ am
ta q̄dam ad paſſiones et ratiōes
una eāꝺ ipis diffinitiōib⁹ ingredi
intelligetur. Paſſiōes vō
ſecūm ariſtotilem ſēdo vehemēte ſue
multe ſuē. et tot vt patēt ſ̄ocula
ri deſcꝛipſione ſequēti. quaz natie
ſatis infra ncēcetur libro nono. ſuē
quas ratiōi placuit ebrietatē
locare. qui hoīs mētem ad ſiliti di
ſpoſitionis p̄turbet. Sed licz ac
cuſator maleſiaj poſſit cōſtituē
p̄ſonā in ea p̄napij p ꝺcās duo vi
paſſionē et ratiōnē. Ille tm̄ equa
le robur nō poſſit acuſatoī tri
buē. Nam paſſio debilius acuſat.
eo q hijs qui ex paſſione q̄quam
feciſſe monſtratur. nō quaſi ex e
lectione. ſed potius turbatiōe. cru
ciatu. et ignoraūa q̄dam feciſſe p
batur. At ea nā nō ipās paſſiōes
nis eſt acuſandi robur equale.
nā vehemētius acuſabit qui ex
odio vel inuidia q̄quā feciſſe mō
ſtrabit. q̄ is qui ex miſericordia vel
amore rem p̄petraſſe dicēt. Igit
acuſator ea matia dedeit po
ius eligeꝛe acuſare p allegatiōez

vacoīb q̄ p passionīb onsionem· et aī oportrat ad passionē cōfugere eligibliōr ē actusīao p odibiles passioēs si matia donec· vt odiū et īuidiam· q̄ p alias humaiores racoēs ved p quas reus constituē ut pīapiū maleficij siē due· videt vatio qmodietatis et vatio apparētis usticie· vt aī hmōi vacio reu cōstituēat p̄sonā in cē pīapij facti maleficij· et oīm cōz que ptinēt ad diffinīendū actusatē p̄sone habeatur data notaria· et vt eaā admuniatoīb possit fiam vmagma coem hīē· sequē ad hec sermens oculais descpsio·

Veda qualitas p̄sonā stimulans ē aptitudo p̄sone ad aggrediendū maleficiū· p̄ter apparētem vocē qmodietas· et ad desideandū āq̄s appetis qmodo· q̄s ad hmōi p̄petrandū īmittat cuīmōi siē ille que sequūtur

Auaricia sūma
luxuria sūma
Gula sūma
Clare fame sūma cupido
honor sūma cupido
Gūm̄ ambitus dignitatū
p̄elatus sūma cupido
In oīm nīa recta cupidine feruēs

Teraa q̄litas p̄sonā stimulās ē aptitudo p̄sone ad aggrediendū maleficiū· p̄ apparētem vocē Justicie cuīmōi siē iste·

Soluēs ille īuriai ad quos habet aliquā apparētiam· licet p̄uā· eius quod ē sibi aut suis ab illis primo illatam cē īuriam·

Consuetus rape ab illis quib; solūt tributa· aī redditus· aut aliud tale·

Consuetus ab illis rape quib; seruiunt et laborauit· aī aliud qmodi feat·

Consuetus īmiacias et apparētes īuriās tāquā sibi illatas affectare et fabricaē· vt illo colore possit īuriai

Totus ordo p̄mus hic descēdens contīnz triplices q̄litates p̄sonā stimulantes ad maleficiū p̄petrandū· quaī p̄ma ē aptitudo p̄sone ad aliquā passionē vel aliam mētis turbacoem

flexibilissimus misericordia·
Estuosissimus in ire·
Ardentissimus in amoribus
flagrantissimus odijs
Inuidiosissimus formidolissimus
Audacissimus Vecundissimus
Congratulatissimus
Celantissimus Ebriosissimus

Totus ordo sēdus hic descendēs cōtz triplices causs p̄petrādi maleficiū· q̄ p̄me siē passiones· et alie mētis turbacones

Misericordia p̄ns q̄ magna·
Ira p̄ns q̄ magna·
Amor p̄ns q̄ magnus·
Odiū p̄ns q̄ magnū·
Inuidia p̄ns q̄ magna·
Timor p̄ns q̄ magnus·
Audacia p̄ns q̄ magna·

Capīm sedm cōmes declarē descriptionē seruetem ad arguīm tū actusatoris maleficij sigdi p locū a diffimeē

U

Vecordia pñs q̃ magna·
Vongratulatio pñs q̃ magna
Velus pñs q̃ magnus
Vbertas pñs q̃ magna
Vecordie cõe peccandi siue apparen
cia bona que ad malefica ꝑpetran
da siue cohortai consueta

Apparens lucri cõsciã aut dapni
vitandi in hac re et q̃ magnũ·
Frui putare alicuius amplexu et
oĩno delectabilis sensus tactus in
hac re et q̃ magnũ hoc ẽ vitare
dolorem et q̃ magnũ·

Frui putare ꝑ delectabilibo sensib
gustus in hac re et q̃ magne delec
tacionis
Consequi putare fame glorie et vi
tare famã fineſtram et vtrumq;
q̃ magnam
Putare consequi honores ẽ hac
re et q̃ magnos et vitare q̃ magnũ
Consequi putare dignitates et ca
tus in hac re et q̃ magnas et vi
tare destitucões a dignitatibo et q̃
putare consequi potes magnis
cias et q̃ magnã et vitare defi
tucõem a potecia q̃ magna·
Consequi putare quodq̃ cupit
nõ vetre et q̃ magnũ illud item
vitare cõtrariũ et q̃ magnũ·
Vere cause peccandi siue appare
tes vacues iusticie que ad malefi
cium iuuare siue soluere

Ipsos apparet sibi prius iniuriã ali
quã intulisse et q̃ magnã ꝑputauit·

Soluit isti tributa reddituis ẽ ali
ud tale et q̃ magna·

Isti seruiunt laborauit ẽ aliud ẽ
quod cõmodũ fecit et q̃ magnũ·
Aliquid vespeci huius pacatas fabri
cauit is qui accusatur quod appar
bre spem iuuie tangi eidem q̃ ac
cusatur prius illate et q̃ magna
ẽ·

U

Totus ordo terraus hic descedens
cõtinz quãz qualitates ꝑsõe ꝑ q̃
ipe ꝑsone litz malũ sit anexũ ma
lefacio nõ tñ ab eode vefrenatur sed
iuuant habenas quar ꝑma ẽ cecî
tas intellectus
Stoliditas
Sedã q̃litas iuuans habenas ẽ ap
titudo nõ equilibrandi bona et ma
la sub se contines modos qui sequũ
Solitus in sequi lucra certa et ma
infesta licet possint late dapna du
bia
Solitus magnipendẽ lucru priua
ꝑpendens futura dampna·
Solitus trahi detractõe priuacionis
sit futura tristicia
Solitus omiã posponẽ lucro vt
honores et reliqua talia·
Soluus omiã posponẽ honoribo
vt lucra dapna et alia talia
Terna q̃litas iuuans habenas et
solitas tendi fiduciã sub se cõtines
modos qui sequuntur
Solita fiduciã tendi ꝑ ypocrisim

Solita tendi fiduciã ex facilita
te vẽ occultandi ꝑ mendacia item ꝑ
locũ ẽ simulacõe ꝑ mutacõem absco
sionẽ silitudinẽ aut quibus alter
Solita tendi fiduciã eo q̃ pacate
tes facta dicẽ vẽaldanẽ·
Vltra q̃litas iuuans habenas ẽ ha
bitudo q̃dam ꝑsone ad pacatẽ sub
se cõtinẽs hos modos
Solitus in amicos iniuriã fundere·
eo q̃ ipos nõ putatiuos existimet
Solitus in refugicetes longas que
las prosequi verecos aut prosequi
non valentes iniuriã fundẽ·
Solitus ni minus confidẽ quos in
fert hominibo nõ bellicosis·
Vltra q̃litas ꝑsone iuuans ha
benas ẽ ipsius habitudo quedã ad
iudicem sub se cõtinẽs modos qui
sequuntur

Solitus confidere peccatẽ ex ami

acia qua habet ad iudicē aut ex odio quod iudex habet ad passū.
Solitus confidē in corruptione iudi cū corruptibilū.
Solitus timinus iudicū confidere
Solitus cōfidere viribus suis contra coherentē iudicū
Solitus tuē audaciā sumē qui non habet qđ pdat
Solitus ee timidi iudicū trepiditate confidere

Totus ordo quartus hic desc̄endēs cōtinz quituplices cās laxandi habe nas et que nō refrenat quosdam a malefacio. quaꝝ causaꝝ pma est malaꝝ qđ petitus nō videt ab agēte Non videt malū ānexū
Sed cā laxans habenas est ꝙ cū liberatio mali contra bonū continens modos qui sequūtur
Iuxta hoc certū et manifestū. dapnū vero dubiū et nō manifestū.
Iuxta pūs. dapnū futurū
Delectatio hec pūs. dolor futurus
Iniuria promittit luxū. licet pena q̄ sequetur cōtineat vituperiū.
Iniuria promittit honores. licet pē cōtineat dapnū.
Tertia causa laxans habenas est ꝙ ex vel latentia pp quā a malo se quis cuasiꝝ excusat cōtinens hos modos Apparentia se putat hec eius q̄ hoc factū nō voluit. aut nō potuit. aut eius qđ est eū ꝓter virtu tē tale factū fuisse.
Sicut se in hoc facto posse vel occulta re. tali mēdacio aut tali loco. a tali cōsuetudine. a promittente. aut abs consi one. aut similitudine. a alio qđ.
Sic hui pacientem nō est dictum hoc factū pp vel cā diam.
Vera cā laxans habenas est non ti mē malū qa speret pē nō vindicta tura. 9 tens modos qui sequitur

Iste patiens est amicꝰ accusati.
Tale eū putat q̄ longas q̄relas fi gere soleat. aut q̄ prosequi nō valeat. vel vereat vtpote si agens iniuria est diues. potēs. aut ꝑ actum. exutus multor agoniū. aut ha bens ancos et ministros tales. et pacis ꝓnia sit talium expers.
Minas meruit ista pacies qui bellū cōsus nō est
Vera cā laxans habenas est non tm̄ malū qua speret iudex non vindicaturū. cōtinet sub se modos qui sequitur

Reus est amicꝰ iudicis. iudex inimicꝰ alius. qui est iniuria passus.
Huic iudici se posse corpe cogitari
Huic iudici minatus est aut se mi natum speculeat.
Vanit
Se potentē et iudici debile ee spe q̄ pūti nō habet quod pdat.
Hos iudices trepidos ee putauit

Totus ordo quīt cōtinz potentiam psone agētis. et impotentia eius q̄ iniuria passus est
Potentia psone qua malefactū p petrasse dicemus.
Impotentia eius qui passus est et susceptit iniuriam. Capitulū iij. cōtinet aliquale exposicionē pretacte descp̄sionis ocularis.
Ad intellectū aut oculā ris descp̄sionis mee pos te. sciendū est primo q̄ nia liter seruit ad eligendū dissimiles psonas et taliqua cōstituitur in dis positione proemia ad malefactum pp̄etrandū. que dissimiles sūt du orū generū. Nam queda sūt simpli ces alie sūt compositē. Simplices aut sūt in tpla dria. Nam aliq dissimulat psonā vt aliqua turba tione mentis impulsam. ad aggre diendū malefactū. Alie dissimulat psonam vt aliqua sophistica ma one cōmoditatis insignata ad ma

lesiaꝝ. Reliqꝫ veꝰ ꝓsonaꝝ diffim
nẽ vt aliqua sophistica racoẽ usꝫ
cie tractam ad malesiaꝝ ꝑetrandꝝ.
Item compoitꝫ diffimtees siẽ ꝫmul
tiplia dria. Nam eaꝝ aliqꝫ cõpo
nũtur ex tribus simpliabꝫ. Alie ex
ꝑma et sẽdà. Alie ex ꝑma et teraa.
Alie ex secalda tria. Alie veꝰ forsan po
terũt ex pluribus passiombꝫ cõfia
Alie autẽ ex pluꝫ racoibꝫ appa
rẽtibus cõmoditatis. Alie ex pluꝫ
apparẽtibꝫ racoibus usiatie. vt m
fra notabr. Vnde ꝑmũ genus diff
fimeoꝝ simpliaꝝ habet quãqꝫ ba
sis ses. quaꝝ ꝑma ꝓsona accusada
maxime passionabilẽ et turbabilẽ
eẽ demonstrat. Sẽdà basis serẽ sin
quã m pñtem passionẽ vel turbaꝝ
onẽ madeit oñdit. Aꝝ ancẽtrẽ ꝙ
feruens et omino ꝙ velemẽs fuit
huiꝰmoi passio vel meꝝs turbatꝰ.
Teraa basis ꝓsonã talẽ eẽ demon
strat. vt non consueueit a malo qõ
est ancxũ malesiao refrenai. Aꝝ
ta tale malũ nõ refrenaẽ. et caꝫ
nõ refrenãdi expoit. Quãta ẽmõ
strat quã poteaam ad malesiaꝝ
ꝑetrandꝝ habuit. Siliter sẽm ge
diffimeoꝝ simpliaꝝ habet baseꝫ
quãqꝫ. Quaꝝ ꝑma ꝙlitatẽ ꝓsone ẽ
monstrat. vtpote auariaam sum
mã habẽ. aut luxuriã sũmã. aut
aliam talem disposiaonẽ qualeꝫ
poiter fuit m ordiẽ ꝑmo descꝑsionis ꝓ
titulo qualitatiꝝ sẽdaꝝ. Sẽdà basis os
tendit apparens bonũ illi dispoiaoi
vrdens. qõ ad malesiaꝝ ꝑetrand
mduxit. vt apparẽs lucꝝ magnũ a
pori amplexu delectabilꝫ et ꝙ delecta
bili. et sic de alys apparẽtibꝫ bonis
m ordine sẽdo dicte descꝑsionis re
poias. Teraa basis oñdit ꝙlitates
ꝓsone ꝑ quas ipã a malo quod ẽ
ancxum malesiao se nõ refrenaue
rit aut ꝓsonã eẽ stolidã. aut solitam
eẽ ponderare lucra certa. et pupẽ
dere dapna dubia. et sic de alys ꝙ

II

litatibꝫ que lo cñtur m ordine terao
dicte descripsionis. Quarta basis
exponit illa mala que nõ refrenat a malefico et
vtpote. vel qui nõ videt malũ. aut cur nõ refrenat
nõ equelibrat. et sic de alys talibꝫ
pro ut m dcẽ descripsionis reponit
ordine quarto. Quinta basis poten
ciam ꝓsone demõstrat ad malesia
um ꝑetrandũ. et ꝫmpoteaã ꝓtis
passẽ ad resistendũ. pro ut notat.
m descripsionis ordine quinto. Ꝑpe
rionaliũ teraũ genus diffimionũ
simpliaũ habet baseꝫ quiꝫ. supꝫtas
ex quãqꝫ ordmibꝫ eiusdem descrip
sionis. Quẽadmodũ aut quelibet
diffimeo simplex quiꝫ baseꝫ potit
contmẽ. Siliter et qlibet cõpoita dif
fimeo. Vnde si diffimeo quenis ex
trabꝫ simpliabꝫ diffimeoibꝫ cõpoi
debeat. Ad fiel debebit hoc modo vt
ea que ex earũdẽ simpliaũ diffim
tionũ ꝑmis basibus assimiletur.
ordienẽtur pro vnica et ꝑma basi
diffmeoms cõpoite. Et ea que ex
sedis basibus earũdem simpliaum
diffimeionũ simẽtur ordienẽ pro
sẽdà basi diffmeoib compoite. et sic
dem ceps. Nam omiã que mouẽt
voluptatem siue fuerit ꝓsonaꝝ ꝙli
tatẽ. siue taẽ. debent ordine ẽto si
mul pro ꝑma. et sẽdà basibus collo
cari. et siliter omiã que nõ refrenat.
seu que lavant voluntatẽ debebũt
pro teraa et qrtã basibus diffmeo
oms compoite tollocari. Sẽdo sacẽ
dũ q ꝙlitates ꝑmi ordms oẽs voco
qualitates simulates ad malesiaꝝ
ad driam ꝙlitatiũ terci ordms ꝙs
appello laxantes aut nõ refrenates.
Nam ꝙlitates ꝑm ordms respiciũt
apparens bonũ. quod simulat aut
trahit appetitũ ad aliquid agendũ
Sed ꝙlitates terci ordms respici
nẽ malũ. quod vt m pluribꝫ habz
aut saltem hre deberet refrenadi

virtute ꝫ̃ qm̃ ille ḡlutates tercij or
dinis respiciũt malũ reddit ꝑsona
talem ut nõ obediat illi freno malo
rũ. sans cõuerent hmõi ḡlutates
tercij ordinis poterũt vocari ḡlutates
nõ refrenates vel ḡlutates q̃ volun
tatem laxant habenas. Igit̃ nẽ ḡ
lutates stimulates ꝑme fiũt passiona
bilitates et turbabilitates ꝑsone vt
aliquẽ cõ flexibilissim̃ ꝑ misericordi
am et ad mias maxime promũ ab
infancia aut semp a magno tem
pore et sint tales ḡlutates q̃z ꝑ nãz
donate q̃z vẽ sint habitus acq̃sit vi
ciosi. hmõi aũt qualitati q̃m̃
dicta cõrespondet in ordine descrip
sionis sẽdi mã magna quã putaũ
passionẽ fuisse ꝑ quã ad hoc ma
lefic̃ ꝑpetrandũ accedẽ volunt et
similit intligatur de alijs ḡlutatibz
que sub eodem titulo cõi ponẽt po
nũtur ut quẽ cõ mirũ estuosissim̃
et ardẽtem in amoribus et sic con
seqũter/ Cuilibet aũt talium ḡlutatiũ
fuat in ꝑsona cõrrideat passio que
dam aut alia mẽtis turbatio posita
in ordine sẽdo ut patet descripsionem
inspiacti. Deinde sequit̃ in ordine
primi ꝓpe sẽdã ḡlutates ꝑsonã simu
lantes ad desideandũ aliquod bo
nũ apparens quod ad maleficiũ ꝑpe
trandũ inuitat ut ẽ auaritia sũma
ꝑ quã ꝑsona capit lucru cõsequi ꝑ
dampnũ vitare et talis auaritia
vel ẽ ꝑ naturã indita vel ẽ habitꝰ
acquisitus vitiosus. Item luxuria
magna que ẽ naturalis mchiatio vl
hitus acq̃situs viciosus. inclinat ap
petitũ ut feratur in amplexũ et utꝝ
de alijs ḡlutatibz que sub eodẽ titulo
cõi ponũtur. quar ḡlutatiũ cuilibz
cõrndet aliquod bonũ apparẽs po
sitiũ in ordine sẽdo. finaliter sequit̃r
in ordine primi ꝓpe postrema ḡluta
tes ꝑsonã stimulates ad aggr̃diendo

malefic̃ propẽ apparẽtem tacite
misc̃ere que ḡlutates eã aut aliã
donate sint aut sint hitus acquisiti vi
ciosi. Ordines aũtẽ isti videt primi
duo dismitere et sine confusione se
ꝑ eode modo sese consequit̃r. Ea
quelibet ḡlutatiũ ꝓmi ordinis habz
aliquod vnũ et solũ sibi cõrndẽs in
ordine sedo quod in eiusdem diuersi
reperit̃r. Cuiusmodi habitudo nõ
ẽ inter sedes ordinũ et tercij ut sta
tim patebit. Sicut aũt dictũ est q
omnes qualitates stimulates que ꝑ
mittit̃r in ordine primo descripsionis
sint ḡlutates innate aut hitus viacio
si. Similiter omnes ḡlutates laxantes
habenas voluntatis q̃ ponit̃r in or
dine tercio eiusdem descripsionis ꝑ
totũ sint aut a natiua donate aut
habitus acq̃sita viciosi. Nec ẽ natiua
carũ natiuas exponẽ ꝑ singla
quia stats se mostrant consideati
ti. sed hoc ẽ notandũ q habitudo
sedis ordinis ad tercium talis ẽ q dis
finiẽdo ꝑsonam modo supra tacto
et infra dandus enudeando a ḡli
bet ꝓpe sedi ordinis potim̃ si mã
donet procedẽ in qualibet ꝓpe ter
cij ordinis. qua matia dabit. Ibi
gracia si dismitẽs ꝑsone vsq; ad
hoc protraxerim. q narrẽ qm̃ ea
de ꝑsona q̃d fabricauit in eũ
qui passus ẽ quod appareat habẽ
speciem iuris. qua passus prius
videbẽ agẽti intulisse. tuẽ potẽs si tes
donet ex illa ꝓtia procedẽ. ꝑ ḡluta
tẽ tcij ordinis. omino ꝓpriã oĩdẽ do
scioditatẽ ꝑsone. qua actu sam̃ vel
potim̃ procedẽ in ꝓmã ḡlutatẽ q̃ẽ
ti titulo eunsdẽ q̃ẽn ordinis tcij si ma
teria dederit. vt qm̃ solutus ẽ in am
cob̃ furiã furẽ. eo q ipos nõ pu
nituros existimet. et ꝓ rationalit
in aliã qualẽũ eunsdẽ tercij ordinis
ḡlutatẽ. Sed hitudo ḡlutatiũ tcij or
dinis ad mala q̃ẽn ordinis nõ ẽ sic
confusus. Verũ detinãtis ẽ vnus

ad vnū sicut dictū ē de habitudiē qualitatū ꝑm ordinis ad ea que posita sūt in ordine descripsionis sēdo. Quātus aūt ordo de se patet. Si q̄b autē hos ordines et ea que in eisdem ordinibꝫ reponūt et dictis nō sāis se putauit intellectui nō solum ad rethoricas tractatus sed al ad libros rethoricos aristotilis ex quibꝫ eorum pluima sumpsisse reperiūtur debebit hēre

Capm̄ iij. ostēdit qualit ex oculari descripsione ꝑcepta possint omnes dispositiones cuiuscunque dispositi ve ꝑsone ad maleficiū

Quautem ḡnaliter fiat uius modus ex dicta descripsione dispositionis ꝑsonā in qualitatē ad ꝑcipiū facti maleficia valeat exē plorū vite quatuor talium dispōnū viam aperiam ad quaꝝ similitudinē reliquę dispositiones ꝑsonę poterunt fieri. Prima vēo dictaꝝ dispositionū simplex erit ac dabit ꝑsone q̄tantū ex hac causa maleficii ꝑpetrasse dicetur. Secūda etiam simplex dabitur ꝑsone que tantū ex hac causa fuerit consequēdi aut dapin vitandi maleficiū ꝑpetrasse dicetur. Et tercia similiter simplex dabit ꝑsone q̄tinus sub spē et ex causa apparentis utilitatis maleficiū ꝑpetrasse dicetur. Quarta vō composita demōstrabit ex huiusmodi duabus tribus vel pluribꝫ. Cuius ḡnis hanc ꝑmo tres dispositiones simplices inapientes in tribꝫ utilitatū q̄litatū ꝑmi ordinis. Prima videt dispositio ꝑsone a qualitate magne vasabilitatis mentis capiens. Secūda ab auaricia magna summes mentis. Et tercia a consuetudine iniurias fabricādi tāq̄ sibi prius illatas. Et quarta quasi composita demonstrabitur ex huiusmodi simplicibꝫ pluribus. Igitur pro ꝑma dispositione simplici constituenda que ad ꝑmā basim eiusdem dispositionis debent secūm doctrinā ḡētis capli ꝑmi tractatus ḡntis libri quei et similiter ex silua ꝑsonaliū attributoꝝ omia attributa que huiusmodi ꝑsone q̄litatē videt machinam ingenii habilitatem seu aptitudinē prascendi potentiā iudicare que q̄nus multa et varia poterunt ee ex oī puncto eiusdem silue similia quapue tamen vnū genus attributoꝝ ad hoc excellentius seruit. Videt priora facta ꝑsone fedissima que ab eius iuuentute processerunt et maxime si q̄s meliora reputantur ꝑcepti maleficiū. Nam ab opibus eius cognoscetis eos. ut ob iram occidisse hominem vnū uel plurimos. ob iram parentē occidisse. a fratrem aut filium aut uxorem aut hoc aliquid atrocis iniurias intulisse. ob iram veneno cuiuspiam vitam ab stulisse. ob iram prodidisse ꝑcipem aut patriā. ob iram atrociter blasphemasse deū et sanctos. ob iram sibi ipi manus iniecisse. et sic de aliis talibꝫ factis fedis. sine vē ꝑ eam ꝑsonā facta fuerint. sive voluit aut disposuit ea facē. Ex attributis ingenii que ꝑsonam multū aptā iuuentuti minuabit. et precipue ex talibus factis ꝑsone que ab iuuentute processerunt. debebit fieri q̄dam originalis narratio narrans ꝑsonam talem et talem. et hec et illa fecisse. prosequendo de ceteris ordinis mei videlicet ꝑmo narrando ate hereditata innata. Deinde acquisita sēdm ordinē ceteris que acquisita sunt. et prius facta debent ꝑius narrari. et sic cōsequeter. aut si cui placeat potest illi ordinem insequi qui assignabit confirmationem demōstratiue. sēdo capitulo sēdi tractatus videlicet libri. quod hec narratio pertinet naturā ostendit demonstratiue videtur sapere virtutem accusatam ꝑsonā. Si vō nō reputantur talia facta satis ydonea ad ordinandū hominem talibꝫ existentibus tractatibꝫ aptam. nunc

confugiendū ē ad ḡnālem eius vite turpitudiem ſedm quā demōſtrandō ē eī oīs equs et bonꝰ puppēdere. ex oīb⁹ attributis ſuis ad hoc ſeruire potentib⁹ et maxīe factis eius fedissimis eiusq; ḡenis Erā lucrū nō ab vacuꝫdia ſed ab alia ḡnitate quaq; processerūt conficiendo nauacoēm orḡnalē ſedm doctrinā mihi tactam ḡnius ei ex hac demōstrandō ſeu vituperandō nō possit uacare niſi ſecutor putaī tamē qm̄ boī et equi pruidens ordinatur putabā me iuſtepte facturū obediuisse et in ipam finaliter me direxisse /Quo ad ſedam vō baſim dicte p̄me diffinitois narraī debebit ordo p quē in ira primō moueret et q̄ magna et vehemēs ira fuerit exponendo ſigna in ipō fuisse q̄ vehemētes iras conſequi ſolent /Quo ad tertiam baſim capietur q̄uis q̄ dam̄ dabit ex ordine terrao dēſtōnis ut forte ſtoliditas q̄dē p̄ſone qualitas q̄dam vt dictū ē · Ad quā euincendam debent ſedm doctrinā dicti ḡnti capli p̄mi tractatus libri ḡnti queri et inueni ex ſilua p̄ſonaliū attributoꝝ oīm̄ attributa que huiꝰmodi ſtoliditatē ſeu ſingularē ſtulticiam poterūt indicare q̄uis multa et varia poſſint eē ex omni puncto eiusdem ſilue ſumenda precipue tamē priſtina facta p̄ſone relatu digna que a tali ſtoliditate p̄cesserūt ad hoc excellentius ſeruiunt vt ob ſtoliditatē aliqua fecisse p̄terque in p̄icula ſuma ceciderit ut mortis aut p̄petue ſeruitutis p̄tiū aut alterius talis magni mali Ex quib⁹ orḡnalis narratio p̄miſſis cōtinuāda fidei debebit ſedm ſeriem que circa p̄mā baſim eſt tacta /Quo ad quartā baſim nō rabit cui nō videbit malū imminēs quod a maleficio retrahē potuiſſet /Quo ad quintā baſim vō de bet ſedm doctrinā dicti ḡnti capli primi tractatus quarti libri p̄mo q̄ri et inueni ex ſilua p̄ſonaliū attributoꝝ oīm̄ attributa in p̄ſona quā accuſamus que poterūt ad malefi cium p̄petrandū poterunt iudicare q̄uis multa et varia poſſint eē ex omni puncto eiusdem ſilue ſumenda precipue tamē ad poteriam ordinandā videbitur ſeruire Duces exercitus aduocatos. Item hiē miſtros habē arteſana habē opes hiē materiam hiē locū ydoneū hiē ēpus ſatis longū hiē occaſionē ydoneam hiē artā ve quiſita et hiē metis aſtutiā p quā precipue potuit modū et ordinē in negotio procedi. Item facta ſua priſtina que a magna potentia processiſſe videbūtur. Credo p dictū quartū capli doctrinā queri et inueni ex dicta ſilua debebūt oīa attributa in p̄ſona que ſuſcepit in uriā que attributa eius impotentiā ad reſiſtendū poterūt indicare quoꝝ quilibet ex ſinglis p̄dictis dicte ſilue ſumi poſſint multa tamē ſumenda ſunt cōtraria illoꝝ attributoꝝ q̄ p̄ſone quā accuſamus ad ordinē eius potentiā ſupra dedimus. Ex quib⁹ oīb⁹ orḡnalis narratio p̄miſſis cōtinuāda fidei debebit ſedm formā que circa p̄mā baſim ē ſupra tacta

¶ Pro ſedā vero diffinitois conſtituenda et p̄mo quo ad eius p̄mā baſim q̄ vanē attributa que magnā miſimiat anaſtriam modo quo ē circa p̄mā baſim p̄me diffinitois notato et maxime attributoꝝ huiꝰmodi duo genera quoꝝ p̄mū eſt coꝝ attributoꝝ que indigentiā validam vi debūtur miſimiare Aliud coꝝ q̄ de ſignabunt fedissima facta que a tali p̄me processerūt in p̄ſona q̄ diſſimitur Primū autē genus in ſe complectitur huiꝰmodi attributa ut q̄ opibus nēs omino cauē /Item q̄ ſtultitia lucrū neſcire /Item cē ſup

C

trosū prodigū et lectatorē ¶ item ale
atorē cē et petus occupatū ludis
dissipatiuis ¶ item studē ut placeat aui
dis nētriabi ¶ item obsequi prodige ac
dissolute societati ¶ item cē quē opibus
uxeplebilem ¶ Sedm vō genus ? se
complectatur huiꝰmoī attributa.
vt quēm preīto furtaꝝ cē semel
vel pluries et ipm̄ cē furem ¶ item ho
minē occidisse grā luari ¶ item occidi
se parētem grā luari ¶ item quē veneno
vitam cuiuspiā abstulisse grā lu
cri ¶ item quē mortuos spoliasse et
cē vespelionē ¶ item quē publica fu
raꝝ fiusse et cē depeculatorē ¶ item
quē rapuisse et exactionasse ac esse
raptorē et exactionatorē et papue
pauperū et miscabiliū psonaꝝ ¶ item
tyrānidē exercuisse et fiusse vel cē
tiranū ¶ item quē prodidisse patriā
aut prīapem graaa luari et cē pro
ditorē et traditorē ¶ item quē diuisi
se grā luari et cē puuri ¶ item quē fe
felliisse aut flās lras confecisse aī fals
lris vsum fiusse graaa luari et cē
falsariū et sic de alīs opibus fedis.
que graaa luari consueuerūt hoīes
quida nō abhorrē quoꝝ factoꝝ seu o
periū qlibet nō sic siīmati dia debe
bit pro ut hic siīmati notata sūt.
sed expom debebuī locis et tēpus
et modis et ordo sedm quos eadem
opa siū p psonā accusatam pacta.
Ex oīmbus igitur huiꝰmoī attributis
et papue ex indigē ais et turpibus
factis origialis narratio fieri debebit.
sedm ordinē tractūs circa pīme diffini
oīs basim pīmam vel si nō reperi
antur indigenie nec facta nec alia
attributa que possint analiā ssimu
are tūc confugiendū est ad psōē tur
pitudinē qualem sicut nūc dicta
primā diffinitoēm precedēt ¶ Quo
ad sedām basim huiꝰ sedē diffiniōis
dicemus quale luctus consequi aut
dapnū a vitādū aspexerit qui cū pmo

ad malefiam tractet et omino q̄
magnū illud existimauit oīdemq;
¶ Quo ad terāa basim eiusdem sedē
diffinitoīs capiemus aliquā q̄litatē
psone ex ordine terāo descriptioīs
quā q̄litatem mētā dederit vt for
te qui soleat magn pendē luctū pīn
aa et puplē furtuā dapna quā
basim regemus sicut terna basis
pme diffinitoīs ē recta ¶ Quo ad q̄
tam auctē basim huiꝰ sedē diffinitā
oīs nīrabimus lucrū pnīs finisse et
dapnū futurū ¶ Pro basi vō quita.
eadem capiemus que circa q̄litatem
basim pme diffinitoīs sūt sumpta.
¶ Pro terāa vō diffinitoē cōstituēda
et pīmo quo ad eius pīmā basim que
vāt attributa que psonā īsinuent
cē tale ad ē huiꝰmoī q̄litatē habē.
vt soleat fabricare aliquid quo falso
appareat cui m quē vult iniuriā fim
dē sibi prius iniuriā intulisse et q̄
mus ad hoc possint ex oīm̄ puncto fīl
ue psonaliū attributoꝝ aliqua at
tributa reputa papue trahē ad ipz
seruē videbuntur facta in quibus
apparebit psonā huiꝰmoī practi
tam exercuisse ex quibz cōfletur ali
qualis nīrato sedm modū tractūs arca
pme diffinitoīs basim pīmā vel
si non reperiantur attributa q̄ possit
hoīem talem oīdē vt soleat huiꝰmo
di apparere ex iniuriis fabricare tūc
confugiendū ē ad psone turpitu
dinē qualem sicut circa pores dif
finitoēs ē dictū ¶ Quo ad sedām a
basim dicte terāe diffinitoīs nīret
quid et quo ordine fabricauit ut ap
paret cui qui passus ē sibi prius in
iuriam intulisse ¶ Quo ad tām basi
eiusdem diffinitoīs capiatur aqua
q̄litas psone ex ordine terāo descrip
tionis quā q̄litatē mētā dederit
vt forte quia solitus ē m cōs in
riam facere qui refugiūt longas
querelas aut venire aut non va

lentes candē iuriā prosequi quā basim ecā regemus sicut terra basis pme dissimcois rech uber. Quo ad qrtam aut basim dicte tre dissimcois nrabimus qualr sr at uel fuerit qui passus soleat fugē longas que relas aut q prosequi vole atur et q nō valeat cōtra eū prosequi vtpote si agens sit et dicatur diues potens actiuus exptus ml tor agoniū aut ynō amicos et ministros tales et paratos p oia cōi uo modo se habens. Pro basi vero quīta accipiem9 eade attributa q in quītas basibus pme et sede dissticionū sue sup. Quarta vo dissmao compondi ex simpliabz dissmcoibus quod multas moū pōt contingē ut tactū ē capīo precedēti et quoaz nō contigit semp narracoes originales ex attributis conflate que in simpliabo dissmcoibo sigillati ponūtur. In cōposita simul cōiuncta debebit vt si quis dissmat vt ad maleficiū ptrandū disponeo ex auaricia magna et etiam ex h qui soleat iam cōs iuriā fundere tūc originalis narracio que in pma basi locabi cōtinē debebit. In ma attributa q illū indigentē ac multū auaru ac etiam iurium tor amicoz in simiabit. Et pformitē intelligā de alys basibus dicte dissmcois ōpōito et omino quaaz composite conflabi. semp bases earū simplicium dissmaonū coaūiare debebit. ex quibz simpliabz dissmaonibus ipa compon cretur. Et sicut ex dictis intelligē possimus qlē huius modi ḡnoz dissmcoēs psone sum de sue ex oculari descripsione prius posita. Pari forma sequem9 q et alie q̄pluīme ex eadem descripsione poterūt sumi. hoc notato q si quis velit sāne quam dissmcoez ad actu sandū accipe debeat. q sp

m pmo ad causam ptor qua p̄sona putabit maleficiū petrasse oculis dnāt. Nam si causa sit passio ut odii tuē debet dissmcoēm incipē in pmo titulo pmi ordinis. In ea parte que potest flagrantissimū odio. si vero causa sit magna dignitas cōsequēda seu magnus prelapatus tuē debz dissmcoēm incipe sub sedē titulo pmi ordinis. in ea pte qua in qua potest summus ambitus dignitatis. Si vero causa petrandi maleficij putet apparēcia iuris prius suscepte. tuē dissmcoēm oportebit incipe sub tertio titulo pmi ordinis. in ea pte qua potest solutus. iuriai. ad quos habet aqua apparencia. licet qua forsan cuiq; sibi aut suis prius ullatā cē iuriam. Et ita in omnibus alys causis petrandi debebit intelligi. sive fuerit vnica causa quo ad dissmcoēs simplices. sive fuerit plures cause quo ad dissmcoēs compositas.

Quibz caplm q dissmcoēs accusatue debent sub cē preceptis narratus supius positis libro quito

Quoniam aut dicte dissmaones sint narracoēs inter auctores. et nō narraones principales ora cois. Pricipiū ex eis dem preceptis que data sūt circa narraoni doctrinā libro quito debent reddi breues. diuina de veisiles. sed nō ex equo. Nam ea has narracoēs adhibere debeam9 ut infra dicetur taqua media principalia ad confiracoēm constitucionis comes tivalis. inē omes ptates maxie veisilitudinē hre debebit. Ad qua confiacendā ciuilz; basi dissmcois et pri basis. ea nō satis fuerit nisi de prolate credibles audiēabz. ex loas pdoneis racoēs connecti debebit. forsan tamē argumentacois nō adhibendo. Quo ad breuitatē vel licet quīz bases dicti dissmcoīs nouerī.

nō cam

no tamē semper sue adhibende·si
earū ille tantū·que discreacom cō
tonis ntāe videbūtur·sēdm q̄litatē
et quātitatē matē·et auditor·et
aliay ar cūstanciay diūsitatē·Item
nce semp idem ordo basiū obseruai
debebit·Imo q̄lz basis quā sēdz po
sūt que cām contīz·debebit aut po
terit in p̄apio Diffmcois locari·et
cōi sibi vita vel q̄litas p̄sone subu
ḡ·sicut actō voluisse dicetur videt
Quq; ea quēta basis poterit omib;
p̄pōn·quoacēs de potēcia marīe du
bitauerit an dictes·Plura vō scri
bere de preceptis narratiuis ad
has diffmcoēs apendis·sēd p̄d ex
cusāi vola·q; quasi tota doctrīa nar
racoms ē adeo neāa dictis diffm
aombo vēr confiacendis·ut eāde doc
trīna toēt velut hinc tractatui mo
neā p studiū m sēndam. Q Deceti
caplm q̄liter et sēdm quas formas
ex dictis diffmcoibus accusator cō
ficī poterit argumēta

QUm prius posita sit oclāris
descripsio·seruēs ad diffi
aones p̄sonarū ut cōstitu
tarū m·cē p̄apy alicuo maleficij·
et eadem descripsio ā̄qualr sic expo
sita Et onsium cont qualr ex illa po
terūt huiomoi Diffmcoēs extrahi
et fōrari·Restat nūc ondē q̄lr ex eis
dem diffmcoibo debeant argumē
ta cōflari·ad accusandā p̄sonā ali
quā de maleficio·Vnde ex qualib;
talū diffmcōū poterit fōrari cathe
gorīaus sillis·In aūo p̄apio ponē
moi contīnēs aliquā illarū diffm
aomū·et talis moi cōcēbit mse su
am approbatocem·suis basibus pede
tempē·aut pribus basiū adhibi
tāms si oportuerit cuilibet basi aut
basiū pa probatocem aduūgē·Deīde
ponetur maior m cuo subiecto si sit
p̄fecta maior·Immuē quasi sūma
tota diffmcois·i minori pius scrīati
poīte·aū p̄fecte maiori statim uīga
probano p vaios locos si requiat·vt
p̄fecta maior corrīdens p̄me diffm
aom prius dicte talis ē·tractanda
p̄sona aī i estuosam uram madeat
et adeo scolida fiat ut malū ex f
fecto ventur nō videat·et pēātem
habeat·nullū abhorret maleficū·
vel loco maioris ppom debebit vti
usalis ppositao p modū maioris·im
pfecte·que videlz tantū p̄me et sēd
basibus aī quēta respondeat·vt q̄
ta sit vis tractādi·q̄taq; ex ipā fiat
aūm p̄turbatio·et q̄nta maleficia aī
potēcia sufficerit aggrediat·q̄ppositao
seu maior·m pfecta probāi debebit
ex locis cōuenientibz·et papue ex ef
fectis tractādi m diūsis hominbo·p
ut ex hystoriis seu rebus prius gest
ac tragedyis·Item visis et q̄libcunq;
lectis·auditis aut alr cognitis inue
ientur·vt q ira quēq; fecerit p̄tem
ppriis ocīdē filios·ut i medea·aut
q ad mandatū ppositi filioz mem
bra patris·vt i atreo et tiestē et sic de
talibo infinitis·vel loco maioris ppo
m potent vniusalis ppō·tāquā im
pfecta maior q̄videlz tantā tercie
et quarte basibus aī quēta basi res
pondeat·vt quāta sit soliditatis p
supeio aī potestatē habuit·que ma
ior impfecta·cuā sūtur ex locis et
preapiis ex effectis soliditatis·et sin
gularis mīstiae sīultiae in diuersis
hominbus·pro ut ex hystoriis ac tragē
dyis·et aliis huiomoi potuerit inue
ri·Maior autē pfecta que corrīdz
sēdē diffmcoi prius dicte talis esse
videlz·qm homo cupidissimo lucri aī
magnū q̄modō ex maleficio cōsequē
di putauit·talisq; fuerit ut ap
plaudat lucro pēti pendēdē fi
tura dapna licet dapnū sit postmo
dū secutum·aī possit aggredī male
ficiū·Vel poī addua maior impfri·

que prime et sede basibus ai quita basi respondeat. ut quatu simulet auditas et aggrendi aptdo. ai lu cru consequdu aut dapnu denta du cospeuerit. et quatu psumat aggredi malefica. ai pcm habuerit. que maior impfecta varys locis approbai debebit. et papue ex effectis auditis. in diuisis homibo. pro ut ex yrsoryis et tragedyis. et ex visis et auditis ad mediam poterit re uocai. vel poterit ad eam de dissimeoes addua alia maior impfecta. q tatu terae et qte basibus ei qtu respondeat. ut quatu sepe malefica ptractetur p quosdam. eo q ponderet luc pnaa. et prupedant fructa dampna que maior eciam probai debebit sic de alys presptis. et dictu. maiori atque conuenret tene dissimeoi prius dicte talis. et homo qui fabricate consuetus et aliquid quo falso appareat ei in que velit iniuria fm de sibi prius iniuriam intulisse. et tale apparere iniuriam fabricando. et solutus sit in eos qui refugiut longas querelas a qui prosequi veatur. veniens. a non valentes iniuria prosequi. iniuriam fm de. ei iuelat cum qui tales solet ar fugere longas querelas aut prosequi vi. veatur. aut prosequi non valeat. ei possit in ipm aggredi male fica. possit eciam et ad hanc dissimeoem impfecte maiores adduci sicut arta pma et secda dissimeoes de dictu. et sicut de maioribz que simplicibo dissimeoibo correspondent de dictu similiter debebit intelligi de maioribus que compositis dissimaoibz coundere debebit. hoc notato q et in hys et in simplicibz semp vel ut in pluribus verius. et in eode silogo plures maiores impfectas sumere q vna maiore pfecta. eo q p maiores impfectas licet plures sint. que loco vnius pfecte ponuntur. magis distincte constituit id in quo vis vniuersalis consistat argumta silogistica. et eciam talibo pluribus impfectis maioribus distinctius et distincius potuit probaoes. Donai. q perfecte maiori que omes impfectas in qua pter quasdam in se complectit et confundit. sufficit silogismo deus. Sed stiendu q licet huiusmodi silogismi videatur valde multus pter hoc. vt in multis quibz basibus. et in loco maioris duas impfectas maiores. et pterea inultas probaoes petit hmodi. tamen bene considerantibus ipm fuerit principale ex quibz pribus consistit tam omes quibz basibus habetur pro vna multitudine et probaoes oes eaudem quibz basibus et petit suam habitur pro vna approbaoe multitudinis. Ite due maiores impfecte recipiuntur loco vnius maioris pfecte. et eaz probaones loco vnius approbaoibz maioribus. et sic huiusmodi silogismus consistit ex multitudine et approbaoe multitudinis ex maioribus. et approbaone maioris ei conclusione seu complexione. et in ex quibz pribus hoc modo considerandu conseruabit repietur. Secundo est eciam q ipius in dicta forma silogismi minor notetur debet ppositio. Rhetorica si oratori expediens fuerit videbit poterit maiore ppone. et alias silogismoz variationes hic. et in alias formas argumtationu inuentas videbit in forma silli ypothetica qualecuqz. Item ex polticone venota maioris. Item sedm focas dialogas. et quidqz proluimus quadoqz breuius sedm doctrina de hys datam huius opis libro primo. et pro ut sedm exigentia cuiusdiscretaoi oratoris expediens fuerit videbitur. Caplm septimum. Inuentis formis argumtis supra ploquia de genere accusando de malefico

(et sic dialogus)

a

Qm accusa eem maleficij confitere voluerim⁹ p locū a genē subtrahi, videlz accusare p sone genus repire cōuenet extra quod maleficij opus maleficij vel simlē ee non potuit quo genere repto formabim⁹ argumētū quod expediat notatur hui⁹ opis libro p̄mo. Vnde sub illo genē primo formabim⁹ distinctionem cui⁹ consequēter destruem⁹ p tres omēs ea sola qua medium⁹ diuertat excepta quod argumētū nec dicat ī thopica in p̄mis firmū vidē solere. vt si cayn vellet negare se fratrem suum abel occidisse tuē consideabo genus ipius cayn a cui⁹ quis aliqua p te occisionē illa oportuerit fieri sitq; genus illud homo fuerit ei hō sit spes spalissima. vicē tamē quis obtinz in loco a quē ut supra patuit hui⁹ opis libro sedē. Deinde sub illo genē tale distinctionē formabo alloquendo ipsum eain hoc modo. Nec est ei⁹ abel sit iniam occisus aut p ab adam aut ab eua aut a seipō aut a te sit occisus. Et ista distinctiua ē valut maioz q̄ si probaret requirat singulatim an q̄libet eatur vltius approbari debeat. Nam ē procedēdū p suas tres eas sigillatī destruendo. ut p̄mo q̄ abel nō occidit abel. qđ eisdē rationibo sentim on̄di debebit. que reo ad sui defensionē postea p̄babitur. et mane p sedam viam depulsionis impositi maleficij que tamē nō minus pluresed breuiꝰ quo quodē fieri possit adhibē debebit. Deinde etiā q eua ipm non occidit paritrimē p siles voces defensionis hoc ondendo. Deinde q etiam abel nō seipm occidit. eaq; p consimiles defensiuas rationes probādo. Postea debet argumētū cōcludi. Et autē hic pro chie ipius cayn sit acceptus hō. hoc ideo fuit ē

qm̄ in illius maleficij tēpore pauci videlz tantū q̄tuor erant homines mortales sed in maleficijs que nuē contingunt area aoza semp̄ sumenda sue genera. vt si maleficium in aliqua domo certo tēpore sit p̄petratum tuē pro ullius p sone genē qua accusare volumus. nō est accipiendus homo vniūsalis sed tantū homo tempe cōtractus maleficij in ea domo consistēs. Et sub illo genē debet fieri distinctiua et cōi procedi ut supra processū ē. vt si in illa domo tēpore p̄petrati scelus fuerit tm̄ tres homines videlz Johannes petrus et paulus et velī accusare paulū p̄ vehemēcia rōnē suspitionē. tuē distinctiua talē formabo. Nec ē aut a johāne ad a petro aut a paulo hoc ē p̄petratū scelus cui distinctiue si oporteat sētiā debebit approbatio necti. Deinde destructa suas duas p̄mas p̄tes et mfera vltimā pariformiē vt in priori exēplo de occisione abel ē iam notatū. Et mlīus alijs modis potuit hui⁹modi ymā simm vt si tantū sint tres vel quatuor homines quoquo mō potē tres eē suspecti. qui potestatem habuerunt hoc scelus p̄petrandi. a tm̄ tres vel quatuor qui talis vite fuit. ut de ipis hui⁹ rei suspitio possit haberi aut tātū tres vel q̄tuor de quibus posset putari. q aqua causa ipos ad maleficium trahē posset et sic de alijs talibus. Iste autē formē expeditionis possunt vtiliter fieri pro ut area forās expeditionis seu sillogismi dimissum ē supius de eius libro p̄mo. Vbi et eiusdem loci a genē sedō libro. natura et forma hui⁹ argumenti etiam potest videri magis enucleate. Vocat autē iste argumētū in noua rethorica arem comectiuralem cōstituentem. Nec cōllatiōnē eo quī forte p sone in ratione suspitionis maiorib⁹ vel minoribus habende adhuc ē conferatur.

¶ Detraui caplin cõtra formã argumẽti supra p̃ loca a simili in accusã do de maleficio

Ad confirandam accusacõez maleficij maxime possint addua similia cognata et p̃ximonialia videlz filia facta eiusdem p̃sone aut alterius similis p̃sone facta similia aut p̃ximonialis p̃sone facta p̃ximonialia aut cuiuscuz vel etiam nõ hominis sed aut bestie aut salutare nature facta p̃ximõlia Et si multa huiusmodi similia repeiantur redigũtur in formã argumẽtacõis quã argũ vocat inductorem sedm suam valetatẽ supius declaratã libro p̃mo Si aut vnicũ silẽ detur simul adhibebit argumẽtacio quam eodem libro p̃mo supeius cã formas argumẽtacionũ collacionũ vocauit eadã sedm suã valetatẽ demostratam ibidẽ Sed obiciẽ contra dicta Nam in argumẽtacõe q̃ est p̃ loca a diffimilitudẽ iam sumpta nõ vantur pristina facta p̃sone Sed si iterũ hic adducentur dicẽ bis idẽ Ad hoc aut mlt̃r plicẽ poterit videri primo q̃ facta que circa diffimilitudẽ inducũtur ad aliud seruiũt videz ad cognoscendã vitam et animũ et omino q̃litatẽ p̃sone que accusat et ex alio loco procedũt videz ab effectis p̃sone rei Hic autem huiusmodi facta ex loco a sili inducũtur ad faciendũ fidẽ q̃ priꝰ factũ erã ab ipo reo processerit Aliter dicẽ et forte melius q̃ ista argumẽtacio a simili hic ponitur ad hanc mẽtẽ nõiẽ vt q̃ si p̃ ipã facta p̃sone rei nõ fuerit sufficienter probatus eius animus circa argumẽtũ ab apparẽti cõmoditate vel apparẽti nusciua q̃ tuẽ hic liate pertinã tanquã p̃ similia possit fides confici eius q̃ hec p̃sona hoc factũ p̃petrauit Item ad hoc aliꝰ poterit dici q̃ aliqua sint silia que sũt impossibilia ad operone vite vel animi nõ fuerũt adducta vt illa quibus alios homines bruteos aut res mutatas silia vel p̃ximonialia facta adducimus ad probandũ p̃positũ et ad minꝰ poterit fieri dari argumẽtũ a simili Item etsi supra illa est contra q̃ orator nullũ supposuit argumẽtũ p̃ loca a diffimilitudẽ quo tẽ potest iste locus a simili quesitus sufficienter adapteri Tuum vero p̃fẽ natiuã et eam formã huius argumẽtacionis scire tenet ad doctrinã de collacione inductorũ et loco a sili supeius posita primo et sedõ libro recursũ habẽ debebit ¶ Caplin vt simul formã argumẽti supra p̃ loca ab adiunctis in accusando de maleficio

Instat argumẽtũ cõtra maleficiũ quod locus ab adiunctis mlt̃rat Sed q̃mã supius circa loca ab adiunctis huius opis libro sedõ satis ẽ adiunctorũ dãta natura et suorũ argumẽtorũ formã hic melius restat de quibus dicẽdũ nisi ut breuiter colligatur aliqua que in maleficijs precedẽ similiter solent atti pere circa euenire et papue circumstantijs ex quibus p̃ silitudinẽ adiunctorũ cuilibet facto congruencia poterunt mlt̃pliciter et magis pendi Ignitur an maleficiũ occasionis pro adiunctis possint hec considerari videlz vbi fuerit antefactũ is qui mẽ accusatur vbi visus sit quotiẽ visus sit Nũ quid apparuit Nũ que conueneit Nam quid dixerit aut sẽpserit Nũ que habuit de consciis de adiutoribus de adiumẽtis Nũ quo in loco preter consuetudinẽ fuerit aut alieno tẽpore Item pro adiunctis in re considerare oportet Nũ visus sit eã fugiebat Nũ strepitus clamor exceptus exaudi tus aut dicit Nũquid a quo sensu p̃ceptũ sit aspectu auditu tactu

odore gustu. Nam quis horū sen
sum poē conflare suspicionē. Pro ad
uctis vēd post rem. Primo spectabi-
mus quid re transacta relictū sit a
quod quod indicet a facta eē vē ma
lefico aut a quo factū sit. Facta esse
hoc modo. si timoē et luuore decolo
vatū ē corpus mortuū significat
eū veneno necatū. A quo factū sit
hoc modo. si telū. si vestimētū. siue
quid aliud huiusmodi nuū cadauer
relictū sit. aut si vestigiū pedū vel
repti fuerat. aut cruor in vestimē
tis. aut si in eo loco cōprehensus aut
visus transacto negocio. quo i loco
res gesta dī. aut aquas lras uel scp
turas. aut alia suspecta in quo pe
netrali post factū reperiatur habē.
Item placet tercōm in eplā thopica
q pro adiunctis poē rem spectare ea
que solent eē consequēcia signa no
centis et inocētis. ut pallor. turbor.
titubacia. incessus seu vacillās lo
cucio. videz cū ipius psone prima et
postrema verba nō concordāt. aut
alias mendacijs palliare nititur
excusacoēm. Item quādo conadit
id ē genua flectit. et rogat ut di
mittatur abire. vel conadit id ē ge
nua flectit. adeo ppijs viris desci
tuitur. vt loqui nō valeat. scē quā
do pollicetur aliquid. vt dimittatur.
que omnā et silia sunt signa consā
queda. Si quis uelit ex istis argume
tatione formae voluit. formā supi
us querat circa locū ab adiunctis
sedo libro. Sed sciendū q. tacito non
ineleto istud genus argumēti ī re
thorica noua argumēti tanquā
ppio nōie vocat. et id sup qđ ipsū
fundatur vocat in rethorica veti
signū. Ruoris ratio est quī cum
homēs magis sensu vigeant q̄ intel-
ectus nō ineleto maiorem fidem
solui sunt adhibē que p sensū acci
piunt. Unde res duplē sensu papi
mo nō mō p se et imediate. ut si oc
lis nostris videamus aliquid
sine medio sensato papiamus aliqđ
fieri. et talis sensus indicio adhibe
mus fidem sine aliqua hesitacoē
Alio mō papimus rem sensu non
sic imediate. sed mediāte aliquo
quod inde sensu papitur. et quo
fidē de re cognoscenda capimus
vt videndo cruorē in hominē gla
dio. vel veste indicamus p ipsū eē
factū occisionē. Prima vēd precio
p̄ue post vocat sensacio. et sēdā ar
gumētū p̄ue nūcupatur. Idest ar
guens mentē p discursū ex eo q
imediate preceptū ē ad aliud qđ nō
sic ē imediate. sed mediāte quodā
sensato preceptū. Item illud sup qđ
istud argumētū fundatū ē apud
modernos. communiter signū appellat.
quo nomine tullius ipsū appellat ī
rethorica vetere circa diuisionē p
babilis. p quid aut istud argume
tū tullius in pronomio vocet ar
gumētū ex factis vestigijs p se pot
liquē. Ceteri quip amplius huiq
argumēti materiam et forāam siue
voluis ad ea recurrat que supius
libro sedo circa locū ab adiunctis sē
dicta. ¶ Capitulū x̄ tenuit forma
argumēti supra p locū ab effectis
in actusādo de maleficio.

Pro argumēto loci ab effectis
in actusando maleficium
sciendū. q facta maleficia
habent post se frequēter effectus
vt si vir absens p triennū domi
ab vxore natū reperiat infantē
amodū. indubie partus ille ē ef
fectus adulterij. Item si paup mi
niat agros emere. et opera fiē
sumptuosa aut magnifica. aut

vitam duce sup'tuosam. sepe veit
suspicio q̄ huiusmoi facultas a furto
processerit. et sic in alijs multis inter
aduicta vero negocio. et effecta ne
gocij. talis ē dnā. Nam ea dicit.
aduicta negocio. que a negocio nō
dependēt. nec negocium ab ipis. sed
ab vna causa cui dependēt. Verū
effecta negocij dependēt a negocio
causalit. vno duor modor videlz
aut quia posito negocio necō sequē
effectū ab ipō. vel equso videz effec
to posito necō negocium p̄cessit. vt li
cet ad actū adulterij nō sequatur
necō proles. tamē ecōuerso prole ām
cula posita in absencia maiti p tri
ennium necō infert actū adulterij
precessisse. hic ergo quenda sūt di
ligēter huiusmoi effecta negocij q̄
bus positis necō aliquibo ipsum
negocium precessit. tāquā cā ipius
Qualit autē ex talibo effectis de
beant argumenta formari. poterit pti
videi supius circa locū ab effectis
huius operis sēdo libro. et maxime circa
regulam p̄mā ibidē cōsiderū. Sed
vltra et p̄ter ea que sūt ibidē ex
pressa. sciendū q̄ effectus eius negō
cij ex quā poterit p̄ argumentū qō ex
pedito vocāt in cōfirmacōne actu
sacionis adduat. vt si expōatur q̄
tale effectū a nulla alia cā. q̄ ab ip
so negocio potuit prouenire. verbi
gracia si exponamus q̄ infans a
meipso dom̄ expulsus post ab sen
cia maiti p triennium a nulla causa
prouenerit q̄ ab adulterio. Cui cum
talem exposicionem probare volem⁹
p̄mo formabimus diuictuā huius
moi. Nece ē cū constet te peperisse
extra āmū. postq̄ nūc absens fu
it p triennium. aut q̄ sine viri opa cō
ceperis. aut a me plusq̄ biennio

impregnata ac grauida veniaseis.
aut q̄ alieno viro huic fetū cōcepis.
que diuictua si probaret̄ requirit
probari debebit. Et deinde eius duc
p̄mo pces destruendo terrā quā men
dum⁹ inferendo sicut prius dictū ē
in argumēto supō p locū a ḡne.

¶ Sapiēs videamus quomodo fortiam ar
gumēta sumpta p locū cōfirmari in
accusando de maleficio

Locus a veri nidino in cōfir
matura maleficij cōfirman
di quē locū in rethorica
noua vocauit approbacōem. arcē qlz
testimonij quā potest ministrare videli
p̄mo ipius p̄sone ree. aut suoz cōm
se fatentiū. sēdo testiū. Terao rumo
ris seu fame. q̄rto dei. Quinto spūalī
Quoz omī testimonij et testiū natū.
multiplicatores et argumentationū for
me. ad cōfirmandas approbatōes. ad long
quē et commendate supeius huius opis
libro sēdo circa locū exāminis cōsiderā
dā sūt. Sed nōdū q ibidē omnia tā
lia testiū et testiū generā tanquā
introducūtur ac si iam de facto pcess
alio ore aut alio signo sua testimo
nia direxerint aut designauerint. re
tū quoacēb oratoz oratorem quelibet
lem accusatiuā maleficij p̄ponere
debeat. audiāt testes sint auditi. a salta
audiāt dicta testiū sint aperta. In illis
casibus potest nō ad cōfirmacōem
roborandā vti depositionibus juratō
rum testiū. cū nūdū iuraverit aut
licet forte juāverit et sub juramē
to deposuerit coram tamē depositionē
huiusmoi ad notaā oratois nūme
deuenerit. Itaq; cū hoc cōtingit ora
tor vertitur testimonijs. licet nō juāmē
to firmatis. Ingerit videz ea a futu
ris testibus p̄cepit et audiuerit. Et
cū hoc demōstrare curabit qualit
huiusmoi testes cū requirentur et

juranerit m furtiuo sint depositui
scribliendo et deducendo ipoz furta
testimonia q̄ similibus potest ad stabi
litionē et fortificationē argumentoz
testationalium preceptoz. de quibz dic
tū circa locū certi sectū huius operis
libro sedo. Cius etiā non hec oia
quiz testui et testimonioz quia a ora
tore in rethoricis reponātur. sed
tantū questiones dicta testiū et in
mores. Non tamē reliqua remen
da sunt. tū quia ab eodē oratore ppā
quiz quia exposita sue omnia in epla
thopica sepe dicta. tūc etiam quia in
ardentissimis causis fumi oratores et
maxime viri. eadē dicta aliis testio
noz quibus no nūq̄ fuit usi. et vi po
tuissent. qadmodū occulta facinora q̄
plurima filioz ysrl in deserto et tēpoe
quo erant in motu ad capiendā
possessionē terre promissionis erant
diuinis testimonijs patefacta. Et non
solū in illis hominibus. sed et i aliis se
pe teoz occulta facinora fuerūt diui
nis et spūalibus testimonijs revelata.
quod eis accidit prestat oratori mḡ
nū confirmationis presidiū. Caplm
duodecimū docet cōiecturales accu
sationis modū quo ad plura malefia

Potest contingere q accusator
p hanc cōiecturalem me
thodū accuset aliquē non
solū de uno malefio. sed de q̄plu
ribus. quo casu quedā ptio sepe sen
tiam debebit post exordiū sequi. q̄
ptione significabimus de quot et q̄
bus maleficijs in ptōne. vel d q̄
dam ex quibus maleficioz ipm accu sare
volemus. vel alio quocūq̄ modo expo
nēda malefia premendo sedm quia
maleficioz. aut sedm numeru. aut
sedm locū aut sedm tēpora. a sedm
officia que gessit. aut aliter qualē
cūq̄. Dici aut primo sedm quia. vt si
dicamus nos primo dicturos de ip
sius sacrilegijs. Deinde de eius fur
tis. et cōi de homicidijs. Sedo dici
mus sedm numeru. vt si pcedendo dicamus
nos primus eius aliquod certū furtū
demōstraturos. Deinde aliquē vnū
homicidiū aliquod. et terao aliquod
adulterium. Terao dici sedm locū ut
si pcedendo dicamus nos primo locuturos
de hijs que petrauit parisius.
Deinde de hijs que bruxis. et post
hoc de hijs que colonie. Tu aute
dici sedm tempora. vt si dicamus
nos primus locuturos de hijs q̄ tali
anno acciderūt. Deinde que alio
quo anno acciderūt. et finaliter de
hijs q̄ nouissime petrauit. Quinto dici
sedm officia que gessit. vt si promitta
mus nos primo dicturos de hijs
que in legatione sua petrauit. De
inde que in questura. et finaliter
de hijs que in suo petrauit cōsula
tu. et sic de aliis pportionabilibus modis
pcedendi. Tali q̄dē ptione q̄libet
p̄missa debebit singula capa sedm
ordinem eiusdē ptionis tractari. et
primo primū. cui debita ultio primi
ti debebit. et ex ea ad q̄stionē seu in
dicationē cōiecturalem veni. et ad
ipam ptur. et cōi confirmari pō
tius sedm doctrinā nup datā pro sim
plicibus accusationibus. et pauci pro
cedi debebit p omnia capa de quibus
prima ptio nos dicturos promisserat
Et istud modo occultando tamē arte
seruabunt tullius in oratore qua ver
verum simil de valde multis maleficijs
accusauit. Et hec de confirmatione
cōiecturali tā vni q̄ pluribus maleficioz
ad pōe accusatoris pueo sufficiūt
Qualiter aute accusator p confutatio
nē debeat omnes suas primas dictas ra
tiones tueri. et contra solutionem et obiectio
nes defensoris seu pris aduerse

dicamus nos primo dicturos de ip
sius sacrilegijs. Deinde de eius fur
tis. et cōi de homicidijs. Sedo dici
mus sedm numeru. vt si pcedendo dicamus
nos primus eius aliquod certū furtū
demōstraturos. Deinde de aliquo vno
homicidio aliquo. et terao aliquod
adulterium. Terao dici sedm loca ut
si pcedendo dicamus nos primo locuturos
de hijs que petrauit parisius.
Deinde de hijs que bruxis. et post
hoc de hijs que colonie. Tu aute
dici sedm tempora. vt si dicamus
nos primus locuturos de hijs q̄ tali
anno acciderūt. Deinde que alio
quo anno acciderūt. et finaliter de
hijs q̄ nouissime petrauit. Quinto dici
sedm officia que gessit. vt si promitta
mus nos primo dicturos de hijs
que in legatione sua petrauit. De
inde que in questura. et finaliter
de hijs que in suo petrauit cōsula
tu. et sic de aliis pportionabilibus modis
pcedendi. Tali q̄dē ptione q̄libet
p̄missa debebit singula capa sedm
ordinem eiusdē ptionis tractari. et
primo primū. cui debita ultio primi
ti debebit. et ex ea ad q̄stionē seu in
dicationē cōiecturalem veni. et ad
ipam ptur. et cōi confirmari pō
tius sedm doctrinā nup datā pro sim
plicibus accusationibus. et pauci pro
cedi debebit p omnia capa de quibus
prima ptio nos dicturos promisserat
Et istud modo occultando tamē arte
seruabunt tullius in oratore qua ver
verum simil de valde multis maleficijs
accusauit. Et hec de confirmatione
cōiecturali tā vni q̄ pluribus maleficioz
ad pōe accusatoris pueo sufficiūt
Qualiter aute accusator p confutatio
nē debeat omnes suas primas dictas ra
tiones tueri. et contra solutionem et obiectio
nes defensoris seu pris aduerse

et oino qualē ea que p̄ aduſariū
eiꝰ obiecta aut obia poſſent deam
cōfutari videatur m̄ſens ſed̄ ca
tractatus ſequēs. Quali autem
orator poſt dictas cōfutacoēs et cō
firmacoēm concludē deat et ampli
ficare et paſſionales oroēs inducē
videt debebit p̄ viā tractatu oc
tauj libri et p̄ nono libro

Tercius tractatus ḡneſ
methodū eius qui a ſe ma
leficiū volet depellē eaā
duodecim tenet tapla ¶ Capm̄
p̄mū de duplici via ſeu methodo
depulſionis impoſti maleficij. ¶
Sedm̄ de matā et forā p̄me vie de
pulſionis impoſti maleficij vbi cō
tinet ḡnalis raō cōfutandi tam
pro actore q̄ pro reo in omi conſti
tuacone ¶ Secundū quibꝫ et quot
locis varie via ſedā depulſionis im
poſti maleficij et que ē matā p̄mi
ſui loci qui a ꝓbis dr ¶ Tertiū
q̄ a ſe depellens impoſitū malefi
ciū p̄ locos a ꝓbis vr debet multis
ꝓpoſitis ¶ Quārū mō ſerat forā
argumtacois a ꝓbis ſumpte vidz
diuiſionis qua defenſor laboat cō
tra oem vacōē diffimituā acuſa
torus ¶ Sextū que ē matā loca
a diffimcōe negocij quo defenſor
vatur ¶ Septimū que ē forma
arguendi p̄ locos a diffimcōe nego
cij pro defenſore ¶ Octauū de
materia et forma loc ab aduerſis
pro defenſore ¶ Nonū de mā et for
ma loc ab effectis pro defenſore. ¶
Decimū de matā et forma loc ex
triſeca pro defenſore ¶ Undecimū
quē eſt duā mē locoꝝ ꝓpriop̄ et oēs
et quot ſūt ḡneā locoꝝ communiū. ¶
Duodecimū de ꝓpoone et ſimilo
rū cōmuniū et ē quictuāli ¶ Capm̄
p̄mū de duplici via ſeu methodo

depulſionis impoſti maleficij

Ad depellendū a ſe ſuſ
piacōne impoſti male
ficij duplex via poteſt
orator mecū. Quarū
p̄ma ē cōfutacio diu
cavat illoꝝ que p̄ aduſariū videlicet
acuſatorē fuerūt in ſua cōtra oem
expreſſa. Secūda ē velut cōfutacio q̄
dam eorū oīm que poſſent aut fuer
aduſarij ipſi contra acuſatoēm ad
duce. nō tamē p̄ hāc viam debent
ad medium vocari priſcina fā
cōtati aliquid habenda turpitudi
ve ea aut neget aut excuſet ſed re
tenda ſūt quouſq; p̄ aggrauacoēm
m aggrauacoēm ſuſpicionis ꝓpalē
tur. Debet enī m hac ſecūda via ōſe
ſor ſe gerē quaſi certa cōfutacōēs
que ſibi quolibet obia poſſe putau.
et de hijs que cōfutare nō audet tacē
de et quaſi eſtimacoēm hr̄e quē illa
nō poſſent obia cū vacōē. Hac autē
ſecūda via poteſt vr defenſor ſentm
ad terminē obiectū ē. cēa ſi acuſator
nūdū vacōēs acuſacōis cōfirma
tuas adhoceat. Poteſtq; defenſor
hac ſimilē ſe via. ſi ſola fama vel
rumor acuſatoēm attuleit et m
mudano et extra ipm̄ quēadmod ve
neabilis bocaꝝ crimiā m eius ab
ſencia cū delatoribꝫ cū rumoē co
pevalebo obiectū diluē matē p̄ hanc
viam. ſed p̄ma via defenſor vtet
ſolū cū ēmatōr vacōēs ſue cōfutacō
nē expreſſerit ¶ Capm̄ p̄. de ma
teria et forma p̄me vie depulſionis
impoſti maleficij. vbi cōtinē ḡnalis
raō confutandi tam pro actore q̄
pro reo in omi cōſtitutōe

Quum ig̃ acuſator ſuā oīa
onē cōpleuerit. vſq; in cōclu
ſionē finalē cui cōueniēs
ē reū ad ſui defenſionē deſcendere.

et p̄mo p viam p̄mā. Deinde si videatur nō sufficere sēdam tūc via poterit adhibē. Contingit aut dicta p̄ma via seu responsiua cōtra maiō locos p̄ actū satorē adductos. si tot actusator adduxerit. Aliqn̄ quot adductos actusator adduxerit. tot necessē esse responsiua certamia. Igit̄ in primo visus certamine p̄ qd argumētacōm que p̄ dissimeōem ē supta. et in p̄mis cū ei que p̄ passionē vt tactū diam erit inducta obuiare volumus. sigillatim p̄ bases siue modos et p̄ticulas eandem basium. et cont̄ p̄ eius maiorē vel maiores Duplia pugna procedēdo p̄mittit. Quaꝝ vna est illoꝝ singula negando. et ea nec ee probā dicēdo eoꝝ qs probatoēs adductas eius dando. sa ē eoꝝ eius cōtraria. viribus verbo probando. Igitur p̄ma pugnam aduersus argumētū quod notatū est simul p̄ dissimeōem p̄sone que ad malefic̄ eius processit. neganda ē sua p̄ma basis videlic̄ q̄ sit illud q̄ tactus. sat ad tactū diam mēgna de facto mobilis. et dicendo q̄ nec hoc probatū ē nec posset probari. attributa p̄sonalia et facta p̄ apte ad hoc ordinādū p̄ actusatorē in ductis si negabilia sint negando. aut dicendo ea illis attributis nō satis ee ordinata. qm̄ sit ad vas de facto mobilis. Et maxime debent facta ad idē inducta negari. et ex falso rumore nata doceri. Adhibē do locū conuēm p̄ modū cōgressionis monstrante. q̄ nō oporteat fidem adhibē rumoribus secūm doctrinā penultī et vltimi capitis p̄mi tractatus. aut si facta negari nō possint. tūc debet alias cū ratione defendi. quasi nō ex tractu dia sed stultitia. ignorantia. neglectu. fortuna. adolescentia. aut alia ex aliqua bili aliqua causa processerit. Contra ea tandē primā basim seu primā p̄tē modis. ad probandū eius cōtrariū sat̄ q̄ reus ē et semp̄ fuit mansuetissimi animi. vtpote ut attributis cōtrario modo. q̄ ad valitatē suam actusator ē vsus. videlic̄ omia attributa vel narrando. et maxime facta que veū semp̄ mansuetissimi animi habuisse demōstret. Contra secūdam basim siue modis eam procedēdi eam negando. et pari via cōtraria rationē et rationibus. si conuenerit sit cito omino vel q̄tū possimus cōtrariū ordinādo. ut vam penitus nullā fuisse aut valde p̄uam. Contra tertiam basim p̄ rationale negando p̄posita. et cōtrariū eoꝝ paribus vbi probādo debet procedi. et sic vsq̄ ad q̄rtam basim catus. Contra maiorē eā sequentem vel maiores si plures sint. p̄ratiōluter videl̄ p̄ negatiōē. et probationis eneruationē. et cōtrariū mōstratiōem catus. Et in hoc modo soluendi rationes actusatoris diligēter pensari debebit. quid actusator contra eādem solutionē posset q̄ mōlubet dicē. et illud iterū diligēter confutari. et solui debebit. et iterū videl̄ si contra illud ad huc aliquid rationabile dici posset. quod et etiam confutandū est. et hoc tandiu fieri debebit. q̄ diu in actusatoris rationē aliud apparebit. sola videatur sintilla. que nec p̄mittat̄ arbē. q̄tinō adhuc sary ratio non solū turbari. sed penitus extinguī videatur. Et hinc primo certamini loco conclusionis potuit recapitulatio fuerit. qua se defensor tali accusatoris ratione libeatur ee concludat. Et p̄ratiōlut debebit omino actusa

toris argumenta reliqua dissimulana
si tuleris pluria cōfutari et solui ac
paribus vys sicut hoc visum ēra
mē ad cōfutandū varios dissidias
actusatois ē datū sic et vnīq̄ qui vī
ponsua ētamiā pro vnīquis loas ac
cusatoris supius sēptis dari possent.
que qm̄ ex silitudine dicti pmi ēra
mis sans possunt ītelli cā breuitatis
omitto describē. Et aut et alio mo
dus ḡnalis cōfutādi oēs varios
actusatoris circa qualibet ondēto
q̄ ipā nō magis in me q̄ i alios
quosdam cōueniant. Tali aut doc
trina cōfutacoīs. in omībo cō
fitentibus sequētibo actoꝝ pōtaōlitē
ē vtē dū vt nō sit necīn eam āplius
reiterāe. sed pro cōfutacoībo omī q
fitentiū sequeāū eiusdē generis
fierī. videt sufficē ut ad istud ex
pimilū recurratur. Et nō solū pro
defensoribus ad varios actusatoriū
cōfutandas. sed et pro actusatoribus
et actoribo quibo q̄z ad cōfutādi
tam vacones p defensoīe obiectas
q̄ eas voes que p ipm obia posset
q̄tūq̄ oratoꝝ siue vico actoris siue
vicē rei fungat. adūsaioꝝ varios
peitus extinguat si possit. et suas
tam virilē a solutiombz treatur
ut eas redde possit et videat iuc
tas. Nam melius valet vnūs argu
mētū ab adūsis bene tutatū. q̄ de
cem que videātur pticulis solua
mīs exposita. Ci quis aut vlēm et
plenā confutacoīe vidē desidat
ad ea que septio tractatu libri se
quētis scribētur de plena et vli de
fensione recurrit hre debebit.

Caplin iij. quibo et quot locis v
tetur via sēda depulsiois impi
ti maleficij et que ē matīa pmi s
sui loca qui a pūtz dī.

Secūda via depulsiois
impōsa maleficij vt i pli
bus vti poterit qñ loas
videlit a pūtio. Ab dissimeoē negoaj.
Ab aduētis. Ab effectis. Et a vei u
dicio. Et pre ceteris de argumēto p
tinio dicendō. In cuius declanda nā
primo de ipīus matīa. eoīs de forā
dicetur. Cui aut dicimō q̄ vtendū
sit loco a pūtio. ē intellīdū q̄ hmōi
pacio sup modos cāz. et sup oīa
que mūantur mē causas eaz debe
at. et eaam sup pres negoaj sibi s
uientem sicte dentes. et alias pres q̄s
cūq̄. In quas factū sue negotiū q
cūz genīe diuisiois diuidi possit. q̄
vero sint pres ille pti sup̄ius pote
patē m oculai descripsioē loco. et
attributoꝝ negotij libro quarto. et
ptim m oclāri descripsione locoꝝ
et attributoꝝ negotij libro quarto
circa loca a dissimeoē mūe potest p
actusatoē maleficij. et pti p diligē
eam sidm negoaj q̄litatē poterit
inueniri. Ditur precipue primo talis
eaz potest sup qualitatē mūgn
tuā. Item sup eam oēm que potest
allegē. Item sup q̄litatē habenaz laxa
tuā. Item sup eaīm nō refrenatois
Item sup pres potestate vt sup vires
corporis. Auctores. mīstros. orna
na seu mstrumēta. materiam locandē
pus. occasionē. facultatē. modū et
ordinē. et alias pres hmōi. In q̄s
aut pticlas hec eaz vtilis posset
supputari. ptim ex dictis declarbo de
scripsiombz. ptim q̄ p diligēam fie
metur. Quīn ic hec paciones ut i
plurbo ipas causas negoaj cōmit
tequit q̄ argumēta eoīs q̄ p eas fi
metur pro diuobo loas viaz a pūtio
et a causis possint sufficē. q̄dmodo
eaz varios in actusatoē maleficij lo
cus a causis fiunt dissimeoī quietus

Caplin iij. q̄ a se depellens impi

tū maleficiū ꝑ locū a ꝓbis vt debet multas ꝓpositas

Sed licet in actu sando sit exposicio sūmaria tantū vna forsan ad quā argumentacio diffinitiā possit aptari hac tamē via defensionis sic ee nō ꝓpter argumēto quod eit simendū a ꝓbis. Nam q̄mus defensor habeat aquā totale et sūmariā exposicionem. quia maleficiū fecisse ne gat. Illi tamē cōcedent argumentationes que ꝑ locū a ꝓbo sumūtur statim appropari nō possūt. Quo circa sūmaria talis exposicio debet in mltis ꝓcalis scire tales viz. quales sequūtur et eas cōsimiles vt dicendo q nō fin actū talis q̄litatis aut vite vel aīm vt hoc d me suspicari deberet. vel q nō fiunt aqua causa que me ad tale faciendū there potuisset. Item et si adeo turpis finis sem aīm vt faciens nō abhorruisse m. Nichilomin nō fiunt aqua causa cur cōmoda ex facto ventura pu pendissem. Item mille vices a pace ee aut facultates ad faciendū effaciendū finissent. Item mille aditores finissent recipi. Item et quibz organis fe cissem queo. Item quo loco. Item quo tempore. Item quo modo. Item ꝑ quē or dinē. Item ex qua materia. Item nllam ꝑte negocij fec et sic de alijs. Defensor igitur pro sua defensione q̄sdā vel omēs si cōgruat dictas ꝓcales exposicōes debet ꝓponē et eas quas sumit argumētes infra notandis comprobare. Istarum vero ꝑ quā m actu sando oēs mos cāz in vna diffinicōem videtur cōfluē et in defendendo plures exposicōes earū plēs ractōes confici hec e. Nam sicut ad negocia aliquod in ee ponēdū requirūtur in actu cōfluus cāz ita et ad probandū aliquid ee factū casde cas omēs similr assare nece e. Et i alia parte sicut apit vem ex abscōa vnius solius nece cause id quod essia debet omittatur. Illi tev cui quis se facinꝰ nō fecisse probare voluit si vnū eorū que pro necis tansis hītur abfuisse probauerit sedabilitet eius defensionem. Nichilominꝰ ut firmior sit defensio debet imti reus vt nō soluꝫ vna cām a ꝓce qualē sed ut omēs aut q̄plūmas defecisse coarguat. Sed ut ea que m mltis ꝑ sillitudinē potuerūt considerari ꝓpria in pauis. Ad meoria reuocandū id quod dictū e supra. videt q argumētū a diffimeo ꝑsone quod sumit actusator sup quib baseb fidatur. et si argumētū actusantis firmū ee debeat nece. e omēs has baseb seu ꝑtes cōtinuē. Quo cū defensor illi o tram tendo debet sigillatim ondere si possit qualibz illaꝝ baseū seu ꝑtiū abfuisse et ideo dictaꝝ ꝓbaluꝫ exposicionū. Queda sūt cōtra ꝓmā basim. queda cōtra secūdam. qdam cōtra tertiā. qdam cōtra quartum. qdā cōtra quintam. et qdam cōtra ꝓtes hanc. et queda cōtra ꝓtes sucessiuas negocij seu facti. Et q̄rum exēplificatiue q̄libz omēs dicte ꝓcales exposicōes ꝑ locū a ꝓbo possent monstrari foret prolixū et nō necm. Nichoꝰ doctrine q̄rā de probacōe q̄rūdam talū exposicionū breuꝰ quo potero q̄dā notanter exēplo sequēte ꝓponā. Ut exemplū q̄rtū mōstrat forsan argumentacōis a ꝓbo sūpte viz diuisionis qua defensor laborat cōtra oēm vacionē diffimetiā actusatoris e.

Quo igitur defensor exordiū et narracōem expedierit et ꝓpositione ad confirmacōem siue defensionem ꝑ hanc sedam viam patet cōe inter cetēras ꝓcales exposicōes ꝑ eā probandas tales ut notatū e exēplo precedēti maxime solet occūre

que p modū qradanomb pedetēptū
tractaī debebitē. hoc mō. vt p̄mo non
sit talis q̄litatis videlz vite vl aīm-
be tantū fraīm de me suspicari deret.
quasi dicēm q nullū habeā illaz q̄
litatū que in suppone descēsionis et
dme p̄mo ponitur. p quas homēs ad
malefica soleāt ichari. Cui sēm
modū mfra notabitē sīatim debebit
argumētū diuisiuū aptari. sēd sua
debitam formā. Dico et si fuissem
talis vite nel aīm. ut maleficū
non abhorruissem. nulla tamē fuit
causa que fuerit digna me ad ma
lefica p̄trahendi. In qua designare
volo q nec passionem. seu mētis tur
bationem habuerī. nec aliquod bonū
apparens. quod me trahere potuisset.
nec aliquē colorē iustitie. iuxta res
sub tribus titulis positas. in dicte
descēsionis ordine sēdo. Cui expo
sitioni eaā argumētū diuisiuū sīatim
adiungi debebit. Tercio et si talis
aīm fuissem et tam impellētē vel
trahentē habuissem. Nulla tamē fuit
in me q̄litas habenas laxandi. iuxta
res in loco tercio descēsionis ordine
positas. Cui exposicioni eaā sīatim
debebit argumētū diuisiuū adiungi
Quarto et si fuissent dicta tria.
nulla tamē fuit causa habenas l
laxandi. iuxta res depictas i ordine
quarto. cū argumēto diuisiuo. Cui
to et si voluntatē habuissem. nullis
tamē viribus potuissem. Aut nullis
instrumētis. Nulla materia. Nullo
loco. Nullo tēpore. nullo mō. Nullo
ordine. Nulla via. iuxta res p̄tes pote
rat que depicta est in ordine quinto.
Cui argumēto diuisiuo sīatim an
nexis. Sexto nullam rē negocij
successiuas. Aut res negocij suano
rosi illatas diuersis pacientibus.
Aut res quilibet aliter sumptas
Cui argumēto diuisiuo subiuncto.
vt ig ex dictis notari potest omnes

(1) sen. notando res negocij

exposiciones mee dicte p argumēta
ne que diuisio mea cupit approbari
debebunt. Unde res q̄ arcta p̄ma ex
posicionem p hmōi argumētū diui
siuū ondi debebunt cōtineri in tali
vmusalitate qua dicit q̄ nulle illarū
qualitatū p̄m ordinis a quay aqua
maleficū verisimiliter processisse pu
tabitur sue in me vt forsan nō cōsi
ositas pro vna re. nō luxuria pro
alia re. Non cōsuetudo rapiendi
ab illis quibus p̄us solui tributa vel
reddidi aut aliud tale pro rea p
te. Quare potui quilibet probare et mō
strari debebit. p narratorē ordinā
lem. qua michi sēm seruē exposi
mē narrabo et mōstrabo illos ar
tributor contraia. que aquā talem
qualitatē mstimat. Et attributum et
preceptue facta. que me sobriū nō am
biciosū et nō iniuriosū in illos quib
dedi tributa demōstrauit et hec dā
tur dictis ptibus velut probationes
ipsis appropriate. Deinde q̄ pro omnib
ptibus simil probandis in summa si po
tero debeo vitā meā pretitā q̄ ho
nestissimā demōstrare. p genus mē
demōstrationi sine arrogantia. quod
faciam maxime si ondam aq̄ nom
coiā. ac famosa officia. seu virtutū
opera. vt in parentes. amicos. cog
natos. affines. netos. et vē publicam.
et que magis rara et eximia sunt.
si ea cū magno labore aut periculo a
vtrazue cū neue nō cet officij seu u
tilis causa cōfecerī. Deinde me nū
quā deliquisse. Nulla q̄ cupiditate
impeditū ab officio seu virtutis ope
recessisse. quod eo cōfirmatius esset
si cū potestas impune aliquid faceī
di minus honeste fuisse dicet. Vo
luntas abfuisse demōstrabit. hoc
cōsulit arctō p modū loci cois aut
egressionis cū magna q̄litate in
dicendo facta cōgnosci debet inditi.

p quā nñsex fatnō ee et idignū.
Demōstrabit. vt ai aīmo in vita fuit
omī a vicijs remotissima ea causa
putāe. que hoiēs audaces in fraudē
rapē soleat castissimū quoq; hoiem ad
pcrand potuisse impellē. aut signū
ee et optimo cuiq; puia osissim nō
vitam honeste actā. tali in tempore
q̄plurimū prodesse. sed subito ex ēm
nacōe que confingi q̄nus facile pos
sit. nō ex ante acta vita que neq; ad
tēpus fingi. neq; vllo modo mutari
possit facē iudiciū. Si aute nō oīno
potuit integra vita monstrai. sed
vita nrā sit audītabo notorie dif
famata. tuē confugiendū ē ad im
prudēcam. saluciam. adolescēam.
vim. p̄siasionem. quas ob res vitu
pēacio eoī que certa id crimē erūt
non debeat assignai. Ptes veo que
circa sedam expositionem probai de
bēt cōmēdatur sub tali vmūsalitate
vt qm̄ nulla causa fuit que me ad
malefic impellē vel trahē potuisset.
ut forsan nō actualis cohercens p vna
pte. Non spectatus amplexus p alia
pte. Non actualis intencio rapiendi
ab illis quibz prius tributa solui pro
tercia pte. quam p eīs quelibet sigilla
tim probai debebit. aut qm̄ nō fuit.
aut si fuit p̄ua fuit. et eī ēmodo
maiori cōnexa. Et siant hec de ptibz
circa p̄mā et sedam bases sue dic
ta. ita p̄ceptio inter de oīibz alijs p
cautibz expositoribz predīs et earū
ptibz debebit milli. hoc notato q
defensor nō nec debet omēs ptes
attingē. sed tm̄ eas quas actusator
vel audientes aliquid verisimilitudinis
habere putauerit. vt si eaym velit
a se expellere suspitionem homicidij
p̄mo patricidij. quod eī omisisse cri
mīatur in fratrem suū abel. non
ē necē vt p omēs causas in ordine
sedo discipioīs decurrat. sed tm̄ fortē
san p duas vl tres. ut viz mōstret

se nō ad id per ira. nec p̄ iudiam.
nec p̄ lucri spem aliquā. ee indu
ctum. qm̄ forte de alijs causis in eo
dem ordine descripsionis locatis.
nō est suspicio aliqua. qđ ipm ad
illud facinus induxerit. forme vo
omēs dictas argumtacoēs que
diuisiones vocātur deprimedi
simi debebūt ex capīo de diuisio
ne posito tercio tractatu p̄mi libi
et ex tractatu de loco a ptibz qui
ponitur sedo huius opis libro. Et hec
de loco a ptibz pro eo qui hac sa
via se volet defendē. tam quo ad
ipius maniam q̄ formā dem̄ fiscā
tiā.

¶ Capīn sextū que ē ma
teria loci a diffamacōe negocij quo
defensor vtitur.

Expedito p̄mo loco quo de
fensor hac sedā via defen
sionis vtit. ad sedm videm
loci a diffamacone negocij vtitur
actorē. Cui p̄mo matiag. dum for
mā intendo subiungē. Vnde pro
matia frendū. q diffamacio negocij
phica et optima ex omibus fis
causis et priapijs et ptibz et alijs
attributis. que eī causis cōnectī
tur constare debebit. que attributa
omīa qualē quem et ineiri debeat
vegratiue supius penultimo capīo.
q̄rti libri. Cui negocij q̄ aliquod
voluit p̄fate describē. necē depre
met quid monet p̄mū ad cognitiōn
dū sup negocio et deliberacōēm hītū
tam sup hijs que volūtarie iduarit
q̄ sup hijs que spectāt ad potestā.
Item locū tēpus et occasionē ac
ordiem atq; modū quo res erit p
acta. et oīno sedm doctrinā supius
datam tercio capīo hui tractatus
quarti libri. Cuiq; ex hui⁹moi dif
famacōe negocij pro sua defensione
argumētū volet assumē. nō est
necē totū diffamacōēm adducē. Sed

cam ꝓ̄ vnā vel plures dūtaxat
que defensoꝝ vel suis ꝑsonalibꝫ
attributis dissonaē videbit̄ur. v
bi graaa si maleficiū sit vltra alpes
pactū. loais ille dissonat mihi qu
nūq̄ transiit alpes. et si maleficiū
fuerit hoc āno parisius ꝑpetrē
combnacē illius loci et illius tēpo
ris dissonat mihi. qui fui iā du
odecī ānis a pāe suis absens. Vel
si occasio dissonat. ut si forte dicat
tempore sedicois ēe factū ad an
sedicoem aut statū poste ipam sci
uerit melioꝛem fuisse vel ēe futu
rā sedicoem occasionē. vel si dicat
dam factū tūc eius motus nō sim
ut hui⁹mōi facta latēter vellem
pagē. Aut si aliquo dicat ordine
factū. qui nō emo uel moꝛibus
vel cōsuetudīm aut viribꝫ non
aptatur. Nec ē inconueniens hic a
qua eadem immeāre. cū illis que
erant locāt a ꝓbis supius suē nu
merata. Nam hoc diuersis ē ra
onibꝫ factū. vt cōsideanti pote
rit fieri manifestū. hoc tamē ser
uetur si quid in eam tractādo ꝓ
locāt a ꝓbis sit inducti. vt nō ire
tur ꝓ ipsū ꝛepugnāt. Sed quod est
omnīno in illa ꝓ ipsū locāt poterit re
cupeari et ecōuerso. ¶ Caplin.
septimū. quē ēe forā arguendi ꝑ loca
a diffinitōe negoci pro defensoꝛe.

Itaq; defensoꝛ diligēassie
dictus ꝓtes inspiandō de
scōsionis seu diffinitōis ne
goci. debet eas cōpāē que sibi ad su
am defensionem videbit̄ur cōferre.
Et vna qualibꝫ harū potēt ex ea
forāre syllogismū cathegoꝛicū ne
gatiū. In quo vepta ꝓpria dissō
nans sūmet̄ur pro medio. velut ve
remur sillī forma talī. Quod fac
tū est trans alpes. a me fieri non
potuit. hoc maleficiū trās alpes
ē ꝓpetratū. Quod ego mihi impōnē
At dicte maioꝛi si probarē̄ req̄situs
set debuisset statim sua probatōe ui
gorāq̄ moꝛi fuisset edictū. Similiter
miꝛi sua antiq̄ fuisset cōclusio
vt sillius fieret vehemens quēpti
tus. qui malias forās argumentoꝝ
poterit ꝓmutari. et suas valaturās
hēē. sicut ārea forās argumitatiōnū
fiunt libro ꝓmo supius declāt̄ū. hic
q; de vna clausula dissonāte ut lo
co datū ē argumitandi exēplū ꝑ
poꝛtionalē in religiosis omnibꝫ clau
sulis diffinitōis negoci debuit ꝛeli
gi. ¶ Caplin vm. de mā et forā
loca ab aduenīs pro defensoꝛe.

Quēadmodū autē in diffinitō
one negoci debent ꝑ defen
sorem dicto modo quēi ꝓ
prie dissonātes sius ꝑsonalibꝫ attri
butas. ita et in aduersis factis et o
missis. ante vem in re et poste vem
simēda ꝑ defensoꝛē sūt illa q̄ de
defensoꝛi nūme cōuenīre credēt̄ur.
qua si defensoꝛ sic mente conapiat
si hoc maleficiū ꝓpetrāē parassem
hoc studēt et illud ante eius mēho
ationē fecissem. diuisissem aut scrip
sissem. Item hoc studēt et illud quod
diui scripsi aut fecī. Non diuisse aut
non scripsissem aut nō fecissem. Si
militer in re videt. in ꝓcedendo ma
leficiō debet sic cōnaꝑe videꝛi cū hō
maleficiū ꝓpetrauerē. hoc studēt et
illud diuisse scꝑsissem. hoc fecisse
que tamē nō feci. Item hoc studēt et il
lud que diui scꝑsi aut fecī nō diui
sem scꝑsissem aut fecissem. Et ꝓpor
tionaliter ē in aduersis posteꝛiꝰ
factis et omissis cōsipiendū. Sunt
igitur ārea diffinitōis negoci est
iam dictū. ita fere peritus similiter hic
ex quolibet aduersō dissonāte potēt
arguīt̄atiō syllogistica et cathegoꝛi
ca fabricāē. et illa mutāē in alias
formas argumitandi. et debitas va

ria cois hre. Si quis aut emulcaa
us hec milligere voleat inspiaat lo
cū ab aduersis traditū hui⁹ operis
libro sed⁹ et argumētū ab aduersis
datū actusatori tractatu mē precc
dente.

¶ Caplm v. de matia z forma loci ab effectus pro defensore

Proportionalitē ut de loco a
diffimi cois negocij et ab ad
uersis ē dictū ita cū pro de
fensore quo ad locū ab effectis intelli
gendū. In quo cō ape debet defensor
qm effectus ad malefitū nrō cōse
quūtur et qm ex tanto malefico cō
sequi et cē nō possūt. In quibz si defen
sor ignoraat effectus nrō malefitū q
secutinos nō euenisse. aut effectus
cē potuos qm existēte malefico non
poterant oriri hre. Ex hui⁹mōi ef
fectis seu effectibz ortis et nō ortis
tāquā mediis q⁹dam sillogismū
formabit cathegoricū quē m alias
formas poterit pmutare cū variaa
ombus suis omino ꝓportionaliter
vt ē m caplis proxīmis mē p̄dēn.

¶ Caplm v. de matia et forā loca ex
trīseca pro defensore

De loco a vel iudicio pro de
fensore quo ad hanc sedā
viam defensionis dicatur
quasi oino ꝓportionalitē sicut de illo
loco pro actusatoribz malefici fuit
dictū hoc addito q⁹ q̄nus testimonium
dīm spiritale questionale et famosū
de pura negatiua nō ignominiose
dari possent. hoibus tamē qui sē testes
singlares et aliem a tā nō possūt su
p pura negatiua testimoniū ferre.
vt nemo ferre potest testimoniū eius
q hoc ano nō interfuerit geometriam
cuius vacat ē. q⁹ qui de hoc testimoniū
ferre deberet. nec⁹ p omē mometū
ām meci fuisse. et quid egisse cōstare
isse debuisset. qđ q⁹nus deo et spiritu
et mihi ipi sit notū. aliis tri hoibus
singlaribus testibus petitis ē igno
tū. Impetrāē sint aliqne negatiue
que pregnates dicūtur. quaz veri
tas sari potest ex situ alterius affirma
tiue. ut me hoc ano nō fuisse vel no
me potest sari p hoc. q⁹ omī die hy
emi visus fui extra alpes. De libo
igitur negatiuo poterit et hoibus
preclaris aliem testari et sacē suoz
testimoniorum exponē causas. videz qm
visu sauerit affirmatiuas ad quas
p spicuū ē cōsequi negatiuas sup qui
bus deposuerit. Si vēo quis fuerit
simil de plurib⁹ malefitis actusatus.
pluribus defensiombz vti debebit. et
defendendo procedē modo ꝓportiona
li ad illū. qm p̄cedentes tractatus
vltimo capīo fuit datus actusatori.
Nūc defensor hys duabz viis crimē
vnū vel plura dimouit a se. et i cō
clusionē oracionis sue principalē pro
cessit. redit iterū verbū ad actusato
rem. et ūm cōm ad reū sedm vbera
via assitudines notatas supius. sedō ex
plō sedi tractatus sexti libri. et hꝰ de
duplici via depulsionis impōsta ma
lefitij. et oīno de methode cōrectiue
malefitor tam ex pte actusatois. q⁹
defensoris quo ad eis ꝓpria puto sufi
cere.

¶ Caplm vi que ē dra mē
locos ꝓprios et cōes et quot sint qua
locoz cōiū

Duplicia sint argumēta. q⁹da
ꝓpria quedā topica. Ꝓpria sint
que sic ei cause que di sint
adiuncta. vt ab ea separatim i⁹ oēs eoz
genis cās trāsferri nō satis cōmode
possint. Topica vēo sint que i⁹ oēs cās eo
dem genis aut i⁹ plerasq causas ac
cōmodatur. exemplū primi ut ē argu
mētū a quod quod posset adduci ad
oīm dendū q⁹ comes itineris sui soaū
occidit in taberna seu hospitio. cui
exemplū consimilia omnia cōiectualis.

poīm supius sexto capō pīm tue
tatus libri precedas. Nam huiusmo
di argumētī ad ullam solam causā
īuehetur valē. Exemplū sēdī ut si
circa eandem causam argumētū
asserat̄ur. ꝙ quod velimꝰ oīno qui n̄
oporteat fidem suspitionibꝫ adhibē
Argumētū cui tale nō solū in illa aī
repeiet̄ur valē. sed et in plerisq; alī
is cōtrouersialibꝫ causis. Tertiū igit̄
genus argumētoꝝ vocat̄ur loco ꝑte.
sedm autē vocat̄ur locus cōis. De
ꝑtib⁹ igit̄ur locis usq; nūc ē dictū
Locus vero loca tripliciter sūt. Nam
quidam cōtinet factū in cui. Alij
qualitatē in cui. Reliqui vō ōīa tem
in cui. Ille vō qui cōtinet fac
tū in cui. maxime ꝑtinē ad cās ꝙ
iudicialēs. qui vō qualitatē cōtinent
in cui. ꝑtinet ad cōstitutiōēs iudi
diales. et ad deliberatiōēs. et ad de
mōstratiōēs. Et qui cōtinet qualitatē
ꝑtinet ad amplificatiōēs et aĕuatiōēs
oīm cāy judicialiū. aut circa fuerunt
cōstitutiōēs. et cās ad deliberatiōēs et
demōstratiōēs. Exemplū de locis ꝙ
nullibꝫ cōtinentibꝫ factū. vt ē cōgerī
es argumētoꝝ ꝙ quā probat̄ qm̄ sus
pitionibꝫ sit credendū. Item cōgeries
argumētoꝝ ꝙ quā ondit̄ur. qm̄ qsti
onibꝫ siue tormētis sit credendū. Tē
congeries argumētoꝝ ꝙ quā dmōstr̄
cōtrariū. videlicet qm̄ tormētis
nō sit credendū. Tē congeries argu
mētoꝝ ꝙ quā ondit̄ur qm̄ rumori
seu fame sit credendū. Item conge
ries argumētoꝝ ꝙ quā ondit̄ qm̄ tes
tibus nō sit credendū. Tē cōgeries
argumētoꝝ ꝙ quā mōstratur qm̄a
testibus nō sit credēdū et sic de aliꝭ
Exemplū de locis cōibus cōtinentibꝫ
qualitatē. ut cōgeries argumētoꝝ
qua probat̄ q; quicquid ē nociuū ui
publice ē iniust̄. Item q; cōtrariarū

/ vel ygeries argu⁹ ꝙ qua ꝓbat⁹ qm̄ sus pitionibꝫ nō sit credendum

9 Item ygeries argu⁹ ꝙ qua ondit⁹ qm̄ rumori uel fame non sit credendū. Item congeries argumētoꝝ ꝙ quā ondit⁹ qm̄ testibꝫ sit credendū

legū iustā ē illi parē. que a maiori
legislatore processerit. Item q; iust̄
sit oīm virtutū clarissima. et sic de ꝯ
similibꝫ aliꝭ. Quoꝝ locoꝝ cōiū q̄libet
ē designatiuꝰ naturā magis agnos
ci poterit. quā cōstitutiōēs mundi
ales infra dandas sequēti libro. Ex
emplū de locis cōibus quātumcūq; ut
ē congeries argumētoꝝ ꝙ quā aliquꝭ
iurare grāliter acceperit magna dmō
stratur atrocitas. ut sacrilegij. parri
cidij. homicidij. peculatus. falsitatis.
prodicionis. adulterij. et sic de aliꝭ ma
leficijs et flagicijs in vniuersalitate ꝯ
sideāt⁹. Et oīno q̄libet oratiō ꝙ qua
genus factī amplificam⁹. et ex qua
facti aliqua passionē mitigem⁹. de q
bus dicetur libro nono. Et ne quis
erret ex hijs que dicta sūt sciendum
q; ꝙ argumēta in hoc loco nō solum
argumēta designo que vera fidem
habent argumēti. sed et que magnā
tantū cōtinēt argumēti. licet sub for
ma narrationis aut alia qualibet
depromāt̄ur. Alias ēt̄a que ꝙ am
plificationē. et ꝙ preceptā passio
nalia de quibꝫ dicetur libro nono
ferūt̄ur in medium. nō habent cuiū
locoꝝ naturam. cuiꝰ cōtrariū ver
ē. Nam omnia talia magīs aliam
generi in vniuersali aptāt̄ur. cuiꝰ ḡne
locoꝝ naturam.

Capīm xv. de ꝑtitione et sitū locoꝝ cōiū et cās ꝯsentialiū

Preterea de ꝑtitione et situ
locoꝝ cōiū et factī con
tinentiū que maxime respon
dent ꝯsentialibꝫ cōstitutiōēs sciendū. qm̄
tales loca cōia seruiunt ad cās plu
rasq; expedies. Est nobis eos semꝑ
ꝑatos habere. aut quoties cū necessi
tate eis uti promptos possemus. Ad
quā rē tione auctō sæpissime usus ē
padoya. q; loci quidam communes ē vi
dent̄ur. ex quibꝰ ipos ꝑtitionis ē ad qđ

talis loais coīus oīdē pollicetur ō
nes locos thopicos et rethoricos ap
plicare·et ex eis argumēta seligere
magis ydonea·quibus res loco cōten
ta mōstretur·et ita ꝑtīm in media
ꝓpetua retinē·qualē aut hoc fieri dēat
nō ignorabit qui locoꝝ thopicoꝝ nām
cognōi aptacionē ad questiones retho
ricas ad argumētoꝝ formas·satis ag
troueit·et in eoꝝ applicacione diligen
cam cōgruā adhibē studeit·Eiusd
autē eorundem locoꝝ communi assignatur
situs egressionis·de qua dicetur libro
nono·Unde locus communis quo mōstrat
quīs rumoris nō oportreat eē deve
stimari debebit ꝙ defensorem in ea ꝓ
qua actusatori respondet ad aliquid
quod actusator ꝙ rumorē aliquē
ꝑticulare mouet·Similiter locus com
quo monstratur q̄ suspicionibus credi
nō oporteat·debet ꝙ defensorē mdu
a cura ꝓpē illam in qua videt actu
satorē·super aliquibus adiunctis aut sig
nis ꝙ eū ad augendā suspicionē in
ducit·Et similiter intelligatur dē ex
pte actoris q̄ defensoris in reliquis
omnibus talibus communibus locis·Sed loa cōia
quātumcūq̄ cōtinentes·qui nō multū cura
cōiecturalē consideracionē mdua de
buīt·sicut et cura aliaꝝ omniū nō de
bent mdua nisi cōiectura completa
fuīt confirmata·Videndū ē cui iu
riam augēde et amplificandi cōfessa fuīt vel probata·Tales igitur
loci communes amplificandi·et passionales·
maxime debent mdua in hac cōsi
deracione·posse rerum oratoris delusio
nē·Poterunt tamē quī et alibi in cō
locis hrē·sicut cura doctrinā egressi
onis tractatur huius operis libro nono·De
ipsis autē locis communibus in veteri rhe
rica sit dictū tacitē·Omnia ei ornamē
ta elocuacionis in quibus et suauitas
et grauitas plurimū consistit·et oīa
que in locucione verborū et sentēciaꝝ
vim aliquid habent dignitatis·
in communes locos cōferuntur·quāe no
ta causa·sit oratori quoꝝ multorum
communes loci sunt·Nam nisi ab hijs qui
multum in exercitatione magnā sibi ver
borū et sentēciaꝝ copiam cōparauerit
tractari potuerit ornate et grauiter·
quadmodū natura ipōi desideat·Et
hec de locis ꝓpijs et communibus in cōiectura
malefica·tum ad ꝑtem accusatoris
q̄ defensoris dicta possunt sufficere·

Quartus tractatus est in
methodū tradendi questiones
super maleficiis circūstantes
quīs tenet capla ‖ Capm primū
enumerat quīs questiones sepe factū ma
leficii circūstantes que ꝙ cōiecturā
terminari debebunt ‖ Secūdo de trac
tatione duaꝝ ꝓmiaꝝ questionū ar
cūstanciū maleficii quibus queritur
quid mouit hominem ad aliquid faciendū·
et ꝙ quē finē quis aliquod factū pe
perit ‖ Tertio de tercia questionis
circūstantis maleficii tractatione
ad veritatē ꝑtis·qua vidētur an q̄s
aliquid fecerit vel ignorauit ‖ Quar
to de tractatione quarte questionis maleficii
circūstantis ad veritatē sui ꝑtis
videlicet qua queritur an quis libere
vel coacte fecerit aliquid·‖ Quinto
de tractatione quinte questionis male
ficii circūstantis·ad veritatē sui ꝑ
tis videt qua quitur an quis ex in
tencione vel fortuito quid pegerit·

Capm primū enumerat quīs questiones
sepe factū maleficii circūstantes·
que ꝙ cōiecturā terminari debebunt·

Sunt preterea quīs questi
ones cōiecturales·
que et si directe male
ficii nō imponant·
michilominus solent se
pe maleficiorum questionibus circūsteā
re·Quarum questionum una queritur
quo quis sit motus·vt vel pegerit·
vel an copia·vel suscepta iniuria·

alio hūmōi tlia queit ꝑ quē finem seu ad quē finē negociū aliqō quis ꝓgerit. videt an gracia iuvent aut delectacōis aut vndecūq; aut bonū cōnis aut alterius cuiuscūq; Differūt autem hec due qstiones ī hoc. Nam ꝑ motiū vel monet̄ intelligo quidq; vrget et qđ volumꝰ acquirere. Iste aut̄ due qstiones in cōpatina et relatiā cōstituūt ibi. Frequ semp solent madē. et ob hoc diligēcius considerande. Tercia qnt an quis factū sciens et ꝓgerit. sine an quis aliquid sciens factū circūstans. Quarta queit an quis finē coactus seu nō coactus fecerit. vel an qđ aliquid coactus fuit omittē. Quinta. an aliquē fortuna ad vē agendū vel omittendū ꝓduxerit. Et iste tres qstiones in tribꝰ ꝑbis purgatiue cōsideracōis. semꝑ solet madē. De hys igr quīq; qstionū generibus. erit aliquid quasi sola motiōis gracia multis breuit̄ dicēdū ꝑ ordinē.

¶ Caplin v. De tractacione duar̄ ꝑmar̄ qstionū circūstanciū malefician̄ quibꝰ quitur quid moueat hoiem ad aliquid faciendū et ꝑ quē finē quis aliquod factū ꝓgerit.

Si quis igr circa ꝑmam duar̄ qstionū probare voluit. quī hac ve moto hoc factū ꝓgerit. quīq; locus potest vti. viz a finē vel qua motus dicēda simul. ab adiunctis negocio. ab effectis negocij. et a vel iudicio. loco igitur a finē sēm formā expedicionis tractabi. scriptam superius tercij tractatus ꝑmi libri capitulo quinto decimo. vbi m qualibet re q quā vmouē volem⁹. seu m aliquibet re distinctime quā volemꝰ dēstruere. Dicem⁹ et ordinem⁹ eū ex hē ve non fuisse motū. nec ex illa ex illa. et breuit̄ cuiuslibet motiui quod vemouē volem⁹. absolucionē oportebit eisdem vbis confice. que superius quarto et quinto capitulis tercij tractatus hui⁹ septimi libri. ad absolucionē pauā sunt adhibite. Reliqui vero quatuor loca cōsilij tractari debent. siant m accusando et malefico sunt tractata. Ad contraria vō ꝑ tres triplicia via procedi. ꝑ ꝑmā nāq; confirmatam aliquibus precedentibus. nūq; doctrinā cōfirmacionis dātā supius capitulo sēdo precedētis tractatus. ꝑ secūdam aut̄ viam adducim⁹ nonos locos et argumenta nona. ad ꝑdē contrariam. Iste videtur qui hac ve nō erat motus ad hoc agendū. et m tres illos locos ꝑmus ē difficilio negocij. ex gralibus q narracio. et ante oculos posicio. que explanata dissonancia ibi videatur cū motiuo quo quis inductus ad ꝑdicta. sēdo locus ē adiuncta negocio dissonancia cū eodē motiuo. Tercius aut̄ locus est effectus negocij dissonantes cū ipō motiuo. Et isti tres loci tractari debent sēm formā supra septimo octauo et nono capitulis tractatus precedētis. Quartus locus ē extrinsecus. qui quit tractari de beat supius videatur hui⁹ operis libro sēdo tractatu vltimo. ꝑ tria aut̄ viam ostenditur qui hoc fecit motus hac ve. Videtur aliqua alia ve q̄ ea que dicta sunt. et hec via sillibus argumentis gubernari debebit. q bus is est vsus in principio hui⁹ capli. qui aliquē hoīem ve motiū probauerit negociū ꝓgessisse. Et sicut hoc qstione tractata. sic tres peritus similit tractari debebit sēdā questionē q̄ videbatur. ꝑ quē finē quis aliquod factū ꝓgerit.

¶ Caplin iiij. de tercia qstione circūstancie malefician̄ tractande. ad videndū ꝑ viz quit. an

ℓ. remocie et ꝑ finē intelligo qđ de lectat. et qđ volumꝰ acquirē

quis aliquid fecerit vl' ignorauit

Quia arta terciam q̃stionem predictam probare voluit qñ quis aliquid faciet qñ locus potest variari a diffinitore a filio ab adiunctis negocio ab effectis negocii a vel iudicio. Igitur pro loco a diffinitione due debent diffinitiones conflari quarum una est diffinitio p̃sone et vt apte ad sciendum alia est diffinitio rei sibilis ut apte ad sciendum que due diffinitiones conflate fiunt quasi una diffinitio respectu cuius sufficientis scientie et p̃ eas cõflatas causa sciendi sufficiens diffini videatur. P̃sone vero diffinitio conficitur ex p̃sonalibus attributis q̃ talia sunt q̃ p̃sonis ordinibus capacem aut scientie curiosi et prudentem in eodem loco cum res sibilis semel et sepius et diuersis modis et signis nam festa retur et qualiter debent huiusmodi p̃sonalia attributa talia scilicet ut pura coniecta et seriose narratio monstrent p̃sonam ad rem sciendam melius habuisse. Res autem sibilis autem diffinitiones ex attributis eiusdem rei conflari debebit et talibus maxime quibus continuatur eam prudentem et manifestatam seu patefactam p̃sone aut p̃ sepius vendit aut p̃ hoiem qui eam verbis aut factis monstrauit et ex dictis diffinitionibus cõflatis efficiatur modus q̃ figillatim sedem claudi sillabas approbari debebit. si videatur necesse. Deinde debebit maior ancetis et claudi sillabis. Sufficiat autem locus iste pro duobus locis videlicet a cibis et diffinitione. Reliqui vero loci p̃fata tractari debebit sicut apparet accusatorem maleficij fuit tractatus supius. Ad contrariam vero p̃tem duabus viis p̃ter quarum una est cõfutatiua cum omnibus que ad probandam suam sunt adducta. Iuxta doctrinam cõfutationis datam supius supius sedo capitulo precedentis tractatus. P̃ sedat viam autem adducemus nonos locos ad probandam ignorantiam. et papinee videlicet. A diffinitione. A probabilibus. A similibus. Ab adiunctis dissonantibus. Ab effectis dissonantibus. et a vel iudicio. Igitur pro loco a diffinitione que debebit diffinitiones conflari quarum una erit p̃sone et scipere ad sciendum et alia erit rei vt scipere ad sciendum p̃ hanc p̃sonam que due diffinitiones conflate fiunt q̃ una diffinitio respectu cuius sufficientis ignorantie. Ita q̃ p̃ eas cõflatis ignorandi sufficiens cum diffinitum videatur. Has igitur diffinitiones scire et ex eisdem instrumentum cõficere et mariorem adiungere et cõcludere sillogismum oportebit sicut autem p̃tem assignatis dicte questionis notatum est. In loco vero a probabilibus videndum erit argumentum q̃ diuisio incipiatur. In cuius principio multorum locorum vias quibus ni fiam vel p̃cipere potuissemus et continuo quilibet destruemus et absolutionem q̃ argumentationis concludendo. Tractando argumentationis similitudinis circa formas argumentationum q̃ratur liber primo. Reliqui vero loci p̃fata tractari debebit sicut in sedo p̃cedenti questionis p̃me eos in precedenti exemplo tractari debere predictum est. Quarti complim de tractatu quarte q̃stionis maleficium accusatoris ad vtrum q̃ sint p̃cem viz qua q̃ritur an quis libere vel coacte fecerit aliquid.

Quia autem quartam q̃stionem predictam quis probare voluerit qm̃ quis ad q̃d agendum vel committendum fuit necessitatus a coactus seu loquis potest variari a diffinitione negocij. A probabilibus. A similibus. Ab adiunctis. Ab effectis. et a vel iudicio. In quorum primo videlicet diffinitionis loco oportebit diffinire. et originalem narrationem ante oculos ponere negocium sub facie necessitatis. et ex ea instrumentum cõficere. et approbare si oportuerit. et q̃ sequitur mariorem adiungendo et concludendo

sillogismū. In sēdo loco qm ea ꝑ
bus vendū ē forma diuisionis. In
cuius ꝓncipio mūbmō vias quib;
putai posset q eam vē effugē potu
mō. deinde sigillatim pres omēs
eiusdem mūacionis destruemō. et
absoluemō. concludendo aretumdū
diuisiui. Reliqui vēo loci facilius
tractari poterūt. sicut in alijs pmis
eos tractari debere predicā ē. Ad
contrariam vēo ꝑtem duabus vijs
procedit. quaꝝ vna ē confutatiua
eoꝝ omiū que ad probandū neutrā sunt
adducta. uerba sepe dictam confu
tacionis doctrina. Ꝑ sedam autē
viam adducimō nouos locos. ad ꝑ
bandū q nulla sint neutras ad a
gendū vel omittendū quod actus
ē vel omissiū. et tales loci sex ēe po
terūt videlicet a dissimilibus negocij.
A ꝓbus. A similibus. Ab aductis. Ab
effectis. et a vel iudicio. Et pro ma
teria loci a dissimilibus oportebit ni
hil nare. narratione originali et ante
oculos ponē negocium sub facie ve
que libē et nō necessario videtur ēe ꝑ
acta. Pro loco a ꝓbus oportebit
mūationes habē tales. vt duo sint
modi quibus aliqua res potuit dici ne
cessitata. Item a tribus rebus posset
ymaginari ex vim aliquā passim
fuisse. et hūmōi alias mūationes
que poterūt ad materiam destruē
ex quibus materijs dictorum duorum lo
corum poterūt facilius aretumeri fōrā
ri. sedm doctrinā de formis supius
traditam libro primo. Et ꝓpositū
reliqui ītiores loci facilius poterūt
ꝓtractari. ¶ Capitm v. de tractu
cione quātē ꝗstionis maleficii ar cū
stantis ad vtramq; sin ꝑtē. videlicet
qua ītur. An quis ex mētione
vel fortuito quid pegerit. ⁘

Quoniam circa quartam ꝗstionē
ꝓdictam probare voluit quā
quis ad aliquid agendū vel
omittendū fuerit casu vel fortuito
deductus. quia locus potest variari
a dissimilibus negocij. a filijs ab aductis.
ab effectis et a vel iudicio. Quia oēs
ꝓpositiones tractari debuit sicut
aliqua ꝓma ꝓtem quātē ꝗstionis ꝓdē
tractari debere predicā fuit. Ad cō
trariā vēo ꝑtē duabus vijs pro
ceditur. quaꝝ vna ē confutatiua
eoꝝ omiū que ad probandū fortuitā
vel casū adducta fuit. unde sepedi
tam cōfutationis doctrinā. Ꝑ fa
autē viam adducimō nouos locos
ad probandū q nullus sint fortuitus
euentus qui ad agendū vel omittēdū
vem sit aliquid opatus. Sunt autē hū
moi sex loci videlicet a dissimilibus negō
cij. A ꝓbus. A filijs ab aduentis. Ab ef
fectis et a vel iudicio. Quia oēs ꝓpo
nes debēt tractari sicut eos ali
sedam ꝑtē quātē ꝗstionis iam trac
tari debē ꝓdicā ē. Hijs ītq; que
hoc quarto tractatu sunt dicta sa
tis potuit cōtentā qui datū quid
questionū ēm alicui vēnit. ⁘

Quietus tractatus qui de ēm
nacē ꝗstionis facti nullū
maleficii cōtinēcii loquit. habz ca
plā. ¶ Capitm ꝓmū de tractua
one cōiectue ex quasi maleficio ex
cōtractu et ex quasi cōtractu tm ꝓ
actore qm ꝓ reo. ¶ Cedm q cōiec
turalis consideratio ītō solū singulā
bus ꝓsonis tribuit. et attendz colle
gijs. populo. exercitu et alijs talibus
collectue supius. ¶ Cetera d mō
tractandi questiones facti. nō iudicia
les. ea ve capitula cōe eoꝝ q in hoc sex
timo libro erūt cōscripta. ¶ Capitm
ꝓmū de tractatione cōiectue ex qua
si maleficio ex cōtractu et ex qsi con
tractu tam ꝓ actore qm ꝓ reo. ⁘

Expedita methodo con
iectue maleficii cū ꝗsti
onibz eam arcūstantibz
insistat aliquid breuiter

ad pmptandiem ꝯmanda de alys o
iectuis cōstrbē fundatis videlz su
p quasi maleficiū et cōtractū et quasi
cōtractū Bracca cuꝰ sriendū q; q̄
malefic̄ū ē cū quib; nō ex certo ꝓpo
sito sed alias p culpabilē negligēcā
ē causā notumēt altius ve cū inde
p hmōi culpabilem negligenciā
fert miqua sentēciam aut eū ex do
mo vel cenaculo cuiꝰq; aliquid nō
animo ledendi electū fuerit vel ef
fusum p quod aliquis leditur Aut
cū quis in via publica suspenderit
aliquid p cuꝰ casum alicui nocumē
tū infertur et sic de alys talibus.
In omnibus illis in negligenciam cō
pa vesolutur Cōuē autē ē tam ma
lefico q̄ quasi malefico vt hmōi
di facta legibus prohibeātur vm p
ti videlz agentis seu causam facto p
bentes et vt cōmissa vesarcātur pe
vestatiōez aut penā legibus taxatā
aut arbitrio iudicis sedm equitatē
taxandā Sed cōtractus aut vtriq;
pti contrahenciū prohibētur si sint
illiciti aut nulli si sint liciti Cum vō
magis enucleate de istis scire volue
rit cumule videz vomanū debebit p
legē Primū ieꝯ in cōiectiua de q̄ malefico pro actusando ijdem sex loca con
currūt qm cōiectiue malefice fuerūt
supius assignati Sed nō eodē modo
Verū in loco a diffinitōe nō debz cō
siderari ꝑsona agēs ex passione aut ira
oāōne sed pocius ex culpabili in
negligencia sed ꝑ pauceas bases in
qua sic procedi debebit vt quasi pro
missis ꝑma basi inō sistatur consue
ta negligencia et ꝑ pauceas actusa
te ꝑsone ex suis attributis et pre
apiue factis p iuracōez originalem
exponas sicut in actusando de male
fico qualitates ꝑsone docebitur inō
serual Cont narratē modꝰ quo nuē
in huꝰ rei negligenciā incidit et

post hoc addatur maior qua salu
mon statuit quicta facta et q̄ picu
losa aut mala frequēter ex huꝰmōi
negligencia contingerūt finaliter cō
cludatur prosequēdo cōiectura ex re
liquis quib; locis eodē fere modo sic
ē in cōiectura malefica p̄mus dan
responsiones vel confutaciones
pariba eciā vbi fieri debebūt ut aī
eandē methodū malefic̄ū supius di
catur In reliquis vō cōiectuis
videlz ex cōtractu et quasi cōtrac
tu raro sunt plures q̄ quatuor loci viz
a diffinitōe ab adiunctis ab effectis
et a rei iudicio In quoꝝ ꝑmo videlz
loco a diffinitōe originaliter narrēt
quo ordine et qua de causa et qꝰ mo
tuo ipse a quo petitur ad cōtractū
voluit consensū adiungere a qualiū
quasi contractū materie Et reli
qua in hoc loco et sequēdis ꝓcedātur
suo modo tractēdo sicut i cōiectu
ra malefica sūt tractata cū ad fin
dandū intēcionē actoris pelleda p
rei Si vero loca quidē alia q̄ in hys
cōiecturis suggerēte materie q̄tare
possint madē diligēs orator videre de
bebit Caplm p. q cōiecturalis
cōsideracio nō solū singlāribz ꝑsonis
tribuitur sed et cumulatiuis collegijs
plō cōcessis et alijs talibz collectiue
sumptis.

Sicut una q̄mis ꝑsona vel
plures poterūt actusari de ma
lefico Et sicut eciā ab una
ꝑsona vel a pluribz a qua poterūt
in iudicio peti p cuius fundata sup
quasi malefic̄ū cōtractū et q̄ con
tractū ita et cētus aliqua et q̄libz cō
munitas sine collegiū sup malefico
poterit actusari Et a cētente et alia
consentiente qualibz possūt in iudicijs
aliqua peti p ficta cōtrouersiam imo
et extra iudiciū quib; cētus et alia
talis cōtus i cōsilio pūcipiū et cuiq;

tractꝰ

a qua ad eandē intēcionē actoris

magistratus vel in cōtione pli-
ad deū aut totū mūdū potē actu
sari et cōtrario defendi. Que vel
pportionabilibus locis fieri debebūt sic
hec area psonas fieri debē predem
ē vice psonaliū attributoꝝ attributa
cuiuscūq; et aliaꝝ taliū cōuictaꝝ
assumēdo.

Ceterea ḡnus ḡaꝝ qſ
tiones sequētes non sint
iudiciales tamē p̄ cauā
ad iudiciales similitudinē et ꝓpē ple
nitudinē doctrine breuē ꝙd de
ipis astruendū videtur. Hanc autem
pma quasi contraria ē questioī de
maleficio videlicz qua queritur. An
quis beneficiū aliqd fecerit vt verū
abraham vere voluit suū filiū y
saac offerre sacrificiū deo. Vtrū de
tradidit legem filijs isrl̄ p manum
moysi. Vtrū dauid interfecit goliam
Vtrū filius dei fuerit incarnatus ad
saluandū ḡenus humanū. Vtrū p̄
petrus et catho intebātur resistere ne
p̄ cesarē cōsulatus roma⁹ per
mutaretur in regnū. Vtrū populꝰ
roma⁹ sue diaōm subiugauerit or
bem. et sic de multis et infinitis a
lijs. Ad huiꝰ vēo ḡenis qſtionū ꝓ
affirmatiua ydem et tot loa pos
sunt adduci qui ad pē accusatoꝝ
de maleficio sue adducta. Sed dif
ter. Nam ibi in argūento diffima
oīs a passione sūpte plerūq; pcedē
et inhumanoꝝ passiones sumūtur
vt odiū inuidia et tristicia. hic aūt
amoꝝ mā vere cādia zelus et hu
moī. Item ibi ī argūento diffimoīs
a raōne ḡnodi sūtur raō sophis
tica et apparens semp. hic aūt su
mitur sēpe vēa raō deliberatiua
p̄ racionē prudēcie. De qua postea
sermo ī ḡnē tāē dilibātur. Item ibi
in argūento diffimoīs a raone
usitate semp sūtur sophistica et ap
parēs raō usitate. hic autē sepe
vera raō usitate sūtur. que cuꝫ
modi sit in constitutionibꝫ que de
iure queritur et in ḡnē tāē deliberā
tāe sat̄s intelligetur. Sed diffimilitudi
nū que in hac qſtione debent
adduci. michi forsan ꝓportionaliter
quiq; baseꝫ hic debebit. sicut aūt mi
nores argūtoꝝ pro maleficijs fi
unt dictū. que baseꝫ hic tendent ī bo
nū. sicut alie tendebāt in malū. Se
liqui autē loci ꝓportionaliter hic tēmi
debebūt. sicut circa accusatoēm ma
leficij sūt tractati. Et ꝓportionalit
qui beneficiū abnegare ab aquo vo
luit. Duabꝰ vijs debebit procedē. sic
ē circa maleficij depulsionē procedē
sic. Cedā qſtio ē cui facti ſ̄itur
de p̄sona nō accusandi nec ab alio
petendi ꝓpter. sed alia ḡnis de cau
sa. et maxime cū ille qui qſtionē dat
oratū. et probat hoiem tale factum
fecisse sūt argumētū a dissimilē
in hoc fundauit. qm̄ homo talis ex
ignorantia. cui nocēte natura
vel aliquo tali actionis principio mo
tus ad factū processerit. In hac aūt
qſtione tot loa poterūt adhibi. qꝫ
in cōiectura maleficij sūt adhibita
sed diuīter. Nam hic in loco a dis
similē debet p̄sona cōsiderari in cō
pūcipij p̄ universalem cuiusdam
modus et ordo quo p̄sona
talis ignorāa inducit aut
p̄mansit. Aut quo in casū inducat
aut nocēte. Aut vide nāz seu na
turalem ideaōem cōseruāt. et sic de aliꝭ
Sed in q̄ de hijs ē dictū qñto capitu
lo p̄mi tractatus q̄rti libri. In vltīs
vero locis ē satis plena solicitudo ad
locos cōiectuē maleficij. Circa vēo
dandū qſtionē cui de facto qui ſ
tinendo p̄sonā que fecit ut cui qui

Octauus liber qui ē questionibus iuris precēp confirmacois confutacionis et conclusionis exponet habet or to tractatus ||

Primus tractatus dat methodos ꝙbales ad probādū q aliquod factū sit iustū-iustum aut iuris fū seu nō iustum ||

Secūs dat methodos ꝙbales pro quib⁹ constitucionibus ꝙbus iudicialibus in quar⁹ indicacoib⁹ ꝓdicat iustū uel iniustū aut eor oppoīm in genere vel in spē videz constitucione translatiua-iuridicali absoluta cōpatiua relatiua et diffinitiua ||

Tercius de tractacoe remotiue et purgatiue ofensionis ||

Quartus de tractacone deprecacoīs ||

Quintꝰ de tractacone postulacois ꝓpriy ||

Sextus de tractacone cōtrouersiaꝝ in scripto ||

Septimꝰ de accusacione et defensione ꝓfectis ||

Octauus de oracionis iudicialis q clusione finali

Primus aut tractatus sedecim habet capla ||

Capl̄m primū oīdit q cū de constitucionibus iuridicalib⁹ sit dicendū-dubiaq ad eas catur ī ꝓbali primo danda ē methodꝰ ꝙbalis quatuor deseruiens constitucoibus in quib⁹ ꝓcedit ꝓpōm esse iustū iniustū vel incertū-qua methodo docetur quib⁹ locis huiusmodi ꝓpositū debeat confirmari ||

Secūm continet quandā tabulā siue descr̄ptionē-que viam demonstrat ad cognoscendū quib⁹ ꝓpositū sit iniustū ||

Tercium dat declacoem et vtilitatem huius tabule seu descr̄ptionis-

Quartū ē tabula quedam siue descr̄ptio viam demonstrās ad cog

Quintus liber qui ē de constitucionibus iuridicalibus in genere

Primus tractatus dat methodos ꝙbales ad probandū q aliquod factū sit iustū aut iniustum seu nō iustum ||

Secūs dat methodos ꝙbales pro quib⁹ constitucionib⁹ iudicialibus in quar⁹ indicacoib⁹ ꝓdicat iustū uel iniustū aut eor oppoīm in genere vel in spē videz constitucione translatiua-iuridicali absoluta cōpatiua relatiua et diffinitiua ||

Tercius de tractacone remotiue et purgatiue ofensionis ||

Quartus de tractacone deprecacoīs ||

Quintꝰ de tractacone postulacois ꝓpriy ||

Sextus de tractacone cōtrouersiaꝝ in scripto ||

Septimꝰ de accusacione et defensione ꝓfectis ||

Octauus de oracionis iudicialis q clusione finali

Primus aut tractatus sedecim habet capla ||

Capl̄m primū oīdit q cū de constitucionibus iuridicalib⁹ sit dicendū-dubiaq ad eas catur ī ꝓbali primo danda ē methodꝰ ꝙbalis quatuor deseruiens constitucoibus in quib⁹ ꝓcedit ꝓpōm esse iustū iniustū vel incertū-qua methodo docetur quib⁹ locis huiusmodi ꝓpositū debeat confirmari ||

Secūm continet quandā tabulā siue descr̄ptionē-que viam demonstrat ad cognoscendū quib⁹ ꝓpositū sit iniustū ||

Tercium dat declacoem et vtilitatem huius tabule seu descr̄ptionis-

Quartū ē tabula quedam siue descr̄ptio viam demonstrās ad cog

Quintus liber qui ē de constitucionibus iuridicalibus in genere

An cayn fuerit occisus frāt̄ ioseph fuerit venditus-et sic de alijs ā quibus q̄nus expresse iudicialis non sint-qua tamē ut ꝓbus frequēter in iudicijs habeāt eam tractacoem ē sāne ꝓficue-Vnde huiusmodi questiones maxime ūmari debent ꝙ loca ab effectis-et a rei iudicio-ꝙnt tamē et alia loca mare-ut q̄ q a genere-quādoq a filio-aut alius āquis Quarta dar ad q̄stionē ē q̄ factū q̄ritur de agente quod nō ē psona-ut de re nō cognoscente-vt ut terra se aperuit ad absorbendū dathan et abiron-Vel aqua maris rubri ossa ferre filiorū isr̄l̄ fr̄ata-Vel clemēta condoluerūt passioni xp̄i-et sic de alijs-In quib⁹ tot et ijdem loci poterūt adhibei nō nūquā qui m passionalibus q̄stionibus supeius fuit adhibiti-eos tamē locos et eū maxime-qui ē a diffinitoe ꝓpria onando naturis saltatorū-licet eū clemēta nō ꝓprie ꝙ passionē misericordie aut vacuoem tractoē aquā passionē xp̄i condoluerūt-tamē ā quid erat m ipsis clemētis quo cō mouebāt̄ ad illi passioni modo quodā methaphorico condolendū-Quid autē illud fuerit et q̄modo notari debeat-et originali trahatoē seu diffinitoē monstrat-maioris vel minoris iudicij-tangit ꝙ hec que nūc de actusatoē et defensioē aut se maleficisse-tē de confirmacone et confutatoē cōtrouersie que solet maleficiū arguēti fare-et cōi de cōfirmatoē et confutatoē cōtrouersie ex quasi maleficio-ex cōtractu et q̄si cōtractu-et de modo tractandi q̄stiones facti nō iudiciales sue scripta confirmatoīs et confutatoīs cōstitucionis directualis satis fruī existimo.

noscendū in quibꝫ vnicuiqꝫ ꝑsone pàsse ꝑ aliquod factū fiunt iniuria ‖ Quintū Declarat et ondit veritatem et intellectū mē positē tabule siue descꝓsionis ‖ Sextū contra tabulam siue descripsionē que viam demōstrat ad cognoscendū in quibꝫ vnicuiqꝫ cautam passe ꝑ aliquod factū fiat iniuria ‖ Septimū dat declārationē et veritatē dicte tabule siue descꝓsionis. ‖ Octauū ondit qualiꝫ possit cōsideraī an res lese et credita lesa sint uitio alterius ꝗ illoꝝ quibꝫ sentiri videtur ꝑ factū iniuria. ‖ Nonū de origine et multiplicate iuris ꝑ notificacōem eoꝝ que significantur ꝑ hec prouidā meritui sui nrm vtm. ‖ Decimū est tabula seu descripsio quedam oculis cōtemplatiua ‖ Undecimū contra declaracōem et veritatem mē positē tabule et aliqliter ostēdit modū cōfectionis p̄me ꝑtis diffinitionis facti ut iniusti. ‖ Duodecimū ꝗ omia ꝗuā legū et eoꝝ que sunt ꝓpria naturalia legibus quā cuiꝫ foraīm habuerit magis possint in prima ꝑte diffinitionis quia factum diffinitur tāquā iniusti. ‖ Tredecimū declārat modos et multiplicatates lesionū seu noxamentorū. ‖ Quartusdecimū contra modū quibꝫ omissiones et facta tāquā iniusta diffinuntur notatiꝫ formā sōlon ꝗ ex talibus diffinitionibꝫ argumenta ad probandū aliquid iniusti cōficiantur et cetā qualiꝫ aliquid est iniusti probetur. ‖ Quintusdecimū dat methodū negatiuā ꝑtinentē ꝑsensoriū que contra tres vias quibus aliquod factum probatur iniusti seu nō iniusti. ‖ Sextusdecimus dat nāmlocoꝝ eoꝝ quibꝫ vera dictas methodos possunt madere. Caplm primū ondit ꝗ cū de ꝗstionibꝫ ut supꝝ in tabula dictū

Quamus constitutiones iuridicales non adeo frequenter in iudicijs madere soleāt ut constitutiones cōiecturales. possunt tamē et solent nō nūquā occurrere. Quo cū sicut ē de cōiecturalibꝫ cōstitutionibꝫ confirmatione et confutatione nō dictū. sic erit et de iuridicalibꝫ constitutionibꝫ cōfirmatione et confutatione dicendū. Hanc igit aliquis quas iudicationes et propositas predicatis hūi iusti vel iniusti in vniuersali. vel in ꝑticulari aut eoꝝ oppositā vt trāslatiuā iuridicalis absoluta. cōparatiua. et relatiua. quibꝫ eaam diffinitiuā quodāmodo ꝑat diuidere. Veli quas vero constitutionū iuridicalium iudicationes et ꝓpositā habent alia ꝓpositā. ut declarādo notetur Exemplū igit de ipsis tabꝫ hec ꝓpositā iusti uel iniusti cū suis oppositis. et infinitorib. et primo ꝑ illatiua constitutione dis iudicatū Dem sup dato libello processit iudex ad penā que cōtinet narrato de iure debetur. cū in eodē libello actore pena nō iure debita requiratur eōdanari sit iniusti. Pro iuridicali absoluta sit iudicatū sūme virtutis cōcelebrande cū grauitate. grauis etiā inimicia aut munimētū sēa tuendū. fecerit ne iusti. Pro cōparatiua sit talis iudicatio. Cū sub gaio pompilio octauū milites essent. nō arma et impedimēta hostibꝫ reliquisset. In

ad hanc condicoem veniē fuerit
iustū · pro relatua ēnīē sit talis
judicaao · Cui horaaa fratrū mor
tem negligeret · hostū lugēt · fra
tris et populi romāi victoria ñ gau
deret · An eam a fratre mdepnatū
necāi fuerit iustū · In hys igit̄ ju
dicaaonibq patet q licet diūsa sint
subiecta · que facta designāt · p dicat
tamen · quod qualitatē de factis
quesitam significat · Omnibq vnū
videlicet iustū · potuissent eaā ee de
mdicaaones formāi sēdm modū q
p̄dicatū · omnī fuisse iustū vel iniu
stū · Similiter quodāmō et in dissimi
tua constituce p̄dicatū judicia
oīa · Iustū vel iniustū · aut spēs
iusti · Verūtamen qui m tribunīa po
testatē vatur priā potestate · com
mittat crimē lese maiestatis · sē
speciēs iustitiae quedā · In alys aut
constituaonibq nō sic · vel remoti
ua nō quēritur an factū sit iustū
vel iniustū · sed verūtis qui accusatur
fuerit m culpa vel alius · Omnibz
m purgatiuis cōstituaoibq non
q̄ritur an factū sit iustū vel iniu
stū · sed vtrū sit eū aliq̄ culpa cō
tractū · Primū igitur erit Dicendū
de confirmaone et confutaaone
constituaonū hūāi pro predica
to iustū iustum vel iniustū · ad illoz
mferioza · aliq̄ · ad alias cōstitua
ones eatur · Et m hoc p̄mo ponē
tur methodi generales pro q̄tuor p̄
mis constituoibus p quas probabi
tur aliquod factū iustū iustum
vel iniustū · aliq̄ · de singulis earūdam
quatuor cōstituaonū loquamur
m speciali · In omnibq igitur dictis
primus q̄tuor constituaonibq · Is
qui accusat probare nititur q̄ma
factū sit iustū · si nō accuset ꝑ

petat tantū · cui probare nititur q
dari sit iniustū · Cum autē defendit · p
bare conatur oppositū vnusq̄ · viz
q̄ m causa ēnīali et sibi sili q factū
non sit iustū sed iniustū · et m eā causi
q licerat nō dare · petē autē accusatois
voco p̄tem affirātuā · Defensois vō
negatiuā · Ad hanc igit̄ affirātuam
p̄tē accusatois qua factū probare
iustū · omnes loa thopica vocuit ad
speciē vethoricoz locoz addita po te
tate · Sed q̄n omnes illi loci vno diuo
at exceptō · videz a dissimilitudīe ad hāc
p̄tem facillime poterūt applicari ·
p̄ ea que circa thopicos locos fuerit
sedō libro prius dicta · Non intendo
de aliquo deoz locoz hic scribē ñ
tm de loco dissimituo · qui velut mi
exercabiles cōtinuz difficultates · Si
quis ergo vepiri voluit argumē
tacoēs oēs dissimituas · quibz finī
sue negociū probet iustū · In
primis p maximam diligēaam attri
buēi negocij seu facti debebit evol
uere · sedm doctrinā sup hoc traditā
quarto caplō ēaj tractatus quarta
libri · quibz cōtinet oēs cōstituas omī
ex ipis notare debebit · primo qui et
quot p̄des facti prima facie videātur
iniuriam pati · Secō in quibz sint re
bus aut creditus · Tertio quo iure
res ille vel credita ad eū vel eos
p̄tendat · Et quarto que sit forma
lesionis seu noaīti · et cui ex illis
ad dissimilitudīem accedat · et cui ad ar
gumētū dissimilitudīnis · pro quoz primo
seqī descripsio queda ·

Caplm sedm eōtenes quādam ta
bulam sive descripsionem q via
demonstrat ad cognoscendū qui
bus prima facie factum sit iniu
stum ·

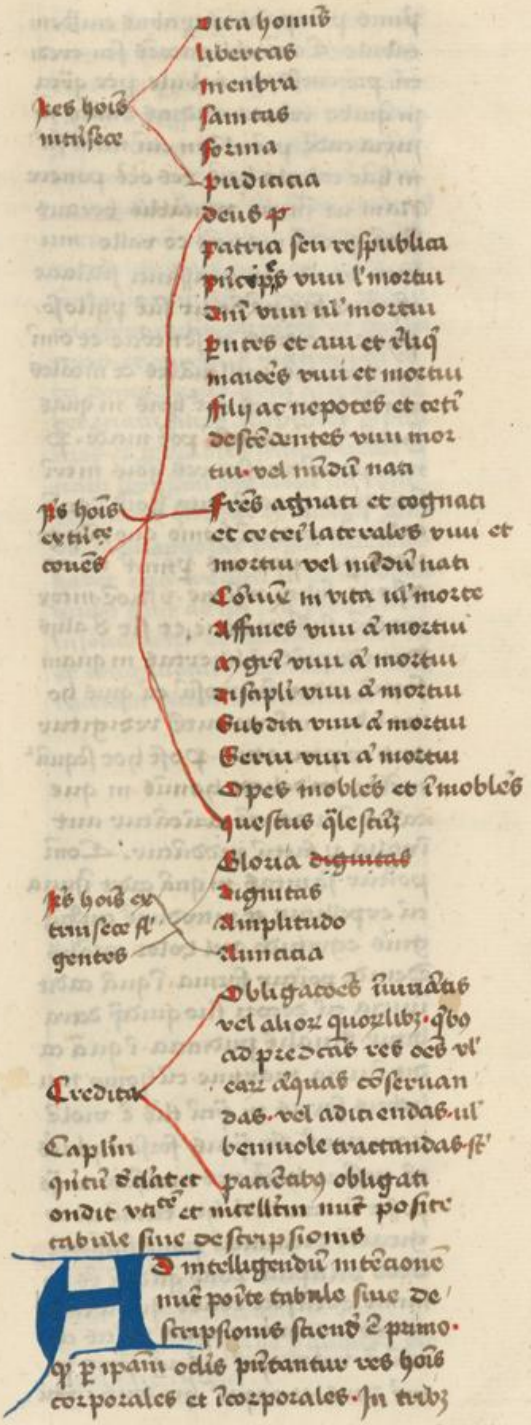
Contra religionē
deo
Contra pietatē
patrie et rei publice
pr̄apibꝫ vīus et mortuus
dīnē vīus et mortuus
sibi ipſī directe
parentibꝫ et auīs et religiō
maioribꝫ vīus et mortuus
filiis ac nepotibꝫ et ceteris
descendentibꝫ vīus aut mor
tuus aut nūdū natus
fratribꝫ agnatis et cognatis
et ceteris lateralibꝫ vīus aut
mortuus aut nūdū natus
Coniugi sponse sponso vīus
aut mortuus
Affinibꝫ vīus aut mortuus
magistris vīus aut mortuus
discīplis vīus ā mortuus
Subditis vīus ā mortuus
Seruis vīus aut mortuus
Contra gr̄aīā
Amicis bñfactorib⁹ et socijs
vīus aut mortuus
Contra vīdictā rei
Sibi ipſī indirecte
Contra obſeruātiā
Aliquibꝫ vīus nl' mortuus
Contra veritatē
Certificans vīus ā mortuus
Contra paritatē
Hominibꝫ et ā'tibꝫ et alijs q̄
busq̄ nō ſīus indebite · Ca
plm̄ ēaū Dat declām cōem et vti
mē pone tabule et descripſioīs

Ut autē hui⁹ tabellule siue d
scripſionis ordinis sciat̄ me
sciendū ē q̄ ſiorū verborū talis ē cō
tinuatio seu constructio vt intelli
gatur · q̄ videndū ſit an factū ſit ī
iuriosum ipſius fiducias seu iniuria
tis ago vel ipſius fiducientis patrie
seu rei publice · vel ipſius fiducientis
pr̄apibꝫ vīus aut mortuus · vel
ipſius fiducias dominus vīus ā
mortuus · vel an factū ſit ſi iniuriosū
ipſi met faciendo directe · Unde q̄
libet ē obligatus et tenet̄ pre
cepto · ad ſibi ipſī ~~met fiducia duc~~
~~re unde quilibet ē obligatus a~~
riendū a malo · et ad pro ſē ipō q̄
ſequēdū omne bonū · cū ꝫ quibus ſi
ne medio sibi metipſī nocuerit ·
naturalem obligationē videl̄ le
ꝫ quā ad ſēipm̄ ē obligatus · Pē
ceam cōmittē q̄ q̄ homo nocendo
sibi ipſī nō ſine mediate ſed mediate
et ꝫ mediū hoſtiū ſuū ſiue eorum
et peccatorū · vt ſi quis hoſtibus
ſuis peccēt nocendo sibi ipſī · et ſili
ſi res publica vel iudex ad exēplū
iudicū in ſtatutis autoritate pu
blica · peccēt crimino⁹is dilamant
ſe videlīz rei publicē · Sic igitur
in dicta tabula omnia capita refe
riuntur ad ipm̄ qui facit iniuriam ·
Et ē sciendū q̄ omnia fere capita
tabule quodāmō ſiue cōtinua cum
ipō fiducie · vt dī cius fiducias
patria fiducias · pr̄apes fiducias
dominū fiducias · ipē met fiducias
Parentes fiducias · et sic cōm̄ vſq̄
ad ultimū qui notat̄ cētera obſer
uādam · et demceps excludit̄
Distinxi autē hāc tabulā siue
descripſionē ꝫ titulos quosdam
tales videl̄ contra religionē · cō
tra pietatē · contra gr̄am · Et sic ul
terius Cui autē religio pietas ḡ
tia · vindicatio · obſeruātia · veri
tas · et paritas · ſpēs quedā iuris · q̄
rū natiue declinatur in ſeruus
vīus ad explō pīnas tractat · Et
ē sciendū q̄ illi quibꝫ fit iniuria q̄
aliquod factū quīq; ſiue diuſi fin
vem · aliqui tamen ſecūm rationē
diuſi ſint · exēplū pīm · ut pharaonē

3

assuefe finos ist' fiunt simulac deo-
cumq ipi erant populus electus·
Et per idem factu fiebat simulacr
si ioseph·q̄nus mortuo·vt videtz
benefactoru plāoms vel suoz pre
decessoz·Exemplu sedi ut filios
ist' adorare vitulu cōflatile fu
ut simulacru deo ut deus ē· Cedo
idem factu simulacru fuit deo ut
spālissimo benefactoru filioru isra
hel·p quod ee primo sacrilegiu
ee sedo vero ingratitudinē max
mā admisserūt·Quo circa si nō
repelatur q̄ factu fuerit simula
sīe multas ac diuersas sedm rē vi
dendū ē semp·an ne ib qui pfi
sus ē·sit plures sedm dicte tabu
le vocēs Nam idem poē ee deus
et pater quodāmō·et benefactor·
et sic de alys sedm vocēs diuisas
Veritas igitur pīas de scpsioīb
ē quatinꝰ considerato facto·vicē
possimꝰ omēs illos quibꝰ factu
ipm pma facie videtur simula
sīe·sine fuerint diuisi sedm rē sic
sedm vocēs dictarat

Caplin q̄tu est tabula q̄dam
sine descripsio viam ōmon
strans ad cognoscend in quibz
vincatz psone passe p aq̄d fac
tum fuit simula

Caplin q̄tu est tabula q̄dam
sine descripsio viam ōmon
strans ad cognoscend in quibz
vincatz psone passe p aq̄d fac
tum fuit simula

p̄mis p̄ncipalibus p̄abus eiusdem tabule. Cōi obligacoēs seu credita pro eiusdem tabule p̄te q̄ēa in quibꝫ rebꝫ et arcdias omitty iniuria cadē pōt. Non enī narīi fit in hac tabula hoīs res oēs ponere Nam ut ītimat veneabilis hoeaue Que quedā res hoīs eo vallo muniter. vt ad eas grassanti stulaae aspiare fas nō sit. ut sūt philosophice raones et sentēae. et omīno viruutes mtellaales et moales omēs. Inter res igit hoīs m quas factū vt iniuriosū pōt madē. P mo ponitur ser res hoīs mtrīsecꝰ. quar p̄ma ē vita hoīs. q̄ quā cadit iniuria. cū homo quo cūq; genere p̄empaoms p̄mit ut occasione. sub mersione. v stioe mtoxicacoē. suffocacone. et sic ꝺ alys Deinde ponitur libertas m quam factū cadit iniuriosū. cū quis homo liber m seruitutē redigitur aut captiuatur. Post hoc sequūt membra vt decet homīs. m que cadit iniuria cū trucātur. aut ī talia p̄ factū redditur. Cōi ponitur famtas. m quā cadit iniuria cū expellitur et introduat cuiuis grauis egritudo. vel dolor coralis Deinde ponitur forma. ī quā cadit iniuria cū decori sine quidꝫ detrahitur. finalit pudicaa. ī quā cadit iniuria maxime. cū homo muliebris sexus m q̄tū tlis ē violēt iam paat. Et q̄uis forsan plures ee possint hoīs res mtrīsecꝰ m q̄s possit iniuria cadē. hec tamē ad eo gitatū ereatandū ponit sufficere. Ceō p̄ncipalit ponī q̄ideā res hominis extrīsece coues. que ideirco coues vocantur quia mlteis conuenit valde. Inter eas ig̃ p̄mo ponit deus. et capit hic deus ig̃tū p hoiem aliquē ē electus ad aliq̄ tū. sedm quē modū uidet xpiam et sarracen vocant et diant creatorē oīm ee deū suū. et sm quē modū philosophi habuerūt qꝺ dam ydolū viz dagon. quod deū ereuit ee deū suū. et ita q̄ libet nacio ydolatraus antiquitꝰ habebat tale p̄tium deū. Cū ergo p blasphemiā alicui vel aliud sue ei p̄tionale ledr deus aliter reputat tale iniuria sibi factam. vt si ydolatra diceret aut faceret aliquid m blasphemiā creatoris q̄ ē deus verus. et eaā deus nostra reputaret tale iniuriā sibi factam. Ceō ponitur patria ī qua ei ledr. Deinde ꝯtingit quibꝫlibet iniuriari. Deinde ponitur p̄ncipes p quos lesionē siue uiuat seu decesserit fit iniuria subditis. Et ita cōi ꝯmuniter res alie p quas lesiones mꝰ iniuriantur. Tertio p̄ncipalit ponitur res hoīs extrīsece fulgentes. quas ideo fulgentes dico. quia cū homo sit egregie mitꝰ p res mtrīsecas et extrīsecas mitꝰ deas. et precipue p res de quibꝫ p̄ius ē dam quod m eis nō cadit iniuria ut p virtutes mtellaales. et morales. et p mod splendoꝝ quoꝝdam irradiant res isē videz gloria. dignitas. et relique. Quo circa meāto res effulgentes vocātur. Inter eas igit p̄mo ponitur gloria. qua tullius m pre deliberatiā veteris rethorice sic diffinit. videz quod ē fama cū laude. Dignitas aute ē p̄ncipatus vel officiū publicū vel autoritas. Amplitudo vo vt dicit tullius m deā pre deliberatiua. ē potestas ā maiestatis aut aliquā copiā magna habendi cia. Quid aute sit amicaa satis

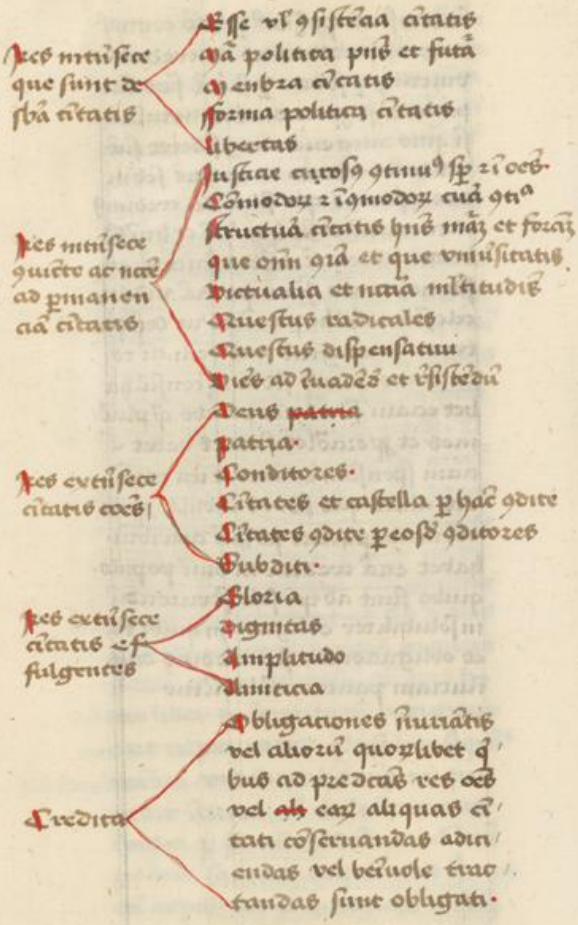
C

notā est de se. Cū igitur aliquo dedā quatuor eadem lesio dicimur iniuriam pati. Similis in ārta pce priapali dicte tabule seu descripsionis ponitur credita que notātur dupliaa. Unde quedam credita se obligatoēs ipsius iniuriās ad ipsum qui patitur. Alia credita sunt obligaaones quorumlibet aliorū ad ipsum passū. De primis autē sciendū est q̄ obligaaones iniuriantis sue ille quibus q̄ idē iniurians aliq̄ fuerat iniuriam obligabatur. et ad hoc obligatus est ad eū qui est iniuriam passus. que obligatoēs referuntur ad res pdicte tabule. Nam aliquis est obligatus ad totū hoiem. et ad omē bonū hominis augendū et conseruandū. sicut filius obligatur parētibus. Alius est obligatus passo ad aliq̄d vnū. vt forsan ad soluendū aliquā pecuniē summam. vel ad dandū aliquod certū. vt equū. vel librū singularem. et tales obligatoēs possūt vocari credita. respectū illius ad q̄ obligamur. vt id quod tu debes michi. est creditū meū. Igitur in talia credita cadit iniuria. si q̄s omittat facē id ad quod est obligatus. et magis si faciat contrariū. vt si aliquis sit obligatus bū facē. noceat. Et consilēs sue obligaaones quorumlibet aliorū ad ipsum qui est passus iniuriam. que sibi sue credita parentis. In que credita q̄s fuerit iniuriam. Si tamen esse certū. ut obligatus id omittat vel dē ad quod est obligatus. a magis si ad hoc deducatur. vel contrariū faciat. ut videlicet si sit obligatus ad beneficiū inferat maleficiū. Est igitur vtilitas istius tabule. quatinus p priorem tabulam status omnibus psonis. quibus factum est

I

iniuriosum. possimus p hāc cognoscere in quibus rebus et creditis vnicuiq; psonaꝝ p factū fiat iniuria. et hys pcipaonales in multis si quis diligenter consideret sue res dei. et credita et maxime sedm nos xpianos. qui filiū dei credimus incarnatū. et ob hoc hrē. et hūsse vitam libertatē. mēbra salutē. et formositatem. Item patriā videlicet celestem ihrlm. parentes. ut deū patrem. et virginē matrem. cū tota domo dauid. sedm ascensū habet eciam filios adoptiuos q̄ plurimos. et pcipaōles fratres. habet eciam sponsam ecclām. et ita cōtra res alias. que sibi ex tabula pcipue vel methaphorice possūt attribui. habet eciā credita in omni populo. quibus sunt ad ipsi soli seruiendū insolubiliter obligati. In quibus res et obligaaonibus seu creditis deus iniuriam patitur cū leditur.

Caplm sextū cōtinēs tabulam sine descripsionē que viam demōstrat ad cognoscendū in quibus vnusquisq; actenus passe pcipue fuerit iniuria

Caplm ſeptim dans declām cōem et vtilitatem dicte tabule ſiue deſcripſionis

Dicta deſcripſio ſiue tabula ponitur ut pre oculis habere poſſim res omēs mutatis et ſimlit ſua credita m quas poterit iniuria cadē. Nullus ēt poteſt ad plenū iniuriā illatam ātati deſcribē niſi vidē poſſit in quas res et credim ceciderit talis iniuria. Contingit aut hec tabula quīq titulos quoꝝ

pmus res cōtingit ꝛciſcat. que ſe pcerus de ſubā ātatis. In quas pmo poſſit cōſiſtentia ātatis p cē in qua conſiſtencia vel quod ee leſio cadit. cū autus deſtruit pcerus. ſedm oīa que ſunt de cautatis integritate. tā quo ad hoīnes. q̄ ordiem cou ponit. Deb poſſit matiā politica ātatis q̄ duplex īmittit. pnē videz et futura. Pnē matiā ē pmouere hoīm aut aliā mltitudo. ex q̄ bus mē cautas conſtat. futura matia ātatis ē infancia pueꝝ et adoleſcencia mltitudo. ex quibus cū poſtmodū ad virilitatē puenerint ātas cōſtituetur. In primem ig matiam ātatis ſolū leſio cadē. cū pplis qualitatē fiūt et maxime principes deducāt ꝙqualitatem deteriorem. verbis vl' factoꝝ exēplis. cuiꝰ leſiois magnitudo ſatis conſideratur ex ſilitudine. Nam ſicut bona nauis ex malis lignis conſtare no poterit nec bona politia ex putridis et corrupcis hoīb. In futuram materiam cautatis cadit ſimlit leſio. cū adoleſcenae debita cura ſubtrahitur. vel cū ad malos et diſſolutos mores cōmittitur. aut oīno redd vituperabiles. Cuiꝰ leſionis grauior dolor ſentit. In illis adoleſcentib qui ex nobilitate ꝙlis hnt. ut futuri ſint mē ātatis rectores. Illi vēs quibꝫ ait timet talis adoleſcenae cura. ſi n tota nutritur viribꝫ. vt eam ad ſapientem vſeam et oīno laudabilem virtutē adducāt. ſed potius ad ignauiā luxuriam gulam. deſidiam. et certā talia ā labi pmittit. aut vltra protra hunt. tot mortib dignus ſiue

quot alias homm in se cuitas vel patria clauserit p eande adolesc̃iam gubernanda. Deinde ponit̃ membra ętatis que mlt̃iplicat̃ po sunt Distinguu videz aut sedm gradus quosdã quos mie comũe status vocam9 sedm quã distic̃tionẽ dicim9 ętatẽ diuidi in tres status videz clericoꝝ militu et populi tãquã in tria mẽbra ętatis. Que possũt membra talia Distinguu sedm progressus aut sedm quã questuũ et arcuũ mechaneay aut sedm loca si cuitas habeat intrinseca loca diuerso rdata aut sedm prĩapal et subiacta q prĩapes et omes officiati sunt velut officialia mẽbra ętatis sic sunt cor cerebr epar oculi lingua manus pes in homĩe homines aũt veliqui sunt quasi mẽbra ętatis in officia alia ut caro et adeps i hoĩe forsan ceteris mlt̃is alijs modis potuit distinguu membra ętatis in quoꝝ quodlibet q̃liter lesio cadere posset. e p se manifestũ. Cum ponitur forma politica ętatis. q cuiusmodi sit videatur supius lib quarto. arcta expositione silue attributor ętatis. Consistit autem talis forma ętatis in ordine quo dam. qui tuc e bonus ciuis uniuersitas populi vel fuit ordinata ad prĩapes et ecclesiã. Ledit aũt talis forma ętatis. cui quis p sedi tionẽ mtitur euertit ordinem politicũ ętatis. de quibꝰ euersionibus aristoteles loquitur quo politice. Si autem forme proueniũt iugitur libertas ętatis. que e velut finis quidam mlt̃arũ ętatũ mtrinsecus. libertas autem talis e ętatis nulli tyrãno subiici. et ee peritus sui muris in qua lesio cadit. si quis dat operam ut prius libera ętas tyrãno subdatur. p sub tyrãnico prĩcipatu detineatur.

Sedꝰ titulus prĩapalis cõtinet res mtrinsecas cõuictas ętatis que no sunt de subia ętatis. sicut nec sanguis et spiritus sunt de subia hominis. q̃ius sunt mera corpus ipsius. Sed q̃admodũ sanguis et spiritus et alia talia ꝓportionalia sunt necessaria ad p̃manẽtiã hois. ita que sub hoc titulo cõtinentur sunt naturalia ad p̃manentiam ętatis. Sub hoc igitur titulo sedis in primis potestatis cursus cõmunis et omnes que cursui prĩapes diligenter obseruare tenetur. qui cursus ledi. aut cui mterrũpitur tẽpore videlicet si quoꝝ tẽpore cesset. aut cui mterrũpitur p̃sonis. cui iudiciũ vectum in p̃sonas quasdam delinquentes tamen no cõtinetur. p caritatẽ p̃sonarũ potestatum amorem vel alia talem causam quacũq. Deinde potestas cura cõmuna cõmodoꝝ et cõmodorũ ętatis. et p hec duo vt iustitiae curs̃um et curam cois boni nominatur quasi vita ętatis quedã adeo vt ea ętas no vera ętas sed mortua cuitas dici possit. vbi peritus iustitiae et cure cois boni defuerint. tuc potest dica ętas sinceriosanus. si m alignos autem in alios vero no obseruentur recta iudicia. tuc e quasi ętas quibꝰdam sinus membris torta paralisi. Post hoc ponitur structura ętatis huius materiae et formã. que cuiusmodi sit videat supius libro q̃to. In expositione silue attributor ętatis. Ledit autem huiusmodi structura. subuersione vendio. et alijs talibꝰ modis. Cum

si nõ nũ penitꝰ ſ. p aliqđ ꝑpetuꝰ deficerint

ponẽ ea que sũt omñ cõuñ·ut ac
marr·et fluuy curr̃ers·ac eor̃dem
lutra et cõsimilia·Sic ea que sũt v
nũ stratꝰ nõ tamẽ singlẽ·vt thea
tra·strate·seu platee·et alĩ cubi vec
tigalia et simlia·que ad sustentãdũ
oneꝝ ciꝫtas sũt ordinata·In que q̃
libet lesio possit ma dẽ·fac illima·Sic
videre·Deinde ponitur victualia·
p que debent melli omiã·que ad esũ
potũ·vestitũ·et reliquã humana
nãm necitatẽ solent requiꝝ·que tue
ledũtur cũ quis penuriã cõm
duxerit via qua cũq; Cõm ponũ
questus radicales·qui quales sũt
videatur supius libro q̃to circa
expositionẽ attributoꝝ ciuitatis
ledũt aũt tales questus·qui eos
Diminuũt·hijs subuigilatur q̃stus
dispensatiuus·qui sũt ledi possunt·
Postremo ponitur vires ad ciuitatẽ
dñi et resistendũ·in quas lesio ca
dere poterit·si diminuatur·Deinde
ponitur terc⁹ titulus principalis
qui continz res exteriores ciꝫtis
cões·id ẽ non varias·sine quas p
mo poterit deus·qui capi debet hic
prout ẽ p ciuitatẽ ad colendũ e
lectus·sicut deũ ẽ in quẽto libro
supius·Cõm ponitur prima·Vnde
capit hic patria pro regione tota
cõtinẽte plurimas ciꝫtates·q̃dam
dñi fr̃arum ẽ patria ciꝫtis pisi
ensis·Post hoc ponũ conditores ciui
tatis·sicut alexander condidit a
lexandriã·Deinde condidit ciꝫ
et castella·et alia talia p hãc ciui
tatem fundate·que sũt velut pro
les hui⁹ ciuitatis·Cõm ciꝫtes
et castella fundate p eosdẽ condi
tores·que sũt quasi sorores pris.
ciꝫtis·Deinde subdia quibꝰ pñs
ciuitas principatur·Qualẽ ciuit

in strata sue res possit lesio cadẽ
re ẽ notũ dictu·Post hoc ponitur
q̃tus titulus principalis·qui cõtinet
res ciꝫtis effulgentes·ad q̃rẽ na
turam melligendã notandũ est·
q tũ aliqua ciꝫtas fuit ex collibꝰ m
sus p̃alubꝰ·videlicet cõsistentia ma
teria·polita·cum edibus·speciosa polite·
et libertate·Item in cursu instratꝰ
ac administratꝰ bonũ cõuñ·et sic q
sequatur in omnibꝰ alijs mũ expo
situs·tue ex ijs p modũ effulgen
tiaꝝ quarũdam ciuitatis quidam
ciꝫtis splendores·et eminẽtie su
p reliquas ciꝫtates·sicut olim vbs
romana sup reliquas occ ciꝫtes
poterabatur mouedibꝰ gloria·ac
dignitate·amplitudine·et amenita
que cum nõi sint natue sine expo
situ ẽ quẽto capitulo mũ presenter
qualẽ cria in hac q̃tione lesio cadere
possit·primum fatur ex deis·et p̃im
p se pot videri·Ac credens ved et
eoꝝ lesionibꝰ hic ꝓpoñ lia dispo
sunt hijs·que ex talibꝰ eodẽ capitulo
quẽto predicta fuit·Vtilitas autem
hui⁹ tabule fuit de sep̃tionis ẽ·q̃
tenus cognito q̃ facta aliqua fit mu
nuria ciuitati·possimus p eandem
cognoscere tabulam·In quas vbs
ciuitatis ac credita hui⁹modi ci
uitati nuria·Et sicut hec res vni
ciuitati p̃time dicitur·Sic ꝓpo
nalis et vni tote patrie·q multi
tudo in se complectitur ciꝫtes cõsi
miles res potuit p̃time·Q Ca
pitul octauũ qualẽ possit cõsideꝛa
ri an res et credita lesa sint·sine
alioꝝ·q̃ illoꝝ quibꝰ statim fieri
videtur p factũ iniuria·

Postq̃ p predicta vepti fu
erunt ulrquibꝰ seorsim ap
paret p factũ iniuria fieꝛi

et in eorundem vnoquoq; cōsideā
te fuerint res et credita siue q̄
idem factum leditur videndē
est vltra An huiusmodi res lese vl'
credita lesa sub sint iuri alicuius
alterius viri vel pluriū vbi gra
si ledam gloriam alicuius hominis
qui ē filius alterius licet illa glia
sit filij quodāmodo tamē preter
hoc ē parentū suoq; et totius sui
generis et ob hoc q̄dā eodē facto
fit iniuria filio et parentibus eius et
toti generi Quo area cui cognoui
mus cui paacta vel quibus ipsum fue
rit ē statim iniuriosū restat vi
dere cōueta eorundem paacientiū
cōsideandū an res in quibus lesio n
facta ē sit iuris equi Vnde q̄nus
multa ponatur in tabula que lo
cū occupat sedi capli pactas trac
tatus vt deus prīa parentes et co
tera Nichil tamē est in ea q̄ si
bi sit vel patria vel homo mei q̄
tria mayme p̄ cauē tabulam
notificatū ē que soleant ee con
nexa cuilibet hoīm Nam omia
capita tabule sint homi annexa
habet enī homo deū patriam p̄n
tes filios et sic cōt de alijs in ta
bula positis Personaliter autē lic
omino nō similiter Deus habz cō
nexa Vnde licet deus nō habeat deū
supra se habet tamē quodāmodo
patriam et ętatem que celestis ihe
rusalem et ętas dei a theologis
mūi patrie Item deus filius ha
bet patrē naturalem sedm̄ diui
tatem et matrem sedm̄ humanita
tem et ex cōsequēti deus pat̄ ha
bet filiū naturalem habet etiā
deus filios adoptiuos q̄plurimos
et etiam sedm̄ humanitatem cogna
tos et quodāmodo fratres si pio
thoplausū omi hoīm patrē ap
pellemus habet etiā deus filius
qui est ihs vpus sponsam quoda
mō videlicet ecclīam sedm̄ theologos
habet etiam discaplos seruos et sō
dios amicos et bene factores quo
dāmodo Et autē patria vel aliq̄
tas etiā habet quedam talia con
nexa p̄ se potest apparē consideā
tibus si ita p̄ aliq̄d factū appareat
deo fieri statim iniuria videndū di
ligenter que res eius et credita p̄
factū ledātur Et cōt videndū an
ne res tales et credita sint etiam
de iure illoz que sūt deo cōnexa
Similiter si p̄ aliquod factū hoi cui
cūq; videatur statim iniuria fi cōn
sideandū diligenter que res eius
et credita ledantur et cōt vide
dū an ne res tales et credita sint
iuris illoz qui repetentur eidē ho
mi ex cōnexi Et p̄sonaliter in
facto quod statim iniuriā irrogat
auctati considerāi et procedi de
bebit Possumus autē et hac etiaz
considerationem ad aliud vtile in
uenire Nam pōt contingē forsan
q̄ quāq; prius consideremus res q̄
p̄ factum leditur an q̄ videamus
cui vel quibus p̄ factū fiat iniuria
quo casu statim videri debebit an
res illa p̄timeat aliqua ex cōnexis
factoribus vt si factor sit homo vide
atur an res illa p̄timeat ullius ho
minis deo vel patrie vel p̄ximis
et sic cōt sedm̄ ordinem tabule q̄
locū occupat sedi capli vel si factor
sit ciuitas tuā videri debebit an
res lesa p̄timeat aliqua ex cōnexis
ęcclīe vt an p̄timeat ęcclīe deo
vel patrie tuā cuius hec ęcclīa ē p̄s
vel conditor vbi et sic cōt Deinde
videri debebit an ne eadem res
p̄timeat aliquibus nō gravis cum
factor Ut alijs hominibus vel ęcclīis
q̄busq; Notandū nūc hec q̄ non

ē i cōuiciens q aliquod idem sic
cōueniūt aūg et res eius vt filius
uno modo rationē habet con
nexi respectū patris siue cū nitē eos
consideātur relatio sēdm quā dr
dr pater et ille filius. Alio modo
filius respectū patris habet rōnem
sine rei quodāmodo cū vi m filio
consideātur relatio quia pat̄ alīq
uē possidet filiū capiendo possessi
onē valde generaliter pro quolibz
tali iure de quo dicitur sequēta
capīo. ¶ Caplm nonū de oīpo
ne et multiplicatate uerbi p notifi
cationē eoz que significant per
hec pronomia meū tuū suū nr̄m
vr̄m

Per hec igitur que sequū
siue vsqz nunc dicta. si qs
diligenter aduerterit cognō
scere poterit quibz factū ipm̄ iniu
riam infrat et in quibz sius re
bus seu creditis que duo et si ne
cessaria sunt ad hoc ut factū inq̄
sius fāi diffamandi. plura tamen
requiruntur. Nam si factū hoc nō
debeat tāquā iniustum diffamatoriū
ve m ipō reputaret lesio iuris. ppter
quod diffamato talis manifestare
debebit primo aīa vē quālibet pa
tientias. et qlibet creditū eiq aīe
quā cadē lesionē credendo. qđ et q̄
le ius habuit is qui ē iniuria pas
sus. in cadē re seu credito tali le
ctūdo qualē p factū ipm̄ ledebat
res ulla vel creditū. Quo cū ne
cessariū ē nūc naturā et origiē
talis iuris. et eius multiplicatate
et speciēs nō pretexere. et cōm de
lesione dicē. et hec oīa finaliter
applicare ad diffamandū factū ipi
tanquā iniustissimus qđ capitur
tribz modis. uno modo propē.
alio modo impie. ius vē pprie
capī. pro quolibet ḡnē dominij
ḡnalissime capiendo. dominiū
sēdm quod dicitur. vere dia pot
talis res ē simplex mea. vel sēdm
partem. vel sēdm tempus. vel sēdm
aliquē vsum vel aliter quālitercūq;
Aliter enī vtimur nomē iuris
cū dicimus nos hītare in agro
vel in vinea. vel in domo. vel alio
tali. Quid autē sit ius acceptū
hoc modo cōuenienter vna diffini
tione diffiniri nō potest. eo q nō
vna ratione dicitur de omnibz que
nomē iuris participant. Tamen
tamen ipius potest manifestari p
vicinitatē quā habet ad hoc p
nomen significatum. videl meum
tuum suum nostrum vestrum. Unde ēpler
ē suum. videl primum sēdm et tertium
Primarie suum est quod habet to
tum ee ab illo cui dr. et ab alio nul
lo quodq;. et isto modo deus solus
potest vē dicē ego mei sum et omnia
que sunt mea sunt. ē enī dns omnia
simplex primo. hoc ē nulli cōuenit
creature. q vel ipa met sit hoc
modo sui. vel q aliquid ab ipa
factum sit sui. qm nec ipa creatura. nec ipius effectus hmōi to
tum ee ab eadem creatura. sic q
ab alio nullo quodq;. figulus ei
non potest vere dicē vasi suo. tu
es mei. q a me habes totum
ee quod est in te. qm̄ formam qua
eidem vasi dedit desinit a deo re
cipit videl figurum. materiam
eciam nō facit figulus. sed dicit
illud ē suum. que quis vtiq; ex vo
luntate dni primi. qui deus ē. vtē
tur dedit filijs hoīm. Possing
ergo dicē terra nostra ē. vel ter
ra ē huāna quia. et similiter omnia
que deus sua voluntate cōcessit
usibus hoīm simplex. vel cum
aliqua restrictione. aliqui illam
rem sic inter translatio facta. ppter

dicatur sua videlicet homis vel v
nius homis quiqz mō modū isium
eius quod ē suū cē. Et ab isto mō
eius quod est cē suū quis potest
dia vel dib scūdarius. Terao
illud ē suū quo quis vtitur cū vo
lūtate domini scandavij vt si ti
bi a deo sine medio vel mediāte
celo et natura sit datū frumētū
mihi autē vinū poteris voluntate
michi tradē frumētū ego tibi vi
nū econtra mutando et q tu mi
frumētū tradis recte significatur
p te talibz verbis volo seu cōsenao
q tu vtaris hoc frumēto et q ego
tibi vinū trado p me significatur
si dicam volo vel consenao q tu
vtaris hoc vino. Et sub isto terao
modo eius quod ē cē suū comprē
henditur omēs translacōes domi
nioꝝ et vsuū vt vendiacōes emp
tiones cōmutacōes mutuacōes
donacōes legacōes locacōes
conductiones cōmodacōes et sic ꝺ
alijs mltis. Unde si sit voluntas sig
nificetur consenao tibi q hoc agro
m ꝑpetuū vtaris quocūq mō volu
eris tuē ē p fecta translacio domi
nij. Nam qui ptātem habet vēꝺi quocūq mō velit habet etiam
ptātem vendendi quocūq mō ve
lit si vendicio sit quidam vsus ve
vendite capiendo hic vsum nō si
cut iurispeiti accipiunt sed mlt
generaliter videlicet pro ut ille dia
mur vti quo tanquā medio pue
nimꝰ ad aliquid finalius. Si aut
voluntas sic significetur cōsenao
q agro p anū vtaris et nō quo
cūq modo sed solū colendo et inde
fructus capiendo tuē nō ē p fecta
translacio dominij sed inp fecta
sedm quā agere ille manū mei fm
aliquē ꝫtepore quē licet possis cū
colere et fructū inde p vnū anū
colligē michi tamē ꝑpetuē ser
uari. Similiter si dicam dicta con
senao q vtaris equo meo si mi
nde recepero ē comodatū in quo
p voluntatem meā tibi dedi vsū
equi mei p diem vel aliud plac
tū tempus. Et quibz patz q vo
luntas prioris dñi facit rē simpli
citer vel sedm aliquid cē altius.
Sed ut sciri possit cuiꝰmodi volū
tatē dī tres modi requirat siue
dī ē q duplex ē voluntas. Nam
quedam ē actualis quedā est ap
titudinalis. Actualis aut ē trip
videlicet priuata publica et quasi
publica. Priuata ē que cadit in
hanc ꝑsonam et illam. Non igi
tur illaꝝ aliqua fingitur offino pb
lico et sub hac voluntate siue oma
genea cōtractuū. Publica volun
tas ē voluntas omnīs populi vt
quodqꝺ ē lege statutū vel consue
tudine ut lex ē q nulluis ē cōce
ditur occupanti p quā legē si re
perio quodqꝺ ab omibus derelictū
aut nīquā acceptū hoc aliquī oc
cupo ē populi voluntate ꝺi dona
tis et cōi populo voluntate sua
quā p legem expressit michi do
nauit. Similiter si rem īmobilem
aliquā olim tuā possederi bona
fide cōtinue p annos triginta cap
res efficitur mea p legem prescip
tionū. Sed contra hoc forsan pos
obiecere dices quī illa res olim fuit
tua et eius domini p voluntatē
tuam mihi in me trāstulisti et q
ob hoc nō poterit cē mea licet sint
tales leges prescriptiones. Respon
deo q res posse ꝑ homēs singula
res fuerunt primū a deo concesse
vniuso pplō. Hīs autē easdem res
sua voluntate cōi cōcessit pna
tis horbz nō pleno dīo sed salus

legibꝫ circa res illas ſtatuas et ſtatuendis ꝑ ꝓplīm vel ꝑ eos in quos ꝺ populus leges condendi poteſtatem tranſtulit. vel ſi ab ipō deo res alique ſine medio ſiſtunt ꝑſone donate. ſicut deus ꝑ ꝑſonam talē exlegem ē nō voluit. ita et rē donatā ea deſtructione donauit. ut legibꝫ ꝓpli ſibi uacaret. Quaſi publica voluntas ē voluntas indicas ſ indicando. quā ex voluntate populi intelligitur decernē. quod duplex ē. Aptitudinal' autē voluntas idē ē. quod volendi videlicet id. quod ex natura ſua ſanis uſibus rep. et eay translatiuibꝫ rationabilē ē volendi. licz forſan nullus ſit qui actu hoc velit. vt ſi michi beneficiā. me tibi retribuē volendi ē. licet forſan in tantū eſſem ingratus. q actualiter retribuē non vellem. Fundatur autē tale volendi in equitate. Vnde duplex ē equitas. videz eq tas ariſmetrica et equitas geometrica. Equitas ariſmetrica cōſiſtit in compaone vni ad vnū ſedm quā equū ē ſi recepiſti a me valorem trū. ut reddas michi valorē trū. ſi plus plus. ſi min min. Et ab equitate tali licet nō mēdat actualis voluntas ꝓmittendi naſcitur debitū quoddam. et obligatio. ut qui filij a ꝓtibꝫ multa receperūt. darent ſuis parentibꝫ obligati ad multa retribuēda. ꝓpē quod ꝓtes mē alia que ſunt ſua tale creditū tūquā aliquid ſuum poſſit ānumerare. ſicut creditor quis ea que credidit. et que ſibi debetur in coy uacuē que ſua ſuē computatē cōſueuit. et ſedm hāc equitatē ſe habet deus ad homines. qui deus creditor ē. homines autem debitores ipius. Iterē ſedz hanc equitatem ſe habent parentes ad filios. Item uxor ad maritū et econuerſo. Item magiſter ad diſcipulū. Item benefactor ad bene paſſum. Item ciuitas et reſpublica ad vnūquēz ciuē. et ſic in multis in alijs. Equitas autē geometrica ſeu eqtas ꝓportionis ē duplex in rebꝫ huanis. Nam quedam ē equitas diſtributionis. Alia ē equitas retributionis. Equitas diſtributionis ē ſedm quam debent diſtribui ꝓpatus et officia. et quelibz honorabilia bona ſedm dignitates ſeu merita ꝑſonar. Vnde ciui ex equitate ariſmetrica ꝙtuor officia ſibi ſumpta debeanē ꝙtuor ꝑſonis ſibi ſumptis. tuē ſub eōdē ratiōe debent ſedm equitatem geometricā eaydem quatuor ꝑſonar digniſſime debetur digniſſimi illor officior. et min⁹ digne min⁹. et ſic conſequēter minimi minime. Seruiat autē et huiusmodi equitas geometrica in alijs rebus quibꝫdam. vt in ꝓtatione prede ab hoſtibꝫ capte. Et ſimiliē in debitore. qui diuiſis creditoribꝫ obligatur in mea alijs ſimis. ſi nequeat eius bona ſatiſfacere cuctis. Nam tuē eiſdem creditoribꝫ fit diſtributio ſedm ſuas ſibi ꝓportiones. et forſan ni alijs nimis poterit diſtributio talis mēdē. Equitas ētributionis ē ſedm quā diuinꝫ grā portandis oneribꝫ in publicē. vnuſquiſq; contribuē debz ſedm ſuam facultatem. Vnde ſi diues et paup eque magnā ſibi ſummā contribuerent. vel aliud quodlibet eque magnū onus rei publice ſuſtinerent. vel aliud quodlibet eque talis contributio ꝓportionate cōſideret. habet ig reſpublica in ſingulis homīb aliquid ſuū. viz obligationes ſingulor ad rē publicā. Sz nullos obliga

G

aones sint equales siant et equales
sint homm facultates et forsan talis
equitas cōtribuacionis poterit salvs
m̄las madere. Quoniā igitur idē
t dicē hec res t plenarie mea. et di
cere q̄ ego habeo m hac re plenum
ius. Similiter idē est dicere hec res
est sēm aliquid mea. et m hac re ha
beo aliquid iuris. patet manifestissime
q̄ maxima t affinitas mē illa prono
mina. meū. tuū. suū. nr̄m. vestr̄m. ex
vna pte. et ius ex altera. Unde non
videtur mter hec alia differa. nisi
quia nomē iuris t abstractū. et ab
solutū. Illa vō pnoia sint cōcreta
demonstratiua. vel relatiua. et ideo si li
ceret fingē talia noia ut sint meitas
tuitas. suitas. et pronomalia. nō dif
ferent m significato a jure. Sed m
demonstracone vel relacone differat
at. et quia dictū t quid meū tuū su
um nr̄m. vestr̄m. ab equitate prima. et qui
sint eor mod seu species sans est fa
cile considerare quid t ius propue
dictū. et quot et quot sint spes eius. et
mod sēm factem descriptionis sequ
tur. Aliter etiam ut t m hmoi capli
tibus dicit capit ius mpte. viz
pro lege vel consuetudine. vel alio
quolibet qđ t legi pronomale. sēm
quē modū ipas leges vocare soleo
mura scripta. et consuetudines jura
consuetudinalia. imo et aliqua vo
cātur jura dīna. alia nālia. Alia ge
ralia. alia civilia. alia spālia. vt ec
clesiastica. sicut dicit t dicō nono ca
plō. qui decim tractatus sēd libri. sed
hec alia ratione jura vocantur. q̄ sint
mē dei. Unde sicut bona dispositio
corporis propie vocatur sanitas. et
l alio modo quedam q̄litas media
menti et antidoti eciam salitas ap
pellatur. ea ratione q̄ t vere sani
tatis conservativa. vel causativa.
pronomalit dominium quod ius
habet m re ptia vocatur ius. Et
lex. tuncīz tribuit dominiū ideo

E

rei eadē. dominium vocatur jus t
mpte. et alia ratione. Nam lex
dicitur jus. qui jus tribuat. sicut
medicamētū de sanitate qui verā sani
tatem corporis possit cōservare vel
causare. et quod dico de lege. pro
nomalit intelligatur de cōsuetudine.
et alijs si que sint pronomalia legibz.

Caplm decim t tabula seu descrip
sio quedā ordinis generis spēs unius

Sub primo modo cuius quod t est
suū cōmet jus vnicū videlicz ius
dei non acquisitū. In isto jure
invenitur forma a quo deus dicitur dns.

Sub secdo modo cuius quod t est suū
cōtinentur quatuor jura sequentia. pri
mo videlicz ius reale michi acqui
situm seu concessum ab actuali volun
tate dei. In isto jure stabilitur
potestatiue. vel tesmōialit leges
diuine. videlicz verba sacre scripture.
vel alia quelibz signa quibz appareat
deū hoc michi qualit vel predicta
concessisse. Jus pronale michi
acquisitū seu concessum ab actuali vo
luntate dei. In isto jure stabilitur
potestatiue vel tesmōialit
leges dīne. videlicz verba sacre scrip
ture. vel alia verba vl' quelibet signa
quibz deū appareat scripm̄ vel alios
michi ad agendū vel omittendū
aliquid obligasse.

Jus pronale quod posset acquisitū
putari ab aptitudinali voluntate
dei. ac fundata in equitate arismeti
ca. qua deus alicui debitor credi
posset. In isto jure narretur
et demonstretur quid et quatum
pona data. vel respublica data
dederit. vel quolibet fecerit ipi
deo. vel ob amorem ipius.

Jus pronale quod posset acquisitum
putari ab aptitudinali voluntate
dei. ac fundata in equitate geometrica

qua deū puta posset plubꝰ obligā
ri sedm meritoꝝ suoꝝ portiones.

8 In isto iure ponitur primo beneficia
vel dignitates seu merita erga dū
sedē eorūdē beneficiorū dignitatum
vel meritoꝝ portiones adiungerem.
Sub tertio modo cuius quod ē simū
concurrit decē iura sequēcia primo
videlicē ius reale michi acquisitū
a voluntate actuali privata.

1 In isto iure ponitur et demonstrē
ordo quo priatus aliquis petitē
ad hoc hnē p aliquē contractū m
me trānstulit prius rei ꝙlecūq; dnīū
l' iuret. Isto mei quibꝰ acquisierī
Ius reale michi acquisitū ab actu
ali publica voluntate.

2 In isto iure narretur et monstret
ordo quo vnūsius populus vl' ma
gistratus vel procūator rei publi
ce aliis quis habens publicā
potestatem p aliquē contractū m
me transtulerit prius rei ꝙlecūq;
dominiū. vel stabiliatur potestate
vel testimonialē forma legis. vel
consuetudinis qua plm apparcat
michi rei de qua sermo ꝙlecūq; do
minū concessisse.
Ius reale michi acquisitū ab actu
ali quasi publica voluntate.

3 In isto iure stabiliatur potestatē
vel testimonialē sentēcia queruꝫ
p udicē p me lata super re.
Ius p̄sonale michi acquisitum a
voluntate actuali privata.

4 In isto iure narretur et mōstretur
ordo quo priatus aliquis habens
petitem p aliquē contractū se m
ad aliquid obligauerit.

4 Ius p̄sonale michi acquisitū ab
actuali voluntate publica.

4 In isto iure ponitur et mōstretur
qualiꝫ vnūsius populus vel ma
gistratꝰ a procūator rei publice aut

alius quis habens ad hoc publi
cam potestatem p aliquē contrac
tum michi vnūsitatē populi a
totam rem f publicam obligauit
vel stabiliatur potestatue a testi
monialē forma legis vel consuetu
dinis p quā apparcat vnūsium po
pulum se vel alīū quēlibet michi
in generali vel in pticulari ad ꝙd
obligasse.
Ius p̄sonale michi acquisitū ab ac
tuali quasi publica voluntate.

6 In isto iure stabiliatur petitē vel
testimonialē sentēcia p iudicē pro
me lata super rebus.
Ius p̄sonale mi acquisitū ab apitu
dinali voluntate privata et fundata
in equitate arismetrica.

7 In isto iure narretur et mōstretꝰ
quid et quatū p̄sona datiua vel
respublica datiua dederit a quōli
bet fuerit reddite p̄sone.
Ius p̄sonale mī acquisitū ab apitu vo
publica ac fundata i equitate arismetra

8 In isto iure ponitur et mōstretꝰ quo
et quatū p̄sona datiua vel aliud
quid datiuū dederit. vel quolibet
fuerit reddituꝫ rei publice.
Ius p̄sonale michi acquisitū ab ap
titudinali voluntate privata ac fū
data in equitate geometrica.

9 In isto iure narretur primo bene
ficia dignitates vel merita erga p
uatū. sedē eorūdem beneficiorū dig
tatū et meritoꝝ portionē adiungi.
Ius portionale acquisitū ab ap
titudinali voluntate publica ac e
tiam fundata in equitate grome
trica.

10 In isto iure ponitur et mōstretur
primo beneficia dignitates et me
rita erga rem publicam sedē eoꝝ
dem beneficiorū dignitatū et mer
toꝝ portionē adiungi. ¶ Caplm
undecim continet declaracionem
et valitatem nunc posite tabule
et aliqualem ostendit modū cōfec

tionis prime pte dissimulationis n facti nr iniusta

Descripsio mee petita seruit ad duo. primo videlz ut ois nostantiam spes et mos iuuet. sedo p eam monemur ut conpiamus aliqualem modu efficiendi prima pte eius dissimulationis facti. p quam ipm ut iustu dissimuli docebi. qui tamen modus hys premissis ordinatus postea cognite de adhuc ipso primis tractatu. Continet autem ista descripsio pte tres sedm tres modos quales eius qd esse ee sinu. Quare primu notandum vm ad. corrigendu primo me eius quod e ee sinu. et vocari tale mu no acquisitu. sedm quem modu dominus dnaz deus ius habet m se. prom mbs alijs rebus quod ius no accepit ab aliquo. Et quod ita sit fm voluerim dissimile. ut illius juris lesiu oportebit pro prima pte dissimulis illud ius exprimere. qd fiet narrando. et si opus sit ondendo q licet deus sit p scripn. et ab alio nullo. et qualis reliqua res omes sint ab ipo petitus. Et sub hoc nu continetur illa spes juris naturalis qua tertia religionem appellat. et quam circa constitucem negociale rethorice veteris sic dissimulat. videlz q est ea q ebtinz metu et cerimonia deoz vel potius unius solius dei. h. inuam fidem et veritatem et ad ea deo deliberatum in eadem rethorica sic eam dissimulat. videlz q religio e que superiori cuidam naturi. qua diuina vocant. curam cerimoniaq; affert. id e monet afferre. Nichil enim aliud p religionem intelligo. nisi obligationem illam. qua naturaliter ad cultum obligamur diuinu. que obligatio e creditu quoddam dei nobis. quod creditu non acquisitum sed e sinu omino primo. et nos sine contractu pretio. statim sumus ad ipsum positus obligati. p id q quidq; in nobis e. id totu sinu e. posset esse dicere dissimulationis religionis mtlligi non de iure tali. sed de hitu meritis seu iterate. sedm qua dicimur religiosi. Cu autem ad colendu deu monemur p tot nr infinita beneficia nobis spontanea. p ipm tuc no venim iste iure primo. quod e ius religionis subditis. ad sibi tuendum primatione venit iure psonali. ac si ee acquisitu ab ea ex nra aptitudinali voluntate. et qsi deus precio quodam emerit a nob debitu colendi officiu. Sed a pposito dicte descripsionis ostz qm or jura cognoscenda sedo modo eius quod e ee sinu. Quare primu e jus reale mihi acquisitu et ee cessum ab actuali voluntate dei. que aut reale vocem ius illud. qd quis habet in aliqua re. ut si ager aliquis sit meus pleno domino. vel si habeam in eo prem aut seruitutem. aut tale dicit. aut aliud tale. quis psonale e omis obligatio qua quis e alteri ad aliquid obligatus. et e ius q ge habz in aliquo credito. Et quod ita sit fictu dissimulare volumus. ut talis primi juris realis lesiu oportebit pro pte dissimulis. quis illud explicare. Dn si dina voluntas sit verbis expssa. tue illa sint quasi lex publica. vel primata. que duplex stabilitur. Nam quelibet lex et aliud legi poteste. poe consideari duobus modis. uno videz in quatu e potestatiue et autoritatiue tributiua iuris. in aqua re. Alio modo in quatu e testimonia eius quod usu e. ut dis lex q cuiq; sine interpone bona fide posse de re ve immobilem p triginta annos. sua sit. quando consideatur potestatiue. tunc p eam intelligimus

qm̃ populus hmõ ad hoc ꝓtẽtem
et autoritatẽ illi qui bona fide sic
ꝑ triginta ãnos talem rem posse
derit·eam rẽ dominat sen ẽbint ve
sit sua·Quando veꝰ eadẽ lex aspa
ꝑ modũ testimoñ·tuẽ ꝑ eam intel
ligim9·q populus vel latoꝛ eiusdem legis ꝛestatur·q qui sic rem
talem ꝑ tantũ temp9 possederit
habet tale ius in eadem re·qm̃ la
toꝛ ille vellet dicẽ·q aliq̃ legem
condiderit·hoc iusti cẽ ꝛeperiẽ·et
q ꝑ lationẽ ipius iudicat et testa
qm̃ hoc iusti ẽ·Et sedm has du
as cõsideãciones omnes lex poterit
dupliciter stabiliri·uno modo ꝓtinue·a
modo testimoniales·In stabilitione
veꝰ ꝓtinua legis·tres sunt partes·
q̃rũ pma demonstrat qua ꝓtẽtem
habuit is·qui ꝑ legem nouã tribuit
ad id cõ tribuendũ·reputa si id qd
tribuit fuit suum ꝑ aliquem modũ·ut
an ad legem condendam fuit in
stitutus ꝑ eũ qui habuit ꝓtinem·
Secunda pars inquirit ordinem·quo lex ẽ
condita·et tertia ꝓbat et monstrat qm̃
hoc quod dicim9 verba legis significant·ꝑ ea que ꝑtinẽt ad tractationem controuersiarum in scripto·de
quibus dicetur postea·In testimoniali veꝰ stabilitatione·etiam tres sunt
partes que eiusmodi sunt et qualiter
tractari debeant·videatur supius
viresimo capitulo quidecimi tractatus
sedi libri·Sed forsan varo necessarium est
vti ad hoc forma sillogismi·In hoc autem
iure reali et etiã iure ꝑsonali ac
quisito a voluntate dei·prima sta
bilitatio videz ꝓtinua magis habet
locum·hoc seruato semp ut ipius
stabilitationis ille partes adhibeantur
que necessarie fuerint·reliquas subtrahendo sicut in stabilitatione emphiteotes
tamonij dictum fuit superius
octauo capitulo quidecimi tractatus
sedi libri·Sedm hoc hmõ sedẽ ꝓpriapalis cuius ꝑsonale michi ac
quisitũ et ꝛecessũ ab actuali volũ
tate dei·Vnde si factũ ut hmõ se
cundi nuncij lesiuũ dissimilẽ oporteat
tuẽ ꝓ pma ꝑte dissimilitudinis tale
ius explicari debebit·quod dupliciter fieri poterit·Videliz ꝓtinẽ et tes
timoniales·ut ꝑ nuncium ꝓmissionis dictũ
Quod autem tales leges multe velle
quibus deus iniit fedus cum abraham
et quibus eidem promisit terram cha
naan·et q semen suum multiplicaret
arenam maris·et stellas celi·et qui
bus ei promisit·q in semine suo bene
dicentur omnes gentes·et sic de q̃
pluribus aliis·Certum ius hmõ se
cundum ꝓpriale·qd posset
a vulgo putari tanquam acquisitũ
ab aperta dmi alis voluntate dei sim
plici in equitate aritmetica·qua
credi posset q deus alicui hoi vel
populo obligaretur ad aliquid ex
beneficijs vel meritis ergga deum·ut
si credam9 q duobus alicui martiri
ꝑ tormenta ob amorẽ dei voluntarie
passis·sit obligatus ad eũ recipiendũ in gloriã·vel ad aliqd aliud ꝑ
mium·Non tamen hoc ẽ vere credendũ quoniam nemo saluatur nisi ꝑ
gratiam xpi·et nõ ex ꝓpriis meritis·Nec vere deus obligatur alicui
ꝑ opera alia ꝗcunq̃ bona Sed quia
retribuit in modũ mꝛedis non ex
vera obligatione retribuit sed ex
gratia·possunt tamen tales obligationes vulgo putari ꝑ oratorem
modum·quoquo modo nõ tamen sub
ea forma ut decipiat audientes
et eos faciat a via veritatis errare·Dicitur igitur licuit factũ dissimile iuris lesiuũ·tuẽ ꝓ pma
ꝑte dissimilitudinis tale iuris explicari
debebit narrando·et demonstrando que et quanta opa sancta·et

omino bona talis homo vel vnus
sus populus fecerit ob amorē et
veneracam dei eadem opa mag
nificando et exaltando sdm doctri
nam notandam in reius in metho
do postulatua / Quarti iub hiis
sdē pris ē eram ius psonale qđ
posset acquisitū putari ab aptatu
dnali voluntate dei finda in equi
bata geometrica qua deus vulga
ri ēceptu credi posset q aliquib
pluribs obligaretur ad plura ꝑ.
eoꝝ ꝓpozcem adiuncē nūc merce
ta vt si illi qui potauerūt pondo
dieī et estus dicerēt se plus habē
debē recipe ꝙ illoꝝ qui tm vna ho
ra laborauerūt Sed istud ea ñ
ē verū ius cū deus omia q̄ dat
dat ꝑ gram suam Si tamē que
co iure voluit quilibet vti sine
decepcōe et factū dissimire ut ea
lis uiris lesiuū cuē in ꝑma parte
dissimcōib cale ius explicare de
bebit narrando beneficia caluū
hoīm sigillatim et deinde cōpan
do talia beneficia adiuncē sdm
equalitatē vel excessū pre oculis
hūdo ex methodo postulatā que
sint illa que magnificant et ex
colluūt beneficia / Deinde ꝑ pri
palis dicte descripsiomis cōtinet
decem iura corrudencia tāo mō
cuique quod ē cē suū quoꝝ ꝓmū est
reale michi acquisitū a volūtā
te actuali priuata qđ ius si factū
vt eiusdem iuris lesiuū dissimi
oporteat In ꝑmis stabili debebit
pari forma sicut iuē lex perpetue
stabiliri Docebatur hoc scito hoc
facto q̄ al tēsamoniale contractꝰ
stabili debebit recursū oportebit
habē ad qđeam cuplm qđeā tē
tatꝰ sēdi libri Sēdm ius huiꝰ ter
ae ꝑis ē eā ius reale michi ac
quisitū ab actuali voluntate pub
lica quod nūc si factū ut eius le
sum debeat dissimi dupliciter potest
explicari videz ꝑ modū cōtractus
si ius ꝑ cōtractū sit acquisitū vel
ꝑ modū stabili cionis legis vel cō
suetudinis si ꝑ legē vel cōsuetudi
nem fuerit acquisitū et pro vtilitate
talium stabilitione ad ea que circa hoc
caplō sunt iam predicta suffiat hic
recursum Et ꝑ silitudinē ad ea q̄
dicta sunt et exposita sunt pote
runt nūlli nature quatuor iuri
um sequencia et modi quibꝰ ꝓ pri
ma ꝑte dissimcōis debeāt colloca
ri hoc scito quōd ius nobis acquisi
tū ꝑ sentenciā arbitralem nō ē
ius acquisitū ab actuali quasi pu
blica voluntate Verū si nra ꝑs
aduersa que nobiscū in arbitros
compromisit sit ꝑsona puata ut
eanq̄ puata tuē ius ꝑ tālez sen
tenciam arbitrale nobis acquisitū
est ius acquisitū a voluntate ꝑ
uata nō arbitrorū sed ꝑtis aduer
se compromittentis Si vēo nra
ꝑs aduersa que videz nobiscū in
arbitros compromisit sit vna vni
sitas populi tuē ius ꝑ tale sen
tenciā arbitralem nobis acquisitum
est ius acquisitū a voluntate pu-
blica ꝑ modū cōtractus De hac autē
sex una proxime ꝓnotata que sin
gula valent acquiruntur vēl auferūt ab
aliqua voluntate actuali que vo
luntas actualis ut ē plurib expri
mēt verbis vt cōtractibꝰ verbis
ibus et omnibꝰ verbis et signis
que circa cōtractus precedē simul
mādē a posteriꝰ euelue sicut solum
modo que ad magnā ꝑtem illa spe
cies iuris naturalis quā tullius
veritatem appellat et eam dif
finit in ꝑte negociali veteris

retheoice sic videtur q̄ veritas ē p̄
quā dam operā ne quid aliē q̄ f
mauerim fiat aut factū sit aut
futurū sit et m p̄te exhibeā dif
finit sic videt q̄ veritas ē p̄ quam
nūcitatur ea que sūt aut an fue
runt aut futura sūt dicūtur p̄ veri
tatē aut intelligo ius quo dicēs
obligatur ad nō aliē dicendū q̄ nō
factum sit vel ēt et ad eundē ut o
mnimode facta respondeat verbis
Septimū autē ius huius ecclie p̄hi
et eius locatio in diffinitōe sūtis
potuit nosci p̄ silitudinē eoꝝ que
dicta sunt arca terreū ius sedes p̄
tis principalis huius dēsp̄sionis Ex
hoc autem septimo iure cōtinent
hec spes iuris nālis que ponit
a gentē videlz pietas gratia ob
dientia observancia Unde pietā
tem sic tullius diffinuit in cō
stitutione negociali veteris rhō
nice videz q̄ est ea que cogit pa
triam aut parentes aut alios sā
guine cōiunctos officiū conserua
re moneat et p̄ officiū intelligi
beneficentia Sed arca geminā de
liberationū in eadē rethorica dif
finit pietatē hoc modo videlz
q̄ pietas ē p̄ quā sanguine cōiunc
tis patrieq; benivolis officia et
diligens tribuitur cultus In q̄
diffinitōe nō solū sunt oportē
pūa ē in patria sed et in patrie
benivolos Michi aut aliud p̄
pietate intelligo ni obligatione
illam qua sumus obligati ad pa
triam et ad nobis sanguine iun
ctos et alios in fine nominandos q̄
obligatio ē creditū quoddā q̄ de
patria parentes et alij cōiuncti ha
bent in nobis quod creditū aut
fiducie beneficiis nobis impen
sis p̄ que et si adeo mala cōmū
ut actuali voluntate retribuere
nō vellemus Debemus tamē debemus
et ita nos tale acquisitū ē patrie
et alijs p̄ nram voluntatē apti
tudinaliter dicit vero pietas hm
dictas diffinitōes solū officiū ad pa
triam et ad sanguine iunctos mo
neat conservare p̄ simultudinē
tamen sub pietate potuit cōpre
hendi debita seu credita p̄ que q̄
nus obligatur ad suū principē vnū
vel mortuū et eius filios tenet ad se
ipsum sed quibus vir obligat̄ vxori
et econverso Et sic de alijs nota
tis in tabula que locū occupat se
cundi capli primi tractatus possūt
etiam dicte diffinitōes pietatis in
telligi nō de jure tali seu de vtute
vel habitu quodam moris sed q̄
homo dī pius Gratia aut tullius
in cōstitutione negociali veteris rhō
nice sic diffinuit vtz q̄d est ea que
inclinat et remunerationē officiorū
et amicitiarū obseruantiam tenet
in qua diffinitōe duo notāt ē opa
gratie quoꝝ primū ē amicitias tenē
in memoria Aliud ē voluntas mu
nerandi beneficij primū acceptū q̄ duo
distinctius explicatur in diffini
one gratie quā posuit arca geminā
deliberationū eiusdem rethorice
qua dicit p̄ gratia ē in qua ami
citiā et officiorū alterius memoria et al
terius remunerandi cōtinetur volū
tas p̄ gratiam ergo illud ius debet
melli p̄ quod is qui recepit benefi
cium ab alio ad retribuendum tenet
licet forsan dicte diffinitōes gratie
magis videātur eam gratiā dif
finire que virtus ē animi secūm qua
homo dī gratus aut recognitionē q̄d de
Quidam autē tullius in dē
cōstitutione negociali veteris rhetorice

Q

sic diffinunt videlicet q vindicacio
est p quam vim et cōtumeliam defen
dendo aut vlascendo propulsamꝰ
a nobis et a nris qui nobis cari de
bent cē et p quā petenta pmittūt
In qua diffinicōe duplex ponit vindi
cacio Nam quedam respicit actū
defensionis ad resistendū volentibus
iniuriā vel vim inferre Alia vō cō
sistit in vlacione videlicet prosequendo
pumicionem post susceptam iniuriā
sibi vel suis prius illatam Hec at
duplex vindicacō apertius hētur
in alia vindicacois diffinicōe q por
in eiusdē rethorice pte deliberatiua
qua dr q vindicacō est p quā vis aut
iniuria aut oīno id quod offuturū
est defendendo aut vlascendo pro
pulsatur Sed hic dubitatur q̄re
vindicacio possit hz racionē iuris
Sedm hunc septimū modū iuris Nā
procul dubio licet michi aliquis vim
inferat videlicet videtur dicē q sim
obligatus illi ut eā repellā Si fuit
si quis metuisset michi prius iniuriā
et p fecerit opus iniuriosum nō vide
q sim ad illū obligatus aliquo iure
ut ego met vindicē aut ut prosequi
vindictam michi fieri audiam Ad
hec dicendū est q ius vindicacois
non cōsistat in aliqua obligacione
p quā obligemur vim inferre illi
qui iniuriatus est sed consistat in ob
ligacione qua quis est obligatus ad
seipm et ad suos videlicet ei sibi ipi
iniuriam facere si non vim a se
depulerit et iniuriā prius pas
sam vindicauit aut procuauerit vindi
cari videtur ius iniuriam facē si nō
vim a se depulerit et iniuriā prius pas
sam vindicauit aut procuauerit
vindicari videtur ius iniuriā facē
si non depulerit et iniuriam prius
factam vindicauerit Et vim ab ip

I

sis et iniuriā eis illatā nō conetur
vlasci Sed contra hec insurgit duo
Primo quoniā non est vez q aliquis ob
ligetur ad prosequēd iniuriam qui
si quis dederit tibi alapam in fini
stra prebenda sibi est dextera Sedō et
qui si hoc quilibet admittetur tunc
vindicacio nō cōtinet ius duplex
a pietate p quam obligatus est
ad seipm et ad suos Ad primū horū
respondetur q sedm veritatem for
san aliquis est obligatus ad prose
quendā vindictam alicuius iniurie si
bi prius illate Nam si iniuria fuit
talis q p eius remissionem omnoda
magis ledētur remittens q̄ is qui
primo deberet ledētur p cōdignam
pumicionem tue quia sicut theologi
dicunt caritas incipit a seipa tene
tur prosequi pumicionem Item et iux
sedm theologos iniuria passis bene
agendo remittē debeat cōmunem
aut aliam talem malam passionem
conceptam in eum qui fecit iniuriam
Penam tamen licite potest prosequi et quilz tenet p
vt est nūc dari Ad sedm respondet sequi
q pietas est ius quo quis statim res
picit seipm aut suos aut patriam
aut aliquos alios eos de quibus cē
pietatem est deus Sed vindicacio est
ei quis respicit seipm et suos p
medium eos quos depellit ne vim p
fician aut quos primo habeat de
peccato perfecte dimisso Quidquid
tamen fuerit de istis et omnibus aliis
in hoc opere tam scriptis quam scrip
turis scribendis quicquid theolo
giam me refero ad sentenciam ec
clesie romane cui si que reperiātur
aduersa reuoco et habeo pro nō dic
tis Et vindicacionem sic intelligo tē
tus licet forsan dicte diffinicois vin
dicacionis magis explicare videat
virtutem alium sedm quā aliquis pos
set dicta vindicatiua interpretando
nomen vindicatium in peiorem
ordinem Observanciam autem tullij

m dicta constitucone negoaali ve
teris rethorice sic dissimt. Videz q est
p quã etate ac sapiã aut honore
aut aliqua dignitate ancte deues ve
neamur et colim9. Et circa pmã de
libeatiuã eiusdem rethorice aliter
sic videliz. q obseruanaa ẽ p quã
homines aliqua dignitate anteceden
tes cultu quoda et honoẽ dignam
equũ eni est sedm equitatem ge
ometricam ut hoies honorẽtur et
colantur sedm gpozcedẽ sue dig
nitatis. q obrẽ si casus se offerat ut
tu qui ẽme dignior. et ego cõuem
am9 in aliquo loco. vel in aliquo
negoaõ vel alio tali. in quo me ge
ram pro gradu nec dignitatis usq
ad ẽ si res offerat. ut te pro dignita
te tua preferam. In honore. et re
bus omibz ad honorem spectãtibz
et ei no ut dignior reuereat pro
modo sue dignitat. Aliter ei usq
ẽ se gerẽ erga pnãpẽ. Aliẽ erga p
natũ. Aliter erga papam. Aliter
erga presulem nr̃m. Aliẽ er
ga simplicẽ sacerdotem. Aliter er
ga doctorem. Aliẽ erga reliquos i
pares dignitatis. p obseruanaam
igitur intelligo tale ius. uiz forsã
dissimcoẽs obseruanae magis medi
nã videatur ad habitũ admis. sm
quẽ aquis de obseruatum. vel si
cut me contĩet loqnur curialis.
Nam obseruãna mei aliud ẽ. q̃
id quod curialitatẽ contĩet appella
re solem9. Detinũ ius hui9 ẽre
pus pncipalis desẽpsionis. et mo
dus locationis eius. In dissimaoẽ
eciam gpozcaõliter debebit intelli si
cut precedens. Nomẽ vẽ intelligi
sicut quartũ ius sedẽ pus pncipal'
dicte desẽpsionis. Ac deam hui9 e
nam gpozcaõliter ibi debebit intelli
Notandũ autẽ q me deos qi deci
tocos modos iuris ẽ talis diuisiõ
q cor illa que sunt acquisita per
actualem voluntatẽ primaria vel

dei vel p actualem voluntatẽ pria
tam vel publicam vel quasi pub
licam. p se cogi iudicẽ ad subla
nandũ prem lesam. Reliqua vẽ
iura que ab aliqua aptitudmali
voluntate procedũt. quatin9 sepe ex
natura sua forcioa sint iuribz ac
tuali voluntate fulsitis p se tamẽ
iudicẽ cogẽ nequeunt. et idẽo ut ei
mittit acerbo mimus ad hanc cõuo
uersiam grãtur. et maxime qm
ve dicat sue a vulgari intelligenaa
remocaora. sed ad rẽ amplifican
dam sepe sint infenda. Quot autẽ
et qualiter rei ozatoi sciam habẽ
debeat. et si nõ videtur. misi hoc so
lũ capitulũ satis effiat manifes
tũ. Nam omnẽ iurũ diuoz natã
liũ generũ nullũ. et aliox quoz
libet. que in ea regione seruantur.
In qua voluit ozatoꝰ officiũ exẽ
cere naturam debebit agnoscẽ.
si ex ipis factũ ut iuris sit diffi
niendũ. Q Caplm duodeam q
omia quã legi et cox q̃ sunt gpozcaõ
lia legibz quatenꝰ forãm habuerint
madẽ possint in pma pte diffinis
qua factum diffinitur tẽ iuris.

Oriuntur hic dubitano q
dam circa dcã capla p
cedentia. an viz omes leges
et alia gpozcaonalia legibz gpozcaõ
cui9cuiz forme fuerint madẽ pos
sint in pma pte diffinicois facti.
quado tãqua iuris diffinitẽ per
quã prem mõstratur ius acquisiti
vel habitũ in aliqua re. vel i aliqo
creduto. leges ei et alia gpozcaõlia
legibz sue dulse. sedm forãm vnde
aliqne sint leges que expresse et se
cundũ suam forãm diuidũt. et pa
riũtur seu disarbinũt vinculz quod
sint ẽ. vt sint tales. Quod nullus
ẽ concedi occupanti. Item qui boa

fide et cõtinue rem mobilẽ possidet
p tremũ sua fit p vsucapionẽ Ite
qui bona fide cõtinue p alios tẽpm
ta possidet rem ĩmobilem sua fit p
prescripsionẽ Item si mater tua libe
ra fuerit liberes Itẽ si tu parẽtes
obtenue abintestato eadem que veli
quenue tua sunt et sic de alijs nisi
mutis In legibꝫ ist talis forme non
ẽ difficultas qui madant ĩ pmã
ptẽ diffinicoĩs facte tanꝫ ĩnsisti
scant declaratiõ ẽ precedenti capi
Alia ẽ forma legũ que iubent tãtũ
ut gracia exempli lex talis Ne
mo sit ĩmunis a repaacone strata
rũ et ponarũ Intuen cui videt ꝑma
facue qualẽ ex illa tribuat alcui ius
ĩ aliqua re vel aliquo credito sed
dicendũ q vere talis lex obligat o
nem hoiem ad tales repaacones ĩ
valitatem rei publice sic q respub
lica p eam legem sit creditrix et o
nis hoĩo sibi debitor cõstituat et p
porcionalẽ ĩ omnibꝫ alijs legibus
que iubent si diligenter consida
rauerimꝰ inuenimꝰ p eas fieri aliquẽ
creditorẽ et alium debitorẽ propter
quod talis lex quelibet tribuit ius
alicui ĩ aliqua re vel credito et ĩ
poterit ĩ prima ptẽ dicte diffinica
oĩs locari Alia porẽ ẽ forma legũ
que iubent cõm et cui hoc statuũt
penã ĩ eos qui iussa nõ complent
et tales leges simulẽ sicut ꝓmisse
ius alicui tribuit et q penã ĩnegli
gentes adiudicat ẽ ĩ confirmacoĩ
ipãꝫ Alia ẽ forma legũ que inde
vetant vt si lex dicat q vir nõ ali
enet dotẽ mulieris talis lex sepa
rat ius dotis ad ptẽ mulieris qui lex di
ceret marito tu nõ habes tale ius
ĩ dote ut eam vendere possis et qui
dicet ex cõsequẽti q mulier ĩ do
te tantũ ius habet vt a viro non
possit alienari et sic omnes alias lex
vetans prohibz tãgẽ vel aliquã qua

vel eo facto declarat alterius ẽ q
illius eum tangere vetat Alia est
forma legum que nõ inde vetat
sed et eã vetacionẽ penã appoñit
contrarium facienti vt talis lex q
mulierem rapuerit capitur puniatur
lex enim illa p hoc qd penã statuit
faciunt facere vetat Et ita quĩ tales
et precedentes leges que inde ve
tant tribuunt ius alicui poterũt
madare ĩ ꝓximam ptem diffinicoĩs
facte ut ĩnsistãt Alia ẽ forma legum
que tantũ declarant aliqua q aĩ
ꝓmissas legũ principales formas ꝓ
sunt obscuritatem vel ambiguitatẽ
habere vt sunt ille que vocũ signifi
cacones exponũt et ille que decla
rant quid intelligatur p gregẽ vsũ
legatum vel penũ legatam et alie
tales infinite que licet ĩ prima p
tem dicte diffinicoĩs p se et solutam
minime quam madare possint cum alijs tamen
principalibꝫ legibꝫ quas asserunt decla
rationes cum necesse fuerint debe
bunt madare Leges autem concessiue
reducantur ad eam formam legũ
que dicta sunt omnino primo quĩ qd
conceditur alicui datur ei si velit
utipe ¶ Capitm xiij. declarans
modos et multiplicitates lesionũ
seu nocumentorum

Quum considerare fuerit ꝓpo
ne vel forte contrarium quibꝫ
sit p factum iniuria et consi
deratis eadem rebus et creditis ĩ
quas cadit iniuria et cum hoc consi
derato quod seu quale ius habeat
q̃s qui passus ẽ iniuriam in tali re
sine credito videndum est qui sint
modi lesionũ earum deinceps et creditor
Unde id in quo alicui fit iniuria ꝑ
ante factum ipsum ẽ aput iniuriã
tem aut aput alium verbi gracia
honestus occidit michi Ht michi alia
cadit lesio in obligatorẽ q filius

erat matri obligatus ad oē malum ab ea pellendū · et ad omē bonū matris conseruand · et adimendū · talem aūt obligacōēm vocatiu supeīis creditū · Et qua tale creditū ē aput horestum · ¶ Item q° fit lesio est aput iurantē · ¶ Item m code facto aliud quod leditur prius erat aput matrem passā · vt vita matris qua filius tulit · Et sēdm hec duplex ē lesio quar via potest vocari detenacio · et alia ablacio · ita q; p detenacoūē oēm lesionem mitigo que fit m re vel credito · que vel quod ē aput iurantem · Et p ablacoēm mitigo oēm lesionē que fit m re vel credito · que vel quod ē aput alium · Sed istarū lesionū vtrūsq; sunt multe differētie · ¶ Nam detinem9 si mihi soluam9 · Detinemus si ptem tantū soluam9 · Nec detinem9 si aliquid certū aput nos depositum · comodatū · ō ductum · aut impugnoratū · deteriorem9 · eo q; nō eius totā reddim9 bonitatem · ¶ Item auferim9 aut vitam p occasionē · aut specā domo p demolicoēm · aut p mandatū · ¶ Item auferim9 quod pemus esse cum9 seu deteriorem9 · ¶ Item auferim9 quod sine destructione ab altero potestate diuertim9 · capiendo videli · vel furando · vel abigendo · vel alio modo quocūq; Sub detentione itaq; et ablacoē cōtinentur lesiones modi q̄ plurimū q° rū quilibet cum m diffinitoēm fr̄m q̄tum iusti debeat collocari · seriatim narrari debebit · ¶ Capitulum vnū cōtinens modos quibus omissiones et facta taliqua iusta diffinitur · notandūq; forent sēdm quā ex talibus diffinitionibus aliqua mēta ad probandū aliquid iustū

/. ad destruendum

confitentur · et etiam qualiter aliquid eē iustū probetur · ¶ ·

Quātus igitur p latitudinem matē cognoscēdā · p̄missa sint multa capla · ex ipis tamen omnibus quīq; res talis habentur · p̄mo videz ut facto p̄posito possim9 p̄mia facie considerare quibus pacientibus seu dnis ipm iuramentum appareat · p sēdm et tertiū capla · Pacētes aūt idē co dominos voco · qnī nō paterētur iuriam si nullū haberent in re dominiū · sunt et semp quodāmō dnī lesay rey et creditoy · Sedō habetur via queda ex dictis q̄ possim9 aspicere · in quibus rebus et creditis lesio cadat · p quartū q̄nq; sextum et septimū capla · Terao p predcā viam habem9 ad cōsiderandū an ne res ille p tuente ea am ad alios quosdam · p octauū capm · ¶ Et quarto quo iure res et credita fuerint duoy siuē videz pacētem · p nonū · et cui vndecimū et duodecimū capla · Et quoq; quibus modis res et credita leduntur p capm tredecimū nūc precedens · Sed qui sēdm tertiū et octauū capitula tendūt ad finem eundem licet diuīsimode · tamen ne videli videl possit qui sint illi quibus p factum p̄positū fiat iniuria · sequitur ut dictū quīq; reducatur ad quatuor quoy p̄mo videt potem9 q̄ sint dnī pacētes iuriam · Sedō que sint res vel credita in quibus cadit lesio · Terao qualis seu que iure res ille vel credita sint dominoy siuē · et quarto qualis lesio cadat in res easdem vel credita · Ex aūt ex dictis nō sit facile diffinitoēm facere · vt iusta colligere · nō fiat mali profunditas sed valetas et mēsuratio · ¶ In p̄mis itaq; omē factū iustum · vel ē lesi

C

uñ vel tantū · vel credit tantū · nl' vel et credit simul ¶ vel tantū vel vel et credit simil' · tuē si diligēter cō sideāuerim⁹ sex reperiem⁹ iuñctos factor duū sitatēs · p quas factum ipīs ut iuñcti debeat duūsmodi diffinīri · ¶ Nam aut p hui⁹moī factum ledāt res vnica · vel plures · si vnica · vel ulla · vnius dn̄i vel plurū · ¶ tem si plures res · tuē vel ille sint omēs vn⁹ dn̄i · vel ~~plurū · ¶tem si plures res~~ singule res singlōr duōz · vel plures res vnius dn̄i · vel plures vnius dn̄i · et aliq̄e single singlōr duōz · ¶ Si p̄mū videlīz · si p ipīs factum ledatur res vnica · et ulla ēs sit vnius ſolius dn̄i · tuē erit diffīo simplex · et facilior inter ceteras · ¶ cōsiderandi sunt moī quibꝫ ea rē acquisierit · seu quibꝫ modis ipā facta · et iuris eius · p decimē et vndecimē capl̄a · ¶ tem cōsideandū · an lesor fuerit quilibet obligatus ad dominū rei · obligacione videlicet que p prius factum ledatur · et si sic tunc cōsideandi sunt omēs moī ille obligacionū · p̄tim ex eisdem decimo et vndecimo capl̄is · et p̄tim ex sedo et tercio capl̄is p̄mis posē · Cōuenit usus omnibꝫ cōsiderari debebit · quid cōtigerit p̄mū · qd̄ secundū · quid tertiū · secūm tēporis ordinē · ut si tales obligaciones lesoris ad dominū tēpore p̄cesserint acquisicōnē rei lesi · tuē in diffinitōe primo narrari debebunt obligaciones hui⁹moī · Posse hoc moī secūm quos res ulla facta est dn̄i · et vltimo series lesionis exponi debebit · ut capiat⁹ quod p factum quo saul absolut filiam suam michol a dauid suo marito · lesio cadat sup rem vnicā · ut sup vxore dauid · et q res ulla sit ullius ſolius dn̄i · videz dauid

I

tuē si tale factū · ut ſinistū diffinire velim⁹ · explicande sunt obligaciones eodem facto lesi · quibus lesor videlīz saul obligatus erat ip si dauid · sunt aut̄ tales obligaciones tanquā credita queda in saul · p̄tinēcia ipi dauid · ~~sunt aut̄ tales obligaciones tanquā credita queda in saul~~ · et que dauid acquisierit p munera · beneficia · que fecerat ipi saul et regno suo · p̄ que saul ex eq̄tate arismetrica · licet forsitan actu nō voluit velle · tamē debuit · remunerā re · et non ledi · ea que p̄tinebant ad dauid · Posteq̄ vero tales obligaciones erunt diligenter et seriatim explicate · narrand̄ erit qualē methol effecta sit sua · exponendo quo contra philistinos acquisierit ipa · tam · ¶ series nupciaꝝ · finaliter lesio seu modꝫ et series ablacionis explicari debebit · Poterit tamē orator si magis vtile videatur hui⁹moī ordinem p̄mutare · forsan magis moueāt primo locando · deinde reliqua · vel alter sicut sue diserecōi videbit magis cōuenies · Et hec diffinicio prima et simplex · e fundamentū cui⁹ cōpositur diffinicionū · ut cōsideanti dicenda fiet manifestum · Si vero p ipīs factū ledatur res vnica · q tamē sit plurū duōz · tuē tūc diffinitio facti ut ſinistri cōtinebit quasi duas diffinicones simplices · q̄rū quelibꝫ erit forcanda secūm primam doctrinā · ut capiat⁹ q p occasionem abel lesio cadat tantū sup rem vnam · videlīz sup vitam abel · et q res ulla sit duōz · et duōz videlīz ipi⁹ abel · et sororū paretū · quos p̄tes quasi vnū dn̄m reputo · talis res · tunc cui⁹ hui⁹moī factū debebit ut ſinistri diffinit · p̄mo referendo factū ad vnū dn̄m tul' vite · viz

vite·qui oīs fuit abel·que forsā
iniuria profunditus tetigit·omīno
seruando forām simplias diffim
acois primus notatr·posē hoc q
timado debebit idem factū ut i
iusti diffiū·veferendo ad aliū
dmī talis vel videz pauetes abel
etiam in capr forām simplias
diffinacois seruando·et ex tali
bq duabq diffmicoibq simpliabq·
conflatur vna diffinacio ꝓpria fa
que tamen et sequētes compositio
ea cautela forāri debebit·vt m
earū nulla idem dicatur sepius·
Si auctē ꝓpīi factum ledantur
res plures·vnq tamē dominī·te
ꝓpzaonalis diffinitio conflari
et compoīi debebit·ex tot simpli
abq diffmicoibq·quot fuerīt res
lese·Si quidē ꝓ ipīi factū ledā
res plures·et illarū quelibz sit
diuersi dominī ꝓpzaōis etiam
diffinacio compoīi debebit ex tot
simpliabq diffinitionibq·quot fu
erint res lese·seu quot cau fue
rint dnī·Si q̄ ꝓ ipīi factū ledat
res pluēme·et eaz multe sīt vnq
dominī·et alie eaam mīt alte
rius dnī·tūc talis facti diffinitio·
conflabit ex plurībq diffmicoibq
adhibitis et ad factū terciū·Si
autem ꝓ factū lediatur res plu
me·quaz multe fuerint vnus
dnī·et reliquaz singlē singlōz
tūc talis facti diffinitio conflari
debebit ex diffmicoē tercij facti
nūc notati·et ex diffmicoē facti
quarti·Ex quibq patet q̄ licet
haz diffinacoīm sit diuisitas·ta
nes tamen mediate vel īmedi
ate fundamentū ex p̄ma et se
plia diffmicoē recipiūt·Caend
ē q̄ i dab diffmicoibq obseruari
debebūt narracois precepta
ut videz sint breues·dilucide·vi
similes·Vnde q̄ius simplias
diffinacois sint notate due ꝓpr
non tamen sunt semp dicende·
Nam eam qua ce putabimq m
oīm audiencīm actuali consideā
cione·nō erit necīm dicere vt fōr
san in occasione abel·nō oporteb
explicare qualis vita que lesa ē
fuerit ipsius abel·qm notū ē eam
sibi a deo donatam fuisse·et sic d
oīmbq alijs precedētibq et sequē
tibus ꝓpzionalis debet intelligi
tercia sint aliqua facta siue sci
ri quibq nō ledi aliqua res in
iuriam patientis·sed ledi obliga
cio seu credituī patētis dicta·vt
si filius locupletis inopie patris
sui curare negligat·tali enī facto seu
pcius omissione ledi creditū ꝓpzi
quod creditū habent in filio·et est
obligacio qua filius ex cōtractu aus
picticia parentibq obligatur ad sue
curandū·Si enī filius tale debi
tū nō reddit parentibq·intelligitur
detinē quod parenti ē·Si igitur
iusticia facti vel omissionis solū
consistat in lesione talis creditoz·
hoc ē duplex·Nam vel lesor ꝓ fac
tū aut omissionē ꝑmutatur vm
patiens vel pluribq·Si vni tm erit
considerandi sint omes mei obliga
cionis·secdm quos lesor erat obligat
patienti·videz an ut creatura creatoris
cuius cūq patre·filius ꝓntibq·frater fra
tri·vxor marito·et sic de alijs secdm ea
que notatur in descripsione pos
ta supius pcis tractatus explo
sedo·ac videndū ē que illaz obliga
cionū precesserit tēpoe·Quibus
cognitis inquirit diffinacio·in eo
pticulio explicet anteriōz obligac
prius·deinde posteriōz·et sic cōm
transeudo ꝓ omes finalis cuiusq
q̄libet finis pcis·vel omissio lesiue

tales obligaaones detentue·ut
si quis locuples omittat succur
rê parêti mopie·et videam⁹ q
talis filius sit illis obligatus ex
beneficijs paternalitꝫ·vt produc
aone in hanc lucê·educatoê·et
alijs talibus·que nãliter p̃tes
solent filijs exhibê·Deinde q vl
tra hec is filius sit illis obligat⁹
ex beneficijs gracio sis·et annea
bilibus·que parêtes eius nõ tñ
ut parêtes·sed ut amica eius si
bi transactis temporibꝫ exhibue
rit·Item q forsan preter hec is
filius sit illis obligatus·ex aqua
promissione voluntaia·Item et q
forsitan sit eisdem obligatus ex
lege·que filijs impeat ut paupes
alant p̃tes·Talis ꝫ omissionis
in quatũ iniuste·dissimao fiel debe
bit hoc ordine·ut p̃mo ponatur z
explicentur p ordiem tempoꝝ se
ries hanũ obligaaonũ oĩm·et p⁹
eas lesio·p quã omittit⁹ obligacio
nũ solucio·Si vêo lesor p hujusmoꝺ
factũ vel omissionem non tñ iniu
rietur vm parenti·sed pluribꝫ·tũ
talis dissimao constare debebit ex
talibꝫ duabꝫ vel pluribꝫ dissimila
oĩbꝫ·quales nũc proxiõ fuĕ no
tate·Cũ ꝫ factũ velim⁹ iniustũ
probaĕ·vel eã omissionem iniustã
p tales dissimilitudines quales nũc fuĕ
p magnũ laborem monstrate·ut
in pluribꝫ expolitione poteri⁹ vi·
In qua p̃mo facti iniusti eĩ ꝓpo
natur·Secõ·dicta dissimao tũ
eiusdem ꝓpositionis et expositionis
vacuo subiungi debebit·Cuius dis
similitudinis pricipalis successive confirma
cio mõstretur·et tandê eõdudat⁹
argumentũ·considerato q ipsum
possit suas vacuationes habere·sicĕ
de hoc dictũ ẽ de ab septimo explẽ
tercij tractatus libri p̃mi·ut ad

ex reliquis locis argumenta sumã
tur ad probandũ aliquod factũ
iniustum·nõ ẽ necessariũ scribê q̃ quã
in spaliũ sed ad singlos tractatꝰ lo
corũ sedõ libro p̃tis operis ãnota
tos·adhibita modica diligencia
recursum hꝫ sufficiat·hoc stato q
pro loco qui a rei iudicio dẽ hic ap
plicando ad vicesimũ p̃mũ capĩm
vv tractatus sedi libri·oportebit
recursũ determinatiũ habê·Debet e
iam orator in omibꝫ argumẽtoꝝ for
maaone mẽbriam eunctã confu
tandi hꝫ quę contra idem argu
mẽtũ et p̃tes eius possent addu
ci·ut suas argumentaciones red
dat inuictas·Sedm doctrinã sedi
capitulo tercij tractatus libri p̃
cedentis·Item quũ idem ẽ omissi
onê monstrare iniustam·et mon
strare factum eĩ iniustũ·videl pot
ex dictis nõ solum qualẽ factũ à
quod demonstratur iniustũ·sed e
iam et qualẽ eĩ iustũ poterit de
monstrari·¶ Caplm vv dans
methodũ negatiuã p̃timentem
defensori que contingit tres vias
quibꝫ aliquod factũ probatur hu
tium seu nõ iustum

Quãdus actusatori ad probã
dũ aliquod factũ iniustum
Data sit methodꝰ generalis
vincta·defensori tamen qui factũ
non iniustũ sed iustũ probaĕ volet
ad hoc tres patent vie·quaꝝ p̃ma
solum ẽ confutacio rationũ et ar
gumentacionũ que p actusatorem
fuerint ad factũ ondendũ iniustũ
adducte·Sedm doctrinã sedi capli
tercij tractatus libri precedentis·p
portionatur ei hec via p̃me vie
depulsionis ꝺimposti maleficij sep
te libro precedenti·p sedam autẽ
viam debebit defensor ondere·q⁹
mam factũ ẽ iniustum seu iustum et
de iure preceptũ p ea que de hoc

dicta sunt in fine capli precedentis. Si nanq; probatu fuerit qm fraudi sit iustum id e a iure fieri preceptu. satis habetur qm no fiunt iniustu sed licitu. Tertia aut via debebit monstrare defensor quomodo factu ipm no e iniuriosu adeo. Et ista tertia via assumitur frequenter in depulsionibus impositi maleficij libro precedenti conscripte. Hec ig tertia via vtitur maxime loco a priori. et etiam vtitur omnibus sequentibus locis. quos idcirco no e necessarium omnes ad hanc viam approbare. qm ex hijs que arcta loca sedo libro sunt conscripta si diligencia aliqua adhibeam. maiore profecto cor ad hanc sedam viam applicare faciem. Sed de approbacione loci a priori q si loco diffinitiuo videtur hic equum fore dicendu e aliquid. Si quis igit voluerit argumentacionem propriam p qua probet factu e vel fuisse non iniustu. In primis sicut in loco diffinitiuo accusatoris est dictu. p maiorem diligenciam attributa negocij sine facti debebit euolue. secundum doctrinam quarti capli tertij tractatus quarti libri. quibus coram oculis constitutis comode ex ipis notare debebit omes partes et modos propriacionis ipius. et in qualibet parte considerare. an competat iniuste quod debet. Et precipue considerare primo debebit. secundum doctrinam primi dati omes illos quibus ut apparet prima facie factu ipm sit iniuriosu. Sedo si dalique forsan putari possit. q sibi sit iniuriosu putando considerandu est in qua re et credito sen quo arcto. Et evado si quatenus apparebit habeat q alicui sit iniuriosu in aliqua re. vel in aliquo arcto tuo considerandu quo iure res illa seu credit illud pertineat illi. e an forsan defensori pertineat. sicut i constitu

cione relatum dicetur. Quatuo si res talis vel tale creditu videat illius ce. et ad illu pertinere videndu e an aliquid illoz sit lesiu quo quomodo. Qua propacione considerata debebit orator quasi p modu gradacionis pedetemptim hec multa ponere. et eoz quodlibet probare p formam diuisionis. ut si ponat hoc modo. nullus p hoc factu e iniuria passus. cu proposicio statim argumenti diuisiui aperiri debebit. ex ordine descripsione supius posita. sedo capitis tractatus. vt videz demonstretur q p pris factu no sit iniuriatus. neq; patria. et sic consequenter si per hanc diuisionem relatur ad vnum aliquod forte cui verisimilius factu videatur iniuriosu. vt ad johannem. tuu arcta illud debebit iterum ponere qm johannes in nulla re vel credito passus est. Cu proposicioni etiam statim argumenti diuisiui aperiri debebit ex descripsionibus supponatis. que conuenient rei homini et etatis. Et si p talem diuisionem relatur ad aliquam rem equa posset magis credi q iniuria credit vt forte ad aliquem agrum tuum arcta rem talem debebit iterum ponere. qm a johannes nullum habuit nisi in agro. Cu proposicioni argumenti diuisiui aperiri. ex descripsione que inde et species muris superius declarant. Imo forsan dicetur q res illa pertinet vel pertinebat defensori. sicut i constitutione relata dicetur. Et si no possit sufficienter ondi. qui habuit aliquo modo ius in agro tuo proposito debebit qm ager ille nulla lesione fuisse put. Cu proposito statim argumenti diuisiui subdatur. quo sigillatim p lesiones species disquiratur. Poterit autem et factu alijs modis pti. et secundum proprias sibi iniuste successerit secundum professione tempois. Item secundum

loca et forsan alijs diuisis modis. si p quas pces fundari poterunt argumenta sedm aliquam formā diuisionis expositam huius opis libro primo. Et quū approbationes reliquorū locorū ad hanc viam defensionis ꝑtis finale repetere. eos volentes habere remitto ad tractatus locorū. Sed hō habeatur i mēoria maxime. vt defensor p doctrinā cōfutationis enumeratam sēdo capīo terci tractatus. lib precedentis. adhibeat rationes exercitiat et suas ꝑtes reddat immunes

Capitulū vi. Quis natura locorū cōmuniū qui circa dictos methodos possint inueniri

Quemadmodū dictū ē vndecimo capīo terci tractatus libro precedentis. Duplex fuit argumenta vel duplices fuere argumentorū congeries. Nam aliqua sunt que vocantur loa ꝑtis. alia vocant loa cōia. Alia vero sunt loca cōia et connecturalem constitutionē ibidem et satis dictū. Loa autē cōia qui et dictas generales methodos genus iudicialis solent made ex triplici radice maxime possunt distinguiuntur aut sedm genera facti quod subiacet aut sedm species qualitatis que ꝑdicatur de facto. aut sedm genera eiusdem qualitatis. In primus ergo ꝑtis accipiuntur loa cōia Nam factum de quo queritur an iustū sit vel iniustū. et singulare quodam quod supra ipm habet genera nīa et nimis ascendentia. que tam michi insti facti in communi significant. loca ergo ꝑtis ē congeries argumentorū p quā probat qualitas videz iustum vel iustū de facto singulari. vt si probē q̄ honestem occidere matrem eiusmodi q̄ illa patrē suū agamenonem occidisset fuerit iustum. Sed locus communis qui ex hac prima radice sumitur ē. cui eadem qualitas videlicet iustitia. probatur de genere facti nostri m communi. vt si probem q̄ filius occidē matrem eo q̄ illa patrem filij occidisset sit iustū. vel locus ad hoc magis communis vt si probem q̄ hominē nō iudicē existentem vindictē ꝑtis iniuriam sit iustū. Et forsan istud genus locorū communiū tantū ꝑpinquat ad causē ꝑtietatē. vt frequenter vtile sit totam operam oratoris in talem locū expendere. et ipm quasi in sedem ꝑtis loca recipere. et hoc est illud quod ex libro de oratore tam p anthonium q̄ p me dictū esse fuit allegatū. verissimo sedō capīo p̄m tractatus sexti libri. Ex sedā vō radice sumuntur loa communia in hoc genere cause sedm species q̄litatis predicate de facto. vt factū de quo sermo sit factū honestū. de quo facto ~~vt factū de quo sermo sit factū honestū de quo facto~~. predicemus iustum. tue poterimus aliquā speciem iustū accipere que talis sit. q̄ eadem predicatur de facto. ex qua specie locū communem efficiemus. si de eadem specie generis cū magnitudine quadā probemus. vt q̄ impietas sit maxima iniustitia. vel si aliam speciem accipiamus ut matricidium sub impietate. tunc erit locus communis quo monstrabimus quū matricidium sit atrox impietas. aut q̄ matricidium sit iniuria seuissima. Ex tercia radice sumentur hic loca communia. si de ꝑdicatis huius generis iudicialis. que significant q̄litatē probande. alia ꝑdicata alioꝝ generum. vt bonum malum. vtile nocium. honestum turpe. et consimilia. que fuit de generibus deliberatiuo et demonstratiuo. vt si probandum q̄ honesta et q̄ vtilis sit religio. q̄ ꝓuidentialis et irrationabilis dispensatio. q̄ta sit iudiciorum veritas. et sic de alijs. Ex

quibus patet q̄ locorū oīm ex dictis tribus radiabq̄ sumptor· p̄mus puram qualitatē probat de facto· aly vēo duo mixturam faciūt ex q̄litate et quātitate· Quali aūt tales loci cōues ꝑ aut ꝓ oratōis q̄ ꝓ locis debeant satis pōt milli ex eor sillitudine· que supius dicta· Si eadē ꝑ huiusmōi locos cēs aly quidam se possint offerre sēm causē vel materē q̄litatē diligenter orator videl debebit·

CAP. II.

Secūdus tractatus qui dat methodos specales ꝑ quas constituciōibq̄ quis iudicialis· In quas iudicia cōibq̄ predicat iustū vel iniustū· a cor opposita s̄ genere vel mā speciē· videlz constitutiue translatiua· iudicialis· absoluta· q̄ patiua· relatiua· ac diffinitiā· sex habet capla· Caplm p̄mū de tractatione translatiue constituciois· Gedm de tractatione iudicialis absolute· Tertiū de tractatōe p̄me speciei compatiue constituciois· Quartū de tractatione sēde speciei q̄patiue constituciois· Quintū de tractatōe relatiue cōstituciois· Sextū de tractatione constituciois diffinitiue· Caplm primū de tractatōe trāslatiue constituciois·

Quāmus ꝑ ea que n scripta sint tēpe tui mihi precēdenti modos habeamus geneales· ꝑ quos aliquod factū ponit iniustū iustum vel liatū comprobai· et illi mō sit vtiles ad probandū ꝓpositū p̄ia palia quiz p̄ima cōstituciois· videz translatiue· iudicialis· absolute· compatiue· relatiue· et diffinitiue· ꝑ tres duas tamē causas expedies ē vt de earūdem quiz cōstituciōis tractatione dicatur in spāli· Primo videz vt dicūt methodor· q̄litas ad ꝓpias naturas hāt cōstituciois· aretetur· Tertio quatinꝰ siamꝰ aptione vnius eoꝝ q̄ constituciois· cui eius confirmatōe cōiungē· et ita prospicē altercatiōi inter actorē et reū· et deductōi oratiōis in finem· Dicendū est igr ꝑ mo de confirmatione et confutatione constituciois translatiue· tuꝰ nā quarto capīo p̄mi tractatus sexti libri repetetur· Pro qua sciendū q̄ si pars actoris sit p̄ma fuāt probabilior et fortior parte rei· tuē vtendū ē fortā predictā causam aperiendi· In qua p̄mū verbū quod actoris detur procedat vt premisso exordio et communando iurationē facti ad longū· exponat suam intentionē· petendo dari nationem rei· cū tali apparatu q̄si non exspectaretur q̄ aliquid posset contradici· et quasi actor ipē mihi amplius cēt dicturꝰ Deinde verbū cui spectat verbū sēm actionem qua actor videtur mihi dare negare seu delinare debebit· Et ex istis vi intentione actoris volentis causam agere· et p̄ma depulsione rei recusantis actionē· nascitur nuda questio in animis audientiū· qua nō ē necessē exprimē voce· et quia iam ē in possessione loquendi cōi ponat racionē sue precedē p̄me depulsionis· in qua narret et exponat causam quare litem recusat· Et forte quis non ē suus iudex· aut quis actor est mei animi· et sic de aliis causis de quarū iudicio· qua racōe cōplemptetur se iuexari ab actione velinqui· et cetera pena cōsueta· Deinde tertio cui verbū quod replicationis cōtinet vtitur ad actorem· ꝑ q̄ hanc racionē defensoris confutare debebit quod faciet· ea que in ipa narrata sūt negando· et eoꝝ cōtrariū viriliter approbando· ꝑ colectiuāliꝰ

confutacionis methodū. Deinde eandem racionem defensōris nō firmabit. si adduxerit aliquid p̄ qđ eadē defensōris racione concessā michi omnino nūm videatur. ut actio continuetur. et ex hac nō firmacōe debz ut p̄us in suam peticōem redire Et ex isto conflictu racionis vi. et nō firmacionis actoris nasc̄ iudicacio in nichilo audiencia. sed eadē actor̄e sermonē si desierit vedit quartū verbū quod duplicacio dz ad reū. quo iam ea que fuerit dicta p̄ actorē abrasio seriatim confutare debebit. et post hoc iudicacionem iam didū menibo natā de promē voce. vel si non apparcat nec voce prepalare iudicatorem tuē sētim pro sēda p̄te p̄tionis potit cū munerō vel sine mō vel exponere quas arta iudicatorem probare voluerit. videlicet q̄ me coram hoc iudice conuenit nūs reū. est. vel q̄ te agē nūs reū est. vel q̄ te hoc ordine agere non licuit. et sic de aliis. Et quecūq; talia p̄posicōnū ponat̄ probari debebit p̄ methodū generalem tractatu precedenti conscriptam prosequendo seriem oracionis usq; in conclusionē p̄incipalē. in qua forsan madet locus cōis quo probabit omnē fore p̄nitacionē iudicatorū. si nō ita res agat̄ur et in iudicio veniant quo pacto operat. Deinde quārtū verbū qđ triplicacio dz vedit ad actorē. quo primo confutare debebit ea dicta defensōris p̄ ordinem que iudicatorem precesserit Et post hoc aria iudicatorem pro sua sēda p̄te p̄tionis exponē contrario modo ad ea que sūt p̄ defensōrem exposita. ut q̄ te conuenit coram hoc iudice licuit aut aliud huiusmodi pro cuius roboracione p̄mo confutare debebit arguenta rei. qb9 sua exposicionem cū iudicatorem approbauit et post hoc suam p̄riam exposicionem approbare debebit p̄ viam de methodis generalibus tradis tractatu precedenti prosequendo seriem oracionis usq; in conclusionē p̄incipalem. in quam forsitan madet locus cōis q̄ monstrabit et dicet. et q̄ sepe transla racionē iudicatorū ab aliquibus inducūt quia causē et iuris sūt diffidūt et iudicū figuūt. Post hoc potest vedire sextū verbū. quod quadriplicatio mittit̄ ad reū p̄ quod abnino seriatim confutabit actoris dicta nūdū confutata. Si aut̄ p̄s actoris debilior fuerit p̄te rei. dicet si p̄ma fuerit videat̄ q̄ causa nō debeat agi coram hoc iudice. aut ab hoc ad talem ordinē et sic de aliis. Sūt vero decidū est apertionis forma breuis que cuiusmodi sit inuestitur. qđ vero p̄cedendū sit in p̄tis absentia seruetur ea q̄ super hoc eodem sexto libro sūt conscripta.

¶ Capitulum de tractacione iudicialis absolute

Iudicialis absoluta de cuius natura dictū est septimo capitulo p̄mi tractatus sexti libri non multa requirunt̄ specialitas vltra ea que pro generalibus methodis tractatu precedenti conscripta sunt. Ad quo consilis capitulis aliarū constitucionū. Unde si p̄s actoris fuerit forensis. tunc apperiri debebit sēdā forensem producta. in qua p̄mū verbū ab exordio cōmunando nūacionem facte debet. ad longū sua intencionē exponē. p̄ qua precipue in causis criminalibus. et eis q̄ silentiis fuerint significet factū ipsum esse sinistrum. et malos significet petitionem esse iustum. petendo damnacionem rei. tali apparatu. quasi non expectaret q̄ aliquid posset obtendi. et quasi eam ipse michi amplius esset dicturus. Deinde reus cui

spectat sdm verbū cōmes exceptionē debebit actori mē cetā narrū et positā ea p̄mo fateri ad que rēspondē oportet et que negat nō possit hoc tamē ut supius dictū est fiat ar sine p̄pue cause consulendo et ē ligua que pro cōmodo cause p̄pue sē negranda et precipue q̄ fietū fuit iustū aut qđ petatur iustū debet negare et ex istis videlic̄ rōnāc actoris et depulsione rei nascitur nuda questio m animis audientiū quam nō est necē exp̄mē voce et quoniā reus iam ē in possessione loquēdi cō sequetur ponat sua vacoēm quam iam cōceptam questionē trahat ad ptem suam et illa vocatur vacō sue p̄me depulsionis qua finita potest obtinendo petitor actoris absolutionē et cetā ad hoc sequi consueta. Cursū tertiū verbū quod replicationē continuū dit ad actorē p quod hanc vacoēm defensoris si potuit cōfutare debebit Et pro eius mfirmatione aliud quidā ponere et approbare p quod questio ad sua p̄te retrahi videatur Ex quibus viz vatione defensoris et mfirmatione actoris m animis audientiū sine vōlu expressione p se nascitur rōnabilis quam actor exponē et prosequi potest si velit vel eo ad petitorem re deunte et ita sermonē deserere vel dit quartū verbū ad reū p quod ipē iam omnā actoris dicta confutabilia abnegatione seriatim cōfutare debebit et posē hoc rōnabilem iam diuū mentibus natā deponē vocē Aut si non apparcat neē rōnabilem onē deponē sētā confutatōe facta potit pro sedā p̄te p̄tionis cum nullo vel sine nullo ponē ea que cū rōnabilem probare voluit et vnū quodq; eoū suis locis et argumētis ut conuenit approbare et papue ponēm dicentē factum ipm̄ non illicitum

ee aut petitorem nō ee iustū seu iure preceptam approbare debebit p methodū generalem tractatu p cedenti datam defensoris prosequē do seriem oationis vsq; in conclusione principalem Circa quā forsan madent loca coēs nata ex ista constitutione qui cuiusmodi possint ee satis melle p ea que finali capitlo tractatus precedentis De coītū locoū naturā sue dicta Deinde redit quārtū verbū quod vocatur triplicatio ad actorem quo p̄mū ea dicā defensoris pordiem confutare debebit q̄ rōnabilem onē preces̄sit et post hoc aū sua dictatorem pro sua p̄te sedā pte p̄tionis exponē cū nullo vel sine nullo contraria ad ea que fuit exposita p defensorē et papue q̄ fietū ipm̄ m iustū aut q̄ sua petitio fuit iustū Pro cuius roboratione p̄mo confutare debebit argumēta rei quibus sua ex positionem circa rōnabilem approba uerit et pose hec illam suam p̄priam p̄positionem approbare debebit p metho dū generalem supius assignatā ac tori prosequēdo seriem oationis vsq; in conclusione principalem Cui quam similiē madent loca coēs nata ex ista constitutione qui quales esse possint satis intelligi potest ea q̄ finali capitlo precedentis tractatus De coītū locoū naturā sue dicta De inde post sextū verbū quod vocatur quadruplicatio reuertī ad cui per quod abbatio et ordinate confutare debebit actoris dicta nō confutata Si vero ps actoris debilior fuit pte ut tute breui forā causam apue coīa et Cuius fuerit postandū in adisse pte absentia tute ea seruari debebit que de hoc circa causar appationes p̄dā sunt libro sexto ¶ Capitm vi. de tractatione prime speciei comparate constitutionis.

Compatiua constitutio vt dictu est octauo capło primi tractatus septimi libri duplex ē. Nam licet ut i pluribus ei introducatur reus p ipam beneficio dispensationis seu epieikeie se tueri posse eum ei nocere non nulla q actor id arceo velit mouere qui contra epieikeiam faciat aliquid quare vtraq; inter duo facta vacillat. Pro cuius intellectu notandum q; ut dicatur capło huic precalle dicto Compatio ē ei diam⁹ necesse fuisse alterutra facere. et id quod fecerim⁹ sanius fuisse facere. In qua dissimilitudo designatur duo facta vel plura. Hinc que eadit compatio que facta talis debent ee natiue. ut quodlibet p se consideratu videat iuria cotinere. vt in exemplo de gaio pompilio. qd postea fiet capło huic allegato. sunt hec duo facta. vnū videz hoiem bonum arma concedere. alterū autē in pculū dicē milites. Igitur ei reus epieikeia seu compatione qualemcūq; se defendē volet. sic ut plenius ostendit in hac constitutione pars actoris sit forsan. primū verbū ē eiusdem actoris. quo sumēdo inicium ab exordio. ostendendo intentionem debet ad longū exponē suam intentionem simplicem. petendo dari actionem rei. ei tali apparatu. quasi nō exspectaret q aliquid posset contradici. et eam quasi ipse nichil amplius eet dicturus. Deinde reus cui spectat verbū sed timens exceptionem eam ab exordio p narrationem venē debebit. i actoris dicta. acipi inter cetera iuria et exponi. in primo fatei illa que pte actoris videntur valia. vt factū ipius aut alia que talia sunt. q ad ea videre oportebit. et que non possūt negari. hoc tamē faciat siue ppue cause q silendo. et reliqua negare et dispelere. que pro q modo cause negare et depelli oporteat. et precipue q; factū sit iniustū. Ex istis autē viz ex intentione actoris. et depulsione rei p se nascitur inda questio. i animis audiē. qua nō ē necessē exprimere voce. Et quia reus iam ē in possessione loquendi. cōi ponat suam intentionem qua iam conceptam ad ptem suam. videz rationem siue primę depulsionis. qua narret narrationē originali in eam pleniorē. aut ei statui vē deuenisse. quo ipius vnū e pluribus nequit fuit eligere. et q istud melius a minus malū iudicium q; ideo fuerit ab eo pactū. prosequendo vtiq; et concludendo sedm formā argumti sillogistica. aut alias p forsan argumtationis truncate sedm ēritatem nē. qua completa obiiando petitori ac eius petit absolutionem. et ceteā ad hoc sequi consueta. Iterū tertium verbū quod continuz replicationē. edit ad actorē. quo hanc intentionem defensionis confitetur debebit. quod sit factum. Nam predicta intentio cōtinebat tm exprimi se et vnū implicare. quoz tm primum erat q ipse in ei statu deueneat. quo nequit fuit ex pluribus illis vnū eligē. sedm erat q ipse inter iudicium ut. inter illa hoc minus aut minus malū fuisse. Tertium quod ideo factū ipius petierit. Et deinde vnū ipliare innuitur. videz q reus no sua culpa i hanc pplexitatē inciderit. Hec igitur quoz actor negare et eoz contrarium virtute approbare debebit. viz primū sedz et quartū illoz. p methodū coniecturalem. sedm vō p methodū remotiē constitutionis reprobabit. ostendēdo qm forsan ad ei me hec iudicium non spectabat. sed ad alium. Viz hui⁹ modi defensoris arma quibus suā p iniam depulsionē inierat dicto modo repulerit. actor addē debet rationē

vacet aliqua vna infirmatiaz
vacois ipius defensoris qua ss
tio iterū ad sua pte retrahi videat
videliz qua dicet q licet hec oīa
p defensorem allegata fuissent co
cessa. facti tamē non sufficienter
defendit eo q eis cursus iuris h
moi facti vetauit. vel eo q debeat
iuri vel publice. alicui alteri⁹
et ex isto vacois vel infirmois
actoris cōfictu nascatur dubiu
audiencia iudicato. qua exp̄ime
et p̄mo prosequi ad actorē mūne
spectat. eo q sua p̄s cause sit forza
or. sed ipō ad suam petitorem vde
unte et p hoc sermone de seconte
quēdā verbi quod vocatur dupli
cato. vedit ad defensorē p qd ipse
oīa iam dicta actoris cōfictabi
lia seriatim confutare debebit. et
post hoc iudicatorem ia dudū natū
deprome voce. vel si no appareat
ne iudicatorem deprome. statim
pro sedā pte priatois poterit p̄ponere
que ad iudicatorem probare voluit
ut forsan q ad ntrum finit cessse du
orū vel plurū viū. hoc facē q
fca fuit iustū seu de iure faciendū.
Quā exposicōem oīb⁹ locis tho
pias ad natiua vethoricā approp
ate approbare potim⁹ quibus i gna
li methodo affirmatiua supius tra
dita. facti aliquod iusti probare
docetur. Sed in appropiatōe talium lo
cōrū ad hanc cōstitutorem ē aliqua
differēcia. Unde pro argumento diffi
nitio magr vtemur cathegorico sil
logismo q̄ exp̄hiabo. Quis silli p
mo poterit inor locari que mē facta
foram compatois tenebit. Cum
autem duo vel plura mē que ad
plenitas compare voluim⁹ et vnū
cōr p se acceptū oīdere maiorem
iusticiam continē q̄ alterū eoā per
se acceptā oportebit prius in mente
nostra corū vtrūz vel quodlibz dif
finire separatim tanquā iustum
p duas diffinitōes secūm doctrinā
decimi quarti capli p̄cedēs trac
tatus. Cuiz sic eorundem duoū factoz
cōceptuū tales diffinitōes sepatim
inuicem in carū qualibet pres du
as vnā videz et p̄mā que ius p̄mit
tit et aliam que lesionē explicat et
augendi factoz illoz vna quis eay
dem p̄ua excellentior fuit. illud fac
tū ceteris paribus erit iustius. Etiz q
ad aliquod factū ondendū iustius
alio non oporteat omēs clausulas d
diffinitionis simil cōpare sed qualibz
vnā contra vnā sibi correspondentem.
Duo arta p̄ma argumentatio defen
sois compatiua. que quodāmō pro
bata sinitur diffinitum. ut dicī es
sillius erit cathegoricus. cuius mōi
ostendet eminētia iuris facti vita
ti supra ius facti omissi que minor
tres cōtinebit p̄tes. In quaz p̄ma ius
facti vitati p se solitarie sumptū
cū maxima diligētia. et hoc pre
apue ex equitate arismetrica vl ge
ometrica. vel vtraz. sicut de hoc dictū
ē videat⁹ capl̄o tractat⁹ p̄cedēs
In sedā vero parte ius facti omissi
omino p contrariū quātūcūq possibi
le desēabili debet. Imo si ip
sum sit ius scriptū ex lege mōis sacri
debebit q̄ scriptor sensit iustum nō vo
luit. et q aliud sensit voluit nostre
mētacom cōformē p regulam eius
qui sentētiam contra scriptū defendit
que regula tradetur mira terra ca
pl̄o septimi tractat⁹ huius libri. Cui ei
mōstratū fuit quid voluit. habet
quid iuris. cui tale ius ex actuali vo
lutate latoris dependeat. vt notat
decimo et videat⁹ capl̄o precedēs
tractatus. In tertia vero p̄te mōstran
di debebit q̄ ille is qui tulit ius in
facto cōmisso videat⁹ voluisse q

obſeruari deberet ad vitam ſimpli-
vel in aliquo caſu tamen non eſt hic
ſeruandus eis ſibi ſit derogatum p con
trariam legem ſecm regulam contro
uerſie et extrarys legibus de q̃ patet
ſecmo ſeptimo capitulo ſecti tractatus
priꝰ libri et p hoc tria licet forſan
proceſſus habebit quibus multum proba
tum ſi bene tractetur ſolet habetur
mior et eius approbatio ſibi ſigilla
tim promitta Deinde poterit maior
aduerti videlicet cum in eam placita
tem madeim9 vt duorum vel plurium
ſit vnus agendi de neceſſitate tunc illud
agere quod eſt minoris mali eſtimatum Cum maiori eius placeat ſi ꝛeq̃
rat argumentaciones addendo Tandem
aliqua ſpecialia concluſiones ſillogiſmi con
cludendo Sed ad hanc argumentacionem de
fenſoribus compatiuis et eciam ſumpta q̃
dammodo p locali diffinitionis ſimiliter
erit cathegoricus ſillogiſmus eius mioris co
mmittebit compacionem et grauitatem le
ſionis que contigiſſet per factum
vitatum ſiue leſionem que contigit p
factum commiſſi Pro qua ſciendum q
qui magnitudinem leſionis volet expo
nere debet primo premittere quante bon
tatis ſit res leſa Vnde ea que ſunt
ſimplicia bona honeſta vt virtutes ani
mi per iniurias ledi non poſſunt eo q ad
illa grauiam ſtrictiue aſpirare fru
non ſit ut dicit boetius Sed ea le
ſibiles ſunt ſolum tria vtilia vel media
ſicut diſtinctum p omnes res poſitas
in tabulis quarti et ſexti capitulorum
precedentium tractatus liquide poterit
apparere Si ergo p dictum factum nec que
cadit compacio res non vna ſed
p eorum quelibet res diuiſa leſionis ſuſ
apiat hinc in primis diffinienda eſt
magna bonitas rei que leſa fuiſſet
p factum vitatum et diminuat bon
tas eius que leſa dicat p factum com
miſſum ſecm doctrinas traditas in
ſecmo tractatus terci libri Deinde ꝑpo
cionalis diffinatur magnum malum
ſeu magnum nocumentum quod factum vi
tatum in re p ipſum ledendo feciſſet et
Diminuatur nocumentum quod factum q
miſſum fecit in hac re leſa et hec per
eaſdem doctrinas ſecti tractatus terci
libri que doctrine hic pre manibus de
bent haberi et p hec habetur compa
acio leſionum ſi res ſint diuiſe Si vero
fuerit vna res p veritatem factum ledenda
monſtretur p eandem doctrinam ſecti
tractatus terci libri q leſio qua fac
tum vitatum feciſſet fuiſſet peior q̃ le
ſio data per factum commiſſum et hec ha
benture pro mioribus et eius approbati
one cum debebit maior anteeri videli
cum in ea placitatem madeim9 ut du
orum vel plurium ſit vnus agendi de ne
ceſſitate tunc illud agere quod leſionem
infert minorem eſtimatum Et hec ap
probari debebit omnibus loabilibus thopicis
collectentibus et tandem debebit ſillogiſmus
concludi Et cum ad idem primum deſi
derium principale omnes alios loos poſſit
adduci inter ceteros tunc locus
a ſimili placitum inter alia ſimilia
que forſan poſſent adduci precipue
fingi debebit et ſupponi q hec cadem
placitas aut conſilium acciſſet vel
agendum debeat in preſenti vel futuro c
uilibet audientium vel alii prudenti
et iuſto adeo vnde quaſi a ſta
ret tota forma dicte placitatis co
ram oculis et principali videtur Deſi
derio monſtretur p methodum deliberati
ua conuerſam ſcilicet tunc q illud
idem quod actum eſt p ipſum reum ſimili
ter p eos qui aſſunt et qui audiunt et
forſan p ipſum met actuſatorem actum
fuiſſet Tandem deliberacionem p tam
efficacem diligenciam exponendo
et proſequendo vt audientes quoti
d idem quod actum eſt acturos ſe

fuisse nō dubitent· si ipi eadem
plenius audisset· ¶ Reliqua vō loca
ad hoc ꝓpositū seruientes· sanis fideli
poterunt applicari ex doctrina qualibet
locorū· Et p argumenta talia q tamē
reddantur sinceta· sedm doctrinā sedi
capli tercij tractatus libri precedentis·
procedat vsq; in notacois quadrupli
pūapale· Circa quā manent loca
ccā duo· ¶ Primus qui erit ca seruit ob
bus assignatis ꝑ quē dicetur et d
monstrabit· Nullum factū iuridicū nec
turpe· nec item honestū putari o
portet· in quo alimo· quo tēpore· qua
de causa factū sit intelligat· qui loco
ut dicat recte ita cois· de verbis tractā
tis in hac causa· magis ad psuadendū
monēto futurus sit· Item alius lo
cus cōis qui erit ca seruit aliis assig
natus ꝑ quo mostrabit q sepe preter
eōm cursum iuris· cū res exegerit
aliquid sit licitū agere· ¶ Deinde ve
dit quitū verbū quod vocat triplica
cois ad actorē· quo ꝓmo confutare
debebit omia dicta defensois ꝓdi
nenq; iudicacoem precessisse fuisse·
Et posē hoc cū iudicacoem pro sedā
te ꝓtacois exponē· cū mō vel sine
mutatiōe contraria· ad ea que fuerē ex
posita ꝑ defensorem· et precipue q
illorū factor· istud eligere et agere
fuit iustum· Quā expositionem
oportebit oīdē maxime ꝑ confuta
tionē eorū· que defensor ad probacō
nē suaꝝ expositionū adduxit· Et
ꝓmo ex confutatiōe ꝓmi filli defē
sois· expolicoem fabricare debebit·
In qua confutacō locū racois et cō
firmacois obtineat· hoc ordine· ut
ꝓmo cōfutetur dicta defensois cū
prima ꝓte inductis sui ꝓmi filli ꝓdā·
contra quā etiam ꝓcm actor pro
qua ꝓte racoms ius facti omissi
solutarie sumptū sensibiliter debebit·
testimonialiter et autoritative· et ra-

sicut de hoc fuit dictū videlicet in
capīo precedēs tractat· sedō con
futet ea defensoris dicta· que attu
lit circa siue inductis ꝓtē sedm· In
qua confutatione mē ceteꝝ debebit
eā diligenciā solue racoēs· ꝑ quas
idem defensor fuit inductus sententiā
contra scriptū defendē· et eoīm debe
bit racoēs adducē· et ipius scripti
tuacoē sedm doctrinam sexti capli
sexti tractatus hui⁹ libri· Et isti cō
futacō defensionis sententie cū tu
tione scripti habetur pro sedā ꝓte
sue racois· ¶ Tertio cōfutet dicta de
fensoris circa etiam ꝓtē sue inno
cis dicti ꝓmi filli· Et si q admo
dum facti omissi eius scripti sic eā
dem facti veritatē sit ius scripti aut
scripto ꝓpositionale· tue ccā ius fi
omissi ex altera debebit cōtra ius fi
veritatis ꝑ methodū sermonem ad con
troversiam ex cōtrarijs legibus de
qua dicetur septimo capīo sexti tra
tatus hui⁹ libri· Et hec tres ꝓtes
licet forsan sint multotiens legi
habitate processiue· ꝓ vna tamē
expoliacois et sua cōfirmacōe sibi
sigillatim ꝓmixta vtpote debebit·
Et tande debebit expoliacō cōclu
di aliqua fra cōclusiones· ¶ Sedā
autē argumitacō q contradicit sedo
filio defensoris ccā poterit ee filii
cui⁹ mōr cōtinebit cōfutacōnem
motus dicti sedi filii· et eoīm cōpa
one et grauitate lesionis· que con
tigit ꝑ factū cōmissū supra lesio
nem que contigisset ꝑ factū vita
tum· In qua compacone pcipue
similiter actor debebit procedē pro
pte sua· sicut defensor pro sua pro
cessit· et cōtra maiorē apponē· et cō
clusionē· sicut ē pius pro defensois
pte preceptū· Item in adhibendis
reliquis locis ꝓpositionalibus debeb ccā

actor procedè sicut reus processit. prosequendo seriem orationis vsq; in conclusionē principalē. Ex quā manifestum est. si qui pro actoris deseruiē videatur. Deinde sextum verbū quod vocatur quadruplicatio potest ad defensorem redire. p qđ habitio et ordinate cōfutatē debebit actoris dicta nō confutata. et hoc duplici confutatiōe. videz negando et contrariū demonstrando. sicut in alijs est sepe dictum. et sic ad rē suam redeundo petitorem. Sed si actor causam compatiuā potare debeat. in ptis absentiā. tuē observare debet illa que de hoc dicta sūt circa causas aptiones libro sexto. ac eā ad sin principalis ppōn cōfirmationem pueneri. si causam suam in iure scripto. uel iure quod cōscripto ppōnale fundare voluit. tuē inde debebit huiusmoi confirmationem sedm doctrinā quarti capituli sexti tractatus priūs libri. qo facto licet se ꝯtulerit quasi nichil amplius foret dicturus. inadere tamē debet contra mea que iam actori in forma prodicta pro confirmatione sin ppōn principalis sunt assignata. que prosequi debebit vsq; in orationis conclusionē principalem. sedm foram breuē aperiendi in hanc causam.

Caplm qntū de tractatione sedē speī compatiē constitutionis

Si contingat ut actor reum velit ob eam cē in causare quia reus pē contra ꝑpicuitatem fecerit aliquid cē ps actoris prima fuae debilitet esse videbitur. quare tuē pte producēn forma causam aperiendi. sed vtendū est forma breui. p quā actor exordio prmisso. et deinde finita narratione sic dicat. Intentio. Iuriam cem cū iuriam cōtinere sibi significaretur. Depulsio. Ipse iuriā contmere respondit. Qstio. Sed vtro consideim an hoc cū fe cisse vere liuit. Exactio. Dicat cm iuriam huiusmoi colorando qm n fecisset. p aliud factū vitatū quen dam alū vel hunc ipm lesisset. Infiatio. Sed ex alia parte vtra dere debuit. qm ad hunc eundē. p hoc factū cōmissum magis lesiua. p idem factū in alū quelibet ma iorem fecit iuriam. Iudicatio. In hoc igitur totū pondus priis con sideratois deuoluit. vt videamus esso q vnū istorū oportuit agē. An istud agere fuit mstū. ppōtū. et vere si causē mitā cōsideraē volui mus. hoc vitasse. et istud fecisse re peremus iustum. in cuius ppōn cō firmationem debebit actor procedere sedm et p ea que vtro sunt data. quarto verbo predentis capituli vsq; in orationis conclusionē prin palem. Post cuius finem sedm ver bū ptm et vtro seu defensoris. in q ppōnalē debebit procedē sicut actor i quinto verbo capli predē tis processit. et ita cōtinuari fiant ver borū vicissitudines. q diu eaē vi deatur expedies. hoc seruato q tā actor q reus memoria teneant. ut quilibet quatū possit alius ra ciones extinguat. et suas reddat iuctas. sedm doctrinam sedi capli tercij tractatus libri predentis.

Caplm v. de tractatione relatiue constitutionis

In relatione criminis. cuius natura nono caplo prmi tractatus sexti libri ꝓpie cognoscitur. eo q ps actois sit plenū q

fortior est vtendū prodicta forma
causam aperiendi. et vt m alijs om
nibꝫ ꝑmū verbū ē actoris quo ab ex
ordio cōmūdo nr̄acoēm debet ad
longū exponē sua mēaonē simpli
cem. ꝓtendo dapnacoēm vel cū ta
li apparatu quasi nō exspectarz qđ
quid posset cōtradia. et quasi etiam
ipē mihi amplius ē dicturus. Dem
reus an spectat sēdm verbū ordinēs
exceptoēm exordiendo et nr̄ando. eū
ad actoris dicta ꝓueneit. debet eidē
actori nīl cetera nr̄ata ꝑmo fateri
illa. que sibi videnr actori forsan v
tilia sint. vt factū ipm aut alia que
talia sint qđ ad ea respondē oporteat.
et tamē nō possit negari. sed hoc fa
cto fine cause cōsilendo. et re
liqua negare et depellē. que ꝓ qmodo
cause neganda sūt. et ꝓpue qđ ius
te fecerit. Ex istis autē videz mēdē
et depulsione nascitur nuda questio
in animis audiencium. quā nō ē neces
exp̄mē voce. et quia reus iam est
in possessione loquēdi. cui ponat
suam racoēm. qua iam cōceptā qs
tionem trahat ad ꝑtem suam. vz
racoēm sue ꝑme depulsionis. qua
narret narracoē originali factū
cimōsum magnū et atrox. qđ primi
tū est. et ꝓ quod ipm factore ē punī
cre prosequēdo racoēm. et cōcludē
do sēdm formā argumēti syllogistica
aut alte ꝓ formā argumentationis
truncate. sēdm qualitatē matē et ex
igenciā cause. qua racoē completa.
obmando petitoī actoris. petat ab
solucoēm et cetera ad hoc pertinē
tia. Item sūm tertium verbū quod con
tinet replicacoēm redit ad actorem.
ꝓ qđ hanc meoēz defensoris confu
tare debebit. Pro quo faciendo qđ dic
ta racō ꝗtior cōtinebat ꝓ ordinē

ꝑmo videlz factū ē aliquid ꝓ eū
qui punitꝫ ē. sēdo illud fuisse factū
iniustum seu criminōsum. tertio fac
tū illud cōmunisse magnitudinem
quandā. et atrocitatē iniurie. et qñ
to q hoc petō qmotus reus ipz pu
nierit. Hec igitur ꝗtior actor nega
re. et cōtra oīa contraria si posset
viriliter approbare debebit. vz ꝑmū
ꝑ methodū depulsionis maleficij po
sitam libro precedenti. et qrtū por
doctrinā sēdi capli quarti tractatꝰ
eiusdem libri precedentis. Sēdm vō
ꝑ methodū defensiuā aliqui consti
tucionis in qua iudicialis. et terciū
ꝑ methodū oppositam auctorum in
tractu. que scribetur sequēti libro. Ad
qz huiusmodi defensoris arma qđo
siam ꝑmā depulsionē nūm̄ cadit de
eo modo repulerit. addē debet nr̄oꝰ
vnam. qua nuda questio ad suā ꝑ
tem retrahatur. vz qua dicat ꝙ
quis omia ꝑ defensorem allegata
fuissent concessa. factū tamē nō suf
ficienter defendit. eo ꝙ eōs cursus
iuris huiusmodi factū vetauit videz
ut quis supplicū sumat ab iniqe
nato. Et ex isto cōfictu racois ei et
infirmacoīs actoris nascatur in ani
mis audiencium iudicacō. qua expri
mē et ꝑmo prosequi ad actoris ꝑhac
cōstitucōe regulā nē spectat. eo ꝙ
sua ꝑs cause sit fortior. Sed hic ac
tore ad petitoēm redeunte. et ꝓ hoc
deseruente sermone. qui verbū qđ
vocat duplicacō redit ad defensorē.
ꝓ quod ipē tuēm iam dicta ꝑ acto
rem confutabit. a ꝑmis ordinati
confutare debebit. et post hoc iudi
cacoēm dudū mentibꝫ natā depro
mē voce. Aut si nō apparebit nr̄a
iudicacoēm voce depromē. stabit ꝓ
sēdā ꝑte pertinoīs potāt illa ꝑponē
que circa iudicacoēm probāt volu

a

erit. que forsan erit duo primi
q hanc iniuriam me vindicare li
euerit. et q p eius vlcione nemi
sim iniuriatus. sedm q nō solū hāc
iniuriam p me vindicari fuerit iu
tū imo iustū adeo. q michi iuriā
non erat eius vindicatoē omitte
p primū autē horū ꝓpositoꝝ cōfirma
ri debet p terciam viam positam
circa generalem methodū defensio
nis. deamo quito capīo tractatus
precedentis. dūmodo eadem terna
via ad naturā huius constitucionis
appropetur. In qua via primū se offe
rr argumētū patuit. Ad quod hic ꝛ
ndendū et forandū reuertar ad
doctrinā eiusdem de.a quinti capīi.
Verū ē tamē. q huius argumēti
pretium tocā pondus madit super
eam ptem que ē mis rei lesē. vt
si in exemplo horestis mitami oī
deue. q dicte mesira ꝓpter q̄tatē
et qualitatē crimis omissi. i agra
mentone sui marituī. ac prem ho
restis. quē occiderat. ipā mis ꝓprie
vite pdiderat et q eandē vitā per
obligacionē qua iurispita ex ma
lefiao vocant. debebit filio reddere
in vlcionē sceleris ꝓpetrati. Et q.
voluerus legi sit vt filius p iniuri
am quā ē in psona sui pīs a ci
terne mesira passus. quasi iuratus sit
vitam matris. tanq̄ rem sibi quā
nulla lege vetante possit sibi ai
matre tollē. quasi ad hoc tendat
horestes. vt demōstret. cui vitam a
matre tulerit. q vē ab stulerit ipsibi
horesti ꝓpiam. et sibi quodāmō cō
fisetam. capiendo largē confisetacio
nem. Ad hanc igitur ꝓpē huius argu
mēti ꝓtium que ps pīncipalis ē mi
terteras eiusdem argumēti. Et q̄ est
hinc constitucioī maxime ꝓpria.
poterit oēs loci valē. sed mīē dicē

II

volo de argumēto que ad eam su
mitur ex tribo difficilibo ei cri
mib. quod cū vindicatū p quan
p mā ipm difficile sub facie eius
quod ē mexpiabile. Unde id crimē
expiabile voco quod p nullam pe
nam possit purgai. et qd mem ē ex
ecrabile. ut nullū possit excogitari
supplicū quod ad idē crimē sufficī
enter puniēdū accederet. P sedam
autem difficultur illud crimen sub
facie eius. quod ē cē iniuriā intole
rabilem. nō solum omi viro bono.
sed petius omi homi. Unde iniuri
am intolerabilem voco quā grauq
ē sustinē. q̄ subire mortē cuiuis
generis. aut aliam penā quācūq
P terciā autē difficultur crimen
illud sub facie eius quod ē mani
me p spicuū seu manifestū. et m
dubitabile. Crimē autē sic p spicuū
voco. quod sedm se totū ē omibus
notū et ī dubitatū. Unde crimē te
net duo. videz mis lesum. et factum
ledens. Cū ergo mis lesum fuerit
omi homi manifestū. et a nemine
dubitatū. et simlit factū. cui huiq
modi crimen ē petus p spicuū. Ex
talibq igitur tribo difficilibus
factū debebit tres filli gradiales
formari. modo sequenti. Unde pro
mōzi p̄m filli. fiat compacio cri
mis ad qualibet excogitabilē penā.
In qua cōpacione crimē ipm sedm
omes clausulas auctimas exposi
das sequenti libro. monstretur ma
ius qualibet tali pena. Diminuēdo
eandem penā tanquā malū quod
dam. sedm doctrinā sedi tractatuq
tercij libri. In hac igitur mōzi eius caā
sua approbacio intelligi mōterari
men quodāmō difficultur. vt ī eo
velucerat q ipm oēm excogitablē penā
excedat. Cui maior q̄dam debz a

neeti dicendū q tantū crimē ē m
expiabile q̄ maior ē p se manifes
ta supra q̄m leueretur alia maior
q̄ mexpiabile crimē a pte lesa li
te posset puniri. Et hec sūma maior
potest probari q̄n iuratus in tantū
crimē puniendo nō potē excedē adhibē
do multos religiosos locos. Sed con
tra hanc sūmā maiorem et suam
approbacoēm debet defensor sibi ip
si obiectoēm monē q̄a dia posset
q̄ licet is forsan meruit tale vl̄ q̄
talibet manus supplicū. Quis scrip
tū tamē vel ius scripto ꝓtorū le
prohibet. ne ab ipō vel a quolibet
alio mdepnato sumat supplicū.
Hec autē obiectio sic confutari debe
bit. ut nō frustretur q̄n lex septa i tā
li casu hoc obseruari nō posset seu
q̄ scriptor legis in tali casu hoc fi
vez q volue non voluit talis iniurie puniendez
pari nō auferri. pro quo debebit
hic mtroduci methodus defendē
di sentēam contra scriptū mfor
ius tradenda tercio capō seruā tē
tatus huiꝰ libri. Cuiꝰ methodi
singlē rationes ad materie presēs
nature appropriari debebunt. Et
hec oīa licet forsan magna sint
habitura prolixitatem. Pro hac
vnica sūma locatur maiori cum
sua approbacoē. Sumā vero ex cadē sum
ma maiori et media ac prius po
sita mdū conducendo debet iste p̄
mus sillis gradualis concludi. Pro
mdō vero sedi sillis gradualis fi
at eius mali quod vindicator ex
omissione vindicte fuisset ꝑpessus
compacto ad qualez̄ penā. vt viz
demonstretur q̄n mors cuilibet
generis tolerabilior erat. q̄ talis i
iurie vindicatoēm omittē. ita q̄
malū premens ex iniuria sustepta
competitur ad malū mortis. et de
mō stretur sedin doctrinā sedi tē
tatus tercij libri. q̄ mors sit mi
mala et mino horrenda. q̄ istam
iniuriā non m ꝓpria vindicāt. In
hac enī mdū cui aliquā inser
ta concipitur approbacio. crimē
ut intolerabile diffinitur. hoc ei
est intolerabile. q animus iudicat
morte aut alio tali terribilissimo
malo magis fugiendū. vt fuit
prius dictū. Et hinc mdū debē
quedam maior adūgi. videlz q
tantū crimē est intolerabile. q̄a
maior ꝑ se manifestū ē. Cui quā
leueretur alia maior videlz q m
tolerabile crimē liceat possit a pe
puniri. Et hec sūma maior pro
bari posset. q̄n nulla lex que hoc
vetaret efficax est. cū nulla posi
sit pena timēda vallari. Adhibē
do religiosos locos ad hanc eandē
maiorem. Sed eoī ipaī debebit
defensor iterū sibi ipi obiectionē
monere consilem. sicut contra sum
mā maiorem prioris sillis iā mo
uit. et eandē paiformē cōfutare
hoc seruato ut nō dicat bis idem
liceat enī arcta sūmā maiorē prio
ris sillis sit intrōducta doctrina de
fendendi sententiā contra scriptū.
hoc erat michi tū potest appropiari
ad materiā illius sūme maioris.
Et ꝓportionalis debet hic intrōdu
ci m quātū appropriabilis est ad
materiam istius sūme maioris.
Ei autē ex cadē doctrina sint aliq̄
comia vtriq; sūme maiori. sūma
tantū semel dicta debebit. et hec
omia licet etiam magna quātū
sint habitura prolixitatē ꝑ vni
ca locatur sūma maiori cui sua
approbatoē. Ex qua et prius dic
ta media maiori ac mdō con
ducendo debet iste gradus sillis gra

alis concludi · Pro mihi vō terci silli monstrabz · qualiꝫ crimē quod vindicatiū ē · erat peiꝰ manifestum · tam quo ad iura ꝓ ipm lesā · q̄ quo ad factū · adeo vt ipō nec fieret dubietas iuris · nec fieri queat · Cui maior quedā debebit apponi videliz · q̄ tale crimē ē peiꝰ ꝓ spectū · que maioꝝ ē ꝓ se manifesta · Cupra quā leuetur suma maioꝝ videliz · q̄ crimē omo ꝓspectū ꝓ peiꝰ tus nulla his dubietatibꝫ ꝓtem liare possit primi · Ad quā sūmam maiorē debent ex loas appropriatis ones addua · Sed contra candē sūmam maiorem debebit defensor sibi ipi obiectorem mouē · sicut fecit contra priores · et cādem debet ꝓpor tionaliter confutare · Et ex hac sūma maiori cū media · et cū minori prius posita · debet iste tertius sills gradualis concludi · Potest autē ad hoc primū ꝓpositū eciam plures alios locos addua · quos ꝓ diligenciam quis satis ex ḡnali locoꝝ doctrina facet appropriare · Sedm autem deos principales ꝓpositos videliz q̄ in solum hanc iuriam ꝓ me vindicari fuerit latum · imo iustū · adeo q̄ mihi lata non erat eius vindicacionē omittere ꝓ methodū cōpatiuam cōtractū ad naturā primas constitucionis · potest confirmari · Unde in hac pte ꝓplexitas est inter duo · In quoꝝ quolibet ꝓ se considerato iuria licē videtur · que ꝓplexis cū suo ꝓposito probando talis ē · Cui necessarium fuit facē duoꝝ alterū · quoꝝ vnū est te ꝓ vindicatiē prius fave · quod tibi videtur iniurie sum · et alterū ē ꝓ omissionē vindicacionis ledere me ipm · et meos ꝓ omissionem vindicacionis lesisse fuisset iustū · Ad hanc expositionē omibꝰ

loas thopias ad naturā rethorice appropriatis · approbare potimꝰ quibus in ḡnali methodo affirmatiua primo tractatu huiꝰ libri tradita · fuerit aliquod iustum esse probatū · Sed in appropriacione talium locoꝝ · ad primā constitutionem · et labor aquisitus et in methodo cōpatiua nunc dictus est · Unde pro loco diffinitiuo erit vtendū compacione talium duorū · videliz facti vindicati · et omissionis oppositi · Cuiꝫ eadem duo comparare volumꝰ · et ondere omissionē vindicacionis solitarie · et ꝓ se acceptam · maiorem iniuriam cōmittere · q̄ factū vindicacionis eciam ꝓ se acceptū · oportebit primo in mente nostra separatim eoꝝ vtrūq; diffinire · ut iustum ꝓ duas diffinitiones · que cū magna diligencia · et ꝓspicacitate secūm suam totam latitudiē · ex doctrina decimi quarti capli precedentis tractatus sum debebuē · Et cū eoꝝdem duoꝝ cōpletas diffinitiones tales separatim concepe rimꝰ · iniciemꝰ mi carū qualibz duas ptes · una videliz et prima que nos premittit vnū vel plura · et aliam que lesionē subiungit · Lonabimurq; demōstrare ex quelibz ā bay talium pauꝰ in omissione vindicacionis eminenciaꝝ fuit · q̄ ꝓpor cionales ptes in facto vindicacionis · Quo circa prima argumentacio defensoris compatiua · que quodā modo sumitur ꝓ locū diffinitiuū ut dictū est · erit sills · Cuiꝰ maioꝝ oste dit eminenciā iuris · quod le sit fuisset ꝓ omissionē vindicacionis · ad nos quod tu reputas lesū per vindicationē · habebit autē hec minor tres ptes · In q̄rū prima quelibz nos quod fuisset lesum ꝓ omissio

nem vindicaconis ad ius quod tu reputas lesum p vindicacoz. habebit autem hec mod tres pres. m quarū prima qdlibet ius quod fuisset lesum p omissionē vindicaconis p se solutarie stabilieē. nec ime ex equitate arismetrica. in qua animen quod vindicatū d'augeatur. q maxime secm doctrinā auctoris Dandā sequēta libro. et cū maxima diligencia. et omo stabiliatur quodlibet tale ius sed nec doctrinā stabiliaconis. que satis q api poterit ex vindicab capl'o pcedētis tractatus. In secda vo pte illud ius quod aduersarius lesum ee dic p vindicacoem. omo per ctrariū destruibili debebit. q̄tū possibile est. mo si sit ius simptū ex lege scripta. tue monstrari debebit q scriptor sensum ītalem non voluit. et q alium sensū nobis ydoneū voluerit p methodū defendendi sentēcam contra scriptū. que dabit terao capl'o seqn tractatus huius libri. Vn q̄ius defensor in omi hac conaone cōparatiua. et cam in eadem hac q sicut cōe sit vsus ac methodo defendi sentēcam ctra scriptū. ea tamen hic iterū poterit vti. Nam ipa semp accipit dubitatē a mā eius cogitur defendē. In tercia vo parte monstrari debebit. q si is qui tulit ius lesum p factum vindicaconis id voluit obseruari saliquo casu tamē hic nō est seruand. cum sibi sit derogatū p aliam legē. sm doctrinā tractandi contraria eius cū ctrarijs legibus postea dandā. Et p hec tria liquet qui processus habebunt multū prolixi et copiosi si bene tractē. solū hec mod et ea approbacō sibi sigillatim punctua-

Deinde debet maior adiungi. et sillogismus clandi. sicut cat in prima argumtacone compata. q̄ to verbo terao capli p̄mi tractatus precepti. Sed argumtacio simpta p locū dissimtiuū. ad idem sed in ꝓpositum demonstrand. simliter erit sillis cathegoricis. cuius mod eam contingebit compacionem. videlicet grauitatē lesionis que contigisset aut p̄uāsisset per omissionē vindicaconis ad lesionē qua putas contigisse p execucionē vindicaconis. Tua compacionē lesionū explicari oportet pri forma. sicut in sedo sillo defensoris in methodo compatiua fuit expositū. prosequendo sillm sicut et ibi p maiorem vsq; in conclusionē est prosecutus. Poterimus eam ad h sedm. ꝓpositū alios locos adducere. sicut fiunt pro defensore in methodo compatiua predicta. Prosequendo seriem oracionis vsq; in cōclusionē priapalem. Adhibendo locos eos maxime duos. p quos p̄mū monstretur. q multe possent esse tam atroces ītrie. vt de hijs ī modo nō nocē sit. sed nec vale quidem. qui mox fiat iudicium exspectare. p sedm monstretur qui vnus ex nomē ipius negociat. sed ex q silio eius qui fecerit et causa et re pore. considerari oportebit. Deinde videt quidā verbū quod vocā triplicacio ad actorē. quo verbo cōsultare debebit p ordiem omia defensoris dicti q̄ iudicacoem p̄cesserit. Et post hoc cū iudicacoem pro sua sedā pte p̄cois ꝓponē debet. q hec huiusmodi facta vindicate fuit ī iustum seu illiatū. q̄ ꝓpositū p̄mo p cōfutacoem sedo p confirmacoem

monstrabi· Confirmacoem mquam actor primus ea que defensor pro confirmacione suor principaliu ꝓpositor in verbo precedeñ ad diuert ꝑ ordiem quo addiuerit confirmare debebit ſedm doctrinã cõfirmacoiũ traditam ſedo capło tertij tractatus libri precedeñs· Confirmabit autem actor dictũ suũ ꝓpositũ quasi ꝑ methodũ quãdam affirmatiuam actriſatoꝝ datam precedenter tractatu· animo eadem generalis methodus modicam approp acoem recapiat ad hiuꝰ relatãe constituacoiũ naturam· Vnde primo et maxime pro loco diſſimilo attributa negocij diligenter inſpicia et conſideari debebunt· et ex ipis notari quibꝰ prima facie ꝑ hãe vim dicacoem videatur iniuria fi· fin descripſionem poſitam ſupius ſedo capło ꝑcedeñs tractatus· Deinde videri debebit in quibꝰ rebus et credibus eadẽ cadat iniuria ꝑ deſcripſionẽ ſupius poſitam· qñ eo capło et ꝑ aliam deſcripſionem poſitam ſexto capło eiuſdem precedeñs tractatus· Poſt hoc videri debebit an reb in quas videt iniuria cadẽ ꝓtineant ea ad li aliquos quoſdam ſedm doctrinã octaui capli eiuſdem tractatus· vt plene ſciatur quibꝰ et i quibꝰ rebus ſit iniuria facta· Deinde videri debebit q̃ liter res leſe ſint ſue· videlicet illoꝝ quibꝰ fieri videtur iniuria· ſedm omes modos eius quod qd eſt ee ſimul nuẽ doctrinã ſupius ẽditam decimo et undecimo capłis ꝑcedeñs tractatus· inter quos modos eius quod ee ſimul precipue videri debeb· que ſint leges et conſuetudines obſeruate et obſeruande circa precedẽ· verbi gratia· ut qui primacoem deſiderat· debet ſic et ſic procedẽ videlicet ad reũ primodii ad iudicẽ ydoneũ vocari procuret· expoat crimen· purgacoem petat aliis reſpondeat· et ſe defendat· et ut procedatur ordine certo ꝑ debita media ad ſententiã· et eius executionẽ· Alterq; vetant leges et legibꝰ iura ꝓtoconalia iniurias vindicare· extalibus igit legũ et conſuetudinũ allegacoibꝰ debitis ſedm formã de hoc ſupius vndecimo capło precedeñs tractatus notatã habetur q̃ res qua vindicatoꝝ leſerit vindicando erat ipius paciens· quaſi lex diceret ditemeſtre· vita qua vius ſit et maneat tua· niſi ꝑ iudicẽ auferatur· et quaſi ſic diceꝝ· vita quam habes ſic ſit tua· vt nemo detur poteſtas eam a te tollendi niſi iudex eã cognita· Finaliter videri debebit qualis vindicatoꝝ ius paciens collaſerit· ut horeſtes matrẽ non condepnatã· imo nec vocatã in iudiciũ meminerit· Hijs itaq; conſpectis tangit membris quibꝰdam quibꝰ e conflanda diſſimilo debebit ex ipis ordine certo compagines diſſimilo facti vindicati· ut iuſtum quã diſſimilem ſi ſimplex fuerit· videlicet ſi ꝑ ipm factũ vindicacois ſit ſolum leſa res vna· et vnius· ut ſi i causa horeſtes tantũ vita matris leſa fuiſſet· tuc primo explicari debebit· qualis vita talis ſit ditemeſtre· q̃ de debent leges adduci et ꝓtoconalia iura· quibꝰ mõſtret q̃liter vita eius piam poſſit auferri· et q̃liter non· ut nuc ſtatim fuit dictũ· et tales leges debent magnifice ſtabiliri· ſedm ea que notata ſunt vndecimo capło precedeñs tractatus· et vlterius ꝑ methodũ defendi ſepti

contra sentenciam que methodus
dabitur. Secto capl̃o sexta trac
tatus huius libri debent cedere leges
tuen. Nec quas ea ad earu confir
macoem locus conuenit ingeri potent.
quo demonstretur quanta sit veritatis
uno necessitas iudicioz et quanta
incommoda sint scientiarum si hoc contra
sum sit. ut peccata vindicentur pec
catis. nunquid ergo locus iste coem gra
uissimis locis qui trahi poterunt
ce methodo deliberatua postea da
dum aliter. Et lesio subintellecta ut
in dicta causa horesius. qualem in rem
siam nde pnatam. quo nec vocis
tam nec adductam quide sinduau
mtemur. Et ex hac diffinicoe de
bebit expolicio fabricari. pro ut no
tatu est circa finem decimi deci
quarti capli precedentis tractatus.
p quam expolicoem confirmet pa
positum. Si vero tale factum vindica
tum ut sit factum horesis diffinire
voluimus. vt lesium plurium verum
aut creditoz ptinentium forsan plu
ribus dominis. tunc oportebit va
diffinicone no adeo simplicia. vt sit
mere dictum. sed diffinicoe compositam
que qualem fieri debeat cognita p
dicta simplicia satis dista patet. ex
decimo quarto capl̃o nunc allegato
potentiam autem ut notatum ad hoc pro
situm actoris confirmandum adduci
plurium reliquoz locoz. quos ad ipm
ex ciuili locoz doctrina cognita
diffinicoe predicta de facili potemus
approbare Ex quibus procedendo ad
motacionis principalis conclusionem
adhibendo locos eidem. si qui fuerint
alij preter eos qui in corpore sermo
nis se prebuerint. et maxime quo
ad auctiones monstrando q hoc
factum vindicatum sit graue seu ma
ius crimen. q illud in quod transfer

tur. p totam methodum auctoris in
trariu et criminis de qua dicetur
sequenti libro. videz factum vindicatum
sedm omnes pres auctionis ampli
ficando. et crimen in quod transfer
tur p oppositum sedm oes pres dimi
nuendo. et p coherencoem colligando p
ticulatim factum vnius ad alterz sedm
magnum et paruum. Item alium locum co
mune q frequenter aliqui se vel sacen
tes causam turpem habere in iudicio
tunc credunt ad tollendum perturbacionem
iudicioz. aliquid reponere nanasteant
ad primo dictam. Secunde sexti
tui verbum qd vocant adtripheacione
dive poe ad veritatem. q qd abunde et ordi
nate confirmare debebit actoris dicta
non confutata. Si autem actor eam
debeat probare in defensoris absencia
tunc observare debebit illa que de hoc
dicta sunt circa causam apacionis li
bro sexto. et eam ad finem principalem pro
siti confirmacoem pueneit. si causa
sua in mutuo simplo vel aliquo quod
est muri sarpeo proclive finaliter volu
erit. tunc magis debet huiusmodi confir
macoem sedm totam doctrinam quarti
capli sexti tractatus huius libri quo
facto licet se ingesserit quasi nichil am
plius foret dicturus inmo tamen
debet contra mea que iam actoris in
forma producta pro confirmacione sui
propositi principalis fuit assignata que
prosequi debebit usq; in oracionis con
clusionem principalem sedm formam
breuem aperiendi hanc causam.

Capitulum sexti de tractatu consti
tucionis diffinitiue.

Post dicta generum constitucio
nes q quidem de iusto iusto
et bono ciuili sequi ordine
doctrine satis recto consilio qua
cirro diffinitiua appellat eo q illa

speciem fiunt quietat notata. Cuius naturam qui scire desiderat ad dictum capitulum primum tractatus seven libri debet recurrere. In hac igitur sicut et in aliis primum verbum primet ad actricem quo ab exordio condamnando rationem facti debet ad longum exponere suam intencionem. quia precipue significare et dicere factum ipsum esse crimen lese maiestatis. aut furtum aut sacrilegium aut parricidium. aut aliud tale. sub nomine specialis. petendo damnacionem et primo illi speciei finalius appropriatam. ad talem apparatum. ne inexspectatus. quid posset contradicta. et quasi eam ipse michi esset aliquis esset dicturus. Deinde reus cum spectat sedem verbum continens exceptionem. eam ab exordio sumet usque ad ea que narracionem usque ad actoris dicta processerit. debet eidem actori inter cetera narrata et posita primo fateri illa ad que respondere oportet. et que negari non possunt. hoc tamen vt supra dictum fuit ante principe causa consulendo. de reliquis que pro quomodo cause principe negare oportet. et paucis quod factum ipsum sit crimen lese maiestatis aut furti. aut sacrilegii. aut parricidii. aliquis modi debet negare. Et ex istis videtur intencione actoris et expulsione veritatis. nudi questio in animo auditoris. quia non est necessum exprimere voce. Et quia reus iam est in possessione loquendi. cum ponat sua racionem quia iam concepta questionem trahat ad partem suam videlicet racionem sine prime depulsionis. potest eciam eadem racio forma hic locata diffinicionis. ita quod in ea debet cautele adhibere. et ante oculos ponere factum ipsum. An quo racio talis finita data est. quia racio finita petit obtinendo petitionem actoris absolucionem omnium nocumentum aut saltem a tali pena quale requirit crimen lese maiestatis. aut furti aut sacrilegii. aut parricidii. aliud tale. Item si tercium verbum quod replicationem continet. videt ad actricem. quod dictam racionem defensoris infirmare debebit et confutare. Ex quibus verbis defensoris et infirmacione actoris. in animis auditorum sine vocali expressione nascitur indicacio. qua actor exponere et prosequi poterit si velit. vel eo redeunte ad petitionem damnacionis. et quod sermone desinente videt quartum verbum ad defensorem. quod actoris omnia dicta confutabilia debebit ordinate confutare. et post hoc iudicacionem iam dudum mentibus natam depromere voce. vel si non appareat nostrum iudicacionem voce depromere. nec statim confutacionem facta potest prosequi per questiones cum nobis vel sine nobis proponere illa que ex indicacionem probare voluit. et primo quod factum non sit crimen lese maiestatis. aut quod non sit furtum. aut quod non sit sacrilegium. aut quod non sit parricidium. et sic de aliis. Pro cuius questionis confirmacione si sequemur doctrinam racionis in utraque rethorica tam veteri quam nova. nec primum ipsius nobis cuius de virtute fuerit danda breuis et aperta ex opinione hominum diffinicio hoc modo. Maiestatem minuere est de dignitate aliquem amplitudine aut statu populi aut eorum quibus populus preesse dedit aliquid derogare. et hec questio debet haberi pro maiori que foret in primis probanda. Deinde deberet aduigi modi. videlicet quod istud factum

nō derogat dignitati aut amplitudini aut potestati populi aut eor quibꝫ ꝑpls dedit ꝑcedem et hec minor eaam approbacoem habere deberet ꝑ plurimas raaones. Deinde debet concludi sillis in sedā figura et cetera sequi q̄ dictis rethoricas sunt conscripte. Sed hunc modū non sine ratione relinquo. Nam ut refert Cicero ne in libro de oratore dixit antho nius puerile est huius verbi sīne no minus diffinicone procedē si hac constituone. Nam ut inquit si talis diffinicio in vnico vbo posset redargui excuteretur tota de manibꝫ. Nec reprehendat me quisq̄ q̄ in hac pte necessarie precepta in vtraq; rethorica non sequar que nuē sua inuentē ꝓpria pellente relinquo. Nec mirū. cū in eodem libro de oratore has duas rethoricas quasi animū habet ipās in quibꝫdam ꝑtibꝫ retractandi appellet ordiem preceptoꝝ suoꝝ veteris et puerilis doctrine. Ignoscū prius dictam expositoem aut sibi consimilem approbare voleꝫ omibꝫ thopicas locas vt potrimꝫ excepta diffinicone ꝑdicati. quod speciem criminis notatam significat. Unde marginato a diffinicone facti videlicet subiecti simile dicendū erit expolicone. cui vacabo duas ptes habebit. ꝑ quam ꝑmā factū ipm̄ diffiniet sub hanc predicati contrary. ad iustitie speciem notatam. vt si velimꝫ probare q̄ C. flamminus facto suo non cōmiserit crimē lese maiestatis. describemꝫ factum suū originale diffinicone. mox tū in eo relucet. id quod conitet opiatur nō eē lesionē maiestatis. ꝑ secundam autē ꝑtem diminuet debebit iustitia facti ꝑ oppositū. ad methodū autem danda sequēs libro. Cicero hui⁹ modi species criminū ꝑ quadam excellentiam talibꝫ specialibꝫ nominibꝫ nuncupetur. si pua ꝓ sint monstrari. tue non videbitur specialia crimina. et hys premissis concludenda ē expolicio. Sed obiciatur qui ut iam dictū fuit. Antho nius in libro de oratore reprehendit tullio dixit eē puerile verbi diffinicone procedē. Dicendū q̄ antho nius non prohibet qui possimus vti diffinicone facti in quadam ea relucet predicatū vel contrarium predicati. quod ē species aliqua in iustitie nominati. sed prohibet nos vti nuda diffinicoē predicati aut sui contrary. Cum enī factū diffinit vt in se contineē relucentia predicati aut sui contrary. datur diffinicione predicati. cū tamen ea nē videatur ver. et valet ad partis occultacoem. et ne puerilis videatur oratio. Reliqui vēo loci hic satis fiunt possint addui. ex generali locoꝝ doctrina. prosequendo sermonē vsq; in oracionis obtusione principalem. et adhibendo locū conuenientem. quo monstretur quante malitie sit actus petendē sine periculi causa nō vel sōlū cōuertē. Dein etiam verba computare cōmutare conari. Deinde videt quintum verbū quod vocat triplicacoē actorē. quo ꝑmuit ea dicta defensoris ꝑ ordiem cōstituē debebit. que iudicacoem precesserūt. et post ea iudicacoem pro sua secunda per ꝓcionis exponē. cū minio vel sine numero contraria ad ea que sunt exposita. ꝑ defensionem

et p̄apue q̄ facti ipm̄ ē anime lesē maiestatis aut furti aut sacrilegii aut parricidii aut aliud tale. Pro cuius roboratōe primo confutare debebit argumenta veriq̄bus suam expositionem probauit et post hoc hanc suam ꝓpriam approbare debebit argumentis cōtrio modo. sed p eosdem locos acceptis ad eos quibus rebus suam exposition̄ probauerat. prosequendo confirmationem vsq; in oratois cōclusionē principalem. Adhibendoq; locū cōuenientem quo monstretur quāte sit audacie atq; malicie qui nō modo verū verū eciā verborū prāstem sibi arrogare conatur. vt et faciat quod velit. et id quod fecerit quo nomine velit appellat. Deinde potest vedere seorsū verbis quod vocate quadruplicatōe ad defensorē p qd abūdāter et ordinate confutare debebit actoris dicta nō confutā. Si vero sit portandū in absentia pars aduersa. tunc obseruetur ea que de hoc in causarū actionibus sunt prius dicta libro sexto. Si eadem ps actoris debilior fuerit. tunc non hac forma producta sed breuiori forma poterit vtendū. p hec igr̄ que in hoc tractatu sunt dicta cōstitutionibus omnibus satisfactū existimo. In quibus p̄dicata sē iustū iniustū. vel liatū in quē vel in aliqua specie notata.

Tertius tractatus qui de reuocatione remotiue et purgatiue constitutionū loquitur habet duo capla

Caplm̄ primū de tractatione quatuor speciū remotiue constitutionis

Caplm̄ secundū de tractatōe trium specierū purgatiue constitutionis.

Caplm primū de tractatōe q̄tuor speciū remotiue constitutionis

Postq̄ ostensū est qualiter tractari debeant cōstitutiones in quibus factū iustū iniustū vel liatū demōstratur in quē vel in aliqua specie notata restat sēbē modū tractandi constitutiones in quibus de facto nō ordinatur hmodi predicata. sed predicta que culpam significant vel cōtrariū. Sunt autem tales constitutiones duplices. Nam aliqua ē in qua defensor pcessus nullam fuisse culpam meretur demonstrare. et talis vocatur cōstitutio purgatiua. Alia est in qua si qua sit culpa aut aliquid simile culpe. eam tamē nō fuisse in se. sed ex alio quodam ondē meretur et hec vocatur constitutio remotiua. Quārum tamē in istis constitutionibus de ipso facto nō demōstrētur hec predicata. videz iustū. iniustū. vel liatū. de hoc tamen quod ē factum illud punī vel non puniri bene monstratur hmodi predicata. Nam in quibet harū constitutionū potest cē ꝓpositū vnū actoris. q ob tale factū hinc sit iustū punī. Et econtra ꝓpositū vnū defensoris. q ob tale factū hinc foret iniustū punī. Quod igr̄ erit de cōstitutione remotiua. Dicendū. cuius natura et quatuor species seu ptes supius reperiētur vndeq; capitulo primi tractatus sexti libri. In hoc igr̄tur prima pte ut ē in omnibus aliis dicti primi vbi ptz ad acto

rem et ꝯ ꝓpoꝛcionale ꝑmis verbis aliaꝝ ꝯstitucionū. Sedm vero ꝓnet ad rem eaam simile sedis verbis aliaꝝ ꝯstitucionū. precipue tamē m illo verbo negave debet m se culpam facti fuisse. et pro vacē sic ꝑmie depulsiois debet alteri culpam ꝛmponē. Ter cm̄ verbū eaam simle ē tercys verbis aliaꝝ ꝯstitucionū. et simliē quartū vsq; ad iudicacionem. Sed circa iudicacoem exponet rem⁹ ꝑmo et precipue nō se sed aliū aliquem m culpa fuisse. sedō q eū ob hanc causam seu hoc factū punīri foret iustum. quod ꝑmum primū probaē debet loīs thopias ad naturā hui⁹ ꝯstitucionis contractis. Unde ꝑmū argumentū sumi poterit ex diffinicione facti. qua ipm̄ diffinim⁹ ꝓpt m ipō relucet facies culpabilitatis nostre. et facies culpe alterius. Ex qua diffinicē formabim⁹ expolicoem. ita q m ea sedem seu locū racionis occupet diffinit⁹ in cuius diffinicoīs vel vacoīs prima ꝑte ponatur ꝓ lege vel mne illud precipue ad quod nos ex officio. vel mandato. vel lege vel ꝓmissione. vel alias quēlibet fuimus obligati. sedm ea que de obligacionibꝫ elicit̄ur ex descripcoē supius posita decimo capīo ꝑmi tractatus hui⁹ libri. Unde ponatur illud ad quod alius m q̄ volem⁹ culpam transferre fuit obligatus. Dnī ꝓ sedā ꝑte racionis oñdatur. qualem q̄ tamq; diligēcia fream⁹ ad id ex q̄ dū. ad quod tenebam̄. et q̄ solicite monuim⁹ alterū. et peritus aput eū. et omes alios q̄ tū ꝓ debito nostro nos vigiles demōstraim⁹ Post hoc oñdat̄ q̄ negligēs fuerit alter. atq; veniens facere qđ tenebatur. ſualiter debebit exponi. claudi. Aly vō loci sacī ad hoc ꝑmū ꝓpositum ex generali loco rū doctrina poterūt appropuari. Sedm aut̄ ꝓpositū videz q eū ob hanc causam. vel hoc factū puniꝛ foret iustū. confirmari debebit per methodū generalē. primo tractatu hui⁹ libri datam actoꝛi. hoc mtellecto q m loco diffinitiō vbi hoc factum quod est me ꝓtextē istū puniꝛ diffinietur. vt iustū. secundi doctrinā deam q̄n capli eiusdē ꝑmi tractatus. iura ꝑ que leganꝫ ꝑ primcoem ad me ꝑtinēt diligēter stabiliri debebūt. sedm doctrinam tactam undecimo capīo dicti primi tractatus. Item si qua iura videantur illis aduersari. oīno ꝑ contrarū destabiliri debebūt. ado si illa iura contraria sint scripta ex legibꝫ scriptis. defensor debebit sententiam contra scripta defendē. sedm doctrinā datā terdecimo capīo sexti tractatus hui⁹ libri. et ita iure diffidis finito. procedat ad complemētū ei⁹ terni diffinitoīs. et ad omia q̄ m dicta methodo actusatorius m primo tractatu sunt facta. ꝑ sequendo sermonem usq; m oraa oīs q̄clusionē ꝑncipalem. et ad habendo locos cocos. si qui fuerint qui ad hec ꝓposita defensoris poterūt deseruire. Unde m quinto verbo quod actusatori ꝓdest confutacione et contrarys ꝓpositis ac confirmacionibꝫ eoꝝdem ꝓpositoꝝ racionalē procedetur. sicut pro reo processit est. Et conformē erit ꝛ

serto verbo dicendū sicut de sextis verbis aliarū constitucionū ē dictum. In sedā vero specie remocionis erit consilius processus vt in p̄ma iam dictū ē. hoc dūtaxat excepto q̄ licet reus a se culpam removeat ipam tamen non transfert in alterū. quē culpabilē valeat demōstrare. sed illius loco monstrabit in alqua re non ꝓprie culpam. sed defectū dūtaxat fuisse. In remocionis vero p̄cedētia procedī p viasitudines verborū vsq; ad duo ꝓsitiua fere similē sicut in p̄ma p̄cedētis remocionis procedi debere predictū est. Poterit etiam p̄mittī eorundem duorū ꝓsitiuorū. y omnes locos thopicos approbari. Unde pro loco a diffinitione facti capiemus expositionem cuius ratio erit diffinitio facti. vt in ea diligenter inculpabilitas nostra. et alterius culpa. In cuius diffinitionis prima p̄te p ea que sunt dicta. de inde vndecimo capitulo primi tractatus huius libri monstretur ad que fuerit obligatus. Ita in quē culpam differre volumus. et precipue qui obligatus erat ad prouidendū an id quod iubē voluit iustum fuerit vel iniustum honestū vel turpe. vtile vel noxiū. et omnino bonū vel malū. Deinde ꝓportionalē demōstretur. Ad que certa facti ipsius nos fuerimus obligati. et ad que non. et precipue qui obligati eramus ad obtemperandū alterius iussui. et nō ad iudicandū an id quod iusserit rectum sint vel nō rectū. Pro sedā vero p̄te eiusdem ratiocinationis narretur. qualiter adimpleuerimus ea ad que nos obligatos fuisse monstratum ē. finaliter exposito cōcludā. Alij vō locī ad hoc p̄mittī ꝓsitiui. ac sedi ꝓsitiui annexi. et singuli verboy

viasitudines ꝓportionalē tractari debebunt. sicut in p̄ma p̄te remocionis tractari debē notatū est. In quarta vero specie remocionis que non ē ꝓprie de hac constitutione. sed de iurisdictionali absoluta. eodē fere modo procedendū est. sicut ē in eadem iurisdictionali absoluta processibus. Excepto q̄ prefatus iustificans qui actor in facto demōstrat. ostendit ad quem de iure p̄tinebit amissionis facti finalis arcta. ꝯtinet has species remocionis scriendū. q̄ sicut in aliis quādo ps actoris p̄ma facie fuit fortior. videndū erit aperiendi forma producta. Quādo vero ps actoris p̄ma facie debilior ē videbit. cui erit videndū breuior forma causam aperiendi. ¶ Capitulum tertium de tractatione tertie speciei purgatiue constitutionis

Ad p̄ma specie purgatiue constitutionis. cuius natū duodecimo capitulo primi tertiatus sexti libri reperietur. vt in pluribus quia ps actoris ē fortior erit videndū producta forma cāz aperiendi. In qua p̄mū verbū qd actori p̄tinet procedit sicut ī aliis ē dictum procedē. Secundū autē verbū quod p̄mittit ad reū ē eadā simile sedis verbis aliarū constitutionū. precipue tamē in illo verbo negare debebit se ob id factū inculpatū vel punitū debē. et pro ratione sue depulsionis enucleate nitebit se a facti aut iuris ignoantia. et quod id quod fecerit ex huiusmodi processerit ignoantia procedendo p̄ hanc rationem sicut in sedis verbis aliarū constitutionū processum ē. Tertium verbū etiam simile ē tertiis verbis aliarū constitutionum.

hoc tamē hic specialiē intellecto q̄ predēa raōe defensoris cō
tinebat explicare vel mplicare q̄
tuor puncta. ꝑmū q̄ ignorabat
a quid. Secūm q̄ nō sua culpa id ig
norabat. Tertiū q̄ hec fuerit vera
ignorantia. Quartū q̄ ex eadē
ignorātia et nō ex mdustria fe
cerit id qđ fuit. Hec ig̃ quatuor
puncta q̄tuor actor seriatim nega
re debebit. et eorū oīm exponere
contrariā. ac eorū quodlibet sim
liter et cū maxima diligēcia. et
loas q̄plurimis approbāe debēt
videliz cōtrariā ꝑmi sedi et q̄tū
ꝑ methodū cōiecture. nūc doctri
nā de hoc traditā q̄to tractatu
septimi libri. Ac tertiū ꝑ colorē
qui dr̄ diffinitio. quo colorē probabi
oībus loas q̄ hec nō negligēcia
aut aliud tale quod reā culpabi
le. Quib̄ talia defensoris arma
quibus suam ꝑmā depulsionē
minuerāt. dicto modo vigorose
repulerit. addere debet raciōem
vnam. qua nuda questio ad suā
ꝑtem trahatur. videliz qua di
cet q̄ q̄mus hec oīa ꝑ reū al
legata fuissent concessa. adhuc
tamē non sufficeret ex eis sint
eo q̄ ꝑ factū ius alicui sit lesū
prosequēdo raciōem illam sicut
ꝑmus dictū in aliis. In q̄to
autē verbo sicut in aliis cōsi
tua oīm q̄tuō verbis est dēm
ꝑmo ꝑ reū confutari debebūt
ea que dicta sunt ab actore cū
quatuor puncta predēa. et eadem
q̄tuor puncta sunt restabilienda
ꝑ reum. cū extrema et maxima
diligēcia. et ꝑ oppositos modos
ad eos quibus actor in eorū dem
puncton reprobatione sit vsus.

1. erat ignorancia si fuisset aut

qm̄ in hys punctis tota vis cē
dependet. Cōi arcta indicacōi
ponatur ꝓpositū videliz q̄ non ob
stante veritate facti vel iuris.
cū ignorauerit sic innocens a cul
pa. ac cēt iunctū me subia pene
Quod ꝓpositum duas ꝓtes vidē
habere. quarū ꝑma dicit m factū
non fuisse culpam aliquā. sed
vero dicit q̄ ipm̄ punire foret
iniustum. quare ꝑtem ꝑma sedm
suam forām non possēt ostendi.
msi ꝑ subtiles et altas raciones
philosophicas. et theologicas. q̄s
orator si phūs sit vel theologus
ex ḡnāli locorū doctrina sibi addu
cere. nō ad ꝓpm̄ seu plebeos. qui
mime sunt talium subtilitatū ca
paces. sed ad aīmos eruditos. A
liter tamē hec ꝑma ꝑs ꝓpositi m
q̄tum aliquale eadem est cū pre
sedā. poterit demonstrari ad ꝓpm̄
et ad alios plebeis cōsimiles. Ra
cē culpabilem et cē punend liz
differant raciōe. sunt tamen con
uicta et conuincibilia quo dāmodo
adeo. vt si quis culpabilis doceat.
punendq̄ doceatur et econuerso.
Igitur sedā pars ꝓpositi sedz sua
formā. et eaā ꝑma ꝑs mq̄tū ali
qualem habet ydemptitatē cum
eadem ꝑte sedā. probari seu cōfir
mari possunt ꝑ methodū ḡnālē
ꝑmo tractatu hui⁹ libri datā ac
cusatori. In qua pro loco a dissoē sumēdā
sumendē est hoc totū factū ḡnāle
quod ē ignoratēr peccatē punitū
quod factū sub facie ꝑdicati vi
sibi diffiniri debebit. que diffiō
qualē fieri debeat arcta doctrinā
dicte methodi ḡnālis videz dcā
q̄to caplo ꝑmi tractatꝰ hui⁹ li
bri videl debebit. hoc intellecto

q̄ m eadem diffinicone iura p̄ que res ledenda ab eadem puncte ad me ponet diligenter stabilire debebūt. sed̄m doctrinā tractatus videad capl̄o dicti p̄mi tractatus. Item si qua iura videantur illis aduersa omino p̄ contrariū destabilire debebunt. sicq; talia iura contraia sint sup̄ta ex legibus scriptis defensor debeb̄ sentēciam cōtra scriptā defendē sed̄m doctrinam dandam tercio capitulo sexti tractatus hui⁹ libri et q̄nq; p̄ methodū legū cōtrariaq; procedet. sed̄m doctrinam scribēdā sexto capl̄o eiusdem sexti tractatus Ita iura diffinicois fundato p̄cedat ad complementū eiusdem diffinicois. et ad omia que in dicta methodo actusatoris in p̄mo tractatu fieri fuit iussa. In loco vō silitudinis allegari possūt omia genera silitudinū et exemplorū de quibus dictū ē in tractatu loca a simili. lib̄ si. et nīl arcta q; fiant iniuria pueri et furiosi nō reputantur culpables in factis q̄busq; nec puniūtur. ita nec ignorātes puni debebūt. In loco aut̄ a contrario cadet cōsequencia in ipō. videz talis. Quia ignoranter bene agentes nō sunt p̄mandi. sic nec ignorant peccātes sunt puniē di. Reliqui vō loci ad dictū p̄positū satis sunt applicabiles. ex eorū loco rū doctrina. prosequendo sermonez vsq; in oracionis p̄incipalē cōclusionem. adhibendo locos cōes vbicunq; p quos p̄mū mōstretur q; inōibus factis animi seu voluntas et p̄positū debent considerari. et q; nichil iudicium sit. q̄ eū qui culpa caret sup̄plicio non care. p̄ sed̄m aut̄ monstretur fortune potestas. et homīm firmitas in omibus rebus. et papue in tli fra. q̄s eque tutibz alti posset arcadere. prosequendo cōquestionem culpabilitatis eius que non culpa sed vi maiori q̄dam acciderit. sed̄m doctrinā de oracionibus cōmissatiuis. q̄ docebūtur sequēti libro. Poterunt eciam et alie passiones in dua. et cedere p̄ doctrinas que in eodē libro sequenti dabūtur. In quito verbo cui actor arcta confutacionem cōtrarie que iudicacionem precessit fecerit sicut in aliis fieri debere predictū ē. Exponet cōtrariū eius quod reus in q̄rto verbo circa iudicacionem exposuit. videliz q; licet ignorātia excedere tur. te tamen non reddet iniuriabilem. nec pōt a pena simpliciter p̄cio cui⁹ roboracione ea que defensor ad confirmacionem sue p̄positionis adduxerit in verbo precedenti. hic p̄ actorem confutari debebūt. et ad exposicionem mutuā dictā. eidem loca p̄ actore sunt adducendi. qui supius i methodo q̄rti p̄mo tractatu ad p̄tem affirmatiuā adducti sunt. vbi in loco a diffinicione cui erit ius stabiliendi si ipm sit lex scripta cui⁹ reus defendit sentenciam actor scriptū debebit defendere. sed̄m doctrinā quinti vel sexti capli sexti tractatus hui⁹ lib̄ Si autem alia quis lex nostre legi videatur aduersa contra eandem aduersam legem. lex nra tuei debebit p̄ doctrinā dandā de contrariis legibus septimo capl̄o sexti tractatus hui⁹ libri. Nec hoc ē inconueniens. q; tam reus q̄ actor vtantur eadē methodo. cū reus dicat q; se punit sit iniustū. et actor dicat q; cui nō punit foret iniustū. Utat igit̄ actor eadem methodo prosequendo confutacionē vsq; in oracionis p̄incipalem cōclusionē adhibendo locos cōes. si qui reseruantur. Inter quos ē vnus videz. quāta p̄tās peccandi velinquitur. si

semel mstituī sit ut nō de facto de causa queat? Cetiū verbū qđ pti net ꝛeo ꝓpoītēr tractaī debet. sicut tractatū ē in constitucōibꝫ ꝑ ius positis. Sed obiaet aliquis contra dicta. Nam sēm iura scripta ignoraāa iuris in excusat. sed solū ignorancia facti. Igitur in hac cō stitucōe deberet solū paraī defensio p ignoraāam facti. Ad hoc rndetur dupliīr. Primo q oratoꝛ nō semp loqr cora iudicibꝫ. sed multotiens coram populo. pncipibꝫ. et alijs uiris ignaris. quor animos ꝑ oracoem ad se deflectere nititur. Non solū ꝑ ea q in iure cōscripta sunt. sed alys aīm motionibꝫ quibusdā adeo q ꝑ iuris ignoraāam si eleganter ꝑ oratoꝛē tractetur. multa potest et excusaī et a pniicē liberaī quae nō mediocriter omis ignoraāa. vēa tā iuris q̄ facti in hac constitucōe recipitur. Aliter dica potest et forte melius. q ante iudicacoem actoꝛ et reus cōtē dere debent de qualitate ignoraāe. Nam ut patet ex dictis actoꝛ intē ondere. q reus ex culpa ignorabat. reus vero cōtrariū. si ig iudex vā fides fieī possit. q reus sine sua culpa ius aliqđ ignorauit. tuē ꝑ tiēm ignoraāa se vere defendē poterit. sicut cōis multis olim iuris ignoraāa fuit pmissa. Imo forsan raci onabiliter et alys quibusdā concedit ignoraē multa iura alicui⁹ ātatis. ut pegrinis a remotissimis locis huc subito in ātatem mtrantibꝫ. licz eis dem pegrinis ignoraāa iuris natu ralis et iuris genaī. mutare? possit ad excusacoem prodesse? Alie vō due speaes purgacoms. sūt que ꝑ nāta tem. et ꝑ fortunā procedūt omino ꝓpoītēr aliē debent tractaī. sicut hec pma spēs est tractata. recurrit hodo

pro rebus ad eam nāis. ad ea q̄ dcā sunt quarto tractatu libri p̄cedentis.

Quartus tractatus qui de dep caone ptractat. vnicū hab; capliī. Capliī vnicū docet fo rmam deprecandi et recusandi.

Vtrū dicat quintilianꝰ et verū sit. q depcaō cuiꝰ natura repetitur tredecīo capīo pmi tī tatis seu libri. tōtaī debeat ꝑ processū deliberatiuū. Rndeo ilomodo ad maiorem oratoris prompti tudinem. aliquid de appropriatē me thodi deliberatiue. ad hanc deprecā aoms methodū dicendi. et maxime quo ad ptem vbi methodꝰ deliberā tiua comadit cū iudicali. Primū ig verbū in deprecatōe spectat ad eum qui deprecatur. quo verbo quā turpē plenūq; et admirabilem habet causā. cū ad veniam postulandā refugiat. cū maxima diligencia qrere et pre mittē debet exordiū insinuatiuū. qđ epodus appellatur. de quo dictū ē su perius libro quinto. et posse hoc ꝑ nāra cōem mitigatam pro pce sua q̄ tū potuerit. velut sine racione aut mfir macione aut questione. ad suam in tencoē. que vsꝰ in iudicio pōt ad mitti. Ideo q confesso peccato. Dissi le? ab eo qui precē vindex cē debet ut ignoscat. impetrāe. quāe ut dicit tullius in rethorica vetꝛi. pte eius pnis cū causam nō ideo ut deprecetur constituens vti licebit. videz cū nos quasi ad aliū finem loquētes fingē? et pter ꝓpositum deprecatōis nige remꝰ. Et si pro aliquo claro et forti viro cuiꝰ in rēpublicam multa sūt beneficia dicē possis. cū videais non vti deprecatōe. vti tamē ad hūc mo dū &c. si iudices hic pro suis bene ficijs pro suo studio. q in rē publica

semp habuit · tali suo tempore mi
torū sinoꝝ vētre factorū causa vm
delicto et ignoscerētis postularet tam
dignū vestra mansuetudine q̄ vir
tute hui⁹ eēt iudices a vobis hanc
rem hoc postulante ꝓpetrai · ꝑ tlem
em̄ condicionalem nō videtur cathe
gorice et simplr ꝓponere · q sibi sit ig
noscendum · et tamē potest cōmu
n seriem eor ꝓcerū que iudicū ul
audientiaū animos potuit ad ignos
cendū mouē · Igit̄ in tali mētione
condicionali · q̄uis ꝓposita aput mē
tem ꝓponentis claudatur in spāli
sedm miz q̄uis vtutū cardinaliū ·
Quoꝝ ꝓpositor primū sit q ipī sit us
tū ignoscere · Sedm q ei ignoscē sit
vtile · Tertiū q ei ignoscē virtutis sit
animi · Et q̄rtū q ei ignoscere tempe
rati sit animi · Et hec q̄uis ꝓposita
licet nō expresse ꝓponatur in pria
pio · sed forsan sola mēte cōapiatur ·
methodo ꝑ ordinem q̄uis processibz
approbare debebit · Primū ig cōcep
torū ꝓpositorū videlicet q usta ipsi
sit ustum ignoscē licet verbo ten⁹
non dicatur · confirmai tamē pē ꝑ
methodū primo tractatu huⁱ libri
Datam actu satore ꝑ quam aliquid
ustū eē monstratur · diuino eadē
methodus aliq̄liter appropriet ad
hui⁹ deprecatoris naturam · Vnde
primū pro loco diffinitiuo sicut ibi st
hic omīno cōsiderai debebit · quibus
ꝑ punicoem fieret iniuria · in quib⁹
rebus · vel credito · quo iure fiat et
qualr ꝑ punicoem ledendis · ꝑ qua
consideratoem si fiat cū debita dili
gentia · Primo forsan inuelietur q pu
nitio vrgebit non solū eū qui pu
nicoem sustinebit · sed et patria sua ·
dnm suū · paentes · fratres · et sic de
alys omīb⁹ cōnexis cū paceāt · q
videl potuit ex tabula q̄ locat ocu

pat sedi capli primi tractatus hui⁹
libri · Sed⁹ requirendū erit i quib⁹
creditis principalem paciente et a
lios sibi cōnectos punitio ledēt · Et
ea quib⁹ nūmis tlēs obligationes
sint parte · hys igitur consideratis
vtendū erit expositione · cui⁹ expo
sitio sola mente cōapitur · videlicet
q ista sit iusta ignoscē · Deinde pro
ratione eiusdem expositionis af
feremus diffinitoem eius facti · quod
et hunc ꝑ punire sub facie iusti · ca
forma videlicet vt sedm doctrinā deami
quarti capli primi tractatus hui⁹ li
bri primo stabiliam⁹ obligationes q̄bz
iudices nosse rei publice · vel eoꝝ no
mine quoꝝ autoritate exercent ·
iudicia ad ipm deprecatorē · et ad
alios in quos punitio si fieret foret
redundatiua · sine obligati · Vnde
primo sedm doctrinā demonstratiā
postea dandā vndecimo libro · petito
est laudanda deprecatoris ꝑsona · in
qua laude papie pollē debebit eo
opera cuncta laude digna que citra ab
inicio etate ꝑfecerit et ꝑficere conat⁹
esse · vsq; in hanc horam · et significare
qualibz operibz cū ipe met esset in
preter constitutus moris apparuerit ·
que opera omnia augei et multum
magnificai debebit · ꝑ contraria eoꝝ
que fiūt de iniuria auctione dicenda
sequenti libro · Et hac cum laude de
precatoꝝ nō pena sed poenis hono
re dignus eē videtur · sedm virtutē
obseruantie · Sed⁹ monstrentur be
nefitia cuncta que in rempublicam
fecerit · et conatus ē facere · eademq;
magnificentur sedm doctrinā no
tandam sequēti tractatui · Et hui⁹
modi cum beneficijs deprecatoꝝ poa⁹
primo dignus eē videtur · q̄ ut pu
nicoem sustineat · Tertio sicut dep
catorē laudam⁹ sic et cetros in q̄b

foret redundatura primao ꝑ filiã laudai oportet. Quarto sint ipius deprecatoris ondims bñfiaa m rem publicam sic et hoꝝ aliox in quos redundabit primao debebit expoi et magnificai m rempublicã benefiaa. Quito qꝫ mala qꝫ nociua et qꝫ displicens esset her primao hyb⁹ m quos ipã redundabit. sedm doctrinã sedi tractatus terci libri. Sexto monstrai debebit punitas delicti sui peccati ꝑ oppositã eox que de auctoꝝ criminũ sequẽ libro siũ dicenda. Ex quo liquẽ ponit q obligacões quib⁹ respublica ad deprecatoꝝ et suos beneficiendũ est obligata no potuit nec debuit ꝑ tam pusillũ peccatũ extinguĩ. Septimo si sit lex scripta que eũ qui tale oim sit delictũ punisserit eius sententia contra septi defendi debebit. sedm doctrinam tertii capli sexti tractatus primi libri. ꝑ hec igit habetur maxime prima ꝓ dissimilis quã creditur ꝑ puãonem ledendũ est fundatũ. Nec est nam aliam ꝓ dissimilis videlicet lesioꝝ que ꝑ puãoem in deprecatoꝝ fiet voce depromẽdi qñ frequẽter ꝑ se manifesta et sic ista ratio continens septem ꝓs licet non sit vocaliter et expresse dissimilis completa. ꝓ dissimili tamẽ habetur et ẽ ratio exposicionis primi cõcepti cui si gillatim ẽ sua confirmatio nec ta. Tandem igit debebit expoliri sedm aliquã forã concludi sicut autem dictũ argumẽtũ sup tũ est ex loco dissimili tuo. sic ex plurimis aliox locox potest orator ad idem ꝓpositũ ydoneas argumẽtaciones adducẽ ꝑ doctrinã generalẽ locox. ut vbi reliqua tua ꝓpta ꝑ tractẽtur. suffiat ad methodũ de liberatiuã postea danda ẽ. Si

hic nec aliam specifica eoꝝ requirunt. et ex omnib⁹ talib⁹ ꝓpositis ut eorũ principaliorib⁹ debite ꝑbatis et confirmatis debebit in conclusionem orationis principalẽ procedi. Et ea qua potest locus adhiberi cuique monstretur diligenter q no oia crimina semp venit puniẽda. De bentq; iudicium et reliquox audiẽtiũ male passiones. ut ira et odiũ quas forsan hic ad deprecatorẽ de levi et eap loco debebit eisdem idiota faeris amoris et mozdie. Item cũ q cilia a omib⁹ vendi in oratoꝝ mẽ qualibet ydonea ꝓte. et hec sedm libru sequẽtis doctrinã. Si vero deprecator heat ꝓ̃ aduersam. siue illa sit ex equo sub presidẽ. siue sit ipem; preses aut iudex qui se adisarmi faciat deprecatoris. Talis adisarmis si voluit cõuenienter sedm vbi hebit in hac causa ꝑ quod expedit cõtinui ad intencionem deprecatoris debebit exponere. videl q iustũ noxiũ iuuenib⁹ et intemperati sit animi ipsum impunitũ relinquẽ. ꝓ qrĩ ꝑtim probacõe cimetia que pro voce in argumẽto expositiua deprecatoꝝ attulit confutare debebit in primis Unde contra prima ꝓ̃ eiusdem ratiois negari debebit ꝓtes allate pro laude deprecantis ꝓsone. et que negari no potest. papue si facta vel opera bona videantur diminui debent ꝑ doctrinã oppositam ad eã que de criminũ auctiombo danda est sequenti libro. et post hoc ex integro ꝓsona deprecatoris sedm doctrinã demostratiuã penitus vituperari debebit. Contra sedam autem ꝓ̃ dem rationis que cõnectabat beneficia. que in rẽpublicã fecit aut forsan in eos. quox auctoritate exercetur iudicium. cõfutando ne

a

gari debebit eadem beneficia a si negari non possint debent diminuere pote monstrando q̄ no ex bene uolentia sed ex alia quacūs causa processerint et alias q̄ modo opposi tū ad eum quo sequēs tractatu be neficiū ex tolli docebit. Item si mater a donet narranda sint maleficia que in rempublicam fecerit preci pue post beneficia q̄ que sibi putat ee fauendū et eadem maleficia ex augenda et amplificanda secūm doctrinam auctorū libro sequenti stribendam et q̄ ex tenuerim cōpan da ad patria beneficia quatenus ipis maleficijs facta beneficia vitare ee mixta et leuiora et quatenus huiusmodi omnia beneficia ob perpetrata ma leficia videatur ee delicta. Aut si mā donec dicendū quā pro beneficijs ho nore et pmia ceperit pro maleficijs pena debeat sustinere. Contra eam autē q̄rem que eorū laudauit in quos ee redundatura primo q̄ negatorem clausulam eiusdem laudē et q̄ oppositam vituperatorem procedi non debet. nisi laudate q̄sone sint adeo simplicē audientibus odioso ut ea rū vituperū audire sit ipis iocundū. Contra q̄tam eam q̄rem q̄ qua ceteris in quos redundabit primo monstrantur in republicam aut eos quos autoritate iudicij evertur be neficia nō prompte q̄ negatorē beneficiorū diminutorem nec alias sicut contra sedam q̄rē processū ē pro cedi debebit. nisi eadem q̄sone sint ei eam adeo simplicē audientibus odio se. vt huiusmodi beneficiorū confutatio nem audire sit ipis iocundū quo ca su contra q̄rem hanc q̄tam procedi debebit q̄portionaliter sicut contra sedam q̄rem processum est. Sed qm in hac parte et in precedenti ti

III

confutatione nō exercitemur vanis teimus. Item demonstrabimus qm̄ nō sit equū q̄ illorū mitas ex deat quos et totā suā gen q̄ sua flagitia deturpant adeo ut eorū cuilibet turpe videatur se huius pa rentem cognatū amicū ac socium no minari. Contra q̄tam autē q̄rem monstrari debebit q̄ hec primo il ledit quietas deprecatorū q̄sonas. mo q̄ processū exercitualem cū diligen tia si poterit demonstrari debebit q̄ si parentes eius et matres vuieret aut alij quibus sui obsequēs hic ad ee sent et ipse met in hac causa iudices statuerentur ab ipo supplicū darī in berent. Contra sextam autē q̄rem diminutae maleficij clausulam ne gari debebit et modo contrario debe bit idem maleficium augeri et ampli ficari secūm doctrinā dandā sequēn libro. Contra septimam autē q̄rē. q̄ mo confutari debebit vacuos deprecatoris quibus sententiam sepe exercita forsan scripti defenderit et deinde septimum ipm tueri secūm doctrinā scribē dam sexto tractatu pristis libris. Hac autē confutatione sit facta si repelle ti deprecationē videatur nemini tuē q̄ primarem fidei sit iustis probare po terit q̄ methodū gradalem postea q̄m primo tractatu huius libri qua fere aliquo ee iustis probare. qua metho dū ex omnibus locis topicis q̄ modi cam diligentiam ad hanc deprecatoris materiam applicare faciem. Et re liqua tria q̄sona prius dicta con firmando q̄ processū deliberationū cur sorum dicendo usq; in oīa actoris con clusionem forsan madet locus exercitualis quo probabit q̄ vale sit flagitia pu blicorum debitis coherere. et q̄ notum sit impudicitia vltimum quē terminū ste

/. principale. Creata quia exclusionis

alius q̄ illoꝝ miſerei oporteat qui
ꝑter fortuna aliquā in miſeria ſunt.
nō autē illoꝝ qui ꝑter malicā. de
bent⁹ circa eandē conſideratiōē cōtra
deprecatorē paſſiones mētis noſtre
vt m. et cōi ipius ira et odiū iudicū.
Ad p̄ſonā vēo p eū leſam. amor et mi
ſericordia iudicē vel audientē. Cui
verbū poſt redire ad deprecatorē et ite
rū q̄rēdi ad aduſariū. et ſic vltius q̄
dm cauſa vegrat. ſatis ad ſilitudiem
illaꝝ viaſſitudinū. que m ꝑius dictis
conſtitutionibꝫ iudicialibꝫ obſeruāt.

Qaritus tractatus qui de poſ
tulatōe ꝓmy et cuiſdē deno
tationē ꝓtractetur. vnū habz caplm.

Caplm vnicū docens formā ꝓmi
poſtulandi et denegandi

POſtulatio premy
cuꝰ natura ſuprius
demonſtrato caplo
ꝓmi tractatus ſer
ti libri repetenda
conſarcta aſſilatur Iuridicali ab
ſoluto. quo ad ꝓtem qua ꝑ eadem ab
ſoluta poſſet cē alicuꝰ rei petitio
et vendicatio. Nam ꝓmus poſtulās
petit aliquid quod ſibi de iure dbi
tū cē dicat. Aduſarius autē aut ip
ſa ipa a quo petitur. hoc ipm non
debere dari contendit. Et ideo ſi vel
lemꝰ poſſemꝰ hic ꝓ mediationē depl'
ſionē. queſtionē. racocinū. et mſiratio
nem ad iudicatorē procedē. et eam
aperire ſedm foram ꝓductā vel
biqnē. et ſedm vberū viaſſitudines
ſicut ē in alijs ſuprius dictū. Sed q̄
mā tullio placet q̄ ſicut i deprecato
ria in poſtulatione ſit iudicato ſim
plex. vt an ꝓmus dari ſit iuſtū vl'
non. danda videtur. ꝓmo doctina
ſimplex. ꝑ quā ꝓmus poſtulās ſibi
ꝓmū dari ꝓſuadeat. et ſedō alia doc
trina ſimplex. ꝑ quā aduſarius aut
etiam is a quo ꝓmus poſtulat. id nō
debere dari contendit. ſ. ꝓmus iure
ſuo. maxime ꝓceptis iuridicali
abſoluto. quibꝫ actor ſuū ꝓpoſitū ꝓ
cipale confirmat. diuino eadē ꝓcepta
aliqualē appropentur. ad poſtulatio
nis naturā. Vnde. ꝓpoſitū poſtulato
ris quo ꝓpōit ſibi ꝓmū cōferri de
bē. poterit ex omnibꝫ locis thopicis ap
probari. et maxime ex loco diffinitiuo
ſedm foram expoliationis. In q̄ expo
liatione pro vacuē formetur. ponet
diffinitio. ꝑ quā hoc factū q̄d ē huic
tali ꝓmo ꝓmitti. diffinetur ſb' fa
cie iuſti. In qua diffinitōe ꝓmo et
maxime lucere debebit obligatōes
quibꝫ ad huic ꝓmandū reſpublica a
dis a quo ꝓmus petitur ſit obligata.
Huic autē tres obligationes dupliciter
ſpāles et ḡnales. Circa ſpāles autē
ſunt quīq; pres. In quaꝝ ꝓma mōſtre
tur diſpoſitio mala que reſpublica
preſſit. an q̄ poſtulator ei ſuccurreret
ꝑ beneficiū de quo ſermo. vt videi
poſſit. q̄ hoc bñficiū ſit impoſitū eo
tempe quo reſpublica plurimū in
guerit. et cū ceteri nō potuerint a
nolluerint opitulari. et cū ali ſpēs de
ſeruiſſet. et oīno eandē malā diſpo
ſitionem amplificādo. ſedm doctrinā 2 tractū
tercij libri. Et hac autē ꝓma ꝓtem
ſedam deſcendi debebit. In qua ꝛ
tetur et mōſtret q̄liter poſtulator ex
conſideratione eiuſdem male diſpoſi
tionis. a ex mala ſuꝑ reſpublica aut
amore aut benuolentia ad volendū
opitulari ſit motus. et qua deliberatōe
habuit ad hoc faciendū. q̄d fecit. et
q̄ non obſtantibꝫ conſideratis et bñ
ꝑſpectis periculis. indignationibꝫ odijs.
inimicicijs. laboribꝫ. expēſis
et ceteris talibus que multa et mag
na fuerint. aggreſſus eſt opus bene

ficâ ꝫ in quo opere ꝓmo hoc ſecdo iſ
tud tercio illud et ſic vltrius cũ pri
culo labore expenſis et alijs ꝓmo
dis ꝓfeat magnifice Et hac aut
ſecdã ꝓte deſtendi debebit in quã m
qua bonũ illud quod ꝫmpenſũ eſt
ꝑ opus beneficij ꝺ̃no magnificetur
ſecdm doctrina ſcdi tractatus ter
libz Et ex dictis tribꝰ ꝓtibꝰ ſimil
deſtendi ꝺebit ꝑ qãtam ꝫ in qua tes
ille que ſolent beneficia cõtempabi
lia facere remouebitur Et ſi deſcen
damꝰ quãdo et tẽdendo ali fortã
vel ꝓportionali Sed qũe ille benefi
cij ꝫmpendit terre non ex obligaa
one ſeu debito Non ſpe lucri conſe
quendi aut dapnũ vitandi nõ ꝫm
pulſiꝰ nec rogatu alicuꝰ alteius
non cuiuj aduitorio nõ ignoanter
non coacte nõ fortuito ſ que ſigni
la ſecꝫ ſe monſtrai debebit ſi quidj
dubietatis vel obſcuritatis habue
rint Ex hys aut ꝓtibꝰ debebit deſ
cendi in qũtam in qua prius bene
ficij equale vel maius vel nõ miꝰ
minꝰ demõſtretur aliquo beneficio
quod tuẽ notorie maximũ cẽ fate
tur que compaao fieꝛi debebit con
vmg traponẽdo ꝓtẽ alteri Et iſtis at
ad ꝓ conſpicue poteſt obligaao ꝓpria qua
ꝛẽ reſpublica vel alius qui fuit bene
ficij paſſus ob beneficij magnitudi
nem obligetur ad ꝓmiũ demũ ſe
afferẽde ꝗnoꝫ ꝓtẽ que demon
ſtrant obligatõem nõ ſpalem ad pe
titũ ꝓmiũ ſed magis gnalem et
ad retributõem bonoꝝ in geneali
et ad ſibi benefaciendi et benevole
dium ſeu fauendi Ꝑ hanc aut ꝑ
mã laudabimꝰ ꝑſonã poſtulatis
ſecdm totã doctrinã demonſtratã
ſine arrogantia et cam adhibẽdo
cautelam quãtũ potimꝰ ne tã ex
laudẽ velimꝰ fauorẽ archiẽ ſtudia
fenoẽnuꝫ Ꝑ ſecdam aut exponeꝰ

omnã beneficia ſi que fuerint q̃ pus
in rempublicam fecerit et ea mẽ
morie ꝺebemꝰ ſecdm quãꝫ ꝓtes pri
mo datas ſiqz non fuerit ꝓmiatus
ob eadem beneficia expoñ debebit
Ꝑ tercia vero laudabimꝰ ꝑſõs ſibi
cõmictas ut parẽtes filios fratres
et alios oẽs in quoꝝ honorem pꝰ
ſet ꝓmiacio quãlibet redundare et
hoc ſimiliꝫ faciemꝰ ꝑ gemus ꝺmon
ſtrantiũ poſtra dandi Ꝑ qũta ex
ponemꝰ eandem cõmictam ꝑſoꝝ
beneficia que ꝑ eaſdem fuerint ꝫm
penſa rei publice vel illi cuꝰ auto
ritate ꝓmia ſolent conferri q be
neficia magnipẽdenda ſunt ſicut
et alia ſupeius magnificai docẽt
Ꝑ predca ig habetur omnis obliga
to eius a quo ꝓmiũ petitur ad ꝓ
ſimpetentẽ et ſicꝫ Cui obligaa
oni ꝓmiũ petitũ oñdamꝰ confor
me quatinꝰ nõ videatur eandem
oẽm obligatoẽm exteꝺere Ex hys
igitur conſtat diffinitio eius fac
ti quod eſt hui ꝓmiati ſub fina
lium predicati quod eſt unuſquiſque
diffinitio ꝫ vacꝫ ex poliacois pre
tacte cui vacuom ſigillatim i ſius
ptibꝰ ſiue vdonee confirmationes
aduiẽte Et ꝑ hec ſecdm aliqua for
mã expoliao concludi debebit Ad
idem autẽ ꝓpoſitũ alij loci poſſint ad
duci vt locus a ſili in quo ſilẽs uel
minꝰ digni ob equale vel minꝰ be
neficij tali ꝓmio vel maiori dona
ti ſint Item locus a contrario quo
ſi maleficia ſint punienda dicẽs et
ondemꝰ qui ꝓmianda ſint brifica
Et for ſan reliquos locoꝝ milꝰ po
terit nõ nullã ad idem ſeruiẽ ꝓpoſitã
ex quibꝰ ſermo protendi debebit
vſqz in oratois concluſionẽ priti
palem Circa quã matẽ locꝰ cois
ꝑ quẽ adeo reipublice Demonſtra
bitur vtile beneficia premiari ut
puniri maleficia Cum veꝛ ꝓmium

nō dari debere contendet cōtrarius debebit proponē ad id quod p̄ pmy postulatorem ꝓponum ē. Pro cuius munere pmus constituere debebit per ordinē cuncta que p̄ postulatorē in sui ꝓpōi confirmacōem addueta fuerā videz negando eor probationes cuncando et contraria eius viriliter defendendo. Deinde materiā dederit et non videatur ex eisdem locis quibus usus fuit postulator probare intentum q̄ huic pmitari sit illustre. et ex hijs erit tendendū in principalem cōclusionē oracionis. Quem quam cōclusionem poterit locus cōis inde quo demonstretur q̄ prima virtus nō oporteat minus p̄ remulgari qui locus argumentus virilibus ex omni genere thopicorū locorū sumptis approbari debebit et maxime sedm methodū deliberatiuā postea danda. Quod argumentorū unū forsan in hoc fundabitur q̄ minus homines virtutis cupidi erunt. virtutis primo promulgato quem rara et ardua sint ex perientia docuit pulchra et rotunda videri hominibus. Aliud autē argumentū ad eisdem locum erit in hoc fundabitur q̄ tria prima minus digna conferre est nuptiarū dignioribus qui plus nō ob tam pium beneficium. sed ob egregiam virtutē huiusmodi sint premia consecuti. velut ipi qui nō manus primus attreperunt istis minus digna iudicetur cōsilij. Sed est sciendū q̄ licet postulando primy sic inducialis sit tractanda. Potest tamē in cōsilio tractari. nō p̄ pres vel postulatorem et repellentem. sed p̄ pōs consiliarios. qui deliberant. quod si euenerit. qui p̄ totū processū deliberationis tractari debeat. plures pres habebit inter quas una pōnit nece p̄ qua ad facultatē respectu oportebit habere. ut si cuncta alicui deneſito primū conferre deliberet. ad facultatē cuntatis seu thesauri ſe ocli diligendi si forte largitoēs tanti premij non satis quocunque ſiſteme ve valeret.

Capitulum VI.

Septimus tractatus qui dat modū tractandis controuersiarū in scripto habet octo capitula. ¶ Capitulum primū p̄ quod adhibentur tractatoēs cōtrouisiarū in scripto et quā oracōem sedē obtineat. ¶ Secundum de tractatoē controuersie ex ambiguo. ¶ Tertium dat modo defendendi sententiam cōm scriptū. ¶ Quartum dat doctrinā quālem advocandi iura legis scripte. ¶ Quintum dat doctrinā defendendi scriptū contra sententiam in certo casu. ¶ Septimum docet tractatoēm cōtroversie ex cōtrarijs legibus. ¶ Octauum docet tractandam vocacionis in scripto. ¶ Capitulum primum p̄ quod adhibentur tractatoēs cōtrouisiarum in scripto et quā in oracōe sedem obtineant.

Quum in quacunque causa iudicialis allegetur scripture aut alique certe forme verborum quibus lex aut sententia aut arbitrium aut pactum aut testamentū aliud huiusmodi continetur. Non nunq̄ tota talia dubitatio cadit in quam totius tocius vel magne partis omnis conuertitur. et si pro suo iure monstrando quis actor eorum tale aliquod scripturam attulit sibi in una sententia seruiturum. quam reus non hoc modo debere sed alio contendit intelligi. p̄ cōtroversia in scripto que vocatur ambiguum aut p̄ aliam cōtrouisiam in scripto que vocatur diffinitio. vel si litigatium unus pro iure suo verba scripti

attulerit Alter vero dicat non fuisse voluntatem scriptoris ut ipm scptum sedm faciem verboꝝ capi debeꝫ p controuersiam in scripto que scripti et sententie nuncupatur Aut cū actor pro suo iure legem vnā vel aliā scpturam qualibet allegauit Reus ac contra pro sua defensione cōtrariā legem sive scpturam inducat p controuersiam in scpto que cōtrarietas legū vocatur Aut cū vnꝰ corꝝ pro seus aliquod nō expresse scptū allegat In eoꝝ fundet q licet scriptū nō sit quia tamē de similibꝫ tantū ē legislatorem hoc ipm eam retulisse Alius autē tantū scptas leges oportere sequi contendat p controuersiam in scripto que rationatio nuncupatur et vtra quiꝫ sint in scpto cōtroversie quay nature et exempla supius secto libro requirebatur De quaꝝ quidē controuersiay tractatoꝝ hy erit nunc dicendū p ordinē Hoc prestito q que cūꝫ dcāz cōtrouisiay mouerent In ea pte sermonis sedem habē debebit In qua pro iure p pte aliquā allegata scriptura p alterum ptem diciturꝫ si talis scriptura p actorem i aliqua pte dissimcōis facti ut rusticī ul' rusticā sit allegata liceat de ea debeat ee cōtrouisia ambiguitatis tamē eadem ambiguitatem actor primo monere nō debet sed ex ipa scptura p sententiā eius quam ipe putauerit velut eiusdem scripti nullam aliā putaret ee sententiam prosequi sua racoem debebit Sed cū reus ad eadem actoris racoem confirmandā p uenerit tuē debet idem reus eam scripturā sedm methodū sequentis capli ad suam ptem mētiri et ex ipa contra ad alias ptes oracois actoris confirmandas et vlteriꝰ cursū oracois in finē vsq; procedē Et sic hoc de duab cōtrouersiay vna videz ambiguo dictū est Sm et de cōtrouersia dissimcionis Item scpti et sententie cōtrariū legum debebit intelligi Sed de rationatioē forte nō omīno similiter Nam cū actor ius non scriptū quasi allegret potest statim vti processu cuius tem cōtrouisie ad allegationis sue corroboratoem eo q ex sua pte talis allegatio debitor est q ex pte defensoris repulsio Et p cōtrariū qui primo scripturam aliquam allegauerit cū ea verbi via assistendo ad ipm redieit q via assistendi me scripturam allegatam corroborare et aduersary confutationē factam cōtra ipam scripturā enarruare voluit q in ea ipa sue cōtrouisie pte processum cōtrariū cōtrouersie iudex ad eū quo i confutando aduisarius vtebatur adhibē debebit Hec tamē omīa fallūt cū pozamꝰ in absentia pris aduisarii eū voluimꝰ vti forma breui tam aperiendi Nam tuē actor primo monere debebit cōtrouisiam i scripto qdmodū ex tractatoē pius dcay consideratioē diligenter intendenti poterit apparere ¶ Caplm sedm de tractatoē cōtrouisie ex ambiguo

Quoniā in ambigui et dissimcionis cōtrouisiis ḡrū nature superius sedetimo et septendecimo capliꝰ primi tractatus sexti libri repetentur Et vē qꝫ disceptationū pte sue argumentationes cōsimiles qui fundauit p tem vnam fundare sitet et eliquā Alium igit in ambigua scptura nram sententiā stabiliri oportebat exponere et approbare debeꝫ q by scriptura sedm nram sententiam interpretari debebit seu q is qui scripserit eam sic vt nos dicimus et non ut tu dicis intelligēdam putauit Ad quod proposituꝫ ostē

dendū poterim⁹ vti maxime scr
locus videtur. a diffinitōe a nota a for
ma a simili ab admictis. et arei iu
dicio. Vnde sanc siliter apetatur ad
istud ꝓpm locus diffinitiuꝰ sic er
scr pmus caplis sedi tractat⁹ libri
precedētis ad affirmatiuū ꝓpm
locus diffinitiu⁹ applicari docetur
ntō ut plani⁹ metligatur. Dicēdū
q omīs scriptor legis. p iuleg. tes
tamēti. sentēcie. cōtractus. pactiul'
alt⁹ talis ex aliq causa mouet
ad scribendū. et ad volendū id quod
scriptura significat. Possūt aut ee
tales causē dupliciter. viz non rōe
et recte. Dico aut nō recte. Nam
quīq; scriptor mouetur eisdem mo
tiuis ad scribend. quibꝫ quis solet
moueri ad maleficiū ꝓpetrand. sed
iterū dico q̄ quīq; scriptor ad scri
bendū mouetur deliberatōe recta.
Vnde pro pmo possibile ē et cō
git sepissime. q scriptor mouetur
ad scribendū et ad volendū id qđ
scribit. ex aliqua passione. vel ex a
qua apparenti ratōe ꝛmoditatis.
vel ex aliqua apparenti ratione
usitate. sicut patere pot illi q hiu⁹
modi passiones. et ratōes cōsiderare
voluit in descp̄sione que supius oc
cupat locū sedi capli sedi tractat⁹
libri precedentis. Tales ei causē
solent mouere homines nō op̄tos
ad scribendū et volend male tes
tamenta. cōtractus. et alia talia
que fuit inter ꝑsonas ꝓuatas. sed
sedo sepe cōtingit q quis rōnabi
liter mouetur ad scribendū
et ad volendū id quod scribit. viz
cū ad scribendū iuitatur ex rōna
deliberatōe prudēcialu. vel ex rōna
deliberatione usitata alu. Quay na
ture de primo libro cognoscentur.
Tales autem rōnabiles deliberatiōes solet
mouere viros prudentes et usitos
in omībꝫ ꝑ que scribunt et volunt

et precipue in legibꝫ. primi legis
sentēcijs. et huiꝰmodi. licet aut eē
mouentes scriptorē sint dupliciter
modo predicto. qui tamē voluit de
mōstrare qui quis hoc vel illud vo
luerit. ex sedā decay causay videz ex
recta deliberatione prudēcie. vel ex
recta rationē usitate ꝓpositionaliter
debebit procedere. sicut ꝑ pmā cir
procedi debere dictū est libro prece
denti. Nam q̄dmodo cū quis argu
itur aliquid voluisse ex causa luere
et diffinitōe voluit vti pro prima
per diffinitōis aptitudinē et q̄nta
tem ponit ꝑsone videz anaraam
p qua aptus ē ad luctra sectanda
sic et cū ex rōna deliberatōe prude
tie quīq; aliquid voluisse. p argu
mentū diffinitiuū mōstrare vo
luerim⁹. q̄n pmis et pro pma p
te diffinitionis que ꝑs aptitudinē
ad causam profert. prudēcia scp
toris demōstrare debebim⁹. et cōt
alia attributa trāsitoria. et deinde
deliberatōem rōnabilem qua habuit i
scribendo et volendo qđ scripsit. ten
tū ad probandū q scriptor huic sensui
vel huic sentēcie fin scripta. vti
voluerit. velim⁹ loco diffinitiuo
quasi sufficiet hic recurrere ad doct
nam pmor sex capitū. sedi tracta
tus libri precedentis. ut tamē hic ā
quid proprie demōstretur. sciend
q cū qualitatē ꝑsone videz scrip
toris voluerim⁹ diffinire. debem⁹ eam
q̄ntare accipe in qua eāt eodē mo
mento quo scripsit. qđ diligenter
considerandū sunt omīa attributa
eiusdem ꝑsone. que sibi erāt illo
tempore. videz tam attributa fixa
q̄ affectiones. et alia talia attribu
ta transitoria. Nam ex omībꝫ il
lis maxime poterit ipius scriptoris
qualitas pnotari. hoc ordine. vt pmo
in diffinitione ꝑsone explicentur

hmõi attributa ꝑsone siva que ad causam ꝑ quã scripsisse et voluisse quod nos dicim⁹ videbitur ydonea. Deinde subiũgentur attributa transitoria ut affectiones ꝑceptões aliãrũ rerũ vel aiadũsiones et alia talia inter que attributa trãsitoria ꝓmaduc ipius scriptoris aut suoꝝ aut reipublice aut alicuius altius talis dispositio mala et displicens que tuc scriptorẽ vrgebat a quam malam dispositionem in futuro timebat. Deinde causa videlic finis intentus explicari debebit qui finis mxime in remotione vel precautione talis male dispositionis sistebat. et ex hys omnibus conflatur diffinitio ꝑsone scriptoris que diffinit eandẽ ꝑsonam ut principiũ volendi hanc scripturam sententiam quã putamus

Notandũ tamẽ q̃ q̃nus hec in diuersis scriptoribus habeant magnã diuersitatem michilo⁹ pro ꝓposito suffiacet considerare legislatores. Vnde legislatoris finis est equitas vnius salus et comune bonũ omnium et ideo tũ legislatorem nrãm interpretatorem et sententiam nrãm voluisse sit demonstrandum in ipso primo narranda fuit omnia attributa siva que ipsi scriptori ondunt egregiũ in vniuersali prudentia justicia, benivolencia ad rẽ publicam. Deinde narranda fuit eius transitoria attributa que habuit eo tempore et loco quibus legem parauit destribẽ et maxime qualiter tuc vidit in republica eius tyn iniquitatis aut aliam malam dispositionem iam natam aut prouidam nasituram. cui volebat ꝑ legem occurrere. finaliter ondi debebit equitas et vtilitas rei quam ꝑ legem designare dicim⁹. Ex quibus omnibus talis diffinitio ꝑsone scribentis videlic legislatoris conflatur. ex qua diffinitione debit

ulterius archiuetꝝ formali sedm formam expositionis uel sillogismi prout oratori magis conuenire esse videbit. Post quã vacuam sequi debebit confutatio ꝓpositionalis vacuitatis tante forsan quã aduisarius ex eodem loco posset adducere ad ostendendum q̃ legislatori aliam sententiam ꝑ datam legem significare voluit. in q̃ confutatione sufficiat aquas ꝓes diffinitionis depellere. ꝓmia enim ꝑs diffinitionis continens attributa siva modos scriptoris que ipsius prudentem usum et benivolum ad rempublicam monstrant minime vexari debuit. Contra sedam autem premissam diffinitionis que forsan posset attribuere transitoria continue ut q̃ tempore quo erat lex scribenda fuerit aliqua vrgens dispositio mala q̃ scriptorẽ ad volendum id qd aduersarius dicat monebat repelli debebit. Similiter contra tertiam ꝓpositionem dicendum debet q̃ id quod aduisarius dicat scriptorem sensisse. est iniquum aut nocuum aut stultum aut vanum aut saltem non conferens rei publice aut non tam vtile aut tam necessarium sicut illud est quod nos ꝑ scripturam dicimus significari. Deinde poterit ad rẽ ꝓpositam et reliqui loci adduci. vt primo locus a nota ꝑ que locus ipa scriptura in omnibus suis partibus ꝓpositis debebit videri si contineat aliqd vnum vel pluria vba q̃ ad intellectum nimis interpretari possimus et que aduersentur sententia quã aduisarius putat. eo q̃ omnes in consuetudine sermonis sic vti soleant eo verbo vno vel pluribus ex quibus ecia potuerit patere q̃ scriptura nõ sit ambigua sed q̃ hanc vnicam habeat sententiam. Post quã ecia vacuam sequi potest confutatio

aduſarij·p quã ex eodem loco ſiem
ſius ſcriptum ad ſiuũ intellectũ diſ
trahere·viz forſan ſi aliqua verba
p̃ma facie videãtur aduſariou fa
uere ſententiae·eadem verba q̃tum
poterim⁹ pro nobis mẽte retanda ſẽ.
aut ſaltẽ diũtenda ab mẽte tanac
ne et intellẽ pris aduerſe·Item lo
cus a forma vide⁹ q̃m ſi aliud vo
luiſſet nõ ſic ſcripſiſſet·non verba
ſic collocaſſet·aut ordinaſſet·Circa
quẽ locũ eam ut dixi necẽ intẽ
proficiet demonſtrare·q̃admodũ ſcp
ſiſſet ſi id quod aduerſarius dixit ip
ſe ſcriptor fieri vel intelligi voluiſſi·
dicendo q̃ ſi hoc voluiſſet non iſto
loco verbũ hoc collocaſſet·vel hoc
ordine nõ orationes verba ſtruxiſ
ſet·ſed alio·ſubiũgendo videz forſã
ſedin qua ſcripſiſſet·ſi hoc voluiſſet
quod aduſarius dixit·Item a ſimi
li·ſi ſcriptor ipe vel alius p cõſilia
verba ſilẽm ſententiã intellexerit·
et p verba ꝓtracõlia voluit ſenſũ
ꝓtracionalẽ·Item ab aductis·qui
locus in hac controuerſia vim max
imã obtinẽ dmoſtratur·quo ſcz pri
mo ſpectari debebit p titulatim tota
ſuperior et inferior ſcriptura·ex qua
dicatur q̃ũ p ſpicue nrãm ſẽtẽ
am intendit·Si enim ſeparatim ex ſe
multa cõſideretur·omnia vel plera
q; ambigua viſa ſiri dicẽt·que aut
ex omni conſideãta ſcriptura p ſpicua
fiũt hec ambigua nõ ꝑ oportẽt exiſ
timari·ſedõ ſpectatur in hoc loco a
lia dicta et facta ſcriptoris an ſcrip
ſionẽ·in ſcripſione et poſt ipſam·
et conſideãtur an ne eadem dicta
et facta·cũ ea ſententia ſcripti quam
nos putam⁹ concordent·Item a
rei iudicio·q̃m videnda ſint teſtia
mia prudentiũ ſeu doctor⁹ et alior⁹
talium teſtiũ extra ſcripta ſententia

ex vicesimo capite q̃ũ decimi trac
tatus ſedi libri·et hoc ſiue teſtimo
nia illud verbis expreſſerint ſicut
conuenit doctores faciũt·ſiue factis·
q̃admodũ inter aliquos fiant ſi
ex ſcripto ſedm eius ſenſum que nos
intelligim⁹ alias ſententiam tulit
et executionem mandauit·Ex q̃bus q;
locorũ materijs·debent argumenta
formalia ſedm formas cuilibet loco
aſſignatas·ſedõ libro·et primo ex
penſas libro primo·forſan eaq; et
alij quidam loci pro matie q̃ſtionis
poterunt nõ nullã operẽ·Quoc
ca volenti diligentiam adhibẽ·ne
ceſſarium erit ſententiã orationis am
bigue voluerit ad viam pace deſig
ut omes tranſeat locos thopicos·
in eorũ vnoquo; ꝑtemptet ſi q̃ꝺ
ad ſuam intentionẽ poſſit aſſere
preſidij·Et hoc modo ſententia nra
ſtabilita et locata·in oratoris ca
te·qua ſcriptũ ipius fuit allegatum·
oportebit in vltiorem curſũ ora
onis procedẽ·ſicut ex tracta hoc de
tua conſtituendi ſatis poterit·

¶ Capitũ tertiũ de modo defendẽdi
ſententiam contra ſcriptũ

Controuerſia ſcripti et ſẽ
tentie plerũq; primo mouẽ
ꝑ defenſore·ut ſuꝑ notatũ
e in conſtituendis aſſumptis·Et in
pit eadem controuerſia ſedm et ſicut
in eiſdem defenſoribus rationibus dif
finitiuis·verbi gratia·in conſtituendo
compatiua·cui in prima argumẽta
tione defenſoris poſita·qãto verbo
tertij capitis ſedi tractatus huius libri
ius facti vitam fuerit ſtabilitũ ex
equitate ariſmetrica vel geometri
ca·vel vtraq;·tue ms facti omiſſi cõ
uio ſtatim ꝑ eiſdem ſtabiliri debe
bit et in ꝑte·ſedm methodũ primi
capitis·Et quia ms facti vitam eſt
in equitate fidatiũ ſatis ſimul compit

q id quod ex scripta que sibi contraria ē sedm lram videtur p̄cepe sit nm quid et malū. Quo circa si velim⁹ ondere q eadē lex sc̄pta hoc nō voluit. satis cōuenienter statim potest ꝓponi q nulla lex vlt aliquid miquū quasi id qđ precessit q dom ē vem ēe miquam intelligat̄ per modū cuiusdam mōtis supra qua cleuetur hec maior q nulla lex vlt aliquid miquū vel q omia supplicia que a legibus profiaferūtur constituta sūt causa culpe et malie vindicande. et hec maior seu ꝓpō ꝑplurib⁹ locis est demonstranda. primo ex loco diffinitiuo. videz ex diffinitione legis p quā originaliē enarrām⁹ ortū et finē oīm legū. Sedo a simili. ut forte sicut p̄cepta patrum nō volunt naufragiū nec p̄cepta medicinalia mortē nec diuinū exercitus p̄cepta volunt fugam vel aduersoriū victoriā sic si leges volūt aliquid aliquid a malū. Et si maria donet plures alij loci poterūt ad eandem ꝓpositionem monstrandam iduci. Ex quibus videlicz maiori nūc ostensa et prius dicta minori p conclusionem concludi debebit hoc modo. Nigitur nulla lex vlt rem iniquam et hec res sit mgs sima demōstrata. vnde nō mō lex ista. Imo simplr lex nulla hoc facere volunt quod dicas de iure faciendū fuisse. Deinde ad ampliorem iuris destabilitionē aliud ē ꝓponendū et confirandū. videlicz q m legibus sive quenter esse ad sententiam sc̄ptorib⁹ eiusdē. et a forma lre recedendo. Et hoc ꝓpositū q̄ plurib⁹ locis deliberatius est demonstrandū. vt primo ex loco diffinitiuo. pro cuius minori comparet lra ad sententiam talis. vt sententia melior q̄ litera videatur. ondendo leges nobis ee caras. nō ꝓpter leges lras que temere et obscure note fuit voluntatis. sed p̄ earum veru de quibus est scriptū valuitatem. et eorū qui sc̄ripserūt sapiam et diligentiam. et ad amplioꝛē eiusdem mōtis quid sit lex describi potuit. ut ea videatur in sententia nō in verbis consistere. et ut is videat legi obtemperare qui sententiam eius non q̄ scripturam sequitur. Deinde forsan ex loco a ꝓtibus si feratur in medium multe leges quas peritus aliquis a malū sit simplr aut in certis casibus seruari ad lram. Tercio ex loco a genere. si demonstrem⁹ nulla re neq; legibus neq; scriptura villa. demq; neq; in sermone quide cotidiano aut imperys domestias vee posse amm instrui. si vnusquisq; velit vba exspectare. et non ad voluntatem eius qui ea verba habuit accedere. Tercio ex loco ab adiunctis. cui diem⁹ ob hoc legis scriptorē certo ex ordine iudices certa etate preditos cōstituisse. vt essent non qui scriptū sinū verū tamen q quis puer fieri posset. sed qui cogitatione assequi possent et voluntatem mētem. Deinde scriptorem si scripta sua stultis horribus et barbaris iudicibus cōmittere oīa summa diligentia ꝓscriptum fuisse diem⁹. Nunc vero quia tollerent quales viri res iudicatū essent. Quarto ea que ꝓpria vide ee nō assumpsisse. Neq; enim vos scripti sui venatores. sed voluntatis mē pretes esse putauit. Et forsan plurim religiosoꝝ locoꝝ poterūt iudices ad idem demonstrandū ꝓpositū. Quinto ut magis ad spāla descendam⁹ potim⁹ tercio principalr ꝓponē q scriptor nō voluit. q puras leg

forma scripti seu lre seruaret in
hoc casu vel simplr. Imo pocius
volunt et vellet. si adesset vt a for
ma scripti recederetur et seruaretur
hic nostra sentencia. qd ppositu pri
mo probari poterit p racionem dif
finitiuã aliqualr consilem illi. q
fiunt pma in methodo ambigui po
sita caplo precedenti. Sed idem ppo
situ a simili ficto marie probari
debebit. queendo ad aduersarios qd
si hoc feassem. quid si hoc actadis
set. notando eor aliquid in quibo
aut causa sit honestissima. a necess
situdo certissima. tñ ne actisare
tis. Sit qui lex misit hoc excepit.
Non ergo omia scriptis sed quedã
que pspicua sint tractis excepto
mbo tamen. forsan eaã pluium re
liquor locorum, mdua. ad hoc idem
demonstrandu ppositu. Post hoc
quero quo ppom poterit. q scriptor
ipe si affuisset idem feasset. qd fe
cimus. et hoc ppositum p method
comectiualem debebit osidi. Cui
to et finalr si maria donet ppom
debebit. q h etiam hec scptura nõ
solum illud poterit significare quod
pma facie p lram ipam offertur.
sed et q nostram sentenciam pot
significare. si attento consideretur
et istud ppositu debet ondi secm
methodu controuersie ambigue. de
qua fuit habito sermo caplo p
cedenti. Qualr autem oia argu
menta que dua subetur ad dicta qñ
q ppta formai debeãt prius videat
in tractatibo locor supius positis
libro sco. et prius videatur libro p
mo. Poterit autem eã controuersiam
istam pro pte cuius qui tuet senten
ciam con scriptu. loca cõcis inducere.
vt vnus p quod ostenderet q oes leges

poterit

m consilio scptoris et valituree con
non i verbis consistit. Item qd dig
nu sit eqtatem his vigere que vo
luntate eius qui scripsit defendat
Item q calumpiatoribus sit offiu ver
ba et lras sequi. et neglige voluntate.
Cum autem orator scripti sententiam
sic defenderit. procedet debet ? vlteri
orem cursu orationis sicut i omibus
constitucionibus assignatis supius e
notatu. Capm qrtum danr dor
trina qualem ad vrendu litteras le
tas scripte.

Primo dicto modo verus p
mo controuersiam istam m
duxerit. viz defendendo sen
tiam contra scriptu. Tuc cu ad ac
totem p verbor vim sit studiens erit
ad hunc locu pueniu. primo primu
processit ordiare confutare debebit.
sedm foram supius m alys obstua
tam. Quod si non videatur sufficere
pro stabiliendo ppriam ptem vide
ipsum scriptu sacndu est. q hec co
trouersia duplex est. Nam is qui
sententiam contra scriptu defendit
quq fu sumet. q id scptu m nullo ca
su sedm suam formam lralem sit ser
uandu. et q scriptor id omino nq
sedm lralem sensum fieri voluit. Al
io modo sustinebit q ab ipo scripto
m certo casu. et p aliqua causam
quq recedere licebit. qd semp i ali
qua assumpta constitucione neces
sariu est contingere. Nam cu m
duntur comparando. vt in eo q cum
lex apiri portas noctu vetaret ape
riunt quoda in bello. et auxilia que
dam in oppido receperit ne ab hosti
bus oppugnentur. si forte essent qa
ppe muros castra haberent. Cum
relatio criminis vt ni eo militem
qui cui cois lex omi generis hoiem
occidere vetaret tribunus militem

sium qui vim sibi afferre conaretur occi
dit. Cui remoto crimine ut in eo qui
cui lex quibus in diebus in legatorum p
fiasceatur prestiterat quia sumptu
proprios questor non dedit profectus
non est. Cui purgato p imprudentiam
ut si vituli immolatione facta fanum
dyane. Et p vim ut si nauis rostrata.
Et p casum ut in curote fluminis
magnitudine. de quibus supius dic
tum est libro secundo. Quare aut ita se
tentia interpretanda. ut vim quidam
voluisse scripture demonstretur pro so
pena aut sic ut in quibus verbi et re
pore voluisse dicatur. Sicut igitur
alia communia istis duobus modis con
trouertitur. et preter hec cum vtrisq;
specialia queda. quibus qui scriptum
defendet suam partem munire de
bebit. In primis igitur ea que ad am
bos modos communia sunt ponantur.
Ergo qui scriptum defendere volet
quocunq; dictorum modorum hoc facere
ex tribus hoc facere poterit. primo
videlicet ex eiusdem scripti stabilita
one. secundo modos tactos vndecimo
capite primi tractatus prioris libri.
Secundo ex interpretatione communibus quo
generaliter viribus argumentis
monstretur. quod iudicem nichil nisi
id quod scriptum est spectare tenen
tur. et hoc eo magis. si legitimum
scriptum proferatur. id est si lex ip
sa aut aliquid sumptum ex lege.
Tertio ex narratione quadam que est
quedam diffinitio facti ut illustretur
in eadem narratione ex conflictu facti
ad scripti illegalitatem seu iniustitiam
facti ostenditur. et ex quibus conflic
tus iudicis officium imploratur. In
quo conflictu sic procedit. Nam pri
mo ex una parte quid scriptum sit vesti
gari debebit. et ex altera pte quid
sit factum. et ex ea quod iudex inue
nerit. Quare conflictu scripti defenso
rem ut in eo diutius moretur et
ita plus moueat multis modis va
riare oportet. videlicet ut ipsum scriptum ad
mirante quidnam contradicat possit
tum ad iudicium officium reuerentem
et ab ipso quente quid prius audire
aut exspectare debeat. tum ab ipso ad
uersario negante vtrum scriptum
neget eo modo. vel an eget fini. vel
an neget ipsum scriptum factum aduersari.
et quodcunq; horum trium negauit of
ferat se dicere desiturum. Si vero nullum
illorum negauit. et contra tamen dicat
nichil ei quo hominem imprudentiorem
quisq; se visum arbitretur. In hoc ita
commotum conuertet quasi nichil prius
dicendum sit. et quasi contradici nichil
possit. sepe id quod scriptum est vera
tando. sepe cum scripto aduersario con
gendo. atq; interdum acriter ad iu
dicem reuertendo. quo si loco iudi
ci demonstrando est quid prauerit.
quid sequi debeat. diabo de eius
iudicem dubitare oportet. si aut scriptum
sit obscurum aut neget aquus ad
uersarius. Cum vero et scriptum aptum
sit et aduersarius omnia confiteatur.
tum iudicem legi parere et non mentem
oportere. Totus autem hic processus
virtualis argumenti ordinem iusti
tia facti. scripti ex loco diffini
tiuo. Nam primo portum lex scripta
qua ius fundatur. secundo iratum quo
facto lex ipsa vel vobis nobis domi
nam per legem sit lesa. et ex istis diabo
primo constitutum diffinitio facti ut
iniusti. Deinde pro petitione indi
catum iuramentum et officium iudi
cis. quo cognoscit ad quid sit obli
gatus. et quibus hec non ponatur
hic sedem foras expressas argumen
torum aperit mentem tamen audi
entis satis comparit. quo dicens mentem
dit concludit quod factum sit iniustum. et

q ipm̃ primi sit mstri ¶ Capl'm
q̃tu dans doctrinã defendi
scripti contra sententiã pro sp.

Quom vel scripti defensor se
precedentis capli coribꝫ mu
nimentis adiuuet si contro
uersia sit de scripto cui⁹ sensũ ira
lem neget ꝑs aduersa pro sempr
tuẽ vltra tam dicta ambabꝫ con
trouersijs comũ. poterit velut ai
mo diuendi ea que contradici p̃
sent ad hnc ꝓposita q̃nor ostendit
p̃mo videz q scriptor noluit vt de
eius voluntate arguim̃tarem̃. Sed
q scriptoꝝ voluntas magis ex ip
sius ꝛib⁹ q̃ ex argumtis ab aduſa
ri est querenda. Verũ q multa mo
moda consequentur si hoc mstatur
sit. vt a scripto recedatur. Et q̃to
q scriptor sensũ ꝛalem voluerit
ex certa scia. in qua ꝓposita ex pre
dictis madẽ poꝫ hoc modo verba
continuãdo. Et si de voluntate scꝑ
toris ꝑscrutari velim⁹. maior. Indi
cũ nobis sue voluntatis reliqt quo
qualis esset eius voluntas. msus ẽ
nobis oñdẽ. ap. mi. Ad nichil em̃
aliud scripsisse potuit. nisi ad sue
voluntatis ostensionẽ. maior. ꝙs
autem qui ꝓdicũ nobis sue volũ
tatis reliqt. noluit ut de eꝰ vo
luntate ꝑ res extraneas diuine⁹
ap. maioribꝫ. Cum illud iudicium po
cius sue voluntatis repugnoi obsta
ret. q̃ eidem posset opitulari. q̃d⁹
Noluit igitur scꝑtor ut eius vo
luntatem ꝑ argumta quedam. Est
autem dicta argumtatio sillogi sti
ca coiecturalis. Et ꝑ locũ ab effectis
addicta. et forsan possent ad id
ꝓpositũ ex pluribꝫ aliꝫ locis ar
gumtationes addua. Deinde ꝓpo
nit debet. Et si eius voluntas nõ so
lũ ex re vna debeat ꝛuefugai-ta
men iudicio sui ꝓpius ꝛatꝫ. quas
tanquã ymagines sue voluntatis
reliqt. potius q̃ eius qui contra
fecerit domestias suspitionibꝫ cui
est credi debere. maior. Nam eo
indubitabilius creditur. quo cui⁹ causa mi⁹ tangit. ei vero
que causa ꝓpinquꝰ tangit. semp
minor fides habetur. ap. ma. fe
re cum nemine in causa ꝓpria sus
pitio fidedignũ. maior. Hic autẽ
de voluntate scꝑtoris duo aduer
sa testimonia prodierũt. quoꝝ vtr cari
ꝛatꝫ quas ipe scꝑtor voluit ymagi
nem sue voluntatis reliqui. que nisi
lo inordinato affectu moui possit
ad non veram legis sententiam. Alter
est testimoñ domestice. adiuen
tionem illius cui⁹ est causa. cuius
videz qui ausus est legem ipsam
infringẽ. conclusio. Q̃ igr et cetera.
Est autẽ dicta vana sumpta ex lo
co a rei iudicio. et forsan ad idem
poterũ possent alij loci adduci. De
inde potest proponi. Quata itaq̃
da sint scripturarum. si hoc sit mstatũ
ut recedatur a scripto. maior. Ra
et scriptores scribẽdi desinet. si id qd
scripserint ne existimauerit ratifi
catum. et ipis iudicibꝫ iudicandi et
ceteris cunctis videndi vacandi ꝑtur
batim ibit. si semel a legibꝫ scribẽ
di cessit. ap. mi. Nam et mdicis nõ
quid sequatur habebũt. si ab eo qd
scriptum sit recedant. Nec quo pac
to alijs ꝛmprobare possint q̃ contra
legem iudicarit. et ceteri cunctꝰ qd
agant ignorabũt. si ex sui cõsilio
quisq; et ex ea vacãt que i mentẽ
aut in libidinẽ venerit. nõ ex com
pressorio ꝛatꝫ vnaquaq; rem ad
ministrabit. maior. Nunc vel q̃ ẽ
bidam ꝛcmodi ꝛatꝫ cõmicat adꝫ
lucet ut nõ sit amplius declarare
necesse. conclusio. ꝙd et cetera. Est

autem hic fillis ex processu deliberatio peris prudeac p locū a differe. Et forsan ad idem ꝓpositū poterunt alij quidā loc adduci qui p diligentiam inuenient finaliꝫ sic debet ꝓponi Sed ne trās magis q̄ sp̄ eoꝝ voluntatē diligere videam addimus q si quis diligenter sp̄ eoꝝ intentionē que fuerit indubitāter inueniet q scriptor ipe ex certa scientia lealem sensū hui⁹ scripti voluerit et istud ꝓbari debebit sicut ꝓpositū ambigue controuersie sapius est probatū Ex hys igitur procedet is qui pro semp scriptū defendet in oracionis sue cursu ulteriorem

¶ Capm̄ scripti dans doctrinā defendēdi scriptū cōm̄ sentenciam i certo casu

Quom vero scripta defensor se imminens q̄a capli p̄tis tractatus cōtinuerit si certo casu sua sit de scripto cui⁹ sensum lealē non negat ꝑs aduersa pro semper sed tm̄ dicat q̄ in certo casu et ꝓpter certam causam a sapto recedi liceat. Huic ultra eadem p̄us dicto q̄to capło dicta in spāli quidam alius debet addi processus in quo tria fieri debebit. p̄mo nāq; ponetur mēdacium ḡnāle sed specialis mēdacionis approbacio. Mendacium autē ḡnāle est q ab sanctā est aliquē contra legē se per causam aliquā velle tueri. Intencio spālis est queda pacio cōtinens has tres pres. P̄mo videlz in nulla lege cāli contra scriptū acapi cōuenire. Deinde si in ceteris legibus conueniret hanc tamē est huiusmodi legem ut in ea nō oporteat. Postremo si in hac quidē lege oporteat hanc quidē causam mi me oportere. Huius aut pacionis tres ptes hoc ordine sunt approbande. viz primo p̄ma et secūda cōuenire nō eisdem racionibus sed conueniens. Et deinde tercia sine ꝓprijs racionibus secutum. In hunc igit̄ processum qui scriptū defendit ex hys que q̄to capło dicebātur. Inde potest hoc modo sed cū scriptū concedē cogeris et factū negare nō possis. Ad quid pro tua defensione confugias videam. Nam cū te contra legem fecisse non negas quasi pro tua defensione causam quāe fecerit sufficiens. Que res quātam contineat absurditatem dicē qd labore conuersa cui sit oīa. Nā ante tempus istud solita erat actu satores iudiabus psuadere. Affirmē se alicui⁹ culpe cū qui actu saretur. et causam proferre. que cū adpecandū impulisset. nunc ipi reū vi demus causam afferre. quāe deliqueit. Cōm̄ ex ista genāli mēdacione tur sic spāliter hoc modo. Dicēs ne p allegacionem huiusmodi causē posis quotiliber audientiā animos dimetare. hic duo mōstrandū. p̄mo quamam in nulla lege quātūz causam mēdat conueniat acapi cōm̄ scripti. Deinde et si in ceteris legibus conueniret. hanc tamē est huiusmodi legem. vt in ea nō oporteat. Postremo si in hac quidē lege oporteat hanc quidē causam quā asserē minime oportere. Quarū expositionū p̄ma ex sedā probabitur p̄mittendo p̄ssū de tribus dictū directū sapos iudices. Cui⁹ processus argumentacio p̄ma sedm̄ formam expōcionis formā potest sē de pre iudiciali eiusdem processus deliberāt et ex loco a diffinicione. In qua argumentacē pro racionis p̄ma pte ponitur et ondit. a quibo et quo loco et quo tempore et quo modo leges cōtrahi aut immutari conueniat et a quibo quo loco q⁹ tempore et quo modo hoc fieri non conueniat. cui approbacē sua debita si requirat. Deinde pro sedā pte ra

cionis q̄ iudices sint alij ab illis
et q̄ nec hic sit locus nec hoc tēpo
legum corrigendarū ¶ Postremo
debet argumentatio claudi Et post
conclusionē pro sede exposicionis
approbatione ostendi debebit q̄ hoc
maxime iusta lege cōuellat vtpu
ta forsan quia singlariter ei mag
competat preter alias leges q̄ a
iudicibus nec īmutari nec corrigi
possit Secūda argumentatio ē eciam
ex processu deliberatiō de pte pru
dencia ali⁹ p locū a diffinicōe sedis
forma exposicionis Cui⁹ vana
tā confirmacōe talis ē Nā si le
ge causam admittē mihi aliud ē
q̄ legem tollē Loco q̄ cum semel
causa cōsidētur mihil attinz ea
ex lege considerarē quippe que i le
ge scripta non sit Et si sic īsitu
tum omibus dabitur causa et pec
candi potestas cū meo veriē vos
ex ingenio eius qui cōi legem fe
cerit Non ex lege in qua iurati
stis vem iudicare Demde cripis
iudicibus iudicandi et ceteris eadē
vtendi racōe p̄turbatū iri si se
mel ab legibus hoc modo recessū sit
Tam et vos nec quid sequi habe
bitis si ab eo quod sit scripta recef
seritis nec quo pacto alios īmpro
bare possitis q̄ contra legem iudi
carint Decrēti tunes quid actum
sit ignorabit si ex suo cōsilio q̄sq;
et ex ea racōe que i mētem aut i
libros mē venerit nō ex cōi presēp
to tuitatis vnāquāq; vem a mi
nistrabit Secundo exploratione
hoc modo Si igitur tanta īdue
legibus firmitatem sit in maxi
mū rei publice nocumētū et per
causam contra scripta admissionē
tanta cadetur legū infirmitas vtz
nulla causa debet cōtra scripta ad
mitti Post quā conclusionē pro
sede exposicionis approbacōe mo
strari debebit q̄ hoc maxime in
hac lege De qua cōtrouersia con
uellat vtputa forte qui ad res nō
mas vtilimas honestissimas ac
religiosissimas videbit primo in q̄
bus recessus a scripto magis cēt pe
riculosus Tercia argumentacio
non est approbata pti iudiciali
generis deliberatiōi nec eciam pti
prudencia ali⁹ eiusdem ḡnis sed cō
mun⁹ totī processui deliberatiō et
est quo dāmodo supta a paribus
eo q̄ sluitur ab vna pte ex qua
p̄ similitudiem racionis diuatur
in omēs vel potest ee ex loco a sili
respectu oīm legū de quibus pos
sunt contendentes coram iudice lis
gare Formatur aut argumentacio
quendo a iudicibus ipis quas i alie
nis detineatur negocijs cui⁹ vti pu
blice minime impediatur cū sepius
suis rebus et cōmodis seruire pos
sint tur in certa verba iurent tur
certo tempore cōuelant certo dste
dant Cui⁹ mihi quisq̄ afferat ex
quo mino frequenter operam det
rei publice nisi que causa in lege
excepta sit et an se legibus obstrin
gat in tantis molestijs ee equū se
ciant Diuersarios vero mos nec
ligere leges concedant Forma ar
hui⁹ argumēti est collacio emptime
matie breuiata De cui⁹ natura
videatur libro primo Et si materia de
nec ex ista argumentacōe eciam ad
sedam exposicionem descendē potes
ma sicut in duabus prioribus argu
mētacōibus est descensum Tercia
argumentacio eciam respiciens to
tū processum deliberatiōis procedit
ex alio simili In ea vero quei debz
a iudicibus si eius rei p̄ quam se
reus contra legem fecisse dicat ex
cepcionem ipse in lege assignabat
passuri sint Postea hoc qd sciat m
quemēng et indignū ee q̄ si asserat

Ac porro quidem si ipi iudices vel lene assribere passurus ne sit pplus aut preceps vel alius cui autoitate exercentur iudiaa? Acq; hoc ē iudicium q̄ rem verbo et libis mutare non possūt cum re ipa et iudiaa mare q̄ mutare. Huius autē argumentaconis forma ponitur supius vltō capō pmi libri area exemplū contra victoriā examinūde thetanor impatoris. Et quāq; ex iste argumentacione poteit defendi ad sdām exposicōem ut ē nunc dictū in alys. Contra argumentacio etiam respiat totū processum deliberatiū et acipitur arei iudiao. In qua pio inter pmo laudari debent legum conditores et papie in magnitudine ingenii et omnia diligenaa et omi facultato ad declandū quidq̄ ne ē ac debano aret via quāq; legem ita q̄ nichil facultatis eis defuisse monstretur q̄n omnia sarbere potuissent que excogitarūt. Et hec nunc quo ad illam diligenaā allegatā debet probari p leges quas cū exceptionibus condiderunt et p exceptoes i hac eade lege si in aliquo capite exceptionem continear. Deinde p maiori debet adiungi q̄ sptores tanto magno predicti tantaq; facultate polentes nichil cogi est verisimile velquisse que ad claritatem legis nonia viderētur et ex illis pmissis debet concludi aqua forma q̄ legislatores suis legibus nullas exceptoes preter eas quas ipi scripserūt adiacentes voluerūt. Et qua conclusione debet desendi in lege de qua sermo eo q̄ forsan illa nec ceteras leges cū maiori diligenaa p̄scripta monstrabit. et ita in ea tantū vnaq; de se. et ita de qd oportuit ē exceptū. vt nunc cōueniat q̄q; in tam diligēti sptua preteriti arbitrari. Et forsam ad eadem ppolita poterūt alie q̄dā addiua thopicorū locorū. Tercia declarū expositionū confirmabit causam que afferatur in quam ē monstrando p̄ processū alicuius constitucionis assumptus q̄ quali fieri debeat in sipulationibus videatur. Ex his igit̄ qui sēptum defendet procedet i vltiorem cursum orationis. Sed sciendū ē cū veris principaliter primo controuersiam induxerit et sentēciam contra sēptū defendere q̄ tūc qui sēptum defendit ne idem similiter pluries iteret illa poterit imo debet in sue mencionis fundacione tacē que in cōfutando sentēciae fundacōne p̄cesserit.

Caplm septimū docens tractare cōtroversie ex cōtrariis legibus

Ad sciendū modū tractandi controuersiam ex cōtrariis legibus cuius natura cū exēplo supius reperietur. de cimonono capitulo primi tractatus seveti libri sciendū ē q̄ leges duplr̄ possūt ee contrarie. vno modo expresse. Alio modo nō expresse sed ex euentu. Illas autē leges voco expresse cōtrarias que opponunt p affirmacōem et negacōem eiusdē de eodem sicut ius dicit vsuras non licet. Ius autē inde dicat q̄ vsure licant. vel q̄ optimo iure debeantur. Illas autē dico ex euentu contrarias que nec se ex verbis opponunt videntur. cū tamē possit casus contingē quo simul ambe adimpleri non possent sicut in exēplo posito dicto deinde nono capitulo primi tractatus seveti libri. de muliere thebe q̄ maritum suū tyrannū cuntem occidit. leges eius que in hoc allegabantur exemplo. nō videntur inter se vbale oppositionem habe. cū tamē in hoc casu simul ambe seruari non possint.

Item leges contraie quocũq; dicor modor hoc fierit· quę sũt late a diuſis latoribꝫ· quorũ vnus ē ſupior altero· vt a tio sũt vſuue prohibite a populo romano concesse Vnde mẽ legũ conditores deus dignę ſupmꝰ habetur· Deinde forſan natura· Deinde pñapes ecclĩarũ quę tanquã hoies aliquid cõſtituunt Sed cũ pñapes ecclĩa velut dine voluntatis expressatores· aliquid condidẽ· potius adeo credendũ ē hoc ſenſu q̃ ab hoibꝫ· Deinde sũt pñapes ſeculares· Et m multis iſtorũ gradus sunt· vt pñapũ ecclĩarũ alys alyꝫ sũt ſupiores· vt forſan cetus vel conſiliũ gñāle pñapũ ecclĩ obtinet· mẽ ecclĩarũ ſupioritatẽ omino· Deinde papa· Post hoc ep̃· et ita deſcendendo· ſm ſtatutis pñapibꝫ sunt eaam gradꝰ ſedm sub et ſupra· quos quia noti sunt nõ est necñ Declarare· Et q̃nus diuersi pape quasdam leges ecclĩaſticas condiderint· omis tam pape pro vno latore reputari debebit· eo q̃ sunt vnꝰ gradus· Et ſmiliter q̃nus ius romanũ ſit a diuersissimis cõditũ· videlicet tũ a pplo romano· tũ a senatu· tũ a pretore· tũ a prudẽtibꝫ· tũ ab impatoribꝫ· tũ ab alys· quia tamẽ totũ corpꝰ illius iuris olim autoritati pli romani· Itẽ vero võm pñapis autoritati ĩmittitur· q̃ ab vno cõditore intelligitur processisse· Ex Dictis ꝯ capz· q conuictus legum tribus modis pot male· Primo viz cũ cuicũ cõtrarietas expressa plurium legũ conditarũ ab vno legiſlatore· Secõ cũ plurium legũ conditarũ ab vno latore oriri cõtrarietas ex euentu· Terao cũ leges a diuſis latoribus condite· ſibi inuicem obuiant ex aduerſo· expresse vel ex euentu· Et quicũq; dicor tribꝰ modor euenerit· qm̃ in hac controuersia sicut in cõtrouersia alterius ex vtraq; pte alterius sũt argumentationes consiles· quę fundauerit priem viã· fundare sibi et reliquã· Cui ꝯ maneat pmꝰ modꝰ huiꝰ cõtrouersie· tria p ordinem debebit vnus exponẽ· Primo viz q latores supmꝰ potius hanc legem q̃ illam obſeruari voluit· Quia exposicõi approbãe potiꝰ p processũ cõiecture· qui in cõtrouersia ambigua fiunt ſupius adducetur· Preterea sedm aõnẽ probatur maxime p locũ cõiecturã· et quodammodo ab effectis· nam cum dicimꝰ latorẽ potius voluiſſe quã condidiſſe posteriorem· Item per locũ a forma· cũ cum dicimꝰ latorẽ potius voluiſſe· que magis est predicãs· Deinde in hoc primo modo controuersie· cui lex nra fuit clarius et expressius ſcripta q̃ alia· poterit addi· sedã exposicõ videtur q potius lex iſta q̃ illa sit mſt quedã· que exposicõ p primã principalem deliberatiue approbari debebit· et maxime p locũ a diffimilibꝰ· ex quo loco trahet̃ ſillogiſmꝰ cathegoricus· cuiꝰ hec erit maior· q cui due leges mẽ ſe expresse diſcrepãt reperietur· tutius ē mſequi clariorẽ· tm maiori debet approbatio inesse· et conſequi· q̃ ostendi q ſua lex ſit clara et expreſſa· Alterius autẽ ſententia aut p ambiguũ aut p rationẽ cõem mductã· Deinde est argumentatio cõcludẽda Tertia potest ee exposicio ad huc· iſto primo modo cõtrouersie· q̃ dicet q leges nõ cõtrariãtur· Primo q lex aduersarij habeat aliam ſententiã· q̃ ipe pretendat· et hoc probari debebit p processũ ambiguũ ſupius po

situ. Cum vero sedes modus controuersie huius maderit. eadē expedire potuerūt que iam in primo modo fuerūt expōita. Vnde ad primā expōsitōem adhibetur idem processus. et eedem rationes. que ad primam expositōem primi moi adducte sūt. Vltra quas per eadem prima expōsitōne circa quinq; notat argumentationes. Quarū prima pro maiori capit hanc propositōem. q cū plures leges discrepent ex eventu. legislator potius eam vult obseruari. que ad virtutes honestiores et magis nūmas res primeat. et que earū eam que ad maiūas res primere noscitur. sūme vult obseruari. Cui ma maiori debet approbatio negari. quia subsumi et approbari. et deinde debet concludi. Est autē hec argumentatio coniecturalis sūpta per locū diffinitionis persone latoris. Secunda argumentatio pro maiori capit hanc propositōem. q cū plures leges ex eventu reperiētur cōtrarie. quarū vna iubet ad alterā permittat. earū illam que iubet magis voluit conditor obseruari. q eam que permittit. cui approbatōe sua et minori et cōclusioē. Tertia argumentatio pro maiori capit hanc propositōem. q cū plures leges discrepent ex eventu. quarū vna cui pena statuit. alia sine pena. vel vna cū maiori pena. alia cū minori eam potius lator obseruari voluit. q maiori pena munit. cui approbationē sua et minori. et cōclusioē. Quarta argumentatio pro maiori capit hanc propositōem. q cū plures leges discrepent ex eventu. quarū vna iubeat alia vetet. Earū illam que vetet. lator potius voluit obseruari. cui approbatōe inseritur. q ea que vetat plerūq; est exceptio eius que iubet. Deinde additur minor et cōcludit. Quinta argumentatio pro maiori capit hanc propositōem. q cū plures leges discrepent ex eventu. quarū vna statim iubet fieri. alia mora aqua habeat. aut quarū vna citius iubet fieri. alia morā aquā habeat. aut q altera. earū illam potius obseruari vult conditor que citius ad finem impellit. cui approbatione sua et minori et conclusione. et hec quinq; argumentationes sūmi videntur per locū a forma. Alie vero due expositiones huius sedis mei probātur propositionaliū sicut circa primū modū erant probate. Quarta vero modus cōtrouersie primi modi erit. Potemus exponē sedem forās sedē et certe expositionū primo modi supradicti videt primo q predicta ista q illa sit nobis sequenda. sed illa expositio hic per argumentū sūptū ex loco a diffinitione. ex parte iudicialī processus deliberatiū probari debebit. In quo argumento pro maiori recipiat. q cū superiori et inferiori legislatores dissenserint. eis semper superiori parendū cum approbatōe sua. et minori. et conclusione. Vltima autē expositio hic. et in primo huius controuersie modo omino similiter approbari debebit. Igitur hoc modo per vnū alterū tantū. et nūme primo per veri sua legem firmā. ei ad alterū videlicet ad actorē per vberū versificatores ad huius loci erit principiū predictū processū ordinate cōfutare debebit. Et consilem formam pro sua confirmanda lege sūmpse. et licet iurisperiti forsan plures alias habent rationes. quibus hac cōtrouersiam cū maderit possint deducere. Ille tamē omes in dicendo tractari debebūt. sicut hic ille que predicte sūt tractari docentur.

¶ Caplm octauū docēs tractare eōem rationi nationes in scripto.

Quociens in aliqua constitutione orator rationis pro ad hoc cōgrua debeat allegare

sua iura et inter cetera sibi de sint pro sue pas mutatione iura scripta tunc maxime racoacatione poterit va- qua debebit exponi· q licet is qui leges conscripsit non expresse cauit quod seruari oratori· quod tamen hoc voluisse videatur· p similitudinem quorundam aliorum suorum scriptorum· Ad quā expositionem probandā ducatur argumentum ab illa adiectorum spene- que sub una racione dicitur adiectum sedm formam sillogismi cathegorici cam· Cuius hec erit maior· viz q eorum quorum est eadem vel consilis racio eadem dem sint voluntas· vt videz qui vnum eorum voluit· altum eciam voluisse c datur· cui approbatione sua· Cui p minori subiungi debet primo scripti illud· et cuius similitudinem· scriptorem voluisse ea id qd orator intendit· voli p bare et simil ordi· aut laudari racio scribentis· qua ad id scribendum erat inductus· Conclusio· q in proposito eadem ratio vel consilis a forori iudicium· cui approbatione sua· Demde debet argumentatio concludere· vl' aliqua alia forma conclusionis· eodem dr et in declaratorem conclusionis ad iudicium· q id arcet de hac re mihi scripti sit· q ad de illa scripti est· De hac re q scribebat neminem sit arbitratus dubitatum· Et ut magis inferem in ista racione· potest ipa mutari in extrema· seu in colorem qui contrarium dr pentando quomodo fieri possit· ut q scripti illud equum et sentat hoc aliud equum et neget· cui ipsum sit equus aut in equitatis eodem gne· Et forsan alij quidā loca ad eandem expositionem· ex materie qualitate potuerunt no minari· Demde locus assit cōis quo mon stretur· q in multis legibus plurima sunt preter que ex scripto rum similitudine debet illi· Ad cui probationem certa seruire potest si ex loco a pri

bus allegentur multe tales leges· Et ex hijs debet procedi in cursum oratorium· vltriorem· Cui vero ad alterum alterum p verbor vim similitudines erit ad hunc locum pertinens· cui predicti processum ordinate q pertinet confitare debebit· sedm formam in alijs supius assumpta· In qua confitatione precipue· In modi predicti silli· similitudine racionis infirmiae debebit· et on deue q ea que dem sunt ei similia· pocius diuisa sint genere· ul' differencia· sedm naturam· seu speciem· vel q diuersa vi seu virtute ita q ea que ex illis consequi solet a causari diuisa sint· vel q sint diuisa magnitudine· ita q vnum eorum respiat certum tempus aut certum locum· a certas personas· q quos vel quas no respiat reliquum· vel q sunt diuisa opinione· Item q contrev ab omni populo aut alijs prudentibus sine respectu iuris scripti aliter opinat· De vno q· de altero· Si vero dicta confitatio no videatur sufficere pro stabiliendo suam p quam petit· potest ex alijs quibusdam scriptis suo iuri similibus p oratorie racionem inducere· sicut prior induxit· vel si concident nullum huiusmodi scripti inuenerit sup quod possit racionem confirmare· Inducat locum comen· p quem probabit q inde no debet similitudibus· sed legibus iudicare· Et ex hijs vltrius procedat ordo in consequendum cursum oratorius· Et hec de tractatione controuersiarum in scripto satis pleno sufficere·

Septimus tractatus qui tenet de accusatione et defensione p fertis vincentium habet capitula· Caplin vincentium docens modos accusationis et defensionis perfecte

Primus dictū est de
accusatoribus et
defensionibus simpli
cibus et mixtis.
Nunc vero nonnū pu
to ut aliqua dicatur de accusatoribz
et defensionibz cōpositis et p̄fectis.
quibus semp̄ utendū est cum matia
dederit. Duplex est igitur accusatio
p̄fecta. videz vnius criminis vel plurū
criminū. et similiter p̄ oppositū du
plex est p̄fecta defensio. viz vnius
criminis vel plurū criminū. Accusa
tio p̄fecta vnius crīnis. Accusatio p
quam aliquis vnus solus crīnis accu
sam. adeo sic defensionis latebras
prosequēdo. vt sibi oēm fugam defē
sionis et evitū petitus obseruiam.
Vel sic. accusatio p̄fecta vnius crīnis.
Accusatio sup vno crimine tā dif
fusa. vt oīm defensiones cōstitutio
nū et tandem deprecatōis gradā
tim depellat. Cū autē aliem accusa
tōem p̄fectam. alicui vni crīnis
accusare voluim. p̄missis exordio
et narratione. fiat pro p̄tione ap
tio cōiecturalis. et exponat̄ p̄positū
facti. quē is tale crimē cōmisit. quod
p̄positum si ipm̄ a p̄te negari time
rim. approbari debebit p̄ methodū
cōiecturalem. qua cōpleta. si fuit q̄
q̄ apparentia q̄ adiuuarim. fro con
cesso vellet ipm̄ tang̃ reū defen
dere p̄ iurisdicalem absolutā. tunc
nos in eam constitutōem debem̄ des
cendē. et ipm̄ p̄ eiusdem cōstitutōis
iuridicalis absolute methodū. q̄ sit
iusticiā mōstrare. Cuia cōpleta si pu
tem. q̄ se p̄ methodū compatiam
quo quō defensiuꝰ speraret. p illā
celebratō procedem. Cuia cōpleta
si putauim. q̄ p aliquā spem remo
tionis se speret euasiuꝰ. p eam debe
bit p̄sequi. Cuia completa. si timea
tur. q̄ deāt ad aquā spem purga
tionis confugē. illa debet de maiz

Cuia ꝯpleta. si putauim. q̄ ipm̄
sic elue p rōnem crimis se defensiuꝰ
sparet. p eam methodū cōi. preda
mus m ipm̄. Cuio pressu

evitū. Et finalit̄ si credam. q̄ ad
vltimū refugiū videat ad deprecā
tōem confugere debeat. cui viam
illam sibi debem̄ p̄ precepta cōi
deprecatōe data precludē. q̄tinus
ei accusato sit facile omis via de
fensionis absasa. mer tensibilis et
indefensibilis videatur. procedendo
in conclusione seu recapitulatione
principalem totius orationis. et po
eam ad auctiones et passiones. adduc
tiones. sēm doctrinam sequentes lib
Defensio vō p̄fecta sup vno crimine
que dicte nre accusatōi oppon̄. p
cōmunem modū tractari debebit. Nā
exordio et narratione p̄missis. cui
ad p̄posita p̄tionis veniur. forsan
p̄pon debebit. qui non fer. quo p̄posi
to. tam p confutatōem eius q̄ crūt
dicta vel diabolica p accusatōē. q̄ꝫ
alias p methodū cōiecturale mōstran
to dicatur. Et licet fecissem. nemī
fuissem iniuriat̄ quo p̄posito tā con
futando dicta et diabolica p accusa
torem. q̄ alias p methodū iuridi
alem absolutam monstrato. dicat̄.
Et si tale factum p se sup̄ vide
posset. iustū. cui tamē ad vitandū
penas fuisset pactū iustū fuisset.
quo p̄positum alie p methodū cōstitu
tionis compatiar probato dictum
et licet videatur iustū. si tantū in se
consideraretur. cui tamē p ipm̄ tan
ta fuisset iniuria vindicata. iustū ee
videtur. quo p̄positum aliter p metho
dū constitutionis relatiē mōstrato
dicatur. et si q̄ q̄ iniuste contineret
non tamē mihi imputari deberet.
sed illi alei. quo p̄positum p methe
dū remotiua oīs. dicat̄. Et si iusti
tiae quidq̄ contineat. in me tamen
nulla fuisset culpa. quo p̄positum
p aliquā spem purgationis ostenso.
finalit̄ dicatur. et si in facto petim
esset. mihi tamen ignosci deberet

proseq̃ndo tam confutatiue q̃ confirmatiue ꝑ methodũ deprecatiuã vsq; in cõclusionẽ seu recapitulationẽ finalem. Post quã sequẽtur diminutiões et passionũ inductiões et eductiones. Sedm doctrinã sequẽtes libr̃. Accusatio vẽ ꝓfecto plurimum crimin̄ẽ accusatio ꝑquã aliqs sup pluribus cr̃ibus accusatur et cũ hoc sibi eorũdem crimin̄ quolibz omissa defensionẽ via precludi. Ordo vero talis accusationẽ est ut in cor crimin̄ primo accusator accusationẽ deducat ꝑ omes constitutiones siant in priori accusatiõe ꝓfecto mihi dictũ est. vsq; ad deprecatiõez exclusiue. quo facto similiter fiunt de secõ crimine et ita de tercio. et sic deinceps de oibus si videãtur tam acerbã accusationẽ requirẽ. quibꝫ oibus expedit̃. tandem debem⁹ viã deprecatiois ꝑdere. protrahẽdo primo nem vsq; in orationis cõclusionem seu recapitulationẽ finalem. et autho nes ac passionũ inductiões. sedm Doctrinã sequẽtes libr̃. Magnam autem ꝑtem pũctis methodi accusatiois ꝓfecto pluriũ crimin̄ adhibuit quam in oratiõe quã in verbis ac cusationẽ confert. ut eande oratiõez plegenti liquidius poterit appar̃e. Et qm̃ omino ꝑ contrariã viam debeat contra genus istud accusatiois defensor procedẽ. Non est nem hucusmodi viam mostrare prelatum.

Octauus tractatus qui dr̃at de oratiois iudicialis conclusiõe finali. duo tenet capitula. // Capitulũ primũ de conclusione orationis iudicialis. Secdm de pronatione oratiois iudicialis.

Capli primi de conclusiõe oratiois iudicialis

Tabulũ pene oratiois semp finalis est ipa conclusio. Dico autem stabilitum primum. Nam nichil prohibet quiq; poste cõclusionẽ prem vagabundam videlz egressionẽ fieri. Concio vero est ornatus et ordinatio totius oratiois cuiuscumq; in vtroq; rethorica tres esse pres constituit. videlz epilogũ seu enumerationem. Deinde indignationem. et cõquestionẽ. sed qñ egressionẽ de loco in quo indignatio et cõquestio reponẽtur. solũ epilogũ in natura conclusiois enumero. nec in hoc est alia vis constituenda. cũ eatẽ sernat oratiois forma. sive indignationẽ et cõquestionẽ dicam⁹ pres cõclusionis. sive pres egressionis. Epilogus autem vel enumeratio est. ꝑ quã res in cõnatione dispersa et diffusa dicitur. in apiẽdo a pronatione medium. et deinceps in locũ cogitur vnũ. ac reminiscendi causa vnũ sub aspectũ subiicitur. Hec autem enumeratio si semp eode mo tractabit. ꝑ spacio ab oibus artificio quoda tractari nosc̃t. Si vero varie fiet. et hanc suspicionem et fastidium vitare poterit. Quare notandũ q; dupliciter potest fieri epilogus. vno modo ut a plerisq; fit ꝑ finalitatem sin̄. sigillatim vnãquãq; rẽ attingendo. et ita breuiter oes argumentationes et confutationes tũ secundo. et potest vocari eoꝝ epilogus. Alio modo diffinimus. videz primo dicendo quas pres exposueris in pronatione. et quibus pribus te poliatus sis dictum. et vel dicẽdo ꝑ ordinem in media ratiõnibus vnãquãq; prem cõfirmauerit. et quibus modis vnũquodq; obiectorũ diluerit. et iste potest plus modus epilogi nũcupari. Et ut mag⁹ ars appareat est sciendũ q; quinq; istorũ duorũ modorũ actione tripliciter fit variationem accipe. Primi actionum prima ad nos. secunda ad iudices vl'au dientes. et tercia ad aduersariũ vel tertiam ꝑsonã referetur. In prima igitur

actione poterit dia hoc modo vl' p
pozationali itaq; plene ostendi q̃ po
fueram cũ hoc monstrauerĩ illud
palam effecerim et itaq; vsq; in fi
nem ¶ In stdã autẽ actione pot for
mari conclusio quẽdo ab audien
tibus quid amplius monstrari desi
derant cũ hoc dictum illud palã
fecerimꝰ et ita sigillatim trã seundo
p omnã que fuerint dicta ¶ In tertia
actione vero terciam aliquã psonã
introducendo sic ¶ Numquid si legisla
tor existat et querat sic a vobis q̃d
adhuc dubitatis cũ vobis istud hoc
et illud ostensum sit non haberetis
quod cũ ratione vndere possetis.
¶ Item in eadẽ actione tercia ãquã
rem cum sermo attribuatur introdu
cendo potest epilogari hoc mõdo Quid
si legres loqui possent nũquid sub
hys verbis conquerentur Quid am
plius desideratis iudices cũ vo
bis istud hoc et illud sit manifestatũ
et sic vsq; ad finem Hoc autẽ est
hic preceptũ q̃ in argumtacione q̃li
bet epilogãda id solum quod gra
uissimũ est repetatur viz racio q̃
medium appellatur in logica

Caplm̃ sedm̃ de petacone oracois indiciales

Conclusionem autẽ in causa
iudiciali precipue cõuẽ
nit solet ãnecti petacio p quã
aliquid a iudice sedm̃ q̃litatẽ mate
rie fieri vel decerni postulamꝰ et
hoc nisi petacoẽm a conclusioẽ se ũ
gat egressio Nam si post cõclusio
nem occurrat egressionis materia
tuẽ illa primũ est expedienda et fi
naliter post ipam dicenda petacio
Semp enim petacio debet ipius oraco
nis totius tenere locum extremũ
Nuare et a vulgaribus oratori
bus cõuiter conclusio mutupat
tiret non congruit Nam cõclusio
sicut et totum corpus oracois est
ab ope intellectus qui pp plecurre
tes argumtationes in oracois cor
pore concludit aliquid ee iustum
iustũ vel iniustũ Sed petacio ad ipm
intellectũ nõ ptinet sicut nec appeti
tio sed ptinet ad appetitũ seu volũ
tatẽ Nam cum intellectus aliquid
iustum putauerit tuẽ voluntas p
petacoem hoc optat execuacoi man
dari Quo circa petacio nõ debet
vna cum oracois putari verũ
ex ipa oracione tanquã proles q̃
dam nasci videtur extrinseca nõ
sicut egressio que illm certũ locũ
sibi deputauit in causa sed ut fi
nis oracois certũ sciens qui semp in
circo in loco nouissimo reside debe
bit quia finis adeo q̃ post petacoes
audientes tediatur quidq; audiũ
Et hec de confirmacione confutacõe
conclusione et petacõe cause indi
ciales satis puto sufficere.

Liber nonus qui de aucti
onibus iuriax et egressi
onibus oracionibus passiona
libus ridiculosis et coniliatis cum
officio iudicis dabit doctrinã habi
quidq; tractatus ¶ Primus tracta
tus de natura egressionis et aucti
onibus iuriax ¶ Secundus de passio
nũ inductione et eductione. ¶
Tercius de ridiculis ¶ Quartus d
oracionibus coniliatis. ¶ Quintus de
officio iudicis ¶

Primus autẽ tractatus vn
decim habet capla ¶ Ca
plm primũ quid est egressio quã lo
cũ habet in causa quot sint eius ge
nera et de quibus eius generibus hic
dicetur ¶ Secdm quid primũ
et ante passionales oracões sim
pliciter dicitur auctionis doctrinalis et
quem locũ auctiones in oracioe de
bent habere ¶ Tercium quali seue
ritate utrant oracões auctiue ¶ Quar
tum ondit quibus diffinicionibus cri
men magnũ ee monstratur ¶ et
dat ad hoc diffinicoem ceialem.
Quintũ dat diffinicoem a pribus
qua crimen magnũ ee monstrat

|| Sextū dat diffinitoem a simili p quā crimē magnū ee mostrat. || Septimū dat diffoem ab effectis p quam crimē magnū ee monstrat || Octauū dat diffinitoem a rei indicatio p quā crimē magnū ee monstratur || Nonū dat doctrinā auctoritatis p quam crimen demōstratur nouū admirabile non vulgare sed singulare || Decimū dat doctrinā auctoritatis p quā crimē demonstratur irremissibile || Undecimū dat doctrinam sup fratibus auctoritatis ostendis cū recapitulatione eorū que in pcti crucē dicta tractata ¶ Capitulum primū quid est egressio quē locum habet in causa quot sūt eius genera et de quibus eius generibus hic dicetur

Postq̄ de stabilitatibus oratoris ptibus dictū restat de vagabunda vi egressionis dicendū. Est autem egressio pōs oratoris nata ex aliqua seu pmū predictarū aut ex oratoris serie tollitq̄ aptata vtilis directe vel indirecte ad eundem finem ad quē tendit totalis oratio. Huiusmodi autem egressionem vagabundam appello quia determinatam sedem in ratione non habet sed quandoq̄ exordium quandoq̄ circa narrationem quandoq̄ circa petitionem quandoq̄ circa confirmationē quandoq̄ circa confutationē quandoq̄ vero circa vel post conclusionem et p cōs circa totam oratorem sedem poterit obtinere. Quandoq̄ circa pres locatur non solum in capite primi principio vel fine sed et in medio potest sedere. Regulariis tamen egressiones que passionales oratoris continet statim post conclusionē seu epilogū collocatur quasi egredi antur ex oratione tota. Quoc tullius in vtraq̄ rethorica tales passionales orationes tanquā ptes quasdam conclusionis reposuit et maxime oratorem indignationem que simul continuam et odiū et oratorem conquestionis que continuam miserationem. Fit autem egressionum genera multa. Nam vel egressio directe pōs suasiua vel ē pōs suasionis subseruiens. Si primū tunc aut statim mittitur auditibus medicere quietē et vocatur oratio passionalis aut p eam dicens mittitur scipsum statui aliqualem ostendē et vocatur oratio passionalis aut p eam dicens mittitur conciliatiua Si secūm tunc innumerabiles occurrunt egressiones quarū aliqua laudat aliquem morem vel aliquā virtutem aut vituperat aḡd bonū vicium. Alia vero laudat aliquā psonam aut ciuitatē aut patriā aut exercitū aut econtra vituperat horū aliquod. Alia ptem orbis describit vt celum aut terram aut mare montem aut patriam aut ciuitatem aut flumen aut aliud huiusmodi ad quod de cursus oratoris occasione prebuerit. Quomodo quoque modo sit vtile ad rem que principaliter dicit et ad finem pōsuasionis subseruiens. Sunt aut inter egressiones quedam que magis pprie digressiones q̄ egressiones dici possent quia videt nō veraciter egredi uti aut nasci ex causa sed potius apponi et inseri oratorem ex re quamuis extrinseca quā tempus occurrere dederit ut ex timore fortitudine casu pessimo fidore fragrantia dicendi et sic de aliis talibus. Quidam aut istes egressiones et digressiones sint multe et velut innumerabiles non tamen ē necessariū de omnibus dare doctrinā sed tantū de necessariis videlicet auctionibus iuriarū et orationibus passionalibus et conciliatiue ita q̄ sub passionalibus orationibus eaḡ tradita concludatur. ¶ Capitulum secūm pōs quid primū et ante passionales

orationes simplices dentur auctoris doctrina et que locum auctiones doctrina et que locum auctione in oratione debent hic

Antequam igitur doctrinam sententiarum passionalium orationum simplicium primus et methodus auctionum ponendarum eo quod illa primo et sit materia constitutionum superius traditarum cum per methodos earundem constitutionum factum teneatur iustum et per auctiua methodum ordinatur "iniustum" multum. Tripliciter et auctio poterit in oratione sedem habere videlicet aut statum post conclusionem narrationem aut statum post conclusionem questionis facte aut statum post conclusionem questionis iuris. Ante primo quidem factum et adeo manifestum ut nemo dubitet quin ille qui accusatur fecerit et quin iniuste fecerit. Immo ille qui fecit negare conatur et in tali casu si factum sit vehementum in se et auctione conditionis cum sit statum post narrationem facti sapiens eiusdem facti iustificandam augere et amplificare. Secundum nunc tandem doctrinam. Nam in tali casu vane adduceretur aliqua constitutio cui et facto conceditur et ipsum iustum esse non negatur. Item pro secundo licet quisquis factum ab illo non concedatur ab eo facto esse dicimus a quo factum esse dicimus cui tamen per methodum collectivalem ipsum esse factum ab illo sufficienter monstrauimus cum per se notum et quod et iustum quo casu si vere magnum sit cum statum post conclusionem constitutionis connecturalis debebit crimen augere. Item pro tertio contingit quisquis et si factum ab aliquo concedatur ipsum tamen iustum esse negatur quo casu cui ipsum per methodos iuridiales plus sit sufficienter ostensum et conclusum iustum. si vere magnitudinem habeat debebit per sequentem doctrinam augeri et ita patet qualiter auctiones iuris triplicem possunt in causa sedem habere

Qualiter autem auctiua oratio sit materia videlicet quam non totum simplicem passionem in se tamen continet quandam permixtionem ex passionibus ire et odii quam permixtionem tullius indignationem appellat. Huius autem necessarium est ut series orationis auctiue si per tempora fuit quodammodo similiter currat pro ut faciant series passionalium orationum simplicium. In de quo velit crimen vel iniuriam augere primo debet auditores ad iram et odium parare pari forma sicut ipsum monstrabitur cui ad orationes tractum das et odiosas simplices prius enim debet ad iniuriam amplificandam tanquam ad mendium quoddam auditor descendi in quo mendio quodammodo ante seriem confirmationibus et confutationibus que supius constitutionibus sunt donate per quedam seu per illa permutari iubetur. que per easdem confirmationes et confutationes sint corroborande per oratio naliter hic antequam auctionis iuris seriem ingrediamur. primum exposiationes quedam quibus factum esse multum iustum significare permutari debebit forsitan tales. ut si sit meum dum maiestatem. Quatenus vero sit hec iniuria videamus. vel sit quisquis sacrilegium impia. viperina. falsa. proditoria crudelis. atrox. crudelis. fera. scelera. admirabilis. noua. singularis. et item si sibi hec magnitas videamus. quibus propositionibus frequenter immisceri debebit facto aliquo que ex undecumque capto primis tractatibus poterunt sumi. Quod autem per deas per

aones m̃endia et fãces mtelligi debeat magis cognoscetur mfern̄o

Capitulum q̃tum ondit quibus diffmaombꝫ crimen magnū esse monstratur et dat ad hoc diffmaonem ecc̃ialem

Quoniam itaq; p aliquā viam vniam vel plures tles expo siaones seu ꝓpositões et fãces mīuetas factum significauerim⁹ et exposuim⁹ magnū admirabile nouū singulare et irremissibile plura ꝓpositum⁹ Vnde primo mō strandū est magnū sed nouū admirabile et singlãre et terão irremissibile Magnū autē seu mīm̄ iustum debet fieri ostendo p quãz diffmaones videlz diffmaonem ecc̃ialem diffmaoem aptibꝫ a simul ab effectis et a rei iudicio Ad habendū igitur ecc̃iale diffmaoem auctoritatem et phicam qua crimen magnū ee monstret esse sciendū q talis diffmaõ ymitat actusacoem p̃fectam m se q̃dam modo completẽtem omīa cõstitu ciones aut eaz plurimas de q̃ dictum est septimo tractatu libri p̃ cedentis qua ꝓter hec diffmaõ q̃ q ꝓtes pr̃incipales habebit quarū prima absolute depromet ītime magnitudinē m genē et m speciē noiãta Alie vero q̃tor quasdam excludent cõstitutiones assumptiãs et pces earū cū aqua excellentia smigl̃ari Igitur prima ps pr̃incipalis ꝓcedetur illi diffmaom facturi usq; que tradita est deinde q̃to ca plo p̃mi tractatus libri p̃cedentis a qua tamē dē in duob⁹ primo vi delicet q illa diffmat factū iniustum hec autē quātū potest diffmat facti set multū iniustum sed q̃m illa est diffmaõ totꝫ p̃fecta hec autē ē ps diffmaoīs maioris Ad hanc igitur primā pr̃e pr̃incipalē differis habendam ꝓcedi debuit sicut in dicto primo tractatu li bri precedentis ad habendā illam diffmaoem cū labore processit Vnde de primo debent ipsius facti sine ne gocij diligenē attributa cuncta vi deri et ex illis et aliis illo primo tractatu positis cui debet cõsideari q bus p factū magna fiat iniuria et cr im quibus rebus seu creditis et q̃ bonis item q̃liter et q̃ vere sius et qua et quãta lesione in qua cõsidãa cione pro uiribus forsan repient leges pr̃emia legia sententiaq cõtractꝫ et cõtractus aut hoc aliqua Inuenien tur etiam res et credita que ledũ tur eē vni⁹ domini vel multorū et forsan repetur q̃ libet earū de retū et creditor hec quãda excellẽ nam boitatis Et finalē repietur q lesio cuiꝫlibet illaz veriꝫ et cre ditoriū sit grandis Et quibꝫ preceptis debet idem ordo dicendi cona pr̃ qui pro diffmaoē facti in iusti tij vnius capli dicti primi tractatus li bri precedentis conceptus Vnde si in capite dicte pas diffmaonis sit aliqua lex illam magnificabim⁹ modo sequẽti Nam in primis mon strari debebit et dim quo tempe et q̃ diu elapso odiosa disturbiū et q libet mala dispositio fuit que rem publicā aurelianam sup hac matia legem turbare solebat aut q̃ tur baret nisi sup hoc eet lege promissa augendo malā magnitudinē om̄i modo et pr̃aue sedim doctrinā supi us datam sed̄o tractatu terciꝫ li bri Deinde quis pr̃incipū aut legis latorū doluit et si motus sup hu⁹ modi malis quasi pellendis e me dio cū laude illius multiplicia sedim doctrinam demonstrataz et pre capue pro laude ferendo q̃ crimine sapientiae vel prudẽtie ac autoritat

fuerit vir ille · quato amore dilexerit rempublicam · q̄ iustus · et ō mno q̄ bonus extiterit · cū alijs p̄dicatis egregia laude condignūq; de ipo p̄ singlāria quedā sua facta et stupore digna poterūt demonstrari · et istud debet intelligi non solum de humanis legislatorib; sed et de deo · ac de natura non minus · Cōsiderāda ergo in natiua deliberatione · q̄ tragi solepnitate a tūtis retroactis temporib; legē cōdiderint · q̄ solepniter promulgauerint p̄ scripta · si legem in spūto vel de gerit · aut p̄ signa si deū vl̄ natura p̄ signa legem tulisse dicemus · sed in doctrinā dicemus octaui capli q̄ dicemus tractatus sedi libri · Deinde q̄ equa et q̄ necessaria sit lex ista reipublice · Cōsequēter quanto tempore duraverit · et q̄ lato terre spacio viguerit · Post hoc q̄ diligenter p̄ ipm̄ quē condidit · et p̄ omēs fuerit seruata · videz i malos et tūs gressores exercendo aiadūsiones et punitiones singulares et exquisitas · Et omino quanterecure ante legem conditam hanc tendendo et publicando et obseruai faciendo · res ea fuit hys quor autoritas grauissima debet esse · ne deo imortali · qui locus aput gentiles fuerit ex sortib; et oraculis · et alys vdolatrias et sortilegis obseruāciys · Aput nos aūt sium potest ex p̄phecys ostendi sis ostentis p̄phecys prodigijs · visionib; et alys miraculis · Item quātre cure similiter ea res fuerit maioribus nostris · regibus · ciuitatib; gentib; · hominib; sapientissimis · senatui · populo · legi · sceptoribus · et omino quibuslibet viris egregijs · quorū iudicia · dicta et dictis relatione dignissimis accipe cōsilium poterimus · Si vero pro magnitudine muris fundanda mandat sententia · illa quasi p̄rogatiue ut magna stabiliri debebit · sicut lex ut magna stabiliri docetur · Si vero p̄ magnitudine muris fundanda pactū oblatum fuerit · illius eadā p̄rogatiua magnitudo stabiliri debebit · p̄ aptā cōmemorando solempnitates promissionis · sigilli iuramenti et alterius cuiuslibet actus religiosi et singularis · si quis fuerint in patiscendo · Si q̄ pro magnitudine muris fundanda meruerit equitas · tue beneficia que passis muriam prius exhibuerat muriatoū magnificū · et extolli debebit sedi in doctrinā traditam quibus et tactu libri p̄cedentis · et nūq̄ nocuisse debebit audiri · vel si quādo nocuerit · illud notorietū exercuai debebit p̄ oppositū auctoritas beneficij · Et ex hys omnibus habet q̄ magnitudo ipe qui passis est habuit in aliqua re · vel in aliquo credito · seu in pluribus rebus aut credito · p̄ me debet amplificatoi magnitudine boitatis monstrāe que est in illa re vna vel plurib; aut in uno credito vel pluribus · ~~aut in uno credito vel pluribus~~ sedi in doctrinā sedi tractatus sedi libri tri · q̄tum lesio eox grauis pondetur · Cōsi ex ishs quasi cōminādo nrari debebit · quo motuo sit p̄mo i animo tractus is quē mensam et quem finem intendit muriator · vtpote pessimū · et q̄ p̄uersa premeditatione sit vsus · cum voluerit aggredi negociū · Deinde q̄d et q̄liter soluerit an vi clam · vel p̄ fictionē · statim et primo post me di

tractoem paraueunt · fecerit · dixerit · scripserit · omiserit · Quid et qualē sedō · Quid et q̄liter tertio · Quid et q̄liter quarto · et sic vltius narrando prius tamen et p ordinem tēporis ea que magna fuerunt · vsq; ad principalē lesionē · Verū et credidi · vbi eadem lesio est magna demōstranda sed; doctrinā dicti sedi tractatus ei⁹ libri · Et cōm dicendū quid et q̄liter fecerit dixerit scripserit vel omiserit · post principalem lesionem et post finem tocius negocij siquidem ad rem p tinēa magna quidē pōt negocij finem sint dicta scripta · vel aliter quolibet fin̄ vel omissa · Et in hoc p ordinē enarrando ut inuit aristoteles tēpo tertio · quū occurrerent aliqua addenda · vt ea non volem⁹ sinis p̄ponere nominibꝫ nūcupare sed alijs honestioribꝫ · et hec tota p̄missa p̄s esse p̄s principalis dissimilis cēsenda alijs fieri · quia ipsum ut multū illustrium describit · quo circa licet multa dicta sint in hac p̄te eorū tamē augendo tantū ea cōmendanda sūt que singulare et notabile hinc magnitudinē · quū illa sola virtute habent magnificentiam crimē et iniuriam augendi · et extollendi · Ex hac autem p̄te dissimilis esset et clare videbit · si crimē sit specialis noie nūcupandū · et si sit sacrilegiū · crimē lese maiestatis · parricidiū · vel prodicionis · et sic de alijs · Et circa verbis subiūgi debebit q̄ sit tale crimē · In quibꝫ verbis ad solepnitatem amplificatoris tanq; sedm aristotelē tertio rethoricē debem⁹ vti quibꝫdam excessibꝫ · p colorem qui dicitur correctio · et p colorē qui dicitur suplacio · et si dicam⁹ q̄ non solum sit crimen lese maiestatis · imo crimē ocise maiestatis · vel dirute maiestatis · Vel si dicam⁹ q̄ non sit parricidiū · sed generalius · et reste totius gnis et parentele · vel si dicam⁹ q̄ non sit adulterium · sed oppugnatio et rebellatio cuiusq; regni · et sic de alijs · Hec enim potest inter locos eoꝝ q̄ talis species crimis vituperatur sedi doctrinā tandem vindicādo libro.

Sedā p̄s principalis dicte dissimilitudinis debet excusationem illā excludere · quia reus p cōfessionem rei tue forte posset diminuere crimē · ut si putem⁹ q̄ possit dicere qui scripsit de q̄ fecit impulsus · inductus p̄sua suasu · vel iussu alterius · tuē monstrari debebit q̄ nō pulsus · vt fecit sed potius contra regatus · req̄situs · retentus · et omino diligenter · et labore retractus ne faceret · Terna p̄incipalis eiusdem dissimilitudinis p̄s · debet excusationem illam excludere · quia reus forsan posset p ignorantiam iuris · vel facti minue crimē atrocitatem · Unde monstrari debebit q̄ et quis · et facta · et omia que fieri debebant · fuerint clarissime et quadam scena singulari plus q̄ horis reliquis · Ad hoc adnectendo signa scenae talis · et eiam tabē vt si p eū qui passus est · vel suos ei sit insensibile · et lacrimabiliter q̄plim supplicatū · ne faceret · Item si cum facto et in faciendo cōtumelias et derisiones adnexerit · Et si post finē pentuerit · sed sit gauisus · Contra p̄s principalis eiusdem dissimilitudinis debet excusationem illā depellere · quia reus p aliquā coactionē vel p res sibi coactionem forsan animum diminuē posset · Unde monstrari debebit · tā modo nō coactus ad faciendū · imo potius violentia tractus ne faceret · sed qui rapit habenas · tē eū nō inductus aqua

/. verbis

passione laudabli · ut amore vel
miserecordia · vel alia tali · ei passi
onem cõtrariã res ipã ponas mi
mstrasse tebuisset · p̃ vestem ad eũ
qui passus est · tonã ante oculos po
nendo mariam gnis seraoms · et
admirando qualẽ mre tam crudẽ
da non sit ad ipm̃ paciẽtẽ miseri
cordia motus · vel saltem ventro
Item mon strari debebit eũ nõ
nductũ adolescenaa · Item nõ m
digenaa · Item non cõmodo quo
libet · ei forsan expresse se stravet
nde dapnũ reportaturus · Sed q̃ ex
sola malaa fecerit · Quum pars
pũapalis eiusdem diffinoms
debet excusatoem illam depellere
qua reus p̃ mercurialẽ fortũe crimen dimovere posset · Unde mon
strari debebit q̃ plurib̃ signis ipm̃
omnã p̃ exquisitam industriã co
fecisse · Ad has veõ p̃tes omes et
pcũ p̃tes egregiam hũtes magni
tudinẽ potẽ cas aliquomõ for
mas eloquoms aptare · de quib̃
dictũ sunt q̃to cap̃lo p̃mi tracta
tus tercy libri · Sed mspeciali pote
rũt etiam eloqui uno modo p̃ ob
murgaoẽ · qua reus sive p̃sens
fuerit sive absens · sive vivus sit mor
tuus · oburgari debebit p̃ mirroga
ones et subiectiones sibi fiendas
a nobis qui loquimur · aut a passo si
ve p̃sens fuerit sive absens · sive etiã
vivus fuerit sive mortuus
introductus p̃ nos tangẽ loquens
quar mirrogaoũ aliquę procedent ex colore qui possemodũ cõfor
maoo · et aliquę ex colore qui ex
clamaoo nũcupabitur · ut si dicat
quis te compulit facere tantũ scelus
an ullo nisi me · Imo veõ mgno cona
tu · te mssus est prohibẽ · An ignora
bas legem qui tantis temporibus
ipius usum habuisti · An ignora
bas hoc vel illud factũ quod oculis
tuis vidisti · Quid coegit te ut hęc
faceres · an hoc an istud · an illud · An
aliqua fortune vis miseratẽ · et sic
de aliis · et aveã q̃libet mirrogaceũ
emigat amplificaao quã medium
Si autem nos fuamus tales mirr
vogaciones a reo pũte tuę fue ri
plices · Si vero nos eas fuerimus ad
versũ absentẽ · vel mortuũ tuę fuis
exclamatorie · Si vero p̃sona passi
absentis vel mortui introducat
loquẽtem tuę huiusmodi mirrogaa
ones sunt confirmatorie · Potest
etiam cẽ q̃ simil sint et cõfirmato
rie et exclamatorie · ut si introduca
mus passũ qui mortuus est · vel ab
sens loquẽtem ad reũ qui similiter ab
sens est · vel forte mortuus · Ad quo
potuit dicte p̃tes diffinaoib̃ mi
dua et eloqui p̃ vroniam · ut si nos
sub nostra p̃sona vel sub eius p̃so
na qui passus est dicamus hoc mo
do vel p̃torionali · Sed mediocre
vel pvũ aut pusillũ aut venale p̃
catum · Ceu in ipmisis tam p̃suasi
one seductus · Item ignorabas vero
talem legem aut sententiam · a nõ
vero dubitabas talis pacti · Sed ut eũ
sic tractares olim erga te et tuos
sanus vero promeruit · Item p̃ vim es
inductus ad factũ tractus es mo
pia adolescentia suasit · a fortuna
fragilitas cui dubiũ · Et similiter talium
vdromere debui cõtrarium sentiam si
manifestũ non fuerit · undi debebit
forsan autem et ad has p̃tes dif
fiuaoms potuit alio modo eloqui
oms aptari · qui ex sequtibus p̃ dili
gentia ã trahi debebit · Hoc autem
hic precipue servari debet q̃ in quoli
bet pucto dee diffinicois ginitatẽ

habere debet afferri fac aliqua
que sumet ex vltimo capo prius
tractatus ¶ Capm quintū dat dissim
acōnē a pbis qua tamē magnū
cē monstratur

Sedā dissimo qua factum
siuriosum amplificatur si
mi debet a pbo Arma fac
ti ipm siue negocii vno mō pōt
pari sedm tempus ut si eidem ne
gocij pō vna sit prius tēpōe facta
Deinde sedā deinde tertia et sic de
ceteris Alio modo pōt tlē factum
pari sedm loca vt si vna pō negocij
facta sit in vno loco alia in alio loco
et sic cōi ¶ Tertio modo poterit pri
negocium sedm differentiam et diuer
sitatem eoz qui pdem negocium pa
trauerūt vt si pipm patrantur diuse
regiones diuisi homines gradus ordines
siue status aut si pipm patrantē di
uersi homines singulatim ce forsan
pluribus alijs modis potēt negotium
aliquod disparari Sed quicūq fiat p
tria solet pres insignes ce magnū pe
sione condigne debent ad factū am
plificandū moueri Et hoc p cōsequē
modos elocutionis quibus consuleti
et eloquij pres dissimationis precedē
tibus Et similiter debet hic facies addu
ci et dictis pbo annexi ¶ Capm
septimū dat dissimilem a filio p quam
animē magnū cē monstratur

Terna dissimo qua factū
dissimile potest ut nl'tū illus
tri ex loco similitudinis trahit
Vnde ut p illud locum factū aliquod
multū illustre non stringatur compa
ri potest vel ad aliud factū illus
tre manifestē magnū prius vē pe
tratū p aliquē vel pcerabile quo
manus equale vel nō multū minus
monstretur vel ad penā p quā cōmi
na purgari vel expiari fuit solita
pena vero cōparato animo prius ad
aliud magnum animē sedm omnes p
tes dissimationis certaalis nigm cri
mis de qua dissimilē cē dēt est
igitur capō prius tractatus debet
procedere vt viz lex prius omnis mon
stretur qui illius Item sententia
firmior pactū solepnius cōtractus ma
ior res lesa melior lesio grauior et sic
de alijs Et in hijs omnibus videtur
colore qui cōtinet verbalis diuersitatem
qui potius inducit confir
matiuus vel exclamatiue et nō nūq
vtroq modo Dico aūt confirmatiue
vt si quē mortuū vel alium absentē
qui magnū prius animē gnūsse mere
Ducam loquentem hoc modo ut ni
men p eū ipm cōmissū particulariter mi
nus ostendat q̄ si crimē prius Excla
matiue vero Dico ut si nos dictam
contentionē dirigamus in illū crimi
nosum finemtiuā in eū qui prius
crimē cōmisit si fuerit absens l' mor
tuus vel si forsitan eorū vtq absēs
vel mortuus fuit et l' eorū q̄libet
diligamus sermonē Comparatio vel
animus ad magnā penā q̄ pena ce
digniū vel pluriū condigniū Deinde
strictius tractari debebit sicut de hoc
iam confirmatiuo vel aūt cōstitua
tiuis de Deinde quinto capō sedi tracta
tus libri precedens Debentq̄ pau
lus prius dissimationis facies inseri
sicut hoc in supioribus est preceptum

¶ Capm septimū dat dissimilem ab ef
fectis p quā crimē magnū cē mo
stratur

Quando dissimatio sumitur p
loco ab effectis In q̄ dissim
atione ordinate narrabimus
effectus qui ad magna peccata vano
nabiliter cōsequi solent vt ois ge
nera magnorum malorum q̄ posse gnis

sium crimē supuenerit fractori
et suis·quasi fuerint p̄ dīna vla
onem inflicta·Similiter omnā gra
magnox malox·que ton patrie ul
ciam vel prīapibus seu iudiabus·
aut alys talibꝫ posset fractū euenire·
quasi illa similiē fuerint p̄ negli
genciā primacie aut p̄ cōsentaneum tū sceleratoꝫ·vel alīs p̄ dinam
vlacionē sumpta·cuius quox malox
quodlibet mō sciri debeat·quantū
potest·qui p̄ ipm̄ scelus euenerit
ex vlacione dina·et non ex alia cā
Et sicut huiusmodi mala possim⁹
vlacioni dine donare·proportionaliter
quāq; dicem⁹ celū et terrā et reliq̄
elementa quedam iudicē mala et
bona subtrahere·sic modū vlacionū
quarundā quibꝫ ea methaphorice
dicem⁹ vlasse peccata·Hec autem
eloqui ponim⁹ p̄ colorē qui expedi
cio dicendi non imodū argumenti·sed
quodāmō narratiue procedit talī
forma vel proportionali·vt sic q̄rendo
Unde putas q̄ tante nouē iudo
supuenerint calamitates·nōa fortuna·cui certo duce regatur·Non
ob talem cām vel clem·sed verissimē
p̄ter exercendū fatum·de quo ser
mo·Potuit aut talis expedire fe
mai p̄tim exclamatiue·vij alloquendo
et mērogando deū et p̄ cōsequēs
tiue cui ipm̄ deū ad interrogā·res
pondēte·sic inducim⁹·Debent aut
cē sic facies adhiberi sicut in alys ē
precepū. Capm̄ octauū dat
diffinicōm a vei iudicio p̄ quā ex
men magnū cē monstratur·

Quinta diffinicio capit p̄ lo
cū a vei iudicio·et hoc dupl̄
Nam vel adducim⁹ iudicia
seu testimonia sup magno iudicio hui⁹
priculariꝫ et priꝰ facto·vel adduc
im⁹ iudicia seu testimonia sup fac
tis cōsilibꝫ in p̄terito p̄ alios p̄petra
tis·aut que possent ipis audiendo
vel alys quibuslibet in p̄ncipio vel finis
contingere·Ad maiorem igitur
p̄missa singularis facti magni iudicij
poterim⁹ inducē iudicia seu testimo
nia quorumlibet magnox hoīm·et
multox·Item simplicium nrōrū·Item
dei et spiritus·Dico p̄mo quorumlibet
magnox hoīm·vt si ordinem⁹ q̄s
te curie ea res p̄ncipalis sit et
finis q̄ plurimis summis et gloriosissimis vi
ris p̄apibꝫ et p̄natibꝫ ac regnis et
ciuitatibꝫ videtur q̄ncedendo q̄res
precipua relacione cōdigne ob hac
iuriam·et ob p̄dictū crimē p̄ hos fac
te dictaq; siue et omisse·Item simplicium
quox nrōrū ad idem factū magnificā
dum potest inducta testimoniū p̄ q̄s
dicem⁹ simplices quox et hostibꝫ nos
tris·ea que nobis illata sint indigna
videri·narrando quibꝫ verbis et sig
nis tales hostes sint testificati expe
rientia·Item cū diuino et spirituale tes
timoniū ad hoc p̄claue factū am
plificandū volem⁹ inducē·ordinem⁹
q̄ maturum sit hoc factū et abhoria
bile deo·et omnibꝫ vel aliquibus sanctis
spiritibꝫ·narrando videtur que sig
na prodigia portenta et alia
ob hoc factū contingerint·Ad sedim
autem istorū·viz ad filiā p̄cipiū vl̄. facta
possibilia magnificanda ponimus
inducē testimonia ipox met audien
cium·Item simplicium·Item quorumlibet
aliox magnox hoīm·et ipius deī et
spiritus·In p̄mis q̄ ipox audiencium
inducim⁹ testimonia·si tacitum ipm
ad audientes cōuertam⁹ et petam⁹
ut ipi ad se et ad suos quos ipi dili
gunt nrās iniurias referant·ut si
ad uberes p̄tinent·de fluis uberis
cogitent·si ad mulieres de vxoi
bꝫ si ad senes de patribꝫ·a pare
tibꝫ·Et hec poterunt dici p̄ colorē
qui distribuacio dicat·si presentes

et audientes fierent hostes plurimi differendi quantitate. Ne ei ad idem munitor vel hostium inducendi essent monita dicendi inimicas quoq; et hostibus ea que nobis illata fuerit indigna videri solere. quod et exemplis communire solemus debemus. si potimus et forte per colorem quendam exclamationis alloquendo tales hostes qui de quibus simulibus suorum similem eorum furoribus. hoc sunt verbis vel factis testificantur. Item si ad similia facta maiorum quis velubet hominum inducere voluimus testimonia. narrabimus quare tunc consilium res fierent aliquibus notabilibus virginibus illustrissimis. auctoritatibus populi viris gloriosissimis. et que res precipue et modestia digne. per eosdem proceru hominum seruiles pudicitia facere dicteq; sunt et omisserunt. qui tamquam quaq; cruenta bella ob inimicas tales commiserunt. et alibi qui ardua et omino qui difficilia facta proceres consules sunt aggressi. et hec potenter imus eloqui per exclamationem. eos forsan mortuos vel absentes alloquendo. vel per conformationem si eos quibus mortuos vel absentes introducamus loquentes. Personam aliquam eam ad hec silia facta potuerunt indigna dicta et spiritualia testimonia sicut ea ad factum pudicitie et proclare indigna debere predicti esse hoc eodem capitulo. nec oblium sumus eam hic facere inmisere. sicut et in superioribus esse preceptum. Capitum nouum in dando doctrinam auctoritatem per quam eam demonstratur nouum admirabile non vulgare sed singulare.

Quum autem sedimus pudicitie proceru principalium proposito auctionem volemus ostendere videz quod factum seu crimen sit nouum admirabile non vulgare. sed singulare tribuz diffinitionibus potentium. videlicet

cendi ab effectis. et a rei iudicio pro quare pena dicta debebit. facti non tacti esse. nec ab audacissimis hostibus id maleficium de quo agitur. atq; a feris quibus hominibus et a barbaris gentibus. et inmanibus bestiis esse remotum. hec autem erunt que pueros liberos. coniuges. consanguineos. superplures crudeliter facta dicetur. et demceps si qua proferatur in maiores natu. seu senes in hospites. in virginos in amicos. in eos quibus ciuitatem egeritis. in eos apud quos educatus sis. in eos a quibus eruditus. in mortuos. in muscos et in sepulcrorum dignos. in hostes diuersos nobiles et honore usos. in eos qui neq; ledere alium. nec se defendere potuerunt. ut pueros senes mulieres. Et omino dicta et manifestum debebit. si potest quod a mundi exordio non sit simile maleficium a quoquam patratum. Secunda diffinitio ad idem propositum adiuuat. per locum ab effectis. que diffinitio regi debebit. sicut ad primum propositum diffinitio proximis regi est iussa. Tercia diffinitio ad idem propositum que fiatur a rei iudicio sic introducetur. videz hominum pectula ris facta singulariter monstrando per testimonia de re ac spiritu. Ne quorumlibet magnorum hominum et multorum. Item hominum ferorum et audacissimorum barbarorum. et inmanium bestiarum. in quorum testimonijs sensibiliendis. si possimus alleganda sunt audacissimorum ferorum et barbarorum hominum ac inmanium bestiarum exempla gesta. quibus sunt usi contraria pietate. et addenda sunt tempora quibus forcius ad tuis impietatis opera pulsi naturali ingenio per pietatem simus victi. Et hec possimus fieri per exclamationem. alloquendo aliquos audaces feros barbaros aut inmanes bestias. mortuos vel

absentes. Item circa primum signa
lastans omissionē indignari potimo
q nobis hoc primū attendit nz aliau
vndi vsu venerit. Adhibendo et m
inserendo facet et in superiorib⁹ ē si
precepti. Caplin demū dans
doctrinā auctoritatē q̄ quā ermē
demōstrandū irremissibile

Ad monstrandū tertiū pri
mus debitū auctoritē q̄ potest
videz quo q̄ potest q̄ peccatū
sit irremissibile. seu q̄ nō sit quolibz
p̄ iudicem diligenciā ecclām tres
diffinitores possint adducere diffi
no certitudinalis. Ad similitudinem
in quaꝝ prima videlz certitudinalis diffini
one enarrari debebit imo commoda
magna que contingent ex eius emis
sione. ostendendo hunc si concessi seu ē
nussū sic multos emulos eiusdē au
dacie fautores ac multos alacres ex
spectare quid statuatur vtrum eo qd
vni indultū sit. sine concessū sibi q̄
tali de re quid liceat scelligē pos
sint ex quo quid mali sit vnius cui
tuis. Demōstrabimus p̄ consequens
fictiuū p̄ ea que in q̄ deliberato
dicentur sequenti libro. inter q̄ ad
amplificandū magnitudinem scōmo
dorum remissionis seruitus
ostendemus ceteras res p̄ceptas ob
seruandas. intellecta veritate q̄ nullatenus
corrigi posse hanc ē rem que si
semel iudicata nez alio quouis
vi iudicio nez vlla potestate corrigi
possit. Diffinitio vero que p̄ locū a
simili hic inducit̄ precipue debet
exempla ferre similiū remissionum
prius factarum. ex quibus maxima fre
quentat scōmoda consecuta. Tertia
vero diffinitio que sustinet aciem iudi
cio. potest hic induci sicut ē in pri
oribus. p̄cepta hic inducta. Ē co
tam autem hanc auctoritatis ma
teriam esse intendimus ut dicat scōm
m libro p̄ceptorū in augendo. non
oportet multū emulcare qui ois
diligencia emulcationis ad minu
ta procedit. totius autem hic loci
grandis ē debet. Cum enim in
hijs que dicta sunt aliqua de moribus
eloquentie sint tacta. nichilo⁹ dili
gens orator qui nō tantū illis cōtem
tus debebit cū diligencia vē in
spicere. et ad eam eloquentiam. sedulā
suam exigendam ex preceptis elo
cutionis postmodum dandis. colores eli
gere. qui sibi videbunt̄ ydonei. Circa
p̄dictā auctoritatis mei sunt autem
diminutiones seu attenuationes
mei iuris. quo nescio nō possint. quia
contrarior ē eadem disciplina.
Caplin videtis dans doctrinam
suis facibus auctoritatis intelligendis. cir
ca explanationē eoꝝ que in p̄mis erant
dicta tractatu.

Haces seu circulares p̄posi
tiones mee. quas ut sepissime
iam notatum ē singulis
grauibus poetis oracionis auctoribus
uisse oportet. sunt quedam oracionis
quibus nos metipsos p̄ nidigmatio
nem ardēs seu candē nostram.
Et aliquiter simus poterunt ex hijs
que scripta sunt circa doctrinam
exordiorum primo tractatu libri quin
ti tamē maiori donetur amplifica
tori promptitudo. sciendū q̄ tales
faces mee simul debent ex hijs que
circa sunt actorē facti aut ex hijs
que quodammodo nos loquentes circum
stant. Ea vero que circastant acto
rem facti licet nil ea sint sed; plu
ralitatem thopicorum locorum. Pauca
tamen hic seruient videlz solum
cause facti et effecta. Ex causis igit̄
facti duplex elicitur huiusmodi fa
ces. vna mei si mirem causas dicti
facti aliud causare voluisse. vel po
tuisse. ut si dicam quis mirem de illo

agẽ voluisse. vel aut̃ fuisse. vel
potuisse. vel si murem̃ te ex hoc
nocuo. vel ob talem finẽ hui⁹mo
di factũ attẽptasse. ut si murem̃
loco illũ huc tam execrabili volu
tatẽ parmisse. vel si murem̃ deũ
hoc p̃mississe aut tibi vires donas
se. aut eas tibi nõ subtraxisse. a
solem aut lunã aut astra lucem
/. aut tra se p̃bmis se prebuisse. tanti sta bellũ fuerunt
vel manus aut pedes. aliã mẽ
bra seu organa aut instrumẽta m
tranea vel ẽnea. tã horrẽde et
crudeli velocitati parmisse. Eodẽ
modo ex causis facti eueniũt hi⁹
modi fractus. si significem⁹ astẽ sil
lanorũ mõiẽs causas factoru
ꝝ. et cõmentos sibi. vt si dicam⁹
quũ si deus peccatũ potuit te creã
do. quẽ preuidit tante crudelitatis
actorem. permittit. Et p̃portiona
liter exponẽdo de sole et luna. et
astris ac elemẽtis. et parentibus
auis et proauis. et ceteris omnibus
aliis et ꝯiatis. que causę fuerũt
actoris ꝑmici que vel remote. Item
si dicam⁹ verecũdi et erubescẽtis. q̃ com
patriota sit nobis. vel cõsanguineus. vel
viam⁹. vel consãguineus. vel alit̃
attinẽs. vel forte quũ homo sit. sic
nos. aut q̃ sub eodem celo creatꝰ
et sic de aliis talibꝰ. Ex effectis at
factis eciam eliciũtur hui⁹mõi fa
ctus. si dicam⁹ nos mirari q̃ nõ euo
mere magni et horrẽdi ꝛ effectus.
qui ad factũ tã ignominiosũ ꝛaõ
abiliter sequi debent. vt sic dicen
do. Nõ. tantũ scelus nõ ulcio pu
nitiue vltione diuina. Nõ. solem lu
nã et astra actoris tam tetro limi
contrahẽ. Nõ. q̃ nõ descendat ig
nis de celo. ad cõsumẽdũ actorẽ
tanti facinoris. Nõ. tã nõ te ui
uũ deglutire. Nõ. te nõ lamari
a feris. Nõ. deũ de celo pluuiã
donare terre sup̃ quã habitas.
et sic de aliis talibꝰ infinitis. Ite
dicte fictes formari possent ꝑ ti
mere. vt si dicam⁹ q̃ timeã⁹ ul
tionẽ diuinam. aut alia sup̃ dicta
Item quis ꝑ optare tales effectus. Item
tu ea effectus in ipso met ac
tore. qui effectus ex conscia per
rationabile proueire deberet. et
maxime in ipius appetitum. q̃ ta
potuit cor tuũ constringi diuina
tũ rem illam inscandam conspi
cere. ad mia. nõ morieris. aut ta
tam turpis scelus te cõmittere
me nostras. nõ deus fracẽ ve cun
dia. aut sic quendo. es tu letus. Ju
des. exultens. non tristans. nõ
times. non vereis. nõ fugis. nõ
te abscondis. Item ex effectis in
corpe factoris. ut quõ nõ madeas.
sudore sanguineo. Gluter nõ cõ
hũtur viscera tua rigore. Audes in
me aspicere. Audes in horũ vemẽ cõ
spectũ. Audes verbũ facere. et sic
de aliis talibꝰ. vel forando hui⁹mõi
fictes eciam ꝑ admiratoes. vt si dica
mus. nos mirari. quõ nõ timeat
aut vereatur aut quõ nõ tremat.
aut madeat sudore sanguineo. aut
q̃ non se oporet viscera tre subire. et
sic de aliis. Vel aliter forando hui⁹
mõi fictes ꝑ suppositionẽ. ut si sape
res aut vigeres. Nõ. vacẽ. optares
te vnũ tuum de scendẽ. vel sudo
res sanguinem pre pauore. vel pili
tui rigerent. et sic in aliis. Que
veo nos loquẽtes circa sunt ex q̃
bus tales fictes educi possunt. ꝓ
sunt. ꝑmo videlicet conceptio. qua fic
tũ conapimur. Secũdo. Dicendi actus.
et tercio actus audiendi. quẽ quo
dam⁹ causam⁹ in eos qui sunt pñ
tes. Hec autẽ conceptio ficti ha
beat omnes thopicos locos. faceꝫ
tamen quibꝰ nũc indigemus nũ

mie poterunt sum ex eiusdem con
cepcionis effectis que triplica sue
videlz mellitu nrm appetitu nre
ciam in corpore nro Et ne idem
pluries repetatur faces iste pari
modo sum debebut sicut eis eu ac
tis quo nos adiuvamus audimus sunt
supter septimo capto pmi tractatus
quin libri vel tales exposicoes forma
ri debebut p admirari vt si nos im
mari dicamus q tales effectus in nob
ex concepcione et intellectione tam
atrons fremoris nig pmerunt Li
ta tm autem actum dicendi preca
pue ex eiusdem actus causis et ef
fectis poterunt dici tales faces se
cundum doctrinam deam capli pmi
tractatus quin libri Sliter circa
actu audiendi astantu ex eiusde
actus causis et effectis faces sum
tur sedm doctrina videri capli
pmi tractatus quin libri ex bo
modi apocheis debent hic faces
addua non mditer quecuq sed
tantu hec que facu qd amplifica
re parant significant magnu ad
mirabile nomu singulare et ire
missibile quor aliqua quid signi
ficant aliqualr dictum e secdecimo
capto dicti pmi tractatus quin lib
ad quod caplin et ad eiusdem totu
tractatu potest recurre q enu
cleatis earundem facu naturam vo
let agnosce Sed hoc sciri debet q si
ve faces non debent tote locari in
oracionis auctine principio nec to
te in fine nec simil tote i medio sed
cuilibet applicacionis et auctois
puncto grauiora habenti si ma
teria dederit debet adiungi fax
vna vel pluves quemq nobis p to
tam oracoem avte mostrem Et
hec de terminu et iuriar auctio
nibz et indignacois doctina satis
plusquam sufficere

Secundo tractatus qui de passionu inductioe et eductione tractat principaliter in quo quidem tractatu viginti habet capitula Caplin primu quid sit passio cui videlz quia e vacuo imp fecta Secundu continuz principia quadam omniu passionalium oracionu. Tercium ostendit de quot passionu inductione et eductione dicetur et q ve primu dicatur de misericordia ac de tribus speciebus ei seruacois Quartu de ppacione audientiu ad eam seruacoem Quintu q liter mflammetur et meditatur p misericordia audientes Sextu eas faces mistrat quibz nos ipos velut mensos misericordia demostramus Septimu dat modu sedm que alios omnes idu ta poterunt faces miserative ad me diu auditoriu Octauu dat methodu consolatiua Nonu de congratulacione ptractat Decimu docet auditores ad iracundia p uocate Undecimu docet iracundia tollere et op positum inducere masuetudine.

Duodecimu docet auditores ad animu vem deducte Tredecimu misurat faces animis Quatuordecimu docet qualiter audientes ad odiu acumq ducat Quindecimu docet q liter audientes ad iudiciu vel poius nemesim deducat Sedecimu dat modu mansuetis tribus Decimu septimu q liter audientes p oracionis reddi possent ad aquid agregre diendu audaces Decimu octauu qualiter ab audientibz ob ppa fra inducatur vecordia Decimu nonu q liter audientibz inducat vecordia p factu alienu Vicesimu de inductione zeli Caplin primu quid sit passio cui videz quoniam esse vacuo imp fecta

Postq expedita auctoia methodum que docet rem sacre appropriata principali materie indicialis oracois tempo re mee methodos sibi qbz singule pas

sionū simplicū induta poterint
et edua. ꝓmus tamē aliq̄liter et ī
vniūsali cognito. quid m rei veita
et sit passio. An igitur sit aliq̄s ac
tus intellectus hūan⁹ qui cū forma
corporali nullo modo coniūcet sed sit
penitus extra oēm materiam elena
tus nec cōnexionē habens cū corā
libus formis. non ē necē nūc dis
tuere. Imo quia nec finale ē proā
mdiscussim relinquo. hoc scito q̄
licet aliqui dicant q̄ possim⁹ intel
ligere quadā actois intelligenae
nrē adeo sublimis ascensiue vt illud m
telligere nulli forme corali cōiūcta
credo tamē potius aristotili dicen
ti q̄ nerē sit vnūquēq; intelligen
tem fantasmata speculari. Vnde
et si contingē posset q̄ āq̄s esset
homo tam sublimis intelligenae vt
ad intelligendū corporali organo
non egeret. nichilo⁹ multo maxima
hoīm nullitudo. cū intelligit vti co
gitur organo corporali. sed gradu
diuerso. Nam quandoq; ī intelligē
do acciderit sola fantasmā q̄ spēs
vocantur sine materia. q̄rum nisi
organo corporali. quī vero preter
hūmoi fantasmata acciperiunt
forme quedā que sue q̄litates ele
mentares. vt calor et frigus cū alī
is q̄litatibꝫ sibi cōgeneis et anex
is. Et quia mutatio corū que per
formas fantasticas et oīno p̄ species
sine materia confia pot. nō propue
poterit alteratio dicī. ut patet p aris
totilē sed de aiā. soli hoīm et soli
tue vero alterari et passionari dicū
qui et quādo cū actu intelligenae
talem mutationē in corē sustinent
vt calefiant tendātur. fervescat. in
flentur. algeant. rigeant. trepidēt
contrahantur aut aliud hūmodi
quod ut fiatur quādo possit cōtin
gē. fieri debet q̄ inter ecteras operatio
nes ītellē. ē vna ex qua cū adesse
sequitur appetitus prosequtionis a
fugę. Esse autē talis actus intelligi
ue racio quedam practica. q̄ cui
dam sillo ꝓpositionata. cui vnuer
sale. esse maior ī intellectu ē vlis
maior singularis in sensu. et cōclu
sionem singularis in appetitu. Ad hē
modū omes ꝓpensi debent pum
ve ꝓpensores. ego sum ꝓpen
sus ab ipso. igitur istum primere debeo
Talis autē sillo duplicat pōt haberi
videli⁹ p̄fecte et imp̄fecte. et cū p̄
fecte habetur. tunc nūq̄ potest cor
pus mouēdo. eo q̄ motus distur⁹ hu⁹
intelligenae motū impedit altera
tionis corporalis. quoadens autē im
p̄fecte habetur. id est cū motū videt
p sensum. et conclusio desideratur.
non aspecta maiori. tunc ex vehemē
tia desiderij motus quidā alteratiuus
sequitur in corpore. vt mira odio
amore zelo audacia feruor. in timo
re et mīa repos. et sic de alijs. in om
nibꝫ enī hys si quis diligenter cō
sideraut. nullā quandā in sensu
et conclusione in appetitu reperiet
Duo certa sunt patet factū existē
quī omis passio est racio impfectā
fracens cōmotionē in corpe. nec p
predēm putabo excludē q̄ bruta
valeant passionari. vt vasa. animā
timere. et sic de alijs. q̄ et si intel
lectū non habeant. motū tamē
racionis quodāmo p sensum con
cipiūt. et in cōclusionē p appetitū
feruntur. Quāmis ig passio mo
vem cōtineat et cōclusionē. nichil
omi⁹ oratori certa solam motū
laboranē debebit. q̄ eo facto quo
mōi hūmoi fierit in mentem
humanā impressa. eadē oratorē ta
cente p se cordio nascitur quare
sequitur q̄ passionalis oratio racionē
cōtineat. sed valde tū tacēte. tum
nec maiorem pmittat nec mse
vat conclusionem. Caphm
contra priora gmalia omn pas

sionalis oratoris

Antequā autem huiusmodi tria circa racionem seu passionem doceamus inducere. primo premittendum videtur et principalissime. ut ipse met ardeat animi ardore fictio non ficto sed verissimo. Nam ut refert aco in lib de oratore. Nullum est tam ad comprehendendum omnis oratoris genus quod possit accendi nisi ipse inflammatus ad eam et ardens accesserit. et oratio nisi tanto sit efficacior. ut moveat proferentem audientes movere non poterit. fletus oculi oratione dolorosa non doleamus. nos moveri non miserabiles. sed eciam deridendi erit oratio mea. hec anthonius. Quamquam cum oratorem eum oporteret et eam primum animum accendere priusquam inflammet alienum. Quocirca quicquid oratorem velit passione inducere materiam dicendam diligenter considerare. et sentiat primum si possit accendat. ac si materiam adeo pusillanimem quod ex eius diligenti consideratione sepius calere non sentiat. tuo modo nullo tepeat audientes accendere nisi se ipsum deridere oporteat. Sed possent obiici de quibusdam predicatoribus. qui cum sint vite pure. et non accensi devocione melius audientes commoveat ad misericordiam amorem timorem. et alias passiones huiusmodi. Ad quod dicendum quod in veritate tales predicatores ideo moneantur quo predicant huiusmodi ardoribus sint accensi. sed oratione tacente marcescit et extinguitur tales ardores. potest eis contingere quod sicut ardens stupa solidis rebus inferri incendium predicatori il le propter inestabilem ardorem accensus inflammet ulteriis audientium corda solida flamma durabili. Secundo passionis inductor occupari debebit ut audientes paret ad ardorem quem inducere volumus sepe primus exsiccari consuerunt. Tacet et quasi finaliter debet orator arcus audientes iam paratos accendere. Quem ordinem autem et quibus rebus hec fieri debeant. sigillatim per methodos singularium passionum inferius cognoscetur. Capitum tertium ordinis de quot passionum inductione et eductione dicetur. et quare primum dicatur de misericordia ac de tribus specialibus commiseratoris.

Quamvis forte plurime sint passiones. hic tamen solum intendo conscribere de inductione et eductione misericordie. congratulationis invidie amoris odii inimicitie timoris audacie verecundie et zeli. Et quia tales passiones sunt circa appetitum sensitivum. cuius est delectari et tristari super presentibus ac desiderare et timere super absentibus et futuris. cuiusmodi carum forma in gaudio meroris desiderio vel timore consistit. Unde iratus dolet dilationem vindicte. de cuius consecutione in futuro spe gaudet. amans gaudet de bono amato. aut econtra de ipsius malo tristatur. Odiens gaudet de malo odiato. vel econtra de ipsius bono tristatur. Audax desiderat zelans similiter. et ita reliquie passiones in gaudio meroris desiderio vel timore consistunt. et quia meror se primus occurrit quia aliquod alicuius et inter omnes passiones misericordia in gaudio meroris consistit. cui mala sit dolori super calamitate eius que putatur immeritis. et quasi eadem sunt

pñapia tristiam et miserordiam inducendi. Dea videlicz ima primu et ante alias dicē volui. Tē igitur sit speciei oratonis cōmiseratiue p quam pma orator velit ut tantū vnus calamitatibus audientes condoleant. ve si forsan orator tantū de suis pprijs loquitur aduersitatibus et p hui⁹moi oratonē sibi ipi audientes condoleāt laboret. P sedam autē quodāmodo velit ut duox vel plurū calamitatibus audiētes condoleant. vt si mortis amici⁹ alquis miserabili morte sublatus. cuius p oratorem ad hoc tendam. ut audientes condoleat miseriis illius amicitiaq eius quē immediate caltant adiunctes. et cōiū ad hoc tendā vt cōdoleat mihi. tanquā illi in quē anima calamitus redūdauit. P etiam aut spem ipius miserationis ambe dicte priores species conflantur in vnam videlicz cū materia talis sit vt ea mei principalis et etiam alterius pñapalis et item mei vt p̄sone mḡ alterius redūdauit calamitas q miseraī volem⁹. Que tamē dictarū specū ipius miserationis eadem methodi vel satis cōsiles. q p sequa cognoscent.

¶ Capitū ḡtiū de ꝓpatione audientiū ad cōmiseratiōnē.

Quum igitur orator voluit ut sui vel alterius misereantur audientes. in qua re duo tria specta hoc fiūt primo debebit ad ꝓpandū eosdem audientes accedere. ut maxime sint ad cōpatiendū et cōmiserandū ydonei. Vñ plerique ad misericordiam monere nō solent. qui se vel suos nō formidauerit vnḡ filia pati posse. sed potius tales sunt apti ad deridē et cōtemnendū calamitosos. Nec qui p̄ cōtrariū se vel suos similia posse pati considerant. quasi ex alterius calamitatibus fiam intuentes infirmitatem. apti sunt vt hijs q patiuntur condoleant. Igitur ad hunc locū erit primi⁹ orator humanaz veri infirmitatē et pēnitus instabilitatem monstrabit. et eandem impossibilem motui. et hoc facet adhuc nō nullorū locorū. vt primo diffidendo hoīem ut subiectū mutabilitati fortune. vel diue dispositiōi nob⁹ incognite. vel celox influxui. vel pessimox hoīm voluntati. vel diffidendo hoīem ut certū. respectū eox que sint futura. licet retrospicē p memoriam possit pretera. Item poterit ex loco a priori adduci exempla nil⁹ relatu digna eox hoīm et precipue magnox. quos ex hystorijs et alijs cognoscimus ex summa prosperitate improuise. ac digne in grauissimas miserias cecidisse calamitates. Item ex loco a filijs poterunt hoīm prospeitates assilire. aquibus pulchris non duraturis. vt mirsē rentur floribus. et sic de alijs talibus. Item ex loco a rei iudicio poterunt adduci testimonia. Deraut grauiū hoīm. super rez humanarū infirmitate. et hec omnia propue p modū narrationis sine formis argumentatiuis debent adduci. Postrema vō singulis grauibus punctis dicte ꝓpationis debet nosce facies misericordiē quibus nos ipos arctius monstrabimus. quibusdam ardoribus ad ipam ꝓpationē appropians. quas aliquas hic insinuabo. licet ex sequenti capitulo infrascribendo suum possent. Unde hic ex conceptione instabilitatis rei humanaz mundi primus dicet orator. se attediari. fastidiri et nauseare super caducē rerū

decursu et optabit se liberari a tu
multu pñs̄ seculi ad viram sabi
lozem. Item dicit se mirari sup ho
minū tam indefessa solicitudiē p
adepcone et retencone prosperitatū
hui⁹ mūdi que tante sunt infirmita
tis. Item pupendet totam massam
humanam verū. am simul hoc mō
videlicz quid est de vita pñs̄ seculi
quid gloria quid dignitas quid po
tencia quid opes tū simul omnia
subito possent auferri. Item felicita
bit eos qui transierūt ex hoc seculo
videlicz mortuos qui a tumultu et
turbine mūdi tam procellosi sunt
in tutū portū delecti. Sed ō sepm
ardere mōstrabit si ex consideracō
ne pūsitatis hoīm se se questuari
poterit a tetro mūdi tū p mao so.
Item si dicat se mirari sup hoīm
tam indefessa vite ac cetera vez
solicitudine quam salus et dissipa
cio dependet ab hoīm turbata mē
qua. Item aliter si pupendat oēs
res humanas qua subsint malorū
hoīm voluntati. vo quid ē de vita
pñs̄ seculi quid de gloria diuicijs.
et sic de alijs cū simil omnia subsint
pessimox hoīm voluntatibꝫ ut per
dant dū voluerint. Item ad huc si
feliciter aliter eos qui ex seculo trā
sierūt vtpote qui de potestate scele
ratissimox hoīm hui⁹ mūdi liberā
ti sunt et sic de alijs multis q̄ forsā
ex isto capīlo infra dando nosci
poterunt. ¶ Capīm qualiter
inflammentur et intendātur p mīa
audientes

Quam autē audientes hoc mō
paratum⁹ ad audiendū et
pnis ē ut m eos iaciam⁹ incendiū
m qua re etiam singulis puctis
calamitatū et aduersitatū que fiunt
miseracōe condigne crebro facis
nostre et queundā alioz sim sci de
bemus. et doctrinis sancti et septi
capitulis sequentibus. que res nō pot
sat⁹ melli nisi p̄mo nostrum mod⁹
et ordo de promiendi calamitatis. in
quar exaracōe q̄ pro matia loci a
dissimilacōe due res debent asserri. q̄
rū p̄ma est primus habite prosperita
tes et dignitates eius qui nūc adu
sitatibus quatuor que prosperitates et
dignitates eiusdem patientis repe
rientur ex ipius p̄sonalibus attribu
tis diligenter aspectis. Secūda est ad
uersitates que abilato supueneruit
vsq; mōc et que in futuro formidā
sunt autē huiusmodi aduersitates que
dam graues lesiones eox q̄ timēt
ad patientem. vt s lesiones virtutū
tis membroz honoris dignitatis et
sic de alijs que colligi poterūt ex q̄
to capīlo p̄mi tractatus octavi libri
inter quas aduersitates maxime sep
arac pro omni tēpore seu discrecio a
patre. matre. fratre. filio. vxore. a
alio quolibet amico vel a re mīti
dilecta. Item iuenae anima diu p
diu. que meōriam mouere to cius
precedentis absenae. Ordies aut
hic edicēdi sunt duo. vnus videlicz
directus. et alius proserus. Directo
e si seriem tēporis m seq̄mur. vt
videlicz p̄mo brevissime res prospe
ras primus habitas egregias di
taxat m similiem⁹. et mariē p opa
p̄ticularia et signa sensibilia. Et
secūo sequentes res exponam⁹ egre
gie calamitosas et malas. simul
earū maliciam exangēdo mag
nifice. secūm doctrinā sedi tractatu
terci libri. Dici autē q̄ prisme p̄s
perientes et dignitates debeāt m
simulari p opera et signa sensibilia.
quū illa cū sensibilia sint. plus pos
sent mouere. vt plus meret si q̄s

dwerit q olim suo nutu parueret orbis q si dicat q fuerit rex orbis et ita similiter in omnibus sicut forte ē tra methodū demonstratiua nō sequit Posterius autē ordo has res edocendi est cū singulatim exponimus calamitates et adiūctates dolore cōdignas et ex illis ascendimus in meditationē prehabitaq prosperitatū et psonaq dignitatū Quoniā autē debuit ordinē elegerimus hoc obseruari debuit vt ea que pro prosperitatibus et dignitatibus afferuntur dicantur breuissime eo q non grā sui sed ē gratia doloris inducuntur audiendi Ex aduersitatibus sepe magis seriose debuit exponi ipas videlicet ordine et potius quo cōgruit ordinatim narrando et quasi ad oculos audientis sententiā In qua narratione si materia donet apparere debet qualis acto virtutis in patiendo is qui passus est euenerit vt forsan actū religiosi si quodāmodo fieri libet passus nedū ne deū offenderet quē si nō fuisset veritus effugere potuisset ocium calamitatem Aut actū pietatis vel alterius speciei ut fuit vel actū mūificentie fidentie vel patientie vel psuerātie vel forsan actum cōtinentie aut actū clementie si pro psecutoribus suis orauit aut aliud huiusmodi ipis impenderit beneficium et sic de aliis virtutū operibus Item inter primū dictatū res duas videlicet prosperitates precedentes et calamitates sequentes debet materia pleruq contingere que potest formali absolute vel nitrogatiue Absolute vt carmina qui quondā studio florente pegaseo flebilis heu mestos cogor inire modos Nitrogatiue vt nōne olim hec nunc illud et sic de aliis Hinc igitur cum pro exposicione huiusmodi calamitatū volumus audientes intendere necessariū est vt ciuibz puncto eiusdem deflende calamitatis assit fere nra quelibz audientes audient nos intensos et eam quā fere alioquin quandam que ex doctrina segregari capitoli sumentur Hic cū tamen ex quitate materie q dictū ex fratribus nostris et aliemb audientes ipsos ad misericordiam inducemus Caplin seruū eas facet misereans ḡbus nosipos velut meos sibi dimittat

Sciant erat q antiquis oratoribus prius dictū q ad nostrū auditoriū audiendū demōstrandū cuilibet auditionis puncto grauitatem habenti debet adhiberi fides nra Peroratiue et peroratibus q miseratius debet nras fieri inducēdo quibz lamentabili et vere dolore nosipos vendicare nostremq q fieri nre ex quibz radiabo potentiue sumi Primo videz ex effectis miserabilis facti sed ex effectis quibus sequitur ad nram cognitionē eiusdem miserabilis facti eo ex causis et effectis idem factū exponendi et quo ex eis et effectis ipsum audiendi sine prima cognitione facti nre emittere fructum si dicamus nos mirari q celū et terra a sol luna et reliq astra aut lapides et ferrum non condoleant in facto tā lamentabili et deflendo vel si forsan dicemus eis condoluisse si signa haberet doloris in ipis videremus ut in passione xpi obscuratione solis scissura petrarū et huiusmodi Vel significabimus nos mirari q aquis homo vel petrus aqua creatura in hoc tam lacrimabili fato a fletu possit teneri vel quis homo potenter hoc omissa

et lacrimas continuo. Cuius cor po
terit tam lapideum et q̄m tam im
serabili facto nō p̄ vndam lacrima
rū liquefiat et emolliatur. Iuxta
sedam autem radium oratoꝛ faces
cadentes et inflāmatas ejicit ex
effectis nostre cōceptionis et p̄mo
m intellectu si dicat se circa res
aquas opinionē mutasse in aliam
quasi mirabilē opinionem dūmo
talis opinionis mutatio videat
procedē ex conceptione miserabilis
facti vt vsq; nūc putatum deū sp
innocentū fuisse tutorē. Ne nec vide
m si fallor videatur deseruisse spē
tes in se vel si circa geneā rerū
in quibus patimur calamitatē dica
mus opinionem mutasse vt vsq; nō
virtutem gloriā honorem dignita
tem aut aliquos vxoꝛē liberos et
alia talia de q̄bus bonoꝛ cē putatū
que iam plane p̄ua ac nociua q̄s
nostro subiugendo vitiis ratione
ex methodo demū tua postra da
da. Item ex alio effecto cōceptionis
vt delicet meꝛoꝛia. vt si ex cōsidera
tione huius miserabilis facti ad me
moriam afferamus aliud consimi
le lamentabile factū preteritū vt
si dicamus qui prius calamitatis re
missa fuit miserabilis neas vire
vel alterius talis. Item ex alio ef
fecto cōceptionis in intellectu vide
noua cogitatione. vt si dicamus
qui satis mapnus iam nos fere
blandas fortune fallacias et sic
de aliis talibus. Item ex alio effecto
cōceptionis in intellectu si ex cō
sideratione primi dicamus nos
aliquid premere futurum. Demū ex
effectis conceptionis in appetitu.
Primo si dolens secūm preteritū prius
et futurum bona sua se monstret o
dire. p̄ faces odij et dilige oppoꝛ
ta mala p̄ faces amoris. De qui
bus finibus postea sermo. Nunc
si maxima sit acerbitas aduersita
tis adeo ut tota vita in dolore esse
mutata videatur. Que pro preterito
execrari et cōqueri se conceptum
natum educatū vsq; in hanc etatē
produxisse. nō se periisse mor
tuum aut in aliquo tempore
ante aduentū calamitatis et op
tare oīm horū cōtraria fuisse. vt
q̄ non fuisset cōceptus aut q̄ cōcep
tus mūdo nō patuisset aut cōfestim
natus de vita in morte transisset
et sic vitius secūm ordinem temporis
preteriti. Demū pro p̄senti et futuro
potest vitā execrari et optare moꝛ
tem et de eius mora conqueri do
lentius quam aliqua fuat venerabilis boe
tius in libro de cōsolatione metro
primo. Et poterit hec eloqui p̄ ex
clamationem alloquendo et in cui san
do deū naturā parentes fōrsā moꝛ
tuos aut absentes ac obsectrando
mutare iam aiam vitā mortem
noctem diem et sic de aliis ad con
ceptionem natiuitatem educationem
et alia talia p̄tendendo. Item si op
temus nobis dari lacrimas ut quis
dabit lacrimas michi vt satis affluc
enter deflcam factū tam gemebundū. Item optando vt oīs homo
vel peritus omis creatura lacrimet
nobiscum vt plorare merito sol et
luna celum et terra vel homines tales
et tales quos conuenit sit prius fini
de flere. Item vtilia primis habitorū
bonoꝛ nec meditaꝛi. Item si exoꝛem
deum ac celum et terram sole lu
nam et astra et oēm hominem p̄ ea que
sunt ipsis carissima vt homines p̄ suos
parentes filios amicos gloriā dig
tatem et alia talia attributa di
lecta ut calamitatibus mei nostris
compaciatur et velint succurrere
Item si dicamus omnia gaudio sa nos

demceps abiçe velle · vt vestre cu
dias ghemas anulos · coronas · lu
dos et cetera talia · Item si voluitat
vel appetitus titubacoem significa
ut quid faciam · quo me diuita · que
adeam · cui coquerar · et sic de alijs
Deinde ex effectis coexpcionis i cor
pore · vt non possit hoc quicolari
qui ablata genas veis lacrimis · et pe
fundis suspirijs pectora vexem · et
sic de alijs talibus effectis · que p vez
dolorem et coexpcoem intrinsece dolo
rose fieri solent in corde · Que certam
antee radice faces emicant ardentes ·
ex causis et effectis dicendi · qi per
eandem formam qua sunt docent
exordia · deinde capla prim tractatus
quinti libri · Eiliter nisi qitum radice
faces sumantur sans coformitate ad ex
ordia · que sunt subiecta vndecimo
capli dicti prim tractatus quinti lib · et
p predem habebitur faces appropria
te ad mam seruentes · Preterea
si dolor non tantum ex nra calami
tate processerit · sed etiam ex cala/
mitate alicui dilecti · vt in sedam et
terna spem · qui seraconis · tunc
erit inferende faces amoris et di
lectois · sedm quas faces nos amoe
feruere mostrabimus in eu · qui ca/
lamitatem maderet · quas faces qui
ex eisdem radicibus potimus sumere ·
ex quibus nue explanate faces sumi
nubentur · ut postmodum appabit
Capm septim dans modum sedm
quem alioz omm media poterunt
faces miserative ad tendm auditoz

Ut autee dem est sicut ad qd
libet pcedm calamitatis q
narrat faciem vram nisi doctrina
capli precedat adhibe debemus ·
sic et multoz alioz faces ad qli/
bet tale pcedum vehemetius ut
mendi debemus adducere · finaliter et
audietes ad collatrimabiles mo

nentur · si plurimos et papme gra
ues psonas senserint lacrimates ·
Itaq non solum oportebit opera ad
hibere vt audietes nos sentiant
vero dolore talere · Sed ne audietes
et quasi pcialiter videant pluri
us alioz dolores · Ad quos affecti
dos in medium · et ante oculos expon
dendos · primo considerare oportet ·
qui sint illi vini vel mortui · presetes
vel absentes · in quos reddat pos
sit deflendi pcedm calamitatis · in
tra doctrinam sedi capli prim tractatus
octaui libri · Inter quos forsan mul
bitur quis ipemet actor calami ta
lis · qui no mig post factum penitem
tiali et flebili dolore ligatur · Tales
autem sunt triplices · Nam aliq re
perietur · qui calamitate forsan vi
derit · aut perperit · Alij qui mun
dum preperit · nec papiendo vtpote / § pap
qui fuerit primo ortus · Et primi videz alij q
si calamitatem viderit a preperit reperit
tis introductis faces doloris in ipis
mensas · ex sensu calamitatis · in
doctrina precedens capli · et hoc fi
eri potest alloquendo tales · et pete
do ab eis qlem animi habuerit · cu
mi essent · a cui primo precepisset rem
tam lacrimabilem · cui introductio
visioms cor · et si sigillatim a be
ata virgine · a petro et a johane ·
et a reliquis amicis dni qui eius
passionem viderit aut cognouc
rit · petem qui animi ara qdubz
pcedum passionis tue habuerint ·
et eorundem vite · respondem aquas
tales faces · qles expone sicut capio
precedenti · Et sedm vz si ties pso
ne nisi dum calamitatem perperit
sed papiens in futuro tue introi
ducimus faces doloris in ipis in
tendas · tum rem ipam preperit
sed papiens in futuro tue introi
ducem quod eam fieri potest ipos
alloquendo et ab eis petendo qlem

aiam habebit. cū calamitas p̄ue
nerit ad eor noticiam. p̄sequendo
respōsiēm. ut iam p̄ceptū ē. Ti
tereū videlic̄ si tales mortuū sint et
nullā huiusmōi calamitatē visūr
nec cognituri. eaam potiūs eas
faces doloris introducē. que si ipi vi
nerent et calamitatē cognoscerent
in ipis. vel similiter intenderetur
quod eaam fieri posse ipōs alloq
do. et ab eis petendo q̄lem aiam ha
berent. si p̄caliter adessent. hanc
calamitatem cognoscerent. p̄sequ
endo eoz̄ respōsiōnē. vt ita est
p̄ceptū in alijs. Nēmo. n. caā et
faces. racōnalium. imo racionē pote
runt p̄ methaphoz̄ quādam induc
re. equi canes aues. vestes. libri. domꝰ
ozer. gladij. vel alijs tlibus rei p̄tine
tis ad ipm̄ ocm̄. si de hoīe ocīso fi
at gm̄ sermo. talium ei caas faces du
cēm̄ in medium. q̄s habuissent a ha
berent. si intellexi et racōe p̄uaga
rent. In hijs autem omnibus ei alloq
mur absentem. vel mortuū. vel ir
racionale. vel fantasticum. mater dolor
qui p̄simodi exclamacōe nūcupa
bitur. cuiq; eozdem ut loquētes in
troducem̄. mater dolor qui notabi
tur conformacōe. cuiq; p̄ predicta pa
tet. q̄ste auditores in p̄mis debeat
ad misericordiā p̄pari. Deinde q̄liter
p̄ expositionem calamitatis et nūm
tionem factum. tam mali q̄ alieni
ri. inflāmari possint ad cōmiseracio
nem et odiū ad dolorē vindicte. Nam ex eisdem p̄ncipijs cōstant
dolor et cōmiseracio. ¶ Capitm̄
octauū. dans methodū cōsolatiuam

Quomam indicē misericordia
ut dictū est. ē dolorem in
ducēt et dolori medendo cōsolacio
debet offerri. conueniens est hic q̄d
breuit̄ moderatis causa de modo
cōsolacionis conscribē. Dicatur igitur
consolari p̄ponēs eiꝰ qui dolet ante
omnia cognoscere debet. ex qua ei
dolor ipe processerit. et cōi cani
llam non passionali sermone. sed
p̄babilibus rationibus et argumētis adhi
bita procedē. Vnde si dolor aduenerit
p̄ aliqua ingrata. aduersitatem in
bonis fortune. tue ostendū erit
p̄ l rationes supius ex locis. nō mul
tū ee de fortuita fluitate detrac
tū. ceūq; ad hoc q̄plurimus fortune do
nis munera. aut munerū in fu
turo. vel rationibus supius ex locis ei
diffinitionibus ostendit esse ea que
putauerat magna bona. nō ee ve
re magna. sed ee pue boīs tis. et eē
que mala reputant nō ee mēre
malicie. sed pue mē doctrine secūdi
tractatus terci libri. Similit̄ si do
lor sit p̄ rem veram aduersitatē osten
dū erit. quis p̄ aquā methodū accusa
tus. ei hoc promeruisse. ab illo quod
reputat aduersitatem nō ee aduersi
tatem. aut p̄ iuram. ex ea doctrina
dicti sedi tractatus terci libri. horū
autē plurima p̄ boetiū eleganciē
sub p̄sona philie in libro de cōsolacī
one reperiuntur cōferēda. ad quē libz
potest recurrē. qui voluit profun
dius formā consolandi agnoscere

¶ Capitm̄ nonū de congratulacōe pertractans

Quamus autē cōgratulacio in
seracionē videatur oppo. qui
gm̄ inserans de calamitate doleat alte
rius. cōgratulans autē de alterius
grandeī prosperitate. sit tamē in oēs
eiusdem. Nam eaz vtraq; affectum
dirigit in bonū alterius. et sicut quo
dāmodo eisdem p̄ncipijs indicit̄
dolor et mia. conformit̄ eisdē fere
p̄ncipijs gaudiū et congratulacio
nem indutum. Vnde sciendū q̄ ipa
in genē grandiū. poē indua p̄cacona
bilibus vijs. ad vias illas quibꝰ in

genere doloris ꝙm seranda docebi
mdua· Cum nāq; volet cōgratula
onē mduc̄· In ꝓmis audientes ad
congratulacoem ꝑtare debebit· vi
ondendo i omibꝫ mstabilitatē do
lorū· et spem gaudioꝝ nō ꝓmsoꝝ
ꝓportionalē ut i q̄rto caplō de m
stabilitate prosꝑitatū· ꝑ quosda
locos fieī debere notatū ē· Et
singulis grauibꝫ puctis tal' ꝑa
aomē debent fieri nīsi ei· q̄bus
nos ipos gaudio quoda ardē· mo
strabimꝰ· que fieri quodāmodo
ꝑ opportuni sumi debebit· earū
fatū· que ꝑtione ꝙm seranomē
dicto q̄rto caplō sumebātur· Cui
sic ad mcendū pauceimꝰ audito
res· tuē ni cos iaceimꝰ mcēdū
In qua ve prīmas narrabimꝰ
breuit calamitates· vel adiatus
qualibet icōmoditatēs· et dspa
aones· Deinde subsecutas mopi
natissimas prosꝑitates· et oīno
maxima bona· que sup̄uenerūt·
quaꝝ prosꝑitatū narracoem ꝓpor
cionalē faciēs nostre· et faciēs ali
ene cōmisceī debebit· sicut i q̄n
to caplō fiet pro nūcio cē calami
tatū preceptū· quas faciēs sātis
reperire sciemꝰ ex silitudme pro
portionali ullarū fatū· que in sexto
et septimo caplis sūt pro ꝙmsea
cione mostrate· ¶ Caplm de cer
nū docens auditores ad iracūdi
am prouocare

Quum aut̄ volum⁹ q̄ audi
entes iascātur actu· sic
m alys ꝓmis dictis· sit et
in hac passione ꝓmū oportebit au
dientes ad passioem iracūdie ꝑtē·
Huiꝰ aut̄ ꝑtionis matīa cui
narretur· ipius patientis videli
noseri met si paciētes simꝰ aliq
cōnexiones tū ipīs auditoribꝫ· ꝙ
q̄ tabula poīta sedo caplō ꝓmi et
tractus ostum libri miserabiles ut
si qui ē passus iniuriā· vel cōtūelia
sit deus audientis· vel pares· filio
frater· dns seruus benefactor amī
cus et sic de alys· et etiam narrēt
ea factoris seu iniuriatoris attribu
ta· ꝑ que mehilipendat ab audito
ribꝫ· Nemo ei potest irasci auctiꝫ
nisi ꝓius ipm ꝓpendeit· et cōtemp
nat· sue aut̄ talia attributa obscu
ritas generis· Defectus in nīgēio
aīm· et viribꝫ corporis· et alia mlta
que quilibet ex tabula ꝑsonaꝝ
attributoꝝ· ꝑ facile cōsideāone
potent reperire· Cui sic ꝑauceimꝰ
ad iracūdiam audientes· tuē i cos
iaceimꝰ mcendū· quod cōstare debz
ex diffinicombꝫ auctius supius
positis· huiꝰ libri tractatu ꝓmo· et
maxime quo ad earūdem diffin
tionū ea puncta· In quibꝫ iniuria
tor visus est ipm patientē· et sibi
cōnexos ꝓpendisse· Ceteꝝ sicut
in alys notatū est· ita et hic tribꝫ
grauibꝫ puncto ꝑanoms et mcendi
debent nre faciēs· et qui faciēs alios
nīsi ei· quas omes faciēs satis repi
re sciemꝰ· tū ex docena supius data
pro fanibꝫ auctius· tū ex ꝓportioā
li silitudine fatū· quaꝝ pro supi
oribꝫ assignet fuerūt· ¶ Caplm vn
decim· docens iracūdiam tollē et op
portunam mduc̄ māsuetudinē

Quoniā iram quietāt ēm
duc̄ māsuetudiē· proxie
post re docta· erit ē mā
suetudinis impetratē· Dicend· in
de qui māsuetudinis volet mduc̄
secm aristotelem· tēpus obseruare
debebit· Videli ut hoc agē maxie
tempet in ludo aliis festo· prosperi
tate optima· et in spe optima· aut
tuē eis cui quis irasci fuerit
piētus ab alio· tū eni tle tempus
occurreit maxie· et etiam alias si

necessariū fuit · mā suetudiem au
dientiū ex duobꝫ impetrāt̄ poīm⁹
natus ei nob non potit mā fuescere
nisi ex altera duaꝝ causaꝝ · qrū vna
ē · ut si rationablēm iram assūpsit
nūc videat nos humiliatos · sed ut
m ira scendo se cognoscat errasse.
Si p̄mū ig videtz · si ob hoc nū se
tave · et man suetudiem nobis im
petrare voluim⁹ · qm̄ sim⁹ humilia
ti · tūc q̄uoz p ordiem suē exaran
da · p̄mo nāq; nem erit ip̄i iras
centis iracūdie coambulaē · nūc
doctrinā deam nom capli p̄m
tractatus · quīn libꝝ · p quā coam
bulacoem petim nrm facti vide
bmur · sed monstrare debebim⁹
nos de facti p̄petraco dolē · p ad
hibitiones veraꝝ fiaꝝ dolozosaꝝ ·
Terao debem⁹ nos ad ira scētis
arbitralem punicoem offerre · et
ad punicoem altūs cui⁹cūz · et dicē ·
qm̄ merito patim̄ · si post factum
nobis adūsitates aliqne sup̄uene
rint · que narrāi et magnificari
debebūt · Ūto quēdam colozē elo
tuaoīs qm occupatio dī · debem⁹
nducē · p quē nos nō velle dicem⁹
q m diminucoem punicois · vel
defensionē veiat · q ab alio m̄sfiga
ti factū fecrim⁹ · aut altūs mssu
ā ignozāa · ā necitate compulsi
aut ex p̄sideāt̄oē · qua erā filia
vel maioza m nosipos facē cōsue
uim⁹ · et sic de alys omib⁹ que ē
men dinnē possūt · p coz oppositā
que de trimini auctione suē
dicta supius · ste eiī ordo venan
di man suetudiem cōuenies esse
videtur · Iram m̄ pīapio p coam
bulacoem conciliam̄ auditoz · vt
faueat dictis mis · et p hoc idē nr
non per pentenciam et dolo
rem facti cōmissi · et oblacoē
ad punicoem nos humiliam⁹ · et
nos m cōtra dispōsiaone statuī
ad eam dispōsicoem elacois · et p
nipensionis · p quā nobis audito
res forsan ira strebātur · qrē p oc
cupacoem mdiem⁹ diminacionem
trimis · quod nam mduxit · cū ti
non ad exacsacoem eade diminuo
videatur mduc · Si vero sēz viz
si ob hoc iram quietaē · et oppos
tam man suetudinem volemus
mducē · qū mōstrare velim⁹ ip̄m
iratū ex errore quocūz m iracun
diam m̄disse · tria tūc fuaemus
p ordiem · quoz p̄mū est · ut coā
bulem⁹ iracūdo eade forā · qua de
cimo nono capīo p̄mi tractatus
quīn libꝝ coambulare docemur.
Sed in ē ut laudem⁹ eam illam
que m errorem p̄duxit · vt si ex
fiducia quā habuit ad eū qui re
tulit · aut ex amore vel mia · a · a
qua laudabli passione · aut q̄ uber
honesta causa m errorē maderit ·
tūc illam causam p̄mo laudari
oportet · Demde tamē q alit se ha
buerit veitas facti debet oīdi · t
cui est ut diligenter monstrem⁹
nos p methodū cōiecturalē · eos
non velle quolibet p̄ impedē · sed
econtra peritis magnipendā per
plurimos locos et argumenta ·

¶ Caplm Duodecim docens audi
tozes ad amorē deducē ·

Si nosipos vel alū quelibz
ab audiendo amai veli
m⁹ · Eaam p̄mū eosdem audie
tes erit necessariū p̄are ad amo
ris susceptoem · p quā aut ags
ad amandū · eū ab origine inter
p̄sonam quā amai voluī · et p̄
sonā amaturam ūrā aliqua o
nexio · p quam videatur · quoma

bonū quod est aduenturū amāde
p̄sone · siliter aduersat amaturo
et p̄ cōē q̄ amande p̄sone bene
facē et bene velle · sit sibi ipi bñfacē
et bene velle · et cōtra de malo.
¶ tagz qui matiam talis ꝓpacois
reperire desiderat · debebit p̄ ta
bulam sedi capli p̄mi tractatus
octaui libri · diligentissime consi
derare · ocm habitudinē p̄sone quā
amai volumꝰ · ad p̄sonam ama
tuam · et siliter ocm habitudiez
eaꝝdem p̄sonaꝝ quā habēt ad
aliquos alios · ¶ inter quas habitu
dines nō nūq̄ mīor q̄ fortan
repientur · immo eiusdem tercij ·
Et ex omibꝫ cōsideātis habitudi
mibꝫ eas debebit seligē · p̄ quas
poterit apparē q̄m q̄ vm eaꝝ bo
nū est · sit bonū alteri · et siliter
de malo · Cui autē audiēs sit de
ductus vt hoc putauit · Vltimus
de finali potuit ad amorē medi-
co q̄ tuē aliū talem amare et si
bi bene velle · ē quodāmō seipm
amare · et sibi ipi bene velle · hac
autē ꝓpacone p̄missa · debebit au
ditor ad amorē p̄ oratorē intendi ·
¶ in qua re triplex varietas appa
rere debebit · viz laus amāde p̄so
ne · similitudo · et veritas · Cui autē di
co q̄ in iendio debeat mīe uerbe
laus amande p̄sone · hoc nō debz
vm̄ usitatē nulli de qualitatz laude
cuiꝰcūz p̄sone · quā amare volemꝰ
Vnde quatēꝰ ad ꝓpositū sufficiat ·
Dupler potuit ēe laudatio · Nā q̄da
est sedm actus admirabiliū · et io
cundaꝝ vtutū · et sedm alia q̄da
que similia siue actibꝫ eaꝝdem vir
tutū · vt si quis laudet sedm exi
miam nobilitatem · intelligēdo nā ·
sapiam · aut aquam sanam · a pru
denā aut aliquā arte egrega ·
aut sedm eloquēciam · aut sedm
egregios actus fortitudinis in re
bus bellicis · pro defensione reipb̄
lice · et cōmo si quis laudetur sedz
aliquod genus operis vel vtutis
aut aliud ꝓportionale ad q̄d hoī
et gloria ac finis et applausꝰ po
pularis consequi solent · Talis
autē laudatio nō debet semp ad
causandū amorē indu · et maxīe
cū p̄tes fuerint illi qui p̄ filios
actus se putant gloriam honorē
et applausū popularē adeptos
vel adepturos · Nam tales au
diunt alios in huiꝰmoī factis lau
dari · hoc credē timēt in ꝓpria gloīe
detrimētū · cui honor quanto fuit
vagancior · tanto vilior habetur ·
Et hoc ē quod volunt anthonius
in libro de oratore · cū cōsiluit nō
multū laudi insistere et q̄ studet
amorem indurē · ne cui amorē ve
netur · reporet iudicium · Pot̄ tñ
indui talis laudatio · si amanda
p̄sona tam exima fuit · vt nemo
sibi valeat iudicare · vt est p̄sona
xpi · vel beate virginis · vel alterius
sancti · aut alicuiꝰ viri multū e
gregij · et sīe cōpatiendo excedentes
omes audientes · ¶ item pōt idem ta
lis laudatio si auditores tales pu
tēnt q̄ non velint laxare frenos
iudicio · Alia est laudatio sedm ac
tus vtutū admirabiliū · sed io cun
daꝝ tantū · qui actus tales sunt
q̄ videbz non soleant cōtrari pub
licis honoribꝫ · nec totalis p̄li ap
plausibus celebrari · Talibꝫ et ac
tibus et eaꝝ vtutibꝫ audientes iu
dicare non multū solent · ut quem
ē in sui vniuersali · ¶ item quē esse
veli gloriosum et timētem deū · ¶ item
bene facē vxori · p̄tibꝫ · filiis · fra

tribus et ceteris sanguis uictis. ¶ Item que fidelis obseruasse amicis tam ad uiuos q̄ ad mortuos. ¶ Item que p quecūq; tormenta nō potuisse detrudi a via recta. ¶ Item q̄ p̄terquietis potentissime sustinuisse fortuna aduersantis. ¶ Item que liberaliter sua tribuē et nō illabenter arcē velle. ¶ Item que clemētem cē et placabilē ac humilem seu modestū sobriū et castū. ¶ Item que affabilem seu familiarē cē et tonē conuersationis. nō litigiosū nō maliloquū. ¶ Item que cē letū et iocundū in omibus factis et solentē suauiē deridē et etiam derisionē sufferre. ¶ Item que cē mundū carnē uestitū et totam vitam et sic de aliis. Hec ergo sēda laudacionis pōt esse in toto vel p̄te semp aptari ad faciendū auditorē. ¶ Igitur ex aliqua de dictis duabus laudacionibus cū possit addna et ex similitudine amandi ad amatum p̄sonā et ex mō quo amāda p̄sona sit utilis amanti. ¶ Intendūt formare debebit sēdm tempora lem ordinē modo qui sequit. ut uiz metiamur a gradē amande p̄sone. ¶ Non tamen illud extollendo supra gemmis audiencium si adeo excellat in nobilitate. ut etiam nec hoc audientes ipi in dubiū reuocent. et q̄d cūq; sit si materia dederit debebit exponi q̄d amando et amaturus sit eiusdem generis et cognacionis aut similitudinis seu p̄fessionalium generis seu p̄genies. Similiter dicatur de patria et ciuitate si materia dederit et p̄fessionalē de aliis naturalibus atributis. Cōis casus ad sēdm attributū videlicet ad vitam exponendo circa eidem quidq̄d fuerit laude dignū et cū hoc misscendo aut quid fuit culpandum. a cōsequo laris aut cōmilito cū ipis audientibus. Deinde procedat ad tertiū attributū. videlicet fortuna. et sic cōi p omnia attributa p̄sone vsq; ad finē ex eorū vnoquoq; trahendo quidq̄d laudis in ipso deliteat et cū oī dendo cōuenienciam auditori in eodem attributo cū ipso que desiderantur amari. Inter hec autē atributa que non sēdm ordinem tabule p̄sonalium hic transmutari debebūt sēdm sēdm temporis ordinē occurrent beneficia que fecerit in ipsos audientes et. ~~fuerit~~ et eadē extollī debebit. suos sēdm docetiam postulationem dare libero precedenter et simili quidē q̄d et q̄d effectualiter semp̄ qui audiunt bonū optauerit et condoluerit in eorū aduersis. et q̄d tū sit eos amaturus et q̄d tū laudauit. et eorū gloriam dilatauit. et q̄d auderet affectauerit et affectat ipsis p amicicia copulari. Sed dixit anthonius reuerentia cōsule in libro de oratore plus amori cōsulimus. si poatur spes p̄teritorum futurorum q̄d si fiat preteriti beneficiorū cōmemoratio. Et p hec omnia repetetur q illa triplex valetas. de qua dictū ē mercurius in tendio. videlicet laus amande p̄sone. Item similitudo ipsius ad amaturū. et finalis valitas p beneficia quorū debemus auditoribus spē donare. Hec omitti debet quia singulis pudicis talis oratoris grauitatem hitabit. nisi statim nec facies caplō sequēti notande. Oppositū autē omnino potest amor refrenare. ¶ Caplm tredecimum. Ministrans facies amoris

Facies autē oratoris amorose ex tribus poterunt summi radicibus. videlicet a ex effectis qui nobis sequitur ad conceptū q̄d tam amoris conceptus. a ex causa

et effectis eande cum Dicendi aut
ex causis et effectis ipam audiedi
metā primā sīg radicē sumē potuit
facrs amorosis. ozator in primis viz
ex effectis que ad cōcepaonē cause
sequūtur in itellectū nrō sicut i alijs
est supius dictū. Deinde nūc eam
dem radicem ex effectis cōcepcis
in appetitu. vt si optemus nos eum
vidē eius votem audire attrectare
scīa cē cōuersari. et sic de alijs ta
libus. Item si diramus nos gaudere
de prosperitatibus eius. et de oppōtis
suis malis dolere. Item si optemus
nos eius fore. Item si optemus deum
ac celū et terram. et alia mūdi
tam aīata q̄ īanimata. ne sibi no
ceant. q̄ qua specie nocumēta. et q̄
tus ei prosint in vebo Diuersis.
Item si dicamus nos tristari de ip̄i
us a nobis sepaacōe siue distātia.
Item si feliatemus nos eos qui ipō
fruūtur. Item ad hūc sīm̄ eandē
radicem ex effectis amoris in cōr
pore. vt si dicamus cōr meū ex mi
nare. aperiri. volare. et totū cōr
pus ad volatū alternari. ut ip̄i
volemus amplexū. et sic de alijs
talibus mīmētis. huīc sēdam ante
radicem videl ex causis et effectis
materiā amorosam Dicendi sumū
tur fabule sēdm doctrinā decē capi
tuli primi tractatus quīti libri. ī
pportionalitē nūc tractā radicem.
videlicet ex causis de materiis earū et ef
fectis audiedi sumūt fabule. sm
doctrinam vidēt capli de primo
tractatus quīti libri. ¶ Caplm
vnū. docens qualit audientes ad
odiū alicuius ducātur.

Quom autē oppōtū odiū vo
lemus induce. oportebit loco
appacionis exponē item ha
bitudinem vnā vel plures ad odi
endū et oditum. p quā vel quas
videat q̄ illi ad cē bonū sit au
dientibus nocumū. et illi benefacē
sit audientibus nocē. et illi nocere
sit audientibus benefacē. et sic habi
tudo silit ex dicta tabula sēdi
capli primi tractatus octauus ubi
a qualit potit reperi. Cōsequēter ad m
endū est eundū. In quo odiēdus
prsona primo debet q̄ualit vitupa
ri. deinde mostrat quid nocuerit
et maleficij p̄ retrahit. et p̄ retra
huā sit m audientes et suos. Et si
cet m amoris doctrina nūc prece
dēt q̄dam et nō omnib laus sem
p admittebat. hic tamē omē ge
nus vituperij semp debet admitti.
et tanto magis q̄to turpius. et
potentie hūanioī vituperatio pro
cedē sēdm ordinem dignitatis capli
primi posito demōstrātū. aut sēdm
alium mōdum videlicet libro cōsti
tuendū. hoc facto. q omnē fictū vi
tiosum. quod in vituperiū affere
amplificat. et augēt debet. sēdm
doctrinā auctoris supius datam.
et precipue maleficia que ipōs
p̄ retrahit audientes. aut sibi dilec
tos. Maleficia vero et omnia no
cumenta que dicemus ipōm audien
tes tibus illatum. manifestari de
bent p cōfectiuā fictū. hoc sp
tendo medijs aut omnibus gradu
bus fictis hūmodi mendis. fabule
admittat oppōte ad eas que ad
amoris inductionem adhibēi ju
bētur. Et p processū oppōtū poter
vit odiū ipōm refrigerari. ¶ Caplm
vnū docens q̄ audientes ad i
nidiam vel potius nemesim de
ducātur

Inuidia nō debet p oratorem inducta eo q̄ cōfessim
prolata malū significat
Nemesis tamē que aliquiter cō
similis. Inuidie recte pōt p orato

rem induci. Est enim studia cuiq; tristantur q; alius licet sit dignus bene habeat. sed nemesis et cui q; tristatur de hoc q; malus et indignus bene habeat. Potest ig; pro tota tem induci nemesis ordie cōsili sicut omes. alie passiones iubetur induci. Vnde primo debebit oratoi audientes ad nemesim ꝑparare. quod faciet si mē eosdem audientes et ipm cum eos nemesai volem9 tra lem sumendum habituidiem ꝑ quā aliquia eadem audietur bona ꝑ capue diuitie. gloria. honoi. dignitas. fimoi. populais. admiratio. a nutui. nil'timido. vel q̄litas. videre ipis. diuitiis. aut quolibet talium ob hoc. qui alius hec habet. Iam habitudie tali diligēter quesita et tuncte repta. eadem pro ꝑpa tione debebit exponi. cui exposita oni etiam facto mus misce de bent9. siait in aliys esse passionibus primus dictū. Dom̄ ne audientes iam ꝑatos ad nemesim possim9 intendere. primo debebit is cui eos nemesai volem9 ostino vituperai q̄tum potim9. secūdm doctrinam demōstratiaz. Danda. videlicet libri. Secdo narrai debebit quibus et q̄ libus medijs et opibus nō virtuosis deuenerit ni maxima bona tia. viz diuitias. gloriā. honorē. dignitatē. fimoz populaiem. et ā miratiem. amitoz multitudiem et qualitatē. et totalē infeliatate et prosperitate cōsuete mostrabitur. et ipm abhidare bois que in modis primoz solus dignus debet ꝑ opus virtutis. De eadem bō mūnificari debebit. secdm doctrinam sedi tractatus tertij libri. a sedz ca que dicetur sedo tuplo sexti tractatus sequentis libri. Tertio q̄ viaosi dictis hoīs adepti sit vsus. et vtatur cōtinue. viz cum arrogantia et iactātia. aut cum alijs talibus vitijs. et hinc istendio nostre debite fieri ex filibus radicibus asseruit debebit. ex quibus ꝑ simplicibus sunt passionibus prius adducte. ꝑ horum ante oppositi potuit nemesis removeai removei et precipue si que vnusquibus ad uersantibus multis demonstrem9 afflictū. et eius ee formaz varijs in seruis tabefactam. Capitulum vi. Quibus modis inuisionis tertie

Intendere velim9 ad hoc ut timeat audientes. pro ꝑpatione debebit ipi debiles et impotentes monstrari. et eorum aduersarij fortes et potentes. qd sic fiet. Nam primo debebim9 qi descriptere quecq; modica vel nulla fuerint in viribus auditoz. ut eis non ee animū. nō ingenium. non virtutes sensituas. nō robur corporis. nō animos. nō sanos. non seruos. non adiutores. ac eos nec deū aduitorem habē. videlicet si tā sit iniqua. vel fedā rem eos cauē orgalis seu instrumētis. permuys loco ydoneo. tempore congruo. et certis oibus vel q̄pluribus. ad defensionem et resistentiam reqsitis. Et hec omia et eis silia debent hic velut loco dissimilitudinis ꝑsone. ꝑ qua dissoz auditoz describitur. vt nō valeat penitus resistere. Dom̄ ad rē adduci debebit. et alij loca. maxime videlicet ab effectis. cui eos in alijs multis narrem9 a debilibus aduersarijs fuisse prostratos. Item a dei iudicio. et forsan alij. Et hij loci debent hic nō secdm formas argumentoz adduci. sed iuratie dictauari.

. adiſarioꝝ

poſt hoc oppoſito mō ꝑ ſingla debe
bit adūersarioꝝ deſcribi et demon
ſtrari potenaa ꝑ locos ꝓtacales.
Et hys omibus ſi maīa dederit
conſiles facēs admiſcēi debebūt
quales ꝑacombo aliaꝝ paſſio
nū fuerūt ſimete. Qua ꝑacōe
premiſſa pro auditoꝝ mendio
vel poaus algore. Affimao q̄dam
indua debebit ꝑ quā ab origine
poſſēt conapi act credi. q̄ūe ex un
dia vel alia qualibꝫ paſſione.
vel ex ratione cōmoditatis. vo
luntate vere vel apparētis. aduer
ſarius ſit voluntatē nocēdi ſup
tuus m̄ proviō. q̄ūe doctrinam
de hoc datam pro factis p̄tis
priās opis ſeptimo libro. Item ad
idem debebūt adduci adūneta
ante rem. que ſine ſigna proxie
ſue voluntatis ꝛmplendē. Item et
eiuſdem adūſarij facta ſimilia
terribilia ac formidanda q̄ plui
ma. Item et indicia ſeu teſtōnia
que ſenta ad proxīmū demon
ſtrandū periculū. Et omēs hyſtoria
debebūt non ſub formis avertum
toꝝ indua. Sed etiā ūtate. Quo
facto debebit augēi periculi magni
tudo. et eius maxīm nocumētū
monſtrari. ſed in doctrina ſibi trac
tatus tercij libri. Item punctis
priās mendy. ſeu pocus algo
ris. in hac paſſione. cum materia
dederit. eaam debebūt fieri ex
eiſdem donāi radiabꝫ. ex quibꝫ
pro alijs ſunt paſſionibꝫ ſupius
aſſignate. Tercio aute facimꝰ ali
ob formidāe ꝓpoꝛcionalē et ex
eiſdem p̄dapijs noſipoſ poteri
mus efficere. et eaam omēs for
midātes. Et ꝑ horū omīm oppoſitē
poterit timoꝛ tam ab audientibꝫ q̄
a nobiſipſis depelli et ēmoui.

Capm̄ xvij qualiter audientes ꝑ
oracōem reddi poſſint ad aliquod
aggrediendū audaces.

Quāꝫ voluimꝰ audientes ad
aliq̄d arripiendū vl agrē
diendū vel quolibet exſpec
tandū audaces efficē. ꝓpoſitē
ꝑ conīna tractis quo m quo modo
proceđi debebit. Dnāe pro ꝑacōe
primū debebūt ūi maxīa diligen
cia pluīmū potentes monſtrari
ꝑ eoꝝ cōtraria que p̄cedūt capīs
dām̄ſtrātibꝫ impōm dicta fuerit
et econtra debebūt adūſarij ꝑ eoꝝ
debiles et ꝛmpotentes diligenter
oñdi. cui fatum admixtioē pro
eſſe m ꝑacombo aliaꝝ paſſionū
predcm. Oñ ut mēdatur deſide
rium aggrediendi. ſuaderi debebūt
auctiones deliberatiē. pro ut ſcdo
capīs ſexti tractatus ſcḡas libri
jubēbit indua. que ſi non ſuffica
ant tuē vltius etiam velut ꝑ pri
us paſſionis ſtrendio debebūt alie
paſſiones indua. vtpote ira vl odi
um m eū qui eſt aggrediendꝰ. Item
amoꝝ et ira m eū que forſan
ꝑ audientes defendi voluimꝰ. ſcē
neneſis contra quoſdam. ſcē vē
tundia nō nūq̄ et zelus. Et ſicut
in alijs ſic et hic ḡtibꝫ punctis
talis mendy. debebūt nē facēs
miſcēi. quas ex ꝓpoſitibꝫ oportē
bit radiabꝫ ſimē. Ex quibꝫ fue
rūt pro alijs paſſionibꝫ primis ſu
mūſſe. poterit eaam ꝑ horū
omīm oppoſita cōuēienter audacia
remoui.

Capm̄ decimū octa
uū q̄ūe audientibꝫ ob ꝓpria facta
mduāt vēcundia

Si voluimꝰ auditorē vē
cundū et erubeſcentem
eſſicē ꝑ ſua ꝓpria facta.

vel ꝓpositu fieri ꝑ ipm̃ tuē pro ꝓpri
one p̃mū ꝑ genus demonstra
tum breuē laudaī debebit ea fōr
ut laus huiusmoī finaliē in ipō ta
demonstret. Primo videz quī fuerit
vsq; nuē nitegerrimē fame tam ipē
q̄ illū a quibus ꝑ ḡhabitoēm descendē
rit. Secdo ut videat magnus dignī
tate. Tercio ut appareat q̄plimū
notus et in quē oīm vel pluriū
oculi sunt intenti et ſb ꝓpositi po
terunt facēs in sceī fiant in alys i
passionibus de talibus factibus ꝑ pre
ceptū. Post hoc ad mendū tu
borū causandū statum debebit
factū ipm̃ quod ē erubescēcia cau
sāū si confessū sit diligenter augi
et oīno fedissimū et turpissimū d
monstrari. Pro quo sciendū q̄ fac
tū cuius turpitudiem denuē vole
mus denudare si ob illud sit turpe
qui nullatenus iustificē ipm̃ augei
debebit sed in eoēm doctrinā auctō
ritatem supius datam. Si vero tale
factū turpitudiem habeat q̄ma
multū aduersatur actui religiōsi
virtuali. vt magnificētie fidentie
paciē ꝑseuerantie. ꝯtinētie dei
ac. modestie. sobrietati castitati et
sic de alys. tunc licet auctrua doc
trina supius pro factis iustificandis
scripta. nō statim ad amplificādū
reliqua facta illa videatur deser
uiens. Nichilo⁹ si quis cui diligen
tia cōsiderauerit. inueniet qui sicut ꝑ
dictā auctrinā methodū augendi
iustificandi sic et ꝑ ꝓpositōlem et q̄si
consilem methodū. eis omnibus suis
locis et facibus reliqua vicioſa fac
ta possit augeri. Nam a quo illor
vt verbi gratia facto iustificandos ꝑ
positū primo debet eius attributa cō
sideari. Deinde debet i mitti ꝑ statui

dyaletica diffinitio facti iustificandi
licet eam nō oporteat exp̃mi ver
ba qua diffinitione cōcepti debebit
factum diffiniri phice sub hac dic
te dyaletice diffinitionis. Primaq;
clausula qua habet videbit turpi
tudiem denudando. Cui debebit
ad auctorem adhibei q̄tuor vltime
pres ꝓpositales. que ad auctionem
iustificandi fuerunt adhibite q̄to tripli
cis precedētis tractatus. Poterunt etiā
ad eiusdem facti turpitudiem am
plificandam in diuersa loca a probo a
similibus ab effectibus et a rei vidino.
et reliqua omnia que ad augendum
factū iustificandum fuerunt adhibita.
Si vero tale factū nō sint notorii
sed tantū appareant aliqua signa
ꝑ modū aductorum aut appareant
effectus et alia talia ex quibus ve
risimilia suspitiones facti possit ha
beri. vt aliquē adolescentulem visū
esse in loco turpi. Item iuuenilem
esse visam noctē vagari. et sic de
similibus. tunc talia debebunt narrari
et magnitudo suspitionis ondi.
Ac si sit tanta suspitio vt verisimi
liter de facto non debeat dubitari.
tunc poterit etiā facti suspecti tur
pitudo ꝑ auctorem monstrari. Cui
ondi debebit q̄ factū ipm̃ vel eius
vehemētes suspitiones. aliq̄ via ut
forsan aduentus et signis aut testi
monio fame. vel alias ita ꝓueni
ant ad notitiam aliquā ꝓsonā talium et
talium a quibus sapiens audiens magis
honorari desiderat. et tales ꝓsone
debent singulariter honorari noti
ri et sint ille quas sue nitegre
fame. sapientes ac honestos eruditos
notos. amicos semꝑ affuturos. Item
propalatiuos inuisores mali

loquos · comedie factores · et inuicos · ſcem cōia quibꝫ nūḡ de feat · quos ſint cē tles · q ꝑ eū ꝑmet ſuē n̄ vē tūdiam tūſum · Et ſicut i mēdys quazdam alias paſſiōū ſit · hic debuē non ſolū mē · ſed caā aliorū ab ſenatū et pūcū vitior et morū pcū facēs mdua · quas excūſabē exē here debem⁹ radiabo · et quibꝫ cū omni ſeracōem ſuē tracte · ꝓ horum autē omī oppoſita poteſt et verai dia de facēs ꝑis auditor vitioū ·

¶ Caplm xxv. q̄ntev audiēdo mdu atur vēcundia ꝑ factū alienū.

Contingit autē nōnūḡ vt impetrare coueni · q̄ audi tores nō ꝑ ſua ꝑpria facta ſed ꝑ alienū⁹ alt⁹ facta vēcun dētur · Ad hoc cēpore pro ꝑsona narrai debebit cōuerio pcōrus tū audiēbꝫ · vtputa ſi cui dē ge neis · de patrie · et ſic de alys poſitis m tabula ſedi explī ꝑmi tractat⁹ octauꝰ libri · Deinde laudai debe bit tale genus · vel aliud attribuē ⁊n quo cōnectūtur · tamq̄ nitegre fame at multꝫ dignitatis · et tlꝫ ur m ipm plus⁊ minor ocli ſint mētū · et cōi q̄ notū ſit huic cē de tli genie vel pria · vel ātate · vel domo · et ſic de alys attributis ꝓ hoc debebit cē ſiliter ad mtendū vt · et ad reliqua omnia · ſient ē m ca pitulo precedēti precepti ¶ Ca plm vicesimū de mductōe zeli

Zelus vt hic acꝑt ē paſſio ſedm quā aliquis feruet i cōcupiſcendo honeſta bona · ob hoc q̄ videt alios ad ea puenisse · et eſt quaſi magn paſſio q̄dam et amor honoꝝ · et ardens deſideriū imitandi bonos · Et ſ velim⁹ zelū in auditore mducē tuē pro ꝑsona none · debet eiusdem auditoris laus ꝑ gesta demōſtatiuū aſſerri · et maxīe ex attributis que videbūtur pūcipia q̄dam et ꝓdonee cauſe · vel aptitudies ad virtutē in qua eū volem⁹ assimilē zelū · et ꝑ attributa ex quibꝫ dignꝰ cē videbitur ad optinendū virtutē · et ex cēndū actus eiusdem · et ꝑ⁹ debitū pmiū ꝓmerendū · et hec ꝑ⁹ pationem in ipō debebuē equa lia vel maiora nostrai q̄ ſint illi ꝑsonis quas ex ꝑ zelū imitai volem⁹ · et hinc ꝑsonam poterūt si matā donet · mē facēs miseri · ſiē eſt in alys pmis dictū quo facto · debem⁹ ad mtendū auditois ac cedē · In quo dēs imitare ꝑsonē vtputa progenitores · a consāguinei · aut compatriote · a coetanei · a ſo cys aut coalumpn · aut cōdiſcipli · aut alys tales mdua debebuē · et eorū cui⁹libet narrai et amplificai opa virtutis · et facta ſtupenda · quibꝫ acquſierūt ſibi nam gloriā · dignitatem · amplitudiem · a vitā eternā · et ſic de alys talibꝫ maxime bonis · ratione quoꝝ homines cō ſueuerūt · admiratōe veluē et cō mēdatia poetis et oratoribꝫ · a alys quibꝫlibet eximie venerai · Et hui⁹moi mtendio debebuē caā noſtre facēs · et nōnūḡ facēs quoꝝdā alio · misericōdiam doctrinā ſupius · ⁊ alys prenotatā · Et hec videē de paſſionū mductione et eductiōe ſufficere ·

¶ Caplm xxvi.

Tercius tractat⁹ qui de ridiculis tractat ſeptem habet caplā · ¶ Caplm p̄mū ondit · que ſit m cōi ridiculoꝝ materia · ¶ Sedm delāt q̄ duo ſunt apliſſima q̄a ridiculoꝝ · vz dictus

et cauillatio. Et quo multiplicis dicacitatis in quo: spes coarctet
Terciu explicat naturam et exempla pme et sde spei dicacitat.
Quartu explicat naturam et exempla terae et qte spei dicacitatis.
Quintu nuncupat quo: spes cauillationis et deinde explicat naturam et exempla pme et sde spei egde
Sextu explicat naturam et exempla terae et qte spei cauillationis.
Septimu ondit an et quibo et quado et quo gestu spectet ridiculis vti recapitulatione tractatus.

Capm primu ondens que sit ea minu ridiculor materia

Preterea ne qua pars diceni pretereat. De videat ridiculis seu facetijs q non minima pte orato: solent mduci. que qa risum et delectacoem solent afferre nr doctina passionu reputo collocanda. nec ut scribat et rep. Circa que primo que res soleat risum mouere. et q sit ridiculor materia. Deinde que et quot sint genera et species ridiculor. Post hoc an orato: sit mouend ridiculis et quado et qualiter et quo gestu debeat uti culis vt dicetur. Et sciendu materia ridicli turpitudo no sceleata. nec miserabilis. cuiusmodi tame aqualibet alioru venti ad quam agendu vl patiendu vel filiata deprecatoe venimus. p turpitudinem aute intelligo quidqd est contra rone habitu animi vel actu. Unde quedam sunt turpitudines adiuncte virtuti. sicut ydolatria. parricidiu. ingratitudo. prodicio. falsitas. et sic de aliis et quibus tales turpitudines minime rideant. quia sunt insignes improbitates et scelerose. Nichilomin si repetantur aque misere turpitudines adiuncte virtuti possent nonnulli videri. ut contra speciem iustitie que religio nuncupatur. Ergo ydioma p deceptionem ad hoc dicat. q genua flectat coram ymagine que nec dei e nec sanctoru eius. sed potius in aliquo loco gratioso locu item coi spem in sancte que pietatis parentu in filios nuncupatur. similiter mulier quis similiam panis soluat. et ponat in cunis. putas cam vere suam ee filiam ex deceptoe filiationis. vel alia qualibet apparentia. Et similiter circa et contra alias species iustitie multa tibi poterunt occurri. Et pari forma contra prudentiam sunt tibi multa que no sunt actu dolenda. qui risui possunt mouere. vt actu dicitur refertur de quodam. Cum exitus in scriptis. sed cum stricta tunicam quam gallia cappone. alii diploidem vocant. spo non notante p narratore fecerit artari celeriter. ad mensuram palme. et iterum in loco suo reponi. quam cum ille pararet inducere de artatione cappois mecum cogitans. et seriose dolenter et gemebunde conquestus aut se veraue sinistrasse venenum. a alijs grauem in scriptis egritudinem. saluti se. et consule quam deuiancia a speciebus fortitudinis et temperancie. que talia non sint. q insigne improbitatem a alijs dolenda opus. a miserabile p ferant. poterunt ee ridicli materie. Itaq duc res p ficiunt ridiculosam materiam. prima e ut sit turpitudo non sceleata nec miserabilis. et hoc notauit gaius cesar reverentie cicero in libro de oratore. cui dixit q illa videtur que nomen turpitudinem aquam. no turpiter ee et q insignis improbitas sceleste iuncta. nec rursus miseria insignis agi

trata videtur. Sed q̄ materies omn ridiculoꝝ ẽ̄ est in hijs vicijs. que sunt in vita hoim. neq; clarioꝝ neq; cla rioꝝ sed eoꝝ. nec eoꝝ qui ob facinꝰ ad supplicia rapiendi videntur. Diuer enī ut dicat et diffinitatis capis est sans bella seu pulcra ad iocan dū matiā. Alia vō res que ad ridi culoꝝ p̄fectionē requirit̄. Aut inter ueiat vera vel silāta deceptio. sic m exemplis datis. et oīb⁹ alijs ridiculis admixtū. Aliqd vē vel silāte deceptionē. Quo arta ridi cula nulli virtuti tantū videntur contrariari. quātū prudēcie. et ro non incerto omnā que vim sibi solet mouē. quāli noīe stulta vocari sūt solita. Itaq; p̄ priapio capti bene diffinierūt ridiculoꝝ matiam intel ligeret ille. qui in eadem diffinitione eas res duas expressas intelexiſſet rū nature p̄ processū capti sint latius explicate. ¶ Capitī sti declarat q̄ duo sūt amplissima ge nera ridiculoꝝ videlicet dicacitas et cauillatio et quō nīl apliatas dicacitatis in q̄tuoꝝ speciē cadat

Nouīmo ridiculoꝝ duo sūt amplissima quā quoꝝ p̄mū a gaio cesare libro q̄ supra dicacitas appellatur. et ea ridicula continuꝫ que ex aliquo ma dento uitio cui eis vtendū est velut improuisa subtrahūtur. Aliud genꝰ est eoꝝ ridiculoꝝ que sūt velut p̄us p meditacionem parata. et ab eodem gaio cesare cauillatio nūcupat. p̄mū igit̄ de dicacitate dicendū. Vnde q̄libet tale ridiculū ortum sumitur aut ex verbis. aut ex factis. et iterū vel in verba. vel in facta finitur. Quod ut intelligat̄ eo sidem⁹ aliqd vnū ridiculoꝝ. vt si pe aduisa velut laudē suā se iacta

uerit. q̄ de aliquo bello palpā re uelerit. et rideam⁹ dicendo laudet deus. q̄ etiam sana et sine vlabus palma vetulis. Aliud est ridiculū ortū sumit ex verbis aduisary. q me fingo aliter intelligē. q̄ ipe vā cater intellexit. et ioco finit. si ver ba iocosa. quibus dī quī deus laudet q̄ palmā nō vitiosam vetulis. Ex quo patet q̄ in illo ridiculo tria sūt quoꝝ p̄mū est verba aduisary. sed est nostra silāta deceptio. et etiā est verba nīra iocosa. vt si quis hui⁹moī ridiculoꝝ ee valde multi plicem diuisitatē intendit. q̄ illā p̄mū prebens ortū ridiculo nīl ipe ee potest. Nam quī e verbū aliqd seu sermo iudicis. a p̄sidis. aut assessoris. a p̄tis aduse. a suo patro no. a aliquo alterius p̄tis a supue nientis. Quarū vō illud p̄mū nec e p̄mū verbū aliquod. nec sermo sed factum. aliud q̄dā arcum stans. arca dictas p̄sonas. a suo loco ipm̄. aut p̄tem loci. aliud q̄ libet exēs. aut supueniens in loco quo suū orator exerceat officiū. Item illud quod in ridiculo sedm locū est solutū occupare. videlicet deceptio vera vel silāta magnam habet multiplicatē. Nam sedm veritatē tot modis potest huiusmoī oriri deceptio. quot sūt species falla ciarū. que ab aristotile in elenchis sophistas sūt descripte. Vnde quī procedit ab equo ad cacū. a vehā aut silāta. Deceptio sicut in illo ridi culo quod in libro de oratore. ad refert gaius cesare recitasse. de quodam suo fratre. in quo ridiculo cū quida philosophum illū sonoꝝ loquētem audiret. q̄ explanari que sua essent. quid sit latratus. Cui tum ille dixit frater. quia furem videret. In hoc enī ridiculo philo

p ſua verba vēaater ſtellexiſſ̄ gīre
tam ſonore damavet· et frater ſilār
ſe deapi intelligens· p latratū voce
caminā· et ideo cōi reſpondz q̄ ꝺ
latrat· quia furem videt morte'ca
nū fideliū noſcentiū fures· ſ̄ brīāz
latrare eq̄uoce ſignificat· vno mo
ꝺo ſe loqui· et alio modo verum
canina vocem emittē· quam ſigni
ficacionū p̄ma capit plūs· ſecūz vō
frater ſe ſilāunt ſtelleriſſe· Et p̄ter
conalit p̄ſt̄ cē decepcō vēa vel ſi
mulata p amphiboliam· ſeu ambi
guū· compoſicoem· diuiſioem· ac
centū· et precipue ſēm figuram
dictionis· q̄ ſermo prebēs oratōri
diculo in ſe contin̄ aliquod vbi· cau
ſā alia ſimilia verba· vt aut que
m vnca lra ab eo diſt̄· a· m vnca
ſillaba· vel m producte· a abbrevi
acione alicuⁱ ſillabe· aut lrārum
ſola tranſpoſicōe· a aliqua religīū
ſiluꝺinis· de quibꝰ poſtea libro
tvꝺecimo capl̄o de anoiacione
ꝺicetur· huiꝰ decepcionis ſilāte
ſit exemplū vt ſi aliqua mētrix
vocetur curia· media longa· ꝺicat
q̄ p̄mus aliquis q̄m nimis cū mag
na diligencia frequētat curiā· me
ꝺia brevi· ꝓximꝰ reſpondē· nos
hoc etiam vēaater audiuiſſe· q̄m
et ꝺie et nocte viſitet curiam me
ꝺiam longam· p̄mus igit̄ accep
curiā media brevi· et nos fingi
mꝰ nos intelleriſſe de curia me
ꝺia longa p figuram dictionis·
Et huiꝰmoꝺi riꝺiculis p figuram
dictionis acceptis audiui ꝺ̄ſpluri
nos vti· Et p̄ter conalit p alias
fallacias quas logica ex̄ dictione
appellat multa riꝺicula fieri p̄ſt·
quor oīm exempla ponē non eſt
neceſ· Cetera illud qꝺ ſ huiꝰmoꝺi ri
ꝺiculo ſolet occupare· te tenū lo
cū· multam potent habē valetuꝺ
Nam hoc tenuꝰ continet turpi
tudines nō turpit̄ exiſtes· et qui
bus q̄ multe ſiue ꝺeū eſt in p̄ece
denti capl̄o· Sed ut hanc multi
plicatem quaſi infinitā in pau
cas ſpēs coarctem· colligē poſſiꝰ
qui oēs dicacitatis riꝺiculi· aut
ortū habet in verbo et finit̄ i verbo·
Aut ortū habet in verbo et finit̄
in facto· Aut ortū habet in facto
et finit̄ in verbo· q̄rū q̄libet ſpēs
nature· p proxime ꝺicta patebit·

in facto aut ortū
hꝫ in facto et finit

¶ Capl̄m tertiū explicans natuꝝ
et exempla p̄me et ſēde ſpecieī
dicacitatis

Prima ſpēs igit̄ dicacitatis
ortū habet ab aliquo verbo
pris aduſe· aut ſiu patronī·
aut iudicis· a aſſeſſoris· a cuiuſcuꝝ
alterius p̄ncipis aut ſuperioris· q̄ꝺ
verbū nos alit̄ q̄ dicens intelleꝝt
ſilando nos deceptos mēpretatiꝰ
et conformiter ad mentem quo nos ſi
mulamꝰ nos intelligē videmus
aliquid deviare a pudicia· a ab
alia virtute· non turpiter· ut q̄ꝺ ſic
latras· quia furem video· Dicens
magna diligencia frequētat curiā·
Similitas autē decepcōis quibꝰ
utimur in hoc riꝺiculo quas divi
ſēm oēs fallacias poſſe cōtingē
tercio in nona rethorica varys
nominibus appellauit· vt de pravacio
nem· q̄ per virtutē alicuⁱ fallit ſimi
litudinem intellectū accipimꝰ· q̄· ꝺe
volunt qui protulit verbū· Item
ambiguū quādoq̄ dicens oratorē
ambiguam· eam capit in ſenſu bo
no· et nos p virtutem fallacie equi
vocacionis aut amphiboliē accipi
mus eā in ſenſu riꝺiculoſo· Tē ab
iectionem literaꝝ a mutacōem· cui p

fallaaam figure dictionis nos
fingim⁹ nos alia verba silia au
diusse·q̄ illa que dixit p̄mo logis·
et alia quedā a ciceronē cita eun
dem locū vepoīa similē credo con
tinē ⁊ teutenicū·Sedā spes dicatat
eū de habet ortū·et eosdem modos
decepcionis ve p̄ma·nō tamē fim²
in verbo sed in facto·Hui⁹ rei cli
poē ce exēplū illud·quod solet re
ferri de rustico quodā·qui cum vi
disset fabrū in ferrū spuisse·et ei
interroganti cur hoc faceret·rn̄
sione donata·qm̄ p hoc soleat tep
tari an caleat ferrū cogitas sub
tile quid didicisse·cū sc̄ens ob tu
lit volens pulmētū quod cat esu
rus an caleret tepetare·exspuit i
pulmētū·cuiz nullū sentire pul
mēti consputi audierat·tacq̄ pro
tim⁹ certus de non ferendo pul
mento guttur expandē·aut au
datter deglutiens adussit palatū·
In hoc ei exemplo ridiculū ortum
habet a verbis fabri que sedm in
tellectū eius m̄ pte non m toto
sunt tapienda·Dico autē m pte
videliz m fictis·Nam ficta celestia
serdent si conspuātur·Rusticus
vero vinisalut intellexerit m omnib⁹·
et ideo deceptus cat p fallāam a p̄
quid ad simpli·ſſmtur autē vdi
tulū non m verba·sed m fictū v
nū vel m plura·que sint m plmen
tū conspuē·et palatū aduē·Et
ꝓpzionalitē posset cōmigē·q̄ ex alī
quo verbo prolato m loco quo fit
oratio a quocūz p̄te·q̄ orator se
aliter fingēt intelligē q̄ intelley
erit is qui protulit·ipē orator agd
fictū loco sim̄ fecēt·aut mor ē de
mirabile capitis·et exhibitio reue
rēe facti mozi seu inferioi p̄sōe·
et alia talia·qui autē m istis videat

lis habilitate voluit·diligent adu
tere debet ad quodlibet verbū quod
audit proferri·an id m iudiū a iom
comitē possit·et si inditiis hoc mo
vtatur cepis·ve et quādo oporteā
tunc di apint vōnos ficenis/cuntape/ apint
lius·Si autem eis vtat⁹ plusq̄ opozte· vōs
tuc homolithoi dicitur apint greco⁹
Capitū q̄tū explicauis naturā et
exempla terog et q̄te spēm dicantat⁹

Terna species dicantatus oz
tū habet i facto iudias·pe
fidie·a sessoris·pis aduerse
aut sui ꝓpīq̄ aut alīus aliūs vel di /patrie
mate vel salate cuiuscūq̄·Quod factū
ex alia intencione procedē a processis
se·aut ad alīd finē tendē·a quolibet
alīe capi debeve·nos pticē silāmus·
et conformiter ad modū q̄ nos fac
to tali p̄ silātam decepcoēm assimi
mꝰ aliquid caa facim⁹ quod diuat
non tamē tuvpiter a prudēcia·aut
aliqua veligiū vtutū·vt si qs audi
encia nr̄ē alios gramatus sophos a
put medicē·et cleuet trātis viabꝰ·
et nos ad eū quasi reuenaalr ex ad
uerso·modū ste caput reclinauim⁹·in
que ridiculo illud factū quod ē michi
ac sopozosa·nos silāta decepcē sic
ficam⁹ nos intelligē·q̄ ca ille fanat
vt nos reuenatur·q̄ obtem exsolum⁹
cedeuerso reuenaam·Fallā vēo p̄
tim⁹ vitutē silām⁹ nos capi ēt
fallā actadens·Veiut argum⁹ hoc
modo·qui vicinitur·caput reclinant
sste caput inclinabo ego reuenerer·
Et infinita talia facta occē poterit·
Ex q̄bo si qs velit iudicia surgēt/ dif
ta species dicantatis habet eadem
ortū que terna·et modos decepcio
nis eosdem·nō tamē sunt m vbo
sed m facto·vt si in exēplo nr̄ē de
to orator vīderet·no michi indica

no sed altaꝛ caput mediato. Vl si
oratoꝛ ad opus dormiẽtis iussẽit
pulmonaꝛ asseꝛi. et alia simi lia
multa fiqꝫ spẽbus ysas veaꝫ mo
derate dicenꝺ fieꝛi. et extrapolu.
si ĩmoderate vo bomolochi sient et
de pĩmis duabo spẽbus predaꝫ est
Caplin qñ tum mutans qñoꝛ spẽs
caullacionis et deinde explicans
naturam et exempla pĩne et stẽ
spẽiꝫ eiusdem.

Secũdũ genꝰ ridiculoꝝ vi
caullacio. q̃ nunc dicebatur
ridicula pmedita. Vnde p
hoc genꝰ aut significamꝰ pius p
nos vel alios gesta. aut pticulaꝛiteꝛ
nos inteꝛpꝛi. y hoc ioco pmeditato ef
ficimur. Si pmũ hoc est duplex. ꝯa
vel ioco pꝛius gestũ sĩ insinuamꝰ
p narratoem solam. videlicꝫ sub ab
surda dicendo. et stulta repꝛehen
dendo. Aut p depꝛauatam ymita
coem. Similꝫ si illuꝺ pꝛedimꝰ ioco
non quasi pꝛius gestũ. hoc est du
plex. Nam vel oratoꝛ p ioco vult
decipe. vel vult sibi ve decipi. Et
un sm̃ gauũ cesaꝛem auctoꝛe re
fert in libꝛo de oratoꝛe. q̃uoꝝ sunt
species vel quia caullacionũ pma
ponitur haꝛ speꝛ solet adhibeꝛi qñ
factũ alicuꝰ non straꝛe volemꝰ ab
insipiencia processisse. aut totam
vitã alicuꝰ hominis p insipiẽtiã diꝛi
gi. Tuc enĩ ut rideat narraꝰ ioco
pꝛius ve gestũ. aut saltem confic
ti tanq̃ gestum. eꝝ ioco factũ ip
sum putabimꝰ ee simile. Alis aut
ioco⁹ potest consistere aut in apo
logo. id est fabula impossibili. aut
in fabula possibili. vel ꝛei simili. q̃ in
ve gesta que nouit accidit. aut in
hys stoꝛia iocosa veteꝛi. et hoc qñq̃
in veꝛsu uno. vel duobꝰ aut paucis.
Qñ ei finis ãgꝰ assilauimꝰ tali ridi
culoꝝ et naturã facti ridiculosi expa

ndimꝰ. cuꝫ risum excitamꝰ faciens
vt si ad aliquẽ legatum sit nobis
sermo futuꝝus. qui pꝛo q̃ãꝫ causa
sapiencia mihi coꝝ vult immutaꝛe
que sibi p liꝛalem inseꝛuitoeꝫ ab
hys qui inseꝛuit ipm̃ sue tradita
poteꝛimꝰ adducẽ tale ridiculum. Dnẽ
quidam mercenaꝛius seꝛuũ de fi
ciendis p ipm̃ obsequijs. certo nuꝺ
pꝛeceptoꝝ inseꝛuiꝛe liꝛaliteꝛ extra
que mihi cee actueꝝus. tuꝫ vt solet
p viam cuꝫibus dns in fossam q̃
dam lapsu fortuito ceꝺidisset. inse
ꝛuo manũ ꝛebus emissis clamoꝛi
bus versus seꝛuũ tetendit. educi
depostulans. seꝛuus veꝛo exspecta
nquit Dne quẽ tantum. q̃m pꝛe
cepta dedisti. inspectaq̃ caꝛta eiꝰ
de fossa nullam ee factã in ipsa
menaone conspiceꝛet. Dominũ in
fossa reliquit. Tali autem ridicule
possimꝰ vti duobꝰ coloꝛibꝰ vetho
ꝛicis. quoꝝ vnus vocatur silitudo. cũ
ponendi rem ante oculos. Et alius
vocatur signficatio p silitudinem.
Videnꝫ autem p imo coloꝛe si pos
nꝛatiõ ridiculũ. ipm̃ applicaem⁹
ad factũ legati. ondendo q̃ ipe sile
vel pꝛopꝛialiteꝛ fiat. sed vtemuꝛ
deinde coloꝛe. si ridiculo inꝛato. ipm̃ ni
applicaem⁹. quasi ipo dicto satis p
se paꝛeꝛet hui⁹moi legatũ consilio
ꝛi siue legationis pꝛeceptis. Deinde
species caullacionis in ymitatoe
depꝛauã consistit. Vnde si acta p
sone que p ymitatoem insinuaꝛe
volemꝰ turpia fuerint. no turpiter
exꝑta. ymitatio ridiculosa nec erit
Sed seꝛiosa. si autem econtꝛeꝛso pso
qua ymitamꝰ aut sua facta. que p
imitatoem insinuaꝰ hui⁹moi con
tineat turpitudinem. nec ymitatio
risum mouebit. Fiunt autem hui⁹moi
que possimꝰ imitari valde multa. ut
possimꝰ imitari voce alicuꝰ. ai gesꝰ

aut opus

tu. aquod vnū aut multa sibi imitem succedentia. Item possūt imitari opera vnius singularis psone. aut alicuius sub nōe appellatiōis sīlis fictitii. ut officialis aut ballivi. aut usurarii. aut anari aut ambitiosi. aut altius talis. Quorūdā autē istorum psonā aut opera voluimus imitari. fieta sua qñq; ponimus similiter dicere ac gerere et opari oportet. sicut ipse consuevit opari. vt ut ipā psona. vel actus eius turpes nō turpiter exeant. qī puncta cōtra odia videantur fractari. In hoc tamē imitari gaudet cesar libro quo supra. q̄ma oporteat deprauari ymitatores. per similitudinē turpiorē. vt vt id vicium maxime appareat. quod volumus insinuare. et cōmoda si que commixta fuerint possint latere. Quidā autē multe talium imitationū in ludis scenicis solent occurere. michi autē quedā poterunt et oratori prodesse. quibus a imitatur pter adulationē. aut eius patronū. aut aque alium pter si causa fit talis. q̄ huiusmodi ridiculum possit pati. Sed ut dimut gayus cesar. istud est cautissime tractandū ab oratore. Unde si minima sint imitando obseruitas oratori fugiat oportet imitatorem. vt is q̄ audiet cogitet plura q̄ videat. et preferat michi imitatē suam. verborū turpitudinem. et veri obscenitate vitando ¶ Capitulū sextū explicans naturā et exempla rerum et q̄tē spei cauillationis.

Quarta species cauillationis et prioditorū ridiculorū i exspectatione depicienda consistit. de qua primū quālit aquid dicam. an q̄ hanc spem ad vtilitatē oratoris appropriem. q̄ quemq; vir altius exspectationem deape debet scire quid ille maxie velit. quo fato. apparebam fore debet q̄ ipsum ad id cōsequendū iuuabit. sed exitū ad cōtrariā pter deducet. Ex quo patet q̄ in isto ridiculo ea sepius desideriū alicuius rei qd habz ille quem loco volemus deape. sed ap parentia in nobis quod volumus ad idem iuuare. Et tertio euentus in ad cōtrariū. Et ang̃i hoc triū dēa rem naturas vtres efficiat luadi oz. suma exemplū ouidy de vetula. In quo exemplo vetula fauit desiderium ouidy. videlz ut potiret iuuencula. sed polita e vetula nitas verbis ad hoc operam se dare tam. tertio ipa met anus lave cu tis et rugose iuuenculam se fiāre ouidio tenebras se cōmictit. Igitur ad p̄fectionē huius ridiculi. primo ad est preceptio desidery alicuius rei quod debet ee vehemens. sed in e apparen na qua fiemus verbis et signis. et modis. quibus cū crete fingimus q̄ collaborabimus ad suam intentionē. Eau est euentus contrarius ei rei qua illudendus desiderauit. Et ar euentus ille doloroſus est aut dap nosus multū. adeo q audientes im dignationē aut cōmiseratōē pos set deducē. tue talis exspectationis deceptio nō vocatur ridiculū sed potius falsitas. prodicio. Dolus. fraus. tradicio. nequicia. tū vō euentus si fuit dolendus nec miserabilis. tue rotus e et ridiculū. Alius vō talium ridiculorū plurima volet confere. De sideria multoru debebit papā ur ali ab res desiderant adolescentes. a lias res adolescentule. alias anari. Alias ambitiosi. alias bibuli. Alias edaces. et sic de alijs. quibus si appar amus in apto collaborare. et res per occultam industriam proueniat in cōtrariū. risus mouebit. sed vt hec spes q̄tū pos est ad vsum oratorū

applicetur. Sacendū q̄ in ḡnē iudi
aali actores solent optare q̄ rei nō
compareat aut q̄ p̄curātor nō sit
sufficienter fundatus aq̄ reus omia
confiteatur aq̄dā aq̄ alis nō se
vigoroſe defendat aut q̄ nō appellz
aut si appellauit q̄ appellacōi renū
cies aut ut appellacōem nō proseqū
aut alia mlta hmōi. Si ergo reus vel
patronus eius fiuat apparentiam
verbis et signis credibilibus q̄ ad ſ
ta velut consilio tendē. Et michilo⁹
minus seruio se procuret exitū rei in
contrariū si talis exitus dolendus
non sit nec inscribis tue ḡmoue
rit. Similiter ex alia pte reus cāi
aut ꝓpacionalia solet optare. Si
igitur actor verbis et signis ere
dibilibus apparentiam faciat q̄ ad
ulla similiter tendē velit et tamen
p̄ minus seruiam proueniat ni pte cā
trariam non dolore sam tamē nō
miserabilem. Similiter risum potit
ḡmouē. Ētra species cauillationis
est cum orator similat se de aliquo
quādo similat se aliquid ignorare.
quod tamē optime sciat vt dū fin
git se ignorare priuatam alicuius
quo narrat aliqua turpia non do
lenda tamē nec miserabilia. Aut
quādo aliqua alia turpia de aliquo
priuate murmurat in aure alicuius
assistentis tam sonore q̄ sit audibile
multis et alia hmōi cōsilia. Caplm
septimū ostendens an et quibus et q̄n et
quo gestu spectet ridiculus vti cum
recapitulatione tractatus

Quoniam itaq; ḡnia et species ridi
culorū sint visa. restatus nō
nosse potest q̄tū spectent
ad oratorem. Unde referente ciceōne
in libro de oratore dixit gayus ce
sar q̄ oratoris est risum mouere.
quia hilaritas benivolentiā cōci
liat et p̄ quē est exoratus. Vel qm
ut dicat mendax ocs aliquē vno
sepe in verbo postum mentē respō
dentis. Nō nūq̄ etiam lacessentis
vel quia fraudē aduersarii. qa im
pedit quia detinet. qa deterret. vl
quia refutat. vel qm̄ ipm̄ oratorē
potius ee hominem significat. qa eru
ditū. quia vrbanū mentē. qa tristi
tiam ac seueritatē mutigat ac ea
relaxat. Odiosasq; res sepe quas
aduersarius dilui facile non est ut
niquit loco risui dissoluit. Non
tamē semp et indifferenter erit verē
ridiculus. Unde seuerissima ridicula
que derogare possent dignitati
oratoris nūq̄ ferat orator in medium
rem in eos qui audiūt vel audiē
tium multitudie diligūtur nūq̄ de
bent mitti ridicula quibus offendi p⁹
set aut videri a nil retundo. Et omo
in vetendo ridiculis oportet hominē
rationē et tempora et causarū. Nā
qui audientes non sint tales ut ridi
culis delectentur. Nūq̄ tempus ri
dicula non admittat. Nūq̄ etiam
causa de qua sermo ridicula fugiat
Est tamē ut dixit anthonius in hoc
libris fuerit et dicacitas facillimum ho
minum et temporum rationem habet ea
que occurrunt tenē. cū falsissime id
est alias dicacissime dicta possint. Ac
pentius magis approbantur ridi
cula vt ipē dixit que lacessiti et ve
luti obuiando derisionem in vindic
tam edicimus. q̄ illa quibus impelli
mus aliquē suadendo. Nam tuē
et negligēs celeritas maior ee videt
et videmur quietum fuisse nisi
essemus lacessiti. Cum autē ꝓpter
fuerit vti ridiculis oratoris dignī
tate seruata. ipis gestus ꝓpriis
natus adhibei debebit. que res
facilior est illis qui non solū in
seriam habent. sed et natā

aptam ad inferenda ridicla·eo
q̄ dicat anthoni⁹ vbi supra, fingit
homines et creat homines·facetiam ad
uniāte et vultu et voce·et ipō ge
nē sermonis·Et d hec dicta de ridi
culor materia·gnibo et spēbus·qua
litate eo tempore·et gestu·q̄bus
ēpis vtendū·nūmodo ex libro de
oratore et ex quib⁹ dā verbis accō
mo in sua rethorica noua·nā dor
mitas exordior sint supta·eo q̄
illa que aristoteles p̄mo rethorice
de visibilibo seorsum·in hijs que
de poetria dem̄ alle se dicte non
satis vidim⁹. ¶ IIII.

Tractatus q̄tus qui de ora
cionibo cōiliatis p̄tractē
habet quid capla // Capiz
p̄mū quid sit coniliacio et quot mo
dis effiatur // Cedūm q̄ quid sint
genera verū in quib⁹ credi nobis
optim⁹·et in qualibz ullar verū
triplia q̄litate audientes nob⁹ con
iliam⁹ // Tertiū q̄ tribus mo
dis orator se poterit prudēte vir
tuosum et benuolū demonstrāe·
et de forma p̄mi eor⁹dem mō
Quartū de forma secūdi mō q⁹
se poterit orator prudenter virtuo
sum et benuolū demonstrare.
Quintū de forma terci mō quo
se poterit orator prudenter virtuo
sum et benuolū demonstrare.
cū recapitulacōe tractatus et os
tensione valitatis oracionū coma
liatiue ¶ Capm̄ p̄mū quid
sit coniliacio et q̄t mois effiatur

Ostq̄ inter egres
siones de passio
nalibo oracionb⁹
ad quibo ēputat
oratores rdiculo se
satis ¶ Dictū·restat de coniliacio
onibo scribere·inter quas ille que
p̄ sermone confirmitur ab aristo
tile vocatur oratores morales·ō
aliacio vō vt gnāliter dicat·e opi
nio de qualitate dicentis tali·ut
p̄trev eam audientes eius oratōi
fidem debeant adhibere·Dicti em
ni dicendo maxime est inquit an
thoni⁹ referente cicrōne in libro
de oratore·q̄ ut faueat oratori q̄
audiet·Multū etiam mōt valz
ad dicendū probata mores et in
stituta eor⁹ qui agent causas·Illis
autē optimo famosissimis potit fa
mo audiencia triplē gnām videz
aut ex effulgencia diuturna ve
virtutis·aut ex ostentacōib⁹ ydus
tria·aut ex oracionis effigie·In
primis igitur ille p effulgēcia am ve
virtutis gnat opinionē sue q̄lita
tis i animis audiencia·tuis sermo
nib⁹ et operib⁹ diuturnis ipsi egre
gie virtutis et dignitatis demon
strand adeo·vt dignitas illa ma
iorem vim p̄suadendi comēdā
q̄ oracio q̄liscūq⁹·et hec ē vis illa
p̄ quā moyses p̄mo·et deinde
Dis nostr⁹ ihs ypis·populo p̄
sua serui·ad suscepcionem veteris et
noue legis·Nā p̄trev opēa mira
culosa·se vere dignos demon
strarūt vt eor⁹ dictis fides debu
erit adhiberi·quasi hec dicenda
qualitas in se connexa vim lo
andi audiacia·ei eor⁹ dictis fidē do
nam⁹ tanquā autoritati digni
tatis fulsitis·Quātū igit⁹ quisq⁹
de hac p̄te coniliatoris voluerit
consequi·tantū studeat septm
vere virtuosum et sanctū efficere·
et adipiscetur indubie vim per
suasionis consilem ipis aplis·et
sanctis doctoribus ecc̄e primitue·
et ex alia p̄te obstinatē et sedi
tas oratoris·virtutem p̄suasi
uam minuit·Sedō vero p̄ os

tentationis industriam generat
opinionē sine q̄litatis in animis au
dientiū ille qui q̄nus occulte sit
fectus aut nimis dignus michilo
minus fiat ut nudo sua vitia
lateant et appareat vtuosus aut
sanctus. Et hec ē illa vis p̄ quam
machometus magna nūdi ptem
in errorem seduxit et p̄ quā ad
huc plures multos seducet et aly fe
te q̄plurimi tam retroactis q̄ fu
turis temporibus et q̄nus illi per
hanc ostentationem fraudulenta
ad falsa p̄suaserint et erronea.
michilominus ab alia ptē nō est im
possibile tales ee ypocritas q̄ q̄
nus occulte multos eent sedituros
redū tantes possent hanc opinionē
sue vtutis et sanctitatis in doctina
veritatis expendē quo tempe p̄ sua
ferent ad bonū sicut p̄mi. Quo
circa si sit orator aliquis in cuius vi
ta sint sceditates respse illas sal
tem si depellē nequeat tamen a tul
go q̄tum voluit studeat occultare
et opinionē generaē vtutis si fi
possit ab sēz ptō. Terao ex ora
tionis effigie videlicet quoaēs ~~in~~
~~oratione effigie verba q̄dam vñ~~
~~quoaēs~~ in oratione vba q̄da ferū
tur p̄ que dicentē credim9 ee ta
lem vt fides eius oratiōm doneē
et que etiā sūt ut poaūs audientiby
placeant q̄ displiceant. Et hec p̄
terea conciliatoris nē alias mag
appropinquaē videtur oratois offi
cio eo q ipa nō p̄ opa sicut dic
p̄mc sed per verba confiatur.

¶ Capitū v. q quis sint q̄dā veri
in quibo credi nob optim9 et in
qualibet illaz vez triplia q̄litate
audientes nobis conciliamus.

Volum9 igitur p̄ verbis
nos tales ondere vt
dictis nostris merito
possit credi et hoc faciendo nos ip
sos quasi in testiū genē statuem9
tium dēs mis et quia p̄ nos plat
credi volem9. Quo circa necessa
ium erit nobis cōsideare cuius mo
sit res de qua loquimur et testim9.
Nam quituplex ee potest secundū
numerū vez sup quas solent testi
monia ferri videlz qa vel loqmur
de facto vel de jure vel de futuro
vel de vtili vel de honesto. Et si q̄
cuiq; dēz verū nobis fidem adhi
beri volem9 oportebit operā dare
vt a nobis eam trū vez depella9
opiniones p̄ter quas res aristote
les p̄mo rethorice docet homines men
tiri solere videlz imprudēcie via
ositas et malivolēcie et ut audiē
tes in nobis ee cōtrarias res opi
nētur videlz prudēciam vtutem
et ~~pem~~ benivolentiam ita q̄ p̄ pru
dentiam ipē intellexit veram cog
nitionem rei de qua sermo. p̄ vtutē
intellexit papie p̄clarissima vi
tutū videlz in fidem cū spetu sui.
Inter quas sedm aristotelē veracitas
ē una. p̄ benivolentiā intellexit ad
rem a aliam bonā passionē qua di
cens habet ad eū. quē sermo con
cernit. itaq; qui se fide dignū ef
fere volet si loquat de facto opor
tebit ut p̄mo verbis insinuet se
verissime rem gestam nouisse. se
cūdo se non vitiosum ee sed poa9
virtuosū et papie iustū et veracem.
Et tertio q nullū quē factū
concernit nō odio nec invidia nec
alia mala passione feratur. Sed
potius econtra ~~malo~~ amoē inā
aut alia benivola passione ductē
debebit facē suo modo. qui se volu
erit reddere fide dignū cū loquitur
de iure. Nam ibi p̄mo se iuris
prudentem et cū diligencia cām consi

Deva ſſe debebit mſimiae. et reliq̃
proſequi ut iam ẽ in facto notatu.
ꝓrationalitẽ in futuro ſe prouidꝰ a
peritꝰ in ſcientia pnoſticoꝝ mſimia
re debebit. et reliqua proſeq̃ modis
quibꝰ ſupra. Et ſedm̃ cõſilem ꝓra
tionẽ fieri debebit. cui nobis dicenti
bꝰ de veritate et honeſtate et ſim
cõtrarijs credi volemꝰ. ¶ Caplm
terciꝰ q̃ tribus modis orator ſe po
terit prudẽtem virtuoſũ et benꝰ
lum demonſtrare et de forꝫ pim
eoꝝdem modꝝ.

Sed in modo quo nos pru
dentes bonos et benuolos d
monſtrare debebimꝰ. poterit
nõ modica difficultas latere. Nam
ſi cui nobis de iure logicabꝰ credi vo
luimꝰ. nos ipos pios ꝫ iure dcla
uimꝰ. oſtentationis et iactãe no
tam ſubibimꝰ. ꝑ quã potius iudi
am et odiũ nobis pabimꝰ. q̃ fiducię
tatis opinionẽ. Siliter quoꝝ ſi nos
virtuoſos et precipue in ſtos a patos
in ſcã pronoſtica. aut aliã prudẽ
tiã predicemꝰ. Vtrigꝫ huiꝰmoi nota
re poſſimꝰ eſſe facendũ. Qꝰ ora
tor tribus modis poterit ſiu ipius
mſimiae virtutẽ. quibꝰ notam iactã
tiae nõ mereri. Quoꝝ duo ꝑim me
diocribus poterunt hominibꝰ cõuenire. Tertius autẽ nõ niſi pauciſſi
mis ex dinis q̃buſdã viris. ꝓmus
autẽ hoꝝ modoꝝ. Cui quis ad miſi
ricordiam ſue virtutis tribꝰ verbis
vtatur. que potius opus huiꝰmoi vir
tutis q̃ inda verba debeant repu
tari. Vnde ſicut ab omi virtute pro
cedunt opa bona. ita et ꝛba q̃dam
que in hoc cui opibus ſilitudiem ha
bent. q̃ ſunt velut fructus q̃dam vir
tutis. et ſicut ſine iactantiae nõ qui
libet opa virtutis efficere potẽ. ita
et huiꝰmoi verba que ſunt q̃ ex vir
tutis opibus reputanda poſſ ſine
reprehenſione depromi. ¶mo per
illa velut quaſdam effulgentias
lumen virtutis demonſtrare latens
que res non poteſt ſatis nulli. ni
declaretur ni multis. Vnde pro p
ma fide dignitatis radice. ſi nos
cauſe pticularis de qua ſermo cog
nitionẽ veram hic velimꝰ mſimu
are doceamꝰ ordinem rei geſte.
ſimil ordinando qua ſerie in eodem
rei cognitionem veniamꝰ. ¶tem ſi
velimꝰ nos mſimulare iudiciũ
et curia vel conao paciatur. vt
diſcipetur de iure. potimꝰ opi
nem nram variis iuris allega
tionibꝰ iuri conſonam ee docere.
et ꝑ contrariũ aduſarios opinor
diſſonam ee iuri docendo. Cui ei
queſtio talis fuerit vt iudices
vel audientes paciatur oratorem
altercari de iuribus cauſe. q̃libet
eorũ ſine reprehenſione potit de
iure docere. Et cui ꝙ ariſtotiles
in elenchis poſſe doceri ſit ꝑpũ op
ſapientis. ꝙs qui hoc modo doce
bit luadius. ſam ſine iuſta iactan
tia ſe uiris prudentib mſimauit
ꝑ verba doctionis que ſunt velut
opus et fructus quidam pruden
tie. Siliter pro ſeda fide dignita
tis radice. ſi in ſpes mſimae veli
mus deſcendere. que octauo libꝰ
mãbamur. et ꝓmo pro ꝓma ſpe
qui ſe religioſum ee demonſtrare
voluit. et iſte ꝓmo mo voluit ve
non dicet ego ſum ſactus. ego ſu
deuotus. aut huiꝰmoi. ſed verbis
vtetur q̃ ꝑ modꝝ exuberantie pro
cedentibꝰ ab habitu religionis.
Time autẽ huiꝰmoi vim mſtr
Vnde poterit vti verbis in ſe ge
rentibꝰ ſpem dini amoris. et ꝺ̃no
mine poterit dinũ amorẽ indu
cere. vel poterit uti verbis ꝑ ſe

gerebatq; facem dim tidus a' dei timorem mducē aut poterit vti verbis m se gerentibq; faces condolendi seu gmiserandi sup passione xpi vel poterit metuere gmiseratione sup passione xpi mducē aut poterit vti verbis m se gerentibq; facies ire et odij in eos qui sue hostes dine religionis aut poterit vti verbis m se continentibq; despectu et omodam setti pensione ¶ Qui forma pro sede spēe usitate qui se puer vel nō impuē m patriam a' m parentes aut cōiugem a' magistrū a' filios aut nepotes aut alios tales demōstrare voluit tōsilibq; amoris signis vti debebit aut ostare se nimtatū a' probabili ratione productum· vt cogatur aliquid agere contra voluntatem parentū aut filiorū a' amicitalium ¶ Qui vō pro terria spē usitate se gratū aut nōmagnificū demonstrare voluit būfica susceptamagnificet et mīmis referat gratiarū actiones ¶ Imo et potēt vti facie amoris ad bñfactores ¶ Qui vō citra qītam spem usitate quevindicatiuo dē se non sup mollē insinuare voluerit vtetur ire et odij signis m fedos hostes aut malefactos et q' ecōtrario se non sup vindicatiuē demōstrare voluerit vtetur facie mīe m ps̄ōs insensibles qui nō malitia sed ignorantia aut suasione aut fortuna aut coactione aut passione aliqua cōmisisse dicētur ¶ Qui vero progressu spē usitate ſ reuerentiale m maiores demonstrare voluerit poterit vti facie amoris m ipos aut poterit vti colore qui licēaa dicti m sermo tredecimo libro et maxime si illi superiores et maiores sint illi pietes et audietes ¶ Qui aut pro statu spēe usitate se velut amatores et veraces dēmōstrare voluerit debebit amore veritatis et veracitū mducē et econtra odiū falsitatis prodicionis doli fraudis timidionis et cōsiliū et etiam odium falsorū proditorū dolosorū fraudulentorū deceptorū et traditorū ¶ Qui vero se cuiuster usitū demōstrare voluit mducet amore usitate et usitorū et econtra odiū insitate et insolitū ¶ Qui vero extra species fortitudinis numeandas sequēs libro et primo extra p̄mā videz magnificā a' se non presumptuosum demonstrare voluit poterit insinuare qui cognoscat timos sue dignitatis et q' res extra quā actio fieri debet eosdem timos excedat aut poterit mducē odiū presumptionis et ꝓpriorialitatē et pusillanimitatē ¶ Qui vō extra sedam spem fortitudinis viz fiduciam se fidentē et nō paucis demōstrare voluit vtetur fabulis audacie aut mducet audacia a' auditoribus ¶ Qui vō citra eādē spem se non superbe demōstrare voluit poterit insinuare qui cognoscat vires suas tales et tantas et nō maiores et q' res de quas sermo vires suas excedat a' mducē odiū audacie superhabundantie et econtra de timore ¶ Qui vō se patienter demōstrare voluit i' aquas aduersitates loquēdo ut gaudens vtens oppositis fabulis ad facies dolosus et dissimulationis et dimo inducet amorē pacientie et econtra de impacientia ¶ Qui autē citra qītā spem fortitudinis videlicet p̄severātiam se non pertinacē demōstrare voluit poterit dicē q' quis hoc negocium nūc peperit et aliquandiu sit in ipo progressus ¶ Archidoq; quia vacuum nūc videt nube contrariū aut quia mutatio temporis aliud requirit non amplius velit

in ceptō ꝑ sistere · aut poterit mdu
cere odiū ꝓtinaciae · Cui vō circa
eandem spēm fortitudinis se nō in
constantē demōstrare voluit · dicet
se multiplicē pulsum · aut a ꝓposito de
sistere · ac tamē ꝑseuerātē sumꝫ
ponat · vel poterit mducē odiū meō
stantiae ac amorē ꝑseuerātiae · Cui
vero circa species tēperantiae q̄ sibi
libro sequēti inhābitur · Et ꝓmo cū
ꝓmā videlicet cōtinentiam · se nō ni
mis cupientē demōstrare voluit ·
remittat debita in toto vel ꝑte · vl
differat et tēt dilationes · vel ea
que petere posset vel acquirē di
tat se relinquē · a gula lem sed ra
tionabili causa · Item mducat odi
ū auiditatis · et amorē oppositē cō
tinentiae · Cui vero circa eandē spēz
se non tenacē mōstrare voluit · nō
tui offerat scipm amicis · sed et sua ·
aut mducat amorem liberalitatis
et odiū tenacitatis · Cui circa
sedam spem temperātiae clemen
tem se demonstrare voluit · si q̄s
ipm offenderit oīdat se pacis
amatorem · et ad hoc sollicitē pa
cis amorem mducat · et odiū litis
et discordie · Item offerat se para
tum ad oēm viam rationabilem
pacis · duas tres vel plures appa
rentissimas vias specificando · Ite
si quid prosequēdum acrius · q̄ hoc
dicat se coactū facē · a deductū
aliqua rationabili causa notan
do modū coactionis · aut cām · a
oret pro ꝑsecutoribus · Cui vero
circa speciē tēperantiae vz modes
tie verbis voluit vti · potēt dicere
quē si quid mirē sit honoris · id nō
sibi assignari debē · sed alteri · a si quid
sit minus ꝓfecto in negocio q̄ il
lud debeat imputari sue defectui
Aut mducat amorem modestie
et odiū arrogantie · Et sicut hec
de virtutibus positis a tullio sūt
dicta · ita de virtutibus aliis omnibus
positis a theologis · et aliis moralibus
ꝓrationalē fieri debebit · Pro cer
ta vero fide dignitatis radica · q̄
se non malivolū sed potius bene
volū demōstrare voluerit · ad eā
que causa concernit vtet̄ ſacris
amoris et misericordie · De hīs autē
factis de quibus mētio facta men
tio · et passionū inductōes · supius
circa sēm in tractatulis priis libri de
bent requiri · Et hec que nomina
mus causa cū primū modū nīmā
di prudentiam · virtutem et benivolen
tiam · mē sint dicta · puto posse
sufficere · cū ex paucis dictis ꝑ me
nus legentis plia possint intelligi

Caplm q̄tū de forma sēdi modi
quo se poterit orator prudentē · v
tuosū et benivolū demōstrare ·

Secundus modus est quo
quis narrat opa sua q̄
ni prius ꝓ oribus vide
bitur a virtute venisse · Et q̄a tal'
operis virtuosoꝝ narratio solū tūc
reprehensibilis ee videt · quādo q̄
dā iactantiae et ostentationis edi
cendi · necessarium est · vt is qui nar
rationē talem sine reprehensione volu
erit vti · q̄ hoc faciat cū cautela · vt
quasi protinus narrationē exordio
exponē poterit · q̄ nō ꝓpter iactātiae
vel ostentationis sed alia rationa
bili causa intendit · q̄dam de suis
ꝓpriis factis referre · cui exposito
debet subiungi breuis et efficax ap
probatio · qua demonstret se talia
non ostentationis gr̄ā · sed ad ali
quem finem asserre · et hūmōi ap
probatio q̄m debebit supius sedo
capite q̄m tractatus septimi libri · Ta
lis autem cautela mūnitō cōtinet
tur · sua facta nimis · q̄ ad ꝓpositū
videbuntur seruire · et in illorum nar

vacaone debebit vti colore qui p̄
modū tredecimo libro dīuinac mū
tupabitur·hys etenī cautelis et au
dientib⁹ non videbī q̄ ostentacōis
gracia sepiū appetet·et cū hoc ī
ppria merita non tantū exaltat·q̄tū
vel veritas pati posset· ¶ Caplm v.
de forma tercij modi quo se poterit
orator prudētem vtiosū et bem
uolū demōstrare cū explicacione
tractatus et diffinicione vtilitatis ora
cionis cōsiliatiue

Quartus modus ē cū quis
ce operū et sermonū mēt
mficencia·erit tanto reputa
cōis effectus·et ita magnopēsus
ab audientib⁹·q̄ cui adeo sincē vir
tutis existiment·q̄ ostentacōis et
iactancie vanū minus aūno locū
habere non possit·tuē ip̄i qui ad tā
tam autoritatē deuenit·potīt sine
iactancie nota ꝓprias laudes ꝓpo
nere·quodmodū licenter et vē de
seipō predicabat multa laudabilia
ꝓpās·Sed iste modus vt ꝓius ē dic
tū non potest ī infimis·imo nec
in mediocribus hoīb⁹ cōuenire·sed
tantū viris q̄busdam dīuinis/Quid
igitur sit cōsiliacio·et quot modis
efficatiuet quot et quibus mod⁹ oā
tor ꝑ officiū oratorū seipm pru
dentem vtiosum et bemuolū de
monstrabit·p̄ predicta potest patēt·
Et qualē ex eisdem orator sibi no
tū modico fructu audientes po
terit cōsiliare·Nam ut dicat autho
mus vtendū circūdis ī libro de oā
tore·valet multū ad dicēdū pro
bari mores et mstruere eor⁹ qui
agent causas·imo ut dicat tantū
habet vim si est suauis et tū sen
sus tractatū·ut sepe plusq̄ causa
valeat·sed addit q̄ genus hoc cōsi
orationis in hys causis excellit·ī
quibus minꝰ potest inflāmari ad
mus iudicis acri et vehementi
quadā mutacōe·Non enī semp
mgnus fructus oracōis q̄ritur·sed se
pe placida et submissa·Valet eaq̄
oracio consiliatiua magis ad deli
beracōem q̄ ad litigia·vt volūt au(es)
sedō rethorice·Et hec que ab nobis
quibusdā libris vsq; in hūc locū de exor
dio narracione ꝓpositione cōfirma
cione cōfutacione conclusione et
egressionibꝰ sunt cōsumpta·quo
ad mētionē ꝓ parū officiū ī genē
cause iudicialis puto sufficere· ¶ V

Quintus tractatꝰ qui tractat
de officio iudicis·vnicū habet
caplm continens triplicē modū
ferendi sententiā ¶ Caplm vnicū
continens triplicē modū ferendi sniaz

Quēq̄ in hoc gene
re iudiciali officia ꝑ
cui possitenꝰ ex
pedimusꝰ cōuen
tendus ē silus
ad iudicē·Sed q̄nus ī processu ju
diciali ad officiū iudicis spectet
pluribus mēlocutionibꝰ vtinon
tamen nequā reputo eam hic ꝓ
mā ingessere·eo q̄ tū ex vsu cōmu
tum ex similitudine ad ferās senten
cie diffinitē que pīncipalē est de
officio iudicis statim ponēdas sen
tim possit nullꝰ index ig̃ in eloq
do sententiā diffinitiam ob quā
poterit triplicē modū·In quor ꝓ
mo cū grauitate cause congruū et
videbit et processus audientibꝰ sit
ignotus·rem̄pitulatione q̄dam po
terit vti·qua summatim et ordiate
narrando resumat omia ꝑ veraz
ptem opposita atq; producta·eode
ordine temporis quo illa viasim
produxerunt·Deinde dicet sup hys
eē habitū consiliū·et finali·pro
ferre absolutionē et condēpnacōem·
In sedō modo tū tā finit mūs q̄us
et acta in processu finiūt audientibꝰ

satis nota aut talia q̄ nō sit ope
p̄ciū ea cognosci ab ipis · tūc potu
rit iudex sine repetitōe sōlū im
ere recaplāone eox que in pro
cessu fuē acta · simēdo videz oīa ac
ta p actorem ni vna sūma · et oīa
acta p reū in alia · et omia acta
p iudicē in tēa · finalē absolutōez
vel condēpnatōem subūngendo · In
tertio modo tū causa leuissima
fuerit · aut eis acta in processu fue
rint omibus audientibꝫ nota · a talia
q̄ non oporteat ea cognosci ab
ipis audituris sententiam · tūc po
terit iudex vti loco recaplāois
vnica sūma totū videlz simēre
processū et cōi absolutōem vel
condēpnatōem subūngere · Sed
ut ni dictis tribꝰ modis ars mi
nus relucerat · eos non semp eōdē
modo sed variis formis ichoare
cōsueuit · Unde p̄mꝰ modus ali
quotiens nichoabz a p̄sona actois
ad hūc modū · Ane petre Dudū
coram nobis tuo aue procuato
rio nōīe talis · petijt a thoma
tenū racione tali · Ad quod ipse
et
ita respondit, ita narrando sūma
tim cetera acta viciss̄im et ordi
nate · vsq; ad finē · Aliqū vō ichoa
bit iudex a p̄sona sua p̄pria · vt
audiuimꝰ vel memimꝰ te dudū
petere ab ipso tanti vel tanto · Ad
quod ille respondit hoc modo et ce
tera · Imo si iudex in p̄pria p̄sona
non ferat sententiam · sicut sepe
contigit in p̄ma p̄cipū · et si con
alijs citatis · ac in concambio · tūc
proferens si a p̄sona iudicis · vel
iudicū velit magis · forsan dicet
hoc modo · Ane mens audiunt a
dīno mei iudicis · id qd tu pe
tere dudū petisti a thoma · et dem
q̄ tu thoma respondisti et cetera
Aliqū vō ichoabz ab ipa q̄stione
dicendo sub hac vel p̄hac racionali
forma · Questio que vertit̄ inter
vos est talis · Nam tu petisti ab il
lo tantū tali racione · ipse vero sic
respondit et cetera · Sed aute
modus aliquotiens nichoabz p̄
cipia absolute ponēdo · ut auditis
hijs que potuisti ceteris̄q; p vos p
ductis et allegatis · pro parte vra
et responsione alterius · ceteris̄q; pro
sua defensione adductis · habitaq;
sup hijs deliberatione matura · di
cimꝰ aut pronūciamꝰ hoc modo
Aliqū vero p̄ positiones vel adu
bia · vt sup petitione vra dne pe
tue · ceteris̄q; productis pro jure vro
et responsione vra dne thome ce
teris̄q; pro vra defensione p̄habitis
habita deliberatōe dicimꝰ sic · Sed
ad declaracionem seu decisionē eox
que p te petue p̄posita fuē et allegā
et p te thoma visa atq; pro tua de
fensione producta · habita delibe
ratione dicimꝰ sic · Item pro decla
ratione seu decisione eox et veliꝫ et
hiꝰmodi p̄cipia absoluta · et p̄po
sitiones aut adubia sepe poterūt
ad p̄mū modū applicari · et maxīe
cū processus non est prolixꝰ · Sed
si prolixus fuerit̄ potimꝰ cis vti fu
petitio nimiū suspensē et protra
se conseruetur · Quod tamē in
aū multi ni formidandis prolixis
sentēcijs nō abhorrent · Tertius mo
dus etiam consilibꝰ variabilibꝰ vt
sicut sōlet · vt audita vra allegatōe
seu questione dicimꝰ sic · Aute sup
q̄stione vra dicimꝰ sic · Aute ad re
plicationem vel propositionem q̄stois
vestre dicimꝰ sic · Sed sciendū q
forte ad hūc pluribꝰ variationibꝰ
ars hoc modox potuit occultari · Sed
hy ad exemplū videtur sufficere · In
tendit etiam q̄ cūctis in curijs non
bene ordinatis · et maxime i causis
non grauissimis · sententie fi

septo seruatur in alijs tamē curijs que sunt ordinatores seruetur iste septo et marie nisi primo modo nisi uie modo cōmuni et primo et secōdo. Et licet breuiter scripta velut memoriales causa sufficiant ad intelligendū que verba ad officium judicis pertinent penitus que septa sint alijs absq; quibus vsq; nūc poterant nisi facta fuerit totius serie sententiarum in genere cause iudicialis ostensum.

Decimus liber qui dat methodum cause deliberatiue continet octo tractatus. Primus tractatus primitus quedā gralia seu gratia deliberationis principia.

Secōdus demōstrat ipsius presidis primi officium. Tertius ordinat totum discendi processum quē assessor et deliberator tenetur primo modo deliberandi hic. Quartus explicat eos processus quos ni secundo modo deliberandi potuit assessor hic. Quintus docet breuiter tertium modum deliberandi cum iudicationem circumstantiarum breuiter affirmationem et negationem. et preter hoc breuiter admonet que dicta tres modi deliberandi debeant applicari ad iudicationem quoniam nisi plures affirmationes nisi oppositas. Sextus insinuat naturam gloriosi et sententiarum deliberatis et eorum que sequi conclusionem sint soluta videlicet anfractiones passionum et ridiculorum et etiam conclusionum. Septimus dat forsan vtendi hac methodo tantum in aliena reprehendendo quam in propria stabiliendo. Octauus tractat de finali officio presidis videlicet sua conclusione cum vltima secretaria.

Primus tractatus habet quatuor capitula. Capitulum primum ostendit quid est genus cause deliberatiui et per que ordinem procedet in ipsius doctrina.

Secundum distinguit diuisitiue iudicationum quibus deliberari. Tertium coartat eam diuisitatem iudicationum quibus deliberari sub tribus modis deliberandi. Capitulum primum ostendens quid est genus cause deliberatiui et per que ordinem procedet in ipsius doctrina.

Capitulum primum.

Primus est nisi vt post hanc diffusam et prolixam doctrinam generis et cause iudicialis adiutorio dei non mediocri diligentia et dictam ordinem doctrinam quibus me deliberare multo breuiori ob hoc quia plurimos pecs ipsius et solam remissionem ad superiorem doctrinam generis cause iudicialis ut ipsam patebit agnoscat debebit. Quia in hoc deliberatiuo negocio per tertium ordinem procedemus. vt primo primitus gralia quedā huius doctrine necessaria et velut omnia deliberationis principia ex quibus stratum ad primum officium presidis et comitem ad assessoris instructionem et finaliter ultimum ad vltimum presidis officium gradiamur. Inter gralia vero et vniuersalia deliberandi principia primo dicendum. Quid est genus cause deliberatiui et qua habet diuisionem ad genus iudiciale. Deinde sint explicande res ille que preter hanc mouendi voluntate humana. Et que sint iudicationes quibus iudicialis et ad quot et quales possint deliberandi modos artari. Est igitur ut supius pluries est dictum. genus cause deliberatiui quod ponit in disceptatione cuius habet in sententias dictionem. per cuius autem disceptationem intelligo disceptationem cuiusdam. id est conuocatorum ad diuinandum

sup aliqua questione queritur qd agendu vel omittendu in fine lr̃e p sententiaa autē non intelligo de tamē iudias sup p̃cū alterca one sed dictamen consiliary quo post oīa sua dicta finaliter expri mit quid i materia de qua queitur velit agi vel omitti. Triū autē hoc genus a grē iudiciali i pluribus et p̃mo quia genus iudiciale versat circa preterita. Deliberatiuū vero circa futura. Iudiciale magis tur tat an aliquid sit factū et an id quod factū est fuit iustū vel in iustū. Deliberatiū vero ētat an aliquid sit agendū vel omittēdū in futuro. Item genus iudiciale precedit p̃ insaniam solam. Deli beratiū vero p̃ oēs cardinales virtutes. Item iudiciale p̃ia palī simitur iustitie. Sed deliberatiū et si omēs cardinales virtutes ha apiat. p̃ia palissime tamē imi ra aom p̃udencie. vt infra pa bit. Capim sēm explicans oia que mouent voluntatē humanam

Quoniam igitur orator p̃ oratorem deliberatiuam initiatur audientiū animos ad aliquid agendū vel omittēdū impellere. ntiū e maxie fare ex q bus rebus possit voluntas humana moui. vt ergo sarpsit aristoteles tertio de aia tra. suū p̃ia pia virtutis motiue. videlz intelli gibile. intelligentiaa. et appetitus. quor p̃mū videz intelligibile est ipm bonū verū vel apparens ad quod cōsequendū mouem. Intel ligentiaa vero cognitio eiusdē boni et appetitus e hoc qd ni ho mibus appellatur voluntas. seu de sideriū cognitū boni adipiscendi. Hec autē p̃mū videz intelligibile qd e ipm bonū. mouz p mod finis. et est mouens nō motū. Intelligentiaa vero eiusdē boi mo uet p̃ modū formē a qua procedit appetitus. et e p̃us mota a bo no tanqua a fine. et deinde mo uens appetitū. et cōsequēter appetitus qui mouet ab intelligentiaa mo uet viaus ad actū impatiū i mē bris corporis. qui volet igit̃ donare Doctrinaā deliberatiuam p̃ quam possint confici orationes que mo ueant animos auditor. ad aliquid volendū. primapalī oēm operā debebit consimiliter circa sēm mo uens. videlz intelligentiaā. id est in hoc laborare debebit vt doc ad modos p̃ quos in animos au dientiū inducamus actuales con sideraciones bonor. quas cōside racōes bonor. intelligentiaas noiā mus. Cui enī Docebimus intelli gentiaas tles inducē. simil nrām Demonstrabimus et fines p̃ eas dem intelligentiaas intellectū ac ex earundem intelligentiaar. vir tibus p̃ se nascetur voluntas i aīo ad quam finaliter tendit oratio. Est igitur tlis intelligentiaa forā queda et ipius boni de sideran ex emplar et ymago. in se. Duo complectens. videlz racōez boni et racōem adipiscibilis. cum ad illud solū moueam. quod sit a saltem nobis appareat bonū. ad ipiscibile. quod aliter significari solet cum dicimus. quod nō ten dimus ad bonū vniuersaliter. sed ad id quod nobis bonū e. hoc aute qd nobis bonū est. e bonū nobis adipiscibile. In p̃mis igit̃ nrām e ut p̃mideamus que et quot sint con sideraciones seu cognitiones actuales bonor. sedd que sit rō adipiscendi. Itaqz cognitiones actu ales bonorū qd p̃ hāt methodū docem inducē. ex sex vrīs quibus

ꝑ̄endūtur videlz ex ḡnor vtu
bus cardinalibꝫ passione et cō
liacone sed diuersimode ⁊ nā ac
tuales cognitōes bonor̄ que nūc
virtutes simulatur differūt ab
ipis virtutibꝫ ni hoc q̄ vtutes ſt
habitus quidam et iste cognitio
nes bonor̄ sūt actus sed cognī
ones bonor̄ veror̄ vel apparen
cū que nūc passiones et cōalia
ones simulatur nō sic diuīt ab
eisdem passionibꝫ et cōaliacoi
bus q̄ni cor vtriq; ē actus videz
tamē passio q̄ bonī cognitio que
cū ipa est et simlr cōaliacio
et bonī cognitio que cū ipā est
Virtutes igitur cardinales ſt
prudentia iustitia fortitudo et
temperantia quar̄ p̄ma videlz
prudentiam sic accepo diffinūt
videlz q̄ ē verū bonar̄ et mala
rū vtrarūq; scientia Vel sic q̄
prudentia ē habitus q̄ racōe
quadam potest delectū habere
bonor̄ et malor̄ Aristoteles aūt
eam diffinit q̄ est recta ratio agi
bilia Eius autē ptes nō tamē
species ponit eccē memoriam
quo ad preterita intelligentiā q̄
ad p̄nia et prouidentiam quo
ad futura Iustitiam autē sic tul
lius diffinuit videlz q̄ ē habitus
cōis vtilitate seruata suā cuiq;
tribuens dignitatē Vel sic q̄
est equitas ius vnicuiq; rei tri
buens pro dignitate animi Ha
autē species arcta grecus iudi
ciale vndecimo capō p̄mi trac
tatus octaui libri sicē māte fo
titudinē tullius sic diffinuit q̄
ē considerata periculoꝝ sustep
tio et labor ꝑ̄ssio Vel sic q̄ for
titudo ē verū magnar̄ appetī
et verū humilū cōtēpo et labo
rū cū valitatis racōe ꝑ̄ssio
rator autem ex racione fortitu
dinis p̄suadē debebit quoties ā
nus p̄suadendus tepidus ē aut
piger quatinꝰ adhibita fortitu
dinis racione in quodā modo
robur eā adē possit licet q̄nq;
sed raro possit adhibē fortitudi
nis racōem vt aīm possit ab ali
quo cupito referre retrahē viz
pūs vtutis oppoīta vicia detes
tando habet aūt fortitudo ḡnor
species scz magnificētiā pudē
tiam fidentiā paciam p̄sueran
tiam Magnificētiā autē tullius
sic diffinuit videz q̄ est rez
magnar̄ et excelsar̄ cū aīmi
ampla ḡdam et splendida ꝑpōe
agitatio atq; administratio Ex q̄
patet q̄ in magnificētia duo st
videlz ipa res magna et excelsa
quā agim⁹ sed splendida et a
pta ꝑpō seu nitētia aīmi Ista at
autē magnificētiae oppoīt vi
cia duo vnū videlz in defectu
vt pusillanimitas cui quis magnus
pusillis se rebus inmiscet omit
tenda sibi condigna aliud in
excessu quod posset vocari vltro
fluentia vel pretēsio aut p̄sumptuo
sū videlz quis se magnis et ar
duis rebus nitrē inmiscere Fidē
tiam ita diffinit q̄ est p̄ quā nīa
mō et honestis in rebus multū
ipē aīmi in se fiducie certa tam
spē collocauit et ista vtus ē cū
ves non leuiter faciles ꝑpter
aduersarios impedientes et re
sistentes aut alia q̄libet impedi
menta habeq; in periculis bellis
vocauit aristotiles fortitudinem

sed acero largius vtitur fiden
aa q̄ aristoteles fortitudie. q̄n
fidencia nō solū est m periculis
bellicis. sed m alijs mltis rebus
honestis. que difficulē cōsq̄ pos
sūt. hinc etiam vtūr oppōita fi
uia duo. vnū m defectu quod
vocatur diffidencia. aut desp̄acō
alterū m excessu qd̄ vltro fiden
cia. vel spes stulta posset vocari
p̄sūcia p̄ acerbuem sic diffinitur
videlz q̄ ē honestatis vel vtili
tatis causa rez arduar ac dif
ficilium voluntaria ac diutina p̄ss
sio. Et habet cōia duo oppōita
uia. Vnū m defectu qd̄ vocat
impacia. cui soz quis vtilitatis
vel honestatis causa difficilia
pati recusat. vel si patit hoc
ē non voluntarie sed coacte. et
alīm quadā anxietate et mgē
tudine. ve bocetus ante p̄hie
nedelam. Aliud ē m superhabū
dancia quod vicium posset vocari
superacuencia. cui quis tristia sūl
te et non vtra vacōe ꝑpetitur. p
seuerancia p̄ cui sic diffinitur
videlz q̄ ē m vacōe bene cōsi
derata stabilis et ꝑpetua p̄ma
sio. et habet duo oppōita viua.
vnū m defectu quod vocatur
mstabilitas. vel inconstancia. cui
videlz m re bene cōsulta non
p̄sistim9. sed mutem9 ꝑpositum
Aliud ē m excessu qd̄ vocat̄ p
tinacia. cui p̄sistim9 inmobiles
in aqua re primus nō rez cōsulta.
vel que ꝑ rerū et tēpor mu
tacōem. secdm dictamē rez ra
cionis ēet mutanda. Temp̄an
ciam aut̄ ita diffinit. q̄ ē vtūs
m libidinem atq; alios nō vtūs
impetus alīm firma et mode
rata diuacio. Orator autē ut ꝑ
plurib⁹ ex vtute ēpanie de
bet p̄suadere. qui ꝑ suadendus
alīm9 ē preceps et audax. q̄tm9
adhibita tempancie racōe. ab
impetu cohibeatur. licet qui ꝑ
raro possit adhibē tēpancie ra
cōne ad alīm impellendū. videt
defectuosa pōtus vtutis via
detestando. Animat autē tullius
hm9 vtutis tres spēs. videz con
tinencia. clemencia. et modestia
Continencia diffinit. q̄ est q̄ cu
piditas cōsilij gubernacōe regit
Unde contra ista consistat.
m acquirendo. retinendo. et expo
nendo diuicias. sedm rez rationis
dictamē. et habet duo oppōita
uia. vnū m excessu desiderij
diuiciaū. et aliud m defectu illud
autē quod ē m excessu vo
catur auaricia. cupiditas. tenaci
tas. et illud quod est m defectu
vocat̄ prodigalitas et dilapi
dacio. Clemencia ita diffinit
videz q̄ ē ꝑ quā alīm tenē mo
dū cōnatū. alīm9 fluctuōis
committere retinetur. hoc ē q̄ cle
mencia ē virtus ꝑ quā alīm te
mē et sine racione cōcupiscen. m
odū vel iram alīm9 fluctuōis
id ē ab aqua fluctuōe seu ab
aliquo quicq̄ vel opprobrie re
tinetur. idest cohibetur a nimio
feruore et a vindicta tēmitare
de sit facta et compositione
mētis. et habet duo oppōita viua
vnū m excessu desidery vin de
te. videlz iracundiam vel furia
mozalem. et aliud m defectu au
ꝑ cui nomē nūc non occurrit.
Modestiam autē sic diffinit

q̄ ꝑ quā pudor honestatis ea
ram et stabilē cōpat autoritatē
Vnde modestia est circa honores
et execrationes ihonorationū. Et
habet duo oppōita viaa. vnū in
excessu. et aliud in defectu. et qd
ē in excessu vocatur superbia. arro
gantia. ambitio. tū videlz immū
affectamꝰ honores. nos maioribꝫ
honoribꝫ dignos putādo q̄ vere
simꝰ. et cū minus fugimꝰ de hono
ribus. videlz cū aliqd bonū om̄
timꝰ. vel falsū agimꝰ ne falsū
dedecus incurramꝰ. quod vē de
decus non ē. Vitiū autē ꝓ defē
oppōitū est humilitas immo. et ho
norū ꝓpensio viaosa. Pretera
notandū q̄ hys tribꝰ spēbꝰ tem
perantie fiunt contrarius acco
eo q̄ illis in nullo sermone mē
me sit vtendū. Sunt tamen alie
vt sobrietas. et castitas. sed qm
raro in cōsilys ꝓsuadet ꝓ ratio
nem sobrietatis vel castitatis.
illas species precēm sit. et etiam
precēmittam. qui habitu fortā ꝓ
suadendi ꝓ racōes ystorias. facilꝰ
etiam potest hri in illis ꝑ silitu
dinem. Notandū autem q̄ in
eo virtuoso qui q̄q̄ operatur.
ꝑ virtutē duo sūt considerāda
quor vnū ē actualis considerāo
et cognitio bonī ad quod tēdit.
et aliud ē habitus ipius virtutis. ver
bi gratia. cū vir patiens ꝓ vtu
tem patiē q̄q̄ opatur. Sbi duo sc̄
videz actualis quedā considerāo.
qua tūc habet circa materiam pa
tiendi. Item sedo qdam habitus eo
dem vtutis patiē. Vna si talis
actualis considerāo sit contraria
virtuti. tūc est ratio tra. Si vero
differens sit. et appareat tū vir
tuti conformis. tunc ē ratio sō

phistica. Oratoris aut officiū nō
est imediate talem hītē inducē
Istam ille ꝓ transitoriā oratōem
raro vel nūq̄ potest inducere. sed
orator solam cognitionem talē et
bonī considerationem inducit. et ra
tionē qualem habet is qui ꝓ vir
tutē opatur. q̄d. aut saltē ratio
nē sophisticam et apparentē. q̄
cuiꝰmodi sit forte latius infra sa
ctur. Que vō et quot sint passi
ones et cōtrariationes. sunt Dēm
extremo libro precedēti. Quecūq̄
sit ratio adipiscendi q̄d libet q̄d
appetimꝰ. notari potest ex hys q̄
de potestate Dicentē. q̄to capl̄o
tercij tractatus p̄ncis libri. Ca
plm tercium distinguens diuer
sitatē iudicationū quis deliberā
tium.

Hinc q̄ autē aliqs dictis ra
tionibꝫ bonor moueat ad tendendū in etam ali
quā actionē. ꝓpus. dē aliqs aput
scipm mutat ꝓ titubationem q̄ dā.
et indūciam. qua quis que poaꝰ
debeat tendē. Et sic cōis titubā
tio iudicatio deliberatiā. Vnde
sicut in quē iudiciali tradito libꝫ
precedentibꝫ. iudicationes q̄da sūt.
circa quas ꝓponitur ea q̄ ꝓ me
thodos eiusdem quis sit confir
manda. ꝓpositalē. et in genere
deliberatiuo sūt iudicationes q̄da
hmōi genī ꝓpositōe. in hoc papue
differentes a iudicationibꝫ generis
iudicialis. quia cū ille queritur de
preteritis. iudicationes p̄ncis gen̄is
queritur de futuris. Sunt aut tales
iudicationes duplices. Nam q̄dam
sūt finite quedā infinite. Iste fini
te sunt in duplici differentia. Na
nam quedam fortunatur sub pre
dicatis quibꝫ dam contrariis. hys vi

que sit agendū non agendū nubendū non nubendū melius mō malū et ꝓpzaonalia vt vtz sit viro sapienti nubendū vel nō vtz cū hys hostibus sit bellandū nel non Tales ei ꝙsiones tantū valent ac si compatuar ꝙrētur An sapienti viro nubē sit melius ꝙ nō nubē An cū hys hostibꝫ belli ne gociū mire sit melius vel quesc. Alie vō iudicatōes deliberatē finite forzantur sub ꝑdicatis specialē ꝙlitatē significandō et maxiē sēdm ꝙlitates conuenientes actui specialis vtutis vt vtrū virū sapientē nubē sit cōmodosū vel vtile vel honestū vel licitū vel magnificū et sic de alijs vel non Item vtz cū hys hostibus bellū mire sit bonū seu cōmodosū vtile honestū iustū et magnificū et sic de alijs vl' nō Item ꝑdcaz iudicatōnū finitarū sub predictis vltbꝫ formatur ꝙdam forzātur nē affirmatōnē aut negatōem a ꝑte nē opposita quoquomō vt vtz cartaginē sit tollenda vel nō Vtz cartaginem tollē sit melius ꝙ eam nō tollē Alie forzantur inter plures affirmationes nē oppositas vt vtrū exercitus sit mittendus ad tollēdā cartaginē vel ad germanā sub iugandā Vnlier iudicatōnū finitaz sub ꝑdicatis spālibꝫ forzātaz queda forzantur nē affirmationē et negatōem a' opposita quoquo vt vtz delē cartaginē sit modū vel nō Vtz delē cartaginē sit iustū vel non Vtz delere cartaginem vel cartaginē delē sit melius Alie forzantur nē plures affirmatōes non oppositas vt vtz exercitū mittē ad cartaginē tollendā sit cōmodosius ꝙ eū mittē ad subiugandā ḡmaniam vel iustius aut magnificentius et sic de alijs Et vbicūz in iudicatōe ꝑdicat' iustū iustū vel licitū posset subdiuisio fieri sēdm omēs spēs iudicationis assignatas supius ḡnerales causē iudiciales Est ꝓtēa aliud ḡnus iudicationū deliberandū quod infinitū appellō ꝙ videz sic forzantur vt quid agendū seu quid agendꝫ vel ꝓpzionalit. et tales iudicatōes ꝑ eū ꝙm capiunt debent ad finitas ē duc vt apparebit sēdō caplō sc ꝙs tractatus nē aut ignoro ꝙ ca que sūt in ꝑtē caplō pro exē plis iudicationū allata nō sūt vere iudicatōes sed tm ꝙsiones simplices ex quaz ḡlibet adhibendo ratōem et infinitationem posset ad iudicatōem procedi ꝓpter causā breuitatis sūt pro forīs iudicationū adducte Ex quibꝫ possem' vltius ꝑ racōēs et infirmationes sēdm doctrinam sexti libri in eaz ḡlibet ad veraz formā iudicationis procedē Cui ḡ animus ꝑmuī ā qua tali iudicatione fluctuant et titubauerit in scipō querens quid agendō orator nē sequētem doctrinam deliberationē exp̄ ꝓficies animū ab hmōi nō mitatōe debebit ipm ad tendendū in ā quā actionē certam dictis racionibꝫ bonor ꝓpter vel oppositor malor racionibꝫ detinē ¶ Capm̄ iij̄ quartum ostendit diuisionē iudicationū ḡnis deliberatiū sub ꝑtib⁹ modis deliberandi

Quoniam autē iudicatōes huius ḡnis ꝙ deliberatiue

sint in tam multiplia dirã-ut ẽ
in precedenti capĩo declaratũ-po
terit tamẽ hec methodus fine ad
tãndũ iudicacoem mẽ affirmã
one et negancem-fine mẽ plures
affirmacões grẽte adhibeat-In
tres modos ptin-acceptos penes
suam constitucionũ varietatẽ-ra
qñq; in sola constitucẽ edicetuali
seu questiõe facti-seu potius iuris
consistit-qñq; autẽ in sola qstione ẽlitatis-qñq; vcõ simil' con
sistit in qstione que ẽlit tam de
futuro q̃ de ẽlitate fueri-Tã
admodũ enĩ in ghẽ iudicialiũ
mil'tocaens tota causa in qstiõe
facti consistat-vt patuit huĩ ope
ris libro septimo-Simiĩ hic mil'
tocaens-imo ẽsiuĩ pluibg eã de
liberatiã consistat in questiõe fu
turi-ut si pharao mouẽt tale qs
tionẽ in cetu suoz consiliũ-Vtz
si amplius vetuscamq̃ filios isil'
sint nobis supuenture maioes pla
ge pro tẽpe-Et ẽiusmõi sepe qstiões
deliberatiẽ nõ formẽtur expres
se sedm fozam tãs conceptũ-sed
aliẽ-vt vtz fily isil' sint adhuc
retinendi vel non-Nichilo3 im
pliare vaco dubitãdi ẽ coniec
tura consistat-Potest tamẽ uñ
sedm modũ contingẽ-q̃ nulla
sit dubitacio-qñ ea que ex illo
quod est agendũ futura seu vẽ
tura dicũtur-sint vẽ futuã-et
tamẽ dubitẽt an illa futuã sint
valia vel nociua-iusta vel iniu
sta-magnifica vel puscra-et sic
de alys ẽlitatibg-qadmodũ in
ghẽ iudicali multe sunt consti
tuciones querites de iure-Poẽ
tem iuẽ certũ modũ-q̃ in ea
dẽ causa deliberatiã questiões
futuri et ẽlitatis ministrẽtur-et cõ
ministrẽtur-quoaes videz primo-
dubitatẽ an quod est et in re aget
da futurũ sit vẽ futurũ vl nõ-
Et sedo dato q̃ monstretur futurũ
esse-an ob hoc ipm sit vale vl no
ciuale-iustũ vel iniustũ-et sic de alys
qualitatibg-Est autẽ de dictis tri
bus modis deliberandi hic breuit
et tractate conscripta-quoz na
ture p̃ sequẽa magis intelligẽt-
Itaq; p̃ predicta nosse3 quid sit
genus cause deliberatiũ-et que
sint res motue voluntatis huma
ne-ac quibg et quot quibg qstiõ
sit mobilis humana voluntas-quas
ves methodi deliberature ꝑtineã
lia puto premittenda-

Tractatus secundus

Secundus tractatus qui de
monstrat ipius presidis.
primũ officiũ habet tria ca
pitula ¶ Capm primũ de ẽlita
te cogitacõis-et cura presidis-
et proprie officij sui primi in dicen
do ¶ Secũm de narratiõe presi
dis-et qualẽ causam apiat deli
berandam vsq; ad iudicacõem vnã
vel plures-¶ Tertiũ de prefacio
ne qua presens autẽticũ in tra
nibg causis poterit assessoz delibe
racõi premittẽ-¶ Capm primũ
de ẽlitatis cogitacõne et cu
ra presidis et proprij officij sui pri
mi in dicendo

Non sicut in ghẽ causa
se iudicialis primũ
verbũ spectat ad ac
torem-et nõ ad iu
dicem-sic in causa de
liberatiã ẽram in ea semp primũ
verbũ spectat ad presidem-Ea
tenus curam magnã et solicitudi
nem animi debet hre-Deinde nrãe
materiam-ex qua questio deliberã
tiua nascitur-et cõm iudicemq̃
mouere-et apire causam ipam-

sed in serie nre seruenda. Visum
ergo sedo explo precedeas tracta
tus que sint res in com que possit
audiendi animos ydriare. videl. qm
sint vera vel apparentia bona. du
modo sint vel appareant adipis
cabilia nobis. huiusmodi autem bona.
vel sint publica vel priuata. bona pu
blica sint ea que sint desideabilia tota
corpori ciuitatis. bona vero priua sint
que desideabilia sint cuilibet singul
latim. Que vero et qualia sint
huiusmodi bona publica siue bona
ciuitatis. colligi poterit ex sexto ca
plo primi tractatus octaui libri. q
etiam sint bona priuata. in ingnia
pre videl potest ex quo explo eo
dem tractatus. Cui ergo cui spec
tat gubernacio ciuitatis. vel regi
mi. vel alicui rei publice cui. huic.
maxime congruit esse virum prudi
mi cuiusdam scientia. qua aristoteles po
liticam vocat. et etiam iuris cois
traditione. vt cognoscat in vi na
turam ciuitatis in qua ipse ciuitas.
Et qualiter naturam omis cuiusdis
ciuitatis. et amplius vt oculariter
et precipue huius singularis ciuitat
cui presidet. vel forte regni. aut
alicuius talis politie. totum agnos
cat naturam. ex suis attributis
traditis sedo explo sedi tractatu
qui libri. Ex quibus cui opus nos
ce debet. que bona sint cuius et q
mala. Quadmodo si plures media
quos vnus sit presidens sint depu
tati ad a regimine alicuius corpis
presidis ille primus vnus salis summa
mediocriale hre debebit. et pret
hoc optime noscere cuiusdi corpis
singularis complexionem et corpo
sicceitatem. et prespeciari delengi et
de propinquo que res vel similiter pos
sint ei prodesse vel nocere. huius
varietatem euentuum contingentium

que sibi poterunt imminere. Presidens
cui talis ad duo respiat. videli
ad sanitatem conseruandam. et ad
egritudinem in corpore motus. ssi. Dspelldā
tiones in cetu medicorum sint quod ꝑ ꝑ si v
medicaminum quibus eadem egritudo Dcat gt
pellatur. Si vero premittit delon
gne et de propinquo. p li corpi fortuito
sit superuentura vel imminens aliquod
malum. tunc in corde cetu motus ssa
ones sint modis regiminum vel me
dicaminum quibus idem malum pellatur. Eadem enim ratione patrum in
cetu nauium. Eodem similiter medi
cinalis in cetu militum. et sic
in aliis similibus. Princeps igitur sine
presidens rei publice quia nosse tur vni
uersalis naturam ciuitatis singulorum
ciuitatis. p quam poluerit ac qua
Et maxime naturam huius singularis
ciuitatis cui presidet. hec ignorare eo
dem singularis ciuitatis morbos no
solum pateret. sed et summe potentes
fratum vel infirmos. Et hoc enim
cui officium presidis. vt videl vigi
lanter ac sollicitus cui maxima so
licitudo pre oculis animi sui semper
ait. et crebro versetur totius sue ci
tatis priorem dispositionem. statum fu
turam. qui omibus eiusdem ciuitatis
attributis et partibus experietur cuius
tam minus seras qm extraneas q ad
eandem ciuitatem quodlibet respectum
possint habere. Et qua cosideratione
quique singulis malis videbit priuatim
eadem ciuitas laborare. Quia vero et
si cuncta priuatim bona se habere videat
tamen quedam singula sibi mala timere
Et sicut hec dicta sunt de presidente
ciuitatis. ypocraticam intelligat
de hys qui presidunt vbi sanis
sunt de presidibus eorum malorum
et medicinis. viz ut peritus et vni
uersalis agnoscat species huius et ce

clesiastica iura. Et prec hec
ecam ipius eccē singlaris na
turam cui preficiuntur. Et pro
nalit ad hec que dē sūt de
presbe atiab aut eccē aut al
terius cuiuscūq colōms ciuitis
debet intelligi de eo qui sit sibi
ipi presidet et sue rei familiaī
tam talis peritus eē debet ī
uniūsali sua mozali quā ethicā
vocant. Et in sua pronomia.
Et preter hoc in pticulari uxta
apollinis oracūm scripm debebit
agnoscē sēdm attributa psōna
lia poēta supius huius opis libro
quarto diligenter revoluta et
cū hoc vtilius natura sue vi fa
miliaris in pticulai. Ex quibus
agnoscē vtiq cōiecturē poterit
predubitare quidqd sibipi et
sue rei familiari sit vel possit eē
nociuū vel vtile et oīno bonū
vel malū in pñti atq in futuro
p quod dēs presēs sue preside
at rei publice sue sacre sue si
bi ipi et sue rei familiaī quē ad
eū in hac causa spectat pmū v
bū in cetu consiliatorū si assit
questiones et iudicia eōs mouē
debebit sup modis quibus de re
publica vel sacra vel priā eade
mala pēna depellatur a futu
ra precaucatur a sup modis q
bus bona pēna conseruēt et
acquirēt futura sed aūg ad
easdem questiones queat pmo
narrac debet aquid qd etiibus
dabit qstionibus et iudicia eōm
ortū. Deinde ex eade narracōe
questiones seu iudicia eōs mouē
et ipam eām apire peritus vsq
ad iudicacōem vel iudicia eōs
metu sue. Et finalt nōnūqua
aqua exordialē prefacōem sub

uigere ad consiliū deliberacōes
rectificandas. ¶ Capm sēdi de
narracione presidis et q̄ eā
aperiat deliberatiā vsq ad iu
dicacōē vnā vel plures.

Narracio vero presidis in
hac causa deliberatiā ē
eaz rerū gestarū exposicio
ex quibus vel cū quibus emēre vi
detur pnē vel futur malū vel
bonū ad quod depellendū vel
adipiscendū tendit deliberacio
ut si pharao presideret in cetu
suoz consiliū et vellet finaliē
istam q̄stionē mouē. videz an per
eū filij isrl sint dimittendi ul nō.
tuē deberet premittē in racionē
qua forsan exponeret q̄re i rego
no suo degerent et cēs quida vidz
filij isrl quos ad suū seruicū in
varijs opibus deputinerat et q̄
litez quida ex eis viz moyses et
aaron venerūt a deo missi q̄p plibus
ipi verbis requisissent ut eos
dimittēt apparendi sue vē missio
nis varijs signis ac plagis mlt
iplicibus demōstrantes. Et ex ta
li narracione cōi debet sapcio
nē causē descendē. Et pmo sdic
tam questionem videlicet an p eū
sint filij isrl dimittendi vel nō.
Ad cuius questionis ptes arguēt
precipue duobus argumentis
que ad alterutram ptem causam
continēt dubitandi. ut ad unā
ptem sit quū filij isrl nō videant
dimittendi cū magna prebent
ex suo ministerio seruicio fruc
tuū et ex alia pte q̄ dimittendi
ne prioribus plagis maiores su
pueniant toti egipto. ex q̄ alterius
acōis nascetur indicacio delibe
ratiā q̄ fugiēdi debebit sic de foris

udicacionū dicti est libro sexto.
Potest etiam contingē q̄ posē vn
tam n̄racōem sup̄ganē plures q̄s
ones. vt duc tres vel q̄tuor. tūc q̄
q̄libet erit sic arguendū. et ex eis
finalē plures iudicacōes sozant
Si vero contingat poni aliquam
talē n̄racōem in q̄stione infinitū
mendē quēitem viz medetātr q̄d
sic agendū aut aliud tale q̄d in
finitū tuc̄ preses q̄tū potest ta
lem infinitatē sub aliquibz certis
modis finitis coartare debebit p̄
diuisiōem. Nam cū in aliquo q̄n
infinite quid sit agendū conside
rare debebit que et quot sint
que p̄ma facie fieri posse videbūt
Et cōsi q̄rit qua via sit faciūs
agē. vel melius vel iustius vel
magnificētius. et sic de alijs pre
dictis ventū. Et ad tūs libet ta
lū finitar questionū vtrāmq;
p̄tem arguitiū debebit. sicut in
supiozibus est p̄ceptū. hoc facto
q̄ tū ex n̄racione plures q̄stiones
et p̄ eōs plures iudicationes nas
cētur. q̄ ille p̄ q̄ preside sub numa
la p̄tractione monēi debebit. sic q̄
n̄firando videz q̄m in p̄tē sit su
p̄ hijs et tot q̄stionibz vel iudi
cationibz deliberandū. Potest
etiam cōtingē q̄ preses vna cū
sessione narret diuīsas materias
nō cōnexas. ex quibz oriētur di
uerse q̄stiones et iudicationes
quas siliter si velit sub numerali
potest p̄tractione monēi. Capitū
tertiū de prefinitione qua pōt aū
tenticus i grauibz causis ponī
assessoū deliberacōi p̄mittē.

Q Dm vero p̄ses p̄ huiusmo
di n̄racōes q̄stiones viā v
plures ac varias eōem

ad altiōrem p̄tem ac iudica
tionē vel iudicationes ap̄ne rit
causam deliberationē. potē nō
nūq̄ in grauī materia. et pre
pue si sit vir magne et grandis
autozitatis. quandā p̄fatione
subiūgere ac p̄mittē deliberā
dum. Unde ad hoc vt assessozē
deliberet requītur. q̄ aīm eius
sit a passionibz depuratus. et q̄
diligenciā ad hibeat in deliberando
que circa in dicta p̄fatione p̄
mo debebit. preses si causa tulit
eiusdem cause ingenia pticula
et magnā dubietatem et nitī
cationē oīs debe. et hec loco tuīs
dam vacationis. Deinde secō debebit
eam exposicōem subiūgē ad qua
tendit. talibz vel p̄portionalibz
verbis. Quo circa sūme necē
p̄tes. hic aīmū recte deliberātur
a cūctis turbinibz expurgari. vi
tra odio amore mia et alijs huī
modi passionibz. et rem istam cū
sūma diligencia p̄ quietū et tra
quillū aīmū considerare. Quod
in omnibus grauibz ac difficilibz
causis est maxime necē. Et istud
vltimū q̄dāle viz q̄ in grauibz et
difficilibz causis sit p̄ aīmū que
tū et tranquillū et cū maxima
diligencia considerandū deliberā
dū. Debet tangī locus quidā cōis
p̄ varios locos thopicos p̄ pue
grauissimos grauit licet breuit
Demonstrai. Posset aūt qui velit
huc locū cōem sibi p̄ retū p̄pare
re eo quoniā opus est posse
vti. Et hec de p̄mio p̄sidis of
fitio puto sufficē.

Q Tercius tractatus oīs cō
tocū dicendi processuū

que assessor seu deliberator tenet
in primo modo deliberandi habe-
contenta quilibet capla ‖ Capli
primi qualiter assessor seu deliberas
debet presidis defectum supplere
et que et quot sint pres mentis de
oratore assessoris oratore ppria ac breui amonet sup deliberati
exordio ‖ Cedit dotz duas
meditationes deliberatori max
me necessarias que debuit ee premi
ad habendum ppositum in primo
deliberandi ‖ Tercia docet
forman ex dictis meditationibus
dicendi ppositum in primo modo
deliberandi circa iudicationem
questionis affirmationem et negationem ‖ Quam de confirmatione
et confutatione in primo deliberandi circa iudicationem questionis
affirmationem et negationem
‖ Quartum que dicta in hac parte iterationem veram et sophisticam et
q orator nonnunquam uti potest
vtra vanoe sophisticam. ¶ Capitulum
primum qualiter assessor seu deliberans
debet presidis defectum supplere.
et que et quot sint pres mentis
assessoris oratione ppria ac breuiter amouet sup deliberatis
exordio

Quum preses finierit verbum finierit
et assessor sit missis sententiam dicet
si preses ipse non
satis aperuit causam et nec perfecte
sit executum ea que dicta sunt
ad primum presidis officium primet
assessor si causam hoc iudicium
dicendi supplere debebit omissa p
presidem viz in mandam viam
do questionem monendo ad veram
bet primam rationem dando iudicationem
subdendo et subiungendo
presidentem primo si nec preses nec
priores assessores hoc sufficienter
effecerint eam ad dicendi locum
assessoris veterum qui erit partem
deliberandi primus ipse tres de
fectus supplere debebit primam
dicendo primum ipsum vel ut reli
qui assores recte deliberent sicut
aliquando fecit gaius cesar ut
in ea eius oratione videtur. qui
sanctus in libro de catilinario
bello ipsum scribit in senatu dixisse pro mitigatione sententie quor
dam senatorum qui nobilissimos ciues
romanos complices catilinae co
spiratoris vltimo supplicio mulc
tare decreuerant. postea autem
primum presidem aut primum ipsum aut
assessorem aut aliquem qui prius eo su
am deliberationem edixit hoc mo
do causa fuit aperiendi ingrediendi ide
assessor suam ppriam orationem
deliberatiuam que seu pres pot ha
bere videtur exordium propositum confir
mationem confutationem conclu sio
nem expressionem et preter has p
tes eam habebit voluntatis expres
sionem qua hic sententiam possimus
appellare que ppria pars orationis
non est sicut nec pars orationis
iudicialis ponebatur supra
rius. Narratio vero non est pri
mum aliter de officio assessoris sed
est de primo officio presidis eo q
ipsa introduat gratia quaerendi
ad questionem et iudicationem quas
de primo spectat ad presidem ut
satis est dictum. Secunda pars orati
onis assessoris est exordium. qd
sicut in orationibus iudicialibus
sic hic duplex esse potest etiam si
simus assessores. tunc exordium qd

nostrū potent hic respōn ad ora
cōnē alicuius alterius qui ante nos d
dixit · si cōmodū videatur · ea quoli
bet laudare vel vituperare · Aliud
potent hic respōn ad oratorem p
nos ipos Dicendum · quo diuerte
potius auditores reddē benivolos ·
dociles · et attentos · sedm ergē
riam eor que p nos erit dicēda ·
Que autē hec exordia simul possit
videat supius primo tractatu li
bri quin · ¶ Capitū p. docēs du
as meditacōes deliberacōi maxi
me necias · que debent ee prie
ad habendū ppositū in primo mō
deliberandi

Secūda ps assessorius oraci
oīs deliberatiue · e ipsum
propositū · Ad quod ī primo
modo habendū deliberandi circa
iudicatorem q̄dcūq; mē affirma
tionē et negatorem · cū p suadere
volem9 · nota · est duas ī animo
meditacōes precedē p quaz prima
ex vna pte studebim9 totū tē
porale processū agendi negocij ·
Ex alia vero pte p sedam medi
tacōem studebim9 ad hoc totum tpale processū omissionis eiusdem negocij · q̄tum9 duabus vijs clare prospectis · merito possim9 ad dex
teram vel sinistram · q̄ntū ad p
mā dictā meditationū sic ī am
mo procedim9 · vt ante oīa p
diligentissimā cogitatorem negō
cij ipm resoluam9 · in sua attri
buta · De quibus Dens ī libro q̄sto
p quirēdo ex vno eoz̄q; attri
buti q̄litate · quid in et ex agendo
negocio sit prouentus · p gradus
tēporalis protensionis eiusdē
negocij · et vel ipm sequi · q̄si
sit meditando q̄rem9 · quid erit
in primo mōmo negocij · seu primo
gradu · certe istud hoc et illud
vere proueniet · vel posset proueni
re de facili · Circa que gradus p
sua Dem9 oīa vel regno vel al
teri patrie vel cōitati · tuē con
siderandū p tabulam positam
sexto capō primi tractatus or
tatu libri · In p ea que in illo g
du sepe p̄uenient vel possent fa
cilius euenire · cadē ctēs priā
vel coniūctus quelibz · et in quibz
sius prebz et in quibz sius rebz
melioratorem · et etiam lesionē
seu q̄dcūq; bonū vel malū sua
pietatis · Item an alius quis eidē a
tati vel patrie vel alteri cōmu
tati cōnexus mōx melioratorez
seu profectū vel oppositam lesio
nē sue sapiet · et in quibz sius rebz
vel si p̄sone singulari p suadere
volem9 · tuē considerandū p ta
bulam positam q̄rto capō dicti
primi tractatus octavi libri · per
quam p ea que in illo gradu ē
te p̄uenient vel poterunt facili
euenire · cadē p̄sona vel alii quis
quoz̄ vel quibuslibet aliorū · et ī qui
bus sius rebus melioratorem
seu bonū q̄dcūq; recipiet · et qua
lesionem seu q̄dcūq; malū · Demū
omino consilio · meditabit circa
sedm gradū negocij · et deinde
circa tertiū · et sic vltius circa
omnes gradus tēporalis protēn
sionis negocij · q̄ longissimi nitu
ritus p̄ vaticinationis se valebit
protendē · non solū intra negō
cij limites · sed et longe post ne
gocium · Ad sedam autē dictā
meditationū omino consiliē
in animo procedem9 · Nam ante
omnia p diligentē cogitatorem
resoluem9 omissionem negocij ·

ī animo

ſua attributa p quirendo ex v
m9 eiusq; attributa q̃litate quid
m et ex omissione tali sit pro
nũciatur p gradus tẽpalis protẽ
sionis eiusdem omissionis et
rerũ ipãm sequẽciũ. Deinde mẽ
ditabim in gradus ipos eodem
modo quo in negocio nup̃ fuit
preceptũ p quax meditacionũ
quãlibz duo repiem9 videliz p
meditacoẽm in protensione ne
gocij omia bona et mala omissi
onis eiusdem. Sed hec q̃lior re
ducũtur ad duo videliz ad boa ne
gocij et bona omissionis eiusdem
vel ad mala negocij et mala o
missionis eiusdem. Vnde cũ q̃ri
an agẽ vel omittẽ sit melius te
nenta p dcas meditacones de
bent reduci ad bona negocij et
bona omissionis. Nam tũc ma
la que prudenter in omissionis
processu cõmitti debebũt cũ bo
nis negocij eo q p negocium talia
mala vitantur. Mala vero vita
re bonũ est. Similit mala negoc
ij cõnecti debebũt cũ bonis omis
sionis eo q p omissionem negocij
talia mala vitantur. Et sic ex
meditacionibz tantũ duo fina
liter eliciũtur videliz hinc inde bo
na et bona. Cũ vẽo q̃rat an agẽ
vel omittẽ sit minꝰ malũ tũc
tenenta p dcas meditacoes de
bent reduci ad mala negocij
et mala omissionis eiusdẽ. Na
tũc bona que prudẽter omis
sione mittuntur cũ malis nego
tij eo q illa bona p actoem ne
gocij omittũtur et econtra bona
que prudẽter in negocio mittent
tum malis omissionis eiusdem
eo q illa bona p omissionẽ negoc
ij omittũtur et neglecta sunt ex
emplũ de talibz meditacionibus
ut si q̃ratur an iohãnes nubere
vel non nubẽ sit magis bonũ seu
melius. Primo pro meditacoe p
ma carta negociũ nupciax. Idem
negociũ debebit in sua attributa r
solui et cõtra ex illis attributis de
bebit meditari si procedam9 ad
negociũ nupciax quid primo. De
inde quid secũdo tercio et q̃to et sic
vltra p totũ tempus consẽtus
matrimony vsq; ad duoraũ q̃
mores ipãrũ largiuntur et quid p9 hoc
et post illud q̃dm potissim9 omia
bona et mala prudebim9 q̃ sint
in et ex negocio nupciax et sẽ
cionis matrimony pronũciatur. Post
hoc ex alia pte p consilem me
ditacoem prudẽter debebit toties
processus tẽporalis vite solute.
In quo tacta datam regulã ppor
cionalẽ omia bona et mala pre
meditabũtur. Sed sicut dictũ
est hec q̃liora reducũtur ad duo
videliz ad bona cõiugij et ad bo
na vite solute, reducũtur ad bo
na nupciax et matrimonij eo
q illa p nupciis vitantur. Vi
tare q; malũ bonũ est. et econtra
mala nupciax et matrimonij p̃du
cũtur ad bona vite solute. Omnia
illa p vitam solutam vitantur
Sunt autẽ iste meditacoes ip
sis prudentibz maxime pprie eo
q michil agant habens aliquid
grauitatis q̃ primus et sic omia
meditacionibz istis rem ipsam
examinent. Que eciã iste medita
ciones quasi matres omiũ actio
nũ deliberatiue ex quibus p̃

. nã mala q̃ vide
bũt in passu
vite solute

apales actus ꝑ suadendi et dissuadendi nascuntur. Sue eam q̄ fida mentū dictorū tuū modos deliberandi. eo q̄ inuenta ꝑ deos mediationes se triplic̄ possint hre. Nam uno modo ad ꝑ suadendū sufficiat probare. quā thia et talia erunt ni et ex negocio prouenturā. et talia et thia ni et ex omissione negocy. videz. cū ulla que ni et ex negocio meditātur futurā. nō indigent ondi bona. sed tātū requiritur ut non strentur futurā. et e conuerso ulla que i omissione meditātur futura. non indigent ondi mala. sed tātū requiritur ut non strē futura. si non fiat negociū. et ex istis surgit ꝑmus modus deliberandi. qui assilat̄ mutē seu tactu ostensionem domꝰ vel nauis vel pānī vel alterius rei visibilis. Unde q̄n dominus vult bona ondere. uno mō solū duat visitatorē ꝑ omes eius ptes. et a gulos. ve omes videat. et dicat nullū ullaz laudat nec vituperat. volens ut visitator ex solo aspectu ꝑtis eius iudicet an domus sit bona vel mala. similiter posset dia in nauī pāno. et alijs mūbus talibꝰ. Alio modo potest contingere q̄ ea que ni et ex negocio ꝑmeditātur futura. et ea q̄ ea forent ni et ex omissione negocij prouentuā. plane cōcedent futura. Sed tamē dubitat ut an ea que bona putabmꝰ. negocij sint vere bona et meliora bonis ullis que possent ex omissione venire. quo casu non ē necessariū aliquid ē futur probare. sed tantū oportunū ē ostendē quī ea que fruūtur ni et ex negocio prouenturā. fuē bona et meliora rebus illis que ex omissione prouenirent. et ex istis surgit sēdus modus deliberandi. qui assilatur ostensioni laudatiue rei visibilis. ut alicui domꝰ vel nauis. videli. cui ptes sue note quoad cē. sed tm laudat̄ sicut latum. Verum modo potest contingē. ut et ea que ꝑmeditū fuē i cē potali protensione negocy. et ea nam ni processione omissionis negocy reqrant. ut probetur futurā. et cū hoc ut mōstrent̄ magis vel minꝰ bona. et ex hoc surgit tanꝰ modus deliberandi. qui assilatur rei visibilis ostensioni. cui et ptes monstrentur. et cū hoc ea q̄libet collaudat̄ vel vituperat̄. Ex plū terā docēs forā ex dictis meditationibꝰ duendi ꝓpositā in ꝑmo modo deliberandi cū iudicem coēm que nēs inter affirmationem et negationē.

Igitur cū in dicto ꝑmo modo deliberandi volem forare ꝓpositū. Quendū q̄ ipm duas ptes principales debz hre. quaz una de bois a malis loquet̄. que posset vocari ꝓpositum trahens. Et alia de hiis dotenda vel imponi. que ꝓpositū spolens posset vocari. Igit ex dās duabꝰ meditationibꝰ potest duplex ꝓpositū trahens elicere. videli. ꝓpositū trahens cōfusum et vnū sale. Et aliud ꝓpositū trahens distinctū et specificatum. Unde cū ꝑsuadē volem et in cor area que ni et ex negocio prouentura ꝓspiam. sint for

sitam multa et magna bona:
in omissione contraria sint mul
ta et magna mala. et econuerso
in omissione sint etiam aliq bona.
et in actione non nulla mala
tuc primo potim9 quasi in summa
quadam ꝓponè. quid ipm negoaū
agere melius sit aliq ipm omittè.
vel quid omino bonū est ipm agè.
vel quid omino malū eet ipm omi
tere. vel aqua tali forma ꝓpo
nali. et talem ꝓpositi ꝓtem
voco confusam. eo q nō m̄ sinuat
in ꝑticulari que sint illa bona
m. et ex negoao prouenitura. q
erut maiora bonis m et ex omis
sione futuris. Deinde ut̄ genus
ꝓtem ꝓpositi pellentē. qua nos ad
agentem quod ꝓpositū est ꝓpm
designam9 hic. Cui debet des
cendi ad ꝓpositum trahens. Dis
tinctū et specificatū. q duas co
tinet narratoēs continentes dua
bus meditationibus ante dictis.
quaꝝ narationū prima si ꝑsuadeq
exponitur autem bona gradati
met ex negoao prouenitura. et qm
asserret solū talia et talia mala ꝑ
na videlic. Ꝑ secam veo exponēs
tunc mala gradati que m et
ex omissione negoy sedm dictam
meditationem eent ventura. et di
ceret qm asserret solū tlia et tlia
bona ꝑna videlic q iste ꝓpositio
nales narationes hic tot
ꝑtes. sc dausilas. quot sūt gra
dus in tēporali processione negō
tij. et eos que sequuntur ad ipm.
et quot sunt gradus in processu
omissionis et vez in ipa fluitant.
et eam sequentur. sed iste clau
sule non debent simul et com
mie collocari. sed dispersē et

successiue. Nam primo posit debet
dausula que respiat primū gdū
negoy. cui dausule aliq proce
datur ad alias statim debebit
sua confirmatio et obstantiū cōfir
matio necti. Et post hoc vellet
sedā dausula narrationis ꝓpo
sitionalis. respiaens sedm gradū
negoy. cui silr statim sua cō
firmatio et obstantiū cōfirma
tio nigi debebit. Deinde veniet
tertia dausula cui sua cōfirma
tione et confirmatione. et sic vl
tius vsq ad finē extremū tē
poralis processionis negoy. D
inde cōi et simili debent po
ni dausule sedē narationis ꝓpo
sitionalis. viz procedendo sedm
gradus tēporalis ꝓcessionis
ipius omissionis negoy. cum
suis cōfirationibq et cōfirma
tionibq. vsq ad suū finē. Postre
mo vesimee ea ꝑs ꝓpositi que
nos potissima ad agendū sig
nificauit hic. videlic ꝓpositū im
pellens. cui silr sua debebit pro
batio nigi. In hoc tamē ordo po
terit frequēter euerti. vt videlic
primo probem9 nos ad aliquid
eē potentes anteq ad dausulas
ꝓpositi trahentes et specificati
veniam9. maxīe cū magr de po
tentia dubitatur q de dausu
lis ꝓpositi specificati. Circa veo fi
erit abnatio quesitū an agere
sit mino malū q omittē. et ad
actionē siue ad agē ꝑsuadere
velim9. tuc ꝓponem9 q agere
sit mino malū q omittē. et q
potentia ipm agendi habeim9.
cetera prosequendo ꝓpositionali
sicut in iudicatione que qrit
quid melius. Dan. Et in fra
dicetur ꝑ totū. Capm̄ qrtū

de confutacõe et confirmacone in
p̃mo modo deliberandi cũ vidi
tacẽm quentem mẽ affirmacionem
et negacõem.

Tercia et q̃rta ꝓpter ora
cionẽ ipius a sẽssoris de
libeandis fuit confirmacio
et confutacio que in hoc p̃mo
deliberandi totaliter simm debebut
ex methodo cõiecturali tradita
p̃ritus opis libro sepãto. Vnde sic
aliq̃liter intelligit ex tali pre
cedenti confirmacio nõ debet sim
tim adhiberi ꝓpter confusõ sed p̃
mo p̃me clausule ꝓpter specifica
cionem q si p̃suadem̃ tuẽ p̃mam
clausulã maxime que de bois ne
gocy logitur p methodũ cõiectu
ralem ex precitis ad futura con
usam confirmabim̃ et probabim̃
vẽ futurã si hoc exposuim̃ vl'
de finali vẽturã si taliter exposui
mus Et in hac methodo cõiectu
rali pro futuris debent adhiberi
q̃plurim thopicor locor et pre
cipue cũ p̃cedentia erit ad locũ a
simili. Diligẽs addita debebit
exemplia similiũ veriũ p̃ritus ges
tar. Nam ut in plurib futura
fiũt simila factis. Item si que videã
ad oppositũ dicta posse. Diligenter
confutari debebut. Sedm cõfutaco
nis doctrinam traditã sedo ca
pitulo tercy tractatus sepi libri.
Si vero in eodem p̃mo gradu ne
gocy cerã aliquid mali proueniret
non oporteret probaẽ q hoc sit euẽ
turũ. Sed solũ cotã et ceteris assum po
nẽ. ut eius p̃ritas iudicet. Si q̃
in eodem gradu aliquid mali
videatur ventur. qd non ẽ vẽ
rum ventur nec formidandũ ẽ
p coniecturã vnde debebit qm
non erit ventur. Et sicut hic dic
ta fuit de confirmacõe et cõfu
tacione vnius clausule dicꝫ ꝓ
sit. videlicet cũ p̃mo gradu negõ
cy. ita simiter intelligat et fieri
debet de omnibus clausulis se
quturis. Deinde debet ad clausu
las omissiones cõfirmãdas acce
di. inter quas p̃ma ponet mala
p̃mi gradus omissionis. q̃ mala
fore ventura cõsimiliter p omẽs
locos coniecturã probari et cõfu
tacione simm debebit. sicut de bo
no in p̃mo modo gradu negõ
cy fuit ostensum. Si autẽ in eode
gradu aliquid boni sit euẽturũ.
illud solũ ante ceteros assim locari
debebit. sine probacõe. q̃tm̃ eius
p̃ritas p se conspiciat. Siq; in
eode gradu aliq̃d magnũ boni vi
deatur. fore sine vẽtura. cui non sit
ita. tuẽ p coiecturã iudicandi debebit
quid vere nõ sit ventur. nec spe
randũ. Et sicut hec dicta sũt de cõ
firmacione et cõfutacõe vnius
clausule circa p̃mũ gradũ omis
sionis negocy. ita simiter debet
intelligi et p ordiem fieri in om
nibo clausulis sequturis. Et ti
bus igit duabo rationibo p̃ius
assumptas clausulas sic pedete p̃tim p
batis. videt auditor omia bona
que diuersi p negociũ afferentur.
et cuncta mala omissionis. q̃ per
idem negociũ vitabiũtur. et cete
ra p̃dicta bona que cessãt p
omissionẽ ventur. et p̃dicta ma
la que fiũt cõnexa negocio et que
p omissionẽ negocy vitantur. et
omino videt qui negociũ est bo
nũ et omissio mala. vel q negoci
um ẽ melius omissione. Post hoc
si videatur necessm probari debebit
ea ꝓpter ꝓpter que nos potentes ex

posunt ad agendū negocium vl' fo
re que nos potestates exposunt ad
agendū negocium q̄ ad ipm omne
tendū. Et hoc nullas ex locis et p
mo ex loco a diffinitōe p̄sone ut
potentie que diffinitio conflabit
ex nostris vel alterius qui est ag
gressurus negocium omibz attribu
tis potestatum iudicantibz ut ex a
nimo ingenio viribz corpis am
as-sociis adiutoribz diuino fauo
re ministris organis seu instrumē
tis opibus habitudinē modū habi
tudinē loci congruū habitudine
tēporis satis longi habitudinē oc
casionis ydonee et hmōdi cetēr
requisitorū. In singulis horū mēstrā
do si fieri possit nos ē potestatēs
ad agendū q̄ ad omittendū ne
gocium. Item ab alia p̄te ex attri
butis oppositis aduersarij. Idem ad
uersarius tanquā impotēs ad
resistendū diffinietur. Et ad vltī
mū sepe utile est enarrare oēm
modū et ordinem quo potuit agi
negocium. Nam talis narratio ē
tanquā diffinitio queda p̄tas
te sedm̄ secundum seriem tem
poris ad actorem aptate. Ex hys
autē omibus tanquā ecētibz una
queda diffinitio. cū sint multe
ratiōes expolitiua constare debe
bit. que ad deum p̄tem p̄sone ad
hibita. poterit forsan expolitio
nis confice. Sedo ad eandem p̄tē
p̄sone poterit addua locus ab ef
fectis. p quē nostra fuerint que a
potentia tali vel maiori processe
risse medrantur ferem̄ in me
dium. Item respectū aduersarij poti
mus locū ab effectis addicē. p
quē eius fugas et imbecillia fa
cilimedrabim̄. Et forsan plim
reliquorū locorū poterit̄ addua
ad probandū eandē p̄tē p̄sone. nos
trā videm̄ potentiā. et imbecillī
tatem aduersariorū. Ceterū si
qui loci ad cētrarium posse duci
dicātur. eos diligenter confutari
debebunt. Quinta et sexta pars
oratoris assessoris sunt conclusio
et egressio. Unde p̄tibus p̄sone
dicto modo confirmatis et cōfu
tatione munitis debebit assessor
p̄ recapitulationē concludē p̄sonā
liter ut in quib̄ē cause iudicat'
et dicitur. Deinde sedm̄ doctrinā
sedi capti sexti tractatus primi
libri egressionū loco frequēter
auctiones passiones et cōmina
tiones debet inducē. et cum ora
tione protrahē usq̄ in finē que
deliberantis sententia. Propo
situ autē modū omino procedi de
bebit ꝓponendo confirmādo con
futando. et concludendo cui a ne
gocio dissuadere et ad omittē
dū p̄suadē volem̄. Quinta ꝑ
plim que differentia in hac p̄te in
ter ratiōem rectam et sophisti
cam. et q̄ orator nonnūq̄ uiatur p̄
sit ut ratione sophistica.

Sciendū q̄ dictus orator in
processibus in p̄suadendo
et dissuadendo ē recte ra
tiōem conformis. quasi sic arguē
mus. hoc negocium si fiat afferet
omē modo plus boni q̄ mali. q̄
ipm̄ est bonū et faciendū. et q̄si
sic arguem̄. hoc negocium si fi
at afferet omino plus mali q̄
boni. ergo est malū et omittendū.
Talis enī ratio sophistica nō
ē. Nam quodq̄d plus continz bo
ni q̄ mali ē vere bonū et faciē
dū. et econtra quodq̄d continz plus
mali q̄ boni est vere malū et
omittendū. Notatur enī in ta
libus argumentis q̄ non solū vide

antur bona in negoao qđ ē agē
dū · sed et eam cuēta mala que
sunt asserenda p ipm̄ q omissiē
vel omissione · Et ꝓcōlē notāt
in eisdem argumētis · q non solū
debent videi mala in negoao a
que dissuadem9 · sed et omā bo
na que p ipm̄ omissione vel omis
sione fuerunt asserenda · Sed po
terit frequēter contingē ſmo ut
in pluribus apud vulgares ora
tores ēt vsitatū · ve vētur in
hac pte racione non vē · sed sō
phistica · ut eū ad actionē volue
rint p̄suadere · emanāt et ostēn
dūt sola bona omīno reticendo
de malis · vel de maiori pte ma
lorū · et eū ad omissionē volunt
p̄suadere similiter enumerant mł'
ta bona in omissione · De malis
non sāis manifestando · ꝯsi sic
arguet · Hoc negociū continz
multa desiderabilia vt delectā
acionem · luctū · gloriā · fauorē · po
tentū et hui9 modi · Igitur ē bo
nū et faciendū · Vel sic · Hoc negō
cium continz multa incōmoda ve
labores · vigilias · solicitudiēs · absti
nencias · Igitur ēt malū et omit
tendū · Racōnes eīm tales non
sunt recte sed sophistice procedē
tes · ab ea fallacia quā logica vo
cant a sedm quid ad simplr · et
assimilant̄ tali racioni qua quis
sic posset arguē · Iste aphus ē ß.
aliquas ptes aureus · igitur ēt
aureus · Non eīm vere potest
dici aphus aureus · nisi eius ma
iores seu plures ptes sunt au
ree · Similiter negociū non potest
vere bonū dici · nisi plus boni q̄
mali contineat · Similiter nec ma
lū nisi contineat plus mali q̄
boni · Non igitur sequit̄ hoc ne
gociū affert delectacōēs · luctū
gloriam · fauorem potentū · et
multa alia · Igitur ē bonū et fa
ciendū · Nam ex alia pte omis
sione vel omissione posset plā ma
la afferre · Tales autem nocēs
sophistice et precipue p hanc
fallaciam a sedm quid ad simplr
sicē totius mundi falla assime
decepticas · que dicit̄ homines
in omī illecebras varietatē · Nō
volo p hec inhibē qn̄ assessor vł'
quilibet etiam alius orator ex
istens · dūmodo bona causa ha
buit · hoc posset p hui9moi sō
phisticas racones · reliquos
animos ab errore ad vēritatem
reuocare · sicut etiam mihi inter
est · an iē qui iustū bellū habuit
palam vel p insidias pugnet ·
Sicut autē in hoc pmo mō de
liberandi poterit made tam rēa
qđ sophistica ratio · Similiter et in
omnibus modis deliberandi seq̄
tibus · quas quia finale sit ei cō
siderare qui est excellentius in
arte logica · in singulis infrius
dicendis inuitos ad hanc mon
tionē · et ad logicam artē venit
to · Et hec de primo modo deli
berandi puto sufficere ¶

Quartus tractatus explicans eos processus quos in sedō modo deliberandi
potest assessor hre decem habet
capla ‖ Caplm pmū ondit qđ
sit ꝓpositū assessoris in sedō mōdo
deliberandi circa judicatū qđ
tem in affirōne et negatiōe
quando procedim9 p virtutem
prudentie · et quid illi ꝓpter de
bet pmitti · Et similiter cuius ptes
debeant conformari · et cōfutatōe
munire · Et etiam que mō p cō
clusionē auctōes et passiōes dēar

oracio dedua in fine || Secdm os tendit quid sit ꝓpositū assessoris in sedo modo deliberandi circa iudicacoēm quēntem inter affirmacionem et negacoēm qui procedit ꝑ viam iustice et quid illi ꝓposito debet premitti et q̄liter eius ꝑtes debeant confortari et confutacione munire et q̄ modo ꝑ conclusione auctiones et passiones debeat oracō dedua in finem || Tertiū oīdit quid sit ꝓpositum assessoris in sedo modo deliberandi circa iudicacoēm q̄rentē inter affirmacoēm et negacoēm qui procedimꝰ ꝑ primā speciem fortitudinis videlz mēm fiducialem et quid illi ꝓposito pe mitti debeat et q̄liē eo dem ꝓpositi ꝑtes debeant confir mari et confutacione munire notando breuiter cursum oracois in finem || Quartū quid sit ꝓpositi assessoris in sedo modo deliberacoēm deliberādi circa iudicacionem q̄rentem inter affirmacoēm et negacoēm qui procedit ꝑ sedam speciem fortitudinis videlz fiduciam et quid tali ꝓposito debet ꝓmitti et qualiē nullo ꝓpositi auditor fiducie efficiat cū decursu oracionis in finē || Quintū oīdit quid sit ꝓpositū assessoris in sedo modo deliberandi circa iudicacoēm quēntem inter affirmacionē et negacionē qui procedit ꝑ eam speciem fortitudinis videz paciam et quid illi ꝓposito debz ꝓmitti et q̄liter eodem ꝓpositi ꝑtes debeant confirmari et confutacione munire notando cursū oracionis in finem || Sextū oī dit quid sit ꝓpositū assessoris in se cūdo modo deliberandi circa iudica cionē quēntem inter affirmacoēm et negacoēm qui procedit ꝑ q̄dam speciem fortitudinis viz ꝑseuerancie et quid tali ꝓposito debet premitti et qualiē eiusdem ꝓpositi ꝑtes de beant confirmari et confutacoē munire cū decursu oracois in finē || Septimū oīdit quid est ꝓpositum assessoris in sedo modo deliberā di circa iudicacoēm q̄rentē inter affirmacoēm et negacoēm qui procedit ꝑ primā speciem temperancie videlz continenciam et quid illi ꝓposito debet ꝓmitti et q̄liē eius dem ꝓpositi ꝑtes debeant confir mari et confutacione munire cū decursu oracionis in finē. || Octauū oīdit quid est ꝓpositum assessoris in sedo modo deliberandi circa iudicacoēm q̄rentē inter affirmacoēm et negacoēm quod procedit ꝑ sedam speciem temperancie videlz clemenciam et quid illi ꝓposito debet ꝓmitti et q̄liē audi tores inter ꝓpositi reddant clemē tes cū decursu oracionis in finē. || Nonū oīdit quid est ꝓpositum as sessoris in sedo modo deliberandi circa iudicacoēm quēntem inter affirmacoēm et iudicacoēm ne gacoēm qui procedit ꝑ eam speciem temperancie videlz modestiam et quid illi ꝓposito debet ꝓmitti et qualiē eiusdem ꝓpositi ꝑtes deant confirmari et confutacoē munire cū decursu oracionis in finem || Decimū quer quid spāliē i hoc sedo modo deliberandi speciem reluceat prudencie. Capitulum primum oīdens quid sit ꝓpositū assessoris in sedo modo deliberandi circa iudicacoēm q̄rentē inter affirmacoēm et negacoēm qui procedimꝰ ꝑ virtutē prudencie et quid illi ꝓposito debet premitti et q̄liē

emis pres debeant confirmari et
confirmacone mumi et eaq̃ quo
p conclusione auctiones et passio
nes debeat oracõ dedua in fine

Quam autẽ p medi
meces datas sedo
caplo precedentis
tractatus putabi
mꝰ q̃ omnã quem
temporali pretensione negocij et
omissionis oppositẽ cõsideanẽ vẽ
tura concedentẽ et admittentur
ab auditoribꝰ sic eẽ vẽtura sed a
meamꝰ q̃ nobis p̃ suadẽ ad actio
nẽ volentibꝰ nõ concedente esse
dia in bonitate et malia a q̃lia
nos ea putamꝰ tuẽ vt deũ esse
rit sedo modo deliberãdi vten
dũ qui sedm mũm vtutũ tardiã
liũ et suar spẽ varias pers ha
bebit quar mẽte ad eandẽ quesi
onem nõnũq̃ simil' concurrẽ po
terũt. Pma vero talium pcm procc
det sedm prudẽtie racocem in q̃
statum post exordiũ si causa ferat
ipãm qui ætatẽ vel vestes eius
aut p̃sonã qualibz singlãrẽ et si
li genus cui ætatis vel p̃sone sing
donatui consiliũ p doctrinã de
monstrandam laudabimꝰ vt ab
euo semp fuisse prudẽte prouidã
et sagacem ex omnibꝰ suis attribu
tis et prempue factis vel opibus
que videbũtur prudẽciam designa
re et affirmꝰ vetevem ac con
tinuam vsq; ad hec tempa glãz
ac famã siue prudẽtie aut saltẽ
p laudem ondemꝰ eam ætatem
vel p̃sonam nũq̃ aliquid egisse q̃
eam imprudenter precipitẽ vel i
prouidam designaret. Pcmtus
ad hoc tendẽdo vt monstretur q̃
vere possit q̃ in ea ætate vel p̃sona
vna vel pluribꝰ exemia semp fuit
et sit fama et gloria prudencie
singlãris. Deinde si pro pte ad
quã suadẽ volemꝰ sit apparens
multo maxima sub debita forma
ptionis ponemꝰ q̃ hoc sit agẽ
dũ vel q̃ hoc agẽ sit bonũ como
do sim vale honestũ et q̃ illud
omittẽ foret malũ secundũ no
tiũ turpe et sic de alijs et q̃ po
tenciã habemꝰ ipm agendi vel
si ad agendũ et ad omittendũ pma
facie appareat aliqualis indiffere
cia tm q̃ ãstẽ videat ad vtrãq;
pcm apparentiam non nullam
hẽ tuẽ sub debita forma p̃tionis
ponẽ debet comparatiue videri q̃
illud agẽ sit melius q̃ omittere
vel secundo dosius unius expedi
entius vel honestius et sic de si
milibus predicatis et q̃ potẽciã
habemꝰ ipm agendi aut q̃ ma
iorem habemꝰ potenciã ad ipm
agendũ q̃ ad omittendũ. Quicũq;
vero p̃onatẽ conẽ demonstrari
debebit q̃ in agendo plus boni se
quet q̃ in omittendo quã tuꝰ v
tem q̃ pluribus locis. Et pmo lo
co a diffinicone negocij sub fiae
eius quod est cẽ bonũ vel melius
omissione. Unde ad hẽm dissoci
habendã ante omnia sit i aime
prenue ille due meditacoes et q̃
bus est deũ sedo caplo precedẽtis
tractatus p quas in negocio me
te videbimꝰ omnia bona que ad
duat q̃missime vel omissiue et ex
alia pte omnia bona que sequẽ
tur ex omissione negocij directe
vel indirecte quibꝰ p̃spectis si sua
dennis ætatem vel regno vel alii
patrie vel cõitati tunc pio fine
dicte diffinicionis ex dãs medi
tacionibꝰ videri debebit quibꝰ p
tibꝰ talis ætatis regni patrie vel
cõitatis et in quibꝰ singlis rebus

ipm negotiū sedm p̄mū ḡdū
sic protensiones ꝯpoāles sic me
lioratiōem fiāt et hoc ex in
spectione tabule posite sexto cap°
p̄mi tractatus octaui libri. Sic
si p̄sone singulaꝝ p̄suadē voleg-
time ex dictis meditari ombs
videatur quibs vebus et bonis
eiusdem p̄sone ipm negotium
melioratiōne adduci. et hoc
pfortime in magna pte fieri po
terit ex tabula posita q̄to capo
p̄mi tractatus octaui libri. Ve
rū est tamē q̄ queda sūt res
melioratiles. que in eadem ta
bula non ponūtur. videlicz ha
bitus animi. qui et si que sūt res
alie tales considerari poterunt
ex tabula p̄sonaliū attributo
rū. posita libro q̄to. Deinde de
bet capi maxima seu digniss̄i
ma earū rez que meliorabi p̄
mū gradū negocij. et res illa
laudari et extolli debebit ac
magne boitatis monstrari. p̄ti
ex sedo tractatu terci libri. p̄
tim vero ex doctrina demōstra
tiua libro sequēti scribenda. Con
sequēter exponi debebit q̄liter
negociū illud si fiat meliorabit
rem illam. simul magnitudiem
eiusdem melioratiōis mōstran
do. iuxta doctrinam dicti sedi tertij
tertij libri. Et sicut hoc p̄ceptum
est fieri de re una. ita de qualibz
alia. que in eodē gradu negocij
meliorari credetur fieri debebit. Si
mul autē circa gradū istū si
quid dicendum est similiter mali ut
sedmodi venire videat. p oppo
sitū debebit minui. Et p eandē
formā p quā hec duo viz auctio
bonī et diminutio mali circa res

p̄mi gradus precepta sūt facienda
et circa singulos gradus tempo
rales protensiones negocij vsq;
ad extremū fieri debebit. quo
facto erit eundū ad protensionē
temporalē omissionis negocij
tiuo gradu similiter. p̄meditato in
p̄mis ampliabit eodē modo ma
lū et lesio. sicut in p̄mo gradu ne
gocij melioratio et bonū ap̄hi
tari iubebantur. et circa si quid
ibi bonī et melioratiōis ap̄pue
rit. hoc Dīnus debet et extensiua
ri. et circa ad reliquos gradus te
porales protensionis eodē omis
sionis procedi. p formā consilem
vsq; ad finem. quāto enim in omis
sione negocij maius malū mō
stretur. tanto putat̄ negociū mi
gis bonū. eo q̄ p ipm hmōdi
malū virtuti. Si vero post hos
processus quis apparentia fiāt
indifferentie. sedm quā forsan ad
alterum videi posset q̄ eque bona
esse omissio negocij sicut negō
ciū. vel forsan aliq̄ne nīgis boā.
tuē oportebit ingredi comparacem
expressam negocij ad omissionē.
pro qua sciendū q̄ ut dictū est si
p̄mus sedo capio predeas tractatū
omnā que p̄meditātur in vtraq;
protensione. reducēte ad duo viz
bona negocij. et bona omissionis.
eo q̄ mala que sūt in omissione
reputātur mē bona negocij. et e
conuerso mala que sūt in negocio
reputātur inter bona omissio
nis. Itaq; primo capietur res dig
nissima. que p negociū meliorā
aut que p ipm a lesione tutat̄.
Et ex alia pte res dignissima
que p omissionem negocij melio
rat̄. aut a lesione tutat̄. que res

si sint diuerse comparari debebit. et si materia deficiet. ondi q; prima melioris mee doctrine sedi tractatus terci libri. vel mee doctrine demonstrationi. tenet q; bonum allatum vel conseruatum prime rei p melioracionem aut tutacionem a lesione. maius est q; bonum allatum rei secunde. et hoc similiter mee doctrine dei sedi tractatus terci libri. Sedo principaliter debent iterum capi hinc inde due res. posse primas dignissime. cum suis melioracionibz aut tutacionibz a malo. de quibus comparacio fieri debebit sicut de primis. Tercio similiter capi debebit hinc inde diuine res posse secundas mee tractatus dignissime. cum suis melioracionibz et tutacionibus a malo. de quibz simplicium comparacio fieri debebit. et sic consequenter quosq; omes res et melioraciones aut tutaciones a lesione vtriusq; protensionis p huiusmodi comparationes transiuendo. Et ex istis omibz collectis constare dissimulacio negocij. p quam ipm vt comodosius expediens vtile et omino bonum dissimulo. vel melius eius omissione. ex qua dissimulacione potimo expectatione formare. vel silogismum mee formas supius datas libro primo. Demde poterunt ad eandem primam proiectam nonnulli plures alios locos adduci. qui quales sint. et quo debeant p tractari in primo et sedo libris supius regulariter. Si etiam quedam ad contrariam primam p locos adduci posse videantur. illa confutari debebit mee doctrine dei sedi tractatus capituli tercij tractatus septimi libri. Sedo veo p dicti proiecti. que de potencia loquitur consimiliter tractari debebit. sicut hoc in quinto capitulo precedentis tractatus percepimus. Demum erit oracio p veritatis laudenda. et oracio da p auctiones. Inter quas quidem si causa tuleit veniet laus prudencie. et virtutum imprudencie. p doctrina demonstratiuam primam adducetur passiones et conalationes tandem ad finalem venicdo sentenciam. De quibz omibz postea serino. et omino p processum opositum uti debebit ei a negocio quem trahet et ad omissionem p sua de volem. Quapiam sedi ondens quod sit proiectum assessoribus in sedo modo deliberandi aueri audiencia coram gentem inter affirmacionem et negacionem. quando procedimus p viam inuencionis. et quod illi proiecto debet primitti et quale eius pres debeant confirmari et confutacione mutuari. et quo p conclusionem auctiones et passiones debeat oracio deduci in finem.

Quocunq; iudicando in sedo fieret forum constitucionis iuridicalis absolute vel comparatiue. vel relatiue. vel diffinitiue. vel remotiue vel p gratiue. vel actiue altius de constitucionibz que debeant questionibz iuris. et sedo modo deliberandi volumus vtrumq; p premissam procedere. In qua post exordium statum si causa fuerat ipam circumstantem. vel actatis vocabulum. vel psone singularem. et sui generis. si cum tali vel singulari psone consulimus quo ad gloriam et magnificam

fama iustrae. Vino forsan aliq̃s
detrahte speciei iustrae laudae de
bebim9 eadem forma qua in pce
dentib9 capl̃o statim post exordi
u̇ et ante ꝓpositum. ille quo ad glo
riam et fiam prudẽtie inbe
bantur laudari. Deinde sub de
bita forma pticionis ꝓponi debe
bit. q. id non sit agendu̇ vel spa
liter. q. illud agẽ sit iustu̇. vel il
liatu̇. et q. potenaa habe9 ipm
omittendi. vel forte q. non sinas
habeni9 potenaam ipm̃ agẽdi
Ad eni9 ꝓpositi pma pẽs confir
mandã. et confirmatione mutuẽ
dam assimeni9 eosdem processꝰ
qui talibus constitucionib9 s̃ge
nẽ cause iudicialis primus fuerut
adhibiti. ex pticis ad finem rõ
uersos. Veda vero pars dicti ꝓpo
siti. que de poscenda loquit̃ s̃gi
debet sicut iustum est q̃to ca
pitulo precedentis tractatus
quibꝰ expeditis oratꝰ p̃ capi
tulacem concludi debebit. subiu
gendo sibi cont̃ auctiones cum
quibꝰ venit̃ laus iustrae. et vitu
perii iustrie. in quib̃ vel s̃ aqua
spẽ notata. Item passiones cõ
liationes. et finalẽ sentẽciã de
quibꝰ omnibꝰ postea breuis fmo
Proximandũ autem p̃ nob op
positum. e faciendu̇. cu p̃ hanc
pcem ad aliqd agendu̇ p̃suadere
volem9. Capl̃m erit videre
quid sit ꝓpositu̇ assessoris in isto
modo deliberandi circa iudicia
one qrentem me affirmacionẽ z
negacionẽ qñ procedim9 p̃ pri
mȧ speciem forte iudicis videlicz
magnificencia. et quid illi ꝓpo
sito p̃mitti debeat. et q̃liter eius
dem ꝓpositi pres debeant cõfir
mari. et confutacione mutui
iudicando breuiter cursum
otacionis in finem.

Circa quam veritꝫ cardinale
positu̇ fortitudinem. cui9
sedem accione vt supꝰ pa
tuit q̃ndo sue spẽi. saz magnifice
cia fidencia primȧ p̃ secundaa. q̃
ad volum9 vt pma spẽs viz mag
nificencia. in hoc tñ modo diuber
randi circa judicialem qrentem
me affirmacionem et negacionem. et
statim post exordiu̇ si ea forte ip
sam etatem vel etatis rectes.
vel p̃sonam singlarem. et siue ge
nus si ciuitas vel singlaris p̃sone
consulim9 quo ad gloriam et cla
ram famã magnificẽcie laudãe
debebim9. eadem forma qua i p̃
mo capl̃o statim post exordiu̇ et an
ꝓpositum. ille quo ad gliam pmẽ
cie inbebat̃ laudari. Deinde si ad
actionẽ negocij p̃suadẽ volem9
sub debita forma pticionis ꝓpo
ni debebit. q. id sit agendu̇ vel
q. illud agẽ sit magnificũ. et vi
uo digniu̇. et qd̃ potenaa habe9
ad ipm̃ agendu̇. Ad cui9 ꝓpositi
pmã pte. qua dr q. ipm̃ agere
sit. vel erit magnificũ. vti poti
mus q̃ plurib9 locis. et precipue
locis a diffinicione negocij sub
iacẽ magnifica. Ad quã confi
ciendã oportet ni mente hre du
as tales medietates. de q̃ibus
est nũc sepe dict̃. p̃ quaꝝ pri
mã premittendam9 in tempali p̃
tensione negocij. secundum suos g̃
dus omnã magnia. et viro dig
na. que in et ex negocio consse
quet̃. Et ex alia pte videm9
in gradibꝰ temporalis protestacio
ipius omissionis negocij omnã
que magnitudinem sit vitare. aut sp̃
nere. quibꝰ cõsideratis. sic fiet
diffinicio. Ita p̃ etas vel p̃sõ

tiu consilium ꝑ laudē extolli
debebit · sedin oīmā attributa q̄
magnitudiem et dignitatē nisi
nuant · Deinde debebit oīa
magna ꝑ vtrangi meditatōem
repta magnificai · et grandia d
monstrari · et ondigni soleant
et debeant a magnis agi et adi
pisci dūtaxat · Ex quibꝫ omibꝫ
constat diffinitio · ex qua poꝫ
inducem et sua approbatōem ef
ficē · cui maior sequēr videlz q̄
magna magnis decent · et con
similis sententia · sub q̄buslibet
alijs verbis cui probatōe sua
ꝑ varios locos si requirat · fina
liter claudendo sillin · Item ad
eandē ꝑtem ꝓpōn potestu ad
duca plinii reliquor locor et q̄
futai sique confirmanda videē
Sedā vero ꝑs dicā ꝓpōn que de
potentia loquit · vehi debebit
sicut in superioꝫ est ꝓceptum
Post hec debet oratio claudi et
cui sibi debent auctoēs sub
iugi · cui quibꝫ veniet laus mgn
ificentie · et deinde passiones
et conatia coēs mdna · Ad finale
vemendo sententiam · et sicut
ꝑ hanc viam ꝑsuademꝰ ad ac
tionē · seu ad negocium · ita ꝑ ꝓpr
tionalem viam potimꝰ quādoꝫ
ad omissionē ꝑsuadē · Item et si
cut hoc modo ꝑ magnificentia
ꝑsuademꝰ ad q̄nd · ita ꝑ oppōsi
tam pusillanimitatē via sans ꝓpr
tionali · potimꝰ nō nūq̄ ab actio
ne vel ab omissione negocij
dissuadē ¶ Caplm gētis quid
sit ꝓpōn assessoris in sedo modo
deliberandi arcm iudicatōem q̄
rentē nitē assirationē et nega
tionē probē ꝑ sedam spem fortē
tudis videz fidei cā et qd tñ ꝓpō
sito debet ꝓmitti et q̄libet
ꝓpōn auditoꝝ fidens effinat
cui decursu oratōis in finē

Quum vero sedā spē fortē
tudis viz fidentia vo
luim⁹ va in hoc sedo
modo deliberandi · tuē eam sen
tim poste exordiū si cā tulē · laus
q̄dam ꝓmitti debebit · sicut in
istam vtutē · sicut ꝑ alys supius ē
ficē · in ssim · Deinde si ꝑ suadere
volem⁹ ad aggrediendū nego
cium · hic mducem⁹ actū fidentie
ꝑ methodū ei consilem · ꝑ q̄ad
dacam mduō · Docebam⁹ libro
precedenti · hoc si velim⁹ mutato ·
q̄ licet ibi docēat mduā audaciā
īmesuratā · et excessiua · hic cū
laborem⁹ mducē audaciā q̄m
suratā · vtutē fidentie · q̄ā audā
ciam mesuratam · hic actū appel
lo fidentie · Item ad idē potim⁹
aliam methodū mduō · ne time
ant negocium omittē · Et ꝓpōn
lē ꝑ consilem processū animabi
mus aliquē ad omittendū negō
cium · et eciam si sit opus ꝑ me
thodū tmoris ipm faciem⁹ a ne
gocio resilire · Debet eciā oratoꝝ
in oratōis loco conducti videz
cui ad auctiones veniē nonnūq̄
mducē laudem istius vtutis viz
fidentie seu fiducie · et bone spei et
vi superni desperatōis formido
lositatis et diffidentie · ꝑ docendā
demonstratiam sequēti libro oē
sim bendā ¶ Caplm quinti est
Deus quid sit ꝓpōn assessoris in
sedo modo deliberandi cui iudi
catōem direntem mē affirmatio
nem et negatōem qui procedit
ꝑ terciā spem fortitudis viz pu
sillanimitatē et quid illi ꝓpōno debet
promitti · Et q̄liter eiusdem ꝓpō
sitio pos debeant confirmari et

confutacione mum̃ notando
cursum oracionis in fine

Quum autē cra spē fortitu
dinis viz pacā volum9
vtī hoc sēdē modo cra
tiā iudicatoem inter oppōita q̃rentē
deliberandi. cuī simlīē sta
tim post exordiū si causa tulerit laus q̃da
p̃mitti debebit. sūpta sēdm istam
virtutē. sicut in alijs sūpsimus ē fie
ri iussum. Deinde si ad actionem
vel fuisse p̃cem. aut forte passiōz
negocij p̃suadē volem9. sub de
bita forma p̃acionis p̃pon debe
bit. q̃ illud sit agendū vel pacē
dū eōmodē. Quod p̃ferū ex pli
bus locis poterit demonstrari.
et p̃mo ex dissimilē negocij sub
iacē eius q̃ ē p̃nē ad virū pa
tientē et equanimē. Inde negō
cium viro eōmodē agendū vl̃ pa
tiendū est illud. quod contingit pli
mū boni et honesti ac pri mali.
cui adipīm sit in viro magna po
tentia. Cui ḡ negocium vt hmōi dif
finire volem9. p̃mo quasi mitto
tutem9 dissimilem negocij boni. da
tum p̃mo capitulo primi tractatus.
p quā in p̃mis ea bona que sint
in ea ex expositione negō
cij. sedm gradus fortunā esse mi
tam laudari et amplificari debe
bimus. et econtra mala que fuerint
diligenter diminui et extenuari. Et
item mala que erunt in omissione
debebunt amplificari. et bona sibi
econtra multū diminuī. Inde doctri
nam sedm tractatus eorum libri.
Deinde in passivo vel activo cum9
fuerimus magna potentia et esse
magne vires ad rem eōmodē
tolerandā monstrum debebunt. Ex
hijs autē omnibus constabit dissi
negocij. vtrum eōmodē agendi vel
patiendi. a tolerandi a vitio. Ex q̃ri
vltimus potuim9 sedm aquā fortu
na arguimētū efficē. poterunt ea ad
idem p̃positum addita plurimi reli
quorum locorum confutando eorundem
locorum. si qui addita posse videāt.
Demum debet oratio claudi et con
sequenter poterunt auctores inducī
inter quos madet laus virtutis pa
tientie et vitupiū impatiē. post
hoc vement forsan passiones et
remotiones passionum. et maxime
tristitie seu meroris relatio. Po
terunt eam cōsolationes induci
et tandem finalis sententia. P
consilium autē viam potius per
vacuum patiē p̃suadē ad abstinē
dū ab aliquo negotio. Quarum
septimum videns quid sit p̃positū
assessorius in sedo modo deliberandi
circa iudicatoem inter q̃rentē me assi
nationē et negatoem qui pro ea
dicitur p q̃ram spem fortitudinis
videz p̃severantiam et quid illi p̃po
sito debebit p̃mitti et q̃lit eodē
p̃posito pces debeat confirmari.
et confutatione mum̃ cū decur
su oracionis in finem

Quum autē q̃rta spē fortitu
dinis viz p̃severantia vo
luim9 vtī hoc sedo mo
diū iudicatoem inter oppōita q̃
rentē deliberandi. cuī simlīē sta
tim post exordiū si causa tulerit
laus q̃dam p̃mitti debebit. sūpta
sedm istam virtutē. sicut p alios
sūpsimus ē fieri iussum. Deinde si
ad actionē negocij p̃suadē vole
m9. sub debita forma p̃acionis
p̃pon debebit q̃ illud negotium
sit cōtinuādū. vel q̃ illud negō
cium continuare sit vitium constan
tis et p̃severantis. et ipm deseruī
sit vitiosus mobilis et muta
bilis. Quod p̃ferū plurimis locis
demonstrari poterit. et maxime
loco a dissuasione negocij sub fu

ac eōmuādi a vivo constante. Unde negoaū eōmuādi a vivo constante est illud qđ est sēm re tam deliberacoēm inceptā et cū qđ ex tempore inch est imutatū q talem deliberacoēm mouuet. Cum igitur negoaū ut tale diffi nire volem9 ꝓmū affirem9 totā seriem recte deliberacoīs illius ꝑ quā negoaū fiut inceptū et eam fuisse rectam mōstrabim9 ꝑ totam doctrinam priās libri. Deinde, ordinem9 cē imutatū ex tem pore ꝓter quod consiliū ipm̄ sit imutandū et ex hys omnib9 debet constare diffinitio negocij. vt eonmuādi a vivo constante. Ex qua vicius sēm aqua forām po terim9 argumentū efficere. Poterit eciam ad idem ꝓpositū addu ci plurium reliquoꝝ locoꝝ et eaꝝ confutatiū loca cōmixtim si qui addu ci posse videātur. Deinde debet oratio dandi et cōiū poterit auctoritēs inducta eis quibꝫ ve nec laus ꝑseuerantie. et constā cie et vitiꝓ inconstātie. et mutabilitatis. Posset hec fōrsā induci passiones et con tiliationes. Dedicendo sermonē vsq ad finalem sentenciā. Ꝑ similem autem viam potrim9 ꝑsuadere ad ꝑseuerandū mo missione alicuꝰ negocij. Cue autem potrim9 ꝑsuadē ad cue tionem ꝓpositi male inceptī. ad aut alias ex euentu temporis ꝓmutandi. eciam sans inemi poterit. si predicta diligenter consi derentur. ¶ Caplm octauum. ordens quid ē ꝓpositum assesso ris in sēdo modo deliberandi ē ea iudicialem inquisitionem mea affirmacoēm et negacoēm qua do procedituꝝ ꝑ prima specie rem pantie videlicet continencia

/. nich'

et quid illi ꝓpositi debet ꝓmitti et qualiter eiusdem ꝓpositi ꝓtes debeant confirmari et confutacio ne mumi ad decursū oracionis in finē.

Quarta utilitas iudicialem positionem ꝓperciam̄ ac cecro tres spes mūant videlicet continencia. demencia et modestia. Cum igitur prima species videlicet continencia voluim9 ver. in hoc sēdo modo circa iudica cionē mē oppositi frenare delibe randi. cue similiter secundum post exordiū si causa tulerit laus qđa ꝓmitti debebit. sicuti sēm ista veritē. sicut in aliis ē fieri perce tit. Deinde fiat actoēm negocij ꝑsuadē volem9. sub debita fōrā ꝓtestacione debem9 ꝓmonē. q id sit agendū. vel q hoc agē sit vir9 timentis sine viri vel se habentis ad opes. et q potenciam habeaꝰ. Cum9 ꝓpositi ꝓma ꝑ plurib9 lo cis demonstrari poterit. et nūe me loco a diffinitoē negocij sub facie eius quod est cē finitū sim estimacionē diuicias condignā. Cum igitur negocium ut tale dif finire volem9. primus introdu cemus diffinitoēm illius negō cij. ut bonā inuenta doctrinā dati primo caplō priās tractatus. et fōrsan diffinitoēm eiusdem negocij ut usta. ex doctrina ge neris iudicialis. et eciam diffi nitoēm negocij vt magis fir aut ut confortans reliquis vir tutibꝰ supradictis. et infra dicē dis. Deinde diminues bonitatē peculiarē vel opīs que ꝓ agendū negocium consumetur aut omit tetur acquirendū doctrinā sēdi cē tatis tercij libri. Cōiū quisq; q pabim9 bona negocij. ad boīem

tem illaꝝ peccatoꝝ seu opiꝝ ḡrīs
tumq; monstrando q illa plus i
multo bonitatis obtineant sp ta
les opes vel petitme. Etiã nueta
doctrinã dicti sedi tractatus ter
tij libri. ex quibus omnibus forã
bimꝰ diffinitionẽ. ex qua tenĩ ꝑ
aliquã foꝛmã argumenti effineꝰ
Poterit autẽ ad idem ꝓpoſiti ad
duci plũm reliquoꝝ locoꝝ. et op
posita loca. si qui fuerint confutari
debebit. Quo facto mõstret ꝓpo
situs ꝑ sedã. que de poetica logi
cali hoc debere fieri ſpecialiter ꝑ
ceptum ē. Deinde poterit oratio
claudi. et conĩ etiam poterit auc
tiones mdicã. cui quibꝰ venetur
laus continuae et vituperiũ ana
rite seu auditatis cupidis. et
tenacitatis. Et vement etiam
forte passiones et contemptiones
suis locis. Dediuendo sermonẽ
vsq; in finalem sententiã. Ꝑ eã
similem autẽ viam potimus
ex ratione continuae ꝑsuadẽ
ve se quis abstineat ab aliquo ne
gotio. quod fortasse erat ex sola
turpi cupidine vel tenacitate
fructuris. ¶ Caplm vij. ostẽ
dens quid ē ꝓpositũ assessoris i
sedẽ modo deliberandi circ̃ iu
dicationẽ quietem mẽ affirma
tionẽ et negationem qñ procedi
ꝑ sedam spem tempanae videli
clemeniam et quid illi ꝓpoſito
debet ꝓmitti et qualr̃ auditores
mẽ ꝓpoſitum reddantur clemẽ
tes tum decursu orationis in
finem

Quom autẽ sedã speae tẽ
panae videliꝫ clemẽtia
volumꝰ uti in hoc sedẽ
modo deliberandi circ̃ iudicatio
nem mẽ opposita quietẽ. tuẽ etiã
statim post exordiũ quãꝝ. si causa
tulerit et expediens ee videat
laus quidam ꝓmitti debebit. supa
sedẽ istam virtutẽ. sicut i alijs
est fieri preceptũ. Deinde si ꝑsua
dere volemꝰ ad agendũ aliquid
hic mducemꝰ actũ clemẽtiae. ꝑ
formã qua iracundiam remouẽ
et mansuetudinẽ mducẽ docemꝰ
libro precedẽti. in qua re cui post
conclusionem ad auctiones perti
nent eas mdua debebit multi
pharia laus. et cõmendatio ma
suetudinis et clemẽtiae. et vitu
perium oppoſite seuerit. tonĩ ꝺ
diuersio sermonẽ in finẽ. ut in
alijs ē predem. ¶ Caplm no
nũ ostendens quid ē ꝓpositũ assess
oris in sedẽ modo deliberandi
circa iudicationem quietẽ inter
affirmationem et negationẽ qñ
procedi ꝑ etiam spem tempe
rantiae videliꝫ modestiam et
quid illi ꝓpoſito debet promitti
et qualiter eiusdem ꝓpoſiti ptes
debeant confirmari et confuta
tione mutuo circ̃ decursu orato
nis in finem.

Quom autẽ etiã spẽ tempe
rantiae viz modestia vo
luimꝰ uti in hoc sedẽ mo
deliberandi circa iudicationẽ
quietẽ inter opposita. tuẽ silẽ
statim post exordiũ si ea tulit
laus quidam ꝓmitti debebit. sup
ta sedem istam virtutem sicut in
alijs supius ē fieri mssũ. Dein
si ꝑsuadere volemꝰ sub obiecta
forma petitionis. ꝓpoñ debebit
quid sit agendũ. vel quid agere
sit viri modesti. et quipiã omit
tere cẽt superbi arrogantis. vel
elati. et quomodo habeamꝰ ad ipm.

ipm̃ agendū. Cuius ꝓoim̃ pma
ꝑ probari potest q̃ pluribꝰ lo
cis. et maxime loco a diffinitõe
negocij. sub fine cuius qđ ē esse
opus viri modesti. nõ auvocati
tis elati. sicubi. Vnde opus vi
modesti ē opus. quo quis se sti
det non ostentare maiori ho
nore condigniꝰ q̃ vē fuit. sed
tiũ honore cõsentit sue dig
nitati. Cũ igit negociũ ut tẽ
diffinire volem⁹. Primo ꝑ gen⁹
demõstrationis mostrabim⁹ me
thas dignitatis eius. tm cõsi
lium. vltra quas sua dignitas
nõ procedit. vt forsan si quis
am ondendo talem videlz pu
sillam. simꝫ ondendo methas
sibi condignoz̃ honor. Deinde
subdem⁹ q̃liter ꝑ ipm̃ opus vi
tabit ostentationẽ maiozis dig
nitatis. appreciatorem ipm̃ homo
ribus magis arduis. q̃ sibi eo
digne debeant. vtpote honori
bus qui de se et ex vsu et con
suetudine maiores dignitates
significant. q̃ illi conueniant. Ex
quibꝰ constabit diffinitio que
sum̃ potest pro nobis. cum ma
ior apponat videlz. q opus q
fugim⁹ ostentationem. semp est
faciendū a viris modestis. cũ
approbatione sua. claudendo sil
logismũ. Poterũt aũt ad idẽ
ꝓoim̃ addua plium reliquoz̃
locoꝝ. et confutavi loci qui ad
oppositum adduci posse videbũt.
Ecce vero ꝑs dicti ꝓoim̃ q de
potentia loquit. monstrari de
bebit sedm̃ formam supius datã.
Deinde clandat oratio. et in
ducit auctoritẽ cui quidꝰ veniet
laus modestie. et vitupiũ ar
rogantie superbie et elationis.
Cui inducatur passiones et ꝯ
alias ones sius locis deducẽdo
sermonẽ vsq; ad finalem sentẽ
tiam. Et ꝑ viam ꝓportionalẽ
potem⁹ ad omittendũ q̃d opꝰ
ꝑ suadere. si in eodem opẽ nos
ipsos ostentare videm⁹.

Capm̃ dicam⁹ ꝑ quid vbi q̃ sp̃aliter in hoc sedo modo deliberũ
di species velimꝰ prudẽtie

Causa vero ꝑ qua in om
nibus capibus priꝰ tẽ
tatus monuim⁹. vt sive
quẽ terminte ꝓoim̃ oratõis si cõ
ferat. is cui dam⁹ consiliũ deat
sedm̃ eam virtutis speciẽ q̃ nos
tram esse nim⁹ fundatum deliberã
tionẽ. et sedm̃ eiusdem vtutis
gloriam prelaudai est ista. Nã
sicut methodo iudiciali. ut sic
pũcipaliꝰ vtim⁹ ad altiꝰ. sic me
thodo deliberatiã vtim⁹ pũci
paliter ad nosipos. Et sicut ibi
lucet vbi q̃ iustitia. sic hic ꝑ to
tam methodũ prudẽtia lucẽ de
bebit. Iustitia enim pũcipaliꝰ tbu
it et relinquit alii quod suũ est.
Prudentia vero pũcipaliꝰ sibi ꝑ
si sine summa tamẽ prodesse co
natur. Vnde quotiens alii dam⁹
consiliũ nos velut illius ꝑsonã
nduim⁹. et quasi ipe ꝑ os nrm
loquẽtur. eius bona seruare. et ma
la conamur depellẽ. Cũ igitur
in aliqua ꝑte priꝰ methodi. verbi
gratia aute ꝓoim̃ ꝑsecutus
fuero capiẽ priꝰ tractẽ collau
dacionem quandã finitiuã sub q̃
qua ꝑsonã vel ciuitatẽ cui dam⁹
consiliũ sedm̃ ꝑsecutionẽ glãz
extollim⁹. q̃d bonũ eiusdem
ꝑsone vel ciuitatis in medium fe
rim⁹. videlz glãm illã q̃ cõsi

in oratonis processu si ad continuacõnẽ negocij tendim⁹ qđ ad hoc videmur conari · vt illud bonũ fame gloriose seruetur illesũ vel, monstrem⁹ factũ ab modestia aa processum · quasi ad hoc videm conari · si fiat q̃ p hoc cadẽ p seuerantiae gloria lesionẽ sustinet · et hec sũt mẽacones prudentiales directe · Et sicut hoc exemplificatũ est de pte p seuerantiae · sic de pribus ꝯfortiae · et reliquar̃ vtutum oĩm debet intelligi · Imo in ipã met prudẽtiae pte · pter res ledendas aut fouendas · que p̃ positum explicantur · frequenter ut est notatũ expediet statim ante p̃positum p sonã vel ẽtatẽ eius dam⁹ consiliũ · in prudentiae gloria · magnifice collaudai · q̃nus si secus nisi consiliũ qđ in prudentiae fundabim⁹ qđ agat hoc ipõ eadem gloria videatur ledi · vel forsan si sedm nostrũ consiliũ quid agatur · hoc in melioratiõem et amplificatiõnẽ prudentialis glorie cedẽ iudicet · Itaq; que sũt p ea in hoc tractatu conscripta · habebitur doctrina sup sedõ modo deliberandi · eiusdem iudicatiõem q̃rentẽ inter opposita · p rationes q̃tuor vtutũ cardinalium · et suar̃ speciez · quẽ q̃rens exemplar eãdem p̃suadere et dissuadẽ potim⁹ p vtutes non notatas a ratiõne · vt p sobrietatem castitatem affabilitatẽ · fidem spem caritatẽ · et alias mltas que p̃tim a plis · pt̃ a theologis noiantur et describantur ·

Quintus tractatus docet breuiter modũ deliberandi circa iudicatiõnẽ querentem inter affirmationem et negatiõnẽ · et pter hoc breuiter admouz qualẽ dẽ tres modi deliberandi debeant applicari ad iudicatiõnẽ q̃rentẽ inter plures affirmationes nõ oppositas · et habz duo capitula ¶ Capitulum p̃mum ondit qualẽ p tem modũ deliberandi sit procedendũ circa iudicatiõnem q̃rentem inter affirmatiõnem et negatiõnẽ · vel opposita quoq⁹ modo ‖ Secũm breuiter admonet qualẽ dẽ tres modi deliberandi debeant applicari ad iudicatiõnem q̃rentem inter plures affirmationes ¶ Capitulum primũ ondens q̃liter per tertium modũ deliberandi sit procedendũ circa iudicatiõnem q̃rentem inter affirmatiõnẽ et negatiõnẽ vel opposita quoquomodo

Sequẽter occurrat ẽtus modus causẽ deliberatiue · vz quo quesito de futuro et q̃sito qualitatis similr̃ nũcupantur · tuẽ assẽsor premissis verbis exordialibz · et meditatiõibo prehabitis animo p̃ponẽ debet primo p̃posita collectura in confisa et spẽ firmiter p suas clausulas fortissime confirmare · et p confirmatiõnẽ tuam vsq; ad finem penitus eodem modo sicut q̃sito capitulo tercij tractatus primi libri preceptũ est fieri · quo complete facto sequatur eius cum cõsilium collaudatio · si causa tulerit in ea virtute p quã contra p̃sidẽ p̃ponem⁹ · Deinde debebit̃ p̃ponere ea p̃posita virtutis videz sedi nostre que circa laudẽ maiorum sunt probanda · vt qui hoc agẽs sit expediens usum magnificum · et sic de aliis predicatis virtutibus sequentibus que p̃posita confirmari debebunt p methodos eisdem virtutibz proprias sedõ modo deliberandi supius assignatas · Deinde posse hec omnia si necessitas videat̃ probare poterit

ꝓpositū ptātis sēdm modū ꝓmissū. Post hoc debebit oratōr cōcludē. Item auctōres passiones et cōnalia agones mdūcē. siant mandatis omnibus sīp⁹ nus ⁊ fiet ꝓceptū.

¶ Caplm sēdm breuiter āmonet q̄liter dicti tres mōd deliberandi debeant applicari ad mdicatōēm siue tem mē plures affirmationes

Quom autē occurret mdicatio grens mē plures affmationes nō oppositas finite. et quid agendū vel vnuersaliter et finite. vt an hoc vel illud agendū. vel spāliter an hoc agē melius sit q̄ illud agē. et mansuetus magnificentus clemētus et sic de predictis reliquis virtutibus. Ad eam similē tres mōd deliberandi poterūt applicari. Nam aīe mdicationes grentes mē affirmationē et negationem vel oppositā debebunt ꝓcesse due meditationes quarū vna respiat tēporalē protensionem negocij. et alia tēporalē protestationē omissionis negocij. similiter hic debent ꝓcesse tales due premeditationes. quarū vna respectū habebit ad protestationē temporalē vnius negocij. Alia ad tēporalē protestationem alterius negocij. Et sicut ibi in ꝓmo modo deliberandi sumūtur ꝓpositū confessū et ꝓpositū specificatū. et confirmationes et confutationes adhibebuntur successiue dansibus ꝓpositū specificatū. similiter hic. Et ꝓportionalitē sēdm modus deliberandi sēdm omēs virtutes ad hāc mdicationē potēt applicari. quasi mca forma que tradita est tractatu precedenti. Similiter et tertius modus sēdm āmonitionem primi capli precedētis ita q̄ pcessus in locis oppositorū cēdit plurēs affirmationes nō oppositas. hoc salvo q̄ si sint plures tales affirmationes q̄ due tuc ea quā nos agēdā et agrediendam esse ꝑsuadē volemus debet valior honestior mansuetior mitior misericordior clemētior et omnino melior et conuenientior demōstrari q̄ ista. Deinde q̄ illa. et sic tociens non simil ad omnes sed sigillatim ad eas quālibet cōparando diuisim.

Sextus tractatus qui mīstrat naturā cōclusionis et sententiae deliberātis et eorū que sequūtur cōclusionem siue solutā. videz auctorū passionū et mdicatorū. et eorum cōnalium agonū. habet duo capla. || Caplm ꝓmū de natura et tam conclusionis q̄ sententiae deliberātis. || Secūm de auctoribus passionibus mdicibus et cōnaliagonibus que ꝓ cōclusionem deliberantis et alibi fiūt agone deliberandi possint locum habere. ¶ Caplm ꝓmū de natura tam conclusionis q̄ sententiae deliberantis.

Conclusio qua sepe dicim⁹ est assessoris hic debere ponere sicut ꝓpositū cōfirmauit et ꝑ confutationem tractauerit ꝓportionalē fieri debebit sicut pro causa mdicali. ꝓmo capitulo octaui tractatus octaui libri est mīstrum concludi. Cuius conclusionis nisi occurrat egressio statim sententia et voluntas assessoris subtilis debebit. quia designatur quid in materia de q̄ sumo finalē fieri velit. aptet. vel mbeat. si ad ipm causa iussio spectet. Inter conclusionem autē assessoris et suam sententiam seu voluntatis designationem est diffa. Nam conclusio est recapitulatio eorum que fuerūt in corpe oratonis dicendo se dicta. infert aliquid

ēē futuꝝ vel non futuꝝ uirtꝫ
ꝑnūl modū deliberandi vel vtⁱ
le vel nocūū honestū vel turpe
iustum vel iniustū et sic de pre
dicatis aliꝝ vtutū et finis oppo
sitis. Quē sēdm modū deliberandi
vel vtrūq; nūq̄ terminū. Sed desig
nacō voluntatis assessoris ē ꝑ
quā ad idem quod talis vtile v
iustum vel onō bonū conclusit
vel saltem oīdebit. Dat fidē de
bere et designat se velle vel op
tare quod fiat. Et sicut de peti
cone dicī est sēdo capło octau
tractatus octauꝰ libri. q̄ eēā vul
gares oratores conclusi
onē appellant. non recte propē
racionē dictā codē sēdo capło.
sic et hanc assessoris deliberantis
sententiam abusiue vocant con
clusionē. Nam conclō debet fi
nire formā syllogismi hīē respōdē ad ꝓ
situm. vt ipm̄ breuiē oīdat ex ā
tedictis sufficienter probatū seu
confirmatū. et ꝑ confirmationem
ab aduersis defensum. eo q̄ ad
ꝓbandum vt probet. et quod pro
batum est in eo qđ ꝓbatū ē. con
clusio ē. sententia a vero sequit
conclusionē. sicut voluntas intel
lectū. Quo circa sicut dicī ē sēdo
capło dicti octaui tractatus oc
taui libri q̄ peticō debet vltimo
loco ponī. Similiē hic voluntā
tis designacō siue sententia de
liberantis debet vltimū oraci
onis locū tenē. et nūq̄ stare se
qui conclusionē. nisi in oracione
que auctoritatibꝫ passionibꝫ et hꝫ
modi egressionibꝫ cauet. Ca
pm̄ sēdm de auctoritatibꝫ passio
nibꝫ inducēdis et conuenientibꝫ q̄
poste conclusionē deliberantis
Et alibi in oracione deliberā
tiua possunt locū hīē.

In intermedio igit̄ cōdōis
et petitionis potest si
materia ferat auctionū
inducī q̄ndoq; generā sēdm nūm
q̄ndoq; vtutū aut malitū. Vnde
methodo prudēcie conuenit duc
plices auctiones. videz auctiones
bonoꝝ et malorū in comi. et contrā
auctiones in spāli. Quales autē
debeant fieri auctiones bonorū
et malorū in comi. satis declārtum
ē sēdo tractatu tercij libri. ꝑ spālia
vero bona et mala intelligo talia
vt vitam. mortem. libertatē. ser
uitutē. sanitatē. egritudinem. de
corem. dissonā tatem. diuitias.
paupertatem. honorē. vituperiū. glo
riam. infamiam. dignitatē. dep
titutionem. potentiā. impotentiā. a
miciam. inimicitiam. et sic de aliis
Hec igitur in comi monstrant
multū bona vel multū mala. sin
doctrinam dī sēdi tractatus tercij
libri. Et etiam si velimꝰ multa
eorū laudari aut vituperari pote
runt ꝑ doctrinam demōstratiuā
libro sequēti scribendam. Sed nil
tociens vult orator oīdē in spāli
qui aliqua sit excellēs vita. mors
horrenda. libertas magna. seru
tus intolerabilis. sanitas magna.
egritudo profunda. honor mag
nus. vituperiū magnū. gloria mag
na. infamia magna. et sic de ali
is. Que omnia possent quasi ꝓpo
tionaliē oīdē magna. sicut aliquid
oīditur magnū bonū vel mag
nū malū. verbi gratia. si volo
monstrare q̄ aliqua sit magna
gloria. cōsiderabo diffinitionem
glorie. et ēsi diffinitionē magni. et dif
finiam gliam vt excellentiā ha
bentem in qualibꝫ clausula v
triusq; dictū diffinitionis. vt si gliā
sic diffiniatur. q̄ est frequens de

aliquo fama aĩ laude tuę in ostensione magnitudinis glorię mę strari debebit fama diffusissima laus przecellentissimor factor et exaltatione magni oĩdi debebit extensa p orbẽ vniũsum et ĩmortaliter duratura et przeaũ liter augeri possent infamia et reliqua omnia supradicta Igit eĩ dissuaserim ne quid agat qui negocii contineat vel infert ĩfamiam vel maliũ aliud speciale tuę poste conclusionẽ tlẽ maliũ duplẽ potest augi primo vt spetialẽ sedm forzam iam notatã et postea ghãlẽ monstrando monstrando qui infamia talis vel aliud hui⁹moi sit maximũ maliũ p doctrinã dicti sedi tractatus t ej libri vel p doctrinã Demonstrantiam Et sicut hoc dr de vno malo ita cont p ordinem tẽpalis protensionis negocij de omnib⁹ vsq; ad finẽ fieri Debebit et econtra cuctis bona que prospicere in tẽporali p̃fessione omissionis negocij magnificari et laudari debebũt et tñ ĩstis forsan videbitur laudes prudẽtie et vituperationes imprudentie Si vero p̃suadere tuę auctionẽ mdicemus oppositomodo Methodo vero iustitie coĩndent hic eedem auctiones que circa genus iudiciale edite sũt libro precedenti quę quas venire potest laus iustitie et spetiũ eius et vituperiũ suorũ contrarior p libri sequentis doctrinã Pro reliquis vero duabus methodis auctiones si requirantur sans poterunt p diligentiã reperiri ad filitudinẽ auctionũ prudentie et iustitie quemadmodũ de hoc decimo octauo capitulo sedi tractatus libri precedentis Deinde et q̃ad nos quisq; diligens orator poterit hic sedm gare Cetera omnia genera passionũ poterunt hic mdicia et edicta et etiam iudicia et consiliationes adhiberi sicut de hijs circa genus iudiciale p̃ceptum est fieri libro precedenti

Septimus tractatus q̃ dat forzam vtendi hac methodo tam in aliena reprehendendo q̃m in p̃pria sensibiliter contra duo capla ¶ Caplm p̃mũ dat methodũ alterius confutandi sententiam ¶ Secundũ ondit quis licentius vti possit methodo deliberandi et q̃ tũ et q̃liter sedm diuersitates audientiũ psonar ¶ Caplm p̃mũ dans modum alterius confutandi sententiam

Quis alterius sententiã confutare voluit tum magna tũ q̃litate et forcia quadã hoc facere debet ne redarguendi ratione sed potius amore veritatis duxerat aliter dicere videat Igitur Deliberator in alterius sententiã confutando primo debebit ea que vere p aliũ scripta lata laudare et approbare sedo debebit eũ qui illa protulit quodlibet excusare Et tertio eadem dicta a veritate seu rectitudine deuiasse docere Quo ad p̃mũ debent huiusmoi p aliũ vel dictum se cõmendari alterius rationes quibus ea firmauit approbari et nouę ad eadem dicta rationes si reperiantur addua Quo ad sedm potent dicens excusari si p̃ter qualibet passionẽ honestam ut amorem misericordiam iustam rationabilem vel ex bona et sincera intentione et ad bonũ finẽ et non ex malicia qualibz ĩm diuis

se credatur. Vel si ex ignoratia excusabili vel aliquor non debita suggestione vel informatoe sic diuisse putetur. quo ad terai debent ipsa que neganda sunt facete negari. et racones quibz probata sunt solui. Et doctrinam cõfirmatiuã tradimetam sedo capl̃o ẽ ty tractatus septim libri ¶ Caplin sedim ostendens quis liter quis vt possit methodo deliberatiã et ẽtiã et qualẽ sedim diuisiones audiencie ꝓsonaz

Non autem ẽ vtendũ hac methodo deliberatiã i omi matiã ab omi homine sem ꝑ et vbiq; similiter. sed diuiter. Unde aren iudicaturi eim quẽ intem inter opponẽtes si ea que cũ et ex negocio sunt prouentura. ꝑ se vide antur mõ modo et miqua. et pe mitis redundancia turpitudine contra religiõs viuentes. sed solũ du biũ fuerit an vere sint prouentura. tuc erit ꝓmo modo deliberandi dubitatur vtendũ. Et vbi mani festum fuerit quia ea sunt cũ et ex negocio prouentura. sed tam dubitatur an vere debeant ꝛ mo modo miqua vel aliter mala vl forsan bona putari. tuc sedo mo deliberandi solum est vtendum Et vbi dubitetur vtrũq; viz an tria sint tum et ex negocio prouentura. Et etiam si prouentura an sit ꝛ mo modo iustum vel aliq̃ quo libet mala vel bona. tuc vt debemus tertio modo deliberandi. Et ꝓpo nonalit̃ ẽ intelligendũ cũ iu dicaturi eim ꝛ entem int plures affirmationes non opponẽtes inq̃ tum ad eandem iudicationẽ dis tinctos modi deliberandi possint aptari. Et vero aren quã tũq; iudicationẽ fuerit ex se manifestum. quia tum et ex negocio sint aliqua prouentura. et cũ hoc notũ fuerit quia illa que sic prouenient nocua sunt vel miqua et alter mala vel bona. tuc ad amplius animos auditoz monendos statim post ꝓpositũ debet auctio nes et passiones adhibere. religiõsis omissis omibz. Preterea nec ad ho minẽ qualemcuq; spectat deliberandi officiũ. Unde anthonius refert te actione in libro de oratore sic dixit. Quasi aliquid aut dissuadere michi grauissime ꝓsone videtur cẽ. Nam sapiens est explicare consiliũ siu animi de maximis rebus. et honestis et diserte. vt mere prouide autoritate probare oratione ꝓsuadere possit. hec anthonius Item quia nuc tradim sit ars deliberandi ꝑ se tm ea tamẽ non vbiq; nec semp erit vtendũ eq̃lit. Unde dixit anthonius vbi sipe q in senatu modi apparatu dicẽ comicit. eo q illic audientes de facili sapiant et plures habeãt loca dicendi. Et etiam ne ostentationes ingenij suspicio ꝛ gnetur. sed cõcio seu cõuocatio totius ꝛpli oem vim et grauitatẽ et varietatem desiderat. cũ videz volem ipius populi ꝑ methodũ deliberatiã voluntatẽ moue.

Octauus tractatus qui de finali officio presidis. viz sua conclusione cũ clama sententia tractat vnicũ habet ca plin ¶ Caplin vnicũ de duplici modo cõcludendi ꝑ presidem et de ipius finali sententia. Caplin vnicũ de duplici mõ con cludẽdi ꝑ pside et de ipius fina li sententia

Postq; omes assesores suas deliberationes finierit sequetur conclusio

et sententia presidis que ut q̄les esse debeant cognoscat' sciēd' q̄ duplex est cetus consularis. Vn' quidam est in quo concludi a voce pluralitate eo q̄ omēs una cū presidē in hoc equalis habetur autoritatis. Alius est cetus magis in equalitū. viz. vbi missio et autoritas oñioda cause spectat ad p̄sidem. qui non ob id assessores vocant vt ei subeant. Sed q̄ti nus de cause meritis informatus q̄ ipos quod ei ex eor' oīm sententijs p̄uiaq; consideratione visum fuerit agendū sē cōcludat. Et in tali cetu a presidē vel eo qui locū presidis obtinz. si cū tulerit solempniē concludi debebit. ne sine ratione vim p̄tis potius q̄ alīs facere videatur. In qua conclusione solempnis p̄mū exponet si voluerit q̄ illud cause tū vtile magnificū et honestū videtur. videlz exponendo sūm predicata vtilitū ea que sibi ex̄ iudicatione ex auditis deliberatis ombus et alias amplectenda videbūtur. Ad cuius expositionis vel p̄positi recapitulatiuā approbationē. primo p̄ modū epilogi breuiter allegare debebit assessor tū eo concordanciū magis ydoneas rationes. sed ad idem potuit nouas si quas habuerit rationes adducē. Et tertio āli quor assessor contrariū sentencie rationes cum facilitate confutare. et finaliē sententiando q̄ hoc sit agendū concludē. Cuius in hac deliberationis doctrina ex̄ promissa circa p̄incipiū huius libri in medio presidi ad sūm p̄mū officiū instructionē donauimus. cō sequenter instruxim⁹ assessores et finaliē sim⁹ ad extremū presidis officiū deuoluti. tota ars deliberatiue satisfecisse videmur.

Quidecim⁹ liber qui tradit methodū cause demōstratiue. duos tūc habet tractatus. // P̄mus tractatus cōtinz p̄uia principia fundamēta methodi demonstratiue. Secūs dat p̄cepta ordinem et formam totius oratoris demonstratiue.

Primus tractatus habet q̄tuor capla. // Capitulū p̄mū de ordine procedendi in doctrina methodi demōstratiue et quid sit genus cause demōstratiui et q̄liter differunt ab alijs duobus ḡnibus primus datus. Secūs q̄ vnusquisq; p̄positū laudatoris sit eluidare virtutes. et q̄ res eluidatiue virtutū in ḡnali sumūtur ex locis p̄sone laudande. et p̄ oppositum de vituperatore et rebus vitiū et turpitudinem iudicantibus. // Tertiū q̄li meditatione debet vir laudator adhibere circa p̄sonam laudandā. et ad inuestigandū res eluidatiuas virtutū. q̄ libet earū dem p̄positor. et p̄ oppositū de vituperatore. // Quartū q̄ q̄ res eluidatiue virtutū et vitior. vt facta et attributa reliqua in locis secūm doctrinā capli precedentis reperiri possint audientes ea non statim putabunt sibi credi. oīa di debeant p̄ directum. et quali ea cōi oporteat augeri. tū auctione requirēt

Explicit p̄mus de ordine procedendi

m Doctrina methodi demōstra
tiue et quid ē genus cause de
monstratiuū et q̄liter differat
ab alijs duobus ḡnibꝫ ꝑmis di
tis

Expeditis duo
bus ꝑmis cau
sar generibus
videlz iudicia
li et deliberā
tiuo. est acce
dendū ad tertiū viz demōstra
tiuū. Ad cuius auctōr accedamus
seriem oratonis pandendā. vi
dendū quid ē genus cause demō
stratiuū. qualiter differat a du
obus tausar ḡnibus ꝑmis datis
que sint materie laudis et vitupa
onis. q̄liter ēt ꝓpiande et inēte
poliande. / Est igitur ut aceruꝰ
placuit. genus cause demōstra
tiuū. quod ēbuit m̄ a cuius certe
ꝑsone laudem aut vitupationē.
Non tamen negandū. quīhoc ge
nere possimꝰ uti in alijs rebus q̄
pluribus ex tollendis ꝑ laudem
aut ꝑ vitupiū deprimendis. Ita
ut aristotili placet primo rethori
ce. attribuit laudare non solū hoī
nem. sed et deū et lāiata. et ali
quid quodcūq; vt etiam placuit
quīthiano. genus istud adhybe
potent in rebus certe vitupatio
nem vel laudē. Imo ḡnaliter per
hoc tause genus potit omnis
res corporalis et incorporalis
laudari et vituparī. Sed id arce
accero ꝑ relationē ad eam ꝑso
nam diffiminut hoc genus. quīa
laude et vitupio ꝑsonar q̄dā
modo ꝑ similitudinē et methapho
ram. vt postmodū apparebit.
transfertur in alia. Dicē autē
hoc genus a premissis. Nam iu
dicialis et deliberatiuo finis ē.
vt ꝑ iudicem vel presidem. vel
quoslibet audientes. aliq̄d sta
atur vel fiat. In isto vero genē
finis non est. vt audientes aliquid
statuant. sed ut delectent̄ de eius
qui laudat virtutibus. aī in ag
nitone turpitudinis eius. qui vi
tupatur. Item genus iudiciale
et deliberatiuū formar oratiōēs
coram iudice. vel consilij ꝑside.
aut coram alijs eoꝝ vices sustine
tibus. quar orationū ille que per
doctrina iudicialem sūt facte vo
cantur actiōnes vel defensi
ones. aut petitiones et retractac
ones. Et que formantur ꝑ doctrīa
deliberatiuam vocantur exhorta
tiones seu deliberationes. Sed
orationes que sunt ꝑ genus pri
vocantur laudationes et vitupa
tiones. et in earū scriptis vocantur
legende. vel vite sanctoꝝ virorū.
aut quorumlibet aliorū. Sepissime in
orationes huius generis vt ē supius
magis pluribus locis notatū. possunt
et solent vt ptes in priorū duoꝝ
generū orationes mutē. qd cum
contigerit. ad finē eas referri
oportet illarū orationū q̄r ipse
sunt ptes effectē. ¶ Capitū tertiū
q̄ vnūquodq; ꝓpriū laudatoris ē
eluidare; virtutē. et q̄ res elu
idatiue virtutū in gnali sumunt
ex locis ꝑsone laudande et ꝑ op
positum de vitupatore et rebz
vitiū et turpitudiem significa
tibus

Ad laudē autē tria concur
runt. primo viz ꝑsona
vel res laudata. sed vā
vel apparens audientibꝫ magi
na virtus. et tertio res ille q̄
magnitudinem virtutis dimo

strant. Que vere sint psone
res laudabiles. satis dcm ē pce
dens capło. Virtutes aut̄ que
p laudēs monstrant sūt dupli
ces. Nam alique sunt vē virtu
tes. que cuiusmodi sint prio maio
ri pte dcm est sedō capło pmm
tractatus libri precedētis. et eaā
aliqua de ipis dicta sunt aū si
uam psonalium attributor libro qē
to. Alie non sunt in se vē vtutes
sed reputantur vtutes sedm an
dientiaū opinionē. Unde alia sūt
honorabilia apud scitas. Alia ap
lacēt demonios. Alia apud romā
nos. et alios. ut simul arīstotiles
primo rethorice. Item vt dicit an
thonius referte accō ne in libro
de oratore. duplices sunt vere
virtutes. Nam queda sūt admi
rabiles atq; iocūde. Alie sūt iocū
de tantū. Admirabiles aut̄ et
iocūde sunt. vt sapia eggregia.
et aīm magnitudo. et alie tales
vtutes que rare sunt. et omno
difficiles. et que possidet quada
amplitudinem dignitatis con
cessam paucissimis ac solis dīui
nis qbusdam viris. Virtutes aū
jocunde tantū sunt vt sobrietas
affabilitas. et hmōi. que cō
ortes et facetiores sūt predictis
Ad laudem aut̄ admirabiles
et iocūde vtutes sunt magis pdo
nee. q̄ iocūde tm. imo forsan ali
que sunt adeo pusille vtutes.
vt eas in laude ponē dedigna
ret̄ oratorē. Dīno enī no sumāt
pne res ad laudem. sed magne
et prestabiles. aut nouitate pri
me. aut ghē ipō singulares. ut
referente cicerone in libro de
oratore dicit anthonius. Res aū
que magnitudinē virtutis d
monstrant. vel eluadant su
mi debent et locus p̄sone q̄ lau
datur. Unde in laudatione. q̄
orator aliquē vult laudāe vbi
gratia. sampsonē aliquid ē ha
bens naturam ꝓpriā et aliud
quod habet naturam confir
mationis et oīonis ipius.
ꝓprium enī in hac laudatione
est q̄ sampson vir fuit mḡne
virtutis. vel magne sapientie
veligionis pietatis. gratie. vin
dicatiōis. observantie. veri
tatis et oīno magne in strictē q̄
tem q̄ fuit vir exīmie mḡnifi
centie. fidentie. pudīcē. pseueā
tie. continentie. clemētie. mo
destie. sobrietatis. castitatis. aut
omīno sanctitatis. et sic d̄ alijs
virtutibꝰ. hec enī omia ? lau
datione sampsonis hui⁹ vtutē
ꝓpria. et ita in alijs omnibꝰ ps̄o
nis que laudant̄. ꝓpria sūt p
tes. orationes alie. in quibꝰ vir
tutes et vtutū species de eisdē
predicāt̄ p̄sone. Ex quibus
patet q̄ eū dicō q̄ alexander fu
erit miles animosissimꝰ. laboriō
patientissimꝰ. constantissimꝰ
liberalissimꝰ. clementissimꝰ et sic
de alijs ipm non laudo. sicut in
genere iudiciali. Iudicia p̄sua
demꝰ licet dicamꝰ q̄ causa mā
sit iusta rationabilis equa reli
giosa pia. et sic de alijs nec i ḡe
nere deliberatiō p̄sidi vel retu
p̄suademꝰ licet dicamꝰ q̄ agēdo
agere foret vile ex pedies hones
tū et omīno bonū. Nam hec
in vtrogz decur ghm sūt solitmo
ꝓpria que meredita sūt. nisi mo
strentur et p̄ cōs non habeāt
potestatē animos audientiū mo
uendi. et consimiliē ille pties o
rationis ꝑ qbus vtutes et vtu

Propositū igit̄ quod ē m isto genē cause a laudatore mō strandū ē q̄ tlis p̄sona sit vel fuit magne v̄tutis et dignitatis. Nam ad hoc oñ dendū tota laborat oratio laudatiua. Sed quī ad hoc p̄positū tam confusum et vnūsale nō potuit dicti loci tōtiēsent aptai ne cessariū ē laudatorem spālia et p̄tlā tia p̄posita notē. quī cuj et vt eadem fiebantur res loca les ciuitatū v̄tutū et dignitatū laudare volens vt debebit quadā meditatione p̄portionali ad illam qua arcā genus cause deliberatiuū ē vsus assessor. Ad quā hic habendum faciendū est. q̄ septem sūt etates in homine videlicet infantia. puericia. adolescencia. Etas maior. Iuuentus. senectus. et senium. Etiam infantia vsq; ad septimū annū procedit. Puericia a septimo ad q̄tuordecimū. Adolescencia a q̄tuordecimo ad vicesimū octauū. Iuuentus a vicesimo octauo ad q̄nquagesimū. Etas maior a q̄nq̄gesimo ad septuagesimū. Senectus a septuagesimo cōtinue ad nonagesimū. Senium autē finis ē senectutis. et quasi ad extremū vite determinato. et janua mortis. quibus etatibus ipē v̄tutes a assuetudinem sim̄ode. aut in diuisis v̄tutibus gentibus opibus atq; rebus. Et preter hec alia sunt duo tempora. quorum vnū precedit cōceptionē p̄sone laudande. et aliud sequitur mortem ipius. Et p̄ hec nouē tempora debebit meditans aliquis laudatorius ordinate procedere. sedm formā sequentem. Nam in primis et pro primo tempore speciale p̄positum est considere p̄sonam con

tū species predicātur de p̄sonis que debent laudari sunt ī isto genē demonstratiuo. velut p̄positū velut p̄posita que nisi monstrentur. nichil ad laudem pro ficiunt. Res igitur que magnitudinē alicui virtutis ponit in esse monstrare p̄sonis laudandis. sūt res simpte ex quas eadem p̄sona. videlicet ex diffinitione. causa. nota. effectis. similibus. differentia. contrario. et rei iudicio. et similia facta p̄sone. que ex loco ab effectis trahentur. cui aristoteles primo rethorice dicat ee oratiōnibus laudem. et quia inter ea ista quas monstrari potest virtutes in ee p̄sonis laudandis. vt si diffiniam sampsonē sedm donū sue virtutis. et sue matri promissū ab angelo. et si exponā facta sua mirabilia fortissimo. quo fortiore eū fuisse demōstrē. et sic de alijs quas predixi. Ex talibus igit̄ rebus que sumēde ex dictis locis potenūt fieri laudationes. et hoc vult aristoteles primo rethorice. cui dicat q̄ laus ē sermo ostendens magnitudinem virtutis. Non cui dicit q̄ est sermo ponens magnitudinē virtutis. sed ostendens id est declarans et demonstrās. hoc autē solū hijs cōtinet loc vt eadem hec magis in ferius potenūt apparere. Et p̄ oppositū de vituperatione debebit intelligi.

Caplm tercium qualis meditatione debet vir laudator ad faciendū spe cialia p̄posita circa p̄sonā laudā dā. et ad faciendū res ostendatiuas v̄tutū circa quelibet eorundem p̄positorum. et p̄ oppositū de vituperatione

apiendam fore magne et exi
me virtutis et dignitatis. Ad qđ
monstrandū vtet laudatoꝛ lo
co a rei iudicio. Nam ut notat
p̄ quēdam in demōstratiōe ge
nere testimonia ducūt ante ortum
de claritate futura. In hoc igit
loco scire et meditari oportet ea
que p̄ modū testimoniorꝫ dei spi
tus et hoīm ipius concepcoem
precesserūt. quibꝫ testimonijs ꝓ q
laudandus est futurus magn9
et eximi9 p̄signaꝛetur. vt fortē
filius dei. vel apostolus. vel ꝓphā
et sic de alijs dignitatib9 oniꝫ
a deo collatis. aut papa aut im
patoꝛ. aut rex et sic de alijs dig
nitatibus. que ab hominibus con
feruntur. vel forsan admirabile
habituris vnitē sicut ante con
cepacoēm et nataliciam domī
nostri ihū xpi multa alia p̄cessi
se precesserunt quibꝰ filius dei
designabatur. qđ modū dīne
promissiones ad abrahā nutꝰ
semē tuo benedicētur omnes
gentes. Item testimonia iacob
q ipē erit exspectacio gentiū.
Item inumerabilia testimonia reli
quoꝝ ꝓphetaꝝ. sup tuē futura
xpi magnitudine et dignitate
Item talia licet minora ante con
cepacoēm ysaac. Ante concepcio
ne sampsonis. samuelis. beate
marie virginis. Johannis bap
tiste. et aliorꝫ plurimoꝝ sanctoꝝ
veriusq; testamenti. imo qđq
ante concepcoēm gentilium al
qua ꝓpriacionalia testimonia pre
cessisse leguntur. In quibꝰ autē
rebus talia testimonia possint
consistere. videri debet vltimo
tractatu. sed liber patet opis.
Secundo vero tempore in q
venit etas prima. videlicet infan
cia specialē ꝓpriā. Considero in
p̄sona laudanda fuisse maxiā
mā virtutū vberrima semina.
ꝑtim cuius inesse tare et medita
ri locos oportet. qui illi conuene
runt etati. vtpote primo causas
meliores et exteriores. tertio in
tem. An fuerint ydonee ad im
pacionē virtutū. p̄ quas debeāt
infante considerari nam ꝓpriā
mutas. Item genus siue proge
nies. ut parentes aui et proa
ui et ceteri ascendentes et la
terales. et cuiꝰmodi fuerint illi
videlicet an nobiles vel ignobles.
boni vel mali. et sic de alijs attē
butis. Deinde modus conceptionis
parentū ipius infantis. Item mo
dus concepcionis forsan sedm
actū coniugalem carnium et semi
vel de solo spiritu sancto. qđmo
dū in xpō. Item parentū et pre
gnāe matris tuꝝ fetus con cep
ti. et deprecatoēs ad deū pro eo
dem fetus sanctificate fuerūt.
Item modus natiuitatis. et cuiꝰ
modi fuerit sedm formā et figuraꝫ sin
gulorꝫ membrorꝫ. organorꝫ. et to
tius corporis. et que et quātā
fuerit nutricionis et assuefac
tionis illius etatis assidua cura
ad virtutū gimnacionē ydonea
Ex istis enī tanquā causis et pri
cipijs poterit constare diffinitio
Diffinens infantē vt in se ges
tantem vberrima semina max
imaꝝ virtutū. Sedo in hac eta
te videri debent nomē. prenō
men. agnomen. et considerari
an sedm suam interpretacionē
possint ee alicuius virtutis nūn
ne scientis indicia. vt ihs ꝗsi sal
uator. Johānes dīnū. Tacio m
cadē ꝑma etate cū loqui ab eis

ns p̄mo consideraī debebit v̄
tutum obiectales matiē que po
terūt hinc etati pusille cōtingē
vt si forsan habuerint causas cō
trariantes v̄tutibus et auctōres
ab ipsis. vt genus totū vicio sit
vicioso nutrigos et educato causas
res et sic de alijs cōtra quas se ad
similitudinē v̄tutū comitē et signū
semim effectuas v̄tutis utū. De
inde considerari debet eiē mem
bra et opa nāli aiē ac habitus
quibus contingit abuti. et tem
pora loca et hitus v̄tutū sic hec
in loco ab effectis aucta q̄tū ētā
tem ponētur. Diligenter viden
do an in illoū singuloū alig cū
hanc etatem pusillam a q̄ facta
apparuerint p̄fectiua similitudi ali
cuius virtutis aut factu forsā mi
raculosa. Quāto in hac etate p̄ma
et aucta locum a similib considerā
ri debent infantes alij magna
prudentia dignitate. Ad quoū quē
libet debem infantem unū co
pare. sed in ea que repta sunt ī lo
cis mee predictis. Et debet vidi
an nostet infans fuerit illoū
infantū quoliz maioz vel equa
lis. vel non multo minoz. Quāto
in eadem etate aucta locū a dif
ferentia debet considerari an nō
infans videatur aliqui mō lau
dabili infanti filio. an sit in verī
tate dissimilis. Quarto debet con
siderari infans a quibus unus vel
pluves qui sit vel sint p̄ductū
contrariaz ex loco a contrarijs.
Septimo in hac eadem etate p̄
ma et aucta locū a vel iudicio vi
deri debent omia testimonia dei
spūs et hoīm. sic infantis nū
dignitate. seminaria quide. quod
modū in conceptione xp̄i. fuit a
nūciato gabrielis archangelo
a deo missi. Item q̄ iohannes
baptista exultauit in vtero mris
sue. sic p̄ua xp̄i nouē concep
ti in vtero virginis gloriose. ī
testimoniū elizabet. Unde hoc mihi
ve veniat mater domini mei ad
me. Item angelicum consolatio io
seph̄ uellet uxorē occulte dim
tere. Item gaudiū angelorū. pas
toribus euāgelizantiū xp̄i nati
tatem. ac continentiū gloriā in
excelsis deo. et in tra pax hoibz
bone voluntatis. Item apparitio
noue stelle magos ducētis ad lo
cum natiuitatis xp̄i. Item testimo
niū eozdem magoū expressū
verbis et adoratione et oblatio
nū muneribz. Item testimoniū seni
symeonis xp̄m infantē accipi
tis in ulnas suas. ac dicentis. Nūc
dimittis seruū tuū dne secūm v
bū tuū in pace. et reliqua Item et
q̄dam testimoniū magnitudi
nis eiusdem infantis fuit quod
fertur tēpore siue natiuitatis de
virgine rome corruisse templū
eterne pacis. huiusmodi enī testi
monia dei spūs et hoīm cum
alijs multis que contigerūt de sig
nauerūt in infante xp̄o egregi
am et mestimabilē dignitatē.
Et sicut hec de infante xp̄o di
cūtur. ita quedā p̄rogenialia li
cet tamen de multis alijs infan
tibus utriusq; legis reperiūt con
scripta. Et etiam inter infideles
gentiles et in gentilitate p̄se
uerantes. aliqua tamen non tame
tanta contigisse feruntur. licet
forsan fuerint poetaz figmen
ta. Finaliter videi debebit an
infanti nō loci forsan affuerint
pluves ex quibus in ipō fuisse vi
de virtutū semina posset ostendi
Tercio tēpore viz pro etate pu
eili. specialē laudatorus p̄ditū
esse oūdere virtutes et dignita

tem in ꝑsona grandē missse
radicem. Ad quod ꝓpositum effi
ciendū credibile oportet inues
tigare et meditari locos qui illi
conuenerūt etati. Et ꝓmo cās
meiores et exteriores circa puer
an fuerint ydonee ad radica
cionem virtutū. vtpote ingen
ium eius aīa apparauit ingeny
pullulacio. q̄lis medulla. qualis
indoles. et in corpore que singu
lor membror. et totius corporis
incepernit vires et agilitates
prodire. Item quos q̄les et q̄ soli
citos habuit circū se et sua ma
gistros. ac viuendi preceptores
Ex istis enī et similibꝫ tanqua
causis et principijs posset cōstare
Diffinicio Diffinies puer. mō
tum in eo virtutes mittē radi
ces repere. Sedō in hac etate
circa loca ab effectis considera
ri debent virtutū mature hinc
etatis conuenientes. que cōsimiles
sint materijs etatis priorib. et
sua facta circa eadem materias
Deinde considerari debet circa
membra ac vires ac opa natu
ralia aīme. ac habitus. quibꝫ reti
git bene et male vti. ac tempa
et loca et habitus vtutū. sic in
loco ab effectis circa q̄tam etā
tem ponetur. diligenter viden
do. An in illor singlis circa hac
etatem aliqua facta apparue
rint. quibꝫ iudicet puero magi
nam in eē vtutis radicem. vel
forsan facta miraculosa. Deinde
in eadem hac sedā etate loci a
simili. a diffinitia. a contrario.
et a rei indicio ꝓpositum aliter
considerari debebit. sicut circa
primam etatem e iussum. et for
san alij loci si qui poterunt ad
ꝓpositū elucidandum habeī. Cui
to tempore pro tercia etate vi
adolescencia speciale laudatiꝰ
ꝓpositum esse ondere. gnīa nonē
virtutū. et dignitatis. Ad qd̄ in
stituendū oportet inuestigare et
meditari locos qui illi conuenerūt
etati. vtpote primo causas mei
ores et exteriores gnīa nonis vir
tutum et dignitatis ꝑsone. di
co autē meiores ut accidentia cor
poris et aīme. que potuerūt esse
cause virtutis. qdmodū sunt
ingenij capacitas et subtilitas. e
gregia vis memoratiua. boa in
doles. naturalis aīmi magnitu
do. sensus viuaces. bona cōplex
io. et sic de alijs cōmodis aīmi
et corporis. Deinde exteriores vt
videz considerētur quos in hac eta
te habuit circū se et sua. ingenios.
et quos viuendi preceptores. sic
quos habuit socios amicos et ce
teros mores ad virtutē conferē
tes. Ex istis enī et similibꝫ cāꝫ
causis et principijs posset cōsta
re Diffinicio diffiniens adolesce
tem. ingēnium germinat vtutes
et dignitates in ipo. Sedō in hac
etate circa loca ab effectis ut ap
pia possint singulare facta vtu
tum considerari debent materio
hinc etati conuenientes. circa gō
eadem etas solita e actus ex ea
virtutū. videlicet forma ꝓpria eri
pugnationes armis. et alia ta
lia quibꝫ allus et temptari solet
adolescentes. Item an habuint
contrauenientes vtuti. vt pare
tes fratres preceptores socialis
amicos vicinos. et alios quos
libet a virtutibꝫ tam vbis q̄ ex
emplis distrahentes. et ad via
cium impellentes. Circa quarū
materiarū qualibet debent actus
considerari vtutū. Debet etiam
considerari membra et vires
et opa naturalia aīe ac habitꝰ

quibꝫ contingit ad verũ libꝫ vi
¶tem tempora loca et habitus
virtutũ sicut in loco ab effectis
arcta sequentem etatem ponẽs
diligenter videndo an in illoꝝ
singulis hec etas a qua fecerit q
monstrant in pſona machiã q
innatasse virtutem. Ita fortsan
facta miraculosa. Deinde ꝑ hac
eadem etate debebit inuestigari
ꝑ locum a simili. A differentia a
contrario. et a veri iudicio. sicut
fiunt in etate prima predictũ. Et
finaliter videri debebit an fors
san aliqui vel quoꝝ locorũ possint
ad idẽ ꝓficere in hac etate
certia monstrandi additi. Qui
to tempore et pro qua etate ju
uentute videz. et laudatorus ꝓpo
situm in ea pſona finisse vel eẽ
virtutem et dignitatẽ ꝑfectam
Ad quod non erunt hic adducẽde
causeq̃ in adolescentia ꝓfecerũt. Sed ut ex loco ab effectis
aspicia possint facta singularũ
virtutum ad ſe debet respectꝰ
hꝰ videli; ꝓmo ad materiam ob
iectalem virtutũ. sed̃o ad mẽbra
vires et opa naturalia a quoꝝ
dirigi ꝑ virtutes debebũt. Tho
ad hꝰ non morales quibꝫ in
bonis et malis vita contingit.
q̃to ad tempora. q̃to ad loca. et
sexto ad habitus ipos virtutũ
Vnde pro ꝓmo considerari debe
bunt virtutũ materie que priorib;
conuenerunt etatib. Deinde que
hinc etas conuenire simt solute
vepote cui⁹ legis. religionis. vl'
secte fuerit. Quarta qua etate qua
liter sit eam adeptus. q̃ diligen
ter adimpleuerit eiusdem religi
onis precepta. et quibꝫ miracu
lis claruit. ¶tem quas habuerit
corporis affectiones. et cuius
cui⁹modi. vt egritudines vulne
racones. ꝑsecuciones. carceres
carceres. et alia talia arcta q̃ sua
q̃ paciens et fortis sustinuerit
illa. que res virtutibꝫ prebet mul'
tam materiam. ¶tem cui⁹ questus
fuerit. et q̃ iuste et fideliter exercuit
illũ. Deinde cui⁹ fortune consti
tuendo videz singula quia fortuna
tũ. Vnde videri debet an dives
vel opulentus. ¶tem an habuerit
gloriam famosem populare. dig
nitatem. amplitudinẽ. an quos
et quales habuerit amicos et q̃
inimicos. an et quale habuit vo
xem. et q̃les filios. nepotes. priores
fratres. et huiꝰmodi. Circa quam
fortunam qualibet considerari de
bebit. q̃les exercuerit actus virtutũ
ve si semper fuit mopꝰ seu pau
per. an hoc contigit qm̃ maluit ꝑ
sudare alicui honeste exercicio
virtutis religionis vel pietatis.
et sic de aliꝭ. q̃ acquisitione diui
tiarum. Si vero diuitias acquisierit
videat quantas. q̃ iuste. et q̃ ope
virtutis acquisierit ipas. ¶tem
considerẽtur in preclari quibꝫ acti
bus virtuosis. et q̃ libenter sit eis
vsus. et qualiter non fuerint a tali
elationis et insolencie vel libidi
nose altius vicij. nec impediti
ab opibus bonis honestis a' sua
¶tem si amiserit diuitias q̃ pati
enter hoc tulerit. ¶tem si unquam
habuit gloriam nec clarum fa
mam. an hoc fuit quia fugit os
tentacionẽ virtutis. et quia ma
luit latentem hãc virtutẽ q̃ os
tentacione diffusam. ¶tem si q̃z
habuerit q̃ clarum. et magnam.
et qualiter ipa fuit vsus sine inso
lencia et elacione. ¶tem si amise
rit an iuste. et q̃ paciens hoc tu
lerit. similiter de populari fa
more. ¶tem si unquam habuerit.

dignitate principatu seu officiu
publicu·an hoc fiat qua fugit
vanos honores·aut qua se ma
iuit ad meliora conuerte·si habu
erit dignitate aliqua·cōsidetur
qualem et q̄ eximiam et q̄ glo
riose sit usus ipā sine insolencia
ni ustis actibus ad eande p̄tue
tabus dignitatem·si amiserit q̄ pa
cienter hoc tulit·Siliter de ap̄i
tudine seu potencia·Item si quos
habuit amicos cōsidetur quos et
quales et quata fuit amicicia·et
quibꝫ factis eos acquisierit·et q̄
liter amicicias gesserit·Similiter
de inimicis·Item an nullq̄ cōiuga
tus·et cur et q̄liter duxit vxorem
celibem·Si cōiugatus cur hoc et
qualem vxorem habuit·si bona
q̄liter ad eam se gesserit·Si disci
plam q̄liter·Si habuerit libros li
beros quā pietatem ipis exhibu
erit·et si bonos quos·et si ma
los quos·Item si fortuna prospe
ra vel aduersa maderit vxori ul'
liberis qualē tulerit·et que fe
cerit·Deinde sequit circa locū is
tū debent considerari singula
membra et vires·aīme et corpis
Ut videlz in ipis membris possit
notari facta p̄fectus virtutū·ut si
lingua semp sit prona ad verba
sancta·et bona·deli oppressis colla
cruciatur·manus supplices ad ce
lum tendant·pedes ad oratoriū
p̄perent·et ita de viribus·Hec
que facta appareant circa naīales
operationes aīme·vt sopnum vigi
lias esum potum et sic de aliis·
Terao circa locū istū ut notatū
est debent habitus considerari
quibꝫ contingit ad vtrumlibet vir
ve intellectus sapiencia·quibꝫ
genus scientie et artis·ut medi
cina eloquencia·vel ars mecha
nica quemus·in quor quolibet
habitum considerari debet q̄
eximiū et egregiū habuit·q̄li
ter acquisierit·et q̄ bene sit
ipsis vsus·Quinto circa locū eū
dem considerari debent tempora
videlz·secdm diuisiones in q̄li
tates aīor·vt quid tēpe aurie
fecerit·quid tēporibꝫ vbertā
tis·quid tēpore pestis·quid tē
pore fami·quid tpe belli·q̄d tem
pe pacis·et sic de aliis differētiis
amor·Item secdm diuisiones
in p̄ces naturales eiusdē ām
vt quid hyeme·quid vere·q̄d es
tate·quid autompno·Item secdm
diuisionem ām in dies differē
tes·vt quid diebus festiuis·quid
aliis·quid in solempnitatibus
hijs et illis·quid in aliis diebus
Item secdm diuisiones eiusdem
diei naturalis·vt quid nocte·
quid diluculo·quid meridie·q̄d
posse meridiem·quid vesp̄e q̄d
prandio·quid cena·quor nulla
capit tullius in accusacōe·C.
verris·que vituperacōm facis as
similatur·Quinto circa locum
eundem considerari debent di
uisiones locor·vt quid in domo
quid in theatro·quid in templo
quid in vrbe·quid in rure·Item
secdm diuisionem eiusdem lo
cus·vt quid in aula·quid in ce
naculo·quid in cubiculo·quid in
bibliotheca·et sic de similibꝫ·
Sexto circa locū eundē ad sin
gulos hūs morales virtuosos
debet aspectus hūs circa quos q̄
siderari debebit·que facta vel
giones fecerit in deū et sanctos·
que facta pietatis fecerit in pa
triam·pīes·et proximos·q̄ frā
gratitudinis in bene factores·
que facta vindicacōis in inos
tres et malefactores·que facta

ueuenda alia in maiores et dignos que facta pro veritate tuenda et odio quid fecerit amore iustitie Item que facta magnifica q̄ facta fortia alia et in quibus factis maxime fulgent fides paciam constantiam clementiam modestiam sobrietatem castitatem fidei spei caritatis Item quali habitu domo cubiculo conspectus fuerint et sic de similibus Si autem dicta seu soluta considerem⁹ et a persona laudanda nos sequentibus minime occurrerint quia facta ex quibus hoc etas comendari debebit Deinde in hac eadem etate fuisse significationes fieri debebunt per locos a simili a difficili a contrario et a verisimili sicut fiunt in etate prima predicta Et finaliter videri debebit an forsan aliqui reliquorum locorum possint ad idem propositum in hac etate quoquomodo straniari adduci Secreto septimo temporibus videlicet pro quinta etate que maior vel grauior dicta potest et pro sexta que senectus vocatur laudatoris propositum est in eis precipue lucere virtutes grauissimas ut eximiam sapientiam religionem magnificentiam patientiam fidem spem caritatem et alias tales ad quas mo servadas propositum loci quemlibet sunt ut in etate precedenti Octauo et postremo pro septima etate viz senio et laudatoris propositum in ea lucere precipue cum reliquis virtutibus mine dictum etatem patientia senilis debilitatis et in ea virtutem omnem consummacionem atque ad quod propositum demonstrandum non debent afferri cause quia ille in predictis etatibus precesserunt Sed vt ex loco ab effectis facta virtutum que hinc etati conuenient possint meditantibus sunt materie aliquas materie solent illius etatis exercere virtutes videlicet defectus sensuum exercitium ut oculorum caligo amaurum surditas corporis grauitas membrorum mortificatio tussis frigiditas corporis dolor improbitas mimstranda et sic de similibus Sed inuidus vxor liberi et amici morte premia relinquendi ac egrendo ac appropinquacio mortis et ipsius mortis Hec autem omnia prebet in hac etate virtutem materiam Quo circa diligenter considerandum quod fecerit circa talium vnumquemque Et de inde ex aliis quibus que in loco ab effectis circa quamlibet etatem sunt considerata trahi debebunt ea que ad hanc videbuntur etatem vltima valitura Ex reliquis vero loais viz a simili a dissimili a contrario et a verisimili racionali debebit inferri sicut in aliis duabus etatibus prius inferri preceptum Quono tempore de spatio propositum laudatoris oriri de ipso dum vixit finisse virtute completam Ad quod propositum demonstrandum non debent afferri cause quia ille in etatibus precesserunt Sed ex loco ab effectis videri debebit an post mortem aqua et quam miracula fecerit Item a verisimili primo an aliqua sint lata diuina testimonia super sua sanctitate et virtute vel spiritualia vel hominum forte si adorentur aut ei de publico sint statue facte et alia dicta potuerunt etiam ad hoc idem tempus addita reliquorum de quibus mine deum Et hoc satis similiter ut est in temporibus superius etatum preceptum Et sicut hac meditatione laudatoris debet animus per dictum tempus nouem protendere et ex vinculis quanto potuit elicere quidquid est elucidatum vir

tutis in psona laudanda ꝓpoz
aonaliter vituperatoz p cõsiliẽt
meditacõnẽ ex oppositis debebit
inquirere res illas que viaosita
tis ac turpitudinis psone possit
magnitudiem Demonstraẽ. imo
laudatoz ipse stdin dicta nouem
tempora ex locis trahit ea q̃ suã
elucidatã virtutũ simil debebit
vti meditacõe vituperatoris videz
ea q̃rendo p singula tẽpora ex
quibꝰ psona qua ꝓpoit laudaꝝ
posset quilibet vituperari. q̃tnus
illa stdin doctrinã infra danda
confitetur in laudis sinceritatẽ
maiorem. ¶ Caplm̃ gẽtiũ q̃rũ
elucidatiue virtutũ et viaoꝝ
ut facta et attributa reliqua ꝓlo
as stdin doctrinã capli prece
dentis repta. Si p audientes ea
non statim putauim⁹ credi. oũ
di debeant p coniecturam. et q̃
liter ea consequeter oportebit
augeri. tũ auctionẽ requirent

Res autem elucidatiue v
tutũ ut facta et alia at
tributa repta ex locis ꝑ
pliater se possint hre. tra q̃ꝫ
sunt pcipuis credibiles. Et cũ hoc
ꝫ eoꝝ excellentia maifesta. q̃
tempore non erit neccm eas p me
thodũ coniecturalem probare.
nec eaam adaugere vel ampli
ficare. sed ea tiẽ solũ exponẽda
sunt. vel ꝛranda. Quãq; veꝝ rem
illaꝝ si fuissent satis patet magꝝ
tudo. sed non creditur fuisse vl
ee. quo tempore solũ p coiectu
ram efficaciter probaꝝ debebut.
et nõ augei. vt si indeis vl' ma
chometicis vel gentilibꝰ probeꝰ
xpm̃ ee filiũ dei. et matrẽ eius
gloriosam semp virginẽ ꝑmã
sisse. aut si probem⁹ romulũ or
tum a marte. vt exemplificat
q̃ tullianus. Quãq; autem vs ille
nec statim prolate creditur.
nec eaam cam satis patet mag
nitudo. quo tempore primo p co
iecturam probaꝝ debebut. et co
sequeter amplificaꝝ. q̃ cũ te
pus occurret quo facta ad lau
dem conferuaa debeant ampli
ficari. hoc fieri debebit p modũ
opportunum ad eũ quo decimo oc
tauo capl̃o stdi tractatus nou
libꝝ facta turpia missa siue am
plificari. videz ea monstrando
magnia. admirabilia. noua. fin
gulana. Et talia q̃ non debeant
oblivione deleri. Pro tali am
plificacionũ complemẽto ordi
nalem hꝫdo recursum ad tota
auctoꝝ doctrinã traditã primo
tractatu dicti nouꝝ libꝝ. Nã si
cut ibi factũ docetur ordi mi
tũ nunsium. sic p ꝓpria ꝓpoaã
lia. Et cũ ꝓpoacionalibꝰ locis po
terit factũ ordi mitis magnifici
vel mitis fidelitatis. mitis patientie.
mitis constantie. mitis clemente
mitis modestie. et sic de alijs. Et
ꝓpoacionaliꝫ si mandant facta de
seruientia a vituperio. illa debebut
amplificari p eũ modũ. qui tic
tus est deaõ octauo capl̃o stdi
tractatus. dñi nouꝝ libꝝ. Cũ aut
mandent attributa ad laudẽ confi
rentia. que non sunt facta q̃damꝫ
sed a factis differentia. vt nobili
tas. gloria. honor populais. magꝝ
nitudo. memoria. vires corporis. et
eius agilitas. item dignitas po
tentia. diuitie. et alia ꝑplurima
talia. et auctionibꝰ indigeantꝫ.
tunc auctionibꝰ spalibꝰ debebut
augeri. eadem forma que tacta
ꝫ stdo capl̃o sexti tractatꝰ libꝝ
precedentis. Et similiter de tribus
attributis allatis. pro vituperio. h⁹
satis cũ ꝑdeta q̃ in hoc ꝗte dimo
stratio. nõ oportebit auctionibꝰ

occupat pusillis. Sed hic tantū auctrua quedam pauca preapue et electe magnitudinis moribus spretis admitti debebūt. cū fatū sinxtione ꝓpositionaliū ad eas que finali caplo. pmi tractatꝰ nouꝰ libri cōmemoratur.

Secundus tractatus q̄ dat ꝓpes ordiem et formam tocius oracionis demonstratiue. habet quīq; capitula.

Caplm primū de exordio et ptione oracionis laudatiē. et vituperatiue. // Sedm ordit fōrā et ordiem confirmacionis et confutacionis in oracione laudatiua. videlicet ꝑ quē ordiem et formam ad ꝓposita specialia primus debeū nouē tēporū. debeant aptari res vtiles eluidatiue. et remouere res alie gloriam vtutū mgnare potentes. et ꝑ oppositum de oracione vituperatiua // Tertiū de confutacione oracionis vituperatiue prolata ꝑ aliū et etiam laudatiue // Quartū de laude et vituperio ꝓfectis et imꝓfectis // Quintū quō methodus demonstratiua possit a ꝑsonis ad alia nō ta transferri

Caplm primū de exordio et ptione oracionis laudatiē et vituperatiue.

Quom autē laudator primus dicta meditacione formauit animū. et senserit qualiē viagz res eluidatiua virtutis. uē doctrinam precedētis caplī poliri debebit. et cōtī ad laudis expressiocz velit accedē. si quis alius oracione laudatiua vel vituperatiua dixit. primus ipō potit vti exordio ꝑmi aspectus. ꝑ qđ eandē primus ipso potit vti exordio ꝑmi aspectus ꝑ quod eandē primus ꝑ aliū dictā oracionem cōmendabit. vel deꝑmet. et cōtī oracionē siue ꝓprie exordiū sedi aspectus ꝑmittē. quod ei necessariū et expediens uidebitur. sedm doctrinā ꝑmi tractatus quīti libri. Deinde vt autē placet. tertio rethorice. et nunc pōm in rethorica veteri. nulla est narracio que necessario cōsequatur exordiū. tanquā oracionis ꝑs principalis. huius racio est. quā q̄ in alijs duobus causis quibus huiusmodi narracio nequaq̄ ponitur. equaliter ꝑ eam habeat animus viam ad quēstionem. et principalem ordinacionem eundi. Finis autē cuius cause nō est intencio questionē exsolvere. sed ignotum hominis. vel vrbis aut alterius huiusmodi. virtutē vel dignitatē nota efficere. Cauē igit̄ poste exordiū sequet̄ ꝓtacio. qua sub cōmuneb vel eo fine se dicet laudator expositurū ea. que satis videbitur ad minuare magnitudinem siue virtutis. tam ex hijs que ad et circa fiam nō faciam. et principiam affecerunt et contigerūt. q̄ ex hijs que in eius tota vita siue ante mortem. et post mortē sequebant. vel sub alijs aut forsan ꝓpositionalibus verbis. In qua ꝓtacione laudator confisus ꝓponet illud quod intendit eluidare. viz magnitudinem virtutis et dignitatis ꝑsone laudande. Quod confisus ꝓpositum sigillatim ꝑ ordiem nouem tēporū de quibus habitum in nuē precedentibus sermo specialitā debebit. et sigillatim nō sinū. Et ꝑ oppositū de oracione vituperatiua

Caplm sedm ordit fōrā et ordinem confirmacionis et confutacionis in oracione laudatiua videlicet ꝑ quem ordiē

et forsan ad ꝓposita specialia prius dictorum nouē tēporum debeant aptari res virtutū elucidatē et vmouī res gloriam virtutū ingnare potentes et ꝓpositum de orde vituperā

Primus igitur post dem confinium ꝓpositi debebit laudator descendē ad ꝓpositū specificatū et primo ꝑmi temꝑis quo dicet qm̄ ꝯplurib⁹ signis et testimonijs validis apparuit eū q̄ laudandus est eciam ante sui ortū forte magne virtutis et dignitat̄ futur⁹. Ad quod ꝓpositū elucidandū adducenda sunt tacta grauissima gnā testimoior⁹ de quib⁹ dem est terno capło precedentis tēpatis circa tempus ꝑmi que testimonia eciam grauissime stabilū debebunt sicut preceptū est vltiō tractatu sed libri. Si vero quasi in vituperū cogitari putet q̄ ante conceptionem aīm⁹ laudandi talia no apparuerint signa nec testimonia vel forsan si apparuerint signa ꝑma finē significantia cōtrarii future virtutis a dignitat̄ illa velut animo confingendi a ꝑ odiectu iram diluere aut ꝑ diligentem cogitationē q̄ tū possim⁹ ad ꝑsone mariam laudē oportebit⁹ tor quē secundo principaliter vz cū sedm tēpus et ꝑmā etatē pro specificato dicetur ꝓposito q̄ in ipius exordio fuerunt vberrima semina virtutū et dignitatū. Vel sub alijs ꝓpositionalibus verbis. Ad qđ elucidandū apiatur in ꝑmo loco quo causas et diffinitionem amplectetur ꝑ quas in ipō laudando videatur seminatē magne virtutes et dignitates. In quo loco si reperiatur qm̄ nato patria vel etas natiuitatis eius fuerunt vberes viris egregijs in hoc cōmendari debebunt et q̄ plurimū virorū talium notari et extolli. Similiter si reperiatur nobilibus natalibus ortus hoc q̄z si sit audientib⁹ mirabile ꝑ coniecturam probari debebit. Et deinde genus ipius magnificari et extolli quo suo genē nō nullā ipe dignior et excelsior ee dicet. Et q̄z cōmendari debebit modo cōuenienti pauentū si singulariter q̄ mendubilius fuit et modus conceptois et assidua cura fetus in vtero et reliqua que in loco a causis et diffinitione circa ꝑmā etatē terno capło precedentis tractatus sunt tacta si egregia fuē cōmendari debebunt. Nam cū hec audientes crediderint cōi opinionē in infantē magnā seminatam virtutem et dignitatem q̄ aut nascentem in libro ꝓpositi non placet vt in isto genē formis argumentationū vtam. Dico esse aliquo modo. Nam negi confinium ꝓpositi huius quinis nec reliquū ꝓpositorū specificator⁹ aliqđ debebit argumento probari. Non tamē est tēnendum hmo necessarium et expediens q̄ in oratione laudatiua mouerunt argumenta quibus licet nullū ꝓpositor⁹ probet ipis tamē res elucidatē ꝓpositor⁹ probatur. Et q̄admodū dicē quibusdam duxisse si ꝑ coniecturam probem⁹ romulū ortū a marte hoc eū qđ romulū ee ortū a marte non est ꝓpositi confinium nec specificati huius methodi sed est res allata ad ondendū ꝓpositū specificatum huius methodi in etate ꝑma. Et ita q̄admodū notatur q̄to capitulo precedēs tractatus. In milibus sequentib⁹ tēporibus res elucidatē virtutū bñ poterunt argu

mẽtis probãi ꝓpositã vero neg̃ẽ. Si autem in hac etate ꝑma ve lud in vitiũ ab audientibus aliqua circa ꝑtem loci cogitari paretur vt ꝙ nacq̃ puã et ãtas sua non finiit vberes vires egre ghys sed potius vires obstems et scelestas hoc animo confitandi ꝑ coiecturã si matiã donet repro bari debebit aut in laudẽ ꝑsone torqueri videlz quĩ fuerit lilium orti inter spinas vel lux in tene bris et sic de alys talibus vel si fuerit obscurus aut forsan fedis ortus natalibus hoc ad laudem erit torquendum videz quĩ ge nius suus in hac ꝑsona capiat sui splendoris et nobilitatis meriũ et quĩ noluit in maiori suorũ sed in ꝓprys virtutibus aptaũ presidiũ Et similiter fiat in a lys Deinde in sedo loco huius etatis videlz in nota si cõuemens et consideratione dignissima ꝓpiatur in nomiñ prenoiẽ vel agnomiñ interpretatio magne virtutis vel dignitatis defici natura illa resolui debebit Cũ ves nomen ꝓnomiñ vel agnomiñ forsan contrariũ virtutis aut dignitatis significabit hoc vel animo confitandi in laudem ꝑ aliquam yronicam vel aliam rationabilem mẽpretationem ve torqri debebit Dein in tercio loco huius etatis videz effectus singula facta que reperiuntur a quã pre ferentia veritis et dignitatis similitudinem extolli debebit nisi tac to quĩto cuplo preceditas tractu tus Si vero facta queda ee nos tantur in audiencia actuali q sideratione que ad vitiũ huius etatis credere posse videant illa confitandi animo pertra dicta debebunt ꝑ consideratiõez coiecturalem si fieri possit similiter tanquam bona cõmendari debebit et ꝑ auctionẽ extolli si matiã donet vel finaliter dili genter diminui et attenuari debebit ꝑ oppositum modũ ad eum quo facta magnificari do centur Deinde in quĩto loco fiat compacio infantis nri ad aliq̃ aliũ viriũ vel plures infantes magnos quo vel quibus dignior monstretur ꝑsona singlã in das tri bus locis repta Ꝓpositum aliter tractantur Duo loci sequentes finaliter autẽ locus a rei iudicio in hac etate confirmãdo et con futando tractari debebit sicut in primo tempe tractari jubebatur Tercio principaliter circa sedam etatem videlicet puerilem ꝑ specificato Dicetur ꝓposito vir tutẽ et dignitatem in eo q̃ lau datur magnam misisse radicẽ vel sub alys ꝓpositis aliis ad quod eluadandũ in apicẽ in primo loco qui causas et diffi nitionẽ complectetur ꝑ quas ꝑ ipsũ virtutes radicasse videt In quo quelibet illic repta cõme dari debebit ac maxiã et efficacissima demonstrari Et si quis eodem loco ad vituperationem vergentiã trahi ꝑ posse formidet vt forsan ingenij tarditas morbidũ corpus doctores ignorari Item preceptores et so dales et cetera necessaria vitio sicut sic de alys talibus ꝑ que puerilis animus possit ad tur pitudinem mutari vel diuersa talia q̃libet quasi materiã vi tuperationẽ confitando si negari non possit debebit ad laudem ꝑsone torqri vt si nã dederit

parū mgeny·tanto habem⁹ ar
gumētū ardenacioꝛis diligenacē
amoꝛis ad vtutes· quas atngit
ve eius gloꝛia non nature mu
neribus· sed voluntate diligēcie
sit asscribenda·et ꝓpꝛionalit̄ re
liqua predicta·et alia simlia ad
laudem ꝑsone tꝛaqueri debebt
Deinde in sequēti loco viz ab effc
tis· facta· que poterūt fieri
ad eluci dandū virtutē extolli de
bebūt· Cuiꝰ facta queda nosc̄tur
ee in actuali cōsideracone au
dienciū· que ad vitupiū eiusdem
etatis possent afferri· illa consi
tari debebūt· sicut arca p̄mam
etatem ē missum· Ite loca sequēs
tractū debebūt sicut ē ꝑ in pri
oꝛi etate preceptū· Scdō p̄cipa
lit̄ et arcta ꝓam etatē viz ado
lescencam· pro specificato dicit
ꝓpoito· qm̄ tuē in ea virtute ger
minauēt virtutes· Ad qd eluci
dandū· maꝑiat in primo loco
qm̄ primꝰ deꝰ causas et dif
finicone complectitur· ꝑ quas
ipē virtutes in hac etate ger̄
nauerūt· in quo quelibet illoꝝ
repta magnifice cōmendari
debebūt· ac maxima et singlaris
sima demonstꝛari· Et si que
ex eodem loco ad vitupacōez
vergencia trahi posse fōrmide
tur· illa confitari debebūt· sic
arca loca a diffinicōe in prioꝛi
bus est etatib⁹ fieri missum· De
inde in sequēti loco videlz ab ef
fectib⁹ facta que poterūt fieri
digniꝰsima ad elucidandū vir
tutes· extolli debebūt· sicut ē in
etate p̄ma predicta· Cuiꝰ facta
queda fateꝝ ee in actuali au
dienciū animo· que ad vitupiū
causē etatis posse videāt· af
ferri· etiam illa confitari debe
bunt· sicut arca p̄mam etatē fi
ebat· Reliqua vero loca videlz
a similū· a diffencia· a contino·
et a rei indicio· et alij si qui ꝑ
posito seruire posse videantur·
pari forma tractari debebūt·
sicut est in aliꝭ p̄mis dictū·
Scdō p̄cipaliter et pro qrta
etate videlz Juuētute· pro spe
a ficato dicet ꝓpoito· qm̄ tunc
in eo fuerint vere ꝑfecte seu
complete virtutes· Ad qd elu
cidandū· precipue quo ad loca
ab effectis huiꝰ etatis· facta ꝑ
hanc ꝑsonam· gneꝛaliꝰ dig
nissima· pforma debebūt extol
li· sicut facta prioꝝ etatū mon
ti sunt extollere· Et ea q̄ fm
si que fuerint ex adiuncto q̄ vitu
perū possint afferre· Dū tamē
non sint latencia· confitari de
bebūt· sicut erat circa prioꝝes
etates preceptū· Reliquos locos
etiam pari modo tractando
sicut est in supioꝝib⁹ ꝰsiderē
to et septimo simil videz in qui
ta etate· que maioꝝ vel ḡuioꝝ
dr· et sexta que senectus vocat̄
pro specificato dr ꝓpoito· qm̄ in
ea splenduerint vtutes grauis
sime· quod ꝓpositum confirmat·
et ab adversis pari forma tue
ri debebit· sicut ꝑ prioꝝib⁹ est
fieri missum· Octauo p̄cipa
liter et pro etate finali videlz
senio· quod mortis nālis est la
uda laudatoꝝ ꝓpositum ē ꝑ ea
cia reliquis virtutib⁹ prioꝝ eta
tū lucere pacām· semꝑ debi
tis· et in ea virtutem omnē
consūmatam finisse· Ad qd ꝓpo
situm adhibita diligenta medi
tacione prius dicta· ꝑ suos lo
cos ibi tactos confirmat et con
firmacione munita debebit ꝓpo

nonaliter sicut ꝓposita prius etiã debere confirmari et confutari sint dicta. Nono principaliter et pro tempore mortem sequente laudatorus ꝓpositũ est oĩno de illa ꝑsona precessisse virtute cõpletam. Quod ꝓpositum papie ex loco ab effectis et a rei indicio omnimodi. et ab hijs que sibi possent opponi. debebit ꝑ cõfutationem tutari. sicut hec in supiorib9 sunt fieri precepta. Faciendũ preterea q9 carta singla grauia puncta dicte confirmationis et confutationis in predictis nouẽ temporib9 adhiberi frequẽter debebũt tales fuit6. tam ꝓpie q9 aliene. quales sunt autonomibus et oratombo passionalibus adhibeĩ sunt usse. lib9 nono. finaliter debebit oratio ꝑ recapitulationẽ concludi doctrina satis ꝓportionali ad illã que pro conclusione causse indicialis est data supius ¶ Capm̃ cuĩ de confutatione oratonis vituperatiue prolate ꝑ aliũ. et etiam laudatiue.

Quum cam oratonẽ vituperatiuam qua nos vel aliũ quẽlibet protulerit aquis confutare volem9. In ꝑmis ex ordio ꝑmi aspectus connexionem premisso. sicdm eiusdem oratonis seriem procedet̃. hoc modo. vt primo ꝑma res que fuerit ad turpitudinis ostensionem prolata. si fieri possit negẽt. et ipa non fuisse. vel non eẽ mõstretur. ꝑ methodũ cõfectualẽ. vel si negari non possit. tunc si materia dederit cõmendari debebit. et pocius virtutis q9 turpitudinis insinuatiã mõstrari. qđ si fieri non possit. tunc attenuari et pẽitus ꝑna monstrari debebit. ꝑ oppositos modos ad eos quibus res augeri iubetur. qđo capto ꝑmi tractatus primi libri. Cont̃ eo eodem loco quo dicis res vituperatiua ꝑsonam aliũ erit allata quei et afferri debebũt ea. que circa vituperatam ꝑsonam eiusdẽ eluerdatiua virtutis. sicdm doctrinam supius datam. finaliter quẽ ad eo eodem loco res omnes debẽt afferri. que turpitudiem vituperatois ondũt. et eedem redigi in formã orationis vituperatiue. iuxta ꝑmo datam doctrinam. Et sicut hec missa sunt fieri circa rem ꝑmam indictam ad minimam oationem turpitudinis. ita consimiliter sicdm ordiem orationis vituperatiue confutande procedã ꝑ omnes vsq; in finem. Concludendo ꝑ recapitulationem ꝓportionaliter sicut est in oratione laudatiua nuper fieri preceptũ. Et sicut ꝑ hec procedi iubet̃ ad cõfutationẽ orationis vituperatiue. ꝓportionaliter debebit procedi cũ oratoem aquam laudatiuã cõfutare volemus ¶ Capm̃ q9 tiũ de laude et vituperio ꝑfectis et imꝑfectis. ex

Quamuis eĩ supiorib9 oratio laudatiua sicdm nouẽ tempa. et ꝑ vnoq9 tempe sicdm varios locos procedẽ iubeatur. Non tamen semp facultas aderit. Deo dissimilis ad hibendi laudationis materiaz. vt si circa ꝑsonã laudandã ea que concepcionẽ precessisse putabitur. sint ignota. vel si etates infimine pueriae vel adolescentie circa ꝑsonam illam nõ fuerint cognite. vel si in illis etatibus

tibus nichil laude nec enam vituperio dignum reperiatur tunc laus ex reliquis temporibus compagi nari debebit. Item si in persona laudanda nisi dum adueneriit tempa postrema ut senectus semum et que sequuntur tunc sedm illa laus protendi non poterit. Ex quibus patet quod licet persecta laus debeat sedm nouem tempora tendi. Impsum enim quodam illorum tempore finit diu taxat. Et propterea nali de oratione vituperatiua debebit nitli Capitulum quintum quo methodus demonstratiua possit a personis ad alia multa transferri.

Quoniam autem modum erat nobis primum huius uidere liber proposituus dictum non solum personis nostris tribus sed et rebus alie plurime laudari poterunt et vituperari. Inter quas obtinuerit ille que ex silua personarum attributorum posita supius libro quinto ea possunt. vt nobilitas. ingenium. memoria. honor. gloria species omnis dignitatis tam stabilis quam spualis. vt regalitas sacerdotium et sic de aliis. Item omnis virtus. vt religio pietas. gratia. vindicatio. obseruantia. veritas et vim salutis insana. Item magnificentia. fidentia. pacta. perseuerantia. et omnino fortitudo. Item continentia clementia modestia. sobrietas insatias et omnino temperantia. Item fides spes caritas. Item habitus intellectuales. vt intellectus sapientia. Omnes species scientiarum. omnes species prudentiarum. omnes species artium. Item bone passiones. vt amor amicitia. zelus. verecundia. et sic de aliis multis. que ex dicta silua et suarum partium subdivisione poterunt scilicet vt laudentur. Ex uno oppositum ac alia pluriima que ex eadem silua poterunt extrahi. vituperio subiacentur. Et quoniam de predictis non prius possunt predicari virtutes nec vitia. nec eam affines eius datiue virtuti. vel vitio. sicut circa personas esse significatum. si quis tamen circa talium rerum qualibet qui etates et nouem tempora cogitet. et in quolibet eorundem temporum eidem rei tale esset quedam persona tribuat. scilicet methaphoram attributum proprium aliud ad ea que personis donata sunt. libro quinto et cui hoc vel quos locos de quibus est hic sermo. procul dubio reperiet multa que dignitati rei et precellentiam demonstrabit. Ex quibus sedm seriem nouem temporum vel plurium aut paucorum poterit earundem rerum laudem adiumento methaphore compagiare. et per oppositum de vituperio. cum eis laudet et vituperium possint personis. tum tribus rebus visibilibus et insibilibus corporalibus ac incorporalibus tribus. et hoc laudatione et vituperatione frequenter indigeat in generibus iudicialibus et deliberatiuo. et prius eorundem. vt patet illi qui illorum generum doctrinam ordinatim conspexerit. Quoniam istud causse genus tractetur rarius per se. Est tamen vtilium ad complementum reliquarum causarum. vt in rethorica noua quinto uidetur inuenire. Et hec de commendatiua demonstratiua. imo de toto per te rethorice que nuncupatur inuentione dicta. Sans plus sufficiet.

Liber duodecimus quum eo tractatu de dispositione per tractatur dicitur quintus explicat.

// Caplm primū de natuā et varietate dispoſicionis in ſe. // Secūdm de diſpoſicione regulari et irregulari principalium partium oracionis rethorice // Tertiū de diſpoſitione partis confirmacionis viz argumentacionū quo ad numerū et ordinem // Quartū de diſpoſicione partis confutacionis /

Quoniam absoluta diſſiciliima pte rethorice hoc ē inuencione perpolita atq; ad ōnē cauſe genus accōmodata reſtat tempus ē ad ea reliquas ptes proſequi et primo ad diſpoſicionis tractatū in q̄ de ipſius diſpoſicionis nā in ſe ſeu de nūo et ordine principalium partium oracionis rethorice. ac de nūo et ordine partiū cōfirmacionis ac nec nō partis confutacionis erit dicendū precipue. In de nouo diſpoſicione diffinit. q̄ eſt res inuenta in ordinē diſtributo. et eſt duplex videz regularis. et irregularis. Regularis ē quā ars quaſi ſemp obſeruandam inſtituit. Irregularis eſt que aliqua cauſa ex aliqua racione preter eam regulam accōmodat. Prima dicit anthonius in libro de oratore allatam ē ex natura cauſarū. Alteram dicit orator iudicio et prudencia comparatam. Cuius modi vero ſit quelibz harū ex infra ſcriptis in practica magis noſcetur. Iam q. d diſpoſicione partis regularis igit diſpoſitio principalium partium oracionis rethorice ſeptenario numero atq; ſerie conſtat. Hūmodi videlz vt primo ponat aliquid ante rem exordiū ſuū. Deinde narracio. Deinde prima confirmacio. et deinde confutacio vel econuerſo. poſt hoc concluſio ſibi iungant. Egreſſio vero non ſemp obtinet eidem loū in cauſa. eo q illi pti ex qua procedit annecti. In hijs autē principalibus oracionis ptibus duplex irregularitas poterit accidere. videlz aut in nūo aut in ordine. In nūo quidē. Nam q̄libz racionabiliter exordiū poſſet omitti. cui viz auditor non indiget ut reddatur docilis benivolus vel attentus. Aut cui tempus non patet. vel ob aliam cauſam huiusmodi. Quilibz vero narracio poſſet omitti. cui res geſta fuit omnibus audientibus manifeſta. Aut cui non iteruenit in queſtionē. vt in cauſe de non ſtratuo. Quilibz vero prima recte poteſt omitti. cui eſt res ſimplex. Quilibz vero confirmacio et cōfutacio pretermittuntur. cui conſtitum re narrata p ſe ab audientibus inſta vel inſta valitas vel nocua honeſta vel turpis. aut talis q̄lem eā volumus opiari putatur. Cuius vero recapitulacio poteſt omitti cui res eſt breuis. Quilibz vero nullā continebit egreſſionē. cui cauſa in tuleit. Quilibz etiam pluribus harū partium ſimul poteſt carere. Vnde q̄ admodū cui oracio tota fuit in audiencia animo preordinata. nō erit neccia diſtributiua nec cui pars quelibet quocunq; cōſideare debebit orator que partium oracionis rūm audiencium preſtiterint et q ptes poſteriores cui hijs que prius erunt dicte ſponte cōnaſcentur. Nam illas erit ſuperfluum proloqui quare quilibz cognoſcenter ex ſola poterit ra

racone in petacone made· q̃ꝫ
ex sola passionis mdnctione· q̃ꝫ
ex aliqua vna reliquar p̃cm ora
cionis· aut duabus aut tribꝫ· a
q̃nior· aut sedm alium num̃ put
prudenae et diserecom oratoris·
sedm naturã cause· et q̃litate
audientiũ· et reliquar circũstã
ciar expedies ee videbr· ſm or
dine similit de ear principalium p̃
tium oracois irregulariras p̃ac
cadere· Nam nomiq̃ exordiũ lo
cũ suũ naturalem obtinẽ non
poterit· vt cũ vehemẽter aures
auditor videbũtur obtuse· et eor
aium ab adiũsarys mlitudine
verbor defatigat· Tunc em cũ
a narracone aut quauis argu
mentacione firma causa ipaz
michoanũm· Postmodũ si qmo
dũ videbr· ad exordiu sentẽciam
reuerti licebit· Et similit si can
sa nra magna difficultate hre
videbit· ut nullus eq̃nimit ex
ordiu possit audire· Tunc a nra
cone cũ incepim· ad principy sen
tenciã reuertemur· ꝓpoc̃o lit
et nra cao non suo loco naturali
certa de causa deprom poterit·
sicut in quito pmi opis libro
cuera narracem q̃ms mdicr
alis e dictũ· Cũq; ea am con
firmacio confirmacione debe
bit precedẽ· qua doq; seqn· Ci
dit aristoteles cerao rethorice
q̃ in deliberacone et diudica
cione oporteat michoantẽ pmo
dicẽ eas· que sint ipius psuasio
nes· et postmodũ ad cõtraria
obuiare· nisi fuit mltiplex cõ
trariacio· id est nisi maiꝰ
audientiũ multe presint con
trarie psuasiones· Nam tunc
oporteret confutacionẽ illaꝝ
prius edicere· Item dicit q̃ p̃
terius dicentẽ oporteb pri
mo racones contrarias con
futare· et maxime si bene pla
cuerint· q̃ admodũ cũ inquit
homem pricinmatũ nõ rapit
ara· eodem modo nec oratoꝛ
si vocatur cõtra bñ dicta· ꝯ
nũq̃ videtur sic ordo p̃cm o
racionis vertendus· ut peracio
que est quasi proles oracionis·
ante finem oracionis ponat·
eo q̃ peracione posita ea q̃ dice
rentur vltius in eadem cã· pe
nitus audientiby tedũ apor
tarent· ¶ Capitũ tm̃ de dis
posicione p̃cm confirmacois
videz argumta cionũ quo ad
numm et ordiem

Dispositio regulais p̃cm
confirmacionis eam
nullo licet incerto aq̃
dam ordine constat· Tamen pro
nullo ex doctrina anthony relatꝫ
p cicrõnem in libro de oratore sa
piendũ· q̃ sepe p artem inuentiua tm
ex locis thopicis q̃ rethoricis ad
hibita diligenaa reperiũt argu
menta in multitudine magna·
inter que nõ nulla sunt adeo leuia
vt et sint contepnenda et vere
enda· Aliqua veo in se hnt q̃dam admixtiõ sm̃ tm̃ nomi
q̃ huiusmoi· vt insit in hys aq̃
vtq;· neq; tam sit illud q̃ pro
desse videat· vt q̃ aliquo malo
uigatur· que consimiliter sunt re
uocanda· Idem de si ea que valia
atq; firma sint· sint adhuc val
de multa· Tunc illa que ex hys
leuissima sunt nec alys grauio
ribus consimilia· eam seorsum
debere putarunt anthonius· Ita
ex oracione dimitti· Tunc admo
dũ ex firmiꝰ quod nõ insi
cum paleis et furfure p̃dnat

l. em

natura varijs modis videlicet
puriori et jmpuriori cõficiẽ pas
sic ex oratoria doctrina que nõ
potest evadi nisi simil' paleas fur
fur et adipem oracionis misti
do varijs modis decoqui potest
orationes rethorice Vno mõ cum
ad eam conficiendam aggerit
omnia que donatur p artẽ et ta
lis oratio vtpote paleas et fur
fur nichilq; prolixa est ac m
sipida tota Eodo modo potest
oratio decoqui reiectis paleis
Tercio non solũ paleis sed et fur
fure toto reiecto imo forsan et
ex adipe poterit ad huc grossi
ora quedã secerni aut sapidissiã
imo suauissima fiat oratio Igit
argumẽtaciones tales ad sapidis
simam confirmacionem electe hõ
ordine regulariter locari debebit
vt in principio et fine ponantur
firmissime In medio vero medio
cres Nam ut dicat anthonius
vbi supra Tres hoc ipsum postula
re videtur vt eorũ ex spectacionem
qui audiunt q; celerrime fluctuv
rantur cum si in hac satisfactum
non sit nichilo plus sit in reliqua
causa laborandũ Quale enim mihi
se res habet quę non statim ut
dicta cepta esse melior fieri vide
re ut dicat cicero in rethorica
nova qui imprimis deum fauale
mandat memorie Quale est cui
dicẽ definam recentẽ aliquã
relinquẽ in animis auditorũ bene
firmam argumẽtacionẽ Hec ei
argumentorũ dispositio tanq; ipsius
rei militis facillime in diuersos fi
lla impugnando victoriã adi
pisci valebit In vtroq; tamen horũ
videlicet tam nudo argumentorũ
q; ordine potest nonnũq; p nduc
tiã oratoris ex aqua ei irrigu
laritas adhiberi vt aut plenibus
argumẽtis q; sit predicti et eaꝫ
ordine non eodem cui eo qui nec
est dictus confirmatio constet

Caplm q̃tũ de dispoſicione pti confirmacionis

In confirmacione vero nũq;
talem regulariter seruari
oportet vt eam argumẽ
ta que p aduersarium erunt nducta
totaliter diluantur ordiemq; ta
lem qualem ide aduersarius vide
bit conseruasse Sed ab hac tam
minueri q; ordinis regularitate
nonnũq; p nduersam oratoris
secreditur Et primo a nõ Cui enim
aliqua res obiecta vehementius
preeresserit iten credendũ est m
velioribus se causę pribus occupã
do vt fugã non papiat sed q̃si
in alia pte pugnia reputet Hoc
hoc est vicium cui causa requit
hõ contrariũ faciũt aliqui qui ei
aduersariorũ rationes soluẽ nec
unus In eorũ tamẽ castris versãt
quo fit sepissime vt cui se confi
tare speranerit potius aduersa
documẽta confirmãt Aut ut di
cit anthonius ea que sanare nequ
unt exulterant Item ab ordine
potest secedi Nam sepe cum p
aduersariũ argumẽta nõ ex ordi
nibus sint inducta expedien
tissimus ordo videt ut omnia fo
ciora pre ceteris repellatur eo q;
debilis argumẽti repulsa nullius
momenti videt ce cui ad huc ar
gumẽta robustiora supersint Et
qui de hac dispositione quo ad nu
merũ et ordiem principalium pcũ
orationis ac eaꝫ pcũ cum libi
argumẽtationis et aliorũ talium
cui de ipsis supius sunt locus esse
hibus sermo multa simil fiet con
scripta hec seperatim de dispositione

dicta puto sufficere

Tredecimꝰ liber qui dat elocutionis precepta · q̄ntoꝛdem habet tractatus.

Tractatus p̄mus docet elegantiam et cōpositionem oratoꝝ.

Sedꝫ in quo mapite dignitatis doctia ordine dicendoꝝ p̄missoꝝ dato modo distinctionis colorū rethoꝛicoꝝ · ponit eos colores q̄ similitur penes ꝓsodiā logicē

Secundꝰ contin colores distinctos p respectū ad eos q̄bꝰ fit sermo.

Tertius contin colores distinctos sm diuisim cōꝝ q̄s ē loquendi.

Quartus ponit colores distinctos p diuisos modos eloq̄di ē simplicē

Quintus cōtinet colores expressos p diuisos modos emulationē eloquendi distinctionem hinteꝛ.

Sextꝰ contin obumbratos colores · distinctos p diuisos modos emulationem eloquendi.

Septimꝰ contin colores p̄ncos ad narrationē eloquendam.

Damꝰ q̄n colores argumentatos.

Undecimꝰ q̄n colores admonitos

Duodecimꝰ q̄n colores āmonentes q̄tū et quales sit res dicenda.

Tredecimꝰ de tribus figuris. oratoꝝ rethoꝛice // Tertioꝛ decimꝰ de breuiū et eplāꝝ gr̄ē

Tractatus p̄mꝰ qui docꝫ elegantiam et cōpositionē oratoꝝ · hꝫ octo capla

Capm̄ primū ratione ondit p quā de elocutiōe sit prius q̄ de memoria vel pronūciatiōe tractandū ac ordiē ponit sēdm quem procedetur in elocutionis Doctrina // Sedm que et que requiriē ad oꝝ elegantiam

Secundū quid eſſ̄ compositio et q̄ in tribus rebus considꝝatur.

Tertiū de distinctione et quantitate clausulaꝝ pro p̄ma pte cōpositionis · Quartū de distinctione pedū in oꝝbus prosaicis.

Sextum contmet exemplaren dclationē pedū in clausulis.

Septimū de compaꝝ syllabaꝝ oratoꝝ // Octauū de armonia et ordine syllaꝝ et dictoꝝ in oratione Capm̄ primū rationē ostendit p quā de elocutione sit prius q̄ de memoria vel pronūciatiōe tractandū ac ordiē ponit sēdm quē procedetur in elocutionis Doctrina

Datim p̄ dispositionē siue totius elocutionis precepta volumꝰ subdere · eo q̄ ipsius elocutionis ymagines sēdm naturā sit utile p̄esse · anteqū in memoria describātur vel pronūciet̄ eorum sensus. q̄nus cū pronūciatio nimo memoriam consequat̄ · elocutionis tamen ymagines precedūt memoriam · eo q̄ ille in cogitatiōe · pronūciatio vero in sono consistat exteriori · et eo q̄ prius ordine natū debet esse causē ac totius oratoꝝ dignitatis cognitū · anteqū possit sciꝝ qualis ad eam debeat pronūciatio pertinē Inter q̄us nouus sic elocutionē diffinit videlicꝫ q̄ ydonee aptū verboꝝ et sententiaꝝ adiunctionē accōmodatio · Non tamē intelligit solū ea que actu proferuntur ulco et non prius ordinata · sed q̄ in mente sint preordinata vt possent iubente voluntate proferri · q̄ elocutio cōmoda atq

p̄fecta que plurimū oratori ac cōmodata · tres res in se debz hre videlz eleganciā · cōpositionē · et dignitatem · Quaz verū numerū et ordiem · primo de elegā cia · secōdo de compositione · et tercio de dignitate dicendi · ita ut in elegancie et compositionis doctrina · vincens et p̄mus tractat⁹ in doctrina vēro dignitatis vltq tractatus omiū p̄cedaz tredecim libri cōsumātur ¶ Caplm̄ primū quid et que requirant ad oratoris elegantiam

Elegancia est que faciat vt vnusquisq; pure et apte dicere videatur · Pure · videz ut seruetur constructionis vnius idiomatis · Apte vero · vt verba sint ad intellectū accōmodatissima · Ex quibus patet q̄ duo ad elegāciam requiruntur · quoz vnū nūc latinitatē appellat · Alterū explanationē · latinitatē autē ita diffinit · q̄ est ea que sermonē purū conseruat · ab omni vicio remotū · quā elegancie p̄tem esse nūc in elegancie diffinitione minime dictū · cū dicit pure · Et q̄nus eam p̄tē elegancie · latinitatem appellet · nūquā tamē putauit oratoris officiū solū ad vnius latinū arcta · cū apud grecos fuisse sūmos oratores nō ignorauit · imo et oratoz in vnius idiomate vulgari q̄libet barbarico sibi noto · ponit officiū oratoris explere · Quocirca p latinitatē cuiuslibz vnius idiomatis puritas debebit intelligi · Vicia vero a quibus sermo latinus deputari debebit · sūt barbarismus · et solecismus · barbarismus · e · cum verbū aliquod viciose profertur · videlz detracta vna vel syllaba qualibz · una vel pluribus · que ad verbi p̄fectionē requirūtur vel eis litis vel syllabis appositis que superflunt · vel syllabis q̄ p̄duci deberent correptis · vel econuerso · vel litis aut syllabis trāspositis · aut aliter exorbitantibus a debita forma verbi · Sicut autē in vno verbo potest huiusmodi vicium deprehendi · sic et in plurium verborum structura · quod vicium nūc solecismi appellat · a Solone ciue athenie · cuius incole cū loqui vellet vnius latini · imperite et incongrue constructionis vicium materiabant · Sed nonnullus tale vicium combinationis plurium verborum mēbrorum potest in omnibus aliis vnius idiomatibus reperiri · Aliter autē hec vicia vitari debebūt aut ex grammatica in vnius idiomate regulari ut latino · vel greco · a peritis eorum vsum in aliis vnius idiomatibus debebit agnosci · Explanationem vero autem diffinit hoc modo · videlz q̄ est ea que reddit aptū et dilucidam orationē · et hanc p̄tē elegancie in eodem elegancie diffinitione notauit · cū dixit apte componatur autem seu cōficiatur ex planacionibus rebus duabus · videlz vsitatis verbis · et p̄priis · Vsitatum vero sunt verba que versantur in sermone p̄ consuetudinē cotidiana · Propria sunt que eius rei vba sunt vel esse possunt · qua de loquimur · Dico autē que illius rei vba sunt p̄ primā verborum impositionē · quod modum arcius esse p̄prium verbum seu vocabulum cui ex eius impositione q̄dammodo primeua tēs aīal subiungale significant · Dico cōiter vel esse possunt · p̄ vocum translationē q̄dammodo · hoc idē vocabulum videz

azm⁹ est ꝓmū verbū. ai tñ latē
significat hoīem obtusum · et hebe
tem · Ex quo patet ꝙ m hac pte
ꝓpria verba non debent ex du
di illa · que ꝓ quaūz cōsuetudinem
translationē ad res apt̄as · Ali
oq̄n elegancia careret oratō m
qua verbis vtēmur translatis ·
quod nō est vez ¶ Capm̄ tertiū
quid sit compositio et q m tribꝫ
rebus consistat

Compositio est verboꝝ cō
structio equalis ꝓlatis ·
Intelligendo ꝙ verba ge
nera vocabuloꝝ q̄uq; · et nō in
telligendo ꝙ eoꝝ cōstructionē
q̄structionē grammaticalē · sed
contignationem syllabaꝝ et dic
tionū sēse consequentiū · sōm
sō et nūm tantū · Unde licet
vocabula nullā significationē
haberent · ad hūc possent ordi
natim proferri · Et hanc cōstruc
tionem contignationis habere ·
ꝓlata vero dr̄i · deest ceptura
ta ab aspiratibꝫ · et alys impe
dimētis hui⁹moi · que prohibet
quasdam hūs syllas aut dictiones
seruata dulcedine pronūciari
contigue · et ab alys vicijs mūs
scriptis · Addic̄ autem equalit̄
· deest mediocriter · Nam patiū
curare hui⁹moi ꝓlationis tu
de est · Nimis autem rudicb; sū
si quis igit̄ oratoꝝ rēt volz
componē · ad tria respectū hre d
bebit · Primo videlz ad distinctoꝝ
et q̄titatē clausulaꝝ · Secō pedū ·
et tertio syllabaꝝ · Unde quelz
oratio etiam licet ex dictio
nibus non significatiuis cōpo
sita · triplicem potest distinctio
nē hre · videlz syllaꝝ · pedū · et clau
sularū · Hraꝝ autē syllam cōponē
cū distinctione nō pono · eo ꝙ
vni cū sōnū conficiant · sicut ma
teria et forma in naturis cōstitu
unt vnam substāciā actu · Sed hic
syllaꝝ est prima distinctio · sēdm
tempus · cū vna vtiq; plus te
pore pronūciet q̄ altera · licz fo
san nē duas proximas syllas
quāz nullū sit tempus interpo
latione · Deinde ex syllabis cō
ponūtur pedes prosaici · de q̄bꝫ
nr̄a dicetur capīo q̄to · Et in
ter quoslibet duos pedes proxi
mos mediat tēpus interpola
tionis ad quātitatē vnius syllē · Dein
ex pedibꝫ aliq̄t composite clau
sula · Et nē quaslibet duas clau
sulas proximas · mediat tempꝰ
nēpolationis vnius pedis ꝓsaici
inter distinctiones vō que ptī
nent ad compositionem oratoibꝫ
nō eminē distinctione · in dic
tionū · eo ꝙ compositio vt hic ac
cipit̄ non attribuit̄ oratoi n̄i q̄d
som · et nō q̄d significationis ·
Dictionū autē distinctio · penes
significationē accipit̄ maxime ·
Unū igitur totū notius ē suis
pt̄ibꝫ · et prius natura · eo ꝙ cete
ris sit notius · vt arist⁹ dr̄
it multos q̄pluribꝫ · Primo dicam
de distinctione clausularū · Secō
pedū · et tertio syllaꝝ ¶ Capm̄
q̄tū de distinctione et q̄titate
clausularū ꝙ prima pte cōpositois

Omnis igitur oratio q̄busdam
pt̄ibꝫ nēpolatis si
lentio · quas clausulas
appellam⁹ distinctiū debebitꝫ
vī magnitudo triplicī mēsu
retur aspectu · videlz aspectu ad
sententiam · aspectu ad spiritū · et
aspectu ad aures · Ad sentēciā
autem · vt inter ea non tradat

mẽpolatio· que mens aspernat̃ diſiũgi. Audiens eñ aut ĩ ſpũs oratione conſiderans· ſi diligẽter aduerterit· videbit eam totã q̃ buſdam pabus Diſtinxiſſe pro latas cẽ Diſſentiam· q̃tuor orbes oratiõũ a cõne vocãtur Et quibus forte p̃ magis exquiſitam meſuram a poetis ſint verſus et metra repti· Cũ licet apud modernos metriſtas oẽs fiant exametri vel pentametri· Anq̃ quietis tamẽ multa ſint fieri cõſueta breuiorẽs· eo q̃ huiꝰmodi verſus longi ſepe duos orbes continẽ videantur· ĩ iſtis aũt orbibus ſeu clauſulis ſi quis primã dictionẽ ſedẽ clauſule velit adiũgere ad clauſulam p̃mam· vel ecõuerſo finalem dictionẽ p̃me clauſule ad ſedam clauſulam· videbit et auribus iudicabit nepotiam magnam· Sedõ fit hoꝝ orbiũ vel clauſularũ meſuratio p̃ reſpectũ ad ſpũs proferentis· Nam clauſule debebũt equari meſuris mſpirationis et exſpirationib loquẽtis factar̃ ſine labore· Cũ videz vnam clauſulam proferim9 per vnã exſpiratiõnẽ aut mſpiratiõnẽ· Aliam veõ p̃ aliam exſpiratiõnẽ vel mſpiratiõnẽ· et ſic vltr̃ius· Eſt eñ mſiuane m magnitudinem clauſule cõtinuãdo videl cũ doloze· ac nõ libẽ exſpiratiõnẽ vel mſpiratiõnẽ protrahẽ longius q̃ mdulſit ei natura· Nec mtelligo q̃ vna clauſula debeat cẽ tanta ut equetur toti tẽpori quo ſpũs emittit̃9 aut toti tẽpori quo ſpũs attrahit̃9· Sed emiſſio ſpũs loquiũ non eſt cõtinua· ſz tantũ vt forſan ter vel quater nepolemus anq̃ totũ emiſerim9 ſpũs quẽ volum9 emittere· Et ꝓpoꝛationẽ de mſpiratiõne clauſula vero quelibz vni tali exſpiratiõni aut mſpiratiõni debebit equari· Deuio fit horũ orbiũ et clauſularũ meſuratio· p̃ reſpectũ ad aures· Iram vt dicit Quintilianus refert̃ iõne in libro de oratore· Iucũdo clauſularũ eſt ita ſuauis vt ſi q̃s in fine tũ haberet ſpũs· tamẽ eũ verba ꝓtinuare non vellem9· Sed eius oratiõnẽ clauſulis eſſe diſtinctam·

¶ Caphm q̃rtum de diſtinctione pedũ in orbibo ꝓſaicẽ

Vt aũt̃ comprehendatur modus pedũ in dãs clauſulis vel orbibus oratiõis proſaice gradiendũ· eſt ſciendũ q̃ duplices ſint pedes· Nam alĩqui ſillabaꝝ tẽpibo aliq̃ ſillabaꝝ accentibo menſurantur· Horũ hy qui tẽporibus conſtant ad metra confingenda p̃ artem gramaticam ſũt aptati illi vero qui accentibus conſtãt ſilentiũmẽ habent ad pedes tẽporales· Vnde ſicut tempalis dactilus ex p̃ma longa et duabus brebibus conſtat· ita dactalus accentualis ex tribus ſillabis· quaꝝ p̃ma contr̃ pũapalem et ſuadioze accentũ ſub quo due ſequẽtes ab horbẽt· vt in hac dictione domina· in qua non ẽ dactilus tẽpalis· eo q̃ p̃ma non ẽ longa· ſed ẽ dactilus accentualis· eo q̃ ꝑ brevitatem ſedẽ ſillẽ· p̃ma tẽz pũapale accentũ· et in p̃nũciatione videtur product̃· et hoc

ē quod intendit ebrardꝰ ḡma
ticus · in capitulo de cōstructione
cum dicat q̄ quedā breuiatē in
metro · que producūtur in prosa
p̄ ponit se etiam ēe quādoq; q̄ eedē
sillabe confician̄t ventiq; dithiū
vt in hac dictione legerat · Et ꝓpo
naliꝰ ē de trocheo · Nam tem
pozalis trocheus constat ex pri
ma longa et sequā breui · Accentu
alis autē ex p̄ma p̄ncipalē ac
centū habente · et sequā prolata
p accentū abs̄ortum · Et in ꝓpo
naliꝰ in quibꝫdam alijs pedi
bus iam notandis · Quōrum autē
inter pedes tēpozales sunt plu
rimi · qui duas aut plures in se q̄
tinent sillabas longas · In nullo
tamen pedū accentualiū vepi
entur plures sillabe accentus
manifesti q̄ vna · cui et ad quā
accentuātur reliquē sillabe quo
arca pedū accentualiū dissilōz
non possunt ēe nisi duo · Nam
vel p̄ma sillaba manifestum ha
bet accentū · et sequā absōrtū · et
surgit trocheus accentualis · uel
econuerso et surgit iambus accē
tualis · Pedū autem trissilōz ac
centualiū non possunt esse plus
tres · Nam vel sola p̄ma habet
accentū manifestū · et surgit
dactilus accentualis · Vel sola 2ª
et surgit amphibracus
accentualis · Vel sola tercia et
surgit anapestus accentualis ·
Pedū vēo tetrasillabōz accen
tualiū non possunt esse n̄ q̄tuoz
Nam vel sola prima habet accē
tū manifestum · et surgit peon
p̄mus · Vel sola sequā et surgit pe
on sec̄dus · Vel sola tercia et surgit
peon tercius · Vel sola q̄rta et surgit
peon q̄rtus · Et pisozum̄ pe
dū accentualiū pentasillaboz̄
sunt tantū quīq; · et exasillaboz̄
tantū sex ꝓpozionali ratione ·
Quōrum autem omēs dēs pedes
in clausulis procedi possint · Nō
omnē frequentius dissillabos · et
sillabos · et tertiū sillabos adhibei
notatu q̄ reliquos · Sed et hy
dupliciē hospitant̄ in clausula
videlicet aut sensibiliter · aut q̄si in
sensibiliter · Sensibiliter autē locant̄
hinc̄ moꝺ pedē in p̄ncipio fine
q; clausule · Quarū tamē notā
in fine q̄ in p̄ncipio · In medio vō
quasi insensibiliter collocantur
et hoc est q̄ accentū in libro de oā
tore vestre excellentie diuisse · vi
si p̄im et postremi sint pedes in
oratione seruati · medij possūt
latere · Et pauas interpositis sibi
in oratione seruatis medij pos
sunt pauca p̄ma tertius postre
ma plerūq; · que postrema quon
am apparent et intelligunt̄ur ·
notanda sunt ne indoctis animos
repudientes aut autūs sanctitatis
Nam duo vel tres extremi ser
uandi sunt pedes nisi quot exasyl
labi · Imo si tantū duos extremos
pedes clausulam decent collocā
tium · Quemadmodū compositionem
oratoris suauē · Quod cū maxi
me nobis videndū est · q̄ pedes
accentuales seu prosaica in illis
duobꝫ locis possint locari · Pro
quo tres dantur regule · p̄ma
q̄ ne in pluribus penultimis
clausule debet ēe dactilus · Et
vltimo trocheus · Secūda q̄ nōnū
quā in loco penultimo vice dacti
li potiūs accipe peonē p̄mū · uel
peonē secundū · et quīq; pedem pē
tasillabū vel maiozē · quoties con

acuta sillaba· non sit· vltima nec penultima·q; tem vltiō loco vice trochei possim9 no nūq; accipe datilū vel amphibracū· et mavme cū precedens fuit vē datilus accentualis· aut ma ior habens acutam aī penultimaz sillabam· Tercia regula q; clau sulis mēvocatiuis et mavīe cū vltima dictio clausule fuit mo nosillaba· potim9 vti Jambo ana pesto vel peone q̄rto· Et isec regu le multi nuē obseruari videntur precipue circa pres gallie·q̄ms aristoteles maxime iubeat ma ri clausulam a peone p̄mo·et m peonem q̄rtū terminari·eo q; forte apud grecos suo tempo modus talis accentualis indi conuor fuit· qui nuē maxime apud galliam et patrias nobis circūvicinas si plures fieret p̄terq; in clau sulis mēvocatiuis· māni turpis et ridiculosis habētur· vt aut dcōr pedū distinctio luculentius? spiciatur· subiuncti sequētē oclare descriptiocem· in qua sillam ma nifesti accentus semp notam p figuram binarij· et sillabā qua libet accentus absorti p figurā vnitatis ad huē modū·

Trocheus	2	1				
Jambus	1	2				
Datilus	2	1	1			
Amphibracus	1	2	1			
Anapestus	1	1	2			
Peon p̄mus	2	1	1	1		
Peon ſcdus	1	2	1	1		
Peon tertius	1	1	2	1		
Peon q̄rtus	1	1	1	2		
Pentasillꝫ p̄mꝰ	2	1	1	1	1	
Pentasillꝫ ſcdꝰ	1	2	1	1	1	
Pentasillꝫ tertꝰ	1	1	2	1	1	
Pentasillꝫ q̄rtꝰ	1	1	1	2	1	
Pentasillꝫ q̄rtus	1	1	1	1	2	
Exasillabus p̄mꝰ	2	1	1	1	1	1
Exasillabꝫ ſcdꝰ	1	2	1	1	1	1
Exasillabꝫ tertꝰ	1	1	2	1	1	1
Exasillabꝫ q̄rtus	1	1	1	2	1	1
Exasillabꝫ q̄rtus	1	1	1	1	2	1
Exasillabꝫ ſextꝰ	1	21	1	1	1	2

Sed ut p̄missa magis plane possint intelligi· capiat oratio sequens quiz tres clausulas· p̄ma clausula. Cum deus omnipotens genus humanū infirmitate carnis cer nisse conspeserat· ſcdā clausu la· Volens vltorem nisi ac misericordie fonte temperare· ter cia clausula· Vnigenitū siuū filiū de celis in eram destinare decreuit· q̄rta clausula· q̄nꝰ assumptis infirmitatibꝫ nostris· quinta clausula· p̄ morte eius nos vita donaret eterna· In hac eiū oratione clausula p̄ma con stat ex octo pedibꝫ· quoz p̄mus esse· peon ſcdus· constans ex istis quatuor sillabis· cum. de. us. om. Sedꝰ pes eiusdem clausule ꝫ datilus constans ex istis tribꝫ sillabis· ni. po. tens· Tercius eciam datilus constans ex istis

tribus sillabis. ge. nus. hu. Quī
tus est etiam dactilus constans
ex istis tribus sillabis. ma. nūm.
nī. Quītus pes est peonteraus
constans ex istis sillabis. ter.
nis. re. a. Septimꝰ pes ē dactī
lus constans ex istis sillabis. dis.
se. con. Octauus etiam est dac
tilus positus loco trochei in vltiō
loco clausule. constans ex istis
sillis. spe. re. nat. Sed q̄nus in
veritate dicta clausula cot pe
des contineat. Penultimꝰ tamē
et vltimꝰ magis sūt manifesti.
Aduocata ad illos solos in ora
tionis compositione nctiū ert
ocūm iacē. Cuiꝰ ratio ē. Nam
pedes priores clausule in q̄dā
qualitate et mediocritate pro
feruntꝰ. sed cū maximꝰ ad clau
sulam finendam accedē. tē q̄
ex equali motu quietū ascen
sū quodam et descensu trepi
dantis. elevatione et depressi
one sonoꝝ. adeo vt ibi in duoꝝ
pediū maxime videlicet dactili
et trochei formas incidimus
manifeste. Sedā vero clausu
la constat ex sex pedibus et i
apit a trocheo. qui conflatur
ex istis sillis videlz vo. lens.
Sedꝰ pes eiusdem clausule ē
peon secūs. constans ex istis sil
labis. ri. go. rem. in. Tertius
ē dactilus constans ex istis
sillis. fi. a. e. Quītus ē ex sil
labis q̄tis. constans ex istis
sex sillis. in. se. ri. cor. di. e.
Quītus pes ē dactilus cōstans
ex istis tribus sillis. fon. te. tem.
Tertius est amphibracꝰ positus
loco trochei. constans ex istis
sillis pe. na. re. Terna clausu
la constat ex septem pedibus. q̄

pīmus ē peon tertius. constans
ex istis sillabis. v. ni. ge. ni. Sedꝰ
ē amphibracꝰ constans ex istis
sillis. tum. sus. ū. Tertius ē dac
tilus constans ex istis sillis fi. li.
um. Quartus est peon secūs con
stans ex istis sillis. de. ce. lis. in.
Quītus est etiam peon secūs con
stans ex istis sillis. ter. ram. des.
ti. Sextus pes ē dactilus con
stans ex istis sillis. na. re. de. Sep
timꝰ est trocheus constans ex istis
sillis cre. mi. Quīta clausula h;
q̄nor pedes. quoꝝ pīmus ē dac
tilus constans ex istis sillabis qua
tu. nis. Sedꝰ ē amphibracus cō
stans ex istis sillis as. sum. pas.
Tertius pes est exasillabꝰ q̄tus.
constans ex istis sillabis. in. fir.
mi. ta. bus. cuiꝰ pedis tres
vltime sillē si p se ponēntur dac
tilū confiterent. quare nō recon
uenienter locū penultimū potent
occupare. Quartus pes est tro
cheus constans ex istis sillis. ne.
stris. Vltima vero clausula cō
stat ex quīq; pedibus. quoꝝ pīmꝰ
ē amphibracus constans ex istis
sillis. per. mor. tem. Sedus est
trocheus constans ex istis sillis
e. mus. Tertius est peon secūs #
constans ex istis sillis ter. na.
Si quis autem velit notare quā
tam suauitatem adducat obi
ta pediū structura. premittet et o:
dine locet diuerso verba clau
sulaꝝ predecā. reperiet ei mepa
am magnam. que suauitatem
ordinis debita prius data mon
strabit. Ex dictis vēo notē pri
mo. q̄ predecā pedes accentuales
multū deuīē a pedibus tempalib;
Nam sepe notaui trochen vbi
sedm veritatem non est trocheꝰ
tempalis. et sepe notaui dactilū

5. firmitate. Sextus ē peon secūs q̄stans ex istis sillis

nos. vi. ta. do. Quartus ē dac tilus q̄stans ex istis sillabis na ter. e. Quītus ē trocheus q̄stans ex istis sillabis

vbi non ē vere dactilus tempalis· et sic de alijs pedibus· patet etiā q̄ in serie prose sēm vsum nim multe dictiones mono sillē actē tuant non acute· sed absorte· q̄si cent sillē cū alijs in vnā dictionē cōnexe· Patet etiā q̄ orbes oratonis prosaice et versus poetarū multū differiter constant ex pedibus· Nam in versibo est pedū nūs certus et determinatus· sed orbes prosaici frequenter ex pluribus vel panaoribus q̄stant pedibus q̄ versus exametri uel pentametri· Item in versibus ē vbiq; diligenter singlandū· In orbibus autē prosaicis aī duos pedes extremos dūtaxat· Imo ut dicat gallus referēte cicōne in libro de oratore· versus in oīb aone si efficat cōiunctione vtor vicio est· ¶ Capm̄ septimū de compacia sillāz oratonis

Que autem in dictis pedibz unio patiēnam sillāz vi demus· Eriendū q̄ ad modū in alijs rebus queda fiāle et sine rebellione iungūtur· vt mollia cum mollibus· et cū duris· Alia sāis apte conungi non possunt· ut dura cū duris· Alia sāis asperitatē habentibz· sic etiā similitudiē quadam in trib et sillis sue q̄dam que cū suauitate conungi possunt p̄ferri· Alie vero mīme que q̄admodū cū modestia proferūtur· sic et audiūtur dolenter· Hec ē igr ad rectum oratonis compoēz· vt orator aspectū habeat ad sillabarū· et lrārū compatibilitatē suauem· Ideo qua p̄cepit tullius· in rethorica nona primo ut figuramus crebras vocaliū concursiones· in eadē clausila· Nam ut dicat vastam· id est nimis distensam· et hyantem reddit oratonē· Cuius vicij ponit exemplum· ut cū dicat bacche ēnec amentissime· impendebant· vel ecce dee etheree adenece
uenere· ubi eni sepe sequit̄ p̄ vocalem vocalis· Debent ergo vocales ordinari et proferri cōsonantibz interpositis· sicut dura mollibus interectis apte nūgiuntur· Istud autē vicium precipue vitari debebit in duobus extremis clausile pedibus· eo q̄ ut notatū est auriū indicium magis defertur in illos· Quādoq; tamē et in illis potest poni vocalis post vocalem· q̄ quū cū suauitate fī possit· ōrator sāis auriū iudicio comprehendit· Sunt etiā forsan aliq consonantes que minus apte sibi inuicem possint cōiungi· vt· r· s· x· et huiusmodi· quas dissonantias seu repugnātias orator simlis auriū iudicio cōprehendet· ¶ Capm̄ octauū d' armonia et ordine sillāz et dictionū in oratione

Quo ad armoniā vero dissimilitudo sillāz et dictionū est aptior· Vnde circa precepit tullius primo ut eiusdem lre nimiam assiduitatem vitemus· cuius vicij exemplū ē· Decite cite cante tibi tata tirannā tuli sti· et si vnius lre nimiam assiduitatem vitiperet· q̄to magis vnius sillē· Secundo precepit vt vnius vbi assiduitatem vitemus· Cuius poīt exemplū hoc· nam cuius rationis ratio non extet ei vicio ratio· non ē fidem hre· Tercio precepit vt nō vtamur cōtinuē

seu cōmune · similit cadentibus
verbis · ut infantes · stantes · lacri
mātes · voca ferātes · Imo si armo
nia adhibere curiose velim · tue
uē ponende sue sille cōmunia
vocalium · videlz acutus et gra
uis · vt si sille vltime deois habe
ant acutas seu subtiles vocales
que sunt i · et e · Altius deois uir
posite debent ee graues : gros
se vocales · vt a et o · Impedi ea
am ad monitam inepta tristi
tia tam in dictione q̄ in oratōe
In dictione p figuram qua ḡ
matica themesin vocant · ve sil
tus · les · sna · im · talentaria visa
obliuio · In oratione ve si dicerē · Cum
pater qui in celis nomē nosse
es sanctificetur · Non dubito
q̄ hec que de compositione sūt
dicta quibz dam non satis con
sideratibo puerilia videbunt
sed audiant accōmē sic libro
De oratore dicentē · Crassus enī
inquit sua nes graues q̄ senē
ac fierunt · tamen si modice
positis verbis efferātur offen
dunt aures · quas iudicium su
prissimū · verbor mehilomin9
inquit operosa seruetura non
fiat · nam tū eet puerilis tam
infinitus labor · q̄d dicat scrupo
lam reprehendisse · Imo puto
fuisse ac ee q̄ plurimos · q̄ sup
dictas clausulas pedū sillabas
et litras materia nichil consid
erauerūt · eū tamē clausul sua
rū orationū p debitam pedū
sillabas et litras coordinatione
tū ex consuetudine · tū ex auri
um sapore propemodū sensu q̄
nus ne sentientes vtuntur · Nam
ut inquit crassus referente ci
cōne in libro de oratōe · Rich
e tam teneru nec tā flexibile
neq; q̄d tam facile sequat quo
tuq; ducat q̄ oratio · Ex hac
versus · Ex eadem nū disparet
conficiuntur · Item dixit idē · qui
hac lege tum es oratione tum
stile · qui et alia et hec maxime
ornat ac limat · formanda nob
oratio esse · Neq; tamen in hoc
inquit tantū laborus esse q̄ tū
videtur · Nam ut panas inter
positas subdit · ipi pedes orātē
oratiom · Ipi inquit se offerent
respondebunt non vocati · vt cū
dicat tullius in eodem libro · q̄les
sint mūse ac apte orationes q̄
non sentiūt quas aures beate
ne scio · nec quidam et p fectos
completo verbor ambitu cha
dent · Quo aren heet nllam ar
tem adhibeam · adhuc ipārū
aurium naturali iudicio poterit
clausile debita pedū structura
consistere · et maxime cū dicat ci
cero libro quo supra · q̄ solo esse
tatus finale forma componēdi
efficiet · Et hec de elegantia et
compositione dicta sufficiant

Tractatus sedō in quo m
apitur dignitatis doctri
na · ordine dicendor pre
misso · et dato modo distinctois
colorum rethoricorum · ponit eos colo
res qui sumuntur penes p̄sonā
loquentem · et habz q̄tuor capla

¶ Caplm p̄mū quid sit dignitas ·
et quis ordo dicendor cū ora
tionis dignitate · et ex quibus
simul poterit colorū rethoricor
Distinctio ¶ Sedim q̄ cōsideā
mus · cū qui loq̄tur duo sint
colores · videlz sermocinatio
formatio ¶ Deinde de ser
mocinatione ¶ Demū de confor
matione ¶ Caplm p̄mū ut ia
statim dictum —

Posteq̃ docuimus qualiter oratio deat elegans et cõposita fieri. Restat de dictionitate scribendi. quã vero diffinies appellauit eam que reddit orationẽ ornatam. varietate diffinciens q̃ qua diffinitionem intelligit. q̃ dictionitas ẽ qualitas q̃dam. orationẽ ornatam efficiens p̃ mõs loquendi audientibus complacentes. et diffinciens orationis talium modorũ varietate. Et q̃ sequit̃ q̃ non p̃cie color vnus rethoricus est dictionitas. Si uidetis duisorũ colorũ rethoricorũ ipam orationẽ diffinciencium. In hanc igit̃ ptem eloquentie prosequendo p̃mo p̃posui de colozibus. cõsequenter de gen̄ibus figurarũ orationis rethorice. Et fiat iter aliquid de breuium confectione conscribere. Sciendũ aut q̃ eloquium ẽ q̃dam negotiũ hũs attributa. sicut et alia negotiationis ꝑte supius hic p̃dictum est libro q̃rto. sedm quã attributor aqua. cogitauit posse reperiri distinctionem colorũ. et p̃ea que sedm hec attributa videtis̃ notantur quis loquit̃. cui loq̃tur loquit̃. quali. et quoties. q̃ re. m prosequẽdo naturã colorũ p eũdem ordinẽ volo procedere. p̃ que hec attributa notauit. Capim̃ sedm q̃ cõsideationem cui quis loquit̃ duo sunt̃ colores videli. sermocinatio et conformatio

Primus igit̃ cui attendimus quis loquat̃ q̃uis dras sueuimus. Nam orator aut loquit̃ ut ipse p̃sona sua et pro se. aut loquit̃ patrocinii alterius loco sui clientuli. aut narrat alterius sermones. Simulando quis loquat̃ absentis. animam vel mortui. vel alterius ꝑsonã loqui non uolentis. p quas duas p̃mas nullis egredi rethoricus color. eo q̃ cõe sit ut quilibet tam sapiens q̃ insipiens pro se loquatur. Nec in hoc aliquid artis videtur consistere. cui ordo eam non artis sit conueniens. Quã sedam eam differentiam nullius fingitur color. quasi ratione consimili. nisi forte cui p pronoiã et verba p̃sone. quasi subindu endo p̃sonã clientuli loquatur patronus. Cui enim aliquo modo colore quodam rethorico videtis conformationem. de qua nunc dicendũ videbitur. vti. et maxime si clientulus absit. Nunc tertiam ad differentiam fingitur color qui sermocinatio notatur. a neque et nunc quam fingitur alius color iam dictus videlicet conformatio. De quibus duobus nunc et dicendũ p ordinem. Capitulum tertium de sermocinatione

Sermocinatio est cui alicui ꝑsone sermo attribuit̃. et is exponit̃ cui ratione dictitat. Unde aliquem sermo conueniet regie dignitati. Alius rustico. Alius militi. Alius matrone vel matri familias. Alius mẽtricule. Alius puero. Alius sapienti. Alius stulto. Alius iuueni. Alius senectuti. Alius audenti. Alius iactatori. et sic de aliis. Cum igit̃ orator finxit aliquod factũ vel fictum narraturus. In cuius fict̃ vel fictum seruire referendi sunt diuersarũ personarũ sermones. Si uero recte narrare uoluit. ne

cessariū est q' cuꝰlibet cauꝫ
ꝑsonaz verba exponat·seu di
cat in ea forma qua dignum
et credibile sit illam ꝑsonā cē
fuisse locutam·vel forte locutu
ram cum quadā eaam gestus
et pronūciacois ipāz vnitā
one·moderatā tamē et ōtō
ri condicōna· Cuiꝰ si quis exē
pla videꝫ voluit·eas videat ora
cones·ꝑ quas describunt
euangeliste seriem passiois
Domini ihū xpi· In quibꝫ tum
xpi·tum hui⁹ tū illius discipli·
tū prīcipis sacerdotū tū mili
tuz· tum anallaz·tum pilati·
tum populi·tū centurionis·tū
militum·tum aliox et aliorū
verba nrantur· ad dignitatem
eoꝝ cuꝰlibet accōmodā· Co
lor autem iste frequēter adhi
betur narracionibꝫ· Item nil
tum adhibetur arca fides ali
enas·de quibꝫ dictū est libro
nono· Item ad ea ridicula que
ꝑ imitacionē eodem libro fi'
docentur·et mꝫ ꝑ pluribꝫ alijs
locis poterit idem color valē

¶ Caplm qītum de conformacōe

Conformacio ē cū aliq̄
que non adest ꝑsona
confingitur·qī assit·
aut tū vbā mutā aut mutis
fit eloquens·et forma·et ratio
ei tribuitur ad dignitatē ac
cōmodata·aut actio q̄dam hoc
pacto· Si nunc hec vrbs in
uictissima roma videat vocē
emittat· Nōne hoc pacto loq̄
tur· Ego pluribus ornata
throphicis·triūphis dictata·cēs
simis·clarissimis locupletata
victorijs·nuc vrā sedicione.
Dimoliar·quā dolis malicioſa
cauernis viribus probata mi
mancia disciplinis erudita·co
mithus labefactare non potuit
eam nuc patimī ab hominibus
detestandis consiliaī·ite q' si ne
lucius ille brutus reminisceret·et
hic ante pedes vros assit· Unde nūc
hac vteretur oratione· Ego reges
eicci·vos tiranos introduxi·
Ego libertatē peperi·vos ptā ſ
uare non vultis· Ego capitis mei
piculo patriā liberaui·Vos libe
rē sine piculo nō curatis·Modi
autē mutandi in hui⁹ colore sūt
vary·vt aliquoties ab audiēntiꝫ
ꝑsonā sedm hanc formā·Panam
obsecro·vel concedite·vel date ve
niam·vt vobis cū fortune vrbis·
aut xpi aut nature·aut alicui⁹ hu⁹
modi logui possim· Quiq; vero a
ꝑsona ꝓpria loquētis·sic· Cum ēē
ista tam intime mentē agitat·
vt michi sit visum pīncipalē xpm
aut naturam·aut legem·a vi
bē ēē loquētem hoc modo·vel sic.
adeo res ista ē in animo meo de
fixa ut ad aures meas nec̄sari
ter xpm·a vitā·a morte·aut a
liud hui⁹mōi quasi tubꝫ vbis
intonātem exaudiam· Vel sic.
quia sim ~~unus~~ ꝑ minꝫ ydoneꝰ
ad hanc causa loquendi·acce
dat ille cuius interesse xpi·a spū
sanctus aut natura·aut ſver
nus·vel qui melius me causa
agnouit·vel qui me ustior ꝑ
denatoz aut eloquatoz ē vpiꝰ·
Et hac voce loquatur·vel qui
aduersarius meus ē intantū
ꝑsuasiuꝰ vt ꝑ mei pusillitatē
mgeny·sibi resistere non vale
rem·accedat in loco meo aduo
catus xpi aut natura·a aliud
hui⁹modi·ac propria cuiq; dēt
dat· Aliquotiens aut imp sōne
vt pōtur xpm ꝑsonaliē loq̄nō

ne dicet hoc modo. Item plures alij possunt esse modi p quos orator in conformatione made ponit. Valet aut confirmatio pclariter in indicia li et deliberatiuo. cui in magna cum tangitur aliqua lex. aut aliud ius scriptum aut factum ab eo qui nec mortuus est vel absens. Nam cum ille loquens introducit validius potest p suasione. ut xpus in materia tantum. quia fecit et docuit constantius magnus in doctrina ecclie. et sic de alijs. et maxime cum aliqui sic ad loquendum introducatur sit audientibus dilectus. aut venerabilis. et omnino non pupensius ex q ex sua dignitate maiestatis vim p suasionis actus moderet. Valet etiam pticulariter in orationibus passionalibus. et maxime in missa gmonenda. et fratribus aliens. sicut est in earundem passionum et fratrum tractatione notatum libro nono. et qa valet in deliberationibus. valet etiam in consolatione. videz cum phia uel ratio aut aliud huiusmodi consolatium. ne loquens inducat. Sicut facit esse p venerabilem bedam. in lib de consolatione phie. Item valet color iste non solum pclarie sed et simpliciter cum videlicet mortuum vel absentem. vel alium talem introducimus loquentem sibi totam orationem actu sanam. vel defensionem. exhortationem. vel dehortationem laudationem vel vituperationem tribuendo. vt si introducamus animam velut corpus actu sanum. et corpus velut defendens. aut si introducamus dyabolum actu sanum. genus humanum. et ex alia pte beatam mariam virginem matrem dei defendentem. Vel si totum celum vel astra solem lunam aeram aquam et elementa reliqua. Item magnos viros. pres nros primos tractatus tertius. gtmus colores distinctos p respectum ad eos quibus fit sermo. tenet quinq capitula. Captum primum quot colores oriuntur ex eorum respectu quibus fit sermo. Secundum de reflexione // Tertium De distributione // Quartum de exclamatione // Quintum de colore qui similis est exclamationi // Captum primum quot colores oriuntur ex eorum respectu quibus fit sermo.

Quum eos quibus fit sermo consideramus oritur alius color distinctus. Nam vel orator loquitur ad se. vel ad alium. si primum tunc nascitur quidam color qui reflexio. vel reportatio dicitur potest. quem colorem actum non nouerunt. Si secundum tunc vel loquitur ad audientes visibiliter. vel ad personas siue res quas tractus tertius gtmus colores distinctos p respectum ad eos quibus fit sermo. tenet quinq capitula. Captum primum quot colores oriuntur ex eorum respectu quibus fit sermo. Secundum de reflexione // Tertium De distributione // Quartum de exclamatione // Quintum de colore qui similis est exclamationi // Captum primum quot colores oriuntur ex eorum respectu quibus fit sermo.

nō competat audire aut que pntes
non sunt visibilr. ¶ Si autē loquatur
ad audientes corpalr et visibilr
pntes hoc est palā dicor modor
Nam vel loquitur sine distributiōe
Directione verborū m diuīsos au
dientes. et ex hoc nullꝰ nascitur
color. vel distribuit diuīsis audien
tibus diuīsa verba. et nascit color
qui vocatur distribuad sermōis.
¶ Si vero loquatur ad pſonas ui
res non sentientes aut que non
sunt corpalr et visibilr pntes
hoc contingit diuobꝰ modis. Nā
vel hoc ē cū quadā sonora com
pellatione designante dolorem
vel indignatiōnē. aut aliam ti
lem passionē. et nascitur color q
dī exclamatio. vel potest ee sine
tali dolorosa compellatiōe. et nas
catur alius color mōratiꝰ. de hys
igitur ḡtior. coloribus ē dicen
dū p ordinem. ¶ Capitulū sedm
de reflexione.

Reflexio ē color rethoricus
quo quis seipm tanquā
sedam pſonā alloquit.
ut si bocchus ad seipm hui⁹moi
verba formaret. O bocchi bocchi.
saltem nūc fortunā cognosce fal
lacem. que cū in alterū supposi⁹ tum
humeris te placido vultu lenas
set. Denīq; precipitant ad infi
mas calamitates. Item ne spēa
de cetero bocchi quēq; m hoc mū
di salo securū. cū malos ipa na
uo. bonos autē nequeat fracta m
nan fragare. Valet autē color
iste pclariter m oratoribꝰ pas
sionalibꝰ. Item vnius salē cū quis
seipm forsan accusare vel defen
dere volet. vel sibipī pſuadē uel
dissuadere. uel seipm forsan lau
dare vel vituparc. Item assimi
latur isti colori quidā alius color.
quo quis de seipo loquit. m tra
pſona. sicut erat johānes euan
gelista cū dixit et qui vidit tes
timoniū phibuit. quia et ipse
qz testimoniū eius ē verū. ¶ Ca
pitulū tertiū de distributione.

Distributio sermonis ē cū
ad diuīsas pſonas audi
entes diuīsa verba diri
gim⁹ hac ratione. Nam in cōa
one et ḡlibet audientiū multum
differt causa que tractatur aliter
et aliter a diuīsis recipitur. pp
hoīm differētes status et ḡlitates
Oratoꝝ igitur suū sermonē m
illos diuersos hoīm status dis
parabit. prout vnūquēq; tā
gere causam considerabit. vt si
verbis nrōm. vtendo dicat hoc
modo. Rex vrm nomē odit
senatus. hunc oderit necē ēē pe
tulantissime semp cui oppugna
uit senatū. Rex equestrem ordi
nem. spolia diuissimū mānē
te. is velut oportet istū maximā
penā dedisse. ne sua turpitudi
ne ordini sit honestissimo mācu
le sine dedecori. Rex pntes ha
beris. Istius monstrate supplicio
vobis hominēs impios non pla
cere. Quibꝰ libertas consule vti
exemplū quātē pene sint mēn
te hominibꝰ istius modi compa
te. In hoc autē exemplo tullius
in audientiū multitudine ne di
uersos status aspexit. pīno vī
dilectores senatus. Secdo eos qui
tupinū ordinem equestrem ve
nerabilē ēē. Tertio eos qui pntes
habebant. Quarto illos a qui
bus erat dilecta libertas. et cui
libet illoꝝ ḡtior dirigit alia ac
alia verba. Similē apud nos
fieri potest. si in nostra cōtio
ne conuenīant prelati. monachi
milites. cives. et homines diuer
sorū statuū. quos res diuersa nō
conueniat similibꝰ modis. p diuīsis

Nam tñ ad illos diuſos diuſimo de potuit dirigi verba ꝓ coloꝛē puꝛem. Valet aut̄ colos iſte in eō mſeracōe qñ casus cōuenit ad diuersos audientes. Imo in ḡlibz paſſionali matia quotiens eadem matia poſſit audientes reſpicē mō non vno. Valet etiam ſepe cū introducit argumtū ꝑ locū a ꝑtibz. Item valet cū diuſos legiſlatoꝛ allegantur diuſe leges eoſdem legiſlatoꝛes ſ̄dm exigentiam ſtiaꝝ legū alloquendo. Repetitur etiam idem coloꝛ in pluribz alijs oracionibz ꝑtis valere.

¶ Capitulum ḡēnum de exclamacione

Exclamacione accō diffinit ꝙ ē que conſtat ſignificacione doloꝛis aut indignacōne alicuius ꝑ hominē aut rebus aut loca aut rei cuiuspiam cōpellacōne. Duplices aut̄ ſunt res ad quas poſſimus exclamare. Nam quedam ſunt que intellectū hnt̄ habuerunt vel poſſunt habere vt de hominibz mortuis et hoiēs absentes ac nō dū natos et ſpūs ac rebus colleguntur et alia huiuſmodi. Alia ſunt que nec intellectū hnt̄ nec vnquā habuerunt nec poſſunt habere vt equus Dominus nauis mare terra et reliqua talia. Sed qualia cūq; ſuerint ad que dicitur exclamacio ipſa dupliciter poteſt fieri videlicet aut ꝑſonaliter aut impſonaliter. Pſonalis aut̄ exclamacionis inter cetera ponit exemplū accerso cū dicat Terminē alloquor aſſiſtentes cuius mortem quos nomen ſplendoꝛ ac decoꝛ eſſe tuitatemque dariſſimi ne poteſt ſine ſanguine alueruit mihi meum crudelitatem. Item huius exclamacionis exemplū est illud metrum boecij. O ſterilifer conditoꝛ orbis qui ꝑpetuo mixtus ſolio rapido celi turbine vſus et certa et certo ibi o aduerbium vocandi appellatur aut̄ hec ſpecies exclamacionis apud gramaticos prothonesis a pros quod est ad et phonos ſonus quaſi aſſonans illi actus exclamacio. Alio modo fit exclamacio impſonaliter cū ꝓmittitur nō aduerbia ſed interiectiones q̄ note ſunt exclamati doloris vt o et eheu que ſunt interiectiones dolentis ſubſequēter expoſitur matia ꝑ quā exclamatum est ſepe ꝑ accuſatiuū a verbū infinitiui. Cuius exclamacionis tale accerso ponit exemplū vt o ferox animos o crudeles cogitationes. O derelictos hoiēs ab humanitate qui aliquā fuerit aut cogitare poſſit quo pacto remiſit maioꝝ ſepulchris. Dilectis membris orantes irruerēt in eam temerarie ſubintelligat verbū impſonale audiatur ponderetur vel huiuſmodi et quaſi orator ſic diceret O ferox animos audiatur o crudeles cogitationes videat et ſic de aliis. Iſte autem exclamacionis tū ꝑſonales q̄ impſonales valent ad finem ꝓpriū et alie nabundē de quibz dictū est libro nono videlicet ad ſe vel alium attrahere monſtrandū in ḡlibz paſſione eius ob merendum et animi turbinem in ſe non ſtet. qui ꝑ ꝑſonalē exclamacionē alloquitur deū a mortuos a absentes a ſaltem vel alia auditus nō capaca. Aut ꝑ impſonalem exclamacionē quaſi clamorem indirecte dirigat ad deum ꝛc̄ que ponit de negocij magnitudine indicare. Valet etiam ḡnaliter coloꝛ iſte cū totam oracionē accuſatiuā aut defenſionem vel ꝑſonā ſuā aut diſſuaſionem vel laudationē aut vituperationem cū vehementi ac eſtuanti clamoꝛe ſ̄dm exigentiam negocij volentis ad deū mortuos absentes ſaltem vel alia tu

lia que non videntur palpabli ac corporali pura capaces auditus dirigē. ¶ Caplin quīti de colore qui filis est exclamacom

Aliis est color similis exclamacom in hoc q̄ sermo dicitur ad rem-cui nō ē auditus aut intellēs sine sonori tate magna tamē et cā sine ve hemēti significacone doloris ā altīus passiōs vt ouidius ad libr̄ suū dicens Parue nec mihi deo sine me liber ibis in vrbem Item idem alibi vade liber q̄ me tu cui libet aspice romā Et potē hic color vocari similit prophone sis Vrā tamē est inter hanc et veram exclamacōem hīs qualis q̄ dicta potest intelli

Quartus tractatus colorē continēs Distinctos sm diuisionem eor quē sunt cause loquendi habet octo capla Caplin primū quot colores oriū ex consideracone causar loquē di ‖ Secūdū de licencia ‖ Tertiū de admiracone ‖ Quartū de derisione ‖ Quintū de merore ‖ Sextū de exultacone ‖ Septimū de operacone ‖ Octauū d trepidacōe ¶ Caplin primū quot colores oriū ex cōsideracone cāx loquēdi.

Quinte loquendi sūt multe Nam uel racione uī passio ne ducam ad loqdū Sub racōe vō comprehēdr totū genus deliberatiuū et sub passione quelibz affectiones aīm seu passiones et pe ne sex ad quas reliquē omnes quodāmodo reducūtur vz timor pensio tristicia audū spes et timor ex quibus sex passionibz atz ex primis duab racionē septem oriūtur coloribz videlz licencia āmi racio derisio meror exultacio optacio ac trepidacio quor colo nature ptes et exempla iam de scribentur p ordiem ¶ Caplin scdm de licencia

Licencia ē color continens racionē loquendi ac mi tigatiuū eius pēs ora cionis quā ab hoc oratore proferri audientibus ē displicitur Vnde oracionē et qualibet eius ptem p oratorem diu posset audienti bus variis displicē de causis duo quoma oracio modo quoius vidr ipsor mes audiencū aut eor qui ipsis sunt cari lesiua vel offensiua Alio modo quia videtur procedere ab aliquo more puerso vt si ora cor aliquid referret aut prosequ retur contra patriam parentes fili os fratres amicos benefactores sapiores pauperes miserabiles p sonas et huīmoi Et que forsan impius ingratus inuerecors ti max tupidus lingiosus superbus aut alys huīmoi moribz vidr corruptus Et q̄ inis tullius in re thorica nona solam licenciā mi tigatiuā offensionis p̄ime desi derat quē posset licencia blanda ve cari Anthonius tamē in libro de oratore referente tercēe magnipli bus laudibz eam p̄tem licencie se rosissime magnipendit que ē alie nis offensionis mitigatiua quam licenciā potius appellare mora lem eo q̄ nos non malos nec moribz eratos Demonstret Finā autem licenciam qua blandam vocaui diffinit sic cū dicit q̄ licencia est cū aput eos qbus vere ri atz metuē debemus Tamē aliquid pro iure nro Dicimus quos eos aut quos hi diligunt in aliquo errato vere reprehen dere videamur et est oracio con

simus aliatina·qua nos non ma
lunolos·sed benuolos demostra
mus·Hui⁹ᵍ licenie ponit tres
modos·P̄mus est cū p̄mo petit
p̄s oratoīs offensiua·seu displi
cens auditoribus·et proīe sub
iecti⁹ mitigans laudatiua.
P̄ hanc forām nr̄ᵉ nr̄edmus exem
plum·ut miremī quirites·q ab
ab oībo vrē rationes desean
tur·q causam vrām nemo sis
apiat·q se nemo vestri defen
sorem confitetur·Id tribuite
vestre culpe·definte mirari·Ad
ē eā quae nō omes istam rem
fugere·aut vitare debeant·pe
cor damī quos habuistis defen
sores·studia cor vobis ante oculos
ponite·Deinde exitus oīm con
sideranda·cui vobis velat sine
tem·vt vere dicam negligen
cia vrā·seu potius ignauia Il
los omes ante oculos vros erua
datos ee·inimicos cor vris suf
fragijs in amplissimū locū p̄mo
sse·Item aliud eiusdem nr̄e
mi exemplū·ut quidna fiat in
dicet·quare in sententijs ferendis
dubitatis·aut istam hominē
nefariū ampliamini·Rē apes
sime res erant emī date·Rō
temniter et nugatorie respondi
hic vos veritī estis·Si primo te
tu condemnassem eūne eru
deles existimaremī·Duī eam vi
tasse vituperatione·que longe a
vobis aberat·Rone timidi atq;
ignauī estimati estis·magistras
primatus et publicas calamita
tes accepistis·Cum enā calami
tates maiores impendē videāt
sedentes et ostantī in nocte no
lutem exspectantes·Aligd con
die acerbi atq; mdī modi minaī
et eū cui⁹ hec opa vobis acta
dixit·Vos rememoramī Diuius
et alijs ad rei publice p̄tinacem
retinetis·quo ad potestas in ci
uitate·Si autem talis p̄s oratoīs
oīs admonie immiū hīe videbi
tam multis mitigationibus leni
oportet·Nam continue laudā
tiuū aliquid hui⁹ modi licebit ferre·Hic ergo virtute vestrā
quero·sapiam desidero·veterē
consuetudinē requiro·et certā
debenaa sequi·Quibus miserā
nibus laudatinis·Id qd erit pōsi
oratione emotū·potent quietā
Is autē loquendi modus hoc
effinat·vt illi qui audient ab esse
videātur a culpa·et nos tamen
qui Dicim⁹ et ipōs reuereri·et
veritatis assertores ee videamī·
Sed⁹ e modus hui⁹ licenie blā
de·cum sit audientes aut suos
dilectos oburgamus·quo modo
ipi se volunt oburgari·hoc est
quādo immun⁹ ea que reprehen
dim⁹ a quodā excessu processisse
virtutis·hac forma sedm nr̄ē
mi exemplū·Primū quirites
animis esis simplicibus·et ma
lucris·Primū credibus vmcuiq;
existimatis vniuersi enī ut p
ficiat que vobis polintus sit·er
ratis et falsa spe frustra iā diu
detenemī·Sententia vra est·quia
quod erat in vra potestate ab a
lijs petere·q ipi sume malunt·
Terem⁹ e modus hui⁹ blande li
cenie·cū expressis verbis imi
mus nos vereri quē adpiant
et tamē Dicim⁹·sedm hāc formā
Iudichi iudices cū isto fuit sen
tia·sed istā animaa tametsi ve
reor·quē sibi acceptū dicā vi
videbit·quī vos me premastis·q
ita·quia ut vobis ceī probato
eū qui vos oppugnabat simi cū
hīe malui·q̄ amicum·Ad huc
autem licencie modū·quodam

modo reduci posse videtur co
lor ille que acero p̄missione ap
pellat Vnde diffinit p̄missione
q̄ est cū oīs dim9 in dicendo nos
aliquā rem cotam tract̄e et con
cedere a'im9 potestate sit quā oī
bus rebus creptis supest aīm9
et corpus hec ipa que michi de
multis sola relicta sunt vob et
vestre condono potestati vos me
vero quo pacto videbitur vtamī
atq abutamī licebit impune hn
me quidquid libet statuite dicte
atq obtempabo Ꝑ hunc em̄ co
lorem dicens se beniuolū et pe
netus obediturū audienti demon
strat et ita p̄ce videtur blan
de licenciat et est ut dicat nullū
p̄missio talis accōmodata q̄p̄lu
mū ad miseicordiā q̄mouebat
licencia vero mortalis est color per
quem a nobis p̄uersi mortis opi
nionē atquirē nitimur Vnde quis
vel oratione tota vel eius p̄te vo
lentes prosequi vel dicē q̄ nasa
credi possint ex quotidiis more p̄
uerso Duabus rebus sunt excu
sande quarū p̄ma est ut p̄mitta
tali p̄te offensione aut statim sb
datur tanq̄ aliqd medicamentū
mitigatiuū racio probabilis que
nos ad illud dicendū vel prose
quendū mduxerit vt puta qm̄
is contra quē dicam9 a' prosequ
mur m nos aliquo facto dmen
runt ut ei unū obligaremur
aut quia timemus inopia a'
timore maioris dispendy aut
quia nr̄itate quadā cōpellimur
aut quia iuste timemus a' prose
q̄mur Aut quia diuisas vias p̄
natas attemptauim9 vt ptē ad
uersam ad rectitudinem dirige
mus quarū nulla prosequat aut
quia longissimo tempore sub
spe remedy sum9 pessi aut q
longissimo tempore sub spe rme
dy sum9 pessi aut quia nullū i
nobis stetit neq̄ stabit q̄n diuta
us p̄cedi possit aut alia aquā
hmōmoi probabilē allegando
emendando ratione Sed ā ves
ex cusatiua ē humiliatio quia nos
monstrem9 non aīmo p̄ipien
sionis aut offensionis ea dicere
aut prosequi sed pro iure nr̄o
vocando vel supplicando ne si
nistre uel in decore p̄ce accipi
ant hūmodi licenciae posuissem exē
plū nisi vulgatissima fuisset ī
mo nec ydiotis incognita Cui
vero plura de matia licenciae et
oīmoda consideratione vidē vo
luerit recedat ad ea que q̄ēto
tractatu nom libri de consilia
nombo sunt predicta

Capl̄m xxxvij de admiratione

Sicut colores sequentes suū
genus nature vt p eos de
signetur passiones nō
nūquā causas ē loquendi cū tū
quibusdam cōtrarijs motibus qui
bus cor contristat cerebrū quie
oculos fauces et alias p̄tes ē
tū progressum sinonis impedi
ant Et quia sūt de mīdacio nos
tra que nō nullis forsan nō ve
te motus infantia potē appare
sub breuitate vsandam exem
plane si lata fuerint magis pu
enilia videantur Exemplū
igitur admiracionis ē tale Du
rus ea que loquar stupore de
tinente vere deprometo nescio
tamē quo turbine pulsor ut et
stupor ipē nubeat et simil' us
sū prohibeat adimplē tū i ex
cogitanda rei p̄tas admirabi
li magnitudine aut insita mo
opinatiq̄ nouitate adeo eue
tus animi vires attraxit vt p
sus lingua verbis mopē sit ad

/ Deinde ait bonum mo
rie opinionem

vocēs deartiland as ſtatib⁹ ꝺ
let autem in auctoribꝫ color iſte
¶ Caplin q̄tū de derſione

Exemplū derſionis loquar ſ
ad audatus p̄cedēs n
ridicula promittere q̄ne
ſi verbis pace expimē vēor ne
fauces adeo risibus occupentur
ve verba ſedem nō habeāt ꝺa
let autem color iſte cū mapie
materia ridiculosa ¶ Caplin
quintū de mercore

Exemplū mercatis dicere
fortē rectius ſi mercē q̄
dicere precipit cōmūnē ſuc
uſſionē efficeret cū eius feruor
et animo cordi cūctisq; viſceribus
morboſū dolorem meuaat ꝓa⁹
q; ad gemitus lamētationes ſuſ
piria verasq; lacrimas mouet q̄
ad verba vocē forandā Eiuſde
modi videtur ee illud boecij Et
ee michi latere dictant ſcriben
da tamen Et veris elegi fle
tibꝫ ora rigant Valet aut̄ color
iſte in oēm oratiōē dolorosā
mapiendo ¶ Caplī vi de exulta
ōe

Exemplū exultationis cū
mhauſo tam gaudiosam
materiam adeo vehemēter
intus ſecus cordiali delectatione
ſui diffluens ve quid certius loq̄r
non habeam veq; ſint mag⁹ ap
plauſibus pedes tripu
diis ac gutturiſa cantibꝫ q̄ lin
gua loquele Valet aut̄ color iſ
te cū mapie materia gaudiosa
¶ Caplin ſeptimū de optatione

Exemplū optationis cū
mus deſideriū feruen
ti ad mūc verba fa
cienꝺi mouetur Multomagis
tamē deſideriū ipm pedes ad
accurrendū et manꝰ ad applꝰ
dendū quod optatur diſſoluit
q̄ lingua ſinū coapert Valet
aut̄ color iſte mapiendo paſſi
one omnē que in deſiderio con
ſiſtit ¶ Caplin octauū de tre
pidatione

Exemplū trepidationis de
trat cū horū terribilitate
conſidero quorſū ſimꝰ
conuertam ſi adeo cōcuſſerit mi
tem panor vt frigiduis glaac
or effecerit et ita pilis rigenti
bꝫ et omnibꝫ membris pre pauo
re fidantibꝫ totis artubꝫ cōtre
miſcam q̄ linguā quōdē vibrāe
non poſſim Valet autē hic color
in terribile materiam mapiendo

Quintus tractatus cōtinens
colores diſtinctos p duos
modos eloquēdi vē
ſimpliciē octodecē habet caplā.
¶ Caplin primū quotuplices ſint vē
eloquende et qui ac quot numerō
ſint colores deſeruientes ad eloq
dū rem ſimplicem ¶ Secūm de duo
mationē ¶ Tertium de pronūcia
tione ¶ Quartū de effictione
¶ Quintū de denoiatione ¶ Sextū
de circuitione ¶ Septimū de mē
tatione intellectione ¶ Octa
uū de abuſione ¶ Nonū de cōſi
liatione ¶ Decimū de pmutatione
¶ Undecimū de correctione
¶ Duodecimū de dubitatione ¶ Tre
decimū de diffinitione ¶ Quartu
decimū de deſcriptione ¶ Quin
decimū de notatione ¶ Sedecim
de dimatione ¶ Septendecimū
de ymagine ¶ Octodecimū de
ſuplatione ¶ Caplin primū quotu
plices ſint vēs eloquende et q̄ ac
quot numō ſint colores deſeruientes
ad eloquendū vē ſimpliciē

Res illas que fuerunt
p ſuenatione meſagi
te ſuſapit doctio
ue ſtudentibꝫ ac docet
q̄liter edicatur Ve
ritatur ſanctitur colores docētes
qualiū vnaq; res ſit eloquenda
premitto talem diuiſionē vnaq;

q̄ quidq̄d ē de quo dr̄. aut ē simplex aut enūciatio. ā narratio. ā argumentatio. aut admiratio. Simplex ē illud quod vel vno vel pluribꝫ vel nullo loco repositis exprimi potest. Enūciatio ē affirmatio alicuius de aliquo. vel negatio alicuius ab aliquo. Narratio ē plurium rerum continuata expositio sermonis. Argumentatio ē ratio rei dubie faciens fidem. aut ē huiusmodi rationis p̄ orationē explicatio. Admiratio ē collectio rationum. Horum autē singulorum nature magis apparebunt in sequentibus. cū sedem ipsorum nūm et ordinem multi colorem methodica distinguētur. Igitur septē deā ponētur colores. rem simpliciter de qua dr̄. videlicet noiatio. pronoiatio. effictio. denoiatio. circuitio. intellectio. abusio. translatio. permutatio. correctio. dubitatio. diffinitio. descriptio. notatio. diminutio. imago. et similitudo. quorum colorum nature et exempla p̄ ordinem subiungentur. ¶ Caplin̄ sedz de noiatione

Nominationem autē sic a cero diffiniunt videlicet q̄ ē que nos admonet ut eius rei nomine aut non sit aut satis p̄bonen̄ non sit. eam nosmet p̄bonemus verbo. Hanc colorem vocant ḡnatim onomatopeiam. ab onomo qđ ē nomen. et poio poios. quod est fingo fingis. quasi fictio nominis. Et debet huiusmodi fictio fieri a sono alicuius diuersi moris. vnde videatur vt eum rei ad similitudinem sui soni nomen imponat. ōino nouum. et alias non prius impositum. sicut veteres bonus antiqui imposuerunt hoc nomen mugitus. vel hoc verbum mugire. quod prius nichil significauit. et habet quadam similitudinem cū sono quē boues emittunt. Et similiter de murmurare et sibilare. respectu quorundam aliorum animalium. sic et orator qui facere potest. ut si terribile sonitum alicuius crēatus quē orator audierit vocet horribilissone et violente proferendo vocē illam horribilem et ita sepe finginus in quolibet vtemate dia noia noia. Alio vero modo vtimur noiatione. quando nomen p̄ onomatopeiam primus vsus rei donauit. possimus p̄ immutationē seu similitudinem sonum alio quodā repertum illi alteri assignamus. huius ponit exemplum accius cū dicat. Postquā ipse in re publicam fecit impetum. fragor aures hominum et audientium. Ita cū hoc nomen fragor sit fictum a sono fracture arboris. tamen p̄ similitudinem soni. qui ē in cognomen aures hominum. huiusmodi tumultus fragor vocatur. Veritas autē huius coloris patet ex eius diffinitione. Sed dicat accius q̄ hoc genus non sit fugiendum ne nouum vbi assiduitas odium pariat. sed si quis de quo proferat. et vtro non cui non offendit nouitate. sed etiam exornabit oratione ¶ Caplin̄ eiusdē de pronoiatione

Pronoiationem tullius diffinit hoc modo. viz q̄ pronoiatio ē que sicut cognomine quodā exeneo dignos facit id quod suo nomine potest appellari. p̄ cognomine autē intelligit accius omne nomen significans attributum p̄sone. quā volumus designare. sunt autē tria miscenda tam animi q̄ corporis. q̄ etiam exteriora. ut supra patuit libro q̄to Exempla pronoiationis sit ut si ab attributis animi salomonem noiemus sapientē. Dauid p̄phetam. plōne methaphisicum. aristotilem

philosophū senecam moralē· et sic de alijs· Item si ab attributis corporis cū voluimus designare paulū aut noiē mō celuū· a· dauid rufum· sampsonē fortem· vel si quē noiemus timosum· monocu lū· scrabonū· lusciū· simū· aquilū edentulū· gibbosū· clandū· manu crispū· magnū· ventrosum· magalē tū· vel si dauid vocemus filiū ysai· vel si quē noiemus noiē pa nominemus· ut priamidē aut cōsen timdem· et sic de alijs· Aut si q nominemus nominibus sic fortunue· ut forte regem· vel mopē· feli cem· mysen· nobilem· ignobilē· et sic de alijs· Ad rectam aut pronūciationē vnū e tribus re quirit· videz aut ne id cognō mē simplē illi soli conueniat aut bum mō· ut cū adam vocamus pro thoplausum· et mariā matrē ei· Aut ut id cognomen licet alteri conueniat· tamē nulli adeo excel lenter· ut cū dauid nocamus noiē prophete· et paulū apostolū· et aristotelem philm· et iste modū pronūciationis grāmatici auto nomasiam vocant· Aut hēz nō illi soli nec in excellentia quia· tamē ex demōstratione re lationē· vel alio quolibz āmictu lo talis satis potest ab audien tibus capi· q hunc noiare volu mus et non aliū· ut si cū de apostolis fit sermo noiē exoriatur satis intelligitur· q sanctū bartholo meū significamus· licet forte plures alij fuerint hoies exoriati· Dat autē color iste in laudando et vituperando· Nam in laudā do poterit ysona noiari cognoi bus seruientibus laudi· vt cum paulū aplm· vel doctorē gentiū voco· Et i vituperando potē nūcupari cognominibus in se conti nentibus vituperiū· ut si paulū vo cem lapidatorem· aut ysecutorē ecclē

Caplm gētis de effectione effectio sedm accōue est ei exprimere atq; vobis effingere eius piam corporis formā quoad satis sit ad intelligendū· tm· cum effectione ei deus nolui dicē propriū nomē· sed de sēbus ipsi ysi attributa ytinentia ad sui corporis figuram colorem vl aliā talem dispositionem sensibilē eius uero ponit exemplū sic dicēdo huc iudices dico rubrū breue· ter nūl· tamū subere spū· ce sui· cui sa ne magna est in me cā acturus si quo modo potest vobis i meo riam redire· Talis autē effectio forsan a pnominatione nūc dicta· quibzdam non satis differre uide bitur· Sed veneria differre sic· qm pnoiatio sit vno cognoiē· effectio vero simul multis in modū dispo sitionis ysonā notificantibus· Item pronoiatio potest fieri sedm oia ge nera ysonaliū attributorū· sed ef fectio solū fieri debet sedm attri buta designantia colorem et fi guram· aut aliam corporis dispo sitionē sensibilē· Vocatur autē hic color a grāmaticis cathaplo sis· a tota nūe· et typos figura· vl forma· quasi deus ysone nūe sui formā descripsio

Capitulū quintum de denominatione

Denoiatio sedm tullū est que ab rebus ypinquis et finitimis trahit ouch ne qua posset nitelli res quo suo vocabulo sit appellata· Nam vi mur denoiatione qui re aquam noiamus nō suo sed rei ypinque et finitime noiē· Dicat autē res al terei ypiqua et finitima· qui habet ad illā respectū quēdā· talēq; ad ad

ceteri sed quoque modo talis e
em finitimor raõe vt vnũ sit eẽ
aliud quoque modo cũ tame sint
propinqua sicut duc Dom⁹ con
tigue sue finitime et preẽ hoc
ille respectus p quẽ hec se finiti
ma cernũt non debet eẽ respectu
equipanae sed dispanae Quo
autẽ sic exponã id qd dr finiti
mũ sectur nũc et eaam post
modũ in coloribꝫ qui sequũt et
pre aptue ꝛ metlectione abusio
ne translaone et ꝓmutaone
habet autẽ denolaõ seu modos
ꝓmus ẽ quãdo quis rem inuẽta
inentoris nomẽ vocat ut si vi
nũ appellem⁹ nomẽ bachi uel
capri aut eqso ve si bachum
vel capũ appellemus noiẽ vini
Sedõ modus ẽ quãdo deriuũ
nolam⁹ noiẽ siu instrumẽti Ap
ponit exemplũ acrõ ut cũ dia
non tam acũ sarisse greca po
tuer sint Ibi cũ macedones vo
cantur seu nũcupãtur noiẽ sari
sariũ que fuerũt eorũ instrume
ta belli cũ quibꝫ impugnando
grecos ve solebant aut si gal
los significando Dicant ytali
Non tam fiale ex ytalia mars
transalpina Depulsa est videli
gallos nolando noiẽ suox instru
mẽtox que apud ytalos mars
transalpina possue vocãt id ẽ
armatura transalpina Apud
nos autẽ eadẽ raõne armatuã
gallica potẽt mars alpina vo
cari Et q̃uis hunc modũ nrõ
non couerterent forsan tamen
posset cõuerti ut si sarisam noiẽ
macedone vocem Tertio mo
dus ẽ cũ id qd fit nolam⁹ noiẽ
facientis ut si bellũ noiem⁹ no
mẽ martis Vel eqso ut si q̃li
tatẽ medicine, noiem⁹ noiẽ sa

tatis qua potest efficere Quar⁹
modus est quãdo cõtentũ nola
mus nomẽ cõtinẽtis cuius acrõ
ponit exemplũ ut cũ dicim⁹ ai
mis ytalia non potest vinci nec
greca disaplinis Nam ibi que
cos et ytalos qui sunt conten
ti nolamus nominibus suaꝝ pa
triaꝝ sicꝫ greciae et ytaliae q con
tinent ipos Et cõuertitur iste
modus ve si quis diuinas que
continet noiẽt nominibꝫ auri et
eborꝭ que cõtinẽtur in ipis Ter
tius modus ẽ quãdo ouigatorũ
ab effectu ponit pro concreto
ut cũ dicim⁹ languor eget me
dico luctus solamine pauperas
sicearsu Et vocatur hic mo
da grammaticas emphasis ab en
qd est in et phasis expressio q̃si
ingrediens expressio Quar⁹ mo
dus ẽ cũ res aliqua nũcupat
nomẽ sue materie ut vemẽt accĩ
tus ferro hinc aur in digitis
Ibi nãqꝫ gladius et anulus de
notatur nominibus suaꝝ mateꝝ
videli ferri et auri Et q̃uis ma
teria et forma sint mera rẽ tñ
in eo q̃ nãliter sue proprietes com
posito ut eius pũ apia quodãmo
capiuntur ut exeri secta et finiti
ma quoquomõ Et forsan pũas
denolaõnis sue plures modi
sed tot ad exemplificand sufficiant eo q̃ dicte acrõ quil mo
dorũ eius machꝫ in preapien
do diuisio q̃ ingrediendo difficilis
ẽ nisi nao eo q̃ nõ modo poe
tar et oratorꝭ sed eaam quotidi
anis sermonis hui⁹ modi denola
onũ sit plena consuetudo Vo
catur autẽ denolaõ apud q̃
matricõ metonomia a meta
onomon quasi transnominaõ

Capitulum septimum de arcuma
ene

Circuitio sedm tullij est
oratio rem simpliciter assum
ta arcte seruiens eloquencie
id est circuitio est noiatio in sim
plias p circuitoem nois. exponen
ce plurib⁹ verbis. hoc modo Ca
pionis prouidencia fregit opes
cartaginis. Nam hic nisi oratio
di oratio que dr esse habita. Ca
pio potuit et cartago simpliciter
appellari. Hunc autem colorem gram
tica prisca sim uocando peri au
tim et frasis locutio. quasi circu
locutio. Valet autem color iste q
sepe nocius est id qd tm arcuta
one dicitur. q si simplr dicetur
eo q videtur resolutio qda. ut
in dicto exemplo. non solu capz
ta ee. sed quare sic fuit contel
ligitur. cu prudencia sapiois
potencioze conapim⁹ q fuerit
opes cartaginis

¶ Capitulu
septimu de intellectione

Intellectio est. cu totu noi
am⁹ noie pris aut eius
so. exemplu primi ut si di
cam ad litora gallie. aduenerut
britannici exercitu mille puppes.
Nam ibi p puppes intelliguntur
naues. Exemplu sedi ut si quis
ei qui vestimentu aut ornatu
sumptuosum ostentat. sic dicat
Ostentas michi diuitias. et lo
cupletes copias iactas. Ibi naz
pte diuitiaz sz vestimentu vl
ornatu sumptuosu significo p
nomen totius. sz p diuitias sec
eiusdem gnis videtur ee tum
numerus singularis poit pro plu
ri. aut econuerso. cu singulare sz
ps pluriu ee videatur. Exem
plu primu sedm actionem. ut si di
catur. peno fuit hyspanus aur
ilio. et gallus. In ytalia quoz
nõ nemo sensit idem eo gratiu. Ibi
naq; p penu hyspanu. gallu et
eo gratiu intelligitur pluies pe
nos seu afros ac plures hyspanos gal
los et eo gratiu. Exemplu sedi ut si
dicatur. atrox calamitas pectoris meroze pulsabat. Intz aut he
lanis in imis pulmonibus. pre ca
ra spiritus ducebatur. Ibi enim p
pectora et pulmones vnus pectoris
vnusq; pulmo notatur. Iste vo
color apud gramaticos appellat
sinodoche a sin qd est con et do
chos capio. et diminute sinodoche
q est significatio plenum intellectu
capax. cu plus minus ne prouidi
cet. Eam etiam pte in q̃ nois
pro nõe ponitur. vocare solent
exallagen. uel alleotheuma. Dif
fert autem intellectio a denoiatio
one. Nam denoiatio fit a re ex
tiseca et finitima. ps autem no
n extiseca a suo toto. et maxie
ps integralis. De q̃ primus simo
nides melice materia in eo q pridie natu
prior est suo composito. et quodam
modo ab eo diuisa. salet in illo p
ori. possit res finitima dici. sicut
est in caplo de denoiatione p̃dicti.
et aliqualr de forma similiter
intelligendu. vt autem hoc colore
rectius vti possimus sciendu. q
cu totu noie pris designiare vo
lemus. capiem⁹ semp ptem ali
qua principalem. et talem q vinca
sit illius nois in suo toto. sicut cor
capiti. puppib⁹ proza carina. et
sic de aliis. Non autem capiem⁹
digitos. musculos in animali. nec
costas in iuuenco. eo q hui⁹modi ptes
in eodem supposito multe sine v
no nois. et no principales.

¶ Quintu octauu de abusione

Abusio sedm ciceronem est
que simili verbo et ppm
quo pro certo et ppio ab

utatur. hoc modo. Vires hominis breues sint. aut pua sentura aut longa in hoie consiliu. aut oratoe grandis. aut uox magno simone. aut habet numeru animu. Nam hic facile intelligit q̃ fin tima verba rex dissimilia inducuntur ad designandu que volu. Ca plin nonu de translacone.

Translacio sedm ciceronẽ ẽ cu verbu in quadã rẽ transfertur. ex alia re q̃ ꝑ similitudinem rei debz posse transferri. Jo ẽ cu verbu ꝑpe cõ uenies uni rei attribuim ꝑ similitudinem alti cui ꝑtie quemue non potest. ut cu diam⁹ studia aculeo pungẽ. aut fundẽ uirus. Aculeus enim et virus solũt soz plumbus et apibus. et huiusmoi aliabo ꝑtie quemue sustinz. Ro arca color ise sans congrue uocatur translacio. qa ꝑ ipm color transfertur verbu a re in rem. videlz a re cui ꝑtie cõuenit ad rem cui conuenit ꝑ similitudinez a qua. Vocatur ergo a ḡmatias eadẽ ratiõe methaphora. a metha qd est trans. et phoros latio. Autoꝝ autem oratoz ut methaphora rẽ possit. ntiam est ut rebus attribuẽ sciat sua ꝑtia ꝑdicata. et maxime in verbo. et rez predicatis vulgo nonnullis. eo q̃ bene volens ut methaphoris a notis transferet ad ignotu. eo uerso uero nugi. nisi usitate deuiari affectet. Derisione enim digno sum. si cu fortune mutacionem plebi notare voluero. sic dicam. Inspice fortuna cognosce. que nisi qua sensibili vultu nos aspicit. sed cu ab aliete blandi nice pit. prax posse uult in cancro. Inde in libra quadã iteꝝ lasciuit tempestate. sed finaliter nos algido corpi ferit. Talis enim transfertur ad plebeiu. et sibi aut sapienti bo fortune natura sans notificz. Attamen quia motus planetaꝝ et precipue solis in zodiaco. plebeis sit ignotior. multo q̃ fortune mutacio. Dictis modo tñ offendi usta derisione laudatur. Igit ad alleuiacionem oratoꝝ hic non inualiter quarundam rez notissiaꝝ ꝑtia. ac nota ꝑdicata ponẽtur ex quibo plenius potericis fi methaphore. et ex quaꝝ rez et predicatoꝝ exemplificacione. eaꝝ in plumbo alys rebus inueni poterit ꝑtia predicã. et inde cu offerri rẽ ignotam. qdam sunt corpales. q dam incorporales. Corpales voco que magnitudinem hnt et situ. ut celu. elementa. mixta. et ꝑtes et species horu. Incorpales hic voco. que vel penitus sunt esse nõ nñ nitudinem et situ. ut sunt sm aristotelem intelligibiles sub stãe. a que vulgo non corpales putantur videlz que licet quodammodo sint in corpe. tamen neq; magnitudinẽ. neq; situ aliquẽ sibi dicant ut fortuna. gloria. dignitas. amicicia. ingenium. prudencia. fortitudo. temperancia. libertas. et horu species et opposita. et alia multa. Corpoꝝ uero quedam sunt naturales. alie artificiales. et alie mathematice. Naturales sunt ut celum. sol. luna. et astra reliqua. Item qua tuor elementa. et alia. plante ac mixta. animata. Artificiales res sunt. ut domus. nauis. ꝑticula. et sic de alys talibo infinitis. Res mathematice sunt ut linea. superficies. corpus. circulꝰ. angulus. triangulus. ꝑallelogrammus. et sic de alys figuris. Vltra ẽ sciã

lud̄ vez nāliū et nō mullas ar
tificialiū eo q̄ noaotes sūt ex pa
libus rebus. In sequēti descripsio
ne p̄mo videātur p̄ria p̄dicā
Celū habet p̄es vulgo notus
videliz istus ut stellas sōlē et
lunam oriens occidens septē
trionē et meridiē. Preterea p̄es
et opacones habet alias sōlis
notas phis. Sol habet hec
p̄dicta videliz splendorē omā
illuināre. Item omia p̄ accessum
vinificare et p̄ recessū corpē
Item ortū ocūm sū eclipsim diem
et noctem facere et queda alia
p̄dicā sōlis nota phis.
Luna eciam lumē habet ac ortū
ocasum eclipsim cremētū et d̄
cremētū et queda alia nō phis
Ignis ardet et omā cōsumit
extinguit fumū causat et a
lia queda. Aer quē multi eciam
celū appellant habet q̄ē sēnus
vel nebulosus. Item pluma ni
uem grandinē rorē pruinā v
ndem ventū estū algorē tonī
trua fulmina lucem tenebras.
Item cē viam auū et ab aialī
bus inspirai et alia q̄dam.
Aqua fontes habet ac ripas li
torā glaciem procellas undā
ciones caribdes vorachies clus
tas. Item ad declinandū locū d
curre. Item fluviū et refluxum
rupes tegere naues ferre et
naufragiū causare submersione
neare. Eram irrigare igne ex
tinguē hauri et effundi et alia
q̄dam. Terra montes habet et
valles ac plana. Item ne mora
pratā campos deserta arentes
spelūcas. Item ē nutrix oīm ai
mantiū colitur arborib⁹ et her
bis conserē est sterilis a ferē
tilis. Item nisi latāta fuit et p
fossā non ḡnāt segetes. Item q̄
nis sit turpis ex ea tamē effo
ditur res preciose ut aur ar
gentū et gemme et alia q̄dam
habet attributa. Montes et
valles habent hec attributa vt ex
montibus fluāt omēs fluuij nō
ex vallibus sed ad valles. Item
a montibus longinqua specula
cio ad valles ocēs sordes decur
runt. Maris attributa sūt q̄m
q̄nus omēs fluuij currant i ma
re ob id tamē non augetur. Itē
q̄nus sit salsum ḡgnit tamē et
nutrit pisces dulcissimos habet
eciam attributa supius aque do
nata. Paradisus est locus ame
nissim⁹ quo q̄libet habet plenā
dinē voluptatis. Infernus est locus
oīm malo p̄fusus habetq̄ pur
gatoriū limbū et lacū. Ventus
moderatus saluat naues quas
p̄dicte īmoderatus. Item vētus
temperatus excitat flāmā quā
dissipat īmoderatus altū deiect.
humilibus pat. Fulmē alta p
urit humilia transit. Dura dissipat
mollia dedignatur. Fumus ascen
dit. fetet ledit oculos. apparet ante
ignem et posē ipm a vento disp
gitur. Ignis generat fulgurē et ca
lignē et eo cognoscitur a qua
p̄te venit ventus. Grandinis
minima potest cē maxi ardoris
p̄dicti. Tempus habet p̄es videliz diem et
noctem. annos et menses ver es
tatem autumpnū et hyemē.
Alia in genē p̄mo res habet
natas q̄dmodo sūt p̄es ut ho
preapue has habet p̄es vulgo
notas videliz caput pilos oculos
aures frontem faciem nares ob
linguā dentes barbā collū scapulas
brachia manus digitos ungues
pectus cor stomachū ventrē de
sum lumbos anū genu talia cru
as genua tibias pedes talos
plantas. Item cerebrū medulā carnē

ossa neruos venas lacertos
cutem sanguinem adipem vis
cera. Item habet alia quedam cor
poris ut que edentu
li ee vel muti. gibbosi naseu
claudi et opposita quo da. Item
habent hoies ad se relationes
ut pater mater. coniux fi
lius frater sozor nepos affinis
dne seruus et sic de alijs. Item
habent bona fortune ut opes
liberos gloriam dignitatem
amicos. et opposita mala Item
alia bona ut sanitatem robur ve
locitatem et huiusmoi ac opposita
mala. in quibus sunt omes species
ingenij dni. ut pessis ydropis
frenesis et cetera Item habent
habitus animi ut intellectum. sapiaz
scientiam prudentiam. et omes generis
artes. ac eciam habitus morales. ut
iusticiam. fortitudinem. temperantiam
et species earundem Item habet
passiones ut iram odium amo
rem et huiusmoi Item huius acti
ones et operationes suas pene
tocius. ut audire videre gustare
odorare tangere. et omnino sentire
Item intelligere memoriam premedi
tari actuare. defendere iudicare
persuadere dissuadere deliberare. lau
dare vituperare et hec de se pati
Item loqui tacere mori occidi viue
dormire vigilare ex quo fieri
comedere bibere ruminare masticare
re. sugere digerere vomere spuere
tussire sternere. secernere. sternu
tare. ridere flere. arcere quemlibet
facere. bellum et pacem habere.
Item sedere stare iacere currere a
bulare Item habitus ut capucia
ri coronam scepetrum hec ac tuicio
lorcam amictum et huiusmoi mi
nistra Item instrumenta ut libros pal
leum actum lanceam scutum securim
gladium et alia talia. Quibus auc
ex hijs non satis agnouit attribu
ptia aialis et maxime hominis.
potentie tabula personalium attri
butorum posita libro queto forsan p
diligentem cōsideracionem et sub
diuisionem alia plurima reperire.

Membra se pro salute totius mor
ti exponunt. seruare fouent. nichil
sibi ipsis iuicem inimicatur. Ca
put vnctui esse. omia pro salute
capitis se solent exponere. oculi et
reliqui omes sensus sue capite.
Oculi plures plus videntur vno le
duntur a fumo. et pulueribus grossis
sibi dirigitur. cum leduntur madent
lacrimis. in fronte uel sub fronte
situatur. ab excellen luce et eciam
opaca tenebris colliduntur. hinc
lippitudinem. albuginem. et cecita
tem. non videntur priam faciem
nisi reflexe. Et alia quedam huic
attributa Deus habet thronum
et angelos. omia procedunt ab ip
so. Diabolus est pessimus et habet
angelos suos. et esse presses infin.
Preterea sunt diuerse species alicuius qu
cuilibet alicuius aliud corporale
uel mentale compare possemus
ut serpens cum michil mobilius
lingua. bubo qui templa nocte
frequentat. ut de oleo lampadum
sanctetur. similis meretrici. Item
musce quas ventri aduenientes
plus fugiunt pernicientibus. Item
prudentes que tempe vernali
aperiunt hyeme prunis discedunt
Item pauo. qui cum aspicit venus
tatem suam plumarum superbit. q
usque suorum pedum consideret tur
pitudinem. Item seruus qui fer
rum consumere dicitur. Similiter pos
sunt considerari reliquorum aialium
plurima. ut canis. lupus leo azi
te scutum. aspis piter. miluus. grifo
vultur. bos. asinus. scorpio. et alia
multa in quorum quolibet alia
considerare potemus attribu
tionem racionem condicionem

Plante vero et maxime arbores habent radicem · truncum · cortices · spinas · ramos · folia · flores · fructus · semen · Item marcescit omnis planta · ac arbor fragore rumpitur · ire sat · ere sat · sentur · folys · fluit · Item arbor que se prius transplantatur · minus convalescit · inserit · Item ex sapite puo ere sat nigrina · et sic de alys plantis et arboris attributis ·

Ferrum omnia rumpit · omnia penetrat · calidius potest comprimi · ferrendius · et calidius est · Similiter in alys metallis aqua poterit considerare possemus ·

Mel dulcissimum est in floribus · apes colligitur · apes advocat · Similiter de alys liquoribus mixtis omogeneis possent predicta videri ·

Domus sen edificium habet pres has · videlicet fundamentum · area · pietes · tectum · hostium · fenestras · Item distinctiones has videlicz aulam · penum · promum · penetral · bibliothecam · scribulum · et alia multa ·

Navis habet malum · velum · prora puppim · remos · gubernaculum · sentina · anchoram · funes · Item quadoqz convenit anchorare · quandoqz metum fugere iactum · quandoqz portum petere · quandoqz velum submittere · polum aspicere · rupes vitare · Item naves patitur naufragium · Item et alia quedam habet attributa · In predictis igitur rebus que sunt corpales inpte maiori · et ad quam explanationem reliquis rebus notis · et maxime corpalibus attributis propriorata scz capi debebunt · sat videtur · quoniter cuilibet huiusmodi rerum sine methaphora tribuuntur proprietates predicta · et diligenti adhibenti eciam non erit difficile · ex eadem descriptione translationes cognoscere · Que vno et principalissimo modo fieri poterunt · ad rerum corporalium proprietates · preter similitudinem in corporeis rebus tribuendo · Quo ad modum phie · que res est corporalis · Venerabilis boetius dialis · imo homini tribuit predicata · cui eciam mulierem appellet · cum caput vultum · oculos · manus · vestes · scripturas · libellos · sessionem · et alia talia multa concedit · possimus eciam tunc fendo vim rei corporalis · alterius rei corporalis proprietates predictas per translationem donare · ut si hominem ortum et ortum sine · vel cum mori vel extingui dicamus · Et quamvis diverit propinquus · psaltes et verbum omnis methaphora consistat aliquo quinorum modorum · videlicz quia est vel ab animali ad animale · saltz cui predicatum proprium vivens non vivens tribuitur · Vel ab animali ad animale · saltz cui predicatum proprium vivens non vivens attribuitur · non vivens · vel econverso · Nichilominus hoc non sufficeret sic dicere ad oratoris promptitudinem generandam · Deus qui translationibus promptius ut voluit duos respectus habere debebit · quorum unus capit ab intra rem de qua predicatur per translationem vult dicere · quo primum intuentes rei proprietates seu naturam agnoscant · quibus proprietatibus si convenienter est videt per similitudinem tribuat notam · quorum alia proprietates significant attributa · ut si de studia transeant loquium voluero · inspiciam suam naturam in qua reperio · quod semper tristatur · cum alios prosperare considerat · hunc ergo proprietati transferre rem alias tribuam predictam ·

si dicam q̄ cū iudicia bonos resp̄iat p̄osperaq̄ p̄re āgustia p̄pis manibus se occidit. Alius autem respectus mapit ab exēplaribus quo multas reliquas rez suoz q; p̄cipuoz predicatorū debet ora tor pauvē. et maxīe ex dēi descripsione ac diligenē videre an illax rez āeu possit pari cum predicata p̄ translacōnē de re p̄posita dici possint. ut si q̄ranus an iudicia possit alia compari et āquas animalis pres et p̄dicā p̄ methaphoram obtinē. Inuenim9 q̄ sic. Ramq; dentes et aculeū et forsan alias pres aiālis sm methaphoram hic videtur. et sic in oī re de qua predicata per trāslacōnē volum9 dicē. hī duplia respectu reperim9 qđ opz9 in hoc tamē observari debebit ut si laudare velim9. a meliori feratur methaphora. et si vituparē semp a deteriori. ut aristotil placet terao vehemēr. Et ista ē vera ac fidelis translacōnis doctrina. Notandū autē ut tm tū esse supra. q̄ translacio consistit in similitudine q̄dam. p̄ qđ oporteat quoties in hys que trāf ferim9 fiūt exquisitissima ac indifferētissima similitudo. ut quā dam animis audiēt̄ admirabilem delectacōem inducat. q̄admodū et pictura vitē hīrem silitudinem multam. ad rem cuius est pictura. visum ipm delectacē q̄plurima solet afferre. Differēna tamen ē inter methaphoram et similitudinem. Nam in similitudine expresse ponit̄ sile et id cui ē simile. p̄ adhibicōem adverby silitudinis. vel alterius p̄portionalem significacōem hītis. In methaphora vero solum id ponit̄ cui quid est simile. eo q̄ alterū p̄ ipm repr̄sentē. uel ut dicat q̄tūcunq; hoc mihi est mter silitudiem et methaphoram q̄ in silē quid compatur ad id cui ē simile. Sed in methaphora pr̄e eo dicit̄ ut simile ē. si dicam sicut dormiens examinat̄ timi/ tu. ita quiescens ānis p̄ motū belli cū q̄monetur. Si vēo sic dicam dormiēs ānis p motū belli examinat̄. tūc est trāsla/ cio. et similitudo. nemo miretur q̄ deam descripsione rez posu erim. In hoc fuit situs vbis aduc nis caplō de simili. sic dicens inuenio similiū frequis esse. si q̄s sibi omīa res q̄ātas et ratiōnis mansuetas. et feres. et loquētes feras. et siluestres celestes maritimas. artificiosa natum compatus. visibiles atq; invisibiles. frequēter ponē ad oculos poterit. et ex hys aquā venam silitudinē. Cū eam tamē q̄ uenientiam huic translacōi et similitudo. eax consilēs ee videntur veritates. que in capitulo De simili explanatione eodem tractatu videbitur. Sed hoc ē hic sciendū precipue. q̄ maxima p̄s ornatus poetici existit colore processit. et precipue cū in corporalibus rebus ut virtutibus et vicijs. poete diuisa corpa et corpora pres seu mēbra. passiones operationes hītus mistu mēta. et reliqua talia confesse rint. et nomia q̄ eam monstruosa. Item hoīes p̄ redūdantia sua virtutū ee mutatos in diuisas formas deox. deas q̄. imo et bestias ac plantas. p̄ q̄ dam misigna facta in deos ā deas fuisse mutatas. Cū vero p̄ cōtrariū de vitute processerint homies ad vicox obsēm tatem. eo aut in sava. ā altos

Cum q̄ quiescens similitudo

aut fluuios · aut bestias · aut mo
stra quelibet ee mutatos · sic pli
ma talium in sptis poetaꝝ poterit
inueniri · Valet etiam iste color m
omnibus tam fis · et eaꝝ q̄libet pre
que grauitate habuit · ar eaꝝ vz
vnuꝫ salte videtur cū tota oratoꝝ
voluminꝫ subee methaphore · sicut
arca cōformacionem et ecclamacio
nē sup̄nus fieri posse predictꝰ
t · Color eaꝝ iste q̄plurimū fuerit
uetur valere si negatur cui doce
na tapli finalis videamus libꝰ ·

¶ Caplm decimꝰ de p̄mutacione

Permutacio sēm nr̄am
t color aliud verbis ali
ud sententia d̄monstrās
cuiꝰ intelligo duos modos · q̄z
vnus sumitur p cōtrariū · alius p
similitudinē · p ōne ut cui ali
cui attribuimꝰ cōtrariū cuius qd
m ipd volumꝰ significare · vt si
quem vere stultum cōui noīe
sapientē vocemꝰ · aut singulari
nomē salomonē · Et iste modꝰ
a grammaticis p̄prie Vocatur ·
Alius modus t cui actu donamꝰ
p̄prii nomē alterius · p aquā sūi
tudinē ut in brabantia seruien
tes omes vocant marthas · Si
mile est · ut si aliquē que prodi
torem in sinuaē voluminꝫ · vocē
mus iudam · aut si eloquentē aliquē
vocemus tullium · aut demoste
nem · Valet autē hic color ad hoc
ut ex collacione coūrij et similis
profundius intelligatur qua
litas cuius de quo sermo · Valet
etiam p̄cipualiter ad laudē et
vituperiū · et ad alias orōnis p̄tes
q̄plurimas · ¶ Caplm undeca
mum de correctione

Correctio est que tollit id
quod dictū est · et id qd
magis idoneū videt
ipse loco reponit · hoc pacto
q̄ si iste suos hospites rogasset
imo amisset hoc finale p̄fin possi
tem nā ista vicerunt · imo adeo
victi sunt · eam quo victoria ap
pellem · que victoribus plus cala
mitatis dederit · Item o virtutū
comes iudicia · quia tu bonos in
sequeris · plerisq; imo adeo iste
tari videtur · Monetur animus
auditoris hoc genē multū · Res
enī cui verbo prolati tātūmō
dicta videtur · Sed post ipsius o
ratoris correctionē magis ydo
nea fit p̄mutacio · et res ipa non
solū dicta · sed pondcāta videtur
Rōne igitur sānus est dicet a
quis · ab isto p̄sertim cū studeas
ad optimū et lectissimū virū ve
re · Est cū non t sanus · si cōmu
tacio verbi id erit demōstratū
eo modi rem ee · vt cū eam cui
verbo appellaris · leuius diuisse
videaris · cui affectus verbū acce
dat in significatem famas · q̄ si cō
tinuo venisses ad id verbū · nec
rei nec verbi gra adadisa finisti ·
Vocatur autē hic color a gēma
tas episiocesis ¶ Caplm duo
decimū de dubitacione

Dubitacio t cū q̄rere vide
atur orator · Vtz de duo
bus potius · an quid de plu
ribus potissimū dicat · hoc modo · Of
fert se cōpore plurimū rei publi
ce consiliū sine stultitiam sine
malitiam dicendi oportet · sine vtr
q; · Valet autē hic color ad eaꝝ
ad que correctio · ¶ Caplm tre
decimū de diffinicione

Diffinicio sēm nr̄am est
que rei cuiꝰ libet breuiter
et absolute p̄prias ap̄ecti
tiuas potestates · p̄prias aut po
testates intelligo differētias con
stitutiuas appropriate naturam
et formam rei · Et habet color iste
duos modos · primus est cū ali
cuius rei simpliciter explicamus

diffocim hoc modo. Maiestas in publicc est. in qua cōtinetur dignitas et amplitudo ōnium. Item in rie sint. que aut pulsatoē corpus aut cōmuno aures aut āgua et pitudine vitam cuiq3 piam violant. Eodē modus est. cui p diffinitionē oīdmi aquas res differre hoc modo. Non ē ista diligenaa sed auaricia. eo q3 diligenaa ē accuratu cōseruaō suoꝝ. Auaricia inuriosa appetitio alioꝝ. Item nō est ista fortitudo sed temeritas. p̄tēa q3 fortitudo ē contempao laboꝝ et periculi raaone valitatis et compesaone cōmodoꝝ. Temeritas est cū in considerata dolozū pessimoꝝ gladiatozia pidoꝝ susteptio. Si quis autē hiuq3 colozis profidiq3 velit naturam agnoscere. ad ea que p̄tis opis sedo libzo tuli loci a diffinitaone sunt dicta recursum habere debebit. Ad q3 etiam valeat sāns potest cognosci ex hijs que dicā sunt cum p tem inuentiua p totū. Caplm q̄uozdecim. De descripsione

Descripsio sedm tullium ē que rerū cōtinuū continuā p̄spicuā et diluciadā cū grauitate expositionem. videz cū p oratoēm aū oculos audientiū ponimus. que res sint. et ad quo negoaō sequantur. et ē velut nūtio futuoꝝ. de qua supdicm ē in p te deliberatiua. ad quā ptē coloz iste valet precipue. Huiq3 at colozis actore tria point exempla Quoꝝ p̄mū p̄suasit q3busdā iudicibus. ne vinctū quēdam liberarent hoc modo. q3 si istū iudices vrīs sententijs liberauissent. statim sicut a tauca leo. uel ad̄a de trima belua soluta ex cathena volitabit et vagabit in forohabens dentes multos. Intuitus fortunas. in omes amicos. atq3 inimicos. notos atq3 ignotos. maiorsans. alioꝝ fama. depeculias. alioꝝ caput oppugnias. alioꝝ domū et oēm familiam p̄fringens. ac funditus labefactans. quare iudices ciuē eū de ciuitate liberare omes formidine. vobis demq3 ipis consulite. Nam si istū impunitū dimiseritis. in vosmetipos michi credite feram et crudelē tam bestiam iudices inmeritis. Aliud exemplū p̄suasit quibusdam iudicibus. ne q3dam accusatū punirent hoc modo. Nam si de hoc iudices graue sententiam tuleritis. vno iudicio simul multos mutilauistis. grandis natu parentē cuiq3 pes senectutis omnē in huiq3 adolescentia potest esse. quare velit in vita manere non habebit. filij p̄ut p̄nati p̄tis auxilio. iudicio et despectu patris inmanes ciuē oppositi. tota domus eius indigna tota dei calamitate. Et inuitis statim sanguinolenta palma crudelissima victoria ponti. insultabit in horū miserias. ac insuper insimul et verbis insecutur. Terciū exemplū in deliberando nō sequaut quibzdā condeliberatoribus. ea mala que ad cupaoēm vrbis sequuntur hoc modo. Nā nemine vim fugit quirites. vbe capta. que miserie consequi soleant. Anima qui cōtulimus sentim crudelissime truncant. Ceteri qui possūt p̄ uiam p̄ciuē heri labore ferre rapiuntur in seruitutē. Qui nō possūt vim p̄ nant. vno demq3 atq3 eodem tempore. domus hostiū flagit mendio. et quos natura a voluntas necessitudine aut benuolencia uenit. distrahunt. ibi p̄tim e gremijs diuinuntur pa

fortunas

ventū ꝑtim in sinu inchulantur
ꝑtim ante patres constupranᵗ
Nemo iudices ē qui possit satis
rem consequi verbis nec oratōe
referre magnitudiem calamy
tatis Hic autē color pōpue valz
in pce deliberatiā et eaam fauc
tombo et in passionalibo oratio
nibus quibo magnitudiem cala
mitatis ostendere voluim⁹ Iratio
vero ꝑpter quā debeat mē simi
plices colores minuari ē ista
Nam genus huiusmoi descriptio
sit plerūq; de futuris longa et p
meditata narratio tamē ponitur
loco rei simplicis ut in ꝑmo dec
rū exemplor Describi malū qđ
fuerat vel similē secutur in libe
ratione dicti vincti In fido vō
describi malū quod fuit consc
cutur si dictus accusatus fuis
set pudicus In tertio vero describi
malū qđ segi urbe capta Et no
tandū q; duplex potest fieri descrip
tio uno modo secundū ꝑtes tempo
rū Alio mō secundū ꝑtes rei ꝑma
nentis Unde cū describit ea
que ventura sunt ex aliquo negō
tio tunc ꝑ ꝑtes temporis ē eū
dum ut videlicet ꝑmo dicit quid
statim fiet et quid cōi et quid
deinde ut ē dictū in decio libro
Cū autē aliquid his ꝑtes ꝑma
nentes describi debebit tunc ꝑ e
as ꝑtes eūdū ē et si vellē desc
bere pulchritudinē mulieris pro
cederem ꝑ membra ac oīdere q̄
le caput quales crines quales
oculi aures nasus os menti col
lū et reliqua Similiter si etatem
vellem describe procedere ꝑ ꝑ
tes eius et ita de rebus alijs q̄
bus singuli ꝑtes distribuis

Capitulum quadragesimum de notatione

Notatio secundū tullium ē cū
a causa nata describi fac
tis que facta nocte que

dam nature sunt attributa videz
cū his⁹ aliquis sine vitiosus si
virtuosus et omo qualitas ꝑso
ne describi ex narratōe sui ac
tuū et sermonū qui sunt velut o
pera quedam histus quē volum⁹ no
tificare ut si velis gloriosū seu
ostentatorē exemplo tullius v
tendo describe Iste inquies iudi
ces qui se dicit esse pudicū ꝑclaru ꝑmū videte nūc quo vul
tu vos intueat Utrūne vobis di
cere videtur Date mihi locū
si mihi molestū non essetis Cū
vero sit ferus mentū sibilans et
istimat se gemine intorē et auri
splendorē aspectus omn ꝑstringe
cū puer respiat vnū quē nouit
vos non arbitror alio nosse appel
lat Deinde alio atq; alio heus tu
inquit vem sanno ve quid isti
barbari perturbant ut ignoti qui
audiūt vnū putet fēlicē de mil
tis et dicat in aure a ut domi lec
tuli fermentur aut ab ammonio
auriculo rogetur ethiops qui ad
balneas vehat Aut a fluuio loris
ante hostiū suū detineant aliq̄
fragile falso contractū glorie ce
pavetur Deinde exclamat ut oēs
audiant videto ut diligenter nu
meretur si potest ante noctē Pu
er qui iam bene naturam nouit
hominis Cui illo pluteus mittas o
portet inquit si hodie vis trans
numerari Age inquit teneū duc
libanū et fossiam Cane deinde
casu venit hospites hoi qui ibi
receperūt splendide dū pegrina
retur Et ea re homo hercule cō
turbatur sed tamē a vitio natē
non recedit Bene inquit fac
tis q̄ ventis sed rectius feceris
tis si ad meā domū recta via ab
issetis Inquiunt illi Ita fecissemus
si domū nouissem⁹ At istud qđ
finale sint videlicet incipe De
vū eundem illū sequit illi Cum

interea hui⁹ oim̃ cõsuetudinẽ in ostentacione · querit in agris frumenta cui⁹moi sint · Negat se quauille intense fuit actẽdẽ posse nec edificare eaam nisi audẽ tam etsi in tusculano quidẽ cepi nisi amplere · et in hisdem fundamẽtis edificare · Dũ hec loquũr venit in edes quasdã · in quibꝫ sodalitiũ erat eodem die futurũ · quo iste pro notitia domini edui ingredi cũ hospitibꝫ · in quit hic habito · Expiat ad quẽ erat expositum tricliniũ · strati probant · Actedie seruulus · Dic hominiũ clam · Dñm iam venturũ si velit iam exue · sta ne est ingt · Eamus hospites frater venter vale rno · ego illi obuiam pgam vos huc dein̄a ventote · hospites discedũt · Ille se raptim domũ suam conicat · Dein̄a quo ussorat velit · querũt hinc · reperiũt domus tua sic · In diuersoriũ deinde conferit sese · viderũt hoc nem posteria die · Narrat · expostulant · accusant · Ait iste eos silentio deceptos · Antipatro toto trarrasse · contra valitudinẽ suam ad noctẽ multũ exspectasse · sammonem negotiũ puero dederat · vt vasa vestimẽta probo gravet seruulos · non rubacos satis strenue · et cõtinue comparavet · Iste hospites domũ deducat · aut se cuidam amico edes maximas ad nuptias cõmodasse · Nunciat puer · argentũ vpeti · petiuerat eum qui cõmodarit · Agapite inquit edes cõmodaui · familiam dedi · argentũ quoq; vult · tam et si hospites habeo · tamen vtatur licet · nos sanus delectabimur · Quid ego quidem efficiat navem · eiusmodi e homis natura · ut que singulis diebꝫ efficiat gloria atq; ostentacione · ea vix animo sermone enarrare possim · Huiusmoi notacões que

describit q; consequentiam sit v ingenioq; nature · vehementer in quit tullius habent magnam delectacionem · Totam em naturam eius piam ponit ante oculos aut gloriosi · ut nos exempli cũ cepanus · aut sordidi natura · aut timidi · aut auari · aut ambitiosi · amatoris luxuriosi · furis quadruplatoris · Denigꝫ cũ finis studijs protrahi potest in medium tali notacione · Valet autẽ iste color ad q alia actiones · De quibus est hic tus sermo libro nono · videlicꝫ cũ quis sim ipse natura vel ingenio vel deserẽdo · ex verbis que fiunt quasi opa dis ingenijs · Valet etiã ad vituperationes et ad laudes q̃ plurimũ · cui arta libet etate ex dictis et factis velim⁹ inde dignitatem vel indignitatem psone

Ca⁹ xvi⁹ de diminucõe

Diminucionem diffinit tullius q est cũ aliquid in ce nobis aut hys quos defendimus · aut natura a fortuna aut industria dicimus egregiũ · qd ne qua significet arrogans ostentatio diminuitur · et attenuate oratione · Cui⁹ hoc ponit exemplũ · Ita hoc pro meo iure iudices dicerem elaborasse · et industria cuiusse · ut disciplinã militarẽ non in posteremis tenere · et si vere diceret · isset · tamẽ arrogans visus esset · Quẽ et ad iudiciam vitandã · et ad laudem compandam · satis dicitur esse · Item aliud exemplũ tale · Dic igitur causa auaritie aut egestatis accessit ad maleficium · Auaritie · Et largissimus fuit hic in amicos · quod signũ liberalitatis esse · que cõtria · Auaritie egestatiq; huic quidẽ pater nullo dicẽ minimũ · non minimũ patrimoniũ reliquit · hic quoq; vitatũ est ne magnũ a maximi

hic si q
isse ut
me tene

dicẽtur. Potest etiam dimiaõ fi
p vsum nois diminutoꝝ. vnde
aristotiles terio rethoꝛice ut si di
cam possessiuncula mea aut genus
culum meũ aut familiola mea
et sic in aliis. hoc ergo in nostris
aut eoꝝ quos defendimus ego ve
ginis cõmodis professis obseruia
bimus. Nam huiusmoi res et iu
diam contrahunt in vitũ et odiũ
in oratione si non considerate truc
tes. q̃e quadmodũ ratione vnie
do fugitur iudicia sic inquit tul
lius in dicendo consilio vitandus
odiũ. Hunc aut colorem q̃matica
liptoten vocare sunt solti.

Capm̃ septuagesimũ de ymagine

Ymago sedm etymologiã est
forme cũ forma cũ qua
dam similitudine collaõ
Duõ coloꝝ natura ex compactõe
ad translationem et silitudinem
cognoscetur. Nam in translatõe
non ponitur nota similitudinis.
In ymagine vero semp huiusmoi
nota concipitur ut in exemplis
apparebit. Item in similitudie fit
collatio eiusdem ad eiusdem
one. In ymagine vero collatio for
me cũ forma. Unde p formã hic
intelligitur precipue forma cor
porea et sensibilis alicuius alterius
aut plante aut alterius corpis. vt
p forma tauri leonis aquile ecc
solis lune et aliorũ multoꝝ. In y
magine aut debet fieri collatio
cũ similitudine. Talis aut col
latio fieri non potest sine notis sili
tudinis expressis. vel conceptis
huiusmoi sunt. velut. vtquasi. q̃
admodũ. tanquam et consilia
Fuitur aut ymago aut laudis
causa. aut vituperationis. Exem
plũ laudis. cũ laudis causa su
mitur. ut ibat in prelium corpore
tauri validissimi impetu leonis
acerrimi similis. id est corpore
quasi leonis acerrimi. Exemplũ
eiusdem cũ vituperationis causa su
mitur. et cũ eo qui vituperat mdu
cat in odiũ. p hoc. iste qui cotidie
p foꝝ tanquã ebriatus dirato p
rit. Dentibꝰ adunatis. aspectu ra
bido. spũ venenato. circũspectus
huc et illuc. si quẽ repiat cui ad
mali faucibus afflare. aut oẽ at
tingere. Dentibꝰ insemire. lingua
aspergere possit. Item aliud exem
plum. eiusdem ut quis contemp
natur. hoc iste tanquã in cedea
abstondens et retentans sese. ut
sit tutus. tacens cõmedit. et au
fertur. Valet aut color iste ad
ea in que tendunt exempla scripturi.

Capm̃ octogesimũ de suplacione

Suplacionem diffinit sic
q est oratio supplans vel
tem alicuius augendi mi
nuendi ve causa. huius aut colo
ris sunt duo modi. quoꝝ vnus
fiuit sepatim. videlicet sine qua
nus similitudine. Alius inuitatur
ymaginem aut translationem. et su
mitur cũ aqua silitudine. Alius
inuitatur ymaginem a translõe
et fiuitur cũ aliqua silitudine
Natura vero puris coloris ex h
cognoscatur. Nam in translatõe
et ymagine adaptentur id quod
simile est in equalitate q̃dam. h
autem in tanto excessu ut cun
ctum rei veritas pati no possit.
Est aut exemplũ actionis. p p
mo modo tale. q si concordiam ve
tuebimus imperij magnitudiem
solis ortu atq; occasu metiemur.
Item eiusdem moꝝ sit hoc exem
plũ. faciunt e solem e celo dea
dere. q̃ auareũ fieri liberale. In
nullo eoꝝ istoꝝ exemplorũ est vã
similitudo inter compata. ni forte
similitudo impossibilitatis. vt in
primo inter retinere concordia im
perij. et solem ortu et occasu me
tiri. non apparet aliqua vera silido

Piformit̃ in sedo exemplo inter
sias ptes nõ est aliqua vẽa simi
litudo·ut inter solem ande d celo
et anarũ fieri liberalem·Sedi vo
modi p̃mũ exemplũ dicerons
est·ut corpore mueũ tandoze as
sequabat·Item aliud exemplũ eo
oze sermo melle dulnor p fluct̃.
Item aliud tantus erat in armis
splendor·ut solis fulgur obscui
or videtur·Et forsan istius moi
est hoc exemplũ·quo diuit̃ q̃ fi
alius sit p fozanien atus tran
sire tamelũ·q̃ diuit̃ regnũ in
trare celozũ·In istoũ em̃ exem
plozũ ptibus compans ẽ aqua
similitudo·vt in p̃mo mit̃ tando
rem corpozis·et tandoze mius
In sedo inter dulcedinem mellis
et dulcedinem sermonis·In eio
inter transitũ tamen p foam̃
atus·et transitus diuitis p por
tum celi·Docentur autẽ hic co
lor apud gramaticos yperbole·
et ad auctiones plimũ valet·Ea
endũ autẽ q̃ licet in dictis septẽ
decim colozibus pro exemplis
frequẽter enũciationes sint po
site·non tamẽ sũt enũciati colo
res·eo q̃ tales enũciationes eor
dem colozũ naturã apud dili
genter inspicientes traxisse ex
sius simplicibus inuenientur·

Sextus tractatus q̃tuor
colozes expressos distinc
tos p diuisos modos e
nũciationes eloquẽdi habet vi
ginti capitula // Capl̃m p̃mũ
continet in generali Distinctoez
colozũ enũciationis·et in spali
distinctionem·et nũm colozum
expressozũ enũciationis. // Ca
plm̃ secm̃ de repetitione // Ter
cũ de conuersione // Quartũ de
complexione // Quintũ de ẽdue
tione. // Sextũ de contenatoe
verbali. // Septimũ de contenatoe
verbali sententiali // Octauũ
de articulo. // Nonũ de membro.
Decimũ de comparl. // Undecim̃
de similiter cadente. // Duodeci
mũ de similit̃ desinente. // Tre
decim̃ de disiuncto. // Quatuor
decim̃ de dissoluto. // Quindecim̃
de coniunctione // Sedecim̃ de ad
nectione // Septendecim̃ de trãslã
tione. // Octodecim̃ de anomia
tione. // Nouẽdecim̃ de sententia
Vicesimũ de continuatione // Ca
plm̃ p̃mũ contz in generale distinc
tionẽ colozũ enũciationis et ispe
ciali distinctionem et nũm colozũ
expressozũ enũciationis

Colozes aut qui
bus enũciatoes
eloquiũ·in tria
genera distin
guũtur·Nam
aliqui sũt colo
res expressi·Alii velut obũbrati·
et reliqui speculares. Quoz ul
timus videlicet speculãribus vtim̃
cum sbam enũciationis nõ in se
ipsa speculamur·sed in alio quod
ẽ eius simile vel exemplũ·Obũ
brati sũt·cũ aliquo modo plus
uel min9 dr̃ q̃ volum9 dsignaẽ
quoz̃ videlicet specularũ et vm
bratoz̃ colozũ nature·magis
inferius cognoscentur·Expressi
colozes sunt·cũ nec specularibꝫ
nec obũbratis colozibus vtim̃
Sed alijs modis enũciatoes or
nate proferim9·Et igitur ex
pressozũ colozũ enũciatoiũ aliq̃
liter mus possit hr̃i·Diuidam9
enũciationẽ·Nam aut enũci
atur vnũ de vno·a plura de v
no·aut vnũ de pluribus·a plu
ra de pluribus·Aut nũ p̃mũ
membrũ nullus potit̃ sum co
lor expressus·nisi ex suis simpli
cibus aliquẽ eozũ contraxit·qui
expolit sunt supius·Si autem
enũcientur plura de vno·uel

econtra. Tuē vel illa plura sē contraria vel non ctraria. Si primū tuē nasatur color qui vocat contencio uerbalis. Si non contraria hoc est quadruplē. Nā vel illud vnū mozdme Dicendi ꝓponitur tantū uel post ponitur tantum uel simul tam ꝓponitur ꝙ postponitur uel erratice ponitur. Si primū tuē uel repetitur uel non si repetitur nasatur color qui vocatur repetitio si non repetitur nasatur membrū uel articulus tū coloribus sibi anexis. Si autem illud tantū postponitur tuē vel repetitur uel non si repetitur nasatur color qui vocatur confusio si non repetitur etiā potest nasā membrū uel articulus cum coloribus sibi conexis. Si autē illud vnū tam ꝓponitur ꝙ postponitur tuē si repetitur nasatur color qui vocatur complexio si non repetitur etiam tunc aliquo modo nasā potest membrū vel articulus. Si autē erratice ponitur nasatur traductio. si autem enūcientur plura de pluribus tuē vel illa sunt contraria uel non. Si cōtra tunc iterū nasatur color qui dr contencio verbalis uel alius color qui dicatur contencio sententialis. si vero non sint contraria iterū surgit membrū tū sibi anexis. Ex qua diuisione et consideratione colorū ad idem ꝓpositū noīe Decem ponūtur colores viz repetitio. conuersio. complexio. Traductio. contencio verbalis. Contencio sententialis. Articlus membrū. compar. Similiter adūs Similiter de simil. Distinctum Dissolutū. Coniunctio. adiunctio tūs gressio. anforacio. sententia. continuatio. Quozū colorum

natura sic sigillatim videndē.

Caplm sedm de repetitione.

Repetitio sedm actionem est cū continetur ab vno atq; eodem verbo in rebus similibus et diuisis sumitur ꝓpria. Unde quiq; de vno repetito dicūtur plura sibi. quiq vero diuersa et dissimilia. Quāuis autē in repetitione nō solū de ꝓsona repetita plura possint enūciari. sed et de nego cio quolibet (vel) sed etiam attributo ꝓsone uel negocij repetito plurima dicta possint. Trichilonus ad doctrinā hui⁹ coloris tradendam ꝓpriā liter in ea ꝓte repetitionis moratur qua de eadem repetita ꝓsona multa dicūtur. Huius ergo ptis repetitionis pono quatuor modos. Primus est cū aliquē plā facta esse facere uel de facturū enūciamus aut in laudem aut vituperationem. In laudem pro ptito p hoc exemplū. Scipio numantiam sustulit. Scipio cartaginem delenit. Scipio pacem pepit. Scipio otium seruauit. Quis hē possit hoc uel quid ꝓpriū ōle dicī per verba ptis temporis aut futuri. In vituperationem valet hoc exemplū. Julius seditionem concepit. Julius sanguinē romanum effudit. Julius patres p orbem dispersit. Julius consulatū in tyrannidem vertit. Similiē possent talia dici p vba ptis temporis et futuri. Item iste modus ꝓ fi questionis tam in laudem ꝙ vituperationem. ut nōne Scipio numantiam sustulit? nōne Scipio cartaginem delenit? et cetera. Item nōne Julius seditionē cōcepit? nōne Julius sanguinem effudit romanū? et cetera. Sed⁹ modus est cū aliquē de signiam⁹

nulla fe asse facere uel facturu ee
aut in laudem aut in vituperiu.
In laudem pro ꝓmo sic. Beata
uirgo non retraxit penā origis.
Beata virgo non est illecebris
mūdi illecta. Beata virgo viru no
nouit. Beata virgo nūq̄ fidem
deseruit. Omnia possent dia
in ꝓmo aut futuro. in vituperiu
aut exemplū. nā nero in malicia
visterā non est cōmotus. Nero
precepta ꝓpria nō pepat. Neo
dim tam locum non dedit. Quia
possent aliqua dia dia ꝑ ēba de
ꝓmo aut futuro. Item iste modo
potest fieri quesitū ꝑ hec mūroga
tiua. An uera et equalenga. Ter
cius modus ē cū aq̄ cōparam
aq̄a plura fecisse. facē vel facturū
ee. Aut in laudem aut in vi
tuperationē. In laudem ad johā
nem sic. Unde tibi tam sublimis
volatus. Unde tam longinq̄ fu
turoꝝ ꝓmissio. Unde tantus
splendor miraculoꝝ. Omnia possēt
dia in ꝓmo aut futuro. Quia
autem in hoc exemplo ꝑsōa io
hānis non resumat expresse.
sed solū illud mūrogatiū unde.
Nichilomꝰ ampliate de iohāne
repetito multa mānum. Item i
vituperiū. ut tu in forū pro
dire. tu iuuē consplicē. tu in ho
rū conspectū venire conaris. Je
audes verbū facere. Audes q̄
q̄ ab ipis petere. Audes supplī
tū deprecari. Quibus exemplis
accō statim annecat aliud exē
plum cū dicat. Quid est qd pos
sis defendere. Quid est qd tibi
concedi putes oportere. Num
insuranduꝫ reliquisti. Num ali
cos prodidisti. Num parēti ma
nus intulisti. Num demoꝝ in om
dedecore voluptatis es. Quo
exempli prima ꝑs que ꝓcedit
ꝓ hoc mūrogatiū quid est de
sto modo et reliqua ꝑs eodem
exempli que incipit ꝓ hoc interro
gatiū nū. pro nūquid. ē de ꝓ
mo modo repetitionis predicto.
Quartus est cū aliquē minimā
multa non fecisse facē vel factu
rū esse. Quo non est necē exem
pla ponere. quū ex similitudine ad
premissa satis potīt melli sua na
tura. Sicut autem in ꝑdīs mo
dis et eoꝝ exemplis tractata
est repetitio. cū de eadē ꝑsōa re
petitā plura dicūtur. Nū ꝓpria
onalē de toto facto seu negocio
repetito plura dia poterūt mo
dis ꝓprionabilibus. Imo et de qua
libet re cū stantia. seu quolibz fac
ti seu negocij attributo. Est etiā
sciendū q̄ repetitio non tantū
est vbi plura dicūtur de uno.
sed etiam cōuso vbi unū emū
atur de pluribus. Dūmō in ordie
dicendi illud unū repetitē ni
dausilar principijs. ut destruxit
romanos auaricia. Destruxit io
manos ocio. Destruxit roānos
ambicio. Ubi eni sedm ordinem
constructionis de unū repetitū
de pluribus. Sed quū in ordine
dicendi illud unū ꝓponit nas
cetur color repetitionis. Dalis
autē huiꝰ coloꝝ satis videtur.
Nam cū plura laudabilia de una
ꝑsōa dicunt ualet in laudan
do. et in omī ꝑte muse iudicialis
et deliberatiue. vbi ꝑces laudis
solent inferri. et ꝑ oppositum est
cum plura vituꝑabilia dicūtur
de qualibet una repetita ꝑsōa
et ꝓprionalē cū de negocio
repetito plura bona vel lauda
bilia dicūtur. valet ad auctorē
siue bonitatis. Et ꝑ oppositum cū
plura vituꝑabilia de eodē di
cuntur negocio. valet ad auc

tionē mdignitatis ipius. Capitulum de conversione

Quonēsionem diffinit tullius q est p quam nō ut ante pmū repetim⁹ vbi sed ad posteriū contendere vo nertimur. et potest contingere tam in emūdacionibo in quibo vnūs emūdatur de multis q sēb in quibo multi emūdantur d'unus vno eo q in illis in quibo mlti emūdabatur de vno sedm ordiē dicendi ita se possint hre q illud vnū pōnatur subsequentibo mlt' tis q⁹ius constructio ecclesiastes ꝯ dēbitur. Conuersionis igitur sic et repetitionis ḡnor fuit modi p̄mus. Cum de pluribo affirma⁹ vnū videlz de pluribus psonis aut de pluribo negocys aut de pluribus attributis psone uel negocij. Unde si de pluribo p sonis affirmam⁹ aliquid vnū hoc quādoq; redundat in laudem q q in vituperationē. In laudē vt si plures sint bene passi ab vno vt iudei sint exaltati p xpm sui generes sunt ab ydolis reuocate p xpm. phi sunt ad veritē de ducti p xpm. In vituperiū vō si plures sint male passi ab vno vt ecclesia p machometum arabes sunt decepti p machometum. Arius est ursus per machometū. Cum vēo de plu' bus negocys affirmamus aliqd vnū si illa negotia spectent ad vnū actorem et predicatū sit bonū. tūc hmōi collatio redūdat in laudem ultimus actoris ut conceptio xpi sunt salubris. Na tiuitas xpi sunt salubris. vita xpi sunt salubris. mors xpi sunt salubris. resurrectio xpi sunt salubris. Si vēo predictū sit malū tunc hmōi confusio redundat in vituperiū. ut si dicam tō pria ao inde damnabilis. Conuentio cum principibus sacerdotū damnabilis. tradicio xpi damnabilis. Idem ponit exemplū actoꝝ. Despi cio postrema damnabilis. Idē ponit exemplū actoꝝ. cū dicat. na tum istos ut absoluant te rogas ut pluuent rogas ut existima tiones negligant rogas. vt leges populi romani tue libidini largi antur rogas. Nam ibi de tribus negotys videz pluuio. negligen tia. fame seu existimationis et le gum romanar largitione. dicat vnū sūz te rogare. Cū autem de pluribus attributis p sone affir mamus vnū. si illud vnū sit bo nū redundat in laudem p sone si malū redundat in p̄ius vi tuperiū. Exemplū laudis ponit actoꝝ. penos populus rōnosus iustitia viat. armis viat. libera litate viat. Nam hoc nihil a liud est dicere q victoria et ex cellentiam p̄dicare de romanis iustitia. armis et liberalitate q sunt eozū tria attributa. Ite exē plum vituperij sit hoc. ipius pi lati gemis pranū. vitā pua. ex itus pranus. Omnia posset da ri exempla cū de pluribus attri butis negotio aliquid predicam⁹ Sedo modus est in negatiis. vide tum de pluribo p sonis negocys aut attributis predicam⁹ aliqd vnū. quod si bonū est tuc potest in vituperiū alicui⁹ redundare si malum vero in laudem. Tertius modus est. quādo de plibz p sonis negocys aut attributis miramur aliquid vnū affirmā ri. quod si sit bonū potest red dare in laudem. si malū in vi tuperiū alicui⁹. Quartus mo⁹ est quādo de pluribo p sonis ne gocys aut attributis nullam aliqd

vnū negavi. quod si sit bonū ē vituperabile. si ueō malū laudabile. horū modorū possent exēpla ponī. sed non est adeo necessariū ḡtū prolixū. Est etiam hui⁹ comissionis et predē repetitionis ppositionalis valitas.

¶ Caplin ḡtū De complexioē tractat

Complexio sēdū actōnē est que vtrāq; cōplectit exornationē. et hanc videlz quā sionē. et quā ante exposuim⁹ vt repetitionem. ut et repetit īdē pnūs verbū sepius. et crebro ad idē verbū posterius reuitat. Et regulariter procedit ex eisdem fundamētis ex quibus repetitio et cōuersio processerūt. Unde cū ex fundamēto repetitionis procedim⁹ vtim⁹ hoc mutuatio ḡtū nel sub condeclinis. Cū vero ex fundamēto cōuersionis procedim⁹ vtim⁹ eodē ut relatiuo. Exemplū pmi ponit actō. vtq; sunt qui federa sepe ruperunt. Cartaginēses. Cum sint qui i⁹ talia crudele bellū gesserūt. Cartaginēses. Cum sint qui vtaliam deformauerūt. Cartaginenses. Cum sint qui sibi postulant iniuosa. Cartaginenses videte ergo q̄ cōueniat eos impetrare. In hoc enī exēplo fundamētū est repetitionis. In qua multa vituperabilia dicuntur de vno. videlz populo cartaginē si quod fundamētū cū ad mutuatiōnem et vsurpationem dicto mō transierit. vertitur in complexionis naturam. Exemplū sedi eadem ponit actō. cū dicat quē senatus damnauit. Quē populus romanus damnauit. Quē oīm existimatio damnauit. nī vos sententijs vris absolueritis. In q̄ exēplo fundamētū ē cōuersionis. In qua vnū videlz damnatio de multis. videz senatu populo romano. et oīm existimatione. quod fundamentū tum in ista notionem dicto modo transierit. vertitur ea iam in complexionis naturam. Itaq; puto aliquā esse repetitionē. qui in cōuersionē et complexionē possit mutari. nec a quā cōuersionē. qui in repetitionem et complexionem. Nec ea iam ex complexionem aliquā qui et in repetitionē et comissionem possit mutari. quae satis videtur orator agere. si cū materia venerit eam deinde colorū ullo depinxerit qui facilius potest occurrere. quā et ex eade natura procedūt ac eiusdem sūt partes ac ornamenta.

¶ Caplin quartū de inductione

Inductio est que vt ex eadem verbū crebrius positum natura. nō modo non offendit animū. sed eam commode oratorem reddat. videz cū idē verbū repetitur. sed non in cōsili loco clausulare. Nec seruatur mē hic nunc illic. Cuius coloris actō ponit hec exempla. primū ut qui melius habet in vita iocundius vita. Et cū virtute vitā non potest cohere. item cū hoiem appellas. qui si fuisset homo. nisi ḡtus crudelis homines vitam petisset. At eat inmanis. ergo inmanis. sic classis voluit. ut ipse sibi reperiretur inimicus. item diuitias sine diuitijs cū vero virtute preferri diuitijs. Nā si voles diuitias cū virtute comparare. vix satis ydonee videbūtur tibi diuitiae. que vtutis pedissequae sint. Ex eodē ḡnere ē exornationis. cū idem verbū ponitur modo in hac modo in altera. hoc modo re
Cur eam rem studiose cuias. que tibi curas dabit nullas. Item amari iocundū fit. si curetur ne quid

misit amari. Item veiam ad vos si michi senatus det veiam. In hijs quatuor coloribus proxie positis ingnit tullius q̄ non inopia vbor fiet ut ad idem verbū redeat sepius sed mest fecundus que fiabi anribus diiudicari q̄ verbis demonstrari potest. ¶ Capitulum sextū de contenone verbali

Contenco verbalis est cui oratio confiatur ex rebus contrarijs attributis vni aut alicui vnius diuisis pdicatis. Quoniens eni contraria de eodē predicantur. vel de pluribus eiusdē. nascitur hic color. sed cū contraria de diuisis pdicantur nascit alius color videlicet contenco sentencial'. ut dicetur capitulo proximo. P contraria vero non intelligūtur hi solū illa que aristoteles vocat cōtria sed generaliter omia opposita. aliquod genus quodcūq; oppositionis sue enam sine p se sine p accidēs opponatur. quod si quis magis intelligere velit redeat ad ea que ad locū a contrarijs sunt sedo libro supius dicta. Contenco autem verbalis habet genus differentias. Nam aut contraria dicūtur de diuersis pdicatis eiusdem rei. aut de eodem respectu diuersis pdicatis. aut de eodē tempore. Aut de eodē respectu diuersarū psonarū. Aut de eodē respectu diuersarū rerū sub actione cadentiū. P genus differentiarū prima notandū est q̄ multe res hnt ptes. ut homo habet caput et pedes et sic de alijs. Item domus habet tectum et fundamentū et alia. Item ciuitas. populus. cōitus. eccla. mūdus. et alia multa ptes habent. Inter genus aliquas nō nūgis e aliqualis oppositio p se nel p accidēs. ut inter caput et pedes. in eo q caput e supimū. et pedes infimi. Similiter inter tectū et fundamentū in domo. similiter in ciuitate inter pncipes et subiectos. Et in populo inter sapientes et insipientes nel stultos. Inter vcaces et mendaces. inter crudeles et clementes. et sic de alijs. Item in exercitu inter duces et milites. In ecia inter decanos et laicos. In mūdo inter celestia et terrestria. et ita i multarū rerū pribus potest quoquo mō contingens reperiri. huius igit differentie subdiuisio est. Nam vel contraria dicūtur de contrarijs pribus. vel de non contrarijs. Et quorū illo rū modorū contingat. vel ambo predicta bona nel ambo mala. nl' vnū bonū et aliud malū. et ita videntur sex exempla dari posse. Primū eni contraria et ambo mala de contrarijs pribus proferunt. hoc modo loquendo de populo. Vnde tanta mūdi pfusitas. ut sapientes subinantur. et stulti accipiant principatus. Mendacia gloriantur. Crudeles gloria coronantur. clementes despiciūtur. Hec aute exempla eis sibi similibus valent ad auctionē malitie. Secūdus genus exemplorū est cui ambo contraria bona de contrarijs pribus esse putantur. vt hoc modo loquendo de aliquo laudabili cenobio. qui abbas est vere pater et monachi vere fratres. Et istud exemplū cum sibi similibus valet ad auctionem bonitatis. Tertium exemplū est enim contraria quor vnū est bonū et aliud malū de contrarijs pribus esse dicūtur. hoc modo loquendo de ecclia. Cuius nō nulli ecclē pncipes sunt pueri. et inmē multi eius subiecti sunt sancti. et huiusmodi exemplum cum sibi similibus. quādo gracia boni mōdiatur tunc diminuit malitiam. ut hic. quādo vero

grā mali ondendi mdiatur. cc
Diminuit bonitatē. ut hic habet
assentacio iocunda principia. eade
exitus amarissimos affert. Rūm
exemplū. cū cōtraria mala de
diuisis non tamē contrarijs pri
bus proferātur. Quidā cū cōtra
ria bona de diuisis nō tamē cōtra
rijs prius proferātur. Et sexta
cā cum cōtraria quox vnū boni
et aliud malū. de diuisis non tam
contrarijs prius proferātur. Et
hec tria exempla ponē nō ghuna
ver. nisi ipā frequenter reperi posse
putarē a quoms. sunt eaq eodem
valitatis. cuius tria prima fuerunt
Secūda differētia cē quando cōtrarie
a dicūtur de eodem. pro diuisis
tēporibus. Et posset ista dūa sub
diuidi in tot ptes. in quot prima
iam est diuisa. Et sēdm illam ptem
diuisitates etiam subdiuisiones
habebit. Ad istam autē dictam pti
net hoc boecij Carmina qui quo
dam studio florentes pegi flebil
hen mestos cogor fere modos. et
eiusdem autoris alia multa. Va
let autē hec dicta precipue ad mi
seroz diam cōmonendam. nā pre
terita bona nostra priorib⁹ crimi
nib⁹ conferim⁹. et omino mutaco
nē fortune monstram⁹. que nos
ex gaudio in merorē. aut ex feli
citate in miseriam diuxit. Valet
etiam ad congratulacionē. si co
uerso tractetur. ut si quis mon
strauit ex quatis malis ereptus
sit. in quatiq; bona productus. Se
cūda differētia est. qū contraria dicūt
de eodem respectu diuisaz ꝑsonaz.
ut simulas te placabilem. amicis
mirorabilem probes. a contrarijs
fugis extraneis sonaris. Tertia dif
ferētia est cū de eodem respectu diu
saz veraz sub actione cadentiū con
traria predicantur. Huius differētiae
gratia multa ponit exempla. vt
de eo tumultuante. In tumultu eo
osus. In re frigidissima miles.
In feruentissima frigus. Cito cū ni
est opus damas. cū tibi loq; cōue
nit obmutescas. Odes abesse vis.
Abes reuerti cupis. In pace bellū
queritas. In bello pacem desideas.
In contencione de virtute loquris.
In prelio pre ignauia tube somtū
ꝑ ferre non potes. Hec due vero
postreme differēie precipue valēt
ad vituperandam ꝑsonam ut pa
tet naturam dictū exemplorū consi
deranti. Quorū q̄libet spem via
demonstrare videtur. Explicit
septimū de contencione sententiali.

Contra. sententialis est
qua cōtraria referuntur
nō ut in cōtencōe verbali
sed cū cōtraria ꝓdicantur
de diuisis ꝑsonis. nō ut prius dictum
est. Vnde ad cōtencionē sen
tencialem duo debēt concurrere.
videlicet contrarietas ꝓdictoz. et
cōtrarietas opinionū. vel appetituū
ut in hoc exemplo. Vos huc ama
tis qui vos odit. Ibi cui contraria
salus amare et odire ꝓdicant. de
diuisis. sc. vobis et illo. et ita fit
ibi contraria predicta. sed est
ibi contrarietas opinionū uel ap
petituū. Nam cū hoc dico puto
vos optare. q amanti ab illo cui
tamē contrariū significo. cū di
co q ille vos odiat. uel cū hoc di
co puto vos appetere. q diligatis
ab illo. cui tamē contrariū sig
nifico. cū dico q ille vos odit.
Huius coloris exēplo duo vel quat
exempla ponūt istud. Vos huius
cōmodis lugetis. iste rei publice
calamitate letatur. Sedin ex m
vos viris fortunis diffiditis. iste
solus eo suis machis confidit. Si
mulare possūt formari eē eiusdem
coloris. q hec verba grauē. tris
tari. congratulari. laudē. diffamare.
nocere. honorare. diffamare. vetare

depauperare. evaltare. deprimere
sanare ledere. tueri. impugnare.
et sic de alijs infinitis verbis con
rys. quorū vnū significat quasi
bene agere. et aliud male agere
ad alterū. ut nos huic congratulami
n qui vobis mundū. vos huic ex
altatis. qui vos deprimit. et sic
de alijs consimiliē. Valet autem
hic color maxime in grē deliberā
tuo. fiat et descriptio. sed magis
in dehortando q̄ exhortando.

Capm octauū. de articulo.

Articulus sedm̄ accionem
diatur. cū singula verba
interuallis distinguent
cosā oracione. Et maxime qñ de
aliquo diam̄ factum vnū. et illd
de varijs attribuas vel attribuit
eijs ee profectum. Vnde tale fac
tum qñq; e bonū. et oñ Dñs ipz
varijs attributis bonis ee p̄fectū
ut acrimoiā. voce. vultu. aduersā
rios terreuisse. Ibi cū factū e vnū
sūz aduersarios terrē. et illud diam̄
ee factum tribus attribuas bonis
videlz acrimonia. voce et vultu. q̄
attributa debent pronūciari me
diantibus interuallis. et qñ cosā ora
tione. Cū q; vero factū illud est
malū. et oñ Dñs ipm̄ varijs attri
butis malis ee p̄fectum. vt inimi
cos iuuys. potencia. p̄fidia. susten
tasse. Ibi cū factū est eciam vnū
et malum videlz. inimicos sustol
lere vel sufferre. et illud diam̄
processisse tribus malis attributis.
videlz iuuys. potencia. et p̄fidia.
Valet autem hic color ad laudē
et vituperiū. et ad omēs p̄tes
iudicialis et deliberatiē. In qui
bus laus aut vituperiū pōt inferri.

Capm nonū. de membro.

Membrū oracionis sedm̄ tal
lū appellatur res breuis
absoluta sine totius sen
tencie demonstracione. que dmo
alio membro oracionis exaplis.

Membrū aut capitur dupliciter
Uno modo pro cūcacione breuis
dicta. in quātū alia subsequi ipaz
Alio modo capitur pro ornatu
constante ex duabus vel tribus
cūcacionibus breuibus. videlz con seqtis
bus. et de utroq; modo potest
intelligi diffinicio data. Exēplū
huius coloris. Ut inimico prodeas
et amicū ledebas. et tibi non cōsu
lebas. Item aliud exemplū. Nec
rei publice consuluisti. nec animis
profuisti. nec inimicas resististi. Dif
ferencia autem huius coloris ad pre
cedentē est ista. Nam ibi e factū
vnū. licet sint tm̄ tria. hic autem de eodem dicitur
tria plura. vel negantur plura. Valet
autem hic color ad idem ad quod
illa p̄s repetitionis. qua plura de
una p̄sona dicūtur. Imo ex tali
repetitione potest fieri membrū et
circumcisio. ut est consideratio ma
nifestum. Verū est tamē q; nō sp
in membro exponūtur plura facta
unius p̄sone. sed et plurium p̄sonaz
Aut eciam alia plura genera; sine
sint facta sine circūstancie facti.
Aut alia talia de quibus membris
dictis non potest. quia
sedm̄ materie qualitatē ad aliud
et ad aliud iudicientur valē.

Capitulū decimū. de compari.

Compar appellatur. qd̄ habz
in se membra oracionis de
quibus nūc dictum atque eo
stante ex pari fere numero syllabarū.
Et iste color est velut color colorū
sūz membri. et cū nervus membro. Sō
tamen ut dicat nervo. E de mādo
ne sua. eo q; sit color puerilis. Exē
pla nēcionis sunt. ut in prelio mo
rtem pater appetebat. Domi filij
nuptias comparabant. Hec omia
graues curas administrabant. Item
alijs dedit fortuna felicitatē. hu
ic industria virtutē comparauit. In

hoc genere ut dicat acco sepe fieri
potest ut non plane par nus sit sil
labar· et tamen ee videatur· eo q lō
gitudo sillabar in vno membro pot
equari nūo sillabar in alto· sicut in
dictis exemplis· Cū maior ps mem
brorū constet ex duodeā sillab· il
lud membrū hec omia q̄ues cas
amsurabant· constat ex tredecim
sillabis· Similiē illud membrū Alys
dedit fortuna felicitatē· que sillā
rū impitus quo ad nūm p̄ deūz
causam continghit ¶ Capitulū
undecimū de siliter cadente

Similiē cadens exornatio
appellatur· cū in eadē con
structione verbor duo a
plura sunt vba que similiē eisdem
casibus efferūtur· hoc modo· Hoiez
laudas egentem vtutis· abūdātē
felicitatis· Ibi cū procedūt due d̄
tiones· sūz egentem et abūdantē
in eodem casu· videlicz actu sātio
et alie due sūz virtutis et felicita
tis in genitiuo· Item aliud exem
plū· Cuius omis in pectia spes· a
sapientia animus remotus· Ibi p̄
cedit similitudo casuū in ablatio
et noiatiuo· Item diligentia com
parat diuitias· negligentia cor
rumpit aiam· Ibi procedit silitudo
casuū p̄ noiatiū et actu sātiuū·
vel forte p̄ ablatiuū et actiū· Est
autem iste color etiam puerilis
ut precedens· et anectit̄ membro

¶ Capitū duodecimū de siliter desinēte

Similiter desinens secundū
ceronē est cū tam et si ea
sus non in sint· in verbis
tamē similes exitus sūt· Un
de multa sunt verba seu vocā
bula· que casus non habent· vt ver
ba aduerbia· coniunctiones· ppōsi
ones· et interiectiones· In quibz deus
color qui dr similiē cadēs locū hz
non potest· sed in illis et etiā in
omibus dictis seu ptibus ora
cionis· iste color videlicz similiter
desinens potest locū hz Qua
tuor igitur videntur circa locū
istum colorem dicenda· p̄mo
in quibus oracionibus vti nō cō
sueuimus iste colore· secūdo de na
tura rithmatis· tercio de rithma
tis multiplici differētia· Et fina
liter de eorū utilitate et nocu
mento· Igitur isto colore ut in
pluribus solent homines vti in
metris vulgaribus· Unde du
plicia sunt metra· Nam aqua
sunt metra artificialia· ex pedi
bus quātitatiuis constructa· eo
modi sunt ea· que a poetis com
posita sunt· Primum duorū p̄ tri· p̄
mum quatuor· p̄mum quīq· p̄mum
sex pedum huiusmodi· Alia sūt me
tra vulgaria· que semp ex duo
bus tribus uel quatuor pedibus
non quātitatiuis· sed accentualib;
constant· Et nūquā ex pluribus
Huiusmodi autem sunt tales pedes
accentuales· Deus est quinto cap̄
p̄mi tractatus huius libri· Puto
tamen q̄ ad hec metra non mul
ti solent aptari pedes multax
sillabi· ut exasillabi aut penta
sillabi· sed magis bissillabi et
trissillabi· varo vero peones· Et
meter hec duo metrorū genera
hoc inter est· p̄mo q̄ artificiali
ū metrorū fabrica similat ar
tificiose structure edificij· per
pendiculo et cyomone et alia
talia· Vulgarium autē factum
assimilatur erectioni turry· Cui9
rectitudo non pendiculo neq;
cyomone· sed oculo solo mēsu
ratur· Ex quo patet q̄ artifi
alia metra consici non possunt·
nisi ab eo qui veram quātitatē
sillabax agnoscit· Sed alia possūt
compoi ab eo qui talē veram
quantitatem ignorat· Dummod
dictiones non torqueat ab acce
tu· quem in oracionis structū

possunt hẽ. Item in vulgaribus frequenter reperietur ex vnica sillaba loco trochei posita pedem constare. et maxime in fine metri ac dictione mona sillaba. qđ in metris artificialibus reperiri non potest. Non autẽ grauacerbozũ metrozũ vulgariũ exempla ponere. nisi in omni ydiomate. et magis in barbarico q̃ latino cozũ est maxima copia. Fere enĩ omes libri hystoriales. ac alij multi in ydiomate gallico et theutonico. huiusmodi metris sunt conscripti. et idem de alijs barbaris ydiomatibus puto. Nec miretur aliquis q̃ huiusmodi metra pedibus dicam constare. cũ supius clausilas oratiomis prosaice. pedibus cõstare non seruauerim. Cui nãq; diligenter considerauerit. ita proueniente reperiet. ut maior pars eozũdem metrozũ ex q̃uor pedibus. aqua vero ex tribus pedibus consurgunt. qđ et ipi qui cõponũt ignorant. ut putã naturali auriũ iudicio. ad illud non intellectus discretione pducti. Et ita sibi sanant se decipi qui tlia metra certo numero sillabaz putant constare. ut octo nouẽ uel decem. et non ex pedibus. Imo et huiusmodi metra ad populũ recitantes. et ad semetipos legentes. magis pedibus q̃ dictionibus diuidunt. qđ si iidem legẽs si considerauerit se frequenter in medio dictionis pausulam facere. hec ideirco primi q̃ in pluribus finalis desinentia. seu rigma dictis vulgaribus metris solet aptari. Prosedo veo saz natum rigmatis z sciendũ q̃ in tlibz metris debet considerari sillaba in se gerens principalem accentũ vltimi pedis. que quidẽ pedum est vltima sillaba totius metri. et maxime cũ ipa inuenit fuerit dictio mono sillaba. et occupans totũ illius pedis locũ. Quidq; vero est penultima. Quidq; autem antepenultima. Et ighr sit vltima. tunc ipsum confinendo rigmate sufficiat similitudo sedi versus cũ primo apud fines. viz in vocali illius sillabe et cõsonantibus sequentibz cantẽ vocalẽ. ve recte michi agit gens. nisi vigilacio sit mens. Ibi nãq; similitudo est non in metroz finali sillaba totũ. sed in ea pte que est ex tribus vltimis literis. Si vero sillaba ferens principalem accentũ sit penultima. tunc similitudo finalitatis debet in sua vocali incipere. et demceps vsq; ad finem metri continuari. ut vogo vos parũ filete. ve cẽ possim in quiete. Vel sic possim q̃uiter sufferre. q̃ in mundo tot sint q̃uerele. Ibi nãq; similitudo incipit in vocali illaz sillabaz penultimaz ferentis q̃uer. et continuatur vsq; ad finem. Si veo sillaba ferẽs principalem accentũ sit antepenultima. tunc similitudo seu cõsonancia sibi debebit a sua vocali et demceps. ut in istis versibz trimetris. Si quis vult celum rapere. summa debet sapere. ibi enĩ similitudo finalis incipit in vocali harũ sillabaz antepenultimaz sz. a. et sa. et continuatur vsq; ad finem. hez autem rigmata septus sint in dictis versibus trimetris et tetrametris. Possunt tamẽ reperiri in versibus pẽtametris

qui ex duobꝫ pedibꝫ constant
sicut ē finale repire volenti.

¶ Pro ergo vero sciendū q̄ rigmata fiūt in multiplicia differē
cia. Nam alia sunt absoluta alia intricata. Absoluta vo
co quādo versus similiū finiū continuatur sine mēposito
ne alicuius versus dissimilem
finē habētis. Quorū tamē ē mīr
ta differēcia. Nam quīq; fiūt duo
versus huiusmodi consimiliū finiū. Quīq; tres. quīq; q̄tuor. et sic
deinceps quibus possunt dari hec
nomina videlz duplū triplū. qua
druplū et sic vltra. Intricata
rigmata voco quorū nens inter
versus similiū finiū. aliquis ver
sus huic dissilem finē inserēs
quod potest multis modis conti
gere. Quorū modoꝝ nomina ex
q̄litates apparent in hac descrip
tione.

duplum	triplum	quadruplum	quintuplum	sextuplum	septuplum	octuplum	nonuplum	decuplum
a	a	a	a	a	a	a	a	a
a	a	a	a	a	a	a	a	a
b	a	a	a	a	a	b	a	a
b	b	a	a	a	a	a	a	a
c	b	b	a	a	a	a	a	b
c	b	b	b	a	a	a	a	a
	c	b	b	a	a	a	a	a
	c	b	b	a	a	a	a	b
		c	c	a	a	a		
		c	c	b	a	a		
		c	c	b	a	a		
				b	a	b		
					b	b		
					b	b		
					b	b		

In istius descriptionis ordine p
mo sunt due a due b due c q̄
sex versus significant. Quorū
duo primi similiē finiuntur et due
sequentes. Eadem similiter et eadē ītā
de reliquis duobꝫ. In secdo ordine
sunt tres a tres b et tres c q̄
nouē versus significant. Quī
tres primi habē similes fines et
item tres sequentes et eadem tres
vltimi. In ordine tertio sunt
q̄tuor a q̄tuor b et q̄tuor c que
duodecim versus significant.
et ex similitudine ad p̄dictā de
clarationem satis esse intelligibilis
tota descriptio. Pro quo vero
sciendū q̄ hoc vti colore nul
lus potest orator nisi in oratione
cū tanta modestia collocetur
vt non premeditata sed subito ex
pente videatur nimis. quare
et breuia et pauca et rara de
bent esse rigmata. que oratori co
ueniunt. Cum nemo pot igno
rare. q̄ prolixa multa et frequē
tia nascantur premeditatione
dictantur. q̄re et auferūt oratori
fidem. velut pmachinate. ac de
tractant autoritatē dicentis. q̄
minuant pueris delectū colo
re. Et tanto plenius q̄to rari
reliqui colores sparsi in medio
audientiū. quasi sint inceptabilis
artis. Hinc autē solū vitē
reliquos omnes non posse dissi
mulare finem artis aut medi
tationis. Nemo nescit vulgari
ter. Et si color qui oratoris fidē
et dicentis autoritatē diminuit
sit ab oratore non moderate
sumendus. quod est planū op
ari colorem istum. Veraciter
vtendū ipo parcissime. Cui ē
trariū quidā modū p̄dicato
res. nescio q̄ tamē pellēte puīaa

sunt facere solu videlz ut rigi matibo magna ꝓtem sin sermo nis conceant qua consuetudi ne si starent q̃ta ꝓtie drogat autozitati Ruatuq; diminant fidem oranois forsan adeo rig mata figerent ut nisi ꝓsequa sed maioz ꝫ hui colozis vsitatis in libris vulgariu qui ꝑ ipsu hystorias et consilia gaudent depingi eo q̃ in ꝑtis et diuaturis oranoibo quoquo modo datur arta licencia se mostrudi sicut et poete fabulas hiate metris arte fulgentibo conseruerit Sic vero color aut ꝫ anexu membro aut repetiois aut conersiois aut contencois vm uel alti aut alteri reliquoru colou emulatiuoz Quare cu eisdem colo ribus emulari debere videtur.

¶ Tertiumdecimu de disiuncto.

Disiunctu sedm aut̃onem est cu eoru de quibz dici mus aut utruq; a uniq̃q; certo concludi verbo Et est color anexus membro ul' re petiois uel alteri colori emu latiuo Exemplu sit populus romanus numantiam deleuit Cartaginem subuertit Chorinthum disipauit frecellias euer tit hoc aute uno uerbo potuit dici sed minus ornate ut q̃ po pulus romanus destruxit nu mantiam cartaginem thorinthu et frecellias Ornatus aute dictum est cu cuilibet ꝓpiu et dissens verbi tributi est Sed aliud exemplu Nichil numan timus uires corporis anullate sunt Nichil cartaginensibus subtracta uel militaris adiume to sunt Nichil chorinthijs eri dita calliditas presidij tulit Nil frecellianis mouit et sermo nu sobrietas opitulata est Sic aliud exemplu Forme dignitas aut deflorescit morbo aut vetustate extinguitur Valet aute hic color ad idem ad quod colores quibus anectitur ¶ Capitulum q̃uor deaꝰ de dissoluto

Dissolutu est q̃ coniunctoibo verboru e medio sublatis sepatis pibus effertur. Cuius aperta ponit exemplu ut gere mortem parenti pare cognatis ob sequeue amicis obtempera le gibus Item aliud exemplu Desce de in nimphram defensione Roi quidq̃ recusare Ad seruos i ser tionem Quide verum nienire Iste color apud gramaticos vocatur asintheton et ꝫ anexus membro aut repetiois aut alteri uiq̃o uiu locoru coloru emulatiuoru Valet aute maxime ad abbreuiaciones Comunis huius coloris vo cant gramatici polisinteton ut et veniam et colloquar et mora bor et sine pauore ¶ Caplm q̃ decimu de coniunctione.

Coniunctio est cu interpo sitione verbi et superiores pres oraois comprehenduntur et inferiores hoc modo forme dignitas aut morbo deflo rescat aut vetustate Annexa autem iste color membro uel alti colori emulatiuo et habet cauꝫ vsitatem cu ipo ¶ Caplm se deaꝰ de adiunctione

Adiuncto est qua verbum quo res comprehenditur non interponimus sed a pmu aut postremu collocamus pmu hoc modo Deflorescat for me dignitas aut morbo aut ve tustate postremu sic aut morbo aut vetustate forme dignitas deflorescat Iste color eaꝫ anexus est membro aut alteri colori emulaa

tuo et transit cū ipīs in candē
valitatem ¶ Capitulū septende
cimū de transgressione

Transgressio ē que vbozū
ptur bat ordinē transitio
nis aut pūsionis q tūs
tectocūt intelligo distinctiam mē
constructibilia alys mēpositis ut
sic dicendo Instabilis in istā for
tuna plurimū valuit omes ītu
diose cripuisti bene vīuēdi fi
cultates In pīmo eī exemplo
inter istas dictiones instabilis
et fortuna que simul debent con
strui mēponūtur aliqua Omnino
in secdo exemplo inter istas du
as dictiones videlz omnes et fa
cultates multa mēponī q pū
sionem autē intelligo illud ppon
quod in ordine constructionis se
qui deberet et maxime cū hoc ac
adit inter ppositionē et suū re
gitale ut hoc vobis deos īmorta
les arbitroz dedisse vtutē de vīa
ste color preapue valet in oraci
onibus scriptis et exquisitā pe
dū mensuram hūtibq qui no sp
ficere possint nisi q transitionē
et pūersionem inuenīt Po
sim autem hunc colorem cū co
loribq enūciatiuis eo q cū ip sis
cōmus cuenīat q cum simpliciū
verū coloribus ¶ Capitulū octo
deamū de ānominatione

Anomīatio ē cū ad rē
verbū accedit cōmuta
tione vnius lre a lrā
aut ad rēs dissimiles filia verba
accōmodatur Ea multis et varijs
rationibq constat sed in actero
nem cuius hic mgeram oīa vba
quibus in hinc doctīa coloris
et vsus Primo fit igitur attenua
tione ac complexione id ē sim
plicatione et duplicatione eius dē
litte Exemplū quādo lra in pri
mo verbo dupla simplatur si secdo
verbo sibi simili be sic dicendo
hic qui se magnificat iactat
atq ostentat venit a te aī qua
romam venit Ibi eī in pīmo sili
um verboz videlz venit poīt
duplex Inque in sequēti sili ver
bo ponit simpla Exemplū quādo
lra in pīmo simili verboz sim
pla duplatur in secdo et quos ho
mines alea vincat eos ferro stu
tum vincit Ibi eī in pīmo sim
lium verboz videlz vincat ponī
inter duas vltimas consonātes
vnica In secdo autē ponitur du
plex cum dī vincit Vnde apud
antiquos grammaticos in pīcto
solebat habere vnicam vel vnicā
p syncopam Secdo confitē ano
minatio productionis eiusdē lrē
ut hic tam et si videtur esse ho
noris cupidus tamē non tantū
curiam diligit ē trium curiā p
mo nāqi capit curiam media bre
uiat et secdo capit media longa p
pmo noīe mētrias Item fit ad
dendis lris hoc pacto hic se pos
set temperare misi amoz mallet
obtēperare Item demēdis lris
sic si leones vitasset tamq leo
nes vite se tradidisset Item tūs
fendis lris sic videte iudices si
tru hoīs nauo an vano credē
malitis Item mutandis lris ho
pacto deligē opozteat que vehs
delegere Hec fiūt ānominationes
que in lrāz breui cōmutatione
aut productione aut tūsfectiōe
aut aliquo huiusmoī gne versā
tur Sunt autē alie que non tūt
tam pp mgnā verbi filitudinē
et tamē dissilēs si nō sint quibus
de generibus vnū ē huiusmodi
Ruī veiam Ruī simi Ruare
veniam Ruē in similem Ruī p
simi Ruē postulem breui cogni
tas Iram est in quibz dā qdā

similitudo · non tam affectanda
q̄ ille sapientes · sed tamē adhibē
da non nūquā · Alterū genus hȳ
moi dennis opam quintes · ne
otio, ꝓcēs consarpti putentur ar
tū septi · hec anomalia magꝭ acce
dit ad similitudinem q̄ superior
sed min9 q̄ ille sapientes · ꝓpēa q
non solum addite · sed uno tēpo
re dempte quoz lēe sunt · Tertiū
genus est quod versatur in casu
i cōmutatione · aut unius a plu
rū nomi · unius nomiē hoc mo
Alexander macedo filio labore
ad virtutē animū a puēa cōfir
mauit · Alexandri virtutes p or
bem terre cū laude et gloria vul
gate sunt · Alexandrū oēs max
ime memorant · Alexandro si vi
ta esset longior · occeanū macedon
icū transuolasset · Varie hȳ unū
nomen in q̄mutatāe casuū volu
tatē est · plura noia casibus cō
mutans hoc modo fuerit ānoia
tione · Tyberiū gracchum rēpb̄
licam ānimi stranteū prohibu
it a). malleolus mdughe dua9
in eo cōmotai · Caio gracchō sili
ter occiso ablata est respublica ·
qui virtutis amantissim9 subito
diadema ciuitati eripuit · Catium
nū fide capti · malorū p fidia et
scelus vita priuauit · Tuus opi
se sanguis · domestícos parietes ·
et vultū parentis aspice · Culpiao
cui paulo ante omia conuenebat
eū breui spacio nō modo viuē · sed
et sepeliri prohibuerūt · Et sic tūs
gressione · sic pistem colore · eū co
loribus emutatis locum · qui in e
mutationibus totus mentitur ·

Caplin nouē deam de sententia

Si sententia sit color · tunc
eū coloribus emutatis pē
locai · Unde sententia fm
tionē · oratio sumpta de vita
que aut quid sit · aut quid ē opor
teat in vita breuiter ostendere
est sententia est ꝓpositio ghāls ·
ondens quid bonū · malū · prosperi ·
aduersi · vei falsi · aut alterius q̄li
tatis sit in vita humana · vel cuiꝰ
mortis vita · ēna humana deat esse
hoc modo · Difficile ē p̄mū virtu
tes reuereri · qui semp̄ fedā for
tuna sit vsus · Item liber is est
existimandus · qui nulli turpitu
dini seruit · Item egens eque ē
is · qui non satis habet · et is cui sa
tis nichil potest ē · Item optima
viuendi ratio est eligenda · eam
iocundam consuetudo reddet · hȳ
moi sententie simplices nigr aūt
non sunt improbande ꝓpēa q
habet breuis exposicio sine cois
nullius indiget magna delecta
tione · Sed illud quoz q̄d ꝓbandē
est genus sententie · q̄d cōfirma
tur subiectione rationis · hoc pacto ·
Omēs bene viuēdi rationes in
virtute sūt collocande · ꝓpēa q
sola vtus in sua potēte est · omia
preter eam · subiecta sūt fortune
ditionem · Item qui fortunis ādꝰ
mouet · animalia eius seruit se ·
hȳ simul ac fortuna dilapsa est
deuolant omēs · Ut enī recessit
ea res · que fuit consuetudi
nis causa · nichil superest · qđ pos
sint in animalia tenere · Simuitē
iste sententie que duplē efferūt ·
hoc modo sine ratione · Errant
qui in prosperis rebus impetū for
tune se fugisse putant · Aspicē
cogitant qui tēporibus sedis ·
cussis aduersis reformidant
tum ratione hoc pacto · Cui
d adolescentiū pcis ignosca pu
tant oportē · fallantur · ꝓpterea
q̄ etas ulla non ē impedimēto

bonis studijs. Et hij sapienter fa
cunt qui adolescentes maxime cas
tigant. vt quibꝫ vtilibus omez
vitam tueri possint. eas in etate
maturissima velint comparare. H
huiusmodi ꝓpositiones in se potius
spectare videant. ad intentionem
qꝫ ad elocutionem. eo qꝫ tam vnius
falsa qꝫ particularis. ꝑ intentionem
tradantur elocutioni ornanda.
Cuius forte aliꝫ ꝓpositionꝫ tha
lis applicatio. possit ad elocutionem
spectare. Unde an sententias est vi
dendum. quibꝫ hoibus cognitꝫ loq
sententias. et de quibꝫ rebus. qlis
venari debeant. et qles oratores
soleant. hec non que sit earum v
tilitas. Ut vꝫ aristotili placet sed
vetustior solum contingit sente
cias loqui semotis ante. et de re
bus in quibꝫ ē exceptus. De rebꝫ
autem in quibus ē inexpertus stul
tum est. ut dicat et meritum sen
tencias loqui. Sententie vo sim
plices debent venari hoc mo. ut
cōiecturem. quid audientes par
ticulariter sentiant. Unde cū audi
entes cognoscimꝰ turbari et a
qua peculari fortune mutatione
earum ipos. aut amicos. tuc poterit
proferri vniuersales sententie de
mutabꝫ et instabilitate fortune.
Cum vo cognoscimꝰ audientes
dolere se a putatis amicis aqua
particulari fraude deceptos. pote
mus vniuersales proferre senten
cias. De fidelis amicitie varietate
et sic in alijs multis. Inter has au
tem ponunt aristotiles. no nullas in
cadent sententie preterdimulga
te. et vocat sententias preterdimul
gatas. que prima facie contra nul
lorum opinionē ꝑ ferri videntur.
vt si homo dignissimꝰ maxia qꝫ
cautus aduersitate. potest dicere.
quia falsum est qꝫ oportet seipsum
cognoscere. Nam si is seipm cog
nosceret. et prisona dignitate
sentiret coram oculis mortem
pre dolore subiret. Item falsum
est qꝫ michi oporteat facere valde
Oporteat enim malos valde odire.
Videntur autē tales sententie
preterdimulgate exceptiones
esse a vulgatis sententijs. Est
vero mens aristotilis vbi supra
sententiam valens. Nam audi
tores ꝑ iudicium eorum ipsi
dent. si quis vniuersaliter dicens
mala dat in eas opiniones. quas
illi particulariter hic. Similiter
autem sentētie quāda iudicij
magnificam vbertatē in gen
in eas dicente. qui tū eas dia
significat se non solum id qd co
ram oculis est intuici. sed to
tam aream consimilium verū
habent etiam hoc velut notis
sententie. si bone sint. vt bono
rum morū finant apte dicen
tem. Quoniam et ad consilia
ones de quibꝫ dem est libro no
no. possint multū valē. ¶ La
plin vicesimo de cōmutatione

Continuatio est densa
frequentatio verboꝝ cū
absolutione sentētiaꝝ.
Unde nē sententias atque sint
que quodāmō equalent condi
tionalibꝫ cum causationibꝫ simpli
cem hiatus ꝑ hoc velatum qꝫ
ut qui mundū colit. deū neglī
git. hoc cum tantū valet vt si
dicatur. si quis mundū colit de
um neglicit. Et ideo tles sen
tentias modit continuatio
his tres pedes. In prima portur
ipa sententia. In secda pomt
contrarium factum ex antecedē
te ullius conditiōis. et remo

cione cpñiu consequens de qua forma posita dicetur inter colores argumentoꝝ. In tertia poꝛ conclusio p quã sententia ad nos pticulaꝛiter applicatur. mfendo videliz quid facẽ vel omittẽ debeamus hoc modo. Sententia. Qui mũdũ colit deũ negligit Coñiuũ. Nam si quis mũdũ colit quã poterit dñe culture diligentiam adhibẽ. Contiuũ. Ac si qui mũdũ colit deũ negligit. non ẽ nobis mũdus colendus. ne dñam negligam⁹ culturam. Qm autẽ contenua cio videtur ẽ quedam vehemẽs consideratio sententie. et applicatio ad eos qui audiũt. satis congrue poꝛ sententiã est hic tractatus locatus. Et hec de coloꝛibus expressis enũciatus. et sibi connexis sãtis puto sufficẽ. C. VII

Tractatus septimꝰ continens obũbꝛatos coloꝛes distinctos p duũbo modos enũciationes eloquẽdi habz septem capitula // Caplin pmũ quot et qui sint coloꝛes obũbꝛati. // Sedin de exsupatione. // Tercũ de ambiguo // Quaꝛtũ de consequentia // Quintũ de similitudine. // Sextũ de pastione // Septimũ de occupatione Capitulũ pmũ quot et qui sũt coloꝛes obũbꝛati

Obumbꝛati sũt coloꝛes qui plus minꝰ suspitione relinquũt. ꝙ in oratione sit positũ. tles q sunt. ut omes quoquomo⁹ possint contineri sub eo colore. quem nevꝛo significatioem appellat. Sunt sex pꝛes videliz exsupatio. ambiguũ. consequentia. similitudo. pcessio. et occupatio. Quaꝛ pauca ne et exempla iam scribentiũ p ordinem. Caplin ij. de exsupatoe

Exsupatio ẽ cũ plus ẽ dandũ q̃ patitur veritas. augẽs de suspitionis causa. ut si dicam. Iste de tanto patꝛimonio tam cito testam qua sibi petat ignem non reliquit. quo significatur si non retinuit illud monumentum. q̃ omino paꝛũ de pꝛimonio suo reliquit vel retinuit. Diã vero inteꝛ hanc exsupatoem et suplationem de qua supius est hactenus sermo consistat in eo. q̃ suplatio solũ augẽt aut diminuit id de quo loquimuꝛ. sed exsupatio minuit aliquid intelligi debẽ quod ipa non exꝑimit. ut in pdicto exemplo q̃ talis quasi totũ patrimoniũ dissipauit. seu dilapidauit. Caplin tercũ de ambiguo

Ambiguũ est cũ verbũ in duas vel pluꝛes sententias potest accipi. sed accipit in eam pꝛtem qua vult is q̃ dixit ut si illi qui milites hẽdentes adierint dicas pꝛospice tu. qui plurimũ eorum. vel si fuꝛi dicamus edisseꝛe nobis pabolam hanc. tu qui plurima legisti. vel si in figulo dicamus similas ne hec. quia nil / sic
ta finxisti. Caplin q̃m de consequentia

Consequentia est cũ ꝛes que sequuntur aliquã rem dicte ex quibus tota res relinq̃ suspitione. Sub hoc autẽ coloꝛe comꝓhendunt nihil valẽt. Nã sedin omes locos supius positos aliquid ẽ ante. et aliquid consequens. in quibus si antecedens dicat. quia non solum suspitio de consequente. sed quasi certitudo. si ꝛes consequens dicatur fuisse. quia suspitio de antecedente pꝛio. vel quasi pꝛio vel quasi pꝛio magis tamen hic coloꝛ versari debebit in locis ab adiunctis et a causis et effectis. Exemplũ de loco ab adiunctis. ut si dicat aliquis occisi de nouo ob huius pricã

emisisse truncem. licet eum non expresse dicam q̄ is illum occidit. tamen suspicor hoc fuisse. Exemplum de loco a causis. ut vidi ipsum cum illa solum cum sola. quibus cum nichil aliud exprimam. aliud tamen videor significare. Exemplum de loco ab effectis. ut si dicam huius iuuentutis venter intumescit. aliud significo quod fiunt causa tumoris. Omnia ter si falsa metatur filio quis dicat quem se tutius pater cubito se nunquam vehere solebat. quibus verbis licet non exprimam. significo priorem fuisse falsamentarium ¶ Caplm quintum de similitudine

Similitudo significatio est. cum aliqua re simili allata. non amplius dicamus. sed ex ea significamus quid sentiamus. hoc modo Non saturnine mimum populi venena fretus es. stultaque gaudia memento. Et ut michi fiat deus ob fiduciam attenuata. qua gessi ad quedam magnum cuius olim eram miles. Non minus confidere. memento neronis et senece. Ita ueo me hanc similitudinem et ea que ponetur inferius. et quia hic ponetur id quod affertur pro simili et id cui gratia allatum est subiicietur. sed in similitudine que ponetur inferius. eorum utrumque notabitur exprimendum

¶ Caplm sextum de preteritione

Preteritio vel abstinentia est cum dicto aliquibus relinquimus. quod certum est dicta relinquere. in audientium iudicio suspicionem fit. Michi teste precertato non est. Ideo quod populus romanus me nolo dicere. ne forte tum arrogans videar te aut sepe ignominia dignum putamus. Item tu istud nunc audes dicere. quia nunquam aliene domum non ausim dicere. ne cum dignata te dicerem. me indignum quippiam duxisse videar. hic atrotior fit retundo suspicio. quia verbis forsan portaretur expressis ¶ Caplm septimum de occupatione

Occupatio est cum dicamus nos preterire aut nolle dicere id. quod tunc maxime dicimus. hoc modo. Nam de pecunia tua. qua tu omnium nequissimus addixisti diceremus. si hoc tempus vobis neutiquam putaremus. nunc consulto relinquo. Et illud pretereo quod rei mihi tam infrequentem tradidisti. Demetrius quidam sanus frustra labem. michi ad eam rem puto penitus horum michil dico. Revertor ad illud de quo iudicium est. Item non dico te a sodalis pecunias accepisse. Non sum in eo occupatus quod cunctos regna domos omnes De peculatus es. furta rapinas tuas omnes omitto. Ex aut exornationes mee semper plurimum festivitatis habent. interdum et dignitatis. Sumitur cum in quibus primis eam quidam auditores suspicantur non expressum pro oratore. sed hec ultima videlicet occupatio. que non nullum quod hoc idem facit. etiam vitiosum est. si aut rem qua ne petat alius odisse occulte admonuisse. potest. aut si longum. aut ignobile. aut si non possit planum fiat. aut si fuerit possit reprehendi. ut ultimus sit occulte fecisse suspicione. quod huiusmodi intendisse actione que redarguatur. Hec plura de coloribus obiter

Tractatus octauus colorum speculares colores. distantes et diuisos modos eius tractandi eloquendi habet quia capta

¶ Caplm primum qui et quot sint speculares colores ¶ Secundum de similitudine explanata ¶ Tertium de differentia explanata ¶ Quartum de exemplo concordi explanato. ¶ Quintum de exemplo discordi explanatuo ¶ Caplm primum ut dem

Sequuntur colores specu
lares quorum modum
consistat natura ut
vel qualitercunque expla
nent per speculacionem
alterius rei et compacionem ad illam
sedim conclusionem et differenciam
Unde duplex occurrit hic similitudo
videlicet simplex et exemplaris et si
militer duplex differencia scilicet simplex
et exemplaris et sedim hoc tantum
quoniam speculares emabitur colo
res videlicet similitudo explanata
vna explanata exemplum colores
explanatum et exemplum distortes ex
planatum

Capitulum sedim de simi
litudine explanatiua

Similitudo explanata est or
natus quo rem explanat
oratori per compacionem ad ali
ud simile Duplex enim capit similitudo
uno modo ut sit racio argumenti
a simili et ita non capit hic Alio modo
ut sit racio explanandi aliquid et
non probandi Prima cum similitudo
adhibenda est rebus que non credun
tur sed vero rebus que non intelligun
tur prima generat fidem sed a intelligen
cia Istorum igitur similitudinum ex
planatiua dicat recte recepi cau
sa remanet oculos colloccandi et
ponit cum quodam exemplum ad
derendam illius cuiusdam rei ornem ex
planat qui virtutibus careat quibus
omnibus aut plurimis fortune domi
abuderet hoc modo veluti citharedus
cum prodierit optime vestitus pul
la manicata indutus cui clamide
purpurea coloribus variis mixe
ta et cui corona magna fulgenti
bus gemmis illustrata cithara tenens
exornatissima auro et ebore distin
tam preterea forma et specie sic
et statura apposita ad dignitatem
si cui magnam populo commouit
lyre expectacionem repente silencio
facto voces immittat acerbissimam
cum turpissimo corporis motu Quo
melius ornatus et magis sunt ex
ceptatus eo magis derisus et con
temptus efficitur Ita si quis in ex
celso loco et in magnis et locuple
tibus copiis collocatus fortune mu
neribus et nature commodis abun
dabit si virtutis et aveum que ma
gistre virtutis sunt egebit quo ma
gis ceteris rebus erit copiosus et
industrius acceptatus et vehemen
ius derisus et contempto ex or
quentu bonorum efficitur Hoc silet per
exornacionem variusque et alterius rei
ornam et alterius similitudinem silli racione
collatam sub aspectus oculorum rei sub
iecat In istis autem similibus oportet
diligenter seruare ut cui rem asse
ramus silem habeamus verba rei ap
site ad eandem rem silem accommo
data id est huiusmodi ita ut estimo
tempore hyemis dies presto sint fer
uore pulse recedit ita falsi amici
sereno vite tempore presto sint si in
uem atque hyemem fortune viderit
Deuolant omnes Ibi enim in apposito
sunt iste verba nive hyems et de
uolare que accommodata sunt ad re
similem que addinatur videlicet ad
hyemis dies estate pulsos ce et hy
eme recedit Quemadmodum enim isto co
lore ut ne reapiatur similia mi
nus intelligibilia apposito aut mag ob
scura aut turpia vilia et illiberalia
et autoritati dicentis indigna
Quantum autem valeat hic color in
tradendo doctrinas sentencuales vix
possem prosequi verbis sunt aut
exempla Valet eciam in sermone ali
quid aut ad aqua cuius pars est intricata
et non satis intelligibilis ut possit
per similitudinem allatam intelligi aut
eius claritas facta sit mentes audien
tis motiua ut per allatum simile res
adeo coram oculis collocet ut
audientes qui se facto putent interesse

et rem ipam oculis mtuei quod
ad auctiones et diuisas passiones
mouedas mltu slicietur valere
Valet eam ad rem firmio ime
moria reuocedam ad que sliter
translationes sumantur valere q
niam ex eodem fundamto pro
cedut. ¶ Capitulu tertiu de dif
fenca explanatiua

Offenca explanata ē or
natus seu color quo in na
tura et gltate explanat
orator ex compatione ad ve dis
similem. Istu autē colorem vo
cat acervo simile p cōmutu. Dutē
autē color iste non ad probadu
sed ad explanandu sicut et si
militudo mīe dicta eisdq; acervo
ponit exemplu sic. Non em qui
admodu in palestra est q tedas
candentes accipit celerior cur
su continuo q ille qui tradit.
Ita melior imperator nouus q am
pit exercitum q ille qui decedit
Preterea q defatigatus aurigi
integro facem hic primus impe
rator impigro exercitum tradit. Ut
autē huiomoi simile sit adduc
tum possunt ad ppositu explana
tionē oēs pluīme differētie. Tā
in vim eaq; earū ostensione ex
plicatur aliquid de natā ppositi
ficut autē de simili mīe dictū
est. ita et hic non debet capi dis
simile magis obscurū pposito nec
turpe vile nec illiberale nec en
am tale qui multū solicitudīs ad
ppositu putetur hīe. Valet autē
hic color ad eadem ad que dictu
similitudo potest valere. Preterea
et illud simile quod acēo causa
dicendi apcius dicat simu debe
sed in veritatem est sub isto coloe
eo q in hoc simili potius dissimi
tudo et dissimilitudo monstretur q simi
litudo. ut in exemplo acēmus appa
ret. quo vult amicicie ve tram
explanare naturam. Hoc modo
In amicicia querenda sicut i cer
tamīe currendi non ita oportet
exercere ut quoad necesse sit ve
nire possis. sed ut productus stu
dio et viribus vltra fraile puer
as. Preterea q in cursore tantum
velocitatis ee oportet ut efficac
usq; ad finem. In amicicia vero
benuolencie studiū. ut efficatur
vltra finem videlicet ut eciam post
mortem amici amicus superstes
liberis ipsius desineti et alys p
eū relictis benuolenciā tribuat
Q istud eius exemplū me ppositū
et rem adductam pro simili. Dicā
quedam oīditur. sicut et i alio
exemplo primo dicto. ¶ Capitu
quīt de exo concordi explanatiō

Exemplū concordis explana
tiuū. est alicuius facti vel
dicti preteriti cui vera au
toris noīe ppositio qua rem expla
nat orator ex compatione similis
Dinis ad idem factū aut dictum.
Sicut autē duplex est similitudo vid
vna que est ratio argumenti. Alia
que est ratio explanandi aliquid
et non probandi. Similiter et dupx
exemplū quoꝝ vnū vbq adhi
betur non creditis. Aliud non in
tellectis. vt hoc fidem. Illud autē
intelligendum quod. Iq exempl
concordis explanatiui. sicut et si
mile primo dicū causa rem ātecu
los ponendi est sumptū. vt si q
ad virtutem aliquam inuitare
voluim. tunc facta narremus
alicuius notissima que a li virtute
processisse fuerūt. Deinde dicā
eodem factoꝝ ordine hoc ipsū
primitus debere. quasi exemplum
illud velut regulam statuamq
quam hortemur aliquem imitari
non in modū argumēti. Sed expla
nationis eius gd dicē volumus.

videlicet vt planius intelligatur
Valet autem hic color ad eadem
ad que dicta similitudo · et preterea
maxime ad eam passionem in du
cendam · que zelus est appellata
supius libro nono ¶ Caplm̃ quitu̇
de exemplo discordi explanatio

Exemplum discors explanati
uum est alicuius facti ul'dic
ti preteriti cum certi auctoris
nomine proposito · qua rem explanat
orator ex comparatione dissimilitudi
nis · ad idem factum vel dictum · Et
proprionat color iste differentie
explanatiue supius posite · assu
mitur tamen ad explanandum · non
autem ad probandum · vt si quis ad
virtutem aliquam inuitare volumus
narremus facta eius quibus notissima
que sunt multum similia factis vir
tutum · non tamen sint virtuosa sed
vitiosa · Deinde dicamus eodem fac
torum ordine istum huiusmodi factum y
mitari non debere · sed alia quasi
tanquam regulam turpia · exemplum
illud abigamus · Valet autem
hic color ad eadem ad que frequentes
dicti speculares colores quibus valde
sunt solliti ·

Nonus tractatus continens
colores ydoneos ad narran
dum eloquendum · habz quinque capitula · // Caplm̃ primum ostendit
quot et quot sunt narrandi colores
// Secundum de demonstratione // Tertium de breuitate // Quartum de tran
sitione // Quintum de gradatione.
¶ Caplm̃ primum ostendit quot et quot
sunt narrandi colores

Aliquales huius
modi colorum nar
rationum seruien
dum est sciendum
quod in narratione
sunt duo videlicet substantia et
qualitas · Substantia vero uel est talis ut v
tile sit eam ad longum coram oculis
audientium statim aut ut sufficiat
eam summatim amplecti · Si pri
mum fuerit narratur color qui dicit
demonstratio · Si secundum narratur
color qui dicit breuitas narrationis
Item qualitas narrandorum duplex
esse potest hic · Uno modo ut non
sit nec suas partes habituo quoquo
quam exprimere sit promptum · Alio mo
do ut partes habituidem habeat
quam vtile sit notare · et hoc duplex ·
Nam vel talis habitudo consistat
in dissimilitudine · vel in dependen
tia · si in dissimilitudine fuerit
narratur color qui dicit transitio · Si
in dependentia · narrabit color
qui dicit gradatio · Et sic octo erunt
quinque colores videlicet demonstratio
breuitas transitio gradatio · quibus
solum illi narrationi adhibi de
bebunt que a vita principium pau
orationis rethorice · Sed et sepi
us et magis vtiles narrationibus
intercurrentibus · que vel ad exordio
vel in quamuis argumentatione · vel
confutatione · vel auctione · vel pas
sionis inductione scribitur · poterit
adhiberi ¶ Caplm̃ secundum de demonstratione.

Demonstratio est cum ita
verbis res exprimitur · ut
fieri negocium et res ante
oculos videatur · Id fieri poterit
si que et ante et post · et in ipsa re
facta fuerint comprehendemus ·
aut si a rebus consentientibus aut ar cum fa
ctis non recedemus · illis maxime
que describuntur ad claritudinem
facti · huius ponit tullius exemplum
in fabia scripsit · In quo semper hec
prenotata esse et hic · Demonstratur
quedam scelerata tum · qui occidit
gracchum magne virtutis viri ·
et per hoc pronomen · iste demonstratur
complices eiusdem sceleratis · et per
hoc pronomen ille · cui simus conde
dimus · Admiratur gracchum ipsum di

cens hoc modo q̄ simil atz graechus
p̄spexit fluctuare ꝓpin. Verens v
ne autoritate senatus cōmotus
a sententia desisteret. iubet adhuc
tari cohortem ꝑpē meā scelere
et malis cogitationib⁹ redūdās
culat ⁊ templo iouis stās oculis
ardentib⁹ erecto capillo cōtor
ta barba cū pluribus alijs celeius
ve cepit. Illi pcto fanebat audi
entiam. Adibat subsellū q̄da
storgalle prensans dextrā pedē
de frngit et hoc alios iubet ꝛē
facere. Cū graechus deos ī apet
preci cursim ish impetum fa
unt et ex alijs atz alijs ptib⁹ cō
uolant omēs. Atq; e populo vn⁹
fuge inquit. nō vides respice in
quit. Deinde vagi multitudo sub
ito timore pterrita fugē cepit.
Ac iste spumās ex ore scelo. an
helans ex vno pectore crudeli
item contorquet brachiū. et du
bitanti graccho quid eēt. Nez tñ
locū in quo consisterat relinq̄
n potuit tempus. Ille milla voce
delabans. nisi cōtinuo cohibit
tacitus. Iste vir fortissim⁹ se
uando sanguē aspersus. q̄si fla
mus pcussissim⁹ frassset ēi spec
tans. et hylare scelerat⁹ gra
tulantibo manū porrigens. in
templū iouis contulit sese. In
hoc exemplo p subsellū storgal
le necessitatem intellexisse credo.
a quod scabellū vel scampnum
substratū et bassium. hns pedes
ligneos. quod scabellū ille scele
ratus prensans id est apprehen
dens. pedem ex eo p dextrum
anfregit. quo pacto potuisse tem
pus id est talem ptem capitis
ipius graechi. qua ptem a gu
corpe solent vocare timpus
scribendo p ſ. hec exornatio pli
mū prodesse. m amplificanda et q
m seranda re hui⁹modi narratio
nibus. sentiunt cū rem totam et ꝓpo
nit ante oculos. ¶ Caplin tertiū de
breuitate

Breuitas ī rationis ē. cū
ipa narratio tantū nec⁹s
verbis expeditur. hoc mō
lempnū pretereūs cepit. Nunc ac
subsidiū thasi reliquit. Post ve
hem biehimā sustulit. Inde pul
sus m elespontū statim potitur
abido. Quibus autē regibus ad hāc
breuitatē venire possimus. si quis
ignorat ad ea que de narratione
primapali dicta sūt libro quinto
poterit reuerti. ¶ Caplin q̄rtū de
transitione

Transitio vocat̄ que cū os
tendit breuē quid dein
sit ꝓpont. Item breui q̄
consequitur hoc pacto. Modo ī pa
trem cuius fuit habetis. Nunc
pauens qualis extitit considerate.
Item mea in istū beneficia cogno
scitis. nunc quo iste mihi grām retu
lerit ampite. Profuit hec ā quā
tum exornatio ad duas res. nāz
quid dicerit monet. et ad rei
qua ꝑtat auditorem. ¶ Caplin
quintū de gradatione

Gradatio est in qua nō an
te ad consequens verbū
desenditur. q̄ ad supi
us ascensum est. hoc modo assu
mo industria virtutem. virtus
gloriam. gloria emulos compa
rauit. Item imperium egregiū
fuit apud athenienses. Athe
nienses potiti sunt sparnate. Spar
nates superauere thebanos. Theba
nos macedones. qui ad imperium
grecie breui tempore admouerunt
aspam silbaratam. habet in se q̄
dam leporem superioris cuius ge
nus est repetitio verbi. que pulcris ex
ornationib⁹ ē causa. et maxime cū
ordo cause ad causatū aut ordo

temporalis · aut localis · aut alius huiusmodi · qui in gradatione notatur ad intelligendam veritatem aut magnitudinem rei ꝑpositę conferat aliquid · Valz ea am gradatio nō minꝰ in nūcupationibꝰ futuris · quę spectant ad gerendas causę deliberatiōes · qꝫ in aliis · eo qꝫ illic prętaque ex ordine causę ad causāti · directura futurorū inducatur ·

Tractatus decimꝰ colligit colores argumentationōs septē decim habet capla vide bene ·· Caplm primū qꝫ breuiter hic de coloribꝰ argumentatiuis sit tractandū · et qui et quot sint ·· Secundū de syllogismo categorico simplici ·· Tertiū de syllogismo categorico graduali ·· Quartū de syllogismo conditionali a positione antecedentis ad positionem consequentis ·· Quintū de syllogismo conditionali ad remouentem. ·· Sextū de syllogismo conditionali a repugnante ·· Septimū de syllogismo disiunctiuo ·· Octauū de syllogismo copulatiuo ·· Nonū de expositione argumentatiua ·· Decimū de enumeratione seu diuisione. ·· Undecimū de collatione. ·· Duodecimū de inductione. ·· Tredecimū de dyalogo ratiocinatiuo ·· Quatuordecimū de dyalogo subiectiuo ·· Quindecimū de contrario ·· Sedecimū de conclusione ·· Septendecimū de gradatione ¶ Caplm primū qꝫ breuiter hic de coloribꝰ argumentatiuis sit tractandū et qui et quot sint ·

Ordo decem rerum vere posset ut ad longum colores argumentationum ex suis exemplis loca venitur · Sed qm̄ ꝑ utilitatem doctrine eorundem colorum naturę piter et exempla · supius ac locos topicos · primo libro sunt ꝑmissę · hic tantū nūs et dissimulationes eorundem colorum ad memoriam revocabuntur · petentes exempla ad illic tradita remittendo · Duplices autē sunt argumentationum colores · quidā autē spem argumenti constituūt · Alij spem eandem amplius ornant seu depingunt · Nam colores illi qui spem argumenti constituūt ꝑtim veritatem spectant ad ꝑtē elocutionis · eo qꝫ in ipis solum medium in aliquo loco reptum inuentę debent assumi · Sunt autē huiusmodi colores spem argumenti constituentes videlicet · Sillogismus categoricus simplex · Sillogismus categoricus gradualis · Sillogismus conditionalis a positione antecedentis · Sillogismus conditionalis ad remouentem · Sillogismus conditionalis ex repugnantia · Sillogismus disiunctiuus · Sillogismus copulatiuus · Expositio · Diuisio · Collatio · Inductio · Preterea et tres colores qlibet dictum spem aut argumenti variare potentes depingere sunt hi qui sequuntur videlicet · Dyalogus ratiocinatiuus · Dyalogus subiectiuus · et contrarium · De quibus omnibus coloribus eodem ordine dissimiliter duraturi dicetur · Finaliter de conclusione qꝫ est argumentationis extremitas · et earum commutatione · ꝑ quam argumenti species qꝫ plurime reperiuntur · quid antecedendo ¶ Caplm ꝙ de sillogismo categorico simplici · Sillogismus categoricus simplex · qui in rethorum vetere nouo ratiocinatio nē appellat · Et oratio in qua ex dictis premissis categoricis carum virtute aliud ab ipis necessario sequitur · Sed est sciendum q· sillogismus duplex capitur · uno modo

m q̄tū sua natura tantū m se
quela consistat · sedm quē modū
solū habet tres ptes naiāb viz
maiorē · minorem et cōclusionem ·
quarū maiorē accō ꝓpositionem
et minorem assūptionē appellat.
Ille autē due premisse sine quo
rūs alio juuamēto ad illationē
sufficiūt · Alio mō capt sillō ca
thegoricus simplex · m q̄tū fieri
facere possit sine conclusionis q̄
fide premisse nisi note fuerint ·
nullo modo possūt efficī · Quo
circa si premisse de se note non
fuerit · requirūt alie ptes · quar
una ē ꝓpositionis seu maioris ap
probatio · Et alia ē approbatio assūp
tionis sive minoris · quē sequit
q̄ hmōi sillō aliquotiēs tan
tū habebit tres ptes videlz · ma
iorem · minorem · et conclusionem ·
Quīq; vero quīz videlz alijs du
abus ptibus addūtis · quīz vero
quatuor videlz tū sola maior vel
sola minor probationis eguerit ·
Recta vero diffinitio dari est
de sillō cathegorico simplici q̄ ꝓ
ut sua natura m illatione sola
consistit · Quū vero de natura
syllogismi cathegorici simplicis
et sue diuisionis formis plura scire
voluit · ad decem p̄ma capitu
la tercij tractatus p̄mi libri re
cursum potest hīc. ¶ Capl̄m ē
tū de sillō cathegorico q̄dualī

Syllogismus cathegoricus
q̄dualis · est qui q̄dam
tum pluribus constat mediis
coordinatis stām astensionē · de
cuius natura si quis plus scire vo
luerit · ad vndecimū capl̄m terci
tractatus p̄mi libri recurrī debeb.

¶ Ca'm q̄tū de sillō condicionali ad po
sitionē antis ad poēz q̄ntus

Syllogismus condicionalis
a positione antecedentis
ad positionem consequentis · est oratio m
qua pro p̄ma premissa ponitur
condicionalis ꝓpositio · cuius conse
quens est res probanda · et minor
est positio antecedens eiusdē con
dicionalis · et in fertur eiusdem
condicionalis consequēs · Sicut
autem circa syllogismum cathego
ricum simplicem notandū est · q̄ ipe
dupliciter accipitur · et q̄ uno modo
quīq; ptes habeat · alio mō qua
tuor · alio modo tres · Primo modo
est hic intelligendū · Cum vero
profundus hīus silli natura scī
re desiderat · recurrat ad du
odecimū capl̄m tercij tractatus
primi libri ¶ Capl̄m quītū de syl
logismo condicionali ad maiorē
mentē

Syllogismus condicionalis
ad consequens · est oratio
m qua pro p̄ma p̄missa
ponitur condicionis ꝓpositio · Cuius an
tecedens oppositum rei plandē
et minor est destructio consequentis · et
infertur oppositum antecedentis ipius
condicionalis · Et potest hīc quīz
quatuor vel tres ptes · sicut de ali
is est predictum · Hmōi autē syllogis
mi si quis diffusius velit naturā
agnoscere · ad tredecimū capl̄m ter
cij tractatus p̄mi libri pcurrī.

¶ Capl̄m sextū de sillō condicionali
a repugnantia.

Syllogismus condicionalis
a repugnantia · est oratio m q̄
pro maiori capit ꝓpoēz
equalentē condicionali cuius cōsb
res probanda · et condicionē m ne
cessariā sequelam connexionis · et
minor est positio antis ipius con
dicionalis · et conclusio est res pro
banda · et potest hīc quīz q̄tuorū
tres ptes · sicut ē de alijs syllogis
mis dictum · Hmōi autē silli diffusius
explicatur natura · q̄tuordecimo
capitulo tercij tractatus p̄mi lib

¶ Capl̄m septimū de syllogismo dis

unctiuo

Sllogismus distinctiuus
qui potest etiam diuisiuo
vocari. et quē arcō in pre
ceptis elocuonis expedicionē
appellat. ita diffinitur. ab ipō viz
q est tū racionibo ꝙplurib⁹ enu
meratis. quibo aliqua res fieri ꝛ
non fieri potuit. extere tollitur.
una relinquit. quā nos medium
Et potest hui⁹ pro maiori ipsam
diuisionē. seu ꝓpositionem disiuē
tiuā. que si ignota sit p approba
cionē nunc debebit. Et pro mō
ri habebit remocionē plurū pa
rium. quar qualibet si non sit nota
probaē potimus. Et sic eq̄lent
potent etiam quīq. quīq. quinq⁹ vl
tres ꝑtes habere. huius veō sillo
gismi natura potest videi magis
ample. qm̄ deinō cuplō terty tracta
tus p̄m libri. ¶ Caplm octauū de
sillogismo copulatiuo

Sllogismus copulatiuus est
cio. cuius maior est ꝓpositio
copulatiua negatiua. mi
nor assumpcio vni⁹ ꝑtis eiusdem
copulatiē. et residua ꝑs est cōclusio.
et potest equalenē hīe quīq. quinq⁹
vel tres ꝑtes. ut in alijs dixime
dem. huius autē silli natura am
plius videē potimus. sed deinō cuplō
terty tractatus p̄m libri. ¶ Caplm
nonū de expolicione argumentiua

Expolicio argumentatiua
qua vocant logici entime
ma. est oracio in qua expo
sicionis probande sentm subiūgit
racio. seu medius probatiuus. et ei
dem racioni confirmacio. et tm
demū conclusio seu complexio. Et
vero de huius expolicionis natura
plus fuit volui. ad septimū decimū
caplm terty tractatus primi li
bri remittatur. ¶ Caplm decimū
de enumeracione seu diuisione.

Enumeracio seu diuisio. qua
inductionē logici modm
vocant. p arcōnē diffinit

hoc modo videlicet. q est que rem te
nentem ab re vera inquit absoluit in
tionem. et potest hīe approbacōes
suas premissas. sicut et argumēta
tiones predicte. Si quis autē ipius
fuerit latius naturam desiderij pe
tat deinde octauū caplm terty trac
tatus p̄m libri. ¶ Caplm vnde
nimū de collacione

Et potest cognosci ex quīto ca
pitulo octaui tractatus se
cūdi libri. Duplex est collacio
argumentiua. videlicet collacio silitudinis.
et collacio exemplaris. Collacio sili
tudinis est oracio qua arguit ab
vno ad vnū. p inherendi. vel non in
herendi similitudinem. sed collacio
exemplaris argumentiua est oracio.
qua p vnius exemplū probat ꝓpositum. Harū autē collacionū nate
lacius agnosci poterit p̄m ex
nono decimo caplō terty tracta
tus p̄m libri. p̄m veō ex quarto
caplō octaui tractatus secūdi libri.
et ex eodem octauo tractatu p
totū. ¶ Caplm duodecimū de induc

Et etiam ex eodē octauo trac
tatu potest cognosci duplex
est inductio argumentiua. viz
inductio silitudinis. et inductio exē
plaris. Inductio similitudinis est ora
cio qua ex pluribo ad rem vnā eis
similem probandā arguitur. Sed
inductio exemplaris est oracio qua
pluribo exemplis vnius ꝓpositi ꝓbare
conamur. Harum inductionū nate
lacius agnosci poterit ex vicesi
mo caplō terty tractatus p̄m libri. et
ex quarto caplō decimi octaui tracta
tus secūdi libri. ¶ Caplm tredecimū
de dyalogo racionatiuo.

Dyalogus illa qua arcō in
preceptis elocuonis vaci
nacionem appellat. est qua
ipi a nobis racionē possimus quare
quidq. dicimus. et crebro nosmet
a nobis petimus. vnus cuiusq; ꝓposi
cionis explanacionē. Verius tamen
hīe racionē dyalogi. si interrogans

et respondens eam diuerse p̄sone. Est autem aliqua species argumentationū predictarū. q̄ p̄ hanc ratiocinationē possit tractari. sicut hec et alia huius dyalogi declarabuntur. Inferius ad longum sunt tradita. Deinde in tercio tractatus primi libri. ¶ Capitulum quartum de dyalogo subiecto

Dyalogus quasi sermo subiectionis appellatur. Est cum mutuga aduersarios. aut quisque ipsi quod ab illis. aut contra nos dicta possit. Deinde subiamus id quod oportet dicta. aut non oportet. aut nobis admixto futura sit. aut illis sit offutura ecclesiastico. Valet autem precipue ad deprimendum syllogismum. Distinctionem et enumerationem seu diuisionem. Cui vero diffusius eius volet naturam agnoscere. videat ad decimum capitulum tercij tractatus primi libri. ¶ Capitulum quartum de contrario

Contrarium vero a recte dissentiunt. quod est cum de duabus rebus diuisis altera alteram breuiter et fatale confirmat. hoc pacto. Nam quisquis rationibus inimicus fuit. semper ei quod rebus alienis amicus fore speres. Amplius autem huius colorus natura videatur. quia ordo capitulo tercij tractatus primi libri. et quia capitulo octauo tractatus secundi libri. ¶ Capitulum sextum de conclusione.

Conclusio est quasi breuis argumentationis cuius quasi antedicta sunt aut facta consideratio. quod ratio consequatur. De natura et formis talis conclusionis vi Dei poterit octauo capitulo tercij tractatus primi libri. ¶ Capitulum septimum de commutatione.

Commutatio argumentativa est argumentationis reprehensio et ordinis sequele conuersio. ut non si est mal monet serpit. sed si monet serpit est mal. et valet ad confutationem argumenti. in quo secundum veritatem id quod minime sequitur non vere sequitur. ex antecedente. sed posito antecedente sequitur ex quasi puncto.

Tractatus videamus quantum dicit colores adunationis. hic tantum tria capitula. ¶ Capitulum primum quid et quot sint colores adunationis. ¶ Secundum de frequentatione ¶ Tercium de mutuogatione ¶ Capitulum primum

Docent nos ordinis regula ut de coloribus adunationis tractemus. eo quod argumentis in causa spanose dissentis contrarietur. valeat conglutinare. quos colores tantum duos esse reperio. Primum videlicet quo modi seu flores argumentorum in causa variis dissentiunt. finaliter colligitur. et sibi mutuum per adunationem vigore augentur. sine interrogatione subiecta. quam colorem nacta in preceptis elocutionis frequentationem. alibi enumerationem. alibi autem epilogum nuncupauit. Alium autem per quem huiusmodi modos argumentorum varios per mutuogationem enumerat. quem colorem in preceptis elocutionis interrogationem vocauit. Et ita quidem videamus per ordinem. ¶ Capitulum secundum de frequentatione.

Frequentatio est cum res in tota causa dissensionis cogitur in vnum. quo grauior aut acrior aut animosior sit oratio. sine interrogatione subiecta. hoc modo. A quo tandem abest iste vir quod est cum audino velitis cum libertate. sine pudicitie proditor est. insidiator alienus. cupidus. mutuatus. petulans. superbus. impius in parentes. ingratus in amicos. infestus cognatis. in superiores contumax. in equos et pares fastidiosus. in inferiores crudelis. denique in omnes intolerabilis. Est autem istud frequentationis exemplum. quo conclusio oratoribus demonstratur. Est eciam aliud exemplum frequentationis. quod plurimum connectum libris causis optimatur. Cui suspi

piaones que sepatim dicte nimis
te et infirme erant. Vnū in loco co
acte rem videntur p̄spicuam fa
cere. non suspiaosam. hoc pacto
Nolite ergo. Nolite iudices ea q̄
dixi sepatim spectare. sed omia
colligite et conferte in vnū. si et
q̄modū ad istū ex illius morte v
veniebat. Et vita hominis est mi
pissima. animus amarissim?
fortuna rei familiaris attenua
tissima. Et res ista bona nemo
preter istū habet. neq; alius q̄sq̄
eque cōmode. nec iste alys cō
modioribus rationibus facē po
tuit. Neq; preterea quidq̄ ē ab
isto. quod opus fuit. Et cū loco
p̄doneus maxime quesitus. Tū
oportunissima cōmoda aggrediendi.
Tempus adeūdi. opportunissimū
Spacium confidendi longissimum
suspitionē sine maxima occultā
di maleficij spe. Et preterea aliq̄
homo occisus est. iste visus ē
in illo loco. in quo esse occisio fue
rit solus. paulo post. in ipō loco
maleficij. vox illius qui occidebat
audita. Deinde post occisionem
istius multa nocte domū rediisse
constat. Postrema die turbanter
et mestissimē de occisione illi
us locutū. Hec ptim testimonijs
ptim questionibus ptim argu
mentis omia comprobantur. Et
rumore populi que argumentis
natū necē est ēe. Ver verū iudi
tes est. hys in vnū locū collocā
tis. certam simile sententiam. non
suspitionem maleficij. Nam a
liū aliquid aut alter potest in
istum casū credisse suspitiosē aut
omia inter se a primo ad postre
mū cōiectant maleficia. nec est
casū non posse fi. vehemēs ē hec
coniectura. et in coniectuali cōsti
tutione cause ferme semp in ma
et in ceteris generibus causar. et
in omi oratione frequēter adhi
benda. Differt autē sola ratione
ab ea pte orationis. que supius
octauo libro fuit conclusio nūcu
pata. Nam conclusio est ip̄a ve
ra capitulat. frequētatio vero i
quātū p̄ admiacōem corroboāt.

Capm̄ tertiū de interrogatione.

Interrogatio est. cū res
in causa disp̄se cognite
in vnū. quo grauior aut
acrior aut trimosior sit oratio p̄
modū questionis cuidam subiue
re aut cū enūāta sint ea que ob
fuit causse aduersarioꝝ. confirā
mus sapiorem rationē. hoc pacto.
Cur ergo hec omia facis. diceres
āmus. seruares. Deu aliquē te exhor
tari oportuit. qui iste et prohibe
ret. ac fieri non sineret. an non.
Valet autē hic color etiam p̄ pri
apali orationis conclusione.

Quoniam tractatus cō
menis colores āmonetes.
quoadens res quelibz sit di
cenda. sic habet capitula. ‖ Capi
tulū primū qui et quot sūt colores
eandem pluries rem dicendi.
‖ Secūm de complicatione. ‖ Ter
tiū de interpretatione. ‖ Quartū
de expolitione sermo enatiā.
‖ Quintū de expoliatione exposi
tiua. ‖ Sextū de quoratione.

Capm̄ primū ut iam i tabula dem

Quoniam est et mode
rari oratoris officiū.
ut quoadens sit vnū
quodq; dicendū consi
derare. restat mihi
ut dicatur aliquid de coloribus
ad huiusmodi moderationem vtilis.
Vnde quecūq; loquimur. siue finite
simplicia siue completa. aut tan
tū semel dicūtur. aut pluries. si
primū ex hoc nullus nasci color
Si secūm videz. si pluries hoc ē du

videlicet aut sub eisdem verbis aut sub alys. Si sub eisdem vbis p aliam tamē pronūciacionem expressis. nascitur color qui dicē conduplicacio. vel expolio pronūciatiua. si sub alys verbis. hoc ē dupliat. videlz aut sine mtroductione loquētis. vel a tuo mē rogari. vel cū mtroductiōe a tuo illoz. Si primū est mēpretacio et expolio verbalis. si sēdm tunc cū mtroduat loquens aliquis est expolio sermocinatiua. Cū aūt mtroduat a quis mtrogatis. ē expolio exclamatiua. Si vero plures horū colorū simil arta vem eandem asserant. est emoracio. Et im colores hō quis sunt qrqz videlz conduplicacio. mēpretacio. expolio sermocinatiua. Expolio exclamatiua. ergo moracio. a quibo qz colozibo ē dicendū p ordiem ¶ Capitulū sedm de conduplicacione

Conduplicacio est cū ratione amplificatiois a oniseracionis. eiusdem vnius aut plurimoz verboz iteratio. hoc modo. Cōmotus nō es cū tibi mater pedes amplectēt. non es cōmotus. Item nūc audes eam venire in horū conspectū proditor patrie. proditor mi pat venire audes in horū cōspectum. Vehemēter ut dicat accō audito rem cōmonet eiusdem vedmte gracio verbi. et vtinus mag essiat in cōsilio causē. q si aliquod telum sepius puerat in eande corpois plagam. Huic aūt colorem eam tullius expoliacionem p nūciatiuā factam appellat. eo q iteracione verbi. alia ee alia. Debeat ee pnūciacio. tūq; in sermone tū in actu emoniacionis. tum in alio actu alio qnē vocis aut gestus diuisitas ¶ Cam etiū de sēpteracione

Interpretacio que et si nomīsacio dicat. est que non iterans idē in eodem eloquio verbū. sed id quod mutat quod positū est alio verbo. qd idē valet hoc modo. Rempublicam radicitus euertasti. ciuitates fundituis deiecasti. Item patrē nostre verberasti. puta manu scelere necasti. huic eam colorē accō expoliacionē verbis factā appellat. Prius qz ponit hoc exemplū. Et lum tantū est periculū. qd sapiēs pro salute patrie vitandū arbitretur. cū aūgetur necessitas pena aūtatis. Cum bonis eit in ciombo pdendū. profecto nullū pdito vite discrimen sibi pro fortunis rei publice fugiendū putabit. Et est verius color iste. Nam nec esse eius qui audit animū emoueri cū grauitas prioris dicti venustatur mēpretacione verboz ¶ Cā plius qdam de expoliacione sermocinatiua

Expolio sīmocinatiua. ē ai eandem rem dicēdo aliud atq; aliud dicē videmur. ex eo q ad ipam rem eloquendā. cōstituē a quo p sone oracio ad dignitatē accōmodā. hoc modo. Sapiens omia replē hec tamen si sapienda pericula putabit. Sepe nāq; secū loquetur non michi soli. sed eam atq; eadem nūlo pocius natus sum patrie vitā sa- debetur luti pa- ſoluatur possim. Aliut hec me tute. atq; honeste produxit vsq; ad hanc etatem. Monuit me ac rationes bonus legibo. optīs disciplinis. Quid ē q a me sāne ei p solui possit. Vnde hec acri pies. sepe ergo in periculis vi pblice nullū ipe periculū fugi ¶ Cā pitulū quartum de expoliacione exclamatiua.

Expolitio est sustatia est
eam eandem rem dicendo
aliud alio modo aut aliud dicere
videri ex eo q̄ nos quoti dicere
videmur et etiam auditor animos
quasi tacita mitigatione mouemus hoc modo Quis est tam
inimicus pronunciatione predictus cuius animus tantis angustijs studio q
timetur Quis non hunc hominem
studiosissime laudet et sapientissimum iudicet qui pro salute pue
pro incolumitate ciuitatis pro ci
publice fortunis q̄ uis maximis
atq; atrocissimis periculis studiosissime
susceperit et libenter suscipiat et libenter subeat q̄ui
tandem hunc hominem magis cupio
sanus laudare q̄ possimi Deinq;
hoc certo scio vobis omnibus visum
venire

¶ Tam vi. De quotatione.

Quotatio mutuatur ex de
finitis expolitionibus maxime quare recte potest
locari post ipas Tam autē diffinitus dicat recte q quotatio est
cum in loco firmissimo quo res
causa continetur manet diuq;
et eodem reuocatur sepius Quo
ut intelligatur natura facienda
q predictis q̄uor coloribus possimus uti aut coniunctim aut sepa
ratim Vnde si requirat materia
vt in ipa diuinus quotem possimus coniunctim eam primo dicendo
complicando Cum cautē metuendo post hoc eandem ad confirmationem et finalē ad ex
suasionē traducendo Hac autē quotatione vt dicat tul
lius maxime vt conuenit et illi
q̄ oratoris boni maxime propriū
Non cui datur auditori pti
animi de re firmissima diuinare
di Quotatio etiam ut dicat
anthonius referente ciceronē in
libro de oratore adhibeī debebit in causis ptibus que pondus
eius et totam eius bonitatē inde
buntur continē Illud enī boni
anthonius solebat amplecti illud
ornare ubi commorari ibi habitare
ibi herere vt si causē argumenta
firmissima Illa maxime consue
uit tueri sine plura sine vnū si
autem boni causē maxie i cō
tiliatione cōsistat aut pmotione
animi In ea potissimū pte q̄ ma
gis monet quotari precepit mo
si refellendo adhibeat firmior
oratio q̄ in confirmandis nostris
omnia in illis tela conferam die
anthonius et si etiuerso fiat ōrio modo Et hec de coloribus re
thoricis puto posse sufficere.

¶ Tractatus tredecimus de tri
bus figuris oratoris rethorice q̄ tuor habet explā.
¶ Caplm primū que sūt tres fi
gure oracionis rethorice. ¶
¶ Eodem De grauis figura ¶ Ter
tium De mediocri figura. ¶ Tertium de attenuata figura ¶ Caplm
primū q̄ sūt tres figē oroīs rthoice

Postquā deo dante sa
tis multos colores posuimus ex quorū
varietate capē potē
dignitatem oracionis est ut de ipsius oracionis
figuris siue generibus aliquid bre
ue loquamur Sunt igitur ut dicat
in nona rethorica tres ut quidā
que figuras vocamus In quibus
omnibus oracio non viciosa esse
unam grauem Alteram mediocrem et terciā attenuatā vo
camus Grauis est que constat
ex verborum grauium magna et
ornata constructione Mediocris est que constat ex humilio
ribus tamen ex infima et puul
gatissima verborum dignitate.

Attenuata est que demissa ē vsq; ad vsitatissimū puri consuetudi nem sermonis · in vnaquaq; istaꝝ harū figurarū vidē oportet cui materie debeant adhiberi et quibꝰ depingi coloribꝰ et que viaꝫ phi bet earū soleant imitari ¶ Caplm sedm de grauꝫ figura.

Ista grauꝫ igitur figura ut diat tullius consistit ora cio · siq; cuiꝰq; rei possit or natissima verba reperi sine ꝓua sine extranea · ea vnāquāq; mire accōmodabitur · Et si graues sen tentie · que in amplificatione cōmi seratione · et ceteris passionibꝰ cē tantur eligentur · et si exornacio nes sententiaꝝ · aut verboꝝ · que grauitatē habebunt adhibebūt · Et hec figura non nisi maximis causis · et acerrimis eius ꝓbo adhibēi debebit · In quibꝰ cau sis versetur rei publice grande periculū · aut eius ꝑsone ad quā spectat oratio · q̄ admodū tota lis vrbis aut patrie vel magne ꝑtis eius vastacio · a̅ insestima horrendaq; sedicio · a̅ aliud hui moī rei publice detrimentū tam graue · ut hꝫ quibꝰ est cura · ꝑ ac bissimas passiones · vt vehemēs odiū · ardentem iracūdiam · vī mdignacionē in eos mitto · sunt soluti cōmoneri · qui tantū malorꝝ sunt conati · aut ꝑ periculi magni tudinem · celidis posterum pauo ribus · aut ꝑ casus mdignitatē deflenda cōmiseracione liquant · Colores autē quibꝰ hec debet pingi figura in ꝑticulari sūt hꝫ videlicꝫ · confirmatio · exclamatio · admiracio · meroꝝ · exultacio · optā cio · trepidacio · translacio · correc cio · dubitacio · suplacio · repeti cio · conuersio · complexio · tra ductio · contencio verbalis · con tencio sententialis · sententiaꝝ cō tinuacio · exsuperacio · sigmficatiua ꝓcensio · occupatio · demōstratio · Item dialogus · contrariū · con duplicatio · mēpretatio · expolitio · sermocinatiua · et expolitio ex sus tantiua · et forsan aly quidā · q̄to earū oracio plubꝰ hui moī · colorū varietate pingitur · tan to grauior est figura · ꝑ hꝫ tamē reliqui colores excludi non de bent · si m aliqua oracionis ꝑte videantur aperiri posse · Caue dum est autem · ne eā ꝓ mō mentidme materie grauꝫ vole mus vti figura · infinitimā vi tiosam cadamus · que ut diat acuto · recte fuerit potē appel lari · Nam itā ut corꝑis bonam habitū dicēm tumor · imitatur sepe · Sic grauis oratio mꝑtis sepe videtur illa que turgere inflata est · aī aut nouis aut priscis verbis · aut diuīs · aliū de translatis · aut grauioꝝbꝫ q̄ res postulat · a̅quid dicetur.

¶ Caplm de grauꝫ d̄ mediocꝝ figura

Ista mediocri figura versa bit̄ oracio · si hec q̄ nunc diui · a̅quātulū demisse mus · Neq; tamē ad infimū descē dermus · et hec figura non nisi mediocribus causis adhibē de bebit · In quibꝰ veritatē modica rei publice · aut ꝑsone singularis lesio vel damꝓnificatio · vel aliud hui mediocre · Colores autē quibꝰ hꝫ poterit figura depingi sūt hꝫ · ut distributio · licencia · meliora tio · ꝓmutatio · et aly hui⁹mō ha bentes vltiam grauitatē · et ca men oratione · eleuati · vtē pu rū sermonē cotidianū · hinc cā figure leuissimi colores q̄ max ime ad attenuatam spectāt figu rā deuectai nō debēt · Nā ipā

mediocris dicatur figura. qa mediocres colores in ipa abundant. nō qa leues sint et tendat. Q uendū est etiā in ista figura ne si quis p hoc genus oratōis profisa pronat terras p ueniat ad confine. qd genus fluctuans appellatur. eo q quasi fluctuet huc atq; illuc. nec potest confirmate nec uiriliter se expedire. qd contingit aut quia desint in dispositione oratoris. ut si ordinem principalium partiū oratōis proponeret. vel ordiem partiū narratōis. nl' ordiem partiū argumentationis. uel confutationis. vel partiū alterius. quasi per eam formam exordia promantur orationis. per quas si tuerit ex manu agricole grana q seminat. quorū granorū quod precedat. vel insequatur. nō erat. huiusmodi enī sermo nō potest teneri attenti auditores. eo q totus diffluit. neq; amplecti quidq; quod perfectis et omnibus suis verbis ordine suo se ponis comprehendat. sed procedit ab hoc et ab hac. in hanc et illud.

Caplm qrtum de attenuata figura

Attenuata vero figura versabit oratio. nī ad infimū et cotidianū sermonem demissa est. Et non nimis causis adhibet debebit. in quibus de aliquo puo lucro. aut puo dampno. aut puo dolore. et ceteris huiusmodi modici ponderis habitis. fit sermo. et ornate. per colores usitatissimos. et leuissimos. que eiusmodi sint ex prudentiū colorū inspectione cuilibet discreto poterit apparere. Cauendū est autem in ista figura. sicut et in duabus precedentibus. ne in uitium inclamantis confine. qd audiendum est exanguis genus oratonis appellatur a tullio. videri enī in ista causa nō seruantur regule. que quidē omnibus publicis orationum rethoricarum speciebus adhibei inuentur. In hui⁹ autē libri tredecim tractatibus. missis premissis. quasi solū exercitii reputatorē et fere semper verbis et exemplis alterius sum usus. Nisi q in primo tractatu singulari diligentia declarā de pedibus clausularū. et in quarto de coloribus qui sunt muse loquendi. et i quinto de translatione. et similiter in decimo. Cetera aut⁹ ordine quo fecit nuncupo. i tradendo colorū eloquentiā ratio satisfaciet. Intelligi in sedi tractatus principio An autem ipsius nouitatis probe exempla dicta vel non. michi sit ad rem. Hoc tamen ipse in libro de oratore doctrinā suorum laborū librorum quos rethoricos appellamus. puerile appellasse doctrinā. Inter cetera vero si quid michi displicet in eis exemplis. hoc ideo contingeret. q in eorū pleisq; non vitatur. qui in cadem clausula dictiones contiguentur. quarū post in vocalem desinit. et sequens incipit a vocali. que sedem regulas compositionis sibi forsan nō potest apte coniungi. Verumptamen quidquid sit priorum relinquo iudicio.

Tractatus quinti de tribus generibus breuis et explanate confectionis tenet viginti capla.

Caplm primum propter quid hic sit tradenda de breuitate et explanatione confectione doctrina. Decidit de diuisione breuis et obscure et adiecte. et de natiua

Quamuis sit iam multū de coloribꝫ rethoricis dictum· et inter eos d̄ brevitate· que non solū narrationi sed et alijs partibꝫ orationis· Imo et orationi toti posset aptari· Plamoris tamen doctrine gratia· Et qā constructio breviū que votant epl̄as· maxime sit in vsu· et ab avere dicendi nascatur indubie· Cogitam sepatim aliquid de breviū et epl̄arū natura conscribē· ut oratori nō sit incognitū· qui abbreviatores secretarij· et notarij· catigi· q̄ brevia vel epl̄as faciūt obnoxij sit arti dicendi / Et quatinꝰ oratori si velit non sit difficile· q̄ variā orationē in epl̄e constringat ā gustum· Ad quod tū sciat et ad totam oratoriam facultatē vsus et cōsuetudo q̄ plurimū solet cōferre· Intantū ut plerisq; p̄ solum vsum· in hac re sint gloriā militā adepti· P ipsum tamē sciuē volo· qui tota frequēter oratio rethorica ad longum expansa· p̄ certam causam in formam epistole possit describi· Quo casu nō ꝓpe nomen breuis habebit· sed tamē epl̄e In hac igitur doctrina· primū dicī / epl̄a inducetur in subam et adiuncta· et ipsarū adiunctorū aliqualiter pandē natura· Deinde monstrabi quot et quas epistola teneat partes· Quē dabuntur omnia circa epl̄arū inuentione· Et finaliter ondetur q̄ hec epl̄arū doctrina· quecunq; possit aptari ad modū dicendi vulgarē·

Capm̄ secūm d̄ dictis huius p̄ticule et adiuncta et de nā salutacionis vale dictionis et date·

Epistola siue breue resolvitur in partem et adiunctum· Ad

salutacionis valedictionis et date · Circa de abbreviatore singulare pars oracionis rethorice· Quartū quot et quas partes habz epistole inda substantia · Quintū ondit penes quid maxime fiunt epl̄arū distinctio· et q̄t sunt ipārū genera· Sextū est ocularis descripsio representatiua inuenturaz que spectant ad epl̄arū duo genera prima· Septimū declaratio descripsionis iuxta posite· Octauū quot et q̄ diuerse sint dictaz duaz epl̄az mensure et valentes · Nonū ocularis descripsio representatiua inuenturaz· que ad primam et q̄rtā spectant epl̄as · Decimū est declaratio descripsionis iuxta posite · Undecimū est ocularis descripsio representatiua inuenturaz que ad quintam et sextam spectat epl̄as · Duodecimū est declaratio descripsionis iuxta posite · Tredecimū ocularis descripsio representatiua inuenturaz epistole septime · Quatuordecimū est declaratio descripsionis ocularis iuxta posite· · Quindecimū est ocularis descripsio representatiua inuenturaz octaue epistole · Sedecimū est declaratio descripsionis ocularis iuxta posite · Septendecimū de inuentionibus epl̄e none · Octodecimū de formis epistole decime et q̄ multiplicē diuersitatem epl̄az· sub se contineat. · Nonendecimū de formis epl̄az mutarū· et earū multiplia differencia.

Dicessimū q̄ hec epl̄az doctrina ad vulgarem eloquentiam multum opetur

Capitulum p̄mum propter quid hic sit tractanda de breviū et epistolariū effectiua doctrina.

iuncta voco salutacionē · valedicacionem · et datam · Reliqua nāq; sunt de subā brevis · Et q̄nis p̄mū aduictum salutacionē appellem · poterit tamē in brevis mīo frequenter aliud q̄ salutacio ponitur pote maledictio · Unde quidā scribens seu mittens optat illi ad quam eplām dirigit · Debet ei p̄mittī · ut hostis hostī mittū · vl' carcerem · vel aliud malū mach vel minꝰ durū · vel aliquod bonū · ut ad veritatem redire · culpā agnoscere · p̄cū lugē · et sic de alijs · Inferior autē superiori reuerentiam q̄ debeve · vel aliquā singularem reuerēcie speciem · vt pedū osculari · et ita q̄libet quidā scribens illi cui scribit decenter poterit optare · Debet p̄mittī eplē · Et ꝓpria nalitē q̄tū ad aliud aduictum q̄ valedictionē vocatū · Nam et ista aduictum ex bonis et malis potest constare · sed in affectū et optacionē scribentis · Inter salutacionē autē et valedictionē · Sed hoc tale · Nam salutacio verbis illis assilātur · que cū p̄mo conueniunt aut sē videre homines · solent de p̄senti · Quo circa nō mirū construem epistole principio ponitur · Sed valedictio verbis illis assilātur q̄ post confabulacionē mutuā cōmū separatione solent edicī · que verba vulgariter acceptionē licencie vocare solemus · Sobrie decenter in fine debent epistole poni · Data vero locum et tempus quibus est epistola scripta continē debebit · Ceterū hec aduicta non equaliter omnibus brevibus adhibentur · cum plerūq; in libris patentibus omittit valedictio · nisi specialis cā fuerit q̄re ponatur · Item in libris clausis · sed in usum franciae aut in plurib; hodiernis diebus non p̄mittit salutacio · sed eius loco si superior scribat · ponit superscripsionē sui nominis · si par aut inferior subscripsionē · Potest etiam sed raro p̄ aliquā cām · Data sedis totū vel p̄tem omitti · vt puta si retinetur locus aut tempus · aut vtrūq; sicut antiquitus frequentabatur · Et forsan in alijs contribus quo ad hec aduicta sunt vsus diuersi · qui si oratori laudabiles videantur obseruet · Imo q̄libet quū eorū multa que seruātur in hijs aduictis non ab arte · sed ab vsu solo procedūt · eos qui latius ea cognoscē velint · ad vsum remitto

Capitm̄ tercium de abbreuiacione singularū p̄tiū oracionis vel clozule

Subam autē epla si p̄fecta sit · voco totā oracionē vel thoricam maurtiū ad epistolarem angustiam · Quo arcta si velimus vocē scribē p̄fectam eplām · ut cōstat p̄mo ut solas necessarias p̄tes oracionis vel clozule sciamus eligē · Sedo q̄libet earū abbreuiare · ad quoꝝ p̄mū seruit illud quod dem̄ est libro p̄cedēti · videlicet ut alias vicem tantū adimpleam̄ · Ꝓxo sedo vo stendum · q̄ licet exordium p̄fectū duas p̄tes hꝫ debeat · videz expositionem et racionē ut dictū est p̄mo tractatu quīte libri · si tamē quilibet fieri possit conabimur · vt in epla cum vti volem̄ exordio tantū vnam illarū p̄tiū · et q̄ brevissimis verbis gemeat · Duobus autē preceptis · narrando breuitatem consequimur · Dictum est deinde q̄ libri sedo tractatu · Et preterea circa colorē qui brevitas dicatur · aquid dictū est q̄d ad narrationē breuitatē deserui t · Ꝑtiendo vero breuiat · si solis in ipā rebus vbis vtam̄ · Confirmando

vero ꝓculatum brevitatē acri
pit· aī ex qualibet argumētōe
singulariter capta· forsā argūm
tacōnis spernēdo· tantū medi
um seu modū· et in deū argumēta
cōnis effodimus· Et similit de cō
firmacōne· Conclusio vō auctio
nales et passionales oracōnes
sunt breuiande· sicut ipā narracō

¶ Caplm qītum quot et quas ꝑtes
habet epistole nuda substancia·

Quātus autē nemī sit dubi
tandū· qū eplē ꝑfecta sbā
tot et eāsdem ꝑtes conti
neat· quot et quas habet oratio vi
ua· Imo plures si petitionē nō po
namus ꝑtem oracōnis rethorice·
Nichilomī qui in ipā plerīq; ꝑs
exuias formis· quibꝫ in oratione
viua solent locari· sub sola ſe nar
racōnis prodit̄· placet plerisq;
sp̄torubꝫ ut preter salutacōnē
valedictionē et datam· quas ab ōra
cōne viua non accipit· sua subā
ꝗuor habeat ꝑtes· Dicimꝰ· q; in
primam couenī habet cū oracōne
viua· videlz ipm exordiū· Reliqua
vero series substancialis eplē· tres
ꝑtes distinguunt· q; media et
prīa palissima intentas intēcō
nem designat· Prima vero causā
vnam uel plures eiusdem intenta
onis· et vltima res illas que per
executionē eiusdem intencionis
sunt sequture· vt si ꝓpōr salutacō
nem et exordiū· sic scribam· Cum
ad studij continuacōnē mīhi in
digeo· Deprecor humilit· ut qātū
placuit sicuturatis· unde recepti
nis dignam mercedem· In hac ei
oracōne ad ꝑtem mediam· q; dia·
Deprecor humilit· vt q; tū placuit
sicuturatis· cōsecutur· religue
due· Prima videlicet ꝑ nos cau
se moueris ad deprecandū· aut
cause mouē potentis cui quē de
precamur· Et sēdā ꝑ nos dei secu
tuve facta sicuturus· Prima aut
dictaū ꝑtiū multiplicacōne· se
cūdam vō petitionē· et tāa cō
clusionē appellant· Nec valeo ꝓ
hibere· qn talibꝫ nō mihi appellē
tur· Michi tamen eas hoc loco
sic appellare non placet· Nam si
ꝑmam hanc trium ꝑtium vocare ꝫ
narracōnē· possem lectorū meos
lectū confundē· cū hec ꝑs frequē
ter non solum narracōnē conti
neat· sed oracōnis rethorice ꝑtes
omēs sequētes exordiū· sed magis
placet ut epistole ꝑs ista vocet
causacō· Quadmodū moderni
secretarij arcta nos cautē vocāre
sunt soliti· Item media ꝑtem quā
petitionē vocant· nō placet pe
tionē vocare· eo q; ꝑ illam ꝑtem
mihi mīhas eplis mei petimꝰ· Imo
forsan recusāmꝰ aut cōcedimꝰ·
aut mdulgemus· aut donamus·
aut absoluimꝰ· aut dispām· aut
volumꝰ huiusmodi aliud aliquid·
q; nequaq; habet natiuā petitio
nis· Quocirca ꝑtem istam eo q;
semp actū voluntatis significat·
placet nīcōnem vocare· in qua vul
gariter et a secretarijs mīhis ārā
nos eplē ꝑs ista vocetur· cōclusio
qua sic appellari nobis nō placet· ne
confundam· lectores scientes qm
accione ꝑmittendo· supius recapi
tulacōnē oracōnis conclusionem
appellabamus· Nec ꝑtem posteri
mam qua quida alij conclusionē
appellant· sic appellabo· sed pronū
tium· Itaq; post exordiū in ipius
epistole subā frequēter hec tres
ꝑtes sequūtur· videz causacō· nūci
acō· et pronūcius·

¶ Caplm quē
ordie penes quid maxie sint eplā
rū distinctio· et quot sūt ipāz qua

Quicūq; vero finit dictaturus
eplām· non statim debet ī
primis qualit̄ magē veluti
considerare· sed omino prius adeā

ptem qua intentione precedens
caplo mitra pau. ꝯ tñ ad portum
oim verboꝝ eplariꝝ oculꝝ am
nn debebit dirigere. quasi hꝫ ps
cēt finis totus eplaris negocij
ꝙadmodū et auditor eplē litz totā
audiat. attendens eam aures ad
hanc ptem consueuit arrigere.
Quarta pma eplariꝝ distinc
tionē. et nl'apliat tem. sedm hꝫ
ps diuisitatem puto sumendam
vnde vel epistolaris intēcio con
sistit circa preteritam iuriam. vel
circa q̄nis aliam materiam. Si pu
mū. tuē vel versatur de pte in p
tem. vel de pte in iudicem. vel de
iudice in ptem. Si de pte in ptē
hoc est duplex. quia vel ps mon
ptem ut sibi fiat. et tūc epistō
la posset ꝓuata nominatim pa
tri. Vel ecōuerso reliqua ps petit
a pte. ne ad restitutionem ul em
dam aut pumonē subeundam
molestetur. Si eplaris intēcio v
setur de pte in iudicem. hoc ē
eam duplex. Nam vel ps actu
sans uel agens petit sibi cō
despnari p eplam actu satoriā. vel
petitoriā. quā vocant libellū. vel
ecōn reliqua ps petit absolui p
eplam defensoriam. et excusato
riam. Si autē eplaris intēcio cē
dat a iudice in ptem. hoc similit
est duplex. Nam vel condempnat
vel absolut p eplas sententiales.
Et sic pro genere cause iudica
lis sedm diuisitatem intentionū
eplariū. Distinctis sūt eplariū sex
generū. Si veō eplaris intēcio
non consistit circa transactā iu
riam. et circa materiam aliam
hoc est triplicater. sedm triplici
tatem eoꝝ que p eplas nos notā
mus intendē. Quod ut intelligat sa
ciendū. q̄ tripliciter ves possuꝫ velle
p has eplas. Primo videlz ut alius
tui scribimus aliquid faciat vl omit
tat. Secdo q̄q; nosipi p eplam fa
cimus aliquod opus diuersum ab
pistola. ut si epla p eplam donet
mutuet. commodet. quitet vel aliud
huiusmodi. Tertio q̄q; p eplam nr
volumꝰ aliquid diuersum ab epla fi
p alium. nec nosipi p eam aliq̄d ali
ud fiamꝰ. sed tantū volumꝰ p ipam
aliquid notificare. Si primū hoc ē
duplex. Nam vel princeps siue hys
que pertinet ad actū preparandi mit
tit eplam. vel psona quelibet ve
runtamen ex quo primo nascitur
septimus epla quo principes se tra- (8m)
le quid. velle fieri vel nō fieri de
monstrant. Docentur autē tales
epistole mandatum omissionis edic
ta. constitutiones. imo dicta leges
statuta decretales. et alias noīa
bꝫ forsan quā plurimus. Pertinent etiam
tales epistole cōuenire nō solum
illis quos comuniter principes appel
lamus. sed minus eoꝝ officiatis
ac ministris tam tū administrationibus ac
toti ciuitati et aliis multis hmōdi
queuis modis imperij. Si psona
quelibet ut puta p eplam velit q̄
alius aliquid huiusmodi faciat vl'
omittat. nascitur octauus genus
eplaꝝ. videlz epla psuasoria vel
dissuasoria. quibus eplis etiā pri
ncipes frequenter vtuntur. tum
scribunt non mandando. sed ro
gando forsan ad nos subditos
aut minus quibus racōbiliter
mandare non possunt. quo tēpo
re se gerunt ut p̄sone puate. Illud
autē genus eplaꝝ quo nos ipsi
qui scribimus aliud diuersum ab
epla facimus. est nonū genus
epistolaꝝ. et cōtinet sub se dona
tiones. legationes. remissiones.
quitationes. obligationes. et ce
tera talia. maxime cū in illis eplis

loquit̃ in ꝓma ꝑsona ꝺs q̃ ꝺoct aut legat aut rector. alias ꝺes epl̃e contingeret sub ꝺno ꝯe nere et ꝓtingerent ad notaꝝ ꝺe ant aut̃ genus epl̃ar ꝯ quibꝫ tã tũ volum⁹ ꝺmuãe absq; hoc ꝙ aliq̃d petamus vel requiam⁹ nãl' ordinem⁹. Sub quo ꝯene fuit imu meabiles spes epl̃ar. ut ille quibꝫ tantũ voluꝫ aliq̃d ꝺirare vel testificari vel facti veritatẽ ostendere uel q̃litatẽ facti monstrãe ut ꝙ ꝺmũ illustrium expediens noca mũ honestũ vel turpe vel facti q̃litatem ꝺere aut ꝙ magnũ vel ꝓuũ vel ꝑsonã alterius aliq̃ laudare aut vituperare vel ad receptam epl̃am vel aliud aliq̃d respondẽ aut alimũ et ꝓpositũ fac̃ patefacẽ utrum epl̃is diffidat mus vel aliquã aliam inmobilẽ ũ verũ ꝑ epl̃am ipãm ꝺere. ꝓter has aut̃ ꝺcẽ epl̃as simplices est genus epl̃arũ ꝯpositarũ. quod genus quada sub se continꝫ infinitas eo ꝙ er ꝺab simplicibꝫ epl̃is varie ꝯbinatis potest infinita fieri diuisiones ut aut̃ promptius videri possit hoc genus epl̃ar nãs et valectus sequentem subiuncti ꝺescriptionẽ ꝺeclarẽ.

1 Epl̃a qua quis ꝓtẽ suã adiuisam vel alterius, mouet ad illatã iniuriam emendandã vel ut quod detentum restituat.

2 Epistola qua quis suam ꝓtẽ ad uersam uel alterius cuiuscũq; monstrat a quibus impetitionẽ desistat.

3 Epl̃a ꝓtis ad iudicẽ q̃ qs alii pecunia ul' ad satisfactionẽ cogi ꝺesiderat

4 Epl̃a ꝓtis ad iudicẽ q̃ quis se ali vel alii absolui a no⁹ puni⁹ aꝺ ad soluendũ aliq̃d no⁹ cogi ꝺesideat.

5 Epistola iudicis q̃ reũ condẽpnat

6 Epl̃a iudicis qua reũ absoluit.

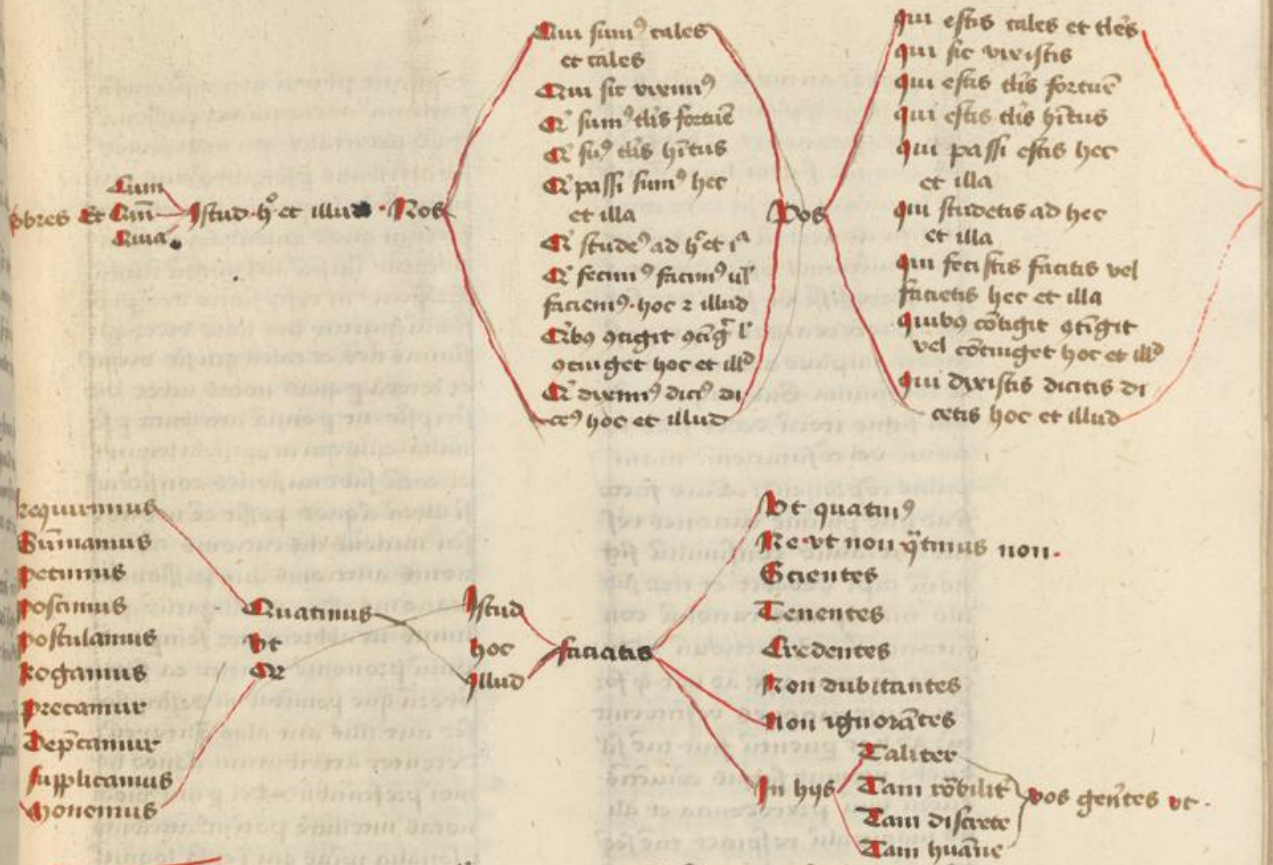
7 Epl̃a principantis q̃ se velle ꝺmuit ut alius aliq̃d faciat vel omittat.

8 Epl̃a qua quis cuã si ꝓuocato sit alii ũ aliq̃d velle vel nolle ꝺesideat.

9 Epl̃a qua quelibꝫ ꝑsona siue pbica siue ꝓuata se quid diuersi ab eadem epl̃a facẽ monstrat. vt ꝺonare legare quitare et huiusmodi

10 Epistola qua mittens vel scribens soluꝫ vult aliq̃d alteri significare ut iuuare testificari et huiusmodi.

11 Epl̃a mixta seu compositi ex aliquibꝫ dictaꝫ simplicium.

Vt nostrum valitas odā
ris despsionis nūe posite
sacendū q ipā datur ad
cognoscendū uicturas pīm ge
neris eplār simplicū ptmentis
ad genus causē iudicalis p qđ
genus eplē quis adūsariū suū
uel altēus monet ad illatā iuri
am emēdandā uel restituen
du qđ detinet In tali em epla
sedin pitem descripsione cau
sacio capit sicut statum p⁹ exor
diū Iuxta vō capit ibi Quum
nos et cetera Prouectus aute
capit meaū in vltima cellula Un
de causacio in hac epla si pfecta
sit continē debebit narracionē
ptionem ꝙfirmacionē et ꝙfuta
onē q dusiem auctoes et passio
enes sub equisita tamen bñ
tate et totalitē ee ḡuē cause
iudicalis Si nāq sit epla longis
sima cuē statim post exordiū
ingrediem narracionē quātā
breuitate potim⁹ ee ḡ madem⁹
in ptracionem cui⁹ vltima pīs
erit ꝓpositum Cui ꝓposito p vna
harū quictionū videlz em ꝙm
qua nāq uel consilem statum
āticta debebunt due tres vel
ḡtior racones aut cōfutacoēs
si assint vel forsan vna raco
magna vel tot quot vulgi me
moria comprehendit sub vna
cōiectione posse latē Cuiā cō
prehensionem racoīū et ꝙfu
tacionū satis cōuenies silitudi
ne manipulū appellāe potim⁹
eo q vnū cōiectionis manū sil'

comprehendantur. Item de si ad
huc restent q̄plume rationes
aut confutationes adhibeī de
bet aliquod signū his cōiūge
re naturam siue sit vere cōiūc
tio siue aduerbiū q̄s signū p̄
sui cōiunctionis officiū notet a
qua precessisse ve sunt hec sig
na. Preterea deinceps post
modū amplius vtemur etiam
et consimilia. Sub aliquo nāt
tali signo iterū debet sēs ra
cionū vel cōfutacionū mani
pulus cōprehendi. Quo facto
si ad huc plume rationes rest
terint aliud consimile sig
norū capi debebit et iterū sub
illo manipulus racionū con
futacionū uel auctionū indu
a. Et sic cōtinuabit ad hoc q̄ for
san pauce rationes restituerunt
tunc ad hoc quenit finis huius sil
Duobus vtemur signis cōiunctis
quorū vnū precedenda et alī
ud manipulū respiciet tue sequ
tem. Signa vero ad ea q̄ precess
serunt respectiua huiusce sicut et
obtē quasdam propē quod ppter
que ptaq; hinc inde ex quibus et
ppter rationalia. Cum igitur ad huc
totū erit quentū. Dicemus quasdā
tes cū quia vel quia vel ppter ra
nalī modo statim subiūgendo
manipulū racionū confutacio
nū aut actionū qui manipulus
protendē se debebit usq; ad tal
mitem racionis. videz usq; ad pronome
p̄me p̄sone demonstratiū eius qui
in epla loquitur. quod est nos ul
ego. sicut in huc posita descripti
one notatē vel usq; ad locū ex de
pronois. si ipm non expresse pona
tur sed subintelligatur. Et cōti
nuabit sub illo pronoie et ad ipm affigi
poterunt nodi vnius duarū ul' trīa
trium aut plurium racionū confu
tacionū auctionū vel passionū
quibus mediantibus qui nodi sumēt
ab attributis p̄sonalibus eius qui
in epistola loquitur. p quos nodos
fretum quod emendari postulat
notatur illustre uel multum illustre.
Et ita cum in descriptione deo pnois
subiungitur hec note videz qui
sumus dēs et tales qui sic vtimur
et cetera. p quas notas iubet de
scripsio ut p omnia attributa p̄so
nalia eius qui in epistola loquit
et eorū subdumsiones consideremus
si ullum aliquod possit cē nodus
seu nucleus dictis racionis cōfuta
tionis auctionis aut passionalis
oracionis. Hec intelligatur q̄ ve
limus ut abbreuiator semp nūc
primū pronomē utatur ea forma
verborū que ponitur in descriptione
sed aut illis aut alijs q̄libet ex
tenter attributum aliquod hu
modi presentibus. Vel p huiusmodi
notas intelligē potemus attributa
p̄sonalia ipsius qui t'plā loquit
que sint nodi racionū confuta
tionū actionū aut passionalium ora
cionū. Monstrandum quū multum
illustrissimum esse non petere pmu
acionem quam p epl'am esse peti
turus que attributa potemus vno
simplē ponere. Alio modo cū exp
sione q̄litatis qua mostrant ut si
dicamus. Deos qui quū simus dēs
aut tales. nobis non licet tamen
iniuriam sub silencio preterire et
cetera. Continuabitur ad pronome
demonstratiū eius a quo requie
emendacio. videlicet vos uel te. Sub
quo pronoie et ad ipm ppter affigi
poterunt nodi seu nuclei v
nius duarū vel trium vel plurium
racionū cōfutacionū auctionū
vel passionalium oracionū genera

ndiaalis·qui nodi sumẽt ex atẽ
butis p̃sonalibꝫ eius a quo petat̃
p̃ quos nodos simliẽ factũ quod
emendai postulam9 notat̃ ius tũ/.

Tu insinuãs Gracia cui9 illi pronoi similes
note subducũtur illis·que dabant
pronoi p̃mo·cũ dr in despc̃ione
Rui esus tales et tales et ceteri
Notandũ autem q̃ inter hec pro
noia p̃me p̃sone et sede non sẽp
est idem ordo·Nam si p̃sona cui
desmanimus eplam sit nob dig
nior·tuc̃ sui pronomẽ cũ suis 9
nexis debebit precedẽ·et aliud tũ
sibi annexis subiũgi·Cum veme
ad verbum q̃ significat affectũ
et desideriũ scribentis·videlicet
requimus scimam9 et veligꝫ pro
nionalia·magis vel min9 venie
rendalia·sed in p̃sonarũ dignita
tem·vel indignitatem·et sed9
mansuetudinẽ vel decentẽ vũ
eius·qui epla loquit̃·Et q̃d cũ
talibꝫ verbis vere pensim9·sibi ad
uerbia conuenienda·et alia q̃dam
aduerbys p̃nionalia·possimꝰ
apti·significancia videlicet vehe
mencia intencionis et affectꝰ
ipius qui loquitur·cui9modi sũt
hec videlicet instanter·instancius·
instantissime·vel vna vice pro o
bus ex animo·ex certa sciencia
sciencia·seriose·coram vniuerso
mundo·teste deo·et alia p̃nionalem vtutem hñcia·Deinde ve
nitur ad hanc notam·q̃m9 vel
equalenter·que est p̃nionia ad d̃
signandũ id·q̃d loques fieri vel
omitti poterit·Cui statim cadere
res subiũgi debebit·forsan tũ a
lys decimanombꝫ aduerbialibꝫ
vel p̃nionalibꝫ cui9modi sũt
hec videlicet statim·omi dilacõe
cessante·integraliter·et alie q̃bꝫ
que significant attributa negocij·

Circa quã eciam rem sciendũ est q̃
quãcitus breuis esse videlicet·cũ in v
no facto consistat·ut si requiram9
ut quis restituat aliquod raptũ
vel detentũ·Cui q̃ veo proliva
ut si requiram9 q̃ aliquis in resti
tuendo ordinem aliquem protensiũ
sequatur/finaliter in ultima cellu
la ventur ad p̃em proueniusque designare debebit aliq̃d vnũ
vel plura maxima bona·que illum
atori ex emendacione proueniant·
aut vnũ vel plura maxima mala·
que eidem ex emendacionis omis
sione sint proueniura·in quẽ pro
uenti reprehendi venie potim9
p̃ eas meditaciones·que date sũt
p̃mo modo deliberandi libro decimo
Note vero quibꝫ in hanc p̃em
madtim9·sunt multiplices·quarũ
in posita descc̃ione ad maiorem
promptitudinem significare sunt
aliqua·tam pro rebꝫ proueniuꝰ
in bonũ q̃m in malũ·Ex q̃rũ silitu
dine forsan inueniri poterũt alie
multe·ut considerata cellula ulti
ma̅ posset satis apparere·Nam
post hanc notam vt vel quatim9
debent subiũgi res ille bone·que
ex re q̃ fieri optamus si fiat ſ
mantea proueniure·Postea̅ uter
post hanc notam ne·ut no·vel
quatim9 non debent subiũgi res
ille male·que p̃ rem que fieri posit
si fuit facta in futuro vitabitur·
Et p̃nionalis de religꝫ in ulti
ma cellula descripsione locatus
debebit intelligi·Caueñ autem
q̃ q̃ius hanc p̃em qua aliqui
conclusionem·nos aute prouer
bũ appellamꝰ tanquã principale
p̃tem epistole posuimus·vt mu
neratoribus p̃ cui eplã satisfa
ciamus·Est tamẽ sedm veritatẽ
totalis de causacionis integritate·

et suptā · et confirmatōē primi
mōi deliberādi cuius a quo regri
mur · de quo p̄mo modo delibe
randi dictū est supius libro de
tēmo · Et ista autē patet q̄
causacio in hac eplā longissimā
non ponitur continue · sed in ip
sius epistole loais diuisis diste
ctitur · Nam pozcio magna po
nitur aīc notam ītencionalem mīe
cionis · videlz ante p̄mū p̄noī
Alia pozcio quecitur citē p̄no
mōi · Ac alia quecitur p̄noī
eam p̄sonam a qua petimus
demonstranti · quedā enā poz
cio in p̄tem quā p̄ouectū vo
cum defertur ¶ Capm̄ sep
timū d̄ē declaracio descripsio
nis mīe p̄tis

Sciendū autē q̄ ḡnus uīe
totam seriem dēe d̄scp
sionis ordinis dedaueī
nativam eplē longissime · nō
omnō sedm̄ quātitatē materie
mehil poterūt hui⁹ ḡnis sicut
et reliquoz̄ ḡnerū eplē mul
tū differre · sedm̄ magnitudiēz
siue mensurā · Nam ḡque sūt
breues · alie longe · alie longiores ·
alie longissime · Breues sunt
que statim post salutacionē ad
exordiū producūt ad mīeacoēz ·
aut si exordio careant statim
post salutacionē mīdūt in p̄
sam intencionē · aut ille que si
tam salutacione q̄ exordio ca
reant · sicut caret nos ia vsus
multū soleunt · i māco ponunt
ipam mīcionē hac forā · vt si
aut nllam causacionē intencōi
p̄mittūt · ita sibi nllam īmisceāt
eā videlz ad p̄noīa p̄me et sēde
p̄sone · nulle sint p̄tes causacois
adiūcte · ut si intenno dicat · E
go requiro te q̄tenus emendes
que deliquisti · Quocens vō
materia pacetur semp talibus
epistolis breuibus erit vtendū
Quod si materia non pacatur
sed causacionē reqrat · videbim⁹
an illa tota in ītencione possit
vim nel alti vel vtriq; p̄noī nec
ti · et illis causacionē adiūgem⁹
vtendo eplē forma · qua longā
vocium mō · vt si dicam sic Ego
qui cōtumelias tuas honorē sal
uo · ob hoc aut illud Ducatus
sustinē non possim · Te qui ob
hoc vel illud non solū mihi ad
non īuriandū · imo vō et ad
gracias actiones q̄plurimū ob
ligaris requiro · ut emendes
que deliquisti · imo sepe ad vnū
nel alterū dictoz̄ p̄noīm i hīē
forma longa non solū vna va
cio · sed due tres nel plures si
breuiter colligentē possūt annec
ti · potest etiam frequēter i hys
breuibus et longis eplīs ps fia
lis videlz pronētus omitti · Sed
notandū q̄ mīa p̄cipue pīa
pes erē · et alij viri grandis au
toritatis · ante tēm intencionem
tam longe q̄ breuis eplē p̄mittē
solent quādam sentenciā · et ge
neralē ꝓpositionē · que cōtinz hoc
in vniūsali · qđ in spāli reqritur
vt si antedem exemplū sic ser
seruatur · Nulle tēi vtgent
iniurie · q̄tenus hec q̄ fuerūt p be
ne passos illate · Nam q̄tenus q. qui
lias tuas ob hoc aut illud hono
re salno ducatus sustinē nō pos
sim · Te qui nō solū tē · Et tēz
sententiā et ꝓpositū tēm mīh
vocant exordiū · sedm̄ vīentē
autē est maioz cuius dā tripar
tit sillogismi · Hec est cum q̄libēz
vocetur · Abbreuiator autē cū
breui forma non possit vti tue

si matia pacatur semp sunt de
bebit in omnibꝫ epistolis confiae
dis·ut hac forma longa possit
uti· Non tamen consulo ut uta
talibꝫ sententijs· et unusalibꝫ
ꝓpositionibus·nisi pacatur dig
nitas et autoritas ipius·q̃ in
epistola loquitur·et nisi ꝑ ma
ture grauitate ad hoc cogi vi
deatur· Gaudiu eam q̃ fre
quenter cum uti possem hac
forma longa· conuertim in ipaz
in silitudinẽ forme longioꝛis·
cum videliz eas rationes omes
quas possemus sub pnoibꝫ col
ligare· ꝓponim ꝑmo pnoi eis
dem pronoibus manentibꝫ nu
dis·ut sic scribendo cũ contu
melias tuas honore saluo du
cus sustinẽ non possim· utpo
te sumptas a viro qui nõ solu
mihi ad nõ iniuriandu· Imo
vero et ad gratiarũ actiones ob
ligatur q̃plurimu· Requiro te
ut emendes que deliquisti· In
hac eni forma nec sub illo pro
noie ego· q̃ iuenta ubi requiv
subintellichitur· nec sub pnoie
te quecuq; tacito collocatur· sed
notante precedẽ et comphendi
sub hoc aduerbio cum· Itaz nõ
has formas esse assimtas tã ta
ut altius loco quamꝫ eaz una
potimus uti que conuenientioꝛ
aut que placẽ uidebꝫ· Si vero
nemã causacio ipius eplẽ nec
pretermitti possit· nec satis apte
tota dictis pronoibꝫ alligari·
tuc videbim an sufficiat uti
forma longioꝛi· Est autẽ forta
longioꝛ cui ultra causationem
que pnoibꝫ alligatur· ad huc
habemus rationes·vel rõnũ
confutationũ·vel auctionũ ma
nipulum unicuiq; · Quig; tale unum
manipulũ habeam· tuc eũ a
te primũ pronomẽ comprehen
dimus·sub unico signo cõnecti
no·q̃ notatur in primus posita
descripsione·ubi ponitur illa tã
signa· Cum qui quia· Et hoc
nõ si quis aduerteit q̃pluri
mas reperiet formatas eplas
sic dicentes· Cum hoc istud et
illud nos considerantes·hoc et
illud et cetera· Rotundiu eam
q̃ causacio pcisa formę longio
ris·poterit incipi ꝑ ablatiuos
absolute positos·eo q̃ hec signa
Cum qui quia et consilia·tan
tam habent affinitatem cũ eis
dem ablatiuis·ut eos resoluat
ut est notatũ tertio capitlo sedi
tractatus quinti libri· Item hec ea
dem causacio poterit aliter in
pi·tũ modi rationũ finguntur·
quasi nos monentes inducentes
pellentes·et huiꝫmodi·ut si sic sẽ
batur·istud hoc et illud nos in
ducũt·et reliqua·vel sic·istis hijs
et illis induamur·et cetera·vel
alio modo ꝓpositionali· Rotun
diu eam q̃ in hijs longis et lõ
gioribꝫ formis·frequenter aqua
sola rationis occupat locũ cau
sationis·cui videtur et sola ra
tione·factũ credituꝛ iustum
aut multũ iustum· Aliqñ vero
sola confirmatio a cui ꝓpositi
Aliquando vero sola confutatio
rationi obstanti· Rotundiu q̃ ad
auctio sola· Quig; vero passiõ
lis oratio· Cum eni hec omia
pertineant ad causacionem ꝑfectam
in hijs longis et longioribꝫ epis
tolis·que plerumq; nõ requiruntꝫ
causationes ꝑfas·potiꝰ hoc q̃

libet solitarie uel forte tantu duo
vel tantu tria causaonis sedem
implere sicut hec aliqualiter ex li
bro precedenti potit intelligi. Et
sicut est aria forsan epistole lon
gam et breuem inter dum solitet
aria forsan istam longiorem in
telligatur quia plerisq; principes eccie
et alij viri grandis autoritatis

ante causaonem talem solet
aliqua sententia et vniuersale
ppositionem premittere que hoc i
dem contineat in comuni quod
petitur in particulari. Vsus tame
ille a minoribus viris in exemplum
trahi no debet nisi excusetur
p exilitatem grauitate materie
Si autem nec breui nec longa

Sapientie
prudentie
dignitati
autoritati
excellentie

q tal' et tal' eius ee p'm pronomie

Supplica
precam
rogam
requirim
et filia

Cum
Cum
Cum

istud hoc et illud

Nos q sum dei vic p descp oe

Cuas sobres et

Capitu octauu quoti et qdiu
se sint dece duar eplaru mesure
et varietatis

Quia inter positas descripsiones
dictaris nostratur valet
sacendu q ipa data ad nos
cendu lectuaq; cuidam epli
principaliter pertinens ad ecclam cie
udicalis p qua eplam quis ali
que a udice puni vel ad sanssi
ciendu et hoc istud et illud nos
considcandu hoc et illud et ce
tera Notandu etia q causaco
pertes forme longiorus potest in

eccli desiderat. In hac aut epla
causaco inicio et proientibus
ciis capitis similiter sicut erit e
ea p̄mam eplam dicti. ut ex hac
descripsione satis poterit notari
Etiam causaco p suas uicinas
et manipulos usq; ad p̄ma no
tam intencionis videli p̄mi p
nomen hic procedit similiter sicut
in p̄ma procedebat. Similiter po
sito causaconis uicta p̄mo p̄nomi
sed in sedo p̄nomi venit p̄ma
Diuersitas. Nam ibi no accipi
contiter p̄nomen primitiue speciei

nec longiori forā possit eplē m
ao gtim· tuē nētate ducti de
bem⁹ vti forā longissiā· que ē⁹
mos sit· ptim ipā tom despsioē·
pr dictis in predēn caplo sitē
pz· Aū ē⁹ cāonē forsā ecā vlis
ꝑ si nītēris patat autorīs aut
manē machinatio pē pmitti·
Apud nos at nec exordijs nec
hoī finijs seu vlibꝫ ꝑoꝺz vtmī
ni in causis grauissimis· Et sic

hec īsto et p̄cedēn caplis sunt
oscripta de nīcturis eplāz· qbꝫ
quis ꝓtem sua adrisa vl' alnus
cuīaz monz ad illatā iniuriam
emēdandā ꝑpzeōlit pauis
mutuis debebit mtelligi de se
cundo genē epistolarū· quo qs
suam ptem aduersam vel alte
rius cuīaz monet ut a quauis
impetitione desistat.

Ad nēdiam reuocādo istud hēt illud
cōsiderādo pōdeandō istud hēt illd
pmeditādo istud hoc et illud
inclinate exantre mducte isto hō illo
parēdo isti hunc illi rōi legi·
ob ꝑ ff ad nīē· istud hoc illd
pro existo hoc illo
Cuīus res agitur
Cōpatiendo tali et tali
Congratulando tali et tali
Indignando sceleri
Sperando istud hoc et illud
Insequendo istī hunc illī

placeat { istud hoc illud } ꝓuētꝰ vt ipa epla

eōsideandō pōdeandō
solmate exantre ducte
parenti
ob ꝑ ff ad uxta
pro ex
tompatiendo
congratulando
indignando
} ac eam

m⁹ eidem p
ssa premissis

sapiens
prudens
dignus
autoritas
prolatus

sed diumatē· cū predicato lau
dis ut sapiente vrē· vel aliud
ꝓpzionale· Cuīus predicati vir
tute ipm indicē monē volem⁹
et sedm cuīus vocem ipī mtūtur
ꝑ suadē· Cui ꝑdicato subiungi
debet aliquod attributū vnum
ꝑsonale vel plura· eius a q⁹ pen
imus· in quibꝫ attributis consis
tent nodi seu nuclei aquarū
racionū· consuetudinū· aut auc
toritis ḡtenis deliberatiōis ꝑ
quas nidex cui dirigit epistō
la monē deat ad faciēdū id
qd desideam⁹· Notanē attributa

talia in descripsione premissa· ꝑ
pzionalibꝫ verbis sicut notata
sunt circa sedm pronomē eplē
pmue· Et inter hec duo ꝓnoia
cui sibi annexis dis ordo seruari
debebit· de quali dictū est arta
pmā eplam· Deinde venit vbū
quod signifiat affectū· et de
siderium eius qui in eplā loqt⁹
videlicz supplicam⁹· aut aliud
tale ꝓpzionatū nobis qui pe
timus· et illi a quo petim⁹ se
aūtē talia verba ꝓpzeōlia ill'
que in pmia descripsione mā
bantur· Et qdcūqz talium vboꝝ

recepcionis sibi debent aduigi
aduerbia et alia quedã adiũbus
ꝓpositionalia significantia ad vehe
menciã desiderij ipsius qui ꝛeplã
loquit̃ aut humilitatẽ aut cũcti
onem ad aliud tẽ cuiusmodi sẽ hec
vt ex intimo cordis totis artubus
ob reuerenciam ad amorẽ dei humil
lime cũ omi humilitate et reue
rencia quia decet et alia infinita
talia. Deinde ventur ad hanc
notam quatinꝰ ad quã sequit̃
relatiuũ idẽptitatis videz eidẽ
quo notatur relacio ꝓdicti lau

dis primis uicti sed ꝓnoi. Cũ
relatiuo hic iñecti possunt cõ
sideraciones et vocacionis
precurrẽtiũ in ꝛeplã uariationis
racionũ confutacionũ et aliorũ
talium omiũ ut tũ de ꝓmissa con
sideranda vel considerantibus
ut premissis inclinatus uel ꝓmis
sis compatiendo aut aliud hꝰmõi
ꝓpositum hijs q̃ ꝓsequitur.
Postea vocis datiuũ sequit̃ con
uitio ac vel et ad alia ꝓpositiõl'
et ad illã alia gerundia vel ꝓpo

XI

Cum
Cũa ꝓbris et Cũ — Isti hoc et illud — Nos ꝓmissis
Cũa

Considerãtibus ꝓdictas attẽcio
nes inclinari exactis inducti
parentes
Et ob q̃ ꝑ ad uicta
pro ea
Compatiendo
Congratulando
Indignando

12

Capitũ nonũ de declaratis descripcio
repꝛesentatiua uicturaꝝ que ad
eam et quartã spectat ep̃las.

Nunc posita descripcio ad
noscendũ uicturas
earũ ep̃larũ simpliciũ que
condepnatorias et absolutorias
sentẽcias iudicũ continẽt q̃ ple
rũq; tarent ea ꝑ quã supius
appellatũ ꝓtulit. Causacio vo
loco rũracionis sue cõtinẽ debet
oẽm ꝑtiũ litigancium altercacio
nẽ. et si preter hanc iudex velit
dare racionẽ et causam vnam
uel plures sue sentencie. Ille de
bebit cotidie sumi ex hijs que
ꝓtinent ad genus cause iudicialis.

Cum autẽ tali causacione volu
erit vti licet ea rarissime sit vtẽ
dũ. aliqua eius pocionẽ antep
nũ pronomen. Aliam sub ipo po
tent collocare sicut ad hec per
oculareꝫ ꝓ desarpsionem dun
gitur. Finaliter vtendo ad cõ
dempnacionẽ uel absolucionem
uel q̃cunq; dictamẽ iudiciale
q̃ sedm exigentiam materie
mat debebit quiq; proluius qui
breuiꝰ. Et sicut ꝓtores ep̃le pos
sunt cẽ breues longe longiores
longissime ꝓpocionaliter in hijs se
tencialibꝰ ep̃lis debebit nichil de
vbo de hac cade mã. aq̃d videre

rationalia sub quibꝫ eciam postea causarum precipue ꝑmiꝫ iudicialibus et quꝫ deliberatiue necessario debebit continere nucleos rationum qui non solum sunt attributa eius cui scribimus sed generaliter rationes quecuꝫ ꝑ ipsum considerabiles vt ad medziam reuocando istud hoc et illud vel considerando istud hoc et illud vel ꝯsiderando istud hoc et illud et sic de aliis mutationibus notis. Deinde venitur ad vbi placeat vel aliud ꝓpositionale cum finitum id quod de

sideramus subiungi debebit fieri vel venire ad ꝓpositum quo ꝓpositio hic regi debebit sic enim rectius ꝑ minus eplam Et sic ecia de ꝑte epla Dicebat quod posset differre ꝑ. quia nec sic in sura. viz quia aꝫ e breuius longior vel logissima et de quibꝫ ꝓ poribꝫ et quod semper minus longus sit vtendum cum possimus et alia octauo eius ꝓmium ꝓpositionale hic debent intelligi. Eadem enim descriptio potest valde paucis mutatis aptari ad quamcuꝫ eplam supra nos annotatam.

Ad mediam reuocando istud hoc et illud
Considerando ponderando istud hoc et illud
Premeditando istud hoc et illud
Inclinat animum ducit isto hoc et illo
parendo isti huic et illi vel aut lecti
Ob ꝓ ꝓpter ad mē istud hoc et illud
pro et isto hoc et illo
Comparando tali et tali
Congratulando eli et tali
Indignando sceleri
Sperando istud hoc et illud
Insequendo istum huic et illi

Absolumus
Condepsiamus
Decernimus
Sententiamus

Nec non

voluit redeat ad ea que de formatione sententie dicta sunt vltimo capitulo libri nostri. Itaq tamen hac forma formantur eple sententiales. sed magis ꝑ formam cuiusdam epistole mittere. que publicationem sententie continet. et ꝓceptum. ut executioni mandetur. et seruetur. de qua forma dicetur infra capitulo decimo nono.

15

Rnasobres et Rñi Rna stud hoc et illd Ros qui sum⁹ cales ut nõtur i dscp sioe posita supius p̃missis consideatis ut nõe in dscp̃tione precedenti

tne ḡrtu
Capl̃us deañ est declaco dscp̃sionis nunc posite.

Hec descp̃sio datur p̃ formandata simplias. Civ aut̃ voco mãdatũ i q̃ præceps solũ ãquid fi' iubz. Ad compoẽdũ est i quo p̃o notificat ãqd. ex quo cõit in mãdatũ descendit. et vtr̃ in eplẽ pio vbis importãtibꝫ notificacõne. Cum' siẽ hec Rotũ fiam⁹ notificam⁹ et huiꝰmõi de quo mãdato dicet̃ in filius dño nono ca°. Ihc mãdatũ simp̃r capit causaliter ex quẽ deliberatiuo. cui⁹ causacionis quãdã locũ potissimũ ãm p̃mũ p̃nomẽ. ut notat̃ in descp̃sione Item ipi p̃mo p̃nõi ẽplex potẽcie causacionis pot̃ subiecti primo videlicẽ ex attributis p̃sonalibꝫ ipius mandatis seu loq̃tis i eplã. et hoc in descp̃sione nõtũ est p̃ hec vba. qui sum⁹ tales ẽ sed ex

consideracõe racionũ. que p̃mũ p̃nomẽ p̃cesserũt. et hꝰm descpcõe nõtur. tuã dr̃ p̃missis consideratis ẽ Tuo ex cõsideracõe ḡtulatis nũ dũ deberi cõnũ. et hoc nõtur i descripsione vbi pot̃. Ac etiam vl' necnon. ad meẽtia invocando ẽ Cui venit̃ ad nomẽ dnoꝝ eiꝰ cui ẽ papiend. qd quẽ ẽ nom appellatiũ iportas laudẽ ãquã cui noi annectat̃ p̃nomẽ. p qd nõ i dscp̃sione cui dr̃ sagacitati tue. p̃ portaõlit̃. Et tli noi ar p̃uoi cui aũ qda attributa p̃sonalia ei aut mãdat̃ possit annecti designatiõ nodos seu nucleos ãqũ romi. vl' ḡtulatiõ. monẽ'' eiꝰ q̃ scribit. Et tamẽ vnusquisq; mãdet̃ ã p̃sonis nõ ḡtulabz. non ẽ fregiter vtendũ illis noiꝫ laudis nec attributis suis. sed eo casu se pius debz dia simplr. vt ẽ aut vobis. et cuilz vtiũ papmodi mã

Ca'tati
maiestati
ſẽmtati
pcellẽe
magnificẽ
nobilitati
clemẽtie
sagacitati
circũspectiõi
probitati
fidelitati
hũanitati
devocõi

q̃ talis ẽt aũ seriẽdũ dr̃ p̃no'' nõtũ est ca° sexto

Fupplicamus
rogamus
deprecamur
hortamur
requirimus
cõsulimus
suademus
dissuademus

14

Rñsobres et Rñi Rna stud hꝰ et illd Ros q̃ sum⁹ tales ut nõtur in dr̃ scp̃sione posita supiꝰ ca° sexto

Ac etiam Nec non — Ad mediam vocando vt notatur in de scripsione precedenti — Sacramenta distrectionis fraternitatis prudentie probitatis fidelitatis deuotionem — que alibi vt nota in descripsione posita supra capitulo vi. — papam mandamus iubemus committimus inhibemus — Item de hoc illud — fraternitatis omnis — prouectus vt in descripsione posita capitulo sexto.

damus ⁊c. Item in illis vbis nec nisi plura pro modo pluralior aggeris diocesis solet inualescat ut precipietes mandat vel precipiendo mandamus a nobis procedi. Alibi autem vbis eadem frequenter adubia vehementia intentionis significatia quibuscumque vt districte sub pena quamus et alia adubys procedendi. Cum eadem ad hec quotcumque quotiens vel quot vel ut ad re precipienda vel inhibenda debz diu di frequente verbo eodem vi solent addi adubia et procedentes declarationes vt indilate statim his litis visis omni excusatione postposita vel nisi clem eminus et huiusmodi finaliter prouetus hic adhibi debebit sicut in epla pmissus adhibi. Hanc eam epla sicut et aliam omnem quandam breues quandam longe quandam longiores quandam longissime quum sepe mum lon gis cum potuimus prouidu et sic in alys sic in ista nonnullis plus proposito causarum premittatur quibus non et alias easdem habz varietates que premissis eplis supius visse sunt adhibi. Quod autem quod ad istud genus epla vidue omnes epe simplices quibz prius pans se quid statue ordiare considere vel annullare et reuocare Demonstrat in tribus cum procedz eodem modo sicut in descripsione notatur. usq ad nomen designationem illius cui precipiebat exclusive sic. Nam in hys ordiationibz et a nulla coibz illa cellula que nunc sacramenti cui sequitur non fuit sed eam loco ponetur vbi designationem ordiationis et ordiamus statuimus decernimus volumus annullamus irritamus reuocamus et huiusmodi cui vbo res ipa subiugiet et in quentu sic in qbzda supiorib est preceptum

Nunquid omissa Bremissis — Considerando vt notat in descripsione posita nono capitulo — de eadem materia — Ad mediam vocando et eciam ut notatur in descripsione positu nono capitulo — Placeat — Istud hoc illud — prouectus ut in prima epla.

16

Caplm vndecimum de ordinibus descriptionum representatiua mentuam quod ad quintam et sextam spectant epas

Descripsio proxime posita
e eam totaliē de ceteris
deliberatiuo ad ostensio
nem nūcupatiuam epl̄e ortum̄ quā
quis eam si priuatus sit aliū
aliquid velle uel nolle desideat
In hac igitur ipius captionis
aliqua pozao pro ut in descrip
sione apparet pom potest ante
p̄mū pronomen ac sub eode pro
nomē rationes possūt notari cō
sistentes in attributis eius q̄ loq̄
p quas rationes monēdus est
is cui scribitur q̄d in descp̄sione
notatur cui dī qui sum̄ tales et
tales et cetera Cui autē venie
ad pronomē denotans p̄sonam
cui p̄suadē volem̄ illi aliquod
predicentiū vtutis et maxie illi
vtutis sedm quā excellentius p
suadem̄ ānecti debebit ut cui
dī sanctitatis vie huāmtis vie
vel vie sanctitatis vie huāmta
tis vel aliter sedm dignitatē et
oīno q̄litatem eius cui scribim̄
ad q̄d predicentiū ānecti debebūt
vel poterūt attributa q̄dā eius
cui scribi que sint nodi seu nu
clei q̄rendam rationū ipīus ad
obtēpeandū monē potentiū et
hoc in descp̄sione notatur cum
scribi que talis ē et cetera Post
que veniet verbū denotans ipm̄
loquentis affectū videz supplicā
rogamus aut aliud huiusmodi
Cui verbo poterūt aduerbiales
dētiones p̄pozaōles ānecti
que significant vehementiam
desiderij scribentis seu loquē
tis in epl̄a aut humilitatē reue
rētiam amorē aut aliud tale
sans p̄pozaonaliē sicut arcta
etenam et q̄ētam epl̄as p̄tus
ē dēm Demde venitur ad hac
notam q̄tm̄ vel aliā p̄pozaōle
ad quā sequitur relatiū idep̄ tale
quo notatur relatio predicati v
tutis p̄mo posita Cui relatiū stat
ānectitur recordatio confusa
eorū que in epl̄a precesserūt et
eū dī premissa considerando vel
quid aliud p̄pozaonale post quā
recordationē hec nota sequē
videlz ac etiam vel nec non aut
alia p̄pozaonalis Et ad illam
alia gerundia vel p̄pozaonale
vtutē hūana Sub quibus etiā nū
dū dēm pozao causationis de
bebit iuehi ut ad meoriam tuo
cando hoc et illud aut cōsidēm
do hoc et illud et sic de aliis de
inde venitur ad hoc vbū placeat
vel dignem̄ a velus a aliud
vbū p̄pozaonalē dignitatis uel
status eius cui epl̄a mittē et ip
sius mittentis Cui verbo statum
illud quod petitur subiungi de
bebit sicut arca p̄mam epl̄am
dēm finaliē venitur ad prouē
tū qui hic etiam p̄pozaonaliter
sicut est dēm arca p̄mā epl̄am
regi debebit Ea vō que de q̄n
tatibus sine mensuris epl̄aū et v
mūsalibus p̄poībus et aliis talibus
in pluribus fiūt predēa hic pozā
onaliē debebūt mitti Capitm 18

~~Duodecimū de declaratione descrip~~
~~sionis munt poite~~

Dan est natūm descripsioēs
edere spālem pro epl̄a
nona qua viz quis scipz
quid fatē monstrat ut indulgē
conedē Donare legatē p̄mittē
et sic de aliis talibus nihis Nā
hec epistola que totaliē est de
liberatiō sans filis est
epl̄e septime vsq̄ ad verbū q̄d
affectū scribentis significant
Nam in hac epl̄a debebūt hec
verba seruire videlz indulgē
conedim̄ Donam̄ legam̄ et hm̄oi

cū aduerbijs ~~aduersis~~ conclen
tibus·ut liberaliter·grauoso·d
graua spenali·et sic de alijs
determinationibꝫ que poterūt
appropriari ad matriam epl̄e
post que verba cū sint sibi a
nexis·res mdulta donata ꝫ
cessa vel promissa·debebit ex
pmi·et finaliter prouectus sb
uigi·in quo non mullū mā
feste bonū ex tali facto ventu
rum·aut aliud manifeste ma
lum p idem factum vitandū
exponi debebit·Ea silr̄ que
de ḡtantibꝫ siue mensuris epi
tolar·et vnūsalibꝫ ꝓpositis
in alijs sunt predcā·hic etam
debent mtlī· ¶ Capl̄m tvo
am̄ Declaris descriptio ꝑpre
sentatiā nocturar epl̄e septime

Offensa epl̄e decime ad
precedentes oēs in hoc
consistit·qui p precedē
tes a quod ex tri scriam fiem̄
aut fieri vel non fieri postulat
Quo niā possūt epl̄e fictiue
vocari·sed p istud deam̄ genꝫ
epl̄ar simplicium non petimus
ut is tm dirigantur aliquid
faciat vel omittat·Nec etam
nosipi p eam aliqd opus effiam̄
quod procedat extra animū
eius cui epl̄a mittitur·sed per
ipam volum̄ mō meo recipi
tis epl̄am opinionē tm̄modo
generare·Et hoc de duplicibꝫ
rebꝫ videlicet rebꝫ fabulosꝫ·aut
incredibilibꝫ·p res aut fabules
intelligo res illas·quas loquēs
in epl̄a vidit·aut alio sensu p
cepit·aut que ipse met fecit ul
omisit·et que sibi ipi contigerit
Anima nāq; multa quis rē se sā
ne dicē potest·pro ut i vsu con
uiuio fare contigit capimus·
p res vero credibles itelligo
res illas de quibꝫ loquēs in epl̄a
p solam vim argumentorum opi
nionē accepit·cuiusmodi sūt facta
que nullo sensu percipit·sicē fu
tura·et an factū iustū uel iniu
stū·utile nocitū honestū
uel turpe·et an p̄sona queuis
sit virtuosa·laude digna·vitio
sa turpis vel condigna vituperio
Tales enī res non sām̄ ꝑtie
sed ad eas credendas vel opi
nandas argumentis pduamur·
Cum igitur eius rei quā nos
vere scimus volum̄ in recipi
entis animo p epl̄am digne trade
re materiem uel opinionem·Intē
tio talis epistole est rem notifi
care·testificari·certificare·vel
aliud huiusmodi ꝓpositionale·ad
quā intentionem si materia re
quirat·potim̄ venire p causa
tionem ꝓpositionalem·et que data
est epl̄e septime·pauis mutatis
vel p aliqd ꝓpositum exordiale
sumptum ex libro quinto·qd papie
valet ad hanc epl̄am·Caro tm̄
ad hanc intentionē mdicem̄
prolixa tm̄satione·Imo frequē
nulla·Verū sepe post salutatio
nem statim depromitur verbum
designatiuū mentionis·Dicēdo
Notū facim̄·notificam̄·certifi
camus·testificamur·significa
mus significam̄·manifestam̄·recitā
mus·ap mus·uel fare dignem̄
nouitis·fratres uel aliud ꝓpositio
nale·quod ad materiam et ad p
sonarū dignitates et circūmodu
tū·Et hec quidē fiunt verbis
nudis et simplicibus·Quidā vō
confortatis p priapum vel deum
Diū·similibus verbis·ut notificam̄
certificantes·uel notū facim̄
testificantes·uel mō ꝓpositiona
li·Post qd verbū sequet̄ seriosa

facti narracio vel qua notificat
volemus et sub hac epla spes
continet quedam eplarum mistu
diversitas. Et primo queliz dem
rum nouet epla poterit in hanc
formam epistole redigi. cui cam al
teri non animo petendi sed tatu
ut aredat talem eplam missam.
vel requestam talem fuisse fram
vel sententiam latam vel aliud
huiusmodi insinuat volemus verte
do saz verba tlis eplis pritus tem
poris in verba temporis preterita.
Unde cui septimam eplam hic si
tuare volemus. si sit longissima
tunc hoc verbum notificamus
aut ꝓpozacionale non ponemus
in capite causacionis. sed statim
ante primum pronomen. Si vero
sit epla forme longioris cui huius
modi verbum potest poni in capi
te statim post salutacionem aut
post exordium si habeat. vel pot
poni statim post salutacionem
ante primum pronomen. Si vero
sit forme longe vel breuis. cui
tale verbum eadem ponetur situ
ante primum pronomen. Et sicut hꝫ
dictum est de epla septima. sic pro
pozacionalis de omnibz datis ac
datur eplis. Sub eadem eadem
eplarum specie alie plurime conti
nentur epli. ut ille quibz factum
quorumcunqz narramus ꝓ quod oes
species instrumentoz. quas se nar
ratiua. et testificatia factorum.
sub primo eplarum genere continetur
Unus signum est quam ara priapi
um comuniter vocantur hoc vbo
cunctis pateat. qd est ꝓpozacionale
primus datis. ac immutabiles alie
tam patentes. q̄ clausule sub hꝫ
eplarum genere continentur. Dicit
eadem q̄ nonnulli hoc genus epis
tolarum potest dare verbo inten

acionis designatio. ut si statim po
salutacionem mapiamus narracio
nem. quam intendimus non adhi
bendo tale verbum notificamus.
nec sibi ꝓpozacionale. Sed magis
do p vocatum eius ꝑsone cui se
bimus. quasi sibi priualis loquimur
ut si dicamus post salutacionem.
petre amice dilecte hoc et illud
et sic contra inchoando narra
cionem. Et eadem sine tli vocatiuo
frequenter narracio post mapc.
Cum autem eius rei qua aredimus
seu putamus aut opinari volu
mus in reapientis animo p epla
gigneve credulitate vel opinu
onem intencio talis epistole e
causas seu racones ondeve ppe
quas a nobis et aliis quibz tuqz
debeat aredi res illa. Eam per
illam intencionem venimus ad fi
nem. ad quem tendit. qui fis est
lezem epli credentem efficere.
cum effectu qui quiqz credulitate
assequitur. Est autem tlis ef
fectus misericordia. mansuetudo
warum. veridia. amor. odium
vel alia passio. Ad talem igitur
intencionem si natia requirat
p ꝓpositum exordiale. et p pro
pozacionales causacones venire
potimus. p quas in eplis re
trum satisfaciam ad suam inten
cionem diximus. destendi debare.
vel sine causacione tali. Et quilibet
tuqz contingat tribus modis
potimus in tlem intencionem des
cendere. primo modo cui ante oib
racones videliz statim p causa
cionem si habeat. vel statim post
exordium si careat causacione.
vel statim post salutacionem si ca
reat tam exordio q̄ causacione
ponimus aliqd huiusmodi vbum viz
opinamur. credimus. putamus. cen
samus. censemus. vel vi

detur nobis aut visum ẽ nob ap
paret nobis et ꝓtractanda ꝓpost
quod verbū sequi debet quid sit
illud qđ opiam aut qđ nob ap
paret et cōi illi tanquā ꝓposito
probando debent ordinatim ad
hiberi nodi maonū et cōfuta
aonū ex ea methodo et ex eo
genē cause ad quā spectat rō
ꝓpositum insequendo serie ora
aoms viue que sedm doctrinā
sapiorū librorū eidē ꝓposito fōt
adhibenda vsq; ad finē p bre
uitatē congruētem eplāri na
ture Sedo modo si velimꝰ po
terimus ordinem seruare cōi
uiū Ano videz post salutacōez
aut p exordiū statim post ma
nipulos ponātur omes nodi
seu nuclei argumēta aonū et cō
futa aonū que valent ad mō
strandū ꝓpositum sicut ẽ tarta
longissimas eplās dan Et fia
liter post vltimū manipulū q̄
sequetur hanc mēturā quasobs
et qui aut ꝓpositōlem ponat
verbū videlz nobis visum est
aut aliud huiꝰmoi ꝓpost quod
seq̄tur ꝓpositum aut si sic dicem
istud hoc et illud quasobres
et qui ipsi et id esse videt nob
q̄ sint iurta turulenta Ter
ao modo poterit verbū quod
ꝓpositum descendemꝰ et eaam
ipsi ꝓpositum nec in nao nec
in vltimo collocari Sed i mi
medio vt si post ꝓpositum i sedo
mo restarent ad hue alique
rationes aut cōfutatoēs ante
ꝓpositum non expresse nec em
post ipsum sub talibꝰ notis pos
sunt inferri videlz et maxie
et precipue quia hoc istud et illd
et reliqua Sub hac aute epla
rium specie ostmentur epistō
le multe qui p hanc formam po
terimus archimedas oīa deus aliqd
esse factum aut futurū iustum
iniustum uel licitū vtile honestū
honestum turpe magnū pue
laudabile illaudibile p quod
methodi oēs tm̄ causas pos
sunt ad hanc eplē speciem co
aptari Et q̄nus nonem eplē pre
cedentes eā duo cōsiniant
causarū genera videlz iudia
ale et deliberatiū differūt ter tiū
quia ille petit uel recusant vel
statuūt aliquid hec aute michi
sed tantum ondit quid sibi sit
visum aut quid alios videt debe
at

Caplm nouendecimd de formis eplārū mixtarū et earū multiplia differēa

Preter has aute octo eplas
quas reputaꝰ simplices
poterimꝰ infinitas q̄mix
tas et compositas ex ipis efficere
Sed quia de infinitis finitā
doctrina dari non potest solū
aliquas et paucas compositas seu
q̄mixtas insinuemꝰ quare nouil
le q̄ plurimū arcta nos sut i vo
su et habent formam tractū paten
tiū vnde primo conuenit poteit
eplā mixta ex prima simplici re
tarta in formam eplē deame et
ex octaua eplā Cum viz alteri
notificamus qualē ptem nrā
aduersam ad satisfaciendū mo
rumꝰ et cōi supplicamꝰ ut eaā
ipsam adiuuāmus ad idem moneat
aut ut ei non plebeat cōsiliū
auxiliū nec fauorem a huiꝰmoi
aliud Ilo duo aute compositi
oms huiꝰ eplē est ut tenor p
me primū insubā teatetur sta
tim post exordiū et deinde sub
datur octaua sedm mesuram
seu quantitatē breue longam
longiorem uel longissimam ea
forma ut notificatio prime eplē
reputetur quasi ps causaoms

epl̃e ſequẽtis. Et ꝓpꝛ̃ aliter
poterunt ex notificatione ſcde
epiſtole. et ex octaua. Item ex no
tificatione q̃ite. et ex octaua epl̃e
mixte compon. ut ei qui voluit
conſiderare poteſt patẽ. Preterea
ex notificatione q̃ite epl̃e et ex
ſeptima epl̃a. frequentiſſime fit e
piſtola mixta. ſ̃dm ſoꝛã̃ com
ponendi predcam. cũ videlz in
dev primo notificat ſe condẽp
naſſe. Et cõ̃ mandat executo
ri. ne exequat̃ vel pti ut obſer
uet. aut ſatiſfaciat. ſ̃dm iſtum
eũ modũ ut in pluribꝫ dant̃
lr̃e patentes. ſup ſentẽcijs. Cũ
ex notificatione q̃ite epl̃e. et ex
octaua epl̃a poterit fieꝛ epl̃a
mixta. cum videlz inder primo
notificat ſe condempnaſſe. Et
cõ̃ vocat aut hortatur extra
neos. aut no ſubditos. ut aḋ
faciant vel omittant circa con
dempnatiõ̃. Et ꝓpꝛ̃ alit̃ ex
notificatione ſexte epl̃e. et ex or
tatione ſolent epl̃e mixte compõi
Vlteriꝰ eiã ex notificatione
epl̃e ſeptime. et ex eadẽ forma
ſeptime. frequentiſſime fiũt epl̃e
mixte. ut cũ quis priapans et
hus quidq̃ ſimpl̃r. primo notificat
q̃ ipſe ſtatuerit aliquid vel de
creuerit. et cõ̃ ſubiũ̃ḋ mandat
dat̃ ad ſubditos omes vel of
ficiatos. aut alios quos res con
cerit. ut ipſũ qd̃ eſt̃ ordinatũ
obſeruent. vel exequant̃ aut fa
ciant obſeruari. aut aliud hmõ
moꝺ. Similit̃ ex notificatione
eiuſdem epl̃e ſeptime. et ex octa
ua epl̃a poteſt compoſitio fieꝛ.
cum priapans primo notificat
ſiũ̃ decretũ̃. et deinde precatꝰ
extraneos et no ſubditos. ut ob
ſeruent aut no infringat. aut
ut aliud aḋ eandem ma
teriam reſpectiũ̃ habens faciant

/· et ex epl̃a ſeptiã
q̃te ex notificatõe
ſexte epiſtole

vel omittant. Inſup ex notifica
tione octaue epl̃e et ex eadẽ oc
taua ad aliam ꝑſonã̃ diuerſã̃ po
terit componi epl̃a mixta. ꝓpꝛ̃
onalit̃. ſicut arcta priã epl̃az no
tificatum eſt dictũ. Ceterũ ex no
tificatione none epl̃e et ex epl̃a
ſeptima. frequentiſſime compoſit
epl̃a mixta. vt cũ princeps vel
alius habens aliquid ſimile pria
pi. primo ſe notificat aliquid ali
cui conceſſiſſe. Et cõ̃ mandat
eis quoꝝ intereſt. ut rem ẽdem
vel ut eĩ cui conceſſio facta fa
ciant eadem gaudẽ. vel ut ipm̃
moleſtari vel turbari no ſinant.
et ut quidq̃d in cõ̃trariũ factum
fuit in ſtatũ priſtinũ reponant.
Quod genus epl̃az cõ̃ſimiliũ. et vſitatiſſimũ arcta nos.
ꝓpꝛ̃onalit̃ eiã ex notificatione
none epl̃e. et ex octaua epiſtola
ſolet frequẽter epl̃a mixta com
poni. Cum vir priapans primo
concedat rem aliquam. et cõ̃
hortatur aut vocat aliquos in
ſubditos. ad ea que reſpicĩ ad
eandem rem poſſunt hꝛẽ. Imo
non ſolũ ex duabꝫ dictis epl̃az
ſimplicibꝫ. ſed ex tribꝫ vel qua
tuoꝝ. vel pluribꝫ poterũt nonũ
q̃ epl̃e mixte compoꝰ. Denũ
ex epiſtolis quibꝫ noſipos ſolũ
aliquid credẽ demonſtramꝰ. et
ex primis nouem ſimplicibꝫ
et factis. plures epl̃e mixte
in magna dulcitate poſſunt
componi. Nam quelibz talium
epl̃arum quibꝫ nos aliquid credere
demonſtramꝰ. ſiue credamꝰ
aliquid de facto in preterito. ſiue
futuro in antea. ſiue quid de in
uſtum. iuſtũ vel honeſtũ. vtile. no
cumhonẽ ſtũ. turpe. magnũ. p
uũ. dignũ. indignũ. potat ſimi
poſt ſalutationẽ. aut proxime

poste ordiu collocari. Et cum
poterit tenor cuiusus nomen
primum epla subiungi. Non
est autem negligendu q m oibo
epls mixtis ea forma compo
siao fieri debebit. que fuit hoc
eodem capitulo Datu ad com
ponenda eplam mixtam ex p
ma simplia redacta in forma
ple deame. et ex octaua epla
Min autem infinitis varieta
tis diuisas epas cmistendi p
hibet omniu mixtaz epla rn
foram edicere. et ille que iam
notate sunt. inter epas mixtas
maxime fue in usu. hec putem9
ad habendu modu mixtas epis
tolas componendi sufficere. Q Ca
plm vicesimu q hec epla doce
na ad vulgarem eloquenaz mul
tum opetur.

Non solum aute hec que de
breuibo sunt nue scripta
ad epas confidendas de
bebut. Sed et docent foram co
tidiana loquendi. et quasi vul
garem rethoricam. eo q ordo d
tis breuibo assignatus. sit confor
mis tempori et nature. procedes
salu ex pteritis in futuros pue
ros. vel a puoz in posteros p
ordinata media ad que ordiem
in loquendo tenendu. hoies vel
naturali ingenio ducti. sic adeo
proni. ut eam licet avec nulla
animaduertant. p eudem modum
procederent et procedunt. imo
multi vulgariu disertoz tp
uniuersalem et vnicam hui regu
lam. q eloquenae tor vtus in pro
sequendo temporis ordiem. vel
nature consistat. In tantu ut si
quis diligenter aduertat. plu
rimos disertos vulgares sepissi
me reperiet in loquendo deuiu
breuiu et epla ordine mutare.
Nec mirum cu in ipis seruane omia
que ad inuentionem spectare nos
cuntur. et careant formis argu
mentoz. quas a penetralibus
artis liquet procede. Impiam
in epis debent alij colores exq
sitissimi coaptari. qui p eoz nam
inuentas nulla proliritate indu
tunt. Quos colores vulgus cu
ignoret. eos non potest nisi for
tuitu adhibe. Et quia p hec de
confectionibo epla consarpsi
satis esse declaratu. qd volui. vz
indusiam abbreuiandi nisi cu
p artem dicendi unam. no pla
de ipis. Aperti veo que ad abbre
uiationem sunt nata. velim quo
ptim abbreuiatoz ingenio. pti
lotoz consuetudi. et pe maxia
exaptationem. qua fama omis pu
tant huic negocio. sicut et mul
taru aliaz veru magistru. Et
p hec ptem eloquentie me sa
tis existimo tradidisse. Liber. IX.

Quintus decimus liber qui
tradit artem medicinalem.
vnicu habet tractatu q
tuordecim capla continentem.
Caplm primu quid p medicinam
hic debet intelli. Secdm que
e differentia inter medicina male
et artificialem. Tertiu continz
nitoria et fundamentu artis me
dicinalis. Quartum cotz diui
sos modos pronuntiationis loco.
Quintu de numo qualitate
distantia et ordine locoz.
Sextum q loca p meditationem
assiduam animo debeat imprimi
et q m eis non debeant pmagines
nouas conscribi nisi deletis ve
teribus. Septimu de vnaquoq
veru corporaliu et incorporaliu
simplici apprehensione. Octauu
de vnaquoq vel apprehensa
compositis. Nonu quales vna
quasque debeant fieri. Decimu

de memoria artificiali p cathenam habenda // Quidam de artificiali verboꝝ memoria oratoris prelive pmeditate vel audite statim ab alio // Videamus que et qualis sit utilitas artis memorative // Memoriam an q ars memorativa p exercitu debeat adimuari ¶ Capitulum pmum quid p memoriam hic debet intelligi.

Dum res et dispositiones actuum dicendi cas eloquentie diligenter cogitamus. autcq̃ audeamus ipas proferre. necꝰ memorie firmiter commendari debebit. ne ali loqui cepimus. aut obliuioe qua dam confusi taceamus. aliaq̃ loquamur q̃ ab alio ꝓposuimus Ideo tarda cui nisi poema eloquentie expediuimus. tempus est ut de arte memorativa loquamur. In qua primo de natura memorie. deinde de industria cõmemorandi. Post hoc de ejus artis utilitate. et finali eius adeptione dicemus. Inter virtutes igitur quas oratori retinentias appellare solemus. una dicimus memoriam. alia remissa tuam. Inter quas est nichil differenciae. Iam memoria assimilat libro. cui nõ inspiratur. Remissa vero lectioni. Eo q̃ organi virtutis memorative pro sui officio solet habet vnia cunctis continue. non ut eas vel secundum eas diiudicet. sicut in tabula scripturas indicant. que sunt in ipa depicte. Ideo fit ut geometre etiam licet dormiat memoriam geometrie dicitur hre. Iam vere loquendo neq̃ p somnum. nec p ebrietate. vi alia qua huiusmodi mentis occupacõi poterit quis ꝓprie dicta scientiam alicui obliuioni dedisse. Igit memorie contrariat obliuio ꝓpe sup ta. Sed aliud e de remissencia Unde non solum somno vel ebrietate quis a remissencia compellitur. sed et quatuꝫ mentis turbacione et alienatione. Cuius simile est ut si quis in magno libro legeret aliquid. et alius subito huiusmodi folia verteret aut claudaret. tunc lector ille a passu in quo legit esset auersus. Verum est tamen q̃ virtus memorativa et remissencia circa idem. videlicet circa quam memoria egregii viri est velut sensus quidam liber. In quo prima sunt conscripta. Remissencia vero est velut illius libri revolutio. et in eius diuersis partibus actui alicui inspectio. p̃ q̃d memoria ꝓpriam habitum Actus vero remissencia. Sed si ꝓposito memoria capi pro quodcunq̃ eo modo et vtraq̃ vtute. Quia p̃ hic tradetur ars et retinendi. et quodlibet retentorum cui voluis consideranti. velut ex thesauro memorie legetur. ¶ Capitulum secundum quid est differencia inter memoriam naturalem et artificialem

Describitur memoria dupl̃. Iam quedam est naturalis. quedam artificialis. Naturalis secundum accionem ei cui nris animus insita est. et simul cum cogitacione nata p̃ quam intelligo q̃ memoria naturalis est que constat veris rerum similibus aut mutuatis primaquibusdam alio nullo p industriam animadverso. Veris dico p̃ ea memorabilia que prius sunt visa

aut alio sensu p̄cepti. Talia nāq; veris veri ymaginib9 vetustꝰ deinde diei cassualib9 p̄ ea q̄ non sunt a nobis visa. sicut ego memoriam habeo de eo q̄ dauid interfecit goliam. hoc ei vetusto ex lectura biblie p ymagines a me fictas. que forsan vere sunt ymagines ipsorum dauid et golie. forsan autem non sunt sunt eorū ymagines vere. Quod ideo fari potest. quū in animo meo alias ymagines habeo dauid et golie. q̄ tu vel ille. Imo mitto mille milia hominū hoc legentiū. no erit duo qui ipm̄ dauid similibus ymaginib9 in mente deffebet aut goliam. sicut et ipi a plib9 pictoribus diuersis ymaginib9 depinguntur. Imo et ab eodē pictore diuersis temporib9 non omnino similit depinguntur. Imo et ab eodem pictore diuersis temporib9 non omnino similit depinguntur. Quia p̄ merito ymagines illas cassuales appello. Quam fortuitū est si p̄ quam ipsius dauid ymaginem quispiam habeat in animo. finaliter addidi aut mutuatis ymaginib9. p̄ res memoriales. que non habent p̄prias ymagines ut substantiae sepate a materia. et alie res. quas communiter memoriales vocamus. quas cū intelligimus mutuamus ymagines ab aliis rebus. si credideimus aristotili dicenti quū oporteat animū quemq; intelligentem fantasmata speculari. Et tales ymagines etiam frequenter alie et alie sūm alias et alias horas. vt ego capio pro diuersitate ymaginū infinitū quēdam splendorem. Alius autem ipam alia figurat ymaginē. et nec ego nec ille sibi veram donamus ymaginē. quia non habet. Itaq; naturalis memoria est memoria constans ex dictis ymaginib9. absq; hoc q̄ illis inuigilatur locus aliquis in quo si vere sint. aut aliud a mirabile p̄ inductionem. Sed artificiosa memoria sūm ciceronē est ea quū confirmat inductio quedā. et ratio p̄ceptionis. p̄ qua intelligo q̄ artificialis memoria ē que constat ex ymaginib9 quibuscūq; veris. cassualib9 aut mutuatis. alio quodam p̄ inductionem a mirabile memento. videlicet a loco seu locis. aut cōcathenatione aut aliqua vel tali. cui qua nō cōnectuntur res memoranda a p̄te rei. Que quales fieri deant magis p̄ ea que sequuntur poterit apparere. Caplm̄ tertiū continens introitū et fundamentū artis memorative

Artificiosa memoria ex locis et ymaginib9 constat. Huius facillime p̄positionis intellectio tota arti memorative pandit introitū. Igit ad intellectū ipius capiatur. q̄ in oratione dicenda vel exemplo grauia quibus rex de quib9 sumus locuturus p̄ ordinem habere medium. et ut a facilioribus capiatur mutuū. sint hec res videlicet lapis. arbor. piscis. annus. equus. et q̄ sciam a quod spatium michi notissimum. in q̄ sint quibus loca a se diffentia. p̄. forsan. vel pro spatio capiamus aliquē longum muri notissimi hystorici quibus magnas p̄tes. me se dissimules. vt forte sit pars muri p̄te hostium. In sede fenestra. In tela armatura. In

quarta sit via ab ferrens. In
quarta sit aliqua notabilis fissu
ra. Et dicens ista signa quam
differentia ab invicem modica
subtilia distantia. Tunc enim cui pro
dictum quis rex volo fundare
memoriam primo per virtutem fan
tasticam ponam magnete lapi
dis quam mente concipio in pri
mo loco videlicet hostio muri magi
nando fortem quod lapis vult to
tum hostium repleat et obstruat.
Similiter ponam arborem in se
cundo loco viz in fenestra magi
nando fortem quod arboris radix sic ab
alia parte muri et quod omnes rami sic
per et trans fenestram versus nos
protensi. Rationaliter ponam
piscem in tertio loco viz armario
magnando fortem quod piscis aquis
in eo residens habeat inducat ma
de lorias armarii aut galeam in
capite. Et ita contra locabo aliem
in quarto loco videlicet vitreo fortem
magnando quod avis sit tanti
vigoris in rostro quod continue per
ipsum abstrahit pedes unci ferrei
finaliter per magnaciem locabo
equum seu magnetem equi in lo
co quinto videlicet fissura magi
nando quod equi cauda sit adeo in
fixa fissure quod omnino conatus se in
posset absolvere. Taliter igitur ma
ginibus haruum rerum in dictis quin
locis per fantasiam dispositis fa
re non est possibile illum cui loca
talia sunt notissima qui magi
natione protensa per eadem loca
res eedem occurrant per ordinem
quo sunt locate. Causa vero per
quam posui quod lapis magnetem
replere totum hostium et ut
omnes rami arboris transeant
per fenestram et quod pisces sit lo
ricatus aut galeatus et quod a
vis rostro pedes ferri abstindat
et quod equus sit ita caudatus.
In quibus omnibus quod magis
aut nouum aut mirabilis aut
ridiculosi confingat nisi fuit ap
parebit cui quales magines
ee debeant describens. Quod
autem dixi de quinque locis pau
corum de pluribus intelligat
et forte centum aut mille si quis
posset tot hec sibi notissima. Com
parantur autem hii loci tere et
magines in ipsis locate simpli
citer. Tam sicut tabula cera
ta primo capitur rasa et plan
cta. Cui mecum sapientibus quid
quod volumus retinere et cui delapsa
non curamus retinere. Delemata
primo capiuntur loci sine ima
ginibus et vacui. Cui ea que
volumus retinere. In eisdem locis
per suas magines depingimus
virtute fantastica et retinemus
quidem volumus. Quique non curamus
eam vim verum amplius hec memo
riam tue animum ab imaginibus
avertimus. et per hoc cassa delemus
Ac iterum eadem habemus loca
parata pro novam verum ima
ginibus collocandis. Capitulum
quartum continuum Duodecim modos
locandi locorum

Quamvis autem in precedenti
capitulo sit editum fundamen
tum artis memoratiue. Vi
tale tamen sine metum est amplius
naturas et differentias locorum
et imaginum nosse. Et primo
locorum. Scitur duplicia nobis
loca constituere possumus. videli
aut vera aut ficta. Vera loca
sunt que extra fantasiam nostri
hii existunt sive sint sua per
artem sive per naturam per ar
tem dico ut edificia et pedes
eorum per naturam autem ut in

pes. montes. valles. prata. flu
uy. silue. et alia talia. ac ptes
eoꝝ ficta loca sūt. que ni sola
mea fantasia consistunt. Poteri
mus igitur ex quonus istorum
genere locorū ea nobis pare
que voluim9. siue vera videliz
siue ficta. Et exempli gracia
volo pandere. que et quot loa
capiantur p aliquos. Unde qu
dam camerus acquisiuit vnus
aut plurū domoz. et maxime
vsqz ad centū. Unde si in vna
domo notissima sint centum
camere contentatur. Si aut
sint pauiores tuc prec eas ac
apiuē aliam domū. et terciam
quousqz habeant cameras cē
tum. Et in qualiz camera uo
tant aliquod signū ꝑpetue re
manens. cui9 simile no repi
tur in aliqua reliquaz camerā
rū. vt forte qui in vna camā
ere in certo situ semp gladiꝰ
in alia lectus. in alia computo
rū. in alia balneū. et sic de a
lijs. Et iste modus sume di lo
cos ē valde bonus. si tot camē
possint alicui fieri notissime. q̄
cuiqz rei eū negocie quenda
re voluit. ullus ymaginem p
virtutem fantasticam adap
tat ad signū camere. in qua
locare vult ipam. ymagina
do q res agat aliquid in illud
signū. aut q signum agat in
ipam aut q res vtatur signo
tanquā instrumento ad aliquid
agendum. aut alia quauis ha
bitudine talis. Alij simlit capi
unt cameras. Sed in camera
qualibet ymaginantur quiqz
loca differentia. p hui9moi signa.
et si possint reperiri in alio do

domo nota. aut in duabz aute
bus tales camere vsqz ad vi
ginti habentur centum loca
et iste modus eaam ē valde
bonus. et facilioz p̄mo. eo q a
tuus viginti q̄ centū cameas
nobis notas effinim9. Alij fabu
tant loca ficta. de quoꝝ nullo
sum ego. Unde licet vtar p̄mo
modo locoꝝ et eaā stdo vsqz
ad certum numm. Vlara tamen
illa centū alia loca confingerq
situam hac forma. videliz ni q̄
tuoz quadrangulis ordinatis
secm ocularem desc̄ptionem p
fra positam. et disemetris ab ilu
cem qi duobo fluminibo. se ad an
gulos rectos intersecantibo. In
quoꝝ quadrangulorū quoliz
sunt viginti quiqz loca. quoꝝm
locoꝝ quilibz sit velut area sa
tis apta. et satis magna. vt in
ea opus aliquod possit exerci
mechanicū. vel simile mechani
co. hinc enī in eoꝝ quolibet
ymaginor semp hoiem opan
tem. in quauis arte tali. aut
ymaginor illic eiusdem artis
primapalissimū instrumentū.
vt verbi gracia in vna area
notariū scribentem. In alia mo
lendinū. In alia textoꝝ. In a
fabricam. et sic vltius ordine
tali. sicut ordinant nui in ista
posita descripsione depicti. Hꝝ
meū diem autem cuilibz ha
rū arearū capit fantasia mea
vt sit satis magna ad in ipa
libere exercendum huiusmodi
artem mechanicam. vt videz
sit area quadrata. huis solari
um supius. et muros retro. et
ex duobus lateribo. et habeat
hostium. et cōi quatuor fenes

stras anterius · sicut coniter ee
solent artificum arce · et yma
gines eas inter se pon · q3 ppe
murū inter duas areas proxi
mas mediantē · ymagines in
ipis locate non confundātur ymagines · preterea inē duas q̄libet series arearū · stratam seu
vicum · aut plateam mediantē
que strata sit tāte latitudis · sicut
area · et licet loca vēa p̄cellat in
valitate · q̄ sātis quoda possūt
hri · In isto tamē modo locorū
pictorū q̄nus ab imo difficile
sit ea in animo cōfirmare · rep

peri magna valitatē · eo q̄ inter se multū differūt p̄ tras
areū · que exercentur in ipis · ne
careāt obambulatione luce in
mia · nimys q3 tenebris · tum
eos p̄ vtute fantasiam tēs
fabricare et fingere possimꝰ
quales volumꝰ · iuuaret aut
nil tum ad valitatē istor loco
rū · si ab optō pictore hēremꝰ eos
exquisite d̄pictos · Ceter q̄nus
in ignoze · qui sit a⁹ mor plēs dige⁹
locos hys ēbz · i⁹ eis puto sufficē
ad fantasiam exacuandam illi
ꝰ · qui volz sibi loca sīatuere ·

1	2	3	4	5
	Strata			
6	7	8	9	10
	Strata			
11	12	13	14	15
	Strata			
16	17	18	19	20
	Strata			
21	22	23	24	25
26	27	28	29	30
31	32	33	34	35
36	37	38	39	40
41	42	43	44	45
46	47	48	49	50

41	42	43	44	45
46	47	48	49	50
51	52	53	54	55
56	57	58	59	60
61	62	63	64	65
66	67	68	69	70
71	72	73	74	75
76	77	78	79	80
81	82	83	84	85
86	87	88	89	90
91	92	93	94	95
96	97	98	99	100

Capm̃ quintum de mõ q̃titate q̃litate distantia et ordie locoꝝ

Tales igr̃ loa sine vi fuerunt sine fieri non siñ m differenter sumendi ſta mumer q̃titate q̃litate distantia ordinẽ certa moderatione debebuñ hre Vnde qui p artem simul multa voluit memorari in maiori multitudine locos p petuos sibi ꝑare debebit q̃ad modũ qui simul multa voleti scriptis reponere ceratam tabulam maiorem requ requiret sed qui pauca simul memorari voluerit et illis relictis seu deletis alia pauca contentus ee poterit nimiõ locoꝝ minori debet ea am vnusquisq; locus moderatam hr̃e q̃titatem seu magnitudinem Nam si loa sint nimis magna ampluagras ymagines reddũt Si vero nimis angusta sine stricta sepe non videntur ymagines esse capaca Tum nec nimis illustres neq; vehementer obscuros locos haberi oportet ne aut obcecent tenebris ymagines a splendore prefulgrant Rigr veri loa sunt manẽ debent capi in regione derelictã hoc est in regiõe in qua non est hoim frequentia et deambulatio multa Nam eũ res memorandas in huiusmodi loas p res locatas memorari vellemus simul occurrent hoim obambulationes et frequenae et confunderet ymagines memoratuas et ꝑpria nalia qui sibi loca ficta parãe voluit fabricare debebit loca in spacio sim fancta siam deserto et derelicto ac non frequẽtato p huiusmõi deambulationes aut frequen aas Interualla vero locoꝝ nec vam placet ee mediocria vt fere paulo plus aut minꝰ pedũ tricenũ Nam siant visus iudicat res duas ab inuicem longe distantes p quanda progressionẽ seu deambulationẽ laboriosam qua vadit de ꝑmi quo visibili remotum et de illo cõt in remotius et sic deinceps Hic et vbus fancta sacra quedam habet motum simile deambulationi p que ab vno cogitato disturrit in alterũ et cõt in tertiũ et sic viterius qui motus tanto difficilior et quoda modo tardior ac laboriosior est eũ inter illa que multũ cõ apiũtur a se distare processerit quare non nimis debebiñ loca distare Sed ea si nimis ꝑmi qua forent loca possent in ipis ymagines confundi q̃ admodum si hr̃e in cera vel carta nimis sibi inuicem proxima rent Vnde in loas meis fictis vi areis supra shas q̃ius michil inmurus interm ediet tam ymagines que lotant in ipis magis distant eo q; ymago non totam occupat aream sed eam ꝑtem dũtaxat in qua residet artifex aut instrumẽtũ artificis Sed loa ordinem certũ hr̃e debebũt ut ꝑpetuo sciamus quis ꝑmus quis sedus quis tercius et sic de ceꝑis vsq; ad finem Nam eũ ista p ordinem sint vobis nobis loca statuta et in eis plures ymagines posuimus ad plurium verũ habendam memoriã ex ordine consequemur hanc vtilitatem vt sciaꝝ sit nobis in differentis an ab initio velimus memorata proferre versus

¶ vel eā mipiēdo a medio et ptm ius̄ sine ꝓcedēdo et ꝑt retrogdedo vsus principium

finem procedendo. Vel an in apiam a fine retrogradando versus principium quē admodū si plures psone nobis note starēt in ordine. nichil interesset. Vtra a sūmo. an ab imo. vel a medio incipiemus eorū noīa Dicē. Et ad prompcius faciendū. quotus sit vnusquisq; locus in ordie. placuit aliquos distinguere. sicut facit illi q̄ vtūr isto modo capiendi locos vobis supius posito. et sicut ego feci locos meis fictis. vbi in qualibz serie tantū sine quiq; loca. Si ei velim scire in quoto loco locare rim id quod locare in vlīo loco primi quadranguli. vidēbo quot series transiero. et inuenio q̄ quiq;. eo quia quilibet series continz quiq; loca. et quinques quinq; sūt viginti quinq;. scio q̄ rem meā locare in vicesimo quīto loco ¶ Caplm septū q̄ loca ꝑ meditacōnē assiduam adīmo debeāt imprimi. et q̄ in eis non debent ymagines nouē conscribi. nisi deletis veteribus.

Quinto modo loca nobis ydonea aut sine neribz aut fine erimꝰ oportebit ea frequēter ꝑ fantasiam transcurrere vacua. et sine ymaginibz existia. quatꝰ cum eis vti oporteat. sunt nobis omīno promptissima. Nā cū se tacitus sit oblaturus. quo sc̄o nobis vtendū hac arte. si tunc locorū memoria sit querenda et laborioſa. qualē ymagines habebūtur in promptu. quas cō stat ex memoria locorū pendē. Itaq; loca debent nobis eē mediocriſſima. et ꝑcipio cū volui

mꝰ fantasie nostre sine mora presentissimi. q̄ nullo mō fieri poterit. nisi ꝑ eorū meditacōez assiduam aut frequentē. Sed quū vt dictum est eū rez quā in locis ymagines posuimꝰ ā plus nolumꝰ memorari. debebūt ymagines ille deleri. vt non cogitando ad ipas. frequēs expediet si hodie finitꝰ vsi aliquibz locis pro rebz memorandis. vt alis pro rebz alijs memorandis non eisdem sed alijs locis vtamur. quatꝰ per oblitionē ymaginū p̄mi loci bene planentur. atq; in ipis ymagines nouē scribātur. Si enī in eisdem locis quibz modico tempore transacto sumus vsus. nouas locarem ymagines priorib; per oblitionē mīdū sufficiēnē delens. contingeret indubie q̄ veteres ymagines eū recenabz confunderētur. et memoriā conturbarent ¶ Caplm septimū de ymaginibz verū corporaliū et incorporaliū simplicī apprehēsau

Postq; satis est dictū de locis. nūc de ymaginibz est dicendū. ymagines igitur sūt note q̄dam et similitudines eorū que volumꝰ memorari. Memorabilia vō sūt duplicia. videlicet res et verba. Et verū alie comprehendūt simpliciter. alie componūt. Res simpliciter comprehense sūt sicut homo equus azimꝰ arbor ignis et huiꝰmodi. Res apprehense possūt esse sicut ille. que per enarracionē. aut narracionē aut hystoriam. aut argumentacōez et alia talia significātur. Item simplicium verū. q̄dam corporales ut homo equus arbor azimus.

ignis aer aqua terra lapis etḥ
modi. Alie mozpozales ut sna
virtus usitata. deus aīa ser
vitus libertas. et sic de aliis.
quēadmodū de hijs in scripto
translatione pris elocutionis
fuit dictū supius. Cum igitur
tot sint diuisitates memoā
bilium. nisi suaz ymaginū ydē
ēt non possunt. Unde ve a fa
mulatibus mapiam. res mo
zpozales simplr apprehense ut
homo equus azinus. Dominus sol
luna ignis. aqua et huiusmodi
p se suas habent ymagines.
quare cū huiusmodi veriā memo
riam habere volens. suas y
magines p virtutē fantasti
cam ponens in locis predictis.
Sed mozpozaliū res magis
laboriose capiuntur ymagi
nibus tamē quibusdam p aḍ
quod ad ipas habet aspectū sat
appropriatum. Verbi gratia
ve si pro ymagine saeneae ca
piamus librū in quo scta scrip
ta est. pro ymagine virtutis.
coronam de lauro. vel turrim
laureatū. pro ymagine usti
tie stateram aut gladiū. pro
ymagine dignitatis splendoz
pro ymagine seruitutis com
pedes. pro ymagine libertatis
annulos aureos. hec enim omnia
quādam hnt habitudiem ad
dictas res mozpales. Unde in
predictis aliud est notare rei in
corporalis. ve liber saeneae. a
liud primū ut corona laurea
virtutis. Aliud simile ut stateā
iustitie. Aliud instrumentū ius
titie ut gladius. Et ita contin
alijs. Unde ad acquirend veriā
incorpalium ymagines. multū
iuuat locos dialecticos sive. de q
bus sedo loco libro fuit supius
Deū. et attributa psonalia. de
quibus fuit dictum libro quarto
Nam cum vnaquaq; res mozā
lis habeat aliquam localem habi
tudinem. ad rē corporalē si illa
res corporalis sit sans ei ypria
poterit pro eius ymagine sui
militer si p methaphoricas
racones attributoz psonaliū
que tribui possunt rei non cor
porali reperiatur ipsius ad rem
aliquam corporalem sans ap
probabilis habitudo. tuc can
rem corporalem vel potius ip
sius ymaginem. potimus sumē
ad notandū rem mozporalē
Sed obiatur contra dictā. Nā
si pro iustitia sumpserimus yma
ginem statere vel gladij. et in lo
co posuimus. cum tempus pronū
tiandi aduenerit. nesare poteri
mus an talem ymaginem statue
re pro statera sumpserimus an pro
iustitia. et similiter de gladio
et aliis. ypozaonalibus ymagini
bus. hoc modo velut equocis.
sic tali dubietate potēt confundi
memoria. Non igitur videbūt
tales mozpozaliū veriā quem
entes ymagines. ad hoc dicen
dum. q; si nisi homo diligenter
inprimeret aīmo ymaginem
statere pro iustitia se posuisse.
et non pro materiali statera. ta
lis surgeret indubitāter con
fusio. sed in hoc est oratoz vi
liter intendendū. ut fortiter
imprimat aīmo. pro quare sup
serit talem ymaginē. Et licet
homo in principio cū studium
hac arte plene potuerit hui
modi poterit difficultate t
bari. postmodū tamē cū fuit

ex atatis assiduo pericl̃o libera
bitur ab illo pericl̃o · Quod ad
modũ et in sc̃ripturis contingit
vt si quis scribat in tabula pete
et cane ad hũdinem illoꝝ memo
riam · q̃nus illa sint equoca cũ
tamẽ ad legendũ p̃ueneri sil'
mentem vemet · si non neg
ligenter scripserit · de quo pe
cogitauit · et an p̃ cane merly
crit scellam · aut cane latrabi
lem aut piscem talem mariñ

Caplm̃ octauũ de ymaginib⁹ veriꝰ apprehensiu compoite

Reriꝰ autem apprehẽsiu
compoite · ut enũciatio
nis viri actionis hystoie
argumentationis · et aliorũ tali
um · ymagines nõ componũ
ex omnib⁹ ymaginib⁹ suoꝝ
simpliciũ · Nam cũ aliq̃ narra
cio aut hystoria dicet p̃ua mul
le simplicia contineat · oporte
ret ymagines nimis multas ha
bere · et surgeret nexu tricabi
lis labarinth⁹ · Et sic ars ista ad
memorie deberet fere presidi
um · ipam potius multitudi
ne veriꝰ confunderet · Sed no
tandũ q̃ omnis res apprehensa
compoite · aut condependen
tiam habet a suo principio vs
q; ad finem · finaliter memorie
naturali cõmendabile · Aut⁹
statuitur ex partib⁹ condepẽde
ntiam talem hñtib⁹ · Quare p̃
cui qualiz p̃ se sumptam · po
teimus cohorentiã appellare ·
Exemplũ p̃mi ut q̃libz egipti
plagã p̃ se sumpti · Exem
plum sedi · sicut est narracio
oim̃ plagarũ · Unde ad consti
tuendum memoriam alicuius
vnius plage · ut eius que p̃
priaꝰ non oporteat ponere
ymagines eoꝝ oim̃ · que nõ
plagam illam fecerit · aut di
cerit deus · aut moyses · a pha
raone · aut alijs · eo q̃ illa con depẽ
dent · et finaliter p̃ vim̃ actũ nã
lis memorie retinentur · Sed ad
illam vnam plagam retinen
dam sufficiat vnicam simere
notam principalissimam · viz ymã
ginem rane · et eam in loco de
bito situare · Si autẽ oim̃ plagã
rũ velim hic memoriam · hoc p̃
divisionem est nemo facendi ·
videliz ut vni cuiq; plage di
uisim et p̃ se notã ampliã · et sic
omnes plagarũ notas ordina
te ponam in locis · Similiter si qis
ad aliquod vnum idem propo
situm confirmandũ velit plures
adducere rationes · Unaq; ra
tionũ ymaginem seu no
tam vnicam hic debebit · et ita
longa narracio posset in plures
dividi partes · cuilibet earũ ymã
ginem p̃priam tribuendo · et ita
in alijs omnibus prolixitate aut
multitudinem hñtibus · Tales
autẽ ymagines multũ diuer
ab ymaginibus rerũ simplicium ·
Nam simplicium rerũ ymagines
continent aliq̃lem similitudi
nem eoꝝ quoꝝ sunt ymagi
nes · Sed iste compoitoꝝ yma
gines non sunt nisi note simu
late · propositionales insinuatio
nibus · cuibus · quibus ad̃ que move
mur ad aliquã rem explicã
dam seriose · vt cũ aliqs dicat
Expone nobis de ranis egipti
et ille p̃ hanc solam notam in
memoriam poterit mapiat se
riose plagam illam detegẽdo · ex
quo patet q̃ ymaginis veriꝰ ap
prehensiu compoite · magis ad

misceatur virtus naturalis me
morie· q̄ in simplicib⁹· ꝛ̄a lig
in compositis ars imitat ipam
notam· naturalis tamē memo
ria rei notate· tribuit vtentem
rem p ordinē explicandi· in
simplicium autē memoria· yma
go sola statim integram rem
memorabilem indicat· ¶ Capi
nomē quales ymagines dentē
sint·

Nunc qui solet accidere
ut ymagines ptim fir
me· et ad mouendū p
donec sint· ptim autē imbeal
les· et infirme· que vix possint
extare memoriā· qua de causa
fiat vtrūq· considerandū· vt cog
nita causa quas vitem⁹· et quas
sequam⁹ ymagines fare possi
mus· Docet nos igitur ipa nā
quid fieri oporteat· ꝛ̄am secūm
naturam quato res animū nos
trū minꝰ cōmouēt tanto aīꝰ
labitur ē memoria· ecōuerso
q̄to fortius mouēt· tanto diua
ius et firmius memorie p ma
nebit impressa· ꝛ̄es autē que
parū q̄mouent animū sunt ille·
que sunt que vsitate cotidiane
Que vero fortiter mouēt se
ille· que magne sunt incredibi
les· mirifice· laudite· noue· rare
admirabiles· aut huiꝰ egregi
am turpitudinē· aut singlāre
venustatem· aut que sūt ridi
culose· vel deflende· p q̄d eorū
optime memorām⁹· que i pue
ritia contigerunt· eo q̄ tunc
nobis recentes hinc mundi
nitrantibꝰ omnia noua videba
ntibꝰ veō q̄ prima sunt vsitā
et cotidiana· q̄obrē et si alia
nulla causa subesset debiliter
memorantur eorū que vident
in seno· nisi magnam singula
ritatem cōtineant· ¶ igitur ni
fabricando nobis ymagines
erit p nos ymitanda natura·
vt videlz ymaginem qualibet
simplicem· eam formam⁹ istig
nem· p aliqd rarū sinistrum· no
uū· ridiculosum· aut aliud hꝰ
modi sibi coymaginatū· sicut
supra capitō tercio de pisem
lozicatum· ac galeatū in ar
mario· ¶ tem et quia nāliter pau
ca facilius medtamur q̄ multa·
q̄tum potim⁹ paucas ymagi
nibꝰ est vtendū· non vagis
et oiosis· Sed aliquid agentibꝰ·
eo q̄ agentes ymagines pote
runt plurimū ymaginū vices sup
plere· cuius exemplū a nocrone
positum est huiꝰmodi· ut si ac
cusator a reo diuersi hominem ali
quem veneno finisse necatum
et hoc eū arguat fecisse· quia
sciunt p ipius testamentū sē fue
rit eius heredem· et diuerit
q̄ huiꝰ rei sint mīta testes· et
consci· si dein hoc accusatorib⁹
p̄mo eū ad defendendū nobis
expeditum sit· meminisse voleꝫ
in p̄mo loco nostro rei totius
ymaginem conformabimus·
videlz· qui illū ipsum de quo agē
fingemus egrotū in lecto ca
bantem· et hoc si forte⁹ seu
faciem eius retinuerim⁹· ¶ si
autē eū non agnouim⁹ aliq̄
alium fingemus egrotū nō de
minimis hominibꝰ· sed maioribꝰ
ut actus i mente veniē pos
sit· Deinde vestib⁹ ipsum que vo
lumꝰ defendere ad lectum
eius assistemus· dextra po
culum· sinistra tabulas testam

mortis

n. dignio vero sino qui medio appellatur strenuem testudinos arietinos. Hac igitur ymagine et testu p testa aulos arietinos. et hereditatis p tabulas testamenti. Et veneno necatu p potu aula medriani hic potimus.

¶ Caplm Decim. de memoria artificiali p cathenā habenda.

Ex eadem autē radice exqua nouo iubet ur acti priam ymagines multa agentes quidā aliū modū artificialis memorie tradē velle videtur quē conchēnationē seu cathenā appellant. vt si memoria hic volue vo de hoie equo lapide igne porco arbore. et sic de alijs multis. ex hijs omnibus vnā cathenam efficiam. vt si in priapio ponam hoiem. cui ymaginē q ip teneat equū p caudā. et p hoc q lapis sit inter dentes eq. et dentes q equus adeo fortiter mordeat lapidem. vt ignis ni de prosiliat. et demceps q ipse ille mādat in sedibus seu pilos porta. et q portis cuertat arborem. Sed ve vera modus iste virtualiter equipatur ymagini multa agenti. qm illā totam cathenam tangm vnā dicim ymaginē considēmus. Nec est eam in aliquo possibile quin talis cathena considētur in aliquo loco vero uel ficto. sic et ymagines reliquę. licet forsan non sit necm eam in aliquo prefabricato et premeditato loco statuē. si indifferenter in loco quocūq. Rubrdam autē videtur memoria p talem cathenam valis valde. primo quia non requirit locos prefabricatos alia vero locos tales requirit quibus va non possimus nisi a veteribus ymaginibus sint plana. Sedō quia p cathenam madimus de proximo in proximū sine medio. In memoria vero p locos inditi medium et cui qui cathena est infinite capacitatis. loca vero nullo cōstant finito. Nec veprobo modū istū. sed hoc habet secundo dictus. q non sit finale semp repire modū conchathenandi. et connectendi quodlibet cum quolibet. Item ex conchathenatione pluriū pluriū tandē verū conchathenatur. poterit frequenter euenire confusio verū memorandā. Item in cathena tali non poterit p impressam. quotū in ordine sit vnusquisq; memorabile. nisi semp abinitio computemus. Quia sobres artificialis memoria p locos et ymagines michi magis valis et magis finalis ee videtur. Ad quid tamē haruū quelibet separatim magis sit valis. forsan dicetur in fernus

¶ Caplm videam de artificiali verborū memoria

Postq est de rerū memoria dictū restat de verborū memoria conscribendū. Unde verborū triplex possunt ymagines fingi. vno videlicet ex rebus quas significant. Sedō modo ex rebus alijs. aut alijs verbis p aliquam habitudinē qua habent ad ipa. tertio modo ex syllabis ymagines autē primo. non valent nisi pro verbis seu dictionibus significatis. vt si velim hic medriam hui decis lapis. statuā in aliquo loco memore

ymagines illi

ymagiem illius rei que est lapis
sedm doctrinā prius datam. Ex
eius ymaginis occursu dicti nōis
cū oportuerit recordabor. Sed cōi
hoc obiatur. nā eā ea res que la
pis esse pluribus nōibus significe
que sunt lapis petra. saxū. silex et
eadem alys multis nominibus gre
cas hebreis et barbaris. si quis pro
memoria illius illorū nomina hy
modi suppsisset ymaginem. potuit
ea dubitatione confundi me
moria. ut ignoret pro quo illorū no
minū huius modi sumpsisset y
maginem. ~~potuit ea dubitatione con~~
~~fundi memoria. ut ignoret pro~~
~~quo illorū nomī ymaginem sup~~
~~posuit~~ Ad hoc dicendū est. q; hō ve
rū esse nisi in hac re p̄ natūrale
memoriam ars viriliter adiuna
tur. eodem modo sunt de yma
ginibus equoribus et supius dictis de
eisdem nō possunt simul verborū
ymagines. ex habitudie q̄dam
aliarū rerū. aut aliorū verborū
ad ipa verba memoria data. ut si
vellem hec memoria horū vbo
rum libertas. seruat. iustitia. pro yma
gine huius nominis libertas accipe
rem librū. pro ymagine huius
verbi seruatur. accipiem cerua
et pro ymagine huius nōis iusti
tia. accipiem ymaginem iuris ex
pressi. ex viris aut alys herbis. et
isto modus potest valere tam pro
verbis seu dictionibus significatis.
Tertio modo poterunt simul vbo
rum ymagines. adaptando cuilibet
eius sillabe ymaginem rei signi
ficate p̄ dictionē cuius est simil
illi. ut si vellem hec memoriam
huius dictionis non significatas
videlicet. arclipo hoc quatuor yma
ginibus facere potero. Vnde in p̄
mo loco ponam ymaginem ag.
In secdo ymaginem cepe. In tcio yma
ginem libri. In quarto ymaginem
pomi. et qui agnc p̄ma sillaba
est a. et cepe p̄ma sillaba est ce.
et libri p̄ma sillā est li. et pomi
p̄ma sillā po. Ex dictis yma
ginibus satis videor in memoria ho
dictionibus arclipo. Et si vellem
possem ex omnibus hys ymagini
bus quasi vnam confice. et i vno
loco collocare p̄ modū supius
dictum de ymaginibus nisi age
re. Et isa duo vltima mihi valet
tam pro dictionibus significatis
q̄ non significatis. Inter q̄s hic
vltimus quasi totus puerilis esse
videtur. et si ad aliquid valet tā
tū videtur ad memoriam exer
citandam valet. ¶ Caplm Duode
cimū de artificiali memoria oā
tionis prolixe premeditate vl
audite statim ab alio.

Hactenus est nobis aut in scho
lis legere. aut ad populū pre
dicare. aut coram iudice
aut presidē. aut coīone ora
one premeditata volentes espo
nere. ipius oratoris in nobis pre
fabricare memoriam. q̄tacūq; p
lixitatem aut q̄lemcūq; diffusita
tem. et multitudiem cohērentiaz
et verborū contineat. Sed cum
retinere volemus ea que illico per
aduersariū aut alium quelibet
audimus proferri. plures mi
hi difficultates. Nam a iis q̄
loquitur modo bone oratoris or
dinē seruat in dicendo. a fluctu
ans madit in finē ex principio.
et deinde in medium. aut alia q̄
libet deordinatione vagatur.
si primū minus erit difficile ad
mendare memoriā. Si secūs erit
sepe multū difficile. Dicit cum
audimus aliū ordinate loquentem
oportebit oīm suaz cohērentiaz
et nominū quā quorūdā verborū
hic memoriā. Nā qui ordinate ar

debite loquitur nullā cohentā
profert nitidem. ℣ qđ oīm me
morā oportet. sed qm̄ in ipsis
cohentys plurima verba conti
nētur ad sententiā seruiētia. que
michil nobilitatis cōtinet. qui
satis sit in cohentiae sententia
comprehensiō. nō erit necessi illo
rū verborū nitentiā nec oram
Alia tamē interseruntur in ipis
cohērentys verba quoq; que nō
michil notabilitatis designant
quod possit in mīa cohērētiae
memoria nō completi. Quo
arca talium verborū ymagines
sunt etiam inscribende nec ozi.
Itaq; ad aliū audiendū bene loq
tem. ipīm tota mētis attentione
debemus audire. et suas cohen
tias distinctiones prae. quod
facemus si in principio totū
animū nrm̄ applicuerimus. vt pa
pianus ꝑ quid evēdiat. ut
forte ꝑ viam vnā vel plures co
hentias. Deinde quid narret ut
forsan vnū vel duo vel tria ꝑ
ordiem distinctim̄ tamē. Dein
quid ꝑnatur. Deinde quibus et
quot verbis et con fir
mationibus discutimus. et sic de
alijs que dici possunt. Et tota
difficultas que in isto vide atten
dere est alia nisi qđ sepe nō satis
patitur cohentiae distinctio.
Unde potest attendi qđ quis ozatoꝝ
prolixa videatur. non tamē certū
aut mille cohentias continuē
sed paucas ut tres vel quinq; a
decem. aut viginti. aut alio nō
magno numero. et hoc ꝑ aperiet ab au
ditore attentissimo. dato sepe ut
cū audiat principiū alicuius cohen
tie aut pauū sit progressū in ipā
in tantū comprehendat eius vir
tutem et intentionē. ut sibi sufficiat ad eius notā fabricandā. et
inscribendā alteri suoꝝ locorum.
etiam aliqui dicens ad finē cuiusdē
cohērētiae venerit. fabricā qđ eiusdē
cohentiae nota. si in ipā sit dictū aliquod verbū qđ notandi sit vnius vel
plurā. illius vel illoꝝ notas sedm
premissam de verbis doctrinā con
sequētibus locas collocare debebit. ac
in eodē loco ꝑ ymaginem multa a
gentē. de qua supius erratur dem
Et ita tam et pari modo cohentys
que sequuntur. et eas verbis opere
bit intendere totis diligentie vi
bus. et earū notas sequētibus locis
depingē. vtq; cohentiaꝝ oīm et su
ozū notabiliū verboꝝ note vel y
magines solidius retineāt. ozatione finita bis vel ter transcurri
debebit. Et ita cū ꝑ diligentē au
ditionē et attentionē tū cohentiaꝝ
vū distinctionem. tū ymaginū seu
notaꝝ collocationē. tū earū seriosā
et impressiuā meditationē. adpis
centur firmā cozū memoriam que
ꝑ alium erit prolata. instantiū. ut ai
ea repetē aut in ipoꝝ a qua dicere
voluim̄. ipā possim̄ ex memoria mā
palam edicē. Et qđ ius pres ozatio
nis mordinate difficilius memen
tur. eo qđ cohentiaꝝ incompletas
sepe contineat. et sibi iuice pdās
diuisas cohentiaꝝ cōmisceat. mel
oim̄ qđ tum potim̄ ꝑ cancē fozas
erit necessē procedendū. ꝑ qua m
ozationis audiationē bene compo
site nūc est processum. Eadē enim
est ars vbiq;. sed ozatio mordia
te compōita. ē preceptis artis ma
gis rebellis. ¶ Capitulū tredecimū
que et qualis sit vtilitas artis me
morie

Postq; ars memorandi est
tradita. nunc qđ et ad quē
sit vtilis est dicendū. ostē
dendo quo sit vtilis similis ē ei qui
in ceteris artibus. Unde qđ ius nā
memoria si ecē ꝑfecta foret multo

magis egregia hac artificiali⁹ tamen fere nemo mortaliū eam vnq; p fectam habuit aut habebit. necessariū est ip'ius defectū p artificiosam memoriā adimplere. Sed quāto nāls medica deū m' ghis egregia fuit data tāto p artem celerius consequet' aliquam admiratione dignam cōmemorandi virtutē. Itaq; natū memorandi hebetior antiquū artis medicature gloriā consequet' morem. Quē admodū em' ex natura p'mū mediocriter pngentes arte perceptā excolūt pictores egregios. Similit' cantores athaved' mimi et ceteri artifices. Ita qui nāli memoria pollent quasi deo dignam atq; admirablem mundo consequūtur artificiosam cōmemorandi virtutē. Ceteri vero minus. Cui q; talis memorandi sit adepta potestas ad duo repetitur valere. videz ad retentionē p'manentem et tūc sitoriam. Retentio p'manes est p quā aliqua scām ordine tradi tam aut aliquid silē scienc' vt iura statuta p legislatores aut alia talia. Petitio memoriae cōmendamus. Retentio transitoria est p quā doctor lectionē aut disputationē. predicator sermonē. ad horatius postulationē. et alij quidam alia talia. ad modicū temp⁹ vt forte tantū vno vel duobus aut paucis diebus sata ghit memorari. Ad qualibet aut hanc retentionē valet vtq; modū ḡmemorandi p'hs deus. videz quorum vnus est p locos et ymagines alius p cathenam. sed in hoc est differentia. q' in p'mo mō pro q̄libet scia oportet alios et alios p̄atos locos haberi. ut forte pro grammatica centum vel ducentos. pro geometria vero alios ducentos vel trecentos. et sic de aliis. et huiusmodi locis non possem⁹ vti nisi ad illam scientiā que sic forte in ipā descripta. In cathena vero non sit ut supius patuit. eo q' tantū vnū amplius loci occupet. continere tota cathena. Ideo area ad retentionē p̄petuā magis valere videt' cathena. Quātū autē valitatis vtraq; dictarū retentionū contineat. fere non est necessariū dicere. Nam retentione scientiae quid potest esse preclarius. que cū alij libros hunc sapientem bibliothecam ignaue autē animū habent. hec animum ipm̄ p retentionē scientiae vere sapientē efficiat. Deinde transitoria retentio ad duo repetitur valere. Nam aut defficientia p hibet. aut meditationem precedentem suspicari non sinit. Multi namq; non hac arte munit⁹ i medio sepe suarū orationū deficiunt videlicet cū non recordant' eorū que vltrius se dicturos exco gitauerant. quo tempore vel tacere necesse est. aut forsan ad alia q̄ dam futilia. et ad p̄positū non s' uenia. Alij orationis consuetudinem vtrūq; nemo ne sciat q'nam tenebat turpitudinem. que vitari poterit p hanc⁹ artis industriā. Alij vero cedulis seu libellis vtūtur. quarū cohercionem continendo notas. que cū premachinatas et p fabricatas orationes mīnuant. nec est ut fidem orationi non parū diminuant. Nec non inde alligē ordinē vtilitatē dictas. A q̄b⁹ turpitudinibus p hanc artē liberā munit⁹. ea que dicē volum⁹ non in manuali scriptura. sed mentis libello respiciam⁹ atq; legim⁹ vt ceteris audientibus maiorē

Capitulum xiiii. q' ars memorativa p exercitium debeat adiuuari.

Sciat in omnibus aliis facultatibus et artibus materia ad habitus adeptionem sunt necessaria. videlicet ipsa natura. item ars et usus. quibus vero deest aliquid unius illorum trium potius ad habitus nauseam a studiis aut contemptum perueniunt quam ad habitum ipsum. sic et in habitu artis memorative. Unde qui carent omnino naturali memoria et memoriosi non solum ad hunc habitum peruenire videntur. imo nec quid ars sibi velit intelligunt. Segnes autem et studio desidiosi. quamuis ingenio polleant et satis acuto huius artis fundamenta comprehendant. nisi tamen primo die possint ea memoriter percurrere. die altero recitare et disciplinas ac partes tenere. de tertio librum. Quo ad usum vero dicit auctor. quum scientia disciplina infirma sit artis propter hoc. sine summa assiduitate exercitationis. Cum vero in memoriis minimum inquit valet doctrina. nisi industria. labore. diligentia. comprobetur. Unde volens huius artis habitum adipisci. in primis ut plurimos habeat locos. secundum primam summam doctrinam electos. et arti accommodatos curare debebit. et imagines in eis locandis conuenire ea re. quia dies non sicut in reteribus scriptis. noctes quoque per compares abduntur. sic in hac re. Nunquam enim est. quin aliquid memoriae tradere velimus. et tum maxime cum aliquo maiori detinemur negotio. Unde doctor occupatus artem lectiones et disputationes se potuisse existimare. partes seu rotundas earum que dicere voluit. semper artificiose commendando memoriae. Et monuit discipulum ea que audit. Immutet predicator ad populum. Iudex et adiunctus in iudiciis. ac presses et assessor in consiliis. Et auctor a talibus verbalibus occupationibus sunt immunes. possit aliter existimari. Nam ad habitum huius artis hinc omnia que facit. agit. et patitur videt. uel audit. aut alio sensu capit. aut cor multa digna memoratu a mane usque ad vesperam possit pedetemptim. ut arguit artificialiter commendare memoriae. et ipsa per eundem ordinem meditari die finito. et ita die secundo eadem ordine et pluribus diebus ac temporibus quousque per frequentem primus aptus habitus sit adeptus. quod fiet cum eadem arte potimus sine labore et fatigatione. In pluribus enim aliis rebus hanc artem exercere potimus. sed hec ad exercitandum distentas studium sufficere possit. Itaque de natura memorie. arte commemorandi. primus utilitate. et finis habitus adeptione. hec dicta puto sufficere.

Quindecim liber qui primus quando docet modum. Vincit habet tractatum. sex capita continente. || Capitum primum de memorie debite promouendis. ac eius diuisione. et variis cautelis quas atque per hanc artem debent curari. || Secundum continet preceptum firmitudinis vocis. || Tertium ostendit que et quot sunt ornationes proprietates et differentie. quibus alia et alia species mollitudinis vocis adhibere debebit. || Quartum que species mollitudinis vocis aut libet ornationis differentie debeat tribui. || Quintum quid sit motus corporis. et que species motus corporalis cuilibet ornationis differentie tribui debeat. || Certum de vocis pronunciatione radicet. || Capitum primum de memorie debite pronunciandis. ac eius diuisione. et variis cautelis vocis memoriae. aliquem per hanc artem debent curari.

Ultima ꝑs oratorie facultatis pronūciatio quam differens in nouā rhetorica nacto diat ee vocis vultus gestus moderatione cū venustate. hāc autē ꝑtem multi plurimū vtilem oratori dixerunt et multū ad ꝑsuadendū valere. Tullius autē eius egregiam non solū vtilitatem sed nec tantam in similibus diuinis quē cōmoue iudicationes et continue verboꝝ elocutiones et ꝓprias causē artificiose dispositiones z horū oīm memoria diligentissime pronūciatione non plus q̄ sine hijs rebus poterit pronūciatio sola valē Diuiditur ergo pronūciatio in vocis figurā et corporis motū. vocis figura est q̄litas vocis ꝑ variationem et industriam compta ad exigentiā materie. qua eloquium Et corporis motus est q̄dam moderatio gestus et vultus ad sermonē et materiam qua eloquium accōmodata. ¶ In ꝑmis ergo de figuris vocis. Deinde de corporis motu dicemus. Diuidit autē figuā vocis in tres ꝑtes. videlz magnitudinē. firmitudinem. et mollitudinē. Magnitudo vocis est ea q̄litas vocis ꝓpter quā ipam cōuiuiorum assam appellare solemus. cuius modi est vox vigorū amplam habens cauū vocalem arteriā. ¶ in tantū ut ad eam ꝑtem musicalium carminū que tenor vocatur sit plurimū vtilis. et q̄liter ad formationē sonorum grauis. Huic autē opponitur vocis subtilitas aut gracilitas. aut acutes. cuius modi est pueroꝝ aut mulierū. Firmitudo vocis est qualitas eius. qua est audibilis et ꝓfunda. adhuc to quodam rigore. Ille nāq; firmam vocem habē dicatur qui loquitur alte ꝑfecte et imperterrite. Et vero ꝑ firmitudinis vocis quā audibilitatē vel altitudinem. appellam. opponitur vocis absonitas qualis est egrotorū. Illi aut ꝑ firmitudinis quā ꝑfectionem vocum. opponitur titubatio. videz eiusdem syllabe vel dictionis illiuis lutaria et impetuosa repetitio. aut syllabe vel dictionis nec assumptio ꝑ inolutarium saltū vocis frationis omissio. vel impotentia ad quodlibet vbiū expediendū. Illiq; ꝑ firmitudis quā appellam rigorem a imperterritū vocis emissionē. tremulentia vocis opponitur. qualis est timidoꝝ et verecundoꝝ Mollitudinem autē vocis ea dico q̄litatem ꝑ quā vocem ipam vertique in dicendo ꝓ cōmodo nro possimus. Nichil aliud est est vocis mollitudo q̄ flexibilitas ꝑ quā eam nunc sedatā et depressam nunc clamosam. nunc lentam nunc celerem. huic exigentiā eorū que dicimus solemnis emittē. nunc has autē vocis q̄litates. multa de magnitudine disputare nō spectat ad rethorem. Nam q̄nus hō moꝝ vox ad eloquentiā sit apta. tam tamē non artis industria. sed natura ministrante recipimus Nec eius tura et conseruatio ad rethorem. sed potius ad medicū spectare noscuntur. Etiā firmitudo vocis ꝑ solam naturā concedi primo quare et nō seruit ars ista in exordio firmitudis vocis. Ex qui cam ut dicat tullius adaugeat et conseruat exercitatio declamationis. In hac ꝑte diuinat suū regimen spectat ad oratorē ostendere. quāe tantū de ea ꝑte firmitudis vocis que augetur et conseruatur rarius declama

ationis et de mollitudie voas. qui primus est oratoris nisi dicendi videtur. eo q hec declamationis moderate paretur. ¶ Caplin. Si. cotinens precepta firmitudinis

firmamenti igit voas seu firmitudinem voas habere me potimus in dicendo seruare. si tenere in. quiq; quiq; precepta. primus est si q̄mne me sedata et depressa voce diu ermus orationis in ea. Nam le dit arteries. si aliq̄ vox sit bñ p̄mulsa aari labore complet. Secundus preceptus est. ut mutuallis utamur. filitudinis longitudinis moderate. Nam p illa vexcatur nouo aut reduniato spū vox et cū hoc arterie rencendo q̄ssut et quiete robur pristinū cōsequi. Tertius preceptus est. ne clamore emittam? continue. sed huc omnē tendo ad sermonē transeamus. cōmutationes em fiunt. ut ullo gñe voas totalr effuso. in omni voce integri simus. Dixit em

clarissimus vetustissime memorie in lib. de oratore. q ad vocem optinendā nichil vtilius. q̄ crebra mutatio. nichil p̄ magnos. q̄ effusa sine intermissione contentio. Id Caii tuis clamor. et panas inp̄positas subditis. inq; et ghaticis seruis. solebat hre ad manū. eū eburnea fistula. qui staret occulte p̄ ipm. eū cōmonaretur. pri? horem. quo flaret eū sonū quo illius sonus aut remissum exaturet. aut a contentione reuocaret. Sed patrū post inuit. quoniā fistulatorem dom relinquētes. sen simus huiusmodi consuetudis nobis tum defuit? ad forū. Quartus est. vt acutus voas exclamationes vitemus. Fetus em fit et vulnus vocalis arterie. p exclamationem minus acutum et attenuatū. et si quis splendor est voas consuitur et rauetas q̄datur. Quintus p̄ceptus est. vt vno clamore vnusq; et vno spū continuo multa dicamus in orationis extremo. Fauces em tale fiunt et arterie complent. et vox que est varie tractatus ē duatur in quēda sonū equabile atq; constante. Et sicut hec quiz ad firmitudinem voas deseruiut. sic et quada naturali p̄portione sonorū ad auditū. eade quiz sua una sint auditui. primo naz fiunt ad firmitudinem voas vtilis est sedata vox in principio. In quid mihi sua mus auditui. q̄ clamor et ordio emulsed. Sedd intervalla vocem confirmant. eade et sententias diuisione reddit auribus conciliatores. et auditori spatiū cogitandi relinquit. Tertio conseruat in firmitudine voce cōtinuo clamoribus omissio. Et varietas q̄dem auditorem mavie delectat. cū nunc animus eius p̄ sermonē retinet. nunc p̄ clamorem excitatat. Quarto acutum clamando vulneat vocale arteriā. eadēq; ledit auditū. habet em huiusmodi acutum clamando quidda illiberale. et ad multebrem voci feracem potius q̄ ad virile dignitate in dicendo accommodatū. Quinto in extrema p̄te orationis. continues seu continua vox remedio est voci. et ita hec eadem animi auditoris vehementissime calefiat. in totius re conclusione. vt q̄dmodū ille natus est in vno spū vocifratione continuat et equabili multa p̄ferre sic et iste audire. Ami ergo vestra eadem voas firmitudi. et primi orationis prosunt suauitati. de vtraq; re simil erit in prima dictum. viz de firmitudine. que visa sunt. et de suauitate que sunt ei connexa. ¶ Caplin. tertiū ordens

que et quot sint oracionis ptes: differencie quibꝫ alia et alia spes mollitudinis vocis adhibi debit

Vt cognoscatur species mollitudinis vocis. ꝓmittit oportet ea diuidere eorꝫ differencias noscere quibꝫ competunt in diuisa specie mollitudinis voces. Sunt igitur ea quibꝫ diuerse species mollitudinis vocis adhibei debebit tria in ꝗbꝰ videz sermo contenno amplificacio. Sermo est oracio remissa et finitima cotidiane locucionꝰ. Contencio est oracio actiua et ad confirandum et confutandum accomodata. ꝗsi luctatiua vel pugnatiua quado videlicꝫ oracione mea aim aduersary mtimur vulnerare suas racones ostendendo et eide mas m ficiendo. velut audacia ꝗdam tua sua et pugnatia. Amplificacio est oracio que aut i tracu diam mduit aut ad mouendi ordiam aut alia passione aliquam trahit aimꝰ auditoris. Sermo diuidi m ꝗtuor ptes. viz dignitatis. Demonstracionis. narracionis et iocacionis. Dignitas est oracionis aliqua grauitate. viz. qua ꝯ nem aliquid aut magnipendendam materiam exponim. Demonstracio est oracio que docet ꝙd quid fieri potuit. potuit. Narracio est veri gestarum et prompte vt gestarum expositio. Iocacio est oracio que ex aliqua re risum parte et liberalem potit comparare. Iste vero ꝗtuor sermonis species occurrere poterut m omi pte oracionis rethorice. Vnde ni exordio potit aliquid exponi ꝯtinues ꝗuitatem et precipue cu attentu faciunt auditores. Similiter et i tracte potit graue quidda expon et m pticule. et m argumentacione et confutacione Imo et m conclusione. et auctioibꝫ passionibꝫ et egressionibꝫ omibꝫ Similiter et demonstracio potit m omi pte oracionis occurrere Imo et narracio. Nam licet narracio faciens viam m principale questionem oracionis rethorice. sit vna de principalibꝫ ptibꝫ oracionis. que sibi ordinem habet loco sedo. Nichilo⁹ narracio minus veris de qua supius est dictum libro quito. m oracionis omi pte potest vti loci hic. Et similiter iocacio. Contencio vero seu oracio que telis argumentacionis et confutacionis iuadit aduersariu. Diuidit m continuacionem. et distribucionem. Continuacio est oracionis confirmatiue uel confutatiue enucleande atteleracio clamosa. Cum saz argumentacionem vl confutacionem velut uno spu festinanter et clamose sine notabilibus mternallis totam sil effundit. Distribucio aute est m contencione oracio frequens. cu raris et brevibꝫ mternallis actoꝝ vocis feracione. Hoc eni mteresse mea continuacionem contencionem et distribucionem contencionem q licet eade argumentacio aut confutacio possit illoꝝ modoꝝ vtroz pronunciari. Non tamen sunt eedem mtencionis nec paris vtilitatis. Nam in contencione oratoꝝ ꝙsi tota clara notaria pena argumentacionis in aduersario et audiente supponit. vt eam totam simul sine notabilibꝫ mternallis ꝑ adhibitu clamorem effundit. qi ꝑ hoc q sine talibꝫ mternallis et celeriter profert designare voluit. q auditor vel aduersarius mterpolacionis spacio ad cogitandu no egreat. et velut ilico oi

bus argumtacoīb ꝓbo. eaq; clarissimis simul ciceris. velit ai nīi auditoris obuero. Et assilāt speacs ista contēacoīs. uiasiom mavime hostili et impetuose qua totis aquis exatus simul cū impetu mavimo et assaltu uenit in castrū expugnandi. sed in distributaone oratoz aut qui opiatur non sats ee ꝓtes argumētacoīb audienti uel aduisario notas. aut ee benuolenaa q̄dam. aut ut aduersarius magis se victū per argumtacoīe existimet. breuibq; ventur mēiallis. videlz ve et spaao interpolaaoīs. p cogitacoēz auditoz. ne timeat argumtacoīs ꝓtes ee verissimas. et eis nullo posse contradia coloze. Et assilāt ista speacs contēacoīs. uiasiom patre aut magistruli. qua pater aut magr filiū aut disaplin priuatem correctoīb subigit mē polatis. q̄tenus i mtemallis p cogitacoēm ad vitate rediens. raaoīm consenaat. Amf Amplificaao dicit in cohortacoēm. cōgsaoīe. et aliar passioīm inductoez. Cohortaao est que petīm aquod amplificans auditozem ad ira cūdiam adduat. Conqsaao est oraao que i cōmodoziū amplificaaone animi auditozib ad miseīcoz diam adduat. Similit et suē oaones alie que ad reliquas passiones inducūt. de quibus est dictū libro nono. Cū igitur mollitudo voas in tres ꝓtes dicit. q̄ruī due p̄me videlz sermo et contenaa m ser ꝓtes dixe sicut. reliqua vero videlz amplificaao in duas mavime. faz ira sabile. et ꝓterea in aliar passioīm oraaones. hanc pēm que cuiq; videnda sit ꝓpria aao iam ē demonstrandū.

/ et mſabile

Caplm q̄rtū que spes mollitudis voas cuilibet oraaoīs dē dari tribui

Sermo cum est in dignitate tue plenus fuerit q̄ se dissima et depressima voce conuenet vti. tamē ut ne ab oratoria consuetudine transeam⁹ ad consuetudinem eoz qui tuge dias agūt in ludis scenas. aut eo similibq; actibz. qui forte cū puella habeant nāliter vocem. eam nōlīt ingrossare. mutatione gutturis et fauti dilatacoīe. Cū aut est in demonstraaone tue voce paululū attenuata. crebris mēiallis et diuisioīb uti oportet. ut ipa pronūaacoīe eas res quas dīcē strabim⁹. in seruere atq; interserē videam⁹. in animis auditoz. et ut eisdem auditoribq; ꝓ mēialla data spaao cogitandi. ita fieri uel non fieri potuisse consenaant. Cum autē est sermo in narracoīe. voce vacantes pom possimus. ut q̄ quidquid pacto gestum sit. ita narari videatur. videlz ut id quod serenissime volum⁹ oīa dē facta. celeriusule dicam⁹. et aliud oaoīs ve tar dem⁹. Deinde modo acriter. tū clementer. meste hylariter et omino sedin verboīū exigenaa. q̄mtabim⁹ pronūaacoīe. in omēb ꝓtes. Si aut maderint in narraone dicta. vocum. responsa. Eiq; admiracoīes. de quibq; nos narrabim⁹. diligenter animi aduitem⁹. ut oīm psonar sensus atq; animos voce exprimam⁹ et possim⁹ expmē. Cum erit sermo in locacoīe tue tremebūda voce. cū pua significacoīe risus. sine ulla suspitōe nimie cachinnacoīs. leuit oportebit a sermone serio. torquē ad liberale iocū voce. In contēaosa vero contumacoīe. adaucto me

diotiter sono vocis debent vba
cū clamore celeiter continuari et
sonus eorūdem torqueri vt non
tantū audiat sed etiam cū impe
tu videant ex fructibus sicut a
qua lubrica esilunt ex torculari
et ex arcu sagitta quatim ad
vim volubilem et celerem oratio
nis modus vocis feratur ac
cōmodetur. In distributione cō
tenaosa vocem ab nimis fluxa
exclamatione ꝑclarissima adhi
bere oportet et ꝙtum spacij ꝑ si
gulas exclamationes sumpseri
mꝰ tantū in singula intervalla
spacij consimile ubeni. In cohor
tatione aute vtemur voce atte
nuatissima et non magna clāo
re leni sono equabili seu mediocri
et cōmutationibus sonorū celerri
me factis verbi gratia vt cum
sub vno sono ad iram mducendā
horatiam fuisse sororem horatij
damauerimus et statim subita ce
leritate sub alio sono eam a fratre
necatam Dicamus et cum in alijs
Diuersitatem aut repugnātiā
aut aliam inconsuetudinem sil'
hūmanis cū ad iram mducendam
occurrerint. In conquestione vo
ce vox depressa declinato sono ere
bris intervallis longis spacijs n
magnis cmutationibus vti opor
tet. Et ꝓportionalitē in aliaꝝ passi
onū mductione ipis accōmoda
tas pronūciationes oportebit ad
uūgere quas oratori tū ex sili'tu
dine ad predictas tū ex industria
tū ex naturali orationis vinacita
te de qua dicetur cuplō sexto
sumere poterit.

Caplm quitū quid sit motus corporis et que species motus corpal' cuilibet o rationis differētiae ebui dēt.

Nunc de corpis motu qui ē
quasi corporis quida sermo
dicendū. Motus igitur his est
corporis gestus et vultus mode
ratio quedā que pronūciāti cō
uenit et ea probabiliora reddit
que pronūciantur. Conuenit aut
in vultu pudorem et atrimoniā
ee. In gestu vero corporis nec ve
mu statem conspiciendam nec tur
pitudinem ne si minus conspicenda
seu notanda vemustas hystriones
aut ioculatores ee putent. quibꝫ
forsan vemstate tali concedatur
vti. Et ne si turpitudo in gestu
fuerit oparij videamur ee. hoc ē
ne in verbis nris pronūciandis
motū corporis aut membroū adhi
beamus talem. qualē fullones
pedibꝫ aut textores manibꝫ ef
fiunt. et ita de alijs oparijs. Ad
easdem igitur pres in quas vox
ē distributa ratio motus corpo
ris videtur accōmodanda. Nam
si erit sermo cū dignitate time
gestus corporis erit ut stantes
erecte in vestigio seu loco nō
cū leui seu finali motu manus
dextre vel indicis videlicet primi
digiti loquamur. Vultus aute
moderatio erit. ut hylaritas et
tristitia a mediocritas ipius vultus
ad sermonis sententias accōmo
detur. Cum erit in dīuratione ser
mo tuē pro gestu paululū corpꝰ
a ternabo demittemus. Nam
hoc est mditum a natura vt ꝙ
proxime cū vultū admoueamꝰ
ad auditores si quā rem docere
eos et vehementer instigare ve
limꝰ. Et sicut in dignitate silē
hic pro vultus moderatōe hy
laritas tristitia et mediocritas
ipius vultus debebit ad sermo
nis sententias accōmodari. Cum
erit in narratione sermo hic ges
tus corporis et vultus modera
tio poterit adhibei. qui plus mon

strabatur in dignitate. Cum erit in
locutione sermo vultu quadã hy
laritate debemus significare sine
immutatione gestus. Cum conten
dimus per continuationem tunc
pro gestu corporis utemur celeri
brachio et mobili vultu et p vul
tus moderatione vtendũ e acri
aspectu. Cum contentio fiet per
distributionem tunc pro gestu ute
mur porrectione celeri brachij dex
tri antrorsum versus audientes
ac deambulatione pedis dextri
versus eosdem cum supplausione
id est fractu passione seu cõtactu
ipius dextre ad genu vnam uel
ad aliam manu. huiusmodi autẽ
supplausio non fiat ve fregatibus
ictibus sed cũ raritate et sine no
tabili sonoritate. Pro vultus at
moderatione conueniet vti acri et
defixo respectu. Acri autem ut vi
olentiam argumenti ondat. Defixo
vero ut se non ex levitate sed ex
profundo cogitatu argumẽtũ
demonstret edicere. Cum vtemur
amplificatione p cohortationem
ad iracundiam inducendã eisdem
modis vti oportebit qui iam in
contentione p continuationem
sunt dicti. excepto q hic paulo
tardiori et consideratiori gestu
conueniet uti. Si autẽ utemur am
plificatione p conquestionem ad
misericordiam inducendã tunc
pro gestu quadoq; femineo pla
gore. id est veris lacrimis gemi
tibus singultibus suspiriis apti
tis ad voces et nonnunquã sedã
to seu moderato capitis ictu et
quo ad reliquas partes corpis gest
tu constanti et inmobili conueniet
uti. Hu autẽ accedit p capitis ictũ
intelligat manualem capitis p
cussionem ignorare nesciũ enim an p
set occurrere manũ tam dissolu
ta

et miserabilis ut patientiae vtili
aut virili dignitati nõ derogucet.
q quis et pprium caput percuteret.
pilos extraheret genas et cutem
lamaret. vestes deciderat. tendet
manus uictas ad celum. cũ sublie
uatione oculorũ. sepiũ pprios b'
chios amplectẽtur et stringet. Ci
pro vultus moderatione gnãliter
in omi conquestione mesto et cõ
turbato vultu debebimus uti. Et
hec que de pronũciatione sunt scp
ta quasi ad expositionem verborũ
ciceronis ampliantur. pauca addi
tis. Que si non satis eius intellectũ
attigerim. qui obscuritatẽ quor
dam suorũ verborũ inspicient. me
q; quod potui fecisse intelliget. fo
sitan vena largientur. Crassus
autẽ in libro de oratore. arta cor
vultus motũ imitur. q oculus est pars
corporis. que quot animi motus si
tot significationes possit efficere.

Capitulum sextum de vera pronũciationis radice

Quoniam ut ex dictis actionis
in hoc negotio pro cessio
tape possimus. gestus vo
cis moderatio vultus. et gestus cor
poris. quos conuenit esse aliquem
admodum oratoris partem. non
facile sedin exigentia
materie coaptari non possit per
fecte conscribi p aliquem. tũ ppter
eorũ quãdam infinitatẽ. tũ eam
quã oratores multis utuntur modis
pronũciandi. quos cũ verbis vo
luit describẽ. et eorũ naturam
alijs demonstrare. nulla vba satis
apta reperiuit. vt legentes nam
pronũciandi intelligant. nisi o
culis et auribus exemplis ipius p
nũciationis pcepterint. Idcõ pro
complemento doctrine pronũciadi.
q; tum possibile est. oñ deve volu
simam eorũ quibus orator ad pro
nũciandũ debebit imitq; tũ si

videlicet ars natura et vigor oratoris. Quid autē ars preceperit supra patuit. De natura vō dicit quintilianus. q vnusquisq; non solum ex cōmunib9 preceptis. sed capiat ex natura sua fōrān de actionis seu pronūciationis cōsiliū. Ita ut dicat caput artis esse facē qđ decet. Est em nemo qui gestus indecentes quasi p naturam aspnostat. Cuiusmodi sunt oris contractura in vnū latus uel altū. aut sursum aut deorsum. aut in anterius. uel linee protensio. aut voluntaria denudatio. et alia multa talia. a quibus oratori abstinere debebit. Et qđammodū hȳ gestus naturalit indecentes esse noscuntur. sic p oppositum decentes natura demonstrat. Cetera vō quantū vigor seu oratoris vniuersitas ad totam naturam pronūciationis deseruiat. sari potest. cum pronūciationis seu actionis vera cognoscetur origo.

Nam talis est animi ad corpus membraq; corporis affectio. vt quotiēq; motus secūdm modū animi sunt in anima. ab illa diffundat in corpus membraq; corporis p modos sue capacitatis. Fiat ad modum in molendino uel horologio. secūdm differentem qualitatem et quantitatē motus rote primarie. Differenter agitantur omnes rote sequentes. Adeo ut prece arte ipi motus animi ex vniuersitate orationis concepte. in corpus ipsum pronūciandi debitū modū cum vultu et gestu ad materiam cōuenientib9 infundē possint. Quo certa ad decentem pronūciandi habendam. michi adeo iuuat. vt vniuersitatem orationē induere. quod qualiter fiat ptim dēm est sed in capitulo secundi tractatus. nonli-

bri et ptim sequenti libro cognoscetur. Interim ut ego putem multos habens assertores. quēmā illi fieri gestus corporis vultus et vocis moderationes. qs mlti qui se arte plenos oratores ostentant facere non verentur. ponā stultitias qđ ab arte procedunt quisq; non contrahunt ex vniuersitate sermonis originem. Nullus em dubitet. qn inter orationis vniuersitatem. et ea que ad pnūciationē ptinent tantū sit cognationis proximitas. vt vniuersa oratio etiam si non aduerterit ad modū pronūciandi oratoris exprimat in vultu et membris totoq; corpore veros agendi seu pronūciandi modos. Et equidē fere em ymo vere impossibile est. q in oratione que ex animo non procedit adhibeantur tū tanto artificio modi pronūciandi. qui a prudentib9 eorū confictī facies agnoscantur. et ipōrū actores potius stultum qđ oratorem demonstrant. Et hec de vocis qualitate. vultus et gestus moderatione. ac omni pronūciandi industria puto sufficere.

Sequitur ultimus liber qui de hys sermonē continet. que precedunt et consequuntur artem et habitū loquendi. tres habet tractatus. Primus tractatus de hys que debent artem et hitum eloquendi precedere. Secūdus de vsu et regimine hitus eloquendi. Tertius de rebus que ad hitum oratorium consequuntur et quasi lateribus eius vtilitatibus.

Primus autē tractatus hz tria capitula. Capitulum primū de ordine discendi. et qui et quales sint dispositi ad

hanc artem. et que scienae deñt eam precedè // Sedm cõmz ea que tam in corpore q̄ in aĩmo ante pfectũ habitũ beneloquẽdi debent precedè // Cum quibꝰ rebus acquiri possit hitus elogdi

Caplm p̃mũ de ordine dictorũ et qui et quales sint dispoñ ad hanc artem. et que scienae debent precedè

Quãuis in pluribus libus eide trim totã artẽ rethoricã. Nõ tamen ab ispientibꝰ statim habetur hitus eloquẽdi. Quo arcta in hoc vltiõ libro de hyꝰ que artem et hitum eloquẽdi debebũt precedere. Tendit de vsu rethorice hitus seu regimine sui actus. Et finaliter de amplitudine potentie seu vtilitatis ad huc aliquid apponi. Quo ad p̃mũ igitur sicut ad cetera artes et scienas aliqui sũt magis aly minꝰ dispoñ sic et pre habentes ingenium ludi et acutũ ad hanc artem vocãtur. Peliqui vero pacuntur repulsam Non multas autẽ prerequirit scienas hui⁹ artis doctrina. cũ ipa sedm aristotelẽ sit assentiã dyalectice. Quod intelligo tam quo ad ordinem doctrine. q̄ etiam quo ad subaltinationẽ. de q̄ tã tũ fiunt quito capl̃o sedi tractato p̃mi libri. Quocirca sua rethorica magnum est sua quedã. tã tũ duas alias presupponit scienas videlz gramaticã. et logicã. hitz hitus eloquendi plimas p̃supponat scienas. vt mira dicitur

Caplm sedm continẽs ea q̄ tam in corpe q̄ in aĩmo. an pfectũ hitum bñ loquẽdi debent precedè

Non solũ autẽ scienae que dã cuel artes añ hitum eloquẽdi. sed generaliter plurima presupponi debebũt. quoꝝ quedã ad corpus dicentis. q̃dã ad aĩmũ pmẽ nosc̃itur. Quo ad corpus igitur sit ad bene loq̃dũ in ptes. qui in membris ad vocem a nã donatis pacũtur defectũ. vt traulosi. titubantes. et cõsiles Et econtrario ad bene loq̃dũ sunt apti. sedm corpus. qui sit cõtrariis modis dispoñ. Quoad aĩmũ vero duplices dispoñ ad bñ loquẽdũ debebit precedè. quarũ aquas beneficio solus deus vl̃ natura consequimur. Quas acquirimus p̃ industriam. Dispoñones autẽ aĩme quas ad bene loquẽdũ deus vel natura premittit. sũt memoriũ illustre. et naturaliter ad nata memorie firmitas. atz amplitudo. aut cũ p̃ lucẽ memoriã cũ meditatẽ bonitatẽ. possit eam matiam quã est dicturus tã quã aliquã amplam aream totã simul lucẽ lenter aspicẽ. et aspectam ordine quo velit ei nũciare. Et sed hoc verũ est quod refert tullius in libro de oratore dicit cussus quã atz ingeniũ ad dicendũ vim affermaviam. Adeo inquit. ut sine quidam in rebus que ad eloquentiã spectant. ista habiles et nature munibꝰ sic ornati. ut nõ ad eloquentiam nati. sed ab aliquo deo eloquẽtie videant. Dispoñones autẽ aĩme quas ad bñ loquẽdũ p̃mittit industria. sũt omnis scientiarũ et artium liberaliũ hitus et altissimarũ preapue. Nec nõ et totius vtilis et veterũ hystoriarũ pcia. In quibus enim ciuilibꝰ quas tractat oratoꝝ frequenter mater potest. ut nõ sit dicẽ quid religiosius. q̃ pũ.

quid ꝺ̃ gratiꝰ quid equiꝰ quid lega
le quãta beneficia fecerit ꝺ̃ ho
mibus in fabrica mathme mu
dialis quãta cura semꝑ sit ꝺ̃ ho
mibꝫ deo q̃ potens clemens libe
ralis sit deus et ita de alijs mfim
tis rebus arduissimis que sine
summaꝝ sciencaꝝ habitu debite
p oratorem dici et tractari nõ pos
sint. Nullus enim vt ꝺicit tullius
in libro de oratore Disertus ee po
test in eo quod nescit. Imo ego de
viri sententia nemo poterit esse
omni laude cumulatus orator ni
erit omni rerũ magnarũ atq̃ arti
ũ cognitus scientijs etenim ee rerũ ign̄
cognicione floreat et redundet
oportet oratio que nisi sint ab ora
tore precepte et cognite manem
quandã habet elocucionẽ et pe
ne puerile Quamo profecto ign̄
ea se quis a celestibꝫ rebus referet
ad humanas excelsius magnificẽ
tiusq̃ et dicet et sentiet. Et quod
dixit quintilianꝰ q̃ marcus tulliꝰ
sit frequenter testatus nõ tacti
se debere scholis rethoꝝ q̃ ea ꝓ
deme studijs. Neq̃ ut idem dixit
quintilianus tanta vnq̃ in aceruo
ne fuisset vbertas si mgemũ si
um conspectu fori non ipis rerũ
nature fontibꝫ emanasset. Quod
verum idem tullius dixit in libꝰ de
oratore q̃ oratorem ee ẽ manus
quãdam q̃ hominẽ opmatum ꝑ pli
bus ex artibus studijsq̃ collectũ
cõtinere rei cuiusdam incredibilẽ
magnitudinem et difficultatem.
Idem sensit et crassus in libro de
oratore tullio referente dicẽs. Ne
cio nemine ee in oratorũ numio
hũdũ qui non sit omnibꝫ hijs ar
tibꝫ que libero homine digne sunt
ꝓfitentis. Sed ut dixit tullius ĩ eo
dem libro cũ hoc cognouisset ius
cumulissimum saltem intelligo ciuitatis
aut politie in qua sit futurus
orator. Similiter et veteres ꝯ
nouisse hystorias q̃m unquam nes
cire quid antiquã natus sit acti
dere. id est semꝑ ee puerile tam pa
tente ea que tam in corpore q̃ in
animo ante ꝓfectũ hominem bene
loquendi debebunt precedere. Quã
plurimũ tercium quibꝰ rebus acquiri
possit hic finis eloquendi

Igitur qui tales dispositiones aut carum magnam
partem in se perceperit. Et
preterea hab sit in hijs artis ꝑcep
tis supius tradita sufficienter im
butus cui hunc finem eloquentie volu
erit consequi. Duabꝰ id rebꝰ efficiet. videlicet imitacione et exercitacione.
Imitacio vero sedim tullium
in rethorica noua est ꝑ qua impelli
mur cum diligenti racione ut ali
quorum in dicendo similes ee va
leamus. et illorum maxime. quos
egregie posse credemus. Sicut
ut dixit anthonius referente
ciceronem in libro de oratore primũ
preceptum est. ut demonstremus que
imitemur. et in illa imitando
exercemur effingendo. exprimendo
atq̃ scribendo. Nam ex diligen
ti audicione et attencione cotidiana. ad formam eloquendi atq̃
oratoris egregij. quasi similes
in multis illi efficimur et maxi
me si toto conatu in eius loquẽ
di. pronũciandi. et gestendi modo
nos exercebimus. q̃ad
modum pueri ydioma moduq̃ suc
pronũciacionis acquirit ꝑ imi
tacionem eorum quos primum audiit
colloquentes. quasi sicut ꝑ imita
cionem eorum primum loqui didicimus.
ita et p eandem postmodum loqui
seu bene loqui. Et sicut pueri ex
inspectione literaꝝ quas scribit do

centes ꝓpetuo similes liās formare
sunt solūti. Simile est de pictoribꝫ
ac alijs artibus vnūsis. Interdū
ē igitur aliquis et hoc si quē hēa
nus quem ymitari sit dignū. Alio
quī nemīe ymitemur. Nā vt
dicat anthonius referēte acēdē
mi libro de oratore multi sē qui
nemīe ymitantur et tamē cō
sequūtur eloquentiā magnam
De exercitatione vero dixit tullius in
libro de oratore q vsus frequens
omnī superat integrū preceptū et
potest cē tam in dicendo q̄ in scri
bendo precipit quītilianus vt scri
bamus q̄ optima licet pauca in
principio. celeritatem enī inquit
dabit consuetudo. Item q̄ in eme
dando scripturas exspectatē pa
tī per oportet. tunc enī inquit
melius videtur. quidē in scīptura
fluit ymaginē q̄ cum oratio qua
si proles statim parta ꝑ amorem
nouitatis exercet parentē am
mū. ne possit eius monstruositā
tem efficere agnoscere

Secūdus tractatus qui De
vsu et regimīe hūius eloq̄
di ꝑtractat habet octo ca
pitula || Caplm̄ primū quanta
diligentiam orator adhibē debit
ad totius cause cognoscendam
naturam || Secūm q̄ oporteat
oratorē cē virum || Tertiū q̄er
cellentis virtutis in hoc nego
cio sint oratoris diligentia et ōa
nis virtus || Quārtū in q̄bꝰ
et quot rebus consistat ꝑsuasio
nis subā. et vtarū rerū que semp
deat apparē || Quītū de regimīe
trium ꝑsuasionis viz Doctri
nis passionis et conciliationis.
|| Sextum quibꝰ potibus oratonis
maxime conueniat immorari et
quibꝰ minime || Septimū qualiter
orator anteqū aggrediat debebit ꝑ

/. vñ m scribendo

mouila quadā et artis fraem
ortultare. et se ad audientes hēē
|| Octauū q̄ magnū vitiū oratoris
sit cause nocere. et quibꝰ rebꝰ po
terit ipī nocere || Caplm̄ primū q̄
tam diligentiam orator adhibere de
bebit ad totā et q̄ secūdam natu.

Quis et regimīe hūius
eloquendi tribꝰ rebꝰ
ꝑficiatur. videlicet dili
gentia. vigilantia. et
oratoris moderā
mine. Causā enī quas simꝰ cē
tarū diligenter penitusq; cognos
camus. Nemo nāq; potest ut di
cat anthonius de ea re quā nō no
uit nisi turpissime dicere. Deoq;
dare solebat opam ipē vt cū q̄sq;
de sua re doceret in hoīm veligo
rū absentia. et ipē sibi solebat a
gere aduersary causam. ut ꝑius
clientulus ageret suam. et quidq̄
sup̄ illa cogitauerit proferret i me
diū. et sic equanimitate quadam
tranquilla. trium ꝑsonarū vicem
anthonius sustinuit. suam vide
et aduersary. et iudicis. Imo ut
dicat quītilianus ad inuestigandū
a clientulo penitus cāe naturam.
eo q̄ frequenter clientuli se fingē
soleant. Ipm̄ ut eadē pluries re
petere vrgere oportet. atq; omo
ꝑtemptare an ipius cause doce
at vere naturam. Nec est inquit
sufficiens instrumenta vidē. q̄ no
plecti et de hīā ad hīam mittia de
bemus. corūq; sigilla et signa cō
nuq; sanitas et vālitudo etcētaq;
considerari debebit. quor q̄litas
aut fidem instrumenta augē. aut
ipius fidei potunt derogare. Sē
m hijs que cām cōcernunt minus
sibi ipī oportet confidere. Et et
prudentiū consulere consilio. cui
q; ꝑ tantum diligentiam inspex

cent viscera cause adhibitis locoꝝ
vethoucoꝝ naturis argumentaco
nes exhibuē quibꝫ nostrū ꝓpositū
confirmare potimus In qrū qua
libet ē diligenter precogitandū
quid ad eam ꝑ aduſariū posſet
verisimliē responderi ut cū fuit
ad certamē oracoms ꝓcedū
non ſolū argumētaciones nudus
et inermes exponam⁹ periclo
ſed ſatis obtectus quibꝫ ab ad
uersary iaculis tucantur Et er
eadē diligencia se prodent ar
gumenta ꝓa aduerſe contra
que ſuē confutacones parādo
velut tela quedā adeo violenta
vt vim illoꝝ totam eneruent
atq; prosternant et hoc nō ſolū
in confutacombꝫ ꝓmoꝝ argu
mētoꝝ ſed confutacionū ꝙfu
tacombꝫ quousq; diligēcie ora
toris expediens et ntām ē vide
bitur eſt ſeruandū Nec oporꝛ
tet minorē diligencia adhibere
vt illam⁹ exordia nrationes
ꝓpationes egressiones ſeu paſſio
nales oraciones q̄ et cetas ꝓtes
oracoms omes q̄tinus omibꝫ
armis ab hac arte regina viz
diligencia nobis collatis ſim⁹
in certamiē ꝑ frete mumti ꝑ
cerca et alia q̄dam accedat dili
gence ſpecies ꝑ quā aduſariū
dū loquitur medullitus audia
mus q̄tinus omes eius cohere
cias et verba notāda ſedm artē
prius expoſitam mētē tōnien
demus Et quatim⁹ ſi pro nobis
aliqua ſentena ā verbū ve pro
tulerit hoc confirmantes et lau
dantes nrām ꝓpositum ꝑ ipm ad
uersariū roboratū ee monſtre
mus Si vero cōtra nos ā q̄ dixeit
vt eam mentes audiencia occu
pent cū tempus videndi aduēi
et enarrare possimus ¶ Caplm
ſedm q̄ oporteat oracionem esse
vnacem

Oportet aut oratorē tuna
re ut eius ſermo ſit tam
merhausti vigorus ut ipe
premeditatus an quā elabys pro
deat idipm in aīmo dicentis opē
quod ꝑ ipm in alios ꝓponit effi
cere vt ſi fidem alicui generare
velimus aut iram aut odiū a
amorem aut miſericordia a aliā
passionem inducere uel aīmū
ab huiꝰmoi turbinibꝫ quietare
in nobis prius vere et non ficte
fidem generet aut passiones
tales induat aut depellat Non
em eſt prudentis et veri oratois
officiū velle ꝑ oracionē in alium
facere quod mſepo negut opari
Nam ſi vbi vis oracionis fortius
habitat ab huiꝰmoi effectu frus
tretur qualiē valebit eo potius v
bi tantū repente et tam q̄ recen
tissimus hospes ſuspicere videtur
Ea nāq; dicentis ad audientē
eſt hītudo vt dicens vim ora
oms primū in mente cōi ſi
gna poſtmodū in ꝓprys auribꝫ
et finaliter iterū in ꝓpria nicte
ri patiat aut pexistentē memo
rie tradat Audiens vero ſolū ꝑ au
ditum vim oracionis dignet ſe
mel et transitorie dūtaxat ad
aīmū Quare ſi vbi quid min⁹
poteſt vigoroſiore effectu negt
ꝑficere Impossibile eſt oracionē
que non moueat dicentē aliud q̄
libet q̄uere Nisi tam fine
mente ſint audientes ut mo
neant rebus a verbis uirtute
mouendi de se caventibꝫ vt ſtl

ti et vesam homines. Quapobrem bonus orator pentus in orationis viscera premeditando si fidem in alijs generare voluerit. prius pro seipo ratione querat vna vel plesq; qua uel quibus intra se sibi ipsi non fictam sed omno veram de re fidem efficiat. Eiq; in sei cordiam alijs aut iram aut aliam talem passionem velit p orationem inducere tantu laborer. vt in causse visteribus ea reperiat que in seipo primu efficaciter huiusmoi passiones inducant. Alioquin alios monere nullo modo presumat. si quis ei p orationem seipm non vere moventem velit aliu quedam quo uere homi comparabitur insipienti. qui materiam aliqua ignis de pieto parat incendere. Quare igit oratione assumat orator. que mentem ipius vuere faciat. et eius motibus agitari non ficte. quibus audientes movere disponit. et econtra caveat ab oratione mortua. que qd parat in alienu. impium aim nequit efficere. Si qs autem plus aquid de hac materia videre voluit. ad fidem caplm secundi tractatus nom libri. Et ad vlamu caplm libri precedentis potest reverti. et nunc segis considerare caplm Caplm terciu. qd excellentis utilitatis i hoc negocio sint oratoris diligentia et orationis vigentis.

Quamus omia rethor precepta ad eloquentia pro sint. inter cetera tamen duo precipua quor vnu in diligentia. et aliud in vigentie consistit. reliqua supemminent omnia. Nam p diligentia efficitur. ut noscatur totu causse materia i se et omibus que ad eam extollendam deserviunt. et ad cognitionem enervandam. Tanteq; virtus e diligentia. ut p eam sola arte neglecta plurim causas possent velut eam vicinaoms loco sumtes. et ceteru comparantes p ea ratione et vsum. Ars enim rethorica ad causam attendes. nisi diligentia commtetur. est velut miles desidiosus et ignavus. q cum ulio momentu in statu certaminis. merinis atq; supinus incubat harene. Cui si adesset diligentia. posset prestare. ut ipe foret quasi pugil ad plimos hostes rebus oportunis instructus. Vigilantia etiam oratoris licet ea quasi prolem quada pariat. Diligentia no min est assumenda virtus. Cum enim orator vna primo dicens gmonit aim. dat ip si velut iuncturam quadam dicendi fiduciam. memoriaq; dicendi ad id qd dicente mavie movebit allignat presertim quasi ad authoram. et non facile dilabat. quod ad modu fieri poterit. si quis ea que precedenti caplo. et alijs eodem allegatis diligenter considerare voluit. Caplm qntum in quibus et quot rebus consistat psuasionis subia. et illam in que semp debeat apparere.

Ite oratoris motionem qua ctior sit attendenda. vide psuasionis subia. accessio ad dicendu artis latenia. et q̃ntus auditor. Subia psuasionis consistit in tribus. in doctione. passione et conciliatione. Sunt ei ut dicit authom tria quibus orator ad p suadendu enixa. p mu ut pro

benus ee vera que defendimus
Sedm ut eos conciliemus nob̃
qui audiut. Tertiũ ut animos
eorum ad quẽcũq; causã postu
labit motũ vocemus. quor triũ
nunc virtus et compatiencia
desaribetur. Primũ igitur doctio
est effectus oationis qui ex eo
firmatione et confutatioe proce
dit. et ex rebus que et in q̃stiõ
confirmationi et confutationi
subseruiũt. sicut exordiũ. ut au
dientis animus ad receptionem
confirmationis et confutationis
paretur. Narratio ut veletur
in questionem. Questiones et p
positiones et ꝓpositi in pticoe con
firmentur. et oppositi eo futent
egressiones et omes passionales
orationes. ut ex confirmatione
et confutatioe progredictes. et
ipsimediate uel mediate nexe.
Epilogi ut omis argumetatioes
et confutationes sub uñ aspem
in oculis audiencũ statuantur.
Que vero et cuiusmodi sint passio
nes. satis dictũ est libro nono. de
aliatione aut. eiusq; effectu
appello. quo motes audientibus
planturos. et precipue bonos et
laudabiles nobis messe non ar
roganter gestu et verbis nunc
horũ autem triũ primũ viz doc
tio maxie valet. eis audietes sit
viri egregij. qui vel sola ratione
sint mobiles. vel passione in ad
uersum et tanquã in feruorem
quenda recte rationis solũ admit
tunt. alis saltz nisi recta vade me
tis aream preoccupauit. nimie
parentes passionis impetu. De
passionũ autem et conciliationũ
vigore quo ad maiorem hoim mẽ
titudiem gignimus referente
ciceroe in libro de oratore sicut
dixit. Nichil in dicendo manus
q̃ ut faueat oratori qui audiet
et ut ipe sic moueatur. ut impe
tu quodã animi et ꝑturbatione
magis q̃ iudicio regatur. Nul
li em hoim magis odio iudicent
uel amore. uel cupiditate alicuius
iuidia. uel dolore. uel aliqua tali
passione uel errore. uel quibus
mentis cõmotione q̃ veritate.
Quare eũ ut in pluribus passioẽs
et conciliationes ipã doctione
plus habent vigoris. erit oratoi
p eas sepissime procedend̃. Cum
eũ orator causam iustam in iu
dicijs. aut utilem uel honestam
in consilijs foueat. et se p argu
mentationes nõ satis putet au
dientiũ animos ad iustitiã utili
tatem aut honestatem tractur.
Ipos ad illas ptrahẽ. p passioẽs
et conciliationes. nequaq̃ ꝑtur
pe. q̃nis hys vijs ad ea que ra
tionis sint. absq; vi rationis per
tracti. nullũ ex assensu tãi laudis
meritũ consequatur. Itaq; utrũ
harũ ptium p suasionis pateat p
predicta. Sed earundem rerum com
patiencia seu contursus in hoc
consistit. quã licet frequẽter p ea
dem ratione eueniant. una tñ
earũ videlicz doctio semp eminẽ
debebit. ut q̃d dicimus omni
tempore videant. docẽ aut dic
tionẽ intendẽ. Reliqua vero due
sicut sanguis in corpore sic in
pectus oratoris ee fisse debebit.
Caplm quitũ de regimine triũ
ptium p suasionis videlicz doctionis
passionis et conciliationis

Quatenẽ uñ causse natũ
quo ad deus p suasionis

tres ꝓces oratione̅ modeme̅ possi
mus. est ꝓmo ſtendū quo ad de
tione̅. ꝙ q̄tum potimus precibꝰ
quasi diligenter odorare debem⁹
quibꝰ op̄nionibꝰ audientiū am
mi detineātur. que si nrō. ꝓpositō
sint fauentes. eas confirmai atq;
laudai ꝑ nos oportet. ac cōi ex
ipīs in nrm̄ intentū deturre. Si
vero nostro contrarietur ꝓpositō.
eisdem oportebit vti cautelis. q̄bꝰ
in ſmonib⁹ exordijs. cora̅ iudice
ad cōtrariū nobis ꝑsuaso. nos
vti debere predem̄ est libro q̄to.
Quo vero ad passionis ipetū
inducendū dixit anthonius refe
rente tullio̅ in libro de oratore
q̄ semp optandū est oratori ut
audientes a q̄uis sua sponte ꝑ mo
tionē ferant ad causam. finali⁹
cū inquit. e curretē ut anim
cōmouere. ꝙ languentē. q̄ obrē
orator omī cura solutus ee de
bebit. vt odoret q̄ sagacissime
possit quid audientes sētiant.
quid estiment. quid exspectēt.
quid velint. quo deducto oratiōes
finalmē posse videātur. et ac
apiendū est q̄ dicatur. Illiq; ad
dendus est inquit anthonius
animi flatus. Sed in quiete iudi
ce est plus laboris. Pro cōsilia
tione similit̄ precogitandū est
oratori. et qui mores. et q̄ dig
nitates. et horū contraia sit ipse
sō. et suo clientulo. et ex oratio
ne tuū mori q̄litate iudicari
veisimilit̄ possent. huiusmodi
mores. atq; peritus morū et re
liquar verū plausibilem opinionē
debebit verbis et sētijs arrogā
tie notā depulsa. quantū potuit
adaugere. cōtra vero minue
sed in doctrinam cōsiliationum

assignata libro nono. Capitulū
sextum quibꝰ ꝓbus oratoris
maxime cōuenit ornari et
quibꝰ minime

Postq̄ hoc modo ꝓces ad
ꝑsuadendi videmus ut
sciam⁹ ipārī in q̄ uirie
cōueniat cōmorai. statim vt li
bro de oratore referente ciceone du
ce anthonio. Videri debebit. quid
habeat musa boni. et quid mali
q̄d q; quod habuit bonū se diuit
ampleti exornare. ibi se cōmo
rai. ibi habitare. ubi here. a malo
uiaq; cause recedē. non ut ipīm
diffugere apparcat. sed ut totū
uicū dissimulatū omittat. in or
nando uel augendo tli bono. et
hoc etiā voluit aristoteles teraq
rethorice dicens. quū qui malum
habent negociū. ubiq; potius de
bent morari. q̄ in negocio. ut si
causa sit in argumētis firmissima
sine plura fuerint sine unū. illa
maxime tueri solebat anthonius
Si autē in cōsiliatione uel ꝓmo
tione robur cause latuerat. ad e
am se potissimū ꝓtem que maxie
mouere potuit conferebat. Et si
in refellendo aduersario firmior
oratio q̄ in confirmandis suis oia
in illi. illū tela conferebat. si ve
sua probari finalius fuerat q̄ illa
potuissent vel argumēta abducē so
lebat animos a cōtraria defensione
et ad suam conabat deducē. Et
quadoq; si res aqua vehemētius
eū pressisset. ita cede in vnoribꝰ
se cause ꝓtinꝰ occupando. ut fu
ga sua non patetur. sed quasi in
alia pte pugna reputabat. nec
hoc est vicū cū causa requit. Si
contrariū fuerit aliqui. qui licet

aduſariorū rationes ſoluē neque
ant m coīū tamē caſtris vſant
quo fit ſepiſſime ut eū ſe confu
tare ſperanerint potius aduſā
oris doctrinā confirmāt ā ut
dicat authoīs ea que ſanāe ne
queūt exulcerāt Ꝑ ſpectis igit̄ur
omibo pabus Ꝑ ſuadendi ac pau
pibus m caru vallima marme
cōmorai debebm⁹ e Ꝑ eū colorem
qui ſupius gmorato dicebat et
alīs ¶ Caplin ſeptimū ḡlite oātor
aūḡ mapiat debebit vt morula
quadā et artis faciem occulture
et ſe ad audiētes hre

Quom Ꝑ diligenā aīmus
oratoris erit oratois vna
arte formatis et ḡh Ꝑce
Ꝑſuaſionis potiſſimū eā debeat
moderāe cognouit eū conſuluḡ
pretor uel alius preſes Ꝑmiſerit
dicere ut iubet quātūcūq; nō protinus
eſt erūpendū ſed danda breuis
cogitatiōi mora admirabile ei m
quit auditurū dicturi tum de
lectat et ut dex ad audiendū ſeipz
componit qđ precepti et ab ho
mero proceſſiſſe gmorat Nam
m tali morula ureū diuat orato
mentale mtuitū ſup aream ora
tois dicendo quaſi ipam ex
arcta memorie ponat ī medi
um ut Ꝑ eius ōnis ſue Ꝑceſ
ſum pticulatim audiencū auri
bus m fundatur Cui aut oātor
fuerit aream oratois mgreſſus
ḡuis ars iſm totā orationē pe
perierit matre tamē abnegare
debebit neq; m vultu preferre
quoquo modo matris debz effi
giem Imo potius ḡtū poſſibile
eſt a ſola cauſe nā et ḡlitate naſ
ci videatur oratio Ars ei dero
gat auctoritati dictis et oratois
fidem diminuit quocies ſe viſibus
offert In audientiby aut duo p⁹
ſunt ee ad oratore reſpectus pre
cipui Nam uel m magna mul
titudine oratori ſtruente uel re
clamāte potest Si Ꝑmū cōfert
maxim oratori preſidiū habet
eū ut dixit authoīs mltitudo
vim quādam talē ut quēadmo
dū tibicen ſine tibijs tamē ſic o
rator ſine multitudie audiente
eloquens ee non poſſit Si veō
quoniā orator aut ris pro cāſe
diſpliceat aut quia populus ad
alia ſe cupit diuertē aut alia
de cauſa mltitudo frenat actio
nes vaia ſūt remedia
Quorū vnū eſt obiurgatio ſi fu
erit auctoritas m dicētē ā āmo
nitio quaſi leuior obiurgatio Si
mior auctoritas Cedīm ut eos
quaſi certos reddam⁹ ſi nos pa
cienter audire voluerit qui dic
da probabūt eū ſerenī ipām to
tam audierint Tertiū reme
diū eſt eos deprecarī ut velint
audire qđ inter cetera remedia
Ꝑ magis mfirmū et ſmebat
authoīs Quartū qđ authois
magis placuiſſe videtur ē face
cia ſeu liberalis iocoſitas eū le
pore et dignitate qua eū ſibi ī
conciliauit turbā vltiūs libere
Ꝑmittē m areā oratois proceđ
et ḡdātē ad turbam ſibi con
ciliandam et ad acclamatiōes
vitandas et ſedandas valent
exordiorū precepti et ea Ꝑcipue
que dam ſūt exordijs mſimiatis
libro quito Oratione ḡtē qui de
bite moderarī voluit ad predic
ta reſpicere debebit videz Ꝑ
tes Ꝑſuaſioms acceſſū ad dicē
dū latens cā artis et audiencū
ḡlitatē et ḡtitatē ¶ Cām octauū
ḡ magnū vitiū oratois ſit cau

se no cere et q̄bus rebus poterit
ipi nocere.

Quaveme putat anthoniꝰ oá
tori cauendū et prouidē
dū no tantū ut prosit cāe
elaborare sed ut nō obsit. Nam
multo turpius ē dicat oratori
causē nocuisse q̄ non profuisse
videri. Sunt etenī in causis per
mltā et in oratoris omī ptē aream
spiaenda ne quid offendas ut fo
san testis p aduersariū cōī nos
nductus aut non ledit aut mꝰ
ledit. nisi lacessatur quaē nobis
cauendū solicite ne lacessāt. Sili
ter ps aduisā uel eius patronus
nos cōuictos a alio quoliz posset
vrgere forsan ex certa sna. vl alis
ut ñchamur in eos aut ut ma
ledicam aut ut petius ptrube
mus et aqua pt iram effundam
in cautē quo tempore non oportz
moui. sed patiēter et trāquillis
sime ferre liceat forsitan nullam
ex tali paca laudē consequēmr.
Nam ut dicit anthoniꝰ homines
imperiti frequens quod sentio div
ersis reprehendē q̄ a sapiente tu
entes laudare possint. Item po
terit ee queda cōī nos nducta
p aduisariū in quibz si versai re
fellendo ceptimꝰ cā mslublia sit
maxime causē nocebimꝰ. Nam
tū hui⁹moi admicta volet de
pellere ea potius debilitate nra
rū rnsionū firmiora mostrabi
ut est deū supius. Item nocebi
mus causē si predicatu pōe p
qua loqmur iudiam allatiā n
mutuganeimꝰ sed ponꝰ eadē pre
dicatu leuādo et efferēdo feceri
mus p sonā ipam magis insam.
Item nocebimꝰ causē si in homies
cauos iudicibus acerbius a cōtu
meliosius muchamur. Item no
cebit cāe patronꝰ si vitys ill uel
ignomdis que sit in aquo iudicū
similia improperet aduersarys na
eo facto indicū reprobare videtur.
Et alia talia sit multa et varia
in quibz et p que poterit cāe no
ceri. que quia satis a quolibz me
diocriter sapiente p ppria indus
triam possut notari. hec de nocu
mentis cauē puto sufficere.

Quia tractatus eius de rebz que
ad hystam rethoricē conse
quunt et quasi latealibz ei⁹
velitationibz nūdū declaratis supius
habz octo capla // Caplm primū
quātū ars ista moralibz prosit v
tutibz // Secdm quid prosit retho
rica lectoribz sacrar lrar // Ter
cium q̄tū ars oatoria seruire poss
ad sermones plebeos sine thema
tis assumptione // Quartū cur moleū
ur themata pdicatoēs assumāt q̄d
sit thema et q̄ differēe
thematū // Quintū de deductione
thematū que sit nōz // Sextū de
deductione thematū assertoz.
// Septimū de deductione thematū
impatoriū et optatoz // Octauū
q̄d ars oatoria prosit ad scribendu
poemata et totius pris operis
breuis recapitulatoē finali // Cā
primū q̄ etiam ars ista moralibz p
sit virtutibus

Quiamus de valitate
et huius artis diuī
potestatem hi⁹ vo
luminis proheis et
alibi nūlli sit dēs
restare tamē ad huc aqualiz egre
artis egregie et sui hystus in tribz
rebus amplitudiez potestē q̄ late
valē ostendere. q potestas insi pdis
expositis non poterit sane mēti
ad fidē mouere. cui quid omnibz vtili
bz moralibz q̄d theologie quidq; poe

re mmstret. p nos fiat patefactū
hoc igitur ars ista circa modales v
tutes opat̄ur. ut neo possit earū
mīniam consequ. nisi fiat scientia
pte prīncipis artis mumet. an si
quis rec̄ racōis sit exps. possit pti
cipare vtute: tere non. quippe cum
virtus sit habitus electiuus exns in me
dietate quo ad nos determinata racōe
vt vnusq; sapiens determinabit. et ita
velut ex duabus substantijs virtus
conflatur. que fit electio. atq; ratio.
quarū quātūz remouis. totū vtq;
peribit. An vero qui prem scientia
tā ignorat rethorice tam racōez
agibiliū humanoz possit hre: Hec
quaq; indubie. Nam scientia iudi
cialis docet scientē rationē.
virtutis. que dirigit in bonū eius
ad quē spectat deliberatio. siue sit
priuatus aliquis. siue respublica. qua
virtute vno nō prudentia appel
lare possem. Eademq; deliberati
tā prem illā vtutis. que est recta
recta in reliquis vtutibus omibus
subministrat. Et si rec̄ racōes ex
pres potationē vtutis hre nō va
leant. et sine prīncipis artis scientia
particula humanoz agibiliū rō rectā
non possit hre. Quant huius negoti
cij contemptores. qui et p ipsi
virtutes contepnūt omes. et do
mū construere. aut nauē debeat
compagmare. non sufficit hoc vel
le. sed et scire oportet. Itaq; qui vti
tutis opus edificare volūt. nō
satisfacit qui hoc velut. sed et eius
quod ratio precipit ignarus esse
non debet. Quid autē ratio precipi
at qualiter in omibus humanis negō
tijs. nulla docet arteū nisi sola ps
scientiua rethorice. Facta scīptura
dat leges diuinas. que nisi p orato
res hoies exīstes ut augustinum
ambrosiū gregoriū. hieronimū. et
alios. ac spūm sanctū in hoc officiū
sūmi oratoris gerentes forent ad for
mā recte racionis concepte. qui
secdm eas leges regulauerūt suas
actiones. non vtuosi nec religiosi.
imo potius supstitiosi et sine re bo
noū sed non bene dicentur age
tes. Sed obiceret aliquis q p pnis
sa simplices ac scissimos viros vide
ri a vtute repellē. ut aplōs et alios
multos. qui non videtur ad vthoricam cogitasse. Sed neq; q;
repello. hoc enī docet ps inuen
tiua rethorice. qd coteri hodierni
dictus distractionē et circūspecta
onē et prouidentiā appellare con
sueuimus. que non solū in volumi
nibus. sed tamē p largitorem spūs
sancti cū cura in nonnullis p summa
diligentiā solent acquiri. alioquin
lo docente. quas egregiorum viroz
quāplurimi p. p. priam diligentiā a
divina largitorem adepti. dies ig
norent primē ad rec̄ scientiam
rethorice nō minus spectant ad
ipam. Quare quotiēz voluerit ver
es ista. necē est quēlibet vtuo
sum futurū. aut hanc circūspec
onē ex rethoricis libris didicis
se. aut aliunde supfisse. Nec mire
lugeo q ps scientia rethorice suis
ppriis limitibus circūscripta. ad rectū
racionē habendā omni agibiliū
humanoz sufficiat. Verū sicut
natura limitū hoc requirit. vt
vibret suas alas in limites alienos.
cū pro racōe usitate doceat oēs
leges. tam diuinas q; humanas as
sumē. et preter has in eadē ra
onē. et in alijs rationibus vti
omni scientiaz altissimaz arcta
nus. quasi rethorica in hoc vir
tuti ministret. ut ex omibus fabri
bus ea seligat atq; comportet.
que possint animū ad vtutis q libz

actū deducere ¶ Capitū sedm qd
prosit rethorica lectiombꝰ sacrarū

Theologi duplicabꝫ occ|rārū
cupāt̄ur officijs. vidz lectiō
ombus et sermombꝰ. q̄
bus nō modicū a rethorica poterit
exspectare presidiū. Pro lectiombz
autē sacrarū lrārū p rethoricam
in tribus pcipaliter uel uuabus
p̄mo viz in legū diuinarū et oīum
sacrarū clausularū stabilitatione. Se
cundo in ostensione q̄litatis et q̄
titatis negotiorū. que sacris lris
exarāt̄ur. viz cū ondit̄ur iusta
iniusta. utilia nociua. honesta tur
pia. et sic de alijs q̄litatibꝰ. Tertio
in laude et vituperio pſonaꝝ. et re
ꝝ in sacra scīptura notatarū. P
quorū p̄mū intelligo tractū locoꝝ
loci a rei iudicio. seu loci ab auto
ritate circa res. que illic frē. et
future scribunt̄ur ad fidei firma
mentū. Nam qđ dz fidem mitiꝫ
non hrē. que sumit ex mere hu
mana ratione. et q fides est
subā rerū sperandarū. argumēto
non apparentiū. nō oēm humanā
rationē excludit. sed tantū de
monstrationem intellectus. et sen
sus. et eis consilēs. et licet religō
omēs locos excluderet. locū tamē
extrinsecū qui a rei iudicio vl ab
auctoritate dr nō excludit. Verū
auctoritas diuina ponit̄ur omis
fidei xp̄iane principiū. locus igr
iste cum adhibet̄ur clausulis sacr
rū lrārū. maximā afferet utili
tatē. si modo sibi cōsentiens tue
tet̄ur. qui modus ut in magna
pte cognosci potest. ex vsu tē
tatiū sedi libri talis est. ut cum
clausula tanq̄ testimoniū gdam
diuinū p eā locū deat stabiliri. in
primis deus ipe laudari debebit.

sedm doctrinā ḡmis demōstra
tiuū. et precipue ut verissimꝰ
sedō monstrari debebit eā clau
sulam a deo uel spū sancto con
scriptam. et hoc fieri debebit p
methodū cōiecturalem. omnibz
grauissimis locis. et precipue sig
nis et factis miraculosis. Tho de
bebit exponi sedm omēs uel aḡs
ḡtuor sensuū. quibꝰ sacra solet ex
poni scīptura. et vnusquisq; eorū
dem sensuū p methodos contro
uersiarū in scripto stabili debebit
si requirat. Unde sacra scriptura
ḡtuor modis exponit̄ur videlicet hystorice
allegorice. tropologice. et anago
gice. Que vero sit hystoralis expositio
de se patet. Allegorice dr expōni
tum p id qđ scribit aliud significa
re. ut figure veteris legis figūrā ea
que in nouo sunt facta. ut hoc q
dauid interfecit goliam. significa
uit q xp̄us deuicit dyabolū. Tro
pologice dr exponi tū id qđ in sa
cra scriptura legitur factū. con
uertim̄ ad id qđ p nos est faci
dum. ut sicut dauid interfecit
goliam. ita humilitas prosternat
superbiam. Anagogice dia
expōni tum p id qđ arca fœderis
facta fuit siue dictū. celestia sig
nificamus. ut p ihrusalē signi
ficatur ecclia triumphans. que est
congregatio beatorū in gloria.
et ita multa que de ihrlīm dicit̄
in sacra scriptura. inter-p̄tari po
terunt anagogice de ciuitate su
pna. Frequenter aut contingit q
eadem pba sacre scripture. hys q̄
tuor sensibus possit exponi. Alia
vero tribus. Alia duobus. Alia si
rarissime forsan vnico. In quibz
expositionibz poterunt q̄tuor dif
ficultates inuenire. p̄m q̄tuor ni
species controuersiarū in scripto.
Nam in aqua pte potui prima

et cū audit̄ mul
tū iusta aut multū
nō iusta utilia
nociua honesta tur
pia et sic de
alijs q̄litatibꝰ

facie scriptura videri ambigua·q° casu p methodū ambiguū debz lector· oīdē·qua lector sententia rū is qui scripsit videliz spūs sanctus p eam ūam mtelligi voluit·In quo q̄ pulchre et delectabiles rationes in medio prodient·sentiet qui temptabit·si non ab hui⁹ artis mstructo recesserit·Sed̄ poterit p̄ma facie in aliqua p̄te videri inter scriptum et sententiā controuersia·q· cū audierit·si lector ūā videat⁹ occurrere·et magis piam eē sententiā·q· cōi scriptū defendet·Si autem eccōi contigerit·Dicta methodo p cōmunē vti debebit·Tercio potuerunt nouē q̄ due vel plures sacre scripture p̄tes occurrē·que p̄ma facie sibi mmicē repugnāe videbūtur·quo casu methodo lectiua cōtrariarū lector vti debebit·Quarto forsan occurrē poterit aliquid conferens ad mtegritatē v̄itatis doctrine·quod p̄ma facie in sacris lib⁹ non reperiatur satis expresse descriptū·Quod cū audierit lector ea contro ūsie methodo poterit vti·que ratione ā tio supius dicebatur·Has igit̄ controuersias que possūt frequēter i sacris occurrē libris·si lector p regulas hui⁹ artis discussērit·eslucescet pulcerrime rationis simtillē·p tim conformes verbis oratoris sacerdotis·qui ab origine sacras lias glosauerūt·et p tim nouē·Illis tamen non aduersantes·sed pie et facte cooperātes·ad illūiationē v̄itatis doctrine·Qualē etiam sedm p̄ncipale videliz q̄litatis et q̄ntitatis ostensiones·et tercio p̄ncipale viz laudationes et vituperationes fieri debeāt·sans mtelligi poteīt ex hys que sūt tradita supioribus libris·et hec omnia quātū sinauteritatem et profunditatem·si bñ tractentur sint allatura docebit experiencia q̄ quā temptare volentem et scientē·

¶ Caplm tertiū q̄t ars oratoria seruire posset ad ſmones plebeos sine thematis assumptione

Instat de theologis ad plebem sermonibz q̄ quid dicē·in quibz exerent quiz lectoris officiū·cui⁹modi supius est expositum·Et preterea sedm quodliz tritū ghm tarū·sine thematis assumptione poterūt p dictatores·oratores deprome·ut forsan quadoq; poterūt in toto sermone sedm connectiuale constructionē ghis trē mdicialis·et p methodū collectiualem a quā p̄sonam vnā uel plures·vinos l' mortuos·p̄ntes uel absentes·super crimine uel scelere quorus accusare uel defendē·uel aliā quā cuiq; questionē facti determinare·vel poterūt p methodos constructionū mdicialiū·in tota serie sermonis facti a cui⁹ uel a quor oīdeue iustū iustum·uel iniustū·et omino quēus accusare vl' defendere·sedm omes constructiones mdiciales tam absolutas q̄ assūptiuas·uel poterūt p totū sermonē mducē cum et methodū deprecatiuā·uel postulatiuā·ad vnam uel aliā p̄tem·uel poterūt p totum sermonē a quod factū augē et amplificare·p doctrinā auctuā·vel aliq̄d factū p ꝓportionale doctrinam mmuē·uel poterūt p totū sermonē; passionē hanc uel illā mducē·uel a passione quauis quietare·per doctrinas passionalis oīnū·uel poterūt per totū sermonem

hortari et ꝑsuadere ad ꝙd aliquid ve
ad vtile aliquā aut actū ipius
uel aliud bonū qđcūq; et ex oppo
sito poterūt dehortari ab aliquo
et hec ꝑ methodū deliberatiam
uel poterūt ꝑ totū sermonē m
diuē laudē alicuius ꝑsone vt xpi
beate marie virginis bti johānis
baptiste uel alicuius sancti ul' sanc
te uel forte laudē alicuius rei ut
iustitie pacis ꝑseuerantie demē
tie humilitatis sobrietatis castitatis
virginitatis et similiū uel aliaꝝ
rerū vitupiū et execrationē et
hec ꝑ methodū dem̄ratiam. Cū
q; vero m eiusdem continuatione
sermonis horū multa simul' pote
rūt combinare sicut consideratū
est satis intelligibile. Et fortē
temporibus illis quibz ꝑdica
tores vt themate non solebant
non minus audientibus ꝑsuasē
runt q̄ nunc fuerūt eo q̄ illo tem
pore ꝑ allationē thematis nullā
quā habāt m animis auditoꝝ prima
thymationis suspitionē quā nunc cū
vtūtur themate hesitio semp ad
de fide sermonis detrahē. Quam
q̄rendum cur soleant ut themata
predicatores assumāt quid sit the
ma et q̄ diuersę sint differentię the

Iam aut a nūlis innatum
auditū curiosis moleant
ob ardentē affectionē quā
deuoti ꝑdicatores habuerūt ad sa
cras liās et ꝑter vberrimā feruē
tatē et plenitudinem sentētia
rū m ipis latentiū vt volentes
sermonē ad plebem edere in pri
mis ex aliquo passu scripture
sacre depromant aliq̄ verba
uel oratiōem breuiloquā ꝑfectā
tamē quā vocant thema id est
materiā de qua sermo futurus
Sunt aut themata m multiplica
tione differentia. Nam aliquod est q̄situm
ut vbi est qui natus est rex iudeo
rū? Aliud assertiuū vt natus est
hodie saluator mūdi. Aliud impe
atiuū ut noli amplius peccare.
Aliud optatiuū vt vtinā sapere
et intelligere ac nouissima pro
uiderent. Thema vēo cōuictiuū
reputandū est inter assertiua
ut bonū erat homini illi si natus nō
fuisset homo ille. Item thematū
questionū aliud est questio facti
ut ubi est qui natus est rex iudeo
rū? Aliud est questio futuri ut
diuē si in tempe hoc restitues re
gnū israhel? Aliud est q̄stio q̄lita
tis m diuē iudiciali ut an liceat
dare tributū cesari? Et similiter
potest aliquod thema esse questio
q̄litatis m eode diuē. Aliud e q̄stio
de diuē deliberatiōe ut quid fiat
do vitam etiam possidebimus?
Similiter thematū assertiōū ali
quod est facti ut natus e hodie
saluator mūdi. Aliud futuri vt fi
lius hominis tradetur gentibus
Aliud q̄litatis pro diuē iudiciali
ut reus est mortis. Aliud ꝑ diuē
deliberatiōe ut expedit vt vnus
moriat pro populo. Bonū e nos
hic esse. Aliud pro diuē demōstra
tiōe ut inter natos mulierū non
surrexit maior johāne baptista
Aliud est q̄litatis ut dimittam
vobis quantū magnū. Item ꝙ
patiua thematū naturā habent
petitionē ꝑ quod aliquod huiꝰ
thematis conuenienter presupponit
oratiōem iudiciale ut agite peni
tentiā. Aliud oratiōem deliberati
uā ut nolite ee sollicite quid man
ducetis. Similiter optatiua thematū
habent eaā naturā petitionem
vt vtinā sapirent et intelligerent
ac nouissima prouiderent. Quam

quieu ꝛ d

gntū de deductione thematū que sturā

Quū igitur pdicator thema quēsitū assūpserit frequē ter subūngere solet exordiū sēdi aspectus sumptū ex effectū cē cepaois dicēte matē vñ ex appetitu in quo exordio preces effūdit et ab auditoribꝫ effundi pcat ad virginem mirēt aut ad deū patrē filiū spūm scm nel ad quē tuiū supuoꝝ ut rebus dicendis et audiendis fauere dignetur. Deinde frequēter cōuelens cē repetitur ut in pmis ipam quēstionē exponat. sēdm eos dctoꝝ quatuor sensuū qm sibi cōuenire putabit. Post hō capiet quēstionem in vno sensuū illoꝝ. de quo magis loqui voluit. et si velit potit p racionem et nfirmationē ex quēstione in diuisionē asendere. et cōtra in ppositū suū doctrinā seruāt libū. quod ppositum confirmabit et confutatōe tuebit p methodū illius genis. ad qđ ea de quēstio spectare spectatur. Deinde ad conclusionē seu recapitulationē veniendo. et ad auctoēs et passiōales oratōes. sicut est in iuentiā ptis preceptū. Quo facto qñ pro sēdā pte pncipali sermois. poterit ppositi fecūditatē et vbertatē mōstrare. qđ fiet ipius ppositi capiendo singula verba sigillatim. et eoꝝ cui libet innotando sicut de assertiuo themate iam dicetur. Et si tempꝰ patiatur eadem forma qua iā vni sensui quēstionis expedierit. poterit et reliquos expedire ¶ Capm vi. de deductione thematū assertiuoꝝ

Quū aut pdicator assertiuū assumpserit thema. et exordiū tale subūngerit ut nunc dem. cōtra pari forma potē ipm sēdm suos sensus exponē. Quo facto vnū eoꝝ de sensuū quē pmū et forsan magis electerit. tanquam ppositum aliquod si requirat confirmare debebit. et confutatōe munire p eam methodū. ad quā idem ppositum spectare videbit. Deinde procedendo ad conclusionem et auctoēs et passiones. et tuationes sicut in iuentiua pte supius missum est fieri. Vel si nō egerat confirōne aut confutatōe. poterit tantū augeri et passiōnibus oratoibus vt sēdm doctrinam nom libri. In hac aut pma thematis deductione plūm hodiernis temporibus cū se volut maiores oratores mirare infantissim vtpote videz duplici puerilitate peccantes. pma qm cū ad ipius pbatoēz formis vtūtur argumentoꝝ et papue formis sillogisticis adeo manifeste produt talem foram. ut in ea nominet maiorē et minorem ac prima sedam. eam qītum vel aquotā pteni maioris a minoris. Quod vicium reprobatū est arta foras argumentoꝝ libro primo. qui vero gat autoritati dicentis. et immut fidem oratoib tanq̄ pmachinate. Sedā puerilitate nimio plamus peccant. cū imprudenter et infimis vtūtur figmatibꝫ. q̄ nichil puerilius cē potest in ponderosa materia. ad cui granitatē maturus animus in tantū occupatus et attomitus cē debebit. ut ad ludos figmatū nō possit adiūtere. Ad quos si adiūterit in minuat auditoribus procul dubio. qui ipsum matiam nō ponderat vt pōderat mētur. p qđ sermonē tale cē vilescem est impossibile. Cū igitur prius deo modo fuit thema deductū p modū ppositi. eo sequēter pro sēdā pte pncipali p

monis poterit orator ad eiusdem
ꝓpositi iam probati uel aliter mo
strandā vberrime descendē p di
uisionē ipsius in sua verba. l' q̄li
bet ꝓpositionis particulas. cui q̄li
bet contingit verbor uel qualibz
earundem particular ānotando
ut si sumpserint huiusmodi thema
natus est hodie saluator mundi
forte diuidet in tres particulas. q̄
rum prima erit aliquo negotium viz na
tus est. secunda est attributum eius
dem negotij videz hodie. et tertia
est attributum psone xpi viz
saluator mundi. et ita q̄libz ali
ud thema poterit diuidi i quas
dam particulas. quarum quibz erit nego
cium uel attributum negotij uel attri
buti psone. Cum igitur tale diui
sionē thematis seu propositi pdicā
tor contigerit primo diuidet adp
mam particulam. que si sit negotium ut
in deo exemplo. tunc de ipso debebit
ondē pdicata q̄litatis et q̄titatis
de tpe indicali uel deliberatiuo.
ut ondendo q̄ vtilis et nata. et
q̄ vtilis et q̄ nata fuit tibi xpi
natiuitas. p methodū deliberatiuam
et auctiones et passiones oād aoēs
de quibz supius e hitus primo. Cum
ad secundam diuidet particulā. videlz
hodie. que qm̄ e attributum negotij
ꝓpositi de illo ut eiusdē negotij
attributo debebit pdicator
ondē pdicata q̄litatis a q̄titatis
aut vtraq; et q̄ vtile et q̄ natum
fuit eius nasci hodie. et non diua
ius tardare. p methodū auctiuā
finaliter veniet ad tertiam particulam
que hic est attributum xpi. cui dicat
saluator mundi. et quia particula tu
rabit pdicator ut huiusmodi attri
butum monstret excellenter in esse
psone cui tribuit. ex omnib9 locis
ut si xpm̄ moret saluatorem mundi
ex primo loco videlz diffinitōe. seu
ex conuenientia. et vtute sui sup
positi. q̄ quia continuo diuina et hua
nam natam congruit p modum me
diatoris dei et hoīm saluator est
mundi. Item a ptibus. si considem9
hoc conuenire p viam modū siue
diuine nē. et p aliam humanam ipsius
Item ex nota. seu notione quo pusq̄
nascitur a tota a toto petitur ab an
gelo vōtus est ihs. q est saluator
Item ex filij si comparet ipm̄ ad alia
q̄dam. Item priorem a differentia et
a contrario. Item ex effectus. si moret q̄
prima fuit sua mirabilissima. in q̄bz
apparuit ipm̄ esse mundi saluatorem
Item ex veteri iudicio. si adducat testimonia
q̄ prima ex veteri lege. et prophetis et
ex lege noua. et alia multa quē doc
trinā alterius tractatus sed libri. Et sic
hec circa thematis sensum vnius us
sa sint fieri. Priorem potest procedi
ad alios. p hunc et modū arta q̄li
bet tale thema vberrime et sinuos
sime repiendo pdicandi materie que re
q̄ potuerit ni forsan rethoricam

Caplm̄ septimū de deductōe thematis ꝓpositorū et optatorū

Quum autē pdicator inpatiatur thema repetit. et exor
dium quale tractus est subiunxerit. eadē cōtinuo pariforma ponit sin
sios sensus exponendo. Item de inpiat v
nius illorum sensuum. quē magis volet
inuenire aut q̄ tale thema naturam
habebit petitionis. et ex contextu debebit
sedm ordinem naturalem oratois sequi p
positionē seu oratoem a qua premuan
tur oratois ipa petitio velut proles ee
debebit. sic circa finem ortum libri pte
cognoscitur. Quo nō cum pdicator thema
cepit inpatium. videndū erit quam
conuenit premittere iudicialē delibe
rationem uel auctiuā oratoem sibi p
positam. et illa diligenter inuestet.

et post hoc ipm̃ thema non p̄ modū
ꝓpōi probari debebit inferre sed p̄
mod̄ petitionis debebit subiungere
Huic facto quasi pro sedā ꝓe prin
cipali sermonis potuerit eius vber
tatem mirāre sicut precedēs ex
m assertino themate fiunt dem̃ po
terit etiā si tempus patiat et ma
tia placeat p̄fcr̄ter ad alios sensꝰ
eiusdem thematis vr̄i Similiter cū
p̄dictor optatiū assumpserit the
ma ponit sēm suos sensus exponi
et cōi vnus ulorū capi placenaor
et vltius procedi sicut fiunt in ip̄m
patuo themate fieri iussimus Nā
talis opinio ut plinius ponitur vi
ce petitionis vt si quis dicat vti
nam saperent et intelligerent ea
nouissima prouidēt desiderat
desiderii sui qui dicēt Rogo sup
plico deprecor hortor exoro ut sapi
atis et intelligatis et cetera Rogꝫ
vero est expressa petitio ut cū di
dnē ne simulas illis hoc petim Et
hec puto sufficere de lectionibꝫ et
sermonibꝫ theologorū que solum
hic breuiter induxi ideirco ut ali
qualiter possit modus agnosci per
quē eisdem deseruiat ars dicendi

Capitulum octauum quid ars oratoria
prosit ad scribendum poemata cum tota
prius operis breui recapitulatione
finali

Qui aut scire
ultra frat ars ista presidi
um Scribendi q̄ id qd̄ greece po
esis dicitur fictio vocatur latine
Vnde in omi poemate duo debent
cōsiderari viz fabule et sententia
Fabulam aut appello id quod obiectu
p̄mo ira significare videtur Sentē
tiam aut illud qd̄ p̄ poema volu
it is qui scripsit intelligi p̄ qd̄ ne
cessariū est ut omē poema uel
in sententia uel in fabe uel forsan
eorum vtrorꝫ fictionē contineat als
em̃ poema non erit Est aut ome
poema uel circa fabas uel circa me
chanicas artes vel aīe tutiles oā
tiones Circa fabas aut dico tota
poematū que doctrinas fabaꝝ uol
uūt methaphoris vt si poeta qui
uis aliqua septē artiū liberaliū
aut phīcam aut methaphicā aut
medicinā aut theologiam aut ethi
cam aut politicam aut yconomi
cam aut aliquā aliā uitā salē vl
ꝓclare fabam sub fabe fabulosa
conscripserit Ad vtilitatem vō
tal poematis sequitur aut nullū
assit figmentū ni latenti sententia
sed mera veritas in tantū ut in
solo vultu fictus poeticus possit
notari p̄ quod vellem et q̄ talia
poemata conscripserūt habuissent
veram philam q̄m licet sub lar
uata facie salē meā nate vel
tate posteris tradidissent Ex neq̄
quā imo neq̄ greci neq̄ romani
poete veram philam nouerūt sed
q̄lemcūq̄ fimolā et infirmā opi
nionē de veris naturis acceperūt
eam vitro fabulis et methaphoris
vestierūt Cuius rei protinus reti
cto cū fabam plerosq̄ phos imo
poetas libris intendentes hoc ne
quaq̄ nescire Sed ut ad ꝓpositū re
deam qui tria poemata conscrip
serūt omino duplici viribꝫ priꝰ
artis fuit vsi p̄mo videlicet et prin
apaliter ad ornatū sententiaꝝ
in huiusmodi poesibus delitescēt
vsi fuit apothecas et omo regulis
exordiorū Dequibꝫ dem̃ est in pri
mo tractatu libri q̄rti Deinde pe
nitus eaā regulis narrationū
De quibꝫ loquit sed tractat eis
dem quīti libri Item aliquibꝫ regulis
ptionū de quibꝫ et dam in sexto
Item ad confirmationē ꝓpositi vi
si fuit diuisionibꝫ suptis ex locis

a diffinacone a causis et ad effec
tis Et preterea sue vsi reliquis omib;
loas ad psuasione Et precipue ad
ornamentu argumentoz vsi sunt
formis vethoricis argumentacionu
de quibus dem fiunt libro primo Tre
vsi sue multis regulis dispois de q
bus est dem duodecio libro Et p
terea tactis ornamentis et coloribq
elocuacois tredecio libro singulis
tradis Credo principalit ad figme
tum facti talium tradacionu sunt
vsi colores qui translacio dr propte
eum colorib; omimoda adhibitionem
ecclie tradaciones sup mduxit for
ma et acquisuit nome poematum
Quib enim ut iam notum est ee
poemata circa mechanicas artes
et eoz filia vt circa pastoriu idus
trias agriculturas venacones pis
cacones et alia mlta In quibz ea
primo principalit pro sententijs seu
latoribq vtendu est regulis exor
diorum narracionu et aliorum quibz
in poematibq sigenda alibi vt opor
tere predem est Et secdo principalit
dicto colore translacois ppter eq
adhibicionem hec tradaciones filit
sue vocate poeses Item possut esse
poemata circa tales oroes Oracio
nes aut tales sue oroes accusato
rie et defensorie et pres eaz pro
quib mdiacio Item oroes psuasorie
et dissuasorie pro quib deliberatiuo
Et oroes laudatie ac vituperatiue
pro quib demonstratiuo Circa qs ora
ciones tales et eas pres poemata se e
pliat possut hre Iam vel figmen
tu adhibetur sententie tantu vel
facti tm vel simil sententie et fac
ti Exemplu primi ut si quis finge
ret aliqua hystoria et eam plane n
taret non sub methaphoris Exem
plu secdi ut si quis velit hystoria
machabeoz sub methaphoris en
raret Exemplu tertij ut si qs hys
toriam aliqua fingeret et tm h ea
sub methaphoris enarraret Igitur
sub primo modo quo viz figmentu
soli adhibet sentie omes ee pnt
hystorie ficte Item accusacoes De
fensiones psuasiones Dissuasiones
laudaciones vituperaciones ficte et
pres eaz Dum modo fiant methapho
rica et velata tantu sint Idcoqz
comedie multe sub hoc qui poema
tis continent Et forsan non est
mos consuetu tragedias aquas nes
in toto nel in pte confingere Ad
hue aut modu poematu q tu ser
uiat ars dicendi non e necia ex
planare p singla cu ad ea seruanda
uel dicenda seruant ipsius tocius
artis precepta Sub secdo vo modo
quo figmentu adhibetur soli fac
ti comprehenditur omes hystorie
Item accusacoes defensiones psua
siones Dissuaciones laudacoes vitu
peraciones vere et pres eaz quoaes
sub facie laruati muantur Et ad
hunc modu poematu seruit du
pliat ars dicendi Prime videz ad d
uerite sententia ars totu et dem
ad faciem velandu color ille q tus
lacio dr Sub tercio vo mo quo fig
mentu adhibet tam sentie q fa
cti cotinetur omes hystorie actu
saciones defensiones psuasioes dis
suasiones laudaciones et vitupa
raciones ficte et pres earu cum ipse
se simulit sub facibus laruatis ob
tulerint Ad hue ea modu mani
festum est duplit arte dicendi ser
uire cotam viz ad sententiam et ut
viu eu colorem qui tus lacio dr ad
larvatam faciem astruenda Con
tingit aut frequenter et pluries pot
contingre q m tradaciombq diuti
moi dez poematu p gmixtioz
simil confletur Imo ut m aqua
tradacione ps aqua sapiat poesis

816
2549

naturam. Reliqua vero nequaq̃
ec im q̃tum theologis atz poetis
prosit ars iste. maĩfestũ ẽ premiſ
ſa conſideranti. An igitur ſufficaẽ
ter id totũ compleuerim. qđ p̃mi
ſeram in p̃mũ libꝝ. cuiuſq; ẽy true
tatis cupiđ p̃mo. noſcat ille qui p
hui⁹ opis diligẽtẽ inſpectionem
videbit. in eodem p̃mo libro nõ pa
rũ enucleate traditas eſſe forã
argumẽtandi rethoricas. In ſedõ ve
ro ac tño eoꝝ argumẽtoꝝ mate
as. que p locos ſumũtur. cũ coro
locorũ quadã appropatione ad q̃ſ
tiones rethoricas. in libro q̃to. Re
liquũ deinde volumẽ inſpiciẽde
proceſſim cui⁹ ps illa que a q̃to
libro uſq; ad vndecimũ mediuſue pro
tenditur. in tribus causay ꝯtibꝰ
oĩm pariũ oratoꝝ valẽ reſolutũ
docet inuẽtionem. Duodecimus
Diſpoſitionẽ. tredecimꝰ eloucciaz.
q̃tuordecimꝰ memoriam. quindecimꝰ
pronũciatiõem. Se decimus autem
ea que precedẽ debent et ſeq̃ artẽ
et hũm eloquendi. Amen

Dum tuis litteris fructus
ceraor. Nonnullos sepe
ad nos misisse qui ut a
uilium causaru precpta
ad te perscriberem ab me pete
rent Ego vero haut negligē a
quidem villa in hoc vsq; rem te
pus distuli Sed vt quererem
ita diligenter de hys ad te scri
bere vt alius certe nemo qui
hisce in rebus elaborasset · obligē
tius imquā scripsisset Iter igit
recte mihi fuerat sententia ·
Nam quemadmodū vestū decō
re atq; magnificentia ceteris
hominibus prestare mgomne stu
des · ita vt dicendi inuentionē
ac vī eam atquas intendū ē.
Quae pulcherrima sit apprimeq;
clarissima · longe nāq; pulchr
ē ac regis animo esse bene cō
stituto · cū hūtum corporis vestibo
ornatū pulchris intuerī (Ab
surdum ē emim eum qui eor
rerū gestarū gloria ceteris an
tecellat videri hūilius quibus
piam in dicendo cedere · prestā
tum nō sit nestius eos qui in
populari pr̄incipatu uersentur
bet omnib ad populum · Cui vō
imperij sub ductu cōstituti sit
ad orationē rationeq; referre
Cui eadmodū igitur libeas ad tes
tōib lege que ad honestissimum
aliquē finem ducat Dirigere
cōsueuerit Eodem mō et ratio
nia quicat eos quos imperio te
nes ad agere quod conducibile
sit et vtile · Item lex ut ita
dicerd oratō quedam ē que

communi ciuitatis consensu defini
ta iubet quo pacto vnūquodq;
agendum sit · Quaedit ad rem
quod neq; tibi obscurum existi
mē nos laudibus eos permo
atq; honestos et fortis prosequi
et ratione potiuntur et oīa ea du
ce agere perg̃unt · Qui vero abs
q; ratione quidquā faciunt tūq;
atroces iu-aisq; admus Qua q
dem re factum est ut et malos
suū vicium ostendentis malec
affēmus Et bonos suam vī de
declarantis quasi beatos admirā
dos imitandosq; voluerimus Sic
q; et quomō futurus calamitates
euitaremus bonisq; instantibus
frueremur adnuemmus proinde
imminentes difficultates · effugiū
et absentes vtilitates compariū
Nam velut via que nulli me
rou subiacet eligenda ita prudē
s est oratio obligenda Neq; id te pre
tereat oportebit quod hominū plu
rimus alys quidem lex ipa alys
vero tua tū vita tum oratio pro
detur · Vt iunctis igitur tū grecis
tū barbaris antecellas omnī tibi
studio āintendum ē · Quo hys q
m hys versantur exemplis ita hor
imitatione per virtutis elementa
pulchre effingant ut haut sibi de
teriora consulant sed eius se prin
pes fieri et aupiant et exoptent ·
Rerū est preterea humanarum an
gustissimū consultatricē vti · Quae
in superuacaneis vulgaribus q
rebus studium tibi terendū nō est
Sed pro viribus pocius parte elabo
randum ut ipsam velle cōsultam
& artem et pdistas et teneas
Quis eñ sane mentis dubitarit
si quis in consulto quid egerit a
mentae quid · Emautem ratio
duce sapientie signū esse: mtuerī
etiam licet eos omnes qui optima

umq;

Quid sit lex

Boeng. Eoq valle mentis quo tantum studiose aspirare fas non sit

nter grecos reꝑ̄lica vnū ordine
prius q̄ rebus cōmiscuerit Item
q̄ apud eos qui inter barbaros dig
nitate prestant oracionem rebus
anteire. quippe qui probe norint
eam qua ratione oracioneq̄ ꝑfec
tissimis cognitoq̄ sit ē quando
salutis arcem et custendi certe
artē que non manufacta verum et
inexpugnabilis ꝑsit in primisq̄
secura opmanda Sed vereor hac
de re pluribus ad te scribere. ne
fortasse ostentare meipsum videar
Hisce presertim in rebus. que pro
bacione non indigent. sed plane
patent et in promptu sunt obꝫ.
Quamobrem hec omnia missa
faciens illa duxerim solum de q̄bꝫ
in omnem viam dicendum est
hoc vnū ē quo ceteris amabilibꝫ
prestamus quo siquidem. et aliq̄
quoq̄ hominibus prestiterimꝰ pre
clarum quiddam ab immortali
deo adepti videamur. Nam sicꝫ
rapidiate et ira et alijs huiusmo
di barbarorum hominibus vtitur et re
liqua que animalia. hoc aut
homo dum tyrannat absurdū ꝑfecto
maxime omnium cedat si qua re
bestijs antecellimus eam bene re
gendi ducem pre negligentia a
liquerimus Quamde te iā prudē
tia tua sponte meditatum et atq̄ et
cohortor vt dicendi phiam omni
studio complectare Nam velut
corpus bona valitudine ita et a
nimus disciplina eruditioneq̄ ser
uatur Huius enim diutu aut q̄m
q̄ tibi in rebus gerendis aberrare
contigerit quin potius omnia ut
ita dicam que tibi ea sunt parta
bona plane turbare Quod si pre
terea oculis videre iocundum est
animi lucibus terrene penitus q̄ per
spicere admirabile certe plurimum
Et rursus aut quemadmodū imperator
sui ex senatu exercitus Ita et e
loquentia que sapientie comes
sit humane ē vite gubernatrix
Sed hec omnia atq̄ his similia
opere precium puto vt missa hō
tempore faciamus. Nonnulli aut
tius litteris ne quis omnino mor
talium hunc librum accipiat
quippe non sis nescius siquis pa
rentes quos eos genuerint ma
gis q̄ hi quibus suppositi sunt prius
precus amare solent eodē modo
hi qui preclarum aliquid ex se
muenerint maiore ad id studio
afficiuntur q̄ quibus eo vno to
tigerit. Non secus enim prod
uentis atq̄ proliberis eorum pe
riclitentur Enimuero quos pa
rios vocant sophiste quoniam nil
ipsi pro merito quadā negligē
tia parunt Ne diligunt quidē
sed acceptis pecuniis absoluunt
tunt. Hanc igitur obrem te
vehementer et moneo et hortor
Ita hec dicendi precepta serues
atq̄ tueare vt enim et ipsa ad
olescentiam nullius operibus opi
bus violentur Sed honeste teneri
decoreq̄ cōmuenia cum in ad
ultam etatem euaserint m
moriē gloriam nanctisantur
Assupsimus autem sicuti nobis
Nicanor exposuit si quid histe
de rebus apud teteros scriptores
artis expolitū elimatiq̄ mue
nimus impendes aut operam
et histe duobus libris quorū al
ter melius est eas contineꝫ ar e
quas ad theodectem scripserant
Alter aut ē ceteris Reliqua vo
omnia que ad oratoria precepta
siue ad iudicialia pertinerent sepa
ratim hoc in libro prescripta sic
Quapropter ex histe ad cognen
tarios ad ea consequenda abun
de ē adumbrata sint sequuntur

Genera causarū

Tria sunt genera causarum causium. deliberatiuū demonstratiuū et iudiciale horū aut species sunt septem Suasio dissuasio laus vituperatio accusatio defensio et ꝓpositio Aut ipā ꝑm se aut ad aliud. Species igitur in quibus omne versetur oratio hec sunt numero Hys autem vltimis et in ꝯsultatione cuiuli et apud iudices et cetera alicuius persone Dictionem. de quibus quidem omnibus ita poterimus apte dicere si vnumquodq; ꝓpositorum sigillatim ꝓ se ipsum ꝓpriis numero comprehendemus. Et ꝑmū quidem de suasionibus dissuasionibusq; dicendum Ipsarum enim vsus in demonstratiuo deliberatiuoq; genere locum ꝓpriū hꝫ. ut igitur summatim diuersarum Suasio ē ad aliquid eligendum aut dicendum agendum ve exhortatio. Dissuasio vero ne quid eligatur aut dicatur agatur ve dehortatio. Hys autē ita definitis suasor ostendat oportet hec ad q̄ exhortatur et iusta et legittima et honesta et iocunda et facilia facta esse Quod si nimis id poterit demonstrandū erit eum ꝙ ad laboriosa et grauia quis ꝙ hortatur ea facilia et possibilia ee et q̄ necessaria. Dissuasor autem ꝙ contrarijs dehortetur ea vt neq; iusta neq; legittima neq; vtile neq; honestum neq; iocundū neq; possibile facilia sit hꝰ vel saltem et laboriosissima id esse et minime necessaria. Omnes vero actiones harū vtriusq; earū sunt principes Quare dubitandū non est quin oratio harum altera contineat Que igitur suadentes dissuadentesq; desiderare conueniat hec sint Dicemus aut ad aggrediar vnumquodq; quid sit. demonstrādi et celebrandi genera ꝑmo tractat

Suasio et dissuasio demonstrandi et deliberandi generi gnerat

Quibus modis suadet

Quibus modis dissuadet

Quibusq; causis agatur ut aut suadeatur ad dissuadetur

q̄ quomodo ea nobis adiuuando suppeditemus Iustum igitur ē omne aut pluribus non scripta cōsuetudo honesta utilisq; Deum mane ꝙ vero ē honorare parentes. amare benefactores. et beneficijs gratiam referre. hec em et hys similia non non cubant scripte leges hominibus faciendā. sed consuetudine nō scripta. et quē quadam lege legittimum fit. Iusta itaq; hec sunt Lex aut est quod quisq; cōscripsit qui scriptis ꝑcepit quid vnusquisq; q̄ agendum sit. Vtile vero est ꝑpriū bonorū conseruatio aut absentium comparatio aut malorū instantiū propulsatio aut futurorū in commodorum. Hec aute duudas oportet priuatis quidē hominibus in corpus et animam et res contrarias Corpori nāq; ē vtile robur forme dignitas. bona valitudo. Animo vero fortitudo sapientia iustitia. contraria vero sunt anime perimē possessiones Hys autem contraria inutilia sūt Vtilitati autem vtilia talia sūt concordia vires ad bellum. pecunie et redditus copia. seruorum virtus atq; multitudo. Ut sunt mari aliqua hys similia vtilia ee Dicimus honesta vero sunt ea quibus splendor aliquis atq; illustris honor in eos qui aliquid gesserint emanaturus sit Iocunda autem sunt que affectui gaudio Facilia vero sunt q̄ bui tempore et minimo labore impensaq; soluuntur Possibilia aut quecūq; natura fieri possunt Necessaria vero que ut fiant arbitrij nostri non est sed aliqua ex diuina quadam aut humana necessitate omnino fiunt Iusta igitur et legittima et vtilia et honesta et iocunda et facilia et possibilia et necessaria hec sint De hys aute dicere habunde potuimus ea ante

Quid sit iustum Quid sit lex

Quid sit vtile

Quid vtile diuinū vel corporis ad. et quid cōtrarium

Vtile publicū

Quid sit honestum

Quid sit iocundum

Quid sit facile

Quid sit possibile

Quid sit necessarium

ductis et hys ſimilibus et hys et
ipſis contrarijs et ab hys que iu
dicata ſunt aut a dys mortuis
aut a claris hominibus aut a iu
diabus aut ab aduerſarijs mo
dſimod itaq; iuſtum eſſet declarare
Simile autē iuſto eſt huiusmodi na
quemadmodum iuſtum eſt iuſtū
obtemperare parentibus ideꝫ
tidem conuenit filios parentum
tes geſtas mutari. Et veluti be
ficas benefacere ita et hys a quib
malu mihi ſuſtepermg iuſtū
non nocere. Hoc itaq; modo ſile
iuſtum rapius eſt: De contrarijs
aut exemplū ipm pſpicuū fia
amus Nam veluti iuſtum eſt
m eos animaduertere qui alios
perperā pretrauerint ita hys q
nos beneficio fouerit referre gra
tiam decet Si autē iuſtum qđ
ab aliquibus claris viris iudica
tū fuerit ſic erit accipiendum.
verū neq; nos ſolū odio hoſtes p
ſequamur maleq; affectamus ſ
et athenienſes et lacedemonios iuſ
tum eſſe iudicanti minime mul
tare Quāuis itaq; hoc nō tre
coercitatione accipies. Legitimū
vero quale et ipm ſit antea vo
bis diffinitū eſt. Oportet autē
vbi uſum ſit et is qui ſententiā
dicat legem etiam aſſumat. De
nde ſimile legi ſcripte. Eſſet ve
huiusmodi Nam ſicuti legū latore
maxime animaduerſa iuuenibus
ſtitui plectendos voluit ita et ſe
ductores maxopere ſūt mi
tando Etenim hy furantur eius
quem deprehenderint hominē mere.
et veluti legum latore heredes
ſtatuit qui genere proximi.
hys eſſent qui ſine filijs interi
ſent Eodem modo et huiuſmodi
mario verū que liberos me nō
dominū fieri decet Nam hys
qui ipſam ipm liberauit hac

luce orbatos proximus ipe ſum
cognatione Iuſtus certe ſum qui
ullus res omnes domino reſecam
legitimo ergo ſimile ſumitur hoc
modo Contrariū vero ſic Siqđe
lex prohibet publica priuatim diſ
tribuere perſpicuū e eos q̄ra diſ
tribuunt iniuria omnes afficere
a legum latore iudicatos. Nā ſi
eos leges ornari iubent q̄ honeſte
rebus quibus uſiteq; preſtiſſent
nequaquam obſcurum e quin et
publicarum rerum diſſipatores
multa dignos exiſtimant quo cō
trarijs itaq; legitimum clarū fit
Eo iudicatus autem hoc modo Ne
q̄ ipſe ſolum preſentem legē ha
rium tranſgreſſorum, a legum latore, rege
poſitam duo ſed et antea ipſi iu
dices auctore liſydia ſeque atq;
nūc a me dicturos ſententiā de
hac protulere. Legitimum igit
hoc modo tractantes demoſthenis
Vtile autē quale ſit diffiniuimus
Aſſumendum eſt autem inducēdo
et ſi quid eo vtili inciderit codēq;
modo tractandum quemadmodu
m iuſto legitimoq; tradidimus
et ſic crebrius in locis oſtendendū
Eſſet autē vtili ſimile huiuſmodi
ſicuti nāq; in bello conducit eos
qui plurima valent animi mā
gnitudine primos in acie collocare
codē modo in rebus publicis p
magne vtilitatis eſt prudentiſſimos
multitudini iuſtiſſimoſq; preeſſe
Et quemadmodū hominibus d bō
valitudine tenere ne in aduerſi
madat vtile eſt ita et pacatis
pribus concordiaq; retinendis
conducibile eſt ſeſe ab omni ſeduc
tione cuſtodiant Omnia ergo
vtili hoc modo crebro tractanda
ſunt De contrarijs autem vti
le ſit pſpicuum e Nam ſi con
ducat eos inuſti qui et equi et bo
ni ſunt hominibus proſequi ita pu
me nyphos vtilius plurimum

(Quod sit ſimile)
(Quod sit vtile)
(De contrario vtile)

affert Et siquidem inutile est nos
solos aduersus thebanos bellū ge
re vtile erit ut lacedemonios son
os asciscamq; vtraq; aduersum illos
bellum geremus · Et contrarius
vtraq; sit vtile clarum effinies · Vtile
vero a clarīs viris iudicatum hac
parte assumes nam et lacedemo
nii vbi athenienses bello superas
sent usu sibi fore existimauerunt
ne eorum vrbem in predā vterē
et athenienses rursus cum possent
sparten funditus euertere coduce
arbitrati sunt si lacedemonii
superassent · Et iustū quide et le
gitimum et vtile sic ē tractandū
est · Honestū vero et facile et ro
tundum et pgle et necessarium
quo et hec superiora ē tractare
conuenit Et de hijs quidem · ego
hiisce dicere comode poterimus ·
Rursus aut diffinxerimq; quātū
quale et quid tū in curia tū in
contione consultabimus Nā si ho
rū singula plane tenuerimq; rē
ipē pro vnaquaq; nobis cōsulta
tione verba suppeditabit Quis
autem species quas diuersas no
uerimq; facile in vnāquāq; cau
sam ducere poterimus · Circa quas
ca sunt nobis fundenda de quib⁹
vulgo consultant omnes vt sum
matim ergo dicerimq; et de quib⁹
oratione habemus Propositiones sep
tem sunt numero Necesse est em
nos consultare et orare tū in sena
tu tū apud populum aut de sacri
ficijs aut de legibus aut de ap
paratu bellico aut de sodalitatibus
aut de foederibus aduersus alias
vrbes · aut de bellis aut de pace
aut de pecuniarum reditibus Hec
igitur propositiones sunt de quib⁹
omnē ē et nobis consultatio et o
ratio Harū autem vnāquamq;
diligenter considerēmq; quib⁹
modis oratio in hijs vtendi sit a

Vtile a clarīs viris

Propositiones septem de quib⁹ oratio habenda est

fuerit De sacrificijs igit̄ habitā
dicere necesse est · aut enī diligē
presenti in statu ea seruanda esse
aut ut magnificentius aut ut ī
hijs huiusmodi quoddam agendum sit
Cum igitur dixerimus in presenti
statu ea seruanda ē causis duobus
Et iusto quidem dicentes mustī ap
omnib⁹ ē preter consuetudines pa
trias quidquā agere quadq; oīa nouā
am gentibus et iubent patrio more
sacrificia ē facienda · Et q̄ eorum
qui vrbes primi condiderūt et tēpla
dijs immortalibus erexere diuī cul
tus maxime sint deinq; obseruādi
Et vtili autem dicemq; q̄ ad rei pe
cuniarie impensam aut priuatā
publice cōduceret vbi pro patrio mo
re sacrificia sit multum · Et q̄ ad
diuinā audientiam ea res confert no
mediocriter quippe quos studio
armature peditibus equitibusq; ac
velitibus ludos celebrantibus auc
ea ambitione delectati audientiores
fient Ab honesto autem dicemus
q̄ hoc modo celebritates pulchras
spectatu contingerit Et condūcare
vero si et varietas quedā ē decoris
ad possibili aut si in huiusmodi lu
dis mihi fiet neq; parū neq; mō
Cum igitur in rebus diuinis cōsultatio
consultatio nobis habenda sit ī hijs
tamus opere pretiū ē de antedictis
aut de horū similibus consideremq;
et ea pro rei natura edoceamus
Cum vero consulemus vt ad splen
didiorē quendam apparatū sacrificia
traducantur hec sunt cause nobis
afferende quibus merito cōsuetudines
patrias mouere videamur Dictum
res addere presentibus quidquid
id aut esse soluere sed augē pon
res antea constitutas atq; fortasse
Demde quod et consentaneum sit
deos immortalis benuolentiores de
os ē a quibus venerentur Vt q̄
neq; maiores ipō eundem semper

Dona pōt de sacrificijs

modum m sacrifijs obseruabant
sed pro tempore proq; secundis rebus
et priuatim et publice deor cul
tum legibus fiebant. Ytrea ved
q et velut m reteris omnibus rō sue
uimus Hta et tres publicas atq; p
uatas domos adminstramus
Diras erā opus est si qua eo hys
ita constituē utilitas iuuetur aut
splendor aut voluptas futura est
Hec quidem oia ita tractabis ve
luti m superioribus retum Cū
aut ad humilius exhortemur p
mū quidem temporibus ē acto
modanda oratio Dicendūq; quo
m rebus deterius sese nē habeat
q̄ antea habuissent: Deinde vō
q̄ neq; consentaneum quidem st
deos sacrificantiū sumptibus sed
pietate potius gaudere Et q̄ eos
qui supra vires quidquā faciunt
et dy et homes q̄ stultissimos iu=
dicant Demum vero q̄ nec m
homī arbitrys publica sumpto
modo verum et m secundis ad
uersq; rebus constant. Has igr
causas et harum similes m sa
crificiorum propositionibus hēbi
mus Vt autem et que ad optm
sacrificium ptment struamus et
exponere et sentire id diffimam
Et cū id vnū quidem optimum
sacrificium quod adiersos deos
pie ac piene ad suptus vero
moderate ad bellū aut utiliter
ad spectacula vero splendide se
habuerit Adiersus deos habebit
pie si patrie consuetudines mstī
tutaq; non soluantur Moderate
vero ad suptus si nō quieuerit ad
pompam mssa fuerint consu
mantur Ad bellum aut utili
si equites et pedestres pedites
vna composite ludos agant Ad
spectacula vero splendide si et
auro et hys huiusmodi rebus
que haut consumuntur mgnifice
quis utit Vtile igr adiersus

deos seruanda sint pulchre ex
hys constituemus Ex hys vero q
ante dixeramus plane fiet po
terimus quibus modis oratio de
unaquaq; sacrificandi genere ha
beri possit De legibus aute de q; constituēde nūc rursus eo de
modo tractemus Etenim leges
vt summatim dixerim ciuitatis
publica consensus qui scripto et
imnant atq; imperant quomo
do vnūquodq; agendum sit. Hec vō
leges condendi sunt quibus ma
gistratus parui quide ac multi
ex sortitione id quod seditione vo
cat Maxime autem ex totius
multitudīs suffragijs m democ
ys designentur Ita nanq; et ip
se populus quoma m se sit eos
donare honorabus quos voluit
haut q̄ps accipietibus iudebit
et ut clariores magis magis
q̄ probati studebunt. vt poet e
qui intelligant vsu sibi futuros
apud ciues se probari? Et nec
igitur circumuncta d populari
dominatu sanciri oportebit Hec
sunt que vero ad reliquā admi
strationē ptinent singulatim expo
nere operosum ad modū fuerit
Verū ut breuiter dixerim ad
obseruari oportet vt multi m
legis impedimento sint ne loci
pletum rei msidientur Diui
aut mducant vt vtro ad pub
lica mnisteria mūmistrissi
sint Id autem assequi poterit
si locupletes quidem pro ea q̄
m publicā mimstrentiam exhi
bent stantes quibusda honoribus
ab legibus donentur Opifices
et agricolas pauperibus et na
uum gubernatores vectoribus
anteponant Hic enim et locu
pletes nō in uti rei publice m
seruient Et plebs no calumnie
sed mysteryis studebunt Opus
est preterea cum roditis legibus
seuieratem in ce qua neq; a

7a pte de legibus

grum ad egestatem redigere ne
q̄ morientium substancias publi
care sus sit Et magnos hys cru
ciatus mscribere qui her obstiuae
neglexerint Detet autem aliquē
hys honestū sepulture locum ante
vrbem publice dari qui pro pria
bellando perysent et eorum filios
ad pubertatē vsq̄ publicis alimē
tis enutriri huiusmodi igit leges
m democratia ferende sunt
In oligare hys vero qui pauci
Dominatu admmstratur ma
gistratus qui sunt m oīe illius
ordmis viros distribuendi legib⁹
horum autē plurimū ex sortitione
maxime vero magistratus occul
to suffragio et iureiurando et
magna cum diligentia atq̄ stu
dio decernende sunt In eos at
qui villa m cuces ut ignumelia
perrexerint mexime sunt pene
q̄stituende Plebs nadq̄ nō ita eg
patitur q̄ magistratibus caret q̄
pratiure grauiter et molestē fert
q̄ affligatur cōtumelia Cuius aut
grouersias per breui dissoluere
neq̄ m tempus trahere conuenit
neq̄ vulgus m vrbem vt agros ē
congregandum Nam ex huiusmō
cōuentibus plebes turbatur
oligarchias restituunt Qui pauci
igitur dixerim Debent m democ
cys leges tollere plebē ne locu
pletiore bonis mhient msidiētur
q̄ In oligarchijs vero auertē os
qui rem publicam gerunt et ab
nibeillorum contumelijs et a ca
lumpnijs msimulationibus q̄ m
cuces Cue igitur et m legibus
et mouēd constitutione multi de
sideranda observanda q̄ sunt vo
hys cognoscēs Ad autem orator q̄
quitq̄ lege suadere voluerit hac
ostendat oportet equalem esse cui
bus et reliquis legibus cōsentaneū
mutatiq̄ conductibilem ad que
tem et concordiam maxime
vel ad tumultū prohibitate aut
ad publica tributa aut ad ipsius
vel publice gloriam aut ad vrb
potentiam aut ad aliud huiusmod
aliquid vsui tendere Aduersus
vero primū considerabit an m
nus lex q̄ quis sit omnibus dem
an reliquis legibus non cōsentat
sed aduersetur potius quodāmo
Preterea an ad horum que an
Dicta sunt conductura sit melius
Sed contra nocitura potius De
legibus itaq̄ deq̄ cōstitutione ni
hil ex hys et condendo et oratio
stalis nobis aditus fiet De so
cys autem deq̄ aduersus alias ur
bes federibus dicere magnemus
Federa igitur itaq̄ eorū ordmeq̄
necesse ē pro publicis cōuentib⁹
stantis Horū vero pro ea reponis
sunt conditione faciēndi cū aq̄
sius viribus mfirma sint aut bel
lum aliquod videatur mpendere
Aut eo ē cū aliquibus iocunda so
cietas quod bello quosdam a se de
fecturos putent Vsui igitur sunt
cause husq̄ cōsimiles quibus ples
nobis socios asciscimus Necesse ē
autem cū iocundam societatem
p̄suadere volueris eam maxime
tempestiuā ostendas Declarēsq̄ e
os socios apprime iustitiam tole
et bene ante ee tē pu affecisse et
secq̄ potentissimos et ī proclio fide
Quod si nimius her omia potue
rit que subierint oratione cōpler
tere Cum autē societatē dissuase
ris primū ostendas oportet haut
nunc cā facere opus esse Deinde
q̄ neq̄ hys iusta sunt Pgea vero
q̄ et male nos p̄us affecerit Dein
id nūq̄ poterit Dicemq̄ eos a nob
posse habitare neq̄ facultate ē
hys quo nobis oportune ad sint
auxilio Ex hys itaq̄ hys simili
bus recta faciēndas societates et
Dissuadendi suadendiq̄ vsum fa
cile cognoscemus Rursus autē
et pacis et belli faciēndi maxima

nobis argumenta capiantur
Cause itaq; bellandi aduersq; hys
sunt huiusmodi. Par autem est
De hys cepisse nūc victionem
capiamus qui nos ante ea m
uria latessuerit. Aut nūc m
uria prouocati pro nobisipis a
pro cognatis aut pro hys q' bn
fici erga nos fuerint aut q'uis
alio simul mulsie affectis sorte
aut publica pro utilitate. aut
ad gloriam aut ad opes a' ad
uers aut ad aliud quippia hy
modi bellū sustipiamus. Cū ita
ad bellū auditores voluerimq ex
hortari debemus et ex hys caus
q; plurimas dicendo complecti
ac demum demonstrare coru
plurima quibus bellantes supe
riores etenim omnes sunt q'
deoru benuolentia quam boa
fortunam appellauerimq aut
corporum multitudmem atq;
robore. aut pecuniarū affluetia
aut imperatoris prudentia aut
uirtute socioz aut oportuno te
locorum. Ex hys igitur z sitibo
que maxime rei congruat bel
lum sum oportere exhortabi-
mur aduersariorū ptes depime
do nostras aut ꝯgendo atq; ꝯ-
plificando. Quod si futurū bel
lum ꝯpedire studuerimq pmū
hec cause muemede sint quq
demostretur. ar odno nullā aut
paruas huiusq; molestias affri
quibus ad bellum rapiamur. de
inde q; bellum mdme conducit
eruq; peurrendum que hominibus
bello soleant accidē calamitates
Ad hoc item ostendendum que vir
tutē in bellando solent efficere
ea hostibus magis ee. Hec aut
sunt que paulo ante cōmemea
mus ffuturū itaq; bellum ex
hys rebus dyssuadebimus. Quod
si ab mstanti bello quiescendū
ee exhortabimur siquidem eo
sultores superiores fuerint hoc
pmū pmum dicendum erit. Di
cere eos qui mente ualent haut
operiri quo ad casum eant sed ad
vincint pacem faciendā hys ee
Deinde quoniam ea belli natura
sit et plerosq; ex hys qui stati a
m ea fortuna pmum usi sunt
ad postremum perdant. Pars
vero contra vt et victos seruet
et victoribus rerū bello adeptas
fructum asserat. Reponendū e
tiam erit eas que in bello tūc
multe tū varie mutationes fi
solent. Qui ergo superiores d bel
fuerint ex huiusmodi causis
ad pacem exhortabimur. Ex hys
aut quibus aduerse in bello res
extiterint tum ex ipsis casibus
exhortabimur tum ne a quibq
muriā ante sustreperint. Quos
talamitatibus admoniti reite
rare pergant tum ex hys pdis
que ante. qm̄ pacē noluissent
perpessi fuerint. Tum demq; q;
sacius sit parte aliqua suarum
fortunarū potioribus ipsis cedere
q; bello periculose deterriere q'
ipi vna cum sua re pereant.
Dūmatā autem id sciamus
oportet. Tunc solere omnes ho
mines bellum mutem soluere
tū aut iusta hostes rogare ar
tremur. Aut tum aduersq; so
tos vlla fuerit exhortatio tempe
aut bello defatigati sint aut
aduersarios tenuerint aut ipi
nterse dissideant. Quadobrez
que ex hys omnibus atq; his sin
bus comodissima inq; fuerit
colligendū. Strallime et de bello
poteris et de pace disserere. Re
Reliquū est vt de pecuniis cōpa
randis iam loquamur. Primū
itaq; considerandū erit si quid
ex vrbis possessionibus neglem
est. Et neq; reditum asserat
neq; hys in mortalibus dictatu
sit. veluti sunt quidē publica lo
iam neglecta ex quibus alicuius
prouentus vbi in priatis hoibq
aut venditi aut mercede ex
tulti fierit tenuitati fiat. Hinc
nāq; census omi maxime cōue

de pace

irrietāe

de pecuniis comparandis

est semper Quod si michil sit m
chil sit huiusmodi necesse erit p
singulorum corpus tributa/ m
ferantur vt pauperibus quidē
mdictum sit corpora locupleti
bus autē pecunias opificibus
vero arma presentent aduersus
pericula/ Sūmatim autē opor
teī qui de huiusmodi redditibus
narret dicere eos equales nubi
et diuturnos ac magnos ee
hostibus autē secus esse. Videtes
igitur de quibus m deliberatio
genere verba facemus et harū
partes de quibus oratione z stua
dendo et dissuadendo constituemq
ee ante dictis constituemus
Rursus autē proponētes de lau
datiua vituperatiuaq spē dem
dicere aggrediemur

De gne deliberatio

LAudatiua igitur species
vt compendio vtar e vo
luntatum et rerū gestarū
et verborū illustriū amplifica
tio et eorum que absint acre
modato Vituperatiua autē co
tra illustriū horum eternaq
obscuroq vero congregatio Et

Que sint dig laud

digna quidem laude ea sunt
que iusta que legittima que
vtilia que honesta q iocunda/
que fortia facta sunt Q. ue
quidem ona eiusmodi et quo pac
to hys habunde vtamur d su
perioribus dictum est Oportz

Quod oporteat laudantem ostendere

autē eum qui laudat oratioe
ostendat · huic sine hoi seu rbi
horū aliquid m ee quod aut
spē cessarit aut p rpm manāt
autē ex hoc contigerit aut hi
mod gratiam factū fuerit ā
quod siue hoc patratum/ no
sic eodem vero modo et vitu
peratoz ostendat oportet hoīs
gtraria in esse illi quem vi
tuperatū velit quod ex hoc co
tigerit hoc modo eo studiosa/
corporis exercitatione victorie
contingunt Ex oco m egrotū q
meditur Ire ex phē studio hoies
cura prudentia sunt cautiores ex
negligentia sunt r2ū necessari
arum mdigentes qd hō grauia
factum fuerit hoc modo vt a
laudibus conetur per multos
labores per multaq pericula
mortales perferūt Et ut hys
quos diligunt gratificentur
aliud curant michil: Quod ā
tem sine hoc patratum no sit
hoc modo. Neq sine nautes
naualiū pugnarū victorie
neq sine potu ebrietas fiunt
Hec autem hijs similia pro
mde aut superiora pertinēs
veris et laudare et vituperare
habunde poteris Amplificatio
ones vero eotemiationesq ac
talia hoc modo ptractabis
Primum quidē ostendes veluti
mō ostendebamus ab hō mlta
uel mala uel bona ee effecta
vnus igitur amplificadi mod
hic est · secundus autem mo
dus est cum iudicatū aliquid
transferis siquidem laudes
bonū sint aut vituperes ma
lum Demde conferas oportet
quod abste dictum sit et ad
maiorē compares ex tuis
maxima · ex aduersarys ex
tis minima enarrando · Et
hoc modo magnum illud iu
dicatū ostendas Terauus mod
est ut ad illud quod abste dic
tum est minimū quod eo
hys que sub eandem speciem
cadūt compares Dicit em qd
abste dictum maius appebit
veluti mediocri statura ho
mines maiores apparent
ad ad minores coparant Am
plificare autem poteris hoc
mo si magnū sit hoc bonū
iudicatū magnū appareat

acq

d amplificandi et eotemiacōnis

malū necesse est ubi cōtrariū
hmc aliquid narrauerīs (Qđe
vero modo si magnū malū ce
ustimatur vbi hmc contrariū
dixeris magnū bonū appebit
(Amplificabis aut et hoc pacto
vel bona malā si eum gradū
ostenderis quod premeditatus
iam diu fuerit quod de mdus
tria multa gerere agressꝰ sit
ꝙ tempus premuleū gesserit
ꝙ nemo prius alius hc studu
erit quod emm us gesserit nū
nemo alius ꝙ pꝰ hos post qꝰ
alius nemo ꝙ sponte ꝙ ce sinā
ꝙ si omnes pariter atq; hc fe
cerimus profecto bene beateq;
aut contra male miserecq; vi
cerimus (Oportet aut et cōsecq
ti cōtumatione vtr et altera
trāquā m alteram pparando
amplificare hoc modo nī vēo
amici ture sunt hui certe cō
sentaneū est suos ef colere pa
rentes (Tū aut suos parē c
colit hic profecto volet et pa
trie benefacere · Quōmatū at
si multarum sive bonarum
sive malarum rerū tū tam
ostenderis hec magne videa
tur nare ¶ Considerandū est
etiam qualis res ipā videbit ea
cū suis partibus Diuidendo
singulatiq; narrando (Quecq;
mdior visa fuerit eam hꝰmo
Amplificare conuenet Ampli
ficationes igitur ubi hoc pac
to tractaueris et plurmas
facies atq; maxmas extenu
abis autem m dicendo et bō
et mala si contrario mō trac
taueris velut m magnis
diceramus et tū maxme tū
nullius eū rei autorem De
mostraris vel si id mg quod
et mdmarū et paruissimaꝝ
(Quō igitur et laudando et
vituperando amplificabmus
atq; extenuabmus quecūq; vo
luerīs fare ex hīs poterimus
(Amplificatione aut causē m ali
is quoq; speciebus vtiles sut sed
plurma rpdrā uis m laudabd
bus vituperandisq; consistit
De quibus quidem ex antedictis
plane admuēta nobis suppedita
bmus · Deinceps autē smili mo
de genere iudicali
accusandi defendendiq; specie que
cura iudicialem versatur causā
quibusq; rebus constat ut quomo
hīs vti conuenat Diuidicamo
(Accusatio quidē ē uti breuit dix
erim muniarū delictozq; expō
Defensio autem est delictorum
et muniarū que uel ī accusato
vel m suspectionem venerit disso
luao (Tū vtraq; vero species hnt
vim habeat · Accusatori quidē di
cendum est quandoquidē deprohēt
aduersarios crimmetur coram ci
tmora et musta et miqua esse
at tuam multitudmi permciosa
(Sed vero stultitiae crimmetur q; et
ipī agēdā mutila eū sint et ī
pia et mocunda et que pfia
nullo pacto queant · Hec et hīs
smiles aduersus mprobos et in
nosq; argumētationes sunt et p
terea et hoc accusatorib; obstuad
aduersus eymodi crimā suppliria
sunt ab legibus constituta et pena
que ipī iudices multas dēfimut
(Cum ter itaq; penam Diffinire
hoc ē Dumtarat accusatori con
siderandum vt demostret factum
patratū ee (Cum iudices aute ē
men admissum sanū crimina
illa quecq; aduersario; pq; delicta
augēi conuenit (Et maxme qꝰ
demonstrari sponte illum et
de mpiistria non forte quadam
sed edita vehementer opera d
iuriā mtulisse (Et si minus hꝰ
fieri abste potuerit Putarisq;
potius ab aduersaria demon
stratū iri se mō quodā deli
quisse aut ꝙ hec agere probe
meditato sibi minus prospere

sucasserit debes vehe apud ꝺ̃
iudices aditu interludere In
quiens nequaquam aduersari
ob dicere ut post gestum nego-
tium se imprudenter errasse di
cant sed ante ponus verei q̃
gerant Deinde q tam et si ille
imprudenter gesserit aut ei ad
uerse sucesserit oportet pmiu
ob casus atq imprudentiam lo
ge multum magis q̃ qui hoze
neutrum perpetrasset Preter
q et legium lator eos qui imp
dentes deliquissent ne pene m
munes sed iudicio obnoxios
ne omnibus errando nocerent
Dicendum est etiam q si talia
rsponderem admiserit non
mulloe sint habituri ad iuria
q̃ promptissimos Math nadq
occasionem quecuq voluerit
effugient Si vero abeerraue-
rint rem infortuna reuocentes
supplico se liberabunt Accu
satoribus itaq ex hugod tribus
vehe locus auferendus e Et
velut antea dictum est nitor
malorum cause aduersario
fiducia per exaggerationes
demonstranda sunt Species
igitur accusandi pfitetur ex his
pribus Defendendi spes trib
preceptis constat Aut em de
fensor ostendendum e se nil
eorum quorum accusator pe
trauisse Aut si rogitur fatei
emtendu est ut gestum ab se
negotii et legittimum et iu
stum et honestum et publice
utilitati usiu e ostendat si hoc
autem ostendere nequiuerit
aut in imprudentiam a fortu-
nam gesta negotia co fere
et iacturas ab his q̃ imm
mai ostendens ut sibi cognos
catur operam dabit iniuria
autem et casum ita definas
q et meditatione mali cppia
fit id in iniuriam ponc Inqui
ens oportere penas maximas
in hugod vebus rapere Quod
per ignorantia detrimenti q̃
agatur imprudentia e dicendu
q̃ Ita aut no sponte sed q̃ ea
potius ui aut fortuna quada
mihil eorum que rectis consiliis
administrata sunt perfuit q m
e ponendu est Dicitoq de te
iniuria malorum e hom pro-
priu imprudenter vero deliquere
et cura re gerendam aduersam
fortuna pati non e sibi priuati
mo sed et tde et ipsorum et ꝺ̃
quorudq hom Coactus aut eo
hugmodi causis quod fateri
ut tibi ignoscatur preterabere et
ut pter imprudentia rasumq Se
lmque e cum auditoribus ppe to
mine e ostendas studebis opor
tet defensor vndiq mtueri qbꝰ
in omnibus leges supplicia iusse
iudices vero ipi peiumis puni
unt et cum lex supplicia iusserit
demonstrandu erit aut oio n
patrauisse aut legithe iusserit
fecisse Cui iudices vero constituti
fuerint puniendos estimato
res rursus eodem mo hanc di
cendum est q hec non egerit
sed elaborandum e potius ut os
tendat se paruo detrimento ad
uersariu offensse et diuitu deli
quisse De his itaq atq his s
nulibus a causando defendendo
q̃ verba suppeditabimus Sse
quium est ut iam exequendi
speciem tractemus Ut igitur
fidmatio directa exquisitio est
voluntatis uel rtu verborum ve
ad miuem aut ad aliam dissen
tientem vita demostratio Opor
tet aut exquirentem querendi sicut
sicubi aut verboru eius q̃ exqrit
aut actoes aut voluntates mitte
distrepant preceptum uero hoc
sit considerandum erit e preterito

si au quis antea amauis nõ esset
rursum mimmaus et iterũ huic
ipsi amauis fuerit effectus aut a
liud quid contrariũ aut quod pe
tulanciam uel plagiaum ferat
gesserit gestu rusue si quãdo sibi
detur occasio quod ante actis rẽ
sue contrarium ꝯplendẽ quo
mouẽ si quid dicendẽ contrariũ ne
uue hys dicat que prius ab eo dic
ta fuerint aut si quid hys que di
cũtur aut que antea dicta sue
contrarium dixerit ꝯdemq; no
si quid dicere voluit his
que ab ipo ante dicta sunt ꝛ nec
oportunitatem oblatu vꝯcipiẽdem
vero assumende sunt et ad alia
pręda preclara studia eius q̃ eo
quiuẽ vite contrarietates Et
quiredi ergo speciem si hoc pac
to tractaris nullum relinques
equisitoms modum hanũ om
speciẽ quas superius partiti sumus oporteꝛ et diuisi qual
et pro qmodo vti et vna opatẽ
properas cõmistere hę nãq; dif
ferentias habent maximas
Etem̃ vero cõis earũ est adm
uicem usus et idem q̃ et hom
speies patiuntur. hũ nãq; p
tim similes sunt partim vero
dissimiles nam aspectibus tum
etiã sensibus sic aut dẽtinatis
speciebus rursum. quibus idi=
gent cõter enumerabimus
et quo hys uti cõueniat exeq̃m
Primum itaq; et iustum et le
gittimũ et honestũ et iocundum
reliqua demeps quemadmodũ
ab mnio sum partitus speciebꝰ
ombus sint commia/ perupta
men maxime in fiadendo ut
utimur Deinde aut loco am
plificationes extenuationesq; p
ceteris ombus utiles sint ha
riũ vero usus in laudem ac m
tuperacoẽ maxime cadunt
Deinum aute probationes sut
quibus et si extra oiõ tractaẽ
partes vtendũ e m causaroby
tame atq; defensionibus q̃
utilissime sunt hec namq; plu
rime controuersie indigent Qꝛe
cepta et preoccupationes et
postulatu et iteratoes et noie
proluentas et prolixitaꝫ mody
et breuitas et interpretatoꝛ hꝛ
emm et hys similia speby ody
sunt quia. Quioma igitur de
iustis et legittimis ac de hys
similibus prius dicendum
et eorum usum. Enarrauimus
Et de amplificatoibus quoq;
extenuatoibus q̃ dicendũ de
alys declarabimus // vt itaq; a p
batiombus primũ incipiamus
Duo sunt eorum genera fiunt
emm alie quidem ex rebus vis
et negotys et hombus alie vo
apposite sunt hys quoq; dicꝫ
quoq; geritur Nam voces et ea
et tes nature et cõmentarioes
et sentẽtie et signa et argu=
menta et probationes ex ipsis
verbis hombus et negotys sꝛe
Apposite autem probationes tes
tes uirametꝫ et q̃stiones exisit
Opus e aute harum vnaquãq;
probatione intelligere qualis
sit et vnde ydonea in eam in
uerba nobis habunde suppetat
et quid dicendũ hẽ multe differt
Igitur q̃ probabilem ꝓpositoꝛ
Diximus illud est q̃ diceris au
ditores in mentibus eoꝝ exõe a
tenẽant Dico aut veluti si q̃s
inquiat patrium velle magꝝ
ce et necessarios rebus secund
vti aduersis aut inimicos sen
tys similia simmatꝫ proba
bilia videantur Quelz emm
auditoꝝ q̃ hugoi desideryꝫ te
netur iste q̃ de histe dicꝫ sibo
rebus constitus est Quadrem
hoc nobis indicendo semper q̃
iudicũ est si rei de qua loq̃m
tẽstios auditores precepermo
histe eni tibus par e credere

Duo sunt genera probationum

Tres sunt species probabilitatis

probabiles sumpte ab effectibus naturalibus

eos maxime. His igitur probabilis est huiusmodi. Ipsum vero in tres distribuimus. Pareat parteb. Una quidem que eas perturbationes accusando aut defendendo verbis reprehendit quibus homines natura afficiuntur. Velut si quem aliquis locupleverint aut timuerit ne eandem rem sepissime fecerit. Aut iterum voluptate vel dolore ut libidine affectus fecerit aut a re publica vacarit aut diuinis habundarint aut aliam huiusmodi perturbationem sive animi sive corporibus sive aliquo alio casu fecisse quibus omnes affici solent passi fuerint. Hec namque et his similia que omnes sunt humanam gerere perturbationes auditoribus nota sint. Nec itaque sum naturam horum fieri consuevisse quisque dicendo comprehendat. Huiusmodi sunt. Altera vero probabilis pars est mos quem pro consuetudine singuli facimus. Tertia vero species iuris est. Nam sepe iurande gratie vim afferentes consulto mores mutavimus. His autem ita determinatis in suadendo quid et dissuadendo demonstrare proposito sit oportet. Ut hoc negotium aut quod ipsi exhortamur uel tui aduersamur ita fit sicut a nobis dicitur. Vel ut ea que huic negotio similia sunt hoc modo fiunt quibus nobis dicat aut plurima aut omnia contra res igitur hoc pacto probabile est cupiditatem contemnere. Homines vero in accusationibus quidem si potueris demonstrabis aduersarium hoc idem negotium sepe antea patrauisse. Cum id minus poteris hunc similia demonstrato. Ostendere aut elabora quod hec facere conducibile sit. Fuerit homini plurimum quoniam ipsi vtile rebus omnibus ante ponit

Idem et alios alia genere huiusmodi grauia fraude putant. Quisque igitur ab ipsis aduersarys probabile capere poteris ita illud meditato. Cum id minus quia ueris a similibus tibi quod hominibus consuetudine mutande sunt. Dico aut ut huiusmodi uniuersis est que accusas que hiis qui id etatis sunt agunt. Hec ipsum fecisse dicato nam pro silentio ne eorum que aduersus hunc dicuntur fiat. Me tredentur. Quemadmodum si eiusdem sonos tales ostenderis quale huic esse dicitis. Etenim ob eam que hunc cum illis consuetudo videbitur hisdem rebus idcirco fere quibus animi solent. Itaque probabile accusatoribus hoc pacto tractandum est. Defensores aut maxime ostendant oportet ut mos prorsus omnium quodquod antea eorum iterum quarum dissimulatur neque ipse neque amicorum aliquis neque simile quis unquam egerit. Ut quod michil utilitatis in his rebus consequi potuissent. Quod si liquidum sit hominem te antea patrauisse causam in etate tricies et aliquia huiusmodi alium afferes causam qua tuendi absolvi fraueris. Dic autem nec ea tempestate diuum hec grauiores conduxisse. Nec eam nisi conducere potuisse. Cum aut minime abste huiusmodi patrati sit sed ex tua te amias aliqua talia quedam fecerunt. Dicendum est. Hunc quidem iustum esse te ob illos talia pia affici. Neque demonstrandum eorum sonos qui tibi consuetudine iuncti sunt et moderatos et honestos esse sic enim in simultatione adhibuam. Tredes. Quod si similia a quibus demonstrarunt eadem patrasse absurdum esse inquies sic tamen ea quidem deliquisse quod apparent creditum est te eorum aliquid quibus in iudicium arcessere fuerit esse. Si quidem igitur in ficiatis fuerit hanc ea fecisse

probabilia defensus

quorum ꝛtraſaris ſit te per
probabilia reſpondere oportet
ſtra nadꝫ acuſationis vere ſili ne
infirmabis Si vero fateri to
pellaris ex multitudꝫ roſue ne
ſimilitudine negotꝫ tuus vendi
ta mgnens ꝙ maxime ut pli
mꝫ vel potius omnes et hec et
ſimilia agunt uelut et abſte
ſtitutu ſit Qꝫ ſi hoc demirare
nequeat coſugiendu e ad aiam
aut ad mprudentiam et ut tibi
ignoſcatur eutendu omneſq
homꝫ pturbationes quibus ratiõe
deſtitumus completende Hec aut
ſunt amoꝝ ira violentia abitꝰ
et ſimilia utaꝫ hys preceptis
probabile pulcherrime ſtrabit
Excepta autem ſunt res his q
ſarte ſunt ſimiles de quibꝰ ne
ꝙ loquimur ꝛtrarie Hys vero
vtendum eſt eu quod ipe af
ſtremas vbi mmus verſimile
ſit id te perſpicuu futurum
dicas Nam ſi mmus fidei per
probabile preſtetur vbi dixe
rmt rem aliam ei ſimlẽ de q
loqueris uta habuiſſe ut a te
dicitur magis crediderint ver
bis tuis Sunt aut exceptoꝝ
duo genera res namq partim
ratione partim preter ratiõe
ſunt Que vero ratione ſunt
ſtiale creduntur Que aut pter
rationem non creduntur Dico
aut uelut ſi quis aut diuites
pauperibus eſſe uſtiores Addu
atꝫ uſtas aliquas virorũ Si
mum rationes Hmodi igr
exempla ſm rationẽ videtur
eſſe Plurimꝫ em pecuꝝ dites
pauperibus uſtiores Qꝫ ſi quis
rurſus emittet diuiti quoſda
ob pecuniam mutua mtuliſſe
eo teſtis exemplo ꝙ preter ra
tionẽ ſit plane efficiat ꝙ ioꝝ
pletibus fidei mmus adhibea
Demptis ead ſi quis earum
rerum exemplum afferat q

rationis ſmiles ſunt Quoma
lacedemonii quꝫ aut athe
enſes fieri eſſent magna ſoꝝ
manu hoſtis expugnauere et
ſic auditoribus ſuadet ſocios mit
tos ee ſtuendos. Hmodi ergo exa
ſm rationẽ ſunt omnes em
exiſtimat in bellis multitudi ne
non parum momenꝫ ad victo
riam ferre Si quis aut oſtẽdẽ
voluerit no hanc eſſe vmcendi
cauſam earũ rerũ utantur exẽ
plis que preter rationem facte fuerꝫ
Quippe ut athenarii exules
tum quinquaginta ꝓmiſ viris
dumtaxat et tribu aſſumpta
etiam aduerſos eos qui ad mo
dꝫ plures in vrbe fuerunt quꝫ
lacedemonios ſociis veterentur
bello in vrbe redire. Thebam
autꝫ lacedemonios atꝫ omnibꝰ
prope peloponeſiis in boeciã
impetum facientibus hys ſoli ad
ſeuara admiſſo plio lacedemoꝝ
nios perſiegere Dii vero ſeruaꝝ
ſamus ad militibus tbus milibꝰ
ſeruatas nauibus Dionſium
longe maxie infirmum debella
uit Quidem aut et thorimtim
ad m ſeruatiſanoꝝ auxilium
uenientibus ſenectibus iſſent Car
thaginenſes qui cetu et quinqgin
nauibus in ſeruatiſimoꝝ portus
appliuiſſent atꝫ vrbem omne
preter arcem. haberent nichilo
tamẽ minus expugnauerunt
Quidnam vero hec atꝫ hys ſi
milia que preter ratiõ ſit geſta
eas conſultationes improbare ꝛ
ſuere ſueuere. que prorſus ſunt
Exceptoꝝ igitur natꝰ huginꝰ
Ji eſt Hys vero vtiocꝫ modꝰ vtẽ
dum eſt Nam cum res q roꝰ
ſunt dixerimus oſtendemus ut
plurimũ hoc pacto negotia p
ſci ea autem q preter rationẽ
loquimur affermꝰ quecuꝫ te
mere ſtate videntur fieri vtiſſio
ſed cohibita Cui aute aduerſan

Exceptiones in ꝙ
bus ſine temerita
te factis

hoc dixerint oportet ostendē hec
promde ac fortunato casu aliq̃
accidisse Quapp dicendi huius ob
res q̃ turpissime q̃gisse que vēd
a te nēverētur q̃ sepissime eoꝝ
igitur ita uti conuenit Cum ea
cum ea que nulla voc̄ sue facta
m mediū attulerimꝰ opus ē eo
rū q̃ plurima gplectamur Di
camusq̃ mihi an magis q̃ her
fieri cōsueuisse Exemplis vō no
bis solū verū et cōtrarijs e vte
rum Velut si ostenderis auāc
quosdam vsos suos et propte
a ipsos solutam amaciā et as
peras Nos vero si equalit et
pro quibus cōmodis ergā nos
trem gessermus sedulitē mul
tum temporis q̃suabimus · Et
ite si quos alios quoniā inpati
Defendissent in bellū deductos
supatosq̃ ostendas Sta dixeris
si instructi bellum aggredi ne
lueris meliores certe spes de
victoria habuerimus · Multa
vero assumes exempla tamen
ex preteritis tū ex instabilibꝫ ne
gotijs plurime nāq̃ res pte
similes p tim dissimiles minuꝰ
sue q̃obrem ob id cause exe
habundabimus Et que ab dis
sidebit · haut difficile rēfellē
Exemplorū ergo genera et quo
bus vti oporteat et vnde multa
capienda sint ex antedās cōgnōsce
possumus Cōiecture aut sue
quecūq̃ histe rebus de quibus
oratio habetur repugnarint ·
et quibus ipsa sibi oratio ad
uersatur · Auditorū eiꝰ plu
bus contrarietatibus que age
dicendo sic contingunt q̃dam
fame messe mihil q̃ indictis
neq̃ in factis quidem Mul
tis autem rebus quas q̃cturat
mtuens siue ipā sibi aduersa
ry tollendā oꝝ siue rē ipā e

Coniecture

dictionū contraria Coiecture
igitur huiusmodi sunt et ita
bis vti ubertim poteris Con
mētationes uero sūt no he
modo que oratiom ac negoc
aduersantur sed et alijs rebꝰ
omnibus Assumes aut milies
casq̃ tractabis quemadmodū
m exequēdi specie dictum ē
Considerabis etiam sicubi
ipsa sibi dissentiat oratio a
si iusta negotia iustis aut le
gi aut vtili aut honesto aut
possibili aut facili ꝛ proba le
aut mori dicentis aut rem
consuetudm aduersantur hꝰ
remodi cōmētationes igitur sūt
contra aduersarios assumēde
his vero contrarie pro nobis
dicende sunt · Quippe quoniā
ostendamus et negotia et pa
nrā mutuis et ex legibus et
mutuis et improborū hom
moribus et sidmatā huiusq̃ ne
quaquā tensentur marie ad
uersari Oportet aut harū
singulas breuī et nobis q̃m
paucissimis eloqui Cōmēta
ombus itaq̃ hoc mō copiosissime
vti optimeq̃ poteris · Defensa
vero ut summatī dicam ē ad
uersus res omnes oīnōs ꝑte
declaratio Sententiarū aute
duo sunt genera alterū q̃de
credibile alterū vero mēdāle
Cum ergo credibile Dixeris
nulle sunt reddende cause na
neq̃ quod dicitur ignorat ne
q̃ nō creditur quidem Cū vō
mcredibile Dixeris cause plu
ris sunt dicende vt et dicta
tatem et mcredulitate effu
gias Sentencie vero hec sep
afferende sunt que sunt rēb
presentibus q̃ consentanee
ne quod dictum mconsum vi
olenteq̃ appareat Cas aute
multas fiaemus ad eo ꝑpria

Q. sit sen
tentia

duo sūt
genā sua

natura aut ex superlatione a' ex
similitudine Sentenne aut ex ipa
natura huiusmodi Nemo in ea se
tentia rerum imperitus grauis
imperator esse potest Altera autem
talis est Prudentia tertie virtutis
est ex verum preteritarum exercitio
operam dare vt monstrata effu
giant erruta Ex propria itaq;
natura huiusmodi sumas futuemus
Ex superlatione vero talis acer
bioza multi videntur fures q̄ la
trones admittere Nam his clau
dum hij vero palam pecunias
eripiunt sententias igitur ex su
perlatione h̄o mō miltus sanct
Ex similitudine sunt huiusmodi
qui pecunias auferunt idem fa
ciunt in ea sententia q̄ hys solet
qui vrbes prodant vtrūq; em
ebdo iniuria recedentes affir
mant Alia vero huiusmodi est
videntur mihi aduersary ty
rannos plane imitari Nam et
illi quarū ipsi verum diuri
as alijs fiunt penas dare d
dignū putant Que aut a' is
simm sunt vehementissime
horū causa illos cruciant et
hys siquidem ipi quid mihi debet
haut reddunt si quid vero his
ego debeo et id et fenora exstitu
i sibi decere arbitrantur Sente
ntiaq; ita tractando affatim hu
iusmodi abundabimus Signū vero est
alterius aliud nō quod vis ne
omnē ex sed quod autem fu
turū erit aut in ipso negotio aut
post fieri qsueuerit Est autem
signum et factum non factū so
lum sed etiam non factū Ex
eadem vero et non factū no
solū no factū verū etiam factū
Signa vero efficiunt alia q̄de
opinione alia vero frequentia
efficit Secundo autem loco
q̄ opinione maxime verisile
apparet Signū aut copia nobis

vbertim erit vt summatim dicat
ex eorū singulis que dicuntur q̄
gerūtur q̄ videntur pro vnoq;q
assume no ex magnitudine
et ex putate eorū que nobis
bona mala ve cōtingunt Ite
ex testamonijs testificatis ex nos
tris ex aduersariorū fautoribus
ex ipsis illis expurgationibus
ex temporibus ex alijs multis
Hinc igitur fictorum multi
tudinem habundabimus Ar
gumenti autem est sic in elen
chon interpretamur quod alt
se habere nō pt atq; ipd dicimus
Assumitur aut ex natura ne
cessarijs vt nos dicamus aut
aduersarius ex his que natura
fieri aut possunt aut nō pnt
velut aduersary dicit natura
itaq; necessariū est affectos ver
beribus ea confiteri q̄ rei dies au
ferunt natura aut fieri non
pt puellū argenti tm furto
surripuisse quantum ferre neq;
at et id ferentem abisse Vt au
tem aduersarius dicat fieri nō
poterit siquidem diverit quibus
temporibus athenis bellum ta=
bellas nō fregisse ipsi autem pos
sumus auditoribus demonstrare
vt ea tempestate ad alia quan
dam verbem aberramus Ar
gumenta igitur ex his atq; his
similibus faciemus Porro aut
vero et ex ipsa dictione negō
cijs et ex alijs probationes
oīe exigimus Considerema q̄
etiam minime hec differt q̄
babile itaq; ab ere? hoc differt
q̄ probabilis ipd auditores no
tione habent Recepta vero et
ex contrarijs ex his similibus fi
eri pnt Coniecture aut sola
ex dictionis actionisq; contrarie
quedam est Cometatio vo eam

Argumentū

In quibus differat probabile ab ere? et dicendi alijs speciebus

arta reliquas ſpecies contrarie
tates eripit Aut q̄ et quetur ā
nō ēm nobis aſſumere mſi rē
res ac verba repugnantia q̄
dam fuerit Cōmentario vero e
multis locis trahi dicendo pt
ſententie aut a cōmentatoribus
differunt q̄ hec ſolum ex q̄ ns
conſtant Sententias vero et
tum vpugnātis et ſimplicit
ipſas ſm ſeſe oſtendere poſſig
ex antedīs cognoſcere Que ā
tem apponūtur eas ſingillatī
tur ſiū percurramus Opinio
ergo dicentis eſt ſuam aduſo
negocia declarare ſmam Q
pne eſt autem earum ſe rerū
de quibus oratonem habuerit
peritū ee oſtendat demonſtret
q̄ ſibi conducere nō medioc
vt veritatē de hīs loquatur ad
uerſarium vero demoſtret nt
lum prorſus de quibus cōtra
riū enūciat tenere peritiam
opmonedq̄ vdempndem ondat
ēm hoc fieri nequiuerit dicen
dum eſt ſolere etiam verū pe
ritos errare nōnūq̄ ſi hoc
autē dia nequeat dicetur per
moſum aduerſarius de hiſce
rebus veritatem loqui ſtuq̄
hoc modo dicentis opmonibus
vtemur et nrā aſſerendo et ad
uerſarijs contradicendo Teſtio
mū vero ē rei cognite volun
taria confeſſio neceſſe autem
ē aut veriſimile teſtificatū ee
aut non veriſimile aut ad
credendū ambiguum Eodem
q̄ modo teſtem ut probabilez
aut mprobabilem aut ābigu
um eſſe Cū ergo teſtificatum
viſimile fuerit et teſtis vene
teſtioma epilogis mīme dīget
mſortaſſe decoris gratia ā ſen
tēcia aut cōmentatione uti
paulis voluerit Cū teſtis aut
ſuſpectus fuerit demōſtrandū
erit vt neq̄ gratia neq̄ tru
catu neq̄ lucro aliquo hmē
dacij quāq̄ teſtificaretur Decreti
eſt etiam neq̄ conducē quidem
mendoſum teſtimoniū Nam et
vtilitates paruas ee et argu
difficilimū preſertim nū de
prehenſum non ſolum argē
to verum et gloriē et perfidie
pena leges plectendum nolut
nde teſtiū igitur fide uta loqm
Hy autē qui teſtō contradicūt
oportet teſtis moribus detrahat
Si mprobus fuerit a teſtificatn
ee querendum ee dicant ſi mi
nimis probabilitatis habuerit
aut horum vtrūq̄ cōtradicat
et mi vnū oīa aduerſariorum
placita plagiaq̄ cōgregant
Conſiderandum eſt etiam an
teſtis ei nu teſtimonium dic a
nimis eſt aut ſi ſenium negoc
aliaq̄ eſt particeps Aut ſi
ea quē contra teſtificatur dnna
eſt aut pauper Hy et em di
gratia alij truncatu alij luc
mendaū ſuſpitionis obnox
ij teſtificando exiſtunt et ſtare
teſtiū legem de his legislato
rem tuliſſe miquemus Pro
mde abſurdum ee dicemus
quibus legislator no tribuit
iudices qui ꝑ leges iudicare
iurati ſunt teſtibus ipis cre
dant Hoc igitur modo teſtiū
fidem mfirmabimus poti
autem et teſtimoniū imprude
tibus aduerſarijs ſubducē
Hoc pacto dic mihi o tali
des teſtimoniū per deos dmor
tales nullomodo ſid dicturo
Nam me prohibente hec geſ
ta ab hoc ſunt et ob id m
ferendā ſententia falſi teſte
falſi teſtimonij pene non eſt
obnoxius Cū itaq̄ teſtō m
ſubducere nobis conducerit
ſic eo vtemur q̄ ſi aduerſa
ry tale quid fecerit demīra
bimur eoꝝ vſuriā et ſcripte

Teſtimonium

Probabilitas teſtē

Suſpectio teſtis

De gradibus teſtimonio

testimonium Fuere videbimus
Quomodo igitur et testibus et
testimoniis vti conuenient ex hijs
facemus Questio vero e in vita ac
dei hominis confessio ni nobis
igitur vtile fuerit eam vehemen
tem effitere dicendum erit ut p
uati quidem homines & valde
necessarie Fautates autem &
maximis rebus ex questionibus
probationes rapiunt Fruode
tercie testibus e questio nã tes
tibus mentiri conducit sepe qui
aute questiones admote sunt ve
ritate loqui plurimu vtilitatis
affert sic em truncatu celeri
me liberantur Cũ vero questio
nes improbare volueris primu
quidẽ dicendum erit vt tyrannoꝝ
crudelitas hijs a quibus tradita ste
hostes sunt et propterea no m
chi m heros mentiũtur Dem
q exquirentibus plerũq no vera
confitetur quo maturius sese
doloribus cernant Erit etiam
demonstrandũ nonnullos libos
homines quo celerius supplicia
effugerent aduersũ semetipsos
tormentis affectos crimina
obrem magis consentaneu sit
Nuc autem quandoquidẽ nosꝰ
eos audire qui sententiã dicat
arbitrari pulchre consulẽ posse
Et rursum honestum est aut
ipsos assurgentes sententiam
dicitur aut dicentes audire q
uidq ex suffragijs ipsi facere con
sueuerint Deliberatio igitur d
genere sic est et preoccupacionꝭ
vtendum Et tumultibus occur
rendum In iudiciali aũt pcu
pacionibus vtimur veluti d pre
dictis Occurremus aũt tumul
tibus siquidem in exordio prin
cipijs fiant hoc modo Vnoquo
uis absurdũ est legumlatores
quod iussisse dicas oratores aduer
sarioꝝ cuiusq dicendis Vos aute

iudices ex lege iudicare iure
iurando astringi Demde neq
vnã quidem audire velle et eã
quidẽ orationem que tãta consilij
vim hꝫ vt in ea audienda rec
tissime sitis sententiam latori
Vos aut vsq adeo in hijs ne
gligentes ut nõ neq ipa dictoꝝ
minima ptuleritis ita omia atq
tatissime didicisse cotmetis Et
alio modo quomã no absurdũ
est legislatore quod impari sen
tentiarũ ne numero imperare
eo victoriam dari Vos aut
usq adeo contra de hijs sentire
vt neq in simultatiom reos
respondentes audiatis et illum
quod ob manus reorũ pectus
hanc ipsis prerogatiuam atq
priuilegiũ inferendis sententijs
impartiri Vos aut contra hijs
qui nullo sine periculo amisa
tã venuit neq contentiosos ne
q ptimates ee Vos vero q̃ ad
metu periculoq; tremibus terre
dent clamoribus torrepe atq
pterrere Quicquid igitur d o
rationũ mitys turbe fiant hoc
pacto erit his occurrendũ Ne
tauteld dũ orando turbato fu
eris q̃si motionis progressu di
cente turbauerint si quidẽ pau
ci id agunt erunt hi corripi
endi dicendoq; nõn profecto
esse iustum nunc ad audiendũ
presentes ne alios recte iudicãdo
impedimento sint Cum vero
audierint ut tuũ libuerit q̃q
dam multitudo omnis tumultu
etur non ipsos iudices sed ipsi
te corripias oportet Nam
si illis molestus fueris iram te
Jhesus Si te vero animaduerteris ac diligeris deliquisse ut
venea conseqre facile potuibis
Opus est etiam iudices dep
cemur vt nos dicentes benig
ne audiant et quam verisi
mã sententiam sint laturi
nã pspicuam mentem ponat

ac q̃sa

paret in iudiciali

Nõ tauteld dũ o
rando turbato fuit

Vt aut breui complectamur p
bis sūmatim ostendemus uel
sententijs uel cōmentationibus oste
demusq; perturbantes aut iusto a
legitimo aut publico utili a
honesto repugnare Et iuste nas
maxime sit ut auditores abtu
multibus acquiescant Quomo
igitur pre occupationibus apud
auditores utendum sit et quo
pacto turbis occurrendum ex
antedictis cognoscemus Nunc
aut ab aduersarijs verisimile
dici poterunt rursum quomo
prouidendum sunt demū abo
forsan utiq; suam deflebit m
opiam tuus nō ego quidem
sed hȳ nos erit causa Et rur
sus audio ipsum et hoc et il
lud illudq; dicturū m supioē
ergo oratione que aduersari
dicturi videbantur sic pōtu
pando et soluere et confirmare
oportet Etenim tam et si fir
missima sint quoq; ipsimula
mur non idem magna
hȳs qui iam antea audie
runt videntur Quasi secunde
m dicendo nobis partes da
te fuerint et aduersarij que
dicturi sumus preoccupauer
unt ea rursū contra ala
pando ita a nobis soluenda
sunt hic autem ne dū mltu
de me mentitus apud vos
fuerit sed certo sciens sese ab
me redargutum uti meam
rationem preoccupando ta
liupme dedit ne ea quā ora
ti sibi prestiterat in me
audiendo attentione sitis ut
ne ipe ratione ḥeam apud
vos ob eam quā hic de me
prius talupmā habuerit
sed plane prius oportere vos
meam dictionem ex meipo
nonus q; ex aduersario meo
cognoscere Et si hec ab eo
sint prius dicendo ipsimula
ta quas non mediocres De
erm ee quecturas michil huc
sine dictature Vtitur autem
et euripedes philoctete p
therenne hac specie hō mo
Diremus ipsi lucti et hō nos
trā putet iam perdisse deos
suggerens iniuria fecisse vere
ex me meas res dixe sese pa
ter hic de se loquens Quem
admodū autem preoccupatoi
bus et ergā iudices et ergā ad
uersarios sit utendum ex hȳs
facemus Postulata vero m
orationibus sūt que ex audito
ribus oratores postulant ho
rū aute alia sunt iusta alia
iniusta Iniustū quide postu
latū est per quod hȳs que lo
quimur attentione prestari
ac benigne audiri petimus
Justū vero est quod fīm leges
nos iuuari ac michil preter
leges in nos determinari petimus
ignoscendū postulamus Si
quide postulatum preter leges
fuerit iniustū Si vō fīm le
ges fuerit iustum dicitur
Postulata itaq; sunt hinc
ipsorū autem triā duissimo
quo et iustū et iniustum pos
tulatū dignoscentes non depte
hȳs uti possumus Et ne nos
aduersarij lateant eū iusti
quidquid a iudicibus flagitat
et de hȳs quide ex antedictis
scire poterimus Iteratio au
tem est breuis admonitio Ite
rare vero utendū est cū nē parum
ad totius orationis exitū ite
rabimus aute sūmatī uel
ratiocinando uel interrogādo
uel eligendo Ipsorū at mul
quoq; quale sit demonstrabo
Ratiocinari itaq; e huiusmodi
Ambigo aut ne quidem quid hoc

Que sit postulata

Iusta postulata
Iniusta postulata

Quid sit iteratio

fuerit mss

fuerint nisi vos plane antea p̄
liquissent Arguebantur autē
aduersus hanc vrbem nostram
cū exercitu processisse Nichil vō
eorū vnquā que spospondissent
fuisse arbitrati Itaq; ratiocinari et
hinc Enumerare autem est
tale demonstrari aut ipe qui
priores societatem soluere qui
primū nos sint aggressi quo
tempore bellū aduersus lacedemonios gerebamus quicq; max
ime studuere vrbem vestram
in predā vertē Enumerare
igitur est huiusmodi Ex electione autem āmonere ē huiusmodi
Recordari oportet contigisse no
bis ut poste quam societatē cū
hinc fuimus nichil vnquam
mali passi ab hostibus simo
dā tū sepe numero auxilio
nobis venissent lacedemonios
qui nostrum agrum deuasta
rent propulsauerūt Multas etiam pecunias et hoc
tempore ad nos differunt
Ex electione igitur hoc modo
āmonebimus Ex interroga oc
autem hoc modo libent aut
ex istis quereret quid nobis p
quentis haut soluunt Nec
enim indigentes sese dicere
ausint Quippe qui tantū pe
cuniarū ex hoc solo quot āmis
accepisse demonstrentur Ne
q; dixerō quidem multum e
ris aere gubernandam tem
p̄ cōsumpsisse Porrō enim
moras impensas ip̄ius q̄ eccle
siam pertulere Ex interro
gationibus igitur hoc pacto ite
rabimus Cognoscā vero q̄
tū simulandi tū dissimulan
di tanullationem habemus.
Est nū aliud dicq; et aliud
dicere simulamus aut nō re
nobis contrarijs appellamus
Cuius autē forma sit huiusmodi
ut in ante dictis breuiter con

memorando persistam nequa
q̄ vero dicere oportet mea sen
tentia ut hij qui multa se bō
facturum predicant malis pli
mis inutilem affecerint Nos
vero qui his ingratitudinē ar
guimur et hijs sepe auxilio fu
erimus et muneribus nemini
inferimus Cum igitur aggr
similamus omittō eo q̄ breui
dicimus hoc pacto admonemo
Nos vero contrarijs nominibus
appellare ita fit hij quidē bo
probi viri multorum malorū
sedijs cetitere Nos aūt igna
uū plurimorū fiumus bonorū
autores Ex hijs igitur breui
admonētes oratoribus vtem
et cū singularum partium et
artis totius oratoris exercitū vide
autem facere dicendum et p
arbitrio oratoris proficitate v
tendum sit viarsus exponemo
Hic itaq; facere dicendi locus
ē siquidem cōmentationē totius
medullie dixerimus ita ut q̄s
fluuium est medium audituros
ipse comprehendant quo loco et
sententie vti conuenit Opus
ē autē in totam orationē fa
cturas haste Disserendamur
verbaq; cōmutamus neq; e
adem semper in eadēq; ma
si sequēs asseramus et hoc pa
to nostra comis apparebit ora
Huius vero dicendi proficitate
vti voluerit opus est tem pe
rādat et que qualibet in par
te misint quāq; natura sapiat
edoceat eorūq; vsum omnem
tū proprium tū quem et ipsas
causas enarret q̄ si longiore
q̄ voluerimus orationē effice
pluribus nobis et singula v
tendū est Utrāq; singulis m
oris partibus iterandum et
iterato; ipa; pauce absoluenda
In fine vō oris hec omnia de q̄bꝰ

sigillatim dicerus congestim
ponas ac de rebus omnibus
dicas voluerit hoc utrq; mo pro
lixiores reddi orationes poterut

De breuitate oris (Siu aut dicendi voluerit bre
uitate vti oportet totum negO
tiu vno vocabulo completur
et hoc maxime qp ipsi rei bius
smu mstt Opius e etia pauc
vti rapulis pluriu vo quingt
nosbus uta vti ut vna dictio
duabus seruiat rebus · Brurp
sreques illa iteracio e partibus
emanedu et m oroin duturat
finibus iterandi · Et hoc quide
mo bicuus poterunq oroes es

De mediocritate oris sirere (Sz si mediocritate vti
uidicenda volueris partium
maxmas delegens de histe v
ba sumat oportet · Est et medi
us vtendum nombus que sz
neqp longissima neqp breuissima
neqp multu de aqua vna re
sint sed mediocria potius O
portet et epilogos ex mtime ys
partibus neqp oio auferri ne
qp vbiqp rursu mferri · sed q
maxime auditoribus nota ee
voluerit et hys maxime ad
fine iterationibus vti voluent
Ex histe igitur quibusq; libuerit
prolixitate m mdicendo qui
buscuq: (Sz si sturetu volueris
Quid addat ornatu oro oratoi scribe per maxie t ob
seruandu est vt vboru mores
hombus simles queas vdde
Qd aut offices si qui magnu
qui tuosi qui mediocres sint
mores considerabis De his uta
qp poteris hac via cognoscere
De nom ved compositione ia
De q pdicat nom figure nom sit tres declarabimus (Est n et ho ap
prime necessarium Primu
igitur figure nom sue tres
simplex composita et mflata
Tres sunt pdicones (Sode etia mo positiones sunt
tres vna quidem que d uoma
lem veneriobus termat et
a vocali incipit Secunda vo
que a muta incipiedo mu
tam desint Terna aut q mu
tis vocalibus iungit Ete or
dines sunt quatuor quoru p
nus simplia noia aut duoz
colligit aut disperpit (Alius
vero qui eisdem nombus vn
aut duce mutat · Terciq pe
qui vno multis ve nombus
rem appellat Quartus aute
ordo est quo sesta nego a noiaq
aut preteria (Quo igitur pac
to pulcherrie orationis filum
texendi sit nuc ego cebimus p
mu quidem interpretationem
ipsa m duas partes distribuere
Deide quemt dilucide dicere
In duas vero partes mtpta
Distribuia histe meis vno qp
se pt et hoc et aliud · Secundo
qp hic quidem habuit pt alius
aut pt · Tercio qp hic et hoc et
aliud pt Quarto qp net ipe n
alius pt Quito qp ipe quidem
pt alter vero no pt Sexto qp
ipe quidem alteru pt alius vo
no pt alteru horu autem
vnuquodqp et histe prospicies
Quod etenu ipe pt et hoc et
aliud hugo est · Ego aute no
harum duxerat rerum autor
vobis exitu verum et thmo
thea qui aduersus nos cet ex
peditiones ductury impedimeto
sun (Sz vero hic non pt alt
aute pt tale est ipe quidem
no potis est qui pro nobis lega
tione fungatur hic vero qui
spartiatus tantus amicus est
facilime apud eos que voluis
queat efficere (Sz hic autem
et hoc et illud potest est hugo
Non aut m bellis solum hic
se robustissimu et fortissimu
prestitit sed et tonculys tuum
tedit nem (Sz aut neqp ipe
neqp alius pt tale est neqp ip
ipse parua munitus mani

hostes queat neq; alius quisquā tuum expugnare q̄z vero ip̄e pē ipse aut nequit est hō. Nepe hic corporis valet viribus ego vero sum corporis imbecillis q̄z autē ipse aliud pē ille vō nō pē aliud huiusmod est Equidem ip̄se qui clauo et gubernaculis velo hic autem neq; qui remo vtatur potis est figuras atq; interpretandi in duas partes finias hoc modo omnibusq; de rebus id̄ modus seruandus est

ac neq; ed
ad diuisiā

Rebus autem rebus diuisi tua reddatur oratio id̄ rursum ē considerandum primum quidē quo modo dixeris pro prijs suisq; nominibus appellata et quidquid abiguū fuerit eiusmodi Caucas etiam oportet ne vocales demeq; ponas Intelligendum ē preterea vt q̄s articulos vocant oportunē et apte loces Item considerare oportet et opus est ne cōfusa sit neq; perturbata nominū compositio talis est enim oratio et obscura est et cogenda difficilis Coniunctionibus vō quas cuiq; antedixeris consequentes reddito copulas Coniunctiones autem reddere coniunctionibus ita fit Ego quid ad quid ad quod temporis dixeram fui affui Tu autē quando te venturum dixeras non venisti

uctionibus

Item cum tandem communicatio consequens sit Ibi etenim et loquaces autem existis et horū auctor ipse tu De coniunctionibus ē Dictū est ex quibus licet et reliqua quoq; coniectari Ipsa vero nomen structura neq; confusa neq; perturbata fiet debet Et confusa quidem est hoc quod veluti cum dixeris Ego ne ē huic verberibus affine huic Nā obscurior est q̄ est

ructura ne
nec pturbata
confusa

redens Et si tua diuersis grauem est huic verbo verberibus abl̄o affin ipsi quid reddas oratione structura itaq; nomen confundē talet est Vt autē aduertas q̄o pacto articuli ipsi tempestiue apteq; addatur ex iiste tibi liquidū fiet

De articulis

Hic homo huic homini mutua affluit hunc enim interiecti articuli diluidam faciunt Hae exempli vero obscuram apud graecos efficient Contingit autē et aliquando cōtra Haec igitur in articulis seruari conuenit huiusmodi sunt Vocales autē ut minime ponende non sint nisi alter obscura reddatur oratio aut replicatio quedam aliunde segregatio fiat Ambigua vō tu quibusmus quedam nomina diuersis seruiunt rebus sicuti ludus fabula oportet autem id̄ huiusmodi nominibus semper id̄ complectamur. quod proprium ē significationi et diuisae quidem in nominibus si hec fecerimus loquemur ex superioribus preceptis id̄ duas partes interpretationem distribuis De contentionibus at et comparibus et similiter cadentibus tam dicere aggrediamur et his quoq; nobis opus erit: Est igitur contentio q̄ cōi nomē simul et vim oppositas rebus habet aut horum alterum Haec igitur cōtrariis nomē simul et vim habeant huiusmodi ē poterit Non enim in tris est huic meis rebus vsurpando complectatur me vero meis priuatis rebus paupertata prem Contentio vero solis nominibus erit huiusmodi Et eni complex ac felix pauper et egeno Si aut contentio hic ē Ego equidē huic aduersa valitudine laborante curauī.

De vocalibus

Ambigua

Diuisio de generibus

De contentione

hic autem mehi marmorum
autor malorū extitit Nam hoc
loco non m nomibus sed ipſ
vobis qrarietas ē Que ergo
et vi et nomine contenco fiut
ea ert longe pulcherrima
Reliqe vero contentiones du
e ſint Compar aut ē quando
Due pares enumerat clauſu
le pares autem ee poterunt
multe erā pares clauſule paul
magnis et pares magnitudine
et paribus numero figuram vo
habet compar hꝫ aut propter
petuniarum copiā aut propt
bella magnitudine hec naꝑ cla
ſule neq; ſimiles neq; contrarie
ſed tātū multe pares ſunt · Si
militer vero cadens ē quod cō
pari maius eſt Non em pares
ſolū clauſulas verū et ſimiles
ex ſimilibus efficit verbis Eſt
aut hug⁹ quantum te decet ora
tionis machinatio Marie ved
ſimiles fieri oportet exitus di
tionū hys naturaq; uel maxime
efficitur ſimiliter cadens Diles
aut dictiones ſunt ex ſimilibus
ſillabis in quibus plurime littere
ede inſunt · Veluti inutilib⁹ ni
lis valet et utribus multe caret
Neq; vero ee artem poſſe fiet
et vltro idipm demonſtrabunt
Sed de hys hactenus ſatis ete
m uſuam et honeſtum et vtile
reliquaq; et ipā que ſint teneꝝ
et vnde alys effluamus ex ea
dictis plane cognoſcamus Sede
aut modo que ſint aplificatoes
extenuationeſq; et ex quibus he
locis deſumantur intelligimo
idemptidem vero et portunatio
nes et poſtulata ab auditorib⁹
et iterationes et facetias et ora
tionū prolixitates et vtiusde
plationis ſtructura qmem ſtuꝝ
quas ob quem omeꝫ ſpeꝫ vtm
aeq; differendā ipſarumq; vſu ſci
ſi ex arcebas teneremus aſſue
ſceremus ſcale noſmetipos qu
hys omnibus pro artis preceptis
exercitati habundemus et ad
iumeh ex ipſis plurimum tum
dicendo tū ſcribendo conſequam
legitur precep cauſarum hō pado
accuratiſſime p partes diſtribuere
Vt aute pro vnaqq; ſpecie ad hu
mam corporis effigie · Vbi locand
quemat et que ſint circa ora
tionis partes obſeruanda et qo
modo hiſte pribus ſit vtendum
vurſum oſtendam · De exordio
itaq; primū dicendum ē ea vo
ſepcem ſpecieb⁹ quia ſunt et
omnibus in negotijs cognitue di
ci poterunt · Exordiū ē ut com
pendio dicerem oratio que da
que rebus hys de quibus dicā
ſtitura ē Dictio ſummatim co
poſitis auditoꝝ animas ad at
tentionem idonee et quo ad fi
dicendo poteſt ad benuolentiaz
nobis comparat · Nec em per
exordium preſtari conuenit
Quomō aute eo vtamur pmo
quidem deliberatiuo magne et
in ſuadendi ſpecie oſtendam ·
Cū igitur auditoribus pre
ponere aliquidam ſtatū volu
ermus fieri poterit hoc modo
Surrexi ut pacto quo ſtatu
ſams ſit bellandum conſulam
vel hoc modo ſurrexi vt ſen
tenciā dicam q; non deceat nos
ſtatuſams auxilium ferre ho
igitur nio ſūmaū re expoēq
Quibus vero ad attentionem
exhortemur ſcire ee hiſte pote
rimus ſi noſipd animaduerterim
quibus et verbis et rebus ad
audiendū ſententia attenti
ſumus Nempe hys ſuā attenti
nū de magnus uel terribilib⁹
vel ad nos ptinentibus rebus
conſultam aut ad oratores ipſi
demoſtraturos ſe dixerint

figura compar

ſimiliter cadens

dictiones ſimiles

Epilogus pdorū

Fabrica ſcēnum

uſta illa ee et honeſta et vtilia
et ſalutaria et vera ad que nos ge
renda exhortabitur aut id nos fo
cuerint ſe attente audiamꝰ.
Qꝛue admodū ipſi alios ſolemus
rogare et nos ſi que ex pmiſſis cō
modiſſima m pte rem fuerit
delegerimꝰ eaq; auditoribus p
ſpicua reddidermus eos nobis
attentos faciemus (Ad attentos
igitur ex hys auditores exhorta
mur. Benuolentia vero opto
babimus ſi conſiderauerimus
primū quo ad m nos aīo ipſi
ſint bnuolo ne an m feſto ū
neq; bono neq; malo ſi ben
uoli ergo fuerint de bemuole
nia dicere ſupuacaneū ceſſat
Verum ſi odio id fuerit volu
erimus oportet paulis nū dy
ſimulatione quadam id fieri
hoc modo. Qꝛuanta ſit mea m
hanc vrbem bemuolentia et q
ſepe numero ſuaſu meo q fru
ctu eſſent utilia geſſeris et q me
preterea ad quia commodo.
prebeo uſtiua quippe q pub
magis q priuatarum mihi
rerū habendam rationē ceſſu
erim nequaquā a me dū o
pus exiſtimo hoc em nobis
ſpicuū eſt et cognitū. Verum
quidē et nūc ſi fidem michi ad
hibere voluerits conſuletis m
rem pulcherrime hac de re
ut uos edoceam Labo operā
Hoc igitur modo eos bono m
nos ſint aio m conſultatoribꝰ
bemuolentie admonebimuꝰ
Si vero auditores neq; nobis
niſeſh ſint neq; bemuoli Di
cendum eſt et iuſtum ee et cō
ducibile eos hys tribus be=
muoles fieri qui ullum ſiu de
ſeruiē experimentum Dem
oportet laude auditores de
mulcere q iuſte et grauiter
que dicatur obſeruerit iudi
care Item et extenuatores
afferende veluti ſi dicatur

Iurgeri non tam vtile dicendi
indignantia ne confiſus q ex
iſtimans ea ab me narrari
que ad quem vtilitatem cō
modūq; accedant Cū igitur a
ditores ner ab nobis alienī be
muolūq; nobis ſint ex hmoi
rebus bemuolentia captabitur
Sm autē calūpine obnoxiā a
pud auditores fuerit neceſſe e
aut ipſos in ſeſe aut rem de q̄ dy
ſerit aut ipam demū oīone
calūpnias continere Hec au
tem calūpnie aut ex preſenti
aut ex preterito tempore tra
hūtur. De preterito quidē te
pore ſi qua improbitatis ſuſpi
tio de aliquo habetur. primū
mauditores preoccupabō vte
dū eſt cuiq; dicendum ita ne
q; ipſe quidem ignarus ſiū
me apud uos calūpnia. aſ
ſertū ee ſed omne ego de me
mi ſimulatione fulſam ee de
monſtrabo. Deinde vero ſūma
tim commemorando in eoordnē
dicendum erit ſi quid in re
tua oratione. complecti queas
et aut vituperanda iudicia
Neceſſe emm e ſiue publice ſi
ue priuatim calūpnia de quo
pia facta ſit uel ee uel fore
iudicū vel velle accuſatores
iudicū ſumere Qꝛuiq; Dñs
vt iudicatū muſte fuerit q̄d
mma nobis homines notue
rint aut ſi immus hac re ſi
mile uſum fuerit dicendum
erit ſatis id eſſe debere q̄ m
mus tua ex ſententia nobis
ceſſerit Imuſti autē ee tri
bus iudicate id fuerint rur
ſum eaſdem calūpniari Si
vero celebre ſit iudicū futuꝝ
te paratum plane dicito q̄
ad ſimulacrē in hoc ipo
pulcherrimo conſenſu rndeas
Et ſi quid aduerſus rem per
minuta patranſſe demoſtrer

te morte multatū rei iri
Cm aut accusatores mmus
m causa presistant cadē ꝛ
vti querela qm falsam de
nobis calupniam detulisse
desistant causa non. n. tonse
tanea videbitur nolle eos iu
dicaū capere qui veram accu
satione detulerit vsq; vero
calupnias aterrime e mue
hendū dicendūq; ꝙ reus et
cois et multorū malor causa
ostendatur quoq; oporteri per
multos iam muisse per ca-
lupnia pernisse ꝛtc monend
stultum esse eos qui de re co
sultant non que ab ommibus
dicatur audire et quod vile
sit aud voluisse sed aliquor
in simulatoibus comouen co
mone facias aut atq; poliar
aris oportet ea te de quibus
consulere sis polliato et iu
sta et utilia et honesta demo
straturum Cos igitur quorū
ex preterito tempore calupnia
delata sit conuenit hoc pacto
in simulatoes in consultatoib
soluere Ex presenti vero tem
pore oratoribus calupniam
solet afferre Primū quidē
ctus ipa Nam siue omo ui-
ueiq; siue senor gloriatur
auditores molesse ferut Nec
-n no Du mapere ulli ud ges
rere Secūd ē putant Dem
si tribro oratione habe con
sueuerit hic eni importuo
videtur ē ꝛsi nudqua antea
oratione habuerit Nā et hō
atq; priati comodi grā prec
consuetudinem videtur tem
tionari Ex presenti igit te
pore hui⁹ tremodi poterit d
illud insimulatoes fieri q ap
rogatione grauerit Ees tū
de hys afferatur nre est
Ci. iuuore quod eo gsulantiu
mopia et eo eo ꝙ sūd ē po
tissime videtur velud si dyce
re de ludico lampudarthie
vel de gymnasio vel de armis
aut equis aut de re bellica
horū eni no mdma pars ad
heret uuerti Dicendū ē aut
ꝙ tam et si nondū uuerit p
etatem prudens ee possit De
rū natura et diligentia qua
ad rem pōest Ostendendū
ē etiam qui aliquid imprude
esse rie aduersum rasum sibi
persuasū dari Assentio uero
quēi ee vtilitatem cum sligē
igitur uuerit ex hys atq; si
milibus argumentabitur De
mor aute argumentabitur et
ab mopia consultantiū et a
facultate sua Preterea et a
magnitudine et a nouitate
periculorum et ab hys huius
rebus Cribro autem dictos
habe consuetus ab eo pricia
argumentabitur et ab eo ꝙ tur
pe sit no eum sententiā re
dicere qui antea cōsueuerit
Nā aut consuetu argumen
tabitur tū a prauo⁹ mōr ne
tū ab eo ꝙ necesse o ie sit eū
qui mutare sit particeps
De hys q̄ m p̄sentiarū agit
simus dicere. Eas igitur si
mulatoes q̄ m tonciombꝫ re
rum homes fiunt hoc pac
to refellere studebimus ffiue
aut tū re tū quis mihi ne
ꝙ hys a quibus simus nulla
iniuria lacessiti neq; hys qui
fortiores potentioresq; sue no-
tendū ee consultat aut pace
turpe fieri persuadet aut fē
deoꝝ imortaliū sanctitia q̄
mimos effigiatus monet
aut hoc quidquid narrat
Oportet aute in hoc rebus
pōmpatoes ad auditores pō
pti quarū causam aut neces
sitatem aut misertiaꝫ ā mi

ipa aut m aliquod comodu
reſtrama Diammiſſ nō m con
ſiliatoribus quidem ee ſed rō
ponus hgcemodi cauſam aſſer
bendam hoc utaq mod eas que
tarda tem ſunt in ſmulatoes
m cōſiliatoribus remouebmus
Quado vero ipſa m rōnibs
ſolet in ſmulari nā aut pluve
aut mmus priſte aut mhus
probabile dicatur Et ſiquidem
longa fuerit m retū mīstru ne
cauſa ē referenda Dm priſta
ſe dcatur oportet nuc ipſa
tempeſtuam eſſe Dm autem
nug probabilis ſit politeatus
oportet eam te verā mdicendi
progreſſu demoſtraturū Cer
ſiliatoes igitur ex hīs rebus
principio conſtituemus quo
vero utamur ordine audiri
coneant Siquide nulla proſe
m ſmulatoe ſit neq nobis neq
oratom uecp ipe trā a ppoſe
contimo eſt inchoandum Et
tente aut que dicatur hmanez
audire ad poſtremū exhorta
bimur Dm uō aqua ſimus
ab his qui ante dixerint m
ſmulatoe pdicti p̄ anapara
auditorū opmone eorū qđ
m ſimulati fuermus et ppon
ſiones et cauſis breui m me
diū deferetes ita proponemo
et auditores ad attenatone ex
hortabimur Exordia quidem
in conſiliatoribus hoc modo
ſtit qſtituenda Poſtea vō nare
eſt aut res geſtas a nobis p
nūdiari referri ne aut res p
ſentis Quidendo expoē a que
ſtitur ſunt uam predico Cō
igitur De legatione ſit nob re
mūciadū omīa que dcā fue
rint Diluide narrare oport
quo prius quide grauitatem
Draco pre ſe ferat Hec em p
nūratio ſolum erit nullaq
alia oratis figura mtidet De
inde ſiquidem nobis exſma

nō cautela ad optinenda d no
optinenda metha noſtra

nnq res contingeret ne vlla id
negligenna nra ſed alia q̄da
cauſa amdiſſe auditores coſ
tuent Dm vero ex ſententia
contigerit non caſu aliquo ſ
nra negligentia et mdiſtria
id factu opmetur Hec autem
eo ſtatuo credit ſi quoniam
geſtom negotiū neq̄quid
interfuerint nrūm m ora ac
diligentiam promptitudine
q̄ proſpexerit. Utpote q̄ m rē
ob mittamus ſed vnūquodq
q̄ accuratiſſime referamus
Cōid igitur legatione pnūcieq
his cauſis ſingula queq quo
pacto geſta fuerit pnūciari o
Cōid vero ipſi contionates ali
quid preterita narramo ſine
eā preſentia exponamus ſi
ue predicamus futura nre
eſt vt vnūquodq eoz ābiter
et diluide et non ſine proba
bilitate faciamus Diluide
quide et que dicatur cōprehē
dicant ābreuiter aut quoq
dē fuerint memorie audito
res teneant Probabilit vō ne
ipſi auditores prius q̄ p̄bra
mbus atq iuris partibus
noſtra oratione q̄formaneq
noſtras ia narratoes flacq
ſe reprobent Diluide ergo ex
ponemus aut a nomibus
aut a negotijs Et negotijs qđ
ſi non ea perturbate exponamo
ſed rerum tempore ordine ex
ponemus Reliqua vō deinceps
collocemus et ſi neq ea de que
dicere expmo Plicto negotio
m rē aliam transeamus Ne
gotijs itaq hoc modo diluide
narramus a nobis vero ſi q̄
maxime ydoneis verū nobis
negotia appellamus et ſi non
ambiguis vtamur uecp p̄tur
bate ea collocemus ſi vſq cohe
rentia deinceps ordinemus Di
luide igitur exponemus ſi hec
diligenē obſeruauerit Abreuiē

Exordiū ſiltatoē v
dij ſit

Diluide breuiē et p
babiliē rē ſue nar
rare

Diluida ora ē duc
ſtā a nob⁹ ā a negoc⁹

Abreuiē narrato

probabilis oppositio

vere narrare poterimus si ea
ce negotijs tum ex nominibus
ea pmouerij que non sint
dictu necessaria et ea solū co
plectemur sine quibus reddet
oro et breuiter quidem ho mo
exponemus Probabilis aute
a nobis narrabitur si ad eane
stoica que minime verisimlia
videtur me attulerimus quibus
illa no absurde gesta videat
Si qua vō oio incredibilia co
tigerint ea elinquamus nec
Sm aut naturā sint que di
ctā ea te ee ostendas oportet
Sed ad confutationis partem
qua cū illa implicita sint de
cenda reseruare orationemq
progressu id te uerum demos
traturum polliceri ea iustis
argutia q̄ que prius dicta
abste fuerint ea prius vera
iustaq̄ demostrare q̄ illud a
liud huiusmodi quidquid uelis
Et hoc quidē modo hys q̄ mis
sint vera verisimlia videbu
tur Vt aut summatim vna
oīa complectamur et pnū
ciando et exponendo et pdu
co et hys omnibus que ante
dixemus Silucidas breues et p
babiles narrationes Eas at
tripliciter ordinabimus Vna
siquidē ea De quibus dicamo
pauca sint et auditoribus cog
nita exordio narratione iu
gemus ne pars hec separata
posita breuius ad modū fiat
Cum vero negotia et p nīsta
et nitognita sint ad vnūqq
quidtas narrationes faciemo
q̄sq̄ iustas 2 vtiles et honestas
ostendemus quo nō mō narra
tionis rebus occupati simpli
te 2 nō varietate quadā dsig
nē orationē faciamus Cum
aut negotia mediocria sint
et minime nota opus est uel
pmunciatione uel exposicione

vel predicatione in exordio vnis et
eodē quasi corpore edoceamus
hoc aute faciemus si a rei ueritate
ad extremū vsq̄ narrando pro
sequamur et nichil aliud com
plectatur sed ipa negotia expe
dite declaremus Quemadmodū
igitur in exordio narrationes
ordinande sint ita fuisse poterimus
Confirmatio q̄ narratio
Deinceps aute confirmatio seq̄
necesse est per quā prenarrata
negotia ex probabilibus et iustis
et vtilibus uelut demonstrtiuos
polliciti sumus confirmabimus
Sū igitur quidtas narrationes
fuisse oportet probationes in con
sultationibus q̄ commodissime de
cuntur a verum consuetudine
ab exemplo a cōmentatione et
ab ea que de oratore sit apud
omnes opinione Opinio ve
rendum est eā et si qua ex a
lijs probationū partibus mi
nuerit he vero sic sue collocande
Primū quidem dicetis opinio
nē id minus poterimus verū
consuetudines ordiabimq̄ demo
strabimusq̄ et hec que dicimus
et hys similia hoc mō fieri con
suesse Deinde vero exempla af
feremus et si qua est cū hys
que a nobis dicūtur simili ne
adducemq̄ Ea aut exempla ta
pianus oportet que ad rē con
gruant tū ipis auditoribus
vel loco vel tempore sint proxima
sint aute seruis sint debemus q̄
alijs que maxima et notissima
sint accipere Deq̄ hec vō simpli
citendū est oportet autem eas
partes quibus probabilia
et exempla tractata fuerint a
fine cōmentationibus et sim
ilitudinibꝫq̄ et probationes q̄de
hoc modo ad negotiorū q̄stionē
adducemq̄ Si vero narrate
rebus q̄tinus sit fides adhibi
ta proiones ipa elinquemq̄
Quando pbatio elinquenda sit

et a usu et legitimi et vtilio
et honesta et iocundi et facilis et
possibilis et necessarij partibus
antedictis negocia confirmabimus
Et siquidem usum meum id p me
collocabimus et p hoc q hunc si
mile et per contrarium et p iudi
catum usum enarrabimus Et si
milia hijs usibus de quibus loq
ris exempla sunt afferenda. Ha
bebis autem per multa exem a
cium ex hijs que primum apud
singulos usu existimat tum
etiam ex hijs que in nra urbe
vbi oracionem habes tu demum
eo ges que in alijs urbibus usi
tata solent Cum vero hec ora
tio mutuetes narrauerimus de ipsa
q usu sine sententias comen
tacionesq moderatas et q diuer
dissimiles attulerimus siquid ea
pars longa sit cuiusq memminisse
noluerimus paucis iterabimus
sum aut mediocris sit vt oritur
q tui vbi cum finem alterius
quoq parte audieris Est ad
id genus Quo usu quidem est
Auditio no ferre fastidiosum
satis ex his que dicta sunt De
mosaurio existat Quo ad et idone
bis conductum sit emtas edere
et eo rursus eodem modo velum
De usu fructuarij vtile putare
tis vel eiusdem extrema parte
uel breui narrando uel finem
do absolueris Idem aliud pte
quecunq de malo fuerit adhuc
hoc itaq modo alium alij
partem reddere et oracionem
texere opus est Quid hec vero
dici prosecutus fueris quibus
ea que persuades confirmare ut
eatis quibus oportet in hisdem
omnibus summatim tum gnis
tatoribus et sententijs colori
busq demonstres no ea effice
et inusta et permanosa et tri
pe et triste ad modum fore
Contra vo sumpte addendu

et ustum et vale et honestu
voluptuosecq futurum si hec adq
eos exhortaris effecerint vbi no
iam satis habundeq sententiarum
grauitate vsus fuerit que p sua
ris gelusione terminabis Et hoc
quidem modo que proposita fuerunt
confirmabimus Hij hac aut pte
de occupacione dicte aggrediem
Est autem occupacio eorum loquen
qui cum tua dictione hinc posset
preoccupans reprehensio Oportet
uitare que ab aduersarijs dicun
ce tenuare tua vero amplificare
velim superius in amplificandi
tractatu audieras · Opus est ut
conferas vnum vni tu tuum stili
mium sit et plura pluribus
et vnum multis et multa vni sit
q sim omnem speciem varietate
Debemus vt nra quid augere de
aduersariorum autem informando
atq deprimendo et hoc quod no
preoccupacionibus vtemur hac ut
vbi fuerimus presenti iterare
mbus eorum terminabimus Co
loresq antedictos rationinacionis
et enumeracionis aut elenchi
aut interrogacionis aut ypome
assumemus Quod si ad fere
dum alicui auxilium tuaseris
sue priuate hoibus sue urbibus
paucis dicere queat et si qua his
manditores sue amicicia sue
gratia sue misericordia presstu
in medium referre gratum erit
Maxime n oms hijs auxilio
ce volunt qui tali auo in nos
fuerint Diligitur n eos a quib
uel ab ipis uel ab ipoz amicis
aliquid beneficij sue ipi sit ali
qui s iure sunt uel oportune
susceptisse uel suscipere uel sus
cepturi ire arbitrentur his ad hec
gratias qui sue ipi sue ipoz
amicis aut in eos aut in eorum
necessarios bonum quippiam oppor
tune uel gratissime uel conferre

Aliud pmo lo
quitur

Hortando ex
hortari

Occupacio dicte vel
supra

Quibus auditores no
bis ad auxilium mon
ere possimus

ollatur ne putent ꝙ horꝫ igit̄ aliquid vnum madat uel bre-
ui dꝛcamus et miſericordia
redigamus oportet ꝺ aute af
futi facere poterimꝰ ſi cognouc
rimꝰ ſolere omne eos miſeri
cordia mouen quos ſtamliar
ega ſe animo eſſe opmentur
aut indignos calamitate ſuſpi
cantur Het autem m hys eſſe
oſtendes quos miſericordia dig
nos uelis demonſtrare Deſcꝫ
oſtendendū eos mag paſſos aut
ꝓpe uel paſſuros Vbi minus
his auxilio auditoꝛes fuerint
Cm vero hec m illis no ſint
demonſtrabis eos omꝰ bonoꝝ
mopes ee quoꝝ ꝙliqui omnes
aut plurim ſint participes ꝺcꝫ
mchil vnqua bom uel nacti ut
nanſtrantur nacturi ue ſint
niſi auditores hoc tempoze ad
miſericordia moueantur Ex
hys igitur auditores ad mam
ndiuerꝫ Diſſuadere aute eo
gtrarys locis poterimꝰ Eo de
mag modo exordiemur et nar
rabimus et probationibus vte-
mur auditoribusꝫ oſtendem⁹
ꝙ facꝰ aggrediunt ee et preꝰ
leges et m iuſta et permaoſa
et turpia et triſta et impoſſi
bilia et difficilia et mme ne
ceſſaria m diſſuadendo vero
idem diſpoitoms modus ſer
uabitur qui et m ſuadendo
Quamobrem qui ultra Diſ-
ſuadent diſponere uta poterimꝰ
Cui vero aliorum ſuaſioibꝰ
gtradicere uoluerint primꝰ
quidm ea m exordio ꝓpone
debent quibus ſint gtradictu-
ri Jn ꝙliquis vo ſingulatꝫ
e exordiendum ꝓꝰ ſingula
vero predictoꝝ exordia e ſm
vnuquodꝫ propoſitum max
me demonſtrandū immud od
um ea ee ad que aduerſandꝰ

Diſſuaſio ꝓcutoze

exhortetur neꝫ iuſta neꝫ que
hys ſequūtur hoc aute ſtudeꝫ
vt oſtendꝰ uel m iuſta ee ꝙ
ille narrat uel dubia uel
hys ſmlia aut iuſtis gtrꝝ
gtraria aut vtilibus a hys
que talia ee iudicatur Eo de
quoꝫ modo et reteria ꝙ me
dernt tractare debebis Op
timus igitur diſſuadendi mod⁹
hic e ꝙ ſi mag hoc facꝰ co-
mode poteris ee eo ꝙ ꝙlibꝫ
ſgenere diſſuadere orando p
teris Vt ſi quid aduerſarius
iuſtū ee oſtenderis tu uel tpe
ee uel inutile uel difficile ut
impoſſibile uel aliquod ius
hoꝝ eiutere demonſtrare ſin
vtile aduerſarius ee oſtendit
inuſtū ee et ſi quid aliud o
portunum ad id habueris
demonſtrabis tua preterea
augendo et aduerſiuꝝ depre
mendo ſuaas quemadmodū
in ſuaſiombus dictū e Decet
eodēꝫ mo ſententias coīnetan
oneſtꝫ afferre pcomparēſtꝫ
repellere ac breui ad exitum
tendere Preterea quoꝫ ꝺ ſua
ſionibus ostendendū eſt aut e
os quibus auxiliū ferendū
ſuademus horum animos ee
quos ad id faciendum exhor
timur aut hos gratias de
hys debere qui deprecemur
Quibus vero auxiliū ferre
diſſuaſerimꝰ eos uel ira uel
inuidia uel odio dignos oſte
demus Jn odiū quide adduce
mus ſi ab illos aut ipſos au
ditores auditorū ue amicos
aut alios qui ſibi cure ſint
mali quippiam magꝫ paſſos
demonſtrabimus Jn ira at
trahemus ſi uel auditoreꝰ
ipſos uel ipſoꝝ amicos aut
alios qui ꝑ ſint cure ꝺdige

(Quibꝰ adu
ſariꝰ ꝺ nō
m ꝺaudiam
et odio et ꝺ
dignos au
ditoribꝰ nō
damus

Jn ira

neglectos muria ue affectos
ostendemq ¶ In mudiam nō q
hemus si sūmatim mdignoꝝ
forcuados cotuisse aut cē a foē
vel si mllius vnquā bom fiuſ
se mopes aut cē aut futuroꝝ
uel si nūquā maloꝝ quippiā
passes autꝫ pati a passi.oꝝ
demonstrabmus ¶ mudia ꝛ
et odium atqꝫ iram hoc modo
ouincabmus ¶ Benuolenaā
vero et graꝫ et mſericordiā
ex hys poteꝫ apparе que ꝺ sua
ſionibus dicta sint Cuius aſ
ex antedictis ombus qteve
ordinareqꝫ potermq ſpecies
atqꝫ suadendi et qualis et qꝝ
sa sit et ex quibus qſtet et quo
ea vtendū sit ex hys liquido
cognoscimus ¶ Rursū aut lau
dandi vituperandiqꝫ ſpem dem
consideremus ¶ Cum m hoc ge
nere exordiri voluerimꝰ ſpo-
siciones primū ordinamus
m simulationeſqꝫ dissoluma
idem atqꝫ m suadendo ¶ Ad
attentionē vero exhortatiō
tē ex hys que m cōsultatoribꝰ
dicta sunt tum ex eo qꝝ m
tribilia illustriaqꝫ dicamus
et equitate nostram eorūqꝫ
quos uel laudamus uel vitu
peramus fiducia demoſt-
ramus m huiusmodi em musa
qꝫ plurimū non discrepa oīb
sed ostentationis pocius cā
orationē habere cōsueuimꝰ
¶ Primū aut exordia eodem
modo cōstituemus qui m deli
beratiuo a nobis genē demo
stratus est ¶ Pq exordiū vero
partiri debemus et ea que
extra virtutē sint et ea q
m ipā virtute bona cōsidē
rāt hoc modo ¶ Eterna q̄d
bona m bona valitudine et
robur et forme dignitate ea

et diuicias virtutem vō m
sapiēcia iustiam et fortitu
dine illustriſqꝫ disciplinas di
tribuimꝰ horū aut que m
virtute posita locata qꝫ sint
iure laudabit extra aut
subducit ¶ Robustos nāqꝫ et
pulchros et nobiles atqꝫ lo
pletes nequaquā laudare ſi
dicē beatos quiem hijs aut
diligenter consideratis pq ex
ordia de genere primū dici
one ordinabimus hoc enim
primū hominibus at reliquis
animalibus clarū mē ut obscu
rum ¶ Promde recte quidē
aut hoiē aut tale aliud hoī
nem ex genere cōmemorabiꝫ
¶ Cū vero aut affectum aut
rē aut oratione possessione
ue laudare voluerimꝰ con
tinuo ex hys que honesta
assunt no absurde laudabiꝫ
¶ genere aut laudare ita
conuenit ¶ Siquidem pro ge-
nitores mſignes fuerint de
bemus oēs ab imo ad eum
vſqꝫ quem laudamꝰ volumꝰ
ꝛesumere et m singulis pro
genitoribus clarum aliquid
sūmatim apponere ¶ Si pmꝫ
industry mſigneſqꝫ fuerint
reliquos vero mchil oratoꝛ
dignū gessisse cōtigerit pos
quidē illos eodē modo ꝓsequē
mur ¶ Ignauos aut atqꝫ de
generes omittemus ea usi
mulatione qꝫ propt maioꝛe
multitudine nolumus au
ditoribus rationis longitu'ne
graues effia prestim cum
ned sit obscurum qui ex bo-
nis clarisqꝫ parentibus nati
sint eos consentaneos fieri
suis maioribus no dissimi
¶ Cum aut veteres ꝓgenitoꝛes
obscuri fuerint q'uō ꝓpie

benuolē
, graꝫ 2 mi
cordiā

laudē aut
tuperio
genē de
onstrāmꝰ

eterna bō

Ꝑ genē laudis

ceteuerint illustres ab hijs est
lanus generis capienda Dice
dumq; ut de illis quos longiu
repetere quando exationem
supuacaneu ad modu ꝺ̄c
si eorum laudes referantur
qui ꝓ̄ illis qui laudant eo
tiussent plane et hi quoq; bo
m probiq; uiri ostenderentur
Neq; perspicuu sit horum
maiores mdustrios quosq; a
mscimisse ceteris haut naq;
ueresimile uideri hinnodi hod
nes honestos et bonos ex qui
ex improbis progenitoribus
nati essent Vbi uero maiore
nullus sit splendor dices ipm
mse generosum ee colligesq;
eos omes mgenue natos ee
qui mgentam sibi virtutem
habent et eos alios quoq; od
bus anteredere qui suos pro
genitores laudat per mltos
enim qui ex claris maioibo
nati essent degeneres ceteris
Addesq; q̄ de hiusmodi et non
progenitoru prerorms agat
Quod aut modo m utriusq;od
bus origo generis m̄ ꝑbos
moues referenda est. Et ita
laudando ac vituperando que
ad genus ptinent ordinabiq
Et si quid illi de quo loq̄m
preclarum fortuna tesserit
hoc dumtaxat tuebimur
ut ea que etati conuenient
enarremus et quod haut
procul est Puer natq; no tam
suapte mgenio q̄ eoru qui
sibi prefuerint diligen cu ho
nesti pudiciq; sunt. Quare
breuiq; de hijs habenda e oro
ti huc aut modu ptinere
ptinuerit habitu ad posterio
ꝛ̄ometatione atq; sentencia hec
hac parte m adolescena tiae

In vituperatoe modq

laudq; ab etate

Et professione deinde facta aut
eiusdem res gestas aut mores
aut studio amplificabis quem
admodu ab mano demosthenem
genere prius diximus exor
nesq; vt ab hoc quem nre lau
das cum esset hac etate aut ꝓ
hinc aut per studiu aut eo hoc
aut hac gratia tu hoc tu illud
preclaru fecimus gestum fuerit
Oportet et reterendi quoq; u
enu preclara formosa tolli
endo conferre et hec longe
et hec maiora ee ostendere
Sed eorum quidem que numa sunt
hec aute que tu laudas que
maxima sunt enarrado. Con
ueniet aut et que apud alios
res illustres parum pro dig
tate collate fuerit eas absce
dendo itidem magnas demos
thenis et semper et res ita con
parando augende et exorna
de sunt et ubi et quibus iuuerit
ita plus unqua fuerit qui
uel semel magnum adeo gig
nasiorum labores perferret
Vehemeter hijs. phie studiu
et mdustriam adamabit. et
hoc quide mo similitudie et
collatione usi amplificabis
Tu vero que circa etate ad
olescentis considerabitur absol
uemo in fine huius partis
sentencias cometationesq; lo
cabimus et aut que dicta sue
breuiu iterates aut ad postre
ma partem simentes Pur
sus ubi proposuerimo que
gesta sint ab ipo vo quem
laudamus. De iustitia primu
dicere aggrediemur q̄ eod
modo veluti in superioribo
exornates ad prudencia si
fuerit descendemus et hac
eodem quoq; modo absolue
fortitudine si fuerit ponem

Augusta et ceteris ꝛ̄ hijs

quid eadem amplificatiois racõe
stem p̃curentes ad ipsius fi
partis attigerimꝰ et qd genꝰ
prosaute sumus sūmatim que
antedcꝰ fuerit ut̃antes ꝯitid
uel sententia ut cõmentatione
tõ oracom apponemus. Cõ
gruet aute m laudibus noibꝰ
crid multis arcu vnūquodq;
vti et splendidi fuere dictoꝝ
atq; magnificam Qdē quoq;
modo ad deneq; hominibus cēd
nobis erit vituperatione nobis
tonstituēs Oportet aut nīlus
m eū utamur stomatibus q;
narpimus sed vtius dirtaxat
vitum enarremus Sermocē
end longe magis q; io rose ob
turgationes atq; cauilla et a
ditoribus persuadē et cgtu ne
quos vituperaq; afficiat nd
hugo; siles quid ad ideam
uel ad substantia d̃ferimus
Sermones vero sue mgemeq;
moruq; ueluti ymagies Ca
uendum est etiam ne tē tur
pis noibus appellet turpibus
id end affert grauitati talu
piaꝰ Sed que hugo; sunt
taquā per enigma sigficabi
mus et aliarū rerū noibꝰ
tem ipsam manifestabimus
Debemus aut m vituperatoꝝ
vioma vti et m hys adiuua
rū deridere quibus ꝛe mar
me conuitat et pluriū quid
pauciq; presentibus end De
honestare ꝛn vulgus aute
atq; multitudme quid maxe
vituperationeꝰ maledicē Vi
tuperatoꝝ vero cōe modo
poterimꝰ quo crid et ploma
et augere et votemur ꝯsta
q; hard sperū ex hys q; su
perius dicta sunt vsū quēi
mtelligi Reliquū ē ut ad

amusindi eo quirendiq; ptepta
pergamus Cuc rursus que
admodum m iudiciali genere
dictū est componemꝰ ordinabi
mus perturremus Primū
igitur m exordiis rē & qua fit
accusatio uel dfensio ponemꝰ
veluti et ē alijs premissis spēbꝰ
Ad attentione aute ab eisdem
locis exhortabimur quos d sua
dendo dissuadendoq; doctimus
ctem et de bemuolentia idēq;
modus seruandus erit q'm de
liberatiuo genere pmissus est
Nā is nīi auditores bemuoli
sunt et preterito aut presenti
tempore et is qui m calupma
affectus sit ad eos nīrita dēq;
uel m se uel m rē ipam uel d
oratione. bemuolētia capta
bit eodē mō ut illic dictum ē
Si uero m que neq; bemuoli au
ditores neq; mfesti fuerint be
muolentia captare poterit
et preterito presenti ue tempoꝝ
uel per sermē uel per rē uel
per oratione Ille aut qui ap̄d
auditores calupie obnoxius
factus fuerit partī mmotim
partī priuati bemuolentiaꝫ
captabit hic igitur modus est
per quem bemuolētia cōparab̄
Primū hīs aduersus quos ne
malo aīo auditores fuerint
pauus sunt laudandi et adu
sarij vituperandi Oportet aū
eos ab hys laudare q̃ videntꝰ
maxime auditoꝝ mter ce di
co autem tuitatis studiosum
amicoꝝ obseruatorem grati
nfertoꝝdem et simlia Aduer
sarios autem ab hys vitupe
rare quibus auditores ad ira
irritetur Her aut sunt aiu te
mmici q; amicoꝝ hostis ēq;
tis amicus et hugo; Opus
ē eiā laude iudices delinire

de genere iudiciali

exordium

attentio

Benuolus

q̄ uſq; iudices grauesq; ſint. Ad
uersariorū preterea defectus ſi
qui tibi mmores extiterint ſi
ad dicendū siue ad agendū ſi
qd ad aliud quidquid quod m
disceptatione versetur erit od
none oplectendi Et uſtū ptēa
et legittimū et utile et que de
ceps consequūtur mducenda
ad iudices igitur neq; bono ne
malo aue in nos fuerint vo
hys benuolenā captabimus
Si quis uero d calupnia sit idq;
q̄ preterito tempore et nr̄ ozo
stux ex antedictis potermus
quo pacto m simulacoes sol
uere oporteat q̄ si ex presenti
tempore calupnia fuerit nat
e extra ypm hoiē, eā fieri a si
mpetus presenti contouersie
aut si armmbus sub contrarys
aut si pro confesso actusationem
obnoxius videatur meptus q̄
dem fuerit si aut mmor a sem
or pro alio disceptet Sub co
trarys vero cet si quis robus
tus mbecillū verberauerit ac
ciuet aut si quis gtumelioſius
gtumelie temperantem dſi
mulet Aut si quis admodū
pauper hoiē, ditissimū petula
rum egens m iudicū deuocet
Itaq; hiusmod hoies subcontra
rii armmbus sunt pro confesso
autē erit si quis fortis robusto
q̄ coſistens ab mfirmo et debilio
verberationis actusetur Aut si
quis fur existimatus furti reꝰ
m iudicio arraſſatur Vt aut
oia vno complectar verbo hy
quoꝝ moribus similis est opi
nio horū vitiabitur simbud
ce obnoxy Extra ypm igitur
hoiē, ex mstati tepore calupi
ne hui⁹ fieri poterit Extra
re aut hec cotigerit si q̄ ad
uersus domesticos amicos a
aduersus hospites aut suos
uel de parius uel de tribus
rebus negocia asserat Hec n
mfuma disceptacionibus asse-
rit quēadmodum igitur eas
in simulacoes simus dissolu
turi deinceps ostendam Duo
ce quā m oibus elemēta vo
ssimo Alterū quidem vt q̄
rebus correpturos iudices ad
uersarios putes hys eos pre
uenies corripias Alterū ne
vt si res m aduersarios quā
maxime sin id minus d aos
quosdam transferas ea usuꝰ
cauillatione q̄ non ex sua
tua sed ob aduersarius tu ach
m certame defenderis d qua
quidē calupnia hec argume
tari cōsueuit Rumor quid au
sabitur aut semoz amicoz q̄
pro se disceptent solitudinem
aut crimmū magnitudinem
aut temporis prescriptione d
uerū multitudine a aliquo
huiusmodi Si uero hyeris q̄ ad
dictione dicendum erit te am
icie gratia aduocatū fieri
aut aduersary motū mimul
aut qua negocia me fuerint
aut ob utilitate publicā aut
qua is nr̄i patronus vemē
et ab omnibus est desertus et
iniuria pmittur q̄ si cmm
professo obnoxius ut sbstrā
actusationi effia videat cui
preoccupatione vtendū e. Cū
cetā dicendi ut neq; uſtū
neq; legittimū neq; vtile sit
ex optione ac suspectione fre
pius sententia q̄ vt ipa fi
erit audita Extra igitur ar
ypm hōmine sunt ho pacto
in simulacroe Diluemo Et
ab vero que extra re fide ua
replemq; causa in aduersariū

veracemus uel si maledictum
ei tremꝰ demus vt si muria
uit cupiditatem aut pudia
aut rea pretendamus ip nꝰ
lo alio modo uis q̄ sequi pꝫ
sit Primitas igitur ualitias
apud iudices ita dicemus
Hoc vero oibus speciebus
soluere poterimꝰ quemadmo
m superioribus dictum ē. Bo
ordia vero in genere iudia
li cede mō colloquimꝰ velu
ti et in deliberatiō Cade etiā
ratione narrationes exordio
rū inuenimus quas uel ꝓ tuta
tem probabiles ee iustisq̄
ostendemus aut ipsis sepatim
velut in unū corpus ordina
bimus Deinde vero erit con
firmatio qua si quidem ꝑbus
ipsi aduersary q̄ tradie erit ex
probationibus Cum aut con
senserint ee iustis et utilibꝫ
et hys similibus confirmare
debemus Colloranda aut sue
re probationibus ꝑ̄m quidem
testimonia et si que nob ex q̄s
tionibus q̄fessiones fuerint De
inde vero si nullo ino verisimi
ea fuerint sententijs et omne
tanombus Cum autem non
odno verisimlia fierī ꝑba ees
quidem omittemus iusti aut
probabili Deinde exemplis
et q̄cturis et signis et ar
gumētis Demū vo tormeta
tionibus et sententijs confirmare
debemus q̄ si verisimlia fue
rint probationes quas omit
temus Justis aut quemadmo
dū in antedictis vtemur et
hoc quide mō confirmabiꝫ
Pō q̄firmatiōe autē ubi ea
que in aduersarios sunt ad
uertemus occupabimꝰ
eas quas verisimile fuerit
aduersarios dicturos Et si
quide adūsary ee negaue
rint probationes illas a no
bis dictas amplificabiꝫ quas
vero illi dicturi sint ꝓpheda
et extenuabimus Si uero fa
teantur et legitima et iusta ee
que ꝑ scriptas leges a no
bis inductas ostenderiꝫ cause
dū est ut hys similes leges q̄s
et iustas et honestas et con
sulabiles unusquisq̄ rei p plus
iudicarit tales esse
ostendamus Quas aut ad
uersary induxerint eas se
contra habere demōstremꝰ
Q̄ si minꝰ commode hoc fa
ci quiuerint iudices tñ no
ne statuendi sint eas nō de
lege sed de re iudicare q̄p
iuris sint ꝑ leges latas se
d̄ contra latā uim Et do eas haut
hoc tempore dicere leges sed m
q̄stitutas diebus ferre Q̄ si ita
fugerint rem hys legibus agi
tare que nuque ee videantur
dicendum erit non legem te
nuisse q̄ veru iniquitate Qd
lex quidem ad utilitatē ferat
hic aute afferat ciuitati per
niciē Dicendū etiā erit haut
eos contra legem facturos
Si huic legi cōtraria sanxe
rint sed legē potius latu
los ne sit improbis inquisq̄
Decretis vtendū Oportꝫ aut
ad id collectione afferre q̄
nulla lex prohibet rei pub re
bene facere sed improbos leges
autoritate pluare aliud in re
ee q̄ ciuitatē beneficio denie
quasi q̄dā igitur ex hys legibꝫ
que nullam ambiguitatē
continent habuerimꝰ ex ea
libus ꝓpositis habeinde o
tradere poterimꝰ de ambigu
is vero legibus si iudices ita
senserit ut ꝓpositū oportet
hoc demū ee Ne si iudex dic

aduersary condore fuisse dius est
legislatorem non hoc sensisse
quod ab illo dicitur quodq; co
dicit ipse iudicibus legē ita
dicere Verū si nullo mō possīt
grauiorem partem sententie
cōmutare ostendat aliud posse
contrariā legem dicere atq;
ipse dicas et quo quide pacto
oporteat vti legibus ex hijs q
diximus habundabis Cū ma
to vero si peccasse ob fateantur
et ex iusta tamē et legitima par
tibus defensionem parent
ex hijs ea sint constitutione
preuenienda que dicturi illi
videbantur Cū aut peccasse
fateatur et sibi tamen ignos
ci postularint sic talia oporte
at statuere Primū quide dice
dū erit deteriorus ee mox
quodq; tuc illi tremē depre-
hensa reuocat tū se deprehesos
in tuetur Proinde si hunc ig
nosceris alios ⁊ item omnes sup
plicijs atq; cruciatibus libe
beris Dic etiam et id si eos
qui peccasse confitetur absol
uetis quo pacto mficiatis con
dempnabitis Dicendū etiam
erit et si imprudenter erraut
nō tamen dicet me ob hoc
imprudentiam determeto af
fici Preterea dicetur tum
neq; legislator imprudenter
delinquentibus ignoscit neq;
ab iudicibus qui ex lege
iudicant ignosci iure potest
Ex hijs igitur atq; similibus
eos qui sibi ignoscendi postu-
lant confitetur poterit vti
et ab initio exposita ut con
pendio autē vtar queridq;
sint aduersary et ad probā
et ad iuris sui partes assen
sus et ad ultima postulanda
eo antedicta prouocabimus
Pg hec autē causam tota ⁊
oratio per enumerationē sui
mata repetenda Et breuiter
si fieri potest iudicandi aduersarios quide uel ad odium
uel ad ira uel ad inuidiam in nos aut ad be
nuolentiam uel gratiam ut mi
sericordia cōmouendi Ruby
aut rebus hoc fiat deliberandi
tuo genere in suasionibus
et dissuasionibus diximus ac
tursum in defensionis spectare
ad finem procurrimus
Orationis igitur preceptum
in iudiciali genere siquidem
accusemus ita cōponemus
et ordinabimus Si uero de
fendamus exordium quidem
in accusando constituemus
Eas aut res quarum accusa-
mur quibusq; accusator quic
auditoribus fecerit aliquo
quibus vero opinione aliquid
haste vbi pg exordium posuerimus dissoluemus . Testesq; Confirmacio
et questiones et ultimeta re
fellemus velud antea dixi
Et si quidem res credibiles fu
erint ponimus ipam rē exposicio
in eo quod expedit sit locum
transferre Et si testes per ques
tiones fidem fecerint aut in o
ratione aut in negotio aut
de quodq; aliud fuerit de ad
uersarijs merito verisimile
eorum et responsio detrahenda
Si vo aut contra vtilitate
publica aut non consuetudinem
accusator te ferisse primo de
lege defendē id maxime ex vtile
quod ab eo cum datur Vel
si id magis potueris dices ut
neq; abstineas neq; ab his qui
ex sue similes aut ex non hoc

mode hꝝ rez gestoz fuerit
Probabile igitur solues Rem
plud vero debes primu si potes de
monstrare id haut qđ ꝯmo
dum simile vel aliud t ce con
trarijs preter verisimilitu ne
cepiu ferendu est Coniectura
autē potes confutare si dicas q
bus causis gtraria significare
contigerit Sententias vō atq
mediocres aut improbabilis a
ambiguas ostendas oportet sig
na aut nō eiꝝ solū cꝝ ipe sis
accusatus sed rerū plurimaz
signa cē ostende Et ea quidē
quē ab aduersarijs dictu fue
rit m toīm aut dambiguū
quertentes potermq hō mo
improbare Si uero quoꝝ
nos accusatoz criminatur ea se
gesse futeamur Idq ce iust et
legitīe partibus defende pgna
magis legitimas res meas
iustioresq demonstrare elabo
rabimus Quod si mg tōmo
de fieri poterit ad imprudē
tiā casumq confugiamus
lacturaq paruas cē ostē
demus et ignoscendū nobis
argumetabimur Demostra
tes qua oīm quidem hom
pe imprudentia delinquere
quē sit sed affine iniuria ip
toru cē proprid Dices etiā
et equid et bonū cē iustū
et conducibile his ignoscere
qui per imprudentia deliqrt
Nemine .n. oīm fore si quid
āquade hmoī euenturum
sit Ostendendū p etiā si quid
aduersarius ipe aberrauit
et venia tame cōsequi
tur sit pg her hec pōmpacō
nes sūtur que ab aduersarijs
dicē sut Haru igit a ab sate
siupq a rebus ipis soluere

Sed si calūpniet scriptas
nos orationes recitare aut
quo eas recitemus meditā
ri aut mercede conductos pa
tronos fieri Ad hec talia q
trauenamq oportet dissi
mulandoq dicamq mihi
lege oīm prohiberi aut se scp
ta aut illud nō scripta loqui
legē nō talia patrare non
permitti loqui uero vt quis
velit licitū sit Dicendum
quoq erit usq adeo aduersari
delicta uel ipius cuisq sma
per magna cē ut existimet
me nihil indigne misi ac
cusando satisfacere posse mi
que diuinus esse et antea se
berem et multū tpis medita
tus sim Ad scriptarū igit o
rationū calūpnias sic occurrere
poterit si uero dixerit nos
desistere meditariq dicendi fa
cultatē confitebimur id quod
dicemusq nos quidem quos
alis desistere neq calūpniatores
neq ctentiosi certe sumus
tu uero qui oratoriā tempnes
tum hoc tempore tu sepe a
lias nos calūpniis eludere
depulsus es Quare conducē
tibus videtur ut et ic orato
riam desistat Non enī sic ma
lum neq simulatore eū foe
dū quoq nō si quis nos
mercēde conductos accusarum
patronos dicat et fatebim
et nihil labemur hmoī rei
autore accusatore nostrū at
tiquos omes demostrabimus
Mercēdis autē species diuide
mus dicemusq alias pecunie
alios gratijs alios supplicijs
alios honoribus adiuuatos
assistē Aduersariū vō di
cato neq pario quide prio
adiūtū assistē Cū namq

vt aliquid argenti munste rapiat non autē ne persoluat m
iudicū ire idem quoq; modus
seruandus est si quis nos ā adgē
ēdere dicerit qui controuersi
is apud iudices vtātur ā iudi
tialis oratoēs conscribere Nā
et alios oēs ostendes pro utrius
admmendi et annis et docen
do quid et consulendo et sic ar
tificiosissime in hiusmodi spēc
bus mederi ne nos negligē
tia ulla rapiat sed que cōtrā re-
spondendo quoq; negetur con
siderāda Concessiones igitur
sūt huiusmodi Michi filiū eneras
ti enecauī equidē nam ille d
me prius distruxit gladiū fi
liū michi pulsasti pulsauī eq
dem Iniuria n mihi prius
mamme dicit Michi rapuit q
frēgisti confregi equidem nā
noctu impetū in meā fenestrā
mū Tales igitur coressiones
legibus fieri nonnunquā fatemo
Huiusmodi vero negationes lege
Derimāt Michi filiū occidisti
no ego quidē sed lex omdit hoc
aut oēm ista oportet respondē
Nā duarū lectū altā iubeat
hoc facendū alteri vero petet
Nunc igitur in aduersariorū
dicendi sūt ex hys oībus colli
ges pōt hec autē corū q and
dixerimus iteratōe breuis ē
admonitio adhibenda Ea nō
ē utilis oī tempore Nunquā
rum ex singulis in partib9
et singulis in speciebus ita
done vtendū est Verū d ar
tificialibus maxime et dissen
sionibus ea congruit Ite q9
in suasionibus atq; dissuasio
nibus neq; solū ea h' cōmen
rare q andiri q admodū
in laudando et vituperando
veri et nos iudicij et ben
uolentiā nrā conciliare et
in aduersarios concitare De
bemus Nā vero iterationem
in iterationis partibus potissi
mū constituūs Hoc eni facit ut re
miscuris fidūciā que dā sui
enumeratio aut ratiocinando
aut interrogando nrā quidem
que optimā sui adiūctionē autē
que negligentia siquidem me
morie figura vti noluerit
Quamobrē aut vnūquodq; horū
sit ex hys cognosci possimus
que superiq Quod sui Ita be
nuolentiā vero nris iudices
conciliabimus et in aduersarios
concitabimus ex-hys benefi ie
velut in deliberatiōe quēadmō
dū ostendimus q9 nos ā
amici nri vel ipsos a quibus iu
riā sustepimus ipsos ue necessa
rios seu iudices ipsos uel eos
qui sibi cure sunt siue affirēq
siue afficimus siue sumus affec
turi Et si ipsi diuersi nūc
tempus ex referendarū pro
susceptis beneficiis gratiarū
Et si eos in commiseratione
si opus fuerit adduxerimus
hoc aut ex faciemus q9 nos
trū in auditores benuolentiā
demonstremus et q indigne
ob ea que male passi sumus
aut patimur passuri ue sīm
miseria pmmur nisi hys no
bis adiumento fuerit Ex ea
michil nobis adsit huiusmodi
commemorabimus quibus bona
priuati fuerimus aut priuam
aut priabimur vbi iudices
nos neglexerint Ex ea ut nu
quā bonū quippiā nacti fue
rimus aut nanciscam aut
nactur simus nisi ab hys

aurelud meruerimꝰ Ex hijs
nadꝫ cõsideratione nos digos
tonstituꝰ et auditores nobis
tontiliabimꝰ Aduersarios rõ
tilupimꝰ tuendutos d dudia
et odiũ apud auditores et ho
riũ contrarijs adduceꝰ Qđ os
tendẽdũ ab hijs aut horũ adhe
auditores ipos ipoꝝ ue nmãios
mali quippiã mdigne passos
aut pati aut passuros Ex hꝫ
modi em rebus aut odiũ aut
rcã m aduersarios rapiceat
Cm aut hec fieri comode neq
uerint ea m vnũ redigemus
quibus mauditores m aduer
sarios admudiã tonatemus
mudia nadꝫ propꝫ est odio his
aut sidmatim dndebitur si eos
mdigne fotmatos et ab audi
toribus aiõ alienos ostenderiꝫ
preurrentes qꝫ multi bõ duste
passi fuerit aut patiutur pas
suri ue sint. Aut qꝫ nũquid
vllius bom mdiguerit uel ddi
gent uel mdigebut aut qꝫ nũ
quã vllius bom mdiguerunt
uel mdigent uel mdigebunt
Aut qꝫ m mthil vnquã mali
fecerit aut in mdustrioꝝ seu dri
dent msi nue a udiabꝫ pu
antur. Ex hijs itaqꝫ rebus ã
ditores nobis aios ad bemuo
lentiã d gressoribus tostituẽ
et m aduersarios totra tomo
uẽ poterimꝰ Ex odbus vero
supradictis amisationes de
fensionesqꝫ aptissie ordiã
mus Exquirendi aut spes
separãd quidem ipa raro tosti
tutur sed alys spebus tomẽ
tetiũ et aduersus totradtoes
maxie ẽ utilis. Verũ tamẽ
ne rt huiꝰ nos ordo latreat
si quando uel oratio uel vita
uel hom actio ã mutatre
ad mstratio exquirenda ton
tigerit Item et hec de pte
fidmatiõ pertinẽt Est igit
exquirẽtibus eadẽ quasi mo
dus ordiendi uelut taliptiã ar
cadiuẽtes oportere doctũ Qđ
re nũ ydoneas in principijs
causas attulerimꝰ quibus id
rte videamus fieri ita ad ex
quirendũ venemus. Quise
aut congruet in vnumlibꝫ quide
tonuẽtibus quod haut totenatoe
quadã qui pocas ne auditores
lateat id faciamus Vnde qꝫ nob
hꝫ prius molesti fuerit. Im
priuatis nõ uel minutijs ut
priuatas ordiũ qꝫ exquiratur so
sue studies uel in eos ipos bed
uolentiã uel ut que agant
remittetes nõ amplius hr fa
ciant proferre oportebit Im
publicis aut si legittim et us
tam et publicã utilitate pro
feremus Ex hijs aut et hyb
similibus exordio constituto
ar singulis demceps propone
aut dictis aut gestis ã cogitate
exquirimꝰ Quaꝫ demrabimur
si quo in loco ipse sibi uel mo
ribus proborũ homi officiõ
ue dssentiat Sed ne singulis
enarrandis longiore vtam
oratoe qua pluribus illustri
um studioꝝ aut rerũ ã ver
boꝝ aut gsuetudinũ res eo
rũ quos exquirimꝰ aduer
sari ostendermꝰ eo ipso ob
scuriores apud auditores ton
stituemus Opus ẽ aut non
triste et acerbo sed mth man
suetoqꝫ multa exquiramus
hoc em modo verisimiliores
reddentur apud auditores de
bitores debite orationes et oã
tiores ipse nullũ de se plũquet
in simulatioꝝ lond. Vbi uero
diligẽs exquisieris atqꝫ ad
plifiqueris ordis exitũ bre
uẽ itrã ẽstimabis et ut eorũ

que dicta fuerint auditores r̃m
tinere efficaces Has igitur spes
ybi hoc pacto constituerimꝰ pul
cherrime ipse uti poterimꝰ
Opus ē preterea et orando et
scribendo m id q̃ maxime cu
tam² elaborem⁹ q̃ ut pro rec
natura verba accomodemus
et ita nosmetipos tuea cōsue
hys nichs exercitamus ut corā
vsus m promptu sit atq ut eo
arte dicē possimus tū m priuate
publicisq disceptationibus tū hys
cend m sermonibus quoq quos
aduersus alios habuerō pli a
huic et artificiosissima adumbre
ta suscipimꝰ gloriandum ē cre
no tuta verba oīa dictaret
verū etiā tuta vita quā ex an
tedris speculis exornet utq
magnificet suam diligentiam
omeq studiuq accomodet Nam
vite compositio ad suadendū
et bom et equi viri cōmendaq
adipiscendā conducit plurim
primū igitur res Deinde
sue sed omes disipline Distri-
butione Quid primū quid se
cundū quid tertiū quid quar
tū tractandū sit Demde ea sit
tibi preparanda que tuta au
ditores attenduntur de quibus
in exordijs Dictum⁹ Deinde
benuolentiā a persona tua cap
ture poteris si promisse ifistis
et eosdem animos in oī vitam
tuear neq in alijs actionib⁹
nicōstans ē sed hūsdem sēp
vti videare Attenti aut fient
auditores hys in negocijs ver
seris que tā magna et honesta
sint multiq conducant nō nō
benuolos auditores habueris
vsq ad negotioꝝ exposicione
abste deuenīt est quenq pro
pulsationē maloꝝ bonoꝝ ad
ipetrent exhibitione fiunt ap
illos admittitur Quenq nō
sensus sit reiicitur sed pro si
lem ac aperta et verisimili
narratione her sit p̃ facta
teleriter aut absolues si nō om̃a
volueris simul agere p̃ prius
primo et quod pliq̃ deinceps
Diluade vero si no statim r̃ hoc
actione in alias res prius tra
sieris q̃ illam absolueris Ve
risimiliter aut si mihi a tuo
more alienū agas Item si
nō eosdem finxeris et mores
et animos ē Expis autem
probandiq eas assumemus de
quibus ita scientiā ad pfice a
negotia teneam⁹ ut ea alijs in
terpretari et explicari possi
de quibq aute scientiā no ha
bemus eas prout sepius acci
dere solent assueuem⁹ Iu-
tissime nāq in hui⁹modi rebus
egeris si cōsuetudine seq̃ vo
lueris Qui certamine vō cōtra
uersarios si quide cive con
tenditur ex hys que scd sūt
mā confirmatoꝝ firmemus
si p̃ leges et scriptas tuas nō sēp
tas nō testibus q̃ optime ar
tepore p̃sumto eos cōfirmem⁹
Ex grauiore vero eoꝝ q̃ dicta
fuerit cōmisti auditores facies
si que questa sunt singulatim
rursū Dicemus Ex hys aut
que agimus ita quemq̃
quoq̃ eadem nego aut fatia
prioribus tractēs Demoli
aut nobis erūt auditores si ea
fesserim⁹ quibus aliquid bonū
sustepisse aut susipē a susce
turi videbimur Agāt aute
res gerem⁹ si ea nego a tue
tauerimꝰ que miore sit more
tausa Hoc igitur mō que ad
vsū ptinet parandi sūt ex
priori aut mstituto ē oratē
ē ex eruditio ad hibenda ea

ristina vero Voluit ꝓmissid est
ſtinemus ad deos quid pie
assumptus aut moderate ad ſpe
tacula vꝰ ſplendide Ad ludos ꝺ
tem utiliꝫ Et aduersus dmo.
tales quid deas ea ſe habebud
pie ſi pro patria more ſacrifi
remus Ad ſumptus aut modera
re ſi nō quecūq; missa fuerint
ab hys q̄ ſuperibus p̄ſunt tol
lantur Ad ſpectacla vꝰ ſplen
dide ſi magnifice fiut apparatu
conſtituta Ad ludos aute utiliꝫ
ſi ꝑ equitas et grauiores arma
ture pedites bello inſtructi pe
dā celebret Que igitur hō mo
mortales iudeos fecerunt pie
certe fecerunt Eos aut amicos
compabimus qui ſunt nobis
moribus nō diſſimiles et q̄bꝫ
cade que nobis rōdunt et q̄
bus magnis ꝺ rebus gmuꝰ
nobiſtid fortuna ſit Sotios aute
eos facere debeꝫ qui et uſtiſſi
ſunt 2nd mediocri valz pote
tia et m proximo habitet hoſ
tes aut eos ſuccꝫ q̄ hoz ſit q̄
Suſpiciꝰ d aute bellū m eos
eſt qui rē p aut eiꝫ ſiue ſocios
ſiue ſotios munita violare mo
liuntur Preſidia ad hec amus
Oportet. aut nra d ſotiozū
aut hoſpitū cauſa. Et p̄mū
quide noſtra deinde ſotiorū ꝙ
vero hoſpitū cauſa De tbute
aut id quidm eſt optim quod
a priuatis prouentibus ac poſ
ſeſſionibus ꝓficiſcitur ſm ved
a tenſibus 3m aut a paupibꝫ
Qui ſua corpora miſeriis ꝓ
bent ab opificibus aut armā
a ſolutis aut pecuē De
adminiſtratiōe ad rē publicā
demotracia quide e optima
m qua leges obtimatibꝫ ho
nores diſtribuit Plebs vero
neq; dandis ꝺuatur ſuffragijs
neq; ferendis quid ſenatus Peſ
ſima vero illa e m qua legen-
diciorubus affia contumelia
plebem ſimul. Diuerſi generaꝫ
aut duo ſut ꝑfecte Aut n' eſt
ex amicicia et ſocietate quada
aut a ſēſibus Neceſſe e a ſotios
ſtinamus cū tues mmus ex ſe
ſe poteres ſunt Qui vim ſolum
tamē opida tueatur a hoſtibus ꝺ
pugnent Eſt aut ſocietas omn
tenda rū aut ea facere ſi nō ſit
opus. a' longe a nobis diſtent
neq; poteres ſint qui oportu
neq; ſint Equus aut bonus e
qui amicos ciuitati utiliſſimos
comparat Inimicos vo et pau
ciſſimos et infirmiſſimos q̄ꝑ
ſine ulla ꝓuatorū bonoꝝ pub
licatione proficiis comparat
Ꝑplurimos Eſt qui ſe uſtiſſim
pirebꝫ cos exquirit qui rerū d
quid per iuſticia violat largi
tionibus vero vtitur Omnis ad
quid aliquid male ſperat tomo
Lord aut quo ſuſceptoꝝ beneſi
ciorū gratia referat obſequiū
aut omō aut lucri aut honoris
aut voluptatis a' honoris gratia
Cōmutationibus uō vtim a' ſpo
te aut diuti. Omnis aut actioes
aut vi aut ſuaſione d fraude
d occaſione ꝓficiſcitur In bello
aut vmanꝰ aut fortuita a' corpo
rū multi ne robuſtate ne a' pe
cuniarū copia aut opportuni te
lorū aut virtute ſocioꝝ d re
ctio et calliditate imperatoꝝ
Sotios vero dimiquedos pu-
tant aut maiore utilitate aut
bellū ſolutione Juſte aut agere
et qđ ſequū ciuitati coſtitue nes
pare legibus pactaq; pacta ſer
uare Conducat aut corpori
quid bona habitudo et fortune
dignitas et vires et bō valu-

tud Summo vero sapientia
prudentia fortitudo temperan-
et iustitia hys aut vtrisq; pe
cume et arma vtilia vo sunt
horid contraria Quorum vel
vtilitatis affert honorid cuuum
multitudo Finis ysaus

Handschr.
1249
Fol

Inches
Centimetres
Farbkarte #13
B.I.G.
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black
0 cm